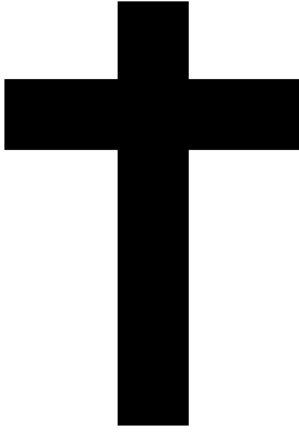

Marĩp̃aya Kerere
Wereri Turi

New Testament in Siriano

Marĩpaya Kerere Wereri Turi

New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	66
SAN LUCAS	106
SAN JUAN	175
LOS HECHOS	224
ROMANOS	283
1 CORINTIOS	310
2 CORINTIOS	336
GÁLATAS	353
EFESIOS	364
FILIPENSES	374
COLOSENSES	380
1 TESALONICENSES	386
2 TESALONICENSES	392
1 TIMOTEO	395
2 TIMOTEO	402
TITO	407
FILEMÓN	411
HEBREOS	413
SANTIAGO	435
1 SAN PEDRO	442
2 SAN PEDRO	450
1 SAN JUAN	455
2 SAN JUAN	462
3 SAN JUAN	463
SAN JUDAS	464
EL APOCALIPSIS	467

SAN MATEO

*Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiāmāīrīdea
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo ñekūsāmarā iripoegue marā āsū āārīnerā āārīmá. Jesucristo, David parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí. David, Abraham parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí.

² Abraham Isaac pagu, Isaac Jacob pagu,
Jacob Judásā pagu āārīdi āārīmí.

³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā āārīnerā āārīmá. Īgūsā pago Tamar wāikudeo āārīmó.

Fares Esrom pagu, Esrom Aram pagu,

⁴ Aram Aminadab pagu, Aminadab Naasón pagu,

Naasón Salmón pagu, ⁵ Salmón Booz pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rahab wāikudeo āārīmó.

Booz, Obed pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rut wāikudeo āārīmó.

Obed Isai pagu āārīdi āārīmí.

⁶ Isai Israel bumarā opu David pagu āārīdi āārīmí.

David, Urías marāpo āārīdeo merā Salomón wāikugure pūrākudi āārīmí.

⁷ Salomón Roboam pagu, Roboam Abías pagu,

Abías Asa pagu, ⁸ Asa Josafat pagu,

Josafat Joram pagu, Joram Uzías pagu,

⁹ Uzías Jotam pagu, Jotam Acáz pagu,

Acáz Ezequías pagu, ¹⁰ Ezequías Manasés pagu,

Manasés Amón pagu, Amón Josías pagu,

¹¹ Josías, Jeconíasā pagu āārīdi āārīmí. Īgūsā āārīripoere Israel bumarārē Babilonia marā gapu ñeā, Īgūsāya nikūgue āiānerā āārīmá.

¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikūgue Salatiel wāikugure pūrākudi āārīmí.

Salatiel Zorobabel pagu, ¹³ Zorobabel Abiud pagu,

Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,

¹⁴ Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu,

Aquim Eliud pagu, ¹⁵ Eliud Eleazar pagu,

Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,

¹⁶ Jacob, José pagu āārīdi āārīmí.

José, María marāpu āārīdi āārīmí. María, Jesús masakare taubu “Cristo” wāikugu pago āārīdeo āārīmó.

¹⁷ Abraham merā keopurori, Daviguere marī keotūnumakū, āārīpererā Abraham parāmerā āārīturiarā catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. David merā Īgū parāmerā āārīturiarārē keomakū, Babiloniague Israel bumarārē Īgūsā āiaburo dupuyuro keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. Dupaturi Babiloniague Īgūsā ejadero puru, Īgūsā parāmerā āārīturiarārē keopurorimakū, Cristo deyoadero puru keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá doja.

*Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)*

18 Jesucristo deyoaburi āsū waayuro. Īgū pago María, José merā marāpukubo iriyupo. Īgūsā suro merā āārīrikuburo dupuyuro Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsiayupo. 19 José igo merā mojōsiabu diayemarē irigu āārīyupu. Irasirigu, igo nijīpo āārīrīrē masīgū, masaka iūrōgue igore: “Nērō irideo āārīmó”, ārī weresādūabi, Īgūsā masībirimakāta igore béobu iridiayupu. 20 Irire Īgū gūñaripoe Marīpure wereboegu, kērōgue Īgūrē deyoa, āsū ārīyupu:

—José, David parāmi āārīturiagu, Mariare nērō gūñabirikōāka! Igo, Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsiamo. Irasirigu gūiro marīrō igo merā mojōsiaka! 21 Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū Īgūyarā masakare Īgūsā nērī iridea wajare taubu āārīgukumi. Irasirigu Īgūrē “Jesús”^{*} wāiyegukoa, ārīyupu Marīpure wereboegu Josere.

22 I āārīpereri Marīpu Īgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

23 Sugo nomeō ūmū merā āārībirikerego, sugu majīgū pūrākugokumo. Īgū “Emanuel” wāikugukumi, ārī gojasūdero āārībú.[☆] “Emanuel”, ārīrō: “Marīpu marī merāta āārīmi”, ārīdūaro yāa.

24 José kāriadi yobeja, puṛu Marīpure wereboegu Īgūrē doreaderosūta María merā mojōsiayupu. 25 Irasirikeregu, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokubi irirosū āārīkōāyupu. Igo pūrākūadero puṛu, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupu.

2

Masīrīmasā Jesúre iārā waadea

1 Herodes wāikugu, Judea nikū marā opu āārīripoe Jesús iri nikūma makā Belēgue deyoayupu. Īgū deyoadero puṛu, abe mūrīriro gapu marā neñukārē ōārō masīrīmasā Jerusalēgue ejañurā. 2 Irogue eja, iri makā marārē sērēñañurā:

—Sugu majīgū deyoadi judío masaka opu āārību, ¿noogue āārīrī? Guaya nikūgue gua āārīmakū, abe mūrīriro gapu neñukāmū Īgū deyoarire imugū boyopurorimakū iābú. Irasirirā Īgūrē būremurā aarirā iriabu, ārīñurā.

3 Opu Herodes Īgūsā irasū ārādeare pébokagu, būro gūñarikuyupu. Āārīpererā Jerusalén marāde gūñarikuñurā. 4 Irasirigu Herodes āārīpererā paia oparārē, Moisés doredeare buerimasādere siu neeō, Īgūsārē sērēñayupu:

—Cristo, Marīpu iriubu, ¿noogue deyoabu āārīyuri? ārīyupu. 5 Īgū irasū ārīmakū, āsū ārī yuññurā:

—Judea nikūma makā Belēgue deyoagukumi. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi āsū ārī gojadi āārīmi:

6 Belén wāikuri makāgue sugu Opu deyoagukumi. Īgū Marīpuyarā Israel bumarārē korebu āārīgukumi.

Irasiriro Belén Judea nikū āārīrī makārī watope ubu āārīrī makā āārīkerero, gaji makārī nemorō āārīrokoa, ārī gojadi āārīmi, ārī wereñurā Herodere.[☆]

7 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes masīrīmasārē siu, masaka péberogue sērēñayupu:

* 1:21 “Jesús”, ārīrō: “Marī Opu marīrē taumi”, ārīdūaro yāa. ☆ 1:23 Is 7.14 ☆ 2:6 Mī 5.2

—¿Naásũ āārĩmakũ neñukãmũ deyoari? ārĩyupũ. ⁸ “Irinugue deyoami”, ārĩ yujamakũ pégu, ĩgũsārē Belēgue āsũ ārĩ iriuyupũ:

—Iro marārē: “¿Noógue āārĩrĩ, majĩgũ deyoadi?” ārĩ sērēñarā waaka! ĩgūrē bokajarā, ōōta goedujarika, yare ĩgũ āārĩrōrē weremurā! Yude ĩgūrē buremugũ waadũakoa, ārĩyupũ ĩgũsārē.

⁹⁻¹⁰ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pé, Belēgue waakōāñurā. Maague waamakũ, neñukãmũ, abe marĩriro gapũ boyoadi ĩgũsā dupuyuro waadupuyuyupũ, ĩgũsā waarĩ maarē ĩmugũ. ĩgũsā neñukãmūrē ĩārā, bũro Ɂsuyañurā. Neñukãmũ ĩgũsā dupuyuro waa, majĩgũ ĩgũ āārĩrĩ wii weka dujanugājayupũ.

¹¹ Irasirirā iri wiigue ñajarā, majĩgūrē, ĩgũ pago María merā āārĩgūrē bokajañurā. ĩgūrē ĩā, ĩgũ pũro ñadukupuri merā ejamejā: “Ōātarimi”, ārĩ buremuñurā. ĩgũsā āiadea kũmarĩrē tũpā: oro, incienso, mirra wāikuri sũrōrĩ wajaparire ĩgūrē sĩñurā. ¹² Pũrũ ĩgũsā kārĩripoe Marĩpũ kērōgue wereyupũ:

—Musāya makāgue goedujārā, Herodes pũro waarĩ maarē dujāabirikōāka! Gaji maa gapũ dujāaka! ārĩ wereyupũ. Irasirirā gaji maa gapũ goedujāañurā.

José, María merā majĩgūrē Egiptogue āiduriadea

¹³ Masĩrĩmasā goedujáadero pũrũ, Marĩpũre wereboegu Josere kērōgue deyoa, āsũ ārĩ wereyupũ:

—Yobeka! Majĩgūrē, ĩgũ pago merā Egipto nikũgue āiduriwāgāka! Yũ mūrē: “Dujarika!” ārĩ weremakũgue dujarika! Herodes majĩgūrē āmabu yámi ĩgūrē wējēbu, ārĩ wereyupũ.

¹⁴ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, José yobe, majĩgūrē āi, pago merā ñamita Egiptogue waakōāyupũ. ¹⁵ Herodes okaropā irogue āārĩñurā. Irasiriro Marĩpũya kerere weredupuyudi Marĩpũ magūrē ĩgũ ārĩdeare gojaderosũta waayuro. Marĩpũ āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Yũ magūrē Egiptogue āārĩgūrē siiuba”.

Herodes ũma pũrārē wējēbéodoredea

¹⁶ Herodes, masĩrĩmasā ĩgũ pũro goedujāabirimakũ ĩāgũ, guatariakōāyupũ. Irasirigu Belén marārē, iri makā tũro āārĩrādere ũma pũrāgārē wējēpeokōāadoreyupũ. Masĩrĩmasā ārĩdeare gũñagũ: “Ōpāta majĩgũ masākumi”, ārĩ gũñayupũ. Irasirigu pe bojori oparārē, pe bojori doka oparārē wējēbéodoreyupũ. ¹⁷ ĩgũ irasiriri Jeremías Marĩpũya kerere weredupuyudi gojaderosũta waayuro. Āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ:

¹⁸ Ramá wāikurogue bũro bujawereri merā dujaritua, orerākuma. Raquel parāmerā āārĩturiarā Israel bumarā nome ĩgũsā pũrārē bũro orerākuma. ĩgũsā pũrārē wējēmakũ ĩārā, bujawereduúbirimakũ, gajerā ĩgũsārē gũñaturamakũ irimasĩbirikuma, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

¹⁹ Herodes boadero pũrũ, Marĩpũre wereboegu Josere Egiptogue āārĩgūrē kērōgue deyoa, āsũ ārĩyupũ doja:

²⁰ —Majĩgūrē wējēdũanerā boapereakōāma. Irasirigu majĩgūrē, pago merā Israel bumarāya nikũgue āi dujāaka doja! ārĩyupũ.

²¹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, José yobe, majĩgūrē, pago merāta Israel bumarāya nikũgue āiākōāyupũ. ²² José gapũ Judea nikũgue ejagu, Herodes magũ Arquelao wāikugũ ĩgũ pagũ dagure gorawayudi āārĩmĩ, ārĩrĩ kerere pégu, gũiyupũ. Irasirigu, kērōgue Marĩpũ ĩgūrē werederosũta Judea nikūrē taria, Galilea nikũgue waakōāyupũ. ²³ Iri nikũguere Nazaret wāikuri makāgue eja, āārĩyupũ.

* 2:18 Jer 31.15

Irasiriro Marīḡya kerere weredupuyunerā gojaderosūta waayuro. Āsū āri gojanerā āārīmā: “‘Cristo, Marīḡy iriudi Nazaretmuta āārīmi’, āārīrākuma masaka”, āri gojanerā āārīmā.

3

Juan masakare wāiyerimasā buedea (Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Iripoere Juan masakare wāiyerimasū Judea nikū masaka marīrōgue Īgū ḡuro ejarārē Marīḡyare buenḡgāyurḡ. ² Āsū āri werenayurḡ:

—Mūsā ḡērō iririre bujawereka! Mūsā ḡūḡarīrē gorawayuka! Mērō ḡayāa, Marīḡy Īḡyārārē doreri ejaburo, āri werenayurḡ.

³ Iripoeguemḡ Isaiās Marīḡya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsū āri gojadi āārīmi:

Sugḡ, masaka marīrōgue ḡuro gainīri merā: “Marī Oḡḡ aariburi dupuyuro Īḡḡ aariburi maarē diayema maa ḡārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” āri weregukumi, āri gojadi āārīmi.*

⁴ Juāya surīro camellu poari merā suadea surīro āārīyuro. Īḡyā yuḡwēḡarīdade waibḡ gasiro merā irideada āārīyuro. Porerōa, mume makānūḡ marāyare baarīkuyurḡ. ⁵ Jerusalén marā, āārīperero Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya turo marāde Īḡūrē pērā ejaḡurā. ⁶ Īḡūsā ḡērō irideare bujawere, Marīḡyare weretarimakū Īḡḡ, Īḡūsārē deko merā wāiyeyurḡ dia Jordán wāikudiyague.

⁷ Juan, wārā fariseo bumarā, saduceo bumarā Īḡūrē wāiyedorerā ejamakū Īḡḡ, āsū ārīyurḡ:

—Mūsā āḡa irirosū ḡērā āārā. ¿Noā mūsārē ḡḡguere aaridoreari? “Marīḡy, ḡua ḡērō iriri waja ḡuare wajamoābirikḡāburo”, ārīrā, ¿yure wāiyedorerā aarari? ⁸ Mūsā: “ḡua ḡērō irideare bujawere, ḡūḡarīrē gorawayuabḡ”, ārīrā, mūsā ḡērō irideare piri, ḡārī ḡapḡre irika! Mūsā irasirimakū, Marīḡy mūsārē wajamoābirikumī. ⁹ Mūsā: “ḡua Abraham parāmerā āārīturiarā āārīmakū, Marīḡy ḡuare wajamoābirikumī”, āri ḡūḡabirikḡāka! Yḡ mūsārē āsū ārā: “Mūsā ḡūḡarīrē gorawayubirimakū, mūsā Abraham parāmerā āārīturiari wajamāa. Marīḡy i ātāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasīmi”.

¹⁰ Mūsā ḡērī iririre piribirimakū Īḡḡ, Marīḡy mūsārē bēogukumi. Sugḡ yuku ḡērī ḡakakudire Īā, kōme merā nugūrīḡue merāta diti, peameḡue soebēorosū mūsārē bēogukumi. ¹¹ Mūsā ḡērō irideare bujawere, mūsā ḡūḡarīrē gorawayumakū Īḡḡ, yḡ mūsārē deko merā wāiyegukoa. Yḡ ḡurḡ aarigū, yḡ nemorō turagḡ āārīmi. Yḡ ḡapḡ ubu āārīgū, Īḡūrē neō sḡropebirikoa. Īḡḡ mūsārē Ōḡḡ deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirīgḡ Ōḡḡ deyomarīgūrē mūsā merā āārīḡīmakū irigukumi, ḡērīrē soebēorosū mūsārē ḡērīrē bēoburo, ārīgū. ¹² Trigo gasirire korobēogḡ irirosū āārīmi. Gasirire koro ḡo, iri yerire baari duripiri wiigue duripīgḡ irirosū ḡārō irirārē Īḡḡ ḡuroḡue ārīgukumi. Gasiri ḡapḡre peameḡue soebēogḡ irirosū ḡērō irirārē peameḡue bēogukumi. Iri peame neō yaribirikoa, āri werenayurḡ Juan masakare.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea (Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

* 3:3 Is 40.3

13 Juan masakare dia Jordán wāikūdiyague deko merā wāiyeripoe Jesús Galileague āārādi Īgārē wāiyedoregū waayurū. 14 Irogue ejamakū, Juan Īgārē wāiyedūabiradiyurū:

—¿Mū gapū yare wāiyerono irigū yare wāiyedoregū aariri? āriyurū.

15-16 Jesús gapū Īgārē yujuyurū:

—Yure wāiyeka! Marīrē āārīpereri Marīrū dorederosūta iriro gāamea.

Īgū irasū ārimakū pégu: “Jáa”, āri, Jesúre wāiyeyurū. Wāiye odomakū, Jesús diague níadi majānugāmakūta, ūmugasī tūpākōāyuro. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogu dijari, Īgū weka ejabejamakū iāyurū. 17 Marīrū ūmugasigūe āārīgū āsū āriyurū Jesúre:

—Ī yū magū, yū maīgū āārīmi. Īgū merā burō usayáa, āriyurū.

4

Wātī Jesúre ārīmesādidēa (Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

1 PŪRŪ Ōāgū deyomarīgū Jesúre masaka marīrōgūe āiayurū, wātī Īgārē ārīmesāburo, ārīgū.

2 Iroguere Jesús cuarenta nūrī, cuarenta nāmīrīgōra baabiriyurū. PŪRŪ haboakōāyurū. 3 Īgū haboamakū iāgū, wātī Īgū purō eja, āsū āriyurū:

—Diyeta Marīrū magū āārīgū, mū turaro merā i ūtāyerire pā duparu waamakū irika! āriyurū.

4 Jesús gapū Īgārē yujuyurū:

—Yurūya werenīrī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārīpereri Marīrūya werenīrī gapū Īgūsārē okamakū yáa”, āri gojasūdero āārībú, āri wereyurū Jesús wātīrē.

5 PŪRŪ wātī Marīrūya makā Jerusalégue Jesúre āia, Marīrūya wii wekague āimūrīa, 6 Īgārē āsū āriyurū:

—Diyeta Marīrū magū āārīgū, yebague parimadijaka! Īgūya werenīrī gojadea pūgue:

Marīrū Īgārē wereboerārē mūrē koredoregākumi, neō ūtāyegue meébejabirikōāburo, ārīgū, āri gojasūdero āārībú, āri wereyurū wātī Jesúre.*

7 Jesús Īgārē yujuyurū:

—Yurūya werenīrī gojadea pūgue: “Būremurī marīrō Marīrūye: ‘Mū turari merā yare gajino iri imuka!’ ārībirikōāka!” āri gojasūdero āārībú, āri wereyurū Jesús wātīrē.

8 PŪRŪ wātī Jesúre ūmarī buúru wekague āimūrīayurū doja. Irogue āārīpereri i ūmūma makārīrē, masaka oparidere ĩmūpeokōāyurū. 9 Irire ĩmūpeo, Jesúre āsū āriyurū:

—Mū nādūkūpuri merā ejamejāja, yure: “Mū, yū Orū āārā”, āri būremumakū, i āārīpererire mūrē sīgūra, āriyurū.

10 Īgū irasū ārimakū, Jesús āsū āriyurū:

—Satanás, yū purōre wirika! Yurūya werenīrī gojadea pūgue: “Marīrū di-reta būremuka! Īgū doreri direta irika!” āri gojasūdero āārībú, āri wereyurū Jesús wātīrē.

* 4:6 Sal 91.11-12

¹¹ Īgū irasū āřĩmakū pégu, wātĩ waakōāyupũ. Īgū waadero puru, Marĩpure wereboerā Jesũre iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikũgue masakare buenũgãdea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Juārē peresu iridea kerere pégu, Jesús Galilea nikũgue waakōāyupũ.
¹³ Iro āārĩrĩ makā Nazarere tariwāgā, Capernaum wāĩkũri makāgue ejayupũ. Galilea wāĩkũri ditaru turo āārĩbũ Capernaum. Iri makā Zabulón bumarāya nikũ, Neftalĩ bumarāya nikũ āārĩunadero āārĩbũ. ¹⁴ Jesũs iroque ejagu, iripoeguemũ Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosũta iriyupũ. Āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ:

¹⁵ Zabulón bumarāya nikũ, Neftalĩ bumarāya nikũ āārĩunadero, judío masaka āārĩmerāya nikũ āārā. Ditaru turo, dia Jordán wāĩkũdiya abe ñajārõgue Galilea wāĩkũri nikũ āārā.

¹⁶ Iro marā, naĩtĩārõgue āārĩrā irirosũ Marĩpũyare masĩbema. Īgũsā masĩbiri waja peamegue waabonerā āārĩma. Irasũ āārĩkererā, siāgorire ĩārā irirosũ Īgũsārē taubure ĩārākuma. Īgũta Īgũsārē Marĩpure masĩmakũ irigũ aarigũkumi. Irasirirā boyorogue āārĩrā irirosũ āārĩrākuma, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

¹⁷ Jesũs iroque āārĩgũ, masakare āsũ ārĩ buenũgãyupũ:

—Mũsā ñerĩ iririre bujawerereka! Mũsā gũñarĩrē gorawayuka! Mērõ dũyáa, Marĩpũ ĩgũyarārē doreri ejaburo, ārĩyupũ.

Jesús wapikũrā waai wējẽrĩmasārē siiudea

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesũs Galilea wāĩkũri ditaru turogue ejagu, Simõrē, Īgũ pagũmũ Andrére bokajayupũ. Simõta “Pedro” wāĩkũyupũ. Īgũsā waai wējẽrĩmasā āārĩñurā. Ditarugue Īgũsāya buidire meeyorā iriñurā. ¹⁹ Jesũs Īgũsārē:

—Náka, yũ merā! Daporare mũsārē waai wējẽrĩmasā āārĩrĩrē piri, Marĩpũya kerere wererimasā āārĩmakũ irigũkoa, ārĩyupũ.

²⁰ Īgũ irasũ ārĩmakũ pérā, mata Īgũsāya buiriyukure pĩkõā, Jesũs merā waakõañurā.

²¹ Pũrũ Jesũs yoaweyaro waa, Santiagore, Īgũ pagũmũ Juārē bokajayupũ. Īgũsā Zebedeo wāĩkũgu pũrā āārĩñurā. Īgũsāya doódirugue Īgũsā pagũ merā Īgũsāya buiriyukure āmurā iriñurā. Jesũs Īgũsārē: “Náka, yũ merā!” ārĩ siiuyupũ. ²² Īgũ irasũ ārĩmakũ pérā: “Jáu”, ārĩ, Īgũsāya doódirure, pagure pĩkõā, Jesũs merā waakõañurā.

Jesús wárā masakare buedea

(Lc 6.17-19)

²³ Jesũs āārĩperero Galilea nikũrē judío masaka nerērĩ wiirigue buegore-nayupũ. Ōārĩ kerere, Marĩpũ ĩgũyarārē doregu āārĩrĩrē bueyupũ. Irasũ āārĩmakũ pũrĩrikurārē āārĩpereri Īgũsā pũrĩrĩrē tauyupũ. ²⁴ Īgũ irasiriri kerere āārĩperero Siria nikũ marā masĩpereakõañurā. Irasirirā gajerosũperi sĩrĩrĩ oparārē, pũrĩrikurārē, wātēa ñajásũnerārē, ñamasĩrĩrĩ oparārē, waamasĩmerādere Jesũs pũroque āiñurā. Irasirigu āārĩpererārē tauyupũ Jesũs.

²⁵ Īgũ irasirimakũ ĩārā, wárā Galilea nikũ marā, Decápolis wāĩkũri nikũma makārĩ marā, Jerusalén marā, Judea nikũ marā, dia Jordán wāĩkũdiya abe mũrĩrĩro gapũ marā Īgũ merā waañurā.

5

Jesús buúrugue masakare buedea

1 Jesús, masaka wárã ĩgũ pũro ejamakũ ĩãgũ, buúrugue mũrĩa, eja doayuru. ĩgũ irogue doamakũ, ĩgũ buerã ĩgũ pũro nerẽnũgãjãñurã. 2 ĩgũsã nerẽnũgãjamakũ ĩãgũ, Jesús ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩ buerũroriyuru:

*“Ãsũ irirãno usũyama”, ãrĩ buedea
(Lc 6.20-23)*

3 –“Marĩpu iritamubirimakũ, ĩgũ gããmerĩrẽ irimasĩña marĩboko”, ãrĩ gũñarãno, ãmũgasigue Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorerogue waarãkuma. Irogue ma ĩgũsãya ããrã. Irasirirã usũyama.

4 ‘Bũjawereri merã ããrĩrãrẽ Marĩpu ĩgũsãrẽ gũñaturamakũ irigũkumi. Irasirirã usũyama.

5 “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñamerã, Marĩpu ĩgũsãrẽ: “I nikũrẽ sĩgura”, ãrĩdeare oparãkuma. Irasirirã usũyama.

6 ‘Marĩpu gããmerĩrẽ iridũarã, naboarã baadũarã, ñemesiburã iiridũarã irirosũ ããrĩma. Marĩpu ĩgũsãrẽ iritamugũkumi, ĩgũ gããmerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ. ĩgũsãrẽ iritamugũ, iiri, baayapianerã irirosũ ããrĩmakũ irigũkumi. Irasirirã usũyama.

7 ‘Gajerãrẽ bopoñarĩ merã ĩãrãrẽ Marĩpu ĩgũsãrẽ bopoñarĩ merã ĩãgũkumi. Irasirirã usũyama.

8 ‘Ñerĩ opamerã Marĩpũre ĩãrãkuma. Irasirirã usũyama.

9 ‘Gajerãrẽ õãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩmakũ iridũarãrẽ Marĩpu ĩgũsãrẽ: “Yu pũrã ããrĩma”, ãrĩgũkumi. Irasirirã usũyama.

10 ‘Marĩpu gããmerĩrẽ iriri waja, gajerã ĩgũsãrẽ ñerõ tarimakũ irisũrã ãmũgasigue Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorerogue waarãkuma. Irogue ma ĩgũsãya ããrã. Irasirirã usũyama.

11 ‘Yũre mũsã bũremurĩ waja gajerã mũsãrẽ ñerõ werenikererũ, mũsãrẽ ñerõ irikererũ, ããrĩpereri gajerosũperi ñerĩ kere ãrĩkererũ, usũyaka! 12 Marĩpũya kerere weredupuyunerãrẽ mũsã dupuyuro ããrĩnerãrẽ ãsũta ñerõ irinerã ããrĩmã. Irasirirã mũsãrẽ ñerõ irikererũ, õãrõ usũyari merã ããrĩrikũka! Pũrũguere wãro õãrĩ oparãkoã ãmũgasiguere, ãrĩyuru Jesús.

*I ãmũguere Marĩpũyare irirã moã, sĩagori irirosũ ããrĩma, ãrĩ buedea
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)*

13 Irasũ ãrĩ odo, Jesús ãsũ ãrĩ buenemoyuru:

–Mũsã i ãmũguere Marĩpũyare irirã moã okari irirosũ ããrã. Moã okadeã okabirimakũ, dupaturi okamakũ irimasĩbirikoa. Bẽokõãkoã. Bẽoadero pũru, masaka kũrawasiribẽokõãkuma. Irasirirã mũsã moã okari irirosũ Marĩpũyare irinikõãka!

14 ‘Mũsã i ãmũ marãrẽ sĩagori irirosũ ããrã. Irasirirã Marĩpũyare mũsã irimakũ ĩãrã, ĩgũrẽ masĩrãkuma. Buúru wekague ããrĩrĩ makãrẽ duũmasĩña mãã. 15 Masaka sĩagodirure sĩagorã, dupa kũma dokague pĩbirikuma. Sĩago, wii dekgue siukuma, iri wii marã ããrĩpererã õãrõ boyorogue ããrĩburo, ãrĩrã.

16 I irirosũ mũsãde Marĩpũyare õãrõ iriri merã masakare mũsã ĩgũyarã ããrĩrĩrẽ masĩmakũ irika, ĩgũrẽ ãmũgasigue ããrĩgũrẽ: “Õãtarigu ããrĩmĩ”, ãrĩ bũremuburo, ãrĩrã!

Jesús Moisés doredeare buedea

17 'Musā yure āsū āri gūñabirikōāka: “Marīpu Moisére doreri pīdeare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadeare béogu aarigú irikumi”, āri gūñabirikōāka! Irire béogu aarigú meta iribu. Iri āārīpererire keoro iriyuwarikugū aarigú iribu. 18 Diayeta musārē werea. Ūmugasī, i nikū āārīrōpāta Marīpu neō mérōgā su wāi Īgū doreri pīdeare béobirikumi. Āārīpereri Īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare keoro iriyuwarikugakumi. 19 Iri dorerire su wāirē tarinūgārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” āri buerā, ūmugasigūe Marīpu Īgūyarārē dorerogue Īgū Īāmakū ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā gapu iri dorerire ōārō irirā, gajerārē Īgūsā irirosū iridorerā, ūmugasigūe Īgūyarārē dorerogue Īgū Īāmakū oparā irirosū āārīrākuma. 20 Ire musārē werea. Musā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīpu gāāmerīrē iribirikererā, Marīpu Īgūyarārē dorerogue neō waabirikoā.

*Jesús masaka guarimarē buedea
(Lc 12.57-59)*

21 'Marīpu musā ñekūsāmarārē doredeare musā pénerā āārībú. Īgūsārē āsū ārīdi āārīmī: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigūe wējēdinorē wajamoāka, Īgū wējēdea waja!” 22 Yu gapu musārē werea. Sugu Īgūyagu merā guagu, wajamoāšūgukumi. Īgūyagure: “Mu wajamāa”, āri buridagunorē marī oparā wajamoārākuma. Īgūyagure: “Waibu irirosū pémasīri opabea mu”, āri gūnōrē peamegue waamagoeorāa.

23 'Irasirirā Marīpuya wiima soepeorogue Īgūrē buremurā gajino pírā waamurā: “Yaagu yu merā guami”, āri gūñabokarā, 24 Marīpure siburire pikōā, musāyagu purogue waa: “Yu murē ñerō irideare kātikal!” āri sērēka Īgūrē! Musā gāme āmuadero puru, dupaturi Marīpuya wiigūe musā sīduadeare Īgūrē sīrā waaka!

25 'Sugu musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasū purogue musārē āiduamakū, mata maague Īgū merā waarā, Īgū musārē weresārīrē āmuka! Īgū merā ōārō āmubirimakū, beyerimasūguere musārē weresāgukumi. Īgū musārē weresāmakū pégu, beyerimasū musārē suraraguere wia, peresu iridoregukumi. 26 Diayeta musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridoredeare wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi.

Jesús: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” āri buedea

27 'Iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmā: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” 28 Yu gapu musārē werea. Sugu nomeōrē ñerō iriduari merā Īgū, Īgū gūñarigūe igo merā ñerō irisiami.

29 'Irasirirā musāya koyuru diaye gapumarū merā Īā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Musā koyurure béomakū, iriru dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegue béosūrākoa. 30 Musāya diayema mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dititā béorosū iri ñerō iririre pirika! Musāya mojōrē béomakū, iri mojō dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegue béosūrākoa.

*Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)*

31 'Iripoegue marā idere ārīnerā āārīmā: “Sugu Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārīnerā āārīmā. 32 Yu gapu musārē werea. Sugu, Īgū marāpo gajigu merā ñerō iribirikererū igure béogu, igure gajigu merā marāpukumakū irigu, igure ñerō irimakū irikumi. Irasū āārīmakū, Īgū béodeo merā marāpokugude ñerō irigu irikumi.

Jesús: “Āsū irigura”, āriīrīmarē buedea

³³ 'Iripoegue marārē weredeare mūsā pénerā āāribú. Āsū āri werenerā āārimā ĭgūsārē: “‘Marīpu wāi merā āsū irigura’, āriāderosūta marī Opu ĭūrō keoro irika!” ³⁴ Yu gapu mūsārē werea. Mūsā gajerārē: “Āsū irigura”, āriā, Marīpure wāipeobirikōāka! “Ĕmugasima merā āsū irigura”, āribirikōāka! Ĕmugasi, Marīpu doaro ubu āārīrō meta āārā. ³⁵ I nikūma merādere wāipeobirikōāka! I nikū Marīpuya nikū āārā. Irasiro ĭgū karaña doanirō irirosū āārā. Jerusalén merādere wāipeobirikōāka! Jerusalén marī Opu turatariguya makā āārā. ³⁶ “Yaa dipuru merā āsū irigura”, āri wāipeobirikōāka! Mūsā irasū āriīrī merā neō mūsāya dipuruma poarire ĩrīda, o borerida waamakū irimasībirikoa. ³⁷ “Āsū irigura”, o “Āsū iribirikoa”, āriā, wāipeoro marīrō su diayeta wereka! Wāipeori merā: “Āsū irigura”, āriā, wāi gāamerīrē irirā yāa.

Jesús masaka ñerō iri gāmirīmarē buedea
(Lc 6.29-30)

³⁸ 'Iripoegue marā weredeare mūsā pénerā āāribú. Āsū āriñerā āārimā: “Mūrē gajigu mūya koyerure pātīāderosūta mude ĭgūya koyerure pātīā gāmika! Mūya guikarure ĭgū pānuaderosūta mude ĭgūya guikarure pānu gāmika!” āriñerā āārimā. ³⁹ Yu gapu mūsārē werea. Mūsārē ñerō iridire irasū ĭākōāka! ĭgūrē ñerō iri gāmibirikōāka! Sugū mūsāya wayupārā diaye gapure pāmakū, kúgapuma wayupārādere pādoreka! ⁴⁰ Sugū mūrē weresārīrē beyerimasū pūro āia: “ĭgūya surīrore sīdoreka, ĭgū yure ñerō iridea waja”, āri weresāmakū, iriñerē sīka! Irasū āārimakū, mūya wekamañedere sīnemoka ĭgūrē! ⁴¹ Sugū surara gajinorē su kilómetro mūrē āiwāgādoremakū, gaji kilómetro āiwāgānemobosaka doja! ⁴² Sugū mūrē gajinorē sērēmakū, sīka ĭgūrē! Gajino mūrē wayumakū sīka ĭgūrē! “Wayubirikoa”, āribirikōāka!

Jesús: “Mūsārē ĭaturirārē maīka!” āri buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ 'Gaji iripoegue marā weredeare mūsā pénerā āāribú. Āsū āriñerā āārimā: “Mūsā merāmarārē maīka! Mūsārē ĭaturirā gapure ĭaturi doo, gāmika!” āriñerā āārimā. ⁴⁴ Yu gapu mūsārē werea. Mūsārē ĭaturirārē maīka! Mūsārē ñerō werenīrārē: “Ōārō āāriburo”, ārika! Mūsārē ĭaturi doorārē ōārō irika! Mūsārē ñerō āri buridakakū, mūsārē ñerō irimakū, ĭgūsāya āāriburire Marīpure sērēbosaka! ⁴⁵ Irasirirā Marīpu ūmugasigū āārīgū pūrā āārīrākoa. Marīpu ñerārē, ōārādere abe asimakū yāmi. ĭgū dorerire irirā pūro, irimerā pūrodere deko merēmakū yāmi. Irasirirā mūsāde ĭgū irirosūta masakare sūrosū ōārō irika! ⁴⁶ Mūsārē maīrā direta maīrā, ĭñeēnorē ūmugasigū wajatabokuri? Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde ñerā āārīkererā, ĭgūsārē maīrārē maīma. ⁴⁷ Mūsāyarā direta ōārō bokatīrīñeārā, ĭñeēno ōārīrē gajerā nemorō iribokuri? Marīpure masīmerāde ĭgūsāyarārē ōārō bokatīrīñeāma. ⁴⁸ Irasirirā, Marīpu ūmugasigū āārīgū neō ñerī marīgū āārīrōsūta mūsāde neō ñerī marīrā āārīka! āri wereyupu Jesús.

6

Jesús ōārō iririkurimarē buedea

¹ Jesús āsū āri werenemoyupu:

—“Ōārīrē irirā āārā”, ārīrā, masaka iūrō musā iririre iri imubirikōāka! Musā irire irasirimakū, Marīpu umugasigue āārīgū musā irasiridea wajare sibirikumi. ² Irasirirā boporārē iritamurā, āārīpererārē werebirikōāka! Irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā boporārē iritamurā, marī nerērī wiirigue nerēanerā, makā dekogue āārīrā iūrō: “Ōārā āārīma”, āriburo, ārīrā, iri imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē ōārō ārīrī merā wajatari opasiamā. ³ Musā gapu boporārē gajino sīrā, masaka iāberogue sīka! ⁴ Marīpu, musā irasirimakū iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

Jesús Marīpure sērērīrē buedea

(Lc 11.2-4)

⁵ Marīpure sērērā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā marī nerērī wiirigue, makā dekogue masaka iāburo, ārīrā, sērē imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ⁶ Musā gapu Marīpure sērērā, musāya taribugue űajāa, disipuro bia, gajerā iāberogue Īgūrē sērēka! Īgū deyomarīgū āārīkeregu, musā merā āārīgukumi. Irasirigu, gajerā iāberogue musā Īgūrē sērēmakū iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

⁷ Marīpure sērērā, ubu āārīrī werenīrī merā dupaturi sērēdujabirikōāka! Marīpure masīmerā irasū yāma. “Wāri werenīrī merā gua sērēmakū, guare pégukumi”, āri gūñama. ⁸ Īgūsā irirosū iribirikōāka! Musā sērēburo dupuyuro Marīpu musā gāāmerīrē masīsiami. ⁹ Irasirirā āsū āri sērērō gāāmea Marīpure: Guapu umugasigue āārīgū, āārīpererā mūrē goepearī merā būremuburo.

¹⁰ Mu āārīpererārē doreri aariburo. Ūmugasigue marā mu gāāmerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

¹¹ Ūmuriku guare baari sīka!

¹² Gajerā guare űerō irideare gua kātirosūta mude gua űerō irideare kātika!

¹³ Gua űerō iridumakū kāmataka! űegū guare űerī ārīmesārīrē tau kāmataka! Mu suguta guare doregu, turatarigu, gua būremugū āārīnīgukoa, ārī sērēka Marīpure!

¹⁴ Gajerā musārē űerō irideare musā kātīmakū iāgū, Marīpu umugasigue āārīgū musā űerō irideare kātīgukumi. ¹⁵ Gajerā musārē űerō irideare musā kātibirimakū, Marīpu musā űerō irideare kātibirikumi.

Jesús bererimarē buedea

¹⁶ Marīpure būremurā bererā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā bererā, Īgūsāya diapure bujawererā irirosū iri imuma, masaka Īgūsā bererire iāmasiburo, ārīrā. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ¹⁷ Musā gapu bererā, musā irinarōsūta irika! Musāya diapure waakoe, ōārō wūapukōāka! ¹⁸ Musā irasirimakū, gajerā musā bererire masibirikuma. Marīpu gapu deyomarīgū āārīkeregu, musā merā āārīmi. Īgū dita musā gajerā iāberogue iririre iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

Jesús marī umugasigue wajataburire buedea

(Lc 12.33-34)

¹⁹ Wāri i nikūmarē sea neō durīpībirikōāka! I nikūma borewiji boakōārokoa. Boabirimakū, burua baadediukōārākuma. Baadediubirimakū, yajarimasā űajāa, yajakōārākuma. ²⁰ Irasirirā musā umugasima opaburi gapure gūñaka! Ūmugasima neō borewiji boabirikoa. Iroguere burua musā opaburire neō baadediubirikuma. Yajarimasāde neō űajāa, yajabirikuma.

²¹ Musā i umuma direta: “Opadukoa”, āri gūnarā, irire buro maīrākoa. Umugasima gapure: “Opadukoa”, āri gūnarā, irire buro maīrākoa.

Jesús masakaya koye siāgodiru irirosū āārīrē buedea

(Lc 11.34-36)

²² Musāya koye musāya gūnarīguere siāgodiru irirosū āārā. Musā oārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūnarīguere oārō siāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpuyare masīa. ²³ Musā űerī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūnarīguere naiīārō irirosū āārā. Marīpuyare masībea. I naiīārī, űetaria. Irire masībirīmakū űegorāa.

Jesús: “Niyerure maīrā, Marīpūre maībema”, āri buedea

(Lc 16.13)

²⁴ Neō sugu moāboerimasū pērā oparārē moāboemasībirīkumi. Sugu opure maīgū, gajīgu gapure maībirīkumi, o sugu opure buremugū, gajīgu gapure uyūbirīkumi. Niyerudere maītarīgu, Marīpū gapure maībemi.

Jesús, Marīpū īgū pūrārē korerimarē buedea

(Lc 12.22-31)

²⁵ Irasirīgu musārē ire weregura. Musā āārīrikurire gūnarā, “¿űeonorē baarākuri, űeonorē iirīrākuri, űeonorē sāñarākuri?” āri gūnarīkubirīkōāka! Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dupu, surī nemorō wajakua.

²⁶ Mirārē umarōgue wūrārē īāka! Īgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari durīpīri wiiridere opabema. Marīpū umugasīgue āārīgū gapu īgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarīnugāa. ²⁷ Musā buro gūnarīkuri merā neō mērōgā masānemobirīkoa. Musā irasū gūnarīkuri wajamāa.

²⁸ Irire masīkererā, ¿nasirirā musā surī sāñaburire gūnarīkuri? Makānūuma goori masārīrē gūnaka! Iri moābirīkerero, suabirīkerero oārī surī sāñarō irirosū deyoa. ²⁹ Musārē werea. Opu Salomón surī oārī sāñadero nemorō iri goori gapu oārī deyoa. ³⁰ Iri goorire Marīpū oārī goori deyomakū irikerepuru, mērōgā puru űaīdija pereakōāa. Gajīnu gapu peamegue soebēokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkerepuru, Marīpū iri goorire oārī deyomakū yāmi. Iri goorire oārī āārīmakū irirosū nemorō musārē oārō irīgukumi. Surīre sīgukumi. Musā gapu īgūrē mērōgā buremurī opāa. ³¹ Irasirirā: “¿űeonorē baarākuri, űeonorē iirīrākuri, űeonorē sāñarākuri?” āri gūnarīkubirīkōāka! ³² Marīpūre masīmerā buro gūnarīkuri merā irire āmanīkōāma. Marīpū umugasīgue āārīgū gapu āārīpereri musā gāāmerīrē masīsīami. Irire musārē sīgukumi. ³³ Irasirirā, Marīpū musā Opu āārīrīrē, īgū gāāmerīrē, īgū dorerire, āārīpereri nemorō gāāmerīrīka! Musā irasirīmakū, āārīpereri musā baa, iirīburire, musā surī sāñaburidere sīwekapeogukumi. ³⁴ Irasirirā: “¿Naāsū waarokuri űamīgārē?” āri gūnarīkubirīkōāka! Gajīnumarē musā űerō tarīburire gūnarīkudupuyubirīkōāka! Dapagāma direta gūnaka! Dapagārē musā űerō tarīburi āārīsīāa, āri wereyupu Jesús.

7

Jesús, gajerārē: “űerā āārīma”, āri werewūabirīkōāka! āri buedea

(Lc 6.37-38, 41-42)

¹ Jesús irire āri odo, ārīnemoyupu doja:

–Gajerārē: “Nērā āārīma”, āri werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū iāgū, Marīpu musārē: “Nērā āārīma”, āri iābirikumi. ² Gajerārē: “Ōārō iribema”, āri iārōsūta Marīpu musārē iāgukumi. Gajerārē: “Āsū āārīma”, āri iārōsūta Marīpu musārē iāgukumi. ³ Musā űērō iridea, koyerugue wāri turu oparosū űetariri āārīrīrē gūñabirikererā, musāyagu űērō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Nēgorāa”, āri gūñāa. ⁴ Irasirirā musā űērō iridea, koyerugue wāri turu oparosū āārīrā, musāyagure Īgūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “Āībēosi?” ārīmasībea. ⁵ Musā űērō iririkurā, irigatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āībēopuroriro irirosū musā űērō iririre piripurorika! Irasiri odo, musāyagure: “Mu űērō iririre pirikōāka!” āri masīa.

⁶ Marīpure űērō āri buridarārē Īgūya kerere werebirikōāka! Īgūsārē wererā, diayēare ōārīrē sīrā, o yeseare űaguīda wajaparidare sīrā irirosū iribokoa. Diayēa guarā, ōārī sikerepuru, gāmenugā kūrīkōākuma. Yesea iridare noō gāamerō kurawasiribēokuma. Īgūsā irirosū āārīrārē, ubugorata Marīpuya kerere werebirikōāka!

*Jesús: “Marīpure sērērā, āsū āri sērēka!” ārīdea
(Lc 11.9-13; 6.31)*

⁷ Marīpure sērēka! Īgārē sērēmakū, sīgukumi. Ōārīrē āmarā, bokarākoa. Wiigue űajāduarā oemakū, Marīpu disipuro tūpā űajādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi. ⁸ Īgārē sērērānorē sīgukumi. Āmarāno, bokarākuma. Wiigue űajāduarā oerā irirosū Īgārē sērēmakū iāgū, Īgūsārē űajādoregu irirosū Īgūsā sērērīrē ōārō pégukumi.

⁹ Musā pūrā pārē sērēmakū, űtāyere sībirikoa. ¹⁰ Waaī sērēmakūdere, āñarē sībirikoa. ¹¹ Nērā āārīkererā, musā pūrārē ōārīrē sīmasīa. Marīpu űmugasigue āārīgū gapu, musā nemorō ōārīrē sīmasīmi. Irasirigu Īgārē sērērārē irire sīgukumi.

¹² Musā, gajerā musārē ōārō irimakū gāamerōsūta musāde Īgūsārē ōārō irika! Moisés gojadea pūgue, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero āārībā.

*Jesús eyabiri disipurore űajāri keori merā buedea
(Lc 13.24)*

¹³ Marīpu purogue űajāduarā Īgūyare irika! Irogue űajāmakū diasagorāa. Eyabiri disipuro űajārō irirosū āārā. Peamegue waarō gapu eyari disipuro űajārō, eyari maarē waarō irirosū āārā. Iri maarē waamakū diasabea. Irasirirā wārā masaka irogue waarā yāma. ¹⁴ Marīpu puro gapure waamakū diasagorāa. Irasirirā mērāgāta masaka, eyabiri disipuro űajārōrē, irogue eyabiri maarē bokama. Irogue waarā, Marīpu merā ōārō āārīrākuma.

*Jesús yukure dukā merā iāmasīsūa, āri buedea
(Lc 6.43-44)*

¹⁵ Ōārō pēmasīka! “Marīpuya kerere weredupuyimasā āārā”, ārīgatorārē pébirikōāka! Īgūsā oveja guamerā, ōārīrē irirā irirosū musā purogue ejarākuma. Irasirikererā, Īgūsā gūñarīguere diayēa makānūu marā guarā irirosū, űērā āārīma. ¹⁶ Īgūsā űērō irimakū musā Īgūsārē: “Nērā āārīma”, āri iāmasīrākoa. Poragu iguire dukakubirikoa. űaagūde higo wāikurire dukakubirikoa. ¹⁷ Ōādi yuku ōārīrē dukakua. űedi gapu űērīrē dukakua. ¹⁸ Yuku ōādi űērīrē dukakubirikoa. űedide ōārīrē dukakubirikoa. ¹⁹ Ōārī

dukakubiridire pábéo, peamegue soekōāma. ²⁰ Irasirirā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārigatorārē ĩgūsā iriri merā: “Ārigatorikurā āārīma”, āri ĩāmasīrākoa musā.

Jesús āārīpererā masaka Marīpu purogue waabirikuma, āri buedea
(Lc 13.25-27)

²¹ Wārā yare: “Muta āārā gna Opu”, ārikererā, āārīpererā umugasigue Yupu ĩgūyarārē dorerogue űajābirikuma. Yupu umugasigue āārīgū gāamerīrē irirā dita ĩgū āārīrōguere űajārākuma. ²² Yupu āārīpererā űerārē wajamoārīnu ejamakū, wārā yare: “Gna Opu, mnyare masakare buebu. Mu wāi merā wātēārē béowiu, wāri ōārīrē iri ĩmubu”, ārīrākuma. ²³ ĩgūsā irasū ārikererupu: “Musārē neō masībiribu. űerīrē irirā āārā musā. Irasirirā yu purore wirika!” ārīgukoa.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Yu werenīrīrē pēduripīgano, yu dorerire irigano, ōārō pemasīgū āārīmi. Sugu utāyegue űkūārī goberī māñajāa, wii ōārō nūdi irirosū āārīmi. ²⁵ Pupu deko merē, dia wāro yura, mirū buro wējēpukererupu, iri wii űkūārō nūdea wii āārīsīā, neō mirūabirikoa. ²⁶ Yu werenīrīrē pēkeregu, yu dorerire iribi gapu sugu ĩmparogwe wii iridi irirosū āārīmi. ²⁷ Pupu deko merē, dia wāro yura, mirū buro wējēpumakū, mata ōjēdija, kōmopereakōākoa, āri wererupu Jesús.

²⁸ ĩgū bue odomakū, masaka ĩgū buerire pēgukari merā: “Ōātariro buemi”, āri gūñañurā. ²⁹ Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriyupu. Sugu doregu irirosū bueyupu Jesús.

8

Jesús kāmi boagure taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Jesús buurugue āārādi دچارimakū ĩārā, wārā masaka ĩgūrē tuyañurā. ² Sugu kāmi boagu Jesure ĩāgū, ĩgū puro űadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē sērēyupu:

—Yu Opu, mu yu pūrīrikarire taudagu taumasīa, ārīyupu.

³ ĩgū irasū ārīmakū pēgu, Jesús ĩgūya mojō merā ĩgūrē moñayupu.

—Murē taugura. Kāmi marīgū dujaka! ārīyupu.

ĩgū irasū ārīmakūta, kāmi yariakōāyuro. ⁴ Irasirigu Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—Gajerā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paí purogue murē kāmi yariadeare ĩgūrē ĩmugū waaka, ĩgū murē: “Kāmi marīgū āārīmi”, āriburo, ārīgū. ĩgū irasū ārādero puro, Moisés gojadea pūgue sīdoredeare sīka! Mu irire irimakū ĩārā, masaka murē kāmi yariadeare masīrākuma, ārīyupu Jesús ĩgūrē.

Jesús surara opure moāboegure taudea
(Lc 7.1-10)

⁵ Pupu Jesús Capernaugue ejamakū, romano marā surara opu ĩgū puro ejanagā, ĩgūrē iritamurī sērēyupu:

⁶ —Gna Opu, yare moāboegu buro pūrīrikagu yaa wiigwe oyami. Buari merā buro pūrīsūgū iriami, ārīyupu.

⁷ Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—ĩgūrē taugu waagura.

⁸ Surara opu ĩgūrē yuñyupu:

–Yn Opn, yaa wiire mūrē: “Ñajārika!” ārī masībirikoa. Yn ubu āārīgū āārā. Irasirigū mū òògueta doreri merā yūre moāboegu tarigukumi. ⁹ Gajerā oparā yūre dorema. Ynde gajerā surarare dorea. Yn sugure: “Waaka!” ārīmakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārīmakū, aarīmi. Yn, yūre moāboegure: “Ire irika!” ārīmakū, irire yāmi, ārīyupn.

¹⁰ Jesús surara opn irasū ārīrīrē pégn, pégnakōāyupn. Īgūrē tūyarārē āsū ārīyupn:

–Diayeta musārē werea. Ī surara opn Israel bumū āārībirikeregn, yūre bñremumi. Ī irirosū yūre bñremugū neō sugū Israel bumārē boka-jabiribn. ¹¹ Musārē werea. Wārā masaka ĩ irirosū yūre bñremurākuma. Īgūsā āārīperero marā judío masaka āārīmerā āārīkererā, umugasigūe Marīpn Īgūyarārē dorerogue eja, marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob merā doa, baarākuma. ¹² Gajerā judío masaka: “Gñn Opn āārīrōgn waa-murā āārā”, ārīkereragn, Īgūsā bñremubiri waja Marīpn Īgūsārē naīrōgnue béodediugukumi. Iroguere pūrīsūrā bñro ore, bajawereri merā Īgūsāya guikare kūrīduūtūrākuma, ārīyupn Jesús.

¹³ Irasū ārī odo, surara opnre ārīyupn:

–Dujāaka mūya wiigūe! Mñ bñremurōsūta waarokoa mūrē moāboegure, ārīyupn.

Īgū irasū ārīripoeta, Īgūrē moāboegure pūrīrī tariakōāyuro.

Jesús, Pedro máñekōrē taudea

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Purn Jesús Pedroya wiigūe waayupn. Iri wiigūe ñajāgū, Pedro máñekōrē peyarogue bñro nimakurikugo oyagore bokajayupn. ¹⁵ Irasirigū igoya mojōrē moāñayupn. Īgū moāñamakūta, nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū wāgānugā, Īgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pūrīrikūrārē taudea

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Naīmejāripoe āārīmakū, masaka wārā wātēa ñajāsūnerārē Jesús pñrognue āijañurā. Īgū werenīrī merā wātēa Īgūsāguere ñajānerārē béowiyupn. Irasū āārīmakū, āārīpererā pūrīrikūrārē tauyupn. ¹⁷ Irire irigū, iripoeguemñ Marīpnaya kerere weredupuyudi Isaias gojaderosūta iriyupn. Āsū ārī gojadi āārīmi: “Marī turabirire, marī sīrīrīrē marīrē taubosamī”, ārī gojadi āārīmi.

Gajerā Jesúsre: “Mūrē tūyadnako”, ārīdea

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesús wārā masaka Īgū pñro nerēmakū Īgū, Īgū buerārē:

–Nāka, ditaru sikoepugue taribujarā! ārīyupn. ¹⁹ Īgū irasū ārīmakū, sugū Moisés gojadeare buerimasū Jesús pñro eja, ārīyupn:

–Buegn, mñ noó waaró mūrē tūyagnra, ārīyupn.

²⁰ Jesús Īgūrē yñjuyupn:

–Makāññn marā diayéa Īgūsā kārīrī toreri opama. Mirāde Īgūsā kārīrō opama. Yn āārīpererā tīgū gapn kārīrō opabea, ārīyupn.

²¹ Gajigū Īgū buerire tūyagn Īgūrē ārīyupn:

–Yn Opn, yñn boamakū Īgūrē yāa odo, mūrē tūyagnra, ārīyupn.

²² Jesús Īgūrē yñjuyupn:

–Yñre tūyadnagn, daporata yñ merā aarika! Yñre bñremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerārē yāaburo, ārīyupn.

Jesús mirū, makūrĩrē toemakā iridea
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Irasū ārī odo, doódirugue ĩgū buerā merā mārĩñajāyupũ. ²⁴ ĩgūsā mārĩñajāa, taribujaripoe ditarure mirū bũro waayuro. Makūrĩ doódirure páñajāmiūkōādiyuro. Irasū waaripoere Jesús gapũ kārĩgũ iriyupũ. ²⁵ Irasirirā ĩgūrē yobeñurā:

—Gua Opũ, guare tauka! Marĩ mirĩmurā yáa, ārĩñurā.

²⁶ ĩgūsā irasū ārĩmakū, Jesús yũyũyupũ:

—¿Nasirirā bũro güiri musā? Yũre mérōgā bũremurĩ opáa musā, ārĩyupũ.

Irasū ārĩgũta wāgāñugā: “Mirū, makūrĩ iropāta, toeaka!” ārĩyupũ. ĩgū irasū ārĩmakū, mirū, makūrĩde toedijapereakōāyuro. ²⁷ ĩgū irasirimakū ĩāguka, āsū ārĩ gāme werenĩñurā:

—¿Ñeémũno masakũ āārĩrĩ ĩĩ? Mirū, makūrĩde ĩgūrē tarinũgābea, ārĩñurā.

Jesús Gadara marārē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Pũrũ Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikũgue ejayupũ. Irogue ejamakū, pērā ũma masāgoberi watopegue āārānerā ĩgūrē bokatĩrĩñurā. ĩgūsā wātēa ñajāsũnerā goerā āārĩñurā. Irasirirā iro waarĩ maarē masaka neō waabirĩñurā. ²⁹ ĩgūrē bokatĩrĩ, āsū ārĩ gainĩñurā:

—Jesús, ũmũgasigue marā Opũ magū, ¿nasirigu aarigú yári mũ guũ pũrogue? ¿ĩgū āārĩpererā ñerārē wajamoārĩñũ ejabirikerepũrũ, guare porarikũmakū irigu aarĩri mũ? ārĩñurā.

³⁰ ĩgūsā koregue wárā yesea āma baarā iriñurā. ³¹ Irasirirā wātēa Jesúre āsū ārĩ sērēñurā:

—Guare béowiugu, sũsā yeseaguere ñajādoreka! ārĩñurā.

³² —Jáũ, ĩgūsārēta ñajārā waaka! ārĩyupũ Jesús.

ĩgū irasū ārĩmakū, ĩgūsā pērā ũmaguere āārānerā yeseaguere ñajāñurā. ĩgūsā ñajāmakũta, yesea dupaturugue ũma mirēbuáa, ditarugue meébia díjāa, mirĩ boapereakōñurā.

³³ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gũkari merā makāgue ũmadujāa, āārĩpereri ĩgūsā ĩādeare, irasū āārĩmakū wātēa ñajāsũnerārē waadeare wereñurā. ³⁴ Irire pērā, iri makā marā āārĩpererā Jesús pũrogue waa, ĩgūrē ĩārā, turaro merā ĩgūsāya nikūrē wiridoreñurā.

9

Jesús dupũ buadire taudea
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Irasirigu Jesús doódirugue mārĩñajāa, ditarure taribuja, ĩgũya makāgue ejayupũ. ² Irogue sugũ dupũ buadire ĩgū peyaro merā Jesús pũro āijañurā. Jesús, ĩgūsā ĩgūrē bũremumakū ĩāgā, dupũ buadire āsū ārĩyupũ:

—Gũñaturaka! Yũ, mũ ñerō irideare kātia, ārĩyupũ.

³ ĩgū irasū ārĩmakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārĩ gũñañurā: “ĩgū werenĩrĩ merā Marĩpũre ñerō werenĩmi”. ⁴ Jesús gapũ ĩgūsā gũñarĩrē ĩāmasĩ, āsū ārĩyupũ:

—¿Nasirirā yũre ñerō gũñarĩ musā? ⁵ ¿Naāsũ ārĩrĩ gapũ diasaberi ĩĩ buadire: “Yũ, mũ ñerō irideare kātia”, ārĩrĩ, o “Wāgāñugā, waaka!” ārĩrĩ gapũ diasaberi? ⁶ Yũ āārĩpererā ĩgũ i ũmũgue āārĩrārē ĩgūsā ñerō irideare Marĩpũ dorero merā

kâtimasãa. Irasirigũ ñi buadire taugũra, musãrẽ irire masĩdoregũ, ãrĩyupũ. Irasũ ãrĩ odo, buadire ãrĩyupũ:

–Wãgãñgã, mũ oyaderore ãi, mũya wiigũe waaka! ãrĩyupũ.

7 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, buadi ããrãdi wãgãñgã, Ìgũya wiigũe waakõãyupũ.

8 Masaka, Ìgũ irasũ waarĩre ìãrà, ìãgũkakõãñurã. Marĩpũre: “Õãtaria, mũ turari masakũre sĩrĩ”, ãrĩ, usũyari sĩñurã.

Jesús Mateore siudea
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Pũgũ Jesús iro merã waa, yũre ìãbokami. Yũ Mateo*, romano marã opũre niyeru wajaseabosagũ ããrĩbũ. Jesús, yũ moãrĩ taribugue doagũre ìã, yũre: “Nãka, yũ merã!” ãrĩmi. Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, wãgãñgã, Ìgũ merã waakõãbũ.

10 Pũgũ yaa wiigũe Jesús Ìgũ buerã merã baarĩpoe wãrã niyeru wajaseabosarimasã, gajerã ñerõ irirãde baarã ejama. 11 Ìgũsã merã Ìgũ baamakũ ìãrà, fariseo bumarã gapũ Ìgũ buerãrẽ sërẽñama:

–¿Nasirigũ musãrẽ buegũ niyeru wajaseabosarimasã, ñerõ irirã merã baari? ãrĩma.

12 Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ãrĩmi:

–Pũrĩrĩ marĩrã kũririmasũrẽ ãmabema. Pũrĩrikũrã gapũ Ìgũrẽ ãmama.

13 Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Ìgũsã gojadeare buerã waaka! Æsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ iri pũguere: “Yũre bũremurã, waimũrãrẽ wẽjẽ soepeomakũ gããmebea. Gajerãrẽ musã bopoñarĩ merã ìãmakũ gããmea”, ãrĩmi Marĩpũ, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. “Õãrà ããrà”, ãrĩ gũñarãrẽ siugũ aaribiribũ. “Ñerõ irirã ããrà”, ãrĩ gũñarã direta siugũ aarigũ iribũ, Ìgũsã ñerõ irideare bujawere, gũñarĩrẽ gorawayuburo, ãrĩgũ, ãrĩmi Jesús fariseo bumarãrẽ.

Jesúre bererimarẽ sërẽñãdea
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Pũgũ Juan masakare wãiyegũ buerire tũyarã Jesúre sërẽñarã ejama:

–Gũa Marĩpũre bũremurã berea. Irasũ ããrĩmakũ fariseo bumarãde berema. ¿Nasirirã mũ buerã gapũ gũa irirosũ iriberi? ãrĩma.

15 Jesús Ìgũsãrẽ yũjumi:

–Sugũ mojõsiadi bosenu irimakũ, Ìgũ siuanerã Ìgũ merã ããrĩrã bujawerebirikuma. Pũgũ Ìgũrẽ gajerã ããrĩmakũ, bujawererĩ merã bererãkuma†.

16 Masaka maama surĩro gasiro merã bugũñerẽ seretũbirikuma. Irasũ seretũmakũ, maama gasiro Ìgũsã koeadero pũgũ, tũãneõ, bugũñerẽ wãri gobe yeguenemomakũ irikoa. 17 Waimũrã gasiri merã iridea ajuri bugũ ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, bugũ ajuro sërãturabiri ooreakõãkoa. Irasiro igui deko, ajurode kõmoko. Irasirirã maama igui dekore maama ajurode diriro gããmea, ãrĩmi Jesús Ìgũsãrẽ‡.

Jesús Jairo magõrẽ, gajego nomeõ Ìgũya surĩrore moãñagõrẽ taudea
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesús Ìgũsãrẽ wereripoe judio masaka nerẽrĩ wii opũ Jesús pũro eja, ñadukũpuri merã ejamejã, Ìgũrẽ ãrĩmi:

* 9:9 Mateo pe wãĩ opayupũ. Ìgũta Levĩ wãĩkayupũ. † 9:15 Jesús irire irasũ ãrĩgũ: “Yũ sugũ mojõsiadi bosenu irigũ irirosũ ããrà. Yũ buerã, mojõsiadi siuanerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã, pũrũgũ yũ Ìgũsã merã ããrĩbirimakũ ìãrà, bujawererĩ merã bererãkuma”, ãrĩgũ irimi. ‡ 9:17 Masaka, iripoege iririkũdeama, maama bueri merã buemorẽduamakũ ìãgũ, Jesús irasũ ãrĩmi.

—Y_u magō daporata kōmoakōāmo. Iгоре m_uya mojō merā ñapeogu aarika! Irasirimakū, dupaturi okagokumo, ārimi.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pé, Jesús wāgānugā, Īgū merā waami. G_ua Īgū buerāde Īgū merā waabu. ²⁰ G_ua maague waaripoe sugo nomeō Jesús p_ur_up_u gap_u eja, Īgūya suri_o yuware moāñayupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikūgo āārīyupo. ²¹ Āsū āri gūñayupo: “Īgūya suri_ore y_u moāñari merā dita y_u pūrīrikuri tarirokoa”, āri gūñayupo. ²² Igo moāñamakū péña, Jesús gāmenugā, igore iā, ārimi:

—Gūñaturaka! M_u y_ure b_uremurī opāa. Irasirigo m_u pūrīrikurire tausūa, ārimi. Īgū irasū ārimakūta, pūrīrī marīgō dujamo.

²³ P_ur_u Jesús Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajājagu, majīgō boadeore yāburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā b_uro ore, gainirārē bokaja, ²⁴ Īgūsārē āsū ārimi:

—Wiriaka m_usā! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē b_urima. ²⁵ Jesús Īgūsārē wiriadore, boadeo āārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē ñeāyupu. Īgū ñeāmakūta masābeja, wāgānugāyupo. ²⁶ Masaka āārīperero iro āārīrā Jesús iriadea kerere pépereakōāñurā.

Jesús pērā koye iāmerārē taudea

²⁷ Jesús iro āārādi wiriamakū, pērā koye iāmerā Īgūrē gainī t_uyama:

—David parāmi āārīturiagu, g_uare bopoñaka! ārima.

²⁸ Jesús, wiigue ñajāmakū, koye iāmerāde ñajāa, Īgū p_urogue ejanugāma. Irasirigu Jesús Īgūsārē sērēñami:

—¿Y_u m_usārē koye iāmakū irimasirīrē b_uremurī? ārimi.

—G_ua Op_u, b_uremua, āri y_uj_uma.

²⁹ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Īgūsāya koyere ñapeomi:

—M_usā b_uremurōsūta m_usārē iāmakū irig_ura, ārimi.

³⁰ Īgū irasū ārimakū, Īgūsā ōārō iākōāma. Irasirigu Jesús Īgūsārē ārimi:

—Y_u m_usārē taurire gajerārē werebirikōāka! ārimi.

³¹ Īgū irasū ārikerep_uru, āārīperero iro marārē Jesús Īgūsārē iriadeare were-wasiripeokōāñurā.

Jesús werenĩbire werenĩmakū iriadea

³² Koye iāmerā āārānerā iri wiire wiriaripoeta, gajerā sug_u werenĩbi wātī ñajāsūdire Jesús p_uro āijama. ³³ Jesús Īgūrē iā, wātī Īgūguere ñajādire béowiumi. Īgū wātīrē béowiumakūta, werenĩbiradi werenĩnugāmi. Īgū irasirimakū iārā, āārīpererā iāguka:

—Marī ōō Israel nikūrē āsū iririnorē neō iābiribu, ārima.

³⁴ Fariseo bumarā gap_u Jesúre:

—Īi, wātēa op_u turari merā wātēārē béowiumi, āri werew_uama.

Jesús masakare bopoñarī merā iādea

³⁵ Jesús āārīpereri makārīrē judío masaka nerērī wiirigue masakare bue-gorenagū waami. Ōārī kerere, Marīpu Īgūyarārē doreg_u āārīrīmarē bue-nami. Irasū āārīmakū, pūrīrikurārē āārīpereri gajerosūperi sirīrī oparārē taunami. ³⁶ Masakare iāgū, bopoñarī merā Īgūsārē iāmi. “Īgūsā b_ujawererā, gūñaturamerā, oveja sug_u Īgūsārē korerimasū opamerā irirosū āārīma”, āri gūñayupu. ³⁷ Irasirigu āsū ārimi g_uare Īgū buerārē:

—Marĩpũyare neõ pémerã, poeague oteri ðaka buribejadea irirosũ wárã ããrĩma. Ìgũsãrẽ Ìgũyare weremurã gapu iri pooere moãrĩmasã irirosũ mérãgã ããrĩma. ³⁸ Irasirirã marĩ Opũre iri pooe opu irirosũ ããrĩgũrẽ: “Gajerã mũyare weremurãrẽ iriuka!” ãrĩ sêrêka! ãrĩmi Jesũs guare.

10

Jesũs pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Ìgũ buedoregũ pĩmurãrẽ beyedeã

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Pũru Jesũs guare pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Ìgũ buerã ããrĩmurãrẽ siiu, guare Ìgũ turarire sĩmi, ããrĩpereri pũrĩrĩrẽ tau, wãtẽa masakare ñajãnerãdere bêowiuburo, ãrĩgũ.

² Æsũ wãikurã ããrĩbũ gua Jesũs beyenerã: Simõn wãikũgu ããrĩmĩ. Ìgũrẽta “Pedro” wãiyemi Jesũs. Simõn pagumũ Andrẽs wãikũmi. Gajigũ Santiago ããrĩmĩ. Ìgũ pagumũ Juan wãikũmi. Ìgũsã Zebedeo pũrã ããrĩmã. ³ Gajerã Felipe, Bartolomẽ, Tomãs ããrĩmã. Yu Mateo, romano marã opure niyeru wajaseabosarimasũ ããrĩdi ããrĩbũ. Gajigũ Santiago, Alfeo magũ ããrĩmĩ. Gajigũ Tadeo ããrĩmĩ. Ìgũta Lebeo wãikũmi. ⁴ Gajigũ Simõn, celote wãikuri bumũ ããrĩmĩ. Gajigũ Judas Iscariote wãikũgu ããrĩmĩ. Ìgũta Jesũre wẽjẽduarãguere Ìgãrẽ Ìmubu ããrĩmĩ.

Jesũs Ìgũ buerãrẽ buedoregũ iriudeã

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesũs guare Ìgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrẽ turarire sĩ odo, ãsũ ãrĩ were iriumi:

—Judío masaka ããrĩmerã pũroguere waabirikõãka! Irasũ ããrĩmakũ, Samaria nikũma makãrĩguedere waabirikõãka! ⁶ Israel bumarã Marĩpũyare masĩmerã, oveja dedirinerã irirosũ ããrĩrã pũro gapu waaka! ⁷ Ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ wererã waaka: “Mérõ duyãã, Marĩpu Ìgũyarãrẽ doreri ejaburo”, ãrĩka! ⁸ Pũrĩrikurãrẽ tauka! Boanerãrẽ masũka! Kãmi boarãdere tauka! Wãtẽa masakare ñajãnerãrẽ bêowiuka! Yu turarire musãrẽ wajamarĩrõ sĩa. Irasirirã, yu musãrẽ wajamarĩrõ sĩrõsũta wajamarĩrõ Ìgũsãrẽ tauka!

⁹ Waarã, neõ niyeru oro, plata, cobrere, ¹⁰ musãya aju ãriabirikõãka! Surĩ, sapatu musã sãñaarĩ merã dita waaka! Tuariyukure ãriabirikõãka! Moãrĩmasã Ìgũsã moãrĩ waja merã wajata baama. Irasirirã musã masakare bueri waja baari musãrẽ sĩrãkuma.

¹¹ Makãrẽ ejarã, iri makã marã: “Ìta õãrõ irigu ããrĩmi”, Ìgũsã ãrĩgũ pũro ðujaka! Musã iro ããrĩrõpã Ìgũya wiire ããrĩka! Waarãgue iri wiire wirika! ¹² Iri wiire ñajãrã, wii marãrẽ: “Marĩpu musãrẽ siuñajãrĩ sĩburo”, ãrĩ õãdoreka! ¹³ Musãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãmakũ, Ìgũsãrẽ: “Marĩpu siuñajãrĩ sĩrĩ merã õãrõ ããrĩrikuka!” ãrĩka! Musãrẽ gããmemerã, i siuñajãrĩ merã ããrĩbirikuma. ¹⁴ Musãrẽ Ìgũsã ñeãbirimãkũ, musã buerire pẽduabirimãkũ ìãrã, Ìgũsãya wiire, o Ìgũsãya makãrẽ wiriarã, nikũwera musãya guburigue tuadeare mojẽbẽoka, Ìgũsãrẽ wajamoãburire Ìmurã! ¹⁵ Dayeta musãrẽ werea. Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩmũ ejamakũ Sodoma, Gomorra marãrẽ wajamoãrõ nemorõ musãrẽ gããmemerãrẽ wajamoãgukumi.

Jesũre bũremurãrẽ gajerã ñerõ iriburire weredeã

¹⁶ Yũre õãrõ pẽka! Ovejare makãnũũ marã diayãã guarã watopegue irirosũ ñerã masaka watopegue musãrẽ iriua. Irasirirã õãrõ pẽmasĩka!

Īgūsā watopegue ñerō iriro marīrō āārīrikuka! ¹⁷ Pémasīka! Masaka musārē Īgūsā oparārē wiarākuma, musārē wajamoādorera. Judío masaka Īgūsā nerērī wiiriguedere musārē tārārākuma. ¹⁸ Irasū āārīmakū, musā yare buremurī waja, Īgūsāya makārī marā oparā purogue, Īgūsāya nikū marā oparā purogue āārākuma musārē wajamoādoremurā. Irasirirā musārē iroque āiāmākū, oparārē, judío masaka āārīmerādere yaa kerere wererākoa musā. ¹⁹ Musārē oparā purogue āiāmākū: “¿Naasū ārīrākuri Īgūsārē?” ārī gūñarikubirikōāka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīpu gūñarī sīrī merā wererākoa. ²⁰ Irasirirā musā gūñarī merā werebirikoa. Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā musārē masīrī sīrī merā werenīrākua.

²¹ Iripoere masaka, Īgūsāyarā yare buremumakū iārā, Īgūsārē oparāguere wējēdorera wiarākuma. Pagusāmarā Īgūsā pūrārē oparāguere wējēdorera wiarākuma. Gajerā, Īgūsā pagusāmarārē iāturi, oparāguere wējēdorera wiarākuma. ²² Irasirirā masaka āārīperero i ūmu marā yare musā buremurī waja musārē iāturi doorākuma. Marīpu gapu yare piriro marīrō buremugārē taugakumi. ²³ Su makā marā musārē ñerō irimakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta musārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē musā buegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīpu iriudi i ūmugue dupaturi aarīgukoa doja.

²⁴ Neō sugu buegu, Īgūrē buegu nemorō āārībemi. Moāboerimasūde Īgū opu nemorō āārībemi. ²⁵ Sugu buegu Īgūrē buedi irirosū dujaduamakū ōāgorāa. Moāboerimasūde Īgū opu irirosū dujaduamakū ōāgorāa. Masaka yare musā Opure: “Ī Beelzebú, wātēa opu āārīmi”, ārīrā, musā yaarādere ñerō ārī werenīrākuma.

Jesús: “¿Noārē güiri merā buremurō gāāmerī?” ārī weredea (Lc 12.2-7)

²⁶ Irasirirā musārē ñerō iriduarārē güibirikōāka! Āārīpereri gajerā iāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsūrokoa. ²⁷ Yu musārē masaka péberogue weredeare Īgūsā péroque wereka! Yu musārē gajerā iāberogue werenideare makā dekogue burō busuro merā wereka! ²⁸ Musārē wējērā musāya dupu diretta boamakū irirākuma. Musāya yujupūrārī gapure boamakū irimasībirikuma. Irasirirā güibirikōāka! Marīpu gapure güika! Īgū gapu musāya dupu, musāya yujupūrārīrē peamegue béomasīmi. Irasirirā Īgūrē güiri merā buremuka!

²⁹ Masaka pērā mirā wajarirā, su niyeru tigā, mērōgā wajakuri tigārē sīkuma. Īgūsā mērōgā wajakukerepuru, Marīpu gapu Īgūsārē ōārō koremi. Īgūsārē: “Boaburo”, ārībirikerepuru, neō sugugā yebague yuridija, boabemi.

³⁰ Marīpu āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Iriku āārā”, ārī masīpeokōāmi. ³¹ Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigū Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yare buremurīrē wereka!” ārīdea (Lc 12.8-9)

³² Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, ārī weremakū, yude Yuru ūmugasigue āārīgú péuro Īgūrē: “Yaagu āārīmi īī”, ārī weregura. ³³ Sugu yare masīkeregu, masaka péuro: “Īgūrē masībea”, ārī weremakū, yude Yuru ūmugasigue āārīgú péuro: “Yude Īgūrē masībea”, ārī weregura, ārīmi Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, ārī weredea (Lc 12.51-53; 14.26-27)

34 Irasū āriŋ odo, masakare āsū werenemomi:

—Musā yure: “Īgū i ūmugwere aarigú, masakare siuñajārī merā āārīmakū irigū aarimí”, āri gūñabirikōāka! Irasirigū aarigú meta iribu. Yū ejarita, masakare Īgūsā basi gāme dukawarimakū yāa. Irasirirā surāyeri yure būremurākuma. Gajerā yure būremumerā gapū Īgūsārē Īaturirākuma. 35 Sugu yure būremurī waja, Īgū magū Īgūrē Īaturigukumi. Sugo yure būremurī waja, igo magō igoire Īaturigokumo. Sugo máñekō yure būremurī waja, igo bepo igoire Īaturigokumo. 36 Irasirirā su wii marā Īgūsāyagu yure būremumakū Īārā, Īgūrē Īaturirākuma.

37 ‘Sugu yure maīrō nemorō Īgū pagūsamarā gapure maītarinugāgū, yaagu āārīmasībirikumi. Yure maīrō nemorō Īgū pūrā gapure maītarinugāgūde, yaagu āārīmasībirikumi. 38 Sugu yure tuyaduāri waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregū, neō piriro marīrō yure tuyanikōāburo. Yure tuyaduābi, yaagu āārīmasībirikumi. 39 Sugu i ūmugue Īgū okarire maīgū, peamegue béosūgukumi. Gajigu yure tuyari waja gajerā Īgūrē wējēkerepū, Marīpū gapū Īgūrē taugukumi, Īgū pūroque Īgū merā āārīburo, āriĪgū.

*Jesús marī ūmugasigue wajataburire weredea
(Mr 9.41)*

40 ‘Sugu musārē yaarārē ōārō bokatīrīñeāgū, yūdere bokatīrīñeāmi. Yure bokatīrīñeāgū, yure iruididere bokatīrīñeāgukumi. 41 Marīpū Īgūya kerere weregure ōārī wajatamakū irigukumi. Sugu Marīpūya kerere weregū āārīrīrē Īāmasī, Īgūrē ōārō bokatīrīñeāgū, Īgū irirosū ōārī wajatagukumi. Sugu gajigu Īgū ōāgū āārīrīrē Īāmasī, Īgūrē ōārō bokatīrīñeāgū, Īgū irirosū Īgūde ōārī wajatagukumi. 42 Sugu ubu āārīĪgū yure tuyagure gajigu Īgūrē iritamudūagu deko yasari tīāmakū Īāgū, Marīpū Īgūdere ōārō irigukumi, āri weremi Jesús.

11

*Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire tuyarārē Jesús pūro iriudea
(Lc 1.17; 7.18-35)*

1 Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū buerārē irasū ārādero pūru, Galilea nikūgue āārīrī makārī marārē buegorenagū waakōāmi.

2 Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīyupu. Iroque āārīĪgū, Cristo iriri kerere pégu, Īgū buerire tuyarārē Jesúre āsū āri sērēñarā waaka:

3 —“¿Muta āārīrī, Cristo masakare taugu aariibu iriayupu, Īgūsā ārīdi, o gajigure yūrākuri gūa?” āri sērēñarā waaka! āri iriuyupu.

4 Irasirirā, Jesús pūroque ejarā, Juan sērēñadoredeare Īgūrē sērēñama. Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musā périre, musā Īārīrē Juārē wererā waaka! 5 Koye Īābiranerā ōārō Īāma. Waamasībiranerā waamasīlakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmiṗū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpū masakare tauri kerere weremakū péma. 6 “Yure būremurīrē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! ārimi Jesús.

7 Īgūsā waadero pūru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāmi:

—Musā masaka marīrōque Juārē Īārā waarā, gūigure gūñaturabire Īārā waarā meta irikuyo. Īgū turabi, mirū tāborere wējēpubéorosū āārībemi. 8 Irasū āārīmakū, musā Īgūrē iroque Īārā waarā, ōārī surī sāñagūrē Īārā waarā meta irikuyo. Ōārī surī sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan Īgūsā irirosū

äärībemi. ⁹ Musā irogue ĩgūrē ĩārā waarā, Marĩp̄ya kerere weredupuyuri-masārē ĩārā waarā iriyo. Musārē werea. Diayeta Juan Marĩp̄ya kerere weredupuyunerā nemorō āārĩmi. ¹⁰ Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea pũgue gojasũdero āārĩbũ Juan iriburire. Irasirigu Marĩp̄ ĩgũ magūrē āsũ ārĩdi āārĩmi: Mũ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasārē iriugũra mũ waaburore āmuyudoregũ, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.*

¹¹ Musārē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neõ sugũ ĩgũ nemorō yaamarē masĩgũ marĩdi āārĩmi. Irasũ āārĩkererũ, sugũ Marĩp̄ ũmũgasigue āārĩgũyagũ gapũ Juan nemorō yaamarē masĩgũ āārĩgukumi. Āārĩpererā nemorō ubu āārĩgũ āārĩkererũ, masĩgũ āārĩgukumi.

¹² Juan masakare wāiyedi buenũgādeapoeguetā, daporaguedere masaka ũmũgasigue Marĩp̄ ĩgũyarārē dorerogue ñajāduarārē buro ñerō tarimakũ yāma. ĩgũsā turari merā ĩgũsārē peremakũ iriduarā iriadima. ¹³ Juan aariburo dupuyuro āārĩpererā Marĩp̄ya kerere weredupuyunerā ĩgũsā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marĩp̄ ĩgũyarārē doreri kerere werenerā āārĩmā. ¹⁴ Iripoegue Marĩp̄ ĩgũya gojadea pũgue: “Yaa kerere weredupuyuri-masārē Elías irirosũ āārĩbure iriugara”, ārĩdi āārĩmi. Juan irasũ ārĩsũdita āārĩmi. Irire bũremurō gāamea. ¹⁵ Gāmpĩrĩ oparā, yũ wererire ōārō péka!

¹⁶ Masaka datora marā, ¿ñeēmarāno irirosũ āārĩrĩ? Majĩrā makā dekogue ĩgũsā merāmarā merā bira gainĩ doanĩrā irirosũ āārĩma. Āsũ ārĩ gainĩma: ¹⁷ “Gũa tērēdiru purimakũ, bayabirabũ. Bũjawereri merā gũa bayamakũ, orebirabũ”, ārĩma. ¹⁸ Juan masakare wāiyerimasũ pā baabiri, igui deko pāmudeare iirĩbirimi. ĩgũ irasirimakũ ĩārā: “Wātĩ ñajāsũdi āārĩmi ĩĩ”, ārĩbũ musā ĩgūrē. ¹⁹ Pũrũ yũ āārĩpererā tĩgũ baa, iirĩmakũ ĩārā: “Baapagu, iirĩpagũ āārĩmi”, ārĩbũ. “Romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasā merāmũ, ñerō irirā merāmũ āārĩmi”, ārĩbũ musā yũre. Musā gũare* bũremubirikererā, gũa iririre ĩārā: “Marĩp̄ ĩgũsārē masĩrĩ sĩmi”, ārĩ masĩbokoā, ārĩmi Jesũs.

Jesũs makārĩ marārē ĩgũsā ĩgūrē bũremubirire weredeā
(Lc 10.13-15)

²⁰ Pũrũ Jesũs iroma makārĩ marārē turimi. ĩgũsā wārĩ ĩgũ Marĩp̄ turari merā iririre iri ĩmumakũ ĩākererā, ĩgũsā ñerō iririre bũjawerebiri, neõ piribirima. Irasirigu ĩgũsārē āsũ ārĩmi:

²¹ —Musā Corazĩn marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, musā ĩũrō Marĩp̄ ĩgũ turari merā iri ĩmurōsũ iri ĩmumakũ ĩārā, ĩgũsā ñerō irideare piribonerā āārĩmā. ĩgũsā ñerō irideare buro bũjawererire ĩmurā, bũjawereri surĩ sāña, nitĩrē dipuru weka mawasiripeobonerā āārĩmā. Musā gapũ Marĩp̄ turari merā yũ iri ĩmurĩrē ĩākererā, musā ñerō iririre neõ piribeā. ²² Irasirigu musārē werea. Marĩp̄ āārĩpererā ñerārē ĩgũ wajamoārĩnũ ejamakũ, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi. ²³ Musā Capernaum marāde: “Ūmũgasigue mũrĩārākoa”, ārĩ gũñadāa. Iroguere neõ waabirikoā. Boanerā āārĩrōgue bēodijusũrākoa. Sodoma marārē yũ musārē Marĩp̄ ĩgũ turari merā iri ĩmuderosũta iri ĩmumakũ, iri makā daporadere āārĩbokoā dapa. ²⁴ Irasirigu musārē werea. Marĩp̄ āārĩpererā ñerārē ĩgũ wajamoārĩnũ ejamakũ, Sodoma marārē wajamoārō nemorō musā gapũre wajamoāgukumi, musā ñerō iririre piribiri waja, ārĩmi Jesũs.

* 11:10 Mal 3.1 * 11:19 Jesũs: “gũare”, irasũ ārĩgũ: “ĩgũ basi iririre, Juan irideare”, ārĩgũ irimi.

*Jesús: “Yũ p̄rogue siuñajārã aarika!” ãrĩdea
(Lc 10.21-22)*

²⁵ Iripoere Jesús ĩgũ Pagure ãsũ ãrĩmi:

–Au, yũ murẽ: “Ôataria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩa. Mũ ãmugasi marã, i nikũ marã Opũ ããrã. Irasirĩgu: “Masitarĩngãrã, ããrĩpererire p̄masĩa”, ãrĩ gũñarãrẽ mũyare masĩmakũ iribea. Majĩrã irirosũ murẽ buremurã gapure mũyare masĩmakũ yãa. ²⁶ Au, irasũta ããrã. Mũ gããmederosũta usuyari merã irasũ yãa, ãrĩmi Jesús ĩgũ Pagure.

²⁷ Pũrũ masakare ãsũ ãrĩ werenemomi:

–Yũpũ yure ããrĩpereri irimasĩrĩrẽ sĩmi. Neõ sugũ masakũ yũ ããrĩkurire masĩbemi. Yũpũ dita yure masĩmi. Neõ sugũ masakũ Yũpũ ããrĩkarire masĩbemi. Yũ dita ĩgũrẽ masĩa. Yũ ĩgũrẽ masĩdorerãde ĩgũrẽ masĩma. ²⁸ Musã Marĩpũre tuyaduarã nukũrĩ ũũma õerã irirosũ ããrĩrã yũ pũro aarika! Yũ musãrẽ siuñajãrĩ sĩgura. ²⁹ Musã yũ iridoreri gapure irika! Yũ iririkũrere masĩka! Yũ musãrẽ bopoñarĩ merã ĩã, iritamugũ ããrã. Irasirĩrã yũ iridorerire irĩrã, yũ merã õãrõ siuñajãrĩ bokarãkoa. ³⁰ Yũ iritamurõ merã yaare musã irimakũ diasabea. Irasirĩrã yũ dorerire irĩrã, nukũbiri kãrãwũrĩrere ũũmarõsũ ããrĩrãkoa, ãrĩmi Jesús.

12

*Siuñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús buerã trigo yerire tãrĩdea
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)*

¹ Iripoere judĩo masaka siuñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús trigo otedero watope waamakũ, gua ĩgũ buerã uaboasĩa, trigo yerire tũrĩ koro baabũ*. ² Gua irasirĩmakũ ĩãrã, fariseo bumarã Jesũre ãsũ ãrĩma:

–Īãka! ¿Nasirĩrã siuñajãrĩnũrẽ moãdorebirikerepũrũ, mũ buerã irasũ yãri? ãrĩma.

³ Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

–¿Iripoeguemu David, ĩgũ merãmarã merã uaboagu, ĩgũ irideare musã buebiriri? ⁴ ĩgũ merãmarã merã Marĩpũya wiigue ñajãa, Marĩpũ ĩũrõ peyari pã duparure baadi ããrĩmĩ. Marĩpũ paia ããrĩmerãrẽ: “Iri pã duparure baabirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. David gapũ paĩ ããrĩbirikeregu, irire baagu, Marĩpũ ĩũrõ ĩgũ dorerire tarĩngãgũ meta iridi ããrĩmĩ. ⁵ Paia Marĩpũya wiigue moãrã, siuñajãrĩnũrĩrẽ siuñajãbema. Siuñajãbirikererã, Marĩpũ dorerire tarĩngãbema. ¿Irire buebiriri musã, Marĩpũ Moisére doreri pídea pũguere? ⁶ Musãrẽ werea. Marĩpũya wiire buremurõ nemorõ yũ gapure buremurõ gããmea. ⁷ Marĩpũ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yũre buremurã waimũrãrẽ wẽjẽ soepeomakũ gããmebea. Gajerãrẽ musã bopoñarĩ merã ĩãmakũ gããmea”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Musã irire p̄masĩrã yũ buerã ñerõ iribirikerepũrũ, ĩgũsãrẽ: “Ñerõ yãma”, ãrĩbiribokoa. ⁸ Yũ ããrĩpererã tĩgũ ããrĩsĩa, siuñajãrĩnũrẽ masaka gajino ĩgũsã iriburire doremasĩa, ãrĩmi Jesús.

*Jesús mojõ dũweredire taudea
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)*

* **12:1** Deuteronomio 23.25: Moisé gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugũ masakũ gajĩguya poegue waagũ, ĩgũya mojõrĩ merã trigo yerire tũrĩ koro baaburo. Wiirimajĩ merã diti ãĩabirikõãburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁹ Irasū āriŋ odo, waa, judío masaka nerērī wiigüe ñajāmi. ¹⁰ Iro sugu masaku mojó diiweredi āārīmi. Irasirirā fariseo bumarā Jesúre: “Ñerō yámi”, āri weresādhaarā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Siuñajārīnu āārīmakū, sugu pūrīrikugure taudoreri āārīri? ārīma.

¹¹ Jesús yujami ĩgūsārē:

—Siuñajārīnu āārīkerupu, musāyagu oveja gobegue meñajāmakū ĩārā, ĩgūrē āi wiukōākoa. ¹² Marīpu sugu masakare, oveja nemorō maitarinugāmi. Irasirirā siuñajārīnurē masakare oārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yāa, ārīmi.

¹³ Irasū āriŋ odo, mojó diiweredire ārīmi:

—Muya mojóre soeoka!

Īgūya mojóre soeomakūta, gaji mojó irirosū oārī mojó dujabu. ¹⁴ Īgū irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā gua wiria: “¿Nasirisīā, marī Jesúre wējērākuri?” āri gāme werenīnurā.

Iripoegueta Marīpuya kerere weredupuyudi Jesús ĩgū iriburire gojadea

¹⁵ Jesús ĩgūsā ĩgūrē wējēduarire masī, waakōāmi. Īgū waamakū, wārā masaka ĩgūrē tuyama. Irasirigu āārīpererā pūrīrikurārē taumi. ¹⁶ ĩgūsārē taugu: “Yaamarē gajerārē werebirikōāka!” ārīmi. ¹⁷ Jesús irasirigu, Marīpuya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosūta irimi. Āsū āriŋ gojadi āārīmi:

¹⁸ Āsū ārīmi Marīpu: “Īi yure moāboegu, yu beyedi, yu maĭgū āārīmi. Īgū merā usuyāa. Ōāgū deyomarĭgūrē ĩgūrē sīgura. Irasirigu yu turari merā āārīpererā masakare diayema iririre weregukumi.

¹⁹ Īgū guaseo, gainībirikumi. Īgū makā dekogue buro gainīgorenamakū neō pébirikuma.

²⁰ Turamerārē bopoñarī merā ĩā, iritamugukumi. Irasirigu, ĩgūsā miūmerēñu biu peaboadiñu irirosū āārīmakū ĩāgū, peabéogu irirosū ĩgūsārē iribirikumi.

Bujawererārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirigu, ĩgūsā sīāgodiru yauboadiru irirosū āārīmakū ĩāgū, yaubéogu irirosū ĩgūsārē iribirikumi. Īgū Opu ñajāburi dupuyuro ĩgūsārē irasirigukumi. Īgū Opu ñajādero paru, masakare diayema iririre irimakū irigukumi.

²¹ Irasirirā āārīperero marā ĩgū doreburire usuyari merā yūrākuma”, ārīmi, āriŋ gojadi āārīmi Isaiás.*

Jesúre: “Wātī turari opami”, āri werewuadea

(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Paru masaka wātī ñajāsūdire Jesúre taudorerā āijama. Īgū wātī ñajāsūdi: werenībi, koye ĩābi āārīmi. ĩgūsā āijamakū ĩā, Jesús ĩgūrē taumi. Īgū irasirimakū, oārō ĩā, werenīmi. ²³ Āārīpererā masaka, ĩgū tarimakū ĩāguka, āsū āriŋ gāme sērēñama:

—¿Īi David parāmi āārīturiagu masakare taubu meta āārīkuri? ārīma.

²⁴ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā gapu āsū ārīma:

—Īi wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārīma.

²⁵ Jesús ĩgūsā gūñarīrē masīsīā, ĩgūsārē āsū ārīmi:

—Su nikū marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su makā marā, o su wii marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

²⁶ Irasūta wātēa opu ĩgūyarā wātēārē béowigu, ĩgū basita ĩgūyarārē dukawari

* 12:21 Is 42.1-4

pereakōāmākū iribokumi. Irasirigū, ζnoārē dorenemobokuri? ²⁷ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewuáa. Musā buerire tayarā gapu wātēārē béowiurā, ζnoā turari merā béowiukuri? Musā ĩgūsārē: “Marīpu turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewuāri diaye āārībea. ²⁸ Yu Ōāgū deyomarīgū turari merā wātēārē béowiuu. Irasiriro Marīpu ĩgūyarārē doreri musā puoguerē ejasiāa, āri masīsūa.

²⁹ Irire keori merā musārē werenemogura. Neō sugu masaku, turaguya wiire ĩgūrē siapuroribirikeregu, ĩgū oparire ēmagū űajāmasībirikumi. ĩgūrē siadero puoguerē merē ĩgūyare ēmamasīkumi, ārīmi[†].

³⁰ Irasū āri odo, āsū ārīnemomi:

—Yure gāāmemerā, yure ĩaturirā āārīma. Masakare yure siu needōtamumerā, ĩgūsārē waawasirimākū irirā āārīma.

³¹ Musārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka űerō iririre, űerō āri werenīrdere kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgūrē ĩgūsā űerō āri werenīmakū tamerārē neō kātibirikumi. ³² Yu āārīpererā tīgūrē ĩgūsā űerō āri werenīmakū, Marīpu irire kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure ĩgūsā űerō āri werenīmakū, irire neō kātibirikumi. Dapora, i āmu peredero puoguedere ĩgūsā irasū ārīdeare neō kātibirikumi, ārīmi Jesús.

*Yukare irigū dukā merā ĩāmasīsūa, āri weredeā
(Lc 6.43-45)*

³³ Irasū āri odo, Jesús gaji keori merā buenemomi:

—Ōādi yukū ōārīrē dukakua. űedi yukū űerīrē dukakua. Yukare irigū dukā merā ĩāmasīsūa[‡]. ³⁴ Musā āña irirosū űerā āārā. Musā űerā āārīsīā, ōārīrē werenīmasībea. Marī gūñarōsūta marī werenīrī wirikōāa. ³⁵ Ōāgū ōārī gūñarī opami. Irasirigū ōārīrē werenīmi. űegū űerī gūñarī opami. Irasirigū űerīrē werenīmi. ³⁶ Musārē werea. Marīpu āārīpererā űerārē wajamoārīnu eja-makū, āārīpereri masaka noō gāāmerō werenīmoāmadeare ĩgūsārē masīmakū irīgukumi. ³⁷ Musā ōārō werenīdea waja Marīpu musārē: “Waja opabema”, ārīgukumi. Musā űerō werenīdea waja musārē: “Waja opama”, ārīgukumi, ārīmi Jesús fariseo bumarārē.

*Masaka űerā Jesúre Marīpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

³⁸ Puᱠu surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā ĩgūrē ārīma:

—Buegu, Marīpu turari merā guare iri ĩmuka! ārīma. “ĩgū irire irimasībi, Marīpu iriudi meta āārīmi”, ārīdearā irasū ārīñurā.

³⁹ Jesús yujūmi:

—Musā dapora marā masaka űerā, Marīpure gāāmemerā āārā. Musā yure Marīpu turari merā gajino iri ĩmudorea. Musā irasiridorekerepuᱠu, Marīpuya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura. ⁴⁰ Jonás urenu, ure űami waai wāguya paru poekague āārīderosūta yude āārīpererā tīgū urenu, ure űami yeba poekague āārīgukoa. ⁴¹ Iripoegue Nīnive marā Jonás Marīpuya kerere weremākū pērā, ĩgūsā űerō irideare bujawere, ĩgūsā gūñarīrē gorawayunerā āārīmā. Dapora yu Jonás nemorō masīgū ōōgue musā merā āārā. Yu Marīpuya kerere werekerepuᱠu, musā űerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marīpu

[†] 12:29 Jesús: “Wātī nemorō turagu āārā”, ārīgū, irasū ārīmi. [‡] 12:33 Jesús: “Yukare irigū dukā merā ĩāmasīsūa”, ārīgū: “Marī, gajerā werenīrīrē pērā, ĩgūsā āārīrikurire masīa”, ārīgū irimi.

ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, Nínive marã musã dapora marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩrãkuma. ⁴² Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, sugo iripoeguemo Sabá nikũ marã opo musã dapora marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩgokumo. Yoaromogue ããrĩkerego, õõgue i nikũgue aarideo ããrĩmó, marĩ ñekũsãmarã opu Salomón wári masĩrĩ merã wererire pégo aarigó. Dapora yu Salomón nemorõ masĩgũ õõgue musã merã ããrã. Yu musã merã ããrĩkerepũ, musã gapũ yu wererire péduabea, ãrĩmi Jesús.

Jesús, wãtĩ dupaturi masakũguere ñajãrĩmarẽ weredeá
(Lc 11.24-26)

⁴³ Irasũ ãrĩ odo, keori merã werenemomi doja:

—Wãtĩ masakũguere ããrãdi wiri, pũũ deko marĩrõgue Ìgũ siuñajãburore ãmagorenagũ waakumi. ⁴⁴ Irore bokabi, ãsũ ãrĩ gũñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosũ ããrĩmĩ. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajãgura doja”, ãrĩ gũñakumi. Irasirigu Ìgũguere dupaturi goeñajãgũ, gajino marĩrĩ wii, õãrõ ãmu, ooaweadea wiire irirosũ bokajakumi. ⁴⁵ Irasirigu gajerã wãtẽa su mojóma pere gaji mojó peru pẽrebejarã Ìgũ nemorõ ñerãrẽ silu, Ìgũsã ããrĩpererã merã masakũguere ããrĩnĩkõãkumi. Irasirigu masakũ Ìgũ dupuyuro ããrĩrikãdero nemorõ ñerõ ããrĩkumi. Dapora marã Marĩpũre gããmemerã, yũre péduamerã irasũta ñerõ waarãkuma, ãrĩmi Jesús.

Jesús pago Ìgũ pagupũrã merã Ìgũrẽ Ìãgõ ejadea
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesús masakare wereripoe Ìgũ pago, Ìgũ pagupũrã merã Ìgũ ããrĩrĩ wii disipũro ejayupo Ìgũ merã werenidũago. ⁴⁷ Sugũ igore Ìã, Jesũre weremi:

—Mũpo, mũ pagupũrã disipũro níama, mũ merã werenidũarã, ãrĩmi.

⁴⁸ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús Ìgũrẽ ãrĩmi:

—¿Noã ããrĩrĩ yũpo, yũ pagupũrã? ãrĩmi.

⁴⁹ Irasũ ãrĩgũ, gũare Ìgũ buerãrẽ soepu, ãsũ ãrĩmi:

—Ìĩsã, yũpo, yũ pagupũrã irirosũ ããrĩma. ⁵⁰ Yũpũ ãmũgasigue ããrĩgũ gããmerĩrẽ irirãno, yũ pagũmũ, yũ pagũmo, yũpo irirosũ ããrĩma, ãrĩmi Jesús.

13

Jesús oterimasã keori merã buedeá
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Irinãta Jesús wiigue ããrãdi ditarugue waa, iri ditaru tũro eja doami.

² Masaka wãrã Ìgũ pũro nerẽmakũ Ìãgũ, doódirugue mũrĩñajãa, eja doami. ããrĩpererã masaka Ìmparogue dujanũgãma Ìgũ buerire pémurã. ³ Irasirigu wári keori merã Ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ buemi:

—Sugũ oterimasã Ìgũya oteri yerire meéwasirigu waakumi. ⁴ Ìgũ meéwasiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirã eja, baapeokõãkuma. ⁵ Gaji yeri ãtãyerikurogue yurikoa. Iro sĩmerẽrõgã nikũ ããrĩmakũ, iro yuriadea yeri mata puriadikoa. ⁶ Iri nikũ sĩmerẽrõgã ããrĩmakũ, puriñajãdi, pũũ abe asimakũ, nugũrĩ marĩsã, ñãi, boakõãkoa. ⁷ Gaji yeri pora watopague yurikoa. Pora gapũ puritarimũria, oteri gapũre wejẽkõãkoa. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri puri, õãrõ dukakũkoa. Suñu cien yeri, gajiñu sesenta yeri, gajiñu treinta yeri dukakũkoa. ⁹ Musã gãmipũrĩ oparã, yu wererire péduripĩka! ãrĩmi Jesús.

Jesús buerā ĩgūrē: “¿Nasirigũ keori merā bueri?” āri sērēñadea (Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Pũru gũa ĩgũ buerā ĩgũ pũro waa, ĩgūrē sērēñabu:

—¿Nasirigũ masakare keori merā bueri? āriũ.

¹¹ Jesús gũare yũjumi:

—Marĩpu ĩgũyarārē doregũ āārĩrĩrē, iripoeque masĩbirideare musārē masĩmakũ yámi. Gajerā ĩgūrē bũremumerā gapũre irasiribemi. ¹² ĩgũyare masĩrānorē masĩnemomakũ irigũkumi. Irasirirā wáro masĩrĩ oparākuma. Gajerā ĩgūrē bũremumerā ĩgũyare masĩmerārē ĩgũsā mérō masĩadideare pemasĩbirimakũ irigũkumi. ¹³ Irasirigũ yũ ĩgũsārē keori merā buea. ĩgũsā Marĩpu iririre ĩakererā, ĩamasĩbema. ĩgũyare pékererā, péduripibema. Neō pemasĩbema. ¹⁴ Irasirirā Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosũta yáma. Āsũ āri gojadi āārĩmi:

Āsũ āriĩmi Marĩpu: “Yaare pékererā, musā neō pemasĩbea. Yũ iririre ĩakererā, musā neō ĩamasĩbea.

¹⁵ Yaa werenĩrĩrē péduabirisĩā, musā neō pemasĩbea. Gāmpĩrĩ pémerā, koye ĩāmerā irirosũ āārā. Musā irasũ āārĩmerā, yaare ĩāmasĩ, ōārō pemasĩbokoa. Yũ pemasĩrĩ sĩrĩrē oparā yare bũremubokoa. Irasirigũ musārē taubokoa”, āriĩmi Marĩpu, āri gojadi āārĩmi Isaiás.*

¹⁶ Gũa gapũre āriĩmi:

—Musā gapũ pemasĩā. Irasirirā usũyáa. Yũ iririre ĩārā, yũ wererire pérā, yare bũremua. ¹⁷ Diayeta musārē werea. Wārā iripoeque marā Marĩpũya kerere weredupuyunerā, gajerā Marĩpũre bũremunerā musā dapura ĩārĩrē bũro ĩāduanerā āārādimā. Irire ĩāduakererā, irire ĩābirinerā āārĩmā. Musā dapura pérĩre bũro péduakererā, pébirinerā āārĩmā.

Jesús oterimasũ keori merā ĩgũ bueadeare: “Āsũ ārĩduaro yáa”, āri weredea (Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Irasirirā ōārō péka! Yũ oterimasũ keori merā bueadeare musārē weregũra. Iri āsũ ārĩduaro yáa. Marĩpu ũmũgasigue āārĩgũ ĩgũyarārē doreri kere, oteri yeri irirosũ āārā. ¹⁹ Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pemasĩbema. Maa bũriri maa irirosũ āārĩma. Iri kerere péadero pũru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosũ, wātĩ aari, ĩgũsā péadideare ĩmapeokōāmi. ²⁰⁻²¹ Gajerā masaka ũtāyerikũri yeba irirosũ āārĩma. Iri kerere pérā, mata usũyari merā: “Ōāgoráa”, āri gũñama. Irire pékererā, oteri yeri ũtāyerikũrogue yuriadero pũru, puri, nugũrĩ puriñājābiriderosũ waama. Mérōgā pũru ĩgũsā Marĩpũyare péduari waja gajerā ĩgũsārē ñerō irimākũ ĩārā, o ñerō tarisĩā, mata ĩgũyare pirikōāma. ²² Gajerā masaka porakũri yeba irirosũ āārĩma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakũrogue yuriadero pũru, pora gapũ puritarimũrĩa wējēderosũ, i ũmũmarē bũro gũñarikuma. Doebiridere bũro gāāmenemoma. Irasirirā Marĩpũyare kātima. Otediñũ dũka marĩdiñũ irirosũ dujama. ²³ Gajerā masaka ōārĩ nikũ irirosũ āārĩma. Marĩpũya kerere pérā, ōārō pemasĩma. Irasirirā oteri yeri ōārĩ nikũgue yuriadero pũru, puri ōārō dũkakũderosũ ōārĩrē yáma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dũkakũrosũ irirā āārĩma, āriĩmi Jesús.

Jesús trigo otedea watopegue ñerĩ tá oteri keori merā bueadea

²⁴ Jesús irasũ āri ōdo, gaji keori merā gũare buemi:

* 13:15 Is 6.9-10

—Marīpu ūmugasigūe āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu pooe opu Īgūya poeegue oārī yerire otekumi. ²⁵ Su űami merā āārīpererā kārīriope Īgūrē ĩaturigu poeegue eja, Īgū trigo oteadea watopegue űerī táre otekumi. Ote odo, waakōākumi. ²⁶ Trigo yeri puriwiriadero puṛu, űerī táde purikoa. Puṛu trigo dukakakoa. Iri dukakamakū ĩārā, iri pooe opuere moāboerimasā űerī tá āārīmakū ĩāmasīkuma.

²⁷ Irasirirā iri pooe opuere wererā waakuma:

—Gua opu, ĩnasiriro oārī yeri direta mūya poeere otesūdero āārīkereru, űerī táde puriyuri? ārīkuma. ²⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, āsū ārīkumi:

—Yure ĩaturigu iri űerī táre otekumi, ārīkumi.

Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē moāboerimasā sērēñakuma doja:

—Īűerī táre gua taāseabéorā waamakū gāāmekuri mu? ārīkuma.

²⁹ —Taāseabirikōāka! űerī táre taāsearā trigodere duuabokoa. ³⁰ Iri, űerī tá merāta puri masākōāburo. Trigo űāmakū, gajerā duka seaboerimasārē āsū ārī iriugura: “űerī táre taāseapurori, dupa dotori siaka, irire soemurā! Puṛu trigore seaka, irire yu duripiri wiigue duripímurā!” ārīgura, ārīkumi, ārīmi Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Irasū ārī odo, gaji keori merā buemi:

—Marīpu ūmugasigūe āārīgū Īgūyarārē doreri sugu masakū Īgūya poeegue suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. ³² Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mérī yegā āārīkua. Irasū āārīkerero, otemakū, puṛu yuku wádi irirosū puri masākoa. Irasirirā wārā irigu dupurigue Īgūsāya suri suakuma, ārīmi Jesús*.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā buedea
(Lc 13.20-21)

³³ Puṛu gaji keori merā buemi:

—Marīpu ūmugasigūe āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugo nomeō pā duparure iribo, mérōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Irire wemasāseyaburo, ārīgō, irasirikumo. Irasiriro Marīpu Īgūyarārē doreri iri pā wemasārī morērī poga irirosū āārā, ārīmi†.

Jesús masakare keori merā buenadea
(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesús masakare i āārīpereri buerire weregū, keori merā dita buenami. Keori marīō Īgūsārē buenabirimi. ³⁵ Irasirigu Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū ārī gojadi āārīmi Jesús masakare wereburimarē: Keori merā weregukoa. Iri merā weregū, Marīpu i ūmūrē iridero puṛugue marā neō masībirideare dapora marārē weregura, ārī gojadi āārīmi.*

* **13:32** Jesús i kere merā buegu: “Marīpu ūmugasigūe āārīgūrē buremurā mérāgā āārīnūgākerepuṛu, puṛugue gajerā Īgūsā merā Īgūrē buremunūgāmakū, wārā āārīrākuma; o sugu Marīpure buremunūgāgū, mérōgā buremurī opami. Puṛugue, mostaza wāikuri yegārē otedero puṛu yuku wádi puri, masārōsū Marīpu iritamurī merā wáro Īgūrē buremurī opagukumi”, ārī buegu irimi. † **13:33** Jesús i kere merā buegu: “Marīpure buremurā āārīperero i ūmūguere Īgūyarārē doregu āārīrīrē masakare buerā waamakū, āārīpereri buri marā watopegue wārā irire pé, Īgūrē buremunūgārākuma; o sugu Marīpure buremunūgāgū Marīpu Īgūyarārē doregu āārīrīrē buenígū, Marīpu iritamurī merā Marīpu doreri direta iriduagukumi”, ārī buegu irimi. ☆ **13:35** Sal 78.2

Jesús ñerĩ tá, trigo otedea watopegue puri masãdeare buenemodea

³⁶ Puru Jesús masakare seretu odo, wiigüe ñajãmi. Īgũ ñajãmakũ ĩã, guã Īgũ buerã Īgũ purogue ñajãa, Īgũrẽ sērẽñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerĩ tá puri masãdea keorire werenemoka! ¿Naásũ arĩduaro iriari? arĩbu.

³⁷ Guã irasũ arĩmakũ pégu, Jesús yujumi:

—Yũ aarĩpererã tĩgũ, iri pooe opu õãri yeri otedi irirosũ aarã. ³⁸ Poee gapu i umu irirosũ aarã. Marĩpu Īgũyarãrẽ dorerogue aarĩmurã gapu õãri yeri irirosũ aarĩma. Wãtiyarã ñerĩ tá irirosũ aarĩma.

³⁹ Wãti poee opuẽrẽ iaturigu irirosũ aarĩmi. I umu pererĩnu iri otedea dukare searĩnu irirosũ aarã. Marĩpũre wereboerã, poee opuẽrẽ duka seaboerimasã irirosũ aarĩma.

⁴⁰ Iri ñerĩ táre Īgũsã taãseadeare peamegue soebéoderosũta i umu pererĩnu ejamakũ waarokoa. ⁴¹ Irasũ waaripoe yũ aarĩpererã tĩgũ, yure wereboerãrẽ iriugakoa. Irasirirã Īgũsã masakare ñerĩ irimakũ irirãrẽ, Marĩpu dorerire tarinũgãrãdere neeõrãkuma. ⁴² Neeõ odo, perebiri peamegue Īgũsãrẽ beorãkuma. Irogue buro pũrisũrã Īgũsãya guikare kũrĩduutũ orerãkuma. ⁴³ Marĩpu gããmerĩrẽ irirã gapu umugasigüe Īgũyarãrẽ dorerogue aarĩrã, abe umumu irirosũ gosewasirirãkuma. Masã gãmpĩrĩ oparã, yũ wererire pẽduripĩka!

Jesús wáro niyeru yáapĩdea keori merã buedea

⁴⁴ 'Gaji musãrẽ werea. Marĩpu umugasigüe aarĩgũ Īgũyarãrẽ doreri i irirosũ aarã. Sugu masakũ wáro niyeru gajigũya nikũ poekague yáapĩdeare bokakumi. Irirẽ bokagu, buro usuyakumi. Irasirigu Īgũ bokadeare buro gããmesĩã, dupaturi yáapĩkõãkumi doja. Irasirigu aarĩpereri Īgũyare gajerãrẽ duakumi. Īgũ duadea waja merã iri nikũrẽ wajarikumi‡.

Jesús perla wãikuriye keori merã buedea

⁴⁵ 'Gaji musãrẽ werea doja. Marĩpu umugasigüe aarĩgũ Īgũyarãrẽ doreri i irirosũ aarã. Sugu wajaririmasũ wajapari yeri perla wãikuri yerire ãma wajaridukakumi. ⁴⁶ Iri yerire ãmagũ, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere buro gããmesĩã, aarĩpereri Īgũyare duakumi. Īgũ duadea waja merã iri yere wajarikumi.

Jesús buidi keori merã buedea

⁴⁷ 'Gaji musãrẽ werea doja. Marĩpu umugasigüe aarĩgũ Īgũyarãrẽ doreri, waai wẽjẽrimasã buidi meeyo, aarĩpererã waai aarĩrãkũ ñearõ irirosũ aarã. ⁴⁸ Īgũsãya buidire waai uturimakũ ĩarã, waai wẽjẽrimasã ĩmparogue tũãmajã, waairẽ beyekuma. Oãrã waairẽ Īgũsãya puuirigüe seasãkuma. Ñerãrẽ beokõãkuma. ⁴⁹ I umu pererĩnu aarĩmakũ, masakare ãsũta waarokoa. Marĩpũre wereboerã õãrãrẽ, ñerãrẽ beyerã aarirãkuma. ⁵⁰ Beye odo, ñerãrẽ perebiri peamegue beorãkuma. Irogue buro pũrisũrã Īgũsãya guikare kũrĩduutũ orerãkuma, arĩmi Jesús.

Jesús iripoeguema buerire, maama bueridere weredea

⁵¹ Puru guare sērẽñami:

—¿I aarĩpererire pẽmasĩrĩ musã? arĩmi.

‡ 13:44 Jesús i kere merã buegu: “Masaku aarĩpereri Īgũyare gããmerõ nemorõ Marĩpuyare gããmegũ aarĩkumi”, arĩ buegu irimi.

—Éú, pémasíá, áĩ yujubú.

⁵² Guá irasú áĩmakú, áĩmi:

—Sugú Moisés gojadeare buerimasú Marĩpu ùmugásigue áārĩgú ĩgúyarārē doregú áārĩmarē masĩgú, wii opú irirosú áārĩgukumi. Irasirĩgú wii opú, iripoeque ĩgú opadeare, maama ĩgú oparidere áĩwiugú irirosú, maama buerire, iripoequema bueridere óārō masĩrĩ merá weregukumi, áĩmi Jesú guare.

Jesús Nazarete goeđujáadea

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesú iri keori merá were odo, iro áārādi waa, ⁵⁴ ĩgú masádea makágue ejami. Irogue eja, judío masaka nererĩ wiigue buemi. Masaka, ĩgú buemakú pérá, pégukakóama. Ású áĩ gāme wereníma:

—¿Noógue bueyuri, tĩ iropā masĩbu? ¿Nasirisĩá, iri ĩmurĩrē irimasĩyuri? ⁵⁵ ĩi taboa moādi magú áārĩmi. ĩgú pago María wáikumo. Santiago, José, Simón, Judas ĩgú pagupūrā áārĩma. ⁵⁶ ĩgú pagupūrā nomede i maká marāta áārĩma. ĩgú marĩ irirosú áārĩkeregú, ¿nasirisĩá, i áārĩpererire masĩrĩ? áĩmi.

⁵⁷ Irasirirā ĩgūrē búremudubirima. Jesú gapú ĩgúsārē áĩmi:

—Áārĩpererogue sugú Marĩpúya kerere weredupuyugere gajerá búremuma. ĩgúya níkú mará, ĩgúya wii mará gapú ĩgūrē búremubema, áĩmi.

⁵⁸ Irasirigú Jesú, ĩgúsá ĩgūrē búremubirimakú ĩāgú, iri makārē wári Marĩpu turari merá iri ĩmubirimi.

14

Juan masakare wáiyerimasú boadea

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Iripoere Herodes Galilea níkú mará opú, Jesú iriri kerere péyupu. ² Irire pégu, ĩgūrē moāboerārē ású áĩyupu:

—ĩgú irire irasú irigú, Juan masakare wáiyerimasúta boadigue masādi áārĩkumi. Irasirigú wári iri ĩmurĩrē irikumi, áĩyupu.

³ Juan boaburĩ dupuyuro Herodes ĩgú pagumu Felipe marāpo Herodías wáikugore ěma, marāpokumakú ĩāgú, ⁴ ású áĩdi áārĩmi:

—Mú pagumu marāpore marāpokugu, Marĩpu dorerire tarinugāgú yáa, áĩdi áārĩmi. Irasirigú Herodes ĩgūrē ñeá, peresu iridi áārĩmi. ⁵ ĩgú Juārē wējēduadi áārĩmi. Judío masaka gapú: “ĩi Juan Marĩpúya kerere weredupuyurimasú áārĩmi”, áĩ gūñanerā áārĩmá. Irasirigú Herodes: “Juārē yu wējēmakú yu merá guabokuma”, áĩgú, ĩgúsārē gúidi áārĩmi. ⁶ Púru Herodes ĩgú deyoadea bosenu irigú iridi áārĩmi. ĩgú irasiririnurē Herodías magō ĩgú siuanerā ĩūrō baya ĩmudeo áārĩmó. Igo baya ĩmumakú ĩāgú, Herodes búro usuyadi áārĩmi. Irasirigú igore: ⁷ “Árĩgatoro marĩrō, mú yure sērērinorē sígura”, áĩdi áārĩmi. ⁸ ĩgú irasú áĩmakú pégo, igo pagore: “¿Ñeonorē sērēgokuri yu?” áĩdeo áārĩmó. Irasirigo igo pago sērēdoreaderosúta ĩgūrē sērēdeo áārĩmó:

—Juan masakare wáiyerimasúya dipurure dititá, soropa wáripa merá ĩgúya dipurure yure síka! áĩdeo áārĩmó.

⁹ Igo irasú áĩmakú pégu, Herodes búro bújaweredi áārĩmi. ĩgú siuanerā péuro: “Árĩgatoro marĩrō, mú yure sērērinorē sígura”, áĩdi áārĩsĩá, guyasĩrĩgú, igore: “Murē síbirikoa”, áĩmasĩbiridi áārĩmi. Irasirigú, igo ĩgūrē sērērōsúta iridi áārĩmi. ¹⁰ Irasirigú, ĩgúyagu surara Juan peresugue áārĩgú púro waa, ĩgúya

dipurure ditiadĩ āārĩmĩ. ¹¹ Pũũ soropa merā Īgũya dipurure āĩri, Herodĩas magõrē wiadi āārĩmĩ. Īgũ wiamakũ ñeã, igo pagore āia sĩdeo āārĩmó.

¹² Juan boadero pũũ, Īgũ buerire tũyanerā Īgũya dupure āiwāgā, yāarā waanerā āārĩmā. Yāa odo, Juan boadeare Jesũre wererā ejama.

Jesús cinco mil āamarē baari ejodea
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Juārē wējēadea kerere pégu, Jesũs doódirugue mũĩñajāa, masaka marĩrõgue gua Īgũ buerā merā waakõāmi. Īgũ irogue waarire pērā, masaka Īgũsāya makārĩrē wiri, Īgũ dupuyuro maague waa, ejasianerā āārĩmā. ¹⁴ Gua ditaru gaji koerũge taribujaja, Jesũs doódirugue sãñadi majānũgā, wārā masakare bokajami. Irasirigu Īgũsārē hopoñari merā ĩā, pũĩrikarā Īgũsā āĩrianerārē taumi. ¹⁵ Naĩmejāwāgāripoe gua Jesũs buerā Īgũ pũro waa, āsũ āĩrũ Īgũrē:

—Naĩmejārõgue yāa. Ōõ masaka marĩrõgue āārā. Irasirigu masakare waadoreka! Makārĩgue Īgũsā baaburire wajarirā waaburo, ārādibu.

¹⁶ Gua irasũ āĩmakũ pégu, Jesũs āĩrĩmi:

—Waabirikõāburo. Musā Īgũsārē baari sĩka! āĩrĩmi.

¹⁷ Gua Īgũrē āĩrũ:

—Su mojõma pã duparu, waaĩdere pērāta opāa, āĩrũ.

¹⁸ —Irire yure āĩrika! āĩrĩmi Jesũs.

¹⁹ Pũũ masakare tá weka doadoremĩ. Irasirigu su mojõma pã duparure, pērā waairē āĩ, mũngasigue ĩamu, Marĩpũre: “Mũrē usũyari sĩa”, āĩrĩmi. Ārĩ odo, iri pã duparure pea, guare Īgũ buerārē sĩmi masakare gueredoregu. Irasirirā gua Īgũsārē irire guerebu. ²⁰ Irasirirā āārĩpererā baayapiakõāma. Pũũ Īgũsā baaduāadeare pe mojõma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā, mũudobobũ. ²¹ Iro baanerā: nome, majĩrā keoña marĩrõ mũma direta keomakũ cinco mil gora āārĩmā.

Jesús deko weka waadea
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Pũũ Jesũs gua Īgũ buerārē doódirugue mũĩñajāadore, ditarugue Īgũ dupuyuro taribujadoremĩ. Īgũ gapũ irogue dujami dapa masakare seretubu.

²³ Seretu odo, buũru wekague suguta waayupũ Marĩpũre sērēgũ waagũ. Ñami ejaripoe suguta āārĩyupũ iroguere. ²⁴ Gua gapũ ditaru dekogue āārĩbũ. Mirũ bũro waabu. Irasiriro makũrĩ doódirure pátũpaukõābũ. Irasirirā taribuja-jabirĩbũ dapa.

²⁵ Pũũ āgābo wereripoe Jesũs ditarugue buaja, gua pũrogue deko weka aarimĩ. ²⁶ Īgũ deko weka aarimakũ, gua Īgũrē ĩamasĩbirisĩā, ĩāgũkakõābũ. Gũiri merā: “Masakũ boadi wātĩ āārĩmĩ”, ārĩ gainĩbũ.

²⁷ Gua gũimakũ ĩāgũ, Jesũs guare āsũ āĩrĩmi:

—Gũñaturaka! Yũta āārā. Gũimerāta! āĩrĩmi.

²⁸ Īgũ irasũ āĩmakũ pégu, Pedro āĩrĩmi Īgũrē:

—Mũ, yũ Opũ āārĩgũ, yure deko weka waa, mũ pũrogue aaridoreka! āĩrĩmi.

²⁹ —Jāũ, aarika! āĩrĩmi Jesũs.

Irasũ āĩmakũ pégu, Pedro doódirugue sãñadi dujinũgā, deko weka Jesũs pũrogue waami.

³⁰ Īgũ irasũ waakeregu, mirũ bũro wējēpumakũ ĩāgũ, gũigorami. Irasirigu mirĩdjagu:

—Yh Opw, yure tauka! āri gainimi.

³¹ Īgū irasū ārimakūta, Jesús Īgūya mojōrē ñeā: “Yure mērōgā buremurī opáa. ¿Nasirigw yure buremuturaberi?” ārimi.

³² Pwgh Jesús Pedro merā doodirugue aari, mwĩñajāmakū, mirū waadea toeakōābw. ³³ Irasū waamakū ĩārā, ghā doodirugue āārĩrā ñadukwupuri merā Jesús pwo eja doa, Īgūrē:

—Mw diayeta Marĩpw magū āārā, āri bwremubw.

*Jesús Genesaret marārē pũrĩrikwārē taudea
(Mr 6.53-56)*

³⁴ Pwgh taribujaja, Genesaret* wāikuri nikūgue ejabw. ³⁵ Iro marā Jesúre ĩāmasĩsĩā, āārĩpererā iro āārĩrārē Īgū ejari kerere wereñurā. Irasirirā āārĩpererā pũrĩrikwārē taudorerā Īgū pwrogue āijama. Īgūrē āsū āri sērēma:

³⁶ —Mwya surĩro yuwa direta Īgūsārē moññadoreka! ārima. Irasirirā āārĩpererā pũrĩrikwārē Īgūya surĩrore moññanerā Īgūsā sĩrĩrĩ opadeare tarisũma.

15

*Masakare ñerā waamakū iririre buedea
(Mr 7.1-23)*

¹ Pwgh surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā Jesús pwo eja, Īgūrē sērēñama:

² —¿Nasirirā mw buerā, marĩ ñekūsāmarā iriunaderosū iriberi? Marĩ ñekūsāmarā baaburi dupuyuro mojōkoederosū iribema, ārima.

³ Jesús Īgūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēñagura. ¿Nasirirā Marĩpw doreri gapure iririono irirā, musā ñekūsāmarā iriunadeare yāri? ⁴ Marĩpw āsū ārĩdi āārĩmi: “Mwppure, mwppure bwremuka! Sugw Īgū pagusāmarārē ñerō werenĩgū wējēdoresũgukumi”, ārĩdi āārĩmi. ⁵ Īgū irasū ārĩkerepwgh, musā gapw masakare Īgūsā pagusāmarāya āārĩburire buerā, āsū ārā: “Sugw Īgū pagure, o Īgū pagore: ‘Yw musārē sĩboadeare Marĩpure sĩpeokōābw. Irasirigw musārē iritamumasĩbirikoa’, ārimakū oāgorāa”, āri buea. ⁶ Irasū buerā, masakare Īgūsā pagusāmarārē iritamubirimakū, Marĩpw dorerire ubu ĩābéomakū yāa, musā ñekūsāmarā iriunadeare irituyadorerā. ⁷ Masaka ĩūrō dita oārō yāa musā. Īgūsā ĩāberogue ñerō iririkwārā āārā. Iripoegue Marĩpwya kerere weredupuyudi Isafas diayeta gojadi āārĩmi musā irigatorire gojagw. Āsū āri gojadi āārĩmi:

⁸ ĩsā masaka Īgūsāya disi merā yure oārō werenikererā, Īgūsāya yujupũrārĩgue yure neō bwremubema.

⁹ Irasiriro Īgūsā yure buremurā nererĩ wajamāa. Īgūsā bueri, yw doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, āri gojadi āārĩmi, āri yujumi Jesús fariseo bumarārē.*

¹⁰ Irasū āri odo, masakare Īgū pwo siiu, āsū ārĩmi:

—Yw wererire oārō pěkũĩnũ pėka! ¹¹ Sugw masakwya disigue baari ñajāri, Īgūrē ñegū waamakū iribea. Īgūya disigue wiriri gapw, Īgūrē ñegū waamakū yāa, ārĩmi.

¹² Īgū irasū ārādero pwgh, ghā Īgū buerā Īgū pwo waa, Īgūrē ārĩbw:

—¿Mw masĩrĩ? Mw irasū ārādeare pērā, fariseo bumarā guakōāma, ārĩbw.

* 14:34 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārĩyuro. ✨ 15:9 Is 29.13

13 Gwa irasũ ārimakũ, Jesũs āsũ āri yujumi:

—Yuru umugasigwe āārīgũ āārīpereri Īgũ otebirideare nugũrĩ merāta duua béogu irirosũ Īgũsārē béogukumi. 14 Irasirirā Īgũsārē irasũ iākōāka! Īgũsā Marīpuyare masībirikererā, gajerā Īgũyare masīmerārē buema. Irasirirā koye iāmerā gajerā koye iāmerārē tũadupuyurā irirosũ āārīma. Sugũ koye iābi gajīgu koye iābire tũadupuyuwāgāgũ, Īgũsā pērāgueta gobegwe meēñajākōārākuma, ārimi Jesũs.

15 Īgũ irasũ ārimakũ pégu, Pedro gapũ Jesũre ārimi:

—Guare werek! Masaku Īgũya disĩ wiriri keori, ĩnaásũ ārĩduaro yári? ārimi.

16 Jesũs yujumi:

—ĪMusāde pémasīberi dapa? 17 Āārīpereri marĩ baari, marīya disigwe ñajāa, parugwe waa, purũ tariwerekōāa. 18 Masaka werenĩrĩ, Īgũsāya disĩ wiriri āārā. Īgũsā gũñarīgwe ñerĩrē oparā ñerō werenĩma. Iri Īgũsārē ñerā waamakũ yāa. 19 Īgũsā gũñarīgwe ñerĩ oparā āsũ āārīma. Ñerĩ gũñarā, masakare wējēbéorā, gajīgu marāpo, gajego marāpu merā ñerō irirā, ũma nome merā, nome ũma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, ārīgatorā, masakare ñerō kere wererā āārīma. 20 Iri ñerĩ Īgũsā gũñarīgwe opari, Īgũsārē ñerā waamakũ yāa. Masaka Īgũsā ñekūsāmarā iriunaderosũ baaburi dupuyuro mojōkoebirimakũ, Īgũsārē ñerā waamakũ iribe, ārimi Jesũs.

Judío masako āārībeo Jesũre b̄remudea
(Mr 7.24-30)

21 Purũ Jesũs Tiro, Sidón wāikũri makārĩ āārĩrōgue waami. 22 Irogwe ejamakũ, sugo nomeō Canaan nĩkũmo irogwe āārīgō Jesũs purō gainĩjamo:

—Yũ Opũ, David parāmi āārĩturiagu yare bopoñaka! Yũ magō wātĩ ñajāsũdeo buro ñerō tarigo yāmo, ārīmo.

23 Igo irasũ ārimakũ pékeregũ, Jesũs igore yujubirimi. Irasirirā gwa Īgũ buerā Īgũrē ārĩbu:

—Waadoreka igore! Marĩrē ñerō gainĩ tũyawāgārimo, ārĩbu.

24 Gwa irasũ ārimakũ pégu, Jesũs igore ārimi:

—Yuru yure, Israel bumarā oveja dedirinerā irirosũ āārĩrā direkũ iritamudoregũ iriumĩ, ārĩmi.

25 Igo Israel bumo āārĩbirikerego, Jesũs guburi purō ñadũkupuri merā ejamejā, āsũ ārĩmo:

—Yũ Opũ, yure iritamuka! ārĩmo.

26 Jesũs igore yujumi:

—Wii opũ Īgũ pũrā baarire ēma, diayéare ejomakũ ōābea, ārĩmi.

27 Īgũ irasũ ārĩkererũ, igo gapũ Īgũrē ārĩmo doja:

—Yũ Opũ, irasũ āārĩkererũ, diayéa gapũ wii marā baawasiridijurire baaboema, ārĩmo.

28 Igo irasũ ārimakũ, Jesũs igore yujumi:

—Mũ yure b̄remurĩ opataria. Mũ s̄er̄r̄ōsũta waarokoa, ārĩmi.

Īgũ irasũ ārĩripoeta, igo magōguere wātĩ ñajādi wiriakōayurũ. Irasirigo tariyupo.

Jesũs wārā pũrĩrikārē taudea

29 Jesũs irogwe āārādi waa, Galilea wāikũri ditaru turo tariwāgāmi. Purũ buurugwe murĩa, eja doami. 30 Īgũ iro doamakũ, wārā masaka ejama. Waa-masīmerārē, koye iāmerārē, werenĩmasīmerārē, poyarimasārē, wārā gajerā pũrĩrikārē Īgũ purō āijapĩma. Irasirigũ Jesũs Īgũsārē taumi. 31 Irasirimakũ

ĩārā, masaka ĩāgukakōāma. Werenĩmasĩbirinerā werenĩmakū ĩārā, poyarimasā āārĩnerā tarimakū ĩārā, waamasĩbirinerā waamasĩmakū ĩārā, koye ĩābirinerā ĩāmakū ĩārā, ĩāgukakōāma. Irasirirā Marĩpũre: “Marĩ Israel bumarā Opũ, turatarigũ āārĩmi”, ārĩ, ʘsũyari sĩma.

Jesús cuatro mil ʘmarē baari ejodea

(Mr 8.1-10)

³² Pũrũ Jesũs guare ĩgũ buerārē siiu, ārĩmi:

— ĩsā masakare bopoñarĩ merā ĩāa. Yũ merā ʘnũgũgũ āārĩsĩama. ĩgũsārē baari pereakōāa. ĩgũsārē ʘa merā ĩgũsāya wiirigũe goedũjāamakū gāāmebirikoa. ĩgũsā baamerāta waarā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārĩmi.

³³ ĩgũ irasũ ārĩmakū, gua ĩgũ buerā ĩgũrē ārĩbũ:

— ʘNasirisĩā, marĩ ōō masaka marĩrōgũe ĩsā wārā masaka baaburire bok-
abokuri? ārĩbũ.

³⁴ Jesũs guare sērēñami:

— ʘDiĩkũ pā duparure opari mũsā? ārĩmi.

— Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu, irasũ āārĩmakū waai
mērāgā opāa, ārĩ yũjubũ.

³⁵ Irasirigũ Jesũs masakare yebagũe doadore, ³⁶ su mojōma pere gaji mojō
peru pērēbejari pā duparure, waaigādere āi, Marĩpũre ʘsũyari sĩmi. Odo,
pā duparure, waaigādere pea, guare sĩmi. Irasirirā gua irire masakare
guerebũ. ³⁷ Irasirirā āārĩpererā irire baayapiakōāma. Pũrũ ĩgũsā baadũādeare
su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuirigora seasā, ʘtũudobobũ.
³⁸ Iro baanerā: nome, majĩrā keoña marĩrō ʘma direta keomakū, cuatro mil
gora āārĩmā. ³⁹ Pũrũ Jesũs masakare seretu odomakū, doódirugũe mũrĩñajāa,
Magdala wāĩkũrogũe ĩgũ merā waakōābũ.

16

Fariseo bumarā, saduceo bumarā Jesũre Marĩpũ turari merā iri ĩmudoredea (Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Jesũs Magdala wāĩkũrogũe ejadero pũrũ, fariseo bumarā, saduceo bu-
marā ĩgũrē ĩārā ejarā: “Marĩpũ turari merā iri ĩmũrĩrē irika!” ārĩma. “ĩgũ irire
irimasĩbi, diayeta Marĩpũ iriudi meta āārĩmi”, ārĩdũwarā, irasũ ārĩma. ² Jesũs
gapũ ĩgũsārē yũjũmi:

— Mũsā ñamika abe ōārō diiañajāmakū ĩārā: “Ōārĩ ñami āārĩrokoo”, ārā.

³ Boyoripoe ñĩpĩmakū ĩārā: “Dekonũ āārĩrokoo”, ārā. ʘmarōmarē ĩārā: “Āsũ
waarokoo”, ārĩ masĩa. Irire ōārō masĩkererā, ĩnũ Marĩpũ turari merā yũ iri
ĩmũrĩ gapũre ĩārā, neō ōārō pēmasĩbea. ⁴ Dapora marā masaka ñerā, Marĩpũre
gāāmemerā āārĩma. Yũre Marĩpũ turari merā gajino iri ĩmudorema. ĩgũsā
irasiridorekerepũrũ, Marĩpũya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta
weregũra, ārĩmi.

Irasũ ārĩ odo, ĩgũsārē béowāgā, gajerogue waakōāmi.

Jesús fariseo bumarā, saduceo bumarā ñerĩ buerire weredea

(Mr 8.14-21)

⁵ Pũrũ gua ditarugũe taribujarā, pārē kātĩkōānerā āārĩbũ. ⁶ Irasirigũ Jesũs
guare ārĩmi:

— Fariseo bumarā, saduceo bumarā ĩgũsā pā wemasārĩ morērĩrē ōārō
pēmasĩka! ārĩmi.

7 Īgū irasū āriřirē gua gapu pėmasĩbiribu. Irasirirā gua basi gāme āsū āri werenibu:

—Marĩ pārē āribiradeare ĩgū, irasū ārikumi, āribu.

8 Gua irasū āriřirē masĩsĩ, guare sērēñami:

—Nasirirā: “Pārē āribirabu”, āri gāme werenirĩ musā? Yure mērōgā bremurĩ opāa musā. 9 ĩMusā pėmasĩberi dapa? ĩYu cinco mil ũmarē su moĵoma pā duparure dukawa ejodeare gũñaberi musā? ĩGūsā baayapiadero puru, ĩdiķu puuirigora ĩgūsā baaduáadeare musā seasā utuudobori? 10 ĩPuru yu su moĵoma pere gaji moĵo peru pērēbejari pā duparure dukawa, cuatro mil ũmarē ejodeadere gũñaberi musā? ĩGūsā baayapiadero puru, ĩdiķu puuirigora ĩgūsā baaduáadeare musā seasā utuudobori? 11 ĩNasirirā musā yu wererire pėmasĩberi? Yu: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pā wemasārĩ morērĩrē oārō pėmasĩka!” āriģū, pārē āriģū meta iriabu, ārimi.

12 ĩGū irasū ārimakū pērā, gua pėmasĩbu. Pā wemasārĩ morērĩrē āriģū meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā āriģatori merā bueri gapure: “Oārō pėmasĩka!” āriģū irimi.

*Pedro Jesũre: “Mũ Cristo āārā”, āri weredea
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)*

13 Puru Jesús Cesarea Filipino wāĩkuri makā purogue waami. Irogue eja, guare ĩgū buerārē sērēñami:

—Masaka yure āārĩpererā tĩģūrē, ĩnaāsū āri gũñarĩ? ārimi.

14 Gua ĩģūrē yujubu:

—Surāyeri murē: “Juan masakare wāiyerimasū āārĩmi”, ārima. Gajerā: “Elías āārĩmi”, gajerā: “Jeremías āārĩmi, o gajigu Marĩpuya kerere weredupuyurimasū āārĩmi”, ārima, āribu.

15 Irasū ārimakū, Jesús guare sērēñami:

—Musākoa yure, ĩnaāsū āri gũñarĩ? ārimi.

16 ĩGū irasū ārimakū pėgu, Simón Pedro ĩģūrē ārimi:

—Mũ, Marĩpu iriudi, Cristo āārā. Marĩpu okanĩģū magū āārā mũ, ārimi.

17 Irasū ārimakū, Jesús ĩģūrē yujumi:

—Simón, Jonás magū, mũ yure yujuri, masaka murē weredea meta āārā. Yuru ũmugasigwe āārĩģū irire murē masĩmakū yāmi. Irasirigu mũ usuyari opāa.

18 Murē werea. Mũ “Pedro”* wāĩkua. I ũtāye weka turari wiire iriboderosū yu mũ merā yaarārē yure bremuturarā āārĩmakū iriģukoa. Irasirigu wātĩ ĩgū turari merā yure bremurārē neō tarinugābirikumi. 19 Yu murē Marĩpu ĩģuyarārē doreroguema sawire sĩģukoa, mũ iroguemarē iridoreburire. Irasirigu mũ Marĩpu ũmugasigwe āārĩģū dorerosũta: “I ũmugwere āsū waabirikōāburo”, ārimakū, irire waabirimakū iriģukumi. Mũ ĩgū dorerosũta: “I ũmugwere āsū waaburo”, ārimakū, irire waamakū iriģukumi, ārimi Jesús.

20 Jesús irasū ārādero puru, guare ārimi:

—Gajerā masakare yure: “Marĩpu iriudi, Cristo āārĩmi ĩ”, āri werebirikōāka! ārimi.

*Jesũ ĩģū boaburire weredea
(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)*

21 ĩGū irasū āriřinu merāta Jesús guare ĩgū buerārē ĩgū boaburire werenugāmi:

* 16:18 “Pedro”, āriřō: “ũtāye”, āriđuaro yāa.

—Yure Jerusalégue waaró ããrã. Irogue marã: judío masaka murã, paía oparã, Moisés gojadeare buerimasã yure buro ñerõ tarimakü irirãkuma. Yure wëjërãkuma. Ìgüsã irasirikerepuru, urenü waaró merã Marĩpu yure masügukumi, ãrĩmi.

²² Ìgü irasü ãrĩmakü pégu, Pedro Jesúre yoaweyarogue ãia, Ìgürë ãsü ãrĩmi:

—Yu Opü, irire ãrĩbirikõãka! Marĩpu, mü ãrĩrõsü murë waamakü kãmutaburo. Mü ãrĩrõsü murë waabirikõãburo, ãrĩmi.

²³ Ìgü irasü ãrĩmakü pégu, Jesús gãmenügã, Ìgürë ãsü ãrĩmi:

—Satanás, yu pũrore wirika! Mü, Marĩpu yure dorerire iribirimakü iridũagu yáa. Marĩpu gããmerĩrë güñabea. Masaka güñarõsü güñáa mü, ãrĩmi.

²⁴ Ìgü irasü ãrĩ odo, guare ãrĩmi:

—Sugu yure tũyadũagu Ìgü iridũarire piriburo. Irasirigu yure tũyadũari waja curusague pábiatü wëjësübu irirosü ããrĩkeregu, neõ piriro marĩrõ yure tũyaníkõãburo. ²⁵ Sugu i ãmũgue Ìgüya okari direta maĩgü peamegue béosügukumi. Gajigu gapu yure tũyari waja gajerã Ìgürë wëjëkerepuru, Marĩpu pũrogue Ìgü merã usũyari bokagukumi. ²⁶ Sugu masaku i ãmũmarë ããrĩpereri opakeregu, Ìgü boari pũru waaburi gapure güñabiri waja peamegue waagü, õãrĩrë neõ wajatabirikumi. Irasirigu i ãmũgue opari direta güñagü, Ìgü boadero pũru, peamegue béosügukumi. Iroguere Ìgü wiridũagu i ãmũgue opari merã neõ wajarimasĩbirikumi. ²⁷ Yu ããrĩpererã tĩgü, Yuru gosewasiriri merã, Ìgürë wereboerã merã i ãmũguere dupaturi aarigü, ããrĩpererã masakare Ìgüsã irideaku keoro wajarigukoa. ²⁸ Diayeta werea yu. Surãyeri musã õõguere ããrĩrã musã boaburo dupuyuro yu ããrĩpererã tĩgü, Opü ñajãmakü Ìãrãkoa, ãrĩmi Jesús.

17

Jesús Ìgü deyori gorawayudea (Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Su mojõma pere gajĩ mojõ suru përebejarinurĩ pũru, Jesús Pedrose, Santiagore, Ìgü pagumu Juãrë ãmarĩ buúrugue siiu murĩãmi. ² Iri buúru wekague Ìgüsã marĩjadero pũru, Ìgüsã Ìürõ Ìgü deyori gorawayuakõãyuru. Ìgü diapu abe ãmũmũ irirosü gosewasiriyuro. Ìgüya surĩro goseriñe, õãrõ borero waayuro. ³ Irasü waaripoeta iripogue marã Moisés, Elias Jesús merã weretamunimãkü Ìãñurã. ⁴ Ìgüsãrë Ìãgü, Pedro Jesúre ãrĩyuru:

—Gua Opü, marĩ õõ ããrĩmakü õãtaridũáa. Mü gããmemakü, õõguere ure wiigã irigura. Mũya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irigura, ãrĩyuru.

⁵ Ìgü irasü ãrĩ werenĩripoe, õãrõ gosewasiriri mikãyebõ Ìgüsãrë túbiakõãyuro. Iri yebo poekague Marĩpu ãsü ãrĩ werenimãkü péñurã:

—Ñi yu magü, yu maĩgü ããrĩmi. Ìgü merã buro usũyáa. Õãrõ péka Ìgürë! ãrĩyuru.

⁶ Irasü ãrĩmakü pérã, Jesús buerã buro güiri merã, ejamejã, Ìgüsãya diapurire yebague moomejãkõãñurã. ⁷ Ìgüsã irasirimãkü Ìãgü, Jesús Ìgüsã pũro waa, Ìgüsãrë moãña:

—Wãgãnũgãka! Güibirikõãka! ãrĩyuru.

⁸ Ìgü irasü ãrĩmakü Ìürã, gajerãrë Ìãbirĩñurã. Jesús direta Ìãñurã.

⁹ Pũru buúrugue ããrãnerã dijariñurã. Irogue دچارigu Jesús Ìgüsãrë turaro merã ãrĩyuru:

—Dapora musā ìãdeare gajerārē werebirikōāka! Yū āārīpererā tīgū boa, masādero pūrugue irire wereka! āriyupū.

¹⁰ Īgū irasū ārīmakū, Īgū buerā Īgūrē sērēñāñurā:

—ĶNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marīpū iriubu aariburo dupuyuro Elías aaripūrorigūkumi”, ārīrī? ārī sērēñāñurā.

¹¹ Jesús Īgūsārē yujuyupū:

—Musā āārīōsūta Elías aaripūrorigūkumi āārīpererire āmuyubu. ¹² Yū gapū āsū ārī weregura musārē. Elías ejasiami. Īgū ejakerepū, masaka Īgūrē ìāmasībirima. Irasirirā Īgūsā gāāmerō iriduarire Īgūrē ñerō irima. Īgūrē iriderosūta yū āārīpererā tīgūrē ñerō irirākuma, āriyupū.

¹³ Īgū irasū ārīmakū pērāgue, pémasīñurā. “Īgū: ‘Elías ejasiami’, ārīgū, Juan masakare wāiyedire ārīgū yāmi”, ārī masīñurā pama.

Jesús ñamasīrīrī opagure taudea
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Pūgū Īgūsā buúrugue āārānerā wārā masaka pūro dijajama. Īgūsā dijamakū ìāgū, sugū masakū aari, Jesús pūro ñadukūpuri merā ejamejā, Īgūrē ārīmi:

¹⁵ —Yū Opū, yū magūrē bopoñaka! Īgū ñamasīrīrī opagū āārīmi. Būro ñerō tarinami. Irasirigū peamegue meémejāma, diaguedere meébianokōāmi.

¹⁶ Irasirigū Īgūrē mū buerā pūrogue āijadabu. Īgūsā Īgūrē taumasībirama, ārīmi.

¹⁷ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús yujūmi:

—Musā dapora marā, yure būremurī opamerā, diayemarē neō pémasīmerā āārā. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yure būremubirire gūñaturagukuri? Majīgūrē oō gapū āirika! ārīmi.

¹⁸ Īgūrē āijamakū, Jesús wātī majīgūguere āārīgūrē: “Wirika Īgūrē!” ārīmi. Jesús Īgūrē béowiumakūta, majīgū tariakōāmi.

¹⁹ Pūgū gua Jesús buerā gajerā péberogue Īgūrē sērēñabu:

—ĶNasirirā gua gapū wātīrē béowiumasībirayuri? ārībū.

²⁰ Jesús yujūmi:

—Musā Marīpūre méréōgā būremurī opasīā, Īgūrē béowiumasībirabu. Diayeta musārē werea. Musā būremurī opari mostaza wāikuri yegāpā irirosū āārīkererū, i buúre: “Sōōgue waaburō”, ārī masīboko. Musā irasū ārīmakū, i buúru musā dorerosūta waaboko. Marīpūre būremurī oparā āārīpererire irimasīa. ²¹ Īino wātīrē béowiuwarā, bereri merā Marīpūre būro sērērō gāāmea, ārīmi.

Jesús Īgū boaburire werenemodea
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Pūgū Galilea nikūgue gua waagorenabu. Iroque Jesús guare ārīmi:

—Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajerāguere wiarākuma. ²³ Īgūsā yure wējērākuma. Yure wējēadero pūgū, urenū waarō merā Marīpū yure masūgukumi, ārīmi. “Yure wējērākuma”, ārīmakū pērā, gua būro bujawerebū.

Marīpūya wiima āārībūrire niyeru wajasearire sērēñadea

²⁴ Pūgū gua Jesús merā Capernaugue waabu. Iroque ejadero pūgū, Marīpūya wiima āārībūrire niyeru wajaseabosarimasā Pedro pūro eja, Īgūrē sērēñama: —ĶMusārē buegu Marīpūya wiima āārībūrire niyeru wajariri? ārīma.

²⁵ Pedro Īgūsārē yujūmi:

—Wajarimi, ārīmi.

Puru Pedro wiigue ñajãa, Jesúre sērēñaburipoeta Jesús gapu ĩgūrē sērēñapurorimi:

—Simón, ¿naásũ gũñarĩ mu? I umu marã oparã masakare niyeru wajaseaduarã, ¿noã gapure wajaseakuri? ¿Īgūsāyarārē, o gajero marã Īgūsāya nikũgue ejanerã gapure wajaseakuri? ārĩmi.

²⁶—Gajero marã gapure wajaseakuma, ārĩ yajumi Pedro.

Īgũ irasũ ārĩmakũ, Jesús ārĩmi:

—Irasirigu sugu opu Īgũyarārē wajaseabirikumi. ²⁷ Marĩpũyarã marĩ āārĩkererã, Marĩpũya wiima āārĩburire niyeru wajaseabosarārē marĩ merã guamakũ iribirikoa. Irasirirã wajarirãkoa. Wejerida āi, ditarugue waai wējēgũ waaka! Baapurorigure túwea āika! Īgũya disigue niyeru tire bokagukoa. Puru iriti merã marĩ pērāyare Marĩpũya wiima āārĩburire wajarigu waaka! ārĩmi.

18

Jesús sugu gajerã nemorõ āārĩgũyamarē weredea
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Iripoere gua Jesús buerã Īgũ puru eja, sērēñabu:

—Īmugasigue Marĩpu Īgũyarārē doreroguere, ¿noã gua watopere āārĩpererã nemorõ āārĩgukuri? ārĩbu.

² Gua irasũ ārĩmakũ, Jesús majĩgūrē siiu, Īgūrē gua watopegue āĩnũ, ārĩmi:

³—Diyeta musārē werea. “Majĩgũ irirosũ āārã, gajerã nemorõ āārĩbea”, ārĩ gũñaka! Musã: “Gajerã nemorõ āārã”, ārĩ gũñarĩrē gorawayumerã, umugasigue Marĩpu Īgũyarārē doreroguere neõ waabirikoa. ⁴ Sugu Īgũ basi: “Yu ubu āārĩgũ, majĩgũ irirosũ āārã”, ārĩ gũñagũ, Marĩpu umugasigue āārĩgũ ĩũrõ gajerã nemorõ āārĩmi. ⁵ Sugu yaagure, ĩ majĩgũ irirosũ āārĩgūrē õārõ bokatĩrĩneagũ yudere bokatĩrĩneãmi.

Gajerārē ñerõ irimakũ iribirikõaka! ārĩ weredea
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Sugu yure buremurārē ĩ majĩgũ irirosũ āārĩrārē ñerõ irimakũ iriguno, buru wajamoãsũgukumi. Irasiriro Īgũ gajerārē ñerõ irimakũ iriburi dupuyuro masaka Īgūrē wáriye útaye merã wánugũgue siasiu, wádiyague meéyomakũ õábokoa. ⁷ I umugue masakare ñerõ irimakũ iriri āārã. Irasirirã ñerõ tarima. ĪĪgūsārē ñerõ irimakũ iriri āārĩnikõãrokoa. Gajerārē ñerõ irimakũ iriguno gapu ñetariro tarigukumi.

⁸ Irasirirã musāya mojõ, o gubu merã ñerõ irirã, iri mojõrē, o iri gubure ditiã béorosũ iri ñerõ iririre pirika! Su mojõ, o su gubu opakrerã, Marĩpu purogue waamakũ õātarirokoa. Ñerõ iririre pirimerã gapu perebiri peamegue béosũrãkuma. Īgūsã pe mojõ, o pe gubu opakrerã, peamegue waamakũ ñetarirokoa. ⁹ Musāya koyeru merã ĩã, ñerõ irirã, irirure goreweabéorosũ iri ñerõ iririre pirika! Su koyeru opakrerã, Marĩpu purogue waamakũ õātarirokoa. Ñerõ iririre pirimerã gapu perebiri peamegue béosũrãkuma. Īgūsã pe koyeru opakrerã, peamegue waamakũ ñetarirokoa.

Jesús oveja dediridi keori merã buedea
(Lc 15.3-7)

10 'Neō sugu iisā majīrārē ubu iābéobirikōāka! Musārē werea. Ūmugasigwe Yurure wereboerā īgūsārē korerā īgū merā āārīnikōāma, īgūsārē īgū iritamu-dorerire irimurā. 11 Yu āārīpererā tīgū dediribonerārē taugu arigū iribu.

12 'Yu wererire, zaāsū gūñarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dedirimakū iāgū, gajerā noventa y nueve ovejare makā taro īgūsā baarogue duripikōā, dediriadire āmagū waakumi. 13 Diayeta musārē werea. īgūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribiranerā nemorō īgūrē usuyakumi. 14 Āsūta Marīpu ūmugasigwe āārīgū iisā majīrā irirosū āārīrārē dedirimakū gāāmebemi, ārīmi Jesūs.

*"Muyagu murē ñerō irimakū āsū irika!" ārīdea
(Lc 17:3)*

15 Irasū ārī odo, āsū ārī werenemomi:

—Muyagu murē ñerō irimakū, gajerā péberogue īgū merā irire werenika! Īgū irire oārō merā āmudwagu: "Murē ñerō iribu! Kātika yu irideare!" ārīmakū, musā dupaturi usuyari merā gāme wapikurākoa. 16 Īgū irire āmudwābirimakū, sugu o pērārē siiu, dupaturi īgū puro waaka! Īgūsā péurogue īgū murē ñerō irideare wereka! Irasiriro Marīpuya werenīrī gojādea pūgue dorederosūta pērā o urerā iri ñerō irideare wererire pédero puru: "Diayeta irasū waabu", ārī masīrākuma. 17 Murē ñerō iridi īgūsā péurogue āmudwābirimakū, āārīpererā yare buremurā merā nerē, īgūsārē īgū ñerō irideare wereka! Īgūsā péuroguedere āmudwābirimakū iārā, īgūrē: "Marīpūre buremubi, o romano marā opure ñegū niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārīmi", ārī iāka!

18 'Diayeta musārē werea. Musā Marīpu ūmugasigwe āārīgū dorerosūta: "I ūmuguere āsū waabirikōāburo", ārīmakū, irire waabirimakū irigukumi. Musā īgū dorerosūta: "I ūmuguere āsū waaburo", ārīmakū, irire waamakū irigukumi.

19 'Gajidere musārē werea. Musā pērā surosū gūñarī merā: "Āsū Marīpūre sērērā!" ārīmakū, Yuru ūmugasigwe āārīgū musā sērērōsūta irigukumi. 20 Pērā, o urerā yare buremurā nerēmakū, yude īgūsā watopegue āārā, ārīmi Jesūs.

21 Irasū ārīmakū pégu, Pedro Jesūs puro ejanugā, āsū ārī sērēñami īgūrē:

—Yu Opu, zidikugora yaagu yare īgū ñerō irimakū kātigukuri? zSu mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarigora īgū yare ñerō irimakū kātigukuri? ārīmi.

22 Jesūs īgūrē yujami:

—"Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarigora īgū yare ñerō irimakū kātigukoa", ārībirikōāka! Īgū ñerō irinariku kātika! ārīmi.

Jesús sugu moāboerimasū īgū merāmū ñerō irideare kātīdabi keori merā bueada

23 Irasū ārī odo, keori merā buemi guare Jesūs:

—Irasiriro Marīpu ūmugasigwe āārīgū īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu opu īgūrē moāboerimasārē īgūsā īgūrē wajamorīrē wajaridorekumi. 24 Īgūsā īgūrē wajamorīrē āmunugāripoe gajerā īgūyarā sugu wāro wajamogūrē īgū puro āiakumi. 25 Īgū wajamorīrē wajarimasībirimakū iāgū, īgū opu īgūyarārē: "īgūrē, īgū marāpore, īgū pūrārē īgū opari āārīpereri merā gajerāguere duarā waaka!" ārīkumi. "Irasirigu īgūsārē duari waja merā īgū yare wajamorīrē wajarigukumi", ārīkumi.

²⁶ 'Irasū ārimakū pégu, wáro wajamogū gapu ñadukupuri merā ejamejā, ĩgū opure buro sērēkumi: “Yū opu, guare gajerāguere duabirikōāka! Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikumi.

²⁷ 'Irasū ārimakū pégu, ĩgūrē bopoñarī merā iā, ĩgūrē wiukumi. “Īgū wajamodea pereakōāa”, ārī, irire kātipeokōākumi. ²⁸ Īgū irasiriadero puru, wáro wajamodi waa, gajigu ĩgū merāmu ĩgū opure moāboerimasūrē bokajakumi. Īgū merāmu gapu ĩgūrē mérōgā wajamokumi. Īgūrē bokajagu, mata ĩgūya wánugūrē buro ñeā: “Murīgora, yure mu wajamorīrē wajaripurumuka!” ārikumi.

²⁹ Īgū irasū ārimakū, ĩgū merāmu gapu ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē buro sērēkumi: “Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikumi. ³⁰ Īgū buro sērēmakū pékeregu, ĩgūrē yujubirikumi. Irasirigu ĩgūrē peresugue iridorekumi. “Yure ĩgū wajamorīrē wajaripeomakūgue wiuka!” ārikumi.

³¹ 'Wáro wajamodi ĩgūrē mérōgā wajamogūrē irasirimakū iārā, gajerā moāboerimasā buro bujawereri merā ĩgū iriadea āārīpererire ĩgūsā opure wererē waakuma. ³² Irire pégu, ĩgūsā opu wáro wajamodire siu, āsū ārikumi: “Mu ñetaria. Mu yure buro sērēmakū, mu yure wajamodeare kātipeokōābu. ³³ Yu irasirikerepuru, mu gapu mu merāmūrē ĩgū murē mérōgā wajamodeare kātibirayuro. Mu yure wajamodeare yu kātiderosūta ĩgū murē wajamodeadere mu kātimakū oātariboakuyo. ¿Nasirigu ĩgūrē bopoñabirari mu?” ārikumi.

³⁴ 'Irasū ārī odo, ĩgū merā buro guagu, ĩgūrē peresu irikumi buro wajamoādoregu. Īgū wajamorīrē wajaripeobi neō wiribirikumi, ārī weremi Jesús.

³⁵ Puru āsū ārīnemomi:

—Yuru umugasigue āārīgú musārē irasūta wajamoāgukumi, musāyarā ĩgūsā musārē ñerō irideare musā oārō merā kātibirimakū, ārimi.

19

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī bueдея
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús irire wereadero puru, Galilea nikūgue āārādi gua ĩgū buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue waami. ² Irogue waamakū iārā, wārā masaka ĩgūrē tuyama. Irasirigu irogue pūrīrikurārē taumi.

³ Irasirimakū iārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús puro eja, ĩgūrē ñerī ĩgū werenimakū iriduārā, sērēñama:

—¿Sugu masaku ĩgū gāāmerō ĩgū marāpore béomakū, marī doreri āārīkuri? ārīma.

⁴ Jesús ĩgūsārē yujumi.

—¿Marīpuya werenīrī gojadea pūrē buebiriri musā? Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Neōgoraguere Marīpu i umurē irigu, umúu, nomeō iridi āārīmī”, ārī gojasūdero āārībú. ⁵ Āsū ārī gojanemosūdero āārībú doja: “Sugu umúu ĩgū pagusāmarārē wiri, ĩgū marāpo merā āārīgukumi. Irasirirā ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīpu tūrō su duputa irirosū āārīrākuma”, ārī gojasūdero āārībú.

⁶ Irasirirā pērā irirosū āārībema. Su duputa irirosū āārīma. Marīpu ĩgūsārē su duputa irirosū āārīmakū iridero puru, gajigu ĩgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāamea, ārimi Jesús.

⁷ Īgū irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā sērēñama doja:

—Mu irasū ārikerepuru, Moisés gapu āsū āri gojadi āārīmi: “Sugu Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sirō gāamea”, āri gojadi āārīmi. ¿Nasirigu irasū āri gojayuri? ārīma.

⁸ Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musā ñekūsāmarā Marīpu dorerire iridwabirimakū Īgū: “Musā marāposā nomerē béomasīa”, āri gojadi āārīmi Moisés. Īgū irasū āri gojakererepuru, neōgoragueta Marīpu musā marāposā nomerē béomakū gāamebiridi āārīmi.

⁹ Musārē werea. Sugo marāpukugo gajigu merā ñerō iribirikerepuru, igo marāpu gapu igore béo, gajegore marāpokugū, igo merā ñerō irigu yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yāmi, ārīmi.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, gna Īgū buerā ārību:

—Īgūsā marāposā nomerē béo, gajego merā āārīmakū oābea. Irasirirā marāpo marīmakū oābokoā, ārību.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta āārībokatiūbirikuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpukudorebirinerā dita bokatiūmasīma.

¹² Surāyeri ūma marāpokumasībema. Īgūsā watopegue surāyeri ūma deyoarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokumasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokumasībirimakū yāma. Gajerā ūma, Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreguya direta iriduarā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokatiūduarā, āsūta āārīnikōāburo, ārīmi Jesús.

Jesús majīrāya āārīburire Marīpure sērēbosadea

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majīrārē Jesús puro āijama, Īgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosadorerā. Īgūsā āijamakū Īārā, gna Īgū buerā Īgūsārē bokatiūri: “Īgūrē garibobirikōāka!” ārību. ¹⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Majīrā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Ūmugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurā, Īsā majīrā yure usuyari merā bokatiūñeārā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majīrārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

Sugu maamu wāri doebiri opagu Jesús merā werenīdea

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Puru sugu maamu Jesús purogue eja, Īgūrē sērēñami:

—Ōāgū buegu, yu ūmugasigue perebiri okari opaduagu, ¿ñeeno oārīrē irigukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesús Īgūrē ārīmi:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū āārā”, ārīrī? Marīpu sugata oāgū āārīmi. Mu ūmugasigue perebiri okari opaduagu, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ Īgū irasū ārimakū pégu, maamu āsū āri sērēñami doja:

—¿Diī gapure irigukuri? ārīmi.

Jesús Īgūrē yujumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārīgatori merā werebirikōāka! ¹⁹ Mupu, mupore gopeyari merā buremuka! Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika! ārīmi.

²⁰ Īgū irasū ārimakū, maamu Jesúsre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgueta neō tarinugābiribu yu. ¿Nēeno dayari, yure yu irinemoburi? ārīmi.

²¹ Jesús īgūrē ārīmi:

—Mu, Marīpu iūrō īgū dorerire iripeodhagu, mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu ūmugasiguere wāri dārī opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīmi.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, maamu īgū wāri oparire maīsā, buro bujawereri merā waakōāmi.

²³ Īgū bujawereri merā waamakū iāgū, Jesús guare īgū buerārē ārīmi:

—Dayeta musārē werea. Wāri doebiri oparārē Marīpu ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doreroguerē waamakū diasagorāa. ²⁴ Musārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē nājātariweremasībirikumi. I nemorō wāri doebiri opagure Marīpu īgūyarārē doreroguerē waamakū diasāa, ārīmi.

²⁵ Īgū irasū ārīmakū pérā, gua īgū buerā péguka, āsū ārī gāme sērēñabu:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā īgū pūroguē waamurā āārībokuri? ārību.

²⁶ Jesús guare iā, ārīmi:

—Masaka īgūsā basi īgūsā iriri merā Marīpu pūroguē waamasībema. Marīpu dita masakare īgū pūro āārīmurā waamakū irimasīmi. Āārīpererire irimasīmi, ārīmi.

²⁷ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro īgūrē ārīmi:

—Gua Opu, gua murē tūyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābu. Irasirirā gua gapu, ¿ñeēnorē oparākuri? ārīmi.

²⁸ Jesús guare āsū ārī yujami:

—Dayeta musārē werea. I ūmu peredero pūru āārīpereri maama gorawayuripoe yu āārīpererā tīgū ūmugasi gosewasiriroguē Opu doarogūe doagukoa. Yu iro doamakū, musāde yure tūyarā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigūe doarākoa. Irasirirā musā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa. ²⁹ Yu merā waarā, īgūsāya wiirire, īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, īgūsāya pooerire pípeorā, wāri dārī wajatarākuma. Īgūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū āārīmakū Marīpu merā perebiri okari oparākuma. ³⁰ Wārā daporare oparā āārīrā, pūruguere ubu āārīrā dujarākuma. Wārā daporare ubu āārīrā gapu, pūruguere oparā āārīrākuma, ārī weremi Jesús guare īgū buerārē.

20

Jesús igui poee moārā keori merā buedeā

¹ Irasirigu dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

—Marīpu ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugū igui poee opu boyodujimejāripoe īgūya pooere moāmūrārē siiugu waakumi. Āsū ārīkumi: ² “Sunu moārī waja suti niyeru ti wajarigura”, ārīkumi īgūsārē. Pūru īgūsārē īgūya poeegue moādogēni iriukumi. ³ Pūru goeripoe dupuyuro nueve hora āārīmakū, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi. ⁴ Īgūsārē bokaja, ārīkumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārīkumi. Irasirirā īgūya poeegue moārā waakuma. ⁵ Pūru poee opu goeripoe āārīmakū, ñamika tres hora āārīmakūdere gajerārē moādogekumi doja. ⁶ Pūru ñamikague cinco hora āārīmakū, makā dekogue waakumi doja. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, īgūsārē sērēñakumi: “¿Nasirirā dapagārē

moābirikererā doaneākōārī musā?” ārikumi. ⁷ “Neō sugu guare: ‘Moārā waaka!’ āribirami”, āri yujakuma. Irasirigu pooe opu ĩgūsārē: “Musāde yaa pooe moārā waaka! Keoro wajariğura”, ārikumi. Irasirirā ĩgūsāde ĩğuya pooe moārā waakuma.

⁸ Abe ñajāripoegue āārimakū, pooe opu ĩğuya pooe siu moāğurē āsū ārikumi: “Moārārē siu, moārā ejatūunerārē wajariğurori, ĩgūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapūrorianerārē wajaritūnuka!” ārikumi.

⁹ Irasirigu, cinco hora āārimakū moāñgānerārē sunu moārī wataropā suti niyeru ti wajari kumi. ¹⁰ ĩğū irasū wajari makū ĩārā, moapūrorianerā: “Gua gapure ĩgūsā nemorō wajariğakumi”, āri gūñadikuma. ĩgūsādere sarosūta wajari kōākumi. ¹¹ Irasū wajari makū ĩārā, pooe opu merā gua, ĩğūrē ārikuma:

¹² “Īisā gua pūğue ejanerā gapu su horata moāama. Gua gapu sunu ðārō moāneākōābu. Buro abe asiripoe moābu. Gua irasū moāneākerepū, sarosū wajari kōābu mu”, ārikuma. ¹³ ĩğūsā irasū ārimakū pégū, pooe opu gapu sugu ĩgūsā watope āāriğūrē ārikumi: “Yu merāmu, yu mūrē ñerō irigu meta yāa. Yu mūrē: ‘Suti niyeru ti wajariğura’, ārimakū pégū: ‘Jáu’, ārābu mu. Irasirigu yu ārāderosūta mūrē keoro wajariabu. ¹⁴ Irasirigu yu wajariadeare āi, waakōāka! Īirē mu pūğue ejadidere mūrē wajariaderopāta wajariğura. ¹⁵ I yaa niyeru āārā. Irasirigu yu gāāmerō wajari masāia. Gajerārē yu ðārō simakū ĩāğū, çyure ĩāturiri mu?” ārikumi pooe opu.

¹⁶ I keori āirōsūta Marīpu ĩğuyarā āāri pūrorinerārē, ĩgūsā pūru ĩğuyarā āārīrādere sarosū ðārīrē sīgukumi, āri weremi Jesūs guare.

Dupaturi Jesūs ĩğū boaburire weredea

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Jesūs Jerusalén waarī maague waagú, guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩğū buerārē gajerā péberogue siuwāğā, ārimi:

¹⁸ —Īārō péka! Marī Jerusalégue waarā yāa. Iroque yu āāri pererā tīgū, paía oparāguere, irasū āārimakū Moisés gojadea buerimasāguere wiasūğukoa. ĩgūsā yure: “Boaburo”, āri rākuma. ¹⁹ Irasirirā judío masaka āāri merāguere yure wiarākuma. ĩgūsā yure burida, tārā, curusague pábiatú wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero pūru, urenu waaró merā masāğukoa, ārimi Jesūs.

Santiago, Juan pago Jesúre sērēdea

(Mr 10.35-45)

²⁰ Pūru Zebedeo marāpo igo pūrā Santiago, Juan merā Jesūs pūroque eja, ĩğūrē sērēbo ñadukupuri merā ejamejāmo.

²¹ Igo irasirimakū, Jesūs igore sērēñami:

—çÑeēnorē gāāmerī mu? ārimi.

Igo ĩğūrē yujumo:

—Mu, Opu ñajāğū, ĩisā yu pūrā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārimi Jesúre.

²² Igo irasū ārimakū pégū, Jesūs igo pūrārē ārimi:

—Musā yure sērērīrē pémasībea. Yu buro ñerō tarigukoa. çYu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatīūrākuri? ārimi.

ĩgūsā yujuma:

—Bokatīūkōārākoa, ārima.

²³ Jesūs ĩgūsārē ārimi:

—Diayeta ããrã. Yu irirosu musãde ñerõ tarirãkoa. Yu gapu musãrẽ yu diaye, kúgapu doamurãrẽ beyemasíbea. Yupu amusiadi ããrímí irire. Irasirirã ígũ beyenerã dita yu diaye, kúgapu doarãkuma, ãrímí.

²⁴ Gwa pe mojómarã ígũ buerã gapu Santiago, Juan ígüsã Jesúre sërẽrĩrẽ pérã, ígüsã merã guabu. ²⁵ Gwa guamakũ íãgũ, Jesús ããrĩpererãrẽ guare siu needõ, ãsũ ãrĩ weremi:

—I nikũ marã oparã Marĩpure buremumerã gapu ígüsãyarãrẽ dorerã, turaro merã dorema. Ígüsã doka marãde irasũta dorema. Irire masía musã.

²⁶ Musã tamerã ígüsã irirosu iribirikoa. Musã watopeguere opu ããrĩduagu, musãrẽ moãboegu irirosu ããrĩburo. ²⁷ Sugu musã watopegue ããrĩgũ, gajerã nemorõ ããrĩduagu, moãboegu irirosu ããrĩburo. ²⁸ Yude irasũta ããrã. Yu ããrĩpererã tígũ masaka yure iritamuburo, ãrĩgũ meta aaribú. Yu gapu ígüsãrẽ iritamugũ aaribú. Irasirigu wárã masakare yu boari merã ígüsã ñerõ iridea wajare wajaribosagu aarigũ iribu, ãrímí Jesús guare.

Jesús pẽrã koye íãmerãrẽ taudea

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Pupu Jericógue ããrãnerã gwa wirimakũ, wárã masaka Jesúre tuyama. ³⁰ Gwa waari maa taro, pẽrã koye íãmerã doama. Jesús iro tariwãgãrĩrẽ pẽnarã ãsũ ãrĩ gainíma:

—Gwa Opu, David parãmi ããrĩturiagu, guare bopoñaka! ãrímá.

³¹ Ígüsã irasũ ãrĩ gainímakũ, masaka gapu ígüsãrẽ: “Toeaka!” ãrímá. Ígüsã irasũ ãrĩkererupu, ígüsã gainíadero nemorõ gainínemoma:

—Gwa Opu, David parãmi ããrĩturiagu, guare bopoñaka! ãrímá.

³² Ígüsã irasũ ãrĩmakũ pé, Jesús dujanugãja, ígüsãrẽ siu, ãsũ ãrĩ sërẽñami:

—¿Ñeénorẽ yu musãrẽ irimakũ gããmerĩ? ãrímí.

³³ —Gwa Opu, guare koye íãmakũ irika! ãrĩ yujuma.

³⁴ Ígüsã irasũ ãrĩmakũ, Jesús ígüsãrẽ bopoña, ígüsãya koyere moãñami. Ígũ moãñamakũta, íãkõama. Irasirirã Jesúre tuyama.

21

Jesús Jerusalẽgue ejadea

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Gwa Jesús merã Jerusalẽgue ejaburo dupuyuro Betfagé wãikuri makãgue ejapuroribu. Betfagé, buuru Olivos wãikuri buuru puro ããrĩbú. Jesús irogu ejaegu, gwa merãmarã pẽrãrẽ ² ãsũ ãrĩ iriumi:

—Sĩ makã marĩ bokatũrõ ããrĩrĩ makãgue waaka! Irogu ejarã, burra ígüsã sianuadeore majĩgũ merã bokajarãkoa. Ígüsãrẽ bokajarã, ígüsã siadeadare kura, ãrika! ³ Musãrẽ: “¿Nasirimurã ígüsãrẽ kurari?” ãrĩmakũ pérã: “Marĩ Opu gããmeami. Dapora wiagukumi doja”, ãrika! ãrĩ iriumi.

⁴ Ire irasũ irigu, Marĩpuya kerere weredupuyudi gojaderosũta irimi. ãsũ ãrĩ gojadi ããrímí:

⁵ Jerusalén marãrẽ ãsũ ãrĩ wereka: “Musã Sión* marã íãka! Musã Opu musã purogue musãrẽ iritamugũ aarimi.

Ubu ããrĩgũ irirosu burra majĩgũ weka peyawãgãrimi”, ãrĩ gojadi ããrímí.✧

⁶ Irasirirã Jesús iriuanerã iri makãgue waa, ígũ iridoreaderosũta irĩñurã.

⁷ Burrore, pago merã Jesús purogue ãjãmakũ, guaya suri wekamarẽ túwea,

* 21:5 Zacarías 9.9: Iripoegu marã Jerusalén wãikuri makãrẽta “Sión” ãrĩnerã ããrímá. ✧ 21:5 Zac 9.9

Īgūsā weka peobu. Gaa irasiriadero puru, Jesús, majīgū wekague marībejami. ⁸ Marībeja, Jesús Jerusalēgue peyawāgāmakū ĩārā, masaka wārā Īgūsāya weka sñānarī surīre túwea āi, Īgū waarī maarē sēōpídupuyuma Īgūrē b̄remurā. Irasū āārīmakū, gajerā yuku d̄puri p̄rikurire diti āi, maarē p̄idupuyuma, Īgū waarī maa oārī maa āārīburo, ārīrā. ⁹ Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū puru t̄yará āsū ārī gainīma:

—Opu David parāmi āārīturiagure us̄yari s̄rā! Ī Marīpu marīrē taugu iriudi oārō aariburo. Marīp̄ure: “Ōātaria mu āārīpererā Opu am̄ugasigūe āārīgū”, ārī, us̄yari s̄rā! ārīma.

¹⁰ Jesús Jerusalēgue ejamakū, irogue āārīrā ĩāgukapereakōāma. Wārā Īgūsā basi āsū ārī gāme sērēñama:

—¿Noā āārīrī ĩi? ārīma.

¹¹ Gajerā masaka yujuma Īgūsārē:

—Ī Marīp̄uya kerere weregū Jesús wāikugū āārīmi. Galilea nikūma makā Nazaretmu āārīmi, ārīma.

Jesús Marīp̄uya wiigūe duarārē béowiuidea
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Puru Jesús Marīp̄uya wiigūe ñajāmi. Ñajāa, doebiri duarārē, Īgūsā duarire wajarirādere bokajagu, Īgūsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sñānarī kūmarīrē yomeéwiunokōāmi. Bujare dua doanīrāya doaripērdere irasūta irimi. ¹³ Īgūsārē āsū ārīmi:

—Marīpu Īgūya werenīrī gojadea p̄uge āsū ārīdi āārīmi: “Yaa wii, yare b̄remurā yare sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmi. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīmi.

¹⁴ Jesús Marīp̄uya wiigūe āārīripoe koye ĩāmerā, waamasīmerāde Īgū p̄rogue ejama. Īgūsā ejamakū ĩāgū, Īgūsārē taumi. ¹⁵ Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapu Īgū turari merā iri ĩmumakū ĩārā, iri wiigūe majīrā ĩgūrē: “Opu David parāmi āārīturiagu oātaria mu”, ārī gainīmakū pērā, Īgū merā guama. ¹⁶ Irasirirā Jesúre āsū ārīma:

—¿Īisā majīrā ārīrīrē p̄eri mu? ārīma.

Jesús yujumi:

—Péa. ¿Marīp̄uya werenīrī gojadea p̄rē ire buebiriri musā? Āsū ārī gojasūdero āārībú:

Mu majīrārē, mirīrāgārē oārō us̄yari merā mūrē bayapeomakū iribu, ārī gojasūdero āārībú, ārīmi Jesús Īgūsārē.*

¹⁷ Irasū ārī odo, Īgūsārē béowāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

Jesús higueraḡure ñaīn̄gāmakū iridea
(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Gajinu boyoripoe Jesús Jerusalēgue goedujāgu, nabokōāmi. ¹⁹ Irasū nabogū, maa t̄ro nídi higuera wāikudire ĩāgū, irigu dukare āmagú waadimi. Duka marībū irigu gapu. Pūrī dita āārībú. Duka marīmakū ĩāgū, Jesús āsū ārīmi:

—Īgu yuku neō dupaturi dukakubirikoa, ārīmi.

Īgū irasū ārīrī merāta, irigu ñaīn̄gākōābu. ²⁰ Irigu irasū waamakū ĩārā, gna ĩgū buerā ĩāgukakōābu.

—¿Nasiri mata irigu ñaīkōārī? ārī sērēñabu Jesúre.

²¹ Jesús ḡare yujumi:

—Diayeta musārē werea. Musā: “Marīḡu āsū irimasībirikumi”, āri ḡūnarō marīrō īḡurē būremurā, yu irigure ḡaīmakū iriaderosū musāde irimasīrākoa. Irigure yu iriadero nemorō diasarire irimasīrākoa. Irasirirā Marīḡure: “I buūrure dia wādiyague béoka!” ārimakū, musā ārīrōsūta waarokoa. ²² Musā Marīḡure būremurī merā sērēmakū, musā sērērōsūta Marīḡu musārē iriḡukumi, ārimi Jesūs.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñadea (Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Pḡru Jesūs Marīḡuya wiigue ḡajāmi. Īḡū irogue bueripoe paía oparā, gajerā judío masaka murā Īḡū pḡrogue waa, Īḡurē sērēñama:

—¿Noā murē doreri, mu irire irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” ārīrī? ārimi.

²⁴ Jesūs Īḡūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēñagura. Musā yujumakū, yude musārē yujugura. ²⁵ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā īḡurē wāiyedoreḡu iriuri, Marīḡu, o masaka? ārimi.

Īḡū irasū ārimakū pérā, Īḡūsā basi āsū āri ḡāme wereníma:

—¿Naásū āri yujurākuri marī? “Marīḡu Juārē doredi āārīmī”, marī ārimakū, Jesūs marīrē: “¿Nasirirā Īḡū weredeare būremubiriri musā?” ārībokumi.

²⁶ Āārīpererā masaka: “Juan Marīḡuya kerere weredupuyudi āārīmī”, āri ḡūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marī merā guabokuma, ārimi. ²⁷ Irasirirā Jesúre āsū āri yujuma:

—Juārē wāiyedoredire ḡua masībea, ārimi.

Īḡūsā irasū ārimakū, Jesūs Īḡūsārē ārimi:

—Musā yure: “¿Noā murē irire iridoreri?” āri sērēñadeare yude musārē yujubea, ārimi.

Jesús sugḡu pūrā pērā keori merā buedea

²⁸ Jesūs irasū āri odo, Īḡūsārē keori merā buemi:

—¿Naásū āri ḡūnarī, yu āsū āri weremakū pérā? Sugḡu pērā pūrā opakumi. Sugure āsū ārikumi: “Makḡ, īḡui otedea poeḡue moāḡū waaka!” ārikumi.

²⁹ “Waabea”, āri yujukumi. Pḡru: “Waagura”, āri ḡūña, poeḡue moāḡū waakumi. ³⁰ Pḡru Īḡūsā pagḡ gajigḡ Īḡū magḡ pḡro waakumi. Īḡū

ārāderosūta Īḡūdere: “Poeḡue moāḡū waaka!” ārikumi. Īḡū: “Jáu”, ārikereḡu, waabirikumi. ³¹ ¿Níi ḡapḡ pagḡ dorerire iriyuri? āri sērēñami Jesūs.

—Īḡū moādorepḡroriadi ḡapḡ iriyurḡu, āri yujuma.

Īḡūsā irasū ārimakū, Jesūs ārimi:

—Musārē diayeta werea. Musā romano marā opḡre niyeru wajaseabosarimasārē, ūma merā ḡāmebira wajatarimasā nomerē: “Nērā āārīma”, ārikerepḡru, Īḡūsā ḡapḡ musā nemorō Marīḡu Īḡūyarārē doreroguerē waarākuma. ³² Juan masakare wāiyedi musārē: “Āsū irika, Marīḡu dorerire irirā!” āri bueḡu aarikererepḡru, musā Īḡū buerire neō būremubiribḡ. Īsā romano marā opḡre niyeru wajaseabosarimasā, ūma merā ḡāmebira wajatarimasā nome ḡapḡ Īḡū buerire pérā, irire būremuma. Īḡūsā irasirimakū Īākererā, musā ḡapḡ musā ḡerō iririre bujawere, musā ḡūnarīrē neō gorawayubiribḡ. Īḡū buerire neō būremubiribḡ, ārimi Jesūs.

Jesús nērā moārā keori merā buedea (Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús dupaturi äsü äri werenemomi:

—Gaji keori merä yu weremakü péka doja! Sugü masakü İgüya nikürë pooe opakumi. Iri poeere iguidarire otekumi. Ote odo, iri pooe turore sãrĩsãkõäkumi. Iro ütãyegë igü karabipiri gobere irikumi. Wii ãmarĩ wiigãrë irikumi, iri poeere korerã õãrõ iã koreburo, ärigü. Irasiri odo, gajerãrë iri poeere wayukumi. “Yaa oteri dukare deko merã sirãkua, yu musãrë iri poeere wayuri waja”, ärikumi. Irasü äri odo, gajerogue waakõäkumi. ³⁴ Pãru igü nãripoe ejamakü, İgürë moãboerãrë İgüya poeere moãrã pãrogue İgüya oteri dukare deko merã sërëdoregü iriukumi. ³⁵ Iri poeere moãrã gapü İgü iriuanerã irogue ejamakü iãrã, İgüsãrë ñerõ irikuma. Sugüre büro pá, gajigüre wëjë, gajigüre ütãyeri merã deakuma. ³⁶ İgüsã irasiriadeare pégu, iri pooe opu gajerã İgürë moãboerãrë İgü iriupãrorianerã nemorõ iriukumi. İgüsã ejamakü iãrã, iri poeere moãrã İgüsãdere irasüta ñerõ irikuma doja.

³⁷ İgüsã irasiriadero pãru, pooe opu İgü magürë iriukumi. “Yu magü gapüre büremurãkuma”, äri gũñadikumi. ³⁸ Iri poeere moãrã gapü İgü magü ejamakü iãrã, İgüsã basi äsü äri gãme werenikuma: “İi pãruquere i poeere opabu äãrĩmi. İgürë wëjëkõãrã! Irasirirã marĩ basi i poeere oparãkoa”, ärikuma. ³⁹ Irasirirã İgürë ñeã, pooe turogue äiwãgã, wëjëbéokõäkuma, ärimi Jesús.

⁴⁰ Irasü äri odo, judío masaka oparãrë sërëñami:

—Iri poeere moãrã İgü magürë wëjëadero pãru, pooe opu irogue ejaçu, ¿nasirigukuri İgüsãrë? ärimi.

⁴¹ İgürë yujuma:

—İgüsã ñerãrë bopoñarõ marĩrõ wëjëkõãgukumi. Pãru gajerãrë İgüya poeere wayugukumi. İgüsã gapü İgü igü oteri dukare deko merã İgürë sirãkuma, ärima.

⁴² İgüsã irasü ärimakü, Jesús äsü ärimi İgüsãrë:

—¿Musã Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pürë ire buebiriri? Äsü äri gojasüdero äãrĩbü:

Suye ütãye wii iririmasã İgüsã bëoadeaye merã gajigü gapü õãrõ turari wii irigukumi.

Marĩpu irasiridi äãrĩmi. Marĩ İgü irasirideare iãrã: “Õãtaria”, äri gũñãa, äri gojasüdero äãrĩbü.*

⁴³ Irasirigü musãrë werea yu. Marĩpu İgüyarãrë dorerogue äãrĩmurãrë İgü õãrĩ sirĩrë musãrë sibirikumi. Musãrë İgü siboadere gajerã İgü dorerire irirã gapüre sigukumi. ⁴⁴ Sugü i ütãye weka meémejãgü, mutãkõãgukumi. I ütãye gapü İgü weka meébejaro, İgürë õãrĩ pogagãgü meémutübëokõãrokoa, ärimi Jesús. ((Jesús i keori merã weregü: “Sugü yure gããmebi wajamoãsügukumi”, ärigü irimi.))

⁴⁵ Paia oparã, fariseo bumarã iri keori merã Jesús irasü äri weremakü péã: “Marĩrë ärigü irasü ärikumi”, äriñurã. ⁴⁶ Irasirirã İgürë ñeãduadiñurã peresu irimurã. Irasü ñeãduakererã, äsü äri gũñãñurã: “Masaka Jesüre: ‘Marĩpuya kerere weredupuyugü äãrĩmi’, ärima”, äriñurã. Irasirirã İgüsãrë gũisã, Jesüre ñeãmasĩbiriñurã.

22

Jesús sugü mojõsiari bosenu iriri keori merã buedea

¹ Jesús dupaturi gaji keori merã İgüsãrë buenemomi. Äsü ärimi:

* 21:42 Sal 118.22-23

² —Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ Ĩgũyarãrẽ doreri ãsũ ããrã. Su nikũ marã opu Ĩgũ magũ mojósiari bosenu irikumi. ³ Irasirigu opu Ĩgũrẽ moãboerãrẽ: “Yũ magũ mojósiari bosenu iãrã aarika!” Ĩgũ ãrĩnerãrẽ siudoregũ iriukumi. Ĩgũsã siumakũ Ĩgũsã gapu: “Waabea”, ãrĩkõakuma. ⁴ Irasirigu opu gajerã Ĩgũrẽ moãboerãrẽ iriukumi doja. “Yũ siunerãrẽ ãsũ ãrĩ wererã waaka: ‘Yũre moãboerãrẽ yaarã wekuare, gajerã yaarã ejorã õãrõ diikurãrẽ wẽjẽdoresiabu. ããrĩpereri yũ magũ mojósiari bosenu baaburi ãmu odosiabu. Irasirirã: Bosebaarã aarika!’ ãrĩ wereka Ĩgũsãrẽ!” ãrĩ iriukumi. ⁵ Ĩgũ siunerã gapu irire pẽkererã, bosenu iãrã waabirikuma. Sugũ Ĩgũya poogue waakõã, gajigu Ĩgũ moãrĩrẽ iãgũ waakõakumi. ⁶ Gajerã gapu opu moãboerãrẽ ñeã, pá, wẽjẽbeokõakuma. ⁷ Ĩgũsã irasiririre pẽgu, opu bũro guakumi. Irasirigu Ĩgũyarã surarare iriukumi, Ĩgũsãrẽ wẽjẽanerãrẽ wajamoãdoregũ. Irasirirã Ĩgũyarã surara Ĩgũsãrẽ wẽjẽpeokõã, Ĩgũsãya makãrẽ soebekõakuma. ⁸ Pũru opu gajerã Ĩgũrẽ moãboerãrẽ ãsũ ãrĩkumi: “Yũ magũ mojósiari bosenu marẽ ãmushiabu. Yũ siunerã gapu ñerã ããrĩsĩã, aaribirikuma. ⁹ Irasirirã ããrĩpererã makã dekoma maarĩgue ããrĩãrẽ musã bokajarãrẽ siurã waaka!” ãrĩkumi. ¹⁰ Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Ĩgũrẽ moãboerã waa, ããrĩpererã Ĩgũsã bokajarãrẽ: ñerãrẽ, õãrãrẽ siiu, opu ya wiigue ãiakuma. Irasirirã, Ĩgũ bosenu iriri taribure utariakõakuma.

¹¹ Pũru opu Ĩgũsãrẽ iãgũ ñajãgũ, sugũre mojósiari bosenu surĩro sãñabire iãkumi. ¹² Irasirigu Ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ sãrẽñakumi: “Yũ merãmu, çnasirigu mojósiari bosenu surĩro sãñabirikeregũ, ñajãriari mu?” ãrĩkumi. Ĩgũ irasũ ãrĩ sãrẽñamakũ pẽgu, Ĩgũ gapu yujubirikumi. ¹³ Ĩgũ yujubirimakũ iãgũ, opu Ĩgũrẽ moãboerãrẽ ãsũ ãrĩkumi: “Iĩrẽ ñeã, Ĩgũya mojórĩrẽ, guburidere sia, ãi wiria, naĩtĩãrõgue Ĩgũrẽ beorã waaka! Irogue bũro pũrĩsũgũ Ĩgũya guikare kũrĩduútũ oregukumi”, ãrĩkumi, ãrĩ weremi Jesũ.

¹⁴ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi:

—Iĩ opu keori irirosũ Marĩpu wãrã siukerepũru, Ĩgũ beyerã gapu méréãgã ããrĩma, ãrĩmi.

*Romano marã opu masakare niyeru wajasearire Jesũre sãrẽñadea
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Jesũ irasũ ãrãdero pũru, fariseo bumarã waakõãma. Ĩgũrẽ weresãduarã: “Ĩgũrẽ diaye yujubirimakũ irimurã ire sãrẽñarã!” ãrĩ gãme werenĩnurã. ¹⁶ Irasirirã surãyeri Ĩgũsã buerire tũyarãrẽ, Herodeya bumarã merã Jesũ pũrogue iriũnurã. Ĩgũsã Jesũ pũrogue ejarã, Ĩgũrẽ ãrĩma:

—Buegu, gũa mu iririkũrere masã. Mu ãrĩgatoro marĩrõ werenia. “çNaásũ gũñarĩ masaka yũre?” ãrĩ gũñarõ marĩrõ Marĩpũyare diayeta Ĩgũsãrẽ buea. Oparãrẽ, ubu ããrĩãderẽ ããrĩpererãrẽ sũrosũta iãa. ¹⁷ Irasirigu guare wereka! çNaásũ gũñarĩ mu? Romano marã opu marĩrẽ niyeru wajasearire marĩ wajarimakũ, çõãgorari, o õãberi? ãrĩma Jesũre.

¹⁸ Jesũ gapu Ĩgũsã Ĩgũrẽ ñerõ iriduarire masĩsĩã, ãsũ ãrĩmi:

—Irigatorikurã ããrã musã. çNasirirã yũre ñerõ yujumakũ iriduari musã?

¹⁹ Niyeru tire musã romano marã opu wajariibu tire ãrĩka! ãrĩmi.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, sunũ moãrĩ waja wajataropã wajakuri tire ãĩãma.

²⁰ Ĩgũsã iri tire ãĩjamakũ, Ĩgũsãrẽ sãrẽñami:

—I tiguere, çnoãya diapu keori, noãya wãĩ tuuyari? ãrĩmi.

²¹ —Romano marã opu diapu keori, Ĩgũya wãita tuuyãa, ãrĩ yujuma.

Ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesũ Ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩmi:

—Iro merē romano marā opɥaya āārīrfrē ĩgūrē sīka! Marīpɥaya gapure Marīpure sīka! ārīmi.

²² ĩgū irasū ārīmakū pérā, péguca, ĩgūrē piriwāgākōāma.

Saduceo bumarā, Marīpɥ boanerārē masūburire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Irinārēta surāyeri saduceo bumarā Jesús pɥrogue ejama. ĩgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, ārī bɥremurā āārīmá. Irasirirā Jesúre āsū ārīma:

²⁴ —Buegu, Moisés āsū ārīdi āārīmí: “Sugu marāpokadi pūrā maríkeregu ĩgū marāpore boaweomakū, ĩgū pagumu ĩgore dúunorēgukumi. Irasirirā, ĩgo merā ĩgū pūrākūrā, ĩgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārīdi āārīmí. ²⁵ Iripoegue gɥa watopeguere sugu pūrā su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmá. ĩgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasirigu ĩgū dagu dokamuta ĩgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu. ²⁶ ĩgūde ĩgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. ĩgūsā pérā dokamude pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā. ²⁷ ĩgūsā puru ĩgūsā marāpode boakōāyupo pama. ²⁸ ĩgūsā su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā ũma āārīpererā ĩgore marāpokūñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora āārīgokuri? ārī sērēñama.

²⁹ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Musā diaye gūñabea. Marīpɥaya werenírí gojadeare, Marīpɥ turaridere masībea. ³⁰ Boanerā ĩgūsā masādero puru, ĩgūsā ũmugasigue Marīpure wereboerā irirosū āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. ĩgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³¹ ¿Marīpɥaya werenírí gojadea pūgue boanerā ĩgūsā masāburire musā buebiriri? Āsū ārīdi āārīmí: ³² “Yɥ Abraham, Isaac, Jacob Opɥ āārā”, ārīdi āārīmí. Irasirirā ĩgūsā boanerā āārīkererā, Marīpɥ merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpɥ okarā Opɥ āārīmi. Boanerā neó dupaturi masābirikōāmurā Opɥ āārībemi, ārīmi Jesús.

³³ ĩgū irasū ārīmakū pérā, masaka: “Ōārō buemi”, ārī pégukakōāma.

“¿Díí gapu Marīpɥ doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” ārī sērēñadea
(Mr 12.28-34)

³⁴ Jesús saduceo bumarārē ĩgūsā ĩgūrē sērēñanemomasābirimakū iririre pérā, fariseo bumarā nerēma. ³⁵ Irasirigu sugu ĩgūsā merāmu, Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iridɥagu, āsū ārī sērēñami:

³⁶ —Buegu, ¿díí gapu Marīpɥ doreri gaji doreri nemorō āārīrī? ārīmi.

³⁷ Jesús ĩgūrē yujumi:

—Mɥaya yujupūrā merā, mɥ āārīrikurī merā, āārīpereri mɥ gūñarī merā Marīpure mɥ Opɥre maika! ³⁸ I doreri, gaji nemorō āārītarinugārī āārā. ³⁹ I doreri puruma āsū ārā: “Mɥ basi maírōsūta mɥ purō āārīrārē maika!” ⁴⁰ Marī i pe dorerire irirā, āārīpereri Moisés doredeare, Marīpɥaya kerere weredupuyunerā buedeare irirā yáa, ārīmi Jesús.

“¿Noā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” ārī sērēñadea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo bumarā irogue nerēanerā āārīripoe Jesús ĩgūsārē sērēñami:

⁴² —¿Naásū gūñarī musā Cristo, Marīpɥ iriudire? ¿Noā magū āārīrī ĩgū? ārīmi.

—Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmi, ārī yujuma.

⁴³ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, ¿nasirigu Ōãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ were-dorederosũta Cristore: “Yũ Opu ããrĩmi”, ãrĩyuri? David ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi: 44 Marĩpu yũ Opuĩre ãsũ ãrĩmi: “Ōõ, yũ diaye gapũ doaka, yũ merã dorebu! Irasirirĩpoe murẽ iãturirãrẽ mu dorerire tarinũgãnemobirimakũ irigũra”, ãrĩmi.*

45 David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, ĩgũrẽ: “Yũ Opu ããrĩmi”, ãrĩdi ããrĩmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩkerepũ, David ĩgũrẽ irasũ ãrĩyuri? ãrĩmi Jesũs.

46 ĩgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pẽrã, neõ ĩgũrẽ yũjumasĩbirima. Irasirirã gũirã, ĩgũrẽ dupaturi sãrẽñanemobirima.

23

Jesús fariseo bumarãrẽ, Moisés gojadeare buerimasãrẽ ĩgũsã ñerõ iririre weredeã

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

1 Pũrũ Jesũs masakare, guã ĩgũ buerãdere ãrĩmi:

2 —Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bumarã, Marĩpu Moisére doreri pídeare: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ wererã ããrĩma. 3 Irasirirã ĩgũsã wererire õãrõ iritũyaka musã! ĩgũsã iririkuri gapũre iãkũĩbirikõãka! ĩgũsã wererosũta iribema. 4 Masakare dorerã: “Ãsũ irika!” ãrĩrã, ĩgũsãrẽ gajino buro nukũrĩ kõãtãrĩrã irirosũ ããrĩmakũ yãma. Masaka ĩgũsã dorerire bokatĩũbirikerepũ, ĩgũsãrẽ neõ iritamubema, ĩgũsã dorerire iriburo, ãrĩrã.

5 ‘Masaka iãmakũ dita õãrĩrẽ iri ĩmuma. Marĩpũya werenĩrĩ ĩgũsã go-jadeã pũrĩ sãrĩ kũmarĩgã gajerãya nemorõ eyari kũmarĩgãrẽ ĩgũsãya di- apuserorire, ĩgũsãya dukaridere siatũma, masaka ĩgũsãrẽ: “Marĩpũyare õãrõ masĩma”, ãrĩdorerã. Irasũ ããrĩmakũ, ĩgũsãya dipuru peyari gasirore gajerãya nemorõ yoiri yuradari opari gasirire peyama, masaka ĩgũsãrẽ: “Marĩpũre buremutarima”, ãrĩdorerã. 6 Bosenũrĩ ããrĩmakũ, oparã doarigue dita doadũama. Marĩ nerẽrĩ wiiriguedere ñajãrã, õãrĩ doaripẽrĩgue dita doadũama. 7 Makã dekoguere masakare õãrõ buremurĩ merã ĩgũsãrẽ bokatĩrĩ õãdoremakũ gããmema. Gajerãrẽ ĩgũsãrẽ: “Guare buerã ããrĩma”, ãrĩmakũ gããmema.

8 ‘ĩgũsã irasũ ãrĩkerepũ, musã gapũ masakare: “Musã guare buerã ããrã”, ãrĩdorebirikõãka! Musã sugũ pũrãta ããrã. Yũ musãrẽ buegu sugũta ããrã. 9 I ãmũguere neõ sugũ masakare: “Guapu ããrĩmi”, ãrĩbirikõãka! Őmũgasigue ããrĩgũ dita Marĩpu ããrĩmi*. 10 Neõ sugũ musã watopegue ããrĩgũrẽ: “Marĩ opu ããrĩmi”, ãrĩbirikõãburo. Yũ, Marĩpu iriudi Cristo, sugũta musã Opu ããrã. 11 Musã watopegue ããrĩgũ gajerã nemorõ ããrĩgũ, musãrẽ moãboerimasũ irirosũ musãrẽ iritamugũ ããrĩgũkumi. 12 Sugũ ĩgũ basi: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñagũnorẽ Marĩpu ĩgũrẽ ubu ããrĩgũ dujamakũ irigũkumi. Gajigu: “Gajerã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñagũ gapũre Marĩpu ĩgũsã opu ããrĩmakũ irigũkumi.

13 ‘Musã Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bumarã irigatorikũrã ããrã. Musã bueri merã masakare ãmũgasigue Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorerogue waabonerãrẽ kãmutarã yãa. Musãde iroguere waabirikoã. Gajerã iroguere waadũarãdere kãmutãa. Irasirirã ñerõ tarĩrãkoã.

14 ‘Musã Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bumarã irigatorikũrã ããrã. Wapiweparã nome wajamomakũ iã, ĩgũsãya wiirire emanokõãa.

* 22:44 Sal 110.1
mãmi”, ãrĩgũ irimi.

* 23:9 Jesũs irire ãrĩgũ: “I ãmũguere neõ sugũ masakũ Marĩpu ããrĩngũ irirosũ

Īgūsārē bopoñabirikererā, yoaripoe Marīpure sērē Īmugatoa, masaka musārē: “Marīpure oārō būremuma”, ārīburo, ārīrā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Marīpu musārē gajerā nemorō wajamoāgukumi.

15 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Dia wādiyague taribuja, yoaroma makārīgue musā buerire tuyabure āmarā waāa. Īgūrē boka, musā bueri merā Īgūrē musā nemorō peregiri peamegue waabu āārīmakū yāa. Irasirirā ñerō tarirākoa.

16 ‘Musā koye Īāmerā gajerārē tūādūpuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpuyare keoro buebea. Irasirirā ñerō tarirākoa. Īgūsārē āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpuya wii merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gājīgu: ‘Marīpuya wiima oro merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā. 17 Koye Īāmerā irirosū Marīpuyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā musā. Marīpu Īgūya wiire, iri wiima oro nemorō oārī āārītarinugāmākū yāmi. Irasirīgu marīrē, ĵdīl gapure būremurī merā gūñamakū gāāmerī, orore, o Īgūya wii gapure? 18 Musā idere āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpuya wiima soepeoro merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gājīgu: ‘Iri soeoro weka peodea merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā. 19 Koye Īāmerā irirosū Marīpuyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā musā. Marīpu Īgūya wiima soepeorore, marī iro weka peodea nemorō oārī āārītarinugāmākū yāmi. Irasirīgu marīrē, ĵdīl gapure būremurī merā gūñamakū gāāmerī, soepeorore, o iro weka peodea gapure? 20 Irasirīgu sugu: “Marīpuya wiima soepeoro merā āsū irigura”, ārī wāipeogu, āārīpereri iri soeoro weka peyari merādere wāipeogu irikumi. 21 Sugu: “Marīpuya wii merā āsū irigura”, ārī wāipeogu, Marīpu iri wiigue āārīgū merādere wāipeogu irikumi. 22 Sugu: “Īmugasima merā āsū irigura”, ārī wāipeogude, Marīpu irogoe Opū doarogue doagu merādere wāipeogu irikumi.

23 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, anís, comino wāikuri baari morērīnorē sea neō, dukawa, pe mojóma diruri irikoa. Suduru Marīpuya wiigue āiakoa, Īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō oārī gapure iribebe. Diayema iririre, gajerārē bopoñarī merā Īārīrē, Marīpure būremurīrē neō iribebe. Irasirirā musā oterire Marīpure sīduuro marīrō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Marīpure būremuka! 24 Koye Īāmerā gajerārē tūādūpuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpuyare keoro buebea. Āārīpereri musā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neō iribebe.

25 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā masaka Īūrōgue dita oārō irirā, soropa weka gapu dita oārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā musā basi wāri opaduarā gajerāyare yajarā, iripa poekague koeña marīrīpa gurari utariripa irirosū āārā. 26 Musā fariseo bumarā, koye Īāmerā irirosū, Marīpuyare pémasīmerā āārā. Irasirirā musā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure oārō koeadeapa irirosū āārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapudere oārō koeadeapa irirosū āārīrākoa.

27 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā masāgoberī irirosū āārā. Masaka, iri masāgoberire utā majīrī boreri merā oārō wākādea majīrī merā biamakū Īārā: “Oārō deyoa”, ārī Īāma. Iri oārō deyokerepuru, poekague boanerāya gōārī, āārīpereri ñerī boadea sāñakoa. 28 Musāde i irirosūta āārā. Masaka musārē

ĩamakũ, õārã irirosũ ãārã. Irasũ ãārĩkererã, poekague musã gũñarĩguere ñerĩre opataria. Irasirirã irigatorikurã, ñerõ iririkurã ãārã.

²⁹ Musã Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bumarã irigatorikurã ãārã. Irasirirã ñerõ tarirãkoa. Musã, iripoeque marã Marĩpũya kerere weredupuyunerãya masãgoberire õārõ ãmua. Gajerã õārõ irinerãya masãgoberi weka weanudeadere õārõ ãmua. ³⁰ ãmu odo, ãsũ ãrĩ werenia: “Marĩ ñekũsãmarã darã Marĩpũya kerere weredupuyunerãrẽ wẽjẽnerã ããrĩmã. Gũa ĩgũsã ããrĩdeapoeque ããrĩnerã tamerã ĩgũsãrẽ wẽjẽtamubiribokuyo”, ãrã. ³¹ Musã irire irasũ ãrĩrã, musã basita: “Gũa Marĩpũya kerere weredupuyunerãrẽ wẽjẽnerã parãmerã ããrĩturiarã ãārã”, ãrĩrã yãa. ³² Irasirirã musã ñekũsãmarã ñerõ iriparoriwãgãriderosũta iriyuwarikukõõaka musãde!

³³ Musã ñerõ iririkurã ãña irirosũ ãārã. Musã ñerõ iriri waja Marĩpũ musãrẽ peamegue beoburire neõ duribirikoa. ³⁴ Irasirigũ yũ musã pũroque Marĩpũya kerere weredupuyurãrẽ, ĩgũyare masĩrãrẽ, musãrẽ buerimasãdere iriugũra. Yũ irasũ iriukerepũrũ, musã gapũ surãyerire wẽjẽrãkoa. Gajerãrẽ curusague pãbiatũ wẽjẽrãkoa. Gajerãrẽ musã nerẽrĩ wiirigue tãrã, noõ ĩgũsã waarĩ makãrĩ waamakũ tũyagorenarãkoa ĩgũsãrẽ ñerõ iridũarã. ³⁵ Irasirirã ããrĩpererã masaka õãrãrẽ wẽjẽdea waja, musã waja opãa. Musã ñekũsãmarã Abel diayemarẽ iridire wẽjẽpũroriwãgãrĩrã, Zacarĩas Berequĩas magũguere wẽjẽtũnunerã ããrĩmã. ĩgũrẽ Marĩpũya wiima soepeoro Marĩpũ ããrĩrĩ taribu watopegue wẽjẽnerã ããrĩmã. ³⁶ Diayeta musãrẽ werea. ããrĩpererãrẽ ĩgũsã wẽjẽdea waja dapora marã wajakurãkuma.

Jesús Jerusalén marãrẽ bujawereri merã weredeã
(Lc 13.34-35)

³⁷ Musã Jerusalén marã, Marĩpũya kerere weredupuyurãrẽ wẽjẽkõõa. Marĩpũ iriunerãrẽ ãtãyeri merã dea wẽjẽa. Wãri yũ musãrẽ ãgãbo igo pũrãrẽ igoya kẽdũpũri merã neeõnũrõsũ neeõnũ koredũadibũ. Musã gapũ yũ irasũ irimakũ neõ gããmebiribũ. ³⁸ Irasiriro musã ããrĩrĩ makã, bẽodea makã du-jarokoa. ³⁹ Diayeta musãrẽ werea. Dapora merãta musã yure ĩãnemobirikoa. Pũrũgue musã: “Marĩpũ iriudi õatarigũ ããrĩmi, õārõ aariburo”, ãrĩrãgue, yure dupaturĩ ĩãrãkoa doja, ãrĩmi Jesũs.

24

Jesús: “Marĩpũya wii bẽosũrokoa”, ãrĩ weredeã
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesũs Marĩpũya wiigũ ããrãdi wiriadero pũrũ, gũa ĩgũ buerã ĩgũ pũro waa, ãsũ ãrĩbũ:

—Ĩãka i wiire! Õãrĩ wii, wãri wii ããrã, ãrĩbũ.

² Jesũs gapũ yũjũmi:

—Musã i wiire daporare ĩãdãa. Diayeta musãrẽ werea. I wiima ããrĩpereri musã ĩãdea, i ãtãyeride mutãdijapereakõãrokoa. Neõ suye ãtãye gajiyi weka weamũĩãdeade dujabirikoa, ãrĩmi.

Jesús: “I ãmũ pereburi dupuyuro ãsũ waarokoa”, ãrĩ weredeã
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Pũrũ Olivos wãikuri buũrũgue eja, irogue doami Jesũs. Iro ĩgũ doamakũ, gũa ĩgũ buerã ĩgũ pũroque eja, gajerã pẽberogue sẽrẽñabũ:

—Gũare wereka! ĩNaásũ ããrĩmakũ, mũ ãrãderosũ waarokuri? ĩÑeeno iri ĩmugukuri, mũ dupaturĩ aarigũ? ĩNaásũ waarokuri, i ãmũ pereburi dupuyuro? ãrĩbũ.

4 Jesús yujumi:

—Ōārō pémasika! Gajerā musārē āriḡatorire pébirikōāka! ⁵ Wárā āriḡatorimasā aarirākuma. “Marīpu iriudi, Cristo āārā yu”, āriḡākuma. Īgūsā āriḡatomakū pérā, wárā masaka Īgūsārē būremurākuma. ⁶ Masaka musā puṛo gāmewējērīrē pérā, yoarogue marā gāmewējērī kerere pérā, gukabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepuṛu, i ūmu pereburo duyarokoa dapa. ⁷ Su bumarā gaji bumarā merā gāmekēārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Masaka wárā ūaboari merā boarākuma. Gajerā pūrīriku ñerō tarirākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoa. ⁸ I āārīpereri merā masaka ñerō tarīpuṛoriwāḡārākuma.

⁹ Irasirirā gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musārē wējērākuma. Yure būremurī waja āārīpererā i ūmu marā musārē ĩāturi doorākuma. ¹⁰ Irasū waaripoe wárā yure būremuadinerā būremuduúrākuma. Irasirirā gāme ĩāturi doo, Īgūsā merāmarā āārādinerārē Īgūsārē ĩaturirāguere wiarākuma. ¹¹ Wárā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āriḡatorākuma. Irasirirā wárā masaka Īgūsārē būremurākuma. ¹² Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wárā Īgūsā gāme mañirē pirirākuma. ¹³ Īgūsā musārē ñerō irikerepuṛu, musā yure neō būremuduúbirimakū, Marīpu musārē taugakumi, Īgū puṛo āārīnikōāburo, āriḡū. ¹⁴ Marīpuyare wererā āārīpererā i ūmu marārē Īḡayarārē doreḡu āārīrī kerere wererākuma, āārīpereri bumarā irire masīburo, āriḡā. Īgūsā āārīpererā iri kerere péperedero puṛu, i ūmu pererokoa.

¹⁵ Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Daniel i ūmu pereburo dupuyuro waaburire āsū āri gojadi āārīmi: “Ñeḡū Marīpure ĩaturigu Marīpuya wii ñerī marīrī wiigüe ñajāḡukumi”, āri gojadi āārīmi. ((Irasirirā iri wiigüe Īḡū āārīmakū ĩārā, i pūrē buerāno: “I ūmu pereburo yāa”, āri masīrākuma.)) ¹⁶ Ñeḡū iroḡue āārīmakū ĩārā, Judea nikū marā buurīḡue ūmaduriburo. ¹⁷ Sugu Īḡūya wii wekague āārīḡū, wii poekague Īḡūyare āiḡū ñajābita ūmaduriburo. ¹⁸ Sugu Īḡūya poeḡue āārīḡūde, Īḡūya surīre wiigüe āiḡū dujābita ūmaduriburo. ¹⁹ Irasū waarīnurīrē niḡipagosā nome, Īgūsā pūrā mirīrāḡā oparā nomede ñerō tarirākuma. ²⁰ Irasirirā Marīpure āsū āri sērēka: “Puibure, siuñajārīnu* āārīmakū, ḡuare i irasū waabirikōāburo”, āriḡa Īḡūrē! ²¹ Irasū waarīnurīrē masaka būro ñerō tarirākuma. Marīpu i ūmurē irīpuṛoridero puṛare masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I Īgūsārē ñerō waaburi neō dupaturī irasū waanemobirikoa. ²² Irasirirā Marīpu masakare i ñerō waarīre: “Yoaripoe waabirikōāburo”, āriḡukumi. Īḡū irasiribirimakū, neō sugu masakū taribiribokumi. Irasirirā Īḡū beyenerārē bopoñasīā, Īgūsārē ñerō waarīre: “Iropāta waaburo”, āriḡukumi.

²³ Gajerā musārē: “Īāka! Ōōta Cristo āārīmi”, āriḡamakū pérā, o gajerā musārē: “Cristo sōḡue āārāmi”, āriḡamakū pérā, būremubirikōāka! ²⁴ Wárā āriḡatorimasā aarirākuma. Surāyeri: “Yu Cristo āārā”, āriḡākuma. Gajerā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āriḡākuma. Musārē Īgūsā āriḡatorire būremudorerā, wári ḡajino iri ĩmurākuma. Irasirikererā, Marīpu beyenerārē Īḡūrē būremuduúmakū irimasībirikuma. ²⁵ Iri waaburi dupuyuro yu musārē weresīāa, irire masīburo, āriḡū. ²⁶ Irasirirā gajerā masaka musārē: “Cristo sōḡo masaka marīrōḡue āārāmi”, āriḡamakū pérā, ĩārā waabirikōāka!

* 24:20 Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

Gajerā musārē: “Īāka! I wiima taribugue āārīmi”, āārimakū pérā, Īgūsārē būremubirikōāka! ²⁷ Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō i ūmugue dupaturi aarīgukoa. Ūmarōgue, abe marīriro gapu, Īgū ñajārō gapu bupu miārō irirosū aarīgukoa. ²⁸ Mimua nerēmakū Īārā, masaka sugu waibu boadi āārīrōrē masīkuma. I irirosū yū aarimakū Īārā, Īgūsā wajamoāsūburire masīrākuma, āārī weremi Jesús.

Jesús āārīpererā tīgū: “Āsū aarīgukoa”, āārī weredeā
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Irasū āārī odo, guare āsū āārinemomi:

—Masaka ñerō taririnūrī purata abe ūmumu naītīākōāgukumi. Abe ñamimu boyonemobirikumi. Neñukā ūmugasigū āārīrā yuridijarīrākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā béosūrākuma. ³⁰ Irasū waaripoere masaka yū āārīpererā tīgū ūmugasigū merā aarimakū Īārākuma. Irasirirā āārīpererī i ūmuma makārī marā yū wārī Marīpu turarī merā, Īgū gosewasiriri merā mikāyebori weka aarimakū Īārā, gūrā orerākuma. ³¹ Yū aarīgū, yūre wereboerārē āārīperero i ūmugue iriugukoa. Puridiru būro būsumakū, Īgūsā yū beyenerārē āārīpererogū āārīrārē neeōrākuma.

³² Ire musā masīburo, āārigū, hīgueragu keori merā weregura. Irigu pū maamamakū Īārā: “Bojori waaburo mérōgā duyāa”, āārī masīa. ³³ Irigu waarōsūta i āārīpererī yū āārī irasū waamakū Īārā: “Cristo dupaturi aariburo mérōgā duyāa”, āārī masīrāko. ³⁴ Dayeta musārē werea. I āārīpererī yū āārī, dapora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³⁵ Ūmugasi, i nikūde pereakōārokoo. Yū werenīrī gapu neō perebirikoo. Āārīpererī yū āārīrōsūta waayuwarīkurokoo.

³⁶ Yū dupaturi aariburinūrē, iri horare neō sugu masībirikumi. Marīpue wereboerā ūmugasigū āārīrāde masībema. Yū Marīpu magūde masībema. Yūpu suguta masīmi.

³⁷ Noé āārīdeapoe marārē waaderosūta yū āārīpererā tīgū aariburo dupuyurogārē waarokoo. ³⁸ Iripoere i nikū Marīpu miūburo dupuyuro masaka oārō baa, iirī, mojosia, Īgūsā pūrā nomerē nomesu āārīrikunerā āārīmā. Noésā doódirugue ñajārīnuguedere irasūta irinikōānerā āārīmā. ³⁹ Gūñāña marīrō merā wāro deko merē, i nikū mirīpereakōādero āārībū. Īgūsāde mirīpereakōānerā āārīmā. Irasūta yū āārīpererā tīgūde gūñāña marīrō merā i ūmugue dupaturi aarīgukoo. ⁴⁰ Irasū waaripoere pērā poeregū moārā āārīrākuma. Sugu yūre būremugū āāsūgukumi. Gajjigo yūre būremubi irogueta béowāgāsūgukumi. ⁴¹ Nomedē pērā nome ojudaka biurā āārīrākuma. Sugo yūre būremugū āāsūgukumo. Gajjigo yūre būremubeo irogueta béowāgāsūgukumo.

⁴² Ōārō pémasīka! Yū musā Opū dupaturi aariburi horare neō masībema musā. ⁴³ Ire oārō masīka! Wīi opū Īgūya wiire sugu yajarimasū ñami merā ejaburi horare masīgū, kārīrō marīrō korekumi, Īgūya wiire ñajāburire kāmūtabu. ⁴⁴ Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō aarīgukoo. Irasirirā, wīi opū irirosū musāde yū aariburire oārō yūro gāāmea, āārīmi Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedeā
(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Purū Jesús gajjī keori merā guare buenemomi:

—Sugu moāboegu Īgū opue būremugū, pémasīgū āsū irikumi. Īgū opu gajerogū waagū, Īgūrē Īgūya wiire gajerārē Īgūrē moāboerārē koredoregu

píkumi. Irasirigu Ìgürē Ìgüsārē baarire keoro siu baadoregu píkumi. ⁴⁶ Irasirigu Ìgü opu Ìgüya wii goedujajakukü Ìägü, Ìgürē moãboegu Ìgü dorederosüta iridi ããrisiã, usuyakumi. ⁴⁷ Diayeta musārē werea. Ìgü píderosüta Ìgü keoro irideare Ìägü, Ìgü opu Ìgürē ããripereri Ìgüyare koredoregu pígakumi. ⁴⁸⁻⁴⁹ Ìgürē moãboegu ñegü gapu ãsü irikumü. “Yü opu mata goebirikumi”, ãri güñagü, gajerã Ìgü opu ñegü moãboerã ñerõ pábira, mejãrikurã merã iiri baagorenakumi. ⁵⁰ Ìgü irasirigorenarinurē güñaña marĩrõ Ìgü opu goejakumi. Ìgürē moãboegu gapu: “Ìgü iri hora goegukumi”, ãri masĩbirikumü. ⁵¹ Ìgü opu goejagu Ìgürē moãboegu ñerõ irideare pégu, Ìgürē buro wajamoãgukumi. Irasirigu irigatorikurãrē béorogue Ìgürē béogukumi. Iroguere Ìgü buro pürĩsügü Ìgüya guikare kürĩduútü oregukumi, ãrĩmi Jesús.

25

Jesús pe mojõmarã maamarã nome keori merã buedea

¹ Puru Jesús dupaturi keori merã guare ãsü ãri buemi doja:

—Marĩpu ãmugasigue ããriügü Ìgüyarãrē doreri ãsü ããrã. Pe mojõmarã nõome ããrikuma. Su ñami Ìgüsãya siãgori duparu merã mojõsiadire bokatĩrĩrã waakuma. ² Su mojõmarã nome siãgori duparu Ìgüsã ãiãburire õãrõ ãmuyubirikuma. Gajerã su mojõmarã nome gapu Ìgüsã ãiãburire õãrõ ãmuyukuma. ³ ãmuyunerã nome Ìgüsãya siãgori duparure ãiãkererã, Ìgüsã gorawayuburire uye ãiãbirikumã. ⁴ ãmuyurã nome gapu Ìgüsãya siãgori duparure ãi, gaji uye Ìgüsã gorawayuburire ãiakuma. ⁵ Irasirirã, mojõsiadi mata ejabirimakü, Ìgüsãrē waja ejamakü kãriãkõãkuma. ⁶ Puru ñami deko ããrimakü, gajerã masaka: “Mojõsiadi aarisiami. Ìgürē bokatĩrĩrã aarika!” ãri gainĩmakü pékuma. ⁷ Ìgüsã gainĩmakü pérã, yobe, Ìgüsãya siãgori duparure ãmukuma. ⁸ Uye gorawayuburire ãiãbiranerã nome gapu, gajerã gaji uye ãiãnerã nomerē ãsü ãrikuma: “Guaya siãgori duparu yariro yãa. Irasirirã mérõgã musãya uyerẽ guadere sika!” ãri sërẽadikumã. ⁹ ãmuyunerã nome gapu ãsü ãri yujukuma: “Guaya uye musãrē simakü, musãrē, guadere ejabiribokoa. Irasirirã uye duarã puro musã basi wajarirã waaka!” ãrikuma. ¹⁰ Irasirirã ãmuyubiranerã nome uye wajarirã waakõãkuma. Ìgüsã waadero puru, mojõsiadi ejakumi. Ìgü ejamakü Ìãrã, ãmuyunerã nome gapu Ìgürē bokatĩrikuma. Irasirirã Ìgü merã bosenu iriri wiigue Ìãrã ñajãkõãkuma. Ìgüsã ñajãperemakü, iri wii marã disipurore biãkõãkuma. ¹¹ Purugue ãmuyubiranerã nome gapu ejakuma. “Gua Opu, guadere tũpãsooka!” ãrikuma. ¹² Ìgüsã irasü ãrimakü pégu, mojõsiadi ãsü ãri yujukumi: “Diayeta yü musãrē masĩbea”, ãrikumi Ìgüsã nomerē, ãri weremi Jesús.

¹³ Irasü ãri ãdo, guare ãrĩmi:

—Yü ããripererã tĩgü dupaturi aariburinurē, iri horadere neõ masĩbea musã. Irasirirã ãmuyunerã nome mojõsiadire bokatĩrĩrã waamurã Ìgüsãya siãgori duparure ãmuyuderõsü musãde yü aariburire õãrõ ãmuyuka! ãrĩmi Jesús.

Jesús sugu opu Ìgürē moãboerãrē niyeru sirĩ keori merã buedea

¹⁴ Irasü ãri ãdo, gaji keori merã guare Ìgü buerãrē buenemomi doja:

—Marĩpu Ìgüyarãrē doregu, sugu wii opu irirosü ããrĩmi. Wii opu gaji nikũgue waabu, Ìgürē moãboerãrē siu, Ìgüya niyerure koredoregu píkumi.

¹⁵ Irasirigu, Īgūsārē: “Ōōpā merā wajatanemorākuma”, āri Īāmasīā, Īgūya niyeru wajapari tirire dukawakumi. Sugure su mojōma tiri, gajigure pe ti, gajigure su ti sīkumi. Īgūsārē sī odo, waakōākumi. ¹⁶ Irasirigu su mojōma tiri opagu, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojōma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojōma tiri opakumi. ¹⁷ Pe ti opagude irasūta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikari tiri opakumi. ¹⁸ Su ti opagu gapu yebague gobe má, iri gobegue Īgū opu siadea tire yáapikōākumi.

¹⁹ Yoadero puru, wii opu goekumi. Goeja, Īgūya niyeru tiri merā Īgūsā wajatanemodeare āmubu, Īgūrē moāboerārē siiukumi. ²⁰ Irasirigu su mojōma tiri sīsūdi Īgū opu pūrogu eja, pe mojōma tiri Īgūrē wiakumi. “Yu opu, su mojōma tiri yure sibu mu”, ārikumi. “Īāka! Iri tiri merā gaji su mojōma tiri wajatanemobu”, ārikumi Īgū opu. ²¹ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mēroḡā murē pídea merā ōārō iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregu pígara. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārikumi Īgū opu Īgūrē. ²² Puru pe ti sīsūdide Īgū opu pūrogu eja, Īgūrē āsū ārikumi: “Yu opu, pe ti yure sibu mu. Īāka! Iri tiri merā gaji pe ti wajatanemobu”, ārikumi. ²³ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mēroḡā murē pídea merā ōārō iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregu pígara. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārikumi Īgū opu Īgūrē.

²⁴ Puru su ti sīsūdi gapu, Īgū opu pūrogu eja, Īgūrē āsū ārikumi: “Yu opu, murē moāboerārē buro turaro merā moādogegu āārā. Mu basi moābirikeregu, Īgūsārē oterire otedore, Īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu. ²⁵ Irasirigu murē güigu, yebague gobe má, iri gobegue mayu niyeru tire yáapikōābu. Īāka! I ti āārā mayu niyeru ti”, ārikumi Īgū opu.

²⁶ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu ārikumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Térīkugu āārā. Mu yure āsū ārā: ‘Mu basi moābirikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, Īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu’, ārā mu yure. ²⁷ Mu irasū ārīgū, ħnasirigu, yu murē sídea tire niyeru duripíri wiigue duripíbiriri? Irogu duripímakū, i wii moārā iri ti merā wáro wajatanemobosabokuma murē. Irasirigu, yu goejamakū, mu yure Īgūsā iriri merā wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ārikumi Īgū opu Īgūrē. ²⁸ Irasū āri odo, gajerārē irogu āārīrārē ārikumi: “Īgūrē niyeru tire ēma, pe mojōma tiri opagu gapure sīka! ²⁹ Sugu wári opagu sīnemosūgukumi. Irasirigu Īgū wári opadero nemorō opagukumi. Gajigu opabi Īgū mēriḡā opadideare ēmapekōāsūgukumi. ³⁰ Īi yure moāboegu keoro iribire naifīārōgue béokōāka! Iroguere buro pūrīsūḡ Īgūya guikare kūrīduútú oregukumi”, ārikumi Īgūsā opu, āri weremi Jesús.

Jesús i umu marārē wajamoāburire weredea

³¹ Irasū āri odo, guare ārinemomi:

—Yu āārīpererā tīgū, āārīpererā yure wereboerā merā i umu marārē doregu aarīgū, gosewasiriri merā Opu doarogue doagukoa. ³² Yu irogu doamakū, yure wereboerā āārīpereri buri marā masakare yu diaye neeōrākuma. Īgūsārē neeō odomakū, sugu ejorā koregu ovejare, cabrare boje dukawanúrōsū yu Īgūsārē dukawanūgukoa. ³³ Yure buremurārē oveja irirosū āārīrārē yu

diaye gapu nũgukoa. Yũre bũremumerārē cabra irirosũ āārĩrārē yũ kũgapu nũgukoa. ³⁴ Yũ irasiriadero puũ, yũ āārĩpererā Opũ, yũ diaye gapu nĩrārē āsũ ārĩ weregukoa: “Yũpu musārē ōārō irisiami. I ūmarē irigũgueta musāya āārĩburire ĩgũyarārē doreroguere āmuyusiami. Irasirirā ĩgũ merā āārĩrā aarika! ³⁵ Yũ ūaboamakũ ĩārā, musā yũre baari ejobũ. Yũ ñemesibumakũ, musā yũre iiriri tĩābũ. Yũ musā puo gāmeñajāgũ ejamakũ, yũre kārĩrō wayubũ. ³⁶ Surĩ marĩgũ yũ āārĩmakũ ĩārā, musā yũre surire sābũ. Pũrĩrikumakũ, musā yũre ĩārā ejabũ. Peresugue yũ āārĩmakũdere yũre ĩārā ejabũ”, ārĩgukoa. ³⁷ Yũ irasũ ārĩmakũ pērā, yũ diaye gapu nĩrā Yũpu: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩānerā yũre sērēñarākuma: “Gũa Opũ, ĩnaāsũ āārĩmakũ, mũ ūaboamakũ gua murē baari ejori? ĩNaāsũ āārĩmakũ, mũ ñemesibumakũ murē iiriri tĩārĩ? ³⁸ ĩNaāsũ āārĩmakũ, mũ gua puo gāmeñajāgũ ejamakũ, kārĩrō wayuri? ĩNaāsũ āārĩmakũ, mũ surĩ marĩgũ āārĩmakũ gua murē surĩ sārĩ? ³⁹ ĩNaāsũ āārĩmakũ, mũ pũrĩrikumakũ, o peresugue mũ āārĩmakũdere gua murē ĩārā ejari?” ārĩrākuma yũre. ⁴⁰ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pégũ, yũ āārĩpererā Opũ, ĩgũsārē āsũ ārĩ yũjugukoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugu yaarā watopegue āārĩpererā nemorō ubu āārĩgārē ōārō irirā, yũreta ōārō irirā iribũ”, ārĩgukoa ĩgũsārē.

⁴¹ ĩgũsārē irasũ ārĩ odo, yũ kũgapu nĩrārē āsũ ārĩ weregukoa: “Yũpu wajamoāsũmurā āārā musā. Yũ puore wirika! Perebiri peamegue waaka! Yũpu iri peamerē wātēa opũ, ĩgũyarā merā āārĩburire āmuyusiami. ⁴² Yũ ūaboamakũ ĩārā, musā yũre baari ejobiribũ. Yũ ñemesibumakũ, musā yũre iiriri tĩābiribũ. ⁴³ Yũ musā puo gāmeñajāgũ ejamakũ, yũre kārĩrō wayubiribũ. Surĩ marĩgũ yũ āārĩmakũ, musā yũre surĩ sābiribũ. Yũ pũrĩrikumakũ, peresugue yũ āārĩmakũdere musā yũre ĩārā ejabiribũ”, ārĩgukoa ĩgũsārē. ⁴⁴ Yũ irasũ ārĩmakũ pērā, ĩgũsā yũre sērēñarākuma: “Gũa Opũ, ĩnaāsũ āārĩmakũ, mũ ūaboamakũ, ñemesibumakũ, gua puo gāmeñajāgũ ejamakũ, surĩ opabirimakũ, pũrĩrikumakũ, peresugue mũ āārĩmakũ gua murē iritamubiriri?” ārĩrākuma yũre. ⁴⁵ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ, yũ āārĩpererā Opũ ĩgũsārē āsũ ārĩ weregukoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugu yaarā watopegue āārĩpererā nemorō ubu āārĩgārē iritamumerā, yũreta iritamumerā iribũ”, ārĩgukoa ĩgũsārē. ⁴⁶ Puũ ĩgũsā perebiri peamegue wajamoāsũrākuma. Yũpu: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩānerā gapu ĩgũ puogugue perebiri okarire oparākuma, ārĩ weremi Jesũs.

26

Oparā Jesũre ñeāburire āmudea (Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesũs iri āārĩpererire bue odo, gũare ĩgũ buerārē ārĩmi:

² –Penũ dũyāa, pascua bosenu ejaburo. Irire musā masĩa. Iri bosenu āārĩmakũ, yũ āārĩpererā tĩgũrē ñeā, oparāguere wiarākuma, curusague pábiatũ wějēdoremurā, ārĩmi.

³ Iripoere paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde Caifás paia opũya wii disipũroma yebague nerēñurā. ⁴ Iroque nerērā, ĩgũsā Jesũre ārĩgatori merā ñeā, wějēburire āmuñurā.

⁵ Irire āmurā:

–Bosenu āārĩmakũ, ĩgũrē ñeābirikōārā! Masaka marĩ merā guarā, marĩrē gainĩ turibokuma, ārĩñurā.

*Sugo nomeō Jesúre sārōrī piupeodea
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)*

⁶ Īgūsā Īgārē wējēburire āmuripoere Jesús Betania wāikuri makāgue Simón kāmi boadiya wiigüe āārīmi. ⁷ Irogue Īgū āārīmakū, sugo nomeō suru sārōdiru opago, Jesús p̄ro ejamo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridiru, sārōrī wajapari opadiru āārībā. Jesús baa doaniripoē Īgūya dipurure iri sārōrīrē piupeomo. ⁸ Igo irasū piupeomakū ĩārā, ḡua Jesús buerā guarā āsū ārībū:

—¿Nasirigo igo irire irasiriwasiribéokōārī? ⁹ Iri sārōrīrē duago, wāro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merā boporārē iritamuboakumo, ārībū.

¹⁰ Jesús, ḡua irasū ārīmakū pégu, ḡuare ārīmi:

—¿Nasirirā igore garibori musā? Ire yure irasirigo, dārīrē irigo yāmo. ¹¹ Boporā musā watopeguere āārīnkōārākuma. Yū tamerārē musā merā āārīnīmakū ĩābirikoa. ¹² Igo i sārōrī yure piupeogo, yaa dupure Īgūsā yure yāaburo dupuyuro āmuyugo irirosū irigo yāmo. ¹³ Diayeta musārē werea. Marīp̄u masakare tauri kerere wererā āārīperero i āmugue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igore gūñaburo, ārīrā, ārīmi Jesús ḡuare.

*Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere ĩgārē ĩmuburire āmudea
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)*

¹⁴ Jesús irasū ārādero p̄ru, sugū ḡua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejarā watopemū Judas Iscariote wāikugu paia oparā merā werenīgū waayupū. ¹⁵ Īgūsārē ārīyupū:

—Yū Jesúre musārē wiamakū, ¿noópā niyeru wajarīrākuri yure? ārīyupū.

Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgārē treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire wajariñurā. ¹⁶ Īgūsā wajarīmakū, Judas: “¿Naásū āārīmakū ĩgūsārē yū Jesúre wiamakū oākuri?” ārī gūñayupū.

*Jesús ĩgū buerā merā baatūnudea
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)*

¹⁷ P̄ru p̄ā wemasārī morēña marīrī baari bosenu p̄roririnu āārīmakū, ḡua Jesús buerā ĩgū p̄rogue waa, ĩgārē sērēñabu:

—¿Noógue m̄u pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? ārībū.

¹⁸ Īgū ḡuare ārīmi:

—Jerusalēgue waaka! Iro musā bokajagure āsū ārīka: “Ḡuare buegu murē āsū ārī weredoreami: ‘Yū ñerō tariburo mērōgā dayāa. Pascua bosenu āārīmakū, yū buerā merā m̄uya wiigüe baagukoa’, ārāmi”, ārīka! ārīmi Jesús.

¹⁹ Irasirirā, pascua bosenu āārīmakū, Jesús doreaderosūta ḡua baaburire āmunerā āārīmā.

²⁰ Naīmejāripoe Jesús ḡua ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejarā merā baa doanīmi. ²¹ Ḡua baaripoe ḡuare ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Sugū musā watope āārīgū yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, ārīmi.

²² Īgū irasū ārīmakū pérā, ḡua b̄uro bujawereri merā suguno dita ĩgārē sērēñayobu:

—Ḡua Op̄u, ¿yū āārīrī murē ĩmubu? ārībū.

²³ Ḡua irasū ārī sērēñamakū, ḡuare yujūmi:

—Yū merā i pare p̄ā yosa baaguta āārīmi yure wējēduarāguere yure ĩmubu.

²⁴ Marīp̄uya werenirī gojadea p̄güe gojaderosūta yū āārīpererā tīgārē waarō

yáa. Yure Ìmubu gapure ñetariro waarokoa. Ìgũ deyoabirimakũ òãboyo, ãrĩmi Jesús.

²⁵ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, Judas Jesúre wějěduarãguere Ìgũrě Ìmubu sěrěñami:

—Guare buegu, ¿yu murě Ìmubu ããrĩrĩ? ãrĩmi.

Jesús Ìgũrě yujumi:

—Éũ, mũta ããrã, ãrĩmi.

²⁶ Irasũ ãrĩ odo, gua baaripoe Jesús pãrě ãi, Marĩpure: “Murě usuyari sĩa”, ãrĩ, pãrě pea, guare Ìgũ buerãrě ãsũ ãrĩ gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupũ ããrã, ãrĩmi.

²⁷ Pũrũ iirĩripare ãi, Marĩpure: “Murě usuyari sĩa”, ãrĩ, guare iripare sũu, ãsũ ãrĩmi:

—Musã ããrĩpererã ire iirĩka! ²⁸ I yaa dí ããrã. Yu boagu, dí béori merã wárã masaka ñerõ iridea wajare wajaribosagũkoa. Irasirigu yaa dí béori merã Yũrũ Ìgũsãrě: “Òãrõ irigura”, ãrĩdeare iriyuwarikũgũkumi. Irasirigu Ìgũsã ñerõ irideare kãtigũkumi. ²⁹ Musãrě werea. Igui dekore marĩ dapora iirĩrosũ yũ dupaturi neõ iirĩnemobirikoa. Pũrũ Yũrũ Ìgũyarãrě dorerogue musã merã maama igui dekore iirĩgũkoa, ãrĩmi Jesús guare.

Jesús Pedroro: “Yure masĩkeregu: ‘Masĩbea’, ãrĩgũkoa”, ãrĩ weredeã
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Pũrũ Marĩpure bayapeo odo, gua iri wiigue ããrãnerã wiria, Olivos wãikuri buũrugue waabu. ³¹ Irogue ejagu, Jesús guare ãrĩmi:

—Dapagã ñami musã ããrĩpererã gũñaturaro marĩrõ yure béowãgãperekõãrãkoa. Musã irasiriburire Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Yu oveja koregure wějěmakũ irigũkoa. Irasirimakũ, Ìgũyarã oveja ùmawasiriakõãrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ³² Yu boadigue masãdero pũrũ, musã dupuyuro Galileague waadupuyugũkoa, ãrĩmi guare.

³³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pėgu, Pedro ãsũ ãrĩ yujumi:

—Gajerã ããrĩpererã murě béowãgãkerepũrũ, yu gapũ murě neõ béowãgãbirikoa, ãrĩmi.

³⁴ Jesús Pedroro ãrĩmi:

—Diyeta murě werea. Dapagã ñami ãgãbo wereburo dupuyuro mũ yure masĩkeregu, urea gajerãrě: “Masĩbea”, ãrĩgatogũkoa, ãrĩmi.

³⁵ Pedro Ìgũrě ãrĩmi:

—Yu mũ merã boabu ããrĩkeregu: “Masĩbea”, ãrĩgatobirikoa, ãrĩmi.

Ããrĩpererã gua Ìgũ buerã, Pedro Ìgũ ãrĩrõsũta ãrĩbũ Jesúre.

Jesús Getsemanĩque Marĩpure sěrědea
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Pũrũ Jesús gua Ìgũ buerã merã waa, Getsemanĩ wãikũrogue eja, guare ãrĩmi:

—Òõta doaka musã dapa! Sõõgue Marĩpure sěrěgũ waagũ yáa, ãrĩmi.

³⁷ Irasũ ãrĩ odo, Pedroro, Zebedeo pũrã pěrãguereta siiuwãgãmi. Ìgũ burõ gũñariku, bujawereyũrũ. ³⁸ Irasũ bujaweregu, Ìgũ siiuwãgãnerãrě ãrĩyũrũ:

—Burõ bujawereri merã kõmoma goero pėñakoa. Òõta dujaka! Musãde yũ kãrĩberõsũta kãrĩmerãta yure yũka! ãrĩyũrũ.

³⁹ Irasũ ãrĩ odo, yoaweyaro waanemo, yebague Ìgũya diapure moomejã, Marĩpure ãsũ ãrĩ sěrěyũrũ:

—Au, yũ ñerõ tariburire tauduagu taumasĩa. Yu irasũ ãrĩkerepũrũ, yũ gããmerõsũ iribirikõãka! Mũ gããmerõsũ gapũ yure waaburo, ãrĩyũrũ.

40 Irasũ āĩ sērē odo, ƿerērā Ĩgũ buerā ƿurogue ejagu, Ĩgũsā kārĩrārē bokaja, Pedrore āĩyupu:

—¿Nasirirā su horanogāgora musā ƿure kārĩmerāta yúmasĩberi? 41 Kārĩmerāta! Marĩƿure sērēka, wātĩ ārimēsārĩrē iribokoa, āĩrā! Musā gũñarĩ merā ōārĩrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatũbea, āĩyupu.

42 Irasũ āĩ odo, dupaturi waa, Marĩƿure sērēyupu doja:

—Aũ, i ƿũ ñerō tariburire tauduabi, mu gāamerōsũ irika! āĩyupu.

43 ƿũ Ĩgũ buerā ƿerērā ƿuro dupaturi ejagu, kārĩrārēta bokajayupu doja. Ĩgũsārē wũja ƿũritariyuro. 44 Ĩgũsārē ĩākōã, dupaturi Marĩƿure sērēgũ waayupu doja. Ĩgũ sērēaderosũta sērēyupu. 45 ƿũ Ĩgũsā ƿuro eja, āĩyupu:

—¿Musā siuñajā, kārĩrā yāri dapa? Ƴure āārĩpererā tĩgũrē ñerāguere Ĩgũsā wiari hora ejasiāa. 46 Wāgānugāka! Náka, waarā! Ƴure wējēduarāguere ƿure ĩmubu aarisiami, āĩyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

47 Ĩgũ irasũ āĩ wereripoe Judas, gũ Jesús buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārādi ejami. Wārā masaka sareri majĩrĩ, yuku dukari oparā Ĩgũ merā ejama. Ĩgũsā paía oparā, judío masaka murā Ĩgũsā iriuanerā āārĩmā. 48 Ĩgũsā ejaburi dupuyuro Judas Ĩgũsārē Jesúre ĩmubu āsũ āĩ weredi āārĩmĩ: “Ƴũ Ĩgũya wayupārā mimigũta āārĩgukumi. Ĩgũrē ñeāka!” ārĩdi āārĩmĩ. 49 Irasirigu Jesús ƿuro ejagu, Ĩgũrē ārĩmi:

—Gũare buegu, ¿āārĩrĩ mu? ārĩ, Ĩgũya wayupārārē mimimi.

50 Ĩgũ irasirimakũ ĩāgũ, Jesús Ĩgũrē ārĩmi:

—Ƴũ merāmu, ¿nasirigu aarigũ iriari? Mu irigura, ārādeare irika! ārĩmi.

Irasirirā masaka Jesús ƿuro eja, Ĩgũrē ñeāwāgākōãma.

51 Ĩgũsā Ĩgũrē ñeāwāgāripoe sugũ Ĩgũ buegu Ĩgũya sareri majĩrē tũāwea āĩ, paía opure moāboeguya gāmpĩrē dititā dijukōãmi. 52 Ĩgũ irasirimakũ ĩāgũ, Jesús gapu Ĩgũrē ārĩmi:

—Mũya sareri majĩrē duripíkōãka! Sareri majĩ merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri majĩ merāta wējēsũrākuma. 53 ¿Musā masĩberi? Ƴũƿure ƿũ sērēmakũ, daporata Ĩgũrē wereboerārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari burigora ƿure iritamumurārē iriubokumi. 54 Ƴũ sērēmakũ, Marĩƿaya werenĩrĩ gojadea ƿũgue gojaderosũ waabiribokoa, ārĩmi Jesús.

55 Irasũ āĩ odo, masakare ārĩmi:

—¿Nasirirā sareri majĩrĩ merā, yuku dukari merā sugũ ƿajarimasūrē ñeārā aarirā irirosũ ƿure ñeārā aarĩrĩ? Ƴmũrikũ Marĩƿaya wiigue ƿũ musārē bue doanĩmakũ, musā ƿure neō ñeābiribu. 56 Daporare i āārĩpereri musā ƿure irasirirā, Marĩƿaya kerere weredupuyunerā gojaderosũta irirā yāa, ārĩmi Jesús.

Ĩgũrē ñeāmakũ ĩārā, gua Ĩgũ buerā Ĩgũrē sugureta ũmaweonúwāgākōãbu.

Jesúre oparā ƿurogue āideadea

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

57 Irasirirā Jesúre ñeānerā paía opu Caifáya wiigue āĩñũrā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde nerēsiañũrā. 58 Pedro gapu yoaweyaro Jesúre tuyañajāa, Caifáya wii disipuro ñajārōma yebague eja, Marĩƿaya wiire korerā surara merā doayupu. “¿Naásũ iriyuwarikarākuri?” ārĩgũ, iroque ĩā doanĩyupu.

59 Paia oparā, judío masaka mūrā, āārīpererā oparā irogue nerēanerā Jesúre ārīgatori merā weresāmurārē āmarā iriñurā ĩgūrē wējēmūrā. 60 ĩgūsā p̄rogue wārā masaka ārīgatori merā ĩgūrē weresārā ejakererā: “ĩgū i ñerō iridea waja boaburo”, ārī weresārīrē neō bokabiriñurā. P̄ru gajerā pērā ĩgūrē ārīgatori merā weresārā ejañurā.

61 Āsū ārīñurā:

—Ī āsū ārīmi: “Marīp̄ru ya wiire béomasīa. Ʋrenu waarō merāta iri wiire dupaturi iri odomasīa”, ārīmi, ārīñurā.

62 ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, paia opu wāgānugā, Jesúre ārīyupu:

—Īgūsārē yujuberi mu? ĪNasirirā murē irasū ārī weresārī? ārīyupu.

63 Jesús gapu yujubiriyupu. ĩgū yujubirimakū ĩāgū, paia opu ĩgūrē ārīyupu:

—Marīp̄ru okanīgū péuro diaye wereka! ĪMuta āārīrī, Cristo Marīp̄ru magū? ārīyupu.

64 Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—Īgūta āārā mu ārīrōsūta. Idere musārē werea. P̄ru yu āārīpererā tīgūrē Ʋpu turagu diaye gapu doamakū ĩārākoa. Ʋmugasima mikāyebori weka yu aarimakūdere ĩārākoa, ārīyupu.

65 ĩgū irasū ārīmakū pégu, paia opu ĩgū guarire ĩmugū, ĩgūya surírore tūāyegue, āsū ārīyupu:

—Ī irasū ārī werenīgū, Marīp̄re ñerō ārīgū yāmi. ĪNasirimurā gajerā ĩgūrē weresārīrē neō p̄nemobokuri marī? Musā, ĩgū basita Marīp̄re ñerō ārīrīrē p̄esīaa. 66 ĪNaásū gūñarī? ārīyupu.

—Marīp̄re ĩgū ñerō ārīrī waja boaburo, ārī yujñurā.

67 Irasū ārī odo, ĩgū diapure siku eotú, ĩgūrē doteñurā. Gajerā ĩgūya diapure pá, 68 āsū ārīñurā:

—Mu Cristo āārīgū, ārībokaka: “ĪNoā murē pári?” ārīñurā.

*Pedro Jesúre masíkeregu: “Masībea”, ārīdea
(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)*

69 Iri wii poekague ĩgūsā irasiriripoere Pedro disip̄ro ñajārōma yebague doanīyupu. ĩgū irogue doamakū, sugo paia op̄re moāboego ĩgū p̄ro eja, ĩgūrē ārīyupo:

—Mude Jesús Galileamu merā āārīdita āārā, ārīyupo.

70 Igo irasū ārīmakū pégu, Pedro āārīpererā iro āārīrā péurogue ārīgatori merā:

—Mu irasū ārīrīrē p̄masībirikoa yu, ārīyupu.

71 P̄ru iri wii t̄roma sārīrō disip̄rogue waayupu. Irogue gajego ĩgūsārē moāboego ĩgūrē ĩāgō, iro āārīrārē ārīyupo:

—Jesús Nazaretmu merā āārīdita āārīmi ĩ, ārīyupo.

72 Pedro ārīgatori merā dupaturi yujyupu:

—Marīp̄ru péuro diayeta werea. Yu ĩgūrē masībea, ārīyupu.

73 M̄rōgā p̄r̄ta masaka irogue āārīrā Pedro p̄rogue waa, ĩgūrē ārīñurā:

—Mu diayeta Jesús buerā merām̄ta āārā. P̄masīrōta ĩgūsā irirosū werenía, ārīñurā.

74 ĩgūsā irasū ārīmakū, Pedro yujyupu:

—Marīp̄ru péuro diayeta werea. Yu musārē diaye werebirimakū, Marīp̄ru yure wajamoāburo. ĩgūrē neō masībea yu, ārīyupu.

ĩgū irasū ārīripoeta āgābo wereyupu. 75 Pedro, āgābo weremakū pégu, Jesús ĩgūrē: “Āgābo wereburo dupuyuro mu yure masíkeregu, urea: ‘Masībea’,

ārīgatogukoa”, ārādeare gūñabokayupu. Irire gūñaboka, wiria, bujawereri merā buro oreypu.

27

Jesúre Pilato puɾo āijadea
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Boyodujimejāripeo āārīpererā paia oparā, judío masaka murā merā nerē: “Āsū iri, Jesúre wējērā”, ārī āmuñurā. ² Irasū ārī āmu odo, Jesúre sia, āiwāgā, Poncio Pilato wāikugure Judea nikū marā opare wiañurā.

Judas Iscariote boadea

³ Īgūsā Jesúre wējērākuma, ārīrīrē pégu, Judas gapu buro bujawereri merā ĩgū Jesúre ĩmuadeare gūñayupu. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merā iridea tiri ĩgūsā ĩgūrē wajaridea tirire paia oparārē, judío masaka murārē wiagu waayupu. Irogue eja, ĩgūsārē ārīyupu:

⁴ —Yū ñetariro iriakubu. Yū ñerī iribire oparāguere wiadire: “Boaburo”, ārāñurā, ārīyupu.

Īgū irasū ārīmakū, ĩgūrē yujñurā:

—Mu irasiriadea guaya meta āārā. Muya āārā, ārīñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Judas Marīpuya wiigue niyeru tirire meewasiribéo, waakōāyupu. Waa, pūgubudare siasiu, ĩgū basi ĩgūya wānugūrē túsānū, parimadija, boakōāyupu.

⁶ Paia oparā niyeru tirire sea neeōrā, āsū ārīñurā:

—I niyeru ĩgūsā masakure wējēburi waja wajariadea āārā. Irasirirā i niyerure Marīpuya wiima duripiri kūmague pimasibirikoa. Marīrē doreri irasiridorebea, ārīñurā.

⁷ Puɾu āsū ārīñurā: “I niyeru merā diari sorori weaguya nikūrē wajarimakū oārroka. Irasirirā gajero marā oōgue boamakū, iri nikū ĩgūsārē yāaburi nikū āārīroka”, ārīñurā. ⁸ Irasirirā masaka iri nikūrē: “Dí béodea nikū āārā”, ārī wāiyema. Daporaguedere irasūta wāikukōāa. ⁹ Īgūsā irasirimakū, Jeremías Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta waabu. Āsū ārī gojadi āārīmí: “Israel bumarā treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire ĩgūrē wajarideare āima. ¹⁰ Irasirirā iri tiri merā diari sorori weaguya nikūrē wajarima. Irasirirā, Marīpu yure: ‘Āsū irirākuma’, ārī gojadorederosūta yāma”, ārī gojadi āārīmí.

Pilato Jesúre sērēñadea
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Pilato, Jesúre ĩgū puɾogue ĩgūsā āijamakū, ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Muta āārīrī judío masaka Opu? ārīyupu.

—Mu ārīrōsūta ĩgūta āārā, ārī yujyupu Jesús.

¹² Paia oparā, judío masaka murā ĩgūrē weresārī gapure yujubiriyupu.

¹³ Irasirigu Pilato ĩgūrē ārīyupu:

—¿Āārīpereri ĩgūsā murē weresārīrē péberi mu? ārīyupu.

¹⁴ Jesús gapu neō yujubiriyupu. ĩgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato ĩāgukakōāyupu.

Jesúre wējēdoredea
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

15 Bojorikū pascua bosenu āārīmakū, Pilato sugu peresugue āārīgūrē masaka wiudoregure wiunayupu. 16 Iripoere sugu Barrabás wāikugu peresugue āārīyupu. Masaka Īgū ñerō irideare masīñurā. 17 Irasirigu Īgūsā nerēmākū Īāgū, Pilato Īgūsārē sērēñayupu:

—¿Niī gapure yu wiumakū gāāmerī mūsā? ¿Barrabāre, o Jesús: “Cristo” Īgūsā ārīgū gapure? ārīyupu.

18 Wārā masaka Jesúre bñremumakū Īārā, oparā Īgūrē Īāturisā, Pilato pñrogue āiānerā āārīmā. Pilato gapu Īgūsā Īāturire masīkōāyupu. Irasirigu Jesúre wiuduadiyupu.

19 Pñru Pilato masaka weresārīrē beyerimasū doarogue doaripoe, Īgū marāpo Īgūrē kere iriuyupo: “Īgū diayema irigare gajerosū neō iribirikōāka! Dapagā ñami Īgūrē waaburire bñro goero kēākubū”, ārī kere iriuyupo.

20 Paía oparā, judío masaka mūrā gapu masakare āsū ārīdoreñurā: “Barrabāre wiuka, Jesús gapure wējēka! ārīka!” ārīdoreñurā. 21 Pñru Pilato masakare dupaturi sērēñayupu doja:

—¿Īgūsā pērārē niī gapure yu wiumakū gāāmerī mūsā? ārīyupu.

—Barrabás gapure wiuka! ārī yujññurā.

22 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato sērēñayupu:

—¿Nasirigukuri yu, Ī Jesús: “Cristo” Īgūsā ārīgū gapure? ārīyupu.

Āārīpererā:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! ārī yujññurā.

23 Irasirigu Pilato āsū ārīyupu:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari Ī, mūsā irasū ārīmakū? ārīyupu.

Masaka gapu dupaturi gainīnemoñurā:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! ārīññurā.

24 Īgūsā Īgūrē péduabirimakū, Īgūsā guari merā gainīmakū pégu, Pilato dekore āñwāgārdoreyupu. Iri merā masaka Īūrō mojōkoe, āsū ārīyupu:

—Īrē waja opabire wējēdoreri, yu doreri meta āārā. Mūsā doreri āārā, ārīyupu.

25 Īgū irasū ārīmakū pērā, āārīpererā masaka āsū ārīññurā:

—Gua mūrē Īrē wējēdoreri waja, gua, gua pūrā āārīpererā merā waja oparākoa, ārīññurā.

26 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Barrabāre peresugue āārīgūrē wiuuyupu. Pñru surarare Jesúre tārādore, Īgūrē Īgūsārē wiayupu, Īgūrē curusague pábiatú wējēdoregu.

27 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague āñjaññurā. Irogue āārīpererā surarare Jesús pñro neeññurā. 28 Pñru Īgūya surīrore túwea āi, opñya surīro irirosū deyorīñe diariñerē Īgūrē sññurā. 29 Pora merā iriadea berore Īgūya dipurure peoññurā. Irasiri odo, yukare diaye gapu moāsua, Īgū pñro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē āsū ārī bñridaññurā:

—Bñremurā aarika judío masaka Opure! ārīññurā.

30 Īgūrē sīku eotú, Īgūsā moāsuadire túāwea āi, irigu merāta Īgūya dipurure páññurā. 31 Īgūrē bñrida odo, Īgūsā sādea surīrore túwea, Īgūya surīro gapure sññurā doja. Sā odo, curusague pábiatú wējēmurā Īgūrē āi wiriakōāññurā.

Jesúre curusague pábiatúdea
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Īgūsā Īgūrē āiwāgārā, sugu masakere Simón wāikugu Cirenemurē bokatīrima. Īgūrē Jesús kōādea curusare kōādorema.

³³ Īgūrē irasū āiwāgārā, Gólgota wāikurogue āijama. “Gólgota”, āirō: “Masaka dipuru boaweadea pero”, āriduaro yāa. ³⁴ Irogue eja, igui deko sūirī merā morēdeare Jesúre tīadima. Jesús irire iirīña, pūru iirībirimi.

³⁵ Īgūrē curusague pábiatú āiwāgūnú odo, surara Īgū surī sāñadeare: “Ubu āriboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’” ārima, irire Īgūsā basi gāme dukawamurā. Īgūsā irasirirā, Marīpūya kerere weredupuyudi gojaderosūta irima. Āsū āri gojadi āārimī: “Yaa surire Īgūsā basi āriboka bira dukawarākuma”, āri gojadi āārimī. ³⁶ Irasiriadero pūru, surara curusa pūro eja doama, Jesúre korerā. ³⁷ “Tī āsū irideade waja boami”, ārirā: “Tīta judío masaka Opū āārimī”, āri gojadea majirē curusague Jesúya dipuru weka pábiatúma.

³⁸ Pērā yajarimasādere curusarigie pábiatú āiwāgūnúma. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kúgapu pábiatú āiwāgūnúma. ³⁹ Masaka Jesús pūro tariwāgānarā, ñerō āri burida, Īgūsāya dipure yure, ārima:

⁴⁰ —Mū āsū āri werenību: “Marīpūya wiire béo, pūru urenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogakoa”, āribu. Irasirigu mū basi tauka! Mū diayeta Marīpū magū āārigū, curusague merā dijarika! ārima.

⁴¹ Irasūta paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, judío masaka murāde āri buridama. Āsū āri gāme werenīma:

⁴² —Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasībemi. “Israel bumarā Opū āārā”, ārimī. Irasirirā, curusague merā Īgū dijarimakū iārā, marī Īgūrē buremurākoa. ⁴³ Īgū: “Marīpūre buremua, Īgū magū āārā”, ārimī. Irasirigu Īgū āriderosūta Marīpū Īgūrē maigū, iritamuburo, āri buridama.

⁴⁴ Yajarimasā Jesús pūro curusarigie pábiatú āiwāgūnúñanerāde irasūta Īgūrē ñerō āri buridama.

Jesús boadea

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Goeripoe āārimakū, i nikū āāripererogue naītīākōābu. Ure hora gora naītīābu. ⁴⁶ Ure hora ejamakūta Jesús buro gainīmi:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? ārimī. Irasū āirīgū: “Yū Opū, yū Opū, ¿nasirigu yure béori mu?” āirīgū irimi.

⁴⁷ Surāyeri irogue āārirā, Īgū irasū āri gainīmakū pérā:

—Marīpūya kerere weredupuyudire Elíare siiugu yámi, ārima.

⁴⁸ Mata sugu Īgūsā merāmu ūmawāgā, igui deko piari yosadea yusure yuku yuwague siatú, āiwāgā, Jesúre iirīburo, āirīgū, soemuúmi. ⁴⁹ Īgū irasirimakū iārā, gajerā gapu āsū ārima:

—Iropāta irika! Elías Īgūrē taugu aarimakū iāñarā dapa marī, ārima.

⁵⁰ Jesús dupaturi buro gainīnemo, kōmoakōāmi. ⁵¹ Īgū kōmomakūta, Marīpūya wii poekama taribu disipuro kāmutari gasiro ūmarō gapu merā yegue di-jari, deko merā yeguesiajayuro. Nikū buro ñomebu. Utāyeri pagayeride waariakōābu. ⁵² Masāgoberi tūpākōāyuro. Wārā Marīpūre buremurā boanerā masāñurā. ⁵³ Jesús masādero pūru, Īgūsā masāgoberigie āārinērā wiria, Marīpūya makāgue Jerusalégue waañurā. Īgūsā irogue ejamakū, masaka wārā Īgūsārē iāñurā.

⁵⁴ Romano marā surara opu Īgūyarā surara merā Jesúre koreanerā, nikū ñomemakū, āārīpereri irasū waarire ĩārā, buro guka, güiri merā āsū ārīma:

—Ī diayeta Marīpu magū āārādañumi, ārīma.

⁵⁵ Wārā nome yoaweyarogue Jesúre ĩunīma. Īgūsā Galileague Jesúre irita-mugorenanerā nome āārīmā. ⁵⁶ Īgūsā nome watopeguere María Magdalena wāikugo, gajego María wāikugo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marāpo āārīmā.

Jesúya dupure masāgobegue pídea

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Puru naimejāripoe āārīmakū, José wāri opagu, Arimatea wāikuri makāmū irogue ejami. Īgū Jesús buerire tuyagu āārīmī. ⁵⁸ Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupure yáabu sērēyupu. Īgū ārī sērēmakū pégu, Pilato surarare Jesúya dupure sīdoreyupu Īgūrē. ⁵⁹ Irasirigu José waa, Jesúya dupure āidiju, ōārī surīro gasiro gurari marīrī gasiro merā Īgūya dupure ōmayupu. ⁶⁰ Ōma odo, Īgūrē yábodea masāgobegue píyupu. Iri gobe, maama gobe ūtāyegue mádea gobe āārīyuro. Irogue Jesúya dupure pí odo, wāri majī ūtā majī merā iro ñajārōrē ōārō biakōā, waakōāyupu. ⁶¹ Īgū irasiripoe María Magdalena, gajego María merā iri gobe bokatūūrō ĩūdoanīñurā.

Surara Jesúya dupure pídea gobere koredea

⁶² Gajinu gapu judío masaka siuñajārīnu* āārīmakū, paía oparā, fariseo bumarā Pilato purogue waañurā. ⁶³ Āsū ārīñurā Pilatore:

—Gua opu, sōō āārīdi okagugue ārīgatorikugu ārīdeare gua gūñāa. Āsū ārīmi: “Yu boa, uenu puru masāgukoa”, ārīmi. ⁶⁴ Irasirigu mūyarā surarare uenugora Īgūya dupure píaderogue koredoregu iriuka, Īgū buerā ñami merā Īgūya dupure yajabirikōāburo, ārīgū! Īgūsā yajadero puru masakare: “Jesús boadigue masākōāmi”, ārībokuma. Irasiriro Īgū ārīgatodea nemorō Īgūsā ārīgatoru gapu ñetarirokoa, ārīñurā.

⁶⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato yujuyupu:

—Jāu, ĩīsā yaarā surara ōōgue āārīma. Īgūsārē āiaka, iri masāgobe gajerosū waari, ārīrā! Irasirirā masā bokatūūrō Īgūsārē koredoreka! ārīyupu.

⁶⁶ Īgū irasū ārīmakū, Īgūsā waa, iri gobe biadea ūtā majīrē ōārō wītābiatōñurā, masaka Īgūsā ñajādeare ĩamasīrāra, ārīrā. Irasū āārīmakū, surarare iri gobere ōārō koredoreñurā.

28

Jesús masādea

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajārīnu puru, gajinu boyodujimejāripoe gaji semana ñajārīnu āārīmakū, María Magdalena, gajego María merā Jesúre pídea gobere ĩārā waañurā. ² Gūñaña marīrō nikū buro ñomeyuro. Irasū waaripoe marī Opure wereboegu āmugasigue merā dijari, masāgobere Īgūsā biadea ūtā majīrē tūpā, iri majī weka doayupu. ³ Īgū bupu miārōsū ōārō gosewasirigu āārīyupu. Īgūya surīro ōārō borero āārīyuro. ⁴ Surara iri gobere koreanerā Īgūrē ĩārā, buro güiri merā narada, kōmorā irirosū waañurā. ⁵ Puru Marīpure wereboegu irogue ĩārā waanerā nomerē ārīyupu:

* **27:62** Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

—Güibirikōāka! Y_u masīa, musā Jesús ĩgūsā curusague pábiatú wējēadire āmarā yáa. ⁶ ĩgū ōōrē mámi. ĩgū ārīderosūta masāsiami. ĩgūya dupure ĩgūsā píaderore ĩārā aarika! ⁷ P_uru mumurō merā ĩgū buerārē: “ĩgū boadi āārīkereg_u, masāmi. Musā dupuyuro Galileague waagukumi. Irogue ĩgūrē ĩārākoa”, ārī wererā waaka! Irire musārē wereg_u aarigú iriabu, ārīyuru Marīpure wereboeg_u.

⁸ ĩgū irasū ārīmakū pérā, masāgobere ĩārā waanerā nome güikererā, mumurō merā usuyari merā Jesús buerārē wererā ũmadujáañurā. ⁹ ĩgūsā ũmadujáarā nomerē Jesús ĩgūsārē bokatīrī, ōādoreyuru. ĩgūrē ĩārā, ĩgū p_uro ñadukururi merā ejamejā, ĩgūya guburire ñeā, ĩgūrē buremuñurā.

¹⁰ Jesús ĩgūsārē āsū ārīyuru:

—Güibirikōāka! Yaara y_u buerārē: “Galileague waaka!” ārī wererā waaka! Irogue yure ĩārākuma, ārīyuru.

Surara ĩgūsā ĩādeare weredea

¹¹ ĩgūsā nome Jesús buerārē wererā waaripoe surāyeri surara masāgobere koreanerā Jerusalégue waañurā. Irogue eja, paía oparārē āārīpereri masāgobegue waadeare werepeokōāñurā. ¹² ĩgūsā irasū ārī weremakū pérā, paía oparā, judío masaka murā merā nerēñurā. Irasirirā ĩgūsā: “¿Nasirirākuri?” ārī āmu odo, surarare wáro niyerure sí, ¹³ āsū ārīñurā:

—Masakare āsū ārīka: “Ñami merā gua kārīripoe Jesús buerā masāgobegue eja, ĩgūya dupure yajakōānerā āārāma”, ārīka! ¹⁴ Pilato musā irasū ārī kerere pémakū, gua ĩgū merā werenírākoa, musārē wajamoābirikōāburo, ārīrā, ārīñurā.

¹⁵ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, surara niyerure ñeā, waakōāñurā. P_uru paía oparā ĩgūsārē weredoreaderosūta gajerārē wereñurā. Irasirirā, ĩgūsā irasū ārīrī kerere wárā judío masaka pénerā āārīmá. Daporaguedere ĩgūsā ārīgatodeare buremukōāma dapa.

Jesús ĩgū buerārē ĩgūyare buedoreg_u pídea (Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ P_uru gua Jesús buerā pe mojóma pere su gubu suru pērēbejarā Galileague waa, buúrugue ĩgū guare waadoredea buúrugue waabu. ¹⁷ Irogue eja, Jesúre ĩārā, ĩgūrē buremubu. Surāyeri gua merā waanerā gapu: “¿ĩgūta āārīkuriye ĩ?” ārī güñama. ¹⁸ Irasirig_u Jesús gua p_uro aari ejanugā, āsū ārīmi:

—Y_uru yure āārīpererogue i nikū, ũmugasiguedere dorebure sóosiami.

¹⁹ Irasirirā āārīpereri buri marā masakare yaa kerere buerā waaka, ĩgūsāde musā irirosūta yaa buerire t_uyaburo, ārīrā! Y_uru wāi merā, y_u wāi merā, Ōāgū deyomarīgū wāi merā ĩgūsārē deko merā wāiyeka! ²⁰ Āārīpereri y_u musārē doredeare ĩgūsārē bueka, irire iriburo, ārīrā! Ire masīka musā! Y_u musā merā āārīnikōāgukoa. I ũmu p_ureadero p_uraguedere musā merā āārīnikōāgukoa, ārī weremi guare Jesús.

Iropāta āārā.

SAN MARCOS

Juan masakare wāiyerimasū buedea

(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Marīpɔ magū Jesucristoya kere wereri, āsū nuḡādero āārībá:

² Iripoegue Isaiás Marīpɔya kerere weredupuyudi, Marīpɔ Īḡū magūrē ārideare gojadi āārīmí. Marīpɔ Īḡū magūrē āsū ārīdi āārīmí:

Mɔ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugakoa, mɔ waaburore āmuyudoreḡ.

³ Īḡū masaka marīrōḡue bɔro gainírí merā āsū ārī weregakumi:

“Marī Opɔ aariburi dupuyuro Īḡū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainígakumi, ārī gojadi āārīmí.

⁴ Irasirigɔ Juan masaka marīrōḡue masakare wāiyerɔroriwāḡarigɔ, āsū ārī werenayupɔ Īḡūsārē:

—Mɔsā ñerō irideare bujawereka! Mɔsā ḡūñarīrē gorawayuka! Deko merā wāiyesūanerā dujaka! Irasirirā mɔsā ñerō irideare kātisūrākoa. ⁵ Āārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde Īḡū wererire perā ejañurā. Īḡūsā ñerō irideare Marīpɔre weretaripeomakū Īḡū, Juan Īḡūsārē dia Jordán wāikudiyague wāiyeyupɔ.

⁶ Juāya surí camellua poari merā suadea āārīyuro. Īḡūya yujuwēñarīda waibɔ gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānɔnɔ marāyare baarikayupɔ. ⁷ Masakare āsū ārī werenayupɔ:

—Gajigɔ yɔ pɔnɔ aaribu, yɔ nemorō turagɔ āārīmí. Yɔ gapɔ ubu āārīḡá, Īḡūrē neō sɔropebirikoa. ⁸ Yɔ mɔsārē deko merā wāiyea. Īḡū gapɔ Ōḡū deyomarīḡū merā wāiyegakumi. Irasirigɔ Ōḡū deyomarīḡū mɔsā merā āāríníkōḡagakumi mɔsārē iritamubu, ārīyupɔ.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wāikuri makāḡue āārādi, Juan pɔroḡue ejayupɔ. Īḡū ejamakū, Juan Īḡūrē dia Jordán wāikudiyague wāiyeyupɔ.

¹⁰ Īḡū wāiye odomakū, Jesús diague āārādi majānuḡāḡūta ūmugasi tūpāmakū Īayupɔ. Ōḡū deyomarīḡū buja irirosū deyogɔ Īḡū weka dijariyupɔ.

¹¹ Irasū waaripoe Marīpɔ ūmugasigue merā Jesúre āsū ārī wereniyupɔ:

—Mɔ yɔ magū, yɔ maīḡū āārā. Mɔ merā bɔro usayáa, ārīyupɔ.

Wātí Jesúre ārīmesādiyua

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesúre Juan wāiyeri pɔruḡāta Ōḡū deyomarīḡū masaka marīrōḡue āiyupɔ. ¹³ Irasirigɔ Jesús iroḡue waa, cuarenta ñarīḡora makānɔnɔ marā waimurā guarā watopegue āārīyupɔ. Īḡū iroḡue āārīmakū, wātēa opɔ Satanás wāikugɔ Īḡūrē ārīmesādiyupɔ. Marīpɔre wereboerā Īḡūrē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūḡue masakare buenḡādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Herodes Juārē peresugue sóodobodero pɔnɔ, Jesús Galilea nikūḡue masakare Marīpɔya kerere weregorenagū wāḡayupɔ. ¹⁵ Āsū ārī werenayupɔ:

—Marĩpu iripoeque: “Āsũ waarokoa”, ārĩdea ejasiáa. Daporare mérõgã duýáa, ĩgũyarārē doreri ejaburo. Irasirirā musā ñerõ iririre bujawereka! Musā gũñarĩrē gorawayuka! ĩgũ masakare tauri kere gapure baremuka! āriyupu Jesús.

Jesús wapikurā waaĩ wějērĩmasārē siuudea

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Pũru Jesús Galilea wāĩkuri ditaru turo waagá, Simõrē, ĩgũ pagumu Andreé bokajayupu. ĩgũsā waaĩ wějērĩmasā āārĩsĩā, ditarugue ĩgũsāya buidire meeyorā iriñurā. ¹⁷ Jesús ĩgũsārē āsũ āriyupu:

—Náka, yũ merā! Daporare musārē waaĩ wějērĩmasā āārĩrĩrē piri, masakare Marĩpuya kerere wererimasā āārĩmakũ irigukoa.

¹⁸ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, mata ĩgũsāya buiriyukure irota pikõā, ĩgũ merā waakõāñurā.

¹⁹ Pũru Jesús yoawayaro waa, Zebedeo pũrā Santiagore, ĩgũ pagumu Juārē doódirugue ĩgũsāya buiriyukure āmu sãñanimakũ ĩayupu. ²⁰ Jesús ĩgũsārē siuuyupu. ĩgũ siuumakũ pérā: “Jáũ”, ārĩ, ĩgũsāya doódirugue ĩgũsā pagu Zebedeo, ĩgũrē iritamurā merā pí, Jesús merā waakõāñurā.

Wātĩ ñajāsũdi Jesúre bokatĩrĩdea

(Lc 4.31-37)

²¹ ĩgũ merā waa, Capernaum wāĩkuri makāgue ejañurā. Iroque judío masaka siuñajārĩnu * āārĩmakũ, Jesús ĩgũsā nerērĩ wiigue† ñajāa, masakare buenugāyupu. ²² Moisés gojadeare buerimasā irirosũ buebiriyupu. Ōārõ doreri opagu irirosũta bueyupu. ĩgũ irasũ buemakũ pérā, pégukakõāñurā.

²³ Iri wiiguere ĩgũsā merā sugu wātĩ ñajāsũdi āārĩyupu. Āsũ ārĩ gainiyupu:

²⁴ —Jesús Nazaretmũ, ¿nasiribu gua pũro aarĩri? ¿Guare peamegue béogu aarigũ yári? Yũ murē ĩamasĩkõāa. Mũ, Mũpu iriudi, õatarigu āārā, āriyupu.

²⁵ Jesús wātĩrē:

—Werenĩbita! Wirika ĩgũrē! āriyupu.

²⁶ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, wātĩ masakare meémejā, naradamakũ iri, bũro gaini, wiriakõāyupu. ²⁷ Jesús wātĩrē béowiumakũ ĩārā, āārĩpererā masaka ĩaguka, ĩgũsā basi āsũ ārĩ gāme sērēñañurā:

—¿Ñeéno āārĩrĩ, ñeéno maama bueri āārĩrĩ i? Ĩĩ wātēārē ĩgũ turaro merā wiridoremakũ, neõ ĩgũrē tarinugābema, ārĩñurā.

²⁸ Mérõgã pũrũta āārĩperero Galilea nikũ marā Jesús iriadea kerere péseyakõāñurā.

Jesús, Simón Pedro mũñekõrē taudea

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Jesús nerērĩ wiigue āārādi Santiago, Juan merā wiria, Simón, Andréya wiigue waayupu. ³⁰ Simón mũñekõ bũro nimakarĩkũgo peyarogue oyayupo. Irasirirā Jesúre: “Sirĩgõ yámo”, ārĩ wereñurā. ³¹ Irasũ ārĩmakũ pégu, Jesús igo pũro ejanugā, igoya mojóre ñeā tũwāgũnũmakũta nimakuri tariakõāyuro. Iri tarimakũ, ĩgũsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pũrĩrikurārē taudea

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

* **1:21** Judío masaka siuñajārĩnu, sábado āārā. † **1:21** Judío masaka nerērĩ wii, sinagoga wāĩkuri wii āārā. Iroque ĩgũsā siuñajārĩnu āārĩmakũ nerē, Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue gojadeare buenama.

³² Abe ñajãdero puru ñajãnerãripoe iri makã marã ããrĩpererã pũrĩrikurãrẽ, wãtẽa ñajãsũnerãdere Jesũs purogue ãijañurã. ³³ Irasirirã ããrĩpererã iri makã marã ããrĩrĩ wii disipurogue nerẽñurã. ³⁴ Jesũs wãrã pũrĩrikurãrẽ tauyuru. Wãrã wãtẽa masakare ñajãnerãdere bẽowiyuru. Wãtẽa, Jesũs Marĩpu magũ ããrĩrĩrẽ masĩñurã. Irasirigu Jesũs: “Werenĩmerãta!” ãrĩyuru.

Jesũs Galilea nikũque masakare buede

(Lc 4.42-44)

³⁵ Jesũs gajinu gapu ñaitĩãweyaripoeãta yobe, iri makã turo masaka marĩõgue Marĩpũre sërẽgũ waayuru. ³⁶ Simõn, ãgũ merãmarã merã Jesũs marĩmakũ ããgũ, ãgũrẽ ãmagũ waayuru. ³⁷ ãgũrẽ bokagu:

– ããrĩpererã masaka murẽ ãmarã iriama, ãrĩyuru.

³⁸ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ãsũ ãrĩyuru:

– Nãka, gaji makãrĩ õõ puro weya ããrĩrĩ makãrĩ marãdere buegu waadũakoa. Ire iributa i ãmũguere aaribũ.

³⁹ Irasirigu ããrĩperero Galilea nikũque judío masaka nerẽrĩ wiirigue buegorenagũ, wãtẽa masakare ñajãnerãrẽ bẽowinayuru.

Jesũs kãmi boagũre taudea

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesũs irasiriripoe sugu kãmi boagu ãgũ puro eja, ñadũkupuri merã ejamejãja, ãgũrẽ sërẽyuru:

– Mu, yu pũrĩrikurire taudũagu taumasãa, ãrĩyuru.

⁴¹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesũs burõ bopõnarĩ merã ãgũrẽ ãã, ãgũya mojõ merã moãña, ãsũ ãrĩyuru:

– Murẽ taugura. Kãmi marĩgũ dujaka!

⁴² ãgũ irasũ ãrĩrĩ merãta kãmi yaripereakõãyuro. Irasirigu kãmi marĩgũ dujayuru. ⁴³⁻⁴⁴ Jesũs ãgũrẽ turaro merã ãsũ ãrĩyuru:

– Gajerã masakare mu tariadeare werebirikõãka! Paĩ purogue mũya kãmi yariadeare ãgũrẽ ãmugũ waaka, ãgũ murẽ: “Õãa, kãmi marĩgũ ããrã”, ãrĩburo, ãrĩgũ! ãgũ irasũ ãrãdero puru, Moissẽ gojadea pũgue sĩdoredeare sika! Mu irire irimakũ ããrã, masakade mũya kãmi yariadeare masĩrãkuma.

⁴⁵ Jesũs ãgũrẽ: “Gajerãrẽ yu murẽ tauadeare werebirikõãka!” ãrĩkerepuru, kãmi boadi gapu irire masaka ããrĩperero marãrẽ wererũroriyuru. Irasirigu Jesũs masaka ãũrõ makãrĩguere ñajãmasĩbiriuru. Makã turogue dita waanayuru. Irogue ãgũ ããrĩkerepuru, masaka ããrĩperero marã ãgũ purogue ããrã ejanañurã.

2

Jesũs dupu buadire taudea

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Mẽrõgã puru Jesũs dupaturi Capernaugue goedujãayuru. ãgũ goejadero puru, iro marã masaka ãgũ wiigũ ããrĩrĩrẽ masĩñurã. ² Irasirirã mata wãrã masaka iri wiire nerẽ, disipurogueta uturiwirinugãjakõãñurã. Jesũs ãgũsãrẽ Marĩpũya kerere werẽgu iriyuru. ³ ãgũ wereripoe wapikurã ãma dupu buadire Jesũs purogue ãijañurã. ⁴ Masaka wãrã ããrĩmakũ, ãgũrẽ ãñajãmasĩbiriñurã. Irasirirã iri wii wekague murã, Jesũs weka su gobe ãñwea, ãgũ oyaro merãta ãgũrẽ dijuñurã. ⁵ Jesũs, ãgũsã ãgũrẽ burẽmumakũ ããgũ, buadire ãsũ ãrĩyuru:

—Y_u, m_u ñerō irideare kătia.

⁶ Īgū irasū ārimakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā iri wiigue doarā Jesúre āsū āri gūñañurā: ⁷ “¿Nasirigu ĩ Īgū werenírí merā Marĩpure ñerō ārĩrĩ? Masaka ñerō irideare neō sug_u masak_u kătimasĩbirikumi. Marĩpu suguta masĩkumi”, āri gūñañurā. ⁸ Jesús Īgūsā gūñarĩrē ĩāmasĩ, āsū ārĩyup_u:

—¿Nasirirā irasū gūñarĩ m_usā? ⁹ ¿Naāsū ārĩrĩ gap_u diasaberi ĩ buadire: “Y_u, m_u ñerō irideare kătia”, ārĩrĩ, o “Wāgānugā, m_u oyarore āikōā waaka!” ārĩrĩ gap_u diasaberi? ¹⁰ Y_u āārĩpererā tĩgū i ũmugue āārĩrārē Īgūsā ñerō irideare Marĩpu dorero merā kătimasĩa. Irasirigu ĩ buadire taugura, m_usārē ire masĩdoreg_u, ārĩyup_u. Irasū āri odo, buadire ārĩyup_u:

¹¹ —Y_u murē āsū ārā: Wāgānugā, m_u oyaderore āikōā, m_uya wiigue waaka!

¹² Īgū irasū ārĩrĩ merāta āārĩpererā masaka ĩūrō wāgānugā, Īgū oyaderore āi, waakōāyup_u. Irasiririre ĩārā, ĩāguka, Marĩpure: “Ōātaria m_u, neō āsū iririnorē ĩāñamerā āārĩb_u”, āri, usuyari sĩñurā.

Jesús Levíre siiudea (Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ P_ur_u Jesús dupaturi ditaru t_urogue waayup_u. Irogue wárā masaka Īgū p_uro nerēmakū ĩāgū, Īgūsārē bueyup_u. ¹⁴ P_ur_u iro āārādi waa, Alfeo magurē Leví* wāikugure Īgū moārĩ taribugue doagure ĩāyup_u. Īgū romano marā op_ure niyeru wajaseabosagu āārĩyup_u. Jesús Īgurē ĩā:

—Nāka, y_u merā! ārĩyup_u.

Īgū irasū ārimakū pég_u, Leví wāgānugā, Īgū merā waakōāyup_u.

¹⁵ Jesús Levíya wiigue waamakū ĩārā, wárā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde Īgurē t_uyañurā. Levíya wiigue eja, Jesús Īgūsā merā Īgū buerā merā baa doaníyup_u. ¹⁶ Jesús Īgūsā merā baa doanímakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesús buerārē āsū ārĩñurā:

—¿Nasirigu m_usārē bueg_u niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā ĩirí, baarĩ?

¹⁷ Īgūsā irasū ārimakū pég_u, Jesús ārĩyup_u:

—Pūrĩrĩ marĩrā kúririmasūrē āmabema. Pūrĩrikarā gap_u Īgurē āmama. Y_u: “Ōārā āārā”, āri gūñarārē siug_u aaribirib_u. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñarā gap_ure siug_u aarib_u, ārĩyup_u.

Jesús bererimarē sērēñadea (Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Juan buerā, fariseo bumarāde bererā irĩñurā. Irasirirā gajerā masaka Jesús p_uro eja, Īgurē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire t_uyarāde Marĩpure b_uremurā berenama. ¿Nasirirā m_u buerā gap_u Īgūsā ĩirosū iriberi?

¹⁹ Jesús Īgūsārē y_uyup_u:

—Sug_u mojōsiadi bosenu irimakū, Īgū siuanerā Īgū merā āārĩrā, berebirikuma. ²⁰ P_ur_u Īgurē gajerā ārĩmakū, b_uro b_ujawereri merā bererākuma.

²¹ Masaka maama suríro gasiro merā bug_uñerē seretúbirikuma. Irasū seretúmakū, maama gasiro Īgūsā koeadero p_ur_u, t_uāneeō, bug_uñerē wári gobe yeguenemomakū irikoa. ²² Waimurā gasiri merā ĩdea ajuri b_ug_u ajurigue maama igui dekre diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko p_um_u,

* 2:14 Leví pe wāi opayup_u. Īgūta Mateo wāik_uyup_u.

bugu ajuro sērāturabiri, ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmoko. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāamea, āriyuru†.

Siuñajārīnu āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Sunu, judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, ĩgū buerā trigo yerire tārī, koro, baawāgāñurā‡. ²⁴ Fariseo bumarā, Jesús buerā irasirimakū ĩārā, Jesúre ārīñurā:

–Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīnurē moādorebirikerepuru, mu buerā irasū yāri?

²⁵ Jesús ĩgūsārē yujuyuru:

–¿Iripoegue opu David ĩgū merāmarā merā uaboagu, ĩgū irideare buebiriri?

²⁶ ĩgū merāmarā merā Marīpuya wiigie ñajāa, Marīpu ĩūrō peyari pā duparure baadi āārīmī. Abiatar paia opu āārīripoe irasiridi āārīmī. Marīpu paia āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmī. David gapu pai āārībirikeregu, irire baagu, Marīpu ĩūrō ĩgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmī, āriyuru.

²⁷ Irasū ārī odo, āsū āriyuru doja:

–Iripoegue Marīpu masakaya āārīburire siuñajārīnurē ĩgūsārē pídi āārīmī. Masaka gapu inonorē ĩgūsā iriburire doremasibema. ²⁸ Yu āārīpererā tīgū āārīsīā, siuñajārīnurē masakare gajino ĩgūsā iriburire doremasīa, āriyuru Jesús.

3

Jesús mojō diíweredire taudea

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Gajinu Jesús judío masaka nerērī wiigie ñajāyuru doja. Iri wiigie sugu masakū diayema mojō gapu diíweredi āārīyuru. ² Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre ĩaduripituya: “Siuñajārīnu āārā, irasirirā ĩi mojō diíweredire ĩgū taumakū ĩgūrē weresārā!” ārī gūñāñurā. ³ Jesús mojō diíweredire:

–Wāgāñugā, masaka ĩūrōgue ejanugāgū aarika! āriyuru. ⁴ Irasū ārī odo, gajerā iri wii āārīrārē āsū ārī sērēñayuru:

–¿Siuñajārīnurē Marīpu marīrē ñeonorē iridoreyuri, oārīrē, o ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē?

Īgūsā gapu ĩgūrē yujubiriñurā. ⁵ Irasirigu Jesús ĩgūsārē guari merā ĩayuru. Īgūsā pēmasīduabirimakū ĩāgū, bujawereyuru. Irasirigu mojō diíweredire:

–Muya mojōrē soeoka! āriyuru.

Īgū irasū ārīmakū pégu, soeoyuru. Īgū soeomakū, ĩgūya mojō oākōāyuro. ⁶ Irire ĩārā, fariseo bumarā iri wiigie āārānerā wiria, Herodes merāmarā merā nerē: “¿Nasirīsīā, marī ĩgūrē wējērākuri?” ārī gāme werenīñurā.

Jesús ditaru turogue wārā masakare buedea

⁷ Jesús gapu ĩgū buerā merā ditaru turogue waakōāyuru. Gajerā masaka Galilea nikū marā wārā ĩgūrē tuyañurā. ⁸ Judea nikū marā, Jerusalén marā, Idumea nikū marā, dia Jordán wāikudiya gaji koepu marā, gajerā

† 2:22 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā iripoegue marā iriunadeama bueri, maama bueri merā buemorēduamakū ĩāgū, irasū āriyuru Jesús. ‡ 2:23 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu masakū gajiguya poeegue waagū, ĩgūya mojōrē merāta trigo yerire tārī, koro, baaburo. Wiirimajī merā diti āiabirikōāburo”, ārī gojasūdero āārībú.

Tiro, Sidón wāikuri makāri turo marāde Jesús iriri kerere pérā, Īgūrē ĩārā ejañurā. ⁹⁻¹⁰ Jesús wārā pūrīrikurārē taugu iriyupu. Īgū irasū taumakū ĩārā, āārīpererā pūrīrikurā Īgū purogue ejanugāñurā Īgūrē moāñamurā. Irasirigu, Īgūsā wārāgora āārīmakū ĩāgū, Jesús Īgū buerārē suru doódirure āmudoreyupu, masaka Īgūrē kūñarōgāgora ejanugābirikōāburo, ārīgū. ¹¹ Wātēa Īgūrē ĩā, Īgū ĩūrō ñadukupuri merā ejamejā:

—Mu āmugasigwe marā Opu magū āārā, āri gainiñurā.

¹² Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús wātēārē turaro merā:

—Yaamarē werenímerāta! āriyupu.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū buedoregu pímurārē beyede

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Gajinu Jesús buúru wekague murā, Īgū gāāmerārē siiyupu. Īgū siiu-makū pé, Īgū puro nerēñurā. ¹⁴ Irasirigu Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū merā āārīmurārē, Marīpuya kerere Īgū buedoremurārē beyeyupu. ¹⁵ Īgūsārē Īgū turarire siyupu, pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerādere béowiuburo, ārīgū.

¹⁶ Āsū wāikurā āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. ¹⁷ Gajigu Santiago, Īgū pagumu Juan Īgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārīñurā. Jesús Īgūsārē “Boanerges” wāiyeyupu. “Boanerges”, ārīrō: “Bupua masā”, ārīduaro yāa. ¹⁸ Gajerā: Andrés, Felipe, Bartolomé*, Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajerā: Tadeo, Simón āārīñurā. Simón, celote wāikuri bumū āārīyupu. ¹⁹ Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. Īgūta Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmubu āārīyupu.

Jesúre: “Wātī turari opami”, āri werewñadea

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Puru Jesús Īgū buerā merā su wiigwe ñajāyupu. ²⁰ Dupaturi wārā masaka Īgū puro nerēñurā doja. Irasirigu Jesús, Īgū buerā merā baamasībiriyupu. ²¹ Jesúya wererā irasū waarire pérā: “Niārōtārīakōākumi”, ārīñurā. Irasirirā gajerogue Īgūrē āiāduarā ejadiñurā.

²² Gajerā Moisés gojādeare buerimasā Jerusalēgue merā aaranerā āsū ārīñurā:

—Ī, wātēa opu Beelzebú ñajāsūdi āārīmi. Irasirigu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārīñurā.

²³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús masakare siiu, su keori merā āsū āri wereyupu:

—¿Nasirigu Satanás Īgū basita béowiubokuri? ²⁴ Su nikū marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ²⁵ Su wii marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ²⁶ Satanás Īgūyarā merā dukawari gāmekēāgū, Īgū basita yuwarikudijakōākumi.

²⁷ Neō sugū masakū, turaguya wiire Īgūrē siapuroribirikeregu, Īgū oparire ēmagū ñajāmasībirikumi. Īgūrē siadero purāgue merē Īgūyare ēmamasīkumi, ārīyupu. Jesús wātī nemorō turagu āārā, ārīgū, irasū ārīyupu.

²⁸ Puru āsū ārīnemoyupu:

* **3:18** “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magū”, ārīduaro yāa. Īgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

—Musārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka ñerō iririre, Īgūsā ñerō ārī werenīrīdere kātimasīmi. ²⁹ Ōāgū deyomarīgūrē Īgūsā ñerō ārī werenīmakū tamerārē neō kātibirikumī. Irasū waja opanīkōārākuma, ārīyupu.

³⁰ Īgūsā Īgūrē: “Wātī ñajāsūdi āārīmi īī”, ārī werewhari waja irasū ārīyupu Jesús.

Jesús pago Īgū pagupūrā merā Īgūrē Īāgō ejadea
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Īgū iro āārīripoe Jesús pago, Īgū pagupūrā merā ejayupo. Īgū āārīrī wii disipurogueta ejanugāja, iro āārīrārē Jesúre siudoreñurā. ³² Irasirirā Jesús puro doarā Īgūrē ārīñurā:

—Mupo, mu pagupūrā disipurogue mūrē āmarā ejañurā.

³³ Jesús gapu āsū ārīyupu:

—¿Noā āārīrī yupo, yu pagupūrā?

³⁴ Irire ārī odo, Īgū puro doarārē Īā, āsū ārīyupu:

—Īsā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma. ³⁵ Marīpu gāāmerīrē irirāno, yu pagumu, yu pagumo, yupo irirosū āārīma, ārīyupu.

4

Jesús oterimasū keori merā buedea
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Gajīnu Jesús ditaru turogue buenugāyupu doja. Masaka wārā Īgū puro nerēñurā. Īgūsā wārā nerēmakū Īā, Jesús doódirugue murīñajāa, eja doayupu. Masaka Īmiparogue dujanugāñurā Īgū buerire pémurā. ² Irasirigu wári keori merā Īgūsārē āsū ārī bueyupu:

³ —Ōārō péka! Sugū oterimasū Īgū oterire otegu waakumi. ⁴ Īgū irire meéwasiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōākuma. ⁵ Gaji yeri ūtāyerikurogue yurikoa. Iro nikū simerērōgā āārīmakū, iri yeri mata puriadikoa. ⁶ Puriñajādi, puru abe asimakū nugūrī marīsīā, ñaī, boakōākua. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimurā, iro yuridea yerire wējēkōākua. Irasiriro duka marīrīta boakōākua. ⁸ Gaji yeri oārī nikūgue yurikoa. Iri yeri puri, masā, oārō dukakukoa. Suñu treinta yeri, gajīnu sesenta yeri, gajīnu cien yeri dukakukoa, ārīyupu.

⁹ Irire were odo:

—Gāmpūrī oparā, yu wererire péduripīka! ārīyupu Jesús.

Jesús buerā Īgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ārī sērēñadea
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Masaka waadero puru, Jesús sugata āārīmakū Īārā, Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā, gajerā Īgū merā āārīrāde iri keori merā bueadeare:

—¿Naásū ārīduaro iriari, guare mu bueadea? ārīñurā. ¹¹ Irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē ārīyupu:

—Marīpu Īguyarārē doregu āārīrīrē iripogue masībideare musārē masīmakū yāmi. Yu gajerārē Īgūrē buremumerā gapure keori merā dita buea. ¹² Irasirirā Marīpu iririre Īakererā, Īamasībema. Īguyare pékererā, oārō pémasībema. Marīpu, Īgūsā ñerō iriri gapure pirimakū Īāgū, kātibokumi, ārīyupu.

Jesús oterimasū keori merā ĩgū bueadeare: “Āsū ārīdūaro yāa”, ārī weredea (Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Jesús gaji ĩgūsārē ārīnemoyupu doja:

—Īmūsā, iri keori merā yu bueadeare pēmasīberi? Irire pēmasīmerā, ĩnasiri gaji gapure pēmasībokuri? ¹⁴ Marīpuya kerere weregu, oteri yerire otegu irirosū āārīmi. ¹⁵ Surāyeri masaka buriiri maa irirosū āārīma. Marīpuya kerere péadero paru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeodosū, wātēa opu Satanás aari, ĩgūsā péadideare ēmapeokōāmi. ¹⁶⁻¹⁷ Gajerā masaka ātāyerikuri yeba irirosū āārīma. ĩgūsā Marīpuya kerere usuyari merā péma. Irire pékererā, oteri yeri ātāyerikurogue yuriadero paru, puri nugūrī puriñājbiriderosū waama. Irasirirā mērōgā paru ĩgūsā Marīpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarirā, ĩgūsā péadeare pirikōāma. ¹⁸ Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Marīpuya kerere péma. Irire pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero paru, pora gapu puritarimārīa wējēderosū, ¹⁹ ĩmuma gapure buro gūñarikuma. “Wári oparā oārō āārīrākoa”, ārī gūñarī, gajinorē buro gāāmenemorī Marīpuya kerere péadideare kātimakū yāa. Otediñu duka marīdiñu irirosū dujama. Irasirirā Marīpuyare iribema. ²⁰ Gajerā masaka oārī nikū irirosū āārīma. Marīpuya kerere oārō péduripīma. “Ōāgorāa”, ārī, Marīpuyare oārō yāma. Irasirirā otediñu wári dukakurosū āārīma. Surāyeri treinta yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā cien yeri dukakurosū āārīma, ārīyupu Jesús.

Jesús siāgodiru keori merā buedea (Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)

²¹ Gaji Jesús ārīnemoyupu doja:

—Masaka siāgodirure āia, dupa kūma dokague, o kārīrō dokaguedere pībirikuma. Ubu gapu ūmarōgue siukuma, oārō siāgoburo, ārīrā. ²² Masaka ĩāberogue duripideare siāgorogue ĩāmasīrō irirosū āārīpereri masaka masībirideare masīsūroka. Irasiriro yayedea irirosū neō āārībirikoa. ²³ Gāmiipūrī oparā, yu wererire oārō péduripīka!

²⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—Mūsā périre oārō pēmasīka! Mērōgā pēmasīduarā, mērōgā pēmasīrākoa. Wáro pēmasīduarā, wáro pēmasīrākoa. Marīpu ĩgūya kerere mūsā pēmasīduaropā pēmasīrīrē sīgukumi. Irasū āārīmakū, wáro pēmasīduarārē sīnemogukumi. ²⁵ Irasirigu ĩgūya kerere oārō pēmasīrārē wári pēmasīrī sīnemogukumi. Gajerā pēmasīmerā gapure ĩgūsā pēmasīadideare ēmasīrākuma. Irasirirā neō pēmasīmerā āārīrākuma, ārīyupu.

Oteri masārī keori merā buedea

²⁶ Irasū ārī odo, gaji keori merā bueyupu doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugū masakū ĩgūya poeague oteri yerire meéwasirigu irirosū āārā. ²⁷ ĩgū irasū meéwasiriadero paru, ñami merā kārīkumi. Paru boyoripoe yobekumi. Ūmārī, ñamirī tarikoa. ĩgū oteadea yeri puri masākoa. ĩgū gapu irire: “Irasū waakoa”, ārī masībirikumi. ²⁸ Iri yeri yeba poekague āārīsīā, puri, pūrī wiripurori, paru dupañerīgā wiri, duka yeri deyoakoa. Pūçugue pama oārō duka buribejakoa. ²⁹ Iri buribeja odomakū ĩā, ĩgūrē moāboerārē irire sea duripīmurārē iriukumi, ārīyupu Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea (Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Irasū ārī odo, gaji ārīnemoyupu doja:

—Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri, ¿Ñeéno irirosũ ããrĩkuri? ¿Ñeéno keori merã weregakuri? ³¹ I irirosũ ããrã. Suye oteriye mostaza wãikuri yegãrẽ oterosũ ããrã. Iri oteri yegã ããrĩpereri oteri yeri nemorõ mérĩ yegã ããrã. ³² Irasũ ããrĩkerero, otemakũ, puru yuku wádi dũpuri padi masãkoa. Irasirirã mirã irĩgu dũpurĩgue, yusurogue ĩgũsãya surĩ suakuma, ãrĩyupu Jesús ĩgũ buerãrẽ, ĩgũsã merã ããrĩrãdere.

Jesús masakare keori merã buenadea
(Mt 13.34-35)

³³ Jesús masakare ãsũ buenayupu. Marĩpuya kerere weregũ, wãri keori merã masaka pémasĩrõgueta buenayupu. ³⁴ ĩgũsãrẽ buegu, keori merã dita buenayupu. ĩgũ buerã merã dita ããrĩgũ gapu: “Ãsũ ãrĩduaro yãa iri”, ãrĩ werenayupu ĩgũsãrẽ.

Jesús mirũ, makũrĩrẽ toemakũ iridea
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús masakare oteri keori merã bueadeanu naĩmejãripoe ĩgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Nãka, ditaru sikoepũgue taribujarã!

³⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pé, masakare seretu, ĩgũ sãñadea doódirugue mũrĩñajãa, ĩgũrẽ ãĩ taribujakõãñurã. Gajerã gaji doóriduparu merã wapikuwãgãñurã. ³⁷ ĩgũsã taribujaripoe mirũ bũro waa, makũrĩ ĩgũsãya doódirure páñajãmiũakõãdiyuro. Bũro goero waayuro ĩgũsãrẽ.

³⁸ Jesús gapu wejaturoma doaripẽrõgue peyari gasiro merã ãõtũ kãrĩbejakõãyupu. Irasirirã ĩgũ buerã ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ yobeñurã:

—¿Guare buegu, mũ ããberĩ? Marĩ mirĩmurã yãa, ãrĩñurã. ³⁹ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús wãgãñugã, mirũrẽ, makũrĩdere toedoreyupu:

—Iropãta, toeaka! ãrĩyupu. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, mirũ, makũrĩ bũro waadea toedijapreakõãyuro.

⁴⁰ Pũru Jesús ĩgũ buerãrẽ ãrĩyupu:

—¿Nasirirã gũiri mũsã? ¿Yũre bũremurĩ opaberi dapa mũsã iropã gũirã?

⁴¹ ĩgũsã gapu bũro gũka, ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Ñeémũno masakũ ããrĩrĩ ñĩ? Mirũ, makũrĩgueta ĩgũrẽ tarĩñugãbea, ãrĩñurã.

5

Jesús Gerasamũrẽ wãtẽa ñajãnerãrẽ béowiudea
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesús ĩgũ buerã merã ditarure taribuja, Gerasa* marãya nikũgue ejayupu. ² Jesús doódirugue ããrãdi majãñugãripoe sugũ masakũ wãtĩ ñajãsũdi, masãgoberi watopegue ããrãdi Jesũre bokatĩrĩyupu. ³ ĩgũ masãgoberi watopegue ããrĩgũ ããrĩyupu. Neõ sugũ ĩgũrẽ pũguburi merã, kõmedari merãdere siapĩmasĩbirĩñurã. ⁴ Wãri ĩgũya guburire, mojõrĩdere kõmedari merã siapĩnadiñurã. ĩgũsã siapĩrĩkũ, ĩgũsã siadeadarire tũãtawasiri béonokõãyupu. Neõ sugũ ĩgũrẽ tarĩñugãmasĩbirĩñurã. ⁵ Ëmurĩkũ, ñamĩrĩkũ buurĩgue, masãgoberi watopegue gainĩgorenayupu. ĩgũ basita ãtãyeri merã ĩgũya dupure pá kãmitũnayupu. ⁶ Jesũre yoorogueta ããgũ, ãmawãgãri, ĩgũ ãũrõ ñadũkupuri merã ejamejãyupu. ⁷⁻⁸ Jesús ãrĩyupu:

* 5:1 Gerasa, Gadara wãikuri makãrĩ Decãpolis wãikuri nikũgue ããrĩyuro.

—Wātī, m̄ ñajādire wirika!

Irasū ārimakū pégu, b̄uro gainírī merā āsū āriyup̄u:

—Jesús, ãm̄ugasiḡue āārīpererā nemorō turaḡu maḡū, ¿nasiribu yári m̄ yare?

M̄p̄u ãm̄ugasiḡue āārīḡú péuro marē sērēa. Yare poyarik̄makū iribirikōāka!

⁹ Jesús ĩgūrē sērēñayup̄u:

—¿Naásū wāikuri m̄?

—Wárā āārā ḡua. Irasiriḡu Legiōn wāik̄ua ȳu, āriyup̄u.

¹⁰ Irasū ārī odo, Jesúre b̄uro sērēyup̄u doja:

—Ḡuare i nikūrē béowiubirikōāka! āriyup̄u. ¹¹ Iro buúru p̄uro wárā yesea āma

baarā iriñurā. ¹² ĩgūsārē ĩārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Ḡuare yeseaguere ñajādoreḡu iriuka!

¹³ —Jáu, ĩgūsārēta ñajārā waaka! āriyup̄u Jesús wātēārē. ĩgū irasū ārimakū, masakuḡuere āārānerā wiria, yesea dos mil āārīrārē ñajāñurā. ĩgūsā ñajāmakū, yesea ũma mirēbuáa, ditaruḡue meébia dijáa, mirī boapreakōāñurā.

¹⁴ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gakari merā ũmadujáa, ĩgūsāya makā marārē, iri makā t̄uro marādere wererā waañurā. ĩgūsā weremakū pérā, masaka āārīpererā: “¿Naásū waáyuri?” ārī, ĩārā ejañurā. ¹⁵ Jesús p̄uro ejarā, wātēa ñajāsūdi āārādire iro doagure ĩāñurā. Suríro sāñadi, oārō pémasīrī merā āārīyup̄u. Masaka ĩgūrē ĩārā, b̄uro ḡuiñurā. ¹⁶ Jesús masakure wātēārē béowiadeare ĩānerā yeseare waadeadere wereñurā. ¹⁷ Irire pérā, Gerasa marā Jesúre: “Waaka guaya nikūrē!” āriñurā.

¹⁸ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús doódiruḡue m̄urīñajāyup̄u. ĩgū m̄urīñajāmakū, wātēa ñajāsūdi āārādi Jesúre: “Yude m̄ merā waaduakoa”, ārī sērēadiyup̄u. ¹⁹ ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūrē āsū āriyup̄u:

—Ȳu merā waabirikōāka! M̄ya w̄iḡue goedujáaka! M̄urē m̄ Op̄u oārō iriadeare, ĩgū bopoñarī merā ĩādeare m̄ya w̄ii marārē wereḡu waaka! āriyup̄u.

²⁰ ĩgū irasū ārimakū pégu, Decápolis[†] wāikurogue waa, iroma makārī marārē āārīpereri Jesús ĩgūrē irideare weren̄ḡayup̄u. Āārīpererā ĩgū wererire pérā, pégakakōāñurā.

*Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō ĩḡya surírore moāñagōrē taudea
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)*

²¹ Jesús Gerasa marāya nikūgue āārādi doódiruḡue m̄urīñajāa, gaji koer̄gue taribujakōāyup̄u. ĩgū iroque ejamakū ĩā, ditaru t̄urogue wárā masaka ĩgū p̄uro nerēñurā. ²² ĩgū iroque āārīripoe suḡu judío masaka nerērī w̄ii oparā merām̄ Jairo wāikuḡu ejayup̄u. Jesúre ĩāḡu, ĩḡya guburī p̄uro ñaduk̄upuri merā ejamejāja, ĩgūrē b̄uro sērēyup̄u:

²³ —Ȳu magō kōmobogue iriamo. M̄ya mojōrī merā ñapeo, igore taugu aarika! M̄ irasirimakū, okagokumo, āriyup̄u. ²⁴ ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgū merā waayup̄u. ĩgū waamakū, wárā masaka ĩgūrē k̄ñarōgā tuuyañurā.

²⁵ ĩgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru p̄erēbejari bojorigora dí wiriri merā p̄ūrīrik̄ugo āārīyup̄o. ²⁶ Wárā kúririmasā igore kúrīkerer̄u, neō taribiriyuro. Igo niyeru opadideare āārīpereri ĩgūsārē w̄ajaripeokerep̄u, sōō gap̄u b̄uro waayuro. ²⁷⁻²⁸ Igo, Jesús p̄ūrīkarārē taurire péyup̄o. Irasirigo masaka watopegue waa: “ĩḡya surírore ȳu moāñamakū,

[†] 5:20 Gerasa, Gadara wāikuri makārī Decápolis wāikuri nikūgue āārīyuro.

pūrīrī yare tarirokoa”, āri gūñarī merā, Jesús p̄rupu gapu ejanugā, ĩgūya surīrore moañayupo. ²⁹ Mata igo dí wiriadea tariakōāyuro. “Yure pūrīrī tarikoa”, āri pēñayupo. ³⁰ Igo moañamakūta, Jesús ĩgū turaro merā sugo pūrīrikugore tauadeare masīkōāyupu. Irasirigu masakare gāmenugā ĩā:

—¿Noā yaa surīrore moañarī? āriyupu.

³¹ ĩgā irasū ārimakū pērā, ĩgū buerā ĩgūrē āriñurā:

—¿Mū ĩāberi? Wārā masaka mārē kūñarōgā tuuyama. ¿Nasirigu ĩgūsārē: “¿Noā yure moañarī?” āri sērēñarī?

³² Jesús gapu masaka āārīpererārē ĩayupu, ĩgūrē moañadeore ĩābokabu.

³³ Jesús igo pūrīrikuri tariadeare masīmakū ĩā, gūi naradari merā ĩgūya guburi p̄ro ñadukupuri merā ejamejā, āārīpererire diaye āriñ merā werepeokōāyupo.

³⁴ Jesús igore āriyupu:

—Mū yure b̄remurī opāa. Irasirigo mū pūrīrikurire tausūa. Ūsuyari merā waaka! Mū pūrīrikudea tariakōāa, āriyupu.

³⁵ Jesús irasū āriripoe Jairoya wiigue āārānerā ejañurā:

—Mū magō kōmoakōāmo. Iropāta marīrē buegure garibonemoka! āriñurā.

³⁶ ĩgūsā irasū ārikerep̄ru, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gūbirikōāka! B̄remurī opaka yare!

³⁷ Irasirigu Jesús masakare: “Aaribirikōāka!” āri, Pedro, Santiago, ĩgū paḡmū Juārē siu, Jairoya wiigue ĩgūsā merā waayupu. ³⁸ Iri wiigue ejaḡu, wārā masaka b̄ro b̄suro orerārē bokajayupu. ³⁹ Jesús, wiigue ñajāa, ĩgūsārē āsū āriyupu:

—¿Nasirirā musā iropā b̄suro oreri? Igo majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

⁴⁰ ĩgū irasū ārimakū pērā, ĩgūrē b̄riñurā. Irasirigu Jesús āārīpererārē wiriadoreyupu. ĩgūsā wiriadero p̄ru, majīgō pagusāmarārē, ĩgū merāmarārē igo peyarogue siu ñajayupu. ⁴¹ Ñajāa, igoya mojōrē ñeā, igore:

—Talita, cumi, āriyupu. “Talita, cumi”, āriñō: “ ‘Majīgō, wāgānugāka!’ ārā”, āriñuaro yāa.

⁴² ĩgū irasū ārimakūta, majīgō wāgānugā, waamasīyupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejari bojori opago āārīyupo. Masaka, igo masāmakū ĩārā, ĩāgukatariakōāñurā. ⁴³ Jesús gapu ĩgūsārē turaro merā:

—Igo masādeare gajerārē werebirikōāka! āriyupu. Irasū āri odo, igo pagusāmarārē: “Igre baari ejoka!” āriyupu.

6

Jesús Nazaregue goedujáadea (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ P̄ru Jesús iro āārādi ĩgūya nikūgue goedujáayupu. ĩgū buerāde ĩgū merā waañurā. ² Judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús ĩgūsā nerērī wiigue ñajāa, masakare buenugāyupu. Wārā masaka iro āārīrā ĩgū buemakū pērā, p̄gukakōāñurā:

—¿Noogue bueyuri ĩi iropā masību? ¿Noā ĩgūrē iropā masīrīrē sīyuri, ĩgū turari merā iri ĩmuburire? ³ ĩi taboa merā gajino irigu āārīmi. María magū, Santiago, José, Simón, Judasā tīgū āārīmi. ĩgū pagupūrā nomede ōō marīya makāta āārīma, āri gāme werenīñurā ĩgūsā basi. Irasirirā ĩgūrē b̄remuduabiriñurā.

⁴ Jesús gapu ĩgūsārē āriyupu:

—Āārīpererogue sugu Marīpuya kerere weredupuyugure gajerā b̄remumama. Īgūya nikū marā, Īgūya wererā, Īgūya wii marā gapu Īgūrē b̄remubema, āriyupu.

⁵ Irasirigu iro āārīgū, wári Marīpu turari merā iri ĩmubiriyupu. Surāyerita pūrīrikurārē Īgūya mojōrī merā ñapeo tauyupu. ⁶ Iro marā Īgūrē b̄remubirimakū ĩāgū, gukatariakōāyupu. Pupu iri makā t̄roma makārī marārē buegu waayupu.

Jesús ĩgū buerārē buedoregū iriudea

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigu Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu neō: “Yu turari merā wātēa masakare ñajānerārē béowiurā waaka!” ārī, Īgūsā āārīpererārē pērā dita dukawa iriuyupu. ⁸ Īgūsārē iriugu, gajino baari, aju, niyeru āiadorebiriyupu. Īgūsā tuari yuku direta āiadoreyupu. ⁹ Īgūsā sāñarī merā dita waadoreyupu. Gaji Īgūsā surī sāñaburi āiadorebiriyupu. ¹⁰ Āsū āriyupu:

—Sugu musārē ōārō bokatīrīñeāmakū, Īgūya wiita dujaka! Iri makārē wiri waarāgue iri wiire wirika! ¹¹ Su makā marā musārē gāāmebirimakū ĩārā, musā werenīrē pēduabirimakū ĩārā, iri makārē tariwāgā, iri makāma nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbéokōāka! Īgūsā musārē gāāmebiri waja irasirika, Īgūsārē Marīpu wajamoāburire pēmasiburo, ārīrā! Yu musārē diayeta werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō Īgūsārē wajamoāgukumi, āriyupu.

¹² Īgū irasū ārādero pupu, waakōāñurā. Waa, masakare: “Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka!” ārīñurā. ¹³ Irasū āārīmakū, wārā wātēa masakare ñajānerārē béowiuñurā. Wārā pūrīrikurārē uye merā wākā, tauñurā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Āārīperero marā masaka Jesús ĩgū iriri kerere péseyakōāñurā. Herodes, Galilea nikū marā opude péyupu. Irire pégu, āsū āriyupu:

—Juan masakare wāiyerimasū boadigue masādi āārīkumi. Irasirigu turari merā wári iri ĩmurīrē irikumi, āriyupu.

¹⁵ Gajerā gapu ārīñurā:

—Īgū, Elías iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi āārīkumi.

Gajerā ārīñurā:

—Īgū, sugu iripoeguemu, Marīpuya kerere weredupuyudi irirosū āārīgū āārīkumi, ārīñurā.

¹⁶ Herodes irire pé, āsū āriyupu:

—Īgū, Juan āārīkumi. Yu Īgūrēta Īgūya dipurure dititādorebu. Daporare dupaturī masākumi doja, āriyupu.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgū pagumu Felipe marāpore ēma, igore marāpokūdi āārīmī. Igo Herodías wāikudeo āārīmō. Īgū irasirimakū ĩā, Juan Herodere:

—Mu pagumu marāpore marāpokugu, Marīpu dorerire tarinugāgū yāa, ārīdi āārīmī. Īgū irasū ārīrī waja Herodes Īgūyarā ūmarē Juārē peresu iridoredi āārīmī.

19-20 Herodías gapu Juārē pūrīsūgū ĩādeo āārīmó. Irasirigo ĩgūrē wējēduadeo āārādimo. Herodes gapu Juārē: “Ōārīrē irigu, ōāgū āārīmi”, ārī gūña, buremurī merā ĩgūrē gūidi āārīmí. Juan weremakū pégu, buro gūñarikudi āārīmí. Irasū gūñarikukeregu, usuyari merā ĩgū wererire pédi āārīmí. Irasirigu ĩgūrē wējēdorebiridi āārīmí. Irasirigo Herodías ĩgūrē wējēduakerego, wējēdoremasĩbirideo āārīmó. 21 Puru Herodías ĩgūrē wējēduadeo āārīsĩā, ōārō bokadeo āārīmó. Herodes ĩgū deyoadeanu āārīmakū, ĩgūya nikū marā oparārē, ĩgūyarā surara oparārē, gajerā Galilea marā oparādere siiu, ĩgūsā merā bosebaadi āārīmí. 22 ĩgū siiuanerā merā baari taribugue baaripoe Herodías magō ñajāa, ĩgūsā ĩūrō baya ĩmudeo āārīmó. Igo baya ĩmumakū ĩārā, Herodes, ĩgū siiuanerāde usuyanērā āārīmá. Irasirigu Herodes igore ārīdi āārīmí:

—Mu gāamerĩnorē sērēka yure! Mu sērērīrē murē sīgura, ārīdi āārīmí.

23 Irasirigu iro āārīrā péuro: “Ārīgatoro marĩrō mu sērērōsũta murē sīgukoa. Yu opari, yaa nikū āārīrī deko ejatuaropā murē sīgukoa”, ārīdi āārīmí. 24 ĩgū irasū ārīmakū pégo, igo pago puro waa, sērēñadeo āārīmó:

—¿Ñeéonorē sērēgokuri yu?

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure sērēka! ārī yujudeo āārīmó.

25 Igo pago irasū ārīmakū pégo, mata opu Herodes purogue waa, ĩgūrē ārīdeo āārīmó:

—Daporata Juan masakare wāiyerimasūya dipurure dititá, soropa wáripa merā sīmakū gāamekoa.

26 Igo irasū ārīmakū, opu Herodes buro bujaweredi āārīmí. ĩgū siiuanerā péuro: “Mu sērērīrē murē sīgura”, ārīdi āārīsĩā, guyasĩrīgū, igore: “Mu sērērīrē sibirikoa”, ārīmasĩbiridi āārīmí. 27 Irasirigu mata ĩgūyagu surarare peresu iriri wiigüe Juāya dipurure dititá āiwāgāridoregu iriudi āārīmí. 28 Irasirigu surara irogue waa, Juāya dipurure dititá, soropa merā āiadi āārīmí. Āija, Herodías magōrē wiadi āārīmí. ĩgū igore iripare wiamakū, ñeā, igo pagore āia sīdeo āārīmó.

29 Juan buerā ĩgūrē waadea kerere pérá, irogue waa, ĩgūya dupure āiwāgā, yaañurā.

*Jesús cinco mil āamarē baari ejodea
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)*

30 Jesús ĩgūyare buedoregu iriuanerā ĩgū puro goedujajarā, ĩgūsā iriadeare ĩgūsā masakare bueadeare werepeokōāñurā.

31 ĩgūsā goedujadero puru, wárā masaka ĩgūsā puro gāmeñajārā ejañurā. Irasirirā Jesús buerā baamasĩbirĩñurā. Irasirigu Jesús ĩgūsārē:

—Náka, marĩ dita masaka marĩrōgue siuñajārā! ārĩyupu. 32 Irasirigu Jesús ĩgū buerā merā doódirugue murĩñajāa, ĩgūsā dita masaka marĩrōgue waakōāñurā.

33 ĩgūsā waamakū ĩārā, wárā masaka Jesúre ĩamasĩñurā. Irasirirā āārĩpereri makārĩ marā maague waa, Jesús ejaburogue ũmajasiañurā. 34 Jesús doódirugue sãñadi majãngãja, wárā masakare ĩayupu. ĩgūsārē ĩāgū: “Īsã oveja sugu ĩgūsārē koregu opamerā irirosū āārĩma”, ārĩ gūñayupu. Irasirigu ĩgūsārē bopoñarĩ merā ĩā, wári buenugāyupu. 35 Ñamika āārīmakū, Jesús buerā ĩgū puro waa, ĩgūrē ārĩñurā:

—Ōō masaka marĩrōgue āārā. Ńamikague āārĩsíaa. ³⁶ Irasirigu masakare waadoreka! Makārĩgue, makārĩ turoma wiirigue baari wajarirā waaburo. Marĩ òòguere baari opabea, āarĩñurā.

³⁷ Jesús gapu:

—Musā ĩgūsārē baari sika! āriyupu.

Īgū irasū ārĩmakū pērā:

—¿Gua ĩgūsā baaburire wajarirā waamakū gāamekuri? Īgūsā baaburi do-scientos narĩ moā wajataropā wajakurokoa, āarĩñurā.

³⁸ Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—¿Diiku pā duparu opari musā? Īārā waaka!

—Jáu, ārĩ, baarire ĩārā waa:

—Su mojóma pā duparu āārā, waa! pērāta āārĩma, āarĩñurā.

³⁹ Irasirigu Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka! ⁴⁰ Irasirirā su yebore cien, gajĩ yebore cincuenta doajañurā. Āārĩpererā irasū dita doajañurā.

⁴¹ Īgūsā eja doaperemakū, Jesús su mojóma pā duparu, pērā waairē āi, umugasigue ĩamu, Marĩpũre: “Murē usuyari sia”, āriyupu. Ārĩ odo, iri pā duparure pea, ĩgū buerārē sīyupu, masakare gueredoregu. Waaídere irasūta iriyupu, āārĩpererārē gueredoregu. ⁴² Irasirirā āārĩpererā òārō baayapi-akòañurā. ⁴³ Pũru ĩgūsā baaduáadeare Jesús buerā seasārā, pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora utudoboñurā. ⁴⁴ Pā duparure baanerā: nome, majĩrā keoña marĩrō ūma direta keomakū, cinco mil gora āarĩñurā.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Pũru Jesús ĩgū buerārē doódirugue murĩñajādore, Betsaida wāikuri makāgue ĩgū dupuyuro taribujadoreyupu. Īgūsā taribujaripoe Jesús masakare: “Ōārō waaka!” ārĩ seretuyupu. ⁴⁶ Seretu odo, buúrugue Marĩpũre sērēgū murĩayupu. ⁴⁷ Naĩwāgāriripoe Jesús suguta buúru wekague āārĩyupu. Īgū buerā gapu ditaru dekogora āarĩñurā. ⁴⁸ Mirū ĩgūsārē taribujamasĩña marĩrō ĩgūsā diaye wējēpumakū ĩayupu Jesús. Pũru boyo murĩriripoe ditarugue buaja, deko weka ĩgūsā pũro aari, ejanugā, ĩgūsārē tariwāgābu irirosū iriyupu. ⁴⁹ Īgū irasū deko weka ejanugāmakū ĩārā: “Masaku boadi wātĩ āārĩmi”, ārĩ gūña, buro gūkari merā gainĩñurā. ⁵⁰ Āārĩpererā ĩgūrē ĩārā, buro gūkañurā. Īgūsā gukamakū ĩagū, mata Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Gũñaturaka! Yuta āārā. Gũimerāta!

⁵¹ Īgū irasū ārādero pũru, ĩgūsā sãñadiru doódirugue murĩñajāyupu. Īgū murĩñajāmakūta, mirū toeakòāyuro. Irasū waamakū ĩārā, ĩagukatariaakòañurā. ⁵² Īgū pā duparure Marĩpũ turari merā iri ĩmuadeare pēmasĩbiriñurā. Īgūyamarē òārō pēmasĩturabiriñurā.

Jesús Genesaret marārē pũrĩrikārārē taudea

(Mt 14.34-36)

⁵³ Jesús doódirugue murĩñajāmakū, ĩgū merā taribuja, Genesaret* wāikuri nikūgue eja, doódirure siatúpau majākòañurā. ⁵⁴ Īgūsā majāmakū, mata masaka Jesũre ĩamasĩñurā. ⁵⁵ Irasirirā ĩgūsāya nikū āārĩpererogue ūmawāgā, pũrĩrikārārē ĩgūsā peyari merāta ĩgū āārĩrōgue āijañurā. ⁵⁶ Āārĩperero ĩgū

* 6:53 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru taro āārĩyuro.

waaró Īgũ ejaburi dupuyuro paga makārĩ marā, mutā makārĩgā marā, makārĩ turo marāde pūrĩrikurārē wiiri disipurorigue ā̄wiupiñũrā. Īgũsā pũro Īgũ ejamakū ĩā, Īgũrē:

—Mũya suriro yuwa direta Īgũsārē moañadoreka! ā̄rĩ sērēñũrā. Irasirirā ā̄ñĩpererā Īgũya surĩrore moañarā Īgũsā pūrĩrikuadeare tarisũñũrā.

7

Masakare ñerā waamakū iririre buedea

(Mt 15.1-20)

¹ Pũrũ fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue ā̄ārñerā eja, Jesús pũro nerēñũrā. ² Irasũ nerērā, Īgũsā: “Baaburi dupuyuro mojókoeka!” ā̄rĩdeare surāyeri Jesús buerā mojókoero marĩro baamakū ĩārā, Īgũsārē werewuñũrā. ³ Fariseo bumarā, ā̄ñĩpererā judío masaka Īgũsā ñekūsāmarā iriunaderosũ Īgũsāya mojórĩrē mojókoepurori baanañũrā. ⁴ Īgũsā baari duarogue ejanerāde mojókoepurorisā, baanañũrā. Wári gaji Īgũsā ñekūsāmarā iriunadeare iritayañũrā. Irasirirā Īgũsā ñekūsāmarā: “Āsũ dita irika!” ā̄rĩdeare irirā, Īgũsā iirĩriduparure, Īgũsā iirĩburi duripĩriduparure, Īgũsāya kōmesorore, Īgũsā doaripērĩrē koenañũrā. ⁵ Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsũ ā̄rĩ sērēñañũrā:

—¿Nasirirā mũ buerā marĩ ñekūsāmarā iriunaderosũ baaburi dupuyuro mojókoeberi? ā̄rĩñũrā.

⁶ Jesús Īgũsārē ā̄rĩyupu:

—Mũsā masaka ĩāberogue ñerō iririkurā, irigatorikurā ā̄ārā. Iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaiás mũsā dapora irigatorire gojagu, diayeta āsũ ā̄rĩ gojadi ā̄ārĩmĩ:

Masaka Īgũsāya disi merā yure oārō werenĩkererā, Īgũsāya gũñarĩgue yure neō buremubema.

⁷ Irasiriro Īgũsā yure buremurā nerērĩ wajamāa. Īgũsā bueri, yũ doreri meta ā̄ārā. Masaka doreri ā̄ārā, ā̄rĩ gojadi ā̄ārĩmĩ.[☆]

⁸ Irasirirā mũsā ñekūsāmarā iriunaderosũ irimurā Marĩpũ dorerire pirikōāa, ā̄rĩyupu Jesús.

⁹ Āsũ ā̄rĩnemoyupu doja:

—Mũsā ñekūsāmarā doredeare iritayarā, Marĩpũ doreri gapũre béokōāa.

¹⁰ Iripoegue Moisés āsũ ā̄rĩ gojadi ā̄ārĩmĩ: “Mũpũre, mũpore buremuka! Sugu Īgũ pagusāmarārē ñerō werenĩgũ wējēdoresũgukumi”, ā̄rĩ gojadi ā̄ārĩmĩ.

¹¹ Mũsā gapũ masakare āsũ ā̄rĩ buea: “Sugũ Īgũ pagũre, o Īgũ pagore: ‘Yũ mũsārē sĩboadeare Marĩpũre sĩpeokōābu. Irasirigũ mũsārē iritamumasĩbirikoa’, ā̄rĩmakũ oāgorāa”, ā̄rĩ buea. ¹² Mũsā masakare irasũ ā̄rĩ buerā, masakare Īgũsā pagusāmarārē iritamubirimakũ yāa. ¹³ Irasirirā mũsā ñekūsāmarā pĩdeare gajerārē irire iritayadorerā, Īgũsārē Marĩpũ doreri gapũre ubu ĩāmakũ yāa. Gaji wári irinorē yāa, ā̄rĩyupu Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴ Irasũ ā̄rĩ odo, Jesús masakare siiu, āsũ ā̄rĩyupu:

—Yũ wererire ā̄rĩpererā oārō pékũñũ, péka! ¹⁵ Masakaya disigue ñajāri Īgũsārē ñerā waamakū iribeā. Īgũsāya disi wiriri gapũ, Īgũsārē ñerā waamakũ yāa. ¹⁶ Gānipũrĩ oparā, yũ wererire pėduripĩka! ā̄rĩyupu. ¹⁷ Pũrũ Jesús masaka merā ā̄ārādi, wiigũ ñajākōāyupu. Irogue Īgũ buerā Īgũ keori merā wereadeare sērēñañũrā. ¹⁸ Īgũsā sērēñamakũ pégu, ā̄rĩyupu:

—¿Musāde pémasīberi dapa? Āārīpereri baari masakaya disigue ñajāri, ĩgūsārē ñerā waamakū irimasībea. ¿Irire pémasīberi musā? ¹⁹ ĩgūsā baadea ĩgūsā gūñarīgue ñajābea. ĩgūsāya paru gapu ñajāa, paru tariwiria, āriyupu. Irire āriḡu: “Āārīpereri baari oārī āārā”, āriḡu iriyupu. ²⁰ Gaji ārinemoyupu doja:

—Masaka ĩgūsā gūñarīguere opari gapu, ĩgūsārē ñerā waamakū yāa. ²¹ ĩgūsā gūñarīgue ñerī oparā, āsū āārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomerē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbeorā, ²² gajerāyare yajarā, gajigu oparinorē buro uaribejarā, gajerārē ñerō irirā, āriḡatorā, ñerā, gajino oparārē iaturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō āārā yu”, āri gūñakererā pémasīri marīrō irirā āārīma. ²³ Iri āārīpereri ñerī masaka gūñarīgue opari ĩgūsārē ñerā waamakū yāa, āriyupu Jesús ĩḡu buerārē.

Judío masako āārībeo Jesúre bāremudea
(Mt 15.21-28)

²⁴ Paru Jesús iro āārādi waa, Tiro, Sidón wāikuri makārī turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigie ñajāyupu masaka ĩḡu āārīrōrē masībirikōāburo, āriḡu. Irasirikereḡu, masīkōāsūyupu. ²⁵ Sugo nomeō wātī ñajāsūdeo pago ĩḡu ejadeare pégo, mata ĩḡu puro waa, ĩḡūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāyupu. ²⁶ Igo judío masako āārībeo āārīyupu. Igo deyoadea makā Sirofenicia wāikuri makā āārīyuro. Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāja, ĩḡurē sērēyupo:

—Wātīrē béowiuka yu magōrē! āriyupu. ²⁷ Jesús igore āriyupu:

—Wii opu pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū oābea.

²⁸ Igo ĩḡurē yujuyupo:

—Irasūta āārā yu opu. Irasū āārīkerepuḡu, diayéagueta baari peyaro doka majīrā baawasiridijurire baaboema, āriyupo.

²⁹ Jesús igore āriyupu:

—Mu oārō yujua. Irasirigo muya wiigie goedujāaka! Wātī mu magōrē ñajādi wirisiami, āriyupu.

³⁰ ĩḡu irasū ārādero paru, igoya wiigie goedujāa, igo magōrē peyarogue oyagore bokajayupo. Wātī igore ñajādi wiriasiyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús sugu werenīri kukugure gāmpū pēbire taudea

³¹ Jesús Tiro wāikuri makā turogue āārādi dupaturi wiri, Sidón wāikuri makārē tariwāgā, Decápolis wāikuri níkurē tariwere, Galilea wāikuri ditarugue ejayupu doja. ³² Irogue ejamakū iā, iro marā sugu gāmpū pēbire werenīri kukugure Jesús puro āia:

—Muya mojōri merā ñapeoka ĩḡurē! āri sērēñurā. ³³ Irasirigu Jesús masaka iābero gapu ĩḡurē āia, mojōsūrī merā pébiya gāmpūrīrē soesóo, síku eoepo, ĩḡūya nedirure moāñayupu. ³⁴ Paru ūmugasigie iāmu, siuñajānugāja, āsū āriyupu:

—Efata! āriyupu. “Efata”, āriō: “Toyoka!” āriḡuaro yāa.

³⁵ ĩḡu irasū ārimakūta, pébiya gāmpūrī toyoakōāyuro. Mata ĩḡūya nediru turadea niirōāmakū, oārō werenīmasīyupu. ³⁶ Jesús gapu ĩḡurē taumakū iānerārē: “Gajerārē werebirikōāka!” āriyupu. ĩḡu: “Werebirigorakōāka!” ārikereruḡu, ĩgūsā gapu gajerārē werepeokōāñurā. ³⁷ Buro iāḡuka, usuyari merā āsū āriñurā:

—Āārīpererire oārō yāmi. Gāmpū pémerārē oārō pémakū yāmi. Werenīmasīmerādere oārō werenīmasīmakū yāmi, āriñurā.

8

Jesús cuatro mil ámarē baari ejodea
(Mt 15.32-39)

¹ Puru dupaturi wárā masaka Jesús purogue nerēanerārē baari peremakū ĩāgū, ĩgū buerārē siiu, āriyupu:

² —Ūrenugora waáa, ĩsā masaka yu merā āārĩrō. ĩgūsārē baari pereakōāa. Irasirigu ĩgūsārē bopoñarĩ merā ĩāa. ³ Surāyeri yoarogue aarinerā āārĩmā. ĩgūsā baamerārēta ĩgūsāya wiirigue goedujaadoremakū, maa dekota turabiri-akōābokuma, āriyupu.

⁴ ĩgū irasū ārĩmakū pérā, ĩgū buerā yujñurā:

—¿Nasirisĩā, ōō masaka marĩrōguere baari boka ejobokuri marĩ ĩgūsārē?

⁵ Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Diiku pā duparu opari musā?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu opāa, ārĩ yujñurā.

⁶ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, iri pā duparure āi, Marĩpuru: “Murē usuyari sĩa”, āriyupu. Irasiri odo, pā duparure pea, ĩgū buerārē siyupu, masakare gueredoregu. ⁷ Waagādere mērāgā opañurā. Jesús ĩgūsāgārē āi, Marĩpuru: “Murē usuyari sĩa”, ārĩ, iridere ĩgū buerārē masakare gueredoreyupu. ⁸ Āārĩpererā irire baayapiakōāñurā. Puru ĩgūsā baaduādeare Jesús buerā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri seasā utuudoboñurā.

⁹ Iro baanerā: nome, majĩrā keoña marĩrō ūma direta keomakū, cuatro mil gora āārĩñurā. ¹⁰ Puru Jesús ĩgūsārē seretu, ĩgū buerā merā doódirugue marĩñajāa, Dalmanuta wāikuri makā turogue waayupu.

Fariseo bumarā Jesúre Marĩpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-57)

¹¹ Puru fariseo bumarā Jesús merā werenĩrā ejañurā. Irasū ejarā: “Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē irika!” ārĩñurā. “ĩgū irire irimasĩbi, Marĩpu iriudi meta āārĩmi”, ārĩduarā, irasū ārĩñurā. ¹² ĩgūsā irasiridoremakū pégu, Jesús burō bujawereri merā siuñajāñugāja, āriyupu:

—Musā datora marā masaka, ¿nasirimurā Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē ĩaduari? Diayeta musārē werea. Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē musā ĩurō neō iribirikoa, āriyupu.

¹³ ĩgūsārē irasū ārĩ odo, ĩgūsā iro nĩrōta, doódirugue marĩñajāa, ditaru sikoepugue taribujakōāyupu ĩgū buerā merā.

Jesús Fariseo bumarā, Herodeya bumarā ñerĩ buerire weredea
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Irogue taribujarā, ĩgūsā baaburire kátikōāñurā. Doódirugue suruta pā opañurā. ¹⁵ Irasirigu Jesús ĩgūsārē gopeyari merā wereyupu:

—Fariseo bumarā, Herodeyarāya pā wemasārĩ morērĩrē ōārō pémasĩka! āriyupu.

¹⁶ ĩgū buerā gapu ĩgū irasū ārĩrĩrē pémasĩmerā, ĩgūsā basi āsū ārĩ gāme werenĩñurā:

—Marĩ pā opabirimakū ĩāgū, irasū ārĩkumi, ārĩñurā.

¹⁷ Jesús, ĩgūsā irasū ārĩrĩrē masikōāyupu. Irasirigu ĩgūsārē āriyupu:

—¿Nasirĩā: “Pā opabea”, ārĩ gāme werenĩrĩ? ¿Masĩberĩ? ¿Pémasĩberĩ musā dapa? ¹⁸ ¿Koye opakrerā, ĩāberĩ? ¿Gāmpĩrĩ opakrerā, péberĩ? ¿Yu irideare guñaberĩ musā? ¹⁹ ¿Yu cinco mil masaka ūmarē pe mojōma pā duparure

yū dukawa sīdeare gūñaberi? Īgūsā baayapiadero p̄ru, ḡdiiku puuiri Īgūsā baaduáadeare seasā utaudobori? āriyupu Jesús.

—Pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejari puuiri, āri yujñurā.

²⁰ Īgūsā irasū ārimakū pégu:

—P̄ru su mojōma pere gaji mojō peru p̄rēbejari pā duparure cuatro mil masakare yu sīdero p̄ru, ḡdiiku puuiri Īgūsā baaduáadeare seasā utaudobori?

—Su mojōma pere gaji mojō peru p̄rēbejari puuiri, āri yujñurā.

²¹ Īgūsā irasū āri yujñmakū, Īgūsārē:

—ḡMusā irire gūñakererā, pémasīberi dapa? āriyupu Jesús.

Jesús Betsaidamurē koye iābire taudea

²² Ditarure taribuja, p̄ru Betsaida wāikuri makārē ejañurā. Īgūsā irogue ejamakū iārā, iro marā sugu koye iābire Jesús p̄ro āia:

—M̄ya mojō merā moāñaka, Īgūrē taridoregu! āri, buro sērēñurā. ²³ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús koye iābiya mojōrē ñeā, iri makā tarogue Īgūrē tūāwāgā, siku merā Īgūya koyere eoepoyupu. Irasiri odo, Īgūya mojōrī merā Īgūrē ñapeo:

—ḡMurē gajino deyori? āri sērēñayupu Jesús. ²⁴ Īgū iāpā, iādiyupu. Irasirigu Jesúre:

—Masakare iādāa. Īgūsā yuku irirosū deyorā waanamakū iāa, āriyupu.

²⁵ Īgū irasū ārimakū, Jesús dupaturi Īgūya mojōrī merā Īgūya koyere ñapeoyupu doja. Iropāgueta āārīpereri ōārō deyoyuro Īgū iāmakū. ²⁶ Irasirigu Jesús Īgūrē:

—M̄ya wiigüe diayeta goedujākōāka! Makāguere waabirikōāka! I murē yu iriadeare gajerā masakare iro āārīrārē werebirikōāka! āriyupu.

Pedro Jesúre: “M̄u Cristo āārā”, āri weredeā (Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ P̄ru Jesús Īgū buerā merā Cesarea Filipo wāikuri makā taro āārīrī makārīgue waañurā. Maa waagū, Īgū buerārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yure, ḡnaásū āri gūñarī? āriyupu.

²⁸ Īgū buerā Īgūrē yujñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Marīp̄ya kerere weredupuyurimasā merām̄ āārīmi”, ārīma, ārīñurā.

²⁹ —Musākoa yure, ḡnaásū gūñarī? āri sērēñayupu.

Pedro Īgūrē yujyupu:

—M̄u, Marīp̄u iriudī, Cristo āārā, āriyupu.

³⁰ Īgū irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē:

—Yū āārīrikurire gajerārē werebirikōāka! āriyupu.

Jesús Īgū boaburire weredeā (Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ P̄ru Īgūsārē āsū āri buenugāyupu:

—Yū āārīpererā Īgū buro ñerō tarigukoa. Judío masaka murā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamemerā yure wējērākuma. Yure wējēkererupu, urenu waaró merā masāgukoa doja, āriyupu Jesús. ³² Īgūsārē pémasīma ōārō weryupu. Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre gajero gapu āijanugā, Īgūrē turaro merā: “Irire āribirikōāka!” āriyupu. ³³ Jesús gapu gāmegoronugā, Īgū buerārē iā, Pedore āriyupu:

–Satanás, yu p̄rore wirika! Mu, Marĩpu yure dorerire k̄mutaduagu yáa. Mu gũnarĩ, Marĩpu gũnarĩ āārĩbea. Masaka gũnarōsũ gũńaa mu, āĩyupu.

³⁴ Irasũ ārĩ odo, masakare, ĩgũ buerārē siuu, āĩyupu:

–Sugu yure t̄yaduagu ĩgũ iriduarire piriburo. Irasirigu yure t̄yari waja curusague p̄abiatũ w̄j̄ēsũbu irirosũ āārĩkeregu, neõ piriro marĩrõ yure t̄yanĩkõāburo. ³⁵ Sugu i ũmugue ĩgũya okari direta maĩgũ, peamegue waagukumi. Gajigu yure b̄remugũ, Marĩpu masakare tauri kerere ĩgũ wereri waja gajerā ĩgũrē w̄j̄ekerepuru, ĩgũ gapu tarigukumi. ³⁶ Sugu masaku i ũmumarē āārĩpereri opakeregu, ĩgũ boari puru waaburi gapure gũńabiri waja peamegue waagũ, õārĩrē neõ wajatabirikumi. ³⁷ Irasirigu peameguere wiridagu, i ũmu opari merā neõ wajarimasibirikumi. ³⁸ Dapora marā űerā Marĩp̄ure gāamemerā āārĩma. Noó yure, yu werenĩrĩrē masĩkererā, guyasĩrĩrĩ merā yure: “Masĩbea”, ārĩmakũ, yude guyasĩrĩrĩ merā ĩgũsārē: “Masĩbea”, ārĩgukoa. Yu āārĩpererā t̄ĩgũ, Yuru gosewasiriri merā, ĩgũrē wereboerā õārā merā i ũmugue dupaturi aarigũ, yure guyasĩrĩnerārē yude guyasĩrĩgukoa, ārĩ wereyupu Jesũs ĩgũsārē.

9

¹ Jesũs ārĩnemoyupu doja:

–Diayeta musārē werea. Surāyeri musā õõguere āārĩrā, musā boaburo dupuyuro, Marĩpu ĩgũ turaro merā ĩgũyarārē doreri aarimakũ ĩārākoa, ārĩyupu.

Jesũs ĩgũ deyori gorawayudea
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Jesũs, su mojõma pere gaji mojõ suru p̄rēbejarinurĩ puru Pedrore, Santiagore, Juārē ũmarĩ buurugue ĩgũsā direta siuu marĩayupu. Iroque ĩgũsā ĩũrõ ĩgũ deyori gorawayuakõāyupu. ³ ĩgũya surĩro goseriñe, õārõ borero waayuro. Neõ sugo nomeõ suri koego irasũ boreri waamakũ irimasĩgõ mámo. ⁴ Irasũ waaripoeta iripoeque marā Moisés, Elías deyoanugā, Jesũs merā weretamunĩmakũ ĩāñurā. ⁵⁻⁶ Irasirirā b̄ro gũñurā. Pedro naásũ ārĩmasĩbirisĩā, Jesúre:

–Guare buegu, marĩ õõ āārĩmakũ õātariduáa. Irasirirā ure wiigā irirāra. M̄ya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, ārĩyupu. ⁷ ĩgũ irasũ ārĩrĩpoe su yebo mikāyebo dijari ĩgũsārē túbiakõāyuro. Iri yebo poekague Marĩpu āsũ ārĩ werenĩmakũ p̄ñurā:

–Ī yu magũ, yu maĩgũ āārĩmi. ĩgũrē õārõ p̄eka!

⁸ Irasũ ārĩmakũ, Pedrosā gāmenugā ĩũrā, Moisére, Elíare ĩābirĩñurā. Jesũs direta nĩmakũ ĩāñurā.

⁹ Puru Jesũs buũru wekague ĩgũrē waamakũ ĩādeare: “Gajerārē werebirikõāka!” ārĩ dijariyupu.

–Yu āārĩpererā t̄ĩgũ boa, masādero purugue irire gajerārē wereka! ārĩyupu.

¹⁰ Irasirirā ĩgũ doreaderosũta gajerārē werebirikererā, ĩgũsā basi gāme āsũ ārĩ s̄rēñañurā:

–“Yu boa, masādero puru”, ārĩgũ, ũnasirigu irasũ ārāyuri? ārĩñurā. ¹¹ Irasirirā Jesúre āsũ ārĩ s̄rēñañurā:

–ũNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marĩpu iriubu aariburi dupuyuro Elías aarip̄urorigukumi”, ārĩrĩ? ārĩ s̄rēñañurā.

¹² Jesũs ĩgũsārē yuñyupu:

—Musā ārīrōsūta Eliata aariparorigukumi, āārīpererire āmuyubu. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue yare āārīpererā tīgūrē waaburire āsū ārī gojasūdero āārībú:

Īgūta buro ñerō tarigukumi. Masaka ĭgūrē gāāmebirikuma, ārī gojasūdero āārībú.*

13 Y_H gap_H musārē: “Elías ejasiami”, ārā. Īgū irasū ejamakū, masaka ĭgūsā gāāmerō iriduareire ĭgūrē ñerō irima. Īgūrē waaburire iripoegue Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta ĭgūrē irisiamā, āriyup_H Jesús Pedrosārē.

Jesús sug_H majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Jesús Pedrosā merā buúrugue āārādi dijajagu, gajerā ĭgū buerā p_{uro} wárā masaka nerēanerārē bokajayup_H. Moisés gojadeare buerimasāde āārīñurā. Īgū buerā merā gāme guaseorā iriñurā. 15 P_{uru} Jesúre ĭārā, āārīpererā ĭāguka, ĭgū p_{uro} ūmawāgā, ĭgūrē ōādoreñurā.

16 Jesús ĭgū buerārē:

—¿Ñeénorē gāme guaseorā, musā ĭgūsā merā? ārī sērēñayup_H.

17 Īgū sērēñamakū pégu, sug_H ĭgūsā watope āārīgū Jesúre āriyup_H:

—Buegu, marē y_H magūrē wātī ñajāsūdire āiriabu. Wātī ĭgūrē werenībirimakū irinami. 18 Noó ĭgū waaró wātī ĭgūrē yebague ñeā meépiunokōāmi. Īgū irasirimakū ĭgūya disigue sūmu wiri, ĭgūya guikare kūrīduútūa, buanokōāmi. Y_H m_H buerārē: “Majīgūrē wātīrē béowiubosaka!” ārādabu. Neō bokatīūbirama, āriyup_H.

19 Jesús ĭgūsārē āriyup_H:

—Musā yare buremurī opabirigorakōāa. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yare buremubirire gūñaturagukuri? Majīgūrē ōō gap_H āirika! āriyup_H.

20 Irasirirā majīgūrē Jesús p_{uro} āiñurā. Īgū p_{uro} āijamakū, wātī Jesúre ĭāgū, majīgūrē narada, yebague tūrūjamejā, sūmutumakū iriyup_H. 21 Irasū waamakū ĭāgū, Jesús ĭgū pagure sērēñayup_H:

—¿Diiipoegue āsū waanugārī ĭgū? āriyup_H.

Īgū pag_H yujuyup_H:

—Majīgūgāgueta irasū āārīmī. 22 Wātī ĭgūrē wējēduagu peamegue meémejā, diaguedere meébiamakū irinami. Irasirigu m_H guare iritamumasīgū, bopoñarī merā ĭā, guare iritamuka! āriyup_H Jesús.

23 Jesús āriyup_H ĭgūrē:

—Marīp_H, m_H yare buremumakū ĭāgū, mūya āārīburire irigu, āārīpererire irimasīmi, āriyup_H.

24 Īgū irasū ārimakū pégu, majīgū pag_H āsū ārī gainiyup_H:

—Marē buremua. Nemorō buremumakū irika yare! āriyup_H.

25 Jesús, wárā masaka ĭgūsā p_{uro} ūma nerēmakū ĭāgū, wātīrē wiridoreyup_H:

—Ī majīgūrē werenībirimakū, pébirimakū iridi ĭgūrē wirika! Dupaturi ĭgūrē ñajābita pama! āriyup_H.

26 Īgū irasū ārimakū pégu, wātī gainí, majīgūrē buro naradari merā yebague tūrūjamejāmakū, kōmoadi irirosū waamakū irisīā, ĭgūrē wiriyup_H. Irasū waamakū ĭārā, āārīpererā masaka: “Kōmoakōāmi”, ārīñurā. 27 Jesús ĭgūya mojōrē ñeā, ĭgūrē tūāwāgūnūmakū, wāgānugāyup_H.

* 9:12 Is 53.2-3

28 Puru Jesús, wiigwe ñajãjamakũ, ìgũ buerã masaka péberogue ìgũrê sêrêñañurã:

—¿Nasirirã gwa gapu wãtirê béowiumasĩbirayuri?

29 Jesús ìgũsãrê yujuyupu:

—Ìno wãtirê béowiuðurã, bereri merã Marĩpwe buro sêrêrõ gããmea, ãriyupu.

Jesús ìgũ boaburire werenemodea

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30-31 Puru Jesús irogue ããrãdi ìgũ buerã merã waa, Galilea nikũgue tariw-erewãgãyupu. ìgũ waaróre gajerã masĩmakũ gããmebiradiyupu. ìgũ buerãrê buegu irasiriyupu. Æsũ ãrĩ bueyupu ìgũsãrê:

—Masaka yare ããrĩpererã tĩgũrê ñeã, gajerãguere wẽjẽdorerã wiarãkuma. Ìgũsã yare wẽjẽadero puru, urenu waaró merã masãgukoa doja, ãriyupu. 32 Ìgũ irasũ ãrĩrĩrê ìgũsã gapu pẽmasĩbiriñurã. Pẽmasĩbirikererã, ìgũrê gũirã: “¿Naásũ ãrĩduagu iriari, irasũ ãrĩgũ?” ãrĩ sêrêñabiriñurã.

Jesús sugũ gajerã nemorõ ããrĩgũyamarê weredea

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33 Jesús Capernaugue eja, puru wiigwe ñajãja, ìgũ buerãrê sêrêñayupu:

—Musã maa aarirã, ¿ñeonorê gãme wereni guaseowãgãrirã iriari? ãriyupu.

34 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, yujubiriñurã. Maa aarirã, ìgũsã basi: “¿Noã marĩ watopere ããrĩpererã nemorõ ããrĩgũkuri?” ãrĩ wereni guaseowãgãrirã iriñurã. Irasirirã Jesũre yujubiriñurã. 35 Ìgũsã yujubirimakũ ìãgũ, Jesús eja doja, ìgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrê siiu, ãsũ ãriyupu:

—Sugũ ããrĩpererãrê doregu ããrĩduagu ããrĩpererãrê moãboegu irirosũ ããrĩpererãrê iritamurõ gããmea, ãriyupu.

36 Irasũ ãrĩ, majĩgũrê ìgũsã dekogue ãinũ, ìgũrê kãã, ìgũya gosowekague ãipeco, ãriyupu:

37 —Sugũ yaagure ñi majĩgũ irirosũ ããrĩgũrê õãrõ bokatĩrĩñeãgũ yudere bokatĩrĩñeãmi. Yare bokatĩrĩñeãgũ yu direta bokatĩrĩñeãgũ meta yãmi. Yupu yare iriudidere bokatĩrĩñeãmi, ãriyupu Jesús.

Jesús: “Marĩrê ìãturibi, marĩ merãmũ ããrĩmi”, ãrĩ weredea

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

38 Puru Juan Jesũre ãriyupu:

—Guare buegu, sugũ masaku mu wãĩ merã wãtẽãrê: “Wirika musã ñajãdire!” ãrĩ béowiumakũ ìãbu. Ìgũ, marĩ merã ããrĩbirimakũ ìãrã, ìgũrê: “Irire neõ irinewobirikõãka!” ãrãbu, ãriyupu.

39 Jesús gapu ãriyupu:

—Kãmutabirikõãka ìgũrê! Neõ sugu yu wãĩ merã gajino iri ìmugũ, puru yare ñerõ werenĩbirikumi. 40 Marĩrê ìãturibi, marĩ merãmuta ããrĩmi. 41 Diayeta musãrê werea. Musãrê: “Cristoyarã ããrĩma”, ãrĩ, musãrê deko tĩãrãnorê diayeta Marĩpu ìgũsãrê wajatari opamakũ irigukumi.

Gajerãrê ñerõ irimakũ iribirikõãka ãrĩ weredea

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

42 ‘Sugũ yare buremurãrê ñi majĩgũ irirosũ ããrĩrãrê ñerõ irimakũ iriguno, buro wajamoãsũgukumi. Irasiro, ìgũ gajerãrê ñerõ irimakũ iriburi dupuyuro masaka ìgũrê wãriye ãtãye merã wãnugũgue siasiu, wãdiyague meẽyomakũ õãboko. 43 Irasirirã musãya mojõ merã ñerõ irirã, iri mojõrê

dititá béorosū ñerō iririre pirika! Su mojō merāta Marīpu p̄rogue waamakū òātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu p̄rebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojō opakereerā, irogue waamakū ñetarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁴ Beka irogue waarārē baaníkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁵ 'Musāya gubu merā ñerō irirā, iri gubure dititá béorosū ñerō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu p̄rogue waamakū òātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu p̄rebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe gubu opakereerā, irogue waamakū ñetarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁶ Beka irogue waarārē baaníkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁷ 'Musāya koyeru merā iā, ñerō irirā, irirure gorewea, béorosū ñerō iririre pirika! Su koyeruta opakereerā, Marīpu Īgūyarārē dorerogue waamakū òātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu p̄rebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe koyegueta opakereerā, irogue waamakū ñetarirokoa. ⁴⁸ Beka irogue waarārē baaníkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁹ 'I ūm̄guere āārīpererā Marīp̄re b̄remurā moā okari irirosū āārīrā, peamegue ūjū p̄rīsūrōsū ñerō tariri merā òārō āārīrākuma. ⁵⁰ Moā okamakū òāgorāa. Irasirirā gajerā merā òārō āārīrā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Irasirirā moā okari irirosū āārīka! Gajerā merā òārō āārīnīkōāka! ārī wereyupu Jesús Īgūsārē.

10

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī buedea (Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús Capernaugue āārīdi waa, Judea nikūgue eja, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue ejayupu doja. Irogue wārā masaka Īgū p̄ro nerēmakū Īgū, Īgū irinarōsūta dupaturi Īgūsārē bueyupu. ² Īgū bueripoe fariseo bumarā Jesure ñerī werenimakū iriduarā, āsū ārī sērēñarā ejañurā:

—Sugu masakū Īgū marāpore béomakū, ¿marī doreri āārīkuri? ārīñurā.

³ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—¿Naásū doreyuri Moisés musārē?

⁴ Īgū irasū ārīmakū, Īgūrē āsū ārīñurā:

—“Sugu masakū Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja murē béoa’, ārī gojari pūrē s̄rō gāāmea”, ārī gojadi āārīmí, ārīñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, āsū ārīyupu Jesús:

—Musā ñekūsāmarā Marīpu dorerire iridubirimakū Īgū: “Īgūsā marāposā nomerē béoduārā, béokōāburo”, ārī gojadi āārīmí Moisés. ⁶ Īgū irasū ārī gojakerep̄ngu, neōgoragueta Marīpu i ūmurē irigu, ūm̄u, nomeō iridi āārīmí. ⁷ Sugu ūm̄u Īgū pagusāmarārē wiri, Īgū marāpo merā āārīgukumi. ⁸ Irasirirā Īgūsā pērā āārīkererā, Marīpu iūrō su duputa irirosū āārīrākuma. Irasirirā pērā āārībema. Su duputa irirosū āārīma. ⁹ Marīpu Īgūsārē su duputa irirosū āārīmakū iridero p̄ru, gajigu Īgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāamea, ārīyupu.

¹⁰ Jesús irasū ārī odo, Īgū buerā merā wiigue ñajākōāyupu. Irogue Īgū buerā irire sērēñanemoñurā doja. ¹¹ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Sugu masaku Īgū marāpore béodi gajego merā marāpokuḡu, igo merā ñerō irigu yámi. ¹² Nomeode igo marāpure béogo, gajigu merā marāpukuḡo, Īgū merā ñerō irigo yámo, ārīyupu.

Jesús majīrāya āārīburire Marīpure sērēbosadea
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majīrārē Jesúre moañadorerā Īgū puro āijañurā. Īgūsā āijamakū ĩārā, Īgū buerā gapu Īgūsārē bokatīrī: “Īgūrē garibobirikōāka!” ārīñurā. ¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsā merā gua, āsū ārīyupu:

—Majīrā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurā ĩsā majīrā yure usuyari merā bokatīrīñeārē irirosū āārīma. ¹⁵ Diyata musārē werea. ĩsā majīrā Marīpure Īgūsā Opere gāamerā irirosū āārīmerāno, Īgūyarārē doreroguere waabirikuma, ārīyupu.

¹⁶ Irasū ārī odo, majīrārē āi, kōā, Īgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosayupu.

Sugu maamu wári doebiri opagu Jesús merā werenídea
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesús irogue āārādi waaripoe sugu maamu ũmaja, Īgū ñadukupuri merā Jesúya guburi puro ejamejāja, sērēñayupu:

—Ōāgū buegu, yu āmugasigwe perebiri okarire wajataduagu, ĩñeénorē irigukuri? ārīyupu.

¹⁸ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—ĩNasirigu yure: “Ōāgū”, ārīrī? Marīpu suguta ōāgū āārīmi. ¹⁹ Mu, Īgū doreri pídeare masīa: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerā irideare ārīgatorī merā werebirikōāka! Gajerāyare ārīgatorī merā āibirikōāka! Mu pagusāmarārē gopeyari merā buremuka!” ārī wereyupu Jesús Īgūrē.

²⁰ Maamu Jesúre yujuyupu:

—Buegu, iri doreri āārīpererire majīgūgueta tarinugābiribu yu, ārīyupu.

²¹ Jesús Īgūrē maīrī merā ĩā, āsū ārīyupu:

—Murē su wāi duyāa. Mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu āmugasiguere wári ōārī opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīyupu.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, Īgū wári oparire maīsā, buro bujawereri merā waakōāyupu.

²³ Īgū bujawereri merā waamakū ĩāgū, Jesús Īgū buerārē ĩā, ārīyupu:

—Wári doebiri oparārē Marīpu Īgūyarārē doreroguere Īgūsā waadamakū diasagorāa, ārīyupu.

²⁴ Īgū irasū ārīmakū, Īgūsā gapu péguka, pémasībirīñurā. Jesús dupaturi werenemoyupu doja Īgūsārē:

—Yu buerā, musārē werea. Masaka: “Wári opari merā ōārō waarokoa yure”, ārī gūñarārē Marīpu Īgūyarārē doreroguere Īgūsā waamakū diasagorāa. ²⁵ Camellu awiru gobegāgwe ñajātariweremasībirikumi. I nemorō, wári doebiri opagure Marīpu Īgūyarārē doreroguere waamakū diasāa, ārīyupu.

²⁶ Īgū irasū ārīmakū pérā, nemorō péguka, Īgūsā basi gāme sērēñanurā:

—Iro merē, ĩnoā gapu Marīpu tausūmurā Īgū purogue waamurā āārībokuri? ārīñurā.

²⁷ Jesús Īgūsārē ĩā, ārīyupu:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasĩbema. Marīpu dita ĩgūsārē ĩgū puro āārĩmurā waamakū irimasĩmi. ĩgū dita āārĩpererire irimasĩmi, ārĩyupu.

²⁸ ĩgū irasū ārĩmakū pēgu, Pedro ĩgūrē ārĩyupu:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārĩpereri gua opadeare pípeokōābu, ārĩyupu.

²⁹ Jesús yujyupu:

—Diayeta musārē werea. Yu merā Marīpuya kerere wererā waarā, ĩgūsāya wiirire, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, ĩgūsāya pooerire pípeorā, wári ōārĩ wajatarākuma. ³⁰ ĩgūsā iro dupuyuro opaderosū i ũmugwere cien nemorō ĩgūsāya wiiri, ĩgūsā pagupūrā, pagosā nome, pūrā, ĩgūsāya pooeri oparākuma. ĩgūsā, yaarā āārĩmakū ĩārā, gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakū irikerepuru, wári ōārĩ wajatarākuma. I ũmu peremakū, ũmugasigwe perebiri okari oparākuma. ³¹ Wārā daporare wári oparā, purugwere neō gajino opamerā dujarākuma. Opamerā gapu, purugwere wári oparā dujarākuma, ārĩyupu Jesús.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Puru Jesús Jerusalēgue waarĩ maague ĩgū buerā dupuyuro majāyupu. ĩgū dupuyumakū ĩārā, ĩagukakōāñurā. “¿Marĩrē iroque naásū waarokuri?” ārĩ gūña, gũiri merā ĩgū puru tuyañurā. Irasirigu Jesús ĩgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, ĩgūrē waaburire werenugāyupu doja:

³³ —Ōārō péka! Marĩ Jerusalēgue waarā yāa. Iroque yu āārĩpererā tĩgu, paía oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wiasūguko. ĩgūsā yare: “Boaburo”, ārĩrākuma. Irasirirā judío masaka āārĩmerāguere wiarākuma.

³⁴ ĩgūsā yare burida, siku eotúbira, buro tārārākuma. Irasiri odo, yare wējērākuma. ĩgūsā yare wējēadero puru, urenu waaró merā masāguko, ārĩyupu Jesús.

Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea

(Mt 20.20-28)

³⁵ Puru Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesús puro waa ejanugā, ĩgūrē āsū ārĩ sērēñurā:

—Guare buegu, gua sērērōsũta guare irika! ārĩñurā.

³⁶ Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeéonorē yu irimakū gāāmerĩ musā?

³⁷ ĩgūrē yujñurā:

—Mu Opu ñajāgū, guadere mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārĩñurā.

³⁸ Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Musā yare sērērērē pēmasĩbea. Yu buro ñerō tariguko. ¿Yu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatĩūrākuri? ¿Yare ĩgūsā wējērōsũ musādere ĩgūsā wējēmakū, bokatĩūrākuri? ārĩyupu.

³⁹ —Bokatĩukōārāko, ārĩ yujñurā.

Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Yu irirosū musāde ñerō tari, boarāko. ⁴⁰ Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasĩbea. Yupu āmusiadi āārĩmĩ irire. Irasirirā ĩgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, ārĩyupu.

41 Gajerã Jesús buerã pe mojõmarã gapu Santiago, Juan Ìgüsã Jesúre sêrêrîrê pérã, Ìgüsã merã guañurã. 42 Ìgüsã guamakü Ìãgü, Jesús Ìgüsãrê Ìgü puro siiu needõ, ãriyupu:

—I nikü marã oparã Marîpüre bûremumerã Ìgüsãyarãrê turaro merã dorema, Ìgüsã dorerire iridorerã. Irire masîa musã. 43 Musã tamerã Ìgüsã irirosü iribirikoa. Musã watopeguere opu ããrîduagu, musãrê moãboegu irirosü ããrîrõ gãamea. 44 Sugu musã watopegue ããrîgü gajerã nemorõ ããrîduagu, ããrîpererãrê moãboegu irirosü ããrîburo. 45 Ynde irasüta ããrã. Yu ããrîpererã tîgü masaka yure iritamuburo, ãrîgü meta aaribú. Yu gapu Ìgüsãrê iritamugü aaribú. Irasîrigu wãrã masakare yu boari merã Ìgüsã ñerõ iridea wajare wajaribosagu aarîgü iribu, ãriyupu Jesús.

Jesús Bartimeo wãikugure koye Ìãbire taudea
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Puru Jesús Ìgü buerã merã Jericógue ejayupu. Iri makãrê tariwãgãmakü, wãrã masaka Ìgüsã merã waañurã. Ìgüsã waari maa turo sugu koye Ìãbi doayupu. Ìgü Bartimeo wãikugu, Timeo magü ããrîyupu. Ëmurîkû iri maa turo masakare niyeru sêrê doanínayupu. 47 Masaka: “Jesús Nazaretmu aarîmi”, ãrîmakü pégu, ãsü ãrî gainínugãyupu:

—Jesús, David parãmi ããrîturiagu, yure bopoñarî merã Ìãka! ãriyupu.

48 Ìgü irasü ãrî gainîmakü pérã, wãrã masaka: “Toeaka!” ãrãdiñurã. Ìgüsã irasü ãrîkerepuru, Ìgü gapu Ìgü gainíadero nemorõ:

—David parãmi ããrîturiagu, yure bopoñarî merã Ìãka! ãrî gainíyupu.

49 Ìgü irasü ãrîmakü pé, Jesús dujanugãja, masakare:

—Siurika Ìgürê! ãriyupu.

Ìgü irasü ãrîmakü pérã, gajerã Ìgürê siiu: “Ësuyaka! Wãgãnugãka! Murê siiumi”, ãrîñurã.

50 Ìgüsã irasü ãrîmakü pé, Ìgüya surîro wekamañerê túweapí, pari wãgãnugã, Jesús puro ejanugãjayupu. 51 Jesús Ìgürê sêrêñayupu:

—Ñeéonorê yu murê irimakü gããmerî? ãriyupu.

Bartimeo yujuyupu:

—Buegu, yure koye Ìãmakü irika! ãriyupu.

52 Jesús Ìgürê ãriyupu:

—Mu yure bûremurî opáa. Irasîrigu tausüa, ãriyupu.

Ìgü irasü ãrîmaküta, koye Ìãbiradi õãrõ Ìãmasiakõãyupu. Puru maague Jesúre tuyawãgãyupu.

11

Jesús Jerusalégue ejadea
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Puru Jesús Ìgü buerã merã Jerusalégue ejaburo dupuyuro, Betfagé, Betania wãikuri makãrî puro ejaruroriyupu. Iri makãrî Olivos wãikuri buuru ããrîdujimejãrõ ããrîyuro. Iroque ejaçu, Jesús pérã Ìgü buerãrê ãsü ãrî iriyupu:

2 —Si makã marî bokatiürõ ããrîrî makãgue waaka! Iroque ejarã, sugu burrore Ìgüsã sianúadire neõ suñarõ peyasüña marîgürê bokajarãkoa. Ìgürê kura, ãrîrika! 3 Sugu musãrê: “¿Nasirimurã yãrî?” ãrîmakü: “Marî Opu gããameami. Dapora wiagukumi doja”, ãrîka! ãrî iriyupu.

4 Īgū irasū āřĩmakū, pērā waa, maa turo āārĩřĩ wii disipuro burrore Īgūsā sianúadire bokaja, Īgūrē kurañurā. 5 Īgūsā irasirimakū ĩārā, iro āārĩřā sērēñañurā:

—¿Nasirirā yáři? ¿Nasirimurā burrore kurari? āřĩñurā.

6 Īgūsā irasū āřĩmakū pērā, Jesús ārāderosūta wereñurā. Īgūsā irasū āřĩ weremakū pērā: “Āĩaka!” āřĩ yuñañurā. 7 Puru burrore Jesús purogue āĩañurā. Āĩja, Īgūsāya wekama surire túwea, burro weka peoñurā. Jesús Īgū wekague marĩbeja waayupu. 8 Masaka wárā Īgūsāya wekama surire túwea āĩ, Īgū waaburi maarē sēōpídupuyuñurā Īgūrē buremurā. Gajerā yukū dũpũri pũrikũrire diti, maarē pídupuyuñurā, Īgū waarĩ maa ōārĩ maa āārĩburo, āřĩřā.

9 Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū puru tũyarāde āsū āřĩ gainĩñurā:

Marĩ Opũre usũyari sĩrā! Ī Marĩpu marĩrē taugũ iriudi ōārō aariburo.

10 Marĩ Opũ ñajāburi ōārō aariburo. Marĩ ñekū David opũ āārĩderosūta ōārō āārĩburo.

Marĩpũre: “Ōātaria mu āārĩpererā Opũ amũgasigue āārĩgũ”, āřĩ, usũyari sĩrā! āřĩñurā.*

11 Irasirigu Jesús Jerusalēgue eja, Marĩpũya wiigüe ñajāa, āārĩpereri iri wiimague āārĩřĩrē ĩāpeokōāyupu. Īā odo, Betaniague Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā waayupu. Īgūsā iroque waaripoere ñamikague āārĩsiayuro.

*Jesús higueraḡũ dũka marĩdire ñañmakū iridea
(Mt 21.18-19)*

12 Gajĩna gapũ Betaniague āārānerā Jerusalēgue goedujāañurā doja. Jesús iroque goedujāaḡũ, uaboakōāyupu. 13 Yoarogue merā higuera wāĩkũdire ōārō pũrikũdire ĩā: “Dũkakũkoa”, āřĩgũ ĩāgũ waadiyupu. Irigu gapũ dũka marĩyuro. Dũkakũripoe āārĩbiriyo. Irasirigu pũri direta bokajayupu. 14 Irigu dũka marĩmakū ĩāgũ, Jesús āsū āřĩyupu:

—Igu dũkare masaka neō dupaturi baabirikuma. Neō dũkakũbirikoa, āřĩyupu.

Īgū irasū āřĩmakū, Īgū buerā pēñurā.

*Jesús Marĩpũya wiigüe duarārē béowiudea
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

15 Puru Jerusalēgue eja, Jesús Marĩpũya wiigüe ñajāyupu. Iroque doebiri duarārē, wajarĩrādere béowiuyupu. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarĩ kũmarĩrē yomeéwiunokōāyupu. Bujare dua doanĩrāya doaripēřĩdere irasūta iriyupu. 16 “Neō duari āĩ ñajābirikōāka, Marĩpũya wiiguere!” āřĩyupu Jesús masakare. 17 Āsū āřĩ bueyupu Īgūsārē:

—Marĩpu Īgũya werenĩřĩ gojadea pũgue āsū āřĩdi āārĩmĩ: “Yaa wii, yũre buremurā yũre sērēřĩ wii wāĩkũrokoa. Irasirirā āārĩpereri nikũ marā i wiigüe yũre sērērā aarirākuma”, āřĩdi āārĩmĩ. Musā gapũ, Īgū irasū āřĩkerepũũ, yajarimasāya wii irirosū āārĩmakū yāa, āřĩyupu Jesús.

18 Īgū irasū āřĩmakū, āārĩpererā masaka pégũkakōañurā. Irasirirā paĩa oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Īgūrē gũñurā. “¿Nasiri ĩrē wējērākuri?” āřĩ gũñamañurā. 19 Puru naĩmejāripoe Jesús Īgū buerā merā iri makārē wiriwāgākōāyupu doja.

* 11:10 Sal 118.25-26

*Jesús buerã higeragu boanugãdire ããdea
(Mt 21.20-22)*

²⁰ Gajinu boyoripoe maague waarã, higeragu nugũrĩgue merãta ñainugãdire ããñurã. ²¹ Pedro irĩgure Jesús arãdeare güña, ĩgũrẽ arĩyupu:

—Buegu, ããka! Igu higeragu mu boadoredi boakõãsiayo, arĩyupu.

²² Jesús uyũyupu:

—Marĩpũre buremuka! ²³ Diayeta musãrẽ werea. Sugu Marĩpũre buremugũ, ĩgũrẽ: “I buũrure dia wãdiyague béoka!” arĩmakũ, ĩgũ arãderosũta waarokoa. Musã: “Marĩpũ ãsũ irimasĩbirikumi”, arĩ güñarõ marĩrõ: “Ĩgũrẽ yũ sãrẽaderosũta waarokoa”, arĩ buremumakũ, Marĩpũ diayeta irasirĩgukumi.

²⁴ Irasirĩgu musãrẽ irire weregura doja. Marĩpũre sãrẽrã: “Yũ sãrẽrõsũta waarokoa yũre”, arĩ buremumakũ, musã sãrẽrõsũta irigukumi. ²⁵ Irasirirã Marĩpũre musã sãrẽburo dupuyuro gajerã musãrẽ ñerõ irideade waja ĩgũsã merã guarire pirika! ĩgũsã ñerõ irideade kãtika! Irasirimakũ ããgũ, Musãpũ ãmũgasigue ããrĩgũ musã ñerõ irideade kãtigukumi. ²⁶ Gajerã musãrẽ ñerõ irideade musã kãtibirimakũ ããgũ, ĩgũde musã ñerõ irideade kãtibirikumi, arĩyupu Jesús.

*Judío masaka oparã Jesúre: “¿Noã mũrẽ doreri?” arĩ sãrẽñãdea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)*

²⁷ ĩgũ irasũ arãdero pũru, dupaturi Jerusalẽgue waañurã doja. Irogue eja, Jesús Marĩpũya wĩigue waanamakũ ããrã, paía oparã, Moisés gojadeade buerimasãde, judío masaka mũrã merã ĩgũ pũrogue waa ejanũgã, ²⁸ ĩgũrẽ sãrẽñãñurã:

—¿Noã mũrẽ doreri mu irasirimakũ? ¿Noã mũrẽ: “Ãsũ irika!” arĩrĩ? arĩñurã.

²⁹ Jesús ĩgũsãrẽ uyũyupu:

—Yũde musãrẽ sãrẽñãgura. Musã uyũmakũ, yũde musãrẽ uyũgura. ³⁰ ¿Noã Juãrẽ masakare deko merã wãiyedoregu iriuyuri, Marĩpũ, o masaka? Uyũjuka! arĩyupu Jesús.

³¹ ĩgũ irasũ arĩmakũ pãrã, ĩgũsã basi ãsũ arĩ gãme werenĩñurã:

—“Marĩpũ Juãrẽ doredi ããrĩmĩ”, marĩ arĩmakũ, Jesús marĩrẽ: “¿Nasirirã ĩgũ weredeade buremubiriri musã?” arĩbokumi. ³² ããrĩpererã masaka: “Diayeta Juan Marĩpũya kerere weredupuyudi ããrĩmĩ”, arĩ güñama. Marĩ: “Masaka Juãrẽ wãiyedorenerã ããrĩmã”, arĩmakũ, masaka marĩ merã guabokuma, arĩñurã. Masakare güisã, irire irasũ arĩñurã. ³³ Irasirirã: “Masĩbirikoa”, arĩ uyũñurã Jesúre.

Irasirĩgu Jesús ĩgũsãrẽ arĩyupu:

—Musã yũre: “¿Noã mũrẽ irire doreri?” arĩ sãrẽñãdeade yũde musãrẽ uyũjubea, arĩyupu.

12

*Jesús ñerã moãrã keori merã buedea
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)*

¹ Pũru Jesús paía oparãrẽ, Moisés gojadeade buerimasãrẽ, judío masaka oparãrẽ keori merã ãsũ arĩ wereyupu:

—Sugu masakũ ĩgũya pooegue ĩgũdarire otekumi. Ote odo, iri pooe tũro ãtãyeri merã sãrĩsãkumi. ãtãyegue ĩgũ karabipiri gobere irikumi. Wii ãmarĩ wiigãrẽ irikumi, iri pooere korerã õãrõ ãã koreburo, arĩgũ. Irasiri odo, gajerãrẽ iri pooere wayu: “Yaa oteri dukare yũre deko merã sãrãkoa, yũ musãrẽ iri pooere wayuri waja”, arĩkumi. Irasũ arĩ odo, gajerogue

waakōākumi. ² Puru igui n̄iripoe ejamakū, ĩgūrē moāboegure ĩgūya pooere moārā p̄rogue iriukumi, ĩgūya pooema oteri dukare deko merā s̄rēdoregū. ³ Iri pooere moārā gapu ĩgū irogue ejamakū ĩārā, ĩgūrē ñeā, pākuma. Neō gajino s̄irō marĩrō ĩgūrē iridujukuma. ⁴ Puru iri pooe opu gajigu ĩgūrē moāboegure iriukumi doja. ĩgūrē dipurure pá, kāmítúkuma. ĩgūrē burida, iridujukuma. ⁵ Iri pooe opu gajigure iriukumi doja. ĩgūrē wējēkōākuma. Puru wārā iriukumi doja. Surāyerire pá, gajerārē wējēkōākuma.

⁶ Irasirigu iri pooe opu magū, ĩgū b̄uro maigū dita d̄uyakumi. “Yu magūrē b̄uremurākuma”, āri gūñarĩ merā ĩgūrē iriutūnuadikumi. ⁷ Iri pooere moārā gapu ĩgū magū ejamakū ĩārā, ĩgūsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Īta purugure i pooere opabu āārĩmi. ĩgūrē wējēkōārā! Irasirirā marĩ basi i pooere oparākoa”, ārikuma. ⁸ Irasirirā ĩgūrē ñeā, wējē, pooe t̄rogue ĩgūya dupure āiwāgā b̄eokōākuma, āriyupu Jesús.

⁹ Irasū āri odo, ĩgūsārē s̄rēñayupu:

—Iro merē pooe opu, ¿nasirigukuri ĩgūya pooere moārārē? Āsū irigukumi. Iroge waa, ĩgūsārē wējē, ĩgūya pooere gajerā gapure sígukumi.

¹⁰ ¿Musā Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadesa pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āārĩbū:

Suye ātāye wii irimasā ĩgūsā b̄eoadeye merā gajigu gapu oārō turari wii irigukumi.

¹¹ Marĩp̄ irasiridi āārĩmĩ. Marĩ ĩgū irasirideare ĩārā: “Ōātaria”, āri gūñāa, āri gojasūdero āārĩbū, āri weryupu Jesús ĩgūsārē.*

¹² Judío masaka oparā ĩgū i keori merā irasū āri weremakū p̄rā: “Marĩrē: ‘ĩgūsā irirosū ñeā āārā’, āriġū irikumi”, āri p̄masĩ, ĩgūrē ñeā, peresu iridudĩñurā. Irasiridudakererā: “Masaka ĩgūrē marĩ irasirimakū ĩārā, marĩ merā guabokuma”, āri gūñañurā. Irasirirā ĩgūsārē gūi, Jesúre pirikōā, gajerogwe waakōañurā.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre s̄rēñadea
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Puru Jesúre weresāduarā, surāyeri fariseo bumarārē, Herodeya bumarādere Jesús p̄rogue ĩgūrē wári s̄rēña, diaye yujubirimakū iridorerā iriñurā. ¹⁴ ĩgūsā iriuanerā Jesús p̄rogue ejarā, āsū āriñurā:

—Buegu, mu iririkurire masĩa. Mu āriġatoro marĩrō werenĩa. Marĩp̄yare diayeta buea. “¿Naāsū gūñarĩ masaka yure?” āri gūñarō marĩrō diayeta ĩgūsārē werea. Oparārē, ubu āārĩrādere āārĩpererārē s̄rosūta ĩāa. Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marĩrē niyeru wajasearire marĩ wajarimakū, ¿ōāgorari, o ōāberĩ? ¿Wajariro gāāmerĩ, o wajaribirikōārō gāāmerĩ? āriñurā.

¹⁵ Jesús gapu ĩgūsā irigatori merā ĩgūrē ñeā iriduarire masĩsĩā, āsū āriyupu:
—¿Nasirirā yu ñeā yujumakū iriduarĩ musā? Niyeru tire yure āirika! Iri tire ĩāmurā! āriyupu.

¹⁶ ĩgū irasū ārimakū p̄rā, suti āiññurā. Jesús ĩgūsārē s̄rēñayupu:

—I tiguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupu.

—Romano marā opu diapu keori, ĩgū wāita tuuyāa, āri yujñurā.

¹⁷ Irasirigu Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Iro merē romano marā opu āārĩrĩrē ĩgūrē s̄ika! Marĩp̄ya gapure Marĩp̄re s̄ika! āriyupu.

ĩgū irasū ārimakū p̄egukakōañurā.

* 12:11 Sal 118.22-23

Saduceo bumarā, Marīṗu boanerārē masūrīrē Jesúre sērēñadea
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Pṛu surāyeri saduceo bumarā Jesús pṛogue ejañurā. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri būremurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre āsū āārīñurā:

19 –Bueḡu, Moisés marīrē āsū āri gojapīdi āārīmī: “Sugū marāpokūdi pūrā marīkereḡu igore boaweomakū, Īgū pagumu igore dūunorēḡukumi. Irasirirā, Īgū igo merā pūrākūrā Īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, āridi āārīmī. 20 Iripoeguere sugū pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu. 21 Irasirigu Īgū dagu dokamūta Īgū marāpo āārīdeore dūunorēyupu. Īgūde, Īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. Īgūsā pērā dokamūde pūrā marīgūta boakōāyupu. 22 Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā. Īgūsā pṛu Īgūsā marāpode boakōāyupo pama. 23 Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma igore marāpokūadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ĵniño marāpogora āārīḡokuri? āārīñurā.

24 Jesús Īgūsārē yujyupu:

–Musā diaye ḡūñabea. Marīṗuya werenīrī gojadeare, Īgū turaridere musā neō masībea. 25 Boanerā Īgūsā masādero pṛu, Īgūsā ūmūgasigue Marīṗure wereboerā irirosū āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. 26 ĵMoisés gojadea pūguere boanerā Īgūsā masāburire buebiriri? Iripoeguere yukūḡague ūjūrōgue Marīṗu Moisére āsū āridi āārīmī: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opūta āārā”, āridi āārīmī. 27 Irasirirā Īgūsā boanerā āārīkererā, Marīṗu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīṗu boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā, boanerāgue dupaturi masāmurā Opū āārīmi. Irasirirā musā: “Boanerā masābirikuma”, āri ḡūñarā, diaye ḡūñabea, ārīyupu Jesús.

“ĵDīl gapu Marīṗu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” āri sērēñadea
(Mt 22.34-40)

28 Īgūsā Jesús merā werenīripoe sugū Moisés gojadeare buerimasū Īgūsā pṛo ejayupu. Jesús Īgū oārō yujurire pé, āsū āri sērēñayupu Īgūrē:

–ĵDīl gapu Marīṗu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?

29 Jesús Īgūrē yujyupu:

–Gaji doreri nemorō āārīrī i āārā: “Israel bumarā oārō péka! Marīṗu sugūta musā Opū āārīmi. 30 Irasirirā musāya yujupūrārī merā, musā āārīrikuri merā, āārīpereri musā ḡūñarī merā, musā turari merā Marīṗure musā Opūre maīka!” 31 I doreri pṛuma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu pṛo āārīrārē maīka!” I pe dorerita gaji āārīpereri doreri nemorō āārā, ārīyupu Jesús.

32 Īgū irasū ārīmakū, Moisés gojadeare buerimasū āsū āri yujyupu:

–Bueḡu, irasūta āārā. Mu ārīrī diayeta āārā. Marīṗu sugūta āārīmī. Gajigu Īgū irirosū āārīgū mámi. 33 Marīrē marīya yujupūrārī merā, marī ḡūñarī merā, āārīpereri marī turari merā Marīṗure maīrō ḡāamea. Marī basi maīrōsūta gajerārē maīrō ḡāamea. Marīṗure būremurā Īgū iūrō waimurā wējē soepeomakū oāgorāa. I nemorō Marīṗure, masakadere marī maīmakū oātaria, ārīyupu.

34 Īgū pēmasīrī merā oārō yujumakū iā, Jesús Īgūrē ārīyupu:

–Mérō dṡyáa, Marīṗu mu Opū āārīrīrē mu pēmasīburo, ārīyupu.

Jesús irire irasū ārādero pṛu, neō sugū Īgūrē sērēñanemobiriñurā.

“¿Noã parãmi ããrĩturiagu ããrĩrĩ Cristo?” ãrĩ sërẽñadea
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesús Marĩpũya wiigũe buegu, ãsũ ãrĩ sërẽñayupũ:

—¿Nasirirã Moisés gojadeare buerimasã: “Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩmi”, ãrĩrĩ? ³⁶ David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, Ôãgũ deyomarĩgũ Ìgũrẽ weredorederosũta ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi:

Marĩpũ yũ Opũre ãsũ ãrĩmi: “Ôõ, yũ diaye gapũ doaka, yũ merã dorebu! Irasirirĩpoe murẽ ãaturirãrẽ mũ dorerire tarinũgãnemobirimakũ irigũra”, ãrĩmi, ãrĩ gojadi ããrĩmi David.*

³⁷ David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, Ìgũrẽ: “Yũ Opũ ããrĩmi”, ãrĩdi ããrĩmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩkerepũrũ, David Ìgũrẽ irasũ ãrĩyuri? ãrĩyupũ Jesús.

Wãrã masaka iri wiigũe ããrĩrã Ìgũ wererire ãsuyari merã pẽñurã.

Jesús Moisés gojadeare buerimasãyamarẽ weredeã
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesús ãsũ ãrĩ buenemoyupũ:

—Moisés gojadeare buerimasã ñerõ iririre õãrõ pemasĩka! Oparã irirosũ suri yoari sãña, masaka ìurõgũe waagorenama. Makã dekoguere masakare õãrõ buremurĩ merã Ìgũsãrẽ bokatĩrĩ õãdoremakũ gããmemã. ³⁹ Marĩ nerẽrĩ wiiriguere ñajãrã, õãrĩ doaripẽrĩgũe dita doadũama. Bosenurĩ ããrĩmakũdere oparã doarigũe dita doadũama. ⁴⁰ Wapiweyarã nome wajamomakũ ãã, Ìgũsãya wiirire emãnokõãma. Ìgũsãrẽ bopoñarĩ merã ããbirikererã, yoaripoe Marĩpũre sërẽ ìmugatoma, masaka Ìgũsãrẽ: “Marĩpũre õãrõ buremuma”, ãrĩburo, ãrĩrã. Ìgũsã irasiriri waja, Marĩpũ Ìgũsãrẽ gajerãrẽ wajamoãrõ nemorõ wajamoãgũkumi, ãrĩyupũ Jesús.

Wapiweyo bopogo Marĩpũya wiigũe igo niyeru tiri sãdea
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Pũrũ Jesús Marĩpũya wiima Ìgũsã ãmuburi niyeru neeõrĩ kũma pũro masaka Ìgũsã niyeru sãmakũ ãã doaniyupũ. Wãri doebiri oparã iri kũmagũere wãro niyeru sãñurã. ⁴² Sugo wapiweyo iri kũma pũro ejanũgã, pe tigã mérõgã wajakuri tirigãrẽ sãyupo. ⁴³ Iri tirire igo sãmakũ ããgũ, Jesús Ìgũ buerãrẽ siiu, ãrĩyupũ:

—Diayeta mũsãrẽ werea. Igo wapiweyo bopogo niyeru sĩgõ, Marĩpũ ìurõ gajerã ããrĩpererã sãdero nemorõ sãmo. ⁴⁴ Gajerã wãri doebiri oparã wãro sũkerepũrũ, Ìgũsãya wãro dũyãã. Igo gapũ bopogo ããrĩkerego, igo baari wajari-boadeare ããrĩpereri sũpeokõãmo Marĩpũre buremugõ, ãrĩyupũ Jesús.

13

Jesús: “Marĩpũya wii bẽosũrokoa”, ãrĩ weredeã
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Marĩpũya wiigũe ããrãdi wiriaripoe sugũ Ìgũ buegu ãsũ ãrĩyupũ:

—Gũare buegu, ããka i wiire pagari ãtãyeri merã irideã wii miẽrẽ, ãrĩyupũ.

² Jesús Ìgũrẽ yajũyupũ:

—Mũsã i wiire wãri wiire daporare ããdãã. Pũrugũe neõ suye ãtãye gajiyẽ weka weamũrĩadeade dujabirikoã. ããrĩpereri mutãdijapereakõãrokoa, ãrĩyupũ Jesús.

Jesús: "I ūmu pereburi dupuyuro āsū waarokoa", āri weredea (Mt 24.3-38; Lc 21.7-36)

³ Pura Jesús ĩgū buerā merā Olivos wāikuri buúru Marĩpuya wii bokatiũrō āārĩri buúrugue waayupa. Jesús irogue eja doamakū, Pedro, Santiago, Juan, Andrés ĩgūrē ĩgūsā seyaro sērēñañurā:

⁴ —Guare wereka! ĩNaásū āārĩmakū, mu ārāderosū waarokuri? ĩÑeéno iri ĩmugukuri, iri āārĩpereri irasū waaburi dupuyuro? āriñurā.

⁵ Jesús ĩgūsārē yajayupa:

—Ōārō pēmasĩka! Gajerā musārē ārĩgatorire pébirikōāka! ⁶ Wārā ārĩgatorimasā arirākuma. "Yu Marĩpu iriudi Cristo āārā", ārĩrākuma. ĩgūsā irasū ārĩgatomakū pērā, wārā masaka ĩgūsārē buremurākuma.

⁷ Masaka musā puro gāmewējērĩrē pērā, yoarogue marā gāmewējērĩ kerere pērā, gukabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepura, i ūmu pereburo dũyarokoa dapa. ⁸ Su bumarā, gaji bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikū marā, gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Wārĩ makārĩguere nikū ñomerokoa. Masaka wārā waboari merā boarākuma. I āārĩpereri merā masaka ñerō taripuroriwāgārĩrākuma.

⁹ Gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musā judío masaka nerērĩ wiirigue āārĩmakū, musārē parākuma. Musā yare buremurĩ waja makārĩ marā oparā purogue, iri nikū marā oparā purogue āiāsūrākoa. Irasirimakū, musā Marĩpuya ōārĩ kerere wererākoa ĩgūsārē. Irasirirā musā basi ōārō pēmasĩka! ¹⁰ I ūmu pereburo dupuyuro Marĩpuyare wererā āārĩpereri buri marārē ĩgūya kerere wererākuma. ¹¹ Masaka musārē oparā purogue āiāmakū: "ĩNaásū ārĩrākuri ĩgūsārē?" ārĩ gūñarikumerāta waaka! Oparā musārē sērēñamakū, Marĩpu gūñarĩ sirĩ merā wererākoa. Irasirirā musā basi werenĩbirikoa. Ōāgū deyomarĩgū iritamurĩ merā, ĩgū werenĩrĩ sirĩ merā wererākoa.

¹² I ūmu pereburo dupuyuro masaka ĩgūsā pagupūrārē, ĩgūsā tĩrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā ĩgūsā pūrārē, pūrā ĩgūsā pagusāmarārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. ¹³ Yare musā buremurĩ waja āārĩperero marā masaka musārē iāturi doorākuma. Musārē ĩgūsā ñerō irikerepura, yare buremurĩrē piribirimakū, Marĩpu musārē taugakumi.

¹⁴ I ūmu pereburo dupuyuro ñegārē Marĩpure iāturigure iārākoa. Marĩpuya wiigue ĩgūrē āārĩdorebiridea wiigue nĩmakū iārākoa. Iripoegue Marĩpuya kerere weredupuyudi Daniel ĩgūrē gojadi āārĩmĩ. ĩgū gojadeare bueguno, pēmasĩburo. Āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ: "Iro ĩgū nĩmakū iārā, Judea nikũgue āārĩrā buurĩgue ūmaduriburo". ¹⁵ Irasū waaripoere masakare ñerō waarokoa. Sugu ĩgūya wii wegague āārĩgū wii poekague ĩgūyare āigū ñajābirikōāburo. ¹⁶ Sugu ĩgūya pooerigue āārĩgūde ĩgūya surire wiigue āigū dujābirikōāburo. ¹⁷ Irasū waarinurĩrē nijĩpagosā nome, gajerā ĩgūsā pūrā mirĩrāgā oparā nomede bure ñerō tarirākuma. ¹⁸ Irasirirā Marĩpure āsū ārĩ sērēka: "Puibu āārĩmakū, irasū waabirikōāburo", ārĩ sērēka!

¹⁹ Irasū waarinurĩrē masaka ñerō tarirākuma. Marĩpu i ūmurē iripuroridero puraere masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ĩgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²⁰ Irasirigu Marĩpu masakare i ñerō waarĩre: "Yoaripoe waabirikōāburo", ārĩgukumi. ĩgū irasiribirimakū, neō sugu masakū taribiribokumi. Irasirigu ĩgū beyenerārē bopofasā, ĩgūsārē ñerō waarĩre: "Iropāta waaburo", ārĩgukumi.

²¹ Irasū ñerō waaripoere gajerā musārē: “Īāka! Ōōta Cristo āārīmi”, o “Sōō āārāmi Cristo”, āārīmakū pérā, b̄remubirikōōka! ²² Wārā āārīgatorikurā aarīrākuma. Surāyeri: “Ȳu Marīp̄u iriudi Cristo āārā”, o “Marīp̄uya kerere weredupuyurimasā āārā”, āārīrākuma. Irasirirā masakare ĩgūsā āārīgatorire b̄remudorerā, wāri gajino iri ĩmurākuma. Irasirikererā, Marīp̄u beyenerā ĩgūrē b̄remuduūmakū irimasībirikuma. ²³ Iri irasū waaburi dupuyuro musārē i āārīpererire weresiāa. Irasirirā ōārō pémasīka! āārī wereyup̄u Jesús ĩgū buerārē.

Jesús i āmugue ĩgū dupaturi aariburire werede
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesús āsū āārī werenemoyup̄u ĩgūsārē:

–Irasū ñerō waarīnūrī p̄uḡa, abe āmum̄u naītīākōāgukumi. Ńamimude boyonemobirikumi. ²⁵ Neñukā āmugasigue āārīrā yuridijarīrākuma. Őmarōgue marā turarāde naradari merā b̄eosūrākuma. ²⁶ Irasū waaripoere masaka yu āārīpererā ĩgū, b̄uro turari merā, gosewasiriri merā mikāyebogue i nikūguere dupaturi aarīmakū ĩārākuma. ²⁷ Ȳure wereboerārē āārīperero i nikūguere iriugura. Irasirirā yaarārē Marīp̄u beyenerārē āārīpererogue āārīrārē yu p̄urogue neōrākuma.

²⁸ Ire musā masīburo, āārīgū, higeragu keori merā weregura. Irigū pū maa-mamakū ĩārā: “Bojori waaburo mérōgā d̄uyāa”, āārī masīa. ²⁹ Irigū waarósūta i āārīpereri yu āārī irasū waamakū ĩārā: “Marīp̄u iriudi dupaturi aariburo mérōgā d̄uyāa”, āārī masīrāko. ³⁰ Dayeta musārē werea. I āārīpereri yu āārī, dapora marā ĩgūsā boapereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³¹ Őmagasi, i nikūde pereakōārokoa. Ȳu werenīrī garū neō perebirikoa. Āārīpereri yu musārē āārīrōsūta waayuwarīkurokoa.

³² Ȳu dupaturi aariburinārē, iri horare neō sugū masībemi. Marīp̄ure wereboerā āmugasigue āārīrāde masībema. Ȳu Marīp̄u magūde masībema. Ȳup̄u sugūta masīmi.

³³ Musāde yu aariburinārē masībema. Irasirirā ōārō pémasīrī merā yūka! “Ḡuare iritamuka!” āārī sērēka Marīp̄ure! ³⁴ I keori merā musārē weregura. Wīi op̄u yoarogue gāmeñajāgū waaburi dupuyuro ĩgūrē moāboerārē ĩgūya wiire koredorekumi. Surāyerire ĩgū moārīrē pīkumi. Gajigure wīi disip̄uro koredorekumi, ĩgū dujariburire ōārō yūdoregū. ³⁵ Irasiri odo, waakōākumi. ĩgūrē moāboerā garū ĩgū dujariburinārē neō masībirikuma. Ńamika, o ñami deko, āgābo wereripoe, o boyoripoe aaribokumi. ĩgūsā ōārō yūbirimakū, ĩgū gūñaña marīrō aarīgū, ĩgūsārē kārīrārē bokajagukumi. Wīi op̄ure moāboerā ĩgū dujariburinārē ĩgūsā masībīriderosūta musāde yu dupaturi aariburinārē masībema. ³⁶ Gūñaña marīrō yu aariburire masīrā, yure ōārō pémasīrī merā yūka! Sugū kārīgū irirosū āārīgū yure ōārō yūbirikumi. ĩgū irirosū āārībīrikōōka! ³⁷ Ȳu musārē āārīrē āārīpererārē ārīgura. Őārō pémasīrī merā yūka! āārī wereyup̄u Jesús ĩgū buerārē.

14

Oparā Jesúre ñeāburire āmudea
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Penū pascua bosenu, judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu d̄uyaripoe paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā. Jesúre āārīgatori merā ĩgūsā ĩgūrē ñeā, wējēburire āmuñurā. ² Irire āmurā, āsū āārīñurā:

—I bosenu āārīmakū Īgūrē ñeābirikōārā! Masaka marī merā guarā, marīrē gaini turibokuma, āārīnurā.

Sugo nomeō Jesúre sārōrī piupeodea
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Jesús Betania wāikuri makāgue, Simón kāmi boadiya wiigue āārīyuru. Īgū iri wiigue āārīrā merā baa doanīripoe sugo nomeō suru sārōdiru opago Jesús puro ejanugāyupo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridiru, sārōrī “nardo” wāikuri wajapari opadiru āārīyuro. Irirure tūpā, Jesúya dipurure piupeoyupo.

⁴ Gajerā iri wiigue āārīrā igo irasirimakū Īārā, gua, āsū ārī gāme werenīnurā: —ĪNasirigo iri sārōrīrē irasiriwasiribéokōārī? ⁵ Igo irire duamakū, trescientos niyeru tiri su bojori moā wajataropā wiriboakuyo. Iri waja merā boporārē iritamuboakomo, āārīnurā. Igo irasirire suyubiriñurā.

⁶ Jesús gapu Īgūsārē ārīyuru:

—Igre garibobirikōāka! ĪNasirī āgre garibori? Igo yare ōārīrē yāmo.

⁷ Boporā musā watopeguere āārīnikōārākuma. Irasirirā Īgūsārē iritamuduarā iritamumasā. Yu tamerārē musā merā āārīnīmakū Īābirikoa. ⁸ Igo ōārō iriduro bokatiūrō yare ōārō iriamo. Yaa dupure masāgobegue Īgūsā pīburi dupuyuro āmuyugo, yare sārōrī piupeosiamo. ⁹ Diayeta musārē werea. Marīpu masakare tauri kerere wererā āārīperero i ūmugue waagorenarā, igo yare irideadere gajerārē wererākuma, igore guñaburo, ārīrā, ārīyuru Jesús.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Puru Judas Iscariote wāikugu sugu Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu paia oparā purogue waa, Īgū Jesúre Īgūsāguere Īgūrē ĩmuburire werenīyuru.

¹¹ Īgū irasū ārīmakū pērā, usuyari merā: “Īgūrē mu guare ĩmumakū, niyeru murē wajarirākoa”, āārīnurā.

Irasirigu Judas: “ĪNaāsū āārīmakū Īgūsārē yu Jesúre wiamakū ōākuri?” ārī guñayuru.

Jesús Īgū buerā merā baatūnudea
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Puru judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu puroririnū āārīmakū, Marīpu ĩūrō oveja majīrārē wējē baañurā. Irinata Jesús buerā Īgūrē āsū ārī sērēñañurā:

—ĪNoogue mu pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? ārīñurā.

¹³ Īgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús Īgū buerā pērārē āsū ārī iriuyuru:

—Jerusalēgue waaka! Iroque sugu dekosoro kōāwāgāgū musārē bokatirīgukumi. Īgūrē tuyaka! ¹⁴ Īgū, wiigue ñajāmakū, iri wii opure: “Guare buegu, āsū ārī sērēñadoreami: ‘ĪDī taribugue yu buerā merā i pascua bosenu ē baagakuri?’ ārāmi”, ārīka! ¹⁵ Musā irasū ārīmakū pé, wāri taribu ūmarōgue āmuadea taribuguerē ĩmugukumi. Iroque marī baaburire āmuka! ārīyuru Jesús.

¹⁶ Irasirirā iri makāgue waa, iroque eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁷ Puru naimejāripoe Jesús Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā iri taribugue baagu ejayuru. ¹⁸ Īgūsā baa doanīripoe Jesús Īgūsārē ārīyuru:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā watopemu yu merā baa doanīgūta yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, āriyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pérā, buro bujawereri merā sugano dita ĩgūrē sērēñayoñurā:

—¿Yu āārīrī marē ĩmubu? āriñurā. Gajerāde irasū dita āārīñurā.

²⁰ Jesús ĩgūsārē yujyupu:

—Sugu musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu yu merā baaguta āārīmi. ²¹ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure āārīpererā tīgūrē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa. Īgū deyoabirimakū ōāboyo, āriyupu.

²² Jesús, ĩgūsā baaripoe pārē āi, Marīpue: “Marē usayari sīa”, ārī, pea, ĩgūsārē āsū āri guereyupu:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āriyupu.

²³ Puru iiriripare āi, Marīpue: “Marē usayari sīa”, ārī, ĩgūsārē iripare sīyupu. Irasirirā āārīpererā iirīñurā.

²⁴ Īgūsārē āsū āriyupu:

—I yaa dí āārā. Yu masakare boabosagu yaa dí béori merā wārārē Yuru: “Īgūsārē ōārō irigara”, ārīdeare iriyuwarikugukoa. ²⁵ Diayeta musārē werea. Īgui dekore marī datora iirīrosū yu dupaturi neō iirīnemobirikoa. Puru Yuru ĩgūyarārē dorerogue musā merā maama ĩgui dekore iirīgukoa, āriyupu Jesús ĩgū buerārē.

Jesús Pedroro: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, āriḡukoa”, āri werede
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Puru Marīpue bayapeo odo, Olivos wāikari buurugue waakōāñurā doja. ²⁷ Irogo Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Musā āārīpererā gūñaturaro marīrō yure béowāḡāperekōārākoa. Musā irasiriburire Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: Yu oveja koregure wējēmakū irīgukoa. Irasirimakū, ĩgūyarā oveja ūmawasiriakōārākuma, āri gojasūdero āārībú.*

²⁸ Yu boadigie masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āriyupu.

²⁹ Pedro gapu Jesúre āriyupu:

—Īgūsā āārīpererā marē béowāḡākerepuru, yu gapu marē neō béowāḡābirikoa, āriyupu.

³⁰ Jesús ĩgūrē yujyupu:

—Marē diayeta werea. Dapagā ñami āḡābo pea wereburi dupuyuro mu yure masikeregu urea gajerārē: “Masībea”, āriḡatogukoa, āriyupu.

³¹ Pedro ĩgūrē āriyupu:

—Yu mu merā boabu āārīkeregu: “Masībea”, āriḡatobirikoa, āriyupu.

Āārīpererā ĩgū buerā Pedro ārīrōsū dita āriñurā.

Jesús Getsemanígue Marīpue sērēdea
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Puru Getsemaní wāikurogo ejañurā. Irogo Jesús ĩgū buerārē:

—Ōōta doaka musā dapa! Marīpue sērēḡū waagú yāa, āriyupu.

³³ Irasū ārī odo, Pedro, Santiago, Juārē siiuwāḡāyupu. Īgū buro gūñariku, bujawereyupu. ³⁴ Īgūsārē āriyupu:

* 14:27 Zac 13.7

—Buro bujawereri merā kōmoma goero péñakoa. Kārīmerāta òò doa yúka! āriyupũ.

³⁵⁻³⁶ Irasũ āri odo, yoawayaro waanemo, yebague moomejāja, Marīpure āsũ āri sērēyupũ:

—Au, āārīpererire irimasīa mũ. I yũ ñerō tariburire tauduagu tauka! Yũ irasũ ārikerepũ, yũ gāāmerōsũ iribirikōāka! Mũ gāāmerōsũ gapũ yure waaburo, āriyupũ.

³⁷ Pũũ Īgūsā pũrogue ejagu, Īgūsā kārīrārē bokajayupũ. Pedrore āriyupũ:

—Simón, ¿kārīgũ yāri? ¿Nasirigu su horanogora yare kārībita yúmasīberí?

³⁸ Kārīmerāta! Marīpure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribokoa, ārīrā! Musā gũñarī merā òārīrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatūbea, āriyupũ.

³⁹ Irasũ āri odo, Marīpure Īgũ sērēaderosũta dupaturi sērēgũ waayupũ doja.

⁴⁰ Dupaturi Īgūsā pũro ejagu, kārīrārēta bokajayupũ doja. Īgūsārē wuja pũrītariyuro. Irasirirā, naásũ āri yujumasībirinũrā.

⁴¹ Ureagora kārīrārē bokajagu, Jesús Īgūsārē āriyupũ:

—Siuñajā, kārīka pama! Iropāta ejāa. Yure āārīpererā tīgūrē ñerāguere wiari hora ejasiāa. ⁴² Wāgānugāka! Náka, waarā! Yure wējēduarāguere yure ĩmubu aarisiami, āriyupũ Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Īgũ irasũ āri wereripoe Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemũ āārādi ejayupũ. Wārā masaka sareri majīrī, yukũ dukari opanerā Jesús pũrore Īgũ merā ejañurā. Īgūsā paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā iriuanerā āārīñurā. ⁴⁴ Īgūsā Jesús pũro ejaburi dupuyuro Judas Īgūsārē āsũ āri weredi āārīmi: “Yũ Īgũya wayupārārē mimigũta āārīgukumi. Īgūrē ñeā, òārō sia, āiaka!” ārīdi āārīmi.

⁴⁵ Judas, Jesús pũro ejaguta: “Gũare buegũ”, ārī, Īgũya wayupārārē mimiyupũ.

⁴⁶ Īgũ mimimakũ ĩārā, Judas merā aaranerā Jesúre turaro merā ñeāwāgāñurā.

⁴⁷ Sugũ Jesús buegũ gapũ paia opure moāboegure sareri majī merā Īgũya gāmpūrē dititā dijukōāyupũ. ⁴⁸ Jesús gapũ Īgūsārē āriyupũ:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yukũ dukari merā sugũ yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosũ yare ñeārā aarirī? ⁴⁹ Ũmarikũ Marīpũya wiigũe musā watopegue buebũ. Iroguere musā yure neō ñeābiribu. Musā irasiriri Marīpũya werenirī gojadea pũgue gojaderosũta waarō yāa yure, āriyupũ Jesús.

⁵⁰ Jesúre ñeāmakũ ĩārā, āārīpererā Īgũ buerā sugureta ũmaweonúwāgākōāñurā.

⁵¹ Sugũ maamũ Īgũ ōmasiariñe merā dita Jesúre tũyayupũ. Īgũdere ñeākōāñurā. ⁵² Īgūsā Īgūrē ñeāmakũ, Īgũ ōmasiariñerē meépí, surí marīgũ ũmaduriwāgākōāyupũ.

Jesúre oparā pũrogue āiadea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Pũũ Jesúre paia opũ pũrogue āijañurā. Iroguere paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā āārīpererā nerēñurā. ⁵⁴ Pedro gapũ yoawayaro Jesúre tũyañajāa, paia opũya wii dispũro ñajārōma yebague eja, Marīpũya wiire korerā surara merā peame tũro sũma doaniyupũ.

55 Paia oparã, judío masaka murã, ããrĩpererã irogue nerẽanerã Jesúre ãrĩgatori merã weresãmurãrẽ ãmarã iriñurã Ìgürẽ wějẽmurã. Irasirikererã, bokabiriñurã. 56 Wãrã gajerã ãrĩgatori merã Jesúre weresãkerepuru, keoro ejabiriyuro. 57 Gajerãde wãgãñugãja, ãrĩgatori merã ãsũ ãrĩ weresãñurã:

58 —Гна, Ìgũ ãsũ ãrĩmakũ pébu: “Marĩpuya wii masaka iridea wiire béokõãgura. Puru ãrenu waarõ merã gaji wii, masaka iribiri wiire irigura”, ãrĩmi, ãrĩñurã.

59 Ìgũsã irasũ ãrĩrĩde keoro ejabiriyuro.

60 Irasirigu paia opu Ìgũsã watopegue wãgãñugãja, Jesúre sêrẽñayuru:

—¿Ìgũsãrẽ yujuberi mu? ¿Nasirirã murẽ irasũ ãrĩ weresãrĩ? ãrĩyuru.

61 Jesús gapu yujubiriyuru. Ìgũ yujubirimakũ ãã, paia opu dupaturi sêrẽñayuru doja:

—¿Mu Marĩpu õãtarigu magũ Cristota ããrĩrĩ?

62 Jesús Ìgürẽ ãrĩyuru:

—Yu Ìgũta ããrã. Yu ããrĩpererã tĩgürẽ Yuru turagu diaye gapu doamakũ ããrãkoa. Õmugasima mikãyebori weka yu aarimakãdere ããrãkoa, ãrĩyuru Jesús.

63 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, paia opu Ìgũ guarire Ìmugũ, Ìgũya surĩrore tũãyegue, ãsũ ãrĩyuru:

—¿Nasirimurã gajerã Ìgürẽ weresãrĩrẽ pénemobokuri marĩ? 64 Musã, Ìgũ basita Marĩpure ñerõ ãrĩrĩrẽ pésiãa. ¿Naásũ gũñarĩ? ãrĩyuru.

Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ããrĩpererã ãsũ ãrĩñurã:

—Marĩpure Ìgũ ñerõ ãrĩrĩ waja boaburo, ãrĩñurã.

65 Irasirirã surãyeri Jesúre síku eotú, surĩro gasiro merã Ìgũya koyere siabiato, Ìgürẽ pá:

—“¿Noã murẽ pári?” ãrĩbokaka! ãrĩñurã. Marĩpuya wiire korerã Jesúre ãã, Ìgũya diapure burõ pánañurã.

Pedro Jesúre masĩkeregu: “Masĩbea”, ãrĩdea

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

66 Pedro gapu paia opu ya wii disipuro ñajãrõma yebague doaníyuru. Iro Ìgũ doaripoe sugo nomeõ paia opu moãboego ejayuro. 67 Ìgũ peame turo sũma doanimakũ ããgõ, Ìgürẽ ãsũ ãrĩyuro:

—Mude Jesús Nazaretmu merã ããrĩdita ããrã, ãrĩyuro.

68 Pedro ãrĩgatori merã ãsũ ãrĩ yujuyuru igore:

—Ìgürẽ masĩbea. Mu irasũ ãrĩrĩrẽ pémasĩbirikoa yu, ãrĩyuru.

Irasũ ãrĩ, iri wii turoma sãrĩrõ disipurogue wiriaripoeta ãgãbo wereyuru.

69 Moãboego Pedrore dupaturi ãã, iro ããrĩrãrẽ ãrĩyuro doja:

—Ñi, Jesús merãmuta ããrĩmi, ãrĩyuro.

70 Pedro dupaturi igore ãrĩgatoyuru doja:

—Ããrĩbea yu, ãrĩyuru.

Mérõgã puruta iro ããrĩrã Pedrore ãrĩñurã doja:

—Mu diayeta Jesús buerã merãmuta ããrã. Mu Galileamuta ããrã. Pémasĩrõta Ìgũsã irirosũ werenia, ãrĩñurã.

71 Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pedro ãrĩyuru:

—Marĩpu péuro diayeta werea. Yu masãrẽ diaye werebirimakũ, Marĩpu yure wajamoãburo. Yu masã werenigürẽ masĩbea, ãrĩyuru.

⁷² Īgū irasū āřīřipoeta dupaturi āgābo wereyupū. Pedro, āgābo weremakū pēgu, Jesús Īgūrē: “Āgābo pea wereburo dupuyuro mu yare masīkeregu, urea: ‘Masībea’, āřīgatogukoa”, āřādeare gūñaboka, būro oreypū.

15

Jesúre Pilato pūro āijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Boyodujimejāřipoe āāřīpererā judío masaka oparā, paía oparā, mūrā, Moisés gojadeare buerimasā nerē: “¿Nasirirākuri marī Jesúre?” āřī wereniñurā. Werení odo, Īgūrē sia, āiŵāgā, Pilatore wiañurā. ² Pilato Jesúre sērēñayupū:

—¿Muta āāřīřī judío masaka Opū? āřīyupū.

—Mu āřīrōsūta Īgūta āāřā, āřī yujuyupū Jesús.

³ Paía oparā Jesúre: “Ī ĩerō iridī āāřīmi”, āřī, wāri weresāñurā.

⁴ Īgūsā irasū āřīmakū pēgu, Pilato dupaturi Jesúre āsū āřī sērēñayupū:

—¿Neō yujuberi? Péka! Īgūsā murē wāri weresārā yāma, āřīyupū.

⁵ Jesús gapū neō yujubiriyupū. Irasirigū Pilato Īgukakōāyupū.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Bojorikū pascua bosenu āāřīmakū, Pilato sugū peresugue āāřīgūrē masaka wiudoregure wiunayupū. ⁷ Iřipoere Barrabás wāikūgu gajerā romano marā oparārē béoduarā masakare wējēnerā merā peresugue āāřīyupū. ⁸ Iri bosenu āāřīmakū, Pilato pūrogu wārā masaka nerē:

—Mu bojorikū irinarōsūta irika doja! āřī sērēñurā.

⁹ Pilato Īgūsārē yujuyupū:

—¿Musā judío masaka Opūre yu wiumakū gāāmerī? āřīyupū. ¹⁰ Pilato, paía oparā Jesúre Īaturisā, Īgūsā Īgūrē wiamakū masīgū, irasū āřīyupū. ¹¹ Paía oparā gapū masakare: “Barrabáre wiuka!” āřī gainídoreñurā.

¹² Īgūsā irasū āřīmakū pé, Pilato Īgūsārē sērēñayupū:

—Musā judío masaka Opū, āřīgū merā gapūre, ¿nasirimakū gāāmekuri?

¹³ Īgū irasū āřīmakū, būro gainīřī merā:

—Curusague pábiatū wējēka Īgūrē! āřīñurā.

¹⁴ Pilato Īgūsārē āřīyupū:

—¿Ñeéno ĩerīřē iriari Īgū, musā irasū āřīmakū?

Īgūsā gapū dupaturi:

—Curusague pábiatū wējēka Īgūrē! āřī gainiñurā.

¹⁵ Irasirigū Pilato Īgūsā Īgū merā ōārō dujamakū iriduagu, Īgūsā gāāmerōsūta Barrabáre wiuyupū. Jesús gapūre tārādore, pūru surarare wiayupū, Īgūrē curusague pábiatūdorega.

¹⁶ Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wii dispūroma yebague āijañurā. Irogu āāřīpererā surarare Jesús pūro neeñurā. ¹⁷ Pūru surīro būro diariñerē Īgūrē sāñurā. Īgūya dipūre pora bero Īgūsā iriadea berore peoñurā. ¹⁸ Pūru: “Bāremurā aarika judío masaka Opūre!” āřī gainiñurā.

¹⁹ Īgūya dipūre yuku duka merā pá, Īgūrē siku eotúbiranañurā. Īgūrē būridarā ñadukapuri merā ejamejājanañurā. ²⁰ Pūru irasiri būrida odo, surīro diariñerē túwea, Īgūya surīrore sāñurā doja. Irasiri odo, Īgūrē curusague pábiatū wējēmurā āiākōāñurā.

Jesúre curusague pábiatúdea
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Igürē āīārā, sugu Cirenemu Simón wāikugare poeague āārādi dujarigare bokatīrīñurā. Igū Alejandro, Rufo wāikurā pagu āārīyupu. Igürē bokatīrī, Jesús kōādea curusare kōādoreñurā.

²² Gólgota wāikurogue Jesúre āījañurā. “Gólgota”, āīrō: “Masaku dipuru boaweadea pero”, āīdūaro yāa. ²³ Irogue eja, Jesúre igui deko mirra wāikari merā morēadeare tīādiñurā. Jesús gapu iirībiriyupu. ²⁴⁻²⁵ Pugu irogue ñamigāgā nueve hora āārīmakū Jesúre curusague pábiatú āīwāgānūkōāñurā pama. Odo, igūya surīre: “¿Noārē dujarokuri?” āīboka birañurā, irire igūsā basi gāme dukawamurā.

²⁶ “Ī āsū iridea waja boami”, āīrā: “Īta judío masaka Opu āārīmi”, āī gojadea majīrē curusague igū weka pábiatúñurā. ²⁷ Jesús merā pērā yajarīkurārē gajī curusarigūe pábiatú āīwāgāñūñurā. Sugure igū diaye gapu, gajigūe kúgapu pábiatú āīwāgāñūñurā. ²⁸ Jesúre igūsā irasirimakū, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta waayuro: “Igū ñerī irigu irirosū ñerā merā wējēsūgukumi”, āī gojasūdero āārībū.

²⁹ Masaka irogue āārīrā Jesús pūro ejanugāja, buridari merā Igürē Igūsāya dipure sagui, ñerō werenīñurā.

—Jūá, mu Marīpuya wiire béo, pugu arenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogūkoa, āī werenību. ³⁰ Irasirigu mu basi tauka! Curusague merā dijarika! āīñurā. ³¹ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Igürē āsū āī buridañurā:

—Gajerā gapure taumi. Igū basi gapu taumasībemi. ³² Diayeta Cristo, Israel bumarā Opu āārīgū, curusague merā Igū dijarimakū ĩārā, marī Igürē buremurākoa, āī buridañurā. Igū merā pábiatú āīwāgāñūñūanerāde irasūta āī buridañurā.

Jesús boadea
(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Goeripoe āārīmakū, i nikū āārīpererogue naītākōāyuro. Ure hora gora naītāyuro. ³⁴ Ure hora ejamakūta Jesús buro gainīyupu:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? āīyupu. Irasū āīgū: “Yu Opu, yu Opu ¿nasirigu yure béori mu?” āīgū iriyupu. ³⁵ Surāyeri iro āārīrā, Igū irasū āī gainīmakū pērā:

—Péka! Marīpuya kerere weredupuyudire Eliare siiugu yámi, āīñurā.

³⁶ Sugu igūsā merāmu ūmawāgā, igui deko piari yosadea yusure yuku yuwague siatú, Jesúre iirīburo, āīgū soemuúyupu. Irasū soemuúgū, āsū āīyupu:

—Īñārā marī, Igū curusague āārīgūrē Elías āīdijugu aarimakū, āīyupu.

³⁷ Jesús buro gainī, kōmoakōāyupu. ³⁸ Igū kōmomakūta Marīpuya wii poekama taribu disipuro kāmūtari gasiro ūmarō gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro.

³⁹ Jesús boamakū ĩāgū, romano surara opu:

—Ī diayeta Marīpu magū āārādañumi, āīyupu.

⁴⁰ Nomedo yoaweyarogue Jesúre ĩūñīñurā. Igūsā nome watopeguere María Magdalena āārīyupo. Gajego María Santiago, Igū tīgū José pago āārīyupo. Gajego Salomé āārīyupo. ⁴¹ Jesús Galileague āārīmakū, Igürē iritamunerā nome āārīñurā. Gajerā nome wārā āārīñurā, Jerusalēgue Igū merā waanerā nome.

Jesúya dupure masãgobegue pídea
(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Naimejari poe aarimakū, judío masaka siuñajārīnū ñajāburo dupuyuro José, Arimatea wāikuri makāmū Pilato p̄rogue ejayupū. Judío masaka oparā watopemū aārīyupū. Īgū Marīpū Īgūyarārē doreburire yūgū iriyupū. Irasirigu gūiro marīrō Pilato p̄ro eja, Jesúya dupure yáabu sērēyupū.

⁴⁴ Īgū irasū ārī sērēmakū, Pilato pégakakōāyupū. Irasirigu surara opare siiu: —Ī Jesús aārīrōta boakōārī? ārī sērēñayupū.

⁴⁵ Surara opū Īgūrē: “Boakōāmi”, ārī yujmakū pégu, Pilato Josére Jesúya dupure aīdijudoreyupū.

⁴⁶ Irasirigu José oārī surīro gasiro wajari, Jesúya dupure aīdiju, iri gasiro merā ōmayupū. P̄rū su gobe masãgobe ūtāyegue mádea gobegue píyupū. Irasiri odo, iri gobere ūtā majī merā biayupū. ⁴⁷ Īgū Jesúya dupure yáamakū, María Magdalena, gajego María José pago ĩāñurā.

16

Jesús masādea
(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajārīnū* tariadero p̄rū, María Magdalena, gajego María, Santiago pago, gajego Salomé, sūrōrī wajariñurā Jesúya dupure piupeomurā. ² Semana aārīp̄roriririnarē† Īgūsā nome ñamigāgā, abe marīriripoe Jesúya dupure yáadea masãgobegue waañurā. ³ Irogue waarā:

—Noā marīrē iri masãgobe biadea ūtā majīrē tūpābosarākuri? ārī wereniwāgāñurā.

⁴ Irogue ejarā, iri gobere biadea ūtā majī miērē gajerogue oyamakū ĩāñurā.

⁵ Irasirirā iri gobegue ñajāa, sugū maamū diayemapārē gapū surīro yoaro oārō borero sāñadi doamakū ĩāñurā. Īgūrē ĩārā, ĩagukakōāñurā.

⁶ Īgū gapū Īgūsāno merē ārīyupū:

—Gukabirikōāka! Musā Jesús Nazaretmūrē, Īgūsā curusague pábiatú wējēadire āmarā yāa. Masāsiami. Ōōrē mámi. Īāka, Īgūsā Īgūrē piaderore!

⁷ Īgū buerārē, irasū aārīmakū Pedrore wererā waaka! Īgū musā dupuyuro Galileague waasiami. Irogue musā Īgūrē ĩārākoa Īgū arīderosūta, ārīyupū.

⁸ Īgū irasū aārīmakū pé, būro guka naradari merā waakōāñurā. Būro gūisīā, gajerārē Īgūsā ĩādeare werebiriñurā.

Jesús María Magdalenarē deyoadea
(Jn 20.11-18)

⁹ Jesús semana aārīp̄roriririnu boyoripoe, Īgū masādero p̄rū María Magdalenarē deyoap̄roriyupū. Igo su mojóma pere gajī mojó peru p̄rēbejarā wātēārē Īgū béowiusūdeo aārīyupo. ¹⁰ Jesús igore deyoadero p̄rū, Īgū buerārē igo ĩādeare werego waayupo. Īgūsā būro bujawereri merā orerā iriñurā. ¹¹ Igo Īgūsārē: “Jesús okami, Īgūrē ĩābū”, ārī wererire pérā, būremubiriñurā.

Jesús Īgū buerire t̄yarā p̄rārē deyoadea
(Lc 24.13-35)

¹² P̄rū Jesús gajerā p̄rārē makā t̄rogue waarārē deyoayupū. Īgū deyoap̄rorigu, deyoderosū deyobiriyupū. Irasirirā Īgūrē ĩāmasībiriñurā.

* **16:1** Judío masaka siuñajārīnū, sábado aārā. † **16:2** Semana aārīp̄rorinuno, domingo aārā.

13 Īgūrē ĩāmasĩ, pũũ ĩgũ buerã ããĩrõgũe waa, Jesũs ĩgũsãrē deyoadeare wereñurã. ĩgũsãdere bũremudũabiriñurã.

*Jesũs ĩgũ buerãrē ĩgũyare buedoregũ pĩdea
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

14 Jesũs ĩgũ boa, masãdero pũũ, ĩgũ buerã pe mojóma pere su gubu suru pẽrẽbejarãrē ĩgũsã baa doanĩrõgũe deyoa, ãĩyũpũ:

—¿Nasirĩã, yũ masãdea kerere pẽkererã, bũremuberi, ĩgũsã mũsãrē werekerepũũ? Bũremurĩ opabea mũsã, ãĩyũpũ.

15 Pũũ ĩgũsãrē ãsũ ãĩyũpũ doja:

—Ããĩpererogũe marãrē Marĩpũ masakare tauri kerere wererã waaka!

16 Yũre bũremurã, deko merã wãĩyesũrã tausũrãkuma. Yũre bũremumerã gapũ peamegũe beosũrãkuma. 17 Yũre bũremurã yũ wãĩ merã, yũ turaro merã wãtẽãrē masakagũere ñããnerãrē beowiurãkuma. Gaji masã ya ĩgũsã dupuyuro werenĩmasĩbirideare werenĩrãkuma. 18 ãñarē ñeãmakũ, ĩgũsãrē ñerõ waabirikoa. Nima iirĩmakũdere pũrĩbirikoa. Pũrĩrikũrãrē ĩgũsãya mojórĩ merã ñapeomakũ, ĩgũsãrē pũrĩrĩ tarirokoa, ãĩyũpũ Jesũs ĩgũ buerãrē.

*Jesũs ãmũgasigũe mũrĩadea
(Lc 24.50-53)*

19 Marĩ Opũ Jesũs irasũ ãrĩ were odoadero pũũ, Marĩpũ ĩgũrē ãmũgasigũe ãĩmũrĩayũpũ. Irasirigũ irogũe eja, Marĩpũ diaye gapũ eja doayũpũ. 20 ĩgũ buerã ĩgũ masakare tauri kerere ããĩrĩpererogũe wererã waañurã. ĩgũsã irasũ weregorenamakũ, marĩ Opũ Jesũs ĩgũsãrē iritamunĩkõayũpũ. Irasirigũ ĩgũ turari merã ĩgũsãrē iri ĩmurĩrē irimakũ irinayũpũ, masakare ĩgũsã wererire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ bũremudoregũ.

Iropãta ããrã.

SAN LUCAS

Lucas, opɔ Teófilo wáikugure gojadea

1-2 Opɔ Teófilo, yɛ mɔrɛ òàdorea. Gɛa watopere Jesús irinugádeare iánerá gɛare ígɛya kerere buema. Wárá gajirá, ígɛsá gɛare buederosúta keoro gojanugásianerá áaríma. 3-4 Yɛde áarípereri Jesús irinugádeare masípeodugɛ, òárò buebɛ. Irasirigɛ mɔrɛ gajirá buedeare: “Diyeta áará”, ári masíburo, árigɛ, irire keoro gojáa.

Maríprɛ wereboegɛ Juan masakare wáiyerimasú deyoaburire weredea

5 Herodes, Judea níkú mará opɔ áaríripoe sugɛ paí Zacarías wáikugɛ áaríyupɛ. Ígɛ, paí Abías wáikugɛya bumɛ áaríyupɛ. Ígɛ marápo Isabel wáikugo, paí Aarón wáikugɛ parámeò áaríturiagogue áaríyupo. 6 Ígɛsá pèrãgueta Maríprɛ iüròrè diayemarè irirá, Moisére doreri pídeedere tarinugábiriñurá. Irasirirá gajirá ígɛsárè: “Ñerí irirá áaríma”, árimasíbiriñurá. 7 Isabel pürá marígòno áaríyupo. Irasirirá pürá marírata, muñuakòãñurá.

8 Sunɔ Zacariaya bumarárè Maríprɛya wiigwe Maríprɛ iürò moárí áaríyuro. Irasirirá, ígɛ paíare iridorederosúta irirá irogue waañurá. 9 Irogue ejadero purɛ, ígɛsá paía irinaròsú Zacariare süròrí soemubure beyebokañurá. Irasirigɛ Zacarías Maríprɛya wiima taribugwe soemugú ñajáyupɛ. 10 Ígɛ irire soemuripoe iri taribu wirinugárògue wárá masaka Maríprɛre sèrèrã iriñurá. 11 Ígɛ soemuripoe sugɛ Maríprɛre wereboegɛ süròrí soemurò diaye garɛ Zacariare deyoayupɛ. 12 Zacarías ígürè iãgɛ, iãguka, nasirimasíbiriypupɛ. Buro güiyupɛ. 13 Ígɛ güimakú iãgɛ, Maríprɛre wereboegɛ garɛ ásu áriyupɛ:

—Zacarías, güibirikòãka! Maríprɛ mɛ sèrèrèrè pémi. Mɛ marápo Isabel sugɛ majígú pürákugokumo. Ígürè “Juan” wáiyeka! 14 Ígɛ merá buro usɛyagukoa. Wárá gajirá ígɛ deyoamakú, usɛyarákuma. 15 Ígɛ Maríprɛ iüròrè ubu áarígú meta áarígukumi. Igui deko pãmuríre, siburidere neò iiribirikumi. Ígɛ deyoaburi dupiyurogueta Óãgú deyomarígürè opatarisiagukumi. 16 Wárá Israel bumarárè Maríprɛre güñaduúnerárè dupaturi güñamakú irigukumi doja. 17 Marí Opɔ aariburi dupiyuro Elías Maríprɛya kerere weredupiyudi werederosúta Óãgú deyomarígú turari merá masakare weregukumi. Pagúsamará ígɛsá pürá merá òárò áaríburo, árigɛ; tarinugárímasãdere opará dorerire òárò yujɛburo, árigɛ, Maríprɛyare weregukumi. Irasirigɛ masaka marí Opɛre òárò usɛyari merá bokatíríñeáburo, árigɛ, irire weregukumi, áriyupɛ Maríprɛre wereboegɛ Zacariare.

18 Ígɛ irasú árimakú pégɛ, Zacarías sèrèñayupɛ:

—¿Nasirigɛ yɛ ire: “Diyeta áará”, árimasíbukurí? Yɛ bugurogora áará. Yɛ marápode búro áarímo, áriyupɛ.

19 Ígɛ irasú árimakú pégɛ, ásu ári yujɛyupɛ:

—Yɛ Maríprɛre wereboegɛ, Gabriel wáikugɛ, Maríprɛ purò áarígú áará. Ígɛta yɛre iriuami, mɔrɛ i òárí kerere weredoregɛ. 20 Dapagore yɛ wererire mɛ bɛremubiri waja, wereníbi dujagukoa. Mɛ magú deyoadero purɛ, werenígukoa doja. Maríprɛ: “Irasú waaburo”, árimakú, yɛ mɔrɛ áráderosúta waarokoa, áriyupɛ Gabriel Zacariare.

²¹ Īgū irasū āri wereripoere masaka, iri taribu wirinugārōgue āārīrā Zacariare yūrā iriñūrā. “¿Naásū waayuri, Īgū iropa yoaripoe deymarīgū?” āri gūñāñūrā. ²² Zacariás iri taribugue āārādi wirijagu, Īgūsārē weredugū, neō werenímasībiriuyupū. Irasirigū Īgūya mojóri merā irikeoyupū. Masaka, Īgū irasirimakū iārā: “Iri taribugue Marīpu Īmuadeare iāgukakōākumi”, āri gūñāñūrā.

²³ Zacariás Marīpūya wiigie Marīpu ĩūrō moārīrē iripeo, Īgūya wiigie goe-dujáakōāyupū. ²⁴ Pūru Īgū marāpo Isabel nijīpo āārīnugāyupū. Su mojómarā abe neō wiriro marīrō igoya wiigie āārīkōāyupū. ²⁵ Āsū āri gūñayupo: “Marīpu, yū pūrā marīgō āārīdeore iritamugū irasū yāmi, masaka yare iābéobirikōāburo, ārīgū”.

Marīpūre wereboegu Mariare Jesús deyoaburire weredea

²⁶ Isabel nijīpo āārīnugādero pūru, su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejari abe waarō merā Marīpu Īgūrē wereboegu Gabriere Galilea nikūma makā Nazaret wāikuri makāgue, ²⁷ sugo nomeō María wāikūgo, neō sugū ūmūu merā āārībeo pūroge iriuyupū. Igo, Josē wāikūgu opū David parāmi āārīturiagu merā marāpukūbo iriyupo. ²⁸ Gabriel, igo āārīrōgue ñajāa, igore:

—Mūrē oādorea. Marīpu mūrē oārō irigū āārīmi. Īgū marī Opū mū merā āārīmi. Āārīpererā nome nemorō mūrē oārō iritarinugāgukumi, āri oādoreyupū.

²⁹ María, Īgūrē iāgō, Īgū irasū ārīrīrē pégo, pégukakōāyupū. “¿Naásū ārīdūaro irikuri Īgū yare oādoreri?” āri, būro gūñayupo. ³⁰ Igo gūkamakū iāgū, Marīpūre wereboegu āriyupū:

—María, gūibirikōāka! Marīpu ĩūrōrē mū oārī bokabū. Mū merā ūsuyami.

³¹ Irasirigo mū dapagorare nijīpo āārīnugāgokoa. Sugū majīgū pūrākugokoa. Īgūrē “Jesús” wāiyegokoa. ³²⁻³³ Īgū ubu āārīgū meta āārīgukumi. Marīpu āārīpererā nemorō turagu, Īgūrē: “Yū magū āārā mū”, ārīgukumi. David, mū magū ñekū, Israel bumarā opū āārīdi āārīmī. Marīpu Davire opū piderosūta mū magūdere Opū pígukumi Israel bumarārē dorenībure. Īgū doreri neō perebirikoa, āriyupū.

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégo, María Īgūrē sērēñayupo:

—¿Nasiriro yare irasū waabukuri, yū neō sugū ūmūu merā āārībirikeremakū? āriyupo.

³⁵ Igo irasū ārīmakū pégu, āsū āriyupū:

—Oāgū deymarīgū mūguere dijarigukumi. Marīpu āārīpererā Opū turari, su ĩmikāyēbo túbiaro irirosū ejarokoa mūrē. Irasirigū mū magū deyoabu, Marīpūyagu oāgū āārīgukumi. Masaka Īgūrē: “Marīpu magū āārīmi”, ārīrākuma. ³⁶ Mū basudeo Isabede, būro āārīkerego, sugū majīgū pūrākugokumo. Masaka igore: “Pūrā marīgō āārīmo”, ārīkeremakū, su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejari abegora opasiamo. ³⁷ Marīpūre Īgū iridūari, neō diasabea, āriyupū.

³⁸ Īgū irasū ārīmakū pégo, María āriyupo:

—Yū marī Opūre moāboego āārā. Marīpu, mū ārīrōsūta iriburo yare, āriyupo. Igo irasū ārādero pūru, Marīpūre wereboegu waakōāyupū.

María Isabere iāgō waadea

³⁹ Irinūrīta María mumurō merā Judea nikū ūtāyuku watopegue āārīrī makāgue waayupo. ⁴⁰ Iroge eja, Zacariaya wiigie ñajāa, Isabere

õãdoreyupo. ⁴¹ Igo õãdorerire pémakū, Isabel magū igoya patoregue ããrĩgú buro gãmeñayupu. Igo, Õãgū deyomarĩgūrē opatariyupo. ⁴² Irasirigo turaro merā ãsū ãrĩyupo:

—Marĩpu ããrĩpererā nome nemorō mūrē õãrō iritarinugāmi. Mũ magūdere õãrō yāmi. ⁴³ Mũ, yũ Opũ pago yũre ĩãgō ejamakū õātaria. ⁴⁴ Mũ õãdorerire yũ pémakūta, yũ magū yaa patoregue ããrĩgú buro usuyari merā gãmeñami. ⁴⁵ Marĩpũre wereboegu mūrē wereadeare: “Keoro waarokoa”, ãrĩ buremusiã, õãrō usuyari merā ããrā, ãrĩyupo Isabel Mariare. ⁴⁶ Irasirigo María ãsū ãrĩyupo: Yaa uyũpũrãgue yũ Opũre: “Õātaria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩa.

⁴⁷ Marĩpu yũre taugu merā buro usuyāa.

⁴⁸ Yũ ubu ããrĩgō ããrĩkeremakū, Marĩpu yũre ĩgūrē moãboegore gũñami. Irasirirā dapagora merā masaka yũre: “Marĩpu igore õãrō iridea merā buro usuyadeo ããrĩmō”, ãrĩnkõãrĩakuma.

⁴⁹ Marĩpu turatarigu yũre wári õãrĩrē yāmi. ĩgū õātariyu, neō ñerĩ opabi ããrĩmi.

⁵⁰ ããrĩpererā goepeyari merā ĩgūrē buremurārē bopoñanĩkõãgukumi.

⁵¹ ĩgū turari merā wári õãrĩrē iri ĩmumi. “Gua gajirā nemorō ããrā”, ãrĩ gũñarānorē ubu ããrĩrā dujamakū yāmi.

⁵² Oparārē ubu ããrĩrā dujamakū yāmi. Ubu ããrĩrā: “Gajirā nemorō ããrĩbea”, ãrĩ gũñarā gapũre oparā dujamakū yāmi.

⁵³ Hãboarimasārē wári õãrĩ sĩmi. Wári oparā gapũre neō gajino opamerā dujamakū yāmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marĩ ñekūsāmarārē: “Iritamugara”, ãrĩderosũta Abrahārē, ĩgū parāmerā ããrĩturiarādere iritamunĩkõãmi. Irasirigu marĩ Israel bumarārē, ĩgūrē moãboerārē ĩgū ãrĩdeare neō kãtiro marĩrō bopoñarĩ merā iritamunĩkõãmi, ãrĩyupo María.*

⁵⁶ María, Isabel merā urerā abegora ããrĩyupo. Pũru igoya wiigue goe-dujãakõayupo.

Juan masakare wãyerimasã deyoadea

⁵⁷ Pũru Isabel majĩgū deyoarinopoe nijĩwãgũdero pũru, igo magū deyoayupu. ⁵⁸ Irasirirā igo pũro ããrĩrā, igoyarā, Marĩpu igore õãrō iridea kerere pērā, igore usuyatamurā waañurā. ⁵⁹ Igo magū deyoadero pũru, su mojóma pere gajĩ mojó ureru pērēbejarinurĩ waaró merā majĩgūrē ĩgūya dũpũma gasirogārē* wiirirā waañurā. ĩgūrē ĩgū pagũ “Zacariás” wãrē wãiyedũadiñurā. ⁶⁰ Isabel gapũ ĩgūsārē:

—ããrĩbea. ĩgū: “Juan” wãikugukumi, ãrĩyupo.

⁶¹ Igo irasũ ãrĩmakū pērā, igore:

—ĩmarĩ irasũ wãikubukuri? Neō mũyarā irasũ wãikurā máma, ãrĩñurā.

⁶² Irasirirā Zacariare: “¿Mũ naásũ wãiyedũakuri?” ãrĩrā, mojórĩ merā irikeo, sērēñañurā. ⁶³ Irasirigu Zacariás su taboa majĩ sērē, iri majĩgue:

—“Juan wãikugukumi”, ãrĩ gojayupu. ĩgū gojarire ĩãrā, gũkakõãñurā. ⁶⁴ Irire gojagũta Zacariás werenĩbi ããrãdi werenĩakõayupu doja. Irasirigu Marĩpũre: “Õātaria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩyupu. ⁶⁵ ããrĩpererā Zacariás pũro ããrĩrā, ĩgū

* 1:54-55 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7 * 1:59 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē ĩgū pũrā ãmarē: “Yaarā ããrĩburo”, ãrĩgū, ĩgūsãya dũpũma gasirogārē wiiridoredi ããrĩmi. Pũru iri dorerire Moisere pídi ããrĩmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā ããrĩturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsã pũrā ãmarē su mojóma pere gajĩ mojó ureru pērēbejarinurĩ waaró merā ĩgūsã deyoadero pũru irasũ yāma.

werenímakū pérā, gúkakōāññurā. Āārīpererogue Judea nikū marā ūtāyuku watopegue āārīrārē Juan deyoadeare wereñurā. ⁶⁶ Īgū deyoadea kerere pérā, āārīpererā gūña, āsū ārī gāme sērēñañurā:

—Ī majīgū buḡuro waagú, ċnaásū āārīrikugukuri Marīpū turari merā deyoadi? ārīñurā.

Zacarias Marīpūre bayapeodea

⁶⁷ Zacarias, Ōāgū deyomarīgūrē opatarigū Marīpū Īgūrē weredorerire āsū ārī wereyupū:

⁶⁸ Marīpūre Israel bumarā Opūre usayari sīrā! Marī Īgūyarā pūroque marīrē taugū aarīmi.

⁶⁹ Irasirigū marīrē taubure turatarigūre iriugukumi. Īgū, David Marīpūre moāboerimasū āārīdi parāmi āārīturiagugue āārīmi.

⁷⁰ Iripoegue Marīpū, Īgūya kerere weredupiyurimasā ñerī marīrā merā marīrē tauburire āsū ārī weredi āārīmi:

⁷¹ “Āārīpererā musārē Īaturirārē, wajarākūrārē, musārē tariweremakū irigūra”, ārī weredi āārīmi.

⁷² Irasirigū marī ñekūsāmarārē: “ ‘Musārē bopoñarī merā Īāgū, ōārō irigūra’, ārīdeare neō kātibirikoa”, ārī weredi āārīmi.

⁷³ Irire Marīpū marī ñekū Abrahārē weredi āārīmi.

⁷⁴ Irasirigū marīrē Īaturirārē wijatagukumi, gūiri marīrō Īgū dorerire iritayaburo, ārīgū.

⁷⁵ Āārīperero marī okaro bokatūrō marīrē Īgūyarā, diayemarē irirā āārīmākū irigukumi, ārīyupū Zacarias.

Irasū ārī odo, Īgū magūgārē ārīyupū:

⁷⁶ Makū, masaka murē: “Marīpū āārīpererā nemorō turagūya kerere weredupiyurimasū āārīmi”, ārīrākuma. Mū, marī Opū aariburi dupiyuro Īgū aariburi maarē diayema maa āmugú irirosū Īgūyare wereḡu waagukoa.

⁷⁷ Marīpūyarārē āsū ārī wereḡukoa: “Marīpūre: ‘Gūña ñerō irideare kātika!’ ārī sērēmakū, musārē kātīgukumi. Irasirigū musārē perebiri peamegue waabonerārē taugukumi”, ārīgukoa.

⁷⁸ Marīpū marīrē bopoñarī merā maīsā, āmū, maamanū boyoro irirosū waamakū irigukumi, āmūgasigue merā marīrē taubure iriugu.

⁷⁹ Nañīārōgue āārīrārē boyori sīgukumi perebiri peamegue waabonerārē Īgūrē masīburo, ārīgū. Irasirigū marīrē Īgū merā ōārō siñajārī bokamakū irigukumi, ārī wereyupū Zacarias.*

⁸⁰ Majīgū ōārī gūñarī merā, Marīpū turari merā masāyupū. Masaka marīrōgue yoaripoe āārīyupū. Iroque āārīgúta Israel bumarārē buenḡāyupū.

2

Jesús deyoadea (Mt 1.18-25)

¹ Marīpū magū deyoaburi dupiyuro romano marā opū Augusto wāikūgu Īgūya nikū marārē āārīpererārē keoñabu, Īgūsā wāirē gojatúdozeyupū. ²⁻³ Irasirirā āārīpererā masaka Īgūsā ñekūsāmarā deyoadea makārīgūe Īgūsā wāirē gojatūrā waañurā. Siria nikū marā opū Cirenio wāikūgu āārīripoe gojatúnugāññurā.

* 1:79 Mal 3.1; Is 9.2

⁴ Irasirigu Joséde, Galilea nikūma makā Nazaretgue āārādi, Judea nikūma makā Belégue waayuru. Belén, David deyoadea makā āārīyuro. Īgū, David parāmi āārīturiagu āārīsīā, irogue waayuru. ⁵ Īgū marāpo āārībo María merā Īgū wāirē gojatūgu waayuru. María gapu nijīpo āārīyupo. ⁶ Irasirigo irogue āārīgō, nijiwāgūyupo. ⁷ Kārīrī wīi uturimakū ĩā, José, María merā wekua wiigue kārīrā waañurā. Iri wiigue María neō pūrākubeo āārīdeo, majīgū pūrākunugāyupo. Īgū deyoamakū, surī gasiri merā ōma, wekua baari korogue Īgūrē sāyupo.

Marīp̄re wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

⁸ Belén turogue ovejare korerimasā āārīñurā. Nāmiriku irogue dita Īgūsāyarā ovejare koreboyoanañurā. ⁹ Irogue Īgūsārē gūñāñā marīrō sugu Marīp̄re wereboegu deyoayuru. Īgū deyoamakū, Marīp̄re gosesiriri Īgūsārē boyoyuro. Irasū waamakū ĩāguka, buro gūñurā. ¹⁰ Marīp̄re wereboegu āsū ārīyupu Īgūsārē:

—Gūbirikōāka! Musārē ōārī kerere āirigu yāa, āārīpererā masaka usuyaburire. ¹¹ Dapagā ñami, David deyoadea makāguere musārē taubu deyoami. Īgū Marīp̄re iriudi, Cristo musā Op̄u āārīmi. ¹² Musā majīgūrē ĩārā waarā, surī gasiri merā ōmadire, wekua baari korogue sāñagūrē bokajarākoa. Irasirirā Īgūrē ĩārā: “Diayeta āārāñumi”, ārīrākoa, ārīyupu.

¹³ Īgū irire ārīripoeta gajirā wārā Marīp̄re wereboerā deyoa, Marīp̄re buremurā āsū ārī bayañurā:

¹⁴ Marīp̄re ūmugasigie āārīgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrā! I ūmugue Īgū merā ōārō āārīrā siñajārī opaburo, ārī bayañurā.

¹⁵ Marīp̄re wereboerā ūmugasigie marīadero puru, ovejare korerimasā Īgūsā basi gāme werenīñurā:

—Nāka, dapagorata Belégue! Marīp̄re wereboegu marīrē wereaderosūta ĩārā waarā! ārīñurā.

¹⁶ Irasirirā mumurō merā ĩārā waañurā. Irogue eja, Josére, Mariare bokañurā. Majīgū gapure wekua baari korogue sāñagūrē ĩāñurā. ¹⁷ Īgūrē ĩārā, iro āārīrārē Marīp̄re wereboegu majīgūyamarē wereadeare wereñurā. ¹⁸ Īgūsā irire weremakū pérā, āārīpererā pégukakōāñurā. ¹⁹ María gapu āārīpereri Īgūsā wererire pégo, igoya yujupūrāgueta gūñaduripiyupo. ²⁰ Ovejare korerimasā Marīp̄re wereboegu wereaderosūta āārīpereri Īgūsā péadea, ĩādea keoro waamakū ĩārā, Marīp̄re: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari merā goedujāakōāñurā.

Jesúre Marīp̄rya wiigue āīadea

²¹ Puru su mojóma pere gaji mojó ureru pērēbejarinarī waaró merā majīgūrē Īgūya dupuma gasirogārē wiiriñurā. Wiiri odo, Marīp̄re wereboegu Mariare, ĩgo nijīpo āārīburo dupiyuro ārīderosūta Īgūrē “Jesús” wāyeñurā.

²² Puru Moisés: “Āsū irika ūmūrē pūrākūadero puru!” ārīdeare iripeo, José, María merā Jesúre Jerusalégue āīāñurā, Marīp̄rya wiigue Marīp̄re: “Muyagu āārīmi”, ārī ĩmurā waarā. ²³ Irire irirā, Marīp̄re dorederosūta iriñurā. Āsū ārī gojasūdero āārībú Marīp̄re doreri gojadea pūgue: “Āārīpererā ūma deyoaruporirā Marīp̄ryarā āārīburo”, ārī gojasūdero āārībú. ²⁴ Irasirirā José, María merā Jerusalégue Marīp̄re dorederosūta irirā waañurā. Āsū ārī gojasūdero āārībú doja: “Pērā buja, o Īgūsā marīmakū buja irirosū deyorāgā pērā sīka, Marīp̄re ĩūrō wējē soepeoburo, ārīrā”.

²⁵ Iripoere Jerusaléguere sugu buguro Simeón wāikugu āārīyupu. Īgū ōāgū, Marīpure buremugū āārīyupu. Israel bumarārē taugu aaribure yūgu iriyupu. Ōāgū deyomarīgū Īgū merā āārīnikōāyupu. ²⁶ Iripoegue Ōāgū deyomarīgū Īgūrē āsū āri weredi āārīmi: “Cristo, Marīpu iriubure iābita boabirikoa mu”, āriđi āārīmi. ²⁷⁻²⁸ Jesúre Īgū pagusāmarā Jerusaléguē āijarinurē Ōāgū deyomarīgū Simeōrē Marīpuya wiigüe waadoreyupu. Marīpu dorederosūta Jesúre iri wiigüe āījamakū iā, Simeón Īgūrē kōā, Marīpure usuyari sī, āsū ārīyupu:

²⁹ Yū Opu, mu iripoegue ārīderosūta keoro yāa. Irasirigu dapagorare yu murē moōboegu usuyari merā boamasīa.

³⁰ Īi majīgūrē masakare taubure yaa koye merā iāa.

³¹ Īgūrē masīdoregu, āārīpererā masaka iūrōgue iriubu.

³² Īgūta judío masaka āārīmerārē murē masīmakū irigu, sīāgori sīgū irirosū irigakumi.

Āārīpererā masaka: “Marīpu Īgūyarā Israel bumarārē ōārō iritamumi”, ārīrākuma, ārīyupu Simeón.*

³³ Simeón majīgūyamarē irasū ārīmakū pérā, Īgū pagusāmarā péguakakōāñurā. ³⁴ Simeón Īgūsārē: “Marīpu musārē ōārō iriburo”, āri odo, Jesús pagore āsū ārīyupu:

—Īi majīgū Marīpu beyedi āārīmi. Wārā Israel bumarā Īgūrē buremumerā perebiri peamegue béodijusūrākuma. Īgūrē buremurā gapu ūmugasigüe āimurīāsūrākuma. Marīpu turari merā Īgū iri ĩmumakū iārā, wārā masaka űerō werenīrākuma Īgūrē. ³⁵ Irasiriri merā āārīpererā masaka Īgūsāya yujupūrārigüe gūñārē masīsūrokoa. Mu gapu i merā maya yujupūrārē sareri maji merā saremakū pūrīsūrōsū buro bñjaweregokoa, ārīyupu Simeón Marīare.

³⁶ Gajigo Marīpuya wiiguere Marīpuya kerere weredupiyugode āārīyupo. Igo Ana wāikugo, Fanuel magō, Aser bumō, búro āārīyupo. Maamogora marāpukūdeo āārādimō. Puru, su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari bojori waarō merā igo marāpu boakōāyupu. ³⁷ Irasirigo wapiweyo dujayupo. Īgūsā Jesúre Marīpuya wiigüe āījaripoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere āmuriku, űamiriku bereri merā Marīpure sērēnayupo. ³⁸ Jesúre āījamakū iāgō, Īgū puro aari ejanugā, Marīpure usuyari siyupo. Puru āārīpererā Jerusalén marārē taubure yūrārē Jesús deyoadeare wereyupo.

Nazaretgue goedujáadea

³⁹ José, María Jerusaléguē āārānerā, Marīpu dorederosūta āārīpereri iripeo, Galilea nikū Īgūsāya makā Nazaretgue goedujáakōāñurā. ⁴⁰ Irogue majīgū turagu ōārō masīgū masāyupu. Marīpu Īgūrē ōārō iritamuyupu.

Jesús Marīpuya wiigüe waadea

⁴¹ Bojoriku Jesús pagusāmarā pascua bosenuri āārīmakū, Jerusaléguē waanañurā. ⁴² Jesús pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari bojori oparipoe Īgūsā irinarōsū Īgū merā iri bosenure irogue taurā waañurā. ⁴³ Iri bosenu tariadero puru, Īgūsāya makāgue Nazaretgue goedujáakōāñurā. Jesús gapu Jerusalégueta dujakōāyupu. Īgū pagusāmarā Īgū irogue dujarire masibiriñurā. ⁴⁴ “Gajirā marī merāmarā merā aarikumi”, āri gūñadiñurā. Puru Jerusalérē Īgūsā wiriadeanu űamika āārīmakū, Īgūsā merāmarā watopegue

* 2:32 Is 42.6; 49.6; 52.10

Īgūrē āmadiñūrā. ⁴⁵ Āma, Īgūrē bokabiri, maa deko merāta gāme dujáakōāñūrā doja Jerusalēgue āmarā waarā.

⁴⁶ Ūrenu puṛu Marīpuya wiigie Moisés gojadeare buerimasā watopegue doagure bokañūrā. Īgūsā werenirīrē pé, Īgūsārē sērēñanayupu. ⁴⁷ Īgū masīrī merā wererire, Īgū ōārō yujarire pérā, āārīpererā pégukakōāñūrā. ⁴⁸ Īgū irogue doamakū iārā, Īgū pagusāmarā iāgukakōāñūrā. Pago Īgūrē āriyupo:

—Maku, ¿nasirigu guare irasiriari mu? Yu, muṛu merā buro gūñarikuri merā mūrē āmaabu, āriyupo.

⁴⁹ Jesús pagore āsū āri yujuyupu:

—¿Nasirirā yure āmaari? Yuruyare yure iriro gāāmea Īgūya wiiguere. ¿Irire masiberi musā? āriyupu.

⁵⁰ Īgū irasū āriirīrē Īgū pagusāmarā gapu pémasībiriñūrā.

⁵¹ Puṛu Jesús Īgūsā merā Nazaregue goedujaakōāyupu. Īgū irinirōsūta Īgūsā dorerire tarinugārō marīrō yujunayupu. Īgū pago gapu āārīpereri Īgū Jerusalēgue iriadeare igoya yujupūrāgue gūñaduripiyupo. ⁵² Jesús wāri masīrī merā masāyupu. Marīpu Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri iāyupu. Masakade āārīpererā irasūta āri iāñūrā.

3

Juan masakare wāiyerimasū buedea

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

¹ Pe mojōma pere su gubu pērēbejari bojori Tiberio wāikuṛu romano marā opu āārīrī ñajādero puṛu, gajirā Īgū dokamarā Īsāku āārīñūrā: Poncio Pilato, Judea nikū marā opu āārīyupu. Herodes, Galilea nikū marā opu āārīyupu. Īgū pagumu Felipe: Iturea, Traconite, pe nikū marā opu āārīyupu. Gajigu Lisanias, Abilinia nikū marā opu āārīyupu. ² Gajirā pērā: Anás, Caifás wāikuṛā paia oparā āārīñūrā. Īgūsā oparā āārīripoere Zacarías magū Juārē masaka marīrōgue āārīgūrē Marīpu Īgūyare weredoreyupu.

³ Irasirigu Juan āārīperero dia Jordán wāikuṛdiya turogue masaka irogue ejarārē:

—Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayu, wāiyedoreka! Irasirimakū, musārē Marīpu musā ñerō irideare kātigukumi, āri werenayupu. ⁴ Juan irire irigu, iripoegue Marīpuya kerere weredupiyudi Isaías gojaderosūta iriyupu. Āsū āri gojadi āārīmi:

Masaka marīrōgue sugu buro gaguinirī merā wereregukumi: “Marī Opu aariburi dupiyuro Īgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemārē irika!

⁵ Dupa tuṛuri āārādeare yasurope piusūrokoa. Ūtāyuku āārādeade keoro dujarokoa. Maarī dupaberori āārādeade diayema maarī dujarokoa. Goberikuri maarīde su báparogueta dujarokoa.

⁶ Marīpu marīrē taubure iriumakū, āārīpererā masaka iārākuma”, āri gojadi āārīmi.*

⁷ Wārā masaka Juan purogue wāiyedorerā ejañūrā. Juan Īgūsārē āriyupu:

—Musā āña irirosū ñerā āārā. ¿Noā musārē ōōguere aaridoreari? Marīpu, gua ñerō iriri waja wajamoābirikōāburo, ārīrā, ¿musā yure wāiyedorerā aarari?

⁸ Musā: “Gua ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuabu”, ārīrā, musā ñerō irideare piri, ōārī gapure irika! Musā: “Gua Abraham parāmerā

ããrituriarã ããrĩmakũ, Marĩpu guare wajamoãbirikumi”, ãrĩ gũñabirikõãka! Yũ musãrẽ ãsũ ãrã: “Musã gũñarĩrẽ gorawayubirimakũ, musã Abraham parãmerã ããrituriari wajamãa. Marĩpu i ãtãyeri merã Abraham parãmerã ããrituriarã waamakũ irimasĩmi”.⁹ Musã ñerĩ iririre piribirimakũ ããgũ, Marĩpu musãrẽ bêogukumi. Sugu yuku ñerĩ dukakũdire ãã, kõme merã nugũrĩgue merãta diti, peamegue soebéorosũ musãrẽ bêogukumi, ãrĩyuru Juan.

¹⁰ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, Juãrẽ sãrẽñañurã:

–¿Guare nasiriro gããmerĩ?

¹¹ Juan ãgũsãrẽ yũyũyuru:

–Sugu peñe surĩro opagu, opabire suñe sĩburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, ãrĩyuru.

¹² Gajirã romano marã oparãrẽ niyeru wajaseabosarã, Juan pũro wãiyedorerã ejañurã. Ìgũsãde Juãrẽ sãrẽñañurã:

–Guare buegu, ¿guare nasiriro gããmerĩ?

¹³ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Juan ãrĩyuru:

–Musã oparã musãrẽ wajaseadoreaderopata wajaseaka! Ìgũsã doreadero nemorõ wajaseabirikõãka! ãrĩyuru.

¹⁴ Gajirã surara Juãrẽ sãrẽñañurã:

–¿Guakoare nasiriro gããmerĩ? ãrĩñurã.

Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, ãsũ ãrĩ yũyũyuru:

–Gajirã oparire ãmabirikõãka! Ìgũsãrẽ niyeru ãmaduarã ãrĩkatori merã ãgũsã iribirideaguereta weresãbirikõãka! Musã moã wajatari merã usũyaka! ãrĩyuru.

¹⁵ Masaka: “¿Naásũ ããrĩmakũ Marĩpu iriubu aarigukuri?” ãrĩ gũñarã iriñurã. Irasirirã, Juan wererire pãrã: “¿Ii Juan, Cristo ããrĩkuri?” ãrĩ gũñañurã.¹⁶ Juan ããrĩpererã masakare ãsũ ãrĩyuru:

–Yũ musãrẽ deko merã wãiyea. Gajigu yũ pũrũ aarigũ, yũ nemorõ turagu ããrĩmi. Yũ gapũ ubu ããrĩgũ, ãgũrẽ neõ sũropebirikoa. Ìgũ aarigũ, musãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ merã, peame merã wãiyegukumi. Irasirigu musãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ musã merã ããrĩnimakũ irigukumi, ñerĩrẽ soebéorosũ musãrẽ ñerĩrẽ bêoburo, ãrĩgũ.¹⁷ Trigo gasirire korobéogu irirosũ ããrĩmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripiri wiigue duripigukumi. Iri gasiri gapũre peamegue soebéokõãgukumi. Iri peame neõ yaribirikoa, ãrĩyuru.¹⁸ Juan gaji wãri irasũ wereri merã masakare: “Ãsũ irika!” ãrĩ werenayuru. Irasirigu iri merã Marĩpũya õãrĩ kerere werenayuru.

¹⁹ Irĩpoere opa Herodes ãgũ pagũmũ Felipe marãpore Herodias wãikũgore ãma, marãpokũyuru. Iri waja, gaji wãri ñerõ iridea waja, Juan ãgũrẽ: “Mũ irasirimakũ ñetaria”, ãrĩ wereyuru.²⁰ Herodes, Juan wererire pãrono irigu, ñerõ irinemo, ãgũrẽ peresu iriri wiigue sóodoreyuru.

Juan Jesũre deko merã wãiyedea

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juan peresu iriri wiigue sóosũburi dupiyuro ããrĩpererã masaka ãgũ pũro wãiyedorerã ejarãrẽ wãiyeyuru. Jesũde ãgũ pũrogu wãiyedoregu ejayuru. Juan ãgũrẽ wãiyee odomakũ, Jesũs Marĩpũre sãrẽripoe ãmũgasi tũpãkõãyuro.²² Õãgũ deyomarĩgũ, buja irirosũ deyogu dijari, Jesũs weka ejabejayuru. Marĩpu ãmũgasigue ããrĩgũ ãsũ ãrĩyuru Jesũre:

–Mũ yũ magũ, yũ maĩgũ ããrã. Mũ merã bũro usũyãa, ãrĩyuru.

Jesucristo ñekūsāmarã ããrĩturiadea
(Mt 1.1-17)

²³ Jesús treinta bojori opagũ masakare buenũgãypũ. Masaka Jesúre: “José magũ ããrĩmi ñ”, ãrĩ gũñadiñurã.

José, Elí magũ ããrĩypũ. ²⁴ Elí Matat magũ,

Matat Leví magũ, Leví Melqui magũ,

Melqui Jana magũ, Jana José magũ,

José Matatías magũ, ²⁵ Matatías Amós magũ,

Amós Nahum magũ, Nahum Esli magũ,

Esli Nagai magũ, Nagai Maat magũ,

²⁶ Maat Matatías magũ, Matatías Semeí magũ,

Semeí José magũ, José Judá magũ,

²⁷ Judá Joana magũ, Joana Resa magũ,

Resa Zorobabel magũ, Zorobabel Salatiel magũ,

Salatiel Neri magũ, Neri Melqui magũ,

²⁸ Melqui Adi magũ, Adi Cosam magũ,

Cosam Elmodam magũ, Elmodam Er magũ,

Er Josué magũ, ²⁹ Josué Eliezer magũ,

Eliezer Jorim magũ, Jorim Matat magũ,

Matat Leví magũ, ³⁰ Leví Simeón magũ,

Simeón Judá magũ, Judá José magũ,

José Jonán magũ, Jonán Eliaquim magũ,

Eliaquim Melea magũ, ³¹ Melea Mainán magũ,

Mainán Matata magũ, Matata Natán magũ,

Natán opũ David magũ ããrĩdi ããrĩmí.

³² David Isaí magũ, Isaí Obed magũ,

Obed Booz magũ, Booz Salmón magũ,

Salmón Naasón magũ, ³³ Naasón Aminadab magũ,

Aminadab Aram magũ, Aram Esrom magũ,

Esrom Fares magũ, Fares Judá magũ,

Judá Jacob magũ ããrĩdi ããrĩmí.

³⁴ Jacob Isaac magũ, Isaac Abraham magũ ããrĩdi ããrĩmí.

Abraham Taré magũ, Taré Nacor magũ,

Nacor Serug magũ, ³⁵ Serug Ragau magũ,

Ragau Peleg magũ, Peleg Heber magũ,

Heber Sala magũ, ³⁶ Sala Cainán magũ,

Cainán Arfaxad magũ, Arfaxad Sem magũ,

Sem Noé magũ ããrĩdi ããrĩmí.

Noé Lamec magũ, Lamec Matusalén magũ,

³⁷ Matusalén Enoc magũ, Enoc Jared magũ,

Jared Mahalaleel magũ, Mahalaleel Cainán magũ,

Cainán Enós magũ, Enós Set magũ,

Set Adán magũ ããrĩdi ããrĩmí.

³⁸ Adán neõgorague Marĩpũ iridi, İgũ magũ ããrĩdi ããrĩmí.

4

¹ Jesús Ōāgū deyomarīgūrē opatariakōāyupū. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū Īgū dia Jordán wāikūdiyague āārādire masaka marīrōgue āīayupū. ² Irogue Jesús cuarenta nūrīgōra āārīyupū. Irogue āārīripoe wātī Īgūrē ārīmesāgū ejayupū. Iri cuarenta nūrērē Jesús neō baabiriyupū. Irasirigū ūaboakōāyupū. ³ Īgū ūaboamakū Īāgū, wātī Jesúre āsū ārīyupū:

—Diyeta Marīpū magū āārīgū, mū turaro merā i ūtāyere pā waamakū irika! ārīyupū.

⁴ Jesús Īgūrē yujūyupū:

—Yupūya werenīrī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārīpereri Marīpūya werenīrī gapū Īgūsārē okamakū yāa”, ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

⁵ Pūpū wātī Jesúre ūtāū wekague āīmūrīayupū. Irogue suñarōta āārīpereri i ūmūma makārīrē Īmupeokōāyupū. ⁶ Irire Īmupeo odo, āsū ārīyupū:

—I yure sīdea āārā. Irasirigū yū sīduagure sīgukoa, Īgū i āārīpereri opū āārīburo, ārīgū. ⁷ Mū yure űadukūpuri merā ejamejāja, būremumakū, i āārīpereri mūrē sīgura, ārī wereyupū wātī Jesúre. ⁸ Jesús Īgūrē yujūyupū:

—Satanás, yū pūrōre wīrika! Yupūya werenīrī gojadea pūgue: “Marīpū ditare būremuka! Īgū doreri ditare irika!” ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

⁹ Pūpū wātī Jesúre Jerusalēgue āīa, Marīpūya wii wekague āīmūrīa, Īgūrē āsū ārīyupū doja:

—Diyeta Marīpū magū āārīgū, ōōgue merā yebague parimadijaka!

¹⁰⁻¹¹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

Marīpū Īgūrē wereboerārē mūrē koredoregukumi, neō ūtāyegue meébejabirikōāburo, ārīgū, ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupū wātī Jesúre.*

¹² Jesús Īgūrē ārīyupū:

—Yupūya werenīrī gojadea pūgue: “Būremurī marīrō Marīpūre: ‘Mū turari merā yure gajino iri Īmuka!’ ārībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

¹³ Irasirigū wātī Jesúre gajī ārīmesārī bokabiri, waakōāyupū dapa.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenūgādea
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Pūpū Jesús masaka marīrōgue āārādi Galilea nikūgue goedujāayupū. Ōāgū deyomarīgū turarīre opatariyupū. Āārīperero Galilea nikū marā Īgū irideea kerere masīpereakōāñurā. ¹⁵ Jesús irogue ejagu, makārīku judío masaka nerērī wiirigū* buenayupū. Īgū buemakū pérā, āārīpererā: “Ōārō buemi”, ārī būremuñurā.

Jesús Nazaregue goedujāadea
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)

¹⁶ Pūpū Jesús Nazaregue Īgū masādea makāgue goedujāayupū. Īgū irinarōsūta judío masaka siñajārīnū† āārīmakū, Īgūsā nerērī wiigue waa, űajāyupū. Iri wiigue Marīpūya werenīrī gojadea pūrē bue Īmubu wāgānūgāyupū. ¹⁷ Irasirigū iri wii koregū Jesúre Marīpūya kerere

* 4:10-11 Sal 91.11-12 * 4:15 Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Irogue Īgūsā siñajārīnū āārīmakū nerē, Marīpūya werenīrī gojadea pūgue gojadeare buenama. † 4:16 Judío masaka siñajārīnū, sábado āārā.

weredupiyudi Isaiás gojadea pūrē sīyupu. Īgū sīmakū, Jesús iri pūgue āsū āri gojadeare boka, bue ĩmuyupu:

18 Yū Opū, Ōāgū deyomarīgū yū merā āārīmakū yāmi, ĩgū dorerire iriburo, ārīgū. Īgūyare iridoregū yure beyepídi āārīmí.

Irasirīgū boporārē ĩgūya kerere weredoregū, buro bɔjawererārē usayamakū iridoregū, peresugue āārīrārē taudoregū, koye ĩamerārē ĩāmakū iridoregū, ñerō irisūrārē taudoregū yure iriudi āārīmí.

19 Marī Opū ĩgūyarārē taugū aariburire weredoredi āārīmí, āri gojadi āārīmí Isaiás, āri bue ĩmuyupu Jesús.*

20 Bue ĩmu odo, ĩgū bueadea pūrē tūrā, iri wii koregure wia, eja doayupu. Āārīpererā iri wiigue āārīrā ĩgūrē ĩāduúbiriñurā. 21 Jesús āsū āri werenugāyupu ĩgūsārē:

—Dapagā merā yū musārē bue ĩmumakū, Isaiás gojaderosūta waáa.

22 Jesús irasū ārīmakū pérā, āārīpererā pégukakōāñurā. “Ōārī werenírí merā weremí”, āri gūñañurā. Irasū gūñakererā, ĩgūsā basi gāme sérēñañurā:

—¿Ī José magū meta āārīrī? ārīñurā.

23 Jesús, ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, ĩgūsārē āsū ārīyupu:

—Masaka ĩgūsā ārīnarōsū musā yure: “Mū ōārō kúrīgū āārīrīrē ĩmugū, mū basita kúrikal!” ārīkoa. Gajidere ārīkoa: “Gua, mū Capernaugue iri ĩmudea kerere pébū. Irasirīgū iroguere mū iriderosūta i makā, mū masādea makādere iri ĩmukal!” ārīkoa, ārīyupu.

24 Irasū āri odo, āsū ārīnemoyupu:

—Diyeta musārē werea. Neō sugū Marīpuya kerere weredupiyurimasūrē ĩgūya níkū marā ōārō bokatīrīñeábema. 25 Irasirīgū musārē ire ōārō masīmakū gāamea. Iripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi āārīdeapoere masaka Marīpue bɔremubiri waja, ure bojori gaji bojori dekgora neō deko merēbiridero āārībú. Āārīpererogure baaride maridero āārībú. Marīya níkūrē wārā wapiweyarā nome āārīnerā āārīmá. 26 ĩgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpū Elíare ĩgūsārē iritamudoregū neō iriubiridi āārīmí. Gaji níkūmo Sarepta wāikuri makāmo Sidón puro āārīgō gapure iritamudoregū Elíare iriudi āārīmí. 27 Eliseo Marīpuya kerere weredupiyudi āārīdeapoedere wārā kāmí boarā marīya níkūrē āārīunanerā āārīmá. ĩgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpū Eliseore ĩgūsārē taudoregū neō iriubiridi āārīmí. Siria níkūmū Naamán wāikugu gapure taudoregū Eliseore iriudi āārīmí, āri wereyupu Jesús.

28 Jesús irasū ārīmakū pérā, āārīpererā iri wiigue āārīrā ĩgū merā buro guañurā. 29 Irasirirā wāgānugā, ĩgūrē ñeā, āiākōāñurā. Iri makā ũtāū weka iridea makā āārīyuro. Irasirirā iri makā turogue ĩgūrē āia, túmeédijuduarā iriadiñurā. 30 Jesús gapū ĩgūsā watopeta tariwerewāgākōāyupu.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea

(Mr 1.21-28)

31 Pūru Jesús Capernaugue waayupu. Iri makā Galilea níkūgue āārīyuro. Iroge eja, judío masaka siñajārīnū āārīmakū, ĩgūsā nerērī wiigue ĩgūsārē bueyupu. 32 Sugū doregū irirosū ōārō masírí merā ĩgū buemakū pérā, pégukakōāñurā.

33 Iri wiiguere ĩgūsā merā sugū wātī ñajāsūdi āārīyupu. Āsū āri gaguiníyupu:

34 —Jesús Nazaretmū, ¿nasiribu gua puro aariri? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yū murē ĩāmasíkōāa. Mū, Marīpū iriudi, ōātarīgū āārā, ārīyupu.

* 4:19 Is 61.1-2

³⁵ Jesús wātīrē:

–Wereníbita! Wirika ĩgūrē! āriyupũ.

Īgũ irasũ ārimakũ, wātī masaka ĩūrō ĩgũ ñajādire yebague túmeépí, ñerō iriro marĩrō wiriakōāyupũ. ³⁶ Jesús wātīrē béowiumakũ ĩārā, āārĩpererā masaka ĩāguka, ĩgũsā basi āsũ āri gāme werenĩñurā:

–¿Ñeéno werenĩri āārĩri i? Īgũ turaro merā wātēārē wiriadoremakũ, mata wirianokōāma, āriñurā.

³⁷ Purũ Jesús iriadeare āārĩperero iri makā tũro marārē weresiriñurā.

Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús, nerērĩ wiigue āārādi wiria, Simōya wiigue waayupũ. Simón máñekō burō nimakurikũgo iriyupũ. Jesús ejamakũ ĩārā, igore taudorerā ĩgūrē sērēñurā. ³⁹ ĩgũsā irasũ sērēmakũ pégu, Jesús igo purō waa ejanugā: “Pũrĩri tarika igore!” āriyupũ. ĩgũ irasũ āriñĩ merāta igore nimakuri āārādea tariakōāyuro. Irasirigo wāgānugā, ĩgũsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pũrĩrikurārē taudea
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Ñamika, abe ñajādero purũ, iri makā marā āārĩpererā gajirosũperi pũrĩrikurārē Jesús purogue āijañurā. Jesús pũrĩrikurārē, ĩgũya mojōrĩ merā ñapeo, tauyupũ. ⁴¹ Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupũ. Wātēa wirirā, Jesũre āsũ āri gaguiniñurā:

–Mu, Marĩpu magũ āārā, āriñurā. ĩgũsā Jesũre, ĩgũ Cristo, Marĩpu iriudi āārĩrĩrē masĩñurā. Irasirigu Jesús wātēārē werenĩdorebiriypũ.

Jesús Galilea nikũgue masakare buedea
(Mr 1.35-39)

⁴² Gajĩnũ boyoripoe Jesús makā tũro masaka marĩrōgue waayupũ. ĩgũ waadero purũ, masaka ĩgūrē āma, ĩgũ purogue ejañurā. ĩgūrē: “Gua merā dujaka dapa!” ārādiñurā.

⁴³ Jesús gapũ ĩgũsārē āriyupũ:

–Marĩpu ĩgũyarā Opũ āārĩrĩrē yare weredoregu iriudi āārĩmĩ. Irasirigu gaji makārĩ marādere ire weregu waagura, āriyupũ.

⁴⁴ Irasirigu āārĩperero Galilea nikũ marārē judío masaka nerērĩ wiirigue buegorenayupũ.

5

Jesús ĩgũ buerārē wārā waaĩ wějēmakā iridea
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3, 6)

¹ Gajĩnũ Jesús Genesaret* wāikuri ditaru tũrogo āārĩmakũ, wārā masaka ĩgũ purore utarĩnugājañurā Marĩpũya kerere péduarā. ² Jesús iri ditaru tũro waaĩ wějēĩmasāya doórĩdũparu peru masaka marĩri payamakũ ĩāyupũ. Waaĩ wějēĩmasā gapũ ĩgũsāya buiriyukure koerā iriñurā. ³ Jesús Simōyarugue marĩñajāa, ĩgūrē soewijudoreyupũ. Soewijupau odomakũ ĩā, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugāyupũ. ⁴ Bue odo, Simōrē āsũ āriyupũ:

–Doódiru merā ditaru deko ũkũārōgue wija, musāya buiriyukure meéyoka waaĩ ñeāmurā, āriyupũ.

* 5:1 Genesaret wāikuri nikũ, Galilea wāikuri ditaru tũro āārĩyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wāikũyuro.

⁵ Simón Īgūrē yujyupɯ:

—Guare buegu, dapagā ñamirē wējēboyoakōādabɯ. Neō wējēbirakubu. Mɯ dorerosūta buidire meéyoñagura doja, āriyupɯ.

⁶ Īgūsā meéyomakū, waaí wárā ñajāa, buidire ooreakōādiñurā. ⁷ Wárā ñajāmakū iā, Īgūsā merāmarā gajiru doódirugue āārīrārē buadeañurā, Īgūsārē ñeātamudorerā. Irasirirā Īgūsā eja, waairé seasāmakū, perugueta mirīboyakōāyuro.

⁸ Irasū waamakū iāgū, Simón Pedro Jesús pɯro ñadukɯpuri merā ejamejāja, Īgūrē āriyupɯ:

—Yɯ Opɯ, mɯ oātariɣu āārā. Yɯ gapɯ ñegū āārā. Irasirigu yɯ pɯrore āārībirikōāka! āriyupɯ. ⁹ Simón, wárā waaí ñajāmakū iāgukagu, irasū āriyupɯ. Īgū merā āārīrāde iāgukakōāñurā. ¹⁰ Gajiru doódiru āārīrā Īgū merāmarā Zebedeo pūrā Santiago, Juan āārīñurā. Īgūsāde iāgukakōāñurā. Jesús gapɯ Simōrē āriyupɯ:

—Gūbirikōāka! Dapagorare mɯ waaí wējērīmasū āārīrārē piri, Marīpɯya kerere masakare wererimasū āārīgukoa, āriyupɯ.

¹¹ Irasirirā Īgūsāya doóriduparure ditaru tɯro tūāmajūpikōā, āārīpereri Īgūsāyare pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús kāmī boagɯre taudea
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Pɯɯ Jesús su makāgue āārīripoe sugɯ kāmī boagɯ ejayupɯ. Jesúre iāgū, Īgū pɯro ñadukɯpuri merā ejamejā, Īgūya diapure yebague moomejāja, Īgūrē sērēyupɯ:

—Yɯ Opɯ, mɯ yɯ pūrīrikurire taudɯagu taumasīa, āriyupɯ.

¹³ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūya mojō merā Īgūrē moaña, āsū āriyupɯ:

—Mūrē taugura. Kāmī marīgū dujaka! āriyupɯ. Īgū irasū ārīrī merāta kāmī yaripereakōāyuro. ¹⁴ Irasirigu turaro merā Jesús Īgūrē āriyupɯ:

—Gajirā masakare mɯ tariadeare werebirikōāka! Paire mūrē kāmī yariadeare ĩmugū waaka! Īgū mūrē iāgū: “Kāmī marīgū āārā”, ārīgukumi. Pɯɯ Moisés gojadea pūgue sídoredeare sīka! Mɯ irire irimakū iārā, āārīpererā masaka mūrē kāmī yariadeare masīrākuma, āriyupɯ.

¹⁵ Jesús Īgūrē: “Gajirārē mɯ tariadeare werebirikōāka!” ārīkeremakū, āārīpererogue marā masaka Jesús Īgūrē iriadeare péperekōāñurā. Irasirirā wárā masaka Īgū pɯrogu Īgū buerire pérā, Īgūsā pūrīrikuridere taudorerā, ejañurā. ¹⁶ Jesús gapɯ masaka marīrōgue Marīpɯre sērēgū waanayupɯ.

Jesús dɯpɯ buadire taudea
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Sunɯ Jesús buemakū, surāyeri fariseo bumarā gajirā Moisés gojadeare buerimasāde irogu doañurā. Īgūsā āārīperero Galilea nikūma makārī marā, Judea nikūma makārī marā, Jerusalén marā āārīñurā. Jesús pūrīrikurārē tauba, Marīpɯ turarire opayupɯ. ¹⁸ Īgū bueripoe gajirā iro marā sugɯ dɯpɯ buadire Īgū oyaro merāta āijañurā. Īgūrē wiigue āiñajāa, Jesús pɯrogu píduarā iriadiñurā. ¹⁹ Masaka wárā āārīmakū, āiñajāmasibiri, iri wii wekague mūrīa, su gobe āiwea, Īgūrē masaka watopegue Īgū oyaro merāta Jesús pɯro dijuñurā. ²⁰ Jesús, Īgūsā Īgūrē buremumakū iāgū, buadire āriyupɯ:

—Yɯ, mɯ ñerō irideare kātia.

²¹ Īgū irasū āřĩmakū pērā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā āsū āřĩ gūñāñurā: “¿Ñeemano masakū āārĩřĩ ĩĩ? Īgū werenĩřĩ merā Marĩpure ñerō āřĩmi. Masaka ñerō irideare neō sugu masakū kātimasĩbirikumi. Marĩpu sugata masĩkumi”, āřĩñurā.

²² Jesús ĩgūsā gūñarĩrē ĩāmasĩ, āsū āřĩyupu:

—¿Nasirirā irasū gūñarĩ mūsā? ²³ ¿Naásū āřĩřĩ gapu diasaberi ĩĩ buadire: “Yũ, mũ ñerō irideare kātia”, āřĩřĩ, o “Wāgāñugā, waaka!” āřĩřĩ gapu diasaberi? ²⁴ Yũ āārĩpererā tĩgū ĩ ũmugue āārĩrārē ĩgūsā ñerō irideare Marĩpu dorero merā kātimasĩa. Irasirigu ĩĩ buadire taugara, mūsārē irire masĩdoregu, āřĩyupu. Irasū āřĩ odo, buadire āřĩyupu:

—Yũ mũrē āsū ārā. Wāgāñugā, mũ oyaderore āĩ, mũya wiigue waaka! āřĩyupu.

²⁵ Īgū irasū āřĩřĩ merāta ĩgūsā ĩũrō wāgāñugā, ĩgū oyaderore āĩ, ĩgūya wiigue waagū, Marĩpure: “Ōātaria mũ”, āřĩ, usuyari sĩyupu. ²⁶ Masaka, Jesús irasiririre ĩāguka, ĩgūsāde Marĩpure: “Ōātaria mũ”, āřĩ, usuyari sĩñurā. Buro gũiri merā āsū āřĩñurā:

—Dapagārē neō marĩ ĩābirideare ĩāa, āřĩñurā.

Jesús Levĩre siuidea
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Pũřũ Jesús iro merā waa, Levĩ† wāĩkugure bokajayupu. Levĩ romano marā opure niyeru wajaseabosagu āārĩyupu. Īgū moārĩ taribugue doamakū ĩāgū, Jesús ĩgūrē āřĩyupu:

—Nāka, yũ merā!

²⁸ Īgū irasū āřĩmakū pégu, Levĩ wāgāñugā, ĩgū moādea āārĩpererire pípeo, Jesús merā waakōāyupu. ²⁹ Pũřũ Levĩ ĩgūya wiigue eja, Jesúre bosenu iripeoyupu. Wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajirā masaka ĩgūsā merā baa doaññurā.

³⁰ Jesús ĩgūsā merā doamakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesús buerāre āsū āřĩ werewaññurā:

—¿Nasirirā niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iiri, baari mūsā? āřĩñurā.

³¹ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Pũřĩřĩ marĩrā kũririmasūrē āmabema. Pũřĩrikurā gapu ĩgūrē āmama. ³² Yũ: “Ōārā āārā”, āřĩ gūñarārē siugu aaribirĩbũ. “Ñerō irirā āārā”, āřĩ gūñarā ditare siugu aarĩgũ irĩbũ, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarĩrē gorawayuburo, āřĩgũ, āřĩyupu.

Jesúre bererimarē sērēññadea
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesús irasū āřĩmakū pērā, ĩgūrē sērēññañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tũyarāde Marĩpure bũremurā bere, ĩgūrē sērēnama. ¿Nasirirā mũ buerā gapu oārō iiri, baari? āřĩñurā.

³⁴ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—¿Sugu moĩjũsuadi bosenu irimakū, mūsā ĩgū siuanerārē ĩgū merā āārĩrārē bujawereri merā beremakū irimasĩbukuri? ³⁵ Pũřũ ĩgūrē gajirā āĩmakū, bujawereri merā bererākuma, āřĩyupu.

³⁶ Irire āřĩ odo, keori merā ĩgūsārē āsū āřĩ weryupu doja:

—Masaka neō surĩro maamañerē tábirikuma bugũñerē seretũmurā. Irasū seretũrā, maamañerē poyanorērā irikuma. Maama gasiro merā bugũñerē

† 5:27 Levĩ pe wāĩ opayupu. ĩgũta Mateo wāĩkuyupu.

seretúadero òãrõ deyobirikoa. ³⁷ Waimurã gasiri merã iridea ajuri buḡu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, buḡu ajuri sērãturabiri, ooreakõãkoa. Irasiriro igui deko, ajuride kõmoko. ³⁸ Irasirirã maama igui dekore maama ajurigue diriro gããmea. ³⁹ Masaka igui deko pãmurirẽ iirirã, maama igui dekore gããmebirikuma, maama buerire pẽduaberosũ. “Igui deko pãmudea gapu, maama igui deko nemorõ õãã”, ãrĩrãkuma, ãrĩyupu Jesús ìḡsãrẽ.

6

Siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesús buerã trigo yerire tãrĩdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Gajĩnu, judío masaka siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesús trigo otedero watope waamakũ, ìḡu buerã trigo yerire tãrĩ koro baawãḡãñurã*. ² Ìḡsã irasirimakũ ìãrã, surãyeri fariseo bumarã ìḡsãrẽ sērẽñañurã:

–¿Nasirirã siñajãrĩnurẽ moãdorebirikeremakũ, irasũ yãri musã? ãrĩñurã.

³ Jesús ìḡsãrẽ yujuyupu:

–¿Musã iripoeguemu David ìḡu merãmarã merã haboagu, ìḡu irideare buebiriri? ⁴ Ìḡu merãmarã merã Marĩpuya wiigue ñajãa, Marĩpu iũrõ peyari pã duparure baadi ããrĩmĩ. Marĩpu paia ããrĩmerãrẽ: “Iri pã duparure baabirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. David gapu paĩ ããrĩbirikeregu, irire baagu, Marĩpu iũrõ ìḡu dorerire tarinũḡãḡũ meta iridi ããrĩmĩ, ãrĩyupu.

⁵ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩyupu doja:

–Yu ããrĩpererã tũḡ ããrĩsĩã, siñajãrĩnurẽ masaka gajino ìḡsã iriburire doremasĩa, ãrĩyupu Jesús.

Jesús mojõ diĩweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajĩnu siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesús judío masaka nerẽrĩ wiigue ñajãa, ìḡsãrẽ bueyupu. Iri wiigue sugu masakũ diayema mojõ gapu diĩweredi ããrĩyupu.

⁷ Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesũre buro ìãduripĩtuya: “Siñajãrĩnu ããrã, irasirirã ñi mojõ diĩweredire ìḡu taumakũ, ìḡãrẽ weresãrãra”, ãrĩ ḡũñañurã. ⁸ Jesús ìḡsã ḡũnarĩrẽ ìãmasĩ, mojõ diĩweredire:

–Wãḡãñũḡã, masaka iũrõgue ejanũḡãḡũ aarika! ãrĩyupu. Ìḡu irasũ ãrĩmakũ pẽḡu, mojõ diĩweredi wãḡãñũḡã, Jesús puero ejanũḡãyupu. ⁹ Ìḡu ejanũḡãmakũ, Jesús gajirã irogue ããrĩrãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

–Musãrẽ sērẽñaduakoa. ¿Siñajãrĩnurẽ Marĩpu marĩrẽ ñeéonorẽ iridoreyuri, õãrĩrẽ, o ñeĩrẽ, masakare taurire, o wẽjẽrĩrẽ? ãrĩyupu.

¹⁰ Sērẽña odo, masaka ããrĩpererãrẽ ìã, mojõ diĩweredire ãrĩyupu:

–Muya mojõrẽ soeuka!

Ìḡu irasũ ãrĩmakũ pẽḡu, soeuyupu. Ìḡu soeumakũ, ìḡyã mojõ õãkõãyuro.

¹¹ Ìḡu irasirimakũ ìãrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã buro ḡuañurã: “¿Nasirirãkuri marĩ iũrẽ?” ãrĩ ḡãme werenĩñurã.

Jesús pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã ìḡu buedoreḡu pĩmurãrẽ beyedeã

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

* **6:1** Deuteronomio 23.25: Moisés gojadeare pũḡe ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugu masakũ gajiguya poeegue waagũ, ìḡãya mojõrĩ merã trigo yerire tãrĩ koro baaburo. Wiirimajĩ merã diti ããbirikõãburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

¹² Irinurirē Jesús atāūgue Marīpure sērēgū waayupu. Irogue iri űamirē Marīpure sērēboyoakōāyupu. ¹³ Boyoripoe ĩgū buerire tayarārē siu neō, ĩgūsā watopegue āārīrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā űmarē beyeyupu: “Musārē yaa kerere buegorenaturārē beyepía”, āriyupu. ¹⁴ ĩsāku āārīnurā: Simón wāikugu āārīyupu. ĩgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. Simón pagumu Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé†, ¹⁵ Mateo, Tomás, Santiago āārīnurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. ĩgū celote wāikuri bumū āārīyupu. ¹⁶ Gajigu Judas āārīyupu. ĩgū Santiago magū āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. ĩgūta Jesure wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīyupu.

Jesús wārā masakare buedea
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesús iri atāūgue āārādi ĩgūsā merā dijija, iri utāū āārīdijimejārōgue āārīyupu. ĩgū beyeanerā, gajirā wārā ĩgū buerire tayarā merā āārīyupu. Gajirā wārā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wādiya turo marā Tiro, Sidon marā āārīnurā. ĩgūsā Jesús puro ĩgū buerire pērā, ĩgūsā pūrīkukire taudorerā ejanerā āārīnurā. ¹⁸ Jesús wātēa űajāsunerādere tauyupu. ¹⁹ ĩgū āārīpererārē Marīpu turaro merā taumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩgūrē moāñaduāñurā.

Jesús usuyari, bujaweridere buedea
(Mt 5.1-12)

²⁰ Puru Jesús ĩgū buerārē ĩā, āsū āriyupu:

—Marīpu musā Opū āārīmi. Irasirirā boporā āārīkererā, usuyaka!

²¹ Dapagorare musā uaboari merā āārīrā, puruguerē yapirākoa. Irasirirā usuyaka!

Dapagorare buro bujawereri merā orerā, puruguerē usuyari merā burirākoa. Irasirirā usuyaka!

²² Musā yure āārīpererā űgūrē buremumakū ĩārā, gajirā musārē ĩaturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārīmerāta!” āri bēorākuma. Musārē űerō werenirākuma. “Nerā āārīma”, āri werewuarākuma. ĩgūsā irasū ārīkeremakū, usuyari merā āārīrikuka! ²³ Iripoegue marī űekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē irasūta iriunanerā āārīmā. Irasirirā dapagora marā musārē murārōta űerō irimakū ĩārā, buro usuyaka! Buro usuyari merā āārīrikuka! Musā űmugasigue waamakū, Marīpu űārī wāro wajatari sīgukumi musārē.

²⁴ Musā ĩ űmumarē wāri oparā gapu usuyari bokasiāa. Puruguerē usuyari neō bokabiriko. Irasiriro musārē űegorāa.

²⁵ Musā dapagorare yapirā, puruguerē buro uaboarākoa. Usuyari neō bokabiriko. Irasiriro musārē űegorāa.

Dapagorare Marīpuyare buridarā, puruguerē buro bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabiriko. Irasiriro musārē űegorāa.

²⁶ Masaka āārīpererā musārē: “űārā āārīma”, ārīkeremakū, usuyari neō bokabiriko. Iripoegue musā űekūsāmarā Marīpuyare ārīkatori merā wererimasārē: “űārā āārīma”, āriunanerā āārīmā.

Jesús: “Musārē ĩaturirārē maika!” āri buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)

† 6:14 “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magū”, ārīduaro yāa. ĩgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

27 'Yu werenírîrê ôârô péduripírânorê âsû ârî weregura. Musârê îaturirârê maîka! Musârê doorârê ôârô irika! 28 Musârê: "Ñerô waaburo", ârîrârêta ôådoreka! Musârê ñerô ârî buridarârêta Marîpure Îgûsâ ôârô âârîburire sêrêbosaka! 29 Sugu masakû musâya wayupârârê pámakû, gajipârê gapudere pádoreka! Musâya surîro wekamañerê êmamakû, musâya camisadere sîka! 30 Âârîpererâ musârê gajino sêrêránorê sîka! Sugu masakû musâ oparire âîâmakû, Îgûrê: "Wiaka!" ârîbirikôâka! 31 Gajirâ musârê ôârô irimakû gââmerôsûta musâde Îgûsârê ôârô irika!

32 'Musârê maîrâ ditare maîmakû ôâbea. Musâ irasû maîrî wajamáa. Gajirâ, ñerâ âârîkererâ, Îgûsârê maîrârê maîkuma. 33 Musârê ôârô irirâ ditare ôârô irimakû ôâbea. Musâ irasiriri wajamáa. Ñerâde Îgûsârê ôârô irirârê ôârô irikuma. 34 Gajirârê wayurâ Îgûsârê: "Gua wayuadeare keoro wiaka doja!" ârîmakû ôâbea. Musâ irasiriri wajamáa. Ñerô irirâde gajirâ ñerârê wayukuma. Îgûsâ wayuadeare: "Âârîpereri wiarâkuma doja", ârî gûñakuma. 35 Irasirirâ ñerâ irirosû iribirikôâka! Musârê îaturirâdere maîka! Îgûsârê ôârô irika! Îgûsârê wayurâ, musâ wayuadeare: "Wiaka doja!" ârîbirikôâka! Irasirirâ wári ôârî wajatari bokarâkoa. Marîpu âârîpererâ nemorô turagu pûrâ âârîrâkoa. Masaka Marîpure usuyari sîbirikeremakû, Îgûsârê bopoñarî merâ îâmi dapa. Ñerâ âârîkeremakû, Îgûsârê irasû îâmi dapa. 36 Irasirirâ musâde Musâpu ûmugasigue âârîgû masakare bopoñarî merâ îârôsûta gajirârê bopoñarî merâ îâka!

Jesús: "Gajirârê: 'Ñerâ âârîma', ârî werewuabirikôâka!" ârî buedea (Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)

37 'Gajirârê: "Ñerâ âârîma", ârî werewuabirikôâka! Musâ werewuabirimakû îâgû, Marîpu musârê: "Ñerâ âârîma", ârî îâbirikumi. Gajirâ musârê ñerô irimakû îârâ: "Marîpu Îgûsârê wajamoâburo", ârîbirikôâka! Musâ irasû ârîbirimakû, Marîpu musârê: "Wajamoâgura", ârîbirikumi. Gajirâ musârê ñerô irideare kâtika! Musâ kâtimakû, Marîpude musâ ñerô irideare kâtigukumi. 38 Gajirârê sîka! Musâ sîmakû, Marîpu musârê wári ôârî sîgukumi. Ajuro wári ajuro gajino utariri ajuro ôârô ñadiuadeare ajuro irirosû sîgukumi. Musâ gajirârê sîderopata Marîpu musârê sîgukumi, ârîyupu Jesús.

39 Irasû ârî odo, keori merâ wereyupu doja:

—Sugu masakû koye îâbi gajigu koye îâbire tûâdupiyuwâgâmasîbirikumi. Îgûsâ pêrâgueta maarê îâmerâ gobegue meéñajâkôâkuma. 40 Sugu buerimasû Îgû buerâ nemorô masîkumi. Îgû buerâde Îgû buederosû buepeosîâ, Îgûsârê buedi masîderosûta Îgûsâde masîrâkuma.

41 'Musâ ñerô iridea, koyerugue wári turu oparosû ñetariri âârîrîrê gûñabirikererâ, musâyagu ñerô iridea, koyerugue niküyegâ oparosû âârîrîrê: "Ñegorâa", ârî gûñâa. 42 Irasirirâ musâ ñerô iridea, koyerugue wári turu oparosû âârîrâ, musâyagure Îgûya koyerugue âârîrî niküyegârê: "¿Âîbéosi?" ârîmasîbea. Musâ ñerô iririkurâ, irikatorikurâ âârâ. Musâya koyerugue âârîrî turu gapure âibeopuroriro irirosû musâ ñerô iririre piripurorika! Irasiri odo, musâyagure: "Mu ñerô iririre pirikôâka!" ârî masîa, ârîyupu Jesús.

Jesús yukure dukâ merâ îâmasîsûa, ârî buedea (Mt 7.17-20; 12.34-35)

43 Irasû ârî odo, gajî keori merâ wereyupu doja:

—Yuku òãdi ñerĩ dukakubirikoa. Yuku ñedide òãrĩ dukakubirikoa. 44 Aãrĩpereri yukure duka merã iãmasisũa. Poragu higo wãikurire dukakubirikoa. Ñaagũde iguire dukakubirikoa. 45 Irasirigu sugu masaku òãgũ, yuku òãrĩ dukakudi irirosũ aãrĩmi. Igũ gũñarĩgue òãrĩ gũnarĩ opasĩã, òãrĩrẽ yãmi. Gajigu ñegũ, Igũ gũñarĩgue ñerĩ gũnasĩã, ñerĩrẽ yãmi. Marĩ gũnarĩgue gũnarõsũta werenirãkoa. Irasirirã masaka ñerĩ gũnarĩ oparã, ñerĩ werenirãkuma. Òãrĩ gũnarĩ oparã gapu òãrĩ werenirãkuma.

Jesús pe wii keori merã buedea

(Mt 7.24-27)

46 “Nasirirã musã yure: “Yũ Opũ aãrã mu”, ãrĩkererã, yũ dorerire neõ iriberi? 47 Sugu yũ pũro eja, yũ werenirĩrẽ pèduripĩ, pũru yũ dorerire irigu, ãsũpero irigu irirosũ aãrĩmi. 48 Sugu ùtãyegue ùkũãrĩ goberi mãñajãa, wii òãrõ nugũdi irirosũ aãrĩmi. Pũru dia wãro yura, Igũya wiiguere deko ùma meétũkeremakũ, neõ mirũabirikoa. 49 Yũ werenirĩrẽ pèkeregũ, yũ dorerire iribi gapu sugu Ìmparogue wii iridi irirosũ aãrĩmi. Dia wãro yuraro, Igũya wiire ùmabéokòãkoa. Irasiriro aãrĩpereri kòmoperekòãkoa, ãrĩ wereyupũ Jesús masakare.

7

Jesús surara opũre moãboegũre taudea

(Mt 8.5-13)

1 Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakòãyupũ. 2 Iroguere romano marã surara opũ aãrĩyupũ. Igũrẽ moãboegũ sĩrĩgũ kòmori pũrogãgue aãrĩyupũ. Surara opũ Igũrẽ bũro maĩyupũ. 3 Irasirigu, Jesús iridea kerere pégũ, judío masaka mãrãrẽ Jesús pũrogue iriuyupũ, Igũrẽ moãboegũre taugu aaridoregũ. 4 Igũsã Jesús pũrogue ejarã, Igũrẽ turaro merã ãsũ ãrĩ sèrẽñurã:

—Surara opũ guare mu pũro iriuadi, òãgũ aãrĩmi. Irasirigu Igũrẽ iritamuka!

5 Igũ judío masaku aãrĩbirikeregũ, marĩya nikũ marãrẽ bũro maĩmi. Igũta Igũya niyeru merã guã nerĩrĩ wiire moãdoremi. Irasirigu Igũrẽ iritamuka! ãrĩñurã.

6 Irire pégũ, Jesús Igũsã merã waayupũ. Surara opũ, Igũya wii pũro Igũsã ejawãgãrimakũ Igũ, Igũ merãmarãrẽ Jesúsre ãsũ ãrĩ weredoregũ iriuyupũ:

—Yũ Opũ, mãrẽ garibonemodũabirikoa. Yũ ubu aãrĩgũ aãrĩsĩã, yaa wiire mu ñajãrimakũ, bũro guyasĩrĩkoa. 7 Irasirigu yude mu pũrogue waabea. Mu werenirĩ turari merã yure moãboegũre: “Sĩrĩrĩ tarika Igũrẽ!” ãrĩmakũ tarigukumi. 8 Gajirã oparã yure dorema. Yude gajirã surarare dorea. Yũ sugũre: “Waaka!” ãrĩmakũ, waami. Gajigũre: “Aarika!” ãrĩmakũ, aarĩmi. Yũ, yure moãboegũre: “Ire irika!” ãrĩmakũ, irire yãmi, ãrĩka Jesúsre! ãrĩ iriuyupũ.

9 Igũ weredoreadeare Igũsã weremakũ pégũ, Jesús gukakòãyupũ. Igũrẽ tuyãrãrẽ gãmenugã ìã, ãsũ ãrĩyupũ:

—Mũsãrẽ werea. Sũ surara opũ Israel bumũ aãrĩbirikeregũ, yure bũremumi. Israel bumarã watopegũre sũ irirosũ yure bũremugũrẽ neõ bokajabiribũ, ãrĩyupũ Jesús.

10 Igũ irasũ ãrãdero pũru, surara opũ iriuanerã Igũya wiigũ goedujãañurã. Irogu goedujarã, sĩrĩgũ aãrãdire tariadiguere bokajañurã.

Jesús wapiweyo magãrẽ masũdea

11 Pũru Jesús Capernaugue aãrãdi Nain wãikuri makãgue waayupũ. Igũ buerã, gajirã masaka wãrã Igũ merã waañurã. 12 Iri makãrẽ ejaripoe iri makã

marā, sugu masaku boadire kōāwāgāriñurā Īgūrē yáarā waarā. Īgū wapiweyo magū, sugu āārīgū āārādiyupu. Īgū pago Īgūrē yáamurā merā waamakū, wárā masaka wapikuwāgāriñurā. ¹³ Igore iāgū, marī Opu Jesús buro bopoñarī merā iā, āsū āriyupu:

—Orebirikōāka!

¹⁴ Irasirigu Jesús masāpore puro ejanugā, moāñayupu. Īgū moāñamakū iārā, iri porere kōārā dujanugāñurā. Jesús boadire āsū āriyupu:

—Yu murē ārā: “Wāgānugāka!”

¹⁵ Īgū irasū ārimakū, boadi wāgādo, wereninugāyupu. Irasirigu Jesús Īgūrē pagore wiyupu. ¹⁶ Irire iārā, āārīpererā masaka iāgukakōāñurā. Marīpore: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siñurā. Īgūsā basi āsū āri gāme wereniñurā:

—Ī Marīpuya kerere wererimasū, turatarigu, marī watopeguere ejami.

Idere āriñurā:

—Marīpū iirē iriuiñumi Īgūyarārē iritamudoregu, āriñurā.

¹⁷ Irasirirā āārīpererogue Judea nikū marā, iri nikū turo marāde Jesús Īgūrē masūdea kerere péperekōāñurā.

Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire tayarārē Jesús purogue iriudea (Mt 11.2-19)

¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīripoe Īgū buerire tayarā āārīpereri Jesús irideare Īgūrē wererā waañurā. Juan irire pégu, Īgūsā merāmarā pērārē siiu:

¹⁹ —Jesúre āsū āri sērēñarā waaka! “¿Muta āārīñi Cristo guare taugu aaribu iriayupu, Īgūsā āriđi, o gajigure yūrākuri gua?” āri sērēñarā waaka! āri iriuyupu. ²⁰ Irasirirā, Jesús puro ejarā, Īgūrē āriñurā:

—Juan masakare wāiyerimasū guare murē āsū āri sērēñadoreami: “¿Muta āārīñi Cristo guare taugu aaribu iriayupu, Īgūsā āriđi, o gajigure yūrākuri gua?”

²¹ Īgūsā ejaripoere Jesús wárā pūrīrikarārē, wātēa ñajāsunerārē, koye iāmerādere taugu iriuyupu. ²² Irasirigu Jesús āsū āri yujuyupu Juan iriuanerārē:

—Musā iārīrē, musā périre, Juārē wererā waaka! Koye iābiranerā oārō iāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yariperekōāsūama. Gāmirpū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpū masakare tauri kerere weremakū péma. ²³ “Yure buremurīrē piribi, usuyari opagakumi”, āri wererā waaka Juārē! āriyupu Jesús.

²⁴ Īgūsā waadero puru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāyupu:

—Musā masaka marīrōgue Juārē iārā waarā, güigure güñaturabire iārā waarā meta irikuyo. Īgū turabi, mirū taborere wējāpubeorosū āārībemi.

²⁵ Irasū āārīmakū, musā Īgūrē irogue iārā waarā, oārī suri sāñagūrē iārā waarā meta irikuyo. Oārī suri sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan Īgūsā irososū āārībemi. ²⁶ Musā irogue Īgūrē iārā waarā, Marīpuya kerere weredupiyurimasūrē iārā waarā iriyo. Musārē werea. Juan diayeta Marīpuya kerere weredupiyunerā nemorō āārīmi. ²⁷ Marīpuya werenirī gojadera pūgue gojasūdero āārībú Juan iriburire. Irasirigu Marīpū Īgū magūrē āsū āriđi āārīmi:

Mu waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugura, mu waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībú.*

²⁸ Musārē werea. Juan aariburi dupiyuro neō sugu Īgū nemorō yaamarē masīgū marīđi āārīmi. Irasū āārīkererupu, sugu Marīpū āmugasigue

ãārīgúyagu gapu Juan nemorõ yaamarẽ masīgũ ãārīgukumi. ãārīpererã nemorõ ubu ãārīgũ ãārīkeregu, masīgũ ãārīgukumi, ãrīyupu Jesús.

²⁹ Īgũ irasũ ãrīrĩrẽ pérã, ãārīpererã masaka, romano marã opure niyeru wajaseabosarimasãde Juan wãiyesũnerã ãārĩsĩã: “Marĩpu diayeta irigu ãārĩmi”, ãrĩ masĩñurã. ³⁰ Fariseo humarã, Moisés gojadeare buerimasã gapu Juãrẽ wãiyedorebirinerã ãārĩsĩã, Marĩpu Īgũsãrẽ iriduarire gããmebirĩñurã. ³¹ Irasirigu marĩ Opũ Jesús ãsũ ãrĩnemoyupu:

—Masaka dapagora marã, ¿ñeémarãno irirosũ ãārĩrĩ? ³² Majĩrã makã dekode Īgũsã merãmarã merã bira gaguini doanĩrã irirosũ ãārĩma. ãsũ ãrĩ gaguinima: “Gũã tẽrẽdiru purimakũ, bayabirabu. Bujawereri merã gũã bayamakũ, orebirabu”, ãrĩma. ³³ Juan masakare wãiyerimasũ pã baabirimakũ, igui deko pãmudeare iirĩbirimakũ ĩãrã, Īgũrẽ: “Wãtĩ ñajãsũdi ãārĩmi ĩ”, ãrĩbu musã. ³⁴ Pũru yũ ãārīpererã tĩgũ baa, iirĩmakũ ĩãrã: “Baapagu, iirĩpagu ãārĩmi”, ãrĩbu. “Romano marã opure niyeru wajaseabosarimasã merãmu, ñerõ irirã merãmu ãārĩmi”, ãrĩbu musã yũre. ³⁵ Musã yaamarẽ, Juãyamarẽ masĩbirikeremakũ, gũare masĩrã gapu: “Diayeta Marĩpu iriunerã ãārĩma”, ãrĩ masĩma, ãrīyupu Jesús.

Jesús, fariseo bumũ Simón wãikũgũya wiigue ejadea

³⁶ Īgũ irasũ ãrãdero pũru, sugũ fariseo bumũ Jesũre Īgũya wiigue baadoregu siuuyupu. Irasirigu Jesús Īgũya wiigue waa, eja, baari peoro pũro eja, doayupu. ³⁷ Sugo nomeõ iri makãmo, ñerõ iririmasõ, Jesús fariseoya wiigue baagu ejadea kerere pé, irogue waayupo. Suru borewariru “alabastro” wãikuri ãtãye merã iridirure õãrõ sũrõrĩ opadirure ãĩayupo. ³⁸ ãĩã, Jesús pũrũpu gapu ejanũgãja, igo ñerõ irideare bũro bujawereri merã gũña, ore, Jesús pũro meẽdoaja, Īgũya guburi wekare igoya kódeko meẽbejamakũ ĩã, igoya poañapu merã túkoe bojoyupo. Túkoe bojo, bũremurĩ merã Īgũya guburire mimi, igo sũrõrĩ ãĩadea merã Īgũya guburire pipeoyupo. ³⁹ Igo irasirimakũ ĩãgũ, fariseo bumũ Jesũre baadoregu siuadi Īgũ basi gũñayupu: “Igo Īgũya guburire moãñagõ ñerõ iririmasõ ãārĩmo. ĩ diayeta Marĩpũya kerere weregũ ãārĩgũ, irire masĩsiabukumi”, ãrĩ gũñayupu. ⁴⁰ Jesús Īgũ gũñarĩrẽ ĩãmasĩ, Īgũrẽ ãrīyupu:

—Simón, yũ marẽ gajino weredũakoa, ãrīyupu.

—Buegu, wereka yũre! ãrīyupu Simón.

⁴¹ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús i keori merã wereyupu Īgũrẽ:

—Sugũ masakare niyeru wayurimasũ ãārĩkumi. Pẽrã ãma wajamokuma Īgũrẽ. Sugũ wãri niyeru kueri quinientos moãrĩnurĩ wajataropa wajamokumi. Gajigu méri koerigã cincuenta moãrĩnurĩ wajataropa wajamokumi. ⁴² Īgũsã pẽrã, Īgũsã wajamorĩrẽ wajariri opabirimakũ ĩãgũ, niyeru wayudi Īgũsãrẽ pẽrãguereta: “Iropata, musã wajamorĩ pereburo. Irire kãtigũkoa”, ãrĩkumi. Irasirimakũ, ¿nĩ gapu niyeru wayudire bũro maĩkuri? wãro wajamodi, o meroğã wajamodi gapu, ãrīyupu Jesús.

⁴³ Simón yũjuyupu:

—Wãro wajamodi gapu bũro maĩbukumi, ãrīyupu.

—Diayeta yũjua mũ, ãrīyupu Jesús Īgũrẽ.

⁴⁴ Irasũ ãrĩ odo, Jesús nomeõrẽ ĩã, Simõrẽ ãrīyupu:

—¿Igo yũre iriadeare ĩãrĩ mũ? Mũya wiigue yũ ñajãjamakũ, mũ yũre yaa guburi koeburire deko sĩbirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kódeko merã koe, igoya poañapu merã túkoe bojoamo. ⁴⁵ Yũ õãdoremakũ, mũ yũre bokatĩrĩ

pábua, mimibirabu. Igo gapu ya ñajãjadero purague yaa guburire mimiadeo neõ mimiduúbemo. ⁴⁶ Mu gapu yaa dipurure uye õarĩ sũrõrĩ merã pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire sũrõrĩ pípeoamo. ⁴⁷ Irasirigu Simõn, ya murẽ werea. Igo ñerõ iridea wãri ããrĩkeremakũ, ya irire kãtia. Ya irasirimakũ, yare burõ maĩmo. Gajigu gapu, ya Igũ ñerõ irideare kãtimakũ: “Ya mérõgãta ñerõ irideare opãa”, ãrĩ gũñasĩã, yare sũrũta maĩmi, ãrĩyupu Jesũs.

⁴⁸ Igũrẽ irasũ ãrĩ odo, nomeõrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Mu ñerõ irideare kãtia ya, ãrĩyupu.

⁴⁹ Igũ irasũ ãrĩmakũ pérã, gajirã masaka iri wiigue Igũ merã baadoregu siuanerã ãsũ ãrĩ gãme werenĩnurã:

—¿Ñeẽmũno masaka ããrĩrĩ ñĩ, irasũ ñerõ irideare kãtigũ? ãrĩñurã.

⁵⁰ Jesũs gapu nomeõrẽ ãrĩyupu doja:

—Yare buremusĩã, perebiri peamegue waabodeo tausũsiãa. Irasirigo õãrõ siñajãrĩ merã waaka! ãrĩyupu.

8

Nome Jesũre iritamudea

¹ Purũ Jesũs paga makãrĩ marãrẽ, mutã makãrĩgã marãdere Marĩpu Igũyarãrẽ doreri kerere weregorenagũ waayupu. Igũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Igũ merã waañurã. ² Nomedẽ Igũ merã waañurã. Pũrĩrikurã ããrĩnerã Jesũs taunerã nome ããrĩñurã. Gajirã nome, wãtẽa ñajãnerãrẽ Jesũs bêowiusũnerã ããrĩñurã. Sugo Marĩa Magdalena wãikugo ããrĩyupu. Igo su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã wãtẽãrẽ Jesũs bêowiusũdeo ããrĩyupu. ³ Gajigo Juana wãikugo, Cuza wãikugo marãpo ããrĩyupu. Cuza Herodeya wiigue moãboerimasã opu ããrĩyupu. Gajigo Susana wãikugo ããrĩyupu. Gajirã nomedẽ wãrã Jesũs merã waañurã Igũ buerire pẽduarã. Igũsã nome, Igũsã opari merã Jesũre, Igũ buerãdere iritamũñurã.

Jesũs oterimasã keori merã buedea (Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Wãrã masaka wãri makãrĩ marã Jesũs puro Igũrẽ ããduarã nerẽñurã. Igũsã wãrã nerẽmakũ, Jesũs i keori merã ãsũ ãrĩ bueyupu Igũsãrẽ:

⁵ —Sugu oterimasũ Igũya oteri yerire meẽsirigu waakumi. Igũ meẽsiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarã, iro yuriadea yerire kuramutũkõãkuma. Mirãde iri yerire boka, baapeokõãkuma.

⁶ Gaji yeri ãtãyerikãrogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marĩmakũ ñãĩ, boakõãkoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimũrĩa, oteri gapure wẽjẽkõãkoa. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri õãrõ puri, wãri dukakũkoa. Su dupaũu cien yerigora dukakũkoa, ãrĩyupu.

Iri keori merã were odo, Igũsãrẽ turaro merã ãsũ ãrĩyupu doja:

—Musã gãmipũrĩ oparã, ya wererire pẽduripĩka! ãrĩyupu Jesũs masakare.

Jesũs buerã Igũrẽ: “¿Nasirigu keori merã bueri?” ãrĩ sẽrẽñãdea (Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Purũ Igũ buerã Igũrẽ sẽrẽñãñurã:

—¿Naásũ ãrĩduaro iriari, guare mu wereadea? ãrĩñurã. ¹⁰ Jesũs Igũsãrẽ yũyupu:

—Marĩpu ĩgũyarārē doregu āārĩrĩrē iripoegue masĩbirideare dapagorare musārē masĩmakū yámi. Gajirā gapure keori merā dita buea. Irasirirā ĩgūsā Marĩpu iririre ĩakererā, ĩamasĩbirikuma. ĩgũyare pékererā, pémasĩbirikuma.

Jesús oterimasā keori merā ĩgũ bueadeare: “Āsũ ārĩduaro yáa”, ārĩ weredea (Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yũ iri keori merā bueadea āsũ ārĩduaro yáa. Iri oteri yeri Marĩpuya werenĩrĩ irirosũ āārā. ¹² Surāyeri masaka Marĩpuya werenĩrĩrē pékererā, pémasĩbema. Maa buriri maa irirosũ āārĩma. ĩgũya werenĩrĩrē péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosũ, wātĩ ĩgūsā gũñarĩgue eja, ĩgūsā péadideare ĩmapeokōāmi. ĩgūsā Marĩpue buremubiri, tausũbirikōāburo, ārĩgũ, irasũ yámi. ¹³ Gajirā masaka ũtāyerikũri yeba irirosũ āārĩma. ĩgūsā Marĩpuya werenĩrĩrē usuyari merā pékeremakū, oteri yeri ũtāyerikurogue yuriadero puru, nugũrĩ marĩderosũ ĩgūsārē waáa. Irasirirā yoaweyaripoe buremuadima. Puru Marĩpuyare iriduari waja gajirā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, mata ĩgũyare pirikōāma. ¹⁴ Gajirā masaka porakũri yeba irirosũ āārĩma. Marĩpuya werenĩrĩrē pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurĩa, wējēderosũ, ĩ ũmarē burō gũñarikama. Irasirirā wári oparire gũñataria, ĩgūsā gāamerō iriduāsĩā, Marĩpuya werenĩrĩrē kātima. ¹⁵ Gajirā masaka ōārĩ nikũ irirosũ āārĩma. Irasirirā Marĩpuya werenĩrĩrē ōārō pérā, péduripĩma. Ōārĩ gũñarĩrē oparā, Marĩpuyare iriduārā āārĩma. Gajirā ĩgūsārē ñerō irikeremakū, ĩgũyare piribema. Wári ōārĩ dukakũdiñu irirosũ āārĩma, ārĩyupu.

Jesús sĩāgodiru keori merā bueadea (Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶ Puru gaji keori merā bueyupu doja:

—Masaka sĩāgodirure sĩāgorā, kōmesoro merā muupĩbirikuma. Kārĩrō dokaguedere dobobirikuma. Ūmarō, wii dekogue siukuma. Irasirirā gajirā iri wiire ñajārā, sĩāgodiru ũjūgorore ōārō ĩā, ñajākuma. ¹⁷ Āārĩpereri masaka iripoegue masĩbirideare masĩsũrokoa. Masaka ĩāberogue duripideare sĩāgoro āārĩrōgue ĩamasĩrō irirosũ masĩsũrokoa. Yayedea irirosũ neō āārĩbirikoa.

¹⁸ Irasirirā Marĩpuya werenĩrĩrē pérā, ōārō pémasĩka! Irire ōārō péduripĩgunorē Marĩpu wári pémasĩrĩ sĩnemogukumĩ. Gajigu ōārō pébirikeregu: “Masĩa yu”, ārĩ gũñami. ĩgũ irasũ ārĩ gũñakeregu, ōārō pémasĩbemi. ĩgũ pémasĩadideare ĩmasũgukumĩ. Irasirigu neō pémasĩbi dujagukumĩ pama, ārĩyupu Jesús.

Jesús pago, ĩgũ pagupũrā merā ĩgũrē ĩāgō ejadea (Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Puru Jesús pago, ĩgũ pagupũrā merā ĩgũrē ĩāgō ejayupo. Masaka wārā ĩgũ purogue āārĩmakū, ejamasĩbiriyupo. ²⁰ Irasirigu sugu iroque āārĩgũ Jesũre wereyupu:

—Mupo, mu pagupũrā merā murē ĩāduarā, masaka purupugue nĩama, ārĩyupu.

²¹ ĩgũ irasũ ārĩmakū pégu, Jesús āsũ ārĩ yũjuyupu:

—Marĩpuya werenĩrĩrē ōārō péduripĩrā, ĩgũyare ōārō irituyarā, yuro, yu pagupũrā irirosũ āārĩma, ārĩyupu.

Jesús mirũ, makũrĩrē toemakū irideia (Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sunu Jesús ditaru turogue ããrĩgú, ĩgũ buerã merã doódirugue mũrĩñajãa, ĩgũsãrẽ:

—Nãka, ditaru sipãrẽgue taribujarã! ãrĩyupu.

—Jãu, ãrĩ, waakõãñurã. ²³ Iro taribujagu, Jesús kãrĩñajãkõãyupu. Pũru ditarugue bũro mirũ waayuro. Doódirugue makũrĩ páñajãa, miũkõãdiyuro. Bũro goero waayuro ĩgũsãrẽ. ²⁴ Irasũ waamakũ ĩãrã, Jesũre yobeñurã:

—Gũare buegu, marĩ mirĩmurã yãa, ãrĩ gaguiniñurã.

Ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús yobe, mirũ, makũrĩrẽ toodoreyupu. ĩgũ toodoremakũ, mirũ, makũrĩ bũro waadea toedijapereakõãyuro. ²⁵ Pũru ĩgũ buerãrẽ ãrĩyupu:

—¿Mũsã yũre bũremurĩ opaberi?

Ĩgũsã gapũ gũkanerã ããrĩsĩã, ĩãgũka, ĩgũsã basi gãme sërẽñañurã:

—¿Ñeémũno masakũ ããrĩrĩ ñĩ? ĩgũ mirũrẽ, makũrĩrẽ toodoremakũ toedijakõãa, neõ tarinũgãbea ĩgũrẽ, ãrĩñurã.

Jesús Gadaramurẽ wãtẽa ñajãnerãrẽ béowiudea

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Pũru Galilea nikũ bokatũrõ, Gadara wãikurogue taribujajañurã. ²⁷ Jesús doódirugue ããrãdi majãnũgãmakũ, sugũ masakũ iri makãmũ ĩgũ pũro ejanũgãyupu. ĩgũ wãtẽa ñajãsũdero pũru yoakõãyuro. Neõ surĩ sãñabi, wiiguere ããrĩbi, masãgoberi watopegue dita ããrĩgũ ããrĩyupu.

²⁸⁻²⁹ Wãtĩ masakũre wãri ñeã meémeñanayupu. Irasirirã masaka ĩgũrẽ ñeã, ĩgũya mojõrĩrẽ, guburidere kõmedari merã sũanadiñurã ĩgũrẽ biadobomurã. ĩgũ gapũ ĩgũsã sũarikũ, tũãtanokõãyupu. Irasirigu wãtĩ ĩgũrẽ masaka marĩrõgue waamakũ irinayupu.

Jesũ wãtĩrẽ: “Wirika mũ ñajãdire!” ãrĩyupu. Masakũ Jesũre ĩãgũ, ĩgũ pũro ñadũkupuri merã ejamejã, bũro gaguiniyupu:

—Jesũ, ãmũgasigue marã Opũ ããrĩpererã nemorõ turagu magũ, ¿nasiribu yãri mũ yũre? “Yũre poyarikũmakũ iribirikõãka!” ãrĩ, bũro sërẽa, ãrĩyupu.

³⁰ Jesús ĩgũrẽ sërẽñayupu:

—¿Ñeémũ wãikũri mũ? ãrĩyupu.

—“Legión” wãikũa yũ, ãrĩ yũjũyupu. “Legión”, ãrĩrõ: “wãrã”, ãrĩdũaro yãa. Wãrã wãtẽa ñajãsũdi ããrĩsĩã, irasũ wãikũyupu. ³¹ Wãtẽa masakũguere ñajãnerã Jesũre:

—Gũare bũro ãkũãrĩ gobegue waadorebirikõãka! ãrĩ sërẽñurã.

³² Iro ãtãũgue wãrã yesea ãma baarã iriñurã. ĩgũsãrẽ ĩãrã, wãtẽa Jesũre sërẽñurã:

—Yeseague guare ñajãdoreka!

—Jãu, ĩgũsãguereta ñajãrã waaka! ãrĩyupu. ³³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, wãtẽa masakũguere ããrãnerã wirirã, yeseague ñajãñurã. ĩgũsã ñajãmakũ, yesea ãma mirẽbuãa, ditarugue meébia dijãa, mirĩ hoapereakõãñurã.

³⁴ Irasũ waamakũ ĩãrã, yeseare korerimasã gũkari merã ãmadujãa, ĩgũsãya makã marãrẽ, iri makã tũro marãdere wererã waañurã. ³⁵ Irire pérã: “¿Naásũ waãayuri?” ãrĩ, Jesús pũro ĩãrã waañurã. Iroge eja, wãtẽa béowiũãdire bokajañurã. Jesús pũro, surĩro sãñadi, õãrõ pémasĩrĩ merã doayupu. Masaka ĩgũrẽ ĩãrã, bũro gũiri merã ĩãñurã. ³⁶ Wãtẽãrẽ béowiumakũ ĩãnerã iroge ejarãrẽ irire wereñurã.

³⁷ Irire pérã, ããrĩpererã Gadara nikũ marã buru gũisĩã, Jesúre: “Waaka òòrẽ!” ãrĩñurã. Ìgũsã waadoremakũ pégu, Jesús doódirugue murĩñajãyupũ.

³⁸ Ìgũ murĩñajãmakũ ìãgũ, wãtëa béowiusũadi Jesúre:

—Yũde mũ merã waaduakoa, ãrĩ sërëadiyupũ.

Jesús gapũ Ìgũrë ãrĩyupũ:

—Yũ merã waabirikõãka! ³⁹ Mũya wiigie goedujãaka! Ìãrĩpereri Marĩpu murë òãrĩ iriadeare weregu waaka! ãrĩyupũ.

Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Ìgũya makãgue waakõãyupũ. Irogue eja, Jesús Ìgũrë òãrĩ iriadeare ããrĩpererã Ìgũya makã marãrë wereyupũ.

Jesús Jairo magõrë, gajigo nomeõ Ìgũya surĩro moãñagõrë taudea

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Jesús Gadara nikũgue ããrĩripoe wãrã masaka Galilea nikũgue Ìgũrë yũrã iriñurã. Irasirirã, Ìgũ taribujajamakũ ìãrã, buru usuyari merã bokatĩrĩñurã.

⁴¹ Iripoere sugũ judío masaka nerërĩ wii opũ Jairo wãikũgu Jesús parogue ejayupũ. Eja, Jesúya guburi puru ñadukũpuri merã ejamejãja, Ìgũrë: “Yaa wiigie waaka!” ãrĩ, buru sërëyupũ. ⁴² Ìgũ magõ buru sirĩgõ kõmorĩ purogãgue ããrĩyupũ. Igo sugota ããrĩyupũ. Pe mojõma pere su gubu peru përebëjari bojori opayupo. Jesús Jairoya wiigie waamakũ, wãrã masaka Ìgũrë kũñarõgã tuuyañurã.

⁴³ Ìgũsã watopegue sugo nomeõ pe mojõma pere su gubu peru përebëjari bojorigora dí wiriri merã pũrĩrikũgo ããrĩyupũ. Irasirigo igo opadea niyerure kũririmasãrë wajari peremejãkõãyupũ. Ìgũsã kũrikeremakũta, igo pũrĩrikũri neõ taribiriyuro. ⁴⁴ Jesús iro waamakũ ìãgõ, Ìgũ purũpu gapũ waa ejanugã, Ìgũya surĩro yuware moãñayupo. Igo moãñamakũta, igo dí wiririadea tariakõãyuro.

⁴⁵ Irasirigũ Jesús sërëñayupũ:

—¿Noã yãre moãñarĩ? ãrĩyupũ.

Ìãrĩpererã: “Gũa neõ moãñabea”, ãrĩñurã.

Pedro, Ìgũ merãmarã merã:

—Gũare buegu, ¿nasirigũ irasũ ãrĩ sërëñarĩ? Masaka wãrã kũñarõgã tuuyama murë, ãrĩñurã.

⁴⁶ Jesús gapũ Ìgũsãrë ãrĩyupũ:

—Sugo nomeõ moãñañũmo yãre. Igo moãñamakũ, yũ turari merã igo pũrĩrikũrire tauayo. Irire masĩa yũ, ãrĩyupũ.

⁴⁷ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégo: “Yũ iriadeare masĩmi”, ãrĩ gũña, buru gũi naradari merã Ìgũ guburi puru ñadukũpuri merã ejamejãja, ããrĩpererã péuro Jesúre: “Yũ mũya surĩrore moãñamakũta yũ pũrĩrikuadea tariakõãbũ”, ãrĩ wereyupo.

⁴⁸ Jesús igore ãrĩyupũ:

—Mũ yãre bũremurĩ opãa. Irasirigo mũ pũrĩrikũrire tausũa. Usuyari merã waaka! ãrĩyupũ.

⁴⁹ Jesús irasũ ãrĩripoe sugũ masakũ Jairoya wii ããrãdi ejayupũ, Jairore weregu ejagũ:

—Mũ magõ kõmoakõãmo. Marĩrë buegure garibonemobirikõãka! ãrĩyupũ.

⁵⁰ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús Jairore ãsũ ãrĩyupũ:

—Gũibirikõãka! Bũremurĩ opaka yãre! Mũ magõ tarigokumo, ãrĩyupũ.

⁵¹ Irasirigũ Jairoya wiigie eja, gajirãrë ñajãdorebiriyupũ. Pedrore, Juãrë, Ìgũ tĩgũ Santiagore, boadeo pagusãmarã ditare siiu ñajãyupũ. ⁵² Ìgũsã ñajãjaripoere ããrĩpererã iri wiigie ããrĩrã buru orerã iriñurã. Jesús ãrĩyupũ Ìgũsãrë:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yámo.

⁵³ Īgū irasū ārimakū pérā, oreanerā gapu ĩgūrē buriñurā. “Igo boadeare masīa gua”, āri gūñañurā. ⁵⁴ Jesús gapu boadeo puro ejanugā, igoya mojōrē ñeā, turaro merā igore āsū āriyupu:

—Majīgō, wāgāñugāka!

⁵⁵ Īgū irasū ārimakū, igoya yujupūrā goeyuro. Irasirigo mata wāgādoakōāyupo. Jesús igo pagusāmarārē: “Baari ejoka igore!” āriyupu. ⁵⁶ Igo okamakū ĩārā, igo pagusāmarā gūkatariakōāñurā. Jesús igore ĩgū masūadeare gajirārē weredorebiryupu.

9

Jesús ĩgū buerārē buedoregu iriudea

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Puru Jesús ĩgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siu neō, ĩgū turarire sīyupu: “Iri turari merā āārīpererā wātēārē béowiumasīrākoa. Pūrīrīdere taumasīrākoa”, āriyupu. ² Irasirigu ĩgūsārē Marīpu ĩguyarārē doreri kerere weredoregu, pūrīrikarādere taudoregu āsū āri iriyupu:

³ —Waarā, gajinorē neō āābirikōāka! Musā tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji suri musā gorawayuburidere āābirikōāka! ⁴ Makā ejarā, musā ejadea wiita āārīkōāka! Iri makārē waarāgue iri wiire wirika! ⁵ Gaji makā marā masaka musārē gāāmebirimakū, iri makārē diayeta tariakōāka! Irasū tariarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbéokōāka! ĩgūsā musārē gāāmebiri waja Marīpu ĩgūsārē wajamoāburire masīburo, ārīrā, irasirika! āriyupu Jesús.

⁶ ĩgū irasū āri odoadere puru, waakōāñurā. Irasirirī āārīpereri makārīgue Marīpu masakare tauri kerere weregorenarā, pūrīrikarādere taugorenarā waañurā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ ĩripoere Galilea nikū marā opu Herodes āārīpereri Jesús iriri kerere péyupu. Gajirā Jesúre masīmerā: “Īgū, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi āārīkumi”, āriñurā. Herodes gapu irire pégu: “¿Nasirino irasū waāari?” āri, buro gūñarikuyupu. ⁸ Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi deyoakumi”, āriñurā. Gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi masākumi”, āriñurā. ⁹ Herodes gapu āsū āriyupu: “Yuta Juārē ĩgūya dipurure dititādoreb. ¿Niño gapu āārībukuri iropa wāri werenísūgū?” āriyupu. Irasirigu Jesúre buro ĩadudiyupu.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesús ĩgū buerā buedoregu iriunerā goedujajarā, ĩgūsā irideare werepeokōāñurā ĩgūrē. Puru Jesús ĩgūsārē masaka marīrōgue Betsaida wāikuri makā turogue siuayupu. ¹¹ ĩgūsā iroque waarī kerere pérā, wārā masaka Jesúre tuyañurā. Jesús ĩgūsārē oādore, Marīpu ĩguyarārē doreri kerere wereyupu. Pūrīrikarā ĩgūrē taudorerārē tauyupu.

¹² Namika āārīmakū, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū puro eja, ĩgūrē āriñurā:

—Masakare waadoreka! Ōō puro āārīrī makārīma wiirigue ĩgūsā kārīrī, baari āmarā waaburo. Ōō marī āārīrōguere neō gajino máa, āriñurā.

13 Jesús gapu āriyupu:

—Musa ĩgūsārē baari sika!

Īgūsā yujuñurā:

—Gua pā duparu su mojōma duparuta, waaidere pērāta opāa. Mērōgā baari āārā. Masaka gapu wārāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajarirā waamerā ĩgūsārē ejobirikoā, āriñurā.

14 Wārā masaka āārīñurā ĩgūsā merā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigu Jesús ĩgū buerārē āriyupu:

—Masaka āārīpererārē boje yebori cincuenta dita dukawa, ĩgūsārē doadoreka! āriyupu. 15 Irasirirā ĩgū buerā ĩgū ārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā. 16 Masaka doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparure, pērā waairē āi, ūmagasigue ĩamu, Marīpūre usuyari sī, irire peayupu. Pea, ĩgū buerārē masakare gueredoregu sīyupu. 17 Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōñurā. Pūru ĩgūsā baaduāadeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā utaudoboñurā.

*Pedro Jesúsre: “Mu Cristo āārā”, āri weredea
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)*

18 Gajinu Jesús ĩgū suguta Marīpūre sērēgū iriyupu. ĩgū buerā ĩgū merā āārīñurā. Irasirigu Jesús ĩgūsārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yure, znaásū āri gūñarī? āriyupu.

19 Īgūsā yujuñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajirā: “Elías iripogue āārīnadi āārīmi”, gajirā: “Sugu Marīpūya kerere weredupiyudi iripogue āārīnadi, masādi āārīmi”, ārīma, āriñurā.

20 Irasū ārīmakū, Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—Mūsākoa yure, znaásū āri gūñarī? āriyupu.

Pedro āriyupu ĩgūrē:

—Mu, Marīpū iriudi, Cristo āārā, āriyupu.

*Jesús ĩgū boaburire weredea
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)*

21 Pedro irasū ārīrīrē pégu, Jesús ĩgū buerārē buro turaro merā: “Gajirārē ire werebirikōāka!” āriyupu. 22 Irasū āri odo, āsū āriyupu doja:

—Yure āārīpererā tīgūrē buro ñerō tariro āārā. Judío masaka murā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāāmebirisīā, gajirārē yure wējēdorerākuma. ĩgūsā yure wējēadero pūru, ūrenu waaró merā Marīpū yure masūgukumi, āriyupu.

23 Pūru āārīpererā masakare āriyupu:

—Yure tuyaduarāno ĩgūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tuyari waja curusague pábiatú, wējēsūmurā irirosū āārīkererā, piriro marīrō yure tuyanikōāburo. 24 I ūmague ĩgūsāya okari ditare maīrāno perebiri peamegue beosūrākuma. Gajirā gapu yure tuyari waja, masaka ĩgūsārē wējēkeremakū, Marīpū pūrogu waarākuma, ĩgū merā oārō āārīnīmurā. 25 Sugu masakū i ūmamarē āārīpereri opakeregu, ĩgū boari pūru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagū, oārīrē neō wajatabirikumi. 26 Masaka yure, ya kerere guyasīrīmakū, yude ĩgūsārē guyasīrīgukoa. Yu āārīpererā tīgū yu gosesiriri merā, Yupu, ĩgūrē wereboerā oārā gosesiriri merā dupaturi aarigukoa. Irasū aarīgū, yure guyasīrīnerārē guyasīrīgukoa. 27 Diayeta masārē werea. Surāyeri

musā òðgue āārīrā, musā boaburi dupiyuro Marīpu Īgūyarārē doregū āārīrīrē ĩārākoa, ārīyupu Jesús.

Jesús ĩgū deyori gorawayudea
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ ĩgū irasū ārādero puru su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waadero puru, Jesús útāu wekague Marīpure sērēgū waagú, Pedro, Santiago, Juārē siiu murīayupu. ²⁹ Irogue Marīpure sērēripoe ĩgūya diapu deyori gorawayuakōāyuro. ĩgūya surīro burō borero kūmijūrīñe waayuro. ³⁰ Irasū waaripoe ĩgū puro ūma pērā deyoa, ĩgū merā weretamuniñurā. ĩgūsā iripoegue marā Moisés, Elías āārīñurā. ³¹ ĩgūsāde goesisiriri merā deyoañurā. Iripoegue: “ĩgūrē āsū waarokoa”, ārīderosūta Jerusalēgue ĩgū boaburire Jesús merā wereniñurā.

³² Pedrosā burō wujakukererā, kārīrō marīrō Jesús goesisirire, ĩgū merā āārīrārē ĩāñurā. ³³ Moisés, Elías Jesús puro āārānerā waaripoe Pedro ārīyupu: —Guare buegu, marī òðgue āārīmakū òātariduāa. Irasirirā ure wiigā irirāra. Muya wii, Moiséya wii, Eliaya wii irirāra, ārīyupu.

ĩgū irasū ārīkereguta, ĩgū ārīrīrē neò pémasībiriyupu. ³⁴ ĩgū irasū ārīripoe su yebo ĩmikāyebo túbiayuro ĩgūsārē. Iri ĩgūsārē túbiamakū, burō gūñurā.

³⁵ Marīpu ĩmikāyebo poekague āsū ārī wereniñurā:

—Ī yu magū, yu beyedi āārīmi. ĩgūrē òārō péka! ārīyupu.

³⁶ Marīpu wereniaderō puru, Jesús ditare ĩāñurā. Pedrosā gapu Jesús i nikūgue āārīrīñurīrē neò sugu masakure ĩgūsā ĩādeare werebiriñurā.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Gajinu gapu ĩgūsā útāūgue āārānerā dijijadero puru, wārā masaka Jesúre bokatīrīñurā. ³⁸ Sugu masakū ĩgūsā watopegue āārīgū turaro merā ārīyupu:

—Guare buegu, yu murē burō sērēa. Yu magū suguta āārīgūrē bopoñarī merā ĩāka! ³⁹ Wātī ĩgūrē ñeā, gūñaña marīrō gaguinī, naradamakū irinami. Irasirigu majīgū ĩgūya disigue sūmu wirisūnami. Wātī ĩgūrē burō ñerō tarimakū irinami. ĩgūrē neò piridubemi. ⁴⁰ Mu buerārē wātīrē burō beówiadoreadabu. ĩgūsā neò bokatīñubirama, ārīyupu.

⁴¹ Jesús yujuyupu:

—Musā dapagora marā, yure burēmurī opamerā, diayemarē neò pémasīmerā āārā. ¿Noópa yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópa yoaripoe musā yure burēmubirire gūñaturagukuri? ārīyupu. Irasū ārī odo, wātī ñajāsūdi pagare:

—Mu magūrē ārīkaka! ārīyupu.

⁴² Majīgū Jesús puro waa ejanugāmakū, wātī ĩgūrē yebague túmeépikōāyupu. ĩgūrē dupaturi burō naradamakū iriyupu. Jesús gapu wātīrē: “Majīgūrē wirika!” ārī, tauyupu. Irasiri odo, ĩgūrē pagare wiayupu. ⁴³ Masaka āārīpererā Marīpu wārī turari merā iririre ĩārā, ĩagukakōāñurā.

Jesús dupaturi ĩgū boaburire weredea
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

ĩgūsā āārīpererā Jesús iriadeare: “Ōātaria”, ārī gūñaripoeta Jesús ĩgū buerārē ārīyupu:

⁴⁴ —Yu musārē wererire òārō péduripika! Kātibirikōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajirāguere wiarākuma, ārīyupu.

⁴⁵ Īgūsā gapu Īgū irasū āriīrē ōārō pēmasībiriñurā. Marīpu Īgūsārē irire pēmasīmakū iribiriypu dapa. Irasirirā Jesúre güirā: “¿Naásū āriđuagu iriari, mu irasū āriģū?” āri sērēñabiriñurā.

Jesús sugu gajirā nemorō āāriģayamarē weredea
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

⁴⁶ Puru Īgū buerā āsū āri guaseonugāñurā: “Marī watopere, ¿noā marī āāripererā nemorō āāriīrē?” āriñurā. ⁴⁷ Jesús Īgūsā güñarīrē iāmasīkōāypu. Irasirigu sugu majģūrē Īgū puro āinū, āriypu:

⁴⁸ –Sugu yaagure, ĩ majģū irosū āāriģūrē ōārō bokatīriñeāģū, yudere bokatīriñeāmi. Yure ōārō bokatīriñeāģū, yure iriuidere bokatīriñeāmi. Sugu musā watopemu: “Gajirā nemorō āāribea”, āri güñagū, gajirā nemorō āāriīmi, āriypu.

Jesús: “Marīrē iāturibi, marī merāmu āāriīmi”, āri weredea
(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Puru Juan Jesúre āriypu:

–Gure buegu, sugu masaku mu wāi merā wātēārē: “Wirika musā ñajādire!” āri bēowiumakū iābu. Īģū, marī merāmu āāribirimakū iārā, Īģūrē: “Irire neō irinembirikōāka!” ārābu, āriypu.

⁵⁰ Jesús gapu āriypu:

–Kāmutabirikōāka Īģūrē! Sugu marīrē iāturibi, marī merāmata āāriīmi, āriypu.

Jesús Santiago, Juārē weredea

⁵¹ Puru Jesús āmugasigwe marīaburi dupiyuro ejawāģariripo: “Jerusalēgue waagura”, āriypu. ⁵² Īģū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āāriīrē makāgue Īģū kāriburore āmayudoregu iriypu.

⁵³ Samaria marā gapu judio masaka merā gāmesaribirisīā, Jesús Jerusalēgue waaburire pērā, Īģūrē bokatīriñeāduabiriñurā. ⁵⁴ Jesús buerā Santiago, Juan Samaria marā Īģūrē bokatīriñeāduabirimakū iārā, āsū āriñurā:

–Gua Oru, ¿iripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi iriderosū, āmugasima peamerē diju, Īģūsārē wēģēdoremakū gāamekuri? āriñurā.

⁵⁵ Īgūsā irasū āriīmakū pé, Jesús Īgūsārē gāmenugā, iā, āriypu:

–Irasū āribirikōāka! Musārē irasū werenīmakū irigure masībea. Musā werenīrē Ōāģū deyomarģū wereri āāribea. ⁵⁶ Yu āāripererā tģū masakare bēogu aaribiribu. Īģūsārē taugu aarigū iribu, āriypu. Irasū āri odo, gajī makāgue waakōāypu doja.

Gajirā Jesúre: “Murē tuyadukoa”, āriīdea
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Īgūsā maague waamakū, sugu masaku Īgūsā puro eja, Jesúre āriypu:

–Yu Oru, mu noó waaró murē tuyagura, āriypu.

⁵⁸ Jesús Īģūrē yujyupu:

–Makānū marā diayéa Īgūsā kāriīrē toreri opama. Mirāde Īgūsā kāriīrē opama. Yu āāripererā tģū gapu kāriīrē opabea, āriypu.

⁵⁹ Puru Jesús gajigure āriypu:

–Nāka, yu merā!

Īģū gapu yujyupu:

–Yu Oru, yuru boamakū Īģūrē yāa odo, murē tuyagura, āriypu.

⁶⁰ Jesús Īģūrē yujyupu:

—Yure buremumerã, boanerã irirosũ ããrĩrãta boanerãrẽ yáaburo. Mu gapu Marĩpu ãgũyarãrẽ doreri kerere weregũ aarika! ãrĩyupu.

⁶¹ Gajĩgu Jesũre ãrĩyupu:

—Yu Opu, mũrẽ tuyagũra. Yu mũrẽ tuyaburi dupiyuro yaa wii marãrẽ seretugu waadũakoa dapa, ãrĩyupu.

⁶² Jesũs ãgũrẽ ãrĩyupu:

—Sugu masakũ moãũgãgũ waadi, moãũdũabi gãmenũgãdujãagu, moãbirikumi. Marĩpu dorerire iritũyanũgãgũ, ãgũ gããmerĩrẽ piribi, gãmenũgãdujãagu irirosũ ããrĩkumi. Irasirĩgu Marĩpũyare õãrõ iritũyabirikumi, ãrĩyupu.

10

Jesũs setenta y dos ãgũ buerãrẽ iriudea

¹ Pũru marĩ Opu Jesũs gajirã setenta y dos ãmarẽ beye, pẽrã dita dukawa, ãgũsãrẽ ããrĩpereri ãgũ waaburi makãrĩguere ² ãsũ ãrĩ iriyupu:

—Wãrã masaka Marĩpũyare neõ pẽmerã, poeegue oteri duka bũribejadea irirosũ ããrĩma. ãgũsãrẽ Marĩpũyare weremurã gapu, iri poeere moãrĩmasã irirosũ mërãgã ããrĩma. Irasirirã marĩ Opu: “Gajirã mũyare weremurãrẽ iriuka!” ãrĩ sërẽka! ³ Mũsãde Marĩpũyare wererã waaka! Oveja majĩrãrẽ makãũũũ marã diayãa watopegue iriurosũ yũ mũsãrẽ ñerã ããrĩrõguere iriua, Marĩpũyare weredoregu. ⁴ Mũsãya ajuri, niyeru ããbirikõãka! Gubu surĩ, mũsã sãnarĩ merã dita waaka! Maague masakare bokajarã, õãdore yoaripoe weretamunĩbirikõãka!

⁵ “Su wiino ñajarã, iri wii marãrẽ: “Marĩpu mũsãrẽ siñajãrĩ sĩburo”, ãrĩ õãdorepũrorika! ⁶ Iri wii marã Marĩpu siñajãrĩ sĩrĩrẽ opadũarã mũsãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãrã, Marĩpu siñajãrĩ sĩrĩ merã õãrõ ããrĩrikurãkuma. Mũsãrẽ gããmemerã, i siñajãrĩ merã ããrĩbirikuma. ⁷ Mũsã ejadea wiita dujaka! Iri wii marã mũsãrẽ ejorire baa, iirĩka! Sugu moãrĩmasũ ãgũ moãrĩ waja keoro wajatakumi. Mũsã Marĩpũyare buerã, moãrĩmasã irirosũ ããrã. Mũsãrẽ iri wii marã ejori, mũsã ãgũsãrẽ Marĩpũyare bueri waja ããrã. Irasirirã gaji wiirĩgu ããrĩgorenabirikõãka! ⁸ Mũsã su makãgue ejarã, iro marã mũsãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeã, ãgũsã baari ejomakũ, õãrõ baaka! ⁹ Iri makã marã pũrĩrikurãrẽ tauka! ãsũ ãrĩ wereka: “Mërõ dũyãa, Marĩpu doreri mũsã pũrogue aariburo”, ãrĩka!

¹⁰ “Gaji makãgue mũsã ejamakũ, iro marã mũsãrẽ bokatĩrĩñeãbirimakũ, wiriwãgãrã, ãsũ ãrĩka ãgũsãrẽ: ¹¹ “Mũsãya makãma nikũwera guaya guburire tuadeare mojëbẽoa. Mũsã guare gããmebiri waja Marĩpu mũsãrẽ wajamoãburire masĩmakũ irirã, irasũ yãa. Ire õãrõ pẽmasĩka! Mũsã guare gããmebirikeremakũ, mërõ dũyãa, Marĩpu doreri aariburo”, ãrĩka ãgũsãrẽ! ¹² Mũsãrẽ werea. Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩũũ ejamakũ, mũsãrẽ gããmebirinerãrẽ Sodoma marãrẽ wajamoãrõ nemorõ wajamoãgukumi, ãrĩyupu Jesũs.

Jesũs makãrĩ marãrẽ ãgũsã ãgũrẽ buremubirire weredea

(Mt 11.20-24)

¹³ Pũru Jesũs gaji makãrĩ marãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Mũsã Corazĩn marã, Betsaida marãde ñerõ tarirãkoa. Iripoegue marã Tiro, Sidõn marã, mũsã iũrõ Marĩpu ãgũ turari merã iri ãmurõsũ iri ãmumakũ ããrã, ãgũsã ñerõ irideare piribonerã ããrĩmã. ãgũsã ñerõ irideare bũro bũjawererire

ĩmurā, bujawereri suri sãña, nitũkurogue doabonerā āārĩmā. Īgũsā ñerō irideare piri, òārĩ gapũre iribonerā āārĩmā. Musā gapũ Marĩpũ turari merā iri ĩmurĩrē ĩakererā, musā ñerō iririre neō piribeā. ¹⁴ Irasirĩgũ musārē werea. Marĩpũ Īgũ āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnũ ejamakũ, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgũkumi. ¹⁵ Musā Capernaum marā: “Ũmũgasigue marĩārãkoa”, ārĩ gũñadāa. Iroguere neō waabirikoā. Boanerā āārĩrōgue bėodijusũrãkoa, ārĩyupũ.

¹⁶ Irasũ ārĩ odo, Īgũ buerārē ārĩyupũ:

—Musā wererire pėduripĩrãno yũ wereridere pėduripĩma. Musārē gãamemerãno yũdere gãamebema. Yũre gãamemerãno yũre iriuididere gãamebema, ārĩyupũ.

Jesús setenta y dos iriunerā goedea

¹⁷ Pũrũ Jesús setenta y dos iriunerā bũro usũyari merā goejañurā:

—Gũa Opũ, wãtėārē mũ dorero merā, mũ wãĩ merā gũa bėowiumakũ, òārō yũjuama, ārĩñurā.

¹⁸ Jesús ārĩyupũ Īgũsārē:

—Bupu miārō irirosũ wãtėa opũ Satanás ũmũgasigue āārãdi, yurimadi-jarimakũ ĩabũ. ¹⁹ Ōārō pėka! Yũ musārē turari sĩbũ, āñarē, korebare kũrapeo, āārĩpereri wãĩ turaridere neō ñerō irisũrō marĩrō tarinũgãburo, ārĩgũ. ²⁰ Musā wãtėārē wiridoremakũ Īgũsā òārō yũjuadeare usũyabirikõaka! Musā Marĩpũyarā āārĩmakũ, ũmũgasigue musā wãĩ gojatũsũdero āārĩbũ. Iri gapũre usũyaka! ārĩyupũ.

Jesús Īgũ Pagũre usũyari sĩdea

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Īgũ irasũ ārĩripoe Ōãgũ deyomarĩgũ Jesũre bũro usũyamakũ iriyupũ. Irasirĩgũ Jesús Īgũ Pagũre ãsũ ārĩyupũ:

—Aũ, yũ marē: “Ōãtaria mũ”, ārĩ, usũyari sĩa. Mũ ũmũgasi marā, i nikũ marā Opũ āārã. Irasirĩgũ: “Masĩtarinũgãrã, āārĩpererere pėmasĩa”, ārĩ gũñarārē mũyare masĩmakũ iribeā. Majĩrã irirosũ mũrē bũremurã gapũre mũyare masĩmakũ yáa. Aũ, irasũta āārã. Mũ gããmederosũta usũyari merā irasũ yáa, ārĩyupũ.

²² Pũrũ masakare ārĩyupũ:

—Yũpũ yũre āārĩpereri irimasĩrĩrē sĩmi. Neō sugũ masakũ yũ āārĩrikũrĩre masĩbemi. Yũpũ dita masĩmi. Neō sugũ masakũ Yũpũ āārĩrikũrĩre masĩbemi. Yũ dita masĩa. Yũ Īgũrē masĩdorerãde Īgũrē masĩma, ārĩyupũ.

²³ Irasũ ārĩ odo, Īgũ buerārē ĩã, Īgũsã ditare ãsũ ārĩyupũ:

—Musãya koye merā yũre ĩãa. Irasirĩrã usũyáa. ²⁴ Musārē werea. Wãrã iripoegue marā Marĩpũya kerere weredupiyunerā, irasũ āārĩmakũ oparā iripoegue āārĩnerā musā dapagora ĩãrĩrē ĩãduanerā āārãdima. Irire ĩãduakererã, ĩãbirinerã āārĩmā. Musā dapagora pėrĩre pėduakererã, pėbirinerã āārĩmā, ārĩyupũ.

Jesús òãgũ Samariamũ keori merā weredea

²⁵ Pũrũ sugũ Moisés gojadeare buerimasũ Jesũre diaye yũjubirimakũ iridũagũ wãgãnũgã, Īgũrē ãsũ ārĩ sėrėñayupũ:

—Buegũ, ĩñeónorē yũre iriro gããmerĩ, ũmũgasigue perebiri okari opabu? ārĩyupũ.

²⁶ Jesús Īgũrē yũjuyupũ:

—¿Naásū āri gojasūyuri, Moisés gojadea pūgue? Mū irire buegu, ¿naásū péñarī? āriyupu.

²⁷ Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē yujyupu:

—Āsū āri gojasūdero āārībú: “Marīru mū Opure buro maika! Muya yujpūrā merā, mū āārīrikurī merā, mū turarī, āārīpererī muya gūñarī merā ĩgūrē maika! Mū basi maīrōsūta mū puo āārīrādere maika!” āri gojasūdero āārībú, āriyupu.

²⁸ Irire pégu, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Diayeta yujua mū. Irire irigu, amugasigüe perebiri okarire opagakoa, āriyupu.

²⁹ Moisés gojadeare buerimasū gapu masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri gūñamakū gāamegū, Jesúre sērēñayupu doja:

—¿Noā āārīrī, yu puo āārīrā? āriyupu.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús keori merā wereyupu ĩgūrē:

—Sugu masakū Jerusalēgüe āārādi Jericó waarī maague buáakumi. ĩgū irogue buáamakū, yajarimasā ĩgūrē bokatīrī, ñeā, ĩgū opadea āārīpererire ēmapeo, ĩgūya surídere túwea, āi, ĩgūrē buro pá, kāmítú, waakōākuma. ³¹ ĩgūsā irasū iriadero puu, sugu paí iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩātariakōākumi. ³² ĩgū puu, gajigu Levíya bumā iri maarē waakumi. ĩgūde ĩgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩātariakōākumi. ³³ Puu sugu Samariamū iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩāboka, buro bopoñarī merā ĩgūrē ĩākumi. ³⁴ Irasirigu ĩgū puo waa ejanugā, ĩgūya kāmīrē nye, igui deko pāmudea merā pípeo, suri gasiri merā ōmakumi. Ōma odo, ĩgūyagu burro wekague āiṣe, ĩgūrē āiākōākumi. Āia, su wii naarīmasā kārīrī wiigüe eja, irogue ĩgūrē korekumi dapa. ³⁵ Gajinu gapu ĩgūya niyeru penū moā wajataropa iri wii opure sīkumi. “Ōārō koreka ĩrē!” ārīkumi. “Dupaturi aarigá, marē wajarinemogura ĩrē koreri waja”, ārīkumi, āriyupu Jesús. ³⁶ Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasūrē sērēñayupu:

—¿Naásū gūñarī mū irire pégu? ¿Níno gapu ĩsā urerā watopemu yajarimasā pádire ĩgū puo āārīgūrē irirosū ōārō iriyuri? āriyupu.

³⁷ Moisés gojadeare buerimasū yujyupu:

—ĩgūrē bopoñarī merā ĩā iritamudi gapu, āriyupu.

ĩgū irasū ārīmakū, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Mude ĩi bopoñarī merā ĩādi iriderosūta gajirārē irigu waaka! āriyupu.

Jesús Marta, María wiigüe ejadea

³⁸ Puu Jesús ĩgū buerā merā waa, su makāgüe ejayupu. Iri makāguere sugo Marta wāikugo ĩgūrē bokatīrīñeā, igoya wiigüe ñajādoreyupo. ³⁹ Jesús iri wiigüe ñajājamakū, Marta pagumo María wāikugo ĩgūya guburi puo eja doayupo ĩgū werenírīrē péduago. ⁴⁰ Marta gapu āārīpererī igo moārīrē buro gūñarikuyupo. Irasirigo igo pagumo Jesúya guburi puo doamakū ĩāgō, ĩgū puo waa, ĩgūrē āriyupu:

—Gua Opū, yu sugota āārīpererire moāgō irikōādāa. ¿Mū ĩāberi, yu pagumo yure neō iritamubirimakū? Igore iritamudoreka yure! āriyupu.

⁴¹ Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús yujyupu:

—Marta, mū wári gajino moārīrē gūñarikua. ⁴² Su wārēta iriro gāamea marīrē. María i ōārīrē beyemo. Irasirirā, yu werenírīrē igo péduamakū, gajirā neō igore irire pirimakū iribirikuma, āriyupu.

11

Jesús Marĩpure sērērĩrē buedea
(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sunu Jesús gajirogue Marĩpure sērēgũ iriyupu. Īgũ sērē odomakũ, sugu Īgũ buegu āriyupu Īgūrē:

—Gua Opn, Juan masakare wāiyerimasũ Īgũ buerārē Marĩpure sērērĩrē buederosũ guadere bueka! āriyupu.

² Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Marĩpure sērērā, āsũ ārika:

“Gnarũ ūmugasigue āārĩgũ, āārĩpererā murē goepeyari merā buremuburo. Mu āārĩpererārē doreri aariburo. Ūmugasigue marā mu gāāmerō irirosũta i nikũ marāde iriburo.

³ Ūmarĩku guare baari sika!

⁴ Gajirā guare ñerō irideare gua kātirosũta mude gua ñerō irideare kātika! Gua ñerō iriduamakũ kāmataka!

Ñegũ guare ñerĩ ārĩmesārĩrē tau kāmataka!” ārika Marĩpure sērērā! āriyupu Jesús.

⁵ Irasũ ārĩ odo, keori merā wereyupu Īgūsārē:

—Yu ire weremakũ pērā, ĩnaasũ gũñarĩ musā? Nami deko āārĩmakũ, sugu masakũ Īgũ merāmuya wiigwe waa, Īgūrē āsũ ārĩ sērēkumi: “Yu merāmu, ureru pā duparu sika yure!” ⁶ Gajigu yu merāmu yaa wiigwe naagũ ejāami. Yu Īgūrē gajino mērō ejorino neō opabirakubu. Irasirigu murē sērēgũ aarabu”, ārikumi.

⁷ Īgũ irasũ ārĩmakũ pékeregũ, wii poekague āārĩgũ gapu āsũ ārĩ yujukumi: “Yure garibobirikōāka! Makāpurore oārō biakōāsiabu. Yu pūrā yu merā kārĩrāgue yāma. Wāgānugā, murē sīgũ waasubirikoa”, ārikumi Īgūrē. ⁸ Ire musārē werea. Īgũ merāmu āārĩkeremakũ, Īgūrē sibirikumi. Sibirikeregũ, Īgūrē piro marĩrō sērēmakũ ĩā, Īgūrē: “Garibonemobirikōāburo”, ārĩgũ, āārĩpereri Īgũ gāāmerĩrē sīkōākumi pama. ⁹ Irasirigu musārē werea. Marĩpure sērēka! Musā sērēmakũ, sīgukumi. Oārĩrē āmarā, bokarākoa. Wiigwe ñajāduarā oemakũ, Marĩpu makāpuro tũpā ñajādogegũ irirosũ musā sērērĩrē pégukumi. ¹⁰ Īgūrē sērēranorē sīgukumi. Amarāno bokarākuma. Wiigwe ñajāduarā oerā irirosũ Īgūrē sērēmakũ ĩagũ, Īgūsārē ñajādogegũ irirosũ Īgūsā sērērĩrē oārō pégukumi.

¹¹ Musā pūrā pārē sērēmakũ, ūtāyere sibirikoa. Waai sērēmakũdere āñarē sibirikoa. ¹² Āgābo diu sērēmakũ, korebabare sibirikoa. ¹³ Nērā āārĩkererā, musā pūrārē oārĩrē sīmasĩa. Marĩpu ūmugasigue āārĩgũ gapu musā nemorō oārĩrē sīmasĩmi. Irasirigu Oāgũ deyomarĩgūrē sīgukumi Īgūrē sērērārē, āriyupu Jesús.

Jesúre: “Wātĩ turari opami”, ārĩ werewuadea
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Puru Jesús wātĩ masakare werenĩmasĩbirimakũ irigare béowigu iriyupu. Wātĩrē béowiumakũ, werenĩbiradi werenĩakōāyupu. Masaka, Īgũ irasirimakũ ĩārā, ĩāgukakōāñurā. ¹⁵ Gajirā gapu Jesúre āsũ ārĩ werewuāñurā:

—Ī wātēa opu Beelzebú turaro merā wātēārē béowiumi, ārĩñurā.

¹⁶ Gajirāde Īgūrē:

—Mu diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ūmugasimarē iri ĩmuka! ārĩñurā. ¹⁷ Jesús gapu Īgūsā gũñarĩrē masĩsĩā, āsũ āriyupu:

—Su nikũ marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ¹⁸ Musā yure: “Wātēa

opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewuáa. Yure ĩgū turari merā wātēārē béowiudoregu, ĩgū basi ĩgūyarārē béobukumi. Irasirirā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōābukuma. ¹⁹ Iri irasū āārimakū, musā buerire tuyarā gapu wātēārē béowiurā, ũnoā turari merā béowiukuri? Musā ĩgūsārē: “Marĩpu turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewuāri diaye āārĩbea. ²⁰ Yu gapu Marĩpu turari merā wātēārē béowiumakū, Marĩpu doreri musā purugere ejasiāa, āri masĩsũa.

²¹ ‘Sugu wii opu turagu āārĩpereri mojōkũgu, ĩgūya wiimarē ōārō koremasĩkumi. Gajirā ĩgū oparire ēmamasĩbirikuma. ²² “I mojōkusĩā, yaa wiire ōārō koremasĩa”, āri gũñakeremakū, gajigu ĩgū nemorō turagu gapu ĩgūrē tarinugā, āārĩpereri ĩgū mojōkurire ēmagukumi. Irasirigu ĩgū oparire āĩpeo, ĩgū merāmarārē gueregukumi. ²³ Yure gāāmemerā, yure ĩaturirā āārĩma. Masakare yure siuu neeōtamumerā, ĩgūsārē waasirimakū irirā āārĩma, āriyupu.

Jesús, wātĩ dupaturi masakũguere ñajārĩmarē weredeá

(Mt 12.43-45)

²⁴ Irasū āri odo, gaji keori merā ĩgūsārē weryupu doja:

–Wātĩ masakũguere āārādi wiri, puru deko marĩrōgue ĩgū siñajāburore āmagorenagū waakumi. Irore bokabi, āsū āri gũñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosū āārĩmĩ. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajāgura doja”, āri gũñakumi.

²⁵ Irasirigu ĩgũguere dupaturi goeñajāgū, gajino marĩrĩ wii, ōārō āmu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi. ²⁶ Irasirigu gajirā wātēa su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarā ĩgū nemorō ñerārē siuu, ĩgūsā āārĩpererā merā masakũguere āārĩnikōākumi. Irasirigu masakũ ĩgū dupiyuro āārĩrikũdero nemorō ñerō āārĩkumi, āriyupu Jesús.

Jesús diyema usũyarimarē weredeá

²⁷ Jesús irire wereripoe sugo nomeō masaka watopegue āārĩgō gaguiniyupo:

–Murē purāku masũdeo usũyatarikumo, āriyupo Jesũre.

²⁸ Jesús gapu ĩgore āriyupu:

–Marĩpũya werenĩrĩrē pērā, ĩgū dorerire irirā gapu ōārō usũyarākuma, āriyupu.

Masaka ñerā Jesũre Marĩpu turari merā iri ĩmudoredea

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Puru Jesús ĩgū puru masaka wārā nerēwāgārĩripoe āsū āri weryupu ĩgūsārē:

–Dapagora marā masaka ñetarirā āārĩma. Yure Marĩpu turari merā gajino iri ĩmudorekeremakū, Marĩpũya kerere weredupiyudi Jonás iridea ditare weregara. ³⁰ Iripoegue Marĩpu Jonārē Nĩnive wāĩkuri makā marārē were-dorederosū yure āārĩpererā tĩgūrē dapagora marā masakare weredoremi.

³¹ Marĩpu āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnu ejamakū, sugo iripoeguemo Sabá nikū marā opo musā dapagora marārē: “Ñegorabu”, āriřokumo. Yoaromogue āārĩkerego, ōōgue i nikũgue aarideo āārĩmō, marĩ ñekūsāmarā opu Salomón wārĩ masĩrĩ merā wererire pégo aarigō. Dapagora yu Salomón nemorō masĩgū ōōgue musā merā āārĩkeremakū, musā gapu yu wererire péduabea.

³² Iripoegue Nĩnive marā Jonás Marĩpũya kerere weremakū pērā, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, ĩgūsā gũñarĩrē gorawayunerā āārĩmā. Dapagora yu Jonás nemorō masĩgū ōōgue musā merā āārā. Yu Marĩpũya kerere werekeremakū, musā ñerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marĩpu āārĩpererā ñerārē

wajamoārīnu ejamakū, Nínive marā musā dapagora marārē: “Ñēgorabu”, ārīrākuma, ārīyupu.

Jesús masakaya koye siāgodiru irirosū āārīrē buedea
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasū ārī odo, gaji keori merā wereyupu:

—Masaka siāgodirure siāgorā, deyomarīrōgue duúbirikuma. Dupa kūma dokugedere pibirikuma. Siāgo, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire ñajārā iri siāgodiru boyorore oārō iā ñajāburo, ārīrā. ³⁴ Musāya koye musāya gūñarīguere siāgodiru irirosū āārā. Musā oārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūñarīguere oārō siāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpuyare masīa. Musā ñerī koye oparā irirosū āārīmakū, musā gūñarīguere naītīārō irirosū āārā. Marīpuyare masībea. ³⁵ Irasirirā pēmasīka, musāya gūñarīgue siāgori, naītīārī waabirikōāburo, ārīrā! ³⁶ Musāya gūñarīgue siāgori, naītīārō marīrō irirosū āārīmakū, āārīpereri Marīpuyare pēmasīrākoa. Irasirirā siāgori boyorogue iārōsū oārō pēmasīrī merā ĩgūyare irituyarākoa, ārīyupu Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ĩgūsā ñerō iririre weredea

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús irasū ārī odoadero pūu, sugū fariseo bumū ĩgūya wiigue baadoregu siuayupu ĩgūrē. Irasirīgu Jesús ĩgū merā waa, ĩgūya wiigue ñajāa, eja doayupu ĩgū merā baabu. ³⁸ Fariseo bumū gapū judío masaka irinīrōsū Jesús baaburi dupiyuro ĩgū mojókoebirimakū ĩāgū, ĩāgukakōāyupu. ³⁹ ĩgū ĩāgukamakū ĩāgū, marī Opū Jesús ĩgūrē ārīyupu:

—Musā fariseo bumarā masaka iūrōgue dita oārō irirā, soropa weka gapū dita oārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduārā, ñerī ditare iriduārā āārīsīā, iripa poekague gurari uturiro irirosū āārā. ⁴⁰ Irasirirā neō pēmasībea. Marīpū, marīya dupure irigū, marī gūñarīdere iridi āārīmī. ĩrīre pēmasīberi musā? ⁴¹ Musā oparire gajirārē sīrā, oārō gūñarī merā sīka! Irasirirā soropa poeka gapudere koeadeapa irirosū āārīrākoa.

⁴² Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, ruda wāikuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakarīnogādere sea neeō, keoro dukawa, pe mojóma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigue āia: “ĩgūrē yū sīrī āārā”, ārī, iroque pīkoa, ĩgū dorerire irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iribe. Marīpūre maibe. Irasirirā musā oterire ĩgūrē sīduro marīrō diayemadere irika! Marīpūre maīrī merā buremuka!

⁴³ Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere nerērā, oārī doarigue dita doaduaā. Makā dekoguere masakare musārē gopeyari merā bokatīrī oādoremakū gāāmea.

⁴⁴ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō weka tāpitarārā, iri goberi poekague āārīrē masīberosū musā ñerō oparire masībema, ārīyupu Jesús.

⁴⁵ ĩgū irasū ārīmakū pēgū, sugū Moisés gojadeare buerimasū ārīyupu ĩgūrē:

—Buegū, mū fariseo bumarārē irasū ārīgū, guadere ārī turigū yāa, ārīyupu.

⁴⁶ Jesús gapū ĩgūrē āsū ārīyupu:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē: “Āsū irika!” ārī, dorerā, ĩgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū

ããrĩmakũ yáa. Irasirirã iri dorerire bokatũbema. Ìgũsã musã dorerire bokatũbirikeremakũ, ìgũsãrẽ neõ iritamubea iri dorerire iriburo, ãrĩrã.

47 'Irasirirã musã burõ ñerõ tarirãkoa. Iripoegue marã Marĩpũya kerere weredupiyunerã masãgoberi weka weanũdeare musã amua. Ìgũsãrẽta musã ñekũsãmarã wẽjẽnerã ããrĩmã. 48 Ìgũsã irasũ wẽjẽdero purugue, dapagora musã Ìgũsã iripoegue irideare iriwekabejakõãa, ìgũsã wẽjẽnerãya masãgoberi weka weanũdeare amurã. Irasirirã musã Ìgũsã wẽjẽdeare: “Ñegorabu”, ãrĩ gũñabea. Musã ñekũsãmarã Marĩpũya kerere weredupiyunerãrẽ gãamebiriderosũ musãde yare gãamebea.

49 'Irasirigũ iripoegue Marĩpũ Ìgũ masĩrĩ merã ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yaa kerere weredupiyurimasãrẽ, yaare buerimasãdere iriugũra. Irire buemakũ ãã, surãyerire masaka wẽjẽrãkuma. Gajirãrẽ ñerõ iriduarã, noõ Ìgũsã waarõ tuyagorenarãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpũ. 50-51 Marĩpũ i amurẽ iriadero purũ, Abere Ìgũ tĩgũ wẽjẽdi ããrĩmĩ. Purũ Marĩpũya kerere weredupiyunerãrẽ wẽjẽnerã ããrĩmã. Purũ Zacariadere Marĩpũya wiima soepeoro Marĩpũ ããrĩrĩ taribu watopegue wẽjẽnerã ããrĩmã. Irasirigũ Marĩpũ ããrĩpererãrẽ Ìgũsã wẽjẽdea waja dapagora marãrẽ wajamoãgukumi.

52 'Musã Moisés gojadeare buerimasã burõ ñerõ tarirãkoa. Musã Marĩpũyare masĩkererã, musã basi irire iriduabea. Irasirirã gajirãrẽ irire masĩduarãrẽ masĩbirimakũ yáa, ãrĩyupũ Jesũs.

53 Ìgũ irasũ ãrãdero purũ, Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bu-marãde Ìgũ merã guatariakõãñurã. Irasirirã burõ Ìgũrẽ werewua, wãri Ìgũrẽ sãrẽñanugãñurã. 54 Ìgũ diaye yujubirimakũ pãrã, Ìgũrẽ weresãduarã, irasiriñurã.

12

Jesũs fariseo bumarã irikatorire weredea

1 Ìgũsã irasiriripoe Jesũs purõ masaka wãrã nerẽñurã. Ìgũsã wãrã ããrĩsã, gãme kuratĩanokõãñurã. Jesũs Ìgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩ werenũgãyupũ:

—Fariseo bumarã irikatorire õãrõ pãmasĩka! Ìgũsã irikatori pã wemasãrĩ morẽrĩ irirosũ ããrã. 2 ããrĩpereri gajirã ããberogue irideare, durirogue irideadere purugue masĩsũrokoa. 3 Musã naĩtĩãrõgue irirosũ gajirã pãberogue werenideare boyorogue irirosũ Marĩpũ Ìgũsãrẽ pãmakũ irigukumi. Musã wii poekague yayero werenideadere makã dekogue gaguinĩrõsũ gajirãrẽ õãrõ pãmakũ irigukumi.

Jesũs: “¿Noãrẽ gũiri merã buremurõ gããmerĩ?” ãrĩ weredea (Mt 10.26-31)

4 'Musãrẽ yũ merãmarãrẽ werea. Musãrẽ wẽjẽrã, musãya dapũ ditare boamakũ irirãkuma. Purũguere musãrẽ neõ ñerõ irinemobirikuma. Irasirirã musãrẽ wẽjẽduarãrẽ gũibirikõãka! 5 Yũ musã gopeyari merã gũibure weregura. Marĩpũ gapure gũiri merã buremuka! Masakare Ìgũsã okarire emamasĩmi. Ìgũ emadero purũ, Ìgũsãrẽ perebiri peamegue bẽomasĩmi. Irasirirã Ìgũ gapure gũiri merã buremuka!

6 'Masaka su mojomãrã mirã wajarirã, pe niyeru koegã, mërõgã wajakuri koerigãrẽ sũkuma. Ìgũsã mërõgã wajakukeremakũ, Marĩpũ gapũ Ìgũsãrẽ õãrõ koremi. Neõ sugure kãtibemi. 7 Marĩpũ ããrĩpereri musã ããrĩrikurire masĩgũ, musãya poarire: “Iriku ããrã”, ãrĩ masĩpeokõãmi. Irasirirã gũibirikõãka! Musã,

mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: “Masakare yure buremurirē wereka!” ārīdea
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ ‘Musārē werea. Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, ārī weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: “Yaagu āārīmi īī”, ārī weregukoa. ⁹ Sugu yure masikeregu, masaka péuro: “Īgārē masībea”, ārī weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: “Yude Īgārē masībea”, ārī weregukoa.

¹⁰ Sugu yure āārīpererā tīgūrē ñerō ārī werenimākū, Marīpu kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure ñerō ārī werenimākū, neō kātibirikumi.

¹¹ ‘Masaka musārē Īgūsā nerērī wiiri oparā pūroge, weresārīrē beyerimasā pūroge, o makārī marārē dorerā pūroge musārē Īgūsā weresāmūrā āimākū: “¿Naásū yujurākuri, o naásū ārīrākuri Īgūsārē?” ārī, buro gūñarikubirikōāka! ¹² Īgūsā musārē sérēñamakūta, Ōāgū deyomarīgū māsīrī sīrī merā Īgūsārē wererākoa, āriyupu Jesús.

Jesús: “Wári doebiri oparārē goegorāa”, ārī weredea

¹³ Pūpu sugu masaka watopege āārīgū Jesúre āriyupu:

—Buegu, guapu boagu Īgū opadeare guare pīmi. Irasirigu yu tīgūrē irire keoro dukawa, yudere sīdoreka! āriyupu.

¹⁴ Jesús gapu Īgūrē yujuyupu:

—Musāpu pideare musārē dukawabu āārībea yu, āriyupu.

¹⁵ Irasū ārī odo, āārīpererārē āriyupu:

—Pemasīka musā! Doebirire, gajinodere wáro gāāmebirikōāka! Masaka wári oparā, ōārī okari gapure opabema, wári opari ditare gūñarā, āriyupu.

¹⁶ Irasū ārī odo, keori merā wereyupu Īgūsārē:

—Sugu masaka wári doebiri opakumi. Īgū otedeade wārigora dukakukoa.

¹⁷ Irasirigu Īgū basi gūñakumi: “¿Nasirigukuri? Yaa oteri duka sea duripiburi wii máa”, ārīkumi. ¹⁸ Pūpu gūñakumi doja: “Āsū irigura. Yu gajino duripiri wii āārīpūroridea wiire béo, nemorō wári wii irigura. Iri odo, iri wiigie yaa oteri dukare āārīpereri, yaa doebiridere duripigura. ¹⁹ Pūpu yu basi āsū ārigura: ‘Wári doebiri opāa. Wári bojorima baaburidere opāa. Irasirigu siñajā, baa, iiri, usuyagura’”, ārīkumi. ²⁰ Marīpu gapu Īgūrē ārīkumi: “Mu neō pēmasībi āārā. Dapagā ñamita boagukoa. Mu boamakū, ¿noā oparākuri mu duripiadeare?” ārīkumi. ²¹ Irasūta waarākuma, masaka Īgūsāya doebiri ditare gūñarā. Īgūsāya āārīburi ditare gūña, wári doebirire duripirākuma. Irasirikererā, Marīpure gūñamerā, Īgū iūrōrē boporā irirosū āārīrākuma, āriyupu Jesús.

*Jesús, Marīpu Īgū pūrārē korerimarē buedea
(Mt 6.25-34)*

²² Pūpu Jesús Īgū buerārē āsū āriyupu doja:

—Irasirigu musārē ire weregura. Musā āārīrikurire gūñarā: “¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sāñarākuri?” ārī, buro gūñarikubirikōāka!

²³ Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dūpu, surī nemorō wajakua. Irasiriro musā āārīrikuri, musā opari nemorō wajakua. ²⁴ Mirārē gūñaka! Īgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripiri wiiridere opabema. Marīpu gapu Īgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa. ²⁵ Musā buro gūñarikuri merā neō mérōgā

masānemobirikoa. ²⁶ Musā irasū gūñarikuri wajamarikeremakū, ¿nasirirā gajinorē buro gūñarikuri? Musā gūñarikuri merā āārīpererire neō irimasībirikoa.

²⁷ 'Makānūuma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, ōārī surī sāñarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opū Salomōn surī ōārī sāñadero nemorō iri goori gapū ōārī deyoa. ²⁸ Iri goori makānūugue mata puridea goori āārīkeremakū, Marīpū ōārī goori deyomakū irikeremakū, mērōgā purū ñāñdija pereakōāa. Gajinū gapū peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpū iri goorire ōārī deyomakū yāmi. Iri goorire ōārī āārīmakū irirosū nemorō musārē ōārō irīgukumi. Musā ĩgūrē mērōgā buremukeremakū, musārē surī sīgukumi. ²⁹ Irasirirā ūmarikū musā baaburire, musā iiriburire buro gūñarikuri merā āamabirikōāka! ³⁰ I ūmū marā Marīpure buremumerā buro gūñarikuri merā irire āmanīkōāma. ĩgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpū musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sīgukumi. ³¹ Irasirirā musā Marīpure masīrā, ĩgū musā Opū āārīrīrē gāāmerūorika! Musā irasirimakū, musā baa, iiriburire, musā surī sāñaburidere sīwekapeogukumi.

Jesús marī ūmugasigue wajataburire buedea (Mt 6.19-21)

³² 'Musā yaarā, mērāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, gūbirikōāka! Musāpū ūmugasigue āārīgū ĩgūyarārē dorerogue musā ĩgū merā āārīmakū gāāmemi, ĩgū merā doreburo, ārīgū. ³³ Irasirirā musā oparire duaka! Iri duadea wajare niyerure boporārē sika! Ūmugasiguemarē gūñaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparosū oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā ñajāa, āimasībirikuma. Buruade baadedeubirikuma. ³⁴ Musā i ūmūma ditare: "Opaduakoa", ārī gūñarā, irire buro mañrākoa. Ūmugasima gapure: "Opaduakoa", ārī gūñarā, irire buro mañrākoa.

Jesús i ūmugue dupaturi aariburi dupiyuro ōārō āmuyudoredea

³⁵ 'Yū i ūmugue dupaturi aariburi dupiyuro ōārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yare yūka! ³⁶ Sugū masakū, mojōsuadī purogue mojōsuari bosenu waamakū, ĩgūrē moāboerā ĩgū dujariburire yūkuma. ĩgūsā opū ĩgūya wiigue goedujaja, ñajāduagu makāpurore ĩgū dotemakū pērā, ĩgūrē moāboerā mata tūpākuma. ĩgūsā yúrosūta musāde yū dujariburire yūka! ³⁷ ĩgūsā opū goemakū, ĩgū doreaderosūta irirā, usūyarākuma. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, ĩgūsā opū ĩgūsārē moāboegu irirosū ĩgūsārē: "Baari peoro puro doarā aarika!" ārīgukumi ĩgūsārē baari ejobu. ³⁸ ĩgūrē moāboerā ĩgū ñami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, ĩgū goeburire ōārō yūanerā āārīsīā, usūyarākuma. ³⁹ Ire masīka! Sugū wii opū ĩgūya wiigue yajarimasā ejaburi horare masīgū, ĩgūrē yūkumi ĩgūya wiigue ñajāburire kāmutabu. ⁴⁰ Irasirirā musāde ōārō yūka! Yū āārīpererā tīgū gūñaña marīrō aarīgukoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yare yūka musā! ārīyupū Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea (Mt 24.45-51)

⁴¹ ĩgū irasū ārīmakū, Pedro gapū sērēñayupu:
—Gua Opū, i keori merā weregu, ¿gua ditare weregu yāri, o āārīpererārē wereri? ārīyupū.

⁴² ĩgū irasū ārīmakū, Jesús gajī keori merā āsū ārī wereyupū ĩgūsārē doja:

—Sugu moãboerimasū Īgū opure buremugū ðārō pemasīgū āsū irikumi. Īgū opu gajirogue waagú, Īgūrē: “Yaa wii marārē ðārō koreka!” āri pikumi. Irasirigu baaripoe āārīmakū, gajirā moãboerimasārē baarire keoro ejokumi. ⁴³ Irasirigu, Īgū opu Īgūya wii goedujajamakū Īāgū, Īgū opu dorederosūta iriadi āārīsīā, ðārō usuyakumi. ⁴⁴ Diaye musārē werea. Īgū irasirimakū Īāgū, Īgū opu āārīpereri Īgūyare Īgūrē koredoregu pīgukumi. ⁴⁵ Gajigu moãboerimasū ñegū gapu āsū irikumi. “Yū opu yoaripoe deyobemi”, āri gūñagū, gajirā Īgū opure moãboerārē ūmarē, nomedere ñerō pábira, baa, iiri, mejākumi. ⁴⁶ Īgū irasiriripoe gūñaña marīrō Īgū opu goejakumi. Īgūrē moãboegu gapu: “Īgū iri hora goegukumi”, ārīmasībirikumi. Irasirigu Īgū opu goejagu, Īgū ñerō irideare pēgu, Īgūrē buro wajamoāgukumi. Marīpure burenumerārē béorogue Īgūrē beogukumi.

⁴⁷ Irasirigu sugu moãboerimasū Īgū opu iridorerire masīkeregu, ðārō āmubiri, irire neō iribirimakū Īāgū, Īgū opu Īgūrē wajamoā, buro tārāgukumi. ⁴⁸ Gajigu moãboerimasū gapu Īgū opu iridorerire masibi, irire iribirimakū Īāgū, Īgū opu Īgūrē sīrūweyata tārāgukumi. Marīpu masakare Īgū iridorerire masīmakū yāmi. Irasirigu ðārō masīgūrē Īgū iridorerire ðārō iridoremi. Puru Īgūrē masīnemomakū irigu, Īgū iridea nemorō ðārīrē iridoremi, āriyupu Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarīrākuma”, āri weredeā
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Puru Jesús Īgūsārē āriyupu doja:

—Béoadere peame merā soebéorosū i ūmu marā ñerō iririre béogu aarigū iribu. Dapagoragāta iri ñerī āārīpererire soebéomakū Īāduasiadāa. ⁵⁰ Yū ñerō tarigukoa. Yū ñerō tariburire gūñagū, buro bujawereri merā āārīrikua. Irasirigu irire tariwerepeogugue buro usuyagukoa. ⁵¹ Musā yare: “Īgū i nikūguere aarigú, masakare siñajārī merā gāme āārīrikumakū irigu aarimí”, çārī gūñarī? Irasū āārībea. Musārē werea. Masakare Īgūsā basi gāme dukawarimakū irigu aaribā. Irasirirā surāyeri yare buremurākuma. Gajirā yare buremubirikuma. ⁵² Dapagā merā su wii marā su mojó marā yaa kerere péadero puru, Īgūsā basi gāme dukawarīrākuma. Urerā, pērā merā, pērā, urerā merā gāme Īaturirākuma. ⁵³ Surāyeri masaka yare buremunugādero puru, gajirā yare buremubiridero puru, āsū waarākuma. Sugu Īgū magūrē Īaturigukumi yare buremumakū Īāgū. Gajigu Īgū pagare Īaturigukumi. Gajigo igo magōrē Īaturigokumo. Gajigo igo pagore Īaturigokumo. Sugo máñekō igo be-pore Īaturigokumo. Sugo bepo igo máñekōrē Īaturigokumo yare buremumakū Īāgō, āriyupu Jesús.

Masaka Jesús iririre Īāmasībiridea
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Puru Jesús masakare āsū āri wereyupu doja:

—Musā abe ñajārō gapu Īimikāyeborire Īārā: “Deko merēburo yāa”, ārā. Musā ārāderosūta waāa. ⁵⁵ Sur gapu merā mirū aarimakū: “Asirinu āārīrokoa”, ārā. Musā ārāderosūta asirinu āārā. ⁵⁶ Musā irikatorikurā, i nikūmarē, ūmarōmarē Īārā: “Ōārīnu, o ñerīnu waarokoa”, āri masīa. Irire ðārō masīkererā, çanasirirā Īnarīrē Marīpu turari merā yū iri Īmurī gapure Īārā, neō ðārō pēmasīberī? āriyupu.

Marīrē Īaturigure ðārō merā gāme āmudoredea
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Irasū āri odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—¿Musā diayema iririre iā beyemasīberi dapa? ⁵⁸ Sugū musārē weresādhamakū, ĩgū merā oparā purogue waarā, ĩgūrē: “Dupaturi irasū iribirikoa”, āri gāme āmuka! Musā ĩgūrē āmubirimakū, weresārīrē beyerimasūguere musārē weresāgukumi. Puru beyerimasū musārē peresu iridoregū, suraraguere wiagukumi. ⁵⁹ Musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridorerire musā wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi, āriyupu.

13

Jesús masakare: “Musā gūñarīrē gorawayuka!” ārīdea

¹ Jesús irasū āriripoe gajirā ĩgūrē āsū āri wereñurā:

—Galilea marā Marīpu ĩūrō waibure wējē, soepeo bāremuripoe Pilato gapu ĩgūsārē wējēyupu. ĩgū irasū wējēmakū, waibu dí merā masaka dí morēākōāyuro, āriñurā. ² ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús āriyupu:

—Pilato wējēnerārē, ¿naásū gūñarī? ¿ĩgūsā irasū wējēsūrā, gajirā Galilea marā nemorō ñerā āārīdea waja boayuri? ³ Āārībea. Musārē werea. Musāde ñerī iririre bujaweremerā, musā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, p rebiri peamegue waarākoa. ⁴ Irinugue gajirā dieciocho masakare Siloé wāikuri wii ūmarī wii ĩgūsā weka turidija, tāu wējēyuro. ¿Naásū gūñarī musā ĩgūsārē waadeare? ¿ĩgūsā irasū boarā, gajirā Jerusalén marā nemorō ñerā āārīdea waja boayuri? ⁵ Āārībea. Musārē werea. Musāde ñerīrē bujaweremerā, musā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, p rebiri peamegue waarākoa, āriyupu Jesús.

Jesús higeragu dukā marīdi keori merā weredea

⁶ Jesús ĩgūsārē irasū āri odo, keori merā wereyupu:

—Poe opu ĩgūya poeque ĩgū otedi higeragu wāikudire opakumi. Sunu: “Dukakakoa”, āri, ĩāgū waakumi. Neō bokabirikumi. Duka marīkoa.

⁷ Bokabirisā, iri poe moāgūrē werekumi: “Īāka! Ure bojorigora ĩgū dukare āmadā. Duka máa. Irasirigu irigure pábéokōāka! Duka marīkerero, gajino oteboaderore kāmutanía”, ārikumi. ⁸ ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgūrē moāboegu āsū ārikumi: “Yū opu, i bojorigora tamerārē níñaburo dapa. Yū irigu purore níkurē sea odo, waibu gura merā ūjātūñagura. ⁹ Yū irasū iriadero puru, gajipoe iriro dukakabukoa. Duka marīmakū ĩāgū, pábéodoreka!” ārikumi, āri wereyupu Jesús.

Siñajārīnu āārīmakū, Jesús dupamutīrō nīgōrē taudea

¹⁰ Sunu judío masaka siñajārīnu āārīmakū, Jesús ĩgūsā nerērī wiigue buegu iriyupu. ¹¹ Iro sugo nomeō dieciocho bojorigora pūrīrikugo āārīyupu. Wātī igore dupamutīrō nímakū iriyupu. Irasirigo diaye nímāsībiriyo. ¹² Igo irasū āārīmakū ĩāgū, Jesús igore: “Aarika!” āri siuyupu:

—Nomeō, mu pūrīrikuri tausūsiáa, āriyupu.

¹³ Irasū ārīgūta, igore ĩgūya mojōrī merā ñapeoyupu. ĩgū ñapeomakūta, diaye níyupu. Puru Marīpore: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīnugāyupu. ¹⁴ Jesús siñajārīnu igore taumakū ĩāgū, iri nerērī wii opu gapu ĩgū merā guayupu. Irasirigu, masakare āsū āriyupu:

—Semanariku, marī moārīnurī, su mojōma pere gaji mojō suru pērebejarinurī āārā. Irasirirā musā pūrīrikurā taudoreduarā, irinurīrē taudorerā aarika! Dapagāno marī siñajārīnurē irinorē iribirikōārō gāāmea, āriyupu.

¹⁵ ĩgū irasū ārimakū pégu, marī Opu Jesús āsū āriyupu:

—Musā irikatorikurā āārā. Musā wekure, o burrore oparā siñajārīnu āārīkeremakū, ĩgūsārē suadeadarire kura, ĩgūsārē deko iiridorerā āibuāa. ¹⁶Igore Abraham parāmeō āārīturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikumakū irimi. Iro merē siñajārīnu āārīmakū, ĩgore taubirikōārō gāāmeadayuri? ārīyupu Jesús. ¹⁷Īgū irasū ārīmakū pérā, Jesúre ĩāturirā āārīpererā gūyasīrīpereakōāñurā. Gajirā gapu āārīpereri Jesús oārī iririre ĩārā, usūyañurā.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā weredeā
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Puru ārīyupu doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doreri, ĩñeéno irirosū āārīkuri? ĩñeéno keori merā weregukuri? ¹⁹I irirosū āārā. Suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugu masaku ĩgūya poeague otekumi. Īgū oteadero puru, yuku wādi irirosū puri, masākoa. Irasirirā mirā wārā irigu dūpurīgue ĩgūsāya suri suakuma, ārīyupu.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā weredeā
(Mt 13.33)

²⁰ Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marīpu ĩgūyarārē dorerire, ĩñeéno keori merā werenemogukuri? ²¹I irirosū āārā. Pā wemasārī morērī poga irirosū āārā. Sugo nomeō pā irigo, mérōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero puru, iri poga mérōgā āārīkerero, wemasāseyakōākoa, ārīyupu.

Jesús eyabiri makāpurore ñajāri keori merā weredeā
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Puru Jesús Jerusalēgue waagú, paga makārīrē, mutā makārīgādere bue-tariwāgāyupu. ²³Irogue sugu masaku ĩgūrē āsū ārī sērēñayupu:

—Yu Opu, ĩMarīpu perebiri peamegue waabonerārē taumurā mérāgā āārīkuri? ārīyupu.

Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴—Marīpu purogue ñajāduarā, ĩgūyare irika! Musārē werea. Wārā ĩgū purogue ñajāduakererā, ñajāmasībirikuma. Irogue ñajāduamakū diasagorāa. Eyabiri makāpuro ñajārō irirosū āārā. ²⁵Marīpu, sugu wii opu irirosū āārīmi. Wii opu wāgānugā, makāpurore biadero puru, musā gapu makāpurogue āārīrā ĩgūya wiire ñajāduarā, āsū ārīrākoa ĩgūrē: “Gua opu, guare tūpāsōogu aarika!” ārīrākoa. Irasū ārīkeremakū, wii opu gapu: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa”, ārīgukumi. ²⁶Īgū irasū ārīmakū, musā gapu āsū ārīrākoa: “Gua mu merāta baa, iiri iribu. Guaya makāguedere buegorenabu”, ārīrākoa. ²⁷Musā irasū ārīmakū, āsū yujugukumi: “‘Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ ārīsiāa. Musā ñerō irirā āārā. Irasirirā āārīpererā waaka! Yu purore wirika!” ārīgukumi wii opu musārē. ²⁸Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā merā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmakū ĩārā, musā gapu makāpurogue béosūnerā āārīsīā, pūrīsūrā musāya guikare kūrīduútū orerākoa. ²⁹Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe murīro marā, abe ñajārō marā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue eja, usūyari merā baa doanīrākuma. ³⁰Irasirirā dapagorare ubu āārīrā, purūguere oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, ārīrā gapu purūguere ubu āārīrā dujarākuma, ārīyupu Jesús.

Jesús Jerusalén marārē īāgā oredea

(Mt 23.37-39)

³¹ Jesús irasū āriropoe surāyeri fariseo bumarā īgū purogue eja, āsū āriñurā: —Herodes murē wējēduami. Irasirigū gajirogue waaka! āriñurā.

³² Jesús gapu īgūsārē yujuyupu:

—Āsū āri wererā waaka, īgū ārikatorikugure: “Dapagārē, űamigādere āsūta irigūra. Wātēārē bēowugukoa. Pūrīkūrārē taugukoa. Irasirigū űamigā sinu gapu odogukoa”, ārāmi, āri wereka īgūrē! ³³ Dapagā, űamigā, űamigā sinu gapudere Jerusalēgue waagura. Iro marā Marīpūya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Irasirigū yure Marīpūya kerere weredupiyugure īgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāāmea.

³⁴ Musā Jerusalén marā Marīpūya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. Īgū iriunerārē űtāyeri merā dea wējēa. Wāri yu musārē, āgābo igo pūrārē, igoya kēdupiri merā neōnūrosū neōnūduadibu. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāāmebiribu. ³⁵ Irasiriro musā āārīrī makā, bēodea makā dujarokoa. Musārē diayeta werea. Musā yure dupaturi īābirikoa. Purogue musā: “Marīpu iriudi űatarigū űārō aariburo”, ārīrā, yure dupaturi īārākoa doja, āriyupu Jesús.

14

Jesús sugū bijiri pūrīkugure taudea

¹ Sunu Jesús, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, sugū fariseo bumarā opūya wiigue baagu waayupu. Iroque āārīrā gajirā fariseo bumarā īgūrē īānūnīkōāñurā. ² Īgūsā baaro purogue sugū masakū bijiri pūrīkugū Jesús diaye āārīyupu. ³ Irasirigū Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē, fariseo bumarādere āsū āri sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārīmakū, ¿sugū pūrīkugure taudoreri, o taudoreberi? āriyupu.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pérā, neō yujubiriñurā. Īgūsā yujubirimakū īāgū, Jesús bijiri pūrīkugure tauyupu. Odo, īgūrē: “űārō waaka!” āriyupu. ⁵ Purogue īgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, musāyagu burro, o musāyagu weku gobegue meēñajādire īārā, ¿mata āi wiubiribukuri? āriyupu.

⁶ Īgūsā gapu, īgū irasū āri sērēñarīrē yujumasībiriñurā.

Mojōshari bosenu siiusūnerāya keori merā werede

⁷ Jesús fariseo bumarā opūya wiigue āārīgū, iri wiimu siuanerā ejamakū īāyupu. Īgūsā űārī doaripērīrē beyeñurā, oparā irirosū doamurā. Īgūsā irasirimakū īāgū, Jesús i keori merā weryupu īgūsā āārīpererārē:

⁸⁻⁹ —Sugū wii opu mojōshari bosenu irigū musārē siuadero puro, musā īgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirikōāka! Iri wii opu gajirā īgū siuanerārē musā nemorō gopeyarā ejamakū īāgū, musārē āsū āriḡukumi: “Īsā gapure musā doarire sīka! Musā gapu sōōgue doarā waaka!” āriḡukumi. Īgū irasū ārīmakū pérā, musā gūyasīrīrī merā ubu āārīrā doarigue doarā waarākoa. ¹⁰ Irasirīrā, wii opu musārē siuumakū, ubu āārīrā doarigue doaka! Musā irasirimakū īāgū, iri wii opu musārē: “Oparā doarigue doarā aarika!” āriḡukumi. Īgū irasirimakū īārā, gajirā īgū siuanerā musārē buremurī merā īārākuma. ¹¹ Sugū īgū basi: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūnorē Marīpu īgūrē ubu āārīgū dujamakū iriḡukumi. Gajigu: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñagū gapure Marīpu īgūrē gajirā nemorō āārīmakū iriḡukumi, āriyupu.

¹² Irasū āri odo, Īgūrē siuadire āsū āriyupu:

—Mū bosenu irigu, mū merāmarārē, mū pagupūrārē, mūyarārē, doebiri oparārē siubirikōāka! Mū Īgūsārē siumakū, mūrē Īgūsāde siu gāmibukuma. Īgūsā irasiriri merā Īgūsā baadeare mūrē ejo gāmibukuma. ¹³ Mū bosenu irigu, boporārē, poyarimasārē, guburi buanerārē, koye iāmerārē siuka! ¹⁴ Mū irasirimakū, Marīpu mūrē oārō irigukumi. Īgūsārē mū siudea waja, Īgūsā mūrē siu gāmibirikuma. Irasirigu Marīpu diayemārē irirā boanerārē masūrīnu āārīmakū, mūrē oārīrē wajarigukumi, āriyupu Jesús.

Jesús bosebaarinu keori merā buedea

¹⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, sugū iroque baa doanīgū Īgūrē āriyupu:

—Marīpu Īgūyarārē dorerogue Īgū puo baa doanirā buro usūyarākuma, āriyupu.

¹⁶ Īgū irasū ārimakū, Jesús keori merā wereyupu Īgūrē:

—Sugū wāri bosebaarinu irigu wārā masaka siukumi. ¹⁷ Īgū siuadero puu, bosenu āārīrīnūrē Īgūrē moāboegure Īgū siuanerārē weredoregu iriukumi. “Aarika! Āārīpereri bosenu marē āmusiami”, āri weredorekumi. ¹⁸ Īgū irire weremakū pérā, āārīpererā: “Masīna máa, waabirikoa”, ārikuma. Īgū siupurorisūadi moāboegure āsū ārikumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Ireire iāgū waabu yāa. Irasirigu mū opure: ‘Masīna máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārikumi. ¹⁹ Gajigu āsū ārikumi: “Wekua pe mojōmarā wajariabu. Īgūsārē keoñagū waabu yāa. Irasirigu mū opure: ‘Masīna máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārikumi. ²⁰ Gajigu āsū ārikumi: “Yū dapagorata mojōsua odoa. Irasirigu iri bosenu mūrē waabirikoa”, ārikumi. ²¹ Īgū irasū ārimakū, moāboegu gapu goedujāa, Īgū opure Īgūsā ārādeare werekumi. Īgū weremakū pégu, opu buro gua, āsū ārikumi Īgūrē moāboegure: “Murīgorāa. Makā dekoma maarīgue āārīrārē āmagū waaka! Irasirigu boporārē, poyarimasārē, koye iāmerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiigē ārika!” ārikumi. ²² Puru moāboegu Īgū opure werekumi: “Yū opu, mū doreaderosūta masakare siuabu. Wii gapure uturibema dapa”, ārikumi. ²³ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu Īgūrē dorekumi doja: “Maarīgue waaka! Paga maarīgue, mutā maarīgāgue mū bokajarārē turaro merā siuwāgārika! Irasirimakū, yaa wiire uturirākuma. ²⁴ Diayeta mūrē werea. Neō sugū yū siupuroriadinērā baaboadideare mérōgā baabirikuma”, ārikumi opu Īgūrē moāboegure, āri wereyupu Jesús.

Jesús: “Sugū yure tūyaduamakū diasagorāa”, āri weredea
(Mt 10.37-38)

²⁵ Wārā masaka Jesúsre tūyānūrā. Irasirigu Īgūsārē gāmenugā iā, āsū āriyupu:

²⁶ —Sugū yaa buerire buetūyaduagu, Īgū pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, Īgū basi maīrō nemorō yū gapure maīrō gāāmea. ²⁷ Sugū yure tūyaduāri waja curusague pábiatū wējēsūbu irirosū āārīkeregu, yure neō piriro marīrō yure tūyanīkōāburo. Yure tūyaduhabi, yū buegu āārīmasībirikumi. ²⁸ Sugū, musā watopegue āārīgū, ūmarī wiire iriburo dupiyuro: “¿Neéno merā iripeogukuri?” āri gūñagū, iri wiire iriburi wajakuburire keopurorikumi. ²⁹ Wajakuburire keopuroribi, iri wiire iripeobirikumi. Īgū iripeobirikumū iārā, gajirā Īgūrē buridakuma. ³⁰ “Iāka! Īi wiire iriadiñumi. Iripeomasībiriñumi”, āri buridakuma Īgūrē. ³¹ Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmewējēburo dupiyuro Īgūyarā surarare keopurorikumi. “¿Yū diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmewējēgū

waagú bokatĩũbukuri?" āri gũñakumi. ³² Keoña: "Bokatĩũbirikoa", ārikumi. Irasirigu, gajigu opũ ĩgũyarā surara merā gāmewējēgũ aarimakũ, yoarogue ĩgũ āārimakũta: "Gāmewējēbirikōārā", āri kere iriukumi ĩgũyagure. ³³ I irirosũta yũ buerā āāriũwarā musā iriburire ōārō gũñadupiyuro gāāmea. Āsũ āārā. Musā gāāmerĩrē piridũamerā yũ buerā āārimasĩbea.

Moā ōārō okari irirosũ āārĩrō gāāmea, āri weredea
(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ Moā ōārō okari āārimakũ ōāgorāa. Moā okadea okabirimakũ, dupaturi okamakũ irimasĩña maa. ³⁵ Moā okabirimakũ ōābea. Bēokōārō gāāmea. Irasirirā musā moā okabirimakũ bēosũburi irirosũ neō āārĩbirikōākāl Gāmipĩri oparā, ire ōārō pēka! āri wereyupũ Jesús.

15

Jesús oveja dederidi keori merā buedea
(Mt 18.10-14)

¹ Gajinũ wārā romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iri-
masāde Jesús pũro ĩgũ buerire pērā ejañurā. ² ĩgũsā irasũ ejamakũ ĩārā, fariseo
bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesure āsũ āri werewũñurā:

—Ĩ ñerārē bokatĩrĩñeā, ĩgũsā merā baami, ārĩñurā.

³ ĩgũsā irasũ ārimakũ pēgũ, Jesús i keori merā wereyupũ ĩgũsārē:

⁴ —Oveja korerimasũ cien oveja opagũ, sugũ oveja dederimakũ ĩāgũ,
noventa y nueve ovejare makā tũro ĩgũsā baarogue duripíkōā, dederiadire
āmagú waakumi. ĩgũrē bokagũgue āmuduúkumi. ⁵ ĩgũrē bokagũ, usũyari merā
ĩgũrē āikōā, ⁶ ĩgũya wiigũe āi dujāakōākumi. Āi dujaja, ĩgũ pũro āārĩrārē,
ĩgũyarārē siu neeókumi. "Yaagũ oveja dederiadire bokāabu. Irasirirā yũ merā
usũyaka!" ārikumi.

⁷ Musārē werea. Sugũ ñerō irigu, oveja dederiadi irirosũ āārĩmi. Irasirigu
ĩgũ ñerō iririre bujawere, ĩgũ gũñarĩrē gorawayumakũ, Marĩpũ pũro āārĩrā
bũro usũyama. Gajirā wārā masaka ĩgũsā noventa y nueve oveja, makā
tũroque duripĩnerā irirosũ āārĩrā, āsũ āri gũñadima: "Ñerō iribeā gua gapũ.
Irasirirā gua ñerō iririre bujowereri opabea", āri gũñama. ĩgũsā irasũ āri
gũñamakũ, Marĩpũ pũro āārĩrā usũyabema.

Jesús niyeru koe dederidea keori merā buedea

⁸ Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe
dederimakũ ĩāgō, siāgodirure siāgo, wiire ooa, ōārō āmapeokumo. Iri koere
bokagogue āmaduúkumo. ⁹ Iri koere bokago, igo pũro āārĩrārē, igoyarārē
siu neeókumo. "Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokāabu. Irasirirā yũ
merā usũyaka!" ārikumo. ¹⁰ Musārē werea. Sugũ ñerĩrē irigu ĩgũ ñerĩ
iririre bujawere, ĩgũ gũñarĩrē gorawayumakũ, Marĩpũ wereboerā bũro
usũyarākuma. ĩgũ dederiboadi dederibirimakũ ĩārā, bũro usũyarākuma,
ārĩyupũ Jesús.

Jesús sugũ pērā pũrākũdi keori merā buedea

¹¹ Irasũ āri ōdo, Jesús gaji keori merā bueyupũ doja:

—Sugũ masakũ pērā āma pũrākũkumi. ¹² Sunũ pagũmũ gapũ pagũre āsũ
ārikumi: "Au, mũ boagũ, yũre sĩburire dapagorata yũre sĩweoka!" ārikumi. ĩgũ
irasũ ārimakũ pēgũ, ĩgũ pũrā pērāguereta ĩgũ oparire dukawa, sĩkumi. ¹³ Mērōgā

purata, pagumu gapu ĩgũ pagu sĭadeare āārĭpereri duapeokōākumi. Puru ĩgũ duadea waja niyeru merā yoarogue gaji nikũgue waakōākumi. Irogue eja, ĩgũya niyerure ñerō iriri merā irisiripeokōākumi. ¹⁴ ĩgũya niyeru irisiribéoadero puru, iri nikũguere baari pereakōākoa. Irasirigu buru uaboapurorinugākumi. ¹⁵ Irasirigu, sugu iri nikũmu puro, moārĭ āmagũ waakumi. ĩgũ gapu ĩgũrē ĩgũya moārĭ āārĭrōgue yeseare koredoregu iriukumi. ¹⁶ Yapiduaagu, yeasea baarireta baaduadikumi. Neō gajirā ĩgũrē baari ejobirikuma. ¹⁷ Irasirigu āsũ ārĭ gũñanugākumi: “Yurũya wiire wārā ĩgũrē moāboerā āārĭkeremakũ, baari wāro duyanabu. Yu gapu òōguere buru uaboari merā kōmogũgue irikoa. ¹⁸ Irasirigu yuru purogue goedujāagura doja. Āsũ ārĭgura ĩgũrē: ‘Au, yu Marĭpu ĩūrōrē ñerō irikubu. Mũdere irasũta irikubu’, ārĭgura. ¹⁹ ‘Ñegũ āārā. Yure: “Yu magũ āārā”, ārĭbirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosũ opaka!’ ārĭgura yurure”, ārĭ gũñakumi. ²⁰ Irasũ ārĭ gũña, maague waa, ĩgũ paguya wiigue goedujāakōākumi.

ĩgũ yoarogue aarimakũta, ĩgũ pagu ĩgũrē ĩā, buru bopoñakumi. Puru ũmawāgā, ĩgũrē bokatĩrĭ, pābua, mimi irikumi. ²¹ Irasirigu ĩgũ pagure ārĭkumi: “Au, yu Marĭpu ĩūrōrē ñerō irikubu. Mũdere irasũta irikubu. Ñegũ āārā. Yure: ‘Yu magũ āārā’, ārĭbirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosũ opaka!” ārĭkumi ĩgũ pagure. ²² ĩgũ irasũ ārĭkeremakũ, ĩgũ pagu gapu ĩgũrē moāboerāre ārĭkumi: “Murĭgorāa. Surĭ òārĭrē āirā waa, sāka! Mojōsũrũ tũsārĭ berodere sāka! Gubu surĭdere sāka! ²³ Weku majĭgũ òārō diikũgure āirā waa, wējeka, ĩgũrē baa, yu magũ goejari bosenu irimurā. ²⁴ ĩi yu magũ boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marĭ bokāa”, ārĭkumi. Puru bosenu irinugākuma.

²⁵ ĩgũsā bosenu iriripoe, masā tĭgũ gapu poeague āārĭkumi. Irogue āārādi goedujarigu, wii puro ejagu, ĩgũsā bayarire pékumi. ²⁶ ĩgũsā bayamakũ pégu, sugu ĩgũ pagure moāboegure siiu, sērēñakumi: “¿Naásũ waáari wiiguere?” ārĭkumi. ²⁷ “Mu pagumu pũrĭrĭ marĭgũ, òāgũ goejami. Irasirigu mũpu usuyari merā weku majĭgũ diikũgure wējedoreami”, ārĭ yujukumi moāboegu ĩgũrē. ²⁸ ĩgũ irasũ ārĭ weremakũ pégu, masā tĭgũ gapu buru guakumi. Wiigue ñajābirikumi. ĩgũ ñajābirimakũ ĩāgũ, ĩgũ pagu wiria, ĩgũrē: “Ñajārika!” ārādikumi. ²⁹ “Au, péka! Yu wārĭ bojori mũ dorerire neō suñarō tarinugārō marĭrō murē moābosabu. Yu irasirikeremakũ, neō sugu waibu sibiribu, yu merāmarā merā bosenu iriburo, ārĭgũ. ³⁰ ĩi mũ magũ gapu ñerā nome merā mũyare irisiribéodi āārĭmĭ. Irire irisiribéo odo, ĩgũ goejamakũ, weku diikũgure ĩgũrē wējē, ejoa”, ārĭkumi ĩgũ pagure. ³¹ “Maku, mũ yu merā āārĭnkōāa. Irasiriro āārĭpereri yu opari mũya dita āārā. ³² ĩi mũ pagumu boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marĭ bokāa. Irasirirā ĩgũ goejamakũ, marĭ bosenu iri usuyamakũ òāgorāa”, ārĭkumi ĩgũ magũrē, ārĭ weryupu Jesús.

16

Jesús, wārĭ doebiri opagũyare koreboegu keori merā werede

¹ Jesús irasũ ārĭ odo, ĩgũ buerārē i keori merā weryupu:

—Sugu masakũ wārĭ doebiri opagu āārĭkumi. Irasirigu, ĩgũyare koregure opakumi. Gajirā gapu ĩgũ òārō korebirimakũ ĩārā, ĩgũ opugure: “Mũya niyerure irisirigu iriami”, ārĭ weresākuma. ² ĩgũsā weresamakũ pégu, ĩgũyare koregure siiu: “Gajirā yaa niyeru mũ irisirire weresāma. Yaare mũ moārĭrē

gojatúri pūrē yure ĩmuka! Irasirigu yaare korenemobirikōāka pama!" ārikumi ĩgū opu ĩgūrē. ³ ĩgū irasū ārimakū, niyeru koregu āsū āri gūñakumi: "Yū opu yure béowiubu yāmi. Yū turabea. Irasirigu turaro moārīrē bokatīūbirikoa. Gajirārē niyeru sērē doanīgū, guyasīrīgorakoa. ¿Nasirigukuri yu?" āri gūñakumi. ⁴ Pūru gūñanemokumi doja: "Dapagorare yū iriburire masīsāa. Yure moārī marīmakū, yū āsū irimakū ĩārā, yure gajirā ĩgūsāya wūirigue ñajādorerākuma", āri gūñakumi. ⁵ Irasirigu, ĩgū opure wajamorārē sugano ditare siu, sērēñakumi ejaɸrorigure: "¿Yū opure noopa wajamorī mu?" āri sērēñakumi. ⁶ Wajamogū ĩgūrē yujukumi: "Cien dukari olivo wāikudi uyere wajamokoa", ārikumi. ĩgū irasū āri weremakū, āsū ārikumi ĩgūrē: "Doaka, murīgorāa! Mu wajamorīrē gojatúdea pū, i pū āārā. Iri pūrē āi, gaji pūguere cincuenta dukarita gojatúka!" ārikumi. ⁷ Pūru gajigure sērēñakumi: "¿Mukoa, noopa wajamorī?" ārikumi. Wajamogū ĩgūrē yujukumi: "Cien trigo ajuri wajamokoa", ārikumi. ĩgū irasū ārimakū, āsū ārikumi ĩgūrē: "Mu wajamorīrē gojatúdea pū, i pū āārā. Iri pūrē āi, gaji pūguere ochenta ajurita gojatúka!" ārikumi. ⁸ ĩgū opu, ĩgū irasū oārō irikatomerēmākū ĩāgū: "Mu ñegū āārikeregu, mu masīri merā oārō niyerure moāmasā", ārikumi. I umugue marā Marīpūre masībirikererā, Marīpuyarā ĩgūsāya niyerure moāmasārō nemorō moāmasāma, āri wereyupu Jesús.

⁹ Irasū āri odo, āsū āri werenemoyupu:

—Musā i umama oparire boporārē sika, musārē maĩburo, ārīrā! Musā irasū sīmakū, musā opadea pereadero pūru umugasigue musā ejamakū, iroque āārīrā musārē usuyari merā bokatīrīñeārākuma.

¹⁰ Sugū mērīgā opari merā oārō irigu, wāri opari merādere oārō irigukumi.

Gajigu mērīgā opari merā oārō iribi, wāri opari merādere oārō iribirikumi.

¹¹ Musā i umama merā oārō iribirimakū, ¿noā Marīpuyare diaye oārī oparire sībukuri musārē? ¹² Gajiguyare musā oārō iribirimakū, ¿noā musā oārō āārīburire sībukuri musārē?

¹³ Neō sugū moārīmasū pērā oparārē moāboemasībirikumi. Sugū opure maĩgū, gajigu gapure maĩbirikumi, o sugū opure bāremugū, gajigu gapure yujūbirikumi. ĩgūsā irirosūta niyerure maĩtarigu, Marīpū gapure maĩbemi, ārīyupu Jesús.

¹⁴ ĩgū irasū ārimakū pērā, fariseo bumarā gapu niyerure maĩrā āārīsā, ĩgūrē buridañurā. ¹⁵ ĩgūsā irasū buridamakū pégu, Jesús ĩgūsārē wereyupu:

—Musā, masaka ĩūrōrē oārō iriadāa. ĩgūsā, musā iririre ĩārā: "Oārā diayemarē irirā āārīma", ārīrīrē buro péduāa. Marīpū gapu musā gūñarīrē masīmi. Masaka ĩgūsā basi iririre: "Oātaria", āri gūñadima. Marīpū gapu ĩgūsā iririre: "Ñetaria", āri ĩāmi.

Jesús, Marīpū dorerire, ĩgū marī Opū āārīrīrē werede

¹⁶ Juan masakare wāiyedi ejaburo dupiyuro Marīpū ĩgū Moisére doreri pídea merā, ĩgūya kerere weredupiyunerā buede merā marīrē doredi āārīmī. Dapagora gapure Juan ejadero pūru, Marīpūya oārī kerere, ĩgūyarārē dorerire yū werea. Yū irire weremakū pērā, masaka ĩgūsā turarī merā ĩgūyarārē doreroguerē buro ñajāduama.

¹⁷ Umugasi, i nikūde pererokoa. Iri perekeremakū, Marīpū Moisére doreri pídeare neō béobirikumi. Iri doreri merā āārīpereri ĩgū: "Āsū irigura", ārīdeare iriyuwarikugukumi ĩgū ārīderosūta, ārīyupu Jesús.

Jesús masakare: "Mũsã marãposã nomerẽ béobirikõãka!" ãrĩ buedea (Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

18 Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemoyupu:

—Sugu ĩgũ marãpore béo, gajigo merã marãpokũgu, igo merã ñerõ irigu yámi. Gajigu béodeore marãpokũgude igo merã ñerõ irigu yámi, ãrĩyupu.

Jesús doebiri wári opagũya, gajigu Lázaro wãikũgũya keori merã buedea

19 Pũũ Jesús gaji keori merã wereyupu doja:

—Sugu wári doebiri opagũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Suri wajaparire sãñadi ããrĩmĩ. Irasirigu wári opagũ ããrĩsĩã, ãmurĩku bosenu irigu irirosũ õãrĩ ditare baarikũdi ããrĩmĩ. 20 Gajigu bopogu Lázaro wãikũgu, ĩgũya dupu ããrĩperero kãmikũgu wári doebiri opagũya wii makãpuro doanadi ããrĩmĩ. 21 Wári doebiri opagũ baamakũ, bopogu gapu ĩgũ baasiridijuri pogare baayapidũagu, sea, baadi ããrĩmĩ. ĩgũ iro doaripoe diayéa ĩgũ pũro eja, ĩgũya kãmire ñeerẽnerã ããrĩmã.

22 'Pũũ bopogu boakõãdi ããrĩmĩ. ĩgũ boamakũ, Marĩpũre wereboerã paraíso wãikũrogue Abraham ããrĩrõgue ĩgũrẽ ãimurĩãnerã ããrĩmã. Mérõgã pũũ wári doebiri opagude boakõãdi ããrĩmĩ. ĩgũ boamakũ, ĩgũrẽ yãanerã ããrĩmã. 23 Irasirigu doebiri opagũ ããrãdi boanerã ããrĩrõgue ejagu, bũro poyari merã ããrĩdi ããrĩmĩ. ĩgũ irogue ããrĩgũ, ãmũgasigue ĩãmu, Abrahãrẽ yorogue ããrĩmakũ ĩãdi ããrĩmĩ. Lázarodere ĩgũ merã ããrĩmakũ ĩãdi ããrĩmĩ. 24 Irasirigu bũro gaguĩndi ããrĩmĩ: "Yũ ñekũ Abraham, bopoñarĩ merã ĩãka yure! Lázarore iriuka! ĩgũ yaare ĩgũya mojsũrũ merã dekore yosa, yaa ñedire yusañajãmakũ irigu aariburo. Yũ i peameguere bũro poyagu irikoa", ãrĩdi ããrĩmĩ. 25 ĩgũ irasũ ãrĩkeremakũ, Abraham gapu ĩgũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: "Makũ, okagu ããrĩgũgue ããrĩpererire õãrĩrẽ opabu mũ. Lázaro gapũre ãmurĩku ñerõ waabu. Dapagorare mũ ñerõ tariripoere ĩgũ gapu õõguere usuyari merã ããrĩkõãgũ yámi.

26 'Gaji ãsũ ããrã. Ɛkũãrĩ gobe miẽ ããrã. Irasirirã õõguere ããrĩrã mũ pũrogue waamasĩbema. Mũ pũrogue ããrĩrã õõgue aaridũakererã, aarimasĩbema", ãrĩdi ããrĩmĩ Abraham. 27 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, doebiri opadi ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: "Yũ ñekũ Abraham, murẽ bũro sẽrẽa. Lázarore yũpũya wiigue iriuka! 28 Yũ su mojsõma pererã pagupũrãkua. Lázarore weredoregũ iriuka, ĩgũsãrẽ õõguere ñerõ waarõguere aaribirikõãburo, ãrĩgũ", ãrĩdi ããrĩmĩ. 29 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Abraham gapu yũjudi ããrĩmĩ: "Marĩpũ ĩgũ dorerire Moisére pĩdeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeadere opama mũ pagupũrã. Irasirirã irire bue, bũremuburo", ãrĩdi ããrĩmĩ. 30 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, doebiri opadi gapu yũjudi ããrĩmĩ: "Yũ ñekũ Abraham, ĩgũsã irire opakereerã, õãrõ bũremubirikuma. Lázaro boadigue masã, ĩgũsã pũro waa, ĩgũsãrẽ weremakũ, ĩgũsã ñerõ iririre bujawere, ĩgũsã gũñarĩrẽ gorawayurãkuma. Irasirirã õãrĩ gapũre irirãkuma pama yũ pagupũrã", ãrĩdi ããrĩmĩ. 31 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Abraham gapu ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ: "Mũ pagupũrã Marĩpũ ĩgũ dorerire Moisére pĩdeare, ĩgũya kerere weredupiyunerã gojadeadere bũremumerã, Lázaro boadigue masã, ĩgũsãrẽ weremakũdere Marĩpũre bũremubirikuma", ãrĩdi ããrĩmĩ Abraham, ãrĩ wereyupu Jesús.

17

Gajirārē ñerō irimakū iribirikōāka! āri weredeā
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesús ĩgū buerārē āsū āri weryeyupū:

—Masakare ñerō irimakū iriri, āārīnikōārokoa. Gajirārē ñerō irimakū irigano gapū ñetariro tarigukumi. ² Sugu yare buremugūrē majīgū irirosū āārīgūrē ñerō irimakū irigu, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, ĩgū gajigure ñerō irimakū iriburi dupiyuro masaka ĩgūrē wáriye ũtāye merā wānugūgue suasiu, wádiyague meéyomakū oābukoa. ³ Irasirirā oārō pēmasīka musā! Mwyagu murē ñerō irimakū ĩāgū: “Irinorē iribirikōāka!” ārika ĩgūrē! Irasirigu ĩgū ñerō iriadeare bujawere, ĩgū gūñarīrē gorawayumakū ĩāgū, ĩgū ñerō iriadeare kātika! ⁴ Irasirigu sunarē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora murē ñerō irimakū ĩāgū, irikata murē kātiri sērēgū ejamakū, kātika! āriyupū.

Marīpūre buremurīrē weredeā
(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasū ārimakū pērā, ĩgū buerā āsū āriñurā:

—Gware Marīpūre buremunemomakū irika!

⁶ ĩgūsā irasū ārimakū, marī Opū Jesús āriyupū:

—Marīpūre musā buremurī opari, mostazayegā irirosū mérōgā āārīkeremakū, igu sicómoro wāikudire: “Tūāduuawāgā, wádiyague ejanugārō waaka!” āribukoa. Musā buremurī merā doremakū, musā ārirosūta waakoa, āriyupū.

Sugu moāboerimasā iririre weredeā

⁷ Irasū āri odo, āsū āriñemoyupū doja:

—Musā watopegue āārīgū sugu moāboegure opakumi. ĩgū poegue moākumi, o wekware korekumi. ¿ĩgū moā odo, wiigūgū dujajamakū ĩārā, ĩgūrē: “Murīgora, baagu aarika!” āribukuri? ⁸ Āribirikoa. Āsū gapū ārika: “Yū baaburire āmuka! Pūru yū baa, iiri iriripoere yare baari sīnemobu yūka! Yū baa odoadero pūru, mude baagukoa pama”, ārika musārē moāboegure. ⁹ ¿ĩgū musā moādorerire oārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōāa, mū merā usuyāa”, āribukuri? Āribirikoa. ¹⁰ Musāde ĩgū irirosūta āārīpereri Marīpū dorerire iri odo, āsū ārika! “Gwa ĩgūrē moāboerā, ubu āārīrā āārā. ĩgū doreri gware pīdea ditare iriabū”, ārika! āriyupū.

Jesús pe mojōmarā kāmi boarārē taudea

¹¹ Gajinu Jesús Jerusalēgue waagū, Samaria nikū, Galilea nikū watope tariwāgāyupū. ¹² Iro āārīrī makāgue ĩgū ejaripoe pe mojōmarā ũma kāmi boarā ĩgūrē bokatīrīrā aariñurā. Kāmi boarā āārīsīā, yoaweyarogue dujanugā, suro merā gaguiniñurā:

¹³ —Jesús, buegu, gware bopoñarī merā ĩāka! āriñurā.

¹⁴ Jesús ĩgūsārē ĩāgū, āsū āriyupū:

—Paíare musāya dupure ĩmurā waaka! āriyupū.

ĩgūsā maague waaripoe ĩgūsāya kāmi yaripereakōāyuro. Kāmi marīrā dujañurā. ¹⁵ Irasirigu sugu ĩgūsā watopemū ĩgūya kāmi yarimakū ĩāgū, Jesús purogue gāmedujarigu, busuro merā Marīpūre: “Ōātaria mū”, āri, usuyari sīyupū. ¹⁶ Jesús purō ejaḡu, ĩgūya guburi purō ñadukupuri merā ejamejāja,

Īgūya diapure yebague moomejāja, Jesúre: “Ōāa”, āri, usuyari sīyuru. Īgū Samariamū āārīyuru. ¹⁷ Jesús, Īgū suguta irasirimakū ĭāgū, āsū ārīyuru:

—Pe mojōmarā āārāma kāmi tausūanerā. ĶGajirā su mojōma pere gaji mojō wapikadiru pērēbejarā gapu noōgue āārīkuri? ¹⁸ Ī gūya nikūmū āārībi dita Marīpure usuyari sīgū gāmedujariañumi. ĶNasirirā gajirā Īgū merā āārānerā gapu aaribirayuri? ārīyuru.

¹⁹ Irasū āri odo, Īgārē āsū ārīyuru:

—Wāgānugā, waaka! Mū Marīpure būremurī opasīā, kāmi marīgū dujabu, ārīyuru.

Jesús, Marīpu doreri ejaburire weredeā

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Iro āārīrā fariseo bumarā Jesúre āsū āri sērēñañurā:

—ĶNaāsū āārīmakū, Marīpu Īgūyarārē doreri ejarokuri? ārīñurā. Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, yūyuyuru:

—Marīpu Īgūyarārē doreri ejamakū, musā ĭāmasībea. ²¹ “Marīpu Īgūyarārē doreri oōgue āārābu, o sōōgue āārā”, ārīmasīña máa. Īgūyarārē doreri musā waopogue āārīsiāa, ārīyuru.

²² Irasū āri odo, Īgū buerārē āsū ārīyuru:

—Purūgue yū āārīpererā tīgū ĩ ũmūgue dupaturi aariburire būro ĭāduarākoā.

Yū aariburi dupiyuro sunu yure ĭāduakererā, neō sunu ĭābirikoa. ²³ Gajirā musārē āsū ārīrākuma. “ĭāka! Cristo oōta āārīmi”, o gajirā: “Cristo sōōgue āārāmi”, ārīrākuma. Īgūsā irasū ārīkeremakū, Īgūsārē neō tūyabirikōāka!

²⁴ Yū āārīpererā tīgū ĩ ũmūguere dupaturi aarīgū, bupu āārīperero ũmarōrē gūñāña marīrō miārōsū, gūñāña marīrō aarīgukoa. ²⁵ Yū dupaturi aariburo dupiyuro yure būro ñerō tariro āārā. Dapagora marā yure gāāmebirikuma. ²⁶ Noé āārīdeapoe marārē waaderosūta yū āārīpererā tīgū aariburo dupiyurogārē waarokoa. ²⁷ Noé āārīdeapoere masaka baa, iirī, mojōsūaunanerā āārīmā. Īgūsā pūrā nomerē nomesunanerā āārīmā. Noé doōdiru wādirugue ñajārīnūgedere irasūta irinikōāunanerā āārīmā. Purū Marīpu Īgūsā āārīpererārē miūbēopeokōādi āārīmi. Irasūta waarokoa yū dupaturi aarimakādere. ²⁸ Lot āārīdeapoedere murārōta iriunanerā āārīmā. Baa, iirī, wajari, dua, ote, wiirire iriunanerā āārīmā. ²⁹ Īgūsā irasū iriripoe Īgūsāya makā Sodoma wāikuri makārē Lot wirideanurē deko merērōsū, ũmugasima peame, azufre wāikuri poga ũjadijari, Īgūsārē wējēpeokōādero āārībū. ³⁰ Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō ĩ ũmūgue dupaturi aarirīnūrē masakera irasūta waarokoa.

³¹ Irasū waaripoere sugū Īgūya wii wekague āārīgū, wii poekague Īgūyare āīgū dijabirikōāburo. Murārōta gajigū Īgūya poeugue āārīgū, Īgūya wiigūge dujāabirikōāburo. ³² Lot marāpo igoya makārē ĭāgāmedujugo, moā turu irirosū poyanūgādeare gūñaka! ³³ Sugū Īgūya āārīburi ditare gūñagū perebiri peamegue waadederīgukumi. Gajigū yaare gūñagū tarīgukumi. Marīpu purogue waagukumi ĭgū merā oārō āārīñibu.

³⁴ Musārē werea. Irasū waaburi ñamirē, pērā peyarogue kārīrākuma. Sugū yure būremugū āisūgukumi. Gajigū yure būremubi dujagukumi. ³⁵ Nomedu pērā ojodaka biurā āārīrākuma. Sugo yure būremugū āisūgokumo. Gajigo yure būremubeo dujagokumo. ³⁶ Pērā poeugere moārā āārīrākuma. Sugū āisūgukumi. Gajigū dujagukumi, ārīyuru.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pērā, ĭgū buerā sērēñañurā:

—Gua Opu, ¿noogue irasũ waarokuri? ãrĩñurã.

Jesús yũyũyũ:

—Mimua nerẽmakũ ãrã, masaka sugũ waibu boadi ããrĩrõrẽ masĩkuma. I irirosũ yũ aarimakũ ãrã, ãgũsã wajamoãsũburire masĩrãkuma, ãrĩ wereyũpũ Jesũs.

18

Jesús sugo wapiweyo, weresãrĩrẽ beyerimasã keori merã buedea

¹ Pũrũ Jesũs ãgũ buerãrẽ buegu, ãsũ ãrĩyũpũ: “Musã Marĩpũrẽ sërẽrã, piriro marĩrõ gũñaturari merã sërẽka!” ãrĩyũpũ. Irasirigũ i keori merã wereyũpũ.

² ãsũ ãrĩyũpũ:

—Su makãrẽ sugũ weresãrĩrẽ beyerimasã ããrĩkumi. ãgũ Marĩpũrẽ, masakadere bũremubirikumi. ³ Iri makãrẽta sugo wapiweyo ããrĩkumo. Igo ãgũ pũrogu ãgũrẽ iritamurĩ sërẽgõ waanakumo: “Yũre ãaturigũre wajamoãdoreka!” ãrĩnakumo. ⁴ Igo irasũ ãrĩriku, igore: “Iribirikoã”, ãrĩnakumi. ãgũ irasũ ãrĩkeremakũ, wãri ãgũrẽ sërẽ, garibokumo. Igo gariborire piribirimakũ ããgũ, ãsũ ãrĩ gũñakumi ãgũ basi: “Yũ Marĩpũrẽ, masakadere bũremubi ããrĩkeremakũ, ⁵ igo yũre garibotarimo. Yũre irasũ garibogo yũre gariboreamakũ yãmo. Irasirigũ igore ãaturigũre igo weresãrĩrẽ pé, ãgũrẽ wajamoãdoregũkoã pama”, ãrĩkumi, ãrĩ wereyũpũ Jesũs.

⁶ Irasũ ãrĩ odo, marĩ Opu werenemoyũpũ:

—ãrĩ weresãrĩrẽ beyerimasã ñegũ ããrĩkeregu, igo sërẽnrĩrẽ pékumi. ãgũ irasirideare õãrõ pémasĩka musã! ⁷ ãgũ nemorõ Marĩpũ gapũ ãgũ beyerãrẽ ãmurĩ, ñamirĩ ãgũrẽ bũro sërẽnrĩrẽ iritamugũkumi. “Iritamubirikoã”, ãrĩbirikumi ãgũsãrẽ. ⁸ Musãrẽ werea. Marĩpũ gajirã ãgũsãrẽ ñerõ irimakũ ããgũ, ãgũsã sërẽrĩrẽ pé, yooboro marĩrõ ãgũsãrẽ iritamugũkumi. ¿ãgũ irasũ õãrõ pégu ããrĩkeremakũ, yũ ããrĩpererã tĩgũ i ãmũgue dupaturi aarigũ, Marĩpũrẽ bũremurãrẽ ãgũrẽ sërẽrãrẽ bokagũkuri? ãrĩyũpũ.

Jesús fariseo bumũ, gajigũ romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasã keori merã buedea

⁹ Jesũs irasũ ãrĩ odo, gajĩ keori merã bueyũpũ. “Gua gapũ õãrã ããrã. Gajirã gapũ ñerõ irirã ããrĩma”, ãrĩ gũñarãrẽ i keori merã ãsũ ãrĩ wereyũpũ:

¹⁰ —Përã ãma Marĩpũya wiigũ ãgũrẽ sërẽrã waakuma. Sugũ fariseo bumũ, gajigũ romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasã ããrĩkuma. ¹¹ Fariseo bumũ gapũ ejanugã, ããmu, ãsũ ãrĩ werenĩkumi: “Guaapũ, yũ murẽ usũyari sĩa. Yũ, gajirã yajarimasã, ñerĩ iririmasã, nome merã ñerõ iririmasã irirosũ ããrĩbea. Irasũ ããrĩmakũ, neõ ã romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasã irirosũ ããrĩbea. Irasirigũ murẽ usũyari sĩa. ¹² Semanariku penũ berea murẽ bũremugũ. Pe mojõma niyeru koerĩ wajatagũ, su koe murẽ sĩa. ããrĩpereri yũ wajatarire murẽ irasũ dita sĩa”, ãrĩkumi. ¹³ Niyeru wajaseabosarimasã gapũ neõ ñajãrõgue dujanugã, muũsiunugãja, ãgũ ñerĩ oparire gũña, bujawere, ãmũgasigue neõ ããmurõ marĩrõ ãgũya koretibire pá, ãsũ ãrĩkumi Marĩpũrẽ: “Yũ ñegũ ããrã, irasirigũ yũre bopõnarĩ merã ããka!” ãrĩkumi.

¹⁴ Musãrẽ werea. ãrĩ niyeru wajaseabosarimasã, Marĩpũ ãũrõ õãgũgue ãgũya wiigũ dujãakumi. Fariseo bumũ gapũ, Marĩpũ ãũrõ waja opagũta ãgũya wiigũ dujãakõakumi. ãsũ ããrã. Sugũ ãgũ basi: “Gajirã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩ gũñagũnorẽ Marĩpũ ãgũrẽ ubu ããrĩgũ ããrĩmakũ irigũkumi. Gajigũ Marĩpũrẽ:

“Ñerō iriabũ, irasirigũ yũre bopoñarĩ merã ããkal!” ãrĩgũ gapũre Marĩpũ ãgũ ãũrõ õãgũ ããrĩmakũ irigũkumi, ãrĩ wereyupũ Jesũs.

*Jesũs majĩrãya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosadea
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Pũrũ masaka majĩrãgãrẽ Jesũre moãñadorerã ãgũ pũro ãjãñũrã. ãgũsã ãjãmakũ ããrã, Jesũs buerã ãgũsãrẽ bokatĩrĩ: “ãgũrẽ garibobirikõãka!” ãrĩñũrã.
¹⁶ Jesũs gapũ majĩrãgãrẽ ãgũ pũro siiu, ãgũ buerãrẽ ãrĩyupũ:

–Majĩrã yũ pũrogue aariburo. Kãmutabirikõãka ãgũsãrẽ! Marĩpũ ãgũyarãrẽ dorerogue ããrĩmurã, ãĩsã majĩrã yũre usũyari merã bokatĩrĩñẽarã irirosũ ããrĩma. ¹⁷ Diayeta mũsãrẽ werea. ãĩsã majĩrã Marĩpũre ãgũsã Opũre gããmerã irirosũ ããrĩmerãno, ãgũyarãrẽ doreroguerẽ waabirikuma, ãrĩyupũ.

*Sugũ maamũ wãri doebiri opagũ Jesũs merã werenĩdea
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Pũrũ sugũ judĩo masaka oparã merãmũ Jesũre sãrẽñayupũ:

–Õãgũ buegũ, yũ ãmũgasigũe perebiri okarire wajatadũagũ, ãñẽenorẽ irigũkuri? ãrĩyupũ.

¹⁹ Jesũs ãgũrẽ ãrĩyupũ:

–ãNasirigũ yũre: “õãgũ”, ãrĩrĩ? Marĩpũ sugũta õãgũ ããrĩmi. ²⁰ Mũ, ãgũ doreri pĩdeare masĩa: Gajigũ marãpo merã ñerõ iribirikõãka! Masakare wẽjẽbirikõãka! Yajabirikõãka! Gajĩrãyamarẽ ãrĩkatori merã werebirikõãka! Mũ pagũsãmarãrẽ goepeyari merã buremuka! ãrĩyupũ.

²¹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Jesũre yũyũyupũ:

–Iri doreri ããrĩpererire majĩgũgãgueta irĩpeosiabũ yũ, ãrĩyupũ.

²² ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Jesũs ãgũrẽ ãsũ ãrĩyupũ:

–Mũrẽ su wãĩ dũyãa. ããrĩpereri mũ oparire duagũ waaka! Mũ duãdea wajare boporãrẽ guereka! Irasirigũ ãmũgasigũere wãri õãrĩ opagũkoa. Odo, yũ merã aarika! ãrĩyupũ.

²³ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, ãgũ gapũ ãgũ wãri oparire maĩsĩã, bũro bujãwereri merã ããrĩnũgãyupũ. ²⁴ ãgũ bujãweremakũ ããgũ, Jesũs ãsũ ãrĩyupũ:

–Wãri doebiri oparãrẽ Marĩpũ ãgũyarãrẽ dorerogue ãgũsã waadũamakũ di-asatariakõã. ²⁵ Camellu awiru gobegãgũe ñãjãtariweremasĩbirikumi. I nemorõ wãri doebiri opagũre Marĩpũ ãgũyarãrẽ dorerogue waamakũ diasãa, ãrĩyupũ.

²⁶ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, masaka ãsũ ãrĩñũrã:

–Iro merẽ, ãnoã gapũ Marĩpũ tausũmurã ãgũ pũrogue waamurã ããrĩbukuri? ãrĩñũrã.

²⁷ Jesũs ãgũsãrẽ ãrĩyupũ:

–Masaka ãgũsã basi ãgũsã iriri merã Marĩpũ pũrogue waamasĩbema. Marĩpũ dita ãgũsãrẽ ãgũ pũro ããrĩmurã waamakũ irĩmasĩmi, ãrĩyupũ.

²⁸ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Pedro ãgũrẽ ãrĩyupũ:

–Gũa Opũ, gũa mũrẽ tũyarã, ããrĩpereri gũa opadeare pĩpeokõãbũ, ãrĩyupũ.

²⁹ ãgũrẽ Jesũs ãsũ ãrĩ yũyũyupũ:

–Diayeta mũsãrẽ werea. Marĩpũ ãgũyarãrẽ doreri kerere wererã waarã, ãgũsãya wiirire, marãposã nomerẽ, ãgũsã pagũpũrãrẽ, pagũsãmarãrẽ, pũrãrẽ pĩpeorã, wãri õãrĩ wajatarãkuma. ³⁰ ãgũsã iro dupiyuro opaderosũ i ãmũguere nemorõ wãri õãrĩ wajatarãkuma. Pũrũ i ãmũ peremakũ, ãmũgasigũe perebiri okari oparãkuma Marĩpũ merã ããrĩñũmurã, ãrĩyupũ.

Dupaturi Jesús ĩgũ boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Pũru Jesús ĩgũ buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ditare siiuwāgā, āriyupũ:

—Ōārō péka! Marĩ Jerusalēgue waarā yāa. Irogue āārĩpereri Marĩpũya kerere weredupiyunerā yũre āārĩpererā tĩgūrē gojaderosũta yũre waarokoa.

³² Irasirirā yũre ñeā, judío masaka āārĩmerāguere wiarākuma. ĩgũsā yũre burida, ñerō werenĩ, síku eotúbirarākuma. ³³ Yũre burō tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. ĩgũsā yũre wējēadero pũru, urenu waaró merā masāgũkoa, āriyupũ.

³⁴ ĩgũ buerā ĩgũ irasũ āĩ wererire āārĩpererire neō pēmasĩbiriñurā. Marĩpũ irire ĩgũsārē pēmasĩmakũ iribiriyupũ dapa.

Jesús Jericómurē koye ĩābire taudea

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Pũru Jesús Jericó wāikũri makā turogue ejaripoe ĩgũ waarĩ maa turo sugũ koye ĩābi niyeru sērē doaniyupũ. ³⁶ Irasirigũ masaka wārā ĩgũ pũro tariwāgānamakũ pégu, iro āārĩrārē sērēñayupũ: “¿Nasirirā masaka wārā tariwāgānarĩ?” āriyupũ.

³⁷ —Jesús Nazaretmũ aarigũ yāmi, ārĩñurā.

³⁸ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pégu, āsũ ārĩ gaguinĩyupũ:

—Jesús, David parāmi āārĩturiagu, yũre bopoñarĩ merā ĩāka! āriyupũ.

³⁹ ĩgũ irasũ ārĩ gaguinĩmakũ, masaka ĩgũ dupiyuro āārĩrā gapũ ĩgūrē: “Toeaka!” ārĩñurā. ĩgũsā irasũ ārĩkeremakũ, ĩgũ gaguinĩadero nemorō gaguinĩnemoyupũ:

—David parāmi āārĩturiagu, yũre bopoñarĩ merā ĩāka! āriyupũ.

⁴⁰ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pé, Jesús dujanugāja, masakare: “Āirika ĩgūrē!” āriyupũ. ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērā, gajirā ĩgūrē āiwāgāñurā. ĩgũ pũrogue āĩjamakũ, Jesús ĩgūrē sērēñayupũ:

⁴¹ —¿Neenorē yũ murē irimakũ gāāmerĩ? āriyupũ.

—Yũ Opũ, yũre koye ĩāmakũ irika! ārĩ yũjuyupũ.

⁴² —Jáu, ĩāka pama! Mũ yũre buremurĩ opáa. Irasirigũ tausũa, āriyupũ Jesús ĩgūrē.

⁴³ ĩgũ irasũ ārĩmakũta, ōārō ĩāmasĩakōāyupũ. Irasirigũ Jesũre tuyawāgā, Marĩpũre: “Ōātaria mũ”, ārĩ, usuyari sĩyupũ. Āārĩpererā ĩgūrē irasũ waamakũ ĩārāde, Marĩpũre usuyari sĩñurā.

19

Jesús Zaqueo ĩābokadea

¹ Pũru Jesús Jericógue eja, iri makārē tariwāgāgũ iriyupũ. ² Irore sugũ masakũ Zaqueo wāikũgu wārĩ doebiri opagu, romano marā opure niyeru wajaseaboerimasā opũ āārĩyupũ. ³ ĩgũ Jesũre ĩāduadiyupũ. Masaka wārā watopeguere ũmabi āārĩsĩā, Jesũre neō ĩābokabiriyupũ. ⁴ Irasirigũ ũmadupiyuwāgā, Jesús tariwāgāburo pũromũ yukũ sicómoro wāikũdigue murĩayupũ ĩgūrē: “Īāgura”, ārĩgũ. ⁵ Jesús irigũ pũro tariagu, ũmarōgue peyagure ĩāboka, ĩgūrē āsũ āriyupũ:

—Zaqueo, murĩgora, dijirika! Yũ dapagārē mũya wiita dujagũkoa, āriyupũ.

⁶ Īgū irasū ārimakū pé, Zaqueo mumurō merā dijiri, Jesúre burō usayari merā bokatīrīgū waayupu. ⁷ Īgū irasirimakū ĭārā, āārīpererā masaka werewñañurā: “¿Nasirigu Jesús ñegūya wiigüe dujagu waāari?” ārīñurā. ⁸ Irasirigu Zaqueo ĭgūya wiigüe ejadero puru, wāgānugā, marī Opu Jesúre āriyupu:

—Yū Opu, péka! Gajino boporārē yu oparire deko merā dukawagura. Yu gajirārē ārīkatori merā yajadeare wapikuri āārīnemorō ĭgūsārē wlagura, āriyupu.

⁹ Jesús irire pégu, iri wii āārīrārē āsū āriyupu:

—Dapagā merā ĭgū, ĭgūya wii marā, ĭgūsā ñerō iridea wajare tausūma. ĭgūde Abraham parāmi āārīturiagu, yure burēmugū āārīmi. ¹⁰ Yu āārīpererā tīgū perebiri peamegüe waaderibonerārē āma, taugu aarigū iribu, āriyupu.

Jesús pe mojōma niyeru koeri keori merā buedea

¹¹ Jesús Zaqueo merā werenimākū masaka péñurā. Īgū Jerusalén tarogue āārīmakū ĭārā, āsū gūñañurā: “Gūñaña marīrō Marīpu ĭgūyarārē dorero ejaburo yāa”, ārī gūñañurā. Irasirigu Jesús keori merā ĭgūsārē ¹² āsū ārī weryeyupu:

—Sugu masaku, opu ñajāburo dupiyuro yoarogue gaji nikūgüe waakōākumi. ĭgūrē opu sóoadero puru, ĭgūya nikūrē goekumi. ¹³ Īgū waaburo dupiyuro ĭgūrē moāboerā pe mojōmarārē siukumi. Siu, ĭgūsāku su koe wajapari niyeru koe sī, ĭgūsārē āsū ārīkumi: “Yu irogue āārīripoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” ārīkumi. ¹⁴ Irasū ārī odo, opu ñajābu waakōākumi pama. ĭgūya nikū marā gapu ĭgūrē gāāmebirikuma. Irasirirā, ĭgū waadero puru, gajirārē ĭgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā ĭgūrē: “Mu, gu opu āārīmakū gāāmebea”, ārīkuma. ¹⁵ ĭgūsā ĭgūrē gāāmebirikeremakū, ĭgūsā opu ñajākumi. Opu ñajāa odo, ĭgūya nikūgüe goedujāakumi. Irasū goedujajagu, ĭgūrē moāboerārē ĭgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masību, ĭgūsārē siukumi. ¹⁶ Īgū purō ejapurorigu āsū ārīkumi: “Yu opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemobu”, ārīkumi. ¹⁷ Īgū irasū ārimakū pégu, ĭgū opu ārīkumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mērōgā murē pīdea merā ōārō iriyu. Irasirigu pe mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārīkumi ĭgū opu ĭgūrē. ¹⁸ Puru gajigu āsū ārīkumi: “Yu opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yude”, ārīkumi. ¹⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, ĭgū opu ārīkumi: “Su mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārīkumi.

²⁰ Puru gajigu āsū ārīkumi: “Yu opu, muya niyeru koe ōō āārā. Iri koere surīro gasiro merā ōma, duripību. ²¹ Mu gajirārē burō turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārīkeregu, murē moāboerārē oterire oterire oterode, ĭgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Irasirigu murē gūiabu”, ārīkumi ĭgū opure. ²² Īgū irasū ārimakū pégu, ĭgū opu ārīkumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Irasirigu murē wajamoāgura. Mu yure wereri merāta murē weregura. Mu yure āsū ārā: ‘Mu gajirārē burō turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārīkeregu, murē moāboerārē oterire oterode, ĭgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa’, ārā mu yure. ²³ Mu irasū ārīgū, ¿nasirigu yu murē sīdea koere niyeru duripīri wiigüe duripībiriri? Irogue duripīmakū, i wii moārā iri koe merā wāro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yu goejagu, mu yure ĭgūsā iriri merā wajatanemobosadeare ñeāboakuyo”, ārīkumi ĭgū opu ĭgūrē. ²⁴ Irasū ārī

odo, gajirārē ĩgũ Ƴuro āārĩrārē ārĩkumi: “Īgūrē niyeru koere ěma, pe moĵõma koeri opagu gapare sĩka!” ārĩkumi. ²⁵ Īgũ irasũ ārĩmakũ, ĩgũsā āsũ ārĩkuma ĩgūrē: “Gũa opu, pe moĵõma koeri opagu opasiami”, ārĩkuma. ²⁶ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ, opu āsũ ārĩ yujukumi: “Musārē werea. Āārĩpererā ĩgũsā opari merā õārõ irirā õārĩrē sĩnemosũrākuma. Gajirā õārõ irimerā ĩgũsā mērõgā opa-dideare ěmapeokõāsũrākuma. ²⁷ Dapagorata yure ĩaturirārē yure opu ñajāmakũ gāamemerārē yu Ƴurogue āirika! Yu ĩũrõ wějeka ĩgũsārē!” ārĩkumi opu ĩgūrē moāboerārē, ārĩ wereyupu Jesús.

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Irasũ ārĩ odo, gajirā dupiyuro Jerusalēgue waayupu doja. ²⁹ Irogue waa, Betfagē, Betania wāikari makārĩ Ƴuro eĵapũroriyupu. Iri makārĩ, Olivos wāikudi ũtāũ āārĩdujimejārõgue āārĩyuro. Irogue eĵagu, ĩgũ buerā pērārē āsũ ārĩ iriyupu:

³⁰ —Si makā marĩ bokatiũrõ āārĩrĩ makāgue waaka! Iro eĵarā, sugu burrore ĩgũsā suanũadire neõ suñarõ peyasũna marĩgūrē bokajarākoa. ĩgūrē kura, õõgue āirika! ³¹ Sugu musārē: “¿Nasirimurā ĩgūrē kurari?” ārĩmakũ: “Marĩ Opu gāameami”, ārĩka! ārĩ iriyupu.

³² ĩgũ irasũ ārĩmakũ, ĩgũ buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesús ĩgũ ārāderosũta waayuro. ³³ Irasirirā burrore ĩgũsā kuramakũ ĩārā, ĩgũ oparā ĩgũsārē sērēñañurā:

—¿Nasirimurā burrore kurari? ārĩñurā.

³⁴ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pērā, āsũ ārĩ ñajañurā:

—Marĩ Opu ĩgūrē gāameami, ārĩñurā.

³⁵ Ƴuru burrore Jesús Ƴurogue āiññurā. Āĵja, ĩgũsāya wekama surire túwea, burro weka peo, Jesúre ĩgũ wekague marĩbejamakũ iriñurā. ³⁶ Jesús peyawāgārimakũ, masaka ĩgũsāya wekama surire túwea āi, ĩgũ waaburi maarē sēõpĩdupiyuñurā ĩgūrē bũremurā. ³⁷ Irasirirā Jerusalén Ƴurogue eĵa, Olivos wāikudi ũtāũ dijarirā, āārĩpererā Jesúre bũremurā ĩgūrē irogue tũyanerā āārĩpereri ĩgũ Marĩpu turaro merā iri ĩmumakũ ĩādeare gũñarā, usũyari merā Marĩpũre: “Õātaria mu”, ārĩ, bũro gaguĩññurā ĩgūrē bũremurā. ³⁸ Āsũ ārĩññurā: Marĩ Opuŵe usũyari sĩrā! Ī Marĩpu marĩrē taugu iriudi õārõ aariburo. Ĕmugasigüe āārĩrā siñajāburo.

Īgũsāde Marĩpũre: “Õātaria mu āārĩpererā Opu āārĩgũ”, ārĩ, usũyari sĩburo, ārĩññurā.✠

³⁹ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pērā, surāyeri fariseo bumarā irogue āārĩrā Jesúre ārĩññurā:

—Buegu, mu buerārē wereka! Toedoreka ĩgũsārē! ārĩññurā.

⁴⁰ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ, Jesús ĩgũsārē yujuyupu:

—Musārē werea. ĩgũsā usũyari merā werenĩbirimakũ, Marĩpu i ũtāyerire gaguĩññurā iribukumĩ, ārĩyupu. ⁴¹ Ƴuru Jesús Jerusalén tũro eĵa, iri makārē ĩā, oreyupu. ⁴² Āsũ ārĩññurā:

—Jerusalén marā, dapagā Marĩpu musārē õārõ siñajārĩ sĩduarire pēmasĩmakũ õātariboakuyo. Marĩpu irasũ sĩduakeremakũ, musā irire neõ pēmasĩduabea. Irasirigu Marĩpu musārē irire pēmasĩdorebemi. ⁴³ Irasiriro musārē ñerõ waarĩnu eĵarokoa. Musārē ĩaturirā musāya makā tũrore wea kāmũtamejājarākuma. Musā wiriboadeare āārĩpererogue biapeokõārākuma

musārē ñeāmura. ⁴⁴ Irasirirā musārē yebague wējēmeépírākuma. Musārē iri makā marā āārīpererārē wējēpeokōārākuma. Ʋtāyeri weadeade neō gajiyē weka dujabirikoa. Musārē Marīpu ĩgū tauduarinū ejakeremakū, musā ĩgārē ĩāmasībiridea waja, ĩgārē béodea waja irasū waarokoa, ārī wereyupu Jesús.

Jesús Marīpuya wiigie duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Puru Jerusalēgue ejagu, Jesús Marīpuya wiigie ñajāyupu. Irogue ñajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokaja, ĩgūsārē béowiuyupu. ⁴⁶ ĩgūsārē āsū āriyupu:

—Marīpu ĩgūya werenirī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yaa wii, yure bāremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmī. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, āriyupu Jesús.

⁴⁷ Ʋmuriku Jesús Marīpuya wiigie masakare buegu waanayupu. ĩgū irasū buegu ejamakū ĩā, Moisés gojadeare buerimasā, paia oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri ĩgārē wējērākuri?” ārī gūñamañurā. ⁴⁸ ĩgūsā ĩgārē wējēduakeremakū, masaka āārīpererā ĩgū werenirērē oārō pēnūñurā. Irasirirā Jesúre wējēduarā: “Āsū irirā, ĩgārē wējēmurā”, ārī, āmumasībirīñurā.

20

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” ārī sērēñadea

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Gajinu Jesús Marīpuya wiigie āārīrārē Marīpu masakare tauri kerere buegu iriyupu. ĩgū irasū buemakū, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā merā ĩgū purogue eja, ² ĩgārē sērēñañurā:

—Wereka guare! ¿Noā murē doreri, mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” ārīrī? ārīñurā.

³ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Yude musārē sērēñagura. Yujuka yudere! ⁴ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā ĩgārē wāiyedoregu iriyuyuri, Marīpu, o masaka? āriyupu.

⁵ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūsā basi āsū ārī gāme werenīñurā:

—¿Naāsū ārī yujurākuri marī? “Marīpu Juārē doredi āārīmī”, marī ārimakū, Jesús marirē: “¿Nasirirā ĩgū weredeare bāremubiriri musā?” āribukumi.

⁶ Āārīpererā masaka: “Diyeta Juan Marīpuware weredupiyudi āārīmī”, ārī gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marirē ātāyeri merā dearākuma, ārīñurā. ⁷ Irasirirā Jesúre āsū ārī yujñurā:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, ārīñurā.

⁸ ĩgūsā irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Iro merē musā yure: “¿Noā murē irire doreri?” ārī sērēñadeare yude musārē yujubea, āriyupu.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Puru Jesús i keori merā masakare āsū ārī buenugāyupu:

—Sugu masakū ĩgūya poeague iguidarire otekumi. Ote odo, gajirārē iri poere wayu: “Yu otedea dukare deko merā sīrākōa, yu musārē iri poere wayuri waja”, ārikumi. Irasū ārī odo, gajirogue waakōākumi. Yoaripoe deyomarīkumi.

¹⁰ Puru igui ñiripoe āārīmakū, ĩgārē moāboegue ĩgūya poeoma oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi. Poere moārā gapu ĩgū iriuidire irogue ejamakū ĩārā, ĩgārē pākuma. Neō sutō iguitō sīrō marīrō ĩgārē iridujukuma.

11 Pɔɔ pɔɔe opɔ gajigɔ ɪgɔrɛ moãboegure iriuadikumi doja. Pooere moãrã gapɔ ɪgɔdere pá, ñerõ irikumã. Neõ gajino sɪrõ marĩrõ ɪgɔdere iridujukuma. 12 Pɔɔ pɔɔe opɔ gajigɔ ɪgɔrɛ moãboegure iriuadikumi doja. Pooere moãrã gapɔ ɪgɔrɛ kãmitú, iri pɔɔe turogue beokõákuma.

13 ɪgɔsã irasiriadero pɔɔ, pɔɔe opɔ ãsú ǎrĩ gũñakumi: “¿Nasirigakuri yɔ?” ǎrĩkumi. “Ású irigura. Yɔ magú yɔ maɪgɔrɛ iriugura. ɪgɔrɛ iriumakú, ɪgɔrɛ buremurákuma”, ǎrĩ gũñadikumi. 14 Irasirigɔ ɪgɔ magurɛ iriukumi. ɪgɔ irogue ejamakú ɪãrã, pɔɔe moãrã gapɔ ɪgɔsã basi ãsú ǎrĩ gãme wereníkuma: “Íta pɔɔguere i pɔɔere opabu ǎãrĩmi. ɪgɔrɛ wɛjɛkõãrã! Irasirirã marĩ basi i pɔɔere oparãkoa”, ǎrĩkuma. 15 Irasirirã ɪgɔrɛ ñeã, pɔɔe turogue ǎiwãgã, wɛjɛbeokõákuma, ǎrĩyupɔ Jesús.

Irasú ǎrĩ odo, ɪgɔsãrɛ sɛrɛñayupɔ:

—Musã péñamakú, ɪgɔ magurɛ wɛjɛadero pɔɔ, ¿nasirigakuri pɔɔe opɔ ɪgɔya pɔɔere moãrãrɛ? Ású irigukumi. 16 Irogue waa, ɪgɔsãrɛ wɛjɛ, iri pɔɔere gajirã gapare sɪgukumi, ǎrĩyupɔ Jesús.

ɪgɔ irasú ǎrĩmakú pérã, masaka gapɔ ãsú ǎrĩñurã:

—Neõ marĩrɛ irasú waabirikõáburo, ǎrĩñurã.

17 Jesús gapɔ ɪgɔsãrɛ ɪã, ãsú ǎrĩ sɛrɛñayupɔ:

—Marĩpɔya werenĩrĩ gojadea pɔgɔe ãsú ǎrĩ gojasúdea, ¿naású ǎrĩduaro yãri?

Ású ǎrĩ gojasúdero ǎãrĩbú:

Suye ǔtãyere wii iririmasã beoadeaye merã gajigɔ gapɔ õãrõ turari wii irigukumi.*

18 Sugu i ǔtãye weka meémejãgú, mutãkõãgukumi. I ǔtãye gapɔ ɪgɔ weka meébejaro ɪgɔrɛ õãrĩ pogagãgɔ meémutúbéokõãrokoa, ǎrĩyupɔ Jesús.

Romano marã opɔ masakare niyeru wajasearire Jesúre sɛrɛñadea
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

19 Paía oparã, Moisés gojadeare buerimasãde ɪgɔ i keori merã irasú ǎrĩ weremakú pérã: “Marĩrɛ: ‘Pooe moãrã irirosú ñerã ǎãrã’, ǎrĩgɔ irikumĩ”, ǎrĩ péña, ɪgɔrɛ peresu irimurã burõ ñeãduadiñurã. Irasú ñeãduakererãta: “Masaka, ɪgɔrɛ marĩ irasirimakú ɪãrã, marĩ merã guarákuma”, ǎrĩñurã. Irasirirã ɪgɔsãrɛ gũisã, ñeãmasĩbiriñurã. 20 Irasirirã: “Gajinɔ ɪgɔrɛ ñeãrãra”, ǎrĩ, ɪãñurũtɔyãñurã. ɪgɔ ñerõ yɔjɔmakú weresãmurã péduarã iriadiñurã. Irasirirã gajirãrɛ irikatorãrɛ ɪgɔ pɔro iriuñurã ɪgɔ werenĩrĩrɛ pédorerã. “ɪgɔrɛ sɛrɛñarã waarã, masaka ɪurõrɛ diaye irirã irirosú ǎãrĩka!” ǎrĩ, ɪgɔsãrɛ iriuñurã. “Jesús ñerõ werenĩmakú pérã, iri nikú marã opɔ pɔrogue peresu iridorerã ǎiwãgãrãra”, ǎrĩrã, ɪgɔsãrɛ iriuadiñurã. 21 ɪgɔsã Jesús pɔrogue ejarã, ãsú ǎrĩñurã:

—Buegɔ, mɔ iririkurire masĩã. Mɔ ǎrĩkatoro marĩrõ werenĩã. Marĩpɔyare diayeta buea. “¿Naású gũñarĩ masaka yãre?” ǎrĩ gũñarõ marĩrõ diayeta ɪgɔsãrɛ werea. Oparãrɛ, ubu ǎãrĩrãdere ǎãrĩpererãrɛ surosũta ɪãã. 22 Irasirigɔ guare wereka! Romano marã opɔ marĩrɛ niyeru wajasearire marĩ wajarimakú, ¿õãgorari, o õãberĩ? ǎrĩñurã Jesúre.

23 Jesús gapɔ ɪgɔsã ñerõ iriduarire masĩsĩã, ɪgɔsãrɛ ǎrĩyupɔ:

24 —Niyeru koere ǎrĩka! I koeguere, ¿noãya diapu keori, noãya wãĩ tuuyari? ǎrĩyupɔ.

—Romano marã opɔya diapu keori, ɪgɔ wãĩta tuuyãã, ǎrĩ yujũñurã.

25 ɪgɔsã irasú ǎrĩmakú pégu, Jesús ɪgɔsãrɛ ãsú ǎrĩyupɔ:

—Iro merē romano marā opuḃa āārīrīrē īgūrē sīka! Marīpuḃa gapure Marīpure sīka! āriyupu.

²⁶ Irasirirā masaka péuro neō īgūrē ñerō ārī werenimakū irimasībirīñurā. Ubu gapu īgū yujurire pērā péguḃa, toekōāñurā.

Saduceo bumarā, Marīpu boanerārē masūburire Jesure sērēñadea
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Puḃu surāyeri saduceo bumarā Jesús puḃogue ejañurā. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, ārī buremurā āārīñurā. Irasirirā Jesure āsū āārīñurā:

²⁸ —Buegu, Moisés marīrē āsū ārī gojapīdi āārīmī: “Sugu marāpokūdi pūrā marīkeregu igore boaweomakū, īgū pagumu igore dúunorēgukumi. Irasirirā, īgū igo merā pūrākūrā īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārī gojapīdi āārīmī.

²⁹ Iripoeguere sugu pūrā, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīñanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapu marāpokū, pūrā marīgūta boakōāyupu.

³⁰ Irasirigu īgū dagu dokamuta īgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu. Īgūde, īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. ³¹ Īgūsā pērā dokamude pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boaperekōāñurā. ³² Īgūsā puḃu īgūsā marāpode boakōāyupo pama. ³³ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma igore marāpokūadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora āārīgokuri? āārīñurā.

³⁴ Jesús īgūsārē yujuyupu:

—I ūmugue āārīrā, ūma, nome merā marāpokuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesuma. ³⁵ Īgūsā irasirikeremakū, ūmugasigue āārīmurā gapu irasū āārībirikuma. Marīpu: “Ōārā āārīma”, ārī iārā, boanerāgue masā, puḃu īgū puḃogue marītārākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³⁶ Marīpure wereboerā irirosū neō dupaturi boabirīmurā āārīsīā, irasiribirikuma. Īgūsā Marīpu masūnerā, īgū pūrā āārīrākuma. ³⁷ Iripoeguere Moisés īgū yukugāgue ūjūrōgue waadeare gojadi āārīmī. Īgū iroguere āārīmakū, Marīpu āsū ārīdi āārīmī īgūrē: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opūta āārā”, ārīdi āārīmī. I merā boanerā masāburire marī masīa. ³⁸ Abraham, Isaac, Jacob boanerā āārīkererā, Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā Opū āārīmi. Āārīpererā masaka boakererā, Marīpu iūrō okarā āārīma, āriyupu Jesús.

³⁹ Īgū irasū ārīmakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū āārīñurā: —Buegu, mu ōārō yujna, āārīñurā. ⁴⁰ Irasirirā neō dupaturi gaji īgūrē sērēñaduabirīñurā.

“¿Noā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” ārī sērēñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesús gapu āsū āriyupu:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmī”, āārīrī? ⁴² David, Salmos wāikuri gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmī: Marīpu, yu Opūre āsū ārīmi: “Ōō, yu diaye gapu doaka yu merā dorebu!

⁴³ Irasiriripoe marē iāturīrārē mu dorerire tarinugānemobirimakū irigura”, ārīmi, ārī gojadi āārīmī David.☆

44 David, Cristo ñekū āārīkeregu, Īgūrē: “Yū Opū āārīmi”, ārīdi āārīmí. ¿Nasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīkeremakū, David Īgūrē irasū ārīyuri? ārīyupū Jesús.

Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē: “Ñerō yáa”, ārī weresādea (Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

45 Āārīpererā masaka péurogue Jesús Īgū buerārē āsū ārīyupū:

46 —Moisés gojadeare buerimasā ñerō iririre òārō pémasika! Oparā irirosū suri yoari sāña, masaka ĩūrōgue waagorenama. Makā dekoquere masakare òārō b̄remurí merā bokatírí òādoremakū gāāmema. Nerērī wiiriguere ñajārā, òārī doaripērīgue dita doad̄uama. Bosen̄rī āārīmakūdere oparā doarīgue dita doad̄uama. 47 Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, Īgūsāya wiirire ēmanokōāma. Īgūsārē bopoñarī merā ĩābirikererā, yoaripoe Marīp̄ure sērē ĩmukatoma, masaka Īgūsārē: “Marīp̄ure òārō b̄remuma”, ārīburo, ārīrā. Īgūsā irasiriri waja Marīp̄urē Īgūsārē gajirā nemorō wajamoāgukumi, ārīyupū Jesús.

21

Wapiweyo bopogo Marīp̄uya wiigüe niyeru koeri sādea (Mr 12.41-44)

1 Jesús Marīp̄uya wiigüe āārīgá, iri wiima Īgūsā āmuburi niyeru neeōrī kūmague wári doebiri oparā Īgūsā niyeru sāmakū ĩāyupū. 2 Sugo wapiweyo bopogode iri kūmague pe koegā, mérōgā wajakuri koerīgārē sāmakū ĩāyupū.

3 Iri koerire igo sāmakū ĩāgū, āsū ārīyupū:

—Diayeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo i kūmague niyeru sāgō, Marīp̄urē ĩūrō gajirā āārīpererā Īgūsā sīadero nemorō sāamo. 4 Gajirā wári doebiri oparā wáro sīkeremakū, Īgūsāya wáro d̄uyáa. Igo gapū bopogo āārīkerego, igo baari wajariboadeare sīpeokōāmo Marīp̄ure b̄remugō, ārīyupū.

Jesús Marīp̄uya wiire béoburimarē weredeā (Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

5 Surāyeri Īgū buerā Marīp̄uya wiimarē ĩārā, āsū ārīñurā:

—Ōārī ũtāyeripa merā irideā wii āārā. Masaka iri wiire Īgūsā sīdeade òārī āārā, ārīñurā.

Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē ārīyupū:

6 —Musā i wiimarē dapagorare ĩādāa. Sunū i wiima āārīpereri marī ĩādea, i ũtāyeride mutādijapereakōārokoa. Neō suye ũtāye gajīye weka weam̄rīadeade d̄ujabirīkoa, ārīyupū.

Jesús: “I ũm̄ pereburi dupiyuro āsū waarokoa”, ārī weredeā (Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

7 Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿naásū āārīmakū m̄ ārāderosū waarokuri? ¿Ñéeno iri ĩmugakuri, iri irasū waaburi dupiyuro? ārīñurā.

8 Jesús yujuyupū:

—Ōārō pémasika! Gajirā wárā ārīkatorimasā aarirākuma. “Yū Marīp̄urē iriudi, Cristo āārā”, ārīrākuma. “Dapagorare i ũm̄ pereburo aarisíāa”, ārīrākuma. Īgūsā ārīkatorire pébirikōāka! 9 Masaka musā p̄uro gāmewējērīrē pérā, gajirogue marā Īgūsā oparārē béori kerere pérā, gukabirikōāka! I ũm̄ pereburi dupiyuro irasū waap̄rorirokoa. Irasū waakeremakū, i ũm̄ pereburo d̄uyarokoa dapa, ārīyupū.

10 Irasũ āri odo, ĩgũsārē āsũ ārinemoyupũ doja:

–Su bumarā, gaji bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikũ marā, gaji nikũ marā merā gāmewējērākuma. 11 Wári makārĩguere nikũ burō ñomerokoa. Masaka wārā ũaboari merā boarākuma. Pũrĩrikũri merā ñerō tarirākuma. Ũmagasiguere burō goeri, wári gajino deyoarire ĩārā, masaka burō gũirākuma.

12 I āārĩpereri irasũ waaburo dupiyuro musā yare buremurĩ waja gajirā musārē ñeā, ñerō irirākuma. Irasirirā marĩ judío masaka nerērĩ wiirigue musārē weresā, peresu irirākuma. Makārĩ marā oparā purogue āĩñarākuma musārē wajamoādorerā. 13 ĩgũsā irogue musārē āĩjamakũ, musā gapũ Marĩpũya ōārĩ kerere wererākoa ĩgũsārē. 14 ĩgũsā musārē oparā purogue āĩwāgāmakũ ĩārā, oparārē yũjburire gũñarikubirikōāka! “ĴNaāsũ ārĩrākuri ĩgũsārē?” ārĩ gũñarikubirikererāta āārĩka! 15 Musā werenĩmakũ iritamugura. Musārē irasũ iritamugũ, masĩri merā ōārĩ werenĩri merā weremakũ irigura. Musā irasũ weremakũ pērā, musārē ĩaturirā gapũ musā werenĩrĩrē bokatũbirikuma. “Iri diaye āārĩbea”, ārĩmasĩbirikuma. 16 Surāyeri musā pagusāmarā, musā pagupũrā, musāya makā marā, musā merāmarāde musārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Irasirirā musārē surāyerire wējērākuma. 17 Yare musā buremurĩ waja āārĩperero marā masaka musārē ĩaturi doorākuma. 18 ĩgũsā irasirik-eremakũ, sudagā musāya poadagā neō dederibirikoa. 19 Irasirirā musārē ñerō irikeremakũ, yare buremurĩrē pirimerā, Marĩpũ purogue perebiri okari oparākoa.

20 Irasirirā wārā surara Jerusalén turo gāmegorobiatũmakũ ĩārā, iri makārē ĩgũsā beoburo mérōgā dũyāa, ārĩ masĩrākoa. 21 Irasũ waamakũ ĩārā, Judea nikũgue āārĩrā ũtāyukugue ũmaduriburo. Jerusalēgue āārĩrāde iri makārē wiriburo. Iri makā turo āārĩrā Jerusalēguere dupaturi goedujābirikōāburo. 22 Irasũ waarĩnũri Marĩpũ ñerārē wajamoārinũri āārĩrokoa. Irasiriro āārĩpereri ĩgũya werenĩri gojadea pũgue gojaderosũta waarokoa. 23 I nikũ marā burō pũrĩrō pēñarākuma. Marĩpũ ĩgũsārē burō wajamoāgukumi. Irasũ waamakũ, nijipagosā nome, ĩgũsā pũrā mirĩrāgā oparā nomede burō ñerō tarirākuma. 24 Surāyeri i makā marā gāmewējērōgue boarākuma. Boamerā gapure āārĩpereri nikũgue āĩwāgā, peresu irirākuma. Judío masaka āārĩmerā Jerusalērē ñerō irirākuma. Irasirirā iri makā marārē tarinũgārākuma. Marĩpũ, judío masaka āārĩmerārē: “Iri makā marārē neō opabirikōāka pama!” ārĩmakũgue opaduĩrākuma.

Jesús i ũmũgue ĩgũ dupaturi aariburire werede

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

25 I ũmũ pereburi dupiyuro abe ũmũmũ, abe ñamimũ, neñukāde deyori gor-awayuakōārākuma. Wādiya turaro busurĩ, makũri nikũguere burō ejarokoa. Irasirirā i ũmũ marā āārĩpererā burō gũkari merā diaye gũñamasĩbirikuma. 26 Ũmarōgue marā turarā naradari merā beosũrākuma. Irasũ waamakũ ĩārā, masaka i ũmũ pereburire: “ĴAarisĩakuri?” ārĩ gũñarā, burō gũiri merā kōmorā irirosũ neō gũñajabirikuma. 27 Irasũ waaripoere masaka yũ āārĩpererā tĩgũ, wáro Marĩpũ turari merā, ĩgũ gosesiriri merā ĩĩmikāyebogue i nikũguere yũ dupaturi aarĩmakũ ĩārākuma. 28 Yũ ārĩderosũta iri goerire waapũrorĩmakũ ĩārā, musā yaarā āārĩrā gũibirikōāka! Gũñaturari merā ũmũgasigũe ĩāmuka! Mérōgā dũyāa, Marĩpũ musārē perebiri peamegue waabonerārē tauri ejaburo, ārĩyupũ Jesús.

29 Irasū āri ōdo, i keori merā Īgūsārē werenemoyupū:

—Higueragu, o gajigu yukū noó gāāmedire iāka! ³⁰ Irigu pū maamamakū iārā: “Bojori waaburo mérōgā dūyāa”, āri masīa. ³¹ Irigu waarósūta i āārīpereri yū ārīrī irasū waamakū iārā: “Marīpū Īgūyarārē doreri aariburo mérōgā dūyāa”, āri masīrākoa. ³² Diayeta masārē werea. I ūmū marā boapereburo dupiyuro i āārīpereri yū ārīrī irasū waarokoa. ³³ Ūmugasi, i nikūde pereakōōrokoa. Yū werenirī gapū neō perebirikoa. Āārīpereri yū ārīrōsūta waayuwariukōkoa.

³⁴⁻³⁵ Yū dupaturī aariburinārē neō masībea musā. Irasirirā ōārō pémasīka! Bosenārīrē irirā, űerīrē iribirikōōka! Mejābirikōōka! I ūmūmarē būro gūnarikūbirikōōka! Musā ire irasirimerā, gūñaña marīrō i ūmūguere yū aarimakū iārā, gukabirikoa. Waibu gūñaña marīrō weadeadague Īgū meésiajarosūta gūñaña marīrō yū aarirīnū masakare āārīpereri nikū marārē waarokoa. ³⁶ Irasirirā ōārō pémasīrī merā yūka! Marīpure āsū āri sērēnikōōka! “I ūmū peremakū, guare irifamuka! Turarire sīka, guare ōārō tariburo, ārīgū! Irasirirā gua āārīpererā tīgūrē gūiro marīrō bokatīrīrākoa”, āri sērēka Īgārē! ārīyupū Jesús.

³⁷ Jesús ūmurikū Marīpūya wiigue buenayupū. űamirikū bue odogu, Olivos wāikūdi ūtāūgue waa, irogue āārīboyoanayupū. ³⁸ Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Marīpūya wiigue Īgū buerire pērā waanañurā.

22

Judas Iscariote Jesūre wējēduarāguere Īgārē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Iripoere judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu, mérōgā dūyayuro. Iri bosenu pascua wāikūyuro. ² Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā Jesūre wējēduarā: “¿Nasiri Īgārē wējērākuri marī?” ārīñurā. Īgūsā Jesūre wējēduakererā, masakare gūñurā.

³ Iripoere wātī, Judas Iscariote wāikūguere űajāyupū űerō iridoregū. Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemū āārādiyupū. ⁴ Wātī űajādero purū, Judas paía oparā, Marīpūya wiire korerā surara oparā purō waayupū. Irogue eja, Īgū Jesūre ĩmuburire Īgūsā merā werenīyupū. ⁵ Īgū irasū ārīmakū pērā, űsuyari merā: “Īgūrē mū guare ĩmumakū, mūrē niyeru wajarirākoa”, ārīñurā. ⁶ Judas: “Jáu”, āri, purū: “¿Naāsū āārīmakū, masaka iāberogue oparāguere yū Jesūre wiamakū ōārokuri?” āri gūñayupū.

Jesūs Īgū buerā merā baatūnudea
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Purū pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu āārīñgārīnū āārīyuro. Irinū pascua bosenu irirīnū āārīmakū, Marīpū ĩūrō oveja majīgūrē Īgūsā wējērīnū āārīyuro. ⁸ Irinūta Jesús Pedrore, Juārē āsū āri iriuyupū:

—Marī pascua bosenu baaburire āmurā waaka!

⁹ Īgū irasū ārīmakū pērā, āsū āri sērēñañurā:

—¿Noógue marī pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? ārīñurā.

¹⁰⁻¹¹ Jesús Īgūsārē yujuyupū:

—Jerusalēgue waaka! Irogue sugū dekosoro kōāwāgāgārē bokajarākoa. Īgūrē tūyaka! Īgū űajāri wiigue ejarā, iri wii opure: “Guare buegu, āsū āri sērēñadoreami: ‘¿Díi taribugue yū buerā merā i pascua bosenuwē baagukuri?’ ārāmi”, ārika! ¹² Musā irasū ārīmakū pé, wāri taribu, ūmarōgue Īgūsā āmu odoadea taribure ĩmugukumī. Irogue marī baaburire āmuka! ārīyupū Jesús.

13 Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

14 Īgūsā baaripoe ejamakū, Jesús Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīyuru. 15 Irogue baa doanīgū, Īgūsārē āriyuru:

—Yū boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musā merā buro baaduaa.

16 Musārē werea. I bosenuārē marī dapagora irirosū yū dupaturi neō irinemo-birikoa. Puru Yuru Īgūyarārē dorerogue dupaturi iriyuwarikugukoa, āriyuru.

17 Irasū āri odo, iirīripare āi, Marīpore: “Murē usayari sīa”, āri, Īgūsārē āsū āriyuru:

—Ire āi, dukawa iirīka! 18 Musārē werea. I igui dekore marī dapagora iirīrosū yū dupaturi neō iirīnemobirikoa. Yuru Īgūyarārē doreri ejadero purugue dupaturi iirīgukoa doja, āriyuru.

19 Puru pārē āi, Marīpore: “Murē usayari sīa”, āri, pārē pea, Īgūsārē āsū āri guereyuru:

—I yaa duru āārā. Yū musā ñerō iridea waja boagukoa. Irasirirā musā dapagora iriaderosū nerē, pārē baarikū, yū musārē boabosarire gūñaka! āriyuru.

20 Īgūsā baa odoadero puru, pārē āiaderosūta iirīripadere āi, Īgūsārē āsū āriyuru:

—Yū musārē boabosagu, yaa dí béori merā Yuru musārē: “Ōārō irigura”, āri deare iriyuwarikugukoa.

21 Dapagorare yure wējēduarāguere yure ĩmubu ōō yū merā baa doanīmi.

22 Marīpu āriaderosūta yure āārīpererā tīgūrē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa, āriyuru.

23 Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā basi āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Noā marī watopeguere irasiribukuri? āriñurā.

Jesús buerā: “Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri?” āri guaseodea

24 Puru Jesús buerā āsū āri gāme guaseoñurā:

—Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri? āriñurā.

25 Jesús gapu Īgūsārē āriyuru:

—I nikū marā oparā Marīpore buremumerā gapu Īgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. Irasirirā Īgūsā oparārē: “Masakare ōārō iritamurā āārīma”, ārīma. 26 Musā tamerā i nikū marā oparā irirosū iribirikōāka! Āsū gapu irika! Musā watopeguere sugū gajirā nemorō āārīduagu, musā nemorō ubu āārīgū maamu irirosū āārīburo. Musārē doreduagu, moāboegu irirosū musārē iritamugū āārīburo. 27 Musā gūñamakū, ¿niño gapu gajigu nemorō āārīgū āārīrī? ¿Baa doanīgū gapu, o Īgūrē baari ejogu gapu āārīrī? Āsū āārā. Baa doanīgū gajigu nemorō āārīmi. Yū gapu musā watopegue āārīgū, musārē moāboegu irirosūta musārē iritamugū aaribū.

28 Masaka yure ñerō irikeremakū, musā yū merā āārīnikōābu. 29 Irasirigu, Yuru yure Īgūyarā Opū pīderosū, yū musādere oparā sóogura. 30 Irasirirā, yū Īgūyarā Opū āārīrōgue musāde, yū merā iirī, baa doanīrākoa. Irogue musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarire doarākoa. Irasirirā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa, āriyuru.

Jesús Pedrorre: “Yure masīkeregu: ‘Masībea’, ārīgukoa”, āri weredea (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Irasū āriŋ odo, marī Opu Jesús Pedroro āsū āriyupu:

—Simón, yure péka! Wātēa opu Satanás Yūpore sērēadami, trigo gasirire koro, yusasiribēoro irirosū māsārē yure b̄remurirē pirimakū irid̄uagu. ³² Īgū irasū irid̄uakeremakū, yu gapu m̄aya āār̄iburire Yūpore sērēbosabu, m̄u yure b̄remurirē piribirikōāburo, āriḡū. Irasirigu yure dupaturi ōārō gūñaturadero p̄uḡu, m̄nyarā yure b̄remurārē gūñaturamakū irika! āriyupu.

³³ Īgū irasū ārimakū p̄eḡu, Pedro āriyupu:

—Yu Opu, m̄urē peresu irirā, yudere m̄u merāta peresu iriburo. M̄urē w̄jērā, yudere m̄u merāta w̄jēburo, āriyupu.

³⁴ Jesús Īgūrē āriyupu:

—Pedro, m̄urē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupiyuro yure masikereḡu urea gajirārē: “Masībea”, ārikatogukoa, āriyupu.

Jesúre Īgūsā ñeāburo dupiyuro waadea

³⁵ Irasū āriŋ odo, Jesús Īgū buerārē āsū āri sērēñayupu doja:

—¿Sōō āār̄ideapoere masā niyeru, suri āiārī ajuri, gubu suri opamerā māsārē yu iriudeapoere ñeēnorē gāāmenemorī?

—Neō gajino gāāmenemobiribu, āri yujūñurā.

³⁶ Īgūsā irasū ārimakū, āriyupu doja:

—Dapagora gapure suri, niyeru āiārī ajuri oparā, irire āiaka! M̄sārē sareri majirī marimakū iārā, m̄sāya suri wekamarē dua, su maji wajarika! ³⁷ Ire m̄sārē werea. Marīp̄aya werenirī gojadea p̄gue gojaderosūta yure waaró yāa. Āsū āri gojasūdero āār̄ibú: “Īgūde ñeḡū irirosū ñerā watopeguere āār̄idi āār̄imi’, ārisūḡukumi”, āri gojasūdero āār̄ibú, āriyupu. Īgū irasū ārimakū p̄erā, Īgū buerā Īgūrē āriñurā:

³⁸ —Ḡuḡ Opu, pe maji sareri majirī opāa, āriñurā.

—Ōāsíáa, āri yujuyupu Jesús.

Jesús Getsemaníque Marīp̄ure sērēdea

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ P̄uru Jesús Īgū irinarōsū Olivos wāikudi ūtāḡue waakōāyupu. Īgū buerāde Īgū merā waañurā. ⁴⁰ Irogue ejaḡu, Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Marīp̄ure sērēka, wātī ārimēsār̄irē iribukoa, āirā, āriyupu.

⁴¹ Irasū āriŋ odo, Īgū suguta yoawayaro waa, ñad̄uk̄upuri merā ejamejāja, Marīp̄ure āsū āri sērēyupu:

⁴² —Au, yu ñerō tariburire taud̄uagu, tauka! Yu irasū ārikeremakū, yu gāāmerōsū iribirikōāka! M̄u gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyupu.

⁴³ Īgū irasū ārimakū, Marīp̄ure wereboeḡu ūm̄ugasigue āār̄adi Jesúre deyoayupu Īgūrē gūñaturamakū irigu. ⁴⁴ Jesús b̄uro p̄ur̄isūḡū Marīp̄ure sērēadero nemorō Īgūrē sērēnemoyupu doja. Īgū ñajās̄uririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

⁴⁵ Marīp̄ure irasū āri sērē odo, wāḡāñḡā, Īgū buerā p̄urogue ejaḡu, b̄uro b̄ujawereri merā kār̄irārē bokajayupu. ⁴⁶ Irasirigu Īgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā kār̄irī? Yobeka! Marīp̄ure sērēka, wātī ārimēsār̄irē iribukoa, āirā, āriyupu.

Jesúre ñeāwāḡādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Īgū irasū āri wereripoe masaka wārā ejañurā. Judas pe mojōma pere su gubu peru p̄erēbejarā buerā watopem̄u āār̄adi masakare dupiyuyupu. Jesús

puro eja, Īgūrē bokatīrī, Īgūya wayupārārē mimiyupu. ⁴⁸ Īgū irasū mimimakū ĩāgū, Jesús gapu Īgūrē ārīyupu:

—Judas, ¿yure āārīpererā tīgūrē yure ĩāturirāguere wiagu, yaa wayupārārē mimirī mu? ārīyupu.

⁴⁹ Īgū irasū ārīmakū, Jesús buerā Īgūrē masaka ñeāburire masīrā: “Gua Opu, ¿gua sareri majīrī merā Īgūsā merā gāmekēāsi?” ārīñurā.

⁵⁰ Irasū ārī, sugu Jesús buegu Īgūya sareri majī merā paía opure moāboagure diaye gapuma gāmpūrē dītītā dijukōāyupu. ⁵¹ Īgū irasirimakū ĩāgū, Jesús ārīyupu:

—Iropata irika! Inorē irinemobita! ārīyupu.

Ārī odo, gāmpū āārāderore moāñayupu. Īgū moāñamakū, Īgūya gāmpū ōākōāyuro doja. ⁵² Irasiri odo, Īgūrē ñeāmūrārē: paía oparārē, Marīpuya wiire korerā surara oparārē, judío masaka mūrādere ārīyupu:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aariri? ⁵³ Īmūrikū Marīpuya wiigue musā merā yu āārīmakū, yure neō ñeābiribu. Irasū āārīkeremakū, dapagora musā yure ñerō iriripoe ejasiáa. Wātī naitīārōgue āārīgú musārē dorerire irirā yáa musā, ārīyupu.

Pedro Jesúsre masīkeregu: “Masībea”, ārīdea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Puru Jesúsre ñeā, paía opuya wiigue āiññurā. Īgūsā Īgūrē āiññamakū, Pedro ĩgūsārē yoawayarogue tūyayupu. ⁵⁵ Irogue ejarā, makāpuro ñajārōma yeba dekogue peame diiññurā. Irasirirā irime turo sūma doanīñurā. Pedro ĩgūsā puro eja, Īgūsā watopegue doayupu. ⁵⁶ Sugo moāboerimasō, Īgū peame turo doamakū ĩāgō, Īgūrē ōārō ĩā, gajirārē āsū ārī wereyupo:

—Īde Īgū merā āārīdita āārāmi, ārīyupo.

⁵⁷ Igo irasū ārīmakū pégu, Pedro ārīkatori merā:

—Yu Īgūrē neō masībea, ārī yñayupu. ⁵⁸ Mérōgā puru gajigu Īgūrē ĩā, āsū ārīyupu:

—Mude Jesús buerā merāmuta āārā, ārīyupu.

—Neō āārībea yu, ārīyupu Pedro.

⁵⁹ Su hora puru gajigu gajirārē āsū ārī wereyupu:

—Ī diayeta Īgū merā āārīdita āārīmi. Galileamuta āārīmi, ārīyupu.

⁶⁰ Īgū irasū ārīmakū, Pedro yñayupu:

—Yu, mu werenígūrē masībea, pémasībirikoa, ārīyupu.

Īgū irasū ārīripoeta āgābo wereyupu. ⁶¹ Īgū weremakū, marī Opu Jesús yoawayarogue āārīgú Pedrose ĩā gāmeuyupu. Īgū irasū ĩāmakū, Pedro, Jesús ĩgūrē: “Dapagā ñami āgābo Īgū wereburo dupiyuro mu yure masīkeregu, urea: ‘Masībea’, ārīkotogukoa”, ārīdeare gūñabokayupu. ⁶² Irire gūñaboka, wiria, bujawereri merā burō oreypu.

Jesúsre ñerō iri buridadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesúsre korerā surara Īgūrē burida, páñurā. ⁶⁴ Irasū Īgūrē párā, suríro gasiro merā Īgūya koyere suabiato:

—¿Noā murē pári? Ārībokaka! ārīññurā.

⁶⁵ Wári gajī ñerō ārī buridaññurā.

Jesúre opará p̄rogue ãideade
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Gajina gapu boyodujimejãripoe judío masaka m̄rã, paía opará, Moisés gojadeare buerimasãde nerẽñurã. P̄ru Ígũsã nerẽrõgue Jesúre ãija, ãsũ ãrĩ s̄rẽñañurã:

⁶⁷ —Wereka guare! ¿Mu, Marĩpu iriudi Cristota ããrĩrĩ? ãrĩñurã.

Jesús Ígũsãrẽ yujuyupu:

—Musãrẽ: “Yu Ígũta ããrã”, ãrĩmakũ, yure buremubiriko. ⁶⁸ Musãrẽ gajinorẽ yu s̄rẽñamakũ, yure yujubiriko. ⁶⁹ Musã yure buremubirikeremakũ, m̄rõgã p̄ru Ȳpu turatarigu yure ããrĩpererã t̄gũrẽ Ígũ diaye gapu doamakũ irigakumi, ãrĩyupu.

⁷⁰ Ígũ irasũ ãrĩmakũ p̄rã, ããrĩpererã Ígũrẽ s̄rẽñañurã:

—¿Irasũ ãrĩgũ, Marĩpu magũta ããrĩrĩ mu? ãrĩñurã.

—Ígũta ããrã musã ãrĩrõsũta, ãrĩ yujuyupu Jesús.

⁷¹ Ígũ irasũ ãrĩmakũ, ãsũ ãrĩñurã:

—Nasirimurã gajirã Ígũrẽ weresãrĩrẽ p̄nemobiriko marĩ! Ígũ werenĩrĩrẽ marĩ basita p̄siãa, ãrĩñurã.

23

Jesúre Pilato p̄ro ãjadeade
(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Irasũ ãrĩ odo, ããrĩpererã wãgãnuã, Jesúre opu Pilato wãikũgu p̄rogue ãrĩñurã. ² Jesúre irogue ãjjarã, ãsũ ãrĩ weresãnuãgãñurã:

—Ĩ marĩya nikũ marãrẽ ñerõ iridoremakũ p̄abu. Romano marã opu niyeru wajasearire: “Wajaribirikõãka!” ãrĩrĩrẽ p̄abu. Gajidere: “Yu judío masaka Opu, Cristo ããrã”, ãrãmi, ãrĩñurã.

³ Ígũsã irasũ ãrĩmakũ p̄egu, Pilato Jesúre s̄rẽñayupu:

—¿M̄ta ããrĩrĩ, judío masaka Opu?

—Mu ãrĩrõsũta Ígũta ããrã, ãrĩ yujuyupu Jesús.

⁴ Ígũ irasũ ãrĩmakũ, Pilato paía oparãrẽ, masaka irogue ããrĩrãrẽ ãrĩyupu:

—Ĩrẽ neõ ñerĩ irideade máa, yu ĩmakũ, ãrĩyupu.

⁵ Ígũ irasũ ãrĩkeremakũ, Ígũsã gapu buro weresãnemõñurã:

—Ígũ bueri merã masaka oparãrẽ tarinuãgãmakũ iriami. Galilea nikũgue irire irinuãgãmi. Dapagorare i makãguedere irasũta irigu ejãami, ãrĩñurã.

Jesúre Herodes p̄ro ãjadeade

⁶ Ígũsã irasũ ãrĩmakũ p̄egu, Pilato gapu s̄rẽñayupu:

—¿Ĩ Galileam̄ta ããrĩrĩ? ãrĩyupu.

⁷ “Irom̄ta ããrĩmi”, ãrĩ, Ígũsã yujumakũ p̄egu, Pilato surarare: “Jesúre Galilea nikũ marã opu Herodes p̄ro ãiaka!” ãrĩyupu. Iripore Herodes Jerusalẽgue ããrĩyupu. ⁸ Iro dupiyuro Herodes Jesús irideade kerere p̄dí ããrĩmi. Irasigu yoaripoe Ígũrẽ buro ĩãnuãgu iriadiyupu. Jesús Ígũ turari merã iri ĩmumakũ ĩãnuãgu iriadiyupu. Irasigu Ígũ p̄ro Ígũsã Jesúre ãjãmakũ ĩãgũ, buro usuyayupu. ⁹ Wãri Jesúre s̄rẽñadiyupu. Ígũ s̄rẽñakeremakũ, Jesús gapu Ígũrẽ neõ yujubiriyupu. ¹⁰ Paía opará, Moisés gojadeare buerimasãde Herodes p̄ro ejanerã, Jesúre turaro merã weresãñurã. ¹¹ P̄ru Herodes Ígũya surara merã Jesúre burida, ñerõ iriñurã. Ígũrẽ buridarã, õãrĩ surĩrore opuãñerẽ sãñurã. Irasiri odo, Herodes: “Ígũrẽ Pilato p̄rogue ãiaka doja!” ãrĩyupu. ¹² Herodes,

Pilato merā iro dupiyuroguere gāme iāduabirinerā āārīkererā, irinu merā gāmesuriñurā.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Puru Pilato paia oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siiu neō, ¹⁴ āsū āriyupu:

—Musā ĩrē yu puru ājarā: “Ī masakare ñerō iridoremi”, ārābu musā yure. Musā ĩūrō, yu ĩrē sērēñapeoabu. Musā ĩrē weresākeremakū, ĩ ñerō iridea máa, yu ĩāmakū. ¹⁵ Herode: “Īrē neō ñerī iridea máa”, āriyupu. Dupaturi ĩrē yu puru iriuañumi doja. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Musāde ire masīa. ¹⁶ Irasirigu yu ĩgūrē tārādoregukoa. Puru ĩgūrē wiugura, ārādiyupu Pilato.

¹⁷ Pilato, bojoriku pascua bosenu āārīmakū, sugu peresugue āārādire ĩgūsā wiudoregure wiunayupu. ¹⁸ Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, ĩgū ārīmakū pērā, āārīpererā masaka suro merā āsū ārī gaguinīnugāñurā:

—Jesúre wējēkōāka! Barrabás gapure wiuka! āriñurā.

¹⁹ Ī Barrabáre iro dupiyuro Jerusalégue oparārē ĩgū béoduadea waja, gajirārē ĩgū wējēdeadea waja, peresu irinerā āārīmá. ²⁰ Pilato Jesús gapure wiuduadiyupu. Irasirigu masakare ĩgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupu doja. ²¹ ĩgū Jesúre wiuduakeremakū, ĩgūsā gaguinīadero nemorō gaguinīñurā doja:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! Wējēkōāka ĩgūrē! āriñurā.

²² ĩgūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waaró merā ĩgūsārē āsū ārādiyupu doja:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari ĩ, musā irasū ārī gaguinīmakū? Yu ĩāmakū, neō ĩgūrē ñerī iridea máa. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Irasirigu ĩgūrē tārādore, wiugura, ārādiyupu.

²³ ĩgū irasū ārīmakū, masaka, paia oparāde buro gaguinīnemo: “Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē!” āriñurā. Pilato, ĩgūsā irasū ārī gaguinīmakū neō bokatiñbiri: “Musā gāāmerō irika!” āriyupu. ²⁴ Irasirigu, ĩgūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupu. ²⁵ Puru ĩgūsā sērērōsūta Barrabáre peresugue āārīgūrē, oparārē béoduadire, masakare wējēdi gapure wiuyupu. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāāmerōsū irika Jesúre!” āriyupu.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesúre curusague wējēmurā ĩgūsā āiwāgāripoe sugu Simón wāikugu Cirene wāikuri makāmu Jerusalén turogue āārādi goedujariyupu. Irasirirā ĩgūrē bokatiñi, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātuyadoreñurā.

²⁷ Wārā masaka Jesúre waaburire ĩārā ĩgūrē tayañurā. ĩgūsā watopegue nome ĩgūrē ĩārā, gaguinī bujawereri merā oretayañurā. ²⁸ ĩgūsā oremakū pégu, Jesús ĩgūsārē ĩāgāmeu, āsū āriyupu:

—Jerusalén marā nome yure orebirikōāka! Musā basi, musā pūrāya āārīburire oreak! ²⁹ Purugue masaka ñetarari tarirākuma. Āsū ārīrākuma: “Neō pūrākumerā, miūñamerā nome āārīmakū oātaribuyo”, ārīrākuma. ³⁰ Utāyukure āsū ārīrākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, ārīrākuma. ³¹ Masaka yure waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapu ñetarari tarirākuma, āriyupu.

³² Jesúre āiwāgārā, pērā ñerō iririmasādere ĩgū merā wējēsūmurārē āiwāgāñurā. ³³ ĩgūsārē āiwāgārā, masakū dipuru boaweadea pero wāikurogue

eja, Jesúre curusague pábiatú áiwägünúñurá. Ñeró iririmasádere curusarigue pábiatú áiwägünúñurá. Sugure ígü diaye gapu, gajigure ígü kúgapu pábiatú áiwägünúñurá. ³⁴ Ígüsá Jesúre curusague pábiatú áiwägünúmakú, Jesús áriyupu:

—Au, ígüsá ñeró iririre kátika! Ígüsá yare irasiririre pémasíbema, áriyupu.

Surara ígü surí sãñadeare: “Úbu áriíboka birará: ‘¿Noãrê dujarokuri?’ ” áriñurá irire ígüsá basi gãme dukawamurá. ³⁵ Masaka irogue áãrírã íãníñurá. Oparãgueta Jesúre ásu ári buriðañurá:

—Gajirã gapure taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Marípu beyedi áãrígü ígü basi tauburo, áriñurá.

³⁶ Surarade ígürê buridañurá. Ígü puo waa ejanãgãrã, igui deko sãñirê ígürê iiridoreadiñurá. ³⁷ Irire irirã, ígürê ásu áriñurá:

—Mu diayeta judío masaka Opu áãrígü, mu basi tauka! áriñurá.

³⁸ “Íi ásu iridea waja boami”, áriã: “Íita judío masaka Opu áãrími”, ári gojadea majirê curusague ígü weka pábiatúñurá. Griego ya merã, latín ya merã, hebreo ya merã gojasüyuro.

³⁹ Sugu ñeró iridi, Jesús merã ígüsá pábiatú áiwägünúdi Jesúre ñeró ári turiyupu:

—Mu diayeta Cristo áãrígü, mu baside tau, guadere tauka! áriyupu.

⁴⁰ Ígü irasü árimakú pégu, gajigu gapu ígürê ásu áriyupu:

—Irasü áribirikõaka! ¿Marípure güiberi irasü árigü? Marirê suro merã wajamoãma. ⁴¹ Marí gapure marí ñerí iridea waja diayeta wajamoãma. Íi gapu ñerirê neó iribi áãrími, áriyupu.

⁴² Irasü ári odo, Jesúre ásu áriyupu:

—Jesús, muyarã Opu ñajãgü, yudere güñaka! áriyupu.

⁴³ —Diayeta murê werea. Dapagãta yu merã paraíso wãikurogue áãrígukoa, áriyupu Jesús ígürê.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Puru goeripoe áãrímakú, i nikú áãrípererogue naítĩãkõâyuro. Ure hora gora naítĩâyuro. ⁴⁵ Abede deyomaríyupu irasü waaripoere. Marípuya wii poekama taribu makãpuro kãmutari gasiro deko merã yeguesiajakõâyuro. ⁴⁶ Irasirigu Jesús turaro merã ásu ári gaguiniyupu:

—Au, yaa yujupürãrê murê wíáa, áriyupu.

Irasü árigüta, kõmoakõâyupu.

⁴⁷ Romano marã surara opu irasü waamakú íãgü, Marípure usuyari síyupu. Ásu áriyupu:

—Diayeta íi ñeró iribi áãrãdañumi, áriyupu.

⁴⁸ Áãrípererã masaka iro Jesúre waarire íãrã ejanerã ígü boamakú íãrã, buro bñjawereri merã ígüsãya koretibirire páwãgã, ígüsãya wiirigue dujáakõañurá.

⁴⁹ Áãrípererã Jesús merãmarã, Galileague ígürê tayanerã nomede yorogue Jesúre irasü waarire íãníñurá.

Jesúya dupure masãgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Irogue sugu José wãikugu Judea nikúmu, Arimatea wãikuri makãmu áriyupu. Ígü õãgü, diayemarê irigu, Marípu ígüyarãrê doreri ejaburire yúgu áriyupu. Ígü judío masaka oparã watopemu áãríkeregu, Jesúre ígüsã:

“Wējēka!” ārimakū pégu: “Jáu”, āribiridi āārimí. ⁵² Irasirigū Pilato purogue waa, Jesúya dūpūre yáabu sērēyupū. ⁵³ Sērē odo, Jesúya dūpūre curusague āāriri dūpūre āidiju, ōāri suri gasiro merā ōmayupū. Ōma odo, ūtāyegue mádea gobegue piyupū. Iri gobe neō sugū boadire yáasūña mariri gobe āārīyuro. ⁵⁴ José Jesúre yáarinu judío masaka siñajārīnūma āāriburire ĩgūsā āmuyurinu āārīyuro. I siñajārīnū ñajāburo mērōgā dūyayuro.

⁵⁵ Galileague Jesúre tūyanerā nome masāgobegue José waamakū ĩārā, waañurā. Iri gobegue Jesúya dūpūre ĩgū pimakū ĩāñurā. ⁵⁶ ĩgūsā irasū ĩādero puru, ĩgūsā āāriri wiigūe dujāakōāñurā. Dujaja, sūrōrīrē ĩgūya dūpūre pípeoburire āmuñurā. Āmu odo, siñajārīnū āārimakū, Moisés dorederosūta siñajāñurā.

24

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Semana āārīpuroririnu* āārimakū, boyodujimejāripoe ĩgūsā nome dupaturi Jesúya dūpūre yáadea masāgobegue waañurā. ĩgūsā sūrōrī āmuadeare āiāñurā. Gajirā nome de ĩgūsā merā wapikawāgāñurā. ² Irogue ejarā, iri gobe biadea ātā majirē gajirogue oyamakū ĩāñurā. ³ Irire ĩārā, diayeta ñajākōāñurā. Irogue ñajājarā, neō marī Opū Jesúya dūpūre bokabiriñurā. ⁴ Irasirirā buru guka, naásū irimasibiriñurā. “¿Naásū waáyuri?” āri gūñaripoeta gūñaña marirō pērā ūma suri gosesiriri sāñarā ĩgūsā puro nīmakū ĩāñurā. ⁵ ĩgūsārē ĩārā, buru gūiri merā muúsiañurā. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, ūma ĩgūsārē āriñurā:

—¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure āmarī? ⁶ Ōōrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, ĩgū musā merā Galileague āārīgú musārē ārīdeare! ⁷ Āsū ārimi: “Yu āārīpererā tīgū āārīgú masaka ñerāguere wiasūgukoa. ĩgūsā yare curusague pábiatú wējēmakū, ūrenu waaró merā Marīpū yare masūgukumi”, ārimi, āriñurā.

⁸ ĩgūsā irasū ārimakū pērā, Jesús ārīdeare gūñabokañurā. ⁹ Irasirirā masāgobegue āārānerā goedujajarā, āārīpereri ĩgūsā ĩādeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē wereñurā. Irasū āārimakū, gajirārē Jesúre buremurā āārīpererārē irire wereñurā. ¹⁰ Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome ĩisāku āārīñurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū āārimakū gajirā nome āārīñurā. ¹¹ ĩgūsā ĩādeare werekerekemakū, Jesús buerā gapū buremubiriñurā. “Irasū ārīkōārā yáma ĩisā nome”, āri gūñañurā.

¹² Pedro gapū masāgobegue ĩāgū ūmawāgāyupū. Iri gobegue ĩāgū ejaḡū, Jesúya dūpūre ōmadea gasiro gajiro gapū túpeoadea gasiro ditare ĩayupū. Irire ĩāguka: “¿Naásū waáyuri?” āri gūña, ĩgū āāriri wiigūe dujāakōāyupū.

Emaús wāikuri makā waarí maague Jesús pērārē deyoadea

(Mr 16.12-13)

¹³ Jesús masādeanurēta pērā ĩgū buerire tūyarā Emaús wāikuri makā waarí maague waarā iriñurā. Emaūgue waaró, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari kilómetro yoaro āārīyuro. ¹⁴ Maa waarā, āārīpereri Jesúre waadeare wereniñurā. ¹⁵ Irire wereniripoe Jesús ĩgūsā puro

* 24:1 Semana āārīpuroririnuno, domingo āārā.

aari, Īgūsā merā waayupu. ¹⁶ Īgū, Īgūsā merā waamakū ĩākeremakū, gajino Īgūsārē Īgūrē ĩāmasĭbirimakū iriyuro.

¹⁷ Jesús Īgūsārē sērēñayupu:

—ĶÑéonorē werenírā yári, musā maa waarā? āñyupu.

Īgū irasū āñmakū pérā, buro bujawereri merā maa deko dujanugāñurā.

¹⁸ Cleofas wāikugu Jesúre āsū āñ yuñyupu:

—Āññipererā inañ Īerusalēgue waadeare masĭma. ĶMu suguta irogue āñrādi irasū waadeare masĭberi? āñyupu.

¹⁹ Īgū irasū āñmakū, Jesús Īgūsārē:

—ĶNaásū waáari? āñyupu.

Īgūrē āññurā:

—Jesús Nazaretmurē Īgūsā iriadeare werenírā iriabū. Īgū Marĭpuya kerere weregu āñrādimi. Āññipererā masaka ĩūrō, Marĭpu ĩūrōguedere Īgū turari sĭrĭ merā irigu, Īgūyare weregu āñrādimi. ²⁰ Paia oparā, gajirā marĭ oparā merā Īgūrē wējēdorerā, romano marā oparārē wíáama. Īgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wējēama. ²¹ “Īgū marĭrē taubu, marĭ Israel bumará Opū āññibu, marĭ yúdi āññimi”, āñ gūñadibu gua Īgūrē. Irasiriro dapagā merā ureñu waáa, Īgūrē wējēadero puru. ²² Surāyeri gua merāmarā nome, Īgūsā wereri merā guare gukamakū iriama. Dapagā ñamigāgora Īgūrē yáaderogue ejañurā. ²³ Irogue eja, Īgūya dūpūre bokamerāta, gua pūrogue goedujajama. “Irogue guare kērō irirosū waamakū, Marĭpūre wereboerārē ĩābu”, āñrama. Marĭpūre wereboerā Īgūsārē: “Jesús okami”, āñrādeadere wereama guare Īgūsā nome. ²⁴ Puru gajirā gua merāmarā Īgūrē yáaderogue eja, Īgūsā nome āñrāderosūta ĩāñurā. Īgūsāde Jesúre ĩābirañurā, āñ wereñurā Cleofasā Jesúre.

²⁵ Īgūsā irasū āñmakū pégu, Jesús Īgūsārē āñyupu:

—Musā pémasĭmerā āñrā. ĶNoópa yoaripoe Marĭpuya kerere weredupiyunerā gojadeare oārō pémasĭri merā buremubirikōāñ musā? ²⁶ Marĭpu iriudi Cristo Īgū āmugasigue mārĭaburo dupiyuro, Īgūyarā Opū ñajāburo dupiyuro Īgūrē ñerō tarigukumi, āñ gojanerā āññimá. ĶIre masĭberi musā? āñyupu.

²⁷ Jesús irasū āñ odo, Marĭpuya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue āññipereri Īgūsā Īgūrē gojayudeare: “Āsū āññuaro yáa”, āñ wereyupu Īgūsārē. Moisés gojadeare werenūgāyupu. Puru āññipererā Marĭpuya kerere weredupiyunerā gojadeare wereyupu.

²⁸ Puru Īgūsā waaró Emaúgue ejamakū, Jesús iri makārē tariwāgāgū irirosū iriyupu. ²⁹ Īgū irasū tariwāgāmakū ĩārā, Īgūrē āsū āññurā:

—Gua merā dujaka! Ñamikague āñrā. Nañmejārōgue yáa, āññurā.

Irasirigu Jesús Īgūsā merā waa, Īgūsāya wiigū ñajākōāyupu Īgūsā merā dujagu. ³⁰ Puru Īgūsā merā baa doanígū, pārē āñ, Marĭpūre: “Murē usuyari sĭa”, āñ, pārē pea, Īgūsārē guereyupu. ³¹ Īgū irasirimakū ĩārāgueta: “Jesúta āññimi”, āñ ĩāmasĭñurā. Īgūsā ĩāmasĭmakūta, dederiakōāyupu Īgūsārē. ³² Īgū irasū dederiadero puru, Īgūsā basi āsū āñ gāme werenñurā:

—Maague Īgū marĭrē: “Marĭpuya werenĭri gojadeare: ‘Āsū āññuaro yáa’”, āñ weremakū pérā, buro usuyari merā: “Ōātaria”, āñ péñabu, āññurā.

³³ Irasirirā mata Jerusalēgue gāme dujākōāñurā. Irogue eja, Jesús buerā, pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā nerēanerārē, gajirā Īgūsā merāmarādere bokajañurā. ³⁴ Īgūsā ejamakū ĩārā, iro nerēanerā āsū āññurā:

—Diyayeta marī Opu masāñumi. Simōrē deyoayupu, āriñurā.

³⁵ Īgūsā irasū ārimakū pérá, Emaúgue waanerāde Īgūsārē maague waadeare wereñurā. Jesús pāre pea, Īgūsārē Īgū sīmakū, Īgūrē Īamasīadeare wereñurā iro nerēanerāre.

Jesús Īgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Īgūsā irire irasū āri wereniripoe Jesús Īgūsārē deyoa, āsū āri ōādoreyupu:

—¿Āārīri musā? Siñajārī merā āārīrikuka! āriyupu.

³⁷ Īgū deyoamakū, Īāgukakōāñurā. “Boadi yujupūrā deyoamakū Īārā irikoa marī”, āri gūñañurā. Irasirirā buro güññurā. ³⁸ Īgūsā güimakū Īāgū, Jesús Īgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā Īāgukari musā? ¿Nasirirā yure Īārā: “Īgū boadi dupaturi ok-abiribukumi”, āri güññarī musā? Irire güññabirikōāka! ³⁹ Īāka, yaa mojōrīrē, yaa guburideme! Yuta āārā. Yure moāñaka! Irasirirā masīrākoa yu āārīrīrē. Sugu boadi Īgū yujupūrā merā deyoagu dupu opabemi. Dīi, gōārī opabi āārīkumi. Yu gapu diire, gōārīrē opāa, āriyupu Jesús. ⁴⁰ Irasū āārīgūta, Īgūya mojōrīrē soeu, Īgūya guburidere Īmuyupu Īgūsārē.

⁴¹ Īgūsā gapu mērōgā buremurī opakrerā, buro usuyari merā: “¿Diyayeta Īgūta āārīkuri?” āri güññañurā.

Īgūsā irasū mērōgā buremurī opamakū, Jesús masīkōāyupu. Irasirigu Īgūsārē sērēñayupu:

—¿Musā baari opari ōōrē? āriyupu. ⁴² Īgū irasū ārimakū pé, waai mupūadea dukare siñurā. Mume dekodere Īgūrē siñurā baaburo, ārīrā. ⁴³ Irire sīmakū, Īgūsā Īūrō āi baayupu. ⁴⁴ Baa odo, Jesús Īgūsārē wereyupu doja:

—Sōō āārīdeapoe musā merā āārīgū, yu musārē werederosūta dapagorare yure waabu. Moisés yaamarē gojaderosūta yure waabu. Marīpuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmos wāikuri pūrē gojanerāde Īgūsā yure gojaderosūta waabu. Āārīpereri Marīpu Īgūsārē irasū gojadorederosūta yure waabu, āriyupu Jesús. ⁴⁵ Irasū āri odo, Marīpuya werenirī gojadeare Īgūsārē pēmasīmakū iriyupu. ⁴⁶ Āsū āriyupu:

—Iripoegue Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue āsū gojasūdero āārībū: “Cristo, Marīpu iriudi boakōāgukumi. Īgū boagu, urenu waarō merā masāgukumi doja. ⁴⁷ Īgū masādero puru, Īgūrē buremurā Īgūya wāi, Īgū turaro merā āārīpereri nikū marāguere Īgūya kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werepuroriwāgārākuma. Āsū āri wererākuma: ‘Musā ñerī iririre bujawereka! Musā güññarīrē gorawayuka! Irasirigu Marīpu musā ñerī irideare kātīgukumi’”, ārīrākuma, āri gojasūdero āārībū. ⁴⁸ Musā i āārīpereri yure waadeare Īānerā āārā. Irasirirā irire gajirārē wererākoa. ⁴⁹ Yupu iripoegue ārīderosūta yu musārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, Īgū musāguere āārīnikōāburo, ārīgū. Irasirirā ōō Jerusalēta dujaka dapa, Īgū musārē āmugasima turarire sīgū aarimakū, āriyupu Jesús.

Jesús āmugasigue marīadea

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Puru Jesús Īgūsārē Betania wāikuri makā turogue āiayupu. Iroque eja, Jesús Īgūya mojōrī soemu: “Yupu musārē ōārō iritamuburo”, āriyupu. ⁵¹ Irasū ārīgūta Īgūsārē pikōā, āmugasigue āimurīākōāsūyupu. ⁵² Īgūsā, Īgū murīāmakū

ĩārã: “Ōātariġu ããĩĩmi”, ãĩ b̄remuñurã. P̄ru b̄ru us̄yari merã Jerusalēgue goeduĵáakõñurã. ⁵³ Ɖm̄uriku Marĩp̄ya wiigue ĩġũrẽ: “Ōātaria m̄”, ãĩ, us̄yari s̄ĩnañurã.

Āsũ ããrã. Irasũta ããĩĩburo.

Lucas

SAN JUAN

*Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ
ããrĩnũgãrĩmarẽ gojadea*

¹ Neõgoragueta i ãmu ããrĩburi dupiyuro Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Marĩpũ merã ããrĩgũ, Marĩputa ããrĩmĩ. ² Neõgoragueta ĩgũ Marĩpũ merã ããrĩsiadi ããrĩmĩ. ³ Irasirigu Marĩpũ ĩgũ merã i ãmũma ããrĩburi ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. Irasiriro i ãmũma ããrĩpereri Marĩpũ ĩgũ merã iridea ããrã. ⁴ Jesucristo, Marĩpũ merã p rebiri okarire sĩgũ ããrĩmĩ. I okari merã masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũsãrẽ Marĩpure masĩmakũ yãmi. ⁵ Marĩpure masĩmerã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Jesucristo sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ ĩgũsãrẽ Marĩpure masĩmakũ yãmi. Naĩtĩãrĩ sĩãgorire neõ yaumasĩbea.

⁶ Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ Juan* wãikũgure iriudi ããrĩmĩ. ⁷ Juan, Jesũ masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ ĩgũ i ãmũgue aariburire weremi, ããrĩpererã irire pãrã ĩgũrẽ bũremuburo, ãrĩgũ. ⁸ Juan masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ meta ããrĩmĩ. ĩgũsãrẽ Jesucristo aariburi gapũre weredupiyudi ããrĩmĩ. ⁹ Jesucristo diayeta ããrĩpererã masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ i ãmũgue ããrĩrãrẽ Marĩpure masĩmakũ irigu aaridi ããrĩmĩ.

¹⁰ Jesucristo i ãmũguere ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpũ ĩgũ merã i ãmũrẽ irikere-makũ, i ãmu marã gapũ ĩgũrẽ neõ masĩbirinerã ããrĩmã. ¹¹ ĩgũya nikũgue aarikeremakũ, ĩgũya nikũ marã gapũ ĩgũrẽ bokatĩrĩĩeãbirinerã ããrĩmã. ¹² ĩgũrẽ bokatĩrĩĩeã, bũremurã gapũre Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ yãmi. ¹³ ĩgũsã pagusãmarã ĩgũsãrẽ pũrãkurã, Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribema. Irasũ ããrĩmakũ, ĩgũsã pagu ĩgũ gããmerõ iriri merã ĩgũsãrẽ Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribemi. Marĩpũ gapũ ĩgũsãrẽ ĩgũ pũrã ããrĩmakũ yãmi.

¹⁴ Jesucristo, Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãdero pũrũ, i ãmũgue gũa merã ããrĩgũ, masakare bũro maĩrĩ merã, diaye werenĩgũ ããrĩmĩ. Gũa ĩgũ gosesiririre ĩãbu. ĩgũ Marĩpũ magũ sugũ ããrĩgũ, ĩgũ irirosũta turagũ, õãgũ ããrĩmĩ. ¹⁵ Juan masakare wãiyedi Jesucristore ĩãgũ, guare ãsũ ãrĩ weremi:

—Ĩĩ ããrĩmĩ yũ musãrẽ weredi. Musãrẽ ãsũ ãrĩ werebu: “Ĩgũ yũ pũrũ aarikeregũ, yũ deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigu yũ nemorõ ããrĩmĩ”.

¹⁶ Jesucristo marĩrẽ maĩtarigu ããrĩsĩã, marĩ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamunikõãmi. ¹⁷ Marĩpũ ĩgũ dorerire Moissẽs merã marĩrẽ pidi ããrĩmĩ. Jesucristo merã gapũre Marĩpũ ĩgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, ĩgũ werenĩrĩ diaye ããrĩrĩrẽ ĩmumi. ¹⁸ Neõ sugũ masakũ Marĩpure ĩãdi mãmi. Jesucristo ĩgũ magũ sugũ ããrĩgũ gapũ ĩgũ Pagu merã ããrĩsĩã, marĩrẽ ĩgũrẽ masĩmakũ yãmi.

Juan masakare wãiyemasũ Jesucristoyare weredea

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Judio masaka oparã Jerusalãn ããrĩrã paĩare, Leviya bumarãdere Juan pũrogue ĩgũrẽ: “¿Noã ããrĩrĩ mũ?” ãrĩ sãrẽñadorerã iriũnurã. ²⁰ ĩgũsã irasũ ãrĩ sãrẽñarã ejamakũ, Juan ĩgũsãrẽ pẽmasĩma õãrõ ãsũ ãrĩ yũjũmi:

* **1:6** Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ iriudi, Juan wãikũgu masakare wãiyedi ããrĩmĩ.

–Yu, Cristo Marĩpu masakare taudoregu iriudi ããrĩbea, ãrĩmi.

²¹ Irasirirã ĩgũrẽ dupaturi sērẽñama doja:

–Iro merẽ, ¿niño gapu ããrĩrĩ? ¿Iripoeguemu Marĩpuya kerere weredupiyudi Elías ããrĩrĩ? ãrĩma.

Juan ĩgũsãrẽ yujumi:

–Ããrĩbea, ãrĩmi.

Īgũ irasũ yujumakũ pérã, dupaturi ĩgũrẽ sērẽñama doja:

–¿Mu, sũõ ããrĩdeapoe masaka Marĩpuya kerere weredupiyugu aaribu ããrãyupu, ĩgũsã ãrĩdi ããrĩrĩ? ãrĩma.

Juan yujumi:

–Ããrĩbea.

²² Irasirirã ĩgũrẽ ãsũ ãrĩma:

–¿Niño gapu ããrĩrĩ? Guare iriuanerã ĩgũsã pãrogu mu yujurire gua ãĩãmakũ gããmema. Irasirigu wereka guare! Mu basi, ¿naásũ ãrĩ gũñarĩ? ãrĩma.

²³ Irasirigu Juan iripoeguemu Isaiás Marĩpuya kerere weredupiyudi gojædea merã ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩ yujumi:

–Masaka marĩrõgue sugu burõ burõ merã were gaguinĩgorenagũ ãsũ ãrĩ werea: “Marĩ Opu aariburi dupiyuro ĩgũ aariburi maarẽ diayema maa õãrĩ maa ãmurã irirosũ diayemarẽ irika!” ãrĩ werea, ãrĩmi Juan.

²⁴⁻²⁵ Īgũ irasũ ãrĩ yujumakũ pérã, fariseo bumarã iriuanerã ĩgũrẽ sērẽñama doja:

–Mu, Cristo Marĩpu iriudi, o Elías, o sũõ ããrĩdeapoe Marĩpuya kerere weredupiyudi ããrã, ãrĩbi, ¿nasirigu masakare wãiyeri?

²⁶ Juan ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

–Yu masakare deko merã wãiyea. Sugu musã watopeguere musã masĩbi ããrĩmi. ²⁷ Īgũ, yu purũ aarikeregu, yu nemorõ ããrĩmi. Yu ubu ããrĩgũ, ĩgũrẽ neõ saropebirikoa, ãrĩmi.

²⁸ Juan ĩgũ masakare wãiyenarõgue Betania wãikuro, dia Jordán wãikudiya abe mũrĩro gapu i ããrĩpererire ĩgũsãrẽ weremi.

Marĩpu Jesũre oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ iriudi ããrĩrĩmarẽ Juan weredea

²⁹ Gajĩnu gapu Juan, Jesũs ĩgũ pũro aarimakũ ĩãgũ, guare ãsũ ãrĩmi:

–Ĩãka! Ī Marĩpu iriudi, oveja majĩgũ[†] irirosũ ããrĩmi. Īgũ boari merã i umu marãrẽ ĩgũsã ñerõ iridea wajare peremakũ irigukumi. ³⁰ Īta ããrĩmi yu musãrẽ iro dupiyuro ãsũ ããrĩmi, ãrĩ weredi. “Īgũ yu purũ aarikeregu, yu deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigu yu nemorõ ããrĩmi”, ãrĩ werebu. ³¹ Yude ĩgũrẽ: “Marĩpu iriudi ããrĩmi”, ãrĩmasĩbiribu. Īgũrẽ masĩbirikeregu, Israel bumarã masakare deko merã wãiyegu aarigũ iribu, ĩgũsã ĩgũrẽ masĩburo, ãrĩgũ, ãrĩmi.

³² Irasũ ãrĩ odo, Juan ãsũ ãrĩ werenemomi doja:

–Õãgũ deyomarĩgũ umugasigue merã buja irirosũ deyogu dijari, Cristo weka ejamakũ ĩãbu. ³³ Marĩpu yure masakare deko merã wãiyedoredi dupiyurogu ãsũ ãrĩmi: “Mu Õãgũ deyomarĩgũ dijari, sugu masakũ weka ejamakũ ĩãgukoa. Īgũta masakare Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegukumi, ĩgũ

[†] 1:29 Exodo 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoegue Marĩpu Moisere ĩgũ dorerire ãsũ ãrĩ pidi ããrĩmi: “Israel bumarãrẽ ãsũ ãrĩka: ‘Musã yu dorerosũta yure burẽmurã, oveja majĩgũrẽ õãgũrẽ yu ĩũrõ wẽjẽ soepeoka! Musã irasirimakũ ĩãgũ: ‘Musã ñerõ iridea wajare opamerã ããrã, musãrẽ wajamoãbirikoa’, ãrĩ ĩãgukumi’, ãrĩka!” ãrĩdi ããrĩmĩ.

Īgūsā merā āārīnīkōāburo, ārīgū”, ārīmi Marīpu yare. ³⁴ Irasū waamakū ĩāgū: “Īgūta Marīpu magū āārīmi”, ārī masību. Irasirigu musārē irire werea, ārīmi Juan.

Jesús buerā ĩgū merā āārīpuroridea

³⁵ Gajīnū gapū irogueta Juan dupaturi āārīmí doja. Gūa pērā ĩgū buerā ĩgū merā āārībú. ³⁶ Jesús gūa pūro tariamakū ĩāgū, Juan āsū ārīmi:

—Īāka! Īi oveja majīgū irirosū Marīpu iriudi āārīmi.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pērā, gūa pērā Juan buerā Jesúre tūyabu. ³⁸ Irasirigu, gūa ĩgūrē tūyamakū gāmenugā ĩā:

—¿Ñeénorē gāāmerī? ārīmi.

Gua ĩgūrē ārību:

—¿Buegu, noógue āārārī mu?

³⁹ ĩgū gūare ārīmi:

—Īārā aarika!

Irasirirā gūa ĩgū merā waa, ĩgū kārīrōgue ñamika cuatro hora āārīmakū ejabu. Iroguete eja, iri ñamirē ĩgū merā āārībú. ⁴⁰ Gūa pērā: yu, Andrés merā Juan weredeare pénerā āārīsīā, Jesúre tūyabu. Andrés, Simón Pedro pagamu āārīmi.

⁴¹ Gajīnū gapū, Andrés ĩgū tīgū Simón Pedrore āmapurumugū waami. ĩgū purogue eja, ĩgūrē ārīyupu:

—Marīpu iriudi Mesīare bokajabu, ārīyupu. “Mesías”, ārīrō: “Cristo”, ārīduaro yāa.

⁴² Irasirigu Andrés Simōrē Jesús purogue āījami. Jesús ĩgūrē ĩāgū, āsū ārīmi:

—Mu, Simón wāikugu Jonās magū āārā. Pūru mu “Cefas” wāikugukoa, ārīmi. “Cefas”, ārīrō: “Pedro”, ārīduaro yāa.

Jesús Felipe, Natanaere siudea

⁴³ Gajīnū gapū Jesús: “Galilea nikūgue waagura”, ārī, Felipe bokaja:

—Nāka, yu merā! ārīmi.

⁴⁴ Felipe Betsaida wāikuri makāmu āārīmí. Pedro, Andrésāde iri makā marāta āārīmá. ⁴⁵ Jesús ĩgūrē: “Nāka!” ārīmakū pégu, Felipe Natanaere siuugu waami. ĩgū purogue eja, ĩgūrē ārīyupu:

—Moisés ĩgūya doreri gojadea pūgue ĩgū gojadire bokajabu. Marīpuya kerere weredupiyunerāde ĩgūrēta gojanerā āārīmá. ĩgūsā gojadi Jesús Nazaretmu, José magū āārāmi, ārīyupu Felipe.

⁴⁶ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Natanael gapū ĩgūrē ārīyupu:

—Neō sugu Nazaretmu ōārō irigu mámi, ārīyupu.

Felipe gapū ĩgūrē ārīyupu:

—Nāka, ĩmusi.

⁴⁷ Jesús, Natanael ĩgū pūro ejarimakū ĩāgū, āsū ārīmi:

—Īi ōāgū, diayeta Israel bumugora, ārīkatori marīgū āārīmi.

⁴⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Natanael ĩgūrē sērēñami:

—¿Naásūpero merā yare masīrī mu?

Jesús ārīmi:

—Felipe, marē siuburi dupiyuro higueraḡu doka mu āārīmakū ĩābu, ārīmi.

⁴⁹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Natanael ĩgūrē ārīmi:

—Buegu, mu Marīpu magū, Israel bumarā Opū āārā, ārīmi.

⁵⁰ Jesús ĩgūrē ārīmi:

–Yu murē: “Higueragu doka mu āārimakū īābu”, āīrī ditare pēsīā, yare buremua. Pūguere i nemorō Marīpu turari merā yu iri īmurīrē īāgukoa, āīrīmi.

⁵¹ Āsū āīnemomi doja:

–Diayeta musārē werea. Pūguere umugasi tūpāmakū īārākoa. Irasū tūpāmakū, Marīpure wereboerā yu āārīpererā tīgū pūrore murīāna, dijarina irimākū īārākoa, āīrīmi Jesūs.

2

Jesús Caná wāikuri makāgue mojōsadiya bosenuṛē īāgū waadea

¹ Jesūs Felipere, Natanaere siuudero pūgu, unenṁ waaró merā, Galilea nikūguere Caná wāikuri makārē sugu mojōsadiya bosenu āārībú. Jesūs pagode iri bosenuṛē īāgō waamo. ² Gūa Jesūs buerādere, īgū merā iri bosenuṛē īādorera siiuma. ³ Pūgu iri bosenuṁa igui deko peremakū īāgō, Jesūs pago īgūrē āīrīmo:

–Igui deko pereakōābu īgūsārē.

⁴ Igo irasū āīrmakū pégu, Jesūs āīrīmi:

–¿Nasirigo irire yare wereri mu? Masaka yare masīburo dūyakōāa dapa, āīrīmi.

⁵ Igo gapu, īgū irasū āīkeremakū, tīāboerārē āīrīmo:

–Yu magū musārē dorerosūta irika!

⁶ Iri wiiguere su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari sorori utāyeri merā iridea sorori āārībú. Judío masaka Marīpu dorederosū irirā īgūsā garari koeburi deko duripiri sorori āārībú. Sororikū wáro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori āārībú.

⁷ Jesūs tīāboerārē āīrīmi:

–I sororire deko piusā utudobopekōāka! āīrīmi.

Īgū irasū āīrmakū pērā, iri sororire piusā, utudobopekōāma. ⁸ Īgūsā odomakū, Jesūs āīrīmi:

–Mérō āisīā, bosenu siu irigūre tīārā waaka! āīrīmi.

“Jáu” āīrī, āīāma.

⁹ Iri bosenu siu irigu Jesūs dekoreta igui deko iriadeare masībirimi. Tīāboerā dita irire masīma. Irasirigu iri bosenu siu irigu irire irirīgū, mojōsadiya siu, āsū āīrīmi:

¹⁰ –Gajirā igui deko oārīrē tīādorepūrorikuma. Pūgu īgūsā siuanerā wáro iriadero pūgu, igui deko ubu āārīrē tīādorekuma pama. Mu gapu igui deko oārīrē duriplayo guare tītātunubu, āīrīmi.

¹¹ Jesūs Galilea nikūma makā Caná wāikuri makāgue irire irigu, Marīpu turaro merā iri īmurūrorimi. Īgū irasirimakū īārā, gūa īgū buerā: “Diayeta Marīpu iriudi āārīmi”, āīrī buremubū.

¹² Pūgu Jesūs Capernaum wāikuri makāgue waakōāmi. Īgū pago, īgū pagupūrā, gūa īgū buerāde īgū merāta waabu. Iri makāgue eja, yoaweyaripoe āārībú.

Jesús Marīpuya wiigue duarimasārē béowiudea

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua bosenu mérō dūyaripoe Jesūs Jerusalén wāikuri makāgue waami.

¹⁴ Irogue ejaṁ, Marīpuya wiigue nājāa, wekua, oveja, buja duarimasārē bokajami. Irasū āārīmakū, niyeru gorawayurimasā īgūsāya kūmarī puro doarārē bokajami. ¹⁵ Īgūsā irasirimakū īāgū, pūgubu merā tārāridari iri,

Īgūsārē, Īgūsāyarā ovejare, wekware makāgue tārānūrūwiumi. Niyeru gor-awayurimasārē Īgūsāya niyeru kūmarīrē tūmeépísirimi. ¹⁶ Irasiri odo, buja duarimasārē āsū ārīmi:

—Īsārē āiwiriaka! Yurūya wiire doebiri duari wii iribirikōāka! ārīmi Jesús.

¹⁷ Īgū irasū ārīmakū pērā, gwa Īgū buerā Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojadeare gūñabokabu:

Yū Opū, mūya wiire burō maīa. Īgūsā iri wiire ñerō irimakū Īāgā, burō bujawereri merā āārā, ārī gojasūdero āārībū.*

¹⁸ Judío masaka oparā Jesús irasirimakū Īārā, Īgūrē sērēñama:

—¿Nasirigu Īgūsārē béowuari? Marīpū irire murē iridoremakū, Īgū turari merā iri Īmuka, gwa masīma ōārō! ārīma.

¹⁹ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—I wiire mūsā béomakū, wrenū merāta yū dupaturi odonūgukoa doja, ārīmi.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū pērā, ārīma:

—I wiire irirā, cuarenta y seis bojorigora irima. ¿Nasiribu mū gapū wrenū merāta odobukuri?

²¹ Jesús iri wiire weregū, Īgūya dūpū gapūre weregū irimi. ²² Jesús boa, masādero pūgū, gwa Īgū buerā Īgū irasū ārīdeare gūña, pēmasībū. Irasirirā Marīpūya werenīrī gojadea pūgue Īgūrē gojadeare, Īgū weredeade: “I diayeta āārīyo”, ārī buremubū.

Jesús āārīpererā masaka gūñarīrē Īāmasīdea

²³ Pascua bosenu āārīmakū, Jesús Jerusalēgue āārīmī. Masaka Īgū Marīpū turari merā iri Īmumakū Īārā, wārā: “Marīpū iriudi āārīmī”, ārī buremuma.

²⁴ Īgūsā irasū būremukeremakū, Jesús gapū āārīpererā Īgūsā gūñarīrē Īāmasīkōāmī. Irasirigu Īgūsārē: “Yūre gūñaturari merā būremunikōārākuma”, ārī Īābirimi. ²⁵ Masaka gūñarīrē ōārō Īāmasīgū āārīsīā: “¿Naāsū gūñarī Īgūsā?” ārī sērēñabirikeregu, Īāmasīmi.

3

Nicodemo Jesús merā werenīdea

¹ Sugū judío masaka oparā merā fariseo bumū Nicodemo wāikugū āārīmī.

² Su ñami Jesūre Īāgū ejayupū. Īgū pūrogue eja, Īgūrē ārīyupū:

—Buegu, Marīpū mū merā āārīmī. Irasirigu Īgū turari merā mū iri Īmumasīa. Mū iri Īmurīrē Īārā, gwa masīa. Marīpū murē iriudi āārīmī gware buedoregu, ārīyupū.

³ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūrē ārīyupū:

—Diayeta murē werea. Sugū masakū dupaturi deyoagu irirosū āārīgū dita Marīpū Īgūyarārē dorerogue waamasīmi, ārīyupū.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Nicodemo Jesūre sērēñayupū:

—¿Nasiri irasū waabukuri? Sugū masakū būgurogue dupaturi deyoabu, Īgū pagoya patoreguere ñājāmasībirikumi, ārīyupū.

⁵ Jesús Īgūrē yūyupū:

—Diayeta murē werea. Sugū masakū deko merā, Ōāgū deyomarīgū merā deyoagu dita Marīpū Īgūyarārē dorerogue waamasīmi. ⁶ Masaka pūrākumakū, Īgūsā pūrā masakata āārīma. Ōāgū deyomarīgū Īgū merā

* 2:17 Sal 69.9

deyoarā gapure Marīpu pūrā āārīmakū yāmi. ⁷ Irasirigū mu: “Āārīpererā dupaturi deyoarā irirosū āārīrō gāāmea”, āārīrē pēgu, pégukabirikōāka! ⁸ Mirū noō gāāmerō wējāpuwāgāa. Iri busurire péa. Irire pékererā, sōō merā aara, iro waarō yāa, āri masīña máa. Irasūta āārā, Ōāgū deyomarīgū Īgū merā deyoarārē Marīpu pūrā āārīmakū iriri āsū waarō yāa, āri masīña máa, āriyupu Jesús.

⁹ Īgū irasū āārīmakū pēgu, Nicodemo āsū āri sērēñayupu Jesúre doja:

—ĶNasiriro irasū āārībukuri? āriyupu.

¹⁰ Jesús Īgūrē yujyupu:

—ĶMu Israel bumarārē Marīpyare buegu āārīkeregu, ire masīberī?

¹¹ Diayeta mūrē werea. Gua masīrīrē, gua ĩādeare musārē werea. Musā gapu irire b̄remubea. ¹² Yu i ūmuma ubu āārīrīrē weremakū mañurē b̄remubea. ĶNasirimurā ūmugasimarē yu wereri gapure b̄remubukuri?

¹³ Neō sugū masakū ūmugasiguere mūrīa, p̄ru dijariidi mámi. Yu sugūta āārīpererā tīgū ūmugasigūe āārīdi ōō i ūmugue dijaribu.

¹⁴ Īripoegue masaka marīrōgue Moisés kōme merā āña keori irideare yukūgue āisiu, āiwāgūnúdi āārīmi. I āña keorire yukūgue āisiu, āiwāgūnúderosū masaka yure āārīpererā tīgūrē curusague pábiatú, āiwāgūnúrākuma.

¹⁵ Irasirirā āārīpererā yure b̄remurāno perebiri peamegue waabirikuma. Ūmugasigūe perebiri okari gapure oparākuma.

Jesús Nicodemorē: “Marīpu i ūmu marārē b̄ro maīmi”, āri weredeā

¹⁶ Marīpu i ūmu marārē b̄ro maīsīā, Īgū magū sugū āārīgūrē iriudi āārīmi. Īgūrē b̄remurāno perebiri peamegue waabirikuma. Ūmugasigūe Marīpu merā perebiri okari gapure oparākuma. ¹⁷ Marīpu Īgū magūrē masakare peamegue waabonerārē taudoregu i ūmugūere Īgūrē iriudi āārīmi. Masakare wajamoādoregu meta i ūmugūere Īgūrē iriudi āārīmi.

¹⁸ Marīpu Īgū magūrē b̄remurārē neō wajamoābirikumi. Īgūrē b̄remumerā gapure: “Wajamoāgura”, āri weresiami. Īgū magūrē sugūta āārīgūrē b̄remubirideā waja Īgūsārē wajamoāgukumi. ¹⁹ Marīpu magū i ūmugūere aarimi, masakare Marīpūre masīmakū iribu. Irasirigū Īgūsārē sīāgori sīgū āārīmi. Īgūrē b̄remumerā gapu Īgūrē gāāmebema. Īgūsā ñeri iriri gapure b̄ro gāāmema. Irasirirā boyorogue āārīmerā, naĩtīārōgue āārīduarā irirosū āārīma. Irasirigū Marīpu Īgūsārē wajamoāgukumi. ²⁰ Āārīpererā ñerō irirā Marīpu magūrē gāāmebema. Boyorogue āārīduamerā irirosū āārīma, gajirā Īgūsā ñerō iririre masībirikōāburo, ārīrā. ²¹ Marīpyare keoro irirā gapu Īgū magūrē gāāmema. Boyorogue āārīduarā irirosū āārīma, gajirā Īgūsā ōārīrē irimakū ĩārā: “Marīpu Īgūsārē iritamumi”, āri masīburo, ārīrā, āri wereyupu Jesús.

Juan masakare wāiyerimasū Jesúyare weredeā

²² P̄ru Jesús guare Īgū buerārē Judea nikūgue siuwāgāmi. Iroge eja, iro marā merā yoawayaripoe āārī, Īgūsārē wāiyerā iribu. ²³ Juāde masakare Enón wāikuri makāgue wāiyeyupu. Enón, Salim wāikuri makā puro āārībú. Iroge dia wádiya āārībú. Irasirirā masaka Īgū purogue wāiyedorerā waanañurā.

²⁴ Gajirā Īgūrē peresu iriburi dupiyuro āārīyuro.

²⁵ Iripoere surāyeri Juan buerā sugū judío masakū merā Īgūsā koerikuri merā guaseop̄roriñurā. ²⁶ P̄ru Juan purogue waa, Īgūrē āsū āri wereñurā:

–Buegu, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue mu merā āārīdi, guare mu weredi, dapagorare masakare wāiyegu iriami. Āārīpererā Īgū pūrogue waarā iriama, āriñurā.

²⁷ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Juan āriyupu:

–Sugu masakū Marīpu turari merā ōārīrē iriri, Marīpu Īgūrē pídea āārā.

²⁸ Masā yu weredeare pébu. “Marīpu iriudi Cristo āārībea yu”, āribu. Yu Cristo āārībirikeremakū, Marīpu gapu Cristo aariburi dupiyuro yare Īgūyare weredupiyudoregu iriumi. ²⁹ Āsū āārā. Sugu mojōsumakū, nomeō Īgū merā āārīgō waakumo. Īgū merāmu, mojōsumakū Īāgū, Īgū werenimaku pégu, buro usuyakumi. Irasirigu mojōsuadi merāmu usuyaderosūta masaka Cristo merā waamakū Īāgū, yude usuyari opataria. ³⁰ Masaka Cristore tūyaro gāamea. Yu gapure tūyaduūkōārō gāamea, āriyupu Juan.

Jesucristo umugasigue merā dijaridi āārīmi, āri werede

³¹ Irasū āri odo, Juan āsū ārinemoyupu doja:

–Umugasigue merā dijaridi āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. Sugu masakū i umamu, i umamarē werenikumi. Umugasigue merā dijaridi gapu āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. ³² Īgū Īādeare, Īgū pédeare weremi. Īgū irire werekeremakū, neō sugu Īgū wererire buremubemi. ³³ Īgū wererire buremurā gapu: “Marīpu diaye āārīmarē ārikatori marīrō āriḡū āārīmi”, āri Īmuma. ³⁴ Marīpu Cristore Īgū iriudire Ōāgū deyomarīgūrē opatarimakū iridi āārīmi. Irasirigu Cristo Marīpuya werenirirē weremi. ³⁵ Marīpu Īgū magū Cristore buro maīmi. Irasirigu Īgūrē āārīpereri, āārīpererārē doregu āārīmakū iridi āārīmi. ³⁶ Marīpu magūrē buremurā umugasigue Īgū merā perebiri okarire opama. Īgū magūrē buremudhamerā gapu iri okarire neō opabirikuma. Marīpu Īgūsārē buro wajamoāgukumi, āriyupu Juan.

4

Jesús Samaria nikūmo merā werenīdea

¹ Jesús buerā, Juan buerā nemorō wārā āārīri kerere, Jesús, Juan nemorō masakare wāiyeri kerere, fariseo bumarā péñurā. ² Īgūsā iri kerere pékeremakū, Jesús gapu Īgū basi masakare wāiyebirimi. Gwa Īgū buerā gapu Īgūsārē wāiyebu. ³ Fariseo bumarā iri kerere péadeare masīgū, Jesús Judea nikūgue āārādi, Galilea nikū gapu guare siiu, goedujāami.

⁴ Galileague goedujāagu, Samaria nikūgue tariwāgāmi. ⁵ Iro tariwāgāgū, iri nikūma makā Sīcar wāikuri makāgue ejami. Iri makā, Jacob iripoeguemu Īgū magū Josere sīdea nikū puro āārībú. ⁶ Iroguere deko gobe Jacob iridea gobe āārībú. Jesús yoaro aaradi, garibore, iri gobe puro siñajā eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro āārībú. ⁷⁻⁸ Īgū iroguere doaripoeta gwa Īgū buerā makāgue baari wajarirā waabu. Gwa waadero puru, iri gobeguere sugu nomeō Samariato deko wāgo ejayupo.

Igo iroguere ejamakū Īāgū, Jesús igore āriyupu:

–Yure deko tīaka!

⁹ Īgū irasū ārimakū pégo, Īgūrē āriyupo:

–¿Nasirigu mu judío masakū āārīkeregu, yare Samariamorē: “Deko tīaka!” āri sērērī? āriyupo. Iripoere judío masaka Samaria marā merā neō gāmesuribirima. Irasirigo irasū āriyupo Īgūrē.

¹⁰ Igo irasū ārimakū, Jesús āriyupu:

—Mu Marīṛṛu masakare sīrīrē masīgō, yūdere masīgō, yūre: “Okari sīrī dekokore sīka*”! ārī sērēboakuyo. Mu sērēmakū, yu iri dekokore sīboakuyo, ārīyupu.

¹¹ Īgū irasū ārīmakū, Īgūrē ārīyupo doja:

—Mu deko āiburi sorore opabea, i gobe ūkūāgorāa. ¿Noogue mu i okari sīrī deko bokagukuri? ¹² Īripoegue marī űekū Jacob i gobema dekokore iirīdi āārīmī. Īgū pūrā, Īgūyarā eforāde iirīnerā āārīmā. Īgū marīrē i gobere pīdi āārīmī. ¿Mu gapu Īgū nemorō masīgū āārīrī? ārīyupo.

¹³ Jesús igore yūjuyupu:

—Āārīpererā i gobema deko iirīrā, dupaturi űemesiburi oparākuma.

¹⁴ Yu sīburi gapure iirīrā, neō űemesiburi opabirikuma. Īgūsārē Īgūsāya yūjupūrārīguere deko űmayoro irirosū āārīrokoo. Irasirirā i merā perebiri okari oparākuma, ārīyupu.

¹⁵ Īgū irasū ārīmakū pégo, Īgūrē ārīyupo:

—Īrī dekokore sīka yūre! Mu yūre sīmakū, yu neō dupaturi űemesiburi opabirikoo. Irasū āārīmakū, i gobeguere neō dupaturi deko wāgo aaribirikoo pama, ārīyupo.

¹⁶ Jesús igore ārīyupu:

—Mu marāpūre siuugo waaka! Īgūrē siuu, ōḍogue Īgū merā dupaturi aarika! ārīyupu.

¹⁷ Igo Īgūrē yūjuyupu:

—Yu, marāpū marīgō āārā.

Jesús igore ārīyupu:

—Mu yūre: “Marāpū marīgō āārā”, ārīgō, diayeta yūjua. ¹⁸ Mu su mojōmarā űma merā marāpūksiadibū. Dapagora mu merā āārīgū mu marāpū diaye āārībemi, mu Īgūrē neō mojōsuabiribū. Irasiriro mu yujuri diayeta āārā.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pégo, ārīyupo:

—“Mu Marīṛṛu kerere weredupiyurimasū āārīkoo”, ārī gūñāa yu. ²⁰ Gua űekūsāmarā Samaria marā sigū űtāūgue Marīṛṛu buremunerā āārīmā. Musā judío masaka gapu guare: “Jerusalēgue Marīṛṛu buremurō āārā. Iroque Marīṛṛu buremurō waaka!” ārā guare musā, ārīyupo.

²¹ Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārīyupu:

—Yu werenīrīrē péka! Pūṛugue musā i űtāūguere, Jerusalēguedere Marīṛṛu buremurā waabirikoo. Musā irasiriburo mérōgā dāyāa. ²² Musā Samaria marā musā buremugūrē masībea. Gua judío masaka gapu gua buremugūrē ōārō masīa. Īgū masakare taubu judío masaku āārīmī. ²³ Marīṛṛu diayeta buremurā Īgūsāya yūjupūrārīguere buremurākuma. Marīṛṛu Īgūrē buremurārē āsūta buremurō gāāmemi. Īgūrē āsū buremuripoe ejaro, dapagore ejasiāa. ²⁴ Marīṛṛu deyomarīgū āārīmī. Irasirigu Īgūrē buremurāya yūjupūrārīguere āārīmī. Irasirirā Īgūsāya yūjupūrārīguere diayeta Īgūrē buremurō gāamea Īgūsārē, ārīyupu.

²⁵ Īgū irasū ārīmakū, Īgūrē ārīyupo:

—Yu masīa. Mesías, Marīṛṛu iriudi Cristo aarigukumi. Īgū aarigū, marīrē āārīpererire weregukumi, ārīyupo.

²⁶ Igo irasū ārīmakū pégu, āsū ārī deyoromuyupu:

* **4:10** Jn 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yure buremugū boadigū āārīkeregu, okagukumi. Jn 14.6: Jesús ārīmi: —Yu dita Yupu purogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma.

—Yu m_u merã werenígũ Marĩp_u iriudita ããrã, ãrĩyup_u Jesús.

²⁷ Ìgũsã irasũ weretamuripoe g_{ua} baari wajarirã ejanerã Jesús p_urogue goeduajabũ. Ìgũ sugo nomeõ Samariamo merã werenímakũ ìãrã, ìãg_ukakõãbũ. Ìgũrê neõ: “¿Ñeenorê gããmeari? o ¿ñeénomare ìgo merã wereníari?” ãrĩ sêrêñabiribũ Jesúre.

²⁸ P_urũ nomeõ ìgo deko wárisorore irota béodobokõã, makãgue waakõãmo. Irogue ejago, masakare wereyupo:

²⁹ —Náka, m_usãde ìãrã aarika! Sõo sug_u ãmãu ããrãmi. Ìgũ ããrĩpereri y_u irideare masĩpeokõãmi, irire werepeokõãmi y_{are}. ¿Ìgũ Cristo, Marĩp_u iriudi ããrĩkuri? ãrĩyupo igoya makã marãrê.

³⁰ Ìgo irasũ ãrĩmakũ pérã, Jesús p_urogue Ìgũrê ìãrã waañurã. ³¹ Ìgũsã Ìgũ p_uro aariburi dupiyuro g_{ua} Ìgũrê ãrĩbũ:

—Bueg_u, g_{ua} m_urê ãrĩriadea baarire baaka! ãrĩ sĩadibũ.

³² Jesús gap_u g_{ua}re ãrĩmi:

—Yu baari opáa, irire m_usã masĩbea.

³³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, g_{ua} basi ãsũ ãrĩ gãme sêrêñap_uroribũ:

—¿Gajipoe irirã gajirã Ìgũrê baari ejoyuri? ãrĩbũ.

³⁴ Jesús gap_u g_{ua}re ãrĩmi:

—Y_ure iriudi gããmerirê irig_u, Ìgũ y_ure moãdoredeare iriyuwarik_ug_u, baayapig_u irirosũ ããrã. ³⁵ M_usã ãsũ ãrã: “Wapikurã abe d_uyáa, Ìgũsã otedea duka sĩburo”. Y_u gap_u m_usãrê ãsũ ãrã: “Ìgũsã otederore ìãka! Duka borerire searipoe ejasiáa”. ³⁶ Sug_u otedea dukare searimasũ Ìgũ moãdea wajare wajatami. Marĩp_uya werenírĩrê wereg_u Ìgũ irirosũ ããrĩmi. Ìgũ wererire pérã, y_ure b_uremuma. Irasirirã ãm_ugasigue perebiri okarire oparãkuma. Ìgũsã, Ìgũ otedea duka seari irirosũ ããrĩma. Irasirirã oterimasũ, Ìgũ otedea dukare searimasũ irirosũ ããrĩrã, ãsuyama, masaka y_ure b_uremumakũ ìãrã.

³⁷ Masaka ãsũ ãrĩ werew_uakuma: “Sug_u masak_u otekumi. P_urũ gajig_u ì otedea dukare seakumi”, ãrĩkuma. Ìgũsã irasũ ãrĩ werew_uadea diayeta ããrã. ³⁸ Iripoegue Marĩp_uya werenírĩrê weredupiyunerã oterimasã irirosũ ããrĩnerã ããrĩmã. Dapagora y_u m_usãrê iriua. M_usã Ìgũsã iripoegue otedea dukare searimasã irirosũ ããrã. Irasirirã Ìgũsã moãdea wajare m_usã wajatarã irirosũ ããrã. Ìgũsã moãderoquere moãwekabejarã irirosũ irirã yáa, ãrĩmi Jesús.

³⁹ Samariamo makãgue ejadero p_urũ: “Sõo ããrãdi ããrĩpereri y_u irideare masĩpeokõãmi”, ãrĩmakũ pérã, wãrã iri makã marã Jesúre b_uremuñurã.

⁴⁰ Irasirirã Jesús p_uro aarirã, Ìgũrê: “G_{ua} merã dujaka!” ãrĩ sêrêma. Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pég_u, Jesús Ìgũsã merã pen_u dujami. ⁴¹ Ìgũ wererire pérã, gajirãde wãrã Ìgũrê b_uremuma. ⁴² Irasirirã nomeõrê ãrĩma:

—G_{ua} m_u wereadea ditare pérã, Jesúre b_uremuadabũ. Dapagora tamerãrê g_{ua} basi Ìgũ wererire pésiã, Ìgũrê b_uremua. G_{ua} masiã. Ìgũ diayeta Marĩp_u iriudi, ì ãm_u marãrê peamegue waabonerãrê taug_u ããrĩmi, ãrĩma.

Jesús Galilea nikũ marã op_u dokam_u magũrê taudea

⁴³ Jesús pen_u Samariague ããrãdi, Galilea nikũgue waami. ⁴⁴ Iro dupiyuro Jesús ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Marĩp_uya kerere weredupiyugure Ìgũya nikũ marã Ìgũrê b_uremubema”, ãrĩdi ããrĩmi. ⁴⁵ Galileague ejamakũ, iro marã Ìgũrê õãrõ bokatĩrĩñeãma. Iro dupiyuro Ìgũsãde Jerusalégue pascua bosenu ìãrã ejanerã ããrĩmã. Irasirirã ããrĩpereri Jesús irogue irideare ìãnerã ããrĩmã.

46 Jesús Galileague ejadero p̄r̄u, Caná wāik̄uri makāgue ĩgū dekoreta igui deko iridea makāgue goemi. Iri makāguere suḡu Galilea marā op̄u dokam̄u āār̄imí. ĩgū magū Capernaum wāik̄uri makāgue āār̄igū, pūr̄irik̄uḡu iriyup̄u. 47 Irasiriḡu op̄u dokam̄u, Jesús Judeague āār̄adi ĩgū Galileague ejari kerere pégu, Jesús p̄uro aarimí. Āsū ār̄i sēr̄emi ĩgūr̄e:

—Ȳu magū boabu iriami. ĩgūr̄e taubosaḡu aarika! ār̄imi.

48 ĩgū irasū ār̄imakū pégu, Jesús ār̄imi:

—Mar̄ip̄u turari merā ȳu iri ĩmur̄ir̄e ĩābirikererā, neō ȳure b̄uremubea musā, ār̄imi.

49 Op̄u dokam̄u gar̄u Jesúre ār̄imi:

—Ḡua Op̄u, ȳu magū boaburo dupiyuro aarika!

50 Jesús ĩgūr̄e ār̄imi:

—M̄uya wiigue dujáaka! M̄u magū okagukumi, ār̄imi.

Op̄u dokam̄u, ĩgū irasū ār̄ir̄ir̄e pégu, b̄uremur̄i merā ĩgūya wiigue dujáakōāmi. 51 ĩgūya wiigue ejawāgār̄ir̄ipoe ĩgūr̄e moāboerā bokat̄ir̄i wereñurā:

—M̄u magū okami, ār̄iñurā.

52 ĩgūsā irire ār̄imakū pégu: “¿Naásū āār̄imakū oār̄i?” ār̄i sēr̄eñayup̄u. ĩgūsā ĩgūr̄e ār̄iñurā:

—Ñamika goer̄ipoe p̄ur̄agāta nimak̄uri tariabu ĩgūr̄e, ār̄iñurā.

53 Irasū ār̄imakū pégu, ĩgū paḡu ār̄iyup̄u: “Jesús ȳure: ‘M̄u magū okagukumi’, ār̄i werer̄ipoea nimak̄uri tariakuyo”, ār̄iyup̄u. Irasiriḡu, āār̄ipererā ĩgūya wii marā merā Jesúre b̄uremuyup̄u.

54 Jesús Judea āār̄adi dupaturi Galileague ejadero p̄r̄u, op̄u dokam̄u magūr̄e ĩgū tauadea merā Caná wāik̄uri makāgue pea Mar̄ip̄u turari merā iri ĩmumi.

5

Jesús d̄up̄u b̄uadire taudea

1 P̄r̄u Jesús Jerusalēgue judío masaka bosenu ĩāgū waami. 2 Iri makā t̄uro sār̄ir̄ōgue su makāp̄uro “Oveja” wāik̄uri makāp̄uro p̄uro wári gobe deko gobe ĩgūsā iridea gobe āār̄ibú. Iri gobe hebreo ya merā “Betzata” wāik̄ubu. Iri gobe t̄uroguere su mojōma taridupabu t̄iaña mar̄ir̄i āār̄ibú. 3-4 Iri taridubague wárā masaka pūr̄irik̄urā oyama. Koye ĩāmerā, waamasimerā, guburi b̄uasūnerā āār̄imá. Gajipoere Mar̄ip̄ure wereboeḡu iri gobegue dijajanayup̄u. Irogue dijajaḡu, dekore gāmeñamakū irinayup̄u. ĩgū irasiriadero p̄r̄u, iri gobegue buañaj̄ap̄urorigano ĩgū s̄ir̄ir̄ir̄e tarisūnayup̄u. Irasirirā deko gāmeñaburire yúrā irogue oyama. 5 Irogue suḡu d̄up̄u b̄uadi oyami. ĩgū treinta y ocho bojorigora pūr̄irik̄uḡu āār̄iyup̄u. 6 Jesús iri gobe t̄uro tariwāgāgū, ĩi b̄uadi oyagure ĩāmi. “Yoar̄ipoe pūr̄irik̄uḡu āār̄imí”, ār̄i masikōāmi. Irasiriḡu ĩgūr̄e āsū ār̄i sēr̄eñami:

—¿M̄u pūr̄irik̄urire taumakū gāāmer̄i? ār̄imi.

7 ĩgū Jesúre ȳuj̄umi:

—Ȳu Op̄u, suḡu ȳure iritamugū neō mámi. Deko gāmeñamakū, ȳu iri gobe ñaj̄ād̄uamakū, gajirā ȳu dupiyuro ñaj̄ap̄urorinama, ār̄imi.

8 Jesús ĩgūr̄e ār̄imi:

—Wāgān̄gāka! M̄u oyagore āiaka! ār̄imi.

⁹ Irasū ārimakūta, Īgū pūrīkuri taribu. Irasirigu wāgānugā, Īgū oyarore tuūtūrā, āiākōāmi. Jesús Īgūrē tauadeanu judío masaka siñajārīnu* āārībú.

¹⁰ Irasirirā judío masaka oparā Jesús tausūadi Īgū oyarore āiāmakū iārā, Īgūrē āriñurā:

—Dapagā marī siñajārīnu āārā. Mū oyarore kōāgū, marī dorerire tarinugāgū yāa, āriñurā.

¹¹ Īgū Īgūsārē yujuyupu:

—Yure tauadi: “Mū oyarore āiaka!” ārāmi.

¹² Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē āsū āri sērēñiañurā:

—Irire murē irasū ārādi, ¿noāno āārārī?

¹³ Jesús buadire tauadero puru, iro āārīrā masaka wārā watopegue waakōāmi. Irasirigu buadi āārādi Īgūrē tauadire: “Īgūta āārīmi”, āri masibiriyupu. ¹⁴ Puru Jesús Marīpura wiigue Īgūrē bokajagu, ārīmi:

—Pemasika! Dapagorare mū pūrīkuri marīgū āārā. Irasirigu ñerirē irinembirikōāka! Dupaturi ñerirē irigu, mū pūrīkuro nemorō ñerō tarigukoa, ārīmi.

¹⁵ Īgū irasū ārādero puru, buadi āārādi judío masaka oparā purogue waa, Īgūsārē wereyupu:

—Yure tauadi Jesús wāikugu āārīmi, āriyupu.

¹⁶ Irire pérā, judío masaka oparā Īgūsā siñajārīnu āārīmakū Jesús buadire tauadea waja Īgūrē ñerō iripurori, wējēduadiñurā.

¹⁷ Īgūsā Īgūrē ñerō iriduumakū iāgū, Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yupu piriro marīrō moāgū yāmi. Yude moāa, ārīmi.

¹⁸ Īgū irire ārimakū pérā, judío masaka oparā dupiyuro Īgūrē wējēduadero nemorō wējēduadiñurā. Īgūsā siñajārīnu āārīmakū buadire Īgū tauadea waja, Īgū Marīpura: “Yupu”, ārīri waja Īgūrē irasū wējēduadiñurā. “Īgū: ‘Yupu’, āriḡū, Īgū basi: ‘Yū Marīpura suro merā āārā’, āriḡū yāmi”, āri gūñiañurā.

Jesús Īgū Paga Īgūrē dorerosūta Īgū iririre weredea

¹⁹ Irasirigu Jesús Īgūsārē āsū āri weremi:

—Diyeta musārē werea. Yū Marīpu magū yū gāāmerō neō iribea. Yupu iririre iāgū, iri ditare yāa. ²⁰ Yupu yure Īgū magūrē māmi. Irasirigu āārīpereri Īgū iririre yure imumi. I dapagorare Īgū turari merā yū iridea nemorō gajire yure iridoregukumi. Īgū turari merā irire yū iri imumakū iārā, iāgukarākoa musā. ²¹ Yupu boanerārē masū, okari sīrōsūta yude yū okari sīduarārē sīgukoa. ²² Yupu masaka ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoābemi. Yū gapure āārīpereri Īgū turarire pīmi, Īgūsārē wajamoābure. ²³ Āārīpererā Īgūrē buremurōsūta yudere buremuburo, āriḡū, yure irasiridoremi. Yure Īgū magūrē burenumerā Yupudere buremubema. Īgū yure iriudi āārīmi.

²⁴ Diayeta musārē werea. Yū werenirirē pérā, yure iriudire buremurā, umugasigue Yupu merā perebiri okari opama. Wajamoāsubirikuma. Īgūsā perebiri peamegue waabonerā tarisiama. ²⁵ Diayeta musārē werea. Peamegue waabonerā yū Marīpu magū werenimakū péripoe dapagorare ejasiāa. Yū wererire pérā, yure buremurā Marīpu merā okarākuma. ²⁶ Yupu masakare okari sīgū āārīmi. Irasirigu yū Īgū magūrē Īgū irirosūta Īgūsārē okari sīmakū yāmi. ²⁷ Yū āārīpererā tīgū āārā. Irasirigu Yupu yure masaka ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoādoremi. ²⁸ Musā ire pérā, pégukabirikōāka!

* **5:9** Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā.

Sunu boanerã ããrĩpererã yu werenĩmakũ pérãkuma. ²⁹ Īgũsã, yu werenĩmakũ pérã, masãgoberigue ããrĩnerã masã, wiripereakõãrãkuma. Oãrĩrẽ irinerã masãrãkuma, ãmũgasigue perebiri okari opamurã. Neri irinerã gapu masãrãkuma, perebiri peamegue wajamoãsumurã.

Jesús ĩgũyamarẽ werenemodea

³⁰ Yu gããmerõ neõ irimasĩbea. Yuru yure iriudi gããmerĩrẽ, ĩgũ yure masakare wajamoãdorerõsũta yãa. Irasirĩgu ĩgũsãrẽ wajamoãgũ diayeta yãa. ³¹ Yu basi: “Yu Marĩpu magũ ĩgũ iriudi ããrã”, ãrĩ weremakũ: “Mu werenĩrĩ neõ diaye ããrĩbea”, ãrĩbukoa musã. ³² Gajĩgu ããrĩmi yaamarẽ weregũ. ĩgũ Yuru ããrĩmi. ĩgũ yaamarẽ wereri diayeta ããrã. Irire yu õãrõ masĩa. ³³ Musã gajĩrãrẽ Juãrẽ masakare wãĩyerimasũrẽ yaamarẽ sërẽñadorerã iriubu. ĩgũde yaamarẽ diayeta weremĩ. ³⁴ Yu gapu sugu masakare yure: “Marĩpu iriudi ããrĩmĩ”, ãrĩ werebure neõ ãmabea. Irasũ ãmabirikeregu, Juan yaamarẽ weredeare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ werea, musã yure buremu, peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ. ³⁵ Juan musãrẽ siãgodiru irirosũ ããrĩmĩ. ĩgũ wereri siãgodiru ãjũgoro irirosũ ããrĩbũ. ĩgũ wererire pérã, yoaweyaripoe musã ãmuyadĩbu. ³⁶ Juan weredea nemorõ yu iriri merã yu ããrĩrikũrĩre masĩsũa. Yuru turari merã ĩgũ yure iriyuwarikũdoredeare irĩgu yãa. I merã yure ĩgũ iriudi ããrĩrĩrẽ masĩsũa. ³⁷ Yuru yure iriudi, yaamarẽ õãrõ weremĩ. ĩgũ irasũ werekeremakũ, ĩgũ werenĩrĩrẽ musã neõ pébea. ĩgũ deyorire neõ ĩãbea. ³⁸ Yure Yuru iriudire musã neõ buremakũ, irasirirã ĩgũya kerere neõ péduripĩbea. ³⁹ Yuru ya werenĩrĩ gojadea pũrẽ musã õãrõ buenikõãa. “Gua i pũrẽ buerã, Marĩpu merã perebiri okarĩre bokarãkoa”, ãrĩ gũñãa musã. Iri pũguere yaamarẽta gojasũdero ããrĩbũ. ⁴⁰ Iri pũguere yaamarẽ irasũ gojasũkeremakũ, musã gapu yure gããmebea. Irasirirã i okari yu sĩrĩrẽ opabirikoa.

⁴¹ Masakare yaamarẽ õãrõ werenĩmurãrẽ ãmabea. ⁴² Yu musã masaka ããrĩrikũrĩre masĩa. Musã Marĩpũre maĩrã meta ããrã. ⁴³ Yuru gããmerõsũta yu aarikeremakũ, musã yure gããmebea. Gajĩgu gapu ĩgũ basi ĩgũ gããmerõ aarimakũ, musã ĩgũrẽ gããmerãkoa. ⁴⁴ ¿Nasirirã yure buremubukuri musã? Musã basi: “Õãrõ yãa”, ãrĩ gãme werenĩrĩrẽ gããmea. Marĩpu sugu ããrĩgũ musãrẽ: “Õãrõ yãa”, ãrĩ werenĩrĩ gapure gããmebea. ⁴⁵ Musã yure gããmebiri waja: “ĩgũ Pagũguere guare weresãgukumi”, ãrĩ gũñabirikõãka! “Moisès dorerire irirã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩrãkoa”, ãrĩ gũñakeremakũ, Moisès gapu musãrẽ weresãgukumi. ⁴⁶ Moisès ĩgũ gojadea pũgue yaamarẽ gojadi ããrĩmĩ. Irasirirã ĩgũ gojadeare buremurã, yũdere buremuboayo musã. ⁴⁷ Moisès gojadeare musã buremumerã, ¿nasirirã yu wereri gapure buremubukuri? ãrĩmi Jesús.

6

Jesús cinco mil ãmarẽ baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jesús Jerusalẽgue dũpu buãdire taudero puru, gua ĩgũ buerã ĩgũ merã Galilea wãĩkũrĩ ditaru gajĩ koepũgue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” wãĩkũbu. ² Masaka Jesús ĩgũ turari merã pũrĩrikũrãrẽ taumakũ ĩãsiã, wãrã ĩgũrẽ tũyama. ³ Ditaru gajĩ koepũgue ĩgũ ejadero puru, gua merã ãtãũgue mũrĩa, doami. ⁴ Irĩnu judío masaka bosenu, pascua bosenu ejaburo mërõgã dũyabu. ⁵ Jesús wãrã masaka ĩgũ puro aarimakũ ĩãgũ, Felipere sërẽñami:

—¿Noogue marĩ ñisã masaka ããrĩpererã baaburire wajarirãkuri? ãrĩmi.

⁶ Jesús ìgũ basi ìgũ iriburire masĩkeregu: “Felipe yare, ¿naásũ yajugukuri?” ãrĩgũ, irasũ ãrĩmi. ⁷ Felipe ìgũrẽ yujami:

—Marĩ dosciento nurĩ moãdea waja wajataropa pã duparu wajari, masakare marĩ gueremakũ, neõ ejabirikoa, ãrĩmi.

⁸ ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, gwa merãmu Andrés, Simón Pedro pagumu Jesúre ãrĩmi:

⁹ —Oõ ñ majìgũ su mojõma pã duparu, pẽrã waaĩ opami. Masaka gapu wãrãgora ããrĩma. Irasiriro ìgũsãrẽ baari neõ ejabirikoa.

¹⁰ ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús guare ìgũ buerãrẽ ãrĩmi:

—Masakare ããrĩpererãrẽ doadoreka! ãrĩmi.

Iro õarõ tákuro ããrĩbũ. Irasirirã iri weka doama. Ūma ditare keomakũ, cinco mil gora ããrĩmã. ¹¹ ìgũsã eja doaperemakũ ìãgũ, Jesús pã duparure ãĩ, Marĩpure: “Oõã”, ãrĩ, usuyari sĩmi. Irasiriro odo, guare ããrĩpererã iro doarãrẽ irire gueredoremi. Waaĩdere gueredoremi. Irasirirã ããrĩpererãrẽ ìgũsã baaduaropa guereyobũ. ¹² ìgũsã yapimakũ ìãgũ, Jesús guare ìgũ buerãrẽ ãrĩmi:

—Ìgũsã baaduaarire seaka! Ubugorata kõmobukoa, ãrĩmi.

¹³ Su mojõma pã duparure masaka baaduaadeare seasãrã, pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari puuirigora utudobobũ. ¹⁴ Masaka Jesús Marĩpure turari merã ìgũsãrẽ baari sĩmakũ ìãrã, ãsũ ãrĩma:

—Diayeta ããrã. “Ì Marĩpure kerere weredupiyurimasũ ñ umugue aaribu ããrãyupu”, ìgũsã ãrĩdita ããrĩmi.

¹⁵ Irasirirã Jesúre turaro merã ãĩa, ìgũsã Opũ ããrĩbure sóoduarã iriadima. ìgũ gapu irire masikõãmi. Irasirigu dupaturi suguta utãũgue murĩãkõãmi.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Naitiãwãgãrĩripoe ããrĩmakũ, gwa ìgũ buerã ditarugue buabũ. ¹⁷ Buaja, doódirugue ñajãa, Capernaugue taribujapuroribũ. Naĩtĩãrõgue iribu. Jesús gwa purogue ejabirimi dapa. ¹⁸ Gwa taribujamakũ, mirũ burõ wẽjãpuwãgãribũ. Pagari makũrĩ wãgãbũ. ¹⁹ Su mojõma kilómetro gwa waadero purũ, guayaru purõ Jesús deko wekague aarimakũ ìãbũ. ìgũ irasũ aarimakũ ìãrã, burõ gũibũ.

²⁰ Jesús gapu guare ãrĩmi:

—Yuta ããrã. Gũimerãta!

²¹ ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, gwa ìgũrẽ õãrõ bokatĩrĩ ñajãdorebũ. ìgũ ñajãdero purũ, mata gwa waaderoguerẽ ejabu.

Masaka Jesúre ãmadea

²² Gajinu gapu masaka ditaru gaji koepugue dujanerã iri ñamirẽ guayaru suru dujadiru merã gwa taribujamakũ, Jesús gwa merã waabirideadere masĩnurã. ²³ Iroguẽ ìgũsã ããrĩpoere gaji doóriduparu Tiberias wãĩkũrĩ makãgue ããrãdea duparu, Jesús Marĩpure: “Oõã”, ãrĩ, usuyari sĩ, masakare baari gueredero puroweyague ejayuro. ²⁴ Irasirirã Jesús, gwa ìgũ buerã marĩmakũ ìãrã, iri doóriduparugue ñajãa, Capernaugue taribujãnurã Jesúre ãmarã waarã.

Jesús pã irirosũ ìgũ ããrĩmarẽ weredeã

²⁵ Ditarure taribuja, Jesúre bokajarã, ìgũrẽ sërẽñama:

—Buegu, ¿naásũ ããrĩmakũ õõguere aarari mu? ãrĩma.

²⁶ Jesús ìgũsãrẽ ãrĩmi:

—Diyeta musārē werea. Yū Marīpu turari merā iri ĩmurīrē ĩakererā, ĩgū iriudi yū āārīrīrē būremubea. Irasirirā, yū musārē ejodeare baayapinerā dita āārīsīā, yūre āmāa. ²⁷ Musā baari pereburi gapu ditare wajatamurā, moābirikōāka! Gaji baari yū āārīpererā tīgū sīburi gapure āmaka! Iri baarire āmarā, Marīpu merā perebiri okari oparākoa. Yūpu yūre irire musārē sīdoregu āārīmi. ĩgū iriudi yū āārīrīrē musārē ĩmusiami, āārīmi.

²⁸ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Nasirirākuri Marīpu iridorerire oārō iriyuwarikūmurā?

²⁹ Jesús ĩgūsārē yujūmi:

—Marīpu musārē iridoreri āsū āārā. Yūre ĩgū iriudire būremudoremi, āārīmi.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē ārīma:

—Guare murē būremudoregu, ¿ñeēnorē mu turari merā iri ĩmugūkuri? ¿Naāsūperire iri ĩmugūkuri? ³¹ Masaka marīrōgue marī ñekūsāmarā manā wāikurire baanerā āārīmā. Marīpuya werenirī gojadesa pūgue ārīderosūta āmugasima baarire ĩgūsārē sīdi āārīmī, ārīma Jesūre.

³² ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diyeta musārē werea. Moisés āmugasima baarire musārē sībiri di āārīmī. Yūpūta baari āmugasima, diayemarē musārē sīgū āārīmī. ³³ Yū āmugasigū āārīdi Marīpu iriudi, ĩgū baari irirosū āārīgū, i āmū marārē okari sīgū āārā, āārīmi.

³⁴ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē ārīma:

—Gua Opu, iri baarire guare sīnikōāka!

³⁵ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yū okarire sīgū, baari irirosū āārīgū āārā. Yūre tuyagu, neō naboabi irirosū āārīgukūmi. Yūre būremugū, neō ñemesibubi irirosū āārīgukūmi.

³⁶ Dupiyuro yū musārē ārīderosūta, musā gapu yūre ĩakererā, būremubea dapa.

³⁷ Āārīpererā Yūpu yūre sīnerā yūre tuyarākuma. ĩgūsārē yū neō béobirikoā.

³⁸ Āmugasigū āārīdi yū gāāmerīrē irigu aarīgū meta iribu. Yūre iriudi gāāmerī gapure irigu aarībā. ³⁹ Yūre iriudi āsū gāāmemi. ĩgū yūre sīnerārē neō sugure yū dedeubirimakū gāāmemi. I āmū peremakū, yū ĩgūsārē masūmakū gāāmemi. ⁴⁰ Yūpu yūre iriudi āārīpererā yūre ĩgū magūrē ĩārā, yūre būremurā ĩgū merā perebiri okarire opamakū gāāmemi. Irasirigu i āmū peremakū, ĩgūsārē masūgukoā, āārīmi Jesús.

⁴¹ Jesús: “Yū āmugasigū merā dijaridea baari irirosū āārīgū āārā”, āārīrīrē pérā, judío masaka oparā ĩgūrē werewūama. ⁴² Āsū ārīma:

—¿Ī Jesús, José magū āārīberi? Marī ĩgū pagu, ĩgū pagore masīa. ¿Nasirigu ĩgū: “Āmugasigū āārīdi dijaribu”, āārīrī?

⁴³ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārī yujūmi:

—Musā yūre werewūarire pirika! ⁴⁴ Neō sugū ĩgū gāāmerō yūre tuyabirikūmi. Yūpu gapu yūre iriudi masaka yūre būremumakū irigu āārīmi. I āmū peremakū, yūre būremurārē masūgukoā. ⁴⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā āsū ārī gojanerā āārīmā: “Marīpu āārīpererārē buegūkūmi”. Irasirirā āārīpererā Yūpuya buerire pé būremurā, ĩgūyare masīrā yūre tuyarākuma.

⁴⁶ Neō sugū masakū Yūpūre ĩāgū māmī. Yū sugūta ĩgū merā āārīdi ĩgūrē masīa. ⁴⁷ Diayeta musārē werea. Yūre būremugū Yūpu merā perebiri okari opami. ⁴⁸ Yū baari irirosū āārīgū okari sīgū āārā. ⁴⁹ Musā ñekūsāmarā masaka marīrōgue manārē baanerā āārīmā. Irire baakererā, boanerā

āārīmá. ⁵⁰ Y_u ūmugasigue merā dijaridea baari gapure werea. Irire baagu, neō boabirikumi. ⁵¹ Y_u ūmugasigue merā dijaridea baari okari sīrī irirosū āārīgú y_uta āārā. I baarire baagu, Y_upu merā okanígukumi. I baari y_u sīrī, yaa d_upu āārā. I ūm_u marā Y_upu merā okanikōāburo, ārīgú, yaa d_upure sīgukoa, ārīmi Jesús.

⁵² Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka oparā Īgūsā basi gāme guaseo, āsū ārīma:

—¿Nasirigu marīrē Īgūya d_upure baadoreg_u sībukuri?

⁵³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Diyeta musārē werea. Y_u āārīpererā tīgū āārā. Musā yaa d_upure baamerā, yaa díre iirimerā okari opabea. ⁵⁴ Yaa d_upure baagu, yaa díre iirigu, Y_upu merā perebiri okari opami. I ūm_u peremakū, Īgūrē masūgukoa. ⁵⁵ Yaa d_upu diayema baari āārā. Yaa dí diayema iiriri āārā. ⁵⁶ Yaa d_upure baagu, yaa díre iirigu y_u merā oārō āārīmi. Y_ude Īgū merā oārō āārā. ⁵⁷ Y_upu y_ure iriudi okanígū āārīmi. Īgū okanígū āārīsīā, y_udere okanímakū yámi. Irasirigu y_ure baagure y_u irirosū okanímakū irigukoa. ⁵⁸ Y_u irire ārīgú, ūmugasigue merā dijaridea baarire werea. I baari, maná musā ñekūsāmarā baadea irirosū āārībea. Īgūsā irire baakererā, boanerā āārīmá. Ūmugasigue merā dijaridea baari gapure baaguno, okaníkōāgukumi, ārīmi Jesús.

⁵⁹ Jesús Capernaugue judío masaka nerērī wiigue buegu, irire weremi.

Jesús werenírīrē pérā perebiri okari opaburire weredea

⁶⁰ Īgū irasū ārī buemakū pérā, wárā Jesúre t_uyarā āsū ārī gāme wereníma Īgūsā basi:

—Īgū wereri marī pémakū, diasagorāa. ¿Noā ire bokatīūbukuri? ārīma.

⁶¹ Īgūsā werenírīrē Jesús pékōāmi. Irasirigu Īgūsārē sērēñami:

—¿Y_u wererire péduabirikuri? ⁶² Y_u āārīpererā tīgū y_u āārīderogue m_urītāmakū iārā, ¿naásū gūñabukuri musā? ⁶³ Ōāgū deyomarīgū masakare okarire sīmi. Īgūsāya d_upu gap_u Īgūsārē okamakū irimasīña máa. Y_u wererire pérā Ōāgū deyomarīgū okari sīrīrē opama. ⁶⁴ Irasū āārīkeremakū, gajirā musā merāmarā gap_u y_ure b_uremubema dapa, ārīmi Jesús.

Neōgoraguere Īgūrē b_uremumerā āārīmurārē, irasū āārīmakū Īgūrē wējēduarāguere Īgūrē ĩmubure masīsiayupu. ⁶⁵ Āsū ārīmi:

—Āsū ārī wereabu musārē. Neō sug_u Īgū gāāmerō y_ure t_uyabirikumi. Y_upu, y_ure b_uremumakū irigu āārīmi. Īgū irasiribirimakū, neō sug_uno y_ure b_uremubiribukumi, ārīmi Jesús.

⁶⁶ Īgū irasū ārīrīrē pérā, wárā Jesúre t_uyanerā neō t_uyanemobirima. ⁶⁷ Īgūsā irasirimakū iāgū, Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū buerārē sērēñami:

—¿Musāde y_ure t_uyaduúrā yári? ārīmi.

⁶⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro Īgūrē yujūmi:

—G_ua Op_u, ¿noārē g_ua t_uyabukuri? M_u wereri, guare Marīpu merā perebiri okari opamakū yáa. ⁶⁹ G_ua m_urē b_uremusiáa. G_ua ire masīsiáa. M_u oāgū, Marīpu iriudi āārā, ārīmi.

⁷⁰ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús guare ārīmi:

—Y_u musārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē beyebu. Y_u irasirik-eremakū, sug_u musā merā āārīgú wātīyagu āārīmi.

71 Jesús irasū āriḡū, Judare Simón Iscariote magārē āriḡū iriyupū. Judas pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā gua merā āārīkereḡu, Jesúre wējēduarāguere ĩḡārē ĩmubu āārīmí.

7

Jesús pagupūrā ĩḡārē b̄remud̄abiridea

1 Jesús masakare irire buedero p̄r̄u, Galilea nikūgue naḡū waami. Judío masaka oparā ĩḡārē wējēduarire masīḡū, Judea nikūguere āārīduabirimí. 2 Iripoere judío masaka ñekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, wiirigā irideare ḡūñarī bosenu ejaburo dupiyuro āārībā. 3 Irasirirā Jesús pagupūrā ĩḡārē ārīma:

—Ōōrē dujabita, Judeague bosenuērē ĩḡū waaka! Irasirirā irogue m̄u buerā m̄u turari merā iri ĩmurīrē ĩārākuma. 4 Masaka murē masīmakū gāameḡū, m̄u turari merā iri ĩmurīrē āārīpererā ĩūrō iri ĩmugā waaka! ĩḡūsā ĩāberogue iribirikōāka! ārīma.

5 ĩḡū pagupūrā āārīkererā, Jesúre b̄remubirima. 6 Irasirigū Jesús ĩḡūsārē ārīmi:

—Masaka ĩḡūsā yare masīburo d̄uyakōāa dapa. Musārē iri bosenuērē ĩārā waad̄uamakū ōāgorāa. 7 I ũm̄u marā musārē ĩaturibema. Yū gap̄ure ĩḡūsā ñerō irideare yū weremakū ĩaturima. 8 Musā bosenuērē ĩārā waaka! Yare yū waaburo d̄uyakoa dapa. Irasirigū iri bosenuērē ĩḡū waabea dapa, ārīmi Jesús.

9 ĩḡū irire ārādero p̄r̄u, Galileague dujami.

Jesús ĩḡūsā wiirigā iriri bosenuērē ĩḡū waadea

10 ĩḡū pagupūrā bosenuērē ĩārā waadero p̄r̄u, Jesúde masaka ĩmurō marīrō waami, ĩḡūsā ĩḡū waarire masībrikōāburo, āriḡū. 11 Iri bosenuērē judío masaka oparā ĩḡārē āmarā iriñūrā. Āsū ārī sērēñāñūrā:

—¿Noógue āārīkuri ĩḡū? ārīñūrā.

12 Wārā masaka Jesúyamarē werenīrā iriñūrā. Gajirā: “Ōāḡū āārīmi”, ārīñūrā. Gajirā gap̄u: “Ōāḡū meta, masakare ārīkatorik̄uḡū āārīmi”, ārīñūrā.

13 Judío masaka oparārē ḡuirā, āārīpererā péurogue: “Jesús āsū āārīmi”, ārī werebirīñūrā.

14 Jesús irogue eja, iri bosenu dekok̄uaripoe Marīp̄uya wiigue ñajāa, masakare buemi. 15 ĩḡū buemakū pérā, judío masaka oparā péguka, āsū ārīma:

—Īi buebiridi āārīkereḡu, ¿nasirigū ōārō masīrī?

16 ĩḡūsā irasū ārīmakū péḡu, Jesús ĩḡūsārē ārīmi:

—Yū bueri, yaa meta āārā. Yare iriudiya bueri gap̄u āārā. 17 Marīp̄u gāamerīrē iriduārā yū buerire pérā: “Marīp̄u ĩḡārē buedorerosūta buemi. ĩḡū gāamerō werebemi”, ārīrākuma. 18 Sugū ĩḡū gāamerō wereḡu, gajirārē: “ĩḡū ōārō weremi”, ārī b̄remumakū iriduagū āārīmi. Gajigū Marīp̄u ĩḡārē iriudi gāamerīrē wereḡu gap̄u masakare: “Marīp̄u ōātarimi”, ārī b̄remumakū yāmi. ĩḡū ārīkatori marīrō diayeta wereḡu āārīmi.

19 Moisés Marīp̄u doreri gojadea pūrē musārē pídi āārīmí. Musā gap̄u neō sugū iri dorerire iribeā. ¿Nasirirā musā yare wējēduari? ārīmi.

20 Masaka ĩḡārē ārīma:

—M̄u wātī ñajāsūdi āārā. ¿Noā murē wējēduari?

21 Jesús ĩḡūsārē ārīmi:

—Suñarō siñajārīnu āārīmakū yu sugu pūrīrikugare taumakū ĩārā, musā āārīpererā ĩgukakōābu. ²² Iripoegue Moisés musā pūrā ũmarē ĩgūsāya dupuma gasirogārē* wiiridoredi āārīmí. ĩgū irire doreburo dupiyuro musā ñekūsāmarā irasirisianerā āārímá. Irasirirā musā majrīgārē su mojóma pere gají mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā ĩgūsā deyoadero puru siñajārīnu āārīkeremakū, ĩgūsārē irasirináa. ²³ Irasirirā Moisés dorederosūta irirā, siñajārīnu āārīkeremakū musā majrīgā ũmarē ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiria. Siñajārīnu āārīmakū yu sugure āārīpereri ĩgūya dupumarē oāmakū iribu. ¿Nasirimurā yu merā guari musā? ²⁴ Musā yu irideare ĩādero puru: “Ñerō irimi”, ārī werewuabirikōāka! Yu irideare oārō keoro pémasí odorāgue wereníka! ārīmi Jesús.

Jesús amugasigüe merā aaribú, ārī weredeá

²⁵ ĩgū irasū āārīpoere gajirā Jerusalén marā āsū ārī wereníma:

—¿Ī marī opará wējēduagu meta āārīrī? ²⁶ ĩgū āārīpererā ĩūrōgue buegu yámi. Suguno gaputa ĩgūrē gajino neō ārībema. Gajipoe irirā marī opará: “Ī diayeta Cristo, Marīpu iriudi āārīmí”, ¿ārī guñabukuri? ²⁷ Marī ĩ aariderore masía. Cristo, Marīpu iriugu gapure aarimakū, ĩgū āārīderoquere masībirikoa. Irasirigu Cristo āārībirikumi ĩ, ārīma.

²⁸ Jesús Marīpuya wiigue bueripoe ĩgūsā irasū ārī werenímakū pégu, buro busuro merā āsū ārī weremí:

—Musā yure masía, ārā. ĩgū aariderodere masía, ārā. Yu gāāmerō aaribiribu. Yure iriudi keoro irigu āārīmí. Musā ĩgūrē masíbea. ²⁹ Yu ĩgū purogue āārīdi āārīsīā, ĩgūrē masía. ĩgūta yure iriumi, ārīmi Jesús.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē peresu iriduakererā, ñeābirima. ĩgū ñerō tariburinu duyabu dapa. Irasirirā ĩgūrē ñeābirima. ³¹ Gajirā wārā masaka ĩgūrē buremuma. Āsū ārīma:

—Neō sugu, ĩ nemorō Marīpu turari merā iri ĩmugū mámi. Irasirigu ĩ Cristo, Marīpu iriudi āārīmí.

Fariseo bumarā Jesúre peresu iridoredea

³² Fariseo bumarā, masaka Jesúre: “Ī Marīpu iriudi āārīmí”, ārīrīrē péñurā. Irasirirā ĩgūsā paía opará merā Marīpuya wiire korerā surarare ĩgūrē ñeā, peresu iridorerā iriuidiñurā.

³³ Irasirigu Jesús masakare āsū ārīmi:

—Yoaweyaripoe musā merā āārīgukoa. Puru yure iriudi purogue waagukoa. ³⁴ Yu āārīburore musā waamasībirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa.

³⁵ ĩgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka opará ĩgūsā basi āsū ārī gāme sērēñama:

—ĩgū marīrē: “Yure musā neō bokabirikoa”, ārīgū, ¿noógue waagukuri? ¿ĩgū judío masaka griego āārīrōgue makārī waanerā purogue griego masakare buegu waabukuri? ³⁶ ĩgū marīrē: “Yu āārīburore musā waamasībirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa”, ārīrī, ¿naásū ārīduaro iriyauri? ārīma.

* **7:22** Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē ĩgū pūrā ũmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmí. Puru iri dorerire Moisére pidi āārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturarā iri dorerire irirā, ĩgūsā pūrā ũmarē su mojóma pere gají mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā ĩgūsā deyoadero puru irasū yáma.

Jesús okari sīrī dekomarē weredea

³⁷ Īgūsā bosenu iritūnurīnu dupanugora āārīmakū, Jesús wāgānugā, buro busuro merā masakare āsū ārī weremi:

—Nemesiburā yu p̄rogue iirirā aarika! ³⁸ Marīp̄ya werenirī gojadea p̄gue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yure b̄remurāya yuj̄p̄ūrārīguere okari sīrī deko ūmayoro irirosū āārīnīkōārokoa”, ārī gojasūdero āārībū, ārīmi.

³⁹ Jesús irire ārīgū: “Yure b̄remurā Ōāgū deyomarīgūrē oparākuma”, ārīgū irimi. Jesús ūmugasigū m̄rītaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū ejabirimi dapa.

Masaka dukawaridea

⁴⁰ Jesús ārīrīrē pérā, gajirā āsū ārīma:

—Ī diayeta Marīp̄ya kerere weredupiyurimasū: “Marī p̄ro aaribu āārāyupu”, Īgūsā ārīdī āārīmi.

⁴¹ Gajirā āsū ārīma:

—Ī, Cristo Marīp̄u iriudi āārīmi.

Gajirā gapu:

—Cristo, ŷnasiribu Galileamu āārībukuri? ārīma. ⁴² Marīp̄ya werenirī gojadea p̄gue āsū gojasūdero āārībū: “Cristo Marīp̄u iriubu, opu David parāmi āārīturiagu āārīgukumi. David deyoadea makā Belén wāikari makāgue deyoagukumi”, ārī gojasūdero āārībū.

⁴³ Irasirirā Jesúre surosū gūñabirisīā, gāme dukawariakōāma. ⁴⁴ Surāyeri Jesúre ñeā, peresu iridukakererā, iribirima.

Judío masaka oparā Jesúre b̄remubiridea

⁴⁵ Irasirirā Marīp̄ya wiire korerā surara Jesúre ñeādorera iriunerā, paia oparā, fariseo bumarā p̄rogue goedujāañurā. Īgūsā goedujajamakū ĩarā, Īgūsārē sērēñañurā:

—ŷNasirirā Jesúre ñeā, āiribirari?

⁴⁶ Surara Īgūsārē yuj̄ñurā:

—Neō sugu Īgū irirosū werenīgū mámi.

⁴⁷ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā Īgūsārē ārīñurā:

—ŷMūsāde Īgū ārīkatori merā weremakū: “Diayeta weremi”, ārī b̄remurī?

⁴⁸ Neō sugu marī oparā, neō sugu gua fariseo bumarā Īgūrē b̄remugū mámi.

⁴⁹ Sīsā masaka gapu Īgū wererire b̄remurā, Marīp̄u Moisére doreri pídeare masībema. Wajamoāsūmurā āārīma.

⁵⁰ Nicodemo fariseo bumū iro dupiyuro ñami merā Jesúre ĩāgū ejadi, Īgūsā merā āārīyupu. Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Īgūsārē ārīyupu:

⁵¹ —Marīrē doreri āsū ārā. Sugu masakū Īgū irideare weremakū marī péburo dupiyuro Īgūrē: “Ñerō iribū”, ārī wajamoāmasībea, ārīyupu.

⁵² Īgū irasū ārīmakū pérā, āsū ārī yuj̄ñurā:

—Mude Īgū irirosū Galileamu āārīrī? Marīp̄ya werenirī gojadea pūrē bueka! Iri pūrē buegu: “Neō sugu Galileamu Marīp̄ya kerere weredupiyurimasū mámi”, ārī masīgukoa.

Ūmū merā ñerō irigore weresādea

⁵³ Īgūsā irasū ārādero p̄ru, Īgūsāya wiirigū dujāakōāñurā.

8

1 Jesús gapu útāu Olivos wāikudigue waami. 2 Gajinu gapu boyoripoe āārīmakū, Marīpuya wiigie waami doja. Īgū ejamakū ĩārā, masaka āārīpererā ĩgū pūro nerēma. Irasirīgu eja doa, ĩgūsārē buenugāmi. 3 Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigu igo marāpu āārībi merā igo ñerō irigore bokajañurā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigie āārīpererā masaka ĩūrō igore āñajāntū, Jesúre ārīma:

4 —Buegu, igo marāpukugo āārīkerego, gajigu merā ñerō irigore bokajabu. 5 Moisés Marīpu doreri gojadea pūgue igo nomeō irirosū irigonorē útāyeri merā dea wējēdoredi āārīmī. Mukoa, ¿naásū ārīrī?

6 “¿Naásū yujugukuri?” ārīrā, ĩgūrē irasū ārī sērēñadima. “Īgū keoro yujubirimakū, marī oparāguere weresārākoa”, ārī gūñañurā. Īgūsā irasū sērēñamakū pégu, Jesús gapu muúbia doaja, nikūgue ĩgūya mojósrū merā gojami. 7 Īgūsā ĩgūrē sērēñaduúbirimakū pégu, Jesús wāgānugā, āsū ārīmi:

—Musā merāmu ñerō iribino igore útāye merā deapūroriburo.

8 Irasū ārī odo, dupaturi muúbia doaja, nikūgue gojami doja. 9 Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā ñerī irideare pémasī, gūyasīrīrī merā, murā sugu pūru, gajigu pūru wiriapūrorima. Irasirirā Jesúre sugūta nomeō iro dujago merā pīkōā, waakōāma. 10 Jesús wāgānugā, igore ārīmi:

—¿Noogue āārīrī murē weresānerā? ¿Neō sugu murē wajamoādoregu márī?

11 —Māmi, yu Opu, ārī yujumo.

Igo irasū ārīmakū, Jesús igore ārīmi:

—Yude murē wajamoādorebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerīrē neō irinembirikōāka!

Jesús i ũmu marārē sīāgori sīgū āārīrīmarē weredea

12 Jesús dupaturi masakare āsū ārī weremi:

—Yu i ũmu marārē sīāgori sīgū āārā. Yure tūyarā nañtārōgue āārīrā irirosū āārībema. Boyorogue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā yu okari sīrīrē oparākuma.

13 Īgū irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā ārīma:

—Mu basi mu āārīrikurire werea. Irasiriro mu werenírī neō wajamáa.

14 Jesús ĩgūsārē āsū ārī yujumi:

—Yu aariderore, yu waaburodere yu masīa. Musā gapu irire neō masībea. Irasirigu yu basi yu āārīrikurire werekeremakū, yu werenírī diayeta āārā.

15 Musā i ũmu marā irirosū yure werewuáa. Yu gapu neō sugure musā irirosū werewuabea. 16 Yu masaka āārīrikurire: “I gapu ōāa, i gapu ōābea”, ārīgū, keoro ārā. Yu sugata yu gāamerō irire ārībea. Yupu yure iriudi merā irire irasū yāa. 17 Musārē doreri gojadea pūgue āsū ārā: “Pērā masaka ĩgūsā ĩādeare surosū weremakū: ‘Diayeta āārā’, ārī būremurō gāāmea”, ārī gojasūdero āārībú. 18 Yu basi yu āārīrikurire werea. Yupu yure iriudide yu āārīrikurire weremi, ārīmi.

19 Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Noogue āārīrī mupu?

Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Musā yure, Yupudere masībea. Yure masīrā, Yupudere masīboayo.

20 Jesús irasū ārī weregu, Marīpuya wiigie āārīmī. Masaka niyeru sīrā, ĩgūsā sārī kūmarī pūro āārīmī. Īgū ñerō tariburinu ejabiribu dapa. Irasirirā neō sugu ĩgūrē ñeā, peresu iribirima.

Jesús: “Y_u waaburore musā waamasībirikoa”, āri weredea

²¹ Jesús dupaturi judío masaka oparāre weremi:

—Y_u āāriderogue waagukoa. Y_u waadero p_uru, musā y_ure āmarākoa. Musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa. Y_u waaburoguere musā waamasībirikoa.

²² Īgū irasū ārimakū pérā, gāme sērēñama:

—¿Nasirigu: “Y_u waaburoguere musā waamasībirikoa”, āriī? ¿Īgū basi wējē boagukuri irasū ārigū?

²³ Jesús Īgūsārē ārimi:

—Musā gap_u i ūmugue āārīrā, i ūm_u marā āārā. Y_u gap_u ūmugasigue āārīdi, i ūm_u meta āārā. ²⁴ Irasirigu musārē: “Musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa”, ārāb_u. Musā: “Y_u Īgū āārā*”, āri wereadeare b_uremubirisā, musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa.

²⁵ Irasū ārigū pérā Īgūrē sērēñama:

—¿Noāno āārīī m_u?

Jesús Īgūsārē y_ujumi:

—Buenagāgūgueta musārē: “Y_u Īgū āārā”, āri weresiabu. ²⁶ Y_u musāyamarē, musā ñerō iridea waja musārē wajamoāburire wereduari, wāri āārā. Y_ure iriudi gap_u diaye weremi. Irasirigu Īgū weremakū y_u pédea ditare musā i ūm_u marārē werea, ārimi.

²⁷ Jesús: “Y_ure iriudi”, ārigū, Īgū Pagureta werenīgū irimi. Īgūsā gap_u irire pémasībirima. ²⁸ Irasirigu Jesús Īgūsārē ārimi:

—Y_ure āārīpererā tīgūrē musā curusague pábiatū āiwāgūnūrākoa. Musā irasū irirā: “Y_u Īgū āārā”, āri wereadeare: “Diayeta āārā”, āri masīrākoa. Y_u gāāmerō neō iribi, irasū āārīmakū Y_up_u y_ure buedea ditare y_u wereg_u āārīrīrē masīrākoa. ²⁹ Y_ure iriudi y_u merā āārīmi. Īgū gāāmerī ditare irinía. Irasirigu Īgū y_ure neō béobemi.

³⁰ Jesús irasū ārimakū pérā, wārā masaka Īgūrē b_uremuma.

Jesús Marīp_u pūrāyamarē, ñerō iririmasāyamarē weredea

³¹ Jesús, judío masaka: “Marīp_u iriudi āārīmi”, āri b_uremurārē āsū ārimi:

—Y_u werenīrīrē b_uremuduumerā, diayeta y_u buerā āārā. ³² Irasirirā diayema āārīrīrē masīrākoa. Irire masīrā, ñerō iririre pirirākoa. Moāboeanerā musā op_ure wirianerā irirosū āārīrākoa.

³³ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē ārima:

—G_ua Abraham parāmerā āārīturiarāgue āārā. Irasirirā neō gajirāyarā Īgūsārē moāboerā āārībea. Irasirigu: “Moāboeanerā musā op_ure wirianerā irirosū āārīrākoa”, ārigū, ¿naásū ārīduagu irasū āriī m_u?

³⁴ Jesús Īgūsārē ārimi:

—Diayeta musārē werea. Āārīpererā ñerīrē irirā, ñerīrē iridoreguyarā Īgū dokamārā irirosū āārīma. ³⁵ Sug_u moāboegu wīi op_u magū irirosū neō āārībemi. Wīi op_u magū gap_u Īgū pag_uya wīim_u āārīnīkōākumi. ³⁶ Y_u, ūmugasigue āārīgū magū āārā. Irasirigu musārē ñerīrē iridoreguyarā irirosū āārībirimakū irigu, diayeta moāboeanerā musā op_ure wirianerā irirosū āārīmakū irigukoa. ³⁷ Y_u musā Abraham parāmerā āārīturiarire masīa. Irasū

* **8:24** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīp_ure sērēñadi āārīmi: “Israel bumarā y_ure: ‘Mu iriudi wāi, ¿naásū āārīrī?’ āri sērēñamakū, ¿naásū āri weregukuri?’” Marīp_u Īgūrē āsū āri di āārīmi: “Y_u wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū āri wereka: ‘YO SOY y_ure musāguere weredoregu iriumi’, ārika!” āri di āārīmi. “YO SOY EL QUE SOY”, āri rō: “Y_u āārīnīgūta āārā, o Īgūta āārā y_u”, āri duaro yāa.

ãārīkererã, musã yu wererire péduabea. Irasirirã yure wējēduáa. ³⁸ Yurpu yure masĩmakū irideare musārē werea. Musã gapu musãpu dorerire yáa.

³⁹ Īgūsã Īgūrē ārĩma:

—Abraham gũa ñekū ãārĩdi ãārĩmĩ.

Jesús gapu Īgūsārē ārĩmi:

—Musã diayeta Abraham parãmerã ãārĩturiarã ãārĩrã Īgū iriunaderosũta irĩkũboayo. ⁴⁰ Yurpu yure diaye wererire musārē yu werekeremakū, yure wējēduáa. Abraham gapu musã irirosũ neõ irasirirĩdi ãārĩmĩ. ⁴¹ Musã musãpu irirosũta yáa.

Īgū irasũ ārĩmakū pérã, ārĩma:

—Gũa, pagu marĩrã irirosũ ãārĩbea. Marĩpu suguta gapu ãārĩmi.

⁴² Jesús Īgūsārē ārĩmi:

—Yurpu diayeta musãpu ãārĩmakū, musã yure maĩboayo. Yu Īgū merã ãārĩdita õõ musã purogue aarĩbũ. Yu gããmerõ aarĩbirĩbũ. Yurpu yure iriumi. ⁴³ ¿Nasirirã yu wererire pémasĩberĩ musã? Musã yu wererire péduabirĩsĩã, pémasĩbea. ⁴⁴ Musãpu wãtĩ ãārĩmĩ. Musã Īgũyarã ãārã. Irasirirã Īgū gããmerĩrē irĩduáa. Neõgoragueta masakare wējēbéodi ãārĩgũ yámi. Īgũguere diayema neõ máa. Irasirĩgu Īgū neõ diayemarē werebemi. Neõgoraguere masakare ārĩkatorĩrorĩdi ãārĩmĩ. Irasirĩgu Īgū irasũ ārĩkatorĩkũgu ãārĩsĩã, ārĩkatori ditare weremĩ. ⁴⁵ Yu gapu diayemarē werea. Irasirirã yu wererire pérã, musã irire buremubea. ⁴⁶ ¿Noã yure: “Mu ãsũ irĩgu, ñerõ irĩabu”, ārĩ masĩbukuri? Yu musãrē diayemarē werekeremakū, ¿nasirirã yu wererire buremuberĩ? ⁴⁷ Yurpu pũrã Īgū werenĩrĩrē péma. Musã gapu Īgū pũrã ãārĩbirĩsĩã, irire péduabea, ārĩmi Jesús.

Cristo Abraham dupiyuro ãārĩdeamarē weredea

⁴⁸ Jesús irasũ ārĩmakū pérã, judío masaka Īgūrē ārĩma:

—Gũa: “Mu Samariamu, wãtĩ ñajãsũdi ãārã”, ãrĩrã, diayeta ārĩrã yáa.

⁴⁹ Jesús Īgūsārē ārĩmi:

—Yu wãtĩ ñajãsũdi ãārĩbea. Yu iriri merã masaka Yurpũre: “Õãtaria mu”, ārĩmakū yáa. Musã gapu yu iririre iãkererã: “Ñerĩrē irĩgu ãārĩmĩ”, ãrã. ⁵⁰ Yure: “Õãrõ yáa”, ārĩ buremurãrē ãmabea yu. Yurpu gapu masakare yure buremumakū gããmemi. Īgũta yu iririre Īgũ, yure: “Õãrõ yáa”, ārĩmi. ⁵¹ Diayeta musãrē werea. Yu wererire irĩgu neõ boabirĩkumi.

⁵² Īgū irasũ ārĩmakū pérã, Īgūrē ārĩma:

—Dapagora gũa ire masĩa. Mu wãtĩ ñajãsũdi ãārã. Abraham iripogue boakõãdi ãārĩmĩ. Marĩpũya kerere weredupiyunerãde boakõãnerã ãārĩmã. Mu gapu: “Yu wererire irĩgu neõ boabirĩkumi”, ãrã. ⁵³ ¿Gũa ñekū Abraham nemorõ ãārĩrĩ mu? Īgū, Marĩpũya kerere weredupiyunerãde boakõãnerã ãārĩmã. ¿Noã ãārĩrĩ mu irasũ ārĩ weregu?

⁵⁴ Jesús Īgūsārē ārĩmi:

—Yu, yu basi õãrõ werenĩrĩ wajamãa. Yurpu gapu musã: “Gũapu ãārĩmĩ”, ārĩgũ gapu yure õãrõ weremĩ. ⁵⁵ Musã gapu Yurpũre neõ masĩbea. Yu Īgūrē masĩa. Yu: “Īgūrē masĩbea”, ārĩgũ, musã irirosũ ārĩkatorĩkũgu ãārĩbukoa. Yu gapu Īgūrē õãrõ masĩa. Irasũ ãārĩmakū, Īgū wererire yáa. ⁵⁶ Musã ñekū Abraham yu i ãmũgue aarĩburire masĩdi ãārĩmĩ. Irasirĩgu yu aarĩmakū Īgũ, burõ usũyari merã ãārĩdi ãārĩmĩ.

⁵⁷ Īgūsã Jesũre ārĩma:

—Mu cincuenta bojori opabirikeregu, ¿nasirigu Abrahārē ĩādi āārībukuri?

⁵⁸ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Abraham dupiyuro āārīdi yuta āārā.

⁵⁹ ĩgū irasū ārīmakū péra, ĩgūsā utāyeri āi, ĩgūrē dea wējēduamakū, Marīpaya wiigue āārādi ĩgūsā watope duriwiriakōāmi.

9

Deyoaguguetā koye ĩāmasībire Jesús taudea

¹ Gajinū Jesús maague waagū, deyoaguguetā koye ĩāmasībire bokajami.

² Gua ĩgūrē ĩārā, Jesūre sērēñabu:

—Buegu, ¿noā ñerō iridea waja ĩgū koye ĩāmasībire deyoayuri? ¿ĩgū pagusāmarā ñerō iridea waja, o ĩgū basi ĩgū ñerō iridea waja ĩgūrē irasū waayuri? ārību.

³ Jesús guare ārīmi:

—ĩgū ñerō iridea, ĩgū pagusāmarā ñerō iridea ĩgū deyoaguguetā koye ĩāmasībire āārīmakū iribiribu. Marīpu ĩgū turari merā ĩgūrē ōārī iririre masakare ĩmugakumi. Irasirigu ĩgū koye ĩāmasībire deyoami. ⁴ Ūmū merā masaka moāmasīrā irirosū dapagora Marīpu yare iriugu pídeare marīrē iriro gāāmea. Ūnami merā moāmasīmerā irirosū purugue ĩgū pídeare irimasībirikoa pama. ⁵ Yū i ūmuguerē āārīgú, masakare sīāgori sīgū āārā. Irasirigu ĩgūsārē Marīpure masīmakū yāa, ārīmi.

⁶ Irasū ārī odo, nikūgue sīkure eomeépī, iri merā morē, koye ĩāmasībire koyeguerē túwākāmi. ⁷ Irasiri odo, ĩgūrē ārīmi:

—Siloé wāikuri deko gobegue ĩgūsā iridea gobegue mūya koyere koegu waaka! ārīmi. “Siloé”, ārīrō: “Iriugu”, ārīduaro yāa.

ĩgū irasū ārīmakū pégu, koye ĩāmasībire irogue ĩgūya koyere koegu waakōāmi. Koe odo, koye ĩāmasīgūgue dujariyupu. ⁸ ĩgūya wiigue dujamakū, ĩgūya wii puro āārīrā, iro dupiyuro ĩgū niyeru sērēdi āārīmakū ĩānerā, sērēñañurā:

—¿ĩi dupiyuro niyeru sērē doanídita āārīrī?

⁹ Gajirā ārīñurā:

—ĩgūta āārīmi.

Gajirā gapū ārīñurā:

—ĩgū āārībemi. ĩgū irirosū deyogu āārīmi.

ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, koye ĩāmasībire āārādi gapū āsū ārīyupu:

—ĩgūta āārā yū.

¹⁰ ĩgū irasū ārīmakū, masaka ĩgūrē sērēñañurā:

—Mu ĩāmasībiriadi āārīgú, ¿nasirigu dapagorare irasū ĩāmasīrī?

¹¹ ĩgūsārē yujuyupu:

—Jesús wāikugu ĩgūya sīku nikū merā moāmorē, yū koyere túwākāmi. Túwākā odo, yare: “Siloé wāikuri deko gobegue ĩgūsā iridea gobegue mūya koyere koegu waaka!” ārāmi. Yū irogue waa, koyere koe odo, ĩāmasīpuroriabu.

¹² ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūrē sērēñañurā doja:

—Murē irasiriadi, ¿noógue āārārī?

—Masībirikoa. Noó āārīgú āārīkumi, ārīyupu.

Fariseo bumarā koye ĩāmasībire āārīdire sērēñadea

13 Pɔrɔ ɪgʊsā koye ɪāmasɪbiridire fariseo bumarā pɔroge āīāñūrā. 14 Jesús ɪgʊya siku nikū merā moāmōrē, koye ɪāmasɪbire taudeanu judío masaka siñajārɪnɔ āārɪbú. 15 Irasirirā fariseo bumarā koye ɪāmasɪbiridire sērēñañūrā:

—¿Nasirigu dapagorare ōārō ɪārɪ?

ɪgʊsārē yɔjɔyɔpɔ:

—Sugɔ ɪgʊya siku nikū merā moāmōrē, yaa koyere túwākāmi. Irasirigu yaa koyere koadero pɔrɔ, ɪāmasɪpɔrorɪbɔ.

16 ɪgʊ irasū ārɪmakū, surāyeri fariseo bumarā merāmarā ārɪñūrā:

—ɪgʊrē irasiridi, marɪ siñajārɪnɔrɪma dorerire iribi āārɪmi. Irasirigu Marɪpɔ iriudi āārɪbemi.

Gajirā gapɔ ārɪñūrā:

—ɪgʊ ñerō iriguno āārɪgʊ, i iri ɪmurɪrē irimasɪbiriboayɔpɔ. Irasirirā ɪgʊsā surosū gʊñabirɪsɪā, dukawarɪñūrā. 17 Irasirirā dupaturi koye ɪāmasɪbiridire sērēñañūrā doja:

—Mukoa, ¿naasū ārɪrɪ mūrē koye ɪāmasɪmakū iridire?

ɪgʊ yɔjɔyɔpɔ:

—ɪgʊ Marɪpɔ kerere weredupiyugɔ āārɪmi, ārā yɔ, ārɪyɔpɔ.

18-19 Judío masaka oparā gapɔ: “ɪ koye ɪāmasɪgʊ, dupiyuro koye ɪāmasɪbi āārɪdi āārɪbemi”, ārɪ gʊñadiñūrā. Irasirirā ɪgʊ pagusāmarārē siiu, sērēñañūrā:

—“¿ɪ mɔ magū neō deyoaguguetā koye ɪāmasɪbi āārɪdi āārɪmi”, ārɪrɪ? ɪgʊ diayeta koye ɪāmasɪbiridi āārɪgʊ, ¿nasiri dapagorare ōārō ɪāmasɪrɪ?

20 ɪgʊ pagusāmarā yɔjɔñūrā:

—Ire gɔa masɪā. ɪɪ gɔa magūta āārɪmi. ɪgʊ deyoaguguetā koye ɪāmasɪbiridita āārɪmi. 21 ɪgʊ dapagora koye ɪāmasɪrɪ gapɔre, ɪgʊrē ɪāmakū irididere masɪbea. ɪgʊrē sērēñāka! Buguro āārɪmi. ɪgʊ basi musārē yɔjɔmasɪmi.

22 Judío masaka oparā dupiyurogue āsū ārɪñūrā:

—Jesúre: “Marɪpɔ iriudi Cristo āārɪmi”, ārɪgʊnorē marɪ nerērɪ wiirigue neō ñajādorebirikōārā! ārɪñūrā. Irasirirā, ɪgʊsā ārɪdeare pēnerā āārɪsɪā, koye ɪāmasɪbiridi pagusāmarā ɪgʊsārē gʊigorañūrā. 23 Irasirirā ɪgʊsārē: “Buguro āārɪmi. ɪgʊrē sērēñāka!” ārɪñūrā.

24 Judío masaka oparā irire pērā, dupaturi koye ɪāmasɪbiridire siiu, ɪgʊrē ārɪñūrā doja:

—Marɪpɔ mɔ wererire pémi. Irasirigu ɪgʊ péurogue gɔare diaye wereka! Gɔa ire masɪā. Jesús ñerō irigu āārɪmi.

25 ɪgʊsā irasū ārɪmakū pégu, ɪgʊsārē āsū ārɪ yɔjɔyɔpɔ:

—Jesúre ɪgʊ ñegū, o ōāgʊ āārɪrɪrē masɪbirikoa yɔ. I ditare masɪā. Yɔ dupiyuroguere koye ɪāmasɪbi āārɪbú. Dapagorare ɪāa, ārɪyɔpɔ.

26 ɪgʊ irasū ārɪmakū pērā, dupaturi ɪgʊrē sērēñañūrā doja:

—¿Nasiriri ɪgʊ mūrē? ¿Nasirigu ɪgʊ mūrē koye ɪāmasɪmakū iriri?

27 ɪgʊ yɔjɔyɔpɔ ɪgʊsārē:

—Irireta musārē weresiabɔ. Yɔ irasū ārɪ werekeremakū, musā gapɔ yɔ wererire péduabirabɔ. ¿Nasirirā dupaturi yɔ irire weremakū péduari? ¿Musāde ɪgʊ buerā āārɪduakuri?

28 ɪgʊ irasū ārɪmakū pērā, ɪgʊrē turiñūrā:

—Mɔ ɪgʊ buegu āārā. Gɔa gapɔ Moisés gojadeare buerā āārā. 29 Ire gɔa masɪā. Marɪpɔ Moisére weredi āārɪmi. Jesúre iriudi gapɔre gɔa masɪbea.

30 ɪgʊsā irasū ārɪmakū, ɪgʊsārē āsū ārɪ yɔjɔyɔpɔ:

—Musā irasū ārimakū, pégukakōākoa. Īgū yare koye iāmasīmakū irikere-makū, musā ĩgūrē iriudire masībea, ārā. ³¹ Marī ire oārō masīa. Marīpu ñerō irirā ĩgūrē sērēmakū pébemi. ĩgūrē buremugū, ĩgū dorerire irigure ĩgū sērērī ditare pémi. ³² Marī neō sugū deyoaguguetā koye iāmasībire iāmakū irigu āārīrērē pébea. ³³ Marīpu Jesúre iriubirimakū, yare koye iāmasīmakū iribiriboañumi, āriyupu.

³⁴ Īgū irasū ārimakū pérā, ārīñurā:

—Mū deyoaguguetā ñerī merā deyoadi āārīkeregu, ¿irire wereduarī guare buebu? ārīñurā.

Irasirirā judío masaka nerērī wiigūe ĩgūrē ñajādorebiriñurā.

Jesús ĩgūyare pémerā koye iāmasīmerā irirosū āārīma, ārī weredea

³⁵ Jesús koye iāmasībiridire ĩgūsā béowiudeare pémi. Irasirigu ĩgūrē bokajagu, sērēñami:

—¿Marīpu magū āārīpererā tīgūrē buremurī mu?

³⁶ Īgū Jesúre ārimi:

—Yū Opū, ¿noā āārīrī ĩgū? Wereka yare! ĩgūrē masīgū, buremugura.

³⁷ Jesús ĩgūrē ārimi:

—Mū ĩgūrē iāsiāa. Yū mu merā werenīgū, ĩgūta āārā.

³⁸ Irire ārimakū pégu, Jesús puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē:

—Yū Opū, murē buremua, ārimi.

³⁹ Pūru Jesús āsū ārimi:

—Yū masaka irideare: “I gapū oāa, i gapū oābea”, ārīgū, i āmūguere aaribú. Yūpu gāāmerīrē masīmerā, koye iāmasīmerā irirosū āārīma. Irasirigu koye iāmasīmerā irirosū āārīrārē ĩgū gāāmerīrē masīburo, ārīgū, “Gua oārō masīa”, ārī gūñarā gapūre koye iāmasīmerā irirosū waaburo, ārīgū aaribú.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri fariseo bumarā ĩgūrē ārīma:

—¿Mū irire ārīgū, guadere: “Koye iāmasīmerā irirosū āārā”, ārīgū yári?

⁴¹ Jesús ĩgūsārē ārimi:

—Musā koye iāmasīmerā irirosū Yūpu gāāmerīrē masīmerā āārīrā, musā ñerī iridea wajare opabiribukoa. “Gua oārō masīa”, ārīrā āārīsīā, musā ñerō iridea wajare opāa dapa, ārimi.

10

Jesús oveja korerimasū iririkuri keori merā weredea

¹ Jesús irire ārī odoadero pūru, keori merā āsū ārī weremi:

—Diayeta musārē werea. Oveja korerimasū ĩgūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajāgū irirosū iribino, yajarimasū āārīkumi. Makāpuro marīrōgue ñajākumi. ² Makāpuro ñajāgū gapū oveja korerimasū āārīkumi. ³ Makāpurore koregu tūpākumi, oveja korerimasūrē ñajāridoregu. Oveja korerimasū ñajāmakū, oveja ĩgū werenīmakū pékuma. ĩgūyarārē ĩgūsā wāi merā oekumi. Irasū oegu, ĩgūsārē siu wiukumi. ⁴ ĩgūyarā āārīpererārē oe, siu wiu odo, ĩgūsārē dupiyuwāgākumi. Oveja ĩgū werenírīrē masīrā āārīsīā, ĩgūrē tuyakuma. ⁵ Gajigure ĩgūsā iāmasībire tuyabirikuma. ĩgū werenírīrē masīmerā āārīsīā, ĩgūrē gūi ũmaduriwāgākōākuma.

⁶ Jesús iri keori merā ĩgūsārē weremakū pérā gapū pémasībirima. “Āsū ārīduaro irikoa i”, ārīmasībirima.

Jesús ovejare oārō koregu irirosū āārīrīmarē weredea

⁷ Irasirigu Jesús Īgūsārē werenemomi doja:

—Diayeta musārē werea. Y_H ovejare duripiri sārīrō makāpuro irirosū āārā.

⁸ Āārīpererā ñerā y_H dupiyuro aarinerā, yajarimasā irirosū āārīma. Yaarā oveja irirosū āārīrā gapu Īgūsārē pébema. ⁹ Y_H makāpuro irirosū āārā. Yure b_uremurā iri makāpurore ñajārā irirosū āārīma. Īgūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja güiro marīrō Īgūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajārā, wirirā Īgūsā baaburi bokarā irirosū āārīrākuma.

¹⁰ Yajarimasā ovejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aarīma. Y_H gapu Īgūsārē okarire opamakū irigu aaribú. Āārīpereri oārīrē opaburo, ārīgū, aaribú. ¹¹ Y_H ovejare oārō koregu irirosū āārā. Ovejare oārō koregu wējēsūbu āārīkoregu, Īgūsārē béobirikumi. Īgūsā oārō āārīburire boabosagukumi. ¹² Gajigu moārīmasū gapu Īgū moāwajatarī ditare güñami. Ovejare oārō koregu irirosū āārībemi. Oveja Īgūyarā āārībema. Irasirigu makānūmu diayée ovejare ñeā wējēgū aarimakū Īgū, ovejare béo, güi ūmaduriwāgākōāmi. Īgūsārē béowāgādero puru, makānūmu diayée ovejare ñeāmakū Īārā, gajirā oveja ūmasiriwāgākōāmi. ¹³ Moārīmasū Īgū moāwajatarī ditare gāamemi. Irasirigu ovejare Īgūsā oārō āārīburire güñabemi.

¹⁴⁻¹⁵ Y_H ovejare oārō koregu irirosū āārā. Y_H yure masīmi. Y_Hde Y_H yure masīa. I irirosū yaarā ovejare y_H masīa. Yaarāde yure masīma. Irasirigu y_H okarire maibe. Īgūsā oārō āārīburire boabosagukoa. ¹⁶ Gajirā oveja gajī duripiri sārīrō marā irirosū āārīma. Īgūsāde yaarā āārīma. Īgūsādere āīgukoa. Y_H werenīrē pérākuma. Irasirirā yaarā āārīpererā su buta āārīrākuma. Y_H suguta Īgūsārē koregukoa.

¹⁷ Yaarā oārō āārīburire boabosagukoa. Y_H okarire maībi āārīsīā, irasirigukoa masā, dupaturi okabu. Y_H irasiribu āārīmakū, Y_H yure maīmi. ¹⁸ Y_H gāāmerōmerā, neō sugu yure boamakū irimasībiribukumi. Y_H gāāmerō merā boagukoa. Y_H turaro merā y_H gāāmerīrē irimasīgū āārīsīā, y_H gāāmerō merā boa, puru masāgukoa. Y_H yure irireta iridoremi, ārīmi Jesús.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka dupaturi surosū Īgūrē güñabisīā, dukawarima.

²⁰ Gajirā wārā Īgūsā merāmarārē Īgūyamarē ārīma:

—Īgū wātī ñajāsūdi, niāsūgū yāmi. ¿Nasirirā Īgūrē péri musā?

²¹ Gajirā gapu ārīma:

—Wātī ñajāsūdi, Īgū irirosū oārō werenībiribukumi. Koye Īāmasībidere Īāmakū irimasībiribukumi, ārīma.

Judío masaka Jesúre gāāmerīde

²² Puibu āārīmakū, Jerusalégue judío masaka bosenu irima. Iripegue marā Marīpuya wiire iripeodeare güñarī bosenu āārībú. ²³ Iri bosenārē Jesús, Pórtico de Salomón wāikuri taribu Marīpuya wii turo biaña marīrī taribugue waagorenami. ²⁴ Irogue Īgū āārīmakū Īārā, judío masaka oparā Īgū puro nerē, Īgūrē sērēñama:

—¿Naásū āārīmakū guare oārō diaye weregukuri? ¿M_H Cristo, Marīpu iriudita āārīrī?

²⁵ Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musārē weresiabu. Musā gapu y_H wererire b_uremubea. Y_H, Y_H yure dorerosūta Īgū turari merā iri Īmurīrē irinagū yāa. I merā y_H āārīrikurire masīsūa. ²⁶ Y_H Īgū turari merā iri Īmurīrē Īakererā, musā gapu yure b_uremubea. Musā yaarā āārībisīā, yure b_uremubea. Y_H dupiyuro werederosūta musā

gajiguyarā oveja irirosū āārā. ²⁷ Yaarā oveja yu werenírírē masīma. Yu ĩgūsārē masīa. Irasirirā yure tuyama. ²⁸ Yu ĩgūsārē umugasigue perebiri okari opamakū yāa. Irasirirā perebiri peamegue neō waabirikuma. Yu ĩgūsārē korea. Gajirā ĩgūsārē neō yure emamasībema. ²⁹ Yuṙu ĩgūsārē yure sīdi āārīmī. ĩgū āārīpererā nemorō turagu āārīmī. ĩgūde ĩgūsārē koremi. Gajirā ĩgūsārē neō ĩgūdere emamasībema. ³⁰ Yu, Yuṙu merā suguta āārā, āārī Jesús.

³¹ ĩgū irasū āārimakū pérā, dupaturi judío masaka utāyeri āāma, ĩgūrē dea wējēduarā. ³² ĩgūsā irasiriduamakū ĩgū, Jesús ĩgūsārē āārīmi:

—Yu, Yuṙu yure dorerosūta wāri ĩgū turari merā iri ĩmurírē iribṙ. Mūsā irire ĩbṙ. ¿Nēeno yu iridea waja mūsā yure utāyeri merā dea wējēduari?

³³ ĩgūsā ĩgūrē āārīma:

—Mu ōārō iriri waja guā murē utāyeri merā dea wējēduabea. Mu Marīṙure ñerō werenírī waja murē utāyeri merā dea wējēduāa. Mu masakū āārīkeregu: “Marīṙu āārā yu”, āārī werenía.

³⁴ ĩgūsā irasū āārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āārīmi:

—Marīṙu āsū āārīdi āārīmī ĩgū mūsārē doreri gojadea pūgue: “Mūsā yu irirosū āārā”, āārīdi āārīmī. ³⁵ Marī ire masīa. Marīṙu ĩgūya werenírī gojadea pūgue āārīdi diayeta āārā. Marīrē neō irire: “Diaye āārībea”, āārī masīña máa. Irasiriro iri pūguere ĩgūya kerere pérārē: “Yu irirosū āārīma”, āārīdi diayeta āārā.

³⁶ Marīṙu yure beyesīā, i umuguerē iriumi. Irasū āārīkeremakū: “Yu Marīṙu magū āārā”, āārīdea waja mūsā gapu yure: “Marīṙure ñerō wereními”, āārā. ¿Nasirirā yure irasū āārīdi mūsā? ³⁷ Yuṙu yure dorerosūta ĩgū turari merā yu iri ĩmubirimakū ĩārā, yu wereri gapure bṙremubirikōāka! ³⁸ Yuṙu yure dorerosūta yu iri ĩmumakū ĩārā, yu wererire bṙremubirikererā, yu iriri gapure: “Marīṙu turari merā iriri āārā”, āārī bṙremuka! Mūsā irire āārī bṙremurā, Yuṙu yuguerē ōārō āārírírē, irasū āārīmakū yu ĩgū merā suguta āārírírē masírākoa.

³⁹ ĩgū irasū āārimakū, ĩgūrē peresu iriduārā ñeāduarā iriadima doja. ĩgū gapu ĩgūsārē duriwiriakōāmi.

⁴⁰ Wiriā, Juan masakare wāiyerṙroriderogue dia Jordán wāikudiya gaji koepugue dupaturi waa, iroguē dujami. ⁴¹ Masaka wārā ĩgūrē ĩārā ejama. Āsū āārīma:

—Juan masakare wāiyedi Marīṙu turari merā iririre iri ĩmubirikeregu, āārīpereri Jesúyamarē weredeā diayeta āārā, āārīma.

⁴² Irasirirā wārā iroguere Jesúre bṙremuma.

11

Lázaro boadea (Lc 10.38-42)

¹⁻² Iripoere Betania wāikuri makāmu Lázaro wāikugu pūrīrikugu iriyupu. Iri makā, ĩgū tīrā nome María, Marta wāikurāya makā āārībú. María marī Opṙu Jesúsya gubure sūrōrī merā piupeo, igo poari merā túkoebo āārīmó. ³ Lázaro pūrīrikumakū ĩārā, ĩgū tīrā nome gajirā merā Jesúre kere iriuiñurā:

—Guā Opṙu, mu maīgū pūrīrikugu yāmi, āārī kere iriuiñurā.

⁴ Jesús iri kerere pégu, āārīmi:

—Iri pūrīrī ĩgūrē boamakū iriburi āārībea. Iri merā Marīṙu masakare ĩgū turarire ĩmugukumi. ĩgū irire ĩmugū, yu ĩgū magū āārírírē, ĩgū turari opagu āārīrdere ĩmugukumi.

5-6 Irasirigu Jesús Martare, igo pagumore, Lázaro bure maĩsĩa, Lázaro pũrĩrikuri kere péadero puru, penu ĩgũ aãrĩrõguere dujanemomi. 7 Penu puru guare ĩgũ buerãrẽ ārĩmi:

—Nãka, dupaturi Judea nikũgue waarã doja!

8 Gũa ĩgũrẽ ārĩbu:

—Buegu, irinũgue marĩ irogue aãrĩmakũ, judío masaka murẽ útãyeri merã dea wejẽduama. ¿Nasirigu mu irogue dupaturi waaduari?

9 Gũa irasũ ārĩmakũ, Jesús keori merã guare aũũ ārĩ weremi:

—Sunurẽ pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari horagora aãrã. Irasirirã, i umũguere siãgori aãrĩyumakũ, iri boyori merã masaka noó waaró waarã, gubutuabirikuma. 10 Nãmi merã siãgori marĩrõ waarã gapu gubutuama.

11 ĩgũ irire ārĩ odo, guare ārĩmi:

—Marĩ merãmu Lázaro kãrĩakõãmi. Yu ĩgũrẽ yobegu waagũkoa.

12 Gũa ĩgũrẽ ārĩbu:

—Gũa Opũ, Lázaro kãrĩmakũ, ĩgũ sĩrĩrĩ tarirokoa, ārĩbu.

13 Jesús: “Kãrĩakõãmi”, ārĩgũ, ĩgũ kõmoadeare weregu iridi aãrĩmĩ. Gũa gapu: “Ĩgũ kãrĩrĩrẽ weremi”, ārĩ gũñadibu. 14 Irasirigu Jesús pémasĩma õãrõ guare weremi:

—Lázaro boakõãmi. 15 Yu usũyãa, yu marĩrõ boami. ĩgũ boari merã musã yure buremunemorãkoa. Nãka, marĩ ĩgũrẽ ĩãrã! ārĩmi.

16 Jesús irire ārĩmakũ pégu, Tomás “Sũduadi” ĩgũsã ārĩgũ guare ārĩmi:

—Marĩ Jesús merã waarã! ĩgũ irogue boamakũ, marĩde ĩgũ merãta boakõãrã!

Jesús boanerãrẽ masãmakũ irigu, okari siãgũ aãrĩrĩmarẽ weredea

17 Jesús Betaniague ejamakũ, iro marã ĩgũrẽ werema:

—Wapikũrinũ taria, Lázaro dagure ĩgũsã yáadero puru, ārĩma.

18 Betania, Jerusalén purõgã, pe kilómetro gaji kilómetro deko yoaro aãrĩbũ.

19 Irasirirã judío masaka wãrã Lázaro boadea kerere pẽrã, Marta, Mariare ĩãrã waañurã, ĩgũsãrẽ ĩã gũñaturaburo, ārĩrã. 20 Jesús ĩgũsã purõ ejaburi kerere pégo, Marta ĩgũrẽ bokatĩrĩgõ aarimó. María gapu wiigueta dujakõãdeo aãrĩmó.

21 Marta Jesús purõ ejago, ĩgũrẽ ārĩmo:

—Yu Opũ, mu õõgue aãrĩmakũ, yu pagumu boabiriboadi aãrãmi. 22 Yu masĩa. Mu Marĩpũre sërẽmakũ, aãrĩpereri mu sërẽrõsũta irigũkumi.

23 Jesús igore ārĩmi:

—Mu pagumu dupaturi okagũkumi.

24 Igo ĩgũrẽ ārĩmo:

—Yu masĩa. I umũ peremakũ aãrĩpererã boanerã masãmakũ, ĩgũde dupaturi okagũkumi.

25 Igo irasũ ārĩmakũ, Jesús aũũ ārĩmi:

—Yu boanerãrẽ masãmakũ irigu, ĩgũsãrẽ okari siãgũ aãrã. Yure buremugũ boadigue aãrĩkeregu, okagũkumi. 26 Irasirirã okarã yure buremurãno neõ boabirikuma*. ¿Mu ire buremurĩ?

27 Igo ĩgũrẽ ārĩmo:

—Yu Opũ, murẽ buremua. Mu, Cristo Marĩpũ magũ, i umũgue aarigũkumi, ĩgũsã ārĩdi aãrã.

* **11:26** Jesús: “Okarã yure buremurãno neõ boabirikuma”, ārĩgũ, ĩgũsã umũgasigue perebiri okaburire, perebiri peamegue neõ waabiriburire werenĩgũ irimi.

Jesús Lázaro ya dɔpɔre yáadea masãgobe pɔro oredea

28 Marta irasũ ãrĩ odo, igo pagumu Mariare siiugo waamo. Gajirã péberogã igore ãsũ ãrĩyupo:

—Marĩrẽ buegu ejasiami. Murẽ siiuami.

29 Igo irasũ ãrĩmakũ pégo, mata María ĩgũ pɔroque mumurõ merã aarimó.

30 Jesús makãgue ejabirimi dapa. Marta ĩgũrẽ bokatĩrĩaderogueta ããrĩmĩ.

31 Judío masaka wiigwe Mariare ĩã gũñaturaburo, ãrĩrã, igo merã ããrãnerã, igo mumurõ merã waamakũ ĩãrã, igore tɔyawãgãñurã. “Igo pagumu yãa masãgobegue orego waagó irikumó”, ãrĩ gũñãñurã.

32 María Jesús pɔroque ejago, ĩgũrẽ ĩã, ĩgũ guburi pɔro ñadukupuri merã ejamejã:

—Yũ Opũ, mũ òõgue ããrĩmakũ, yũ pagumu boabiriboadi ããrãmi, ãrĩmo.

33-34 Igo, igore tɔyanerã merã oremakũ ĩãgũ, Jesús buró bopoña, bɔjawereri merã ĩgũsãrẽ ĩã:

—¿Noógue ĩgũrẽ yãari mũsã? ãrĩ sãrẽñami.

ĩgũsã ĩgũrẽ ãrĩma:

—Gua Opũ, ĩãgũ aarika!

35 Jesús oremi.

36 ĩgũ oremakũ ĩãrã, judío masaka ãrĩma:

—Īãka! Noópagora ĩgũrẽ maĩayuriye!

37 Gajirã ĩgũsã merãmarã gapũ ãrĩma:

—Koye ĩãmasĩbire ĩãmakũ iridi ããrĩmĩ. ¿Lázaro boaburi dupiyuro ĩgũrẽ ĩãgũ taukõãboayuri?

Jesús Lázaro masũdea

38 Jesús buró bɔjawereri merã masãgobe pɔro waami. Iri gobe ùtãtore ããrĩbũ. Iri gobe ñajãrõrẽ wãri majĩ ùtã majĩ merã biasũbu.

39 Jesús ãrĩmi:

—Ètã majĩrẽ ãi weanúka!

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, Marta boadi tĩgõ ãrĩmo:

—Yũ Opũ, ĩgũya dɔpɔ daro ùrĩasiakuyo. Wapikũrinũ tarisiãa, ĩgũ boadero pũũ.

40 Jesús gapũ igore ãrĩmi:

—Murẽ wereabu: “Yũre burẽmugõ Marĩpũ turarire ĩãgokoa”, ãrãbu.

41 ĩgũ irasũ ãrĩ odomakũ, ĩgũsã ùtã majĩrẽ ãi weanúka. Jesús ãmugasigue ĩãmu, Marĩpũre ãsũ ãrĩmi:

—Au, yũ sãrẽrĩrẽ mũ pésiabu. Irasirigu mũrẽ: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sĩa. 42 Yũ masĩa. Yũ mũrẽ sãrẽrĩrẽ irasũ pãnĩkõãa. Yũ irire masĩkeregu, òõ nĩrã yũ mũ iriudi ããrĩrĩrẽ masĩburo, ãrĩgũ, ĩgũsã péuroque mũrẽ: “Yũ sãrẽrĩrẽ mũ pésiabu”, ãrĩ werea.

43 Irasũ ãrĩ odo, Jesús buró busuro merã ãrĩmi:

—Lázaro, irore wirika!

44 ĩgũ irasũ ãrĩmakũta, masãgobegue wiririmi. ĩgũya mojõrĩ, guburire surĩ gasiri merã dũrasũdi, ĩgũya diapure surĩro gasiro merã òmasũdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesús ĩgũsãrẽ:

—Kuranoka ĩgũ waamakũ! ãrĩmi.

Judío masaka oparã Jesúre ñeãdũadea
(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Wárã judío masaka María merã masãgobegue wapikunerã Jesús iriadeare iãrã, ìgürë buremuma. ⁴⁶ Gajirã ìgüsã merãmarã gapu fariseo bumarã purogue waa, Jesús iriadeare ìgüsãrë wereñurã. ⁴⁷ Irasirirã fariseo bumarã, irasũ ããrĩmakũ paia oparã gajirã judío masaka oparã merã nerë, ãsũ ãrĩ werenĩñurã:

—¿Nasirirãkuri marĩ? Jesús wãri turari merã iri ìmugũ yãmi. ⁴⁸ Marĩ ìgürë: “Iropata irika!” ãrĩbirimakũ, ããrĩpererã masaka ìgürë buremurãkuma. Irasirirã romano marã oparã aarirãkuma, Marĩpuya wiire béo, marĩrë marĩya nikürë emamurã, ãrĩñurã.

⁴⁹ Sugũ ìgüsã merãmu, Caifãs wãikugũ iri bojorire paia opu ããrĩmĩ. ìgüsã irire irasũ ãrĩmakũ pégu, ìgüsãrë ãrĩyupu:

—Musã irima ããrĩpererire neõ masĩbea. ⁵⁰ Ire pémasĩbea. Sugũta marĩ judío masakaya ããrĩburire boabosamakũ õãrokoa. ìgũ boabirimakũ, marĩ ããrĩpererã judío masaka gapu perekõãbukoa.

⁵¹ ìgũ Jesús judío masakaya ããrĩburire boabosaburire weregũ, ìgũ basi gũñarĩ merã irasũ ãrĩbiriyupu. Iri bojorire ìgũ paia opu ããrĩmakũ, Marĩpu ìgürë irire ãrĩmakũ iriyupu. ⁵² Jesús boagu, judío masakaya ããrĩburire, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpererã Marĩpu pũrã ããrĩperero ããrĩrãdere ìgüsãya ããrĩburidere boami, su buta ããrĩburo, ãrĩgũ. ⁵³ Caifãs ìgüsãrë irasũ ãrãdero puru: “¿Nasiri Jesús wereñurãkuri marĩ?” ãrĩ werenĩrã iriñurã.

⁵⁴ Jesús, ìgüsã ìgürë wējẽduarire masakõãmi. Irasirigu judío masaka oparã ìrũrogue neõ waagorenabirimi. Judea nikũma makã, masaka marĩrõ purõ ããrĩrĩ makã Efraim wãikuri makãgue waakõãmi. Irogue gũ ìgũ buerã merã dujami.

⁵⁵ Iripoeere pascua bosenu gũ judío masaka bosenu ããrĩburo mérõgã duyabu. Irasirirã bosenu dupiyuro masaka wãrã gaji makãrĩ marãde Jerusalẽgue iri bosenuamarë baaburo dupiyuro Marĩpu dorederosũta koerã waama ìgũ ìgüsãrë: “Nerĩ opamerã, õãrã ããrĩma”, ãrĩ ìãburo, ãrĩrã. ⁵⁶ ìgüsã irogue ejarã, Jesũre ãmagorenañurã. Marĩpuya wiigũ ããrĩrã, ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Naásũ gũñarĩ? ¿Bosenurë ìãgũ aarigukuri, o aaribirikuri?

⁵⁷ Paia oparã, fariseo bumarã masakare doreñurã. ãsũ ãrĩñurã:

—Jesũ ããrĩrõrë masĩrã, guare wereka! ìgürë ñeã, peresu iriduarã irasũ ãrĩñurã.

12

María Jesúya guburire sãrõrĩ piupeodea (Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Su mojõma pere gaji mojõ suru pẽrẽbejarinañĩ pascua bosenu waaburi dupiyuro Jesús Betaniague waami. Iri makã, Lázaro boadiguere Jesús masũdiya makã ããrĩbũ. ² Irogue Jesũre bosenu iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro ìgũ merã baa doami. Guade ìgüsã merã baabu. ³ Gũ ìgüsã merã baaripoe María suru sãrõdiru wãdiru su litro deko opadirure Jesús purõ ãija, ìgũya guburire piupeomo. Iri sãrõrĩ “nardo” wãikuri sãrõrĩ, gajino merã morẽna marĩrĩ, wajapari sãrõrĩ ããrĩyuro. Irire piupeo odo, igoya poañapu merã ìgũya guburire túkoemo. Iri wii ããrĩperero sãrõseyakõãbu.

⁴ Igo irasirimakũ ìãgũ, gũ Jesús buerã watopemu Jesũre wējẽduarãguere ìgürë ìmubu Judas Iscariote ãsũ ãrĩmi:

⁵ —¿Nasirigo i sūrōrīrē duabirari? Irire duago, trescientos narī moādea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyerure boporārē sīboakuyo, ārīmi.

⁶ Yajarikusīā, irasū ārīmi. Boporārē iritamuduhagu meta āārīmī. Īgū ghaya niyeru ajurore koregh āārīmī. Iri ajurogue ghā niyeru duripirire yajanokōāmi.

⁷ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Iropata ārīka! Igo iri sūrōrī duripiadeare yare piupeego, ĩgūsā yare yāaburi dupiyuro iriburire irasū yāmo.

⁸ Boporā musā merā āārīnikōārākuma. Yu gapu musā puro āārīnībirikoa.

Judío masaka oparā Lázarore wējēduadea

⁹ Jesús Betaniague āārīrī kerere pérā, judío masaka wárā irogue ĩgūrē ĩārā aarirā, ĩgū ditare ĩārā aaribirima. Lázaro boadiguere Jesús masūdidere ĩārā aarimā. ¹⁰⁻¹¹ Jesús ĩgūrē masūmakū ĩādero puru, wárā judío masaka paía oparā bueri gapure tayanemobiri, Jesúre bremupuroriñurā. Irasirirā paía oparā Jesúre wējēduarosūta Lázarodere wējēduañurā.

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Gajinu gapu wárā masaka Jerusalēgue pascua bosenurē ĩārā ejanerā, Jesús irogue waaburi kerere péñurā. ¹³ Irasirirā beje pū diti āiwāgā, ĩgūrē āsū ārī gaguinī bokatīrīrā aarimā:

—Marī Opure usuyari sīrā! Īi Marīpu marīrē taugu iriudi oārō aariburo. ĩgū marī Israel bumarā Opūta āārīmi, ārīma.

¹⁴ Jesús burrore bokaja, ĩgū weka marībejami. Irasirigu Marīpuya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta irimi. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

¹⁵ Jerusalén marā güibirikōāka!

Īāka! Musā Opū burro weka peyawāgārīmi, ārī gojasūdero āārībú.*

¹⁶ Gha ĩgū buerā iri gojadeare pémasībiribu. “Dapagora Jesús iri gojaderosūta irigh yāmi”, ārī güñabiribu. Ūmugasigüe ĩgū marīadero puru, iri gojadeare güñaboka, pémasību. “Marīpuya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre waabu”, ārī güñabu.

¹⁷ Jesús Lázarore ĩgūsā yāadea gobere wiridore, ĩgūrē masūmakū ĩānerā gajirārē ĩgūsā ĩādeare wererā irima. ¹⁸ Irasirirā wárā masaka Lázarore Jesús masūdea kerere pénerā āārīsīā, Jesúre bokatīrīrā aarimā. ¹⁹ ĩgūsā irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā ĩgūsā basi āsū gāme ārī werenīñurā:

—Īāka! Āārīpererā ĩgū merā dita waarā yāma. Marī neō ĩgūsā iririre kāmutamāsībea.

Suryeri griego masaka Jesúre ĩāduadea

²⁰ Jerusalēgue pascua bosenu āārīmakū, Marīpure bremurā ejanerā watopere surāyeri griego masaka āārīmā. ²¹ ĩgūsā Jesúre ĩāduarā, Felipere wererā aarimā. Felipe Betsaida wāikuri makāmu āārīmī. Betsaida, Galilea nikūgue āārīrī makā āārībú. Āsū ārīma ĩgūrē:

—Jesúre ĩāduakoa gha.

²² ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Felipe Andrére weregu waami. Irasirirā ĩgūsā pērāgueta Jesúre wererā waama. ²³ Jesús, griego masaka ĩgūrē ĩāduarire pégu, guare ārīmi:

* 12:15 Zac 9.9

—Mérōgā duyáa yu āārīpererā tīgū boa, masā, ūmugasigū mārīburo. ²⁴Diayeta musārē werea. Oteri yere otebirimakū, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero p̄r̄u, yeba poekague boa, p̄r̄u puri wiri, wári duka sīkoa. ²⁵Sugū ĩgū i ūmugue okarire maĩgūno, perebiri peamegue waagakumi. ĩgū i ūmugue okarire maĩbi gapu ūmugasigū perebiri okari opagakumi. ²⁶Yu dorerire iriduagu, yare tayaburo. Yare tayagu, yu āārīburoguere yu merā āārīgukumi. Yurū yu dorerire irigūre: “Ōārō irigū yāmi”, āri, ĩgūrē ōārō irigukumi.

Jesús ĩgū boaburire weredea

²⁷Dapagorare yu burō bujawereri merā āārā. ¿Naāsū ārīgukuri? “Au, yu ñerō tariburore tauka!” ¿ārīgukuri? Irire ārībea. Ñerō taributa i ūmugūere aaribú, ārīmi. ²⁸Irasū āri odo, ĩgū Paḡre: “Au, mu turagu āārīrīrē masakare ĩmuka!” ārīmi.

ĩgū irasū ārīmakū, Marīpu ūmugasigū āārīgū werenírīrē pébu. Āsū ārīmi:

—Yu turagu āārīrīrē masakare ĩmusiabu. Irire dupaturi ĩmugara doja.

²⁹Masaka irogue āārīrā ĩgū werenírīrē pérā, ārīma:

—Bupu busukumi.

Gajirā ārīma:

—Marīpure wereboegu Jesúre wereníami.

³⁰Jesús gapu āsū ārīmi:

—Yurū irire werenígū, yare pédoregu meta wereníami. Musā gapure pédoregu wereníami. ³¹Dapagorare waarī merā, i ūmu marā ĩgūsā ñerī iridea waja wajamoāsūrākuma. Irasū āārīmakū, ñegu i ūmu marārē doregu beosūgakumi. ³²Curusague ĩgūsā yare pábiatu, āiwāgūnūmakū, āārīpererā masakare siuguko, yu merā āārīburo, ārīgū.

³³Irasū ārīgū, ĩgū curusague boaburire weregu irimi. ³⁴ĩgū ārīrīrē pérā, masaka ĩgūrē ārīma:

—Marīpuya werenírī gojadea pūgue ĩgūsā bue ĩmumakū pébu. “Marīpu iriudi Cristo okanikōāgakumi”, āri bue ĩmuma. ¿Nasirigu mu gapu: “Āārīpererā tīgūrē curusague pábiatu, āiwāgūnūrākuma”, ārīrī? ¿Noā āārīrī āārīpererā tīgū?”

³⁵ĩgūsā irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—Yu masakare sīāgori sīgū āārā. Yoaweyaripoe musā purogue āārīgukoa dapa, Marīpure masīburo, ārīgū. Irasirirā sīāgori merā ōārō waamasirā irirosū āārīka! Naitīārōgue waagorenagūno, ĩgū waaburore neō masībirikumi.

³⁶Yu musārē sīāgori sīgū āārīgū musā merā āārā, Marīpure masīburo, ārīgū. Irasirirā, musā merā yu āārītūnuburo dupiyuro yare baremuka! Yare baremurā, boyorogue āārīrā irirosū, yaarā āārīrākoa.

Irasū āri odo, ĩgūsārē duriwāgākōāmi.

Judío masaka Jesúre baremubiridea

³⁷Jesús wári Marīpu turari merā iri ĩmumakū ĩakererā, ĩgūrē baremubirima.

³⁸Marīpuya werenírī gojadea pūgue Isaías gojaderosūta irima. Āsū āri gojadi āārīmi Isaías:

Gua Opu, masaka gua muya kere wererire pékererā, baremubema. Mu turari merā mu iri ĩmurīrē ĩakererā: “Gua Opu iriri āārā i”, ārībema, āri gojadi āārīmi.✧

³⁹ĩgūsā Marīpure baremumasībirideadere Isaías gajirogue Marīpuya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojadi āārīmi:

40-41 Marīpu Īgūsārē koye ĩāmasīmerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī. Īgūyare pémasībirimakū iridi āārīmī.

Irasirirā Īgū turari merā iri ĩmurīrē ĩākererā, irire neō ĩāmasībema. Īgūyare pékererā, irire neō pémasībema. Īgūrē neō būremudūabema.

Īgūrē būremumakū, Īgūsārē taubukumi, ārī, Isaías Jesús turarire, Īgū gos-esiririre ĩādi āārīsā, irasū ārī gojadi āārīmī.*

42 Gajirā Jesúre būremubirikeremakū, wārā judío masaka, Īgūsā oparāgueta Īgūrē būremuñurā. Irasū būremukererā, fariseo bumarārē gūisā, gajirārē Jesúre Īgūsā būremurīrē werebiriñurā. Fariseo bumarā Īgūsārē: “Neō marī judío masaka nerērī wiigue ñajānemobirikōāka!” ārībukuma, ārīrā, irasiriñurā.

43 Irasirirā Jesúre būremukererā, gajirā masaka, Marīpu nemorō Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārīmakū gāāmeñurā.

Masaka Jesús wererire péduabiri waja wajamoōsūrākuma, ārī gojadea

44 Jesús masaka péburo, ārīgū, būro būsuro merā āsū ārī weremī:

—Yure būremugū yu ditare būremubemi. Yurū yure iriudidere būremumi.

45 Yure ĩāgū, yure iriudidere ĩāmi. 46 Yu sīāgori sīgū āārīgū i ũmūguere yure būremurā yure iriuidere masīmerā irirosū āārībirikōāburo, ārīgū aaribú. Irasirirā naĩfārōgue āārīrā irirosū āārībirikuma. 47 Yu wererire pékererā, irire irimerārē yu wajamoōbirikoa. Yu i ũmūguere masakare wajamoōgū aaribiribu. Ubu gapu taugu aaribú, Īgūsā perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū. 48 Yure gāāmemerā, yu wererire péduamerā wajamoōsūrākuma. Īgūsārē wajamoōbu, Yurū āārīmī. I ũmū peremakū, yu Īgūya werenīrī wererire pébiridea waja Īgūsārē wajamoōgukumi. 49 Yu gāāmerō werebea. Yurū yure iriudi Īgū weredorerosūta werea. Īgū yure buedorerosūta buea. 50 Yurū dorerosūta irigūno, ũmūgasigue perebiri okarire opagukumi. Irasirigu Yurū yure weredorerosūta māsārē werea, ārīmi Jesús.

13

Jesús Īgū buerāya guburire koedea

1 Pascua bosenū waaburo mérōgā dūyabu. Jesús i ũmūrē wiri, Īgū Pagu pūro waaburo mérōgā dūyarire masīsiami. Īgūyarā i ũmūgue āārīrārē neō maĩduúbirimi. Īgūsārē būro maĩrīrē ĩmuburo mérōgā dūyabu.

2-4 Wātī Judare Simón Iscariote magūrē Īgūya gūñarīgue Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmudoresiadi āārīmī. Jesús Īgū Pagu pūro merā aarideare, pūrū Īgū irogue waaburire masīmi. Marīpu Īgū Pagu āārīpererārē dorebure pídeadere masīmi. Irasirigu gua Īgū buerā merā baa doanīadi, wāgānūgā, Īgūya surīro wekamañerē túwea, túkoeri gasiro merā Īgūya yujurure suami. 5 Sua odo, soropa merā deko piusā, guare Īgū buerārē guaya guburire koenūgāmi. Sugūya guburire koe odo, Īgū suadea gasiro merā túkoemi. Gajirāya guburidere irasū dita irimi.

6 Īgū Simón Pedroya guburire koebu irimakū ĩāgū, Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yū Opū, zyaa guburire koeri mu?

7 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Dapagora yu iririre mu pémasībea. Pūrugue pémasīgukoa.

8 Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yaa guburire mu neō koebirikoa.

Jesús Īgūrē ārīmi:

—Mūrē yu koebirimakū, yaagu āārībirikoa.

⁹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yu Opu, yaa guburi ditare koebirikōāka! Yaa guburire koegu, yaa mojōrī, yaa dipurudere koeka!

¹⁰ Īgū irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi:

—Sugu masakū oārō guuadigue dupaturi guuabirikumi. Naagorena odoadero puru, Īgūya guburi ditare koekumi. Āārīpererā musā gurari marīrā irirosū āārā. Irasū āārīkeremakū, sugu musā merāmu űegū, gurarikugū irirosū āārīmi.

¹¹ Jesús, Judas Īgūrē wējēduarāguere Īgūrē ĩmuburire masīsiami. Irire masīsiā: “Sugu musā merāmu űegū, gurarikugū irirosū āārīmi”, ārīgū irimi.

¹² Guaya guburire koe odo, Īgūya wekamañerē sāña, ĩgū doaderogue dupaturi eja doaja, guare āsū ārīmi:

—¿Yu musārē dapagora iririre pémasīrī musā? ¹³ Musā yure: “Guare buegu, gua Opu āārā”, ārīrā, keoro werea. Diayeta yu musārē buegu, musā Opu āārā. ¹⁴ Yu musārē buegu, musā Opu āārīkeregu, musāya guburire koeabu. Irasirirā musādere musāya guburire gāme keoro gāāmea. ¹⁵ Musā gāme iritamamakū gāāmegū, musārē irasiri ĩmuabu, yu musārē iriaderosūta iriburo, ārīgū. ¹⁶ Diayeta musārē werea. Neō sugu moāboerimasū, ĩgū opu nemorō āārībirikumi. Sugu iriusūdi, ĩgūrē iriudi nemorō āārībirikumi. ¹⁷ Musā ire pémasīrā, ire irirā, usayari merā āārīrākoa.

¹⁸ Yu irire ārīgū, musā āārīpererārē ārībea. Yu beyenerārē masīa. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta keoro waarokoa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yu merā baaguta yure ĩaturigu dujami”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁹ I waaburi dupiyuro yu musārē werea. Irasirirā yu weredea keoro waadero puru: “Īgū āārā yu*”, ārīdeare bñremurākoa. ²⁰ Diayeta musārē werea. Yu iriunerārē oārō merā bokatīrīñeāgūno, yudere bokatīrīñeāmi. Yure oārō merā bokatīrīñeāgū, yure iriuididere bokatīrīñeāmi, ārīmi Jesús.

Judas Jesure wējēduarāguere ĩgūrē ĩmuburire weredea

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Irasū ārī odo, Jesús buro bujawereri merā āārīmi. Guare pémasīma oārō āsū ārī weremi:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā merāmu yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi.

²² Īgū irasū ārīmakū pérā, gua: “¿Noārē irasū ārīrī?” ārīrā, gāme ĩā oya doanību. ²³ Yu Juan, Jesús buegu ĩgū maīsūgū, ĩgū purogā doabu. ²⁴ Simón Pedro ĩgūya mojō merā yure soepumi, Jesure ĩgū irasū ārīrīrē sērēñadoregu.

²⁵ Irasirigu yu Jesús purogā gāme doaweya, ĩgūrē sērēñabu:

—Yu Opu, ¿noā āārīrī ĩgū?

²⁶ Jesús yure ārīmi:

—Yu pārūrē moāwa, yosa, ĩgūrē sīgukoa. Īgūta āārīmi yure ĩmubu.

* **13:19** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpure sērēñadi āārīmi: “Israel bumarā yure: ‘¿Mu iriudi wāi naāsū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naāsū ārī weregukuri?’” Marīpu ĩgūrē āsū ārīdi āārīmi: “Yu wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriumi’, ārīka!” ārīdi āārīmi. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Yu āārīngūta āārā, o ĩgū āārā yu”, ārīduaro yāa.

Irasū āī odo, pārūrē moāwa, yosa, Judare Simón Iscariote magūrē sīmi.
²⁷ Judas ire ñeāmakū, mata wātī ĩgūguere ñajādi āārīmī. Irasirigū Jesús Judare āīmi:

—Mū iriburire iripurumuka!

²⁸ Jesús ĩgūrē irasū āārīrērē pékererā, gūa irogue baa doanīrā irire pémasībiribu. ²⁹ Surāyeri gūa āsū āī gūñabu: “Judas gūa niyerure koregū āārīmi. Irasirigū Jesús ĩgūrē gūa bosenū baaburire wajaridoregū iriuamī, o boporārē niyerure sīdoregū iriuamī”, āīrbū. ³⁰ Judas iri pārūrē moāwa, yosadeare ñeā odogūta gūa pūrogue āārīdi wiriakōāmi. ĩgū wiriaripoe ñamigue āārībū.

Jesús maama dorerire weredea

³¹ Judas waadero pūru, Jesús guare āīmi:

—Dapagora Marīpu yū āārīpererā tīgū yū turagu āārīrērē masakare ĩmugukumi. Irasū āārīmakū, yū merā ĩgū turagu āārīrēdere ĩmugukumi. ³² Yū merā ĩgū turagu āārīrērē ĩmugū, yū turagu āārīrēdere ĩmugukumi. Dapagorata iripurumugukumi. ³³ Yaarā, yūre péka! Yoaweyaripoeta mūsā merā āārīgukoa. Mūsā yūre āmarākoa. Irasirigū yū judío masakare dupiyurogue āārīderosūta dapagora mūsādere: “Yū waaburore mūsā waamasībea”, āī werea. ³⁴ Maama dorerire mūsārē pīgura. Āsū āā. Gāme maīka! Yū mūsārē maīrōsūta gāme maīka! ³⁵ Mūsā gāme maīmakū ĩārā, āārīpererā masaka mūsārē yū buerā āārīrērē masārākuma, āīmi Jesús.

Jesús Pedroro: “Yūre masīkeregū: ‘Masībea’, ārīgukoa”, āī weredea
 (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simón Pedro Jesúsre sērēñami:

—Yū Opū, ¿noogue waagukuri mū? āīmi.

Jesús ĩgūrē āīmi:

—Yū dapagora waaburoguere mū yū merā waamasībea. Pūru yū pūrogue waagukoa.

³⁷ ĩgū irasū āārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē āīmi:

—Yū Opū, ¿nasiribu dapagorata yū mū merā waamasībirikuri? ĩgūsā yūre wējēduakeremakū, yū mūrē bēobirikoa. Mūya āārīburire boabosagukoa.

³⁸ Jesús ĩgūrē āīmi:

—“Mūya āārīburire boabosagukoa”, āā mū. ¿Āārīrōta yūre iribosagukuri? Diayeta mūrē werea. Āgābo wereburo dupiyuro mū yūre űrea gajirārē: “ĩgūrē masībea”, ārīgukoa, āīmi.

14

Jesúsre bñremurā Marīpu pūro waaburire weredea

¹ Jesús guare āsū āīmi:

—Buro gūñarikūbirikōāka! Marīpūre bñremuka! Yūdere bñremuka! ² Yūpū pūrogue su wii wāri taridupabu opari wii irirosū āārā. Irogue mūsā āārīburore āmuyugū waagukoa. Iri diaye āārībirimakū, mūsārē irire werebiri-boayo. ³ Mūsā āārīburore āmu odo, dupaturi aarīgukoa mūsārē āiabu. Irasirirā mūsāde yū pūrogue yū merā āārīrākoa. ⁴ Mūsā yū waaburore, yū irogue waaburi maarē masīa, āīmi Jesús.

⁵ Tomás ĩgūrē āīmi:

—Gūa Opū, mū waaburore masībea. ¿Nasiri mū waaburi maarē gūa masīrākuri?

⁶ Jesús Igūrē ārīmi:

—Yū dita Yūpū pūroge waarī maa irirosū āārā. Yū diayema āārīrīrē masakare masīmakū irīgu, Igūsārē okamakū irīgu āārā. Yū merāta Yūpū pūroge waarākuma. ⁷ Mūsā yūre masīrā, Yūpūdere masīboayo. Dapagora merā Igūrē masīsīāa. Igūrē īāsīāa.

⁸ Igū irasū ārīmakū, Felipe Igūrē ārīmi:

—Gua Opū, Marīpūre īmuka gūare! Iropata gāāmea gūa.

⁹ Jesús Igūrē ārīmi:

—Felipe, yū yoaripoe mūsā merā āārīkeremakū, ¿yūre masīberi? Sugū yūre īāgūno, Yūpūdere īāmi. ¿Nasirīgu mū yūre: “Marīpūre īmuka gūare!” ārīrī?

¹⁰ ¿Yūpū yūguere āārīrīrē, irasū āārīmakū yū Igū merā āārīrīrē būremuberi? Yū mūsārē weregu, yū gāāmerō werebea. Yūpū yūguere āārīgū yū merā iri īmugū yāmi. ¹¹ Yū mūsārē: “Yūpū yūguere āārīmi, irasū āārīmakū yū Igū merā āārā”, ārī wererire: “Diayeta āārā”, ārī būremuka! Mūsā yū wererire pēdero pūpū būremumerā, Yūpū turari merā yū iri īmurī gapūre gūñaka! Irire gūñarā, yū wereridere būremuka! ¹² Diayeta mūsārē werea. Yūre būremugū, yū iriderosūta irīgukumi. Yū, Yūpū pūroge waabu yāa. Yū waamakū, yūre būremugū yū nemorō wāri Yūpū turari merā iri īmurīrē irīgukumi. ¹³ Mūsā yūre būremumakū, āārīpereri mūsā yū wāi merā yūre sērērīrē pégukoa. Yūrasirīgu mūsā yūre sērērōsūta irīgukoa. Yū irasirīri merā mūsārē Yūpū turaga āārīrīrē masīmakū irīgukoa. ¹⁴ Mūsā yū wāi merā yūre sērērōsūta irīgukoa.

Jesús: “Ōāgū deyomarīgūrē mūsārē iriugūra”, ārī weredea

¹⁵ Mūsā yūre maīrā, yū dorerire irīrākoa. ¹⁶ Yūpūre mūsāya āārīburiere sērēbosagukoa. Irasīrimakū, Yūpū gajīgūre iriugukumi, mūsārē iritamuburo, ārīgū. Igū iriubu mūsā merā āārīnīkōāgukumi. ¹⁷ Igū Ōāgū deyomarīgū mūsārē diayemarē masīmakū irīgu āārīmi. I ūmū marā yūre būremumerā gapū Igūrē masībema. Irasīrīrā Igūrē bokatūrīñeāmasībema. Igū mūsā merā āārīmi. Irasū āārīmakū, mūsāguere āārīnīkōāgukumi. Irasīrīrā Igūrē masīa. ¹⁸ Yū mūsārē béowāgābirīkoa. Mūsā merāta āārīgū aarīgukoa doja. ¹⁹ Mērōgā dūyāa yū waaburo. Yū waadero pūpū, i ūmū marā yūre būremumerā neō īābirīkuma. Mūsā gapū yūre īārākoa. Yū okāa. Irasīrīrā mūsāde okarākoa. ²⁰ Yū aarīburiñerē yū, Yūpū merā sugūta āārīrīrē masīrākoa. Irasū āārīmakū, mūsā yū merā āārīrīrē, yū mūsāguere āārīrīrē masīrākoa. ²¹ Yū dorerire masīgū irire irīgu yūre maīgūta āārīmi. Yūpū yūre maīgūrē maīgukumi. Yūde Igūrē maīgukoa. Igūrē yaamarē ōārō masīmakū irīgukoa, ārīmi Jesús.

²² Igū irasū ārīmakū, gajīgu Judas wāīkūgu Jesūre sērēñami. Judas Iscariote meta āārīmi.

—Gua Opū, ¿nasirīgu gūa ditare mū āārīrīkūre masīmakū irīgukuri? ¿Nasirīgu i ūmū marā gapūre irire masīmakū irībīrīkuri?

²³ Jesús Igūrē ārīmi:

—Yūre maīgū yū dorerire irīgukumi. Yūpū Igūrē maīgukumi. Yūpū, irasū āārīmakū yū Igū merā āārīrā aarīrākoa. ²⁴ Yūre maībi gapū yū dorerire irībemi. Yū mūsārē wereri, yaa werenīrī āārībea. Yūpū yūre iriudiya gapū werenīrī āārā.

²⁵ Yū mūsā merā āārīgū, i āārīpererire mūsārē werea. ²⁶ Yū sērēmākū, Yūpū Ōāgū deyomarīgūrē mūsāguere iriugukumi. Irasīrīgu Ōāgū deyomarīgū mūsārē iritamubu āārīsīā, āārīpererire buegukumi. Āārīpereri yū mūsārē weredeare gūñamakū irīgukumi.

27 Y_u musārē siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Y_u siñajārī merā āārīgū irirosū musādere siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Y_u musārē siñajārī merā āārīmakū iriri, i umuma irirosū āārībea. Buro gūñarika, gūibirikōāka! 28 Y_u musārē: “Waa, dupaturi musā merāta āārīgū aarigukoa doja”, ārī weremakū pébu musā. Y_upu y_u nemorō āārīmi. Irasirirā igū p_urogue y_u waaburire pédero p_uru, musā y_ure diaye maīrā, usuyari merā āārīboayo. 29 Y_u musārē ire weryug_u iriabu. Irasirirā ire keoro waamakū, y_u musārē weredeare: “Diayeta guare weremi”, ārī buremurākoa.

30 I umu marārē doreg_u ñegū āārīmi. Igū aaribu yāmi. Irasirig_u y_u musārē mérōgā wereninemogura. Igū y_ure neō doremasībemi. 31 Y_u, Y_upu gap_ure maīa. Irasirig_u igū y_ure doreri gap_ure yāa, y_u igūrē maīrīrē i umu marārē masīburo, ārīgū. Wāgānugāka! Náka waarā! ārīmi Jesús.

15

Jesús iguida keori merā werede

1 Jesús keori merā guare āsū ārī weremi:

—Y_u diayeta iguida irirosū āārā. Y_upu iridare koreg_u irirosū āārīmi. 2 Yaarā iridama d_up_uri irirosū āārīma. Y_upu iguidare koreg_u d_uka marīrī d_up_urire ditibéogu irirosū yāmi. Gaji dukak_uri d_up_uri gap_ure ditiwea āmugū irirosū yāmi dukak_unemoburo, ārīgū. 3 Musā y_u weredeare buremurā āārā. Irasirig_u Y_upu musārē ñerī opamerā āārīmakū irisiami. 4 Y_u merā ōārō āārīka! Irasirig_u musāguere ōārō āārīnikōāgukoa. Su iguidama d_up_u iridaguere marīrō iri d_up_u seyaro dukak_ubirikoa. I irirosūta y_u merā ōārō āārīmerā neō ōārī d_uka sībiri d_up_uri irirosū āārīma.

5 Y_u iguida irirosū āārā. Musā yaarā iridama d_up_uri irirosū āārā. Y_u merā ōārō āārīnīrāno, y_ude Igūsāguere ōārō āārīnīmakū, Igūsā ōārō dukak_uri d_up_uri irirosū āārīma. Musā y_u merā ōārō āārīmerā, ōārīrē neō irimasībea. 6 Y_u merā ōārō āārīmerā ditibéodea d_up_uri bojegue ñaī oyanīrī d_up_urire sea, peamegue soebéoro irirosū āārīrākuma.

7 Musā y_u merā ōārō āārīnīrā, y_u buerire kātīmerā, musā gāāmerīnorē Y_upu: “Sīka!” ārī sērēmakū, sīgukumi. 8 Musā wāri ōārī dukak_uri d_up_uri irirosū āārīmakū īārā, gajirā masaka Y_upu: “Ōātarig_u āārīmi”, ārī masīrākuma. Irasirirā musā wāri ōārī irirā, diayeta y_u buerā āārīrē gajirāre masīmakū yāa. 9 Y_upu y_ure maīrōsūta y_ude musārē maīa. Irasirirā y_u musārē maīgū merā āārīnika, y_u maīrīrē masīmurā! 10 Y_u, Y_upu y_ure maīgū dorerire irig_u, Igū merā ōārō āārīnikōāa. Irasūta musāde y_u dorerire irirā, y_u musārē maīgū merā ōārō āārīnikōāa.

11 Ire musārē werea musā y_u merā usuyaburo, ārīgū. Irasirirā usuyari opatarirākoa. 12 Y_u doreri āsū ārā. Y_u musārē maīrōsūta gāme maīka! 13 Sugu masakū igū merāmarārē boabosag_u, gajirā nemorō igūsārē maīmi. 14 Musā y_u dorerire irirā y_u merāmarā āārā. 15 Dapagorare y_u musārē: “Y_ure moāboerā āārā”, ārībirikoa. Moāboerā Igūsā opu iririre masībirikuma. Y_u gap_u Y_upu y_ure weredeare musārē werepeob_u. Irasirig_u musārē: “Y_u merāmarā”, ārā. 16 Musā y_ure beyebiribu. Y_u gap_u musārē beyebu wāri ōārīrē irirā waaburo, ārīgū. Musā ōārī iriri, ōārī d_uka neō boabiri irirosū āārā. Irasirirā musā y_ure buremumakū, Y_upu musā y_u wāi merā Igūrē sērērōsūta musārē sīgukumi. 17 Y_u musārē dorea. Musā basi gāme maīka!

I umu marā Jesúre, Igūyarārē itaturiburire werede

¹⁸ 'I ūmu marā mūsārē iāturimakū iārā, yure iāturipurorideare masīka!
¹⁹ Mūsā diayeta i ūmu marā āārīmakū, Īgūsā merāmarārē maīrōsūta mūsādere maibukuma. Yū mūsārē i ūmu marā watopegue āārīrārē beyebu. Irasirirā i ūmu marāgora āārībea. Mūsā Īgūsā irirosū āārībirimakū iārā, i ūmu marā mūsārē iāturima. ²⁰ Yū mūsārē ārīdeare gūñaka! “Neō sugu moāboerimasū, Īgū opu nemorō āārībirikumī”, ārību. Īgūsā yure ñerō irirā, mūsādere ñerō irirākuma. Yū buerire pérā, mūsā bueridere pérākuma. ²¹ I ūmu marā yure iriudire masībema. Irasirirā mūsā yure būremumakū iārā, mūsārē āārīpereri ñerī irirākuma.

²² Yū Īgūsārē weregu aaribirimakū, neō ñerī iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare yū Īgūsārē weredero puru: “Ñerī iridea wajare opabea guā”, ārīmasībema. ²³ Yure iāturigu Yūpudere iāturimi. ²⁴ Yū, Yūpu turari merā iri ĩmugū, gajirā neō iribirideare irību. Yū Īgū turari merā iri ĩmubirimakū, neō waja opabiribukuma. Īgūsā yū iri ĩmurīrē iāma. Irire iādero puru, yure, Yūpudere iāturima. ²⁵ I iāturiri, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waaró yāa. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Īgūsā yure: ‘Ñerō yāmi’, ārīmasībikererā, iāturima”, ārī gojasūdero āārībú.

²⁶ 'Ōāgū deyomarīgū, mūsārē iritamugū aarigukumi. Īgū mūsārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Yū Īgūrē Yūpu merā āārīgūrē mūsārē iriugukoa. Īgū yaamarē weregukumi mūsārē. ²⁷ Yū mūsārē buepurorimakūgueta yū merā āārībú. Irasirirā mūsāde yaamarē wererākoā, ārīmi Jesús.

16

¹ Jesús guare āsū ārīnemomi doja:

–Yū mūsārē irire wereabu, yure piribirikōāburo, ārīgū. ² Judío masaka Īgūsā nerērī wiirigüe mūsā āārānerārē béowurākuma. Gajipoe gajirā mūsārē wējērā: “Marīpu gāāmerīrē yāa”, ārī gūñarākuma. ³ Yure, Yūpudere masīmerā āārīsīā, irasirirākuma. ⁴ Yū irire werea mūsā, Īgūsā irasirimakū iārā: “Jesús guare irireta weremi”, ārī gūñaburo, ārīgū.

Jesús, Ōāgū deyomarīgū iririmarē weredea

⁵ Yū neōgorague mūsā merā āārīsīā, ire werebirību. ⁶ Dapagorare yure iriudi purogue waagukoa. Yū mūsārē ire werekeremakū, neō sugu yure: “¿Noogue waagukuri?” ārī sērēñabea. ⁷ Irasirirā yū waaburire weremakū pérā, yū waaburo gapure sērēñabisīā, būro bujawereri merā āārā. ⁸ Diayeta mūsārē werea. Yū waadero puru, dārokoka mūsārē. Yū waabirimakū, Ōāgū deyomarīgū mūsārē iritamubu aaribiribukumi. Yū irogue waagū, Īgūrē mūsārē iriugukoa, mūsā merā āārīnikōāburo, ārīgū. ⁹ Īgū aarigú, i ūmu marārē Īgūsā ñerō irirā āārīrīrē, yū diayema irigu āārīrīrē, Īgūsā ñerō iridea waja Marīpu Īgūsārē wajamoāburire masīmakū irigukumi. ¹⁰ Yū, Yūpu purogue waamakū, mūsā yure iānemobirikoa. Yū irogue waamakū, Ōāgū deyomarīgū aarigukumi, i ūmu marārē yū diayema irigu āārīrīrē masīmakū irību. ¹¹ I ūmu marārē doregu ñegū Īgūsārē ñerī iridoreri waja, Yūpu Īgūrē wajamoādoreziāmi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū aarigú, Īgūsārē Yūpu Īgūrē wajamoādoredeare masīmakū irigukumi.

¹² 'Wári āārā mūsārē yū wereburi. Dapagorare yū ire weremakū, mūsā pémasībiribukoa. ¹³ Ōāgū deyomarīgū gapu aarigukumi. Īgū mūsārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Irasirigu mūsārē i āārīpererire buegukumi. Īgū

gãamerõ werebirikumi. Yurũ Ìgũrẽ weredorerire, purugue waaburidere musãrẽ weregukumi. ¹⁴Yũ Ìgũrẽ wererire pédeare musãrẽ masĩmakũ irigu, yũ õãrõ ããrĩrĩrẽ masĩmakũ irigukumi. ¹⁵Ããrĩpereri Yurũ opari, yaa ããrã. Irasirigu yũ musãrẽ: “Õãgũ deyomarĩgũ musãrẽ yaamarẽ masĩmakũ irigukumi”, ãrãbũ.

Bujawerenerã, usuyari merã ããrĩburire weredea

¹⁶’Mérõgã purũ musã yure ìanemobirikoa. Yoaweyaripoe purũ yure ìãrãkoa doja. I Yurũ purogue waadero purũ, irasũ waarokoa, ãrĩmi.

¹⁷Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, gũa surãyeri ãsũ ãrĩ gãme werenĩbũ:

—¿Naásũ ãrĩduaro irikuri ìgũ irasũ ãrĩrĩ? Ìgũ marĩrẽ: “Mérõgã purũ musã yure ìanemobirikoa. Yoaweyaripoe purũ yure ìãrãkoa doja”. Ire ãrĩ odo: “I Yurũ purogue waadero purũ, irasũ waarokoa”, ãrĩmi. ¹⁸Ìgũ marĩrẽ: “Mérõgã purũ”, ãrĩmakũ, ¿naásũ ãrĩduaro irikuri? Ìgũ irasũ ãrĩrĩrẽ marĩ pémasĩbea, ãrĩbũ.

¹⁹Jesús Ìgũrẽ gũa sërẽñaduarire masikõãmi. Irasirigu gũare ãrĩmi:

—Yũ musãrẽ: “Mérõgã purũ musã yure ìanemobirikoa. Yoaweyaripoe purũ yure ìãrãkoa doja”, ¿ãrĩ wererire gãme sërẽñarã yãrĩ? ²⁰Diayeta musãrẽ werea. Yũ boamakũ ìãrã, burõ bujawereri merã oerãkoa. I ãmũ marã yure buremumerã garũ usuyari merã ããrĩrãkuma. Musã bujawererã, purũ usuyarãkoa. ²¹Ãsũ ããrã. Nomeõ majĩgã kõãburo dupiyurogã, igore purĩrĩrẽ bujawereri merã gũñakumo. Majĩgãgã deyoadire ìãgõ, usuyakumo. Iгоре purĩadeare gũñanemobirikumo. ²²Musãde irasũta dapagore bujawereri merã ããrã. Purũ yũ musãrẽ dupaturi ìãgũ aarigũkoa. Yũ irasirimakũ ìãrã, musã usuyari opatarirãkoa. Musã irasũ usuyari merã ããrĩmakũ, gajirã musãrẽ bujaweremakũ irimasĩbirikuma.

²³’Irĩnũrẽ yure neõ sërẽñabirikoa. Diayeta musãrẽ werea. Musã yure buremumakũ ìãgũ, Yurũ ããrĩpereri musã yũ wãĩ merã Ìgũrẽ sërẽrĩrẽ pégu, musã sërẽrõsũta sīgukumi. ²⁴Iro dupiyurogue musã yũ wãĩ merã Yurũ neõ sërẽbiribũ. Dapagore yũ wãĩ merã Ìgũrẽ sërẽka! Musã irasũ sërẽmakũ, musã sërẽrõsũta sīgukumi. Irasirirã usuyari opatarirãkoa.

Jesús i ãmũ marã ñerãrẽ tarinũgãdeare weredea

²⁵Yũ keori merã musãrẽ wereabũ. Purũ keori merã werebirikoa. Irasirirã, Yurũyamarẽ yũ wererire õãrõ pémasĩrãkoa. ²⁶Musã Yurũyamarẽ õãrõ pémasĩrĩnũrẽ yũ wãĩ merã Ìgũrẽ sërẽrãkoa. Irasũ ãrĩgũ: “Musãya ããrĩburire yũ Ìgũrẽ sërẽbosagũkoa”, ãrĩgũ meta yáa. ²⁷Yurũ musãrẽ maĩmi. Irasirirã musã yũ wãĩ merã musã basi Ìgũrẽ sërẽrãkoa. Musã yure maĩa. Irasũ ããrĩmakũ musã yure: “Marĩpũ purogue ããrĩdi, Ìgũ iriudi ããrã”, ãrĩ buremua. ²⁸Yũ, Yurũ purogue ããrĩdi, i ãmũguere aaribũ. Dapagore i ãmũgue ããrãdi, Yurũ purogue waagũkoa doja, ãrĩmi Jesús.

²⁹Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, gũa Ìgũ buerã Ìgũrẽ ãrĩbũ:

—Dapagore keori merã mũ gũare werebea. Irasirirã mũ wererire pémasĩa. ³⁰Dapagore gũa masĩa. Mũ ããrĩpererire masĩpeokõãa. Gajirã mũrẽ sërẽñabirikeremakũ, Ìgũsã gũñarĩgue sërẽñaduarire mũ masĩa. Irasirirã: “Marĩpũ purogue ããrĩdi, Ìgũ iriudi ããrã”, ãrĩ buremua, ãrĩbũ.

³¹Jesús gũare ãrĩmi:

—¿Dapagore buremurĩ? ³²Mérõgã duyáa, musã yure béowãgãburo. Musãya wiirĩgue waasiri, yure sugata dujamakũ irirãkoa. Musã irasirikeremakũ, Yurũ garũ yũ merã ããrĩmi. Irasirigu yũ sugata ããrĩbea. ³³Musã yũ merã õãrõ siñajãrĩ opaburo, ãrĩgũ, musãrẽ i ããrĩpererire wereabũ. Musã i ãmũgue ããrĩripoe i ãmũ marã musãrẽ ñerõ tarimakũ irirãkuma. Ìgũsã irasirikeremakũ,

yu merā gūñaturaka! Yu i umu marā ñerārē tarinugādigue āārā. Irasirirā yu merā gūñatura usuyaka! āārimi Jesús.

17

Jesús ĩgū buerāya āārĩburire Marĩpũre sērēbosadea

¹ Jesús irasũ āāri odo, umugasigue ĩamu, ĩgũ Pagũre āsũ āārimi:

—Au, dapagorare mu āāñiderosũta yũre waaburi ejasiāa. Irasirigu masakare yu mu magũ, mu iriudi āārĩrĩrē ĩmuka! Mu irasirimakũ, yu mu turagu, mu õāgũ āārĩrĩrē ĩgũsārē ĩmugukoa. ² Mu yũre masaka āārĩpererārē doregu pĩbu, mu yũre sĩnerārē umugasigue perebiri okari opamakũ iridoregu. ³ Masaka mu diayeta Marĩpu sugu āārĩgũ āārĩrĩrē, irasũ āārĩmakũ yu Jesucristo mu iriudi āārĩrĩrē masĩrā, umugasigue perebiri okari opamurā āārĩma.

⁴ ĩ umugũere mu yũre iridoredeare yu iriyuwarikũbu. Irasirigu i umu marārē mu turagu, õāgũ āārĩrĩrē ĩmubu. ⁵ Au, mu i umurē iriburo dupiyuro yu mu merā õārõ āārĩbũ. Mu āārĩrikurire opabu. Irasirigu dapagorare mu āārĩrogue yu mu merā õārõ āārĩmakũ marārõta irika!

⁶ Mu yũre sĩnerārē i umu marā watope āārĩrārē beyenerārē mu āārĩrikurire masĩmakũ iribu. Mu yũre sĩnerā muyarā āārĩma. Mu dorerire irima.

⁷ Dapagorare masĩma. Āārĩpereri yu opari, mu yũre sĩdea āārā. ⁸ Mu yũre weredoredeare ĩgũsārē werebu. Yu wererire pérā, bũremuma. Yu diayeta mu pũro āārĩdi āārĩrĩrē masĩma. Yu mu iriudi āārĩrĩrē: “Diayeta āārā”, āārĩ bũremuma.

⁹ Yu ĩgũsāya āārĩburire sērēbosāa. Gajirā i umu marā yũre bũremumerāya āārĩburi gapũre sērēbosabea. Yũre bũremurā mu yũre sĩnerā muyarā āārĩma. Irasirigu ĩgũsāya āārĩburire sērēbosāa. ¹⁰ Āārĩpererā yaarā, muyarā āārĩma. Irasirirā muyarāde, yaarā āārĩma. ĩgũsā yaarā āārĩsĩā, yu õārõ āārĩrikurire masakare masĩmakũ yāma.

¹¹ Yu i umugũere dujabirikoa. Mu yũre sĩnerā gapu i umugũere dujarākuma. Au, mu õāgũ āārā. Mu wāi merā mu turari merā ĩgũsārē koreka, marĩ sugu āārĩñĩrõsũta ĩgũsāde suro merā āārĩnikõāburo, āārĩgũ. ¹² Yu i umugũere mu yũre sĩnerā merā āārĩgũ, mu turari merā ĩgũsārē õārõ korebu. Neõ sugu dederibirima. Sugata peamegue waadederibu āārĩmi. Mũya werenĩrĩ gojadea pũgue āāñiderosũta iri irasũ waabu.

¹³ Dapagorare yu mu pũrogue waabu yāa. Yu waaburi dupiyuro i umugũe āārĩgũ i āārĩpererire yũre bũremurārē werea, ĩgũsāde yu irirosũta mũyari opatariburo, āārĩgũ. ¹⁴ Mũya kerere ĩgũsārē werebu. Yu i umumũ āārĩbea. Irasirirā yũre bũremurāde i umu marā irirosũ āārĩbema. Irasirirā i umu marā yũre ĩaturirosũta yũre bũremurādere ĩaturima. ¹⁵ Yu murē: “Yu bũremurārē i umurē āĩkala!” āārĩ sērēbea. Āsũ gapu āārĩ sērēa. ĩgũsārē õārõ koreka, wātĩ ñerĩ iridorerire pēbirikõāburo, āārĩgũ! ¹⁶ Yu i umumũ āārĩbea. Irasirirā yũre bũremurāde i umu marā irirosũ āārĩbema. ¹⁷ Mũya kere diayema āārā. Irasirigu iri merā ĩgũsārē mu dorerire irirā āārĩmakũ irika! ¹⁸ Mu yũre mũya kerere i umu marārē weredoregu iriuderosũta yũre bũremurārē mũya kerere i umu marārē weredoregu iriua. ¹⁹ ĩgũsāya āārĩburire mu dorerire irigu yāa, ĩgũsāde diayeta mu dorerire iriburo, āārĩgũ.

²⁰ Yu ĩgũsāya āārĩburi ditare sērēbosabea. ĩgũsā mũya kere wererire pérā, gajirāde yũre bũremurākuma. Irasirigu yu ĩgũsāya āārĩburidere sērēbosāa. ²¹ Yu irire sērēbosāa, yũre bũremurā āārĩpererā suro merā āārĩburo, āārĩgũ. Au, mu

yugwere òãrò àãrà. Yn m̄ merā àãrà. Irasirirā marī àãrīròsūta Īgūsā marī merā òãrò àãrīburo. Īgūsārē suro merā àãrīmakū irika, i ūm̄ marā yn m̄ iriudi àãrīrīrē buremuburo, ārīgū! ²² M̄ àãrīrikurire yare sību. Irasirigū Īgūsārē yn irirosū àãrīrikumakū iribū, yn m̄ merā sugū àãrīròsūta Īgūsāde suro merā àãrīburo, ārīgū. ²³ Yn Īgūsāguere àãrà. M̄ yugwere àãrà. Marī Īgūsā merā àãrà, Īgūsā diayeta suro merā àãrīburo, ārīrā. Īgūsā suro merā àãrīmakū ĩārā, i ūm̄ marā yn m̄ iriudi àãrīrīrē, m̄ yare maīròsūta yare buremurārē maīrīrē masīrākuma.

²⁴ 'An, m̄ i ūmurē iriburo dupiyuro yare maību. Irasirigū m̄ àãrīrikurire yare sību. Yare m̄ sīnerārē yn àãrīburogue yn merā àãrīmakū gāamea m̄ yare àãrīrikurī sīdeare masīburo, ārīgū. ²⁵ An, m̄ keoro irigū àãrà. I ūm̄ marā yn yare buremumerā murē masībema. Yn gap̄ murē masīa. Yare buremurā yn m̄ iriudi àãrīrīrē masīma. ²⁶ M̄ àãrīrikurire Īgūsārē masīmakū iribū. Yn Īgūsāguere àãrīgū murē irasū masīmakū irinikōāgukoa, m̄ yare maīròsūta Īgūsāde gāme maīburo, ārīgū, ārīmi Jesús.

18

Jesúre peresu ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesús Īgū Pagure sērē odoadero p̄ru, gua Īgū buerā merā Jerusalērē wiri, Cedrón wāikurī ūmayuridijari mārē taribuja, olivos wāikurī yuku otederogue waami. ² Iro dupiyuro wāri Jesús irogue guare siiuwāgānami. Irasirigū Judas Jesúre ĩaturirāguere Īgūrē ĩmubu irore masīmi. ³ Jesús gua merā irogue ejadero p̄ru, Judas subu surara merā aarimí. Gajirā surara Marīp̄aya wiire korerāde Īgū merā aarimá. Īgūsā paía oparā, fariseo bumarā iriunerā surara àãrīmá. Īgūsā mojókurī merā, sīāgoriduparu, sīāgori tururi merā aarimá. ⁴ Jesús Īgūrē waaburire masīsiami. Irasirigū, Īgūsā Īgū p̄ro ejarimakū, bokatīrī sērēñami: –¿Noārē amarī musā?

⁵ Īgūrē yujuma:

–Jesús Nazaretmurē amáa.

Jesús Īgūsārē ārīmi:

–Īgūta àãrà yn*.

Judas Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmubu surara merā àãrīmí. ⁶ Jesús: “Īgūta àãrà yn”, ārīmakū pérā, duusirimawāgā, yebague meemejākōāma. ⁷ Jesús Īgūsārē dupaturī sērēñami doja:

–¿Noārē amarī musā?

Īgūrē yujuma:

–Jesús Nazaretmurē amáa.

⁸ Jesús Īgūsārē ārīmi:

–Yn musārē: “Yn Īgūta àãrà”, ārī weresiabu. Yare amārā, ĩisā yn merāmarārē waadoreka!

⁹ Īgū: “Yurū yare sīnerārē neō sugure dedeubiribū”, ārīdeare keoro waaburo, ārīgū, irire irasū ārīmi. ¹⁰ Īgūsā Jesúre ñeāmurā irimakū ĩāgū, Simón Pedro

* **18:5** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpure sērēñadi àãrīmí: “Israel bumarā yare: ‘¿M̄ iriudi wāi naásū àãrīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī weregukuri?’ Marīpu Īgūrē āsū ārīdi àãrīmí: “Yn wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ àãrà. Irasirigū Israel bumarārē āsū ārī werēka: ‘YO SOY yare musāguere weredoregu iriumi’, ārīkal’” ārīdi àãrīmí. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Yn àãrīnīgūta àãrà, o Īgūta àãrà yn”, ārīduaro yáa.

sareri majirē opagu tūāwea āi, paia opure moāboegure Malco wāikugure diaye gapuma gāmipūrē dititā dijukōāmi. ¹¹ Jesús gapu Pedrore ārīmi:

—Muya sareri majirē duripika! Yuru yure ñerō taridorederosūta ñerō tarigura, ārīmi.

Jesúre paia opu purogue āiadea
(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54; Jn 11.49-50)

¹² Īgū irasū ārīmakū, surara, Īgūsā opu, Marīpuya wiire korerā surara Jesúre ñeā, suama. ¹³ Sna odo, Īgūrē Anás wāikuguya wiigue āiwāgāpuroroma. Anás, Caifás wāikugū mūñekū āārīmi. Caifás iri bojorire paia opu āārīmi. ¹⁴ Īgūta iro dupiyuro judío masaka oparārē: “Suguta masakū marī judío masakaya āārīburire boabosamakū oārokoa”, ārīdi āārīmi.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masībea”, ārīdea
(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Īgūsā Jesúre āiāmakū, yu, Simón Pedro merā Jesúre yoaweyarogue ĩtuyabu. Paia opu yure masīmi. Irasirigu yu Jesúre ĩtuyawāgā, paia opuya wii makāpuroroma yebague ñajābu. ¹⁶ Pedro gapu iri wii turo ñajāri makāpurogue dujanugāmi. Īgū iro dujanugāmakū ĩāgū, yu iri makāpuro korego merā werení, Pedrore siu ñajābu. ¹⁷ Īgū ñajāmakū, makāpuro korego Pedrore sērēñamo:

—¿Mu sīl buerā merāmu āārīberi?

Pedro igore ārīmi:

—Āārībea yu.

¹⁸ Yusagorabu. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā Īgūsā peame diudeame turo sūma níma. Pedrode Īgūsā purota sūma ními.

Paia opu Jesúre sērēñadea
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paia opu Anás Jesúre sērēñayuru:

—¿Noā āārīri mu buerā? ¿Ñeēnorē Īgūsārē bueri? āriyuru. ²⁰ Jesús Īgūrē yujuyuru:

—Yu āārīpererā péurogue buebu. Marī judío masaka nerērī wiirigue, irasū āārīmakū Marīpuya wiiguedere masaka nerērōgue buebu. Gajirogue durisīā, neō buebiribu. ²¹ ¿Nasirigu yure sērēñarī? Yu buerire sērēñaduagu, yure pénerārē sērēñaka! Īgūsā yu weredeare masīma, āriyuru.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, Marīpuya wii koregu surara Īgū mojō merā Jesúsya diapure pá, Īgūrē āriyuru:

—¿Nasirigu irasū yujuri paia opure? Irasū ārībita Īgūrē!

²³ Jesús Īgūrē yujuyuru:

—Yu ñerō werenímakū: “Ñeēno werenía”, ārīka yure! Yu diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴ Jesús irasū ārādero paru, Anás Īgūrē Īgūsā suadire paia opu Caifás purogue iriuyuru.

Pedro Jesúre masikeregu, dupaturi: “Masībea”, ārīdea
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Irasiriripoe Simón Pedro peame turota sūma níkoāmakū ĩārā, iro āārīrā Īgūrē sērēñama:

—¿Mu sīl buerā merāmu meta āārīrī?

Pedro Īgūsārē ārīmi:

—Āārībea yu.

26 Īgū irasū ārādero p̄ru, sugu paía op̄re moāboegu Pedro Īgūya gāmpipū ditiťadiyagu Pedrore ārīmi:

—Ȳu olivos otederogue mu Īgū merā āārīmakū iābu.

27 Pedro dupaturi: “Āārībea, Īgū merā āārībirabu”, ārīmi. Irire ārīripoeta, āgābo weremi.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

28 P̄ru Jesúre Caifáya wii āārādire Pilato p̄rogue āīāma. Boyoripoe āārībú. Pilato romanomu judío masakare doregu āārīmí. Jesúre Īgū p̄rogue āīārā, Īgūya wiiguere ñajābirima. “Marí judío masaka, Īgū judío masakū āārībiya wiiguere ñajārā, marí dorerire tarinugābukoa. Irasirirā pascua bosenū baaburire baabiribukoa”, ārī gūñama. 29 Īgūsā ñajābirimakū iāgū, Pilato Īgūsā merā werenīgū wiririmi. Īgūsārē sērēñami:

—¿Neéonorē iriari īi, musā yure wajamoādorera aarimakū?

30 Īgūsā Pilatore ārīma:

—Ī ñerī iribirimakū, m̄rē wiarā aaribiriboakuyo.

31 Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato ārīmi:

—Āiaka! Musārē doreri ārīrōsūta musā basi Īgārē wajamoāka!

Īgūsā Īgārē ārīma:

—Ḡu judío masaka sugare mu ḡare: “Wējeka!” ārīrō marīrō wējemasībea.

32 Īgūsā irire irasū ārīrā, Jesúre Īgū curusague boaburire iro dupiyuro weredeā keoro waamakū irima†. 33 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato wiiguere gāmenugā ñajāa, Jesúre siiu, sērēñayupu:

—¿M̄ta judío masaka Op̄u āārīrī?

34 Jesús Īgārē ārīyupu:

—¿M̄u basi gūñarō merā yure irasū sērēñarī, o gajirā m̄rē yaamarē wereari?

35 Pilato Īgārē ārīyupu:

—Ȳu judío masakū meta āārā. M̄ya nikū marā judío masaka, irasū āārīmakū paía oparā m̄rē oō yu p̄rogue āijama. ¿Neéonorē iriari mu?

36 Jesús ārīyupu:

—Ȳu Op̄u āārīrī, i ūm̄ma āārībea. I ūm̄ma āārīmakū, yaarā gāmekēābukuma, judío masaka yure ñeā, peresu iribirikōāburo, ārīrā. Ȳu Op̄u āārīrī, gajiroguema āārā.

37 Īgū irasū ārīmakū pégu, Pilato Īgārē ārīyupu:

—¿M̄u irasū ārīgū: “Op̄u āārā”, ārīrī?

Jesús Īgārē ārīyupu:

—M̄u ārīrōsūta Op̄u āārā. Ȳu deyoabu i ūm̄ma marāguere diayemarē werebu. Āārīpererā diayema āārīrīrē péduarā, yu wererire péma.

38 Īgū irasū ārīmakū, Pilato Īgārē ārīyupu:

—¿Neéno āārīrī diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesúre wējeka!” ārī doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

† 18:32 Judío masaka sugu ñerō irigure ūťayeri merā dea wējēnerā āārīmā Īgārē wajamoārā. Romano masaka ḡpu Īgārē wajamoārā, curusague pábiatú wējēnerā āārīmā.

Irasū āri odo, Pilato judío masaka oparā merā werenígū wiriri, Īgūsārē ārimi doja:

—Īrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. ³⁹ Bojoriku pascua bosenu āārīmakū, musā irinarōsūta sugu peresu āārīgūrē yure wiudorea. ¿Musā judío masaka Opure musārē wiumakū gāāmekuri?

⁴⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā gaguiníma:

—Īgūrē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! ārīma. Barrabás yajarimasū āārīmí.

19

¹ Īgūsā irasū āri gaguinímakū pégu, Pilato Īgūyarā surarare Jesúre tārādoreyupu. ² Jesúre tārā odo, pora bero iri, Īgūya dipurure peoñurā. Peo odo, opuya suríro irirosū deyoríñe diiañiweyariñerē Īgūrē sāñurā. ³ Sā odo, Īgū puro ejanugā, āsū āri buridañurā:

—Ōārō āārīburo judío masaka Opu! ārīñurā, Irasū ārīrāta, Īgūsāya mojōrī merā Īgūya diapure páñurā.

⁴ Pilato dupaturi masakare weregū wiriri, āsū ārimi:

—Īgūrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. Irasirigu musārē masīburo, ārīgū, Īgūrē siiu wiugura musārē ĩādoregu.

⁵ Irasū āri odo, Jesúre siiu wiumi. Irasirigu, Jesús pora berore peyadi, opuya surírore sāñadi Īgū wiririmakū, Pilato masakare ārimi:

—Īāka! Īita āārīmí Īgū.

⁶ Paía oparā, Marīpuya wii korerā surara Jesúre ĩārā, gaguinínugāma:

—Īgūrē curusague pábiatú wējēka! Curusague pábiatú wējēka! āri gaguiníma.

Pilato Īgūsārē ārimi:

—Yu ĩāmakū, Īgūrē neō ñerī iridea máa. Irasirirā musā Īgūrē āiāka! Musā basita Īgūrē curusague pábiatú wējērā waaka!

⁷ Judío masaka oparā Īgūrē ārīma:

—Īgū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārimi. Guare doreri irasū ārīgūnorē wējēdorea.

⁸ Īgūsā: “Īgū: ‘Yu Marīpu magū āārā’, ārimi”, ārīmakū pégu, Pilato Īgū dupiyuro güiadero nemorō güimi. ⁹ Irasirigu Jesúre dupaturi siiu ñājāa, sērēñayupu doja:

—¿Noóma āārīrī ma? ārīyupu.

Jesús gapu Īgūrē neō yujubiriyupu.

¹⁰ Īgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato Īgūrē ārīyupu:

—¿Nasirigu yure yujuberi? Yu yaarā surarare murē peresu āārīgūrē wiudoremakū, murē wiurākuma, o Īgūsārē murē curusague pábiatú wējēdoremakū, murē pábiatú wējērākuma. ¿Irire masīberi ma?

¹¹ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Mu yure irasū iridoreri, Yupu amugasigue āārīgú murē pídea āārā. Irasirigu yure muguere wiadi, ma nemorō waja opami, ārīyupu.

¹² Īgū irasū ārīmakū pégu, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugakuri yu Īgūrē?” āri pémaadiyupu. Īgūrē irasū wiudhamakū ĩārā, judío masaka gapu gaguiníma:

—Mu ĩgūrē wiugu, romano marā opu merāmu āārĩbirikoa. Sugu: “Yu judío masaka opu āārā”, ārĩgāno romano marā opure marĩrē doregure bėoduagu, ĩgūrē ĩaturigu yāmi, ārĩma.

¹³ ĩgūsā irasū ārĩmakū pėgu, Pilato Jesũre wiigue āārĩgūrē ũtā majĩrĩ merā ĩgūsā iridea yebague wiriridoremi. ĩgū, masaka weresārĩrē beyerimasū doarogue eja doami. Iri ũtā majĩrĩ merā ĩgūsā iridea yeba, hebreo ya merā Gabata wāikubu. ¹⁴ Irasū waarĩnu, guā pascua bosenuā baaburi āmurĩnu āārĩbú. Goeripoe dupiyuro āārĩbú. Pilato ĩgū doarogue eja doa, judío masakare āsū ārĩ weremi:

—Īta āārĩmi masā Opu.

¹⁵ ĩgū irasū ārĩmakū pėrā, judío masaka gaguinĩma:

—Boaburo ĩgū. Boaburo. Curusague pábiatú wějėka ĩgūrē! ārĩma.

Pilato ĩgūsārē ārĩmi:

—¿Yu yaará surarare masā Opu curusague pábiatú wějėdoremakū gāāmerĩ masā?

Paía oparā ĩgūrē yujuma:

—Guā opu, romano marā opu āārĩmi. Gajigu guā opu mámi.

¹⁶ ĩgūsā irasū ārĩmakū pėgu, Pilato Jesũre ĩgūsārē wiāmi, curusague pábiatú wějėdoregu. Irasirirā ĩgūrē āĩkōāma.

Jesũre curusague pábiatú wějėdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Irasirigu Jesús curusare kōā, “Masaku dipuru boaweadea pero” wāikurogue waami. Hebreo ya merā Gólgota wāikubu. ¹⁸ Irogue eja, Jesũre curusague pábiatúma. Gajirā pėrārē pábiatúma. Sugure ĩgū diaye gapu, gajigure ĩgū kúgapu curusague pábiatú āĩwāgūnúma. Jesũre ĩgūsā deko āĩwāgūnúma. ¹⁹ Pilato taboa majĩrē ĩgū gojadea majĩrē curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyupu. Āsū ārĩ gojasũdero āārĩbú: “Ī Jesús Nazaretmu, judío masaka Opu āārĩmi”. ²⁰ Hebreo ya merā, latín ya merā, griego ya merā gojadea āārĩbú. Jesũre curusague ĩgūsā pábiatú āĩwāgūnúdero, makā purogā āārĩbú. Irasirirā wārā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ĩā buema. ²¹ Paía oparā judío masaka āārĩsĩā, Pilato gojadeare gāāmebirĩnurā. Irasirirā ĩgūrē wererā waañurā. Āsū ārĩñurā:

—Mu: “Ī judío masaka Opu āārĩmi”, ārĩ gojadeare gorawayuka! Āsū gapu gojaka: “Ī: ‘Judío masaka opu āārā’, ārĩmi”, ārĩ gojaka! ārĩñurā.

²² Pilato gapu ĩgūsārē ārĩyupu:

—Yu gojadeare gorawayubirikoa, ārĩyupu.

²³ Jesũre curusague pábiatú āĩwāgūnúadero puru, wapikurā surara ĩgūya suri āārādeare sea, ĩgūsaku suñeno dita gāme dukawama. Suñe surĩro su gasirota suadea surĩro, eañeña marĩrō merā iridea gasiro āārĩbú. ²⁴ Iri surĩro irasū āārĩmakū ĩārā, gāme ārĩ werenĩma:

—Īñe surĩrore yeguebirikōārā! Ubu ārĩboka birarā! “¿Noārē dujarokuri?” ārĩma.

ĩgūsā irasirimakū, Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta keoro waabu. Āsū ārĩ gojasũdero āārĩbú: “Yaa surire: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ārĩboka birarākuma, irire gāme ĩgūsā basi dukawamurā”, ārĩ gojasũdero āārĩbú. Iri pũgue gojaderosũta surara irasirima.

²⁵ Jesúya curusa puro ĩgũ pago, igo tĩgõ, María Cleofas marãpo, María Magdalena níma. ²⁶ Jesús, ĩgũ pagore, irasũ aãrĩmakũ yu ĩgũ maĩsũgũ igo puro nímakũ ĩãgũ, igore ãrĩmi:

—Meõ, ñi mu magũ aãrĩmi.

²⁷ Irasũ ãrĩ odo, yure:

—Igo, mũpo aãrĩmo, ãrĩmi.

Irasirĩgu Jesús pagore yaa wiigüe ãña opabu.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesús irasũ ãrĩ odo: “Aãrĩpereri Yũpu yure iridoregu pídeare iripeo odosiáa”, ãrĩ masĩmi. Irasirĩgu ãsũ ãrĩmi:

—Ñemesibukoa yure. Irire ãrĩgũ, Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojadeare iriyuwarĩkũmi.

²⁹ Irogue suru borewarĩru igui deko sãĩrĩ deko utũudĩru aãrĩbũ. Irasirĩrã iro aãrĩrã Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, iri igui deko sãĩrĩ merã yurayũsu merã yosa, hiposo wãĩkũdĩma dũpu yuwagwe sũatũ, Jesúya disire soemuũma. ³⁰ Jesús iri yurayũsu igui deko sãĩrĩ yosadeare mimĩmi. Mimi odo, ãsũ ãrĩmi:

—Aãrĩpereri iripeo odosiáa, ãrĩmi. Ire ãrĩgũta, ĩgũya dipurure mumusiudija, ĩgũya yũpũrãrẽ Marĩpure wĩa, boakõãmi.

Surara Jesúre curusague boadire saredea

³¹ Jesús boarĩnu gua pascua bosenu ma baaburire ãmurĩnu aãrĩbũ. Gajĩnu gapũ gua judío masaka siñajãrĩnu, irasũ aãrĩmakũ pascua bosenu gua irĩrĩnu, ubu aãrĩrĩnu meta aãrĩbũ. Irĩnũrẽ boanerã curusarĩgue aãrĩmakũ judío masaka oparã gããmebirĩma. Irasirĩrã Pilato pũrogue ĩgũrẽ sãrẽrã waañurã: “Mũyarã surarere curusarĩgue pábiatũsũnerãre mata boaburo, ãrĩrã, ĩgũsãya ñĩgã gõãrĩrẽ pãnuadoreka! Pũru ĩgũsãya dũpurire ãĩdiju, gajĩrogue píadoreka!” ãrĩñũrã. ³² Irasirĩrã surara Jesús merã curusarĩgue pábiatũsũnerãya ñĩgã gõãrĩrẽ pãnuama. Sugũre irasũ iripũrori, gajĩgũdere irasũta irĩma. ³³ Jesús puro waa ejanũgãrã, boadĩguere ĩãma. Irasirĩrã ĩgũya ñĩgã gõãrĩrẽ pãnuabirĩma.

³⁴ Sugũ surara ĩgũya sareri merã Jesúre ĩgũya arupãma doka saremi. ĩgũ saremakũ, mata ĩgũya dí, deko merã wirĩbu. ³⁵ Yũ, i waamakũ ĩãbu. Irasirĩgu yũ i pũrẽ gojagu, diayema aãrĩrĩrẽ musãrẽ werea. Yũ ire masĩa. Yũ ĩãdea diayeta waabu. Yũ wereri diayeta aãrã. Irasirĩgu musãrẽ irire werea, musãde Jesúre bũremuburo, ãrĩgũ. ³⁶ Surara Jesúya ñĩgã gõãrĩrẽ pãnuabirĩmakũ, Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãrĩderosũta waabu. Iri pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “ĩgũya gõãrĩrẽ, neõ su gõãrẽ pãnuabirĩma”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ. ³⁷ Gajĩrogue Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “ĩgũsã saredire ĩãrãkuma”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ.

José Jesúya dũpure masãgobegue ãĩwãgã yãadea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesús boadero pũru, José Arimatea wãĩkũri makãmu Pilatore Jesúya dũpure sãrẽgũ waayupũ. José judío masaka oparãrẽ gũisiã, Jesúre bũremugũ aãrĩrĩrẽ gajĩrãrẽ werebirĩdĩ aãrĩmĩ. Pilato ĩgũrẽ: “Jãu, ĩgũya dũpure ãĩaka!” ãrĩmakũ, José curusa puro waa, Jesúya dũpure ãĩdijumi. ³⁹ Nicodemode wãri sãrõrĩrẽ treinta kilo nukũrĩrẽ ãĩjĩmi, Jesúya dũpure õãrõ ãmubu. ĩgũ iro dupiyuro ñami merã Jesúre werenĩgũ ejadĩ aãrĩmĩ. ĩgũ ãĩdea: mirra

wāikuri sūrōrī, áloes wāikuri sūrōrī merā morēdea āārīyuro. ⁴⁰ Irasirirā ĩgūsā pērā Jesúya dũpũre iri sūrōrī merā piupeo, ōārī surí gasiri merā ōmama. Judío masaka ĩgūsā boanerāya dũpũre yáaburi dupiyuro ámunaderosũta irima. ⁴¹ Jesúre curusague pábiatú wējēdero pũro pooe āārībú. Iri poeugere masāgobe útāyegue mádea gobe āārībú. Iri gobere neō sugũ boadire yáabirima dapa. ⁴² Gũa judío masaka siñajārĩnu ejaburo iribu. Irasirirā iri gobe curusa āiwāgũnúadero pũrogā āārĩmakú, Jesúya dũpũre irogue yáama.

20

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Judío masaka siñajārĩnu* waadero pũru, boyoburo dupiyurogā María Magdalena ĩgūsā Jesúya dũpũre yáaderogue ĩāgō waayupo. Irogue ejago, iri gobere biadea útā majirē bojegue āārĩmakú ĩāyupo. ² Irasirigo, gũa pērā Simōn Pedro, irasũ āārĩmakú yũ Jesús maĩsũgũ pũrogue ũmawāgārimo. Igo gũa pũrogue ejago, guare ārĩmo:

—Marĩ Opũya dũpũre āĩkōānerā āārāma. ĩgũrē ĩgūsā píaderore marĩ masĩbea, ārĩmo.

³ Igo irasũ ārĩmakú pērā, yũ, Pedro merā ĩgūsā Jesúya dũpũre yáaderogue ĩārā waabu. ⁴ Irogue waarā, gũa pērāgueta ũmawāgābu. Yũ gapũ Pedroe ũmatariwāgā, masāgobegue ejapũroribu. ⁵ Irogue ejagu, iri gobere muúbia ĩā sóobu. Irasũ ĩā sóogu, Jesúya dũpũre ōmadea surí gasiri ditare ĩābu. Iri gobegue ñajābiribu. ⁶ MÉRōgā pũru Simōn Pedro ejami. Irogue eja, iri gobegue ñajā, ĩgũde Jesúya dũpũre ōmadea surí gasiri ditare ĩāmi. ⁷ ĩgũya dipurure ĩgūsā ōmadea suríro gasirodere ĩāmi. Iri gasiro túpeasũbu. Gaji surí gasiri merā peyabiribu. ⁸ Pedro irasũ ñajāmakú ĩāgũ, yude iri gobegue ejapũroridi ñajā, iri ditare ĩāgũ, bũremubu. ⁹ Gũa, Jesúya dũpũre masāgobegue marĩmakú ĩākererā, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Jesús boadigue masāgukumi, ārĩdeare pémasĩbiribu. Keoro waarokoa, ārĩ gũñabiribu. ¹⁰ Irire ĩā odorā, guaya wiigue goedujáakōābu.

Jesús María Magdalenarē deyoadea

(Mr 16.9-11)

¹¹ María gapũ masāgobegueta dujāa, bũro oreypupo. Oregota, iri gobegue muúbia ĩā sóoyupo. ¹² Irasũ ĩā sóogo, pērā Marĩpũre wereboerārē boreri suri sãñarārē Jesúya dũpũ peyaderogue ĩgūsā doamakú ĩāyupo. Sugũ, ĩgũya dipuru āārĩdero gapũ, gajigu, ĩgũya guburi āārĩdero gapũ doañurā. ¹³ ĩgūsā igore sērēñañurā:

—¿Nasirigo orego yári?

Igo ĩgūsārē ārĩyupo:

—Yũ Opũya dũpũre āĩkōānerā āārāma. ĩgũrē ĩgūsā píderore yũ masĩbea, ārĩyupo.

¹⁴ Irire ārĩ odo, gāmenugā ĩāgō, Jesúre iro nímakú ĩāyupo. ĩgũrē ĩākerego: “Jesúta āārĩmi”, ārĩ ĩāmasĩbiriyupo.

¹⁵ Jesús igore ārĩyupu:

—¿Nasirigo orego yári? ¿Noārē āmarĩ?

Igo gapũ: “Īĩ, i poeere koregu āārĩkumi”, ārĩ gũñagō, ĩgũrē ārĩyupo:

* **20:1** Judío masaka siñajārĩnu, sábado āārā.

—Mu Īgūya dūpūre gajirogue āīadi, yare wereka! ¿Noógue píari? Mu weremakū, Īgūya dūpūre āīgō waagorāa.

¹⁶ Igo irasū ārimakū, Jesús igore āriyupū:

—María.

Īgū irasū ārimakū pégo, gāmenugā, hebreo ya merā Īgūrē:

—Rabuni, āriyupo. “Rabuni”, āriřō, hebreo ya merā: “Buegu”, āriđuaro yāa.

¹⁷ Jesús igore āriyupū:

—Yure pirika! Yūpū pūrogue mūřibebe dapa. Gajirā yaarā pūrogue waaka! Īgūsārē āsū āri wereka: “Jesús ārāmi: ‘Yūpū pūrogue waabu yāa. Īgū musādere musāputa āārīmi. Īgū yu Opū, irasū āārīmakū musādere musā Opūta āārīmi’, ārāmi”, ārika Īgūsārē!

¹⁸ Īgū irasū ārimakū pégo, María Magdalena gua Jesús buerā pūrogue aari, guare igo marī Opūre ĩadeare, Īgū igore weredoreadeare weremo.

Jesús Īgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Irinū semana āārīpūrorinūta[†] űamigūe gua Jesús buerā guaya wiigūe nerērā, judío masaka oparārē gūirā, makāpūrorire ōārō biabu. Gua irogue āārīripoe Jesús gua dekogūe deyoa, guare ōādogegū, āsū ārīmi:

—Musā ōārō siñajārī merā āārīrikuka!

²⁰ Irasū āri odo, Īgūya mojōrīrē, Īgūrē arupāma doka sarederore guare ĩmumi. Gua Īgūrē marī Opūre ĩārā, buro usuyabu. ²¹ Dupaturi Jesús guare ārīmi doja:

—Ōārō siñajārī merā āārīrikuka musā! Yūpū yare iriuderōsūta yude musārē iriua, ārīmi.

²² Irasū āri odo, guare puripeo, āsū ārīmi:

—Ōāgū deymarīgūrē bokatīrīñeāka, musārē iritamubure! ²³ Musā masakare Īgūsā ñerō irideare kātīmakū, Īgūsā ñerō irideare kātīsūrākuma. Musā gajirārē Īgūsā ñerō irideare kātībirīmakū, Īgūsā ñerō irideare kātīsūbirīkuma, ārīmi Jesús.

Tomás Jesúre masādire ĩādea

²⁴ Jesús guare deyoamakū, Tomás Jesús buegu “Sudūadi” Īgūsā ārīdi gua merā āārībirimi. ²⁵ Pūpū Īgū gua merā āārīmakū, Īgūrē ārību:

—Gua marī Opūre ĩābu.

Tomás gapū guare ārīmi:

—Īgūya mojōrīgūe Īgūsā pábiadea goberire ĩābi, iri goberire yaa mojōsūrū merā puuñabi, irasū āārīmakū Īgū arupāma dokare Īgūsā saredea gobere yaa mojō merā soesooñabi, Īgū masādea kerere neō būremubirīkōa.

²⁶ Su semana Jesús guare deyoadero pūpū, gua Īgū buerā dupaturi wiigūe nerēbu. Iripoere Tomás gua merā āārīmi. Iri wii biadea wii āārīkeremakū, Jesús ñajāa, gua dekogūe deyoa, guare ōādogegū, āsū ārīmi:

—Musā siñajārī merā ōārō āārīrikuka!

²⁷ Irasū āri odo, Tomārē ārīmi:

—Īāka yaa mojōrīrē! Mu mojōsūrū merā yaa mojōrīgūe Īgūsā pábiadea goberire puuñaka! Mu mojō merā yu arupāma doka Īgūsā saredea gobere soesooñaka! Yu masādeare: “Diaye āārībea”, ārībirīkōāka! “Diaye āārā”, āri būremuka!

[†] 20:19 Semana āārīpūrorinūno, domingo āārā.

28 Īgū irasū ārimakū, Tomás āsū ārimi:

—Mū, yu Opū, yu būremugū āārā.

29 Jesús Īgūrē ārimi:

—Mū yure iāsīā: “Diayeta boadigue masādi āārā”, āri būremua. Gajirā gapū yure iābirikererā, yu boadigue masādeare būremurākuma. Irasirirā Īgūsā būro usayari merā āārīrākuma, ārimi.

I pūgue āārīrērē nasiriburo, āri gojadea

30 Jesús gūa merā āārīgū, wāri gaji Marīpū turari merā iri ĩmurērē irimi. Iri āārīpereri Īgū irideare i pūguere gojapeobiribū. 31 Irise gojapeobirikeregu, surāyeri Jesús irideare gojāa, Īgū Marīpū iriudi Cristo āārīrērē, Īgū diayeta Marīpū magū āārīrērē būremuburo, ārīgū. Irasū āārīmakū mūsā Īgūrē būremurī merā okari opaburo, ārīgū, irasū āri gojāa.

21

Jesús dupaturi Īgū buerārē deyoadea

1 Pūgū Jesús Tiberias wāikūri ditaru turo dupaturi gūare Īgū buerārē deyoami. Gūare deyoagū āsū irimi. 2 Gūa irogue āārīrā ĩsākū āārībū: Simón Pedro, Tomás “Sūdūadi” Īgūsā ārīdi, Natanael Galilea nikūma Canā wāikūri makāmū, gūa pērā Zebedeo pūrā, irasū āārīmakū gajirā pērā āārībū.

3 Gūa irogue āārīripoe Simón Pedro ārimi:

—Waaí wējēgū waagú yāa.

—Gūade mū merā waarāra, ārībū.

Irasū āri, buāa, doódiru merā waabū. Iri ñamirē waaí wējēboyotamuakōādibū.

4 Boyowāgāriripoe Jesús ditaru turo nīmakū iābū. Īgūrē iākererā, iāmasībirikubū.

5 Irasirigū gūare ārimi:

—¿Waaí wējēārī?

—Neō wējēbirakubū, āri yujubū.

6 Gūa irasū ārimakū pégu, Jesús ārimi:

—Doódiru diaye gapū buidire meeyoka! Iro gapū waaí wējērākoa. Īgū ārīrōsūta meeyomakū, wārā waaí ñajāma. Wārā waaí ñajāmakū, buidire doódirugue neō āisāturabiribū. 7 Irasū waamakū ĩāgū, yu Jesús maīsūgū Pedrorē ārībū:

—Īgūta marī Opū āārīmi.

Yu irasū ārimakū pégu, Simón Pedro Īgūya wekama surīrore túweadi, sāña, ditarugue meebīa bāwāgāmi. 8 Gūa Īgū merāmarā ditaru turore cien metros yoaro payarā, buidire waaí wārā ñajādire guayaru merā tūānumuabū. 9 Majānugārā, peame nitī dita gose oyanírīme weka waairē Jesús mupūnugūnerārē, pādere iābū.

10 Jesús gūare ārimi:

—Gajirā waaí, mērā mūsā wējērārē āirika!

11 Īgū irasū ārimakū, Simón Pedro doódirugue ñajāa, buidire ĩmparogue tūāmajāmi. Pagarā waaí ñajānerā ciento cincuenta y tres āārīmā. Wārā waaí ñajānerā āārīkererā, buidire neō yeguebirima.

12 Jesús gūare ārimi:

—Baa yoberā aarika!

Gūa neō suguno Īgūrē: “¿Noāno āārīrī mū?” āri sērēñabiribū. “Īgū marī Opūta āārīmi”, āri masībū. 13 Jesús peame pūro waa, pā, waairē āi, gūare gueremi.

14 Jesús boadigue masãdero pũũ, pea gũare deyoasiami. Irasirigũ ditaru tũrogue deyoagu, urea gũare igũ buerãrẽ deyoagu irimi.

Jesús Pedro merã werenídea

15 Gũã baadero pũũ, Jesús Simón Pedrore sêrẽñami:

—Simón, Jonás magũ, ¿mũ ñisã nemoro yũre maĩrĩ?

Pedro igũrẽ ãrĩmi:

—Yũ Opũ, mũrẽ maĩa. Mũ irire masĩa.

Jesús ãrĩmi:

—Irasirigũ ovejare koregũ oveja majĩrãrẽ õãrõ korerõsũta yũre bũremurãrẽ majĩrã irirosũ ããrĩrãrẽ õãrõ koreka!

16 Irasũ ãrĩ odo, dupaturi Simón Pedrore sêrẽñami doja:

—Simón, Jonás magũ, ¿yũre maĩrĩ mũ?

—Yũ Opũ, mũrẽ maĩa. Mũ irire masĩa, ãrĩmi.

Jesús ãrĩmi doja:

—Ovejare koregũ ovejare õãrõ korerõsũta yũre bũremurãrẽ õãrõ koreka! ãrĩmi.

17 Irasũ ãrĩ odo, dupaturi Simón Pedrore sêrẽñami:

—Simón, Jonás magũ, ¿diayeta yũre maĩrĩ mũ?

Urea igũrẽ irasũ sêrẽñamakũ pégu, Simón Pedro bũro bũjowereri merã ããrĩmi. Igũrẽ ãrĩmi:

—Yũ Opũ, mũ ããrĩpereri masĩa. Mũrẽ yũ maĩrĩrẽ masĩa.

Irasirigũ Jesús igũrẽ ãrĩmi:

—Ovejare koregũ ovejare õãrõ kererõsũta yũre bũremurãrẽ õãrõ koreka!

18 Diayeta mũrẽ werea. Mũ maamu ããrĩgũ surĩre sãña, mũ gããmerõ noó waadũaro waaunabu. Pũgũ bũgũro ããrĩgũ, mũya mojõrĩrẽ soemugũkoa. Gajigũ mũrẽ surĩre sãgũkumi. Mũ waadũaberogue mũrẽ ãiwãgãgũkumi.

19 Jesús, Simón Pedro igũ boaburi merã masakare Marĩpũ turagu, õãgũ ããrĩrĩrẽ masĩmakũ iriburire irasũ ãrĩ weremi. Irire were odo, Jesús igũrẽ ãrĩmi:

—Yũre tũyaka!

Jesús Juãrẽ igũ maĩgũrẽ weredea

20 Pedro gãmenugã, yũ igũsãrẽ tũyawãgãmakũ ñãmi. Yũ, Jesús maĩgũ, iro dupiyuro Jesús pũro baa doanígũ igũrẽ: “Yũ Opũ, ¿noã mũrẽ wẽjẽdũarãguere mũrẽ ñmubu ããrĩkuri?” ãrĩ sêrẽñadi ããrĩbũ. 21 Pedro yũre ñãgũ, Jesũre sêrẽñami:

—Yũ Opũ, ¿naásũ waarokuri igũrẽ?

22 Jesús igũrẽ ãrĩmi:

—Yũ i ãmũguere dupaturi aariripoeta igũ okamakũ yũ iridũarire, o iridũabirire mũya meta ããrã. Irire gũñarikũbirikõãka! Yũre tũyaka!

23 Jesús irasũ ãrĩrĩ kerere pérã, gajirã igũrẽ bũremurã: “Juan boabirikumi”, ãrĩ gãme weresirima. Jesús: “Juan boabirikumi”, ãrĩdi meta ããrĩmi. “Yũ i ãmũguere dupaturi aariripoeta igũ okamakũ yũ iridũarire, o iridũabirire mũya meta ããrã”, ãrĩdi ããrĩmi.

24 Yũ Jesús buegu, yũ ñãdeare i pũrẽ gojãa. Irasirirã mũsã yũ gojarire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩa.

25 Jesús wãri gajĩ irimi. Iri ããrĩpererire yũ gojapeomakũ, wãri pũrĩ ããrĩbukoa. Yũ péñamakũ, masaka iri pũrĩrẽ i ãmũguere duripĩdamakũ, utũriakõãbukoa. Iropata ããrã.

Juan

LOS HECHOS

Jesús ĩgũ buedoregũ beyenerãrê: “Õãgũ deyomarĩgũ aarigũkumi”, ãrĩ were-dea

(Lc 1.1-4)

¹ Opũ Teófilo, yũ mũrê gojadupiyudea pũguere Jesús neõgorague irinũgãdeare, ĩgũ buedea ããrĩpererire gojabũ. ² ĩgũ ãmũgasigue mũrĩaburo dupiyuro Õãgũ deyomarĩgũ turaro merã ĩgũ buedoregũ beyenerãrê: “Ãsũ irirãkoa”, ãrĩ weredeadere gojabũ. ³ Jesús ĩgũ boa, masãdero pũrũ, ĩgũsãrê cuarenta nũrĩgora deyoayupũ. Irasirigũ ĩgũ dupaturi okarire ĩgũsãrê õãrõ masĩmakũ iriyupũ. Marĩpũ ĩgũyarãrê doreri kerere ĩgũsãrê wereyupũ.

⁴ Jesús ĩgũsã merã ããrĩgũ, ĩgũsãrê ãsũ ãrĩyupũ:

—Jerusalêta dujaka dapa! Iripoegue Yũpũ: “Õãgũ deyomarĩgũrê mũsãrê iriugara”, ãrĩdeare yũka! Irire weresiabu. ⁵ Juan mũsãrê deko merã wãiyedi ããrĩmĩ. Yũ garũ mérõgã pũrũ mũsãrê Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegukoa, ĩgũ mũsã merã ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ, ãrĩyupũ.

Jesús ãmũgasigue mũrĩadea

⁶ Pũrũ ãtãũ Olivos wãĩkũdigue Jesús merã nerê, ĩgũrê sêrêñañurã:

—Gũa Opũ, ¿dapagorare gajigũ guaya nikũmũrê guare dorebure, opũ pígukuri? ãrĩñurã.

⁷ Jesús ĩgũsãrê yũjũyupũ:

—Yũpũ suguta masĩmi. ĩgũ irasũta waaburo, ãrĩmakũ irasũta waarokoa. Mũsãya meta ããrã i. ⁸ Mérõgã pũrũ Yũpũ Õãgũ deyomarĩgũrê iriugũ, mũsãrê ĩgũ turarire opamakũ irigũkumi. ĩgũ irasirimakũ, mũsã gũiro marĩrõ gũñaturari merã masakare yaa kerere wererã waarãkoa. Jerusalén marãrê, Judea nikũ marãrê, Samaria nikũ marãrê, ããrĩperero i nikũgue ããrĩrãrê wererã waarãkoa, ãrĩyupũ Jesús ĩgũ buedoregũ beyenerãrê.

⁹ ĩgũ irasũ ãrĩ wereadero pũrũ, Marĩpũ ãmũgasigue ĩgũrê ãĩmurĩãkõãyupũ. ĩgũsã ĩgũrê ĩãmutũyamakũ, su yebõ ĩĩmikãyebo túbiãkõãyuro. Irasirirã ĩgũrê neõ ĩãnemobirĩñurã. ¹⁰ ĩgũsã ĩãmutũyaripoe gũñaña marĩrõ pẽrã ãma suri boreri sãñanerã ĩgũsã pũro deyoa, ¹¹ ãsũ ãrĩñurã:

—Galilea marã, ¿nasirirã ãmũgasire ĩãmunĩrĩ? Jesús ãmũgasigue mũrĩaguta dupaturi i ãmũguere aarigũkumi doja. Mũsã ĩgũrê mũrĩãmakũ ĩãrõsũta aarimakũ ĩãrãkoa, ãrĩñurã.

Judare gorawayurã, Matías wãĩkũgũre beyedeã

¹² Irasiri, pũrũ Jesús buedoregũ beyenerã Olivos wãĩkũdi ãtãũgue ããrãnerã dijãa, Jerusalêgue dujããkõãñurã doja. Iri makã pũrogã ããrĩyuro iri ãtãũ.

¹³ Dujaja, ĩgũsã kãrĩrĩ taribu ãmarõma taribugue ñajãkõãñurã. ĩĩsãkũ ããrĩñurã: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wãĩkũri bumũ, Santiago Alfeo magũ, Judas Santiago magũ ããrĩñurã. ¹⁴ Gajirãde ĩgũsã merã nerẽñurã: Jesús pagũpũrã, Jesús pago María, gajirã nome ããrĩñurã. Ëmũrikũ iri taribugue Marĩpũre sêrẽmurã nerẽñañurã.

¹⁵ Sunũ ĩgũsã merã gajirã Jesũre bũremurã ciento veinte gora nerẽñurã. Irasirigũ Pedro ĩgũsã watopegue wãgãnũgã, ĩgũsãrê ãsũ ãrĩyupũ:

16-17 —Yaarā, gwa Judas merā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārādibū. Jesús guare beyederosūta īgūdere beyeadimi, gwa merā īgūya kerere weredoregū. Judas gapu Jesūre peresugue ñeāwāgāmūrārē īgūrē īmumi. Ōāgū deyomarīgū Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosūta diayeta waabu. 18 Īgū Jesūre oparāguere īmudea wajare īgūsārē wia, makā ojarogue waa, dipuru gapu merā meēmejā, īgūya paru meē ooreakōā, garamisī wirisiri kōmoakōāyuru. Irasirirā oparā iri niyuru merā īgū meēmejādea nikūrē wajariñurā. 19 Judas irasū waadeare āārīpererā Jerusalén marā péperekōāñurā. Irasirirā, īgū irasū waaderore: “Acéldama” wāiyēñurā. “Acéldama”, ārīrō, īgūsā ya merā: “Dí béodero”, ārīduaro irikoa. 20 Iripoegue Salmos wāikuri pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú Judare: Īgūya wii āārīdero masaka marīrō dujaburo. Neō sugū Īgū āārīderore dupaturi āārībirikōāburo, ārī gojasūdero āārībú.*

Āsū ārī gojasūdero āārībú doja:

Gajigu īgūya moādeare gorawayuburo, ārī gojasūdero āārībú.*

21-22 Irasirirā marīrē sugū Judas gorawayugure beyero gāāmea. Sugū, gwa merā āārīdire, Juan marī Opū Jesūre deko merā wāiyemakū īādire, āārīpereri Jesús irideare īādire, Marīpu īgūrē ūmugasigue āimurāmakū īādire beyero gāāmea. Irasirigu, Jesús boadigue masādeare gwa merā weregū waagukumi, āriyuru Pedro.

23 Īgū irasū ārīmakū pé, pērārē beyēñurā. Sugū José wāikuyuru. Gajirā īgūrēta “Justo”, gajirā “Barsabás” wāiyenerā āārīmā. Gajigu Matías wāikuyuru.

24-25 Beye odo, āsū ārī sērēñurā Marīpūre:

—Gwa Opū, mu āārīpererā masaka gūñarīrē ōārō masīa. Judas īgū dapagora āārīrōgue waagū, mūya kere weredoredeare pirikōāmi. Sugū īgū gorawayubure beyesiabu mu. Irasirigu mu beyeadire īmuka guare! ārīñurā.

26 Irasū ārī odo, peye ūtāyegāgue Matías, José wāirē goja, puuigāgue sā, suye āi īāñurā. Matías wāi gojatūadeayere āi bokañurā. Irasirirā Matiare: “Gwa pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā āārānerā merā Jesūya kerere weregū waagakoa”, ārīñurā īgūrē.

2

Ōāgū deyomarīgū Jesūre būremurārē ejadea

1 Pentecostés* wāikuri bosenu āārīmakū, āārīpererā Jesūre būremurā īgūsā nerēdea wiigueta nerēñurā. 2 Puru gūñaña marīrō ūmugasigue mirū būro aarirōsū, īgūsā āārīrōguere būro busū dijiriyuro. 3 Irasū waaripoe peame ūjārī pūrā dijari, nediru irirosū deyori masakakure dipu weka deyoayuro. 4 Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, īgū iritamurī merā gaji masā ya īgūsā dupiyuro werenībirideare werenīngāñurā.

5 Iripoere wārā judío masaka āārīpereri nikū marā Jerusalēgue ejanerā āārīmā. Īgūsā būremurīrē ōārō tuyarimasā āārīñurā. 6 Irasū busurire pérā, Jesūre būremurā purogue nerēwāgāñurā. Irogue masakaku īgūsāya werenīrī merā Jesūre būremurā werenīmakū péñurā. Irasū waarīre pémasībirīñurā. 7-8 Irasirirā īāguka, āsū ārī gāme werenīñurā:

—¿Nasirirā īgūsā Galilea marā āārīkererā, marī yare ōārō werenīrī? Marī deyoadea nikū marā irirosū werenīma. 9 Marī gajiro marā āārā. Partia marā,

* 1:20 Sal 69.25   ✪ 1:20 Sal 109.8

* 2:1 Pascua bosenu waadero puru, cincuenta nurī puru,

Pentecostés wāikuri bosenu waayuro.

Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā, ¹⁰ Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wāikuri nikū turo marā āārā. Marī Roma marāde oōguere naarīmasā āārā. ¹¹ Surāyeri judío masaka, gajirā judío masaka āārībirikererā, judío masaka irirosū būremurā oōguere āārā. Creta marā, Arabia marāde marī merā āārīma. Irasirirā marī āārīpererā gajiro marā āārīkererā, marī ya merā īīsā oārō werenīmakū péa. Īgūsā Marīpū oārō iridea kerere werenirā yāma, ārīñurā.

¹² Irasirirā āārīpererā péguakakōāñurā.

—¿Nasiro irasū waari? ārī gāme werenīñurā.

¹³ Gajirā gapū:

—Mejārā yāma, ārī būridañurā.

Pedro masakare weredea

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro gajirā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā Jesús buedoregu beyenerā merā wāgānugā, būro būsuro wereniyupū:

—Mūsā āārīpererā judío masaka oōgue Jerusalēgue āārīrā oārō péka yū wererire! ¹⁵ Mūsā guare: “Mejārā yāma”, ārī guñarā, diaye guñabea. Goeripoe dupiyuro āārā dapa. Irasirirā gua mejārā meta yāa. ¹⁶ Gua irasū werenirē Joel Marīpūya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīma:

¹⁷⁻¹⁸ Marīpū āsū ārīmi: “I ūmū pereburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgārē iriugara, masaka āārīpereri buri marārē. Irasirirā mūsā pūrā ūma, nomede yaa kerere wererākuma. Maamarā kērō irirosū, murā kērōgue yū ĩmurirē ĩārākuma. Yū dorerire irirārē ūmarē, nomedere Ōāgū deyomarīgārē iriugara. Irasirirā, yaa kerere wererākuma.

¹⁹ Yū ūmugasiguere gajirosūperi deyoamakū irigura. I nikūdere dí, peame, ĩmikā deyoamakū irigura.

²⁰ Abe ūmūmū naītīāgukumi. Abe ñamimū dí irirosū deyogu waagukumi. Mūsā Opū i ūmūguere dupaturi aariburo dupiyuro irasū waarokoa. Īgū aarirīnū goerīnū āārīrokoa. Ubu āārīrīnū āārībirikoa.

²¹ ‘Yū Opū, tauka yūre!’ ārīgūnorē taugara”, ārīmi Marīpū, ārī gojadi āārīmi Joel.*

²² ‘Mūsā Israel bumarā yū wererire oārō péka! Marīpū Jesúre Nazaretmurē iriudi āārīmi. Jesús musā pūroque āārīgū, Marīpū turari merā pūrīkarārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūdi āārīmi. Irasirīgu Jesús, Marīpū iriudi āārīstā, Īgū turari merā irire iri ĩmudi āārīmi. Irire musā oārō masīa. ²³ Mūsā ñerārē Īgūrē curusague pábiatú wējēdoremakū, Marīpū iripoegue Jesúre irasū waarokoa, ārīderosūta waabū. ²⁴ Irasū waakeremakū, Marīpū gapū Īgū boadiguere masūkōadi āārīmi. Boanerā āārīrōrē Īgūrē wiudi āārīmi. Irasirimakū, boari Jesúre tarīnugāmasībiridero āārībū. ²⁵ Iripoegue David āsū ārī gojadi āārīmi, Jesús Marīpūre wereniburire:

Yū Opū, murē ĩānikōā. Mū yū diaye gapū, yū merā āārīnikōā. Irasirīgu yū neō güibe.

²⁶⁻²⁷ Yaa yūpūrāgue būro ūsuyari merā āārā. Irasirīgu ūsuyari merā werenía. Yū boamakū, boanerā āārīrōgue béobirikoa. Yū masāgobegue āārīmakū, yaa dāpū neō boabirikoa. Yūre dupaturi okamakū irīgukoa doja. Irasirīgu yū güiro marīrō āārīgukoa.

* 2:21 JI 2.28-32

28 Mu, yu dupaturi okaburire yure ðārð masĩmakũ yaa. Irasirigu yu merã mu ããrĩmakũ, buro usuyari merã ããrã, ãrĩ gojadi ããrĩmi David.*

29 Yaara, yu musãrẽ diayeta weregura. Marĩ ñekũ David boadi ããrĩmi. Marĩ ñekũsãmarã ĩgũrẽ yãanerã ããrĩmã. ĩgũya masãgobe i makãguere ããrã dapa.

30-31 Iripoegue Marĩpu Davire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi:

Yu murẽ diayeta werea: “Purũguere mu parãmi i nikũ marã Opũ ããrĩgukumi.

Yu murẽ píderosũta pígukoa ĩgũdere”, ãrĩdi ããrĩmi.

David Marĩpuya kerere weredupiyugu ããrĩdi ããrĩmi. Irasirigu Jesũre Marĩpu píburire masĩsĩã, ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi ĩgũ masãburire:

ĩgũ boadero purũ, boanerã ããrĩrõgue neõ beosũbirikumi. ĩgũya dupu masãgobegue neõ boabirikoa, ãrĩ gojadi ããrĩmi.*

32 Marĩpu Jesũre boadiguere masũdi ããrĩmi. ĩgũrẽ masũadero purũ, gũa

ããrĩpererã ĩgũrẽ ĩãbu. “Dupaturi okami”, ãrĩ masĩã. 33 ĩgũ Pagũ ĩgũrẽ masũ,

ũmugasigue ãĩmurĩã, ĩgũ diaye gapũ dobodi ããrĩmi. ĩgũ ãrĩderosũta Jesũre Õãgũ

deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmi. Irasirigu Jesũs guare Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriumi.

Irasirĩã musã, ĩgũ guaguere ejamakũ ĩãã. ĩgũ iritamurĩ merã gu werenĩmakũ

pãã. 34-35 David† gapũ ĩgũ boadero purũ, Jesũs marĩaderosũ marĩabiridi ããrĩmi.

ĩgũ boaburo dupiyuro ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi, Marĩpu Jesũre ãrĩdeare gojagu:

Marĩpu yu Opure ãsũ ãrĩmi: “Õð yu diaye gapũ doaka, yu merã dorebu!

Irasirĩpoe murẽ ĩãturĩrãrẽ mu dorerire tarinũgãnemobirimakũ

irigũra”, ãrĩmi, ãrĩ gojadi ããrĩmi.*

36 Irasirĩã musã Israel bumarã ããrĩpererã ðãrð pẽmasĩka! Marĩpu Jesũre,

musã curusague pãbiatũ wẽjẽdire marĩ Opũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Marĩpu

ĩgũrẽ iriudi ããrĩmi, marĩrẽ tauburo, ãrĩgũ, ãrĩ wereyupũ Pedro masakare.

37 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, ĩgũsãya yujupũrãrĩgue buro bujawereri merã

gũñarikũ, Pedrone, gajirã Jesũs buedoregũ beyenerãrẽ ãsũ ãrĩ sãrẽñañurã:

–Gũayarã, ĩnasirĩrãkuri gũa?

38 Pedro ĩgũsãrẽ yujuyupũ:

–Musã ñerõ irideare bujawere, musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Irasirĩã musã

ããrĩpererã Jesucristore buremua, ãrĩ, guare deko merã wãiyedoreka! Musã

irasirĩmakũ, Marĩpu musã ñerõ irideare kãtigukumi. Õãgũ deyomarĩgũrẽ

iriugukumi, musã merã ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ. 39 Marĩpu ãrĩderosũta musãrẽ,

musã pũrã ããrĩturĩarẽ, gajiro marãdere ããrĩpererã ĩgũ beyenerãrẽ Õãgũ

deyomarĩgũrẽ iriugukumi, ãrĩyupũ.

40 Irire ãrĩ odo, gaji wãri werenemoyupũ Pedro ĩgũsãrẽ:

–Õãrð pẽmasĩka musã! I nikũ marã Jesũre wẽjẽnerã ñerã ããrĩma. ĩgũsã

ñerõ iridea waja Marĩpu ĩgũsãrẽ wajamoãgukumi. ĩgũsã ñerã irirosũ neõ

irinemobirikõãka pama! Irasirĩbirĩmakũ, Marĩpu ĩgũsãrẽ wajamoãgũ, musã

gapure wajamoãbirikumi, ãrĩyupũ.

41 Wãrã ĩgũ wererire ðãrð pẽñurã. Irasirĩã deko merã wãiyesũñurã

Jesũre buremurĩrẽ ĩmurã. Irasirĩã Jesũre buremupũrorinerã merã

ããrĩnũgãñurã. Pedro ĩgũsãrẽ wereadeanu merãta wãrã tres mil gora

masaka buremunũgãñurã. 42 Irasirĩã ãmurĩku Jesũre buremupũrorinerã

merã nerẽñañurã, ĩgũ buedoregũ beyenerã buerire pẽmurã. Irasũ nerẽnarã,

Marĩpure sãrẽ, pãrẽ dukawa, siu baanañurã.

* 2:28 Sal 16.8-11   † 2:30-31 Sal 132.11   † 2:34-35 David ĩgũ boadero puru, ĩgũ dupu merã ãmugasigue marĩabiridi ããrĩmi. Irasirigu Jesũs marĩaderosũ marĩabiridi ããrĩmi.   * 2:34-35 Sal 110.1

Jesúre b̄remup̄rorinerā iridea

⁴³ Jesús buedoreḡu beyenerā ĩgũ iriderosũta wári Marĩp̄u turari merā iri ĩmunañurā. Irasirirā p̄rĩrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerārē beowiu, boanerārē masũnañurā. ĩgũsā irasirimakũ ĩārā, masaka āārĩpererā ĩāgukanañurā. ⁴⁴ Āārĩpererā Jesúre b̄remurā su bumarā irirosũ òārō āārĩrikañurā. Irasirirā ĩgũsā oparire gāme s̄inañurā. ⁴⁵ Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerārē s̄inañurā. ⁴⁶ Ɖmurikũ āārĩpererā surosũ gũñarĩ oparā Marĩp̄uya wiigue nerēnañurā. ĩgũsāya wiirigue pārē dukawa, òārō us̄uyari merā siiu baanañurā. ⁴⁷ Marĩp̄ure: “Ōātaria m̄u”, ārĩ, us̄uyari s̄inañurā. Gajirā masaka ĩgũsārē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩañurā. Ɖmurikũ marĩ Op̄u Jesús gajirārē ĩgũrē b̄remumakũ iriyup̄u. Irasirirā ĩgũrē b̄remurā wārā āārĩñurā.

3

Suḡu waamasĩbire waamasĩmakũ iridea

¹ Sun̄u, ñamika tres āārĩmakũ Pedro, Juan merā Marĩp̄uya wiigue waañurā. Iri horata masaka Marĩp̄ure s̄erēnañurā. ² Iri wiima makāp̄uroge suḡu masakũ deyoaguḡueta waamasĩbi āārĩdi doayup̄u. Iri makāp̄uro: “Ōārĩ makāp̄uro” wāik̄uyuro. Ɖmurikũ ĩgũ merāmarā ĩgũrē āiwwāgā, iri makāp̄uroge dobonañurā, iri wii ñajārārē niyeru s̄erē doanĩdorerā. ³ Pedrosā iri wii ñajāmurā iririp̄oge ĩgũsārē ĩā, niyeru s̄erēyup̄u. ⁴ ĩgũsā p̄r̄āgueta ĩgũrē ĩā, Pedro gap̄u ĩgũrē āriyup̄u:

—Guare ĩāka!

⁵ ĩgũ irasũ ārĩmakũ: “Yure niyeru s̄ĩmurā irikuma”, ārĩ gũñarĩ merā b̄uro ĩāyup̄u. ⁶ Pedro gap̄u ĩgũrē āriyup̄u:

—Niyerure opabea. Irire opabirikereḡu, ȳu opari merā m̄urē iritamuḡura. Jesucristo Nazaretm̄u wāi merā, ĩgũ turaro merā wāgānuḡā waaka! āriyup̄u.

⁷ Pedro ĩgũrē irasũ ārĩgũta, diayema mojorē ñeā, tūāwāgũnyup̄u. Irasirimakũta, ĩgũya guburi, ĩgũya āñagubuyeri turanuḡājayuro. ⁸ Irasiriḡu pari wāgānuḡāja, waap̄rori, p̄ru ĩgũsā merā Marĩp̄uya wiigue Marĩp̄ure: “Ōātaria m̄u”, ārĩ gaguini, pariñajāyup̄u. ⁹⁻¹⁰ ĩgũ us̄uyari merā Marĩp̄ure: “Ōātaria m̄u”, ārĩ, pariñajāmakũ ĩārā, iri wiigue āārĩrā āārĩpererā ĩgũrē ĩāmasĩ:

—Īi, i wii òārĩ makāp̄uroge niyeru s̄erē doanĩadita āārĩmi, ārĩñurā. Irasirirā ĩgũ waamasĩmakũ ĩārā, “¿Naásũ waari?” ārĩ ĩāgukakōāñurā.

Pedro masakare Marĩp̄uya wiigue weredea

¹¹ Waamasĩbiradi Pedrosārē duúbirimakũ, āārĩpererā masaka iri wii āārĩrā ĩāgukari merā, ĩgũsā p̄uroge “Pórtico de Salomón” wāik̄uroge ũmanerēñurā.

¹² ĩgũsā irasũ ũmanerēmakũ ĩāgũ, Pedro ĩgũsārē āriyup̄u:

—Musā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gukari? ¿Nasirirā guare b̄uro ĩārĩ? “ĩgũsā Marĩp̄ure b̄remurĩ merā, ĩgũsā turaro merā ĩrē waamasĩmakũ iriama”, ārĩ gũñabirikōāka! ¹³ Jesús ĩgũ turaro merā ĩgũrē waamasĩmakũ iri-ami. Marĩ ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marĩp̄ure ũmugasigue āārĩgũrē b̄remunerā āārĩmā. Marĩp̄u ĩgũ magũ Jesúre, ĩgũ doreri òārō iridire: “Ōātariḡu āārĩmi”, ārĩdi āārĩmi. Musā gap̄u ĩgũrēta oparāguere wiab̄u. Pilato ĩgũrē wiudakeremakũ, musā gap̄u gāāmebiribu. ¹⁴ Jesús òāgũ, ñerĩrē neō iribi āārĩkeremakũ, ĩgũrē neō wiudorebiribu. Suḡu ñegũ masakare wējēdi gap̄ure wiudoreb̄u musā. ¹⁵ Irasirirā, Jesús marĩrē okari s̄igũ gap̄ure wējēdoreb̄u. ĩgũ

boadero p̄ru, Marīpu gapu Īgūrē masūdi āārīmī. Ḡua Īgūrē Marīpu masūdire ĩābu, ārī masīa. ¹⁶ Jesūta Īgū turaro merā ĩi waamasībiradire musā ĩāmasīgūrē waamasīmakū iriami. Ḡua Jesús taumasīrīrē b̄remumakū ĩāgū, Īgūrē tauami. Musā āārīpererā Īgū tauadire Īgū waamasīmakū ĩāa.

¹⁷ Yaara, musā, musā oparāde Jesūre: “Marīpu magūta āārīmi”, ārī pémasībirisīā, Īgūrē wējēdorebu. ¹⁸ Iripoegue Marīpu Īgūya kerere weredupiyunerā āārīpererā: “Cristo yu iriubu ñerō tarigukumi”, ārīderosūta Jesūre waabu. ¹⁹ Irasirirā musā ñerō irideare b̄jawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Marīpu dorerire irika! Irasirimakū, Marīpu musārē musā ñerō irideare kāti, siñajārī merā āārīrikumakū irigukumi. ²⁰ Irasirigu musārē Cristore dupaturi iriugukumi. Cristo, Marīpu beyedi musārē taugu, Jesūta āārīmi. ²¹ Jesucristo ūmugasigwe marīadi, irogueta āārīmi dapa. Marīpu iripoegue Īgū iriburire Īgūya kerere weredupiyunerā weredorederosūta āārīpererire ōārō āmu, p̄ru Jesūre iriugukumi. ²² Iripoegue Moisés irimarē marī ñekūsāmarārē āsū ārīdi āārīmī:

P̄rugue Marīpu marī Op̄u sugu Īgūya kerere werebure iriugukumi. Yure iriuderosūta Īgūdere iriugukumi. Īgūde marīyaguta āārīgukumi. Āārīpereri Īgū wererire péka! Īgū dorerire ōārō iritayaka!

²³ Īgū dorerire iritayamerā gapu béosūrākuma. Irasirirā Marīp̄yarā merā neō āārīnemobirikuma pama, ārīdi āārīmī Moisés.*

²⁴ Āārīpererā iripoegue marā Marīp̄ya kerere weredupiyunerākū, Samuel p̄ru marāde dapagora waarīre irasūta ārī gojanerā āārīmā. ²⁵ Iripoegue Marīpu marī ñekū Abrahārē: “Yu, mu parāmi āārīturiagu merā ĩ ūmu marā āārīpererārē ōārō irigura”, ārīdi āārīmī. Īgūya kerere weredupiyunerārē Īgū Abrahārē ārīdeare weredoredi āārīmī marī ñekūsāmarārē. Irasirigu Marīpu Īgūsārē ārīderosūta musārē iridi āārīmī. ²⁶ Irasirigu Īgū magū Jesús boadiguere masū, marīrē judío masakare iriup̄roridi āārīmī, marīrē ōārī gap̄re iri, marī ñerō iririre piriburo, ārīgū, ārī wereyupu Pedro Īgūsārē.

4

Pedrore, Juārē oparā p̄rogue āīadea

¹⁻² Pedro, Juan merā masakare werenīripoe paía, Marīp̄ya wii korerā surara op̄u, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: “Jesús boadero p̄ru masādi āārīmī. Irasirirā marīde boadero p̄ru āārīpererā masārākoa”, ārī buenañurā. Īgūsā irasū ārī buemakū pérā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē b̄remubirisīā, Īgūsā merā b̄ro guañurā.

³ Irasirirā abe ñajāripoe āārīmakū, Pedrosārē ñeā, iri ñamirē peresu iriñurā.

⁴ Irasirikeremakū, gajirā wārā Jesūya kerere pénerā, Īgūrē b̄remunugārā āārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesūre b̄remup̄rorinerā merā wārā āārīñurā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā.

⁵ Pedrosārē peresu iriadero p̄ru, gajinu gapu Jerusalēgue judío masaka oparā, gajirā murā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā. ⁶ Gajirāde, paía op̄u Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paía op̄yarā Īgūsā merā āārīñurā. ⁷ Iroque nerē, Pedrosārē Īgūsā p̄ro āiridore, Īgūsā ejamakū:

—¿Noā musārē doreri, noā musārē inorē irasiridoreri? ārī sērēñañurā.

⁸⁻⁹ Pedro Ōāgū deyomarīgūrē opatarisīā, āsū ārī yujuyupu Īgūsārē:

* 3:23 Dt 18.15-19; 34.10

—¿Musā judío masaka oparā, murāde guare ñi waamasĩbiradire òārō iriadeare, Ìgūrē tauadeare sērēñarā yári? ¹⁰ Musārē ire weregura, āārĩpererā Israel bumarā òārō pémasĩburo, ārīgū. Jesucristo Nazaretmā turaro merā, Ìgū wāi merā ñi waamasĩbiradi waamasĩami. Musā Ìgūrēta curusague pábiatú wējēdorebu. Ìgū boadero p̄r̄u, Marĩp̄u gap̄u Ìgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārĩmĩ. ¹¹ Iripoegue Marĩp̄uya kerere weredupiyudi āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Suye útāye wii iririmasā Ìgūsā béoadeaye merā gajiḡu gap̄u òārō turari wii irigukumi”, ārĩ gojadi āārĩmĩ. Jesús iri útāye Ìgūsā béoadeaye irirosū āārĩmĩ. Marĩp̄u Ìgūrē beyedi āārĩmĩ marĩrē taubure. ¹² I nikūguere Jesús suḡta marĩrē tauḡu āārĩmĩ. Gajiḡu marĩrē tauḡu neō mámi. Marĩp̄u Ìgūrēta iriudi āārĩmĩ marĩrē taubure, ārĩ wereyup̄u Pedro Ìgūsārē.

¹³ Judío masaka oparā Pedro, Juan buebirinerā āārĩkererā, òārō gūñaturari merā, pémasĩrĩ merā weremakū pérā, pégukakōāñurā. Ìgūsārē: “Diayeta Jesús merāmarāta āārĩma”, ārĩ ìamasĩñurā. ¹⁴ Waamasĩbiradi Pedrosā p̄uro nímakū ìārā, Ìgūsārē: “Ñerō irirā iriabu”, ārĩ werewuamasĩbirĩñurā.

¹⁵ Irasirirā, Ìgūsārē Ìgūsā nerērĩ taribugue āārĩrārē wiriadoreñurā, Ìgūsā basi gāme werenímurā:

¹⁶ Āsū ārĩñurā:

—¿Nasirirākuri Ìgūsārē? Ñi waamasĩbiradire Ìgūsā waamasĩmakū iriadeare Jerusalén marā pépereakōāñurā. Irasirirā: “Iribirama”, ārĩmasĩbirikoa marĩ. ¹⁷ Gajirārē irire neō pénemomakū iribirikōārō gāamea marĩrē. Irasirirā: “Jesúyamarē gajirāguere neō werenemobirikōāka pama!” ārĩrā Ìgūsārē, ārĩ werenĩñurā.

¹⁸ Irasū ārĩ werení odo, Pedrosārē siiu, āsū ārĩñurā:

—Gajirāguere neō Jesúyamarē werenemobirikōāka! Neō Ìgūya kerere buenemobirikōāka! ārĩñurā.

¹⁹ Ìgūsā irasū ārĩkeremakū, Pedro, Juan gap̄u āsū ārĩ yajjuñurā Ìgūsārē:

—¿Marĩp̄u musā guare dorerire irimakū gāamerĩ, o Ìgū doreri gap̄ure gua irimakū gāamerĩ? ¿Naásū gūñarĩ musā irire? ²⁰ Gua Ìgū dorerire irit̄yayārā āārā. Irasirirā gua ìadeare, gua pédeare neō wereduúmasĩña máa, ārĩñurā.

²¹⁻²² Ìgūsā irasū ārĩmakū pérā, judío masaka oparā gap̄u dupaturi ārĩñurā:

—Jesúyamarē neō werenemomerāta pama! Irire pirimerā, wajamoāsūrākoa, ārĩñurā. Gajirā gap̄u usuyari merā Marĩp̄ure: “M̄u ñi waamasĩbiradire tauadea òātariabu”, ārĩñurā. Ìgū cuarenta bojori nemorō opagu āārĩyup̄u. Irasirirā oparā gap̄u Pedrosārē: “Ñerō irirā iriama”, ārĩmasĩbiri, wajamoāmerāta Ìgūsārē wiukōāñurā.

Jesúre b̄remurā Marĩp̄ure iritamurĩ sērēdea

²³ Pedrosā irogue āārānerā wiria, Ìgūsā merāmarā p̄urogue waakōāñurā. Irogue eja, paía oparā, judío masaka murā Ìgūsārē ārādeare Ìgūsā merāmarārē wereñurā. ²⁴ Ìgūsā weremakū pérā, āārĩpererā iro āārĩrā Marĩp̄ure sērēñurā:

—Gua Op̄u, m̄u diayeta um̄gasi, i nikū, dia wádiya, i um̄uma āārĩpererire iridi āārā. ²⁵ Iripoegue gua ñekū Davire murē moāboegure Òāgū deyomarĩgū merā āsū ārĩ weredoredi āārĩb̄u:

Judío masaka āārĩmerā Marĩp̄u merā b̄uro guama. Israel bumarāde Marĩp̄uyare: “Gāamebea”, ārĩ gūñadima.

²⁶ I nikū marā oparā Marĩp̄u merā gāmekēāduarā nerērākuma. Ìgū beyedi merādere irasūta gāmekēārākuma, ārĩ weredoredi āārĩb̄u.✠

²⁷ Mũ weredorederosũta diayeta waabu. I makãguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirã Israel bumarã, gajirã judío masaka aãrĩmerã nerẽma Jesús mũ magurẽ wẽjẽmurã. Igũ õãgũ, mũ beyedi aãrĩmi. ²⁸ Irasirirã, iripoegue mũ turaro merã mũ beyedire: “Irasũ waarokoa Igũrẽ”, arĩderosũta irima. ²⁹ Gũa Opu, dapagora paía oparã mũya kerere: “Werebirikõaka! Mũsã irire wererã, wajamoãũrãkoa”, arãma guare. Igũsã irasũ arãdeare gũñaka mũ! Gũa mũrẽ moãboerã aãrã. Irasirigu guare mũyare gajirãrẽ gũiro marĩrõ weremakũ irika! ³⁰ Gũare mũ turaro merã pũrĩrikurãrẽ taumakũ irika! Irasirigu guare mũ turaro merã Jesús mũ magũ, õãgũ wãĩ merã iri Imurĩrẽ irimakũ irika! arĩ sërẽñurã Marĩpũre.

³¹ Igũsã irasũ arĩ sërẽaderõ pũru, Igũsã aãrĩrĩ wii gãmeñayuro. Aãrĩpererã Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatarĩñurã. Irasirirã, Igũ iritamurĩ merã gũiro marĩrõ Marĩpũya kerere wererã waañurã.

Jesúre bũremurã Igũsã oparire gãme dukawadea

³²⁻³³ Irasirirã Jesús buedoregũ beyenerã Marĩpu turaro merã masakare: “Marĩ Opu Jesús boadero pũru masãdi aãrĩmĩ. Igũ dupaturi okadero pũru, gua Igũrẽ iãbu”, arĩ wereñurã. Aãrĩpererã Jesúre bũremurã surosũ gũñañurã. Irasirirã Igũsã oparire: “Yaa aãrã”, arĩrõ marĩrõ gãme dukawañurã. Marĩpu Igũsãrẽ aãrĩpererãrẽ õãrõ iritamuyupu. ³⁴⁻³⁵ Irasirirã wiiri oparã, nikũ oparã, gajirãrẽ irire duañurã. Igũsã duadea wajare Jesús buedoregũ beyenerãrẽ sĩañurã. Jesús buedoregũ beyenerã irire Igũsã watope aãrĩrãrẽ gajino opamerãrẽ dukawañurã. Irasirirã Igũsã watopegue boporã marĩñurã pama. ³⁶ Iripoere sugũ Jesúre bũremugũ José wãĩkũgũ aãrĩyupu. Igũ Chipre wãĩkũrĩ nũgũrõmũ, Leviya bumũ aãrĩyupu. Jesús buedoregũ beyenerã Igũrẽ “Bernabé” wãiyẽñurã. “Bernabé”, arĩrõ, griego ya merã: “Masakare õãrõ yũpũrãkũmakũ irigu”, arĩduaro irikoa. ³⁷ Igũ nikũ opagũ aãrĩsĩã, su pooe ejatuaro gajirãrẽ duayupu. Igũ duadea wajare Jesús buedoregũ beyenerãrẽ sĩpeokõayupu.

5

Ananías, Safira merã arĩkatodea

¹ Gajigu Ananías wãĩkũgũ Igũ marãpo Safira merã su pooe ejatuaro nikũrẽ duayupu. ² Igũ duadea wajare Igũ basi deko merã duripikõayupu. Irasirigu aãrĩpereri niyerure Jesús buedoregũ beyenerãrẽ sĩpeobirikeregu: “Tropata wajariama”, arĩkatoyupu. Igũ marãpo aãrĩpereri Igũ irasiriadeare masiyupo. ³ Pedro ãsũ arĩyupu Igũrẽ:

—Ananías, ¿nasirigu wãtĩrẽ mũya gũñaĩguere ñajãdoreari? Igũ ñajãmakũta, mũya nikũ duadea wajare guare sĩpeobirikeregu, mũ Õãgũ deyomarĩgũrẽ arĩkatõa. ⁴ Iri nikũ mũ duaburo dupiyuro mũya nikũ aãrĩbũ. Mũ duadea waja mũya niyeruta aãrã. Noõ mũ sĩduarõpa sĩboakuyo. ¿Nasiribu irasũ arĩkatori? Gũa ditare arĩkatõgu meta yãa. Marĩpũdere arĩkatõa mũ, arĩyupu.

⁵ Igũ irasũ arĩmakũ pẽgu, mata Ananías meẽmejã kõmoakõayupu. Igũ irasũ waadea kerere pẽrã, aãrĩpererã bũro gũiĩñurã. ⁶ Igũ kõmoaderõ pũru, gajirã maamarã ñajãja, Igũya dupũre surĩro gasiro merã õma, aĩwiriakõãñurã Igũrẽ yãarã waarã.

7 Ƴre hora pɔrɔ, Ananías marāpo āārādeo ñajājayupo. Īgū boadeare neō masībiriyupo. 8 Igo ñajāmakū ĭāgū, Pedro igore sērēñayupo:

—Wereka yare! ¿Musāya pooere duarā, iropata niyeru wajatari musā? āriyupo. Igo ĭgūrē yujuyupo:

—Iropata wajatabu, āriyupo.

9 Pedro āriyupo igore:

—¿Nasirirā musā, marī Opu Ōāgū deyomarīgūrē ārikatoari? “Gua irasiri-makū masībirikumi”, ¿ārī gūñadari musā? Īāka! Mu marāpɔre yāarā ejanerā sīsā dujarima. Mɔya dɔpɔdere āiwiriarākuma, mu marāpɔya dɔpɔre āiwiraderosūta, āriyupo. 10 Īgū irasū ārimakūta, igode Pedroya guburi pɔro meemejā kōmoakōāyupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya dɔpɔre āiwiria, igo marāpu dagure ĭgūsā yáadero pɔrogueta igodere yáañurā. 11 Irasirirā āārīpererā Jesúre bɔremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, bɔro gūiñurā.

Jesús buedoregu beyenerā Marīpu turaro merā iri ĩmudea

12 Iripoere masaka watopegue Jesús buedoregu beyenerārē Marīpu ĭgū turari merā wári iri ĩmurīrē irimakū iriyupo. Āārīpererā Jesúre bɔremurā Marīpɔya wii turo biaña marīri taribu “Pórtico de Salomón” wāikuri taribugue nerēñañurā. 13 Masaka ĭgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārikeremakū, gajirā gapu ĭgūsārē gūiñurā. ĭgūsā merā neō nerēduabiriñurā. 14 Gajirā gapu marī Opu Jesúre wārā ũma, nomede bɔremuñurā. 15 Irasirirā pūrīrikurārē ĭgūsā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa turo piñurā. “Pedro ĭgūsārē ñapeobirikeremakū, ĭgū wātī meépiro ĭgūsā weka ejamakū, ĭgūsārē pūrīri tarirokoa”, āri gūñarā, irasiriñurā. 16 Wārā Jerusalén turo marāde pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerārē iroque āiñañurā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā ĭgūsā āārīpererārē taunañurā.

Oparā Jesús buedoregu beyenerārē ĩaturidea

17 Irasirirā paía opu, gajirā ĭgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregu beyenerārē bɔro ĩāturi, 18 ĭgūsā merā bɔro gua, ĭgūsārē ñeā, peresu iriñurā. 19 Irasirikeremakū, sugu Marīpɔre wereboegu iri ñamita peresu wii makāpɔrorire tūpā, ĭgūsā āārīri taribugue ñajāja, ĭgūsārē āsū āri āiwiriayupo:

20 —Marīpɔya wiigie waaka! Iroque eja, Marīpu Jesúre bɔremurārē ĭgū merā ōārō āārīmakū iriburi kerere wereka masakare! āriyupo Marīpɔre wereboegu ĭgūsārē.

21 ĭgū irasū ārimakū pérā, ĭgūsā peresu āārānerā wiriakōñurā. Gajinɔ gapu boyoripoe āārīmakū, Marīpɔya wiigie ñajāa, masakare buenəgāñurā, Marīpɔre wereboegu ĭgūsārē weredoreaderosūta.

ĭgūsā iroque bueripoe paía opu gapu, ĭgū merāmarāde, Pedrosā peresu āārānerā wiriadeare masībiriñurā dapa. Irasirirā ĭgūsā Israel bumarā oparārē āārīpererārē neeñurā. ĭgūsā nerēperemakū ĩārā, surarare peresu iriri wiigie Jesús buedoregu beyenerārē ĭgūsā biadoboanerārē āiridoreñurā.

22 Irasirirā surara ĭgūsārē āirā waadiñurā. Iroque eja, Pedrosārē neō bokabiriñurā. ĭgūsārē bokabirisīā, oparāguere wererā dujáakōñurā doja.

23 Dujaja, oparārē:

—Peresu iriri wii makāpɔrori ōārō biadea makāpɔrori āārādabu. Iroque biadoboanerārē korerāde iri makāpɔroriku níadama. Irasū āārīkeremakū, gua ĭgūsā āārādea taribure makāpɔro tūpāmakū neō marāma, āriñurā.

24 Īgūsā irasū ārīmakū pérā, paia opu, Marīpuya wii marā surara opu, paia oparāde: “¿Naásū waayuri Īgūsārē?” āri gūñarikuñurā. 25 Īgūsā irasū gūñarikiripoe sugu masaku Īgūsā puo eja:

—Musā peresu irianerā Marīpuya wiigue āārāma. Masakare buerā iriama, āriyupu.

26 Īgū irasū ārīmakū pérā, Marīpuya wii marā surara opu, Īgūyarā surara merā Īgūsārē ñeārā waañurā. Irogue eja, Īgūsārē ñeā, paia oparā puo āiññurā doja. Masakare gūisā, Īgūsārē tārābirinurā. “Gua Īgūsārē tārāmakū iārā, masaka guare utāyeri merā deabukuma”, āri gūñañurā. 27 Īgūsārē judío masaka oparā puo āijamakū, paia opu Īgūsārē turiyupu:

28 —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ārādibu. Gua irasū ārikeremakū, musā āārīperero Jerusalén marārē buegorenāa. Jesús boadea waja guare waja opamakū iriduarā yāa musā, āriyupu.

29 Īgū irasū ārīmakū, Pedro gajirā Jesús buedoregu beyenerā merā Īgūrē āsū āri yajuyupu:

—Masaka doreri nemorō Marīpuya gapure iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marīpu doreri gapure iribiribukoa. 30 Musā Jesúre curusague pábiatú wējēdoredire Marīpu, marī ñekūsāmarā Opu gapu Īgūrē masūdi āārīmí. 31 Īgūrē masū odo, umugasigue āimurīagu, Īgū diaye gapu dobodi āārīmí. Marīre taubure, marī Opu āārībure irasiridi āārīmí. Irasirigu marī judío masaka marī ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayumakū kätigukumi. 32 Gua āārīpereri Jesús irideare iānerā āārā. Irasirirā irire werea. Ōāgū deyomarīgūde guare irire pémasīmakū yāmi. Irasirirā Īgū iritamurī merā werea. Marīpu dorerire pérānodere Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, āri wereyupu Pedro paia opure.

33 Īgū irasū ārīmakū pérā, oparā gapu guataria, Pedrosārē wējēduadiñurā. 34 Sugu fariseo bumu Gamaliel wāikugu gapu wāgānugāyupu Īgūsārē werebu. Īgū judío masaka oparā merāmu Moisés gojadeare buerimasū āārīyupu. Masaka Īgūrē: “Ōāgū āārīmí”, āri buremuñurā. Īgū wāgānugā, surarare: “Īsārē āiwiriaka dapa!” āriyupu. 35 Īgūsārē āiwiriadero puru, oparārē āsū āriyupu:

—Musā Israel bumarā, musā Īgūsārē iriduarire oārō gūñaka! 36 Teudas wāikugu waadeare gūñaka! Irinugue Īgū masakare: “Masitarinugāgū āārā yu”, ārīdi āārādīmi. Irasirirā wārā cuatrocientos ūma Īgū merāmarā āārīnerā āārādīma Īgū buerire péduarā. Puru gajirā Īgūrē wējēkōānerā āārīmá. Īgūrē wējēadero puru, Īgū merāmarā āārādīnerā waasiriakōānerā āārīmá. Irasū waadero puru, Īgū buedeare perekōādero āārībú. 37 Puru i nikū marārē Īgūsā keoripoe gajigu Judas wāikugu Galileamu āārīdi āārādīmi. Wārā Īgū merāmarā āārīnerā āārādīma. Puru gajirā Īgūdere wējēkōānerā āārīmá. Īgūrē wējēadero puru, Īgū merāmarā āārādīnerā waasiriperekōānerā āārīmá. 38 Irasirigu musārē werea. Sīsārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! Musā Īgūsārē iriduarire iribirikōāka! Īgūsā bueri, Marīpuya bueri āārībero, perekōārokoka Teudas, Judas buedeare perederosūta. 39 Īgūsā bueri, Marīpuya bueri āārīrō, neō perebirikoa. Īgūsārē irire pirimakū iribirikoa. Irasirirā irire oārō pémasīka! Īgūsā bueri, diayeta Marīpuya bueri āārīmakū, musā Īgūsārē wējēduarā, Marīpu merā gāmekēāduarā irirosū iribukoa, āriyupu Gamaliel.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pérā: “Jáu, marĩrē diayeta weremi ĩ”, āri péñurā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerārē siuu, surarare tārādoreñurā. “Jesúyare neō werenemobirikōāka!” āriñurā. Irasū āri odo: “Waaka!” āri, wiuñurā ĩgūsārē pama. ⁴¹ Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā judío masaka oparā puro āārānerā waakōāñurā. “Marĩ Jesúyare bueri waja marĩrē tārādoreama guyasirĩburo, āirā”, āriñurā. “Marĩpũ gapũ marĩrē: ‘Irire bokatiũkōāma’, āri masĩmi”, āriñurā. Irasirirā oparā ĩgūsārē ñerō irikeremakā, buro usuyañurā. ⁴² Irasirirā amuriku Marĩpũya wiigwe, wiiriguedere masakare: “Jesũta Marĩpũ iriudi, Cristo āārfĩmi”, āri buenañurā.

6

Jesús buedoregu beyenerā ĩgūsārē iritamumurārē beyede

¹ Irasirirā irinairĩrē wárā judío masaka Jesúre buremunugāñurā. Surāyeri hebreo ya merā wereniñurā. Gajirā griego ya merā wereniñurā. Īgūsā wapiweyarā nomerē amuriku ĩgūsā baarire keoro guerebirimakū ĩārā, hebreo ya merā werenirā gapure turiñurā. ² Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Jesúre buremurārē āārĩpererārē ĩgūsā purogue siuu neeō, āsũ āri wereñurā:

—Gua baarire guererā, Marĩpũya kere gapure wereduũmakū oābiribukoa.

³ Irasirirā musā guayarā, Jesúre buremurā musā watope āārĩrārē su mojóma pere gaji mojó peru pērebejarāgora beyeka! “Oārō masĩrā, Oāgũ deyomarĩgũ turarire opatarirā āārĩma”, musā āri ĩārārē beyeka! Musā beye odomakū, gua ĩgūsārē baari gueremurārē sóorākoa. ⁴ Irasirirā gua amuriku Marĩpũre sērē, ĩgũyare buerākoa, āriñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārimakū pérā, āārĩpererā: “Jáu, irasũta irirāra”, āri, Esteban wāikugure beyeñurā. Īgũ Jesúre oārō buremugũ, Oāgũ deyomarĩgũrē opatarĩgũ āārĩyupu. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāikurārē beyeñurā. Nicolás Antioquĩamu judío masakũ āārĩbirikeregu, judío masakũ irirosũ buremugũ āārĩyupu. ⁶ Īgūsārē beye odo, Jesús buedoregu beyenerā puro āiñurā. Īgūsā āijamakū ĩārā, Marĩpũre: “Oārō iritamuka ĩgūsārē!” āri sērēbosa, ĩgūsāya dipu weka mojóri merā ñapeoñurā.

⁷ Irasirirā Marĩpũya kerere weregorenamakū, wárā masaka irire péñurā. Wárā Jerusalén marā masaka, paĩade Jesúre buremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

⁸ Esteban Marĩpũ iritamurĩ merā Īgũ turaro merā pũrĩrikurārē tau, gaji oārĩ iri ĩmurĩrē iriyupu masaka wárā watopere. ⁹ Īgũ irasirimakū ĩārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāikurĩ humarā ĩgũ merā guaseopuroriñurā. Īgūsā: Cirene marā, Alejandrĩa marā, Cilicia marā, Asia marā su wii judío masakũ ĩgūsā nerēri wiigwe nerēnarā āārĩñurā. ¹⁰ Esteban, Oāgũ deyomarĩgũ ĩgũrē oārĩ masĩri sĩri merā werenĩmakū pérā, ĩgũrē neō wereni bokatiũbirĩñurā. ¹¹ Irasirirā masakũ iāberogue gajirārē niyeru wajari: “Āsũ ārikatoka masakare!” āriñurā:

—“Esteban Moisére, Marĩpũre ñerō werenĩmakū péabu gua”, ārika! āriñurā.

¹² Irasirirā ĩgūsā ārikatodoresũanerā irire weremakū pérā, iri makā marā, murā, Moisés gojadeare buerimasāde Esteban merā buro gua, ĩgũrē ñeā, oparā puro āiñurā. ¹³ ĩgũrē irogue āija, gajirārē āsũ ārikatonemodoreñurā doja:

—Ī ãmuriku Marĩpũya wiire, Moisés gojadeadere ñerõ werenĩgorenami. ¹⁴ Masakare: “Jesús Nazaretmu, Marĩpũya wiire béogukumi. Moisés marĩrẽ pídeadere gorawayugukumi”, ãrimakũ péabu gna, ãrikatoñurã oparãrẽ.

¹⁵ Īgũsã irasũ ãrimakũ perã, oparã ããrĩpererã irogue doarã Estebãrẽ burõ ãñnurã. Īgũsã ãimakũ, Īgũya diapu Marĩpũre wereboegũya diapu irirosũ deoyuro.

7

Esteban oparãrẽ weredea

¹ Īgũsã Estebãrẽ ããripoe paia opu Īgũrẽ sãrẽñayuru:

—¿Diayeta ãrĩrĩ, Īgũsã murẽ weresãrã? ãrĩyuru.

² Esteban yũjuyuru Īgũrẽ:

—Yaarã, yure õãrõ péka! Marĩ ñekũ Abraham, Harán wãikuri makãgue waaburo dupiyuro Mesopotamiague ããrĩdi ããrĩmĩ Caldea masaka ããrĩrogue. Īgũ irogue ããrĩripoe Marĩpũ õãrõ gosesiriri merã Īgũrẽ deyoa, ³ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “I nikũrẽ, mũyarãrẽ béowãgãka! Mũ waamakũ, yu gaji nikũ mũ ããrĩburi nikũrẽ ĩmugũkoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpũ Abrahãrẽ. ⁴ Marĩpũ irasũ ãrimakũ pégu, Abraham Caldea nikũ ããrãdi Harãgue waadi ããrĩmĩ. Irogue ejadero pũru, Īgũ pagu boadi ããrĩmĩ. Īgũ boadero pũru, Marĩpũ Abrahãrẽ wiridoredi ããrĩmĩ doja. Irasirigu Abraham õõ, marĩ ããrĩrĩ nikũrẽ ejadi ããrĩmĩ pama. ⁵ Īgũ õõgue ejamakũ, Marĩpũ Īgũrẽ neõ nikũrẽ sĩbiridi ããrĩmĩ dapa. Sĩbirikeregu, Īgũrẽ: “Pũrgue mũya, mũ parãmerã ããrĩturiarãya nikũ ããrĩrokoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Īgũ irasũ ããrĩpoeere Abraham neõ pũrã marĩdi ããrĩmĩ dapa. ⁶ Gaji Marĩpũ Īgũrẽ ãrĩnemodi ããrĩmĩ doja: “Mũ parãmerã ããrĩturiarã gaji nikũgue waarãkuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikũ marãrẽ moãboerãkuma. Īgũsãrẽ moãdore, pábirarãkuma. ⁷ Yu gapu iri nikũ marãrẽ wajamoãgura Īgũsã irasiriri waja. Yu Īgũsãrẽ wajamoã odoadero pũru, mũ parãmerã ããrĩturiarã iri nikũrẽ wirirãkuma. Wiri, yu Īgũsãrẽ sĩburi nikũgue eja, yure burẽmurã yu dorerire irirãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpũ Abrahãrẽ. ⁸ Īgũ irasũ ããrãdero pũru, ãsũ iridoredi ããrĩmĩ doja: “Ããrĩpererã ãmarẽ Īgũsãya dupuma gasirogãrẽ* wiirika! Irasirirã mũsã yu werenĩrĩ burẽmurĩrẽ yure ĩmurãkoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Abraham Īgũ magũ Isaare su semana Īgũ deyoadero pũru, Īgũrẽ wiiridi ããrĩmĩ. Mũrãrõta Isaade Īgũ magũ Jacore iridi ããrĩmĩ. Jacode mũrãrõta Īgũ pũrãrẽ pe mojõma pere su gubu peru pãrẽbejari buri ããrĩmurãrẽ iridi ããrĩmĩ.

⁹⁻¹⁰ Jacob pũrã marĩ ñekũsãmarã Īgũsã pagumurẽ Josere ããturisã, Egiptogue waarãrẽ duanerã ããrĩmã, iro marãrẽ moãboegu ããrĩburo, ãrĩrã. Marĩpũ gapu Īgũ merã ããrĩnkõãdi ããrĩmĩ Īgũrẽ iritamugũ. Īgũ ñerõ tarikeremakũ, ããrĩpereri Īgũ ñerõ taririre taudi ããrĩmĩ. Wãri masĩrĩ sĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu faraón† Egiptomũ i nikũ marã opu Josere beyedi ããrĩmĩ, Īgũ dokamu opu ããrĩburo, ãrĩgũ. Īgũya wiimadere moãdoregu sóodi ããrĩmĩ.

¹¹ Pũru ããrĩperero Egiptoguere, Canaán nikũguedere baari pereakõãdero ããrĩbũ. Irasirirã masaka burõ ñerõ tarinerã ããrĩmã. Marĩ ñekũsãmarã

* **7:8 Gn 17.1-14:** Iripoegue Marĩpũ Abrahãrẽ Īgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, Īgũsãya dupuma gasirogãrẽ wiiridoredi ããrĩmĩ. Puru iri dorerire Moisére pídi ããrĩmĩ. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrĩturiarã iri dorerire irirã, Īgũsã pũrã ãmarẽ su mojõma pere gaji mojõ ureru pãrẽbejarinurĩ waarõ merã Īgũsã deyoadero puru irasũ yãma. † **7:9-10** “Faraón”, ãrĩrõ, Egipto marã ya merã: “opu”, ãrĩduaro yãa.

uaboanerā āārīmá. ¹² Irasirigu Egiptogue trigo āārīri kerere pégu, Jacob Īgū pūrārē marī ñekūsāmarārē: “Wajarirā waaka!” āri iriudi āārīmí. Īgū irasū āārimakū pérā, neō waarā irinerā āārīmá iroguere. Iroque eja, baari wajari odo, gāme dujarikōānerā āārīmá doja. ¹³ Īgūsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi wajarirā waanerā āārīmá doja. Iripoeta pama José Īgūsārē: “Musā pagamuta āārā yu”, āri weredi āārīmí. Irasirigu Egipto marā opu José tūrārē masīdi āārīmí. ¹⁴ Puru José Īgū tūrā merā kerere iriudi āārīmí Īgū pagare. “Yuru, Īgūyarā merā aariburo”, āri iriudi āārīmí. Jacoyarā setenta y cinco gora āārīnerā āārīmá. ¹⁵ José kere iriuadeare pégu, Jacob Īgū pūrā merā Egiptogue waadi āārīmí. Jacob iroque boadi āārīmí. Īgū pūrā, marī ñekūsāmarāde boanerā āārīmá. ¹⁶ Purogue Īgūsā parāmerā āārīturiarā Īgūsāya gōārīrē Siquem wāikuri makāgue Abraham, Hamor pūrārē Īgū ūtāgobe wajaridea gobegue pīmūrā āāīnerā āārīmá.

¹⁷ Marīpu Abrahārē: “Mu parāmerā āārīturiarārē i nikūrē sīgura”, āridero ejawāgāripoe Abraham parāmerā āārīturiarā Egiptogue āārīrā wárā masāporenerā āārīmá. ¹⁸ Īgūsā iroque āārīmakū, José boadero puru yoadero puru, gajigu iri nikū marā opu ñajādi āārīmí doja. Īgū, José ōārō irideare ōārō masībiridi āārīmí. ¹⁹ Irasirigu marī ñekūsāmarā wárā masāporemakū Īgū, Īgūsārē tarinugāduagu, ñerō iridi āārīmí. Ūma pūrā deyoarārē boaburo, ārīgū, béodoredi āārīmí. ²⁰ Iripoeta Moisés deyoadi āārīmí. Īgū Marīpu iūrōrē ōāgū āārīdi āārīmí. Irasirirā Īgū deyoadero puru, Īgū pagūsāmarā Īgūsāya wiigwe urerā abegora duri merā Īgūrē masūnerā āārīmá. ²¹ Īgūrē duūnemomasīmerā, diague puui merā paubéonerā āārīmá. Puru Egipto marā opu magō Īgūrē boka, igoya wiigwe āimajā, igo magū diaye irirosū masūdeo āārīmó. ²² Moisés iri wiigwe masā, āārīpereri Egipto marā buerire buepeodi āārīmí. Irasirigu Īgū masīri merā werení, āārīpereri ōārō iridi āārīmí.

²³ Puru cuarenta bojori opagu Īgūyarārē Israel bumarārē Īduagu, Īgūsā purogue waadi āārīmí. ²⁴ Iroque ejagu, sugu Egiptomu Īgūyagure ñerō irimakū Īdi āārīmí. Irasirigu Īgūrē gāmibosagu Egiptomurē wējēkōādi āārīmí. ²⁵ Īgū basi: “Marīpu yaarārē wijatadoregu iriuami, Īgūsā irire ōārō pēmasīkuma”, āri gūñadi āārīmí. Īgūsā gapu Īgū gūñarōsū gūñabirinerā āārīmá. ²⁶ Gajinu gapu Moisés Īgūsā purogue waadi āārīmí doja. Iroque ejagu, gajirā Īgūyarā pérā Īgūsā basi gāmekēāmakū Īdi āārīmí. “Iropata gāmekēāka! ¿Nasirimurā su bumarā āārīkererā, iropa gāmekēākōārī?” ārīdi āārīmí Moisés Īgūsārē. ²⁷ Īgū irasū āārimakū pégu, buro pádi gapu, Moisére túmeénú: “ ‘¿Noā murē gua opu, guare dorebu āārīburo’, āri sóoari? ²⁸ ¿Ñamika Egiptomurē mu wējēaderosū yudere wējēduagu yári?’ ” ārīdi āārīmí Moisére. ²⁹ Īgū irasū āārimakū pégu, Moisés Egiptore wiri, gaji nikū Media wāikuri nikūgue waadi āārīmí. Iroque Īgūsā watopegue āārīgū, iromorē marāpoku, pérā ūma pūrākadi āārīmí.

³⁰ Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere āārīdi āārīmí. Iriku bojori puru Sinai wāikadi ūtāu puro, masaka marīrōgue waadi āārīmí. Iroque sugu yukugā dupuri watopegue peame ūjūmakū Īdi āārīmí. Marīpure werebogu iri peame ūjūrī pūrā dekogue deyoadi āārīmí Īgūrē. ³¹ Moisés iri peame ūjūmakū Īgū, Īgukakōādi āārīmí. “¿Naásu waari?” āri, iri yukugā purōgāgue Īgū waagū, marī opu āsū āri werenímakū pédi āārīmí: ³² “Yu, mu ñekūsāmarā: Abraham, Isaac, Jacob opu āārā”, ārīdi āārīmí. Īgū irasū āārimakū pégu, buro güi narada, neō Īānemoduabiridi āārīmí. ³³ Marīpu Īgūrē: “Yu purota nía mu.

Irasirigũ m̄ya gubu surĩre túweaka, yũre b̄remurĩrẽ ĩmubu. ³⁴ Yaarã Egiptogwe aãrĩrãrẽ b̄ro poyamakũ ĩãa. Ĩgũsã b̄ro bujawereri merã gaguinĩmakũ p̄ea. Irasirigũ ĩgũsãrẽ taubu dijjjaba. Irasirigũ murẽ Egiptogweta iriugura ĩgũsãrẽ iritamudoregũ”, ãrĩ weredi aãrĩmĩ Marĩpu Moisére.

³⁵ ĩ Moiséreta marĩ ñekũsãmarã ĩgũrẽ gããmemerã: “¿Noã murẽ ḡua opu, guare dorebu aãrĩburo’, ãrĩ sóoari?” ãrĩnerã aãrĩmã. Marĩpu gapũ ĩgũrẽ: “Ĩgũsã opu pĩgura murẽ”, ãrĩ, ĩgũrẽ iriudi aãrĩmĩ ĩgũsãrẽ taudoregu. Marĩpu ĩgũrẽ wereboegũ yukugã dup̄ari watopegue peame ujãderogwe deyoadi merã ĩgũrẽ iriudi aãrĩmĩ. ³⁶ Irasirigũ Moisés Egiptogwe eja, Marĩpu turaro merã wãri iri ĩmurĩrẽ iridi aãrĩmĩ. Pũrũ marĩ ñekũsãmarãrẽ Egiptogwe aãrãnerãrẽ siuwãgã, wãdiya deko diadiyague eja, Marĩpu turaro merã irasũta iridi aãrĩmĩ doja. Pũrũ cuarenta bojorigora masaka marĩrõgwe ĩgũsã waagorenamakãdere, irasũta iridi aãrĩmĩ doja. ³⁷ Moiséta marĩ ñekũsãmarã Israel bumarãrẽ ãsũ ãrĩ weredi aãrĩmĩ: “Pũrugwe marĩyagure Marĩpu iriugukumi ĩgũya kerere werebure. Yũre ĩgũ iriuderõsũta ĩgũdere iriugukumi. ĩgũ wererire õãrõ p̄eduripika!” ãrĩ weredi aãrĩmĩ. ³⁸ Marĩ ñekũsãmarã masaka marĩrõgwe nerẽmakũ, Moisés ĩgũsã merã aãrĩdi aãrĩmĩ. Irogwe Sinaĩ wãĩkũdi utãũgwe Marĩpũre wereboegũ ĩgũrẽ weredi aãrĩmĩ. ĩgũ irasũ weremakũ p̄eadeare Moisés marĩ ñekũsãmarãrẽ weretaudi aãrĩmĩ. Marĩ irire p̄emakũ, Marĩpu marĩrẽ ĩgũ merã õãrõ aãrĩmakũ yãmi. Iri neõ perebirikoa.

³⁹ Moisés irire werekeremakũ, marĩ ñekũsãmarã gapũ neõ b̄remubirinerã aãrĩmã. ĩgũdere b̄remubiri: “Egiptogwe dujãakõãrã”, ãrĩ gũñanerã aãrĩmã. ⁴⁰ Irasirirã Moisés utãũgwe aãrĩripoe ĩgũ tĩgũ Aarõrẽ: “Marĩrẽ Egiptogwe aãrĩrãrẽ ãrĩdi, ¿naásũ waayuri? Marĩ neõ masĩbea”, ãrĩnerã aãrĩmã. Irasirirã Aarõrẽ: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merã kõãdupiyurãkoa, marĩ waaburi maarẽ ĩmuburo, ãrĩrã”, ãrĩnerã aãrĩmã. ⁴¹ Irasũ ãrĩ odo, sugũ wekũ majĩgũ keori oro merã weanerã aãrĩmã. Pũrũ ĩgũsãyarã waimurã ejorãrẽ wẽjẽ, soepeonerã aãrĩmã iri weadeare b̄remurã. Pũrũ irire usũyari merã ĩãrã, bosenu irinũgãnerã aãrĩmã. ⁴² ĩgũsã weadeare b̄remumakũ ĩãgũ, Marĩpu ĩgũsãrẽ beodi aãrĩmĩ, ĩgũsã gããmerõ iriburo, ãrĩgũ. Irasirirã neñukãrẽ, abeare b̄remunũgãnerã aãrĩmã. Marĩpũya kerere weredupiyunerã ãsũ ãrĩ gojanerã aãrĩmã Marĩpu ãrĩdeare gojarã:

Musã, Israel bumarã masaka marĩrõgwe cuarenta bojori aãrĩrã, yũ gapũre musãyarãrẽ waimurã ejorãrẽ wẽjẽ soepeo b̄remubiribũ.

⁴³ Irasirirã musã Moloc wãĩkũgũ keorire b̄remurã, ĩgũrẽ b̄remurĩ wiire, musã surĩ gasiri merã iridea wiire kõãgorenabu.

Gajigũ Refãn wãĩkũgũ neñukãmũ keori musã weadeare b̄remubu. Musã iri keorire weabu b̄remuduarã. Irasirigũ, musã yũre b̄remubirideia waja musãrẽ Babilonia wãĩkũro koregue beogura, ãrĩ gojanerã aãrĩmã.✧

⁴⁴ Irasũ ãrĩ odo, Esteban oparãrẽ Marĩpũya wiima gapũre wereyupũ doja: —Marĩ ñekũsãmarã masaka marĩrõgwe aãrĩrã, Marĩpũre b̄remurĩ wii, waimurã gasiri merã ĩgũsã iridea wiire opanerã aãrĩmã. Iri wiiguere Marĩpu pe mojõma doreri gojadea majĩ utã majĩ aãrĩdero aãrĩbũ. ĩgũsã iri wiire iriburo dupiyuro Marĩpu Moisére iri wii keorire: “Ãsũpero irika!” ãrĩdi aãrĩmĩ. Irasirirã marĩ ñekũsãmarã iri wiire Marĩpu doredersũta keoro

✧ 7:43 Am 5.25-27

irinerā āārīmá. ⁴⁵ Īgūsā boadero puru, Īgūsā puru marā iri wiire opaturinerā āārīmá. Puru Josué Īgūsārē siuwāgāmakū, iri wiire Īgūsā noó waaró āīānanerā āārīmá. Īgūsā oōgue ejamakū, Marīpu i nikū marārē judío masaka āārībirinerārē béokōādi āārīmí. Yoaripoe marī ñekūsāmarā Marīpure iri wigue b̄remunerā āārīmá. David opu ñajādero puruguedere opanerā āārīmá. ⁴⁶ Marīpu Davire Īgū Īūrō oārō iridire usuyari merā ĩādi āārīmí. Irasirigu David Marīpure āsū ārīdi āārīmí: “Gua ñekū Jacob b̄remepudi āārā mu. Irasirigu yu marē wári wii mu āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmí. Īgū irasiridwakeregu, iri wiire iribiridi āārīmí. ⁴⁷ Īgū magū Salomón gapu iri wiire iridi āārīmí pama. ⁴⁸ Irasirikeremakū, Marīpu gapu āārīpererārē doregu āārīsīā, masaka iridea wiirigue dita āārībemi. Īripoegue Īgūya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmí Marīpu ārīdeare gojagu:

⁴⁹ Yu, āārīpererā Opu āārā. Ūmugasi yu doaro irirosū āārā. I nikū yaa guburi kuraña doanirō irirosū āārā. Irasirirā, yu āārīburi wiire irimasībea musā.

⁵⁰ Yuta āārīpererire iribu, ārīmi Marīpu, ārī gojasūdero āārībú.*

⁵¹ Esteban irasū ārī odo, āsū ārī werenemoyupu doja:

—Musā Marīpu dorerire tarinugāa. Īgūrē masīmerā irirosū Īgū wererire neō péduabea. Oāgū deyomarīgū dorerire neō iriduabea. Marī ñekūsāmarā iriderosūta iririkukōāa. ⁵² Īgūsā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerārē ñerō waamakū irinerā āārīmá. Gajirārē: “Jesús marīrē taubu, Marīpu doreri iribu aarigukumi”, ārī wererārē wējēnerā āārīmá. Īgūrēta Īgū ejadero puru, musā gapu ñeā, gajirārē wia wējēdorebu. ⁵³ Marīpu Īgūrē wereboerā merā Īgū dorerire marī ñekūsāmarārē píkeremakū, musā irire b̄ro tarinugāa, ārī weryupu Esteban oparārē.

Estebārē wējēdea

⁵⁴ Īgū irasū ārīmakū pérā, b̄ro guari merā Īgūsāya guikare kūrīduútūñurā.

⁵⁵ Esteban gapu Oāgū deyomarīgūrē opatariyupu. Ūmugasigue ĩāmu, Marīpu gosesiririre ĩayupu. Marīpu diaye gapu Jesús nímakū ĩayupu. ⁵⁶ Esteban Īgūrē ĩāgū: “Īāka!” ārīyupu. “Ūmugasi tūpāmakū ĩāa. Jesús āārīpererā tīgū Marīpu diaye gapu nímakū ĩāa yu”, ārīyupu oparārē.

⁵⁷⁻⁵⁸ Īgū irasū ārīmakū péduamerā, b̄ro gaguini, Īgūsāya gāmpūrīrē biañurā. Suro merā ūmawāgā, Īgūrē ñeā, iri makā tarogue āīāñurā. Īgūsāya suri wekamarē túwea pí, sugu maamu Saulo wāikugare irire koredoreñurā. Odo, Estebārē ūtāyeri merā dea wējēñurā.

⁵⁹ Īgūsā irasirimakū, Esteban āsū ārī sērēyupu:

—Jesús yu Opu, yu kōmomakū, yaa yujpūrārē ñeāka! ārīyupu. ⁶⁰ Puru Īgūya ñadukupuri merā ejamejāja, b̄ro gaguinirī merā:

—Yu Opu, kātika, ĩsārē yure Īgūsā irasiririre, ārīyupu. Irasū ārī, kōmoakōāyupu pama.

8

Saulo Jesúre b̄remurārē ñerō iridea

¹ Saulo Īgūsā Estebārē dea wējēmakū ĩāgū: “Oārō irirā irasū yāma”, ārī guñayupu. Irinuta Jesúre b̄remumerā Īgūrē b̄remurārē Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinugāñurā. Irasirimakū ĩā, Jesúre b̄remurā gapu āārīpererā

* 7:50 Is 66.1-2

Judea nikūgue, Samaria nikūgue waasiriakōāñurā. Jesús buedoregū beyenerā dita Jerusalēguere dujañurā. Gajirogue waabiriñurā. ² Gajirā ūma Marīpūre b̄remurā Estebāya d̄pūre yāarā, b̄ro ore bujawereñurā. ³ Saulo gapū neō sugū Jesūre b̄remugū marīkōāburo, āriḡū, Jesūre b̄remurāya wiirigue ñajāa, ūmarē, nomedere ñeā, peresu iribu āñāyupū.

Felipe Samaria marārē buedea

⁴ Īgū irasirimakū, Jesūre b̄remurā Jerusalērē wirirā, noó Īgūsā waarō Marīpū masakare tauri kerere werenañurā. ⁵ Felipe wāikugū Samaria nikū āārīrī makāgue waa, irogue eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupū. ⁶ Īgū iri kerere weremakū pērā, Īgū Marīpū turaro merā iri ĩmumakū ĩārā, ĩgū p̄ro nerēnañurā ĩgū wererire ōārō p̄murā. ⁷ Wārā wātēa ñajāsūnerārē tauyupū. Wātēa gapū ĩgūsāguere āārīnerā b̄ro gaguinīrī merā wiriñurā. Wārā d̄pū b̄narārē, waamasīmerādere tauyupū. ⁸ Irasirimakū ĩārā, iri makā marā b̄ro us̄yañurā.

⁹ Iri makārē sugū Simón wāikugū yé āārīyupū. Īgū yoaripoe yéa iririkurire irigorenamakū ĩārā, Samaria marā ĩāgukanokōāñurā. “Yū masītarinugāgū āārā”, ārī werenayupū ĩgūsārē. ¹⁰ Irasirirā āārīpererā iri makā marā oparā, oparā āārīmerāde ĩgūrē: “Ī ūmagasigue marā Opū irirosū turari opagū āārīkumi”, ārī gūñadiñurā.

¹¹ Īgū sōō gapū merā wāri yéa iririkurire irimakū ĩārā, wārā masaka ĩgūrē b̄remuñurā. ¹² Felipe gapū Samaria marārē: “Marīpū āārīpererā Opū āārīmi. Īgū magū Jesucristo marīrē taugū āārīmi”, ārī weryupū. Ūma, nome, ĩgū wererire pé b̄remumakū ĩāgū, ĩgūsārē deko merā wāiyeyupū. ¹³ Simōde Jesūre: “B̄remua yū”, ārīmakū pégu, Felipe ĩgūdere wāiyeyupū. P̄rū Felipe merā waagorenyupū. Felipe Marīpū turaro merā iri ĩmumakū ĩāgū, ĩāgukanokōāyupū.

¹⁴ Jesús buedoregū beyenerā Jerusalēgue āārīrā: “Samaria marā Marīpūyare ōārō b̄remunugāñurā”, ārīrī kerere pērā, Pedro, Juārē ĩādorerā iriñurā. ¹⁵ Irogue ejarā, Jesūre b̄remurārē Marīpūre sērēbosañurā, Ōāgū deyomarīgūrē bokatīrīneāburo, ārīrā. ¹⁶ Īgūsā marī Opū Jesūre b̄remunugādero p̄rū, ĩgū wāi merā dita wāiyesūñurā. Ōāgū deyomarīgū ĩgūsārē ejabiriyupū dapa. ¹⁷ Irasirirā Pedrosā ĩgūsāya mojōrī merā Jesūre b̄remunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Īgūsā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ĩgūsāguere ejayupū.

¹⁸ Pedrosā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ejamakū ĩāgū, Simón gapū ĩgūsā turarire gāāmegū, niyeru merā wajaridūadiyupū. Āsū ārīyupū:

¹⁹ –Iri turarire sīka yūdere! Yū ñapeorāguere Ōāgū deyomarīgū ejamakū iridūakoa, ārīyupū.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū, Pedro ĩgūrē yūyupū:

–Mū Marīpū turari sīrīrē: “Niyeru merā wajarigūkoa” ārī gūñarī waja, m̄ya niyeru, m̄ merāta b̄eosūrokoa. ²¹ Marīpū ĩūrōrē m̄ gūñarī diaye āārībea. Irasirigū gua irirosū irimasībirikoa. ²²⁻²³ Mū ñerō iririre iripautariadi āārā. Irasirigū m̄ ñerō iririre bujawere, m̄ gūñarīrē gorawayuka! Marīpūre sērēka, m̄ ñerō gūñarīrē kātiburo, āriḡū. Gajipoe irigu irire kātibukumi m̄ ĩgūrē sērēmakū, ārīyupū.

²⁴ Irasū ārīmakū pégu, Simón ĩgūsārē ārīyupū:

—Musā Marīpure sērēbosaka, yare musā ārādea waabirikōāburo, ārīrā, ārīyuru.

²⁵ Pedrosā, Jesús irimakū ĩādeare, ĩgū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalēgue goedujāañurā. Goedujāarā, wārā masakare Samaria nikū āārīrī makārī marādere Jesúya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopíamurē werede

²⁶ Puru sugu Marīpure wereboegu Felipere āsū ārīyuru:

—Jerusalén merā āārīnūgāwāgārī maa, Gaza wāikuri makā buari maague waaka! Iri maa masaka marīrōgue āārīwāgā, ārīyuru.

²⁷ ĩgū irasū ārīmakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopíamurē boka-jayuru. ĩgū iri nikū marā opo dokamu, āārīpereri igoya niyerure korerimasū āārīyuru. ĩgū Jerusalēgue Marīpure buremugū ejadi āārīyuru. ²⁸ Irogue ejadi ĩgūya nikūgue goedujāagu, ĩgūya tūrūdiru caballua tūādiru wekague doagu, Isaías Marīpaya kerere weredupiyudi gojadea pūrē buegu iriyuru. ²⁹ ĩgū bueripoe Ōāgū deyomarīgū Felipere:

—Iriru purōweya waaka! ārīyuru.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pé, Felipe iriru puro ūmawāgā, Etiopíamu Isaías gojadea pūrē buemakū péyuru. ĩgū irire buemakū pégu:

—¿Mu buerire pémasīrī? ārī sērēñayuru.

³¹ ĩgū gapu yujuyuru:

—¿Nasiri pémasībukuri, yu gajigu yare i irasū ārīduaro yāa, ārīgū marīkeremakū? Murīñajāka, irire yare buebu, ārīyuru Felipere.

³² ĩgū bueri āsū ārīyuro:

Ovejare ñeā wējēderosūta ĩgūdere ñeā wējērākuma. Oveja majīgūrē ĩgūya poarire ĩgūsā peramakū, ĩgū gaguinībiriderosūta ĩ masakade gaguinībirikumi.

³³ Masaka ĩgūrē būridarākuma. ĩgū ñerō iribirikeremakū, neō sugu ĩgūrē: “Waja opabemi”, ārībirikuma.

Irasirirā, ĩgū i nikūgue āārīripoe ĩgūya nikū marā ĩgūrē ñerō iri, wējērākuma. ĩgūsā ñerō irideare neō sugu werepeomasībirikumi, ārī gojadea āārīyuro.*

³⁴ Irire bue odo, Felipere sērēñayuru:

—Wereka yare! ¿Noārē gojagu iriyuri Isaías, ĩgū basi, o gajiguguerere?

³⁵ Felipe āsū ārī yujuyuru ĩgūrē:

—Iri Jesúre ārī gojadea āārā, ārīyuru. Irasirigu Jesúyare ĩgū ōārō iridea kerere weryuru ĩgūrē. ³⁶ Irasū wereniwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure ĩāgū, Etiopíamu Felipere:

—Īka! Deko āārā. ¿Mu yare wāiyemakū ōāgorabukuri? ārīyuru.

³⁷ Felipe gapu ĩgūrē:

—Mu Jesucristore ōārō buremumakū, murē deko merā wāiyegara, ārīyuru. Etiopíamu ĩgūrē ārīyuru doja:

—Jesucristore buremua yu. ĩgūta Marīpu magū āārīmi, ārīyuru.

³⁸ Irasirigu Etiopíamu ĩgūya tūrūdiru wejatugure dujupidore, ĩgūsā pērā dijīnūgā, ditarugue ñumuwija, Felipe ĩgūrē deko merā wāiyeyuru. ³⁹ ĩgūrē wāiye odo, ñumuwāgārīripoe gūñaña marīrō merā Ōāgū deyomarīgū Felipere gajirogue āākōāyuru. Etiopíamu ĩgūrē dupaturi ĩānemobirikeregu, ĩgūrē

waadeare gũña, bũro usũyari merã ĩgũya makãgue dujáakõãyupũ. ⁴⁰ Felipe gapũ Õãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ ãĩadero purũ, Azote wãĩkuri makãgue ejayupũ. Irogue eja, makãrĩku Jesũya kerere weregorenagũ, Cesarea wãĩkuri makãgue weretũnujayupũ.

9

Saulo Jesũre bũremunũgãdea
(Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo gapũ Jesũre bũremurãrẽ ĩaturigu: “Wẽjẽpeokõãgũra”, ãrĩrĩrẽ piribirisĩã, paĩa opũ purogue waa, ãsũ ãrĩyupũ:

²—Yũre papera pũ ãmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pũrẽ marĩ nerẽrĩ wiiri marã oparãrẽ wiabu yãa. Iri makã marã Jesũre bũremurãrẽ ãma, nomerẽ, noó yũ bokajarãrẽ ñeã ãirigũra Jerusalẽgue peresu iribu, ãrĩ sãrẽyupũ Saulo paĩa opũre. ³ Iri pũrẽ sĩadero purũ, Saulo gajirã merã Damascogue waakõãyupũ. ĩgũ iri makã ejabu iriripoe gũñaña marĩrõ ãmũgasigue merã bũro kũmijũrõ ĩgũ purore goesiridijuyuro. ⁴ Irasũ waamakũ, Saulo yebague meẽmejãgũ, ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽyupũ:

—Saulo, ¿nasirigu yũre ñerõ yãri mũ?

⁵ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu: “¿Noã ããrĩrĩ mũ?” ãrĩyupũ.

—Yũ Jesũs, mũ ñerõ irigũta ããrã. Mũ yũre ñerõ irigu, mũ basita ñerõ yãa, ãrĩyupũ.

⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Saulo bũro gũi naradari merã:

—Yũ Opũ, ¿naásũpero gapũ yũ irimakũ gããmerĩ? ãrĩyupũ.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, ĩgũrẽ:

—Wãgãnũgã, makãgue waaka! Irogue sugũ yũ murẽ iridoreburire weregũkumĩ, ãrĩyupũ Jesũs Saulore.

⁷ Saulo merã waanerãde Jesũs werenĩrĩrẽ pãrã gaka, werenĩmasĩbiriñurã. Irire pãkererã, Jesũs gapũre neõ ĩãbiriñurã. ⁸ Saulo yebague oyadi wãgãnũgãja, ĩãpãgũ, neõ ĩãbiriñurã. Irasirirã ĩgũ merãmarã ĩgũrẽ tũãwãgãñurã Damascogue waarã. ⁹ Irogue eja, nũnũgũgora koye ĩãbiri, neõ baabiri, iirĩbiri iriyupũ.

¹⁰ Damascogũre sugũ Jesũre bũremugũ Ananias wãĩkũgũ ããrĩyupũ. Kẽrõ irirosũgue Jesũs ĩgũrẽ werenĩyupũ:

—¿Ananias, ããrĩrĩ mũ?

—Yũ Opũ, õõta ããrã, ãrĩ yũnyupũ.

¹¹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ĩgũrẽ:

—Wãgãnũgãka! “Diayema maa” wãĩkũri maague waaka! Iri maague waagũ, Judaya wiigue ñajãa, sugũ Tarsomurẽ Saulo wãĩkũgũre sãrẽñaka! Dapagorare ĩgũ yũre sãrẽgũ yãmi. ¹² ĩgũdere neãgue kẽrõ irirosũ ããrĩrĩ merã ĩmuabu. Mũ ĩgũ purõ ñajãa, ĩgũya dipurure ñapeori merã dupaturi ĩgũya koye ĩaburire ĩmuabu. Mũ wãĩdere ĩmuabu ĩgũrẽ, ãrĩyupũ Jesũs Ananĩare.

¹³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, ãsũ ãrĩyupũ:

—Yũ Opũ, ĩgũ murẽ bũremurãrẽ Jerusalẽgue ããrĩrãrẽ ñerõ iriadeare wãrã masaka yũre wereama. ¹⁴ I makã marãdere murẽ bũremurãrẽ ããrĩpererã mũ wãĩ merã Marĩpurẽ sãrẽrãrẽ peresu iribu, paĩa oparã: “Ãsũ irika!” ãrĩ iriuadea pũ merã ejãayupũ, ãrĩ weryupũ.

¹⁵ ĩgũ irasũ ãrĩkeremakũ, Jesũs gapũ:

–Īgū p̄rogue waaka! Īgū yu beyesūdi āār̄fimi. Irasirigu yaa kerere gaji nikū marārē, Īgūsā oparārē, Israel bumarādere weregukumi. ¹⁶ Irire weregore-nagū, buro ñerō tarigukumi. Yu basi Īgūrē weregura, ār̄iyuru.

¹⁷ Īgū irasū ār̄imakū pé, Ananías Judaya wiigue waa, iri wiigue ñajāa, Saulore bokaja, Īgūya dipurure ñapeo, āsū ār̄iyuru:

–Yaagu Saulo, péka yure! Marī Op̄u Jesúta marē maague deyoadi yure iri-uami, mūrē dupaturi koye iāburo, ār̄īgū. Ōāgū deyomarīgūdere opatariburo, ār̄īgū, iriuami, ār̄iyuru.

¹⁸ Īgū irasū ār̄iripoeta Sauloya koyeguere waafi natūrī irirosū deyori tuyadea yurisiridijakōāyuro. Ōārō iākōāyuru doja. Irasirigu wāgānugā, deko merā wāyiesūadi dujayuru. ¹⁹ P̄uru baa, turakōāyuru. Iri makāguere yoaweyaripoe Jesúre b̄remurā merā dujayuru dapa.

Saulo Damasco marārē Jesúyare buenugādea

²⁰ Iro āār̄īgū, judío masaka nerērī wiirigue waa, irogue āār̄irārē: “Jesús, Marīpu magū āār̄imi”, ār̄i werenayuru. ²¹ Īgū weremakū pérā, āār̄ipererā péguaka, Īgūsā basi āsū ār̄i gāme wereniñurā:

–Īi Jerusalēgue Jesúre b̄remurārē Īgū wāi merā Marīp̄ure sērērārē wējēdoredita āār̄imi. Dapagorare i makāguedere ōō marārē Jesúre b̄remurārē ñeāgū aarīgū iriañumi Jerusalēgue āia, paia oparāguere wiabu, ār̄iñurā.

²² Īgūsā irasū ār̄ikeremakū, Saulo gapu ūm̄uriku judío masakare, Damascogue āār̄irārē gūiro marīrō ōārō merā: “Jesús diayeta Marīpu iriudi, Cristo āār̄imi”, ār̄i werenayuru. Īgū irasū ār̄i weremakū pérā, Īgūrē: “Ār̄ikatogu yāmi Īi”, ār̄imasibiriñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero p̄uru, surāyeri judío masaka Saulore Īgūsā wējēburire werenimurā nerēñurā. ²⁴ Irasirirā ūm̄uriku, ñamiriku makā turo Īgūsā ūtā koeri merā weadea sār̄irō makāp̄urore korenafurā Īgūrē wējēduarā. Saulo gapu Īgūsā Īgūrē wējēduarire masikōāyuru. ²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre b̄remurā wāri puui merā Īgūrē iri sār̄irōma gobegue yótaudijuñurā. Āsū irisā, Saulo iri makārē wiriyuru.

Saulo Jerusalēgue goedujáadea

²⁶ P̄uru Jerusalēgue goedujayuru doja. Irogue eja, Jesúre b̄remurā merā āār̄idhadiyuru. Īgūsā gapu Īgūrē güigorañurā. “Jesúre b̄remugū āār̄ibemi Īi”, ār̄iñurā. ²⁷ Īgūsā irasirimakū iāgū, Bernabé gapu Saulore Jesús buedoregu beyenerā p̄uro āiayuru. Irogue eja, Īgūsārē Saulo maague waagū Īgū Jesúre iādeare, Jesús Īgū merā wereniadeare, Īgū Damascogue Jesúya kerere güiro marīrō merā wereadeadere Īgūsārē wereyuru. ²⁸⁻²⁹ Īgū irasū ār̄i wereadero p̄uru, Saulo Īgūsā merā āār̄inugāyuru. Irasirigu Īgūsā merā Jerusalēgue güiro marīrō marī Op̄u Jesúya kerere weregorenayuru. Iri kerere weregorenagū, surāyeri judío masaka, griego ya merā werenirārē were, Īgūsā merā gāme wereniyuru. Īgūsā gapu Īgū wererire péduabirisā, Īgūrē wējēduadiñurā. ³⁰ Irasirirā Īgūsā wējēduamakū iārā, Jesúre b̄remurā gapu Īgūrē Cesarea wāikuri makāgue āia, irogue eja, Īgūya makā Tarsogue iriukōāñurā pama.

³¹ Īgū irogue waadero p̄uru, āār̄ipererā Jesúre b̄remurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā siñajārī merā dujañurā. Ōāgū deyomarīgū iritamurō

merā b̄remunemoñurā. Jesúyare goepeyari merā irituyañurā. Gajirā wárā ñgūrē b̄remunugāñurā.

Pedro Enearē taudea

³² Pedro āārīpereri makārī marārē Jesúre b̄remurārē ñāgorenagū waagú, Lida wāikuri makāguedere ejayupũ. ³³ Irogue eja, sugũ Eneas wāikugure bokajayupũ. Su mojōma pere gaji mojō ureru p̄rēbejari bojorigora ñgūya wiiguere dũpũ buadi peyayupũ. ³⁴ Pedro ñgūrē āñiyupũ:

—Eneas, Jesucristo murē taugukumi. Wāgāñgā, mũ peyaderore āmu duripika!

Ñgū irasū āñimakūta, Eneas wāgāñgākōāyupũ. ³⁵ Āārīpererā Lida marā, Sarón marāde ñgūrē ñārā, iripoegue ñgūsā b̄remunadeare piri, Jesús gap̄re b̄remunugāñurā.

Pedro Dorcare masūdea

³⁶ Gaji makā Jope wāikuri makāgue sugo nomeō Jesúre b̄remugō “Tabita” wāikugo āārīyupo. Griego ya merā “Dorcas” wāikuyupo. Igo ñārīrē irigo, boporārē ñārō iritamugō āārīyupo. ³⁷ Iripoere Pedro Lidague āārīripoe igo pūrīriku kōmoakōāyupo. Igo kōmoadero purũ, ñgūsā irinaderosūta igo merāmarā igoya dũpũ darore koeñurā. Koe odo, ũmarōma taribugue pññurā. ³⁸ Jope, Lida purōgā āārīyuro. Irasirirā Jope marā Jesúre b̄remurā Pedro Lidague āārīmakū p̄rā, ũma p̄rārē ñgū purogue iriññurā. Irogue ejarā, ñgūrē:

—Mumurō merā Jopegue waaka! āñññurā.

³⁹ ñgūsā irasū āñimakū p̄gũ, mata Pedro ñgūsā merā Jopegue waayupũ. Irogue ejarā, ñgūrē Dorcas boadeo peyari taribugue siiu m̄ñññurā. ñgū iri taribugue ejamakū, wapiweyarā nome Pedro purō nerēñgāññurā. Orerāta, igo ñgūsārē suri eabosadeare ñmuññurā ñgūrē. ⁴⁰ Pedro iri taribugue āārīrārē āārīpererārē wiriadoreyupũ. ñgūsā wiriadero purũ, ññadukupuri merā ejamejaja, Marīpure s̄rēyupũ. S̄rē odo, boadeore gāmenugā ñā:

—Tabita, wāgāñgākā! āñññurā.

Ñgū irasū āñimakūta, koye ñāpā, Pedrore ñāgōta wāgādoayupo. ⁴¹ Pedro igoya mojōgue ñeā, tūāwāgūnū, purũ wapiweyarā nomerē gajirā Jesúre b̄remurādere siiumu, ñgūsārē wiayupũ igore. ⁴² Āārīpererā Jope marā igore ñgū masūdea kerere p̄p̄ereakōññurā. Irasirirā wárā Jesúre b̄remunugāñurā. ⁴³ Pedro yoaripoe Jopeguere sugũ Simón wāikugũ, waimarā gasirire āmurimasūya wiigüe āārīyupũ.

10

Cornelio Pedrore siudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wāikugũ wárā surara, “Italiano” wāikuri bumarā opũ āārīyupũ. ² Cornelio, āārīpererā ñgūya wii marā merā Marīpure goepeyari merā b̄remunññurā. Irasirigũ judío masaka boporārē iritamugū wári niyeru sññayupũ. Ĕmurīku Marīpure s̄rēññayupũ. ³ Sunũ ñamika tres āārīmakū, k̄rō ñrirosūgue sugũ Marīpure wereboegu deyoa, ñgū purō ññāmākū ñāyupũ. Ññāñā, ñgūrē:

—Cornelio, āñññurā.

⁴ Cornelio b̄ro güiri merā ñgū ditare ñā:

—Yũ Opũ, ¿ñeēnorē gāāmerī? āñññurā.

Ñgū irasū āñimakū, Marīpure wereboegu ñgūrē āñññurā:

—Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē niyeru sīrīdere īāmi. ⁵ Irasirigu Simón Pedro wāikugare siudoregu, Jopegue iriuka m̄yārā āmarē! ⁶ Īgū gajigu Simón wāikugu waimarā gasirire āmurīmasūya wiigue āārīmi. Iri wii wādiya turo āārā, āriyupu.

⁷ Marīpure wereboegu irasū ārī odo, waadero puru, Cornelio Īgūrē moāboerā pērārē, gajigu surara Īgūrē iritamugūrē Marīpure gopeyari merā buremugūrē siuyupu. ⁸ Īgūsārē siiu, āārīpereri Marīpure wereboegu Īgūrē wereadeare wereyupu. Were odo, Īgūsārē Jopegue iriukōāyupu.

⁹ Īgūsā waadeanu gajinu gapu goeripoe āārīmakū, Jopegue ejamurā iriripoe Pedro Īgū āārīrī wii wekague Marīpure sērēgū murīayupu. ¹⁰ Īgū irogue āārīgū buro haboa, baadudiyupu. Iri wii marā Īgūsā baari āmuripoe kērō irirosū waasū, āmugasi tūpāmakū īayupu. ¹¹ Irasū tūpāmakū, suŋe surīro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yebague dijarimakū īayupu. ¹² Iri gasiro poekaguere āārīpererā waimarā: paārā, yebague sīgūwāgārā, wārā sñāñurā. ¹³ Marīpu Īgūrē:

—Pedro, wāgānugā, īāsārē wējē baaka! āriyupu.

¹⁴ Īgū irasū ārīmakū:

—Yu Opu, yu Īgūsānorē neō baañabea. Ñērārē, mu guare baadorebirinerārē neō baabea, āriyupu.

¹⁵ Marīpu Īgūrē dupaturi ārīnemoyupu doja:

—Yu: “Ōārā āārīma”, ārīrārē, Īgūsārē: “Ñērā, baaya marīrā āārīma”, ārībirikōāka! ¹⁶ Urea Īgūrē irire īmuadero puru, iri gasirore āmugasigue āīmūrīākōāyupu doja. ¹⁷ Pedro: “¿Naásū ārīduaro irikuri iri yure īmuadea?” ārī gūñarikuripoe Cornelio iriuanerā Īgū āārīrī wii makāpuro: “¿Simōya wii noogue āārīrī?” ārī sērēñarā ejañurā. ¹⁸ Irogue eja, iri wii marārē: “¿Ōōta āārīrī, Simón Pedro wāikugu?” ārī oefñurā. ¹⁹ Pedro Īgū īādeare gūñagū iriyupu dapa. Īgū irire gūñaripoe Ōāgū deyomarīgū Īgūrē:

—Īāka! Ūma urerā āmarā yāma murē. ²⁰ Murīgōra dijapurumuka! “¿Naásū waarokuri yure?” ārī, neō gūñarikuro marīrō Īgūsā merā waaka! Yu Īgūsārē iriabu murē, āriyupu Pedrore.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro dija, Īgūsārē:

—Yuta āārā musā āmagú. ¿Nasirirā aarari? āriyupu.

²² Īgūsā Īgūrē ārīñurā:

—Surara opu Cornelio wāikugu guare iriuami. Īgū ōārīrē irigu, Marīpure gopeyari merā buremugū āārīmi. Āārīpererā judío masaka Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, ārī īāma. Sugu Marīpure wereboegu murē Īgūya wiigue waadoregu siudoreayupu. Mu Īgū puro waamakū, mu wererire pégukumi. Irasirirā murē siurā aarirā iriabu, ārīñurā.

²³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro: “Ñajārika! Ōō kārīka dapagā ñamirē!” āriyupu. Gajinu gapu Īgūsā merā waakōāyupu. Gajirāde Jope marā Jesúre buremurā Īgūsā merā wapikawāgāñurā.

²⁴ Gajinu gapu Cesareaguere ejañurā. Cornelio gapu, Īgūyarārē, Īgū merāmarādere Īgūya wiigue siiu neō, Pedrore yuyupu. ²⁵ Pedro Īgūya wii ejamakū, Cornelio makāpurogue bokatīrīgū wiria, ñadukapuri merā ejamejāyupu Īgūrē buremugū. ²⁶ Īgū irasirimakū īā, Pedro gapu Īgūrē tūāwāgūnu:

—Wāgānugāka! Yude mu irirosūta masaku āārā, āriyupu.

²⁷ Īgāya wiigue weretamu ñajārā, Pedro wārā masaka irogue nerēanerārē bokajayupu. ²⁸ Irasū bokajagu, Īgūsārē ārīyupu:

—Gua judío masaka āārīrā, judío masaka āārīmerāya wiiriguere ñajārā, Moisés guare pīdeare tarinugābukoa. Musā irire ōārō masīa. Marīpu gapu gaji bumarārē: “Ñerā āārīma”, ārīdorebirami yure. ²⁹ Irasirigu mu iriuanerā yure siurimakū, “Waabea”, ārīrō marīrō mata aarabu. Dapagora yu ōogue ejasīā, musārē: “¿Nasiribu yure siuari?” ārī sērēñadukoa, ārīyupu.

³⁰ Cornelio Īgūrē ārīyupu:

—Wapikarīnu taria i horanota tres āārīmakū, i wii yu bere, Marīpure sērēripoe gūñaña marīrō sugu ūmu surīro buro goseriñe sāñagū deyoa: ³¹ “Cornelio, Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē iritamurīdere iāmi”, ārīmi yure. ³² “Muyarā ūmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wāikugure siudoregu. Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmugūya wiigue wādiya turo āārīrī wiigue āārīmi. Īgū mu puro ejaqu, murē weregukumi”, ārī weremi yure. ³³ Irasirigu mata yaarā ūmarē murē siudoregu iriubū. Irasirigu mu gua puro ōārō aarayo. Marī āārīpererā ōōrē Marīpu iūrō āārā. Irasirirā āārīpereri murē Marīpu weredorerire mu guare weremakū pédukoka, ārīyupu Cornelio Pedrose.

Pedro Cornelioya wii āārīrārē weredea

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū ārī werenugāyupu Īgūsārē:

—Yu dapagoragueta pémasīa. Diayeta āārā. Marīpu marī āārīpererārē surosū iāmi. ³⁵ Irasirigu āārīpereri bumarā Īgūrē buremu, ōārīrē irirānorē iābéobirikumi. ³⁶ Marīpu Īgūya kerere judío masakare pīdi āārīmi. “Jesu-cristo merā siñajārī bokarākuma”, ārīdi āārīmi. Īgūta āārīpererā Opū āārīmi. ³⁷ Āārīpereri gua judío masaka āārīrī nikūgue waadeare ōārō masīkoa musā. Juan masakare bue, Īgūsārē deko merā wāiyemi. Īgū irasiriadero puru, Jesús Galileague buenugāmi. ³⁸ Idere masīkoa musā. Īi Jesús Nazaretmurē Marīpu Ōāgū deyomarīgū merā Īgūrē turarire sīdi āārīmi. Marīpu Īgū merā āārīnikōādi āārīmi. Irasirigu Jesús masakare ōārīrē irigorenami. Noō Īgū waarō āārīpererā wātī doreri irirārē taumi. ³⁹ Gua judío masaka āārīrī nikūgue Jerusalēguedere āārīpereri Īgū irideare iābu. Irogue Īgūrē curusague pābiatú wējēma. ⁴⁰ Īgūsā wējēkeremakū, ūrenu waarō merā Marīpu gapu Īgūrē masūkōādi āārīmi. Īgūrē masū, puru guare deyoamakū irimi, Īgū dupaturi okarire masīburo, ārīgū. ⁴¹ Jesús āārīpererā masakare deyoabiridi āārīmi. Gua ditare deyoami. Īgū deyoamakū, gua Īgū merā baa, iirību. Iripoegueta Marīpu guare beyedi āārīmi, Jesúre Īgū masūadire iāmurārē. ⁴² Marīpu Jesúreta masaka āārīpererā okarārē, boanerādere: “Ōārārē taugakoa, ñerā gapure wajamoāgukoa!” ārī busebure pīdi āārīmi. Irire masakare weredoremi guare Jesús. ⁴³ Āārīpererā Jesúre buremurārē Marīpu Īgūsā ñerō irideare kātigukumi, ārīrīrē gojanerā āārīmā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā, ārī wereyupu Pedro Cornelioya wii nerēanerārē.

Judío masaka āārīmerāde Ōāgū deyomarīgūrē opanugādea

⁴⁴ Pedro werenīrīrē pérāguere Ōāgū deyomarīgū dijijayupu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Īgū ejadero puru, Īgūsā gajirā ya merā werenīmasībiriideare werenīnugā, ūsyari merā Marīpure: “Ōātarigu āārā mu”, ārī buremuñurā. Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pedro merā irogue ejanerā judío masaka Jesúre buremurā pégukakōāñurā.

“Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē iriumi judío masaka āārīmerādere”, āārīñurā.
 47 Irasirigu Pedro Īgū merāmarārē āārīyupu:

—Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marī judío masakare iriuderosūta ĩīsādere iriumi. Irasirirā Īgūsā Ōāgū deyomarīgūrē opamakū ĩārā, marī Īgūsārē deko merā wāiyebirikōārā, āārīmasīña máa. 48 Irasirirā: “Mūsā Jesucristore būremurā Īgūyarā āārā”, āārī wāiyeka Īgūsārē! āārī wereyupu Pedro Īgū merāmarārē.

Īgūsārē wāiyeadero puḡu, Pedrosārē: “Yoaweyaripoe dujaka gūa merā dapa!” āārīñurā.

11

Pedro Jerusalén marārē Jesúre būremurārē weredea

1 Jesús buedoregū beyenerā, gajirā Īgūrē būremurā Judeague āārīrā: “Judío masaka āārīmerāde Marīpuḡare būremuma”, āārīrī kerere péñurā. 2 Pedro Cesareague āārādi Jerusaléne dujajamakū ĩārā, iro marā judío masaka Jesúre būremurā Īgūrē āsū āārī werewūa, sērēñañurā:

3 —¿Nasirigu judío masakū āārīkeregū, judío masaka āārīmerāya wiigūe ñajāa, Īgūsā merā baāari?

4 Īgūsā irasū āārīmakū, Pedro āārīpereri Īgūrē irogue waadeare āsū āārī wereyupu:

5 —Yū Jopegue āārīgū, Marīpuḡare sērēripoe kērō irirosū waabu yure. Ūmugasigūe suñe surīro irirosū deyori gasiro wapikārī turori suadea gasiro miē, yū puḡo dijarimakū ĩābu. 6 Yū iri gasiro poekaguere: “¿Ñeéno āārīrī?” āārī, ōārō ĩāgū, āārīpererā waimurā: paārā, makānūu marā, yebague sigūwāgārā, wārā sāñamakū ĩābu. 7 Yū Īgūsārē ĩāniripoe Marīpu yure: “Pedro, wāgānūgāka! Īgūsārē wējē baaka!” āārīmakū pébu. 8 Yū gapu Īgūrē yujūbu: “Baabea yū Opū. Gajirā waimurā gūa judío masaka baaya marīrā āārīma. Neō suñarō Īgūsānorē baañabi āārīkubū”, āārību Īgūrē. 9 Yū irasū āārīmakū, Marīpu ūmugasigūe āārīgū dupaturi āārīmi doja: “Yū baadorerārē: ‘Baaya marīrā āārīma’, āārībirikōaka! āārīmi yure. 10 Ūrea Īgū irire ĩmuadero puḡu, iri gasirore āārīpererā merā ūmugasigūe āīmūrīākōāmi doja. 11 Irasiriripoeta ūrerā ūma Cesarea marā yure siudorerā iriuanerā yū āārīrī wiiguere ejama. 12 Ōāgū deyomarīgū yure: “Īgūsā judío masaka āārīmerā merā waabea’, āārī gūñabita waaka!” āārīmi. Irasirigu yū Jope marā Jesúre būremurā su mojóma pere gajī mojó suru pērēbejarā merā waa, Cesareaguere eja, gūa āārīpererā Cornelioya wiigūe ñajābu. 13 Gūa iro ñajājamakū, Cornelio guare: “Sugū Marīpuḡare wereboegu yaa wīi ñajājamakū ĩābu. Īgū yure: ‘Jopegue ūma mūyarārē iriuka, Simón Pedro wāikūḡare siudoregū!’ āārīmi”, āārī weremi. 14 “Īgū murē Marīpuḡare weremakū būremugū, mū, mūyarā āārīpererā ōārō tarirākoa. Ūmugasiguere Marīpu merā ōārō ūsuyarī bokarākoa’, āārī weremi yure Marīpuḡare wereboegu”, āārīmi Cornelio. 15 Irasirigu yū Īgūsārē werenūgāripoe Ōāgū deyomarīgū marīrē neōgora Īgū dijjaderosūta Īgūsāguere dijjami. 16 Irasirimakū ĩāgū, Jesús āārīdeare gūñabokabu. Āsūta āārīmi: “Juan mūsārē deko merā wāiyedi āārīmī. Yū gapu mūsārē Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegūkoa, Īgū mūsā merā āārīnkōāburo, āārīgū”. 17 Marīpu marīrē iriuderosūta Ōāgū deyomarīgūrē iriumi, judío masaka āārīmerādere, marī Opū Jesucristore Īgūsā būremumakū.

Īgū irasirimakū ĭāgū, Marīpure: “Irasiribirikōāka ĭgūsārē!” ārīmasībiribū yū, ārī wereyupū Pedro iro āārīrārē.

¹⁸ Īgū wereadero purū, toeperea:

—Marīpū judío masaka āārīmerādere ĭgūsā űerō irideare bujawere, piri-doremi, ĭgūsāde āmugasigue ĭgū merā ōārō usuyari bokaburo, ārīgū, ārī, usuyari siñurā Marīpure.

Antioquia marā Jesúre bñremudea

¹⁹ Estebārē wējēadero purū, Jesúre bñremurārē űerō iriñurā. Irasirirā surāyeri Feniciague, gajirā Chipre nūgūrōgue, gajirā Antioquiague duriwāgāñurā. ĭgūsā iroque ejarā, Jesúya kerere wereñurā judío masaka ditare. ²⁰ Surāyeri Jesúre bñremurā Chipre marā, Cirene marā āārīñurā. ĭgūsā Antioquiague eja, judío masaka āārīmerārē Jesúya kerere wereñurā. “Jesús, marīrē taugu, āārīpererē Opū āārīmi”, ārī wereñurā ĭgūsārē. ²¹ Marīpū irasū ārī wererārē ōārō iritamuyupū. Irasirirā ĭgūsā weremakū pérā, iro marā wārā Jesúre bñremunūgāñurā. ĭgūsā dupiyuro bñremudeare pirikōāñurā.

²² “ĭgūsāde Jesúre bñremuma”, ārīrī kerere pérā, Jerusalén marā Jesúre bñremurā Bernabé Antioquiague iriñurā: “‘¿Naásū waáari?’ ārī ĭāgū waaka!” ārīrā. ²³ Irasirigū iroque eja, Marīpū ĭgūsārē ĭgū iritamuadeare ĭā, bñro usuyari merā:

—Marī Opū Jesúre ōārō bñremunika! ĭgūrē bñremurīrē neō piribirikōāka! ārī wereyupū ĭgūsārē. ²⁴ Bernabé Ōāgū deyomarīgūrē opatarigū, ōāgū, Jesúre ōārō bñremugū āārīyupū. Irasirirā ĭgū weremakū pérā, wārā masaka Jesúre bñremuñurā.

²⁵ Purū Bernabé Antioquiague āārādi Saulore Tarsogue āārīgūrē āmagū waayupū. ²⁶ ĭgūrē bokaja, ĭgūsā pērāgueta Antioquiague goedujaja, Jesúre bñremurā merā su bojorigora iri makāguere āārīñurā. Iroguere wārā masakare Jesúyare bueñurā. Iropoe merāta iro marārē Jesúre bñremurārē: “Cristoyarā, Cristiano āārīma”, ārī wāiyepuroriñurā.

²⁷ Bernabé, Saulo merā Antioquiague āārīropoe gajirā Jerusalén marā Marīpūya kerere weredupiyurā iroguere waañurā. ²⁸ Sugū ĭgūsā merā, Agabo wāikūgū āārīyupū. ĭgū iroque eja, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā iro marārē:

—Āārīpereroguerere masaka űaboarākuma, ārī wereyupū ĭgūsārē. Claudio wāikūgū romano marā opū űajādero purū Agabo ĭgū ārīdea waayuro. ²⁹ ĭgū irasū ārīmakū pérā, Antioquia marā Jesúre bñremurā āsū ārīñurā:

—Marī Judeague āārīrārē Jesúre bñremurārē marī niyeru oparire, marī sīrō bokatiūrō iriñurā! ārīñurā. ³⁰ Irasirirā niyeru neeō, Bernabé, Saulo merā: “Jesús buedoregū beyenerārē iritamurārē wiaka!” ārī iriñurā.

12

Santiago wējēdea, Pedrore peresu iridea

¹ Iropoere Herodes wāikūgū Judea marā opū, surāyeri Jesúre bñremurā Jerusalēgue āārīrārē űerō irinūgāyupū. ² Irasirigū ĭgūyarā surarare Santi-agore Juan tīgūrē sareri majī merā wējēdoreyupū. ³ ĭgūrē wējēmakū ĭārā, judío masaka usuyañurā. Herodes ĭgūsā usuyamakū ĭāgū, Pedrore űeādore, peresu iriyupū. Irasiriripoe pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu pascua bosenu āārīyuro. ⁴ ĭgūrē peresu iriadero purū, wapikari bu surarare

gorawayu koredoreyupũ. Iri burikũ wapikurã dita ããrĩñurã. “Pascua bosenu pũũ, ãiwĩugũra masaka iũrõgue ãgũrẽ wẽjẽdorebu”, ãrĩ gũñadiyupũ Herodes. ⁵ Irasirirã Pedrore surara õãrõ korenikõãñurã. ãgũ irogue ããrĩpoe Jesũre bũremurã gapũ Marĩpũre bũro sãrẽbosanikõãñurã.

Marĩpũ Pedrore peresugue ããrĩgũrẽ taudea

⁶ Herodes Pedrore masaka iũrõgue ãgũrẽ ãwiuburi ñamirẽ pãrã surara watopegue peda kõmeda merã suasũadi kãrĩyupũ. Gajirã surara pãrã makãpũro wiriarore koreñurã. ⁷ ããrĩpererã kãrĩpoe gũñaña marĩrõ sugũ Marĩpũre wereboegũ Pedro ããrĩrĩ taribugue deyoayupũ. Irasiriro iri taribu poekague õãrõ boyosiriakõãyuro. Marĩpũre wereboegũ Pedroya dukare tũkare, ãgũrẽ yobeyupũ.

—Murĩgora wãgãnũgãka! ãrĩyupũ. ãgũ irasũ ãrĩmakũta, Pedroya mojõrĩrẽ ãgũsã kõmedari suadea kuradijakõãyuro. ⁸ Marĩpũre wereboegũ ãgũrẽ:

—Yũjũtũka! Mũya gubu surĩre sãñaka! ãrĩyupũ.

ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, yũjũtũ, ãgũya gubu surĩre sãñayupũ. ãgũ sãña odomakũ, ãrĩyupũ doja:

—Wekamañe surĩrore sãñaka! Nãka, yũ merã! ãrĩyupũ.

⁹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Pedro ãgũrẽ tũyawiriayupũ. “¿Diyeta Marĩpũre wereboegũ yũre ãwiriagu irikuri? Gajipoe irigu kãgũ iribukoa”, ãrĩ gũñayupũ.

¹⁰ Marĩpũre wereboegũ, Pedro merã surara korerã ããrĩpũrorirãrẽ tari, pũũ gajirãrẽ tari, iri wii ñajãpũroriri kõme makãpũrogue ejañurã. Iro ãgũsã eja-makũ, iri makãpũro basi tũpãkõãyuro. Iri makãpũrore tariwiria, yoaweyaro waa, Marĩpũre wereboegũ dederiakõãyupũ. Pedro sugata dujayupũ pama.

¹¹ Marĩpũre wereboegũ dederiadero pũũ, Pedro ãgũrẽ waadeare õãrõ pãmasĩ:

—Diyeta Marĩpũ yũre wijatadoregũ, ãgũrẽ wereboegũre iriuañumi Herodes yũre ñerõ iribirikõãburo, ãrĩgũ, gajĩ ããrĩpereri judío masaka yũre ñerõ iridũarire kãmutadoregũ, ãrĩ gũñayupũ.

¹² Irire gũñawãgã, Marĩaya wiigue ejayupũ. Igo, Juan Marcos wãikũgũ pago ããrĩyupũ. Iri wiiguere masaka wãrã nerẽ, Marĩpũre sãrẽbosarã iriñurã ãgũrẽ.

¹³ Irogue ejagu, Pedro iri wii taro ñajãri makãpũrore doteyupũ. ãgũ dotemakũ pãgo, sugo Rode wãikũgo iri wii marãrẽ moãboego: “¿Noã ããrĩrĩ?” ãrĩ ãgõ waayupũ. ¹⁴ ãgũ werenĩrĩrẽ pãmasĩ, makãpũrore tũpãbeota usuyari merã ãmañajãa, iro nerẽanerãrẽ: “Pedro makãpũro ããrĩgũ kárinami”, ãrĩ wereyupũ.

¹⁵ Igo irasũ ãrĩmakũ pãrã, igore: “Mũ irasũ ãrĩmoãmakõãgõ yãa”, ãrĩ, igo wererire bũremubiriñurã.

Igo gapũ ãgũsãrẽ: “Diyeta ãrã yũ”, ãrĩyupũ.

“Iro merẽ Pedroya yũjũpũrã ããrĩkoa”, ãrĩñurã.

¹⁶ Pedro gapũ makãpũrore dotegũ iriyupũ dapa. Irasirimakũ waa, iri makãpũrore tũpã, ãgũ iro nĩmakũ ããrã, gũkakõãñurã. ¹⁷ ãgũ gapũ ãgũya mojõ merã irikeo, ãgũsãrẽ toedoreyupũ. Pũũ wiigue ñajãja, ãgũ peresu ããrĩgũrẽ Marĩpũ ãgũrẽ ãwiriadeare wereyupũ ãgũsãrẽ:

—Irire wereka, Santiagore, gajirã Jesũre bũremurãrẽ! ãrĩ were odo, gajirogue waakõãyupũ.

¹⁸ Pũũ boyoripoe peresu korerã Pedro marĩmakũ ããrã: “¿Naásũ waãayuri?” ãrĩ gãme gaguiniñurã ãgũsã basi. ¹⁹ Irasirigu Herodes ãgũyarã surarare Pedrore ãmadoreyupũ. ãgũsã bokabirimakũ ããgũ, Pedrore koreadinãrẽ

buro sērēña, Īgūsā yujubirimakū, Īgūsārē wējēdoreyurū. Pūrū Judeare wiri, Cesareague āārīgū waayurū Herodes.

Herodes boadea

²⁰ Iripoere Herodes Tiro, Sidón wāikuri makārī marā merā burō guayurū. Iri makārī marā baari, Herodeya nikū marā duadea āārīyuro. Irasirirā, Īgū guamakū ĩārā: “Guare baari duabiribukumi”, ārī, Īgū pūrogue irire āmurā waañurā. Irogue eja, Herodeya wii koregū Blasto wāikugure: “Iritamuka guare!” ārīñurā. Īgū: “Jáu”, ārīmakū pérā: “Herodere werenibosaka, Īgū gwa merā guanemobirikōāburo, ārīgū!” ārīñurā Īgūrē. ²¹ Irasirigū Herodes Īgūsā merā werenidharinū ejamakū, opū sāñarī surīre sāña, masaka ĩūrō opū doarogue doa, Īgūsārē wereniyurū. ²² Īgū irasū werenimakū pérā, masaka gaguiniñurā:

—Ī ōō werenīgū masakū āārībemi. Ūmugasigue marā Opū āārīmi, ārīñurā.

²³ Īgūsā irasū ārīmakū pēgū, Herodes Īgūsārē: “Masakūta āārā yu”, ārībiriyyurū. Irasirigū Marīpure bāremubiri waja, mata Marīpure wereboegū Herodere pūrīrikumakū iriyurū. Irasirigū Herodes beka baaweasū boakōāyurū. ²⁴ Iri irasū waadero pūrū, Jesūre bāremurā Marīpūya kerere āārīpereroguerere weregorenāñurā. Wārā masaka irire péñurā. ²⁵ Bernabé, Saulo merā Jerusalēgue gajirā Jesūre bāremurāē iritamu odo, Antioquíague gāme dujāañurā. Juan Marcos wāikugude Īgūsā merā waayurū.

13

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenugādea

¹ Antioquíaguere Jesūre bāremurā watopegue surāyeri Marīpūya kerere weredupiyurā, gajirā masakare buerimasā āārīñurā. Bernabé Īgūsā merāmu āārīyurū. Gajigū Simón wāikugū āārīyurū. Īgūrēta masaka: “Nīgū” ārī wāiyēñurā. Gajigū Lucio wāikugū Cirenemū āārīyurū. Gajigū Manaén wāikugū, Herodes Galilea marā opū dagū merā suro merā masādi āārīyurū. Gajigū Saulo āārīyurū. ² Sunū Īgūsā bere, Marīpure sērēripoe Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē wereyurū:

—Bernabé, Saulore beyepíka! Īgūsā yāre moāboemurā, yū beyesūnerā āārīma, ārīyurū.

³ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā bere, Marīpure sērē odo, Īgūsāya dipure ñapeo, seretu iriñurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buedea

⁴ Pūrū Bernabé, Saulo merā Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē iriuderosūta Seleucia wāikuri makāgue waa, irogue eja, doódiru merā Chipre wāikuri nūgūrōgue waañurā. ⁵ Iri nūgūrōma makā Salamina wāikuri makārē eja, judío masaka nerērī wiirigū Marīpūya kerere wereñurā. Juan Marcode Īgūsārē iritamugorenayurū. ⁶ Pūrū iri nūgūrōrē tariwerewāgā, Pafos wāikuri makāgue ejañurā. Irogue ejarā, sugū judío masakure yé āārīgūrē bokajañurā. Īgū Barjesús wāikugū āārīyurū. Griego ya merā Elimas wāikuyurū. Iri makā marārē: “Ūmugasigue marā Opūya kerere weredupiyurimasū āārā yu”, ārīkatogorenayurū. ⁷ Sergio Paulo wāikugū merāmu āārīyurū. Sergio Paulo iri nūgūrō marā opū, wārī masīgū āārīyurū. Īgū Marīpūya kerere péduagu, Bernabé, Saulore siudoreyurū. ⁸ Irasirirā Īgūsā Īgū pūrogue wererā waañurā. Elimas, yé āārīgū gapū Sergio Paulo Jesūre bāremumakū gāāmebiriyyurū.

Irasirigu ĩgūsā wererire kāmūtaduadiyupũ. ⁹ Irasirimakū, Saulo Ōāgū dey-omarĩgūrē opatarigu, ĩgūrē buro ĩayupũ. Saulota, “Pablo” wāikũyupũ. ¹⁰ Āsũ āriyupũ:

—Mũ āriktorikũgũ, ñegũ, āārĩpereri ōārō iririre kāmūtaduagu, wātĩ irirosũ āārā. Marĩ Opũya diayemare gorawayudũagu āārā. ¹¹ Mũ irasiriri waja marĩ Opũ marē wajamoāgũkumi. Irasirigu mũ koye ĩabi dujagũkoa. Marĩ Opũ marē wajamoārōpa abe gosesiririre ĩābirikoa, āriyupũ Pablo ĩgūrē. ĩgũ irasũ āriĩ merāta ĩgūrē naĩĩākōāyuro. Neō koye ĩabi dujayupũ. Irasirigu ĩgūrē tũāwāgābure āmayupũ. ¹² ĩgũ irasũ waamakũ ĩāgũ, Sergio Paulo marĩ Opũ Jesũya buerire pēgũkakōāyupũ. Irasirigu Jesũre buremuyupũ.

Pablo, Bernabé merā Pisidia nikũma makā Antioquia wāikũri makāgue jadea

¹³ Pũgũ Pablo ĩgũ merāmarā merā Pafogue āārānerā wiri taribuja, Perge wāikũri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikũri nikũgue āariyuro. ĩgūsā Pergegue ejamakũ, Juan Marcos gapũ ĩgūsārē iro pí, Jerusalēgue gāme dujāakōāyupũ doja. ¹⁴ Pũgũ Pergegue āārānerā gaji makā Antioquia wāikũri makāgue waañurā. Iri makā Pisidia wāikũri nikũgue āariyuro. Irogue eja, judío masaka siñajārĩnũ* āārĩmakũ ĩgūsā nererĩ wĩgue† ñajāa, doañurā. ¹⁵ Iri wii marā oparā Moisés gojadeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero pũgũ, Pedrosārē siiu:

—Guayarā, masakare wereduarā, wereka, ĩgūsārē ōārō āārĩrikũburo, āriĩ! āriĩñurā.

¹⁶ ĩgūsā irasũ āriimakũ pēgu, Pablo wāgānũgā, ĩgũya mojō merā irikeo, ĩgūsārē weryupũ:

—Musā Israel bumarā, gajirā ĩgūsā irirosũ Marĩpũre buremurā, ōō āārĩrā, yũ wererire ōārō pēka! ¹⁷ Marĩpũ, gũa judío masaka Israel bumarā buremugũ, gũa ñekūsāmarārē beyedi āārĩmi. Irasirigu iripoegue ĩgūsā Egiptogue āārĩrārē wārā masaporemakũ iridi āārĩmi. Pũgũ iri nikũgue āārĩrārē ĩgũ turaro merā āiwiridi āārĩmi. ¹⁸ ĩgūsā Egiptore wiridero pũgũ, cuarenta bojorigora masaka marĩrōgue waagorenanerā āārĩmā. Irogue ĩgūsā ĩgũ dorerire tarinũgākeremakũ, Marĩpũ ĩgūsārē ōārō koredi āārĩmi. ¹⁹ Pũgũ ĩgūsā Canaán nikũgue ejamakũ, iri nikũ marārē su mojōma pere gaji mojō peru pērebejari buri marārē Marĩpũ béosĩā, gũa ñekūsāmarārē pídi āārĩmi iro āārĩdoregũ. ²⁰ Marĩpũ ĩgūsārē iri nikũgue pídero pũgũ, cuatrocientos cincuenta bojorigora āārĩnerā āārĩmā. ĩgūsā irogue āārĩmakũ, Marĩpũ ĩgūsārē doremurārē pídi āārĩmi. ĩgūsā Samuel wāikũgũ Marĩpũya kerere weredupiyudi ĩgũ āārĩnũgāripoegue doretũnunerā āārĩmā. ²¹ Gũa ñekūsāmarā Samuere: “Sugũ gũa opũ gāāmekoa”, āri sērēmakũ pēgu, Marĩpũ ĩgūsā opũ āārĩbure Saũre pídi āārĩmi. Saúl, Cis wāikũgũ magũ, Benjamĩya bumũ āārĩdi āārĩmi. ĩgũ cuarenta bojorigora ĩgūsā opũ āārĩdi āārĩmi. ²² Pũgũ Marĩpũ Saũre Israel bumarā opũ āārĩrĩrē béo, David wāikũgure ĩgūsā opũ āārĩbure pídi āārĩmi. Āsũ āriidi āārĩmi ĩgūrē: “Davire Isaĩ magūrē bokabũ. Buro usũyāa ĩgũ merā. Āārĩpereri yũ gāāmerĩrē irigũkumi”, āriidi āārĩmi. ²³ “Sugũ David parāmi āārĩturiagu, mũsārē Israel bumarārē taugũ aarigũkumi”, āri weredi āārĩmi Marĩpũ gũa ñekūsāmarārē. Irasirigu ĩgũ āriiderosũta Jesũre iriudi āārĩmi. ²⁴ Jesũs masakare

* **13:14** Judío masaka siñajārĩnũ, sábadu āārā. † **13:14** Judío masaka nererĩ wii, sinagoga wāikũri wii āārā. Irogue ĩgūsā siñajārĩnũ āārĩmakũ nerē, Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũrē buenama.

buenugāburi dupiyuro Juan āārīpererā Israel bumarārē: “Musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Musā irasirimakū iāgū, musārē deko merā wāiyegukoa”, āri buedi āārīmī. ²⁵ Īgū buetūnuburi dupiyuro Īgūsārē ārīdi āārīmī: “Musā yure: ‘Guare taugu āārīmī’, āri gūñadāa. Āārībea yu. Yu puru gajigu aarigukumi. Yu gapu ubu āārīgū, Īgūrē neō suropebirikoa”, ārīdi āārīmī.

²⁶ ‘Yaara, Abraham parāmerā āārīturiarā, gajirā Īgūsā irirosū Marīpūre bāremurā oō āārīrāde oārō péka! Marīpū marīrē: “Taugura”, āri kere iriudi āārīmī. ²⁷ Jerusalén marā, Īgūsā oparāde Jesús marīrē taugure iāmasībirinerā āārīmā. Siñajārīnūrikū Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neō pémasībirinerā āārīmā. Pémasībirisīā, Jesúre wējēdorerā, Marīpūya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta irinerā āārīmā. ²⁸ Jesús Īgū ñerō irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējēka Īgūrē!” āri sērēñurā. ²⁹ Irasirirā iripoegue Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre āārīpererire iri odo, Īgūrē curusague boadire āidiju, masāgobe ūtāyegue mādea gobegue pīnerā āārīmā. ³⁰ Īgūrē wējēkeremakū, Marīpū gapu boadiguere masūdi āārīmī. ³¹ Īgū masādero puru, wārīnūrī deyoadi āārīmī Īgū merāmarārē. Dupiyurogue Īgūsā Īgū merā Galileague wiri, Jerusalēgue wapikūgorenarā waanerā āārīmā. Dapagorare iīsāta Īgū masādire iānerā, Īgūyare werema guayarārē.

³²⁻³³ ‘Irasirirā yu, yu merāmū Bernabé musārē Jesúya kerere wererā aaribū. Iripoegue Marīpū Īgū Jesús merā oārō iriburire weredi āārīmī gua ñekūsamarārē. Īgū ārīderosūta guare Īgūsā parāmerā āārīturiarārē irasirīdi āārīmī Jesúre boadiguere masūgū. Salmos wāikūri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Yu magū āārā mu. Dapagā murē masāmakū yāa”, ārīdi āārīmī Marīpū. ³⁴ Gaji pūgue Marīpū āsū ārīdi āārīmī, Jesúre boadiguere masūburire, Īgū dupu boabiriburire: “Iripoegue yu Davire: ‘Oārō irigura’, ārīderosūta murē irigukoa”, ārīdi āārīmī. ³⁵ Gaji Salmos pū David Īgū gojadea pūgue āsū āri gojadi āārīmī: “Mu dorerire oārō iridiya dupure neō boadorebirikoa”, āri gojadi āārīmī. ³⁶ Diayeta werea. David okagu, Marīpū gāāmederosūta Īgū āārīdeapoe marārē iritamunīkōadi āārīmī. Īgū boadero puru, Īgū ñekūsamarā darārē yāaderogueta gajirā Īgūrē yāanerā āārīmā. Īgūrē yāadero puru, Īgūya dupu boakōāyuro. ³⁷ Jesús Marīpū masūdiya dupu gapu neō boabiridero āārībū. ³⁸⁻³⁹ Musā āārīpererā Jesúya kerere yu weremakū, oārō péka! Īgū merā marī ñerō irideare kātiri bokarākoa. Īgūrē bāremurānorē Īgūsā ñerō irideare Marīpū kātīgukumi. Moisés doreri iriri merā neō kātiri bokabirikoa. ⁴⁰ Irasirirā musā dapagora marā oārō pémasīka! Musā oārō pémasībirimakū, iripoegue marā Marīpūya kerere weredupiyunerā gojaderosūta musādere waarokoa. ⁴¹ Āsū āri gojanerā āārīmā Marīpūya werenīrī gojadea pūgue: Oārō péka, yure bāridarimasā! Musā okarinūrīrē musārē gajino buro goerire Īmugura. Gajirā musārē irire weremakū pékererā, bāremubirikoa.

Irasirirā musā bāremubiridea waja béosūrākoa, āri gojanerā āārīmā,^{*} āri wereyupu Pablo Antioquía marārē. ⁴² Pablosā irire were odo, wiriamakū, judío masaka āārīmerā iri wiigue nerēanerā Īgūsārē:

—Gaji siñajārīnu āārīmakū, guare irireta werenemoka doja! āri sērēñurā. ⁴³ Irasirirā iri wii nerēanerā wiriamakū, wārā judío masaka, judío masaka irirosū bāremurāde Pablosā wererire bāremusīā, Īgūsārē tyañurā. Irasirirā

* 13:41 Hab 1.5

Pablosā Īgūsārē: “Marīpu musārē buro maīrī merā ĩāgūrē buremurīrē neō piribirikōāka!” ārīñurā.

⁴⁴ Gaji semana siñajārīñu āārīmakū, wārā iri makā marā Marīpuya kerere pémurā iri wiigue nerēñurā doja. ⁴⁵ Īgūsā wārā nerēmākū ĩārā, judío masaka Pablore buro ĩaturīñurā. Irasirirā ñerō werenīrī merā Pablo wererire: “Diaye āārībea”, ārīñurā. ⁴⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pablo, Bernabé güiro marīrō merā Īgūsārē ārīñurā:

—Marīpu dorederosūta gña musārē judío masakare ĩgūya kerere wereroriadabu. Musā gapu irire neō gāamebea. Marīpu puo prebiri okari opaburidere gāamebea. Irasirirā gña judío masaka āārīmerā gapure iri kerere wererākoa. ⁴⁷ Āsūta doredi āārīmī Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūguere:

Musārē judío masaka āārīmerārē yaa kerere weredoregu pígukoa. Irasirigu ĩgūsārē āārīpererā i nikū marā musā irire weremākū pérānorē taugukoa prebiri peamegue waabonerārē, ārīdi āārīmī Marīpu, ārī wereñurā.*

⁴⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka āārīmerā buro usuyari merā: “Marīpuya kere gapu oārī āārā”, ārīñurā. Irasirirā Marīpu beyesūnerā, ĩgū puogwe prebiri okari ĩgū sisūmurā, Jesúre buremuñurā. ⁴⁹ Irasirirā Marīpuya āārīpererogwe iri nikū marārē weregoreñañurā. ⁵⁰ Irasirimākū ĩārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō werenīñurā. Īgūsā wererire pérā, gajirā wāro niyeru oparā judío masaka iririkurire buremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde ĩgūsā merā guañurā. Irasirirā ĩgūsārē ñerō irinugā, ĩgūsāya nikūrē béowiukōāñurā. ⁵¹ Irasirirā Pablo, Bernabé ĩgūsāya gubu surire tuadea nikūwerare mojēbeoñurā, iri makā marā ĩgūsā ñerī iriri waja ĩmurā. Irasiri odo, Iconiogwe waakōāñurā. ⁵² Īgūsā waakeremākū, Jesúre buremurā gapu irogwe āārīrā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, buro usuyari merā dujañurā.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogwe ejadea

¹ Pablo, Bernabé merā Iconiogwe eja, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere wereñurā. Īgūsā weremākū pérā, judío masaka, gajirā judío masaka āārīmerāde wārā Jesúre buremunugāñurā. ² Judío masaka Jesúyare péduamerā gapu, Jesúre buremurārē ñerō werenīñurā. Judío masaka āārīmerārē, Jesúre buremurā merā guamakū iriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesúre buremurārē ñerō güññañurā. ³ Īgūsā irasū güñnamākū ĩārā, Pablosā gapu yoaripoe irore duja, güiro marīrō merā: “Marīpu masakare buro maīrī merā ĩāmi”, ārī bueñurā. Īgūsā buemākū, Marīpu ĩgūyare: “Diayeta buema”, ārīgū, ĩgū turaro merā iri ĩmurīrē ĩgūsā irimakū iritamuyupu. ⁴ Irasirirā iri makā marā dukawariñurā. Surāyeri judío masaka buerire gāamerā, gajirā Pablosā buerire gāamerā dujañurā. ⁵ Jesúya kerere gāamemerā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō ārī, ütāyeri merā dea wējēduañurā. ⁶⁻⁷ Īgūsā irasū wējēduarire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikūgwe duriwāgāñurā. Irogwe eja, iro marārē Jesúya kerere buegoreñañurā. Īgūsā irasū buegorenarā, iri nikū āārīrī makārī Litra, Derbe wāikuri makārīgwe ejañurā.

* 13:47 Is 49.6

Listrague Pablöre ütāyeri merā deadea

⁸ Listrague eja, sugu neō deyoagugeta waamasībiridire iro doagure boka-jañurā. ⁹ Irasirigu irogue doagu, Pablo buemakū péyupu. Īgū pémakū, Pablo su diayeta ĩāyupu ĩgūrē. “Ī Jesúre bñremumi. ‘Īgū yure taumasīmi’, āñ gññakumi”, āñ gññayupu Pablo ĩgūrē ĩāgū. ¹⁰ Irasirigu turaro merā:

—Wāgānugāka! āñiyupu ĩgūrē.

Īgū irasū āñimakū pégu, pariwāgānugā waayupu. ¹¹ Pablo ĩgūrē irasirimakū ĩārā, Licaonia marā ĩgūsā ya merā āsū āñ gaguinīñurā:

—Marī bñremurā ũmarōgue āārānerā ũma irirosū deyorā marī pñrogue dijajama, āñ gaguinīñurā.

¹² Irasirirā Bernabere: “Marī bñremurā opu Zeus wāikugu āārīmi”, āñ wāiyēñurā. Pablo gapure ĩgūsārē werepñroridī āārīmakū: “Marī bñremugū Hermes wāikugu āārīmi”, āñ wāiyēñurā. ¹³ Iri makā ñajārō turo Zeure bñremurī wii āārīyuro. Sugu paī iri wiire koregu wekuare, goorī ĩgū āmuadeare āiwāgāyupu. Īgū, iro marā merā wekuare wējē soepeoduadiyupu Pablosārē bñremudugū. ¹⁴ ĩgūsā irasū iridñamakū ĩārā, Pablosā ĩgūsāya surīre yegue, iro āārīrā watopegue ũmawāgā, āsū āñ gaguinīñurā:

¹⁵ —Mūsā guare, ¿nasirimurā irasū yāri? Guade mūsā irirosūta masaka āārā. Gñ mūsārē Marīpñya kerere āsū āñ wererā aaribū. Keori weadeare béokōāka! Marīpñ okagu gapure bñremuka! Īgūta ũmugasi, i nikū, dia, āārīpererā i ũmugue āārīrārē iridī āārīmi. ¹⁶ Iripogue āārīpereri buri marārē ĩgūsā gāāmerō irimakū kāmūtabiridī āārīmi. ¹⁷ Masaka ĩgūrē bñremubirikeremakū, marīrē ōārō irigu, ĩgū ōārō āārīrikurire ĩmumi āārīpererārē. Irasirigu deko merēmakū yāmi. Marī oterire dukakumakū yāmi marī baaburire sīgū. Irasirigu usuyari merā āārīmakū yāmi marīrē, āñīñurā Pablosā ĩgūsārē.

¹⁸ ĩgūsā irasū āñimakū pékererā, Pablosārē bñremuduarā, wekuare wējē soepeoduadiñurā dapa. Pablosā gapu ĩgūsārē: “Iropata irika! Iririre pirikōāka!” āñimakū pérā, irire pirikōāñurā pama.

¹⁹ Pñru gajirā judío masaka, Antioquía marā, Iconio marāde Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Pablöre ñerō werenīñurā. ĩgūsā irasū āñimakū pérā, iro marāde ĩgū merā gua, ĩgūrē ütāyeri merā deañurā. Dea odo: “Ī kōmoakōāmi”, āñ, iri makā turogue tūāwāgā meépibéokōāñurā. ²⁰ ĩgūsā irasirikeremakū, Jesúre bñremurā gapu ĩgū pñro nerējañurā. ĩgūsā nerējamakū, wāgānugā, ĩgūsā merā makāgue dujākōāyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

²¹ Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, wārā iro marā Jesúre bñremuñurā. Irire were odo, Listrague goedujāañurā. Iro eja, Iconiogue waañurā. Pñru Pisidiama makā Antioquíague ejañurā. ²² Iri makārīgue weregorenarā, Jesúre bñremurārē ōārō āārīrikumakū iriñurā. “Jesúre bñremurīrē neō piribirikōāka! Marīpñ ĩgūyarārē doreroguerē waaduarā, ōdguere wāri poyari merā āārīrākoa”, āñ bueñurā ĩgūsārē.

²³ Pñru iri makārīku marārē Jesúre bñremurārē iritamumurārē beyēñurā. Beye odo, bere, āsū āñ sērēñurā Marīpñre ĩgūsā bñremugārē:

—Gñ Opu, ĩsā mñyarārē iritamuka! āñīñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquíague dujāadea

Īgūyarā āārīmakū iririre: “Iro āārībea”, āri gūñabukuri? ¹¹ Āsū gapu gūñarō gāāmea. Marī Opu Jesús marīrē maīrī merā, Marīpu marīrē taumi. Irasirigu marīrē taurosūta judío masaka āārīmerādere taumi, āriyupu Pedro Īgūsārē.

¹² Īgū irasū ārīmakū pérā, āārīpererā toepereakōāñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka āārīmerā watopegue Marīpu turari merā Īgūsā iri Īmudeare weremakū oārō péñurā. ¹³ Īgūsā irire were odoadero puru, Santiago de wereyupu:

—Yaarā, péka yure! ¹⁴ Marīpu judío masaka āārīmerārē Īgūyarā āārīnugāmakū neō irideare weresiami Simón Pedro musārē. ¹⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka āārīmerārē. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojanerā āārīmā Īgū ārideare gojarā: ¹⁶ Puru Daviya bumarā Īgūsā oparā āārīdea pereadero purugue dupaturi Īgū parāmi āārīturiagure Īgūsā Opu sóogura doja. Irasirigu Īgūyarārē Īgūsā oārō āārīrikumakū irigakoa.

¹⁷⁻¹⁸ Irasirirā āārīpererā judío masaka āārīmerā yu beyenerā, yure Īgūsā Opure buremurākuma, ārīmi Marīpu masakare irire masīdoregu, āri gojanerā āārīmā.*

¹⁹ Irasirigu āsū gūñāa yu. Judío masaka āārīmerārē Jesúre buremunugārārē wári: “Āsū irika!” āri garibobirikōārō gāāmea marīrē. ²⁰ Irasirirā marī Īgūsārē āsū āri gojarā: “Keori weadea puro baari pīdeare baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā ñerō iribirikōāka! Waimurā wánugū biu wējēanerāya dīkuri díire baabirikōāka! Díre iiribirikōāka!” āri gojarā! ²¹ Iripoegueta marī nerērī wiirigue siñajārīnuriku Marīpu Moisére doreri pīdeare masaka buema. Irasirirā āārīpereri makārī marā iri dorerire masīkuma. Irasirirā yu ārādea ditare gojarā! āriyupu Santiago Īgūsārē.

Judío masaka āārīmerārē gojadea

²² Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā, Īgūsārē iritamurā, gajirā āārīpererā Jesúre buremurā merā Santiago ārādeare: “Irasūta irirā!” āri, Īgūsā merāmarā pērārē beyeñurā Antioquíague Pablo, Bernabé merā waamurārē. Irasirirā Judare, Silare beyeñurā. Judata, “Barsabás” wāikuyupu. Īgūsā Jesúre buremurā watopegue āārīrā oparā irirosū āārīrā āārīñurā. ²³ Puru Īgūsā gojadea pūrē Īgūsā merā iriuñurā. Āsū āri gojañurā:

Gua, Jesús buedoregu beyenerā, guare iritamurā, gajirā Jesúre buremurā oōgue āārīrā oādorea musārē.

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Antioquíague, Siriague, Ciliciague āārīrārē Jesúre buremurārē oādorea.

²⁴ Gajirā gua merāmarā musā purogue ejarā, musārē garibogoreñañurā. Musāya dupuma gasirogārē wiiridore: “Āārīpereri Moisés doredeare irika!” āri gorenāñurā. Gua gapu Īgūsārē irire: “Buerā waaka!” āri biradibu.

²⁵ Irasirirā gua āārīpererā nerē, gua merāmarā Judas, Silas wāikurārē beyeabu musā purogue iriumurā. Īgūsā marī maīrā Pablo, Bernabé merā waarākuma. ²⁶ Masaka Pablosārēta Jesucristo marī Opuya kerere güiro marīrō merā buemakū wējēboyaunanerā āārīmā. Mérōgā tarinerā āārīmā. ²⁷ Judasā musā purogue ejarā, gua gojadeare wererākuma. ²⁸ Ōāgū deyomarīgū guare gūñarī sīrōsūta: “Gaji dorerire pībirikoa musārē”, āri gūñāa. Irasirirā i doreri ditare pīrākoa: ²⁹ “Keori weadea puro baari pīdeare

* 15:17-18 Am 9.11-12

baabirikōāka! Díre iiríbirikōāka! Waimurā wánugū biu wējēanerāya díkuri díre baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā ñerō iribirikōāka!” I gua dorerire irirā, ōārírē irirākoa musā. Iropata āārā musārē gua wereduari, ārī gojañurā Jesúre bñremurā Jerusalēgue āārírā.

³⁰ Iri pūrē goja odo, Pablosārē: “Ōārō waaka!” ārī seretuñurā. Pñru Pablosā Antioquíague waañurā. Iroque eja, Jesúre bñremurārē siiu neōō, iri pūrē wiañurā. ³¹ Iri pūrē bue odo, ōārī ĩgūsā were gojadeare ĩārā, bñro usayañurā.

³² Judas, Silas merā Marīpñya kerere weredupiyurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre bñremurārē Marīpu ĩgūsārē weredoredeare wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, Jesúre bñremurā gapñ usaya, ōārō gññaturari merā dujañurā. ³³ Judas iroguere yoaweyaripe ōārī: “Dujágu yāa”, ārī seretuyupñ iro marārē. Irasū ārīmakū pé: “Ōārō waaka! Bñro siñajārī merā dujáaka Jerusalēgue. Ōāburo iro marā, musārē iriuanerā”, ārī dujuñurā. ĩgūsā irasū ārādero pñru, Judas, gajirā merā Jerusalēgue dujáakōāyupñ doja. ³⁴ Silas gapñ: “Ōōgue dujagura”, ārī gññasĩā, Antioquíague dujakōāyupñ dapa. ³⁵ Pablo, Bernabé merā yoaweyaripe iroguere dujañurā. Irasirirā wārā gajirā merā iro marārē bue, marī Opñ Jesúya kerere weregoreñañurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagñ waadea

³⁶ Mērōgñ pñru Pablo Bernabére wereyupñ:

—Náka, āārīpereri makārī marī Opñ Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū āārīrikuri?” ārī, ĩāgorenarā! ārīyupñ.

³⁷ ĩgñ irasū ārīmakū pégn, Bernabé gapñ Juan Marcove āiadhadiyupñ.

³⁸ Dupiyurogue Juan Marcos ĩgūsā merā Panfilíague āārīgñ, ĩgūsā moārírē bokatññubirídea waja Pablo dupaturi ĩgūrē āiadhabiriyupñ. Irasirigñ Bernabé: “ĩgūrē āiabirimakūdere ōārokoa”, ārīyupñ. ³⁹ Irasirirā ĩgūsā basi irire bñro gñme guaseo, dukawariakōāñurā. Irasirigñ Bernabé gapñ Juan Marcove āiayupñ, doōdiru merā Chipre nğgārōgue waagñ. ⁴⁰ Pablode Silare beyeyupñ ĩgñ merā waabure. ĩgūsā buerā waaburi dupiyuro Jesúre bñremurā ĩgūsārē: “Marī Opñ musārē maĩgñ ōārō koreburo”, ārī sērēbosa, iriñurā. ⁴¹ Irasirirā Siria nikū, Cilicia nikūdere tariwāgñ, Jesúre bñremurārē ĩgñyare bue, ōārō gññaturamakū iriñurā ĩgūsārē.

16

Timoteo, Pablo, Silasārē wapikñwāgñādea

¹ Pñru Pablo, Silas merā Derbegue, Listrague ejañurā. Iroque ejarā, Timoteore Jesúre bñremugārē bokajañurā. ĩgñ pagode Jesúre bñremugō, judío masako āārīyupo. Pagñ gapñ griego masakñ āārīyupñ. ² Jesúre bñremurā Lистра marā, Iconio marāde Timoteore: “Ōāgñ āārīmi”, ārī ĩāñurā. ³ Irasirigñ Pablo Timoteore ĩgūrē wapikñbure āiadhayupñ. Judío masaka iri nikū marā gapñ Timoteo pagñ griego masakñ āārīrírē masññurā. Irasirigñ Pablo ĩgūsā merā guamakū iridñabi, Timoteoya dñpñma gasirogārē wiiriyupñ judío masaka irinarōsū irigu. ⁴ Pñru Pablo, Timoteo merā waa, ĩgūsā gojadea pñmarē Jesúre bñremurārē ĩgūsā ejari makārī marārē wereñurā. Iri pñ Jerusalēgue Jesús buedoregñ beyenerā, ĩgūsārē iritamurā: “Āsū irika!” ārī gojadea pñ āārīyuro. ⁵ ĩgūsā irire weremakū pérā, Jesúre bñremurā: “Jññ”, ārī, gññaturari merā Jesúre bñremunemoñurā. Gajirāde āmñrikñ Jesúre bñremubirinerā, bñremunemowāgññurā.

Pablo kērōgue irirosū Macedoniamwē īādea

6-7 Pw̄w̄ Pablosā Asia nikūgue Jesúya kerere buerā waadw̄arārē Ōāgū deyomarīgū waadorebiriyupw̄. Irasirirā Īgūsā Frigia nikūrē taria, Galacia nikūdere taria, Misia nikū turogue eja, Bitinia nikūgue waadw̄adiñurā. Ōāgū deyomarīgū gapw̄ iroguedere waadorebiriyupw̄. ⁸ Irasirirā Misia nikū turore tariwāgā, Troas wāikuri makāgue buajañurā. ⁹ Iroguere iri ñamirē Pablo kērōgue irirosū sugw̄ Macedonia nikūmw̄ Īgū p̄uro nímakū ĩāyupw̄. “Guare Macedonia marārē iritamugū aarika!” āri siuyupw̄. ¹⁰ Pablo kērō irirosū waadeare guare weremakū pérā: “Marīpw̄ iri nikū marārē Īgūya kerere weredoregū iriugū irikumi marīrē”, āri gūña, guayare āmw̄, Macedoniague waakōābw̄. ((Yw̄ Lucas i pūrē gojabude Īgūsā merā waabw̄.))

Pablo, Silas merā Filipogue waadea

¹¹ Irasirirā Troague āārānerā doódiru merā Samotracia wāikuri nuḡūrōgue taribuja, gajinw̄ gapw̄ Neápoligue waabw̄. ¹² Iri makārē taria, Filipino romano marāya makāgue ejabw̄. Iri makāta Macedonia nikūma makārīrē doreri makā āārībú. Iroguere yoaweyaripoe āārībú. ¹³ Judío masaka siñajārīnw̄ āārīmakū, Īgūsā Marīpw̄re sērērā nerēnarōrē āmarā waarā, iri makā turo, dia wekague waabw̄. Iroguere eja, iro nerēanerā nomerē Jesúya kerere were doanībw̄. ¹⁴ Iroguere sugo Tiatira wāikuri makāmo, Lidia wāikugo ōārī suri diiari surīre duarimasō āārīmó. Marīpw̄re buremugō āārīmó. Irasirigū Marīpw̄ igore Pablo wererire ōārō pémasīrī merā pé buremumakū irimi. ¹⁵ Irasirigū Pablo igore, igoya wii marā āārīpererārē deko merā wāiyemi. Īgū wāiyeadero p̄w̄w̄, āsū ārīmo:

–Mw̄sā yure: “Diayeta Jesúre buremugō āārīmo”, āri gūñarā, yaa wiigue dujaka! ārīmo guare.

Igo irasū ārīmakū pérā, igoya wiigue dujabw̄.

¹⁶ Sunw̄ iro marā Marīpw̄re sērērā nerēnarōgue dupaturi waarā, wātī ñajāsūdeore bokajabw̄. Igo gajirārē moāboego āārīmó. Irasirigo wātī masīrī sīrī merā masakare: “Āsū waarokoa mw̄sārē”, ārīboka, wáro niyeru wajatabosamo igo oparārē. ¹⁷ Igo gw̄na noó waaró gw̄na merā waagó, āsū ārī gaguinímo:

–Īgūsā Marīpw̄ āārīpererārē doregure moāboerimasā āārīma. Marīpw̄ marīrē tauri kerere werema mw̄sārē, ārī gaguinímo.

¹⁸ Wárinarī guare garibomakū, Pablo gāmenugā, wātī igoguere āārīgárē āsū ārīmi:

–Jesucristo wāi merā, Īgū turari merā mw̄rē: “Igo iropata wirika!” ārīmi.

Īgū irasū ārīmakūta, wātī igore wiriakōāmi.

¹⁹ Wātī igore wiriadero p̄w̄w̄, masakare: “Āsū waarokoa”, ārī weremasībiri, igo oparārē niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirā, igo oparā gapw̄ Pablo, Silare ñeā, iri makā marā oparā p̄urogue āiāma. ²⁰ Pw̄w̄ weresārīrē beyerimasā p̄urogue Īgūsārē āija, āsū ārīma:

–Īsā judío masaka āārīma. Marīya makā marārē gariborā yáma. ²¹ Īgūsā marīrē buerā, marī romano marā iririkurire iridorebema. Irasirirā Īgūsā buerire gāmebea. Īgūsā doreridere irimasībea, ārīma.

²² Īgūsā irasū ārīmakū pérā, masaka wārā iroguere āārīrā Pablosā merā guama. Weresārīrē beyerimasā gapw̄ Pablosāya surīre túweadore, yuku merā tárādorema. ²³ Īgūsārē b̄uro tárā odo, peresu irima. Īgūsārē korebure ōārō ĩaduripídorema. ²⁴ Irasirigū Īgūsārē koregū gapw̄ iri wii dekoma

taribugue ĩgūsārē ĩgūsāya guburire taboa majīrīma goberigue s̄adobo, ðārō biadobokōāyup̄u.

²⁵ P̄ur̄u ñami deko āārīmakū, Pablosā Marīp̄ure s̄ērē, bayapeoñurā. ĩgūsā irasū bayamakū, gajirā peresugue āārīrā péñurā. ²⁶ ĩgūsā bayaripoe gūñaña marīrō nikū b̄uro ñomeyuro. Irasiriro iri wiide b̄uro gāmeña, suro merā āārīpereri iri wiima makāp̄urori t̄up̄ap̄ereakōāyuro. Peresugue āārīrārē ĩgūsā kōmedari merā s̄uadeadaride kurakōāyuro. ²⁷ Irasū waamakū, ĩgūsārē koreḡu yobe, iri wiima makāp̄urori toyomakū ĩāgū: “Peresu āārānerā duriwiri-apereakōāñuma”, ārī gūñayup̄u. Irasiriḡu ĩgūya sareri majīrē āi, ĩgū basi sareboad̄uaḡu iriadiyup̄u. ²⁸ ĩgū irasirimakū ĩāgū, Pablo ĩgūrē gaguiníyup̄u:

—M̄u basi ñerō neō iribirikōāka! Āārīperekōāa ḡua, ārīyup̄u.

²⁹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, s̄iāgodore, Pablosā p̄uro ūmawāgā, ĩgūsāya guburi p̄uro naradari merā ejamejāyup̄u. ³⁰ P̄ur̄u ĩgūsārē āiwiu, āsū ārī s̄ērēñayup̄u:

—¿Nasirigukuri, ȳu Marīp̄u ȳure taumakū gāāmegū? ³¹ Pablosā ȳujñurā:

—Marī Op̄u Jesucristore b̄uremuka! M̄uya wii marāde ĩgūrē b̄uremuburo. M̄usā ĩgūrē b̄uremumakū ĩāgū, Marīp̄u m̄usārē taugakumi, ārīñurā.

³² Irasū ārī odo, ĩgūya wii marādere Jesúya kerere wereñurā. ³³ Ñami deko p̄ur̄u ĩgūsārē koreadi ĩgūsāya kāmīrē koeyp̄u. ĩgū koe odoadero p̄ur̄u, Pablosā ĩgūrē, ĩgūya wii marādere deko merā wāiyēñurā. ³⁴ ĩgūsārē wāiyeadero p̄ur̄u, Pablosārē ĩgūya wiiḡue āia, baari ejoyup̄u. ĩgū, ĩgūya wii marā merā Marīp̄ure b̄uremusiā, b̄uro us̄uyañurā.

³⁵ Boyoripoe oparā surarare iriñurā, peresu wii koreḡure Pablosārē wiudorerā. ³⁶ Iri wii koreḡu irire pégu, Pablosārē ārīyup̄u:

—Oparā m̄usārē wiridoreañurā. Irasirirā güiro marīrō us̄uyari merā wirip̄u! ārīyup̄u.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pablo gap̄u ārīyup̄u surarare:

—Oparā ḡua ñerō irideare bokabirikererā, masaka wārā iūrō ḡuare tārādoreama. ĩgūsā, ḡua romano marā āārīkeremakū, tārādoreama. P̄ur̄u peresu iriama. ¿Dapague ḡuare masaka ĩābero wiuduari? Āārībea. ĩgūsā basita wiurā aariburo ḡuare, ārīyup̄u Pablo.

³⁸ ĩgū irasū ārīmakū pérā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āārīma, ārīrī kerere pérā, oparā güigorañurā.

³⁹ Irasirirā Pablosā p̄uro ejarā, āsū ārīñurā:

—Kātika, ḡua m̄usārē peresu iriadeare! Irasū ārī odo, ĩgūsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” ārīñurā. ⁴⁰ Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidiaya wiiḡue waañurā. Irogue eja, Jesúre b̄uremurā nerēanerārē bokajarā, ðārō güñaturanemomakū iriñurā. P̄ur̄u waakōāñurā.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waarā, Anfīpolire, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerērī wii āārīyuro. ² Irogue eja, Pablo iri wiiḡue waayup̄u ĩgū gaji makārīrē irinaderosūta. Ūre semana judío masaka siñajārīñurā āārīmakū, iro marārē Marīp̄uyare werenayup̄u. ³ Āsū ārī bueyup̄u:

—Marīp̄u iriudi, Cristo āārīmi. Marī ñerō iridea waja ñerō taridi āārīmi. ĩgū boadero p̄ur̄u, Marīp̄u gap̄u ĩgūrē masūdi āārīmi marī ðārō āārībure. Īi Jesús

yū āsū ārī weregū, Īgūta Cristo āārīmi marīrē taugū. Āsūta ārī werea, Marīpūya kerere ĩgūsā gojadea pūguere, ārī wereyupū.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pérā, surāyeri judío masaka Īgū wererire: “Diayeta āārā”, ārī b̄remuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wārā griego masaka Marīp̄re b̄remurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, b̄remuñurā. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūsā merā waañurā. ⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū ĩārā, Pablosārē ĩāturi, wārā ñerā moāmerārē siu neeō: “Pablo ĩgū merāmarā merā ñerō irigū yāmi”, ārī gaguinirā waaka i makā marārē, ārī iriuñurā. Irasū ārī gaguinirā, āārīpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakū iriñurā. Irasirirā Jesúre b̄remugū Jasón wāikūguya wiima makāp̄rore turaro merā tūākorō, ñajāa, Pablosārē āmadīñurā masakaguere wiaduarā. ⁶ ĩgūsārē bok-abirisīā, Jasōrē, gajirā Jesúre b̄remurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā p̄roque āia, iroque eja, gaguinīñurā:

—Pablosā āārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasiamā. ⁷ ĩ Jasón ĩgūsārē ĩgūya wiigue ñajādoreami. ĩsā āārīpereri marī romano marā opu dorerire tarinūgāma. “Gajigū masā Opū, Jesús wāikūgū āārīmi”, ārī buema masakare, ārī gaguinīñurā oparārē.

⁸ ĩgūsā irasū ārī gaguinīmakū pérā, āārīpererā iri makā marā, ĩgūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naāsū waāari?” ārī gaguinīsirikōāñurā. ⁹ Irasirirā oparā Jasōrē, ĩgū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikōāka!” ārī, niyeru wajaridore, wiukōāñurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ P̄rū iri ñamita Jesúre b̄remurā Pablosārē Bereague iriukōāñurā. Iroque eja, judío masaka nerērē wiigue waañurā. ¹¹ Judío masaka Berea marā gapū Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere oārō p̄duañurā. Irasirirā irire: “¿Diayeta āārīrī?” ārī masīduarā, ūmariku Marīp̄ya werenīrī gojadea pūmarē buenīkōāñurā. ¹² Irasirirā wārā Jesúre b̄remuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede b̄remuñurā. ¹³ Pablo, Berea marārē Marīp̄yare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere ārī, Pablosā merā guamakū iriñurā. ¹⁴ ĩgūsā irasirimakū ĩārā, Jesúre b̄remurā Pablore mumurō merā dia wādiya t̄roque iriuñurā. ĩgū merāmarā gapū Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā. ¹⁵ Pablōre āiwāgānerā Atenas wāikūri makāgue eja, ĩgūrē iroque pí, Bereague gāme dujaakōāñurā doja. Iroque dujajarā, Pablo ĩgū: “Murīgora Silas, Timoteode oōgue aariburo”, ārī kere iriuadeare wereñurā ĩgūsārē.

Pablo Atenague āārīdea

¹⁶ Pablo Atenague Silas, Timoteore yūgū, iri makā marā keori weadeare wári opamakū ĩāgū, b̄ro bujawereyupū. ¹⁷ Irasirigū judío masaka nerērē wiigue ĩgūsā merā werenīgū waayupū. Iroguere gajirā judío masaka āārīmerā Marīp̄re b̄remurā āārīñurā. ĩgūsā merādere wereniyupū. Ūmariku iri makā marā ĩgū bokajarā merā wereniyupū. ¹⁸ Gajirā ūmade Epicúreos wāikūri bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikūri bumarāyare buerimasā Pablo merā werenīñurā. ĩgū weremakū pérā, āsū ārī gāme sērēñañurā:

—¿Naāsū ārī wereduagu yāri, ĩi iropa werenīgū? ārīñurā.

Pablo Jesúyare, ĩgū masā murīadeare weremakū pérā, gajirā āsū ārīñurā:

—Gajiro marā ĩgūsā b̄remurāyare weregū irikumī, ārīñurā. ¹⁹ Irasirirā ĩgūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablōre āiāñurā. Iroque āiā, ĩgūrē ārīñurā:

—Gua maama bueri mu wererire masīduakoa. ²⁰ Mu bueri gajirosū āārā. Irasirirā gua: “¿Naásū ārīduaro yāri iri?” āri masīduakoa, āriñurā Pablöre.

²¹ Āārīpererā Atenas marā, gajiro marā iri makā ejanerāde maama bueri ditare werenīduañurā.

²² Irasirigu Pablo Areópagogue Īgūrē āijadero puru, wāgānugā, āsū āri wereyupu Īgūsārē:

—Keori weadeare musā āārīpererā oārō buremua. Irire masīa yu. ²³ I makā musāya makārē naagorenagū, musā buremurōrē iābu. Sugu musā buremugūrē sīdea soepeorogue gojatūdeade iābu. “Īmugasigue marā Opu marī masīña marīgūrē buremurō āārā”, āri gojatūdeare iābu. Musā Īgūrē masībirikeremakū, Īgūrēta werea yu musārē, āriyupu Pablo. Irasū āri odo, ārinemoyupu doja:

²⁴ —Marīpu i ūmurē āārīpereri iridi āārīmī. Īmugasī, i nikū Opu āārīmī. Masaka iridea wiirire āārībemi. ²⁵ Marī iritamurīrē gāāmebemi. Īgū gapu marīrē iritamumi. Marī āārīrikurire, āārīpereri gajinodere sīmi. Okari opamakū yāmi. Yūjuāimākū yāmi marīrē.

²⁶ Marīpu sugu ūmūu merāta āārīpereri buri marā āārīmakū iridi āārīmī, Īgūsārē i nikū āārīpereroguerē āārīburo, ārīgū. “Ōōpa yoaripoe okarākuma Īgūsā āārīroguere”, āri pīdi āārīmī. ²⁷ Marīpu: “Yare āmarā bokaburo”, ārīgū, irasiridi āārīmī. Īgūrē marī bokaburo, ārīgū, yoarogue āārībemi. Marī merāta āārīmī. ²⁸ Marīpu marīrē āārīmakū yāmi. Īgū marīmakū marībukuyo. Marī okari, marī irimasirī, marī āārīrikurire sigū āārīmī. Musā bayarire gojarimasāde āsū āri gojanerā āārīmā: “Marīde ūmugasigue marā Opu pūrā āārā”, āri gojanerā āārīmā. ²⁹ Irasirirā marī Īgū pūrā āārīrā, keori masaka weadeare Īgūsā gūñarō merā irideare: “Marīpu irirosū āārīmī”, āri gūñabirikōārā! Marīpu, masaka oro, plata, ūtayeri merā keori weadea irirosū āārībemi. ³⁰ Marīpu iripoegue marā Īgūrē masīmerā Īgūrē buremubirimakū irasū iākōādi āārīmī. Irasirigu, dagaguerē pama marīrē āārīpererā i nikūgue āārīrārē: “Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka!” ārīmī. ³¹ Puru Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Īgū beyedi Jesús merā āārīpererā i nikūgue āārīrārē diayeta irigukumi oārārē beye, ñerā gapure béobu. Jesús boadero puru, Marīpu Īgūrē masūgū, Īgū beyedi āārīrārē ĩmudi āārīmī āārīpererārē, āri wereyupu Pablo Atenas marārē.

³² Īgū Jesús boadigue masādeare weremakū pérā, gajirā Īgūrē ubu burīkōañurā. Gajirā gapu:

—Dupaturi ire mu weremakū péduakoa doja, āriñurā.

³³ Pablo Īgūsārē piri waakōāyupu. ³⁴ Gajirā, Īgū wererire pēnemoduarā Īgū merā waañurā. Irasirirā Jesúre buremunugāñurā. Īgūsā merā sugu Dionisio wāikugu Areópagogue oparā merā nerērīmasū āārīyupu. Gajigo Dámaris wāikugode gajirā merā Jesúre buremunugāyupo.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Puru Pablo Atenague āārādi waa, Corinto wāikuri makāgue ejayupu. ² Irogue judío masakū Aquila wāikugure Ponto nikūmurē bokajayupu. Aquila, Īgū marāpo Priscila merā Italia nikūgue āārīnerā āārādima. Īgūsā irogue āārīripoe romano marā opu Claudio wāikugu āārīpererā judío masakare Romarē wiridoremakū, Aquila Īgū marāpo merā Corintogue

ejanerā āārīmá. Īgūsā irogue āārīmakū, Pablo Īgūsārē ĩāgū waayupu. ³ Īgūde ĩgūsā moārīkarinorēta moāgū āārīyupu. Irasirigu dujakōāyupu ĩgūsā merā moābu. Īgūsā suri gasiri merā wiiri irirā āārīñurā. ⁴ Pablo, judío masaka siñajārīñuriku ĩgūsā nerērī wiigüe waa, judío masakare, judío masaka āārīmerādere Jesúya kerere werenayupu, ĩgūsā iri kerere: “Diayeta āārā”, ārī gūñaburo, ārīgū.

⁵ Timoteo, Silas merā Macedoniague āārānerā Pablo purogue ĩgūsā ejadero puru, Pablo suri gasiri merā wiiri moārīrē piri, āmuriku judío masakare Jesúya kerere diaye ārīrī merā bueyupu:

—Jesús āārīmi marī yoaripoe yúdi. Īgūta Marīpu iriudi, Cristo āārīmi, ārīyupu.

⁶ Īgū irasū ārī buekeremakū, judío masaka gapu ĩgūrē péduabiriñurā. Irasirigu ĩgūsā ñerō werenírī merā ĩgūrē werewuamakū pégu, Pablo ĩgūsārē: “Buenemobirikoa”, ārī ĩmugū ĩgūya surire iroma nikū tuadeare pásiri, āsū ārīyupu:

—Marīpu dorederosūta musārē bueabu. Musā gapu yure péduabea. Irasirirā musā péduabiri waja perebiri peamegue waarākoa. Irasirigu yu musārē bueadeare pirigākoa. Dapagorare judío masaka āārīmerārē buegu waagara, ārīyupu.

⁷ Irasū ārī, iri wiigüe āārādi wiria, Ticio Justo wāikuya wiigüe waayupu. Īgūya wii judío masaka nerērī wii turo āārīyuro. Īgū Marīpure buremugū āārīyupu. ⁸ Nerērī wii opu Crispo wāikugu, āārīpererā ĩgūya wii marāde Jesúre buremunñurā. Gajirā Corinto marāde wārā Jesúya kerere pérā, ĩgūrē buremunugāñurā. Irasirirā deko merā wāiyesuñurā, ĩgūsā Jesúre buremurīrē ĩmurā. ⁹ Su ñami Pablöre kērōgue irirosū marī Opu ĩgūrē āsū ārī wereyupu:

—Gūibirikōāka! Neō piriro marīrō yaa kerere buenikōāka i makā marārē!
¹⁰ Yu, mu merā āārā. Irasirirā masaka mūrē ñerō irimasībema. I makārē wārā yaarā āārīma, ārīyupu.

¹¹ Irasirigu Pablo iro marā merā su bojori gaji bojori deko āārīyupu Marīpaya kerere buegu.

¹² Iripoere romanomu Galión wāikugu Acaya nikū marā opu āārīripoe judío masaka suro merā nerē, Pablöre ñeā, Galión purogue āija, ¹³ āsū ārīñurā:

—Ī masakare: “Āsū gapu irika, Marīpure buremurā!” ārī buegu, i nikūma doreri gapure béodoremi, ārīñurā Galiórē.

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū, Pablo ĩgūsārē werebu iriripoeta Galión gapu judío masakare ārīyupu:

—Īgū ñerō iriadero puru tamerārē yu péboakuyo musā judío masaka weresārīrē. ¹⁵ Musā dorerire tarinugāmakū, musā basi āmuka! Ire masībea yu. Irasirigu irire: “Irasūta irika!” ārīmasībirikoa, ārīyupu.

¹⁶ Irasū ārīgūta ĩgūyarā surarare Pablöre weresārē béowiodoreyupu.

¹⁷ Irasirimakū ĩārā, āārīpererā iri wii āārīrā Sóstenērē judío masaka nerērī wii opure ñeā, Galión ĩūrō páñurā. Īgūsā pámakū ĩāgū, Galión gapu: “Īgūsā gāāmerō iriburo”, ārī ĩākōāyupu.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸ Pablo Corintogue yoaripoe āārīyupu dapa. Puru Jesúre buremurārē: “Waagú yáa”, ārī odo, doódiru merā Priscila, Aquila merā Siriama makāgue waakōāñurā. Īgū doódiru merā waaburi dupiyuro Cencreague āārīgū, Marīpure: “Āsū irigura mūrē buremugū”, ārīderosūta ĩgūya poarire

wɛnapeokōãdoreyupɛ. ¹⁹ Pɛɛɛ ɪgūsā merā waa, Efeso wāikuri makāgue eja, Priscila, Aquilare píkōā, judío masaka nerērī wiigie waayupɛ. Iri wiigie eja, judío masaka iro nerēanerā merā Marīpɛyare wereyupɛ. ²⁰ ɪgū irasū weremakū pérā, ɪgārē: “Yoaripoe dujaka gɛa merā!” ārādiñurā. ɪgū garɛ: “Dujabea mɛsā merā”, ²¹ ārīgūta ɪgūsārē seretuyupɛ:

–Jerusalégue bosenu ɪgū waagú yāa. Marīpɛ gāāmemaakū dupaturi ɪgū dujaribukoa mɛsārē, ārīyupɛ.

Irasū ārī odo, Efesogue āārādi doódiru merā waakōāyupɛ. ²² Irasirigu Cesareare tariwāgā, Jerusalégue eja, iro marā Jesúre bɛremurārē oãdoregu ejayupɛ. Pɛɛɛ Antioquíague waayupɛ doja. ²³ Irore yoaweyaripoe āārī, pɛɛɛ Galaciama makārīgue Frigiama makārīrē dupaturi eja, iri makārī marārē Jesúre bɛremurārē bue, ɪgūsārē oārō ɛsɛyari merā āārīrikɛmakū iriyupɛ.

Apolos Efesogue buedea

²⁴ Iripoere judío masakɛ Apolos wāikɛgɛ, Alejandría wāikuri makāmɛ Efesogue ejayupɛ. ɪgū oārō weregu, Marīpɛya werenírī gojadeare masīgū āārīyupɛ. ²⁵ Gajirā ɪgārē marī Opɛ Jesúya kerere weresianerā āārīmá. Irasirigu ɛsɛyari merā Jesús irideare diaye ārīrī merā wereyupɛ. Irasirikeregu, Juan masakare deko merā wāiyedea ditare masīyupɛ. ²⁶ Güiro marīrō judío masaka nerērī wiigie āārīrārē buenɛgāyupɛ. ɪgū buerire péanerā Priscila, Aquila ɪgūsāya wiigie ɪgārē āia, irogue oārō diaye ārīrī merā wereñurā ɪgū Marīpɛyare masībirire. ²⁷ Pɛɛɛ Apolos Acayague waadɛamakū, Jesúre bɛremurā ɪgārē su pū gojabosañurā. Irasirirā Jesúre bɛremurārē Acayague āārīrārē: “Apolore oārō bokatīrīñeāka!” ārīrī pūrē ɪgū merā iriñurā. Irasirigu Apolos irogue ejamakū, Marīpɛ ɪgūsārē maīgū, ɪgū merā oārō iritamuyupɛ. ²⁸ Irasirigu Apolos āārīpererā iūrō judío masakare oārō turari merā:

–Marīpɛ iriudi, mɛsā yoaripoe yúdi, Cristo āārīmi. ɪgūta Jesús āārīmi, ārīyupɛ. Irasirirā Marīpɛya werenírī gojadea pūrē keoro weremakū pérā, judío masaka: “Diaye āārībea”, ārīmasībiriñurā.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue āārīripoe Pablo garɛ útāyuku watopegue taria, Efesogue eja, wārā Jesúre bɛremurārē bokajayupɛ. ² Bokaja, ɪgūsārē sērēñayupɛ:

–¿Mɛsā Jesúre bɛremurā, Ōãgū deyomarīgūrē bokatīrīñeārī? ārīyupɛ.

ɪgūrē yɛɛñurā:

–“Ōãgū deyomarīgū āārīmi”, ārīmakū, neō pébiribɛ gɛa.

³ Pablo ɪgūsārē sērēñayupɛ doja:

–¿Noāya buerire pédero pɛɛɛ, deko merā wāiyeri mɛsārē? ārīyupɛ. ɪgūsā garɛ yɛɛñurā:

–Juāya buerire gɛa pédero pɛɛɛ, guare wāiyema, ārīñurā.

⁴ Pablo āsū ārīyupɛ doja:

–Juan masakare ɪgūsā ñerī irideare bujawere, gūñarīrē gorawayurārē wāiyedi āārīmí. Irasū wāiyekeregu: “Yɛ pɛɛɛ aaribure bɛremuka!” ārī buedi āārīmí. Irasū ārīgū: “Jesúre Marīpɛ iriudire bɛremuka mɛsā!” ārīgū iridi āārīmí, ārīyupɛ Pablo.

⁵ Īgū irasū ārimakū pérā, marī Opu Jesús wāi merā wāiyesūñurā Īgūrē buremurirē ĩmurā. ⁶ Puru Pablo ĩgūsāya dipu weka ĩgūya moĵorī merā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū dijijayupu ĩgūsārē. Īgū dijijamakū, gaji masā ya werenirī merā ĩgūsā werenimasībirideare wereniñurā. Marīpu ĩgūsārē weredorerire wereñurā. ⁷ ĩgūsā āārīpererā pe moĵoma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārīñurā.

⁸ Pablo iri makāguere urerā abe āārīgū, judío masaka nerērī wiigüe ñajāa, güiro marirō Marīpu marī Opu āārīrī kerere masakare werenayupu. Irire güñaturari merā weremakū pérā: “I diayeta āārā”, āārīñurā. ⁹ Gajirā gapu Marīpuyare péduamerā, ĩgū wererire buremubiriñurā. Irasirirā masaka péurogue marī Opuya bueri: “Negorāa”, āārī wereñurā. ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pablo gapu Jesúre buremurārē siu wiria, Tiranno wāikuguya bueri wiigüe waayupu. Iroguere umuriku masakare buenayupu. ¹⁰ Pe bojorigora bueyupu ĩgūsārē iri wiigüere. ĩgū irasū buemakū, āārīpererā Asia nikū marā judío masaka, judío masaka āārīmerāde marī Opuyare péperekōñurā.

¹¹ Pablo iri makāguere āārīmakū, Marīpu ĩgū turari merā ĩgūrē wāri iri ĩmurirē irimakū iriyupu. ¹² Irasirimakū ĩārā, masaka suri gasiri, Pabloya dupu pērēadea gasirire pūrīrikurā puro āiānañurā. ĩgūsā āīmakū, pūrīrikurā iri gasirire moaña, tarinañurā. Wātēa ñajāsūnerāde irire moaña, wirisūnañurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judío masaka wātēārē béowiugorenarā iriñurā. ĩgūsā Esceva wāikugu pūrā su moĵoma pere gaji moĵo peru pērēbejarāgora āārīñurā. Esceva paia opu āārīyupu. ĩgū pūrā Pablo irirosūta marī Opu Jesús wāi merā wātēārē béowiuuarā, āsū āārīñurā:

—Jesús, Pablo weredi wāi merā dorea musārē. Wirika musā ñajādire! āārī béowiuadiñurā. ¹⁵ ĩgūsā irasū āārīkeremakū, wātī masakūguere ñajādi āsū āārīyupu:

—Jesúre, Pablore masā. Musā gapure masībea. ¿Niisāno āārīrī musā? āārīyupu.

¹⁶ ĩgū irasū ārimakūta, wātī ñajāsūdi gapu pari meébeja, buro turaro merā ĩgūsā āārīpererārē ñeā, tarinugāyupu. ĩgūsārē pá, kāmítú, ĩgūsāya suríre yeguepeokōāyupu. Irasirirā suri marirā, kāmīkurāgue umawiriañurā. ¹⁷ ĩgūsā irasū waadea kerere pérā, āārīpererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka āārīmerāde péguka, buro güiñurā. Irasirirā marī Opu Jesús wāirē ōārō goepeyari merā buremuñurā pama.

¹⁸ Irasirirā wárā dupiyuro Jesúre buremunugānerā gapu ĩgūsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā. ¹⁹ ĩgūsā merā wárā yéa āārīrā āārīñurā. Irasirirā ĩgūsā bayirima gojadea papera turirire iroque āia, masaka ĩūrō irire soebéokōñurā. Áārīpereri iri wajakūdeare ĩgūsā keoñamakū, cincuenta mil niyeru koeri wajakūadiyuro. ²⁰ ĩgūsā irasirimakū ĩādero puru, umuriku wárā masaka Marīpuya kerere pérā, ĩgū turari merā Jesúre buremunugāñurā.

²¹ Irasū waadero puru, Pablo āsū āārī güñayupu: “Macedonia nikū waapñori, iri nikūrē taria, Acaya nikūdere taria, Jerusalēgue waagura. Iro merāta Romarē ĩāgū waagura”, āārī güñayupu. ²² Irasirigu ĩgū waaburi dupiyuro pérā ĩgūrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriuyupu Macedoniague. Pablo gapu sugata dujayupu dapa Asiaguere.

Efeso marā Pablo merā gua, gaguinídea

²³ Pablo Efesogue aãrĩripoe gajirã iro marã buro werenĩrĩ merã ĩgũrẽ ĩãturiñurã, masaka wãrã Jesũre buremumakũ ĩãrã. ²⁴ Sugu plata wãikuri kũme merã moãrĩmasũ Demetrio wãikugu Pablore ĩãturiwãgũyupu. ĩgũ plata merã iro marã buremugõ Artemisa wãikugo buremurĩ keori wiirigãrẽ weanayupu. ĩgũ, gajirã moãrã merã ĩgũsã weadeare masakare duarã, wãro wajatanãñurã. ²⁵ Irasirigu Demetrio ĩgũ merã moãrãrẽ, gajirã ĩgũ irirosũ plata moãrãrẽ siu neeõ, ãsũ ãrĩyupu:

—Yu merãmarã, õãrõ pãka! Irire masĩa musã. Marĩ weadeare duari merã wãro wajata, õãrõ aãrĩkõãã. ²⁶ Pablo buedeaderere masĩa. ãsũ ãrĩ buegorenami: “Masaka buremurã keori weadea, turari oparã irirosũ aãrĩbea. ãmugasigue marã Opu irirosũ neõ aãrĩbea, keori weadea aãrã”, ãrĩ buemi. Irire pãrã, wãrã masaka õõ marã, aãrĩperero Asia marãde ĩgũ buedeare: “Diayeta aãrã”, ãrĩ gũñama. ²⁷ I marĩrẽ buro goea. Marĩya moãrĩ waja marĩãkõãburo yã. Marĩ buremugõ Artemisaya wiide ubu aãrĩrĩ wii dukõãrokoa. Dapagueta aãrĩperero Asia marã buremuadima igore. Masaka Pablo wererire buremurã sõõ gapu merã igore buremunemobirikuma pama, ãrĩyupu Demetrio ĩgũsãrẽ.

²⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, buro guari merã:

—Artemisa, Efeso marã buremugõ turago aãrĩmo, ãrĩ gaguinĩpuroñurã.

²⁹ ĩgũsã gaguinĩmakũ, gajirã wãrã Efeso marã: “¿Naásũ waari?” ãrĩ pãmasĩbirikererã, ĩgũsãde gaguinĩpereakõãñurã. Irasũ gaguinĩrãta Gayore, Aristarcore ñeã, iri makã marã nerẽrõgue ĩgũsãrẽ tããwãgãñurã. Gayo, Aristarco Macedonia marã, Pablore wapikũwãgãnerã aãrĩñurã. ³⁰ ĩgũsãrẽ ñeãmakũ ĩãgũ, Pablo gapu masaka wãrã watopegue ĩgũsãrẽ weregu waadũadiyupu. Jesũre buremurã gapu waadorebiriñurã. ³¹ Gajirã iri nikũ marã oparãde, Pablo merãmarã ĩgũrẽ: “Gũã murẽ dorea: ‘ĩgũsã nerẽrõgue waabirikõãka!’ ” ãrĩ kere iriñurã.

³² Iroge nerẽãnerã buro gaguinĩrã iriñurã dapa. “¿Nasirĩrã marĩ õõgue nererĩ?” ãrĩmasĩmerã ĩgũsã gããmerõ gaguinĩmirẽkõãñurã. ³³ Irasirirã judio masaka ĩgũsãyagure Alejandro wãikugure gaguinĩrã ĩũrõgue túmeénũñurã ĩgũsãrẽ weredorerã. Irasirigu ĩgũ gapu ĩgũya mojõ merã irikeo: “Iropata gaguinĩka, toeaka!” ãrĩdũadiyupu. “Gũã judio masaka ñerõ iribeã”, ãrĩ weredũadiyupu. ³⁴ ĩgũ judio masaka aãrĩrĩrẽ ĩãmasĩrã, aãrĩpererã suro merã pe hora gaguinĩñurã:

—Artemisa, Efeso marã buremugõ turago aãrĩmo, ãrĩ gaguinĩñurã.

³⁵ ĩgũsã buro gaguinĩmakũ ĩãgũ, sugu iri makã marã oparãrẽ iritamugũ masakare toedore, ãsũ ãrĩyupu:

—Musã, Efeso marã õãrõ pãka! Artemisa, marĩ buremugõ turago aãrĩmo. Igore buremurĩ wiire, igo keori ãmugasigue dijarideaderere korerã aãrã marĩ. Irire aãrĩperero marã õãrõ masĩa. ³⁶ “I diaye aãrĩbeã”, ãrĩmasĩbema. Irasirirã iropata gaguinĩka, toeaka! Gaguinĩnemobirikõãka pama! Diaye gũñaka musãde! Noõ gããmerõ pãmasĩrĩ marĩrõ gajinorẽ iribirikõãka! ³⁷ ĩsã musã ñeãnerã marĩ buremurĩ wiirimarẽ neõ yajabirama. Marĩ buremugõrẽ ñerõ neõ ãrĩ werenĩbirama. ĩgũsã ñerõ iribirikeremakũ, ĩgũsãrẽ ñeã, õõgue ãrĩriayo. ³⁸ Demetrio, ĩgũ merã moãrã ĩgũsãrẽ weresãduarã, weresãrĩrẽ beyerimasã pãroge waaburo. Iroge i nikũ marã oparã ĩũrõgue ĩgũsãrẽ weresãdeare ãmumasĩa. ³⁹ Oparã i makã marãrẽ siu neeõmakũ ĩãrã, gajino sãrẽduarã, werenĩrã aarika! ⁴⁰ Dapagã musã guari merã gaguinĩadeã kerere marĩ oparã

pérã: “Marĩrẽ tarinũgãduarã yáma”, ãrĩ weresãbukuma. Irasirirã marĩ buro gaguiniadea waja marĩrẽ weresãmakũ neõ yajumasĩbiribukoa, ãrĩyuru oparãrẽ iritamugũ ãgũsarẽ. ⁴¹ Irire were odo: “Iropata ããrã. Waaka musãya wiirigue!” ãrĩyuru.

20

Pablo Macedoniague, Greciague ejadea

¹ ãgũsã irasũ ãrĩ gaguinimĩrẽdero purũ, Pablo gapũ Jesũre buremurãrẽ siiu neeõ, ãgũsarẽ õãrõ ããrĩrikudoregu, weryeyuru. Were odo, mojõ ñeã, ãgũsarẽ seretu, Macedoniague waakõãyuru. ² Iroque eja, iroma makãrĩ marãrẽ Jesũre buremurãrẽ ãgũ werenĩrĩ merã õãrõ gũñaturamakũ iriyuru. Purũ Greciague waayuru. ³ Irore urerã abegora ããrĩyuru. Purũ Siria nikũgue doõdiru merã taribujabu iriripoe judío masaka: “Murẽ ñerõ iriduarã iriama”, ãrĩrĩ kerere pẽyuru. Irasirigu: “Maa merã Macedoniagueta dujãagura doja”, ãrĩ gũñayuru. ⁴⁻⁵ Gũã, ãgũ merã waaburi dupiyuro gajirã ãgũ merãmarã Troas wãikuri makãgue waa, guare yũñurã. Ñĩsãkũ ããrĩmã: Sópater wãikũgu Bereamu, Pirro wãikũgu magũ ããrĩmĩ. Gajirã Tesalónica marã pẽrã Aristarco, Segundo wãikurã ããrĩmã. Gajigu Derbemũ Gayo wãikũgu, gajigu Timoteo, gajirã Asia marã Tíquico, Trófimo ããrĩmã. ⁶ ãgũsã yuripoe gũã gapũ pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu purũ, Filipogue ããrãnerã doõdiru merã su mojõma nurĩ taribuja, Troague ejabu. Iroque ãgũsarẽ bokaja, ãgũsã merã su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, gajirã Jesũre buremurã merã pãrẽ dukawa baamurã nerẽbu. Pablo gajinu gapũ waabu ããrĩsĩã, yoaripoe buemi ãgũsarẽ. Ñami deko ããrĩmakũ bue odobirimi dapa. ⁸⁻⁹ Gũã nerẽrĩ taribu, ure kaya wekama taribu, siãgori wãri opari taribu ããrĩbũ. Pablora iro ããrĩrã pẽripoe sugũ maamu Eutico wãikũgu ventanague doami. Pablo ãgũsarẽ yoaripoe buemakũ, ãgũrẽ waja ejayuro. Irasirigu kãrĩtari, yebague yuridijakõãmi. ãgũ yuridijamakũ ããrã, ãgũ purũ waa, kõmoadiguere ãiwãgũ doboma. ¹⁰ ãgũsã irasũ irimakũ ããgũ, Pablo dijari, maamũrẽ pãbua ãiwãgũnũ, ãgũsarẽ weremi.

—Gukabirikõãka! Okami dapa, ãrĩmi.

¹¹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, maamu kõmoadigue ããrĩkeregu, masãkõãmi. ãgũ masãmakũ ããgũ, Pablo dupaturi murĩã, pãrẽ dukawa, ãgũsã merã baami. ãgũ irasiriadero purũ, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogã ãgũsarẽ bue odo, wiriakõãmi. ¹² ãgũ wiriadero purũ, iroque nerẽnerã Eutico kõmoadigue masãdire usayari merã ãgũya wiigue ãããma.

Pablosã Troas ããrãnerã Miletogue waadea

¹³ Pablo guare ãrĩderosũta doõdiru merã ãgũ dupiyuro Asogue waabu. ãgũ gapũ ãgũ waadãderosũta maague waami. ¹⁴ Asogue guare bokaja, gũã merã doõdirugue ñãjãã, Mitilenegue waami. ¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merã waarã, Quio wãikuri nugũrõ bokatiũrõgue ejabu. Gajinu waarã, Samogue ejabu doja. Iro merã waa, Trogilio wãikũrogue kãrĩbu. Pablo, Pentecostes bosenu dupiyuro Jerusalẽguere ejaduagu, guare: “Asiare yoaripoe ããrĩduabirikoa yũ”, ãrĩmi. “Irasirirã Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurã!” ãrĩmi. Irasirirã gajinu gapũ waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marã Jesũre buremurã oparãrẽ weredea

17 Pablo Miletogue āārīgū, Efeso marā Jesúre b̄remurā oparārē kere iriumi ĩgū p̄ro aaridoregū. 18 ĩgūsā ĩgū p̄ro ejamakū, ĩgūsārē ārīmi:

–Asiague ejagū, m̄sā merā neōgora yū irideare ōārō masīa m̄sā. 19 M̄sā merā āārīgū, marī Op̄yare iribū. Irasirigū m̄sārē neō tarinūgābiribū. Masaka Jesúre b̄remubirimakū ĩāgū, orebū. Judío masaka yure wējēduakeremakū, m̄sārē buebū. 20 M̄sā nerērōgue, m̄sāya wiiriguedere āārīpereri m̄sā ōārō āārīrikuburire buebū. 21 Judío masakare, judío masaka āārīmerādere irireta buebū. “Ōārō péka! M̄sā ñerō iririre piri, Marīp̄ya gap̄ure ōārō irinūgāka! Marī Op̄u Jesúre b̄remuka!” ārī buebū. 22 Irasirigū dapagorare Ōāgū deyomarīgū dorederosūta Jerusalēgue waagū yāa. Irogue yure āsū waarokoa, ārīmasībirikoa dapa. 23 Yū ejadea makārīkū Ōāgū deyomarīgū āsū ārīmi yure: “M̄u irogue waamakū, masaka m̄rē peresu iri, ñerō tarimakū irirākuma”, ārīmi. Iri ditare masīa. 24 Irire masīkeregū, gūibeā. Yaa okaridere maībeā. Marīp̄u masaka āārīpererārē maīrī merā ĩāmi, ārīrī kerere marī Op̄u Jesús weredoremi yure. I ditare ĩgū yure moārī pídeare iripeoduaā.

25 Yū m̄sā merā āārīgū, Marīp̄u ĩgūyarārē doreri kerere weregorenabū. Dapagorare m̄sā neō dupaturi yure ĩānemobirikoa. Irire masīa yū. 26-27 Irasirigū dapagārē irire werea m̄sārē. Āārīpereri Marīp̄yare ĩgū yure weredoredeare werebū m̄sārē. Irasirirā m̄sā āārīpererā irire: “Neō pébea yū”, ārīmasībirikoa. Perebiri peamegue waamakū, ĩgūsā péduabiridea waja āārīrokoa. Yaa waja āārībirikoa. 28 Irasirirā Marīp̄yare ōārō pedurīpīka! M̄sā Jesúre b̄remurārē, Ōāgū deyomarīgū m̄sārē koredorerādere: “Ōārō péka m̄sāde!” ārī wereka! ĩgū magū boagu dí béodea merā Marīp̄u ĩgūsārē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā ĩgūsārē ōārō koreka, oveja korerā ĩgūsāyarā ovejare ōārō korederosūta! 29 Yū waadero p̄ru, gajirā ārīkatorimasā, makānūu marā diayéa ovejare wējēduarā irirosū m̄sā p̄ro ejarākuma. ĩgūsā bueri merā m̄sārē dukawarimakū iriduarākuma. 30 P̄ru guere gajirā m̄sā merāmarāta m̄sārē Jesúre b̄remurārē ārīkatorākuma ĩgūsā buerire pédorerā. 31 Irasirirā ōārō pémasīka! Ūre bojorigora ūm̄rī, ñamirī oreri merā m̄sā āārīpererārē werebū. Irasirirā yū weredeare gūñanīkōāka!

32 Dapagorare Marīp̄ure sērēbosagura m̄sārē koreburo, ārīgū. ĩgū m̄sārē maīrī merā ĩārī kerere buerā, ōārō āārīrikurākoa. Ūmurīkū ĩgū turari merā m̄sārē ĩgūrē b̄remunemomakū yāmi. M̄sārē ĩgūyarārē āārīpererārē ōārīrē sīgukumi ĩgū iripoegue ārīderosūta. 33 Yū m̄sā merā āārīgū, m̄sāya niyerure, m̄sāya surīdere: “Yure sīka!” neō ārībiribū. 34 Yū basi moādea waja merā, yū gāāmerīrē, yū merāmarā gāāmerīdere bokabū. Irire ōārō masīa m̄sā. 35 Marī moā wajatadea merā gajino opamerārē iritamurō gāāmea. Ire m̄sārē iri ĩmubū: “Āsū iririkūka m̄sāde!” ārīgū. Marī Op̄u Jesús ārīdeare gūñaka! Āsū ārīyupū: “Sugū gajino sīgū gapū ĩgū sīrīrē ñeāgū nemorō usuyami”, ārī weremi Pablo Efeso marā Jesúre b̄remurārē.

36 Irasū ārī odo, Pablo ĩgūsā merā ñadukupuri merā ejamejā, Marīpure sērēmi. 37-38 Sērē odo: “M̄sā dupaturi neō ĩānemobirikoa yure”, ĩgū ārīdeare gūñarā, b̄ro bujawereri merā dujama. Irasirirā āārīpererā ĩgūrē pábua, orema. P̄ru ĩgūrē perague t̄yabuajama gua doódiru merā waamakū ĩātuyarā.

21

Pablo dupaturi Jerusalēgue waadea

¹ Gwa Efeso marārē Jesúre buremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāikuri nugārōgue diaye waakōābu. Gajinu Rodas wāikuri nugārōrē taria, Pátara wāikuri makāgue ejabu. ² Irogue eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merā waabu doja. ³ Waa, Chipre wāikuri nugārōrē tariatā, iri nugārō kúgaru dujamakū iābu. Irore taria, Siria nikūrē eja, Tiro wāikuri makāma perague ejabu. Irogue doódirure moārā iriruma doebirire píma. ⁴ Irogue eja, Jesúre buremurārē bokaja, su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarinurī ĩgūsā merā āārībú. ĩgūsā Ōāgū deyomarīgū masīrī sisūnerā āārīsīā, Pablore: “Jerusalēgue waabirikōāka murē wējērī!” ārī werema. ⁵ ĩgūsā irasū ārīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarinurī puru, waakōābu. Gwa waamakū, āārīpererā Jesúre buremurā, ĩgūsā marāposā nome, ĩgūsā pūrā iri makā turogue guare iātuyarā ejama. Irasirirā gwa āārīpererā ĩgūsā merā perague buāa, iroma ĩmparogue ñadukupuri merā ejamejāja, Marīpue sērēbu. ⁶ Puru ĩgūsārē pābua seretu odo, doódiru merā waakōābu. ĩgūsā garu ĩgūsāya wiirigue majākōāma.

⁷ Irasirirā gwa Tirore āārānerā waa, Tolemaida wāikuri makāgue ejabu. Irogue eja, Jesúre buremurārē ōādore, sunu ĩgūsā merā āārībú. ⁸ Gajinu garu Pablo gwa merā maague waami, Cesarea wāikuri makāgue waagú. Irogue eja, Felipe wāikugu Jesúya kerere weregorenaguya wiigue waa, ĩgū merā āārībú. Felipe Jesúre buremurā su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarā baari guenererā watope āārīdi āārīmí. ⁹ Felipe pūrā wapikarā nóome, marāpu marīrā nome āārīmá. ĩgūsā Marīpu weredorederosūta ĩgūya kerere wereturirarā nome āārīmá. ¹⁰ Gwa irore yoaweyaripoe āārādero puru, Agabo wāikugu Marīpuya kerere weredupiyugu Judeague āārādi guare iāgū ejami. ¹¹ ĩgū gwa puro eja, Pabloya yujuwēñaridare āi, ĩgū basi ĩgūya guburire, ĩgūya mojōrīrē suami. Sua odo, guare ārīmi:

—Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure: “Idare opagu Jerusalēgue ejamakū, mu basi ida merā suaderosūta judío masaka suarākuma ĩgūrē. Sua odo, judío masaka āārīmerārē ĩgūrē wiarākuma”, ārīmi yure, ārī weremi Agabo guare.

¹² ĩgū irasū ārīmakū pérā, gwa Cesarea marā merā Pablore: “Jerusalēguere waabirikōāka!” ārī werebu. ¹³ Pablo garu guare ārīmi:

—¿Nasirimurā iropa ore, yure buro bujoweremakū yári? Jerusalēgue ĩgūsā yure sua, peresu irimakū ōārokoa. Marī Opu Jesúya kerere weredeade waja yu boamakū ōārokoa. Nerō yure āārīkeremakū waagara, ārīmi.

¹⁴ Irasirirā gwa ĩgūrē: “Waabirikōāka!” ārānerā pirikōābu pama. Āsū ārību:

—Marī Opu ĩgū gāāmerōsūta iriburo, ārīkōābu.

¹⁵ Puru guayare āmu, Jerusalēgue waakōābu. ¹⁶ Irogue waamakū, gajirā Cesarea marā Jesúre buremurā gwa merā waama. ĩgūsā merāmu Mnasón wāikugu Chipremu āārīdi, yoaripoe Jesúre buremugū āārīmí. Irasirirā Jerusalēgue eja, ĩgūya wiigue ĩgū merā āārībú.

Pablo Santiagore iāgū ejadea

¹⁷ Gwa Jerusalēgue ejamakū, iro marā Jesúre buremurā usuyari merā bokatīrīma. ¹⁸ Gajinu Pablo gwa merā Santiagore iāgū waami. ĩgū puruguere āārīpererā Jesúre buremurā oparā, nerēnerā āārīmá. ¹⁹ Pablo ĩgūsārē ōādore odo, judío masaka āārīmerārē āārīpereri Marīpu ĩgū merā irideare weremi.

20 Īgū weremakū pérā, Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīma. Puru āsū āriima Pablöre:

—Guayagu, ire oārō masīa mu. Wārā judío masaka Jesúre bāremukerērā, āārīpererā: “Moisés doredeare iriro gāāmea dapa”, āriima. 21 Gajirā masaka āsū āri werewhama mūrē: “Īgū judío masaka āārīmerā āārīrōgue āārīgū, judío masaka iroque āārīrārē Moisés doredeare iridorebemi. Īgūsā pūrārē Īgūsāya dūpuma gasirogārē wiiridorebemi. Marī judío masaka iririkurire iridorebemi”, āri werewhama. 22 Īgūsā mu oōrē ejayuru, ārīri kerere pérā, nerē, mūrē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigukuri mu? 23 Āsū irika! Ōōrē wapikurā ūma āārīma. “Marīpure bāremurā, āsū irirāra!” ārīnerā āārīma. 24 Īgūsā merā Marīpuya wiigūe waaka! Mude Īgūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurā yāma. Irasirigu Marīpu iūrōrē Īgūsā iriri wajare wajaribosaka! Mu irasiriadero puru, Īgūsāya poarire whadorerākuma. Mu irasirimakū iārā, āārīpererā masaka mūrē werewhadeare: “Ārikatorā iriñuma”, ārīrākuma. “Īgūde Moisés doredeare oārō irigu āārīmi”, ārīrākuma. 25 Judío masaka āārīmerārē Jesúre bāremurārē gūa gojadea pūrē iriusiabū. Āsū āri gojabū: “Keori weadea puro baari pīdeare, waimurā wánugū biu wējēanerāya dīkuri díire baabirikōāka! Díre iiribirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā ñerō iribirikōāka!” āri gojabū gūa, āriima Pablöre.

Marīpuya wiigūe judío masaka Pablöre ñeādea

26 Irasirigu Pablo gajinu gapu wapikurā ūma merā Marīpu iūrō Moisés doredeare irigu waayuru. Puru Marīpuya wiigūe ñajāa, Pablo paire āriyuru: “Su semana dūyāa, gūa Moisés doredeare iri odoburo. Gūa odorinu āārīmakū, guaku waimurā ejorārē ārīrākoa. Marīpu iūrō Īgūsārē wējē soepeoka! ārīrā!” āriyuru.

27 Īgūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablöre Marīpuya wiigūe āārīgūrē iāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii āārīrārē Īgū merā guamakū iri, Pablöre ñeā, āsū āri gaguinīnurā:

28 —Guayarā Israel bumarā, gūare iritamuka! Īta āārīmi, āārīpererogūere marīrē ñerō āri werenígorenagū. “Judío masaka ñegorama. Moisés doredea wajamāa. I wiide ñegorā”, āri buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigūe āñajāgū ñerō irigu yāmi i wiire, āriñurā.

29 Pablo iro dupiyuro Trófimo merā makāgue āārīmakū iānerā āārīsīā, Pablo Īgūrē Marīpuya wiigūe āñajāgū irikumi, āri gūñañurā. Trófimo Efesomu judío masaka āārībi āārīyuru. Irasiriuro Īgūnorē iri wiiguere ñajāmasīña marīyuro.

30 Pablöre weresā gaguinīmakū pérā, iri makā marā āārīpererā buro guañurā. Irasirirā ūmajāāa, Pablöre ñeā tūāwiria, iri wii makāpurorire mata biakōāñurā. 31 Īgūsā Pablöre wējēmurā iriripoe gajirā surara opūguere wererā waañurā. Īgū purogue eja: “Āārīpererā Jerusalén marā nerē, buro guari merā gaguinīrā iriama”, āri wereñurā. 32 Īgūsā irasū āārīmakū pégu, surara opu Īgūyarā surarare, Īgūsārē dorerādere siiu needō, Īgūsā merā Pablöre wējēduarā purogue ūmawāgāyuru. Īgūsā ejamakū iārā, Pablöre pānerā piriñurā. 33 Surara opu Pablo purogue eja, Īgūyarā surarare Īgūrē ñeādore, pe kōmeda merā suadoreyuru. Īgūsā sua odomakū iāgū, surara opu masakare sērēñayuru:

—¿Niño āārīrī īi? ¿Nasiriari, Īgū musā irasirimakū? āri sērēñayuru.

³⁴ Īgū irasū ārimakū, masaka gapu: “Āsū iriami”, āri, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinimirēkōāñurā. Īgūsā irasū gaguinimakū, surara opu neō diaye pēbiriyupu. Irasirigu Īgūyarā surara āārīri wiigüe Pablöre āiadoreyupu. ³⁵⁻³⁶ Īgūsā iroque Īgūrē āiāmakū iārā, wārā masaka: “Wējēkōāka Īgūrē!” āri gaguinī, tuyañurā. Irasirirā surara Īgūsāya wii makāpuro mūrīaro ejarā, Pablöre āikōā mūrīāñurā, masaka Īgūrē wējērī, āirīā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iriũaea yu”, āri weredeia

³⁷ Iri wiigüe eja, Īgūrē peresu irimurā iriripoe surara opuere:

—Yu, mu merā werenidūakoa, āriyupu.

Pablo griego ya merā werenimakū pēgu, surara opu gapu āriyupu:

—¿Mu griego yare masīri? ³⁸ ¿Sōō āārādi, Egiptomu meta āārīri mu? Īgū romano marā oparā merā gāmekēādūagu, wārā cuatro mil wējērīmasārē siiu neō, masaka marīroque āiayupu. ¿Īgū meta āārīri mu?

³⁹ Īgū irasū ārimakū pēgu, Pablo yujyupu:

—Yu, Īgū meta āārā. Judío masakū āārā. Tarso, Cilicia nikū āārīri makā deyoabu. Ubu āārīri makāmu āārīũaea. Irasirigu mūrē sērēa. Īisā masaka merā werenidoreka yare! āriyupu.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pēgu, surara opu: “Jāu, werenika!” āriyupu. Irasirigu Pablo marīroque marīnugā, Īgūya mojō merā masakare toeburo, āirīgū, irikeoyupu. Īgū irasirimakū iārā, toekōāñurā. Īgūsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereyupu Īgūsārē:

22

¹—Yaarā, yu irideare musārē weremakū, oārō péka! āriyupu Pablo.

²Īgū hebreo ya merā werenimakū pérā, masaka toepereakōāñurā. Irasirigu Pablo Īgūsārē āsū āri wereyupu:

³—Yu judío masakuta āārā. Cilicia nikū Tarso wāikuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi āārīkeregu, oō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikugu buemi yare. Irasirigu marī ñekūsāmarārē Moisés doreri pīdeare oārō masā. Irasirigu musā irirosūta yude Marīpu doredeare oārō yāa. ⁴Iripoeguere Jesúre būremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebu. Ūmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu. ⁵Paía opu, āārīpererā judío masaka oparā yu āirīrīrē: “Irasūta iriunami”, āri weremasīma musārē. Īgūsāta yare su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre būremurārē ñeādorera. Irasirigu iri pū merā Jesúre būremurārē ñeāgū waadibu, oō Jerusalégue Īgūsārē āija peresu iribu.

Pablo Īgū Jesúre būremunugādeare weredeia

⁶Goeripoe āārīmakū, yu Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marīrō āmugasi būro kūmijūrō yu purore gosesiribu. ⁷Irasū waamakū, yebague meemejā, puru āsū āri werenimakū pēbu. “Saulo, ¿nasirigu yare ñerō yāri mu?”

⁸Īgū irasū ārimakū pēgu: “¿Noā āārīri mu?” āri sērēñabu. Īgū gapu: “Yu, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta āārā”, ārimi yare. ⁹Yu merā āārīnerā iri gos-esiririre iāgukakōāma. Irire iākererā, Jesús yare werenimakū pēbirima. ¹⁰Puru: “Yu opu, ¿nasirigukuri yu?” āri sērēñabu Īgūrē. Īgū yare yujumi: “Wāgānugā, Damascogue waaka! Iroque sugu āārīpereri yu mūrē iridoreburire mūrē weregukumi”, ārimi. ¹¹Buro kūmijūrō waadea yaa koyere neō deyomarīmakū irikubu. Irasirirā yu merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue āiāma.

12 Y_u iro ejadero p_uru, Ananías wāikug_u, Marīp_ure b_uremug_u, Moisés doredeare oārō irig_u y_ure iāg_u ejami. Īg_u iro marā judío masaka āārīpererā b_uremug_u āārīmī. 13 Īg_u y_u p_uro ejanugāja: “Yaagu Saulo, m_u dupaturi koye iāgukoa doja”, ārīmi. Īg_u irasū ārīmakūta, dupaturi iābu doja. Irasirig_u Ananías y_u p_uro nīmakū oārō iābu. 14 Y_u iāmasiadero p_uru, y_ure ārīmi doja: “Iripoegue Marīp_u marī ñekūsāmarā b_uremudi m_urē beyesiadi āārīmī, Īg_u dorerire oārō iribure, Īg_u magūrē ñerī opabire iābure, Īg_u werenīrīrē pébure. 15 Irasirig_u āārīpererā masakare m_u iādeare, m_u pédeare weregorenagukoa. 16 Dapagorare yoaripoe yúbirikōāka! Wāgānugā, deko merā wāiyedoreka, m_u marī Op_u Jesúre b_uremurīrē ĩmug_u! Marīp_ure: ‘Jesúre b_uremua, irasirig_u y_u ñerō irideare kātika!’ ārī sērēka, m_u ñerō irideare kātiburo, ārīg_u!’” ārīmi Ananías y_ure.

Pablo judío masaka āārīmerārē Marīp_u ĩgūrē buedoredeare weredea

17 P_uru Damascogue āārādi i makā Jerusalēgue dujajagu, Marīp_uya wiig_u ĩgūrē sērēg_u waabu. Irogue kērō irirosū waarīre iābu. 18 Irogue Jesús y_ure deyoa, weremi: “Jerusalén marā yaare m_u weremakū péduabema. Irasirig_u murīgora gajirogue waaka!” ārīmi. 19 Īg_u irasū ārīmakū pégu, ĩgūrē ārību: “Y_u Op_u, Jerusalén marā y_u irideare oārō masīma. Y_u judío masaka nerērē wi-irig_u āārīrārē m_urē b_uremurārē ñeā pá, perusu iribu. 20 M_uya kerere weredi Estebārē ĩgūsā wējēmakū, ĩgūrē wējērāya surī wekamarē korebosabu. ‘Oārō irirā, wējēma’, ārī gūñabu’, ārī werebu y_u Op_ure. 21 Y_u irasū ārīmakū pégu, y_u Op_u weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka āārīmerārē buedoregu iriug_ura m_urē”, ārīmi, ārī wereyup_u Pablo ĩgūsārē.

Surara op_u Pablo merā werenídea

22 Pablo: “Y_u Op_u Jesús judío masaka āārīmerārē buedoregu iriug_ura”, ārīrīrē pérā, b_uro guarī merā gaguinīñurā:

–Dapagorare ĩ āārīnemobirikōāburo. Dapagorata boaburo, ārī gaguinīñurā.

23 Irasū ārī gaguinīrā, ĩgūsāya surī wekamarē wējāsiri, nikūwera merā meésiriñurā. 24 Irasirimakū iāg_u, surara op_u ĩgūyarārē Pablöre ĩgūsāya wiig_u āñījāadoreyup_u. Pablöre: “¿Nasirirā masaka m_urē guarī merā gaguinīrī?” ārī masīduagu ĩgūrē tārādoreyup_u. 25 Irasirirā ĩgūrē sua, tārāmurā iriripoe Pablo gap_u ĩg_u p_uro nīgūrē surarare doregure ārīyup_u:

–Y_u romano marāya nikūm_u āārā. Irasirirā weresārīrē beyerimasū y_ure: “Āsū iriami ñerō irig_u”, ārī weresābirikeremakū, ubugorata tārāmasībea m_usā y_ure, ārīyup_u.

26 Īg_u irasū ārīmakū pégu, surarare doregu ĩg_u op_ure weregu waayup_u:

–Oārō pémasīka! “Romano marāya nikūm_u āārā y_u”, ārāmi. Irasirig_u ñerō iribirikōāka ĩgūrē! ārīyup_u.

27 Īg_u irasū ārīmakū, surara op_u Pablöre sērēñag_u waayup_u:

–¿Diayeta romano marāya nikūm_u āārīrī m_u? Wereka y_ure!

Pablo gap_u ĩgūrē:

–Īgūta āārā, ārī y_uyup_u.

28 Surara op_u ĩgūrē ārīyup_u:

–Y_u romanom_u āārīduagu wāro niyeru wajaribu.

Pablo ĩgūrē ārīyup_u doja:

—Yu tamerã romanoma makãgue deyoabu. Irasirigu deyoagugeta romanomu aãrĩdi aãrã yu.

²⁹ Igũ irasũ aãrimakũ pãrã, Igũrẽ tãrãboanerã gũi wiriakõãñurã. Surara opũde Pablo romanomu aãrĩrĩrẽ pãgu, kõmedari merã Igũrẽ sua tãrãdoreadeare gũñagũ, gũiyupu.

Pablo judío masaka oparã pũro aãrĩdea

³⁰ Irasirigu gajinu gapu judío masaka Pablöre weresãdeare masĩduagu, paia oparãrẽ, gajirã aãrĩpererã judío masaka oparãrẽ siu needoyupu. Igũsã nerẽmakũ iãgũ, Pablöre Igũsã suadea kõmedarire kura, aĩ, Igũsã iũrõ doboyupu.

23

¹ Pablo judío masaka oparãrẽ iãbokatiũnugãja, aũsũ aãrĩyupu:

—Yaarã, yu okaro bokatiũrõ Marĩpu iũrõ õãrõ aãrĩrikua, aĩrĩ pẽñãa. Irasirigu gũñarikũro marĩrõ aãrĩkõãa.

² Igũ irasũ aãrimakũ pãgu, paia opu Ananías Pablo werenĩrĩrẽ pãduabi Igũ pũro aãrĩrãrẽ Igũya disire pãdoreyupu. ³ Irasirigu Pablo Ananiãre aũsũ aãrĩyupu:

—Marĩpu mũrẽ wajamoãgũkumi gajirãrẽ mũ yũre pãdoreri waja. Mũ irikatorikũgu aãrã. Yũre: “Moisès doredeare tarinũgãa”, aĩrĩ iãkeregu, mũ gapu iri dorerire tarinũgãa, gajirãrẽ yũre pãdoregu, aãrĩyupu.

⁴ Irasũ aãrimakũ pãrã, iro aãrĩrã aũsũ aãrĩñurã Pablöre:

—Ñerõ aĩrĩ werenĩbirikõãka paia opuẽ Marĩpu beyedire!

⁵ Igũsã irasũ aãrimakũ pãgu, Pablo aãrĩyupu doja:

—Yaarã, yu masĩbirakuba Igũ paia opu aãrĩrĩrẽ. Masĩgũ irasũ aãrĩbiriboakuyo. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũguere: “Mũsãya makã marã opuẽ ñerõ aĩrĩ werenĩbirikõãka!” aĩrĩ gojasũdero aãrĩbũ.

⁶ Irogue aãrĩrã: Saduceo bumarã, gajirã fariseo bumarã aãrĩñurã. Irasirigu Igũsãrẽ iãgũ, Pablo bũsũro werenĩyupu:

—Yaarã, yũde fariseota aãrã. Fariseo bũmũ magũta aãrã. Irasirirã masaka boanerã masãrĩrẽ yu bũremurĩ waja yũre wajamoãduakoa, aãrĩyupu.

⁷ Igũ boanerã masãrĩrẽ weremakũ pãrã, fariseo, saduceo bumarã merã gãme guaseonũgãñurã. Irasirirã iri wiigũe suro merã aãrãnerã aãrĩkererã, gãme dukawariakõãñurã. ⁸ Saduceo bumarã: “Masaka boanerã masãbirikuma. Marĩpũre wereboerã marĩkuma. Masaka boanerã yũpũrãrĩde marĩkõa”, aĩrĩ wererã aãrĩñurã. Fariseo bumarã gapu aãrĩpereri irimarẽ bũremurã aãrĩñurã. ⁹ Irasirirã irimarẽ gãme guaseo, bũro gaguinĩnũgãñurã. Irasirirã surãyeri fariseo bumarã Moisès doredeare buerimasã wãgãnũgã, wereñurã:

—Masaku boadi, o Marĩpũre wereboegũ diayeta ñĩ merã werenĩakumi. Irasirirã Igũrẽ ñerõ iriami, neõ aãrĩmasĩbea. Igũrẽ wajamoãrã, Marĩpũre ñerõ irirã iribukõãa marĩ, aãrĩñurã.

¹⁰ Igũsã bũro gaguinĩmakũ iãgũ, surara opu gapu Pablöre gũisãyupu. “Igũrẽ ñeã, tũãwẽjãsiribéokõãbukuma”, aãrĩgũ, Igũyarã surarare: “Pablöre aĩaka, dupaturĩ marĩ aãrĩrĩ wiigũe!” aĩrĩ iriuyupu.

¹¹ Iri ñamita marĩ Opũ Jesús Pablöre deyoa, wereyupu:

—Gũñaturaka! Gũibirikõãka! I makã Jerusalén marãrẽ yaa kerere wereaderosũta Roma marãdere weregu waaka! aãrĩyupu.

Judío masaka Pablöre wẽjẽduadea

¹² Gajinu gapu surãyeri judío masaka Pablöre wẽjẽduarã nerẽ, aũsũ aãrĩñurã:

—Dapagā merā neō baabiri, iiribirikōārā! Īgūrē wējēmerā umerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo, ārīñurā.

¹³ Irasū ārī werenirā cuarenta nemorō āārīñurā. ¹⁴ Puru paia oparā, gajirā judío masaka oparā purogue wererā waañurā:

—“Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā umerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārābu, ārīñurā. ¹⁵ Irasirirā mūsā, mūsā merāmarā oparāde ārikatori merā kere iriuka surara opague! “Nāmigā Pablore dupaturi Īgū irideare weremakū péduakoa”, ārīka Īgūrē! Surara opu iri kerere pégu, Pablore oōgue āiwāgāridoregukumi. Irasirirā maague yūrā, Īgū oōrē ejaburo dupiyuro Īgūrē wējēmurā, ārīñurā.

¹⁶ Pablo tīgō magū gapu Īgūsā irasū ārī werenimakū péyupu. Irasirigu Pablore surara āārīñi wiigue āārīgūrē weregu waayupu. ¹⁷ Pablo irire pégu, sugu surarare siiu wereyupu:

—Īi maamu mu opare gajino wereduyupu. Irasirigu Īgū purogue āiaka! āriyupu.

¹⁸ Īgū irasū ārimakū pégu, surara Pablo tīgō magūrē Īgū opu purogue āija, āriyupu:

—Pablo peresugue āārīgū yure ĩi maamurē mu puro iriuami. Īgū murē gajino weregu aarigū iriami, āriyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, surara opu maamurē Īgūya mojōrē ñeā tūāwāgā, masaka péberogue sērēñayupu:

—¿Naásū ārību iriari mu yure?

²⁰ Maamu gapu Īgūrē āriyupu:

—Judío masaka oparā murē Īgūsā purogue Pablore āiadorerākuma. Murē āsū ārī wereniama: “Nāmigārē dupaturi Pablore sērēñaduakoa Īgū irideare oārō masīmurā”, ārikatorākuma. ²¹ Irasirigu Īgūsārē yujubirikōāka! Ūma cuarenta nemorō maague Pablore wējēmurā duriri merā yúsīama. “Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā umerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārāma, ārī wereyupu maamu surara opare.

²² Īgū irasū ārimakū pégu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajirārē neō werebirikōāka! āriyupu Īgūrē.

Surara opu Pablore Félix purogue iriudea

²³ Maamu waadero puru, opu pērā Īgūyarā surarare dorerārē siiu wereyupu:

—Yaarā surarare doscientos gubu merā waamurārē, setenta caballu weka peyamurārē, doscientos sareri yuku oparādere Cesareague waamurārē Īgūsāyare āmudorerā waaka! Īgūsā āmu odomakū, dapagā ñami nueve āārīmakū, Īgūsārē siiuaka! ²⁴ Pablo peyamurā caballuadere āmubosaka! Irasirigu oārō waagukumi. Oārō pirā waaka, Īgūrē opu Félix puro Cesareague! āriyupu surara opu Īgū dokamarārē.

²⁵ Irasū ārī odo, Félire su papera pū āsū ārī gojayupu:

²⁶ Yu, Claudio Lisias, murē opu Félire yu baremugūrē oādorea.

²⁷ Judío masaka ĩi Pablo wāikugure ñeā, wējēadima. Īgū romano marā nikūmu āārīrīrē masīgū, yu gapu Īgūrē Īgūsā wējēboadire yaarā surara merā wijatagu ejabu. ²⁸ Irasirigu Īgūrē Īgūsā weresādeare masīduagu judío masaka oparā puro āijabu. ²⁹ Judío masakaya doreri ditare Īgū tarinugādea waja Īgūsā weresāmakū pégu, Īgūrē peresu iribiribu. Ñeeno waja wējēmasīna

marĩbu ĩgũrẽ. ³⁰ Irasirigũ judío masaka ĩgũrẽ wẽjẽkõðãrã, ãrĩrĩ kerere pẽgu, mũ pũrogue iriua. ĩgũrẽ weresãnerã mũ pũrogueta waa, mũrẽ weresãrã waaburo, ãrĩbu ĩgũsãrẽ. Iropata ããrã, ãrĩ gojayupũ surara opũ Félire.

³¹ Irasirirã surara ĩgũsã opũ doreaderosũta iri ñami merã Pablöre Antĩpatris wãĩkũri makãgue ãĩãñũrã. ³² Gajinũ gapũ surara gubu merã waanerã iro merãta ĩgũsã ããrĩrĩ wiigue gãme dujãakõðãñũrã. Caballua weka waanerã dita Pablöre Cesareague ãi tariañũrã. ³³ Pũrũ Cesareague Pablöre ãĩja, surara opũ ĩgũ iriuadea pũrẽ Félire wiañũrã. Irasirirã Pablöre Félix pũrogueta pĩkõðãñũrã. ³⁴ Félix iri pũrẽ bueña odo, ãsũ ãrĩ sërẽñayupũ:

—¿Diĩ nikũmũ ããrĩrĩ ĩĩ?

—Cilicia nikũmũ ããrĩmi, ãrĩ yũjuñũrã.

³⁵ Félix Pablöre ãrĩyupũ:

—Mũrẽ weresãnerã õõrẽ ejamakã, mũ wererire pẽgũra, ãrĩyupũ.

Irasũ ãrĩ odo, opũ Herodes dagũya wiigue Pablöre pí, ĩgũyarã surarare koredoreyupũ.

24

Pablöre Félix ĩũrõ weresãdea

¹ Su mojõma nũrĩ tariadero pũrũ, paĩa opũ Ananías Cesareague waayupũ. ĩgũ merã gajirã judío masaka oparã, gajigũ masakare werenĩbosarimasũ Tértulo wãĩkũgũde opũ Félire Pablöre weresãrã waañũrã. ² Pablöre ĩgũsã nerẽrõgue ãĩjamakũ, Tértulo ĩgũrẽ Félire ãsũ ãrĩ weresãnũgãyupũ:

—Gua opũ, wãri masĩrĩ merã gũare i nikũ marãrẽ doregũ ããrã mũ. Mũ doreri merãta i nikũ õãrĩ gorawayuro yãa. Gãmekẽãrõ marĩrõ õãrõ ããrĩkõãa.

³ Irasirirã gũa ããrĩperero marãgue mũ merã õãrõ usũyãa. ⁴ Yoaripoe mũ merã werenĩbirikoa. Irasirigũ yũ mũ merã méréõgã werenĩmakũ pẽka dapa!

⁵ Gũa ire weredũakoa mũrẽ. ĩĩ Pabło wãĩkũgũ gũare garibotarimi. ããrĩpereri nikũgue judío masakare guari merã gaguĩni, ĩgũsã basi gãme dukawarimakũ irigorenami. “Nazarenos” wãĩkũri bumarã opũ ããrĩmi. ⁶ Marĩpũya wiire ĩgũ ñerõ iridũamakũ ĩãrã, ĩgũrẽ peresu irimurã ñeãbũ, gũa judío masakaya dorerire ĩgũ tarinũgãrĩ waja ĩgũrẽ wajamoõdũarã. ⁷ Gũa irasiridũamakũ ĩãgũ, surara opũ Lisias wãĩkũgũ gapũ gũa pũro eja, ĩgũrẽ turaro merã emakõãmi.

⁸ Pũrũ Lisias, gũa ĩgũrẽ weresãnerãrẽ mũ pũrogue iriuami. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, õõgue aarabũ. Mũ basita ĩgũrẽ sërẽñagũ, ããrĩpereri gũa ĩgũrẽ weresãrĩrẽ diayeta ãrĩma, ãrĩgũkoa, ãrĩyupũ Tértulo Félire.

⁹ Gajirã judío masaka iro ããrĩrãde: “Tértulo diayeta werenĩmi”, ãrĩñũrã.

¹⁰ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, opũ Félix Pablöre mojõ merã irikeo, were-doreyupũ. Pabło ãrĩyupũ ĩgũrẽ:

—Wãri bojori i nikũ marãrẽ mũ dorerire õãrõ masĩa yũ. Irasirigũ yaamarẽ usũyari merã mũrẽ weregũra. ¹¹ Pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarinũrĩta taria, yũ Jerusalẽgue Marĩpũre bũremugũ ejadero pũrũ. ĩrĩre diaye masĩdũagũ, gajirãrẽ sërẽñaka! ¹² Yũ iri makãgue ããrĩmakũ, yũre weresãnerã yũ gajirã merã guaseomakũ neõ ĩãbirama. Marĩpũya wiire, judío masaka nerẽrĩ wiiriguedere, noó gajiro iri makã merãrẽ gua gaguĩnimakũ iribirabũ.

¹³ Irasirirã yũre weresãnerã: “Ãsũ iriami, irasirigũ waja opami”, ãrĩmasĩbema. ¹⁴ Mũrẽ gajĩ gapũre weregũra. Gũa ñekũsãmarã Marĩpũre, Moisés doreri pídeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare bũremuderosũta yũ bũremua. ĩrĩre bũremukeregũ, Jesũs

buedeadere b̄aremua. Ȳure weres̄aner̄a: “Jesús buedea ārikatori āār̄a”, āri werenīma. ¹⁵ Īḡūs̄a: “Marīpu āārīperer̄a masaka boaner̄arē ōār̄arē, ñer̄adere masūgukumi”, āri gūñar̄ōsūta ȳude gūñāa. ¹⁶ Irasirigu ȳu Marīpu iūr̄ō, masaka iūr̄ōdere ȳu turaro bokatūūr̄ō ōār̄ō iriduakoa.

¹⁷ Yaa makā Jerusalērē ȳu wiriadero p̄aru, wāri bojori gajirogue naagorena, p̄aru irogueta dujāabu. Irogue eja, yaarā bopor̄arē niyeru sīḡū ejabu. Irogue āārīgū, Marīpu iūr̄ō waibure soepeoduadibu Īgūrē b̄aremugū. ¹⁸ Marīpuya wiigue waa, Īgū iūr̄ō Moisés doredeare ȳu iriripoe judío masaka Asia marā ȳure bokajama. Ȳu merā gajirā masaka mērāgā āārīmā. Neō Īgūsārē gua gaguinimākū iribiribu. ¹⁹ Judío masaka Asia marā ȳu Marīpuya wiigue irideare iānerā, ȳure: “Ñerō iriami”, āri weresāduarā, ōōgue m̄u iūrōgue weresārā aariburo. ²⁰ Īgūsā aaribirimakū, judío masaka oparā ōōgue āārīrā ȳu Īgūsā opar̄arē wereadeare péanerā: “Āsū āārā”, āri weresāduarā, weresāburo. ²¹ I tamer̄arē ȳure weresāmasīma. Ȳu Īgūsā merā āārīgū, b̄uro turaro merā: “Boanerā masārākuma’, ārīdea waja ȳure wajamoōduakoa”, āribu Īgūsārē, āri wereyupu Pablo Félire.

²² Īgū irasū ārimākū pégu, Félix gapu Jesure b̄uremurā iririkurire ōārō masīsā, āsū āriyupu Pablore:

—Iropata pégu. Surara opu Lisias ejadero p̄aru, m̄urē ȳu iriburire weregukoa, āriyupu.

²³ Irasū āri ōdo, Pablore koregure: “Peresugue ōārō koreka Īgūrē! Iri wiigueta naāa āārīkōāburo. Īgū merāmarā Īgūrē iritamudhamakū kāmubarikōāka!” āriyupu.

²⁴ Yoaweyaripoe tariadero p̄aru, Félix Īgū marāpo judío masako Drusila wāikgo merā eja, Pablore āiridoreyupu, Jesucristore Īgū b̄uremurirē were-mākū péduarā. ²⁵ Pablo Īgūsārē āsū āriyupu: “Marīpu masakare diayemarē irimakū, Īgūsā basi ñerō iridurire iribirimakū gāāmemi. I ūmu peremakū, Marīpu āārīpererā ñer̄arē wajamoōgukumi”, āri weremakū, Félix gapu péguka, güi, “Waaka!” āriyupu Īgūrē:

—Gajipoe ȳure gajino moārī marīmakū siugura doja m̄urē, āriyupu.

²⁶ Félix irasū ārikeregu: “Pablo ȳure niyeru siburo”, āriġū, Īgū merā werenīgū wāri Īgūrē siunayupu. “Gajipoe irigu niyeru simākū Īgūrē wiubukoa”, āri gūñadiyupu. ²⁷ Pe bojori p̄aru, Porcio Festo wāikgu Félire gorawayugu, opu ñajayupu. Irasirigu Félix gapu Īgū opu āārīrīrē wirigu, judío masaka merā ōārō āārīduagu, Pablore peresugueta āārīdorekōāyupu dapa.

25

Pablo, Festo merā werenīdea

¹ Ūrenu Īgū opu āārīrī ñajadero p̄aru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalēgue waayupu. ² Īgū irogue ejadero p̄aru, paía oparā, gajirā judío masaka oparā Pablore Īgūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā. ³ Īgū p̄uro eja, turaro merā: “Guare iritamuka! Pablore ōō Jerusalēgue āiridoreka!” āri sērēñañurā. Īgūsā Īgūrē maague aarigūre: “Wējekōārā!” āri āmuyusiadiñurā. ⁴ Festo gapu Īgūsārē ȳuyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mērōgā p̄aru irogue goe-dujāagukoa doja. ⁵ Pablo ñerō iririkugu āārīmakū iārā, musā oparā Cesareague ȳu merāta waa, Īgūrē weresārā waaburo, āriyupu.

6 Irasirigu Festo su semana pere, gaji semana urenu waaró merá Jerusalégue aãrãdi Cesareague goedujáakõãyuru. Igũ dujajadero puru, gajinu gapu weresãrĩrẽ beyeri wiigue waayuru. Iro eja, opu doarogue doa, Pablöre aãridoreyuru. 7 Pablo irogue ejamakũ iãrã, judío masaka Jerusalén merã aaranerã Igũ puro waa ejanugã, igũrẽ wãri ñerĩ weresãdĩñurã. 8 Puru Pablo Igũ irideare wereyuru:

—Judío masaka dorerire, Marĩpuya wiima dorerire, romano marã opu doreridere neõ tarinugãbiribu yu, aĩyuru.

9 Festo gapu judío masaka merã õãrõ aãrĩduagu, Pablöre sërẽñayuru:

—¿Jerusalégue waadukuri? Irogue mu irideare yure weremakũ, Igũsã murẽ weresãdeare weremakũ peduakoa, aĩyuru.

10 Igũ irasũ aãrmakũ, Pablo yuuyuru:

—Yu õõ romano marãrẽ weresãrĩrẽ beyerogue aãrĩsía. Irasirigu Jerusalégure waaduhabirikoa. Õõta yure irire beyero gããmea. Judío masakare neõ ñerõ iribiribu. Mu irire õãrõ masĩkoa. 11 Yu ñerõ iridi tamerã: “Yure wẽjẽbirikõãka!” aãrĩbiriboakuyo. Igũsã yure aãrkatori merã weresãdea aãrmakũ, neõ sugu opugure wiamasĩña máa. Yu irideare romano marã opure beyemakũ gããmekoa, aĩyuru Pablo Festore.

12 Igũ irasũ aãrmakũ pẽgu, Festo Igũ merãmarã merã werení odo, Pablöre aĩyuru doja:

—Mu irideare romano marã opure wereduhamakũ, Igũ purogue iriugura murẽ, aĩyuru.

Pablo, opu Agripare weredeã

13 Yoaweyaripoe puru Festo opu ñajãdero puru, Judea marã opu Agripa wãiku, Igũ tĩgõ Berenice merã Cesareague Festore õãdorerã waañurã.

14 Agripa irore yoaripoe aãrmakũ, Festo Pablöre Igũsã irideare wereyuru igũrẽ:

—Õõrẽ sugu aãrĩmi Félix peresu iridi. 15 Yu Jerusalégue aãrmakũ, paia oparã, gajirã judío masaka oparã igũrẽ yure weresãrã ejama. “Igũ ñerõ iridea waja wẽjẽdoreka!” aãrĩ sërẽma yure. 16 Yu gapu: “Guã romano marã ubugorata gajirãrẽ neõ wẽjẽdorebea. Irasirirã sugu masakare weresãnerã Igũsã weresãdi merã weresãrĩrẽ beyerimasũ iũrõ gãme werenĩbirikererã: “Wẽjẽkõãka!” aãrĩmasĩbema”, aãrĩ yujubu. 17 Irasirigu igũrẽ weresãnerã yu merã õõgue Igũsã ejadero puru, yooboro marĩrõ gajinu gapu weresãrĩrẽ beyeri wiigue waabu. Iro eja, opu doarogue doa, Igũsã weresãdire aãridorebu. 18 Igũ yu puro ejamakũ iãrã, igũrẽ weresãnerã wãgãnugãma. Igũsã wãgãnugãmakũ iãgũ: “Igũ ñerĩ irideare wãri weremurã yãma”, aãrĩ gũñadibu. Igũsã gapu: “Igũ ñerĩ irimakũ iãbu”, aãrĩ neõ weremasĩbirima. 19 Judío masaka bũremurĩ ditare weresãma. “Jesús wãiku, boa, puru masãdi aãrĩmĩ”, Igũ aãrĩdea waja weresãma Igũrẽ. 20 Nasirimasĩbirisã, Igũrẽ sërẽñabu: “¿Jerusalégue mude yu merã waadukuri? Irogue yu merã waasã, mu irideare wereaso yure”, aãrĩbu igũrẽ. 21 Yu irasũ aãrmakũ pẽgu: “Iroguere waaduhabirikoa, Romano marã opu gapure yu irideare weregu waadukoa”, aãrĩmu. Irasirigu yu gapu Igũrẽ õõta pikõãbu dapa. “Yu murẽ iriumakũ, romano marã opu Augusto puro waagukoa mu”, aãrĩbu igũrẽ, aãrĩ wereyuru Festo Agripare.

22 Agripa Festore aĩyuru:

—Yude Igũ weremakũ peduakoa.

—Jáꝰ, ñamigāta Īgūrē pégukoa mꝰ, āriꝰyupꝰ.

²³ Gajinꝰ gapꝰ Agripa, Īgū tīgō Berenice merā iri makā marā nerērī taribugue waañurā. Irogue ñajārā, oparā sāñarī suri merā ñajāñurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde Īgūsā merā ñajāñurā. Īgūsā nerēadero purꝰ, Festo Pablore āiridoreyupꝰ. ²⁴ Pablo Īgūsā pꝰrogue ñajājamakū, Festo iro āārīrārē āriꝰyupꝰ:

—Opꝰ Agripa, āārīpererā i taribugue nerēanerā ðārō péka yꝰre! Wárā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde ĩrē weresāma yꝰre. “Wējēkōāka Īgūrē!” āri gaguiníma. ²⁵ Īgūsā irasū ārikeremakū, yꝰ gapꝰ Īgūsā Īgūrē wējērō gāāmea, āriñi wajare bokabiribꝰ. Irasirigꝰ opꝰ Augustore Īgū irideare weregꝰ waadꝰakoa, āriimakū: “Īgū pꝰrogue iriugura”, āri gūñabu. ²⁶ Yꝰ gapꝰ Īgūrē Īgūsā weresādeare ðārō masībirisā, opꝰ Augustore irimarē gojabiribꝰ dapa. Irasirigꝰ Īgūrē āiridoreabu, Īgū irideare musā péuro weredoregꝰ. Opꝰ Agripa, Īgū irideare weremakū mꝰ péadero purꝰ, Īgūrē sérēña, purꝰ yꝰ ðārō gojagukoa pama marī opꝰ Augustore. ²⁷ Sugꝰ masakare Īgū ñerō irideare masībirikererā, marī opꝰ Augusto pꝰrogue iriumasīña máa. Īgūrē weresādeare ðārō masībirikererā Īgūrē iriurā, ubugorata iriubukoa, āriꝰyupꝰ Festo Agripare.

26

Pablo Agripare werede

¹ Irasirigꝰ Agripa Pablore:

—Wereka yꝰre mꝰ irideare! Īgūsā mꝰrē weresādeare mꝰ yꝰꝰmakū péꝰakoa, āriꝰyupꝰ.

Īgū irasū āriimakū péꝰꝰ, Pablo Īgūya mojōrē soemu, Īgū irideare werenꝰgāyupꝰ:

²—Opꝰ Agripa, dapagorare mꝰ yꝰre weredoremakū, buro usꝰyáa. Irasirigꝰ yꝰ irideare, judío masaka yꝰre weresādeare āārīpererire mꝰrē weregara.

³ Gꝰa judío masaka iririkirire gꝰa gāme wereniridere ðārō masīkoa. Irasirigꝰ bopoñarī merā yꝰ weremakū, ðārō péka!

Pablo Jesúre buremuburi dupiyuro Īgū āārīkudeare werede

⁴ Āārīpererā judío masaka yaa nikū marā, Jerusalén marāde yꝰ majīgūgueta Īgūsā merā āārīdeare masīma. ⁵ Yꝰ maamꝰgueta fariseo bumꝰ āārīdi āārībꝰ. Mꝰrē irire wereduarā, weremasīma. Āārīpererā gꝰa judío masaka watopeguere fariseo bumarā gꝰa buremurīrē gajirā nemorō ðārō yáma.

⁶ Marīꝰꝰ gꝰa ñekūsamarārē masaka boanerārē masūgura, ārīdeare yꝰ buremurī waja yꝰre weresārā ðogue iriuma wajamoāburo, āriñā. ⁷ Gꝰa judío masaka, Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marāgora, Marīꝰꝰ marī boadero purꝰ masūburire usꝰyari merā yáa. Irasirirā ūmūrī, ñamirī Marīꝰꝰre buremunīkōāa. Opꝰ Agripa, gꝰa irire yúkeremakū, surāyeri judío masaka weresāma yꝰ irire buremurī waja. ⁸ Musā gapꝰ, ꝰnasirirā Marīꝰꝰ boanerārē masūburire buremuberi?

Pablo Jesúre buremurārē Īgū ñerō iriunadeare werede

⁹ Irīpogꝰe Jesús Nazaretmꝰrē buremurārē yꝰ bokatūōrō ñerō iridꝰadibꝰ.

¹⁰ Jerusalégꝰuere paía oparā dorero merā wárā Jesúre buremurārē peresu iribꝰ. Irasirigꝰ oparā Īgūsārē wējēdoremakū, yꝰde neō kāmūtabiribꝰ.

¹¹ Āārīpereri Īgūsā nerērī wiirigꝰe ñajāa, Jesúre buremurārē ñerō iriunabu,

Īgūrē būremurīrē piriburo, āriġū. Īgūsā merā būro guabu. Gaji makārġuedere irasūta ñerō irigorenabu.

Pablo Jesúre būremunugādeare weredea

¹² Irasirigū Damascogue Jesúre būremurārē ñerō irigū waadibu, paía oparā yure: “Gua dorero merā waaka!” ārimakū pégu. ¹³ Opū Agripa, yū maague waamakū, āsū waabu. Goeripoe āārimakū, ūmugasigū abe ūmūmū gosero nemorō gosesiribu yū pūro, yū merā waanerā pūrodere. ¹⁴ Gua āārīpererā yebague meémejābu. Sugu yure hebreo ya merā werenimakū pébu. “Saulo, ħnasirigū yure ñerō yári mū? Mū yure ñerō irigū, mū basita ñerō yāa”, ārimi yure. ¹⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, yū gapū: “¿Noā āārīrī mū?” ārī sērēñabu. Marī Opū gapū āsū ārimi: “Yū, Jesús, mū ñerō irigūta āārā. ¹⁶ Wāgānūgāka! Yū mūrē deyoa, yure moāboegu āārīburo, āriġū. Irasirigū mū yure ĩādeare, pūrugue yū mūrē ĩmuburidere gajirārē weregūkoa. ¹⁷ Yū mūrē judío masaka āārīmerārē buebure iriugura. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde mūrē ñerō irimakū wjatatagara. ¹⁸ Yū mūrē judío masaka āārīmerārē buedoregū iriugūkoa, yaa kerere masīburo, āriġū. Irasirirā ñerīrē pirirākuma. Koye ĩāpāmerā, naitīārōgue āārīrā irirosū āārībirikuma. Boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma. Wātī Īgūsā opū āārībirikumi pama. Marīpū gapū Īgūsā Opū āārīgukumi. Irasirigū, Īgūsā yure būremumakū ĩāgū, Marīpū Īgūsā ñerī irideare kātīgukumi. Īgūsārē Īguyarā āārīmakū irigukumi”, ārimi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yūjudea

¹⁹ Opū Agripa, ūmugasigū Jesús yure werenideare tarinūgābiribu. ²⁰ Irasirigū Damasco marārē Īgūya kerere wererūroribu. Pūru Jerusalén marārē, āārīpererogue Judea marārē werebu. Judío masaka āārīmerādere werebu. “Masā ñerō irideare bujawere, masā gūñarīrē gorawayuka! Marīpū gāāmerī gapure irika! Irasirirā masā gūñarī gorawayuadeare ĩmurākōa”, ārī buebu Īgūsārē. ²¹ Yū irire buedea waja judío masaka Marīpūya wiigū yū āārīġūrē ñeā wējēduarā irima. ²² Īgūsā irasirikeremakū, Marīpū gapū yure iritamunikōāmi. Irasirigū āārīpererā oparārē, ubu āārīrādere yū Īgūya kerere wererire neō piribeā. Iripoegue Moisés, gajirā Marīpūya kerere weredupiyunerā, pūrugue āsū waarokoa, ārīdeare werea. Āsū ārī gojanerā āārīmā: ²³ “Cristo, Marīpū iriudi būro ñerō tarīgukumi. Īgū boadero pūru, ĩgūta masāpūrori, neō dupaturi boabirikumi. Irasirigū Īgū masakare taugu āārīrīrē judío masakare judío masaka āārīmerādere masīmākū irigūkumi”, ārī gojanerā āārīmā, ārī wereyupū Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre būremuka!” ārī weredea

²⁴ Īgū irasū ārīripoeta Festo gaguiniyupū:

—Pablo, mirēgū yāa. Wāri buetarisīā, mirērīmasū waāa, ārīyupū.

²⁵ Pablo gapū Festore ārīyupū:

—Yū opū, mirēbea. Yū wereri diayeta āārā. Irasirigū ire gopepyaro merā werea. ²⁶ Opū Agripa gapū, yū wereri āārīpererire ōārō masīkumi. Irire masīa yū. Irasirigū Īgūrē gūiro marīrō werea. Yū Jesúyare weregū, yayerogue werebea, ārīyupū Pablo Festore. Irasū ārī odo, āsū ārīyupū Agripare:

²⁷ —Opū Agripa, Marīpūya kerere weredupiyunerā gojādeare būremua mū. Mū irire būremurīrē masīa yū, ārīyupū.

²⁸ Agripa Īgūrē yūjūyupū:

—Iropagā werekeregū, ħyure Jesúre būremumakū iridūari? ārīyupū.

29 Īgū irasū ārimakū pégu, Pablo yujuyupū Īgūrē:

—Jesúyare wári, o mérōgā weregu, musā āārīpererārē yu irirosū Īgūrē buremumakū gāamea. Marīpuquere irire sērēbosáa. Yu peresugue āārīgū irirosū musā āārimakū tamerārē gāamebea, āriyupū.

30-31 Īgū irasū ārimakū pérā, Agripa, Festo, Berenice gajirā Īgūsā merā doanerāde wāgānūgā, gaji taribugue waa, Īgūsā basi āsū āri gāme werenīnūrā:

—Īgūrē i waja wējērō gāamea, ārīrī máa. I waja peresu iriro gāamea, ārīrīde máa, āri gāme werenīnūrā.

32 Irasirīgū Agripa āsū āriyupū Festore:

—Pablo romano marā opure yu irideare wereduakoa, Īgū ārībirimakū, marī Īgūrē peresugue āārīgūrē wiukōāboakuyo, āriyupū.

27

Pablo Romague iriudea

1 Irasirirā Pablore, gajirā peresu āārīrādere doódiru merā Italia nikūma makā Romague gūa merā iriuma. Julio wāikūgu surara opūdere iriuma Īgūsārē koredorerā. Īgūsā romano marā opu Augusto wāikūgyarā surara āārīmá. 2 Gūa Adramitio wāikūri makā marāya doódiru Asia nikūma perague waadiru merā waabu. Gajigū Aristarco wāikūgu Macedonia nikūma makā Tesalónica wāikūri makāmude gūa merā waami. 3 Gajinū gapū Sidón wāikūri makāma perague ejabu. Irogue ejadere pūru, Julio Pablore bopoñarī merā ĩā, Īgūrē Īgū merāmarā pūro naaderegu iriumi, Īgūsā Īgū gāamerīrē siburo, āriġū. 4 Gūa iri makāgue āārānerā doódiru merā waamakū, būro mirū gūare gajipārēgue wējāputaribujubu. Irasirirā Chipre wāikūri nūgūrō kúgapū dujamakū taribu. Iro gapū mirū wējāpubiriweyabu. 5 Ciliciare, Panfliadere taribu. Pūru Licia nikūma makā Mira wāikūri makāgue ejabu.

6 Gūa irogue ejamakā, surara opu gajiru doódiru bokajami. Iriuru Alejandriague aariduru, Italiague waaburiduru āārībū. Irasirīgū gūare irirugue űajādoremi. 7 Iriuru merā waarā, mirū gūare būro wējāpu kāmutamakū, yoaripoe yoobobū. Būro űerō tariri merā waa, Gnido wāikūri makā bokatīūrō ejabu. Irore gūa tarimakū, mirū dupaturi būro wējāpubū. Gūa waaderoguerē ejamasībiribu. Irasirirā Creta wāikūri nūgūrōgue waa, Salmón wāikūri űorōrē tariadero pūru, mirū gūare neō wējāputaribujubiribu pama. 8 Iri nūgūrō tūro taria, gariboretarianerāgue “Ōārī pera” wāikūroque ejabu. Iri pera Lasea wāikūri makā pūroque āārībū.

9 Gūa yoaripoe yooboadea waja puibū waaburo mérōgā dūyabu. Irasirīgū Pablo doódiru moārārē weremi:

10 —Péka! Marī dapagora waamakū, iru doódiru, doebiride dederibukoa. Marīdere mirīboama goegoráa, ārādimi.

11 Īgū irasū ārīkeremakū, surara opu Pablo wererire pébirimi. Doódiru opu, iriru wejatugū wererī gapūre būremūmi. 12 Īgūsā ejadea pera gapū puibū tamamakū, űegorayuro. Irasirirā: “Fenice wāikūri makāgue waakōādoea. Gajipoe irirā irogue puibū tamubukoa”, ārīma. Fenice, Creta nūgūrōma makā abe űajārō gapū āārīrī makā āārīyuro. Iri makāma pera gapūre mirū wējāpubiriweyayuro.

Wādiyague būro mirū waadea

13 Irasirirā sur gapū mirū wējāpuweyamakū ĩārā, doódiru moārā: “Ōārīnū āārīrokoa”, āri gūñadima. Gūa irirure űajāa, Creta nūgūrō tūro waabu

Fenicegue waaduara. ¹⁴ MÉRŏgã pũũ bũro mirũ nordeste wãikuri aaribũ. ¹⁵ Irasiriro guaya doódirure mirũ wējãpubéokōãbu. Mirũ iro wējãpumakũ gãme goroamasibiri, mirũ wējãpuro gapũta waabu. ¹⁶ Gũũ Cauda wãikuri nugũrŏgã tũrogue ejamakã, mirũ wējãpubiriweyabu. Irasirirã gua bũro moátarianerãgue doódirumarũ médiru kũmagãrē ōãrŏ tũãmu suapeobũ. Iriru wádiru mirĩmakũ, ĩgũsã ñajãburidurugã ããribũ. ¹⁷ Irirugãrē suapeo odo, wádirure pũgubudari merã suanemoma mirũ merã waarĩri, ãrĩrã. Pũũ gũi, Sirte wãikuri ĩmparo miẽgue marĩrē mirũ ãĩãrĩ, ãrĩrã, ĩgũsã mirũ ñeãrĩ gasiri suatũdea gasirire kuradijukōãma. ĩgũsã kuradijuadero pũũ, mirũ wējãpuro gapũta waabu. ¹⁸ Gajĩnu gapũ mũrãrŏta bũro mirũ wējãpumakũ ĩãrã, iriruma doebirire diague béobũ. ¹⁹ Gajĩnu gapũdere iriruma ããrĩrĩrē diague béobũ. ²⁰ Yoaripoe ñĩpirĩnũrĩ ããrĩmakũ, abe umãmũ, neũkãde neŏ deyomarĩma. Bũro mirũ wējãpubũ dapa. Irasirirã: “Iro diaye waakōãa”, ãrĩ masĩña marĩbu guare. “Mirĩ boakŏãrãkoa”, ãrĩ gũñabu.

²¹ Irasirigu yoaripoe gua baabirimakũ ĩãgũ, Pablo gua watopegue ããrãdi wãgãnugã, ããrĩpererãrē ãrĩmi:

—Mũsã yũ Cretague weredeare pémakũ ōãgorabukuyo. Marĩ iro wirimerã, irure poyanorē, doebiridere dedeubiriboakuyo. ²² Irasirirã dapagorare yũ weremakũ péka! Gũñaturaka! Gũibirikŏãka! Neŏ sugũ boabirĩkoa. Iru doódiru dita dederĩrokoa. ²³ Yũ Marĩpũyagũ ããrã. ĩgũrē bũremua. Dapagã ñami ĩgũrē wereboegu yure deyoami. ²⁴ ãsũ ãrãmi: “Pablo, neŏ gũibirikŏãka! Mũ romano marã opũre mũ irideare weregũkoa. Marĩpũ mũrē maĩrĩ merã ĩãgũ, mũ sērēaderosũta mũrē, mũ merãmarã irugue ããrĩãdere taugũkumi”, ãrãmi. ²⁵ Irasirirã gũñaturaka! Marĩpũ ĩgũrē wereboegu yure ãrãderosũta waamakũ irigũkumi, ãrĩ bũremua. ²⁶ Irasiriro marĩrē nugũrŏgue mirũ wējãpumeetũrokoa, ãrĩ weremi Pablo.

²⁷ Su ñami, pe semana gua Cretae wiriadero pũũ, wádiya Adria wãikudiya mirũ bũro wējãpuro gapũta waabu dapa. Ñami deko ããrĩmakũ, doódiru moãrã: “Marĩ nikũgue ejarã ĩrisuyua”, ãrĩma. ²⁸ Irasirirã pũgubudague kŏmerũrē suatũdiju keoñama. ĩgũsã keoñamakũ, treinta y seis metrogora ũkũãbu. MÉRŏta waa, dupaturi keoñamakũ, veintisiete metrogora ũkũãbu. ²⁹ Irasirirã ñami ããrĩyomakũ, ũtãyerigüe meẽtuabukoa, ãrĩ gũirã, ãsũ irima. Wapĩkuri majĩ kŏme majĩrĩpare iriyaburigüe pũgubudari merã suatũdeare wejaturu gapũ meẽyoma irirure tũãñeãpaburo, ãrĩrã. Irasiri odo: “Murĩgora boyoro gããmeadãa”, ãrĩ gũñarikuma. ³⁰ Iri ñamita irirure moãrã gapũ duriduarã irima. Irasiri gajĩ kŏme majĩrĩrē wejadupiyuro gapũ meẽyomurã yãa, ãrĩkato, doódirumarũ médirugãrē ãĩdiju, iriru merã duriduarã irima. ³¹ ĩgũsã duridũamakũ ĩãgũ, Pablo surara opũre ĩgũyarã suraradere weremi:

—ĩĩsã iru moãrã médirugã merã waamakũ, mũsã ããrĩpererã taribirĩkoa, ãrĩmi.

³² ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, surara gapũ médirugã ĩgũsã suadeadarire ditiã, diague béokōãma.

³³ Boyoburi dupiyuro Pablo ĩgũsãrē baadoregu, ãsũ ãrĩmi:

—Pe semanagora waãa, mũsã baamerãta bũro gũñarikũro. ³⁴ Irasirigu tariduarã baaka! ãrĩ, bũro sērēa. Neŏ sugũ mũsã dederibirĩkoa. Mũsãya poadaride neŏ dederibirĩkoa, ãrĩmi.

³⁵ Irasũ ãrĩ odo, Pablo pãrē ãĩ, ããrĩpererã ĩũrŏ Marĩpũre: “Mũ merã usũyãa”, ãrĩ, irire dukawa baami. ³⁶ ĩgũ baamakũ ĩãrã, ĩgũsãde ããrĩpererã gũñatura

baama. ³⁷ Gua irirugue ããrĩrã ããrĩpererã doscientos setenta y seis gora ããrĩbũ. ³⁸ Irasirirã ĩgũsã ããrĩpererã baayapi, pũru irirugue ããrĩrĩ, wãri trigore diague bẽoma, kãrãwãridiru dujaburo, ãrĩrã.

Doódiru ĩmparogue soemũrĩbeja mirĩdea

³⁹ Boyoripoe doódiru moãrã nũgũrõrẽ ĩãboka: “Ãsũ wãikuri nũgũrõ ããrã”, ãrĩ ĩãmasĩbirima. Dupatũgũguere ĩmparo ããrĩmakũ ĩãrã: “Sõõ bũanumuarã! Gajipoe irirã iro majãbukoa”, ãrĩma. ⁴⁰ Irasirirã kõme majĩrĩrẽ ĩgũsã sũadeadarire ditimeedijubẽokõãma. Iri odo, wejadupabu wejaturi ĩgũsã sũadeadarire kurama. Pũru iriru wejadupiyuro gapũ ããrĩrĩ surĩ gasirore ãiwãgũnũma mirũ ãĩaburo, ãrĩrã. Irasiriro ĩmparo pũro gapũ numuabũ. ⁴¹ Numua, wejadupiyuro gapũ ĩmparo ãkũãberogue soemũrĩbejabũ. Neõ soebumasĩña marĩbũ. Iriru wejaturo gapũ makũri pagari meẽtuamakũ waariakõãbũ.

⁴² Irasũ waamakũ ĩãrã, surara gapũ ãrĩma:

—Iru mirĩmakũ, marĩ peresu irianerã bãnumuã, duriakõãbukuma. Irasirirã ĩgũsãrẽ wẽjẽpeokõãrã! ãrĩ werenĩma ĩgũsã basi.

⁴³ ĩgũsã opu gapũ Pablode turogue bãnumuaka! ãrĩma. ⁴⁴ “Gajirã taboa majĩrĩ merã, gaji iriruma waariadea majĩrĩ merã payanumuaka!” ãrĩma. Irasirirã ããrĩpererã iri merã bãnumuã, õãrõ tarĩperẽkõãbũ.

28

Pablo, Malta wãikuri nũgũrõgue ejadea

¹ ããrĩpererã turogue majãnũgãdero pũru iri nũgũrõrẽ ĩãmasĩbũ. Malta wãikuri nũgũrõ ããrĩdero ããrĩbũ. ² Iri nũgũrõ marã masaka gũare õãrõ irima. Deko merẽmakũ, gũare bũro yũsakubũ. Irasirirã gũare peame diubosa, sũmadorema. ³ Pablode pea bojoñajãri seagu waa, seatĩãmi. ĩgũ seatĩãripoe ãña ĩgũ seadeague ããrãdi peame asiri gũiwirigu, Pablode ĩgũya mojõgue kũrĩmeesĩami. ⁴ ĩgũrẽ kũrĩmeesĩamakũ ĩãrã, iri nũgũrõ marã ĩgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩma:

—Ĩĩ masakare wẽjẽdi ããrĩkumi. ĩgũ dia wãdiyare tariadi ããrĩkeremakũ, marĩ bũremugõ masakare wajamoãdorego ĩgũrẽ okadorebirikumõ, ãrãdima.

⁵ Pablo gapũ ãñarẽ peamegue wẽjãsiri meẽpeokõãmi. Neõ pũrĩsũbirimi.

⁶ Irasirimakũ ĩãrã, iro marã gapũ: “Bijĩakõãrokoa”, ãrĩma. ĩgũrẽ bijĩbirĩmakũ ĩãrã: “Gũñaña marĩrõ kõmoakõãgukumi”, ãrĩma doja. Yoaripoe ĩgũ pũrĩsũbirĩmakũ ĩãrã: “Ĩĩ sugũ ãmũgasigue marã opu ããrĩkumi”, ãrĩma.

⁷ Gua majãdero pũro iri nũgũrõ marã opu Publio wãikuya nikũ ããrĩbũ. Gũare ĩgũya wiigũe siuami. Irasirirã gua urenu ĩgũ merã ããrĩmakũ, gũare õãrõ irimi.

⁸ Publio pagũ nimakuri yojo merã sirĩgũ ĩgũ kãrĩrõgue peyami. Irasirigu Pablo ĩgũrẽ ĩãgũ waa, ĩgũya taribugue ñajãa, Marĩpũre sãrẽ odo, ĩgũya mojõrĩ merã ĩgũ weka ñapeo, taumi. ⁹ ĩgũrẽ taumakũ ĩãrã, ããrĩpererã gajirã iri nũgũrõ marã pũrĩrikurã Pablo pũro ejama. ĩgũsã ejamakũ ĩãgũ, Pablo ĩgũsãdere taumi.

¹⁰ ĩgũ irasirimakũ ĩãrã, wãri gajino sĩma, gũare ĩgũsã bũremurĩrẽ ĩmurã. Pũru gua waaburi dupiyurogã ããrĩpereri gua gããmerĩ, gua baaburidere doódirugue durisãbosama.

Pablo Romague ejadea

¹¹ Gua iri nugūrōgue urenā abe āārādero puru, doódiru Alejandriague aaradiru merā waabu doja. Iriuru iri nugūrōgue puibu tamudero āārībú. Iriuru wejadupiyurore pérā masaka buremurā Cástor, Pólux wáikurā keori weadea āārībú. ¹² Gua iriuru merā waa, Siracusa wáikuri makāma perague ejabu. Irore urenū āārībú. ¹³ Iri makārē wiriwāgā, iri nugūrō turo taria, Regio wáikuri makāgue ejabu. Gajinū gapu gna waaripoe gua puru gapu mirū wējāpuwāgāribu. Erasirirā gajinū gaputa Puteoli wáikuri makāgue ejabu. ¹⁴ Iroque gajirā Jesúre buremurārē bokajabu. Īgūsā guare: “Su semana gua merā dujaka!” āārimakū pérā, su semanagora Īgūsā merā dujabu. Puru Romague waarā, maa merā waabu. ¹⁵ Gajirā Roma marā Jesúre buremurā gua waarí kerere pérā, Apio wáikuri makāgue guare bokatírírā ejama. Iri makā doebiri duari makā āārībú. Puru maague yoaweyaro waaripoe naarā kārírí wiiri, ure wii āārírōgora gajirā guare bokatírírā ejama. Īgūsā bokatírírā ejamakū Īgū, Pablo usuyari merā Marípu: “Murē usuyari sía”, āāri, siñajā gūñaturakōāmi. ¹⁶ Romague gua ejadero puru, surara opu peresu āārírārē Pablo merā āānerārē iro marā peresu āārírārē korerā opure wiami. Pablo gapure: “Suguta āārīduamakū ōārokoa”, āāri, sugu surara Īgārē korebure pími.

Pablo Roma marārē bueeda

¹⁷ Urenū puru Pablo judío masaka oparārē iro āārírārē siiu needōmi. Īgūsā nerēperemakū Īgū, āsū āārimi:

—Yaarā, yu maríyarārē, marí ñekūsāmarā iriunadeadere tarinugābirikeremakū, Jerusalén marā yure ñeā, romano marā oparāguere wia, yure peresu irima. ¹⁸ Romano marā oparā gapu yure sērēña wiuduadima wējērō gāāmea, āārí bokabirisíā. ¹⁹ Maríyarā judío masaka gapu neō yure wiuduabirima. Īgūsā irasirimakū Īgū: “Romano marā opure yu irideare weredorerā iriuka!” āāri sērēbu. Iriure sērēgū, yu gapu maríyarārē: “Ñerō irima”, āāri weresābiribu. ²⁰ Irasirigū musārē ire werebu siuabu. Marí judío masaka yoaripoe yúdi, marírē taugu, Jesucristo āārimi. Yu Īgārē buremurí waja peresugue i kōmeda merā suasúdi āārā, āāri weremi Pablo judío masaka oparārē.

²¹ Īgūsā Īgārē āārima:

—Neō su papera pū, maríyarā Judea marā, muyamarē gojadea pūrē ñeābea. Īgūsā ōōgue naarā ejanerāde murē neō ñerō āāri weresābirima. Gajirāde: “Ñerō irimi”, āāri werebirima guare. ²² I ditare masía. Āārípererogue marā masaka mu merāmarārē: “Īgūsā bueri ñegorāa”, āāri wereníma. Irasirirā mu buerire péduakoa, āārima.

²³ Irasirirā sunū irire wereníburinārē beye odu, waakōāma. Puru irinū ejamakū Īārā, wārā masaka Pablo āārírí wiigüe ejama. Irasirigū boyoripoe āārimakū, Īgūsārē buenugādi, bueneākōāmi. Marípu Īguyarārē doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marípuya kerere weredupiyunerā gojadeadere buemi, Jesúre buremuburo, āārigū. ²⁴ Surāyeri Īgū buerire buremuma. Gajirā gapu neō péduabirima. ²⁵ Irasirirā surosū gūñabiri, wirianokōāma. Īgūsā wiriaripoe Pablo āārimi:

—Ōāgū deyomarīgū Marípuya kerere weredupiyugu Isaiás merā marí ñekūsāmarārē diayeta weredi āārimí. Āsū āāri weredi āārimí:

²⁶ Masakare āsū āāri weregu waaka: “Umuriku musā yaare pékererā: ‘Irasū āārīduaro irikoa’, āāri neō pémasíbea. Umuriku yu ōārō iririre ĩakererā: ‘Irasū āārīduaro irikoa’, āāri neō ĩamasíbea”, āāri wereka Īgūsārē!

²⁷ Yaa werenírĩrē pémerã diayeta pémasĩbema. Irasirirã gãmpĩrĩ pémerã, koye iãpãmerã irirosũ ããrĩma. Irasũ ããrĩmerã iãmasĩ, õãrõ pémasĩbukuma. Irasirirã yũ pémasĩrĩ sĩrĩrē oparã yũre bũremubukuma. Irasirigũ ãgũsãrē tauboakuyo, ãrĩdi ããrĩmĩ.✠

²⁸ Irasirirã mũsã yũre péduabiri waja dapagora merã Marĩpũ masakare tauri kerere judío masaka ããrĩmerã gapũre wererã waarãkoa. ãgũsã gapũ pérãkuma, ãrĩmi Pablo judío masaka ãgũ pũro nerẽanerãrē.

²⁹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ãgũsã basi bũro gãme turi wiriama.

³⁰ Pe bojorigora Pablo iro marã ãgũrē wayudea wiigue ããrĩmĩ. ãgũ iri wiigue ããrĩrĩ waja ãgũsãrē niyeru merã wajarinami. Iri wiigue ããrĩgũ, ãgũrē iãrã ejanarãrē usũyari merã bokatĩrĩneãnami. ³¹ Gũiro marĩrõ Marĩpũ ãgũyarãrē doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neõ sugũ ãgũrē: “Buebirikõãka!” ãrĩbirima.

Iropata ããrã.

Lucas

ROMANOS

Pablo Roma marārē òãdoredea

¹ Y_u Pablo, Jesucristore moãboegu ããrã. Marĩpu y_ure ĩgũ masakare tauri kerere buedoregu beyepĩmi.

² Iripoegue Marĩpu ĩgũyare weredupuyunerãrē iri kerere weredi ããrĩmi. Irasirirã irire ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojanerã ããrĩmã. ³ ĩgũsã gojadea, Marĩpu magũ marĩ Op_u Jesucristoya kere ããrã. ĩgũta i ãmũguere marĩ irirosũ dupũkũgu deyoagu, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩdi ããrĩmi. ⁴ ĩgũ, Õãgũ deyomarĩgũrē opagu ããrĩmi. ĩgũ boadero pũru, Marĩpu ĩgũ turari merã ĩgũrē masũdi ããrĩmi ããrĩpererãrē: “Diayeta y_u magũ ããrĩmi”, ãrĩ ĩmugũ. ⁵ ĩgũta guare òãrõ irigu, Jesucristo merã ĩgũyare weredoregu pĩmi, ããrĩpereri buri marārē ĩgũrē bũremurãno ĩgũ dorerire iriburo, ãrĩgũ. ⁶ Mũsãdere Jesucristoyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, beyedi ããrĩmi.

⁷ Irasirigu y_u mũsãrē Marĩpu beyenerãrē ããrĩpererã Roma marārē òãdorea. Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Op_u Jesucristo mũsãrē òãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Pablo: “Romague waadũakoa”, ãrĩ gojadea

⁸ Ire mũsãrē wererũrorigũra. ããrĩperero marã masaka, mũsã Jesucristore bũremurĩrē werenĩpereakõãma. Irire pėgu, Jesucristo iritamurĩ merã Marĩpũre mũsũyari sĩa. ⁹ ããrĩpereri y_u turari merã Marĩpu y_ure dorerosũta masakare ĩgũ magũya kerere werea. Irasirigu ĩgũrē sėrėriku, mũsãya ããrĩburire sėrėbosanĩkõãa. Marĩpu irire masĩmi. ¹⁰ Irasirigu Marĩpũre: “Mũ y_ure Romague iriudũagu, y_u waaburire ãmuyuka!” ãrĩ sėrėnãa. ¹¹ Mũsã pũro ejagu, gũñaturari merã Jesũre bũremunemburo, ãrĩgũ, ĩgũyare weredũakoa, Õãgũ deyomarĩgũ y_ure iritamurõsũta mũsãdere iritamuburo, ãrĩgũ. ¹² Marĩ Jesũre bũremurã ããrã. Irasirirã mũsã, y_u ĩgũrē bũremumakũ ĩãrã, nemorõ gũñaturarãkoa. Yũde, mũsã ĩgũrē bũremumakũ ĩãgũ, gũñaturagũkoa.

¹³ Yaarã, y_u mũsã pũro waadũarire masĩmakũ gããmekoa. Gajero marã masaka y_u Jesũya kerere weremakũ pėrã, ĩgũrē bũremuma. Irasirigu mũsãya makã marãdere irire weregu waadũakoa, ĩgũsãde ĩgũrē bũremuburo, ãrĩgũ. ¹⁴ Marĩpu y_ure ããrĩpererãrē iri kerere weredoremi. Paga makãrĩ marārē, mũtã makãrĩ marārē, masĩrãrē, masĩmerãdere weredoremi. ¹⁵ Irasirigu mũsãya makã marārē Jesũre bũremumerãrē ĩgũya kerere bũro weredũakoa.

Jesũya kerere pėrã, ĩgũrē bũremunũgãrãkuma, ãrĩ gojadea

¹⁶ Masaka iri kerere pėrã, ĩgũrē bũremunũgãrãkuma. Irasirigu Marĩpu ããrĩpererã Jesũre bũremurãrē ĩgũ turari merã taugũkumi, perebiri peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ. Judĩo masaka, judĩo masaka ããrĩmerãde iri kerere pė, ĩgũrē bũremumakũ, Marĩpu ĩgũsãrē taugũkumi. Irasirigu y_u, gũyasĩrĩrĩ marĩrõ gũñaturari merã iri kerere werea.

¹⁷ Iri kere ãsũ ãrã. Marĩpu Jesucristore bũremurã direta: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Marĩpũya kerere gojadea pũguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu irasũ bũremurãrē: ‘Õãrã ããrĩma’, ãrĩ ĩãmi. Irasirirã ĩgũ merã ããrĩnĩkõãrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

Masaka ĩgũsã ñerĩ iriri merã waja opama, ãrĩ gojadea

18-19 Marĩpu masakare ĩgũyamarẽ õãrõ masĩmakũ yámi. ĩgũ irire masĩmakũ irikerepũ, ñerĩrẽ yáma. Irasirirã Marĩpũya diayemarẽ masĩmerã dujama. Irasirigu Marĩpu ãmũgasigue ããrĩgũ ããrĩpererã diayemarẽ irimerãrẽ, ñerõ irirãrẽ ĩgũ burõ wajamoõburire masĩmakũ yámi. 20 Marĩpu deyomarĩgũ ããrĩkerepũ, ĩgũ neõgorague i ãmurẽ ããrĩpereri iridea merã ĩgũ perebiri turarire, ĩgũyamarẽ masĩsũa. Irasirirã masaka ĩgũrẽ: “Masĩbirisã, waja opabea”, ãrĩmasĩbirikuma.

21 Marĩpũyamarẽ masĩkererã, ĩgũrẽ: “Õãtaria mũ”, ãrĩ burẽmubema. ĩgũ õãrõ irikerepũ, ĩgũrẽ: “Õãã”, ãrĩ, usũyari sĩbema. Irasirirã ĩgũyare pẽmasĩmerã dujama. Ñerĩ direta gũñarĩ opama. Irasiro ĩgũsã gũñarĩguere naĩtĩãrõ irirosũ ããrã. 22 “Gũa masĩrã ããrã”, ãrĩkererã, Marĩpũyare neõ pẽmasĩmerã waama. 23 Irasirirã Marĩpu ããrĩnĩgũ gapũre burẽmubema. Pũrugue boaburi gapũre: masaka keorire, mirã, waimũrã paarã, pĩrũa keori ĩgũsã weadeare burẽmuma.

24 Irasirigu Marĩpu ĩgũsãrẽ ĩgũsã ñerĩrẽ uribejari direta irinaburo, ãrĩgũ, beomi. Irasirirã gũyasĩũrõ ñerĩrẽ gãme irinĩkõãma. 25 Marĩpũya diayema gapũre burẽmubema. ãrĩgatori direta õãrõ pẽma. Irasirirã Marĩpu ããrĩpereri i ãmurãrẽ iridi gapũre burẽmumerã, ĩgũ iridea gapũre burẽmuma. ĩgũsã ĩgũrẽ burẽmubirikerepũ, marĩ gapũ ĩgũrẽ: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩnĩkõãrõ gããmea. Irasũta irirã!

26 ĩgũsã burẽmubiri waja Marĩpu ĩgũsãrẽ beomi, ĩgũsã gããmerõ gũyasĩũrõ ñerĩrẽ iriburo, ãrĩgũ. Irasirirã nome ãmarẽ marãpukũduabema. Nome basita gãme marãpukũduarã irirosũ ããrĩma. Irasirirã ĩgũsã nome seyaro ñerõ yáma. 27 ãmade irirosũta yáma. Nomerẽ marãpokũduabema. ãma basita gãme marãpokũduarã irirosũ ããrĩma. ĩgũsã ãma seyaro ñerõ yáma. Irasirirã ĩgũsã basita ñerõ iriri waja ĩgũsãya dupũrĩre poyanorẽma.

28 ĩgũsã Marĩpũre masĩduabiri waja ĩgũsãrẽ beomi, ñerĩ gũñarĩ direta opaburo, ãrĩgũ. Irasirirã noõ gããmerõ ñerĩrẽ irinĩkõãma. 29 ããrĩpereri ñerĩrẽ iririkũma. ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ iririkũma. Ñetarĩro iririkũma. Gajerãyare burõ gããmema. Gajerãrẽ ñerõ iriduama. Gajerã gajino opamakũ ĩãrã, ĩgũsãrẽ ĩãturima. Gãmewẽjẽrikurã, gãmekẽãrikurã, ãrĩgatorikurã, ñerõ ããrĩrikurã, burõ kerekurã ããrĩma. 30 Gajerãrẽ ãrĩgatori merã ñerõ ãrĩ werenĩma. Marĩpũre gããmemerã dooma. Gajerãrẽ ĩãmuĩrikuma. “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarã: “Õãrõ yáa”, ãrĩ werogorenama. Gajerosũperi ñerĩ iririre iribokũduama. ĩgũsã pagusãmarãrẽ tarinũgãrikũma. 31 Õãrĩrẽ pẽmasĩduabema. Gajerãrẽ: “Ãsũ irirãra”, ãrĩdeare neõ keoro iribema. Neõ sugũnorẽ maĩrĩ merã ĩãbema. ĩgũsãrẽ gajerã ñerõ irideare neõ kãtimasĩbema. Gajerãrẽ bopoñabema. 32 Marĩpu irasirirãrẽ: “Wajamoãgũra”, ãrĩderosũta irigũkumi. Perebiri peamegue beogũkumi. ĩgũsãrẽ beoburire masĩkererã, ñerĩrẽ neõ piribema. Gajerã ĩgũsã irirosũ ñerĩrẽ irimakũ ĩãrã, õãrõ usũyari merã ĩãma.

2

Ñerĩ irirãrẽ Marĩpu diayeta wajamoãgũkumi, ãrĩ gojãdea

1 Irasirirã gajerãrẽ werewũarã ĩgũsã irirosũ irikererã, mũsã basita werewũarã yáa. ĩgũsãrẽ: “Ĩgũsã ñerõ iriri waja, waja opama”, ãrĩrã, mũsã basita: “Gũade waja opãã”, ãrĩrã irirosũ ãrĩrã yáa. 2 Marĩpu ñerĩ irirãrẽ: “Ĩgũsã

ñerĩ iriri waja, wajamoãgura”, ãrĩgũ, diayeta ãrĩgũ yámi. Irire masĩa marĩ.
³ Musã gajerãrê: “Ñerõ yáma”, ãrĩ werewuarã, Ìgũsã irirosũ irikererã: “Marĩpu gua gapure wajamoãbirikumi”, ¿ãrĩ gũñarĩ? Irire irasũ ãrĩ gũñabirikõaka! Marĩpu musãdere musã ñerõ iriri waja, wajamoãgukumi.

⁴ Musã ñerĩ irirã: “Marĩpu guare buro bopoñarĩ merã ìãgũ, mata wajamoãbemi”, ãrĩ gũñabirikõaka! Òãrõ pémasĩka! Musã ñerõ iririre bujoweremakũ ìãduagu, musã gũñarĩrê gorawayumakũ ìãduagu, mata wajamoãbemi. ⁵ Mata wajamoãbirikeregu, musã Ìgũrê neõ pébirimakũ ìãgũ, ñerõ iririre neõ piriduabirimakũ ìãgũ, musã merã guanemomi. Irasirigu purugue ããrĩpererã ñerãrê Ìgũ wajamoãrĩnũ ejamakũ, musãrê buro wajamoãgukumi. Ìgũ irasirimakũ ìãrã, ããrĩpererã: “Diayeta Ìgũsãrê wajamoãgũta yámi”, ãrĩ masĩrãkuma. ⁶ Irinũrê Marĩpu masakakure Ìgũsã irideare ìã beye, keoro wajarigukumi. ⁷ Òãrĩrê irinĩrã gapu: Marĩpu merã ããrĩduarã: “Musã òãrõ yáa”, ãrĩmakũ péduarã, Ìgũ purugue perebiri okarire opaduarã ããrĩma. Irasirigu Ìgũsãrê perebiri okarire sĩgukumi, Ìgũ merã ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ. ⁸ Ìgũsã gããmerõ irirã gapu diayemarê iriduabema. Ñerĩ direta iriduama. Irasirigu Marĩpu Ìgũsã merã gua, buro Ìgũsãrê wajamoãgukumi. ⁹ ããrĩpererã ñerĩ irirã ñerõ tari, buro gũñarikũrãkuma. Judío masakare waapurorirokoa. Judío masaka ããrĩmerãdere irasũta waarokoa. ¹⁰ Marĩpu ããrĩpererã òãrĩ irirã gapure: “Òãrõ yáma”, ãrĩ ìãgukumi. Ìgũsãrê Ìgũ merã òãrõ ããrĩmakũ irigukumi. Irasirigu siuñajãrĩ opamakũ irigukumi. Judío masakare irire iripurorigukumi. Judío masaka ããrĩmerãdere irasũta irigukumi.

¹¹ Marĩpu marĩ ããrĩpererãrê: judío masakare, judío masaka ããrĩmerãdere sũrosũta ìãmi. ¹² Judío masaka ããrĩmerã, Marĩpu Moisére doreri pídeare opabirikererã ñerĩ irimakũ ìãgũ, Marĩpu Ìgũsãrê perebiri peamegue beogukumi. Judío masaka Ìgũ doreri pídeare oparãde ñerĩ irimakũ ìãgũ, Ìgũsãdere irire tarinũgãrĩ waja, wajamoãgukumi. ¹³ Ìgũ Moisére doreri pídeare pékererã irire iribirimakũ ìãgũ, Ìgũsãrê: “Òãrã ããrĩma”, ãrĩ ìãbemi. Irire irirã gapure: “Òãrã ããrĩma”, ãrĩ ìãmi. ¹⁴ Judío masaka ããrĩmerã Marĩpu Moisére doreri pídeare opabirikererã òãrõ irirã, Marĩpu dorederosũta yáma. Irasirirã Ìgũsã basi Marĩpu doredeare oparã irirosũ irire yáma. ¹⁵ Marĩpu Ìgũsã gũñarĩgũe Ìgũ doredeare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã Ìgũ dorederosũta irirã, irire masĩrã irirosũ yáma. Òãrõ irirã, o ñerõ irirã, Ìgũsã gũñarĩ merã Ìgũsã irideare masĩma. Ñerĩrê irianerã: “Waja opáa”, ãrĩ gũñama. Irasũta òãrĩrê irianerãde: “Waja opabea”, ãrĩ gũñama.

¹⁶ Irasirigu Marĩpu ããrĩpererã ñerãrê wajamoãrĩnũ ejamakũ, Jesucristore: “ããrĩpererã gũñarĩrê, Ìgũsã gajerã ìãberogue irideare ìã beyeka!” ãrĩgukumi. Irasirigu Jesucristo ñerĩ gũñarĩ oparãrê, ñerĩ iririkũrãrê: “Wajamoãgura”, ãrĩgukumi. Òãrĩ gũñarĩ oparãrê, òãrõ iririkũrãrê: “Wajamoãbirikoa”, ãrĩgukumi. Marĩpu masakare tauri kerere buegu, irireta buea yũ.

Marĩpu Moisére doreri pídeamarê gojadea

¹⁷ Musã gapu: “Gua judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídeare buremusĩã, gajerã nemorõ Marĩpuyarã ããrã”, ãrĩ gũñadãa. ¹⁸ Gajire ãsũ ãrĩ gũñãa: “Gua Marĩpu gããmerĩrê, Ìgũ Moisére doreri pídeare masĩrã ããrĩsĩã, òãrĩ direta beyemasĩa. ¹⁹ Irasirirã koye ìãmerãrê tũãdupuyuwãgãrã irirosũ Marĩpuyarẽ masĩmerãrê buemasĩa. Naĩtũãrõgue ããrĩrãrê sĩãgoro irirosũ diayema iririre masĩmerãrê diayema gapure Ìgũsãrê iridorea. ²⁰ Marĩpu Moisére doreri

pídeare opasíã, diayema iririre òãrõ masíã. Irasirirã masímerãrê, majírã irirosù àãrírãrê buerimasã àãrà”, àrĩ gũñadãa musã. ²¹ Gajerãrê irasù àrĩ buekererã, ¿nasirirã musã basi bueberi? “Yajabirikõaka!” àrĩ buekererã, ¿nasirirã yajari musã? ²² “Gajigu marãpo, gajego marãpu merã ñerõ iribirikõaka!” àrĩ buekererã, ¿nasirirã irasù yãri? Masaka buremuri keori weadeare dookererã, ¿nasirirã Ìgüsã buremuri wiirimarê yajari, irire opamurã? ²³ “Marĩpu Moisére doreri pídeare opasíã, gajerã nemorõ àãrà”, àrĩ gũñakererã, iri dorerire tarinugãrã, gajerãdere Ìgürê buremubirimakù irirã yãa. ²⁴ Marĩpuya werenírĩ gojadea pũgue musã irasiririre àsù àrĩ gojasũdero àãrĩbù: “Musã judío masaka, judío masaka àãrimerãrê Marĩpure ñerõ àrĩ werenimakù yãa”, àrĩ gojasũdero àãrĩbù.

²⁵ Musã judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídeare irirã, musãya dupuma gasirogãrê* wiirisũnerã àãrĩmakù òãgorãa. Marĩpu musãrê: “Yaarã àãrĩma”, àrĩ Ìãmi. Irire tarinugãrã, musãya dupuma gasirogãrê wiirisũbirinerã irirosù àãrà. ²⁶ Judío masaka àãrĩmerã irasù wiirisũbirinerã àãrĩkererũ, Marĩpu Moisére doreri pídeare irimakù: “Yaarã àãrĩma”, àrĩ Ìãgukumi. Judío masakadere Ìgüsã irire irimakù, irasũta àrĩ Ìãgukumi. ²⁷ Judío masaka àãrĩmerã gapu Ìgüsãya dupuma gasirogãrê wiirisũbirinerã àãrĩkererã, Marĩpu doredeare irirã, musãrê judío masakare iri doredeare oparãrê musã irire tarinugãrĩ waja: “Waja opama”, àrĩrãkuma. ²⁸ Sugũ judío masaka irasù wiirisũdi: “Marĩpuyagu àãrà”, àrĩ gũñakeregu, Marĩpure buremubi, diayeta Marĩpuyagu, judío masakugora àãrĩbemi. ²⁹ Marĩpuyarã gapu irasù wiirisũnerã dita àãrĩbema. Òãgũ deyomarĩgũ Ìgüsãya gũñarĩgue òãrĩ merã gorawayumakù iridero purũ, Ìgüsã Marĩpuyarã, judío masakagora àãrĩma. Masaka Ìgüsãrê: “Òãrà àãrĩma”, àrĩ Ìãbirikerepurũ, Marĩpu gapu: “Òãrà àãrĩma”, àrĩ Ìãmi.

3

¹ Musã, yu irasù àrĩmakù pérã: “¿Gua judío masaka, guaya dupuma gasirogãrê wiirisũnerã àãrĩrĩ wamarĩkuri?” ¿àrĩ gũñarĩ? ² Gua judío masaka àãrĩmakù òãgorãa. Marĩpu guare wãri òãrĩrê sídi àãrĩmĩ. Irasirigu guare Ìgũya kerere pípuroridi àãrĩmĩ, irire gajerãrê weredoregu. ³ Yu irasù àrĩmakù pérã: “Judío masaka surãyeri Marĩpu Ìgüsãrê: ‘Àsù irigura’, àrĩdeare buremubirimakù, irire iribirikumĩ” ¿àrĩ gũñarĩ? ⁴ Neõ irasù àrĩ gũñabirikõaka! Àãrĩpererã masaka àrĩgatokerepurũ, Marĩpu gapu neõ àrĩgatobemi. Ìgũya werenírĩ gojadea pũgue àsù àrĩ gojasũdero àãrĩbù:

Гуару, му werenírĩ merã masakare му diayema iririre masĩmakù yãa. Му àrĩderosũta keoro irimakù, neõ sugũ masaku murê: “Diaye iribemi”, àrĩmasĩbirikumĩ, àrĩ gojasũdero àãrĩbù.✧

⁵ Gajerã irire pérã, àsù àrĩmoãmabokuma: “Gua ñerõ iriri merã Marĩpu diaye iriri masakare masĩmakù yãa. Gua irasirikerepurũ, Marĩpu guare wajamoãgũ, diaye iribemi”, àrĩbokuma. ⁶ Neõ irasù àãrĩbea. Ìgüsã irasù àrĩrĩ keoro àãrĩmakù, Marĩpu neõ sugunorê Ìgüsã ñerõ irikerepurũ, wajamoãbiribokumi.

* 2:25 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahamê Ìgũ pũrã ùmarê: “Yaarã àãrĩburo”, àrĩgũ, Ìgüsãya dupuma gasirogãrê wiiridoredi àãrĩmĩ. Purũ iri dorerire Moisére pídi àãrĩmĩ. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã àãrĩturiarã iri dorerire irirã, Ìgüsã pũrã ùmarê su mojóma pere gaji mojó ureru pèrèbejarinurĩ waaró merã Ìgüsã deyoadero purũ irasù yãma. ✧ 3:4 Sal 51.4

7 Gajerā idere ārīmoāmabokuma: “Gua āriḡatori merā Marīpu āriḡatobi āārīrīrē masakare masīmākū yāa. Irasirirā īḡūrē: ‘Ōātarimi’, āri būremuma. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāḡū, diaye iribemi”, āribokuma.
8 Āsū āribokuma doja: “Gua űerī irimakū, gajerā Marīpu oāḡū āārīrī ḡapure masīnemorākuma”, āribokuma. Surāyeri guare űerō ḡūñarī merā: “Pablosāde irasūta āri buema”, āri werenīma. Īḡūsā irasū ārīrī waja Marīpu īḡūsārē wajamoāḡū, diayeta irigukumi.

Āārīpererā masaka waja oparā dita āārīma, āri gojadea

9 ĶNaāsū āri ḡūñarī? ĶMarīpu īūrō marī judío masaka, gajerā nemorō oārā āārīrī? Neō irasū āārībea. Marī āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde űerō irirā āārīsīā, waja oparā dita āārā. Irire yu masārē weresiabu.

10 Marīpuya werenīrī gojadea pūḡue āsū āri gojasūdero āārībú: Neō suguno oāḡū mámi. Neō marīgorakōāmi.

11 Neō Marīpuyare pēmasīḡū mámi. Neō suguno īḡūrē masīduḡu mámi.

12 Āārīpererā Marīpuyare irityamerā, dedirimurā dita āārīma. Neō suguno oārīrē iriḡu mámi. Neō marīgorakōāmi.*

13 Masāgobe toyori gobe űrīwiurosū īḡūsā űerī werenīrī āārā. Āriḡatorikuma. Āña disīḡue nima opaḡu irirosū pūrīrō werenīma.*

14 űerī direta werenī, gajerārē dojama. Buro turirikuma.*

15 Masakare wējēbēoduarī direta opasurīma.

16 Noó īḡūsā waaró masakare poyanorē, īḡūsārē űerō tarimakū yāma.

17 Gajerārē siuñajārī merā āārīmakū neō iribema.*

18 Marīpuyare gopeyari merā būremubema. Irasirirā īḡūrē ḡuibema, āri gojasūdero āārībú.*

19 Marī ire masīa. Āārīpererā Moisés doreri gua judío masakare: “Āsū irika!” āri pīdeare iripeobirisīā: “Waja opabea”, ārimasībema. Irasirirā āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde waja opasīā, Marīpu wajamoāšūmurā dita āārīma. 20 Neō sugu masakū Moisés doredeare iripeomasībemi. Irasirīḡu: “Marīpu yure: ‘Ōāḡū āārīmi’, āri īḡukumi”, ārimasībirikumi. Marīpu iri dorerire pīdea merāta marīrē: “űerā āārā”, āri masīmākū yāmi.

Marī Jesucristore būremurī merā tausūrākoa, āri gojadea

21-22 Daporare Marīpu marīrē ire masīmākū yāmi. Marī Jesucristore būremumakū, īḡū Moisére doreri pīdeare iripeobirikerepuru, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Irasirīḡu marī āārīpererārē Jesucristore būremurārē surosūta īāmi. Īḡū irasū āri īāburire Moisés, gajerā īḡuyare weredupuyurimasāde īḡūya kerere gojadea pūḡue gojanerā āārīmā.

23 Marī āārīpererā űerī irirā dita āārā. Irasirirā, Marīpu: “Yu merā oārō āārīrākoa”, ārideare marī basi neō bokabirikoa. 24 Marī irasū āārīkerepuru, Marīpu marīrē maḡū īḡū maḡū Jesucristore iriudi āārīmī, marī űerī iridea wajare wajaribosadoreḡu. Irasirīḡu, marīrē Jesucristore būremurārē: “Waja opamerā āārīma”, āri īāmi. 25 Marīpu Jesucristore āārīpererā masakare īḡūsā űerī iridea wajare wajaridoreḡu, īḡūrē iriudi āārīmī. Irasirīḡu, Jesucristo boḡu dí bēodea merā īḡūrē būremurārē īḡūsā űerī iridea wajare kātidi āārīmī. Bopoñagū āārīsīā, iripoeḡue marādere īḡūsā īḡū: “Āsū iriḡura”, ārideare

* 3:12 Sal 14.1-3; 53.1-3   * 3:13 Sal 5.9; 140.3   * 3:14 Sal 10.7   * 3:17 Is 59.7-8   * 3:18 Sal 36.1

buremudea merã ĩgũsã ñerõ iridea wajare kãtidi ããrĩmĩ. Irire irigu, ĩgũ diaye irigu ããrĩrĩrẽ ĩmudi ããrĩmĩ. ²⁶ Marĩpu datora marãdere Jesũs marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadea merã ĩgũrẽ buremurãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirigu marĩrẽ ĩgũ diaye irigu ããrĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi.

²⁷ Irasirirã Marĩpu ĩũrõ marĩ basita: “Õãrã ããrã, ĩgũ Moiserẽ doreri pĩdeare iripeorã yãa”, ãrĩmasĩbea. ãsũ gapũ ãrĩ masĩa. Marĩpu, Jesũre marĩ buremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ²⁸ Ire masĩa. Marĩpu Moiserẽ doreri pĩdeare marĩ irimakũ meta marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Marĩ Jesũre buremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi.

²⁹⁻³⁰ ¿Marĩpu judio masaka direta Opũ ããrĩrĩ? Neõ irasũ ããrĩbemi. Judio masaka, judio masaka ããrĩmerãdere ĩgũ suguta ããrĩpererã Opũ ããrĩmĩ. Irasirigu, ĩgũsã Jesũre buremumakũ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi.

³¹ Irasirirã marĩ Jesũre buremurã, ¿Marĩpu Moiserẽ doreri pĩdeare bẽorã yãri? ããrĩbea. Marĩ ĩgũrẽ buremurã Marĩpu dorerire nemorõ irinemowãgãrãkoa.

4

Pablo, Abraham Marĩpure buremudeare gojadea

¹ Irasirirã, ¿naásũ ãrĩrãkuri Abrahãrẽ, marĩ ñekũ ããrĩpuroridire? ¿Naásũ waayuri ĩgũrẽ? ² Marĩpu Abrahãrẽ: “Õãrõ irigu ããrĩsĩã, õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãbodi ããrĩkererũ, Abraham ĩgũ basi: “Marĩpu ĩũrõ õãrõ yãa”, neõ ãrĩmasĩbirunadi ããrĩmĩ. ³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Abraham Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ĩgũrẽ: ‘Õãgũ ããrĩmĩ’, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁴ ãsũ ããrã. Sugũ gajino moãdire wajarirã, irasũ sĩkõãrã meta irikuma. ĩgũ moãdea waja wajarirã irikuma. ⁵ Marĩpu gapũ irasiribemi. Ñerãrẽ, ĩgũsã õãrĩrẽ iribirikererũ, ĩgũrẽ buremumakũ: “Waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirigu, marĩ ĩgũrẽ buremumakũ: “Yũ ĩũrõ õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ⁶ Iripoegeũũ Davide yũ ãrĩrõsũta gojadi ããrĩmĩ. Marĩpu masaka iririre ĩãgũ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãgũ meta ããrĩmĩ. ĩgũrẽ buremurã direta: “Õãrã ããrĩmã”, ãrĩ ĩãgũ ããrĩmĩ. Irasirirã ĩgũ merã õãrõ usuyama. ⁷ Irire ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David:

Marĩpu dorerire tarinũgãrãrẽ ĩgũsã ñerõ iridea wajare ĩgũ kãtimakũ, õãrõ usuyama.

⁸ Marĩpu ĩgũsã ñerõ iridea wajare: “Neõ gũñabirikoa”, ãrĩmakũ, õãrõ usuyama, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David.*

⁹ Judio masaka ĩgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã dita usuyabirikuma. Judio masaka ããrĩmerãde usuyarãkuma. Abrahãrẽ dupaturi gũñaka! ĩgũ Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ĩgũrẽ: “Õãgũ, waja opabi ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. ¹⁰ ¿Naásũ ããrĩmakũ, Marĩpu Abrahãrẽ: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãyuri? ĩgũya dupũma gasirogãrẽ wiiridero pũru, ¿ĩgũrẽ irasũ ãrĩ ĩãyuri? ããrĩbea. ĩgũ irire iriburi dupuyurogueta: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãsiadi ããrĩmĩ. ¹¹ Marĩpu ĩgũrẽ: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdero pũru, ĩgũrẽ irasũ wiiridoredi ããrĩmĩ, ĩgũyagu ããrĩrĩrẽ ĩmudoregu. Irasirigu dupuyurogue ĩgũrẽ: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdeare diaye masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Sugũ Abraham buremuderosũta Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ĩgũrẽ: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãmi. Irasirigu Abraham

* 4:8 Sal 32.1-2

āārīpererā Marīpure b̄uremurā ñekū āārīp̄uroridi āārīmī, Īgūsāya dup̄uma gasirogārē wiirisūbirikerer̄u.

¹² Āārīpererā Īgūsāya dup̄uma gasirogārē wiirisūnerā Marīpure b̄uremurā, diayeta Abraham parāmerā āārīma. Abraham irasū wiirisūburi dupuyuro Marīpure b̄uremuderosū Īgūsāde b̄uremurā, diayeta Abraham parāmerā āārīma.

Marīpu, Abraham Īgūrē b̄uremumakū: “Āsū iriḡura”, ārīdeare gojadea

¹³ Marīpu Abrahārē: “I nikūrē murē, m̄a parāmerā āārīturiarādere sīgura”, ārīdi āārīmī. Īgū doredeare irimakū Īgū meta irasū ārīdi āārīmī. Īgūrē b̄uremumakū: “Ōāgū āārīmī”, ārīlādi āārīmī. Irasiriḡu Īgūrē: “I nikūrē sīgura”, ārīdi āārīmī. ¹⁴ Marīpu Īgū doredeare irirā direta: “Sīgura”, ārīdeare sīmakū, marī Īgūrē b̄uremurī wajamarībokuyo. Irasū āārīmakū, Īgū Abrahārē: “Sīgura”, ārīdea ubu āārīrīta āārīyuwarikukōābokuyo. ¹⁵ Marīpu Moisére doreri pīdeare masikererā, irire tarinugārā, wajamoāsūrākuma. Iri doreri marīmakū, irire neō tarinugārī marībokuyo.

¹⁶ Irasiriḡu Marīpu Īgūrē b̄uremurā direta Īgū Abrahārē ārīderosūta sīgukumi. Īgū doreri pīdeare irirā direta: “Sīgura”, ārībirikumi. Abraham Marīpure b̄uremuderosū b̄uremurāno Īgū parāmerā āārīturiarā āārīma. Irasiriḡu Marīpu Abrahārē ārīdeare Īgūsārē āārīpererārē wajamarīrō sīgukumi. Abraham, marī āārīpererā Marīpure b̄uremurā ñekū āārīdi āārīmī. ¹⁷ Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue Abrahārē āsū ārīdi āārīmī: “Murē wāri buri marā ñekū āārībure pību”, ārīdi āārīmī. Marīpu irasū āārīmakū pēgu, Abraham Īgūrē b̄uremudi āārīmī. Irasiriḡu Marīpure b̄uremugū, Īgū ĩūrō marī ñekū āārīdi āārīmī. Marīpu boanerārē masūgū āārīmī. Īgū werenīrī merā dupuyurogue marīdeare āārīmakū irimasīmi.

¹⁸ Marīpu Abrahārē: “M̄a parāmerā āārīturiarā wārā āārīrākuma”, ārīripoere Abraham gap̄u pūrā marīdi āārīmī. Pūrā marīkeregu: “Marīpu Īgū yure ārīderosūta iriḡukumi”, ārī b̄uremudi āārīmī. Irasiriḡu Abraham wāri buri marā ñekū waadi āārīmī. ¹⁹ Īgū cien bojori opakeregu, Īgū marāpode b̄uro āārīkerep̄u, Marīpure b̄uremusiā: “Neō pūrākubirikoā”, ārī gūñabiridi āārīmī. Āsū gap̄u ārī gūñadi āārīmī: “Guare pērāguereta pūrākuboadero tarikerep̄u, Marīpu Īgū yure ārīderosūta iriḡukumi. Yu irire masīa”, ārīdi āārīmī. ²⁰ “Marīpu ārīderosūta iriḡukumi”, ārī b̄uremurīrē neō pībiridi āārīmī. Irasiriḡu gūñatura, Marīpure b̄uremunemodi āārīmī. “Marīpu turatariḡu āārīmī”, ārī, usuyari sīdi āārīmī. ²¹ Irasiriḡu Abraham: “Marīpu yure ārīderosūta diayeta Īgū turari merā iriyuwarikugukumi. Yu irire oārō masīa”, ārī b̄uremudi āārīmī. ²² Īgū b̄uremumakū, Marīpu Īgūrē: “Ōāgū āārīmī”, ārī lādi āārīmī.

²³ Irire Marīpuya werenīrī gojadea pūguere gojasūdero āārībū. Iri Abrahāyama direta gojadea meta āārīdero āārībū. ²⁴⁻²⁵ Marīpu Abrahārē: “Ōāgū āārīmī”, ārī lāderosūta marīdere: “Ōārā āārīma”, ārī lāburire gojadea āārīdero āārībū. Irasiriḡu Marīpu, marī Īgūrē b̄uremumakū, marīdere: “Ōārā āārīma”, ārī lāmi. Marī ñerī irīdea waja Marīpu Jesúre Īgūrē wējēmurāguere wiadi āārīmī, marīrē boabosaburo, ārīgū. Marī Opu Jesús boadero p̄u, Marīpu marīrē oārā, waja opamerā āārīmakū iribu, Īgūrē masūdi āārīmī.

5

Marīpu ĩūrō waja opamerā āārā, ārī gojadea

¹ Marī Opure Jesucristore marī b̄remumakū, Marīp̄u marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āī īāmi. Irasiriḡu Marīp̄u, Jesús marī ñerī iridea waja boabosadea merā marīrē īḡu merā siuñajārī opamakū iridi āārīmi. ² Marī Jesucristore b̄remurā, Marīp̄u marīrē maīḡu merā ōārō āārā. P̄ur̄gue Marīp̄u īḡu irirosū marīrē ōārā āārīmakū irigukumi. Irasirirā ḡūñaturari merā, ōārō ʘʘyari merā īḡu ōārō iriburire yúa. ³ Gajire masīa. Marī ñerō tarirā, Marīp̄ure marīrē iritamugūrē ḡūñaturanemorākoa. Irasirirā marī ñerō tarikereerā, ʘʘyamasīa. ⁴ Marī īḡūrē ḡūñaturari merā ñerō taririre bokatīūmakū, Marīp̄u marīrē: “Ōārō yāma”, āīḡukumi. Irasirirā, īḡu marīrē ōārō iriburire ḡūñaturari merā yúa. ⁵ Marīp̄u marīrē Ōāḡu deyomarīḡūrē iriudi āārīmi marī merā āārīdoreḡu. Irasiriḡu Ōāḡu deyomarīḡu merā marīrē īḡu maīrē opatarimakū yāmi. Irasirirā: “Marīp̄u marīrē: ‘Ōārō iritamugura’, āīdeare keoro irigukumi”, āī masīa.

⁶ Marī basi peamegue waaburire tarimasībirimakū, Marīp̄u marīrē tauripoe ejamakū, Cristo marī ñerārē boabosadi āārīmi. ⁷ Marī gap̄u suḡu boaboadeare boabosabirīkoa, īḡu diayemarē iriḡu āārīkerep̄uru. Gajipoe irirā suḡu ōāḡu gap̄ure boabosabokoa. ⁸ Marīp̄u gap̄u marī ñerā āārīkerep̄uru īḡu marīrē b̄uro maīrē masīmakū iribu, Cristore iriudi āārīmi. Irasiriḡu Cristo marīya āārīburire boabosadi āārīmi. ⁹ Cristo boaḡu īḡuya dí béodea merā Marīp̄u marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmi. īḡu irasiridero nemorō īḡu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Cristo merāta marīrē taugukumi. ¹⁰ Marī Marīp̄ure ḡāamemerā āārīkerep̄uru, īḡu maḡu marīrē boabosadea merā īḡu merā siuñajārī opamakū iridi āārīmi. īḡu irasiridero nemorō Cristo marīrē boabosa, dupaturi okadea merā marīrē īḡu merā siuñajārī oparārē taugukumi. ¹¹ I gaji āārīnemoa. Marīp̄u, marī Op̄u Jesucristo merā marīrē īḡu merā siuñajāmākū irideare ḡūñarā, īḡu merā b̄uro ʘʘyāa.

Adán, irasū āārīmakū Cristo iridea

¹² Āsū āārā. Neōgoraguere Adán ñerī irip̄uroridi āārīmi. īḡu ñerī iridea waja boadi āārīmi. īḡu suḡuya waja merāta āārīpererā īḡu parāmerā āārīturiarāde ñerī iri, boamurā dita āārīma. ¹³ Marīp̄u Moisére īḡu doreri pīburi dupuyurogueta masaka ñerī irisianerā āārīma. īḡusā ñerī irikerep̄uru iri doreri marīmakū, Marīp̄u īḡusārē: “Iri dorerire tarinūgārī waja, waja opama”, āībiridi āārīmi dapa. ¹⁴ Irasū āārīkerep̄uru, Adán parāmerā āārīturiarā Moisés āārīdeapoeue āārīnerāde boanerā āārīma. īḡusā Marīp̄u doredeare Adán tarinūgāderosū iribirikererā, īḡusā ñerī iridea waja boanerā āārīma. Adán i ūmurē āārīp̄uroriḡu, Marīp̄u doredeare tarinūgāp̄uroridi āārīmi. Jesucristo gap̄u i ūmuḡuere aariḡu, Marīp̄u dorerire tarinūgābirip̄uroridi āārīmi.

¹⁵ Marī Adán tarinūgādeare, Marīp̄u marīrē maīḡu ōārō irideare masīa. Adán suḡuya waja merāta masaka āārīpererā boamurā dita āārīma. Marīp̄u gap̄u marīrē maīḡu, marīrē taubure Jesucristore iriudi āārīmi. Irasiriḡu Jesucristo suḡu āārīkereḡu, āārīpererāya āārīburire wajamarīrō boabosadi āārīmi. Irasiriḡu Marīp̄u Jesucristo merā marīrē wáro ōārī iridi āārīmi. ¹⁶ Adán Marīp̄u doredeare suñarō tarinūgāde waja merāta āārīpererā masaka waja opama. Marī wāri ñerī irikerep̄uru, Marīp̄u marīrē maīḡu, wajamarīrō Jesucristore iriudi āārīmi, marī ñerō iridea wajare taudoreḡu. Irasiriḡu Jesús merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmi. ¹⁷ Adán suḡu Marīp̄u doredeare tarinūgāde waja merāta marī āārīpererā boamurā dita āārā. Marīp̄u gap̄u marīrē b̄uro maīḡu Jesucristore iriudi āārīmi, marīrē

boabosadoregu. Irasirigu Jesucristo sugu marirē wajamarirō boabosadea merā Marīpu marirē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Īgū irasiridero nemorō Jesucristo merā Īgū irasū āri iārārē maama okari opamakū irīgukumi, Īgū turari merā Īgūyare iriburo, āriḡū.

¹⁸ Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā űērīrē iriwekabejama. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā dita āārīma. Jesucristo diayema irīgu marī űērī iridea waja boabosadea merā gapu Marīpu marirē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi, Īgū merā āārīnikōāburo, āriḡū. ¹⁹ Āsū āārā. Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā űērīrē irirā dita āārīma. Jesucristo Marīpu dorerire iridea merā āārīpererā Īgūrē ḇremurānorē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri iāmi.

²⁰ Marīpu Īgū dorerire pīdi āārīmī, marirē iri dorerire tarinugārīrē masīnemomakū iribu. Wāri űērī marī irikerepuru, Marīpu gapu marirē ḇuro maīgū, marī űērī iriro nemorō Jesucristo merā marirē oātariro iridi āārīmī. ²¹ Marī āārīpererā űērī iridea waja boamurā dita āārīunanerā āārībū. Irasū āārīkerepuru, Marīpu marirē maīgū, bopoñarī merā iāsīā, marī Opu Jesucristo boabosadea merā marirē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī, Īgū p̱uro perebiri okarire opadoregu.

6

Cristo merā oārō āārīrā, waja opamerā āārīrmarē gojadea

¹ Marīpu marirē bopoñamakū iārā, űnaāsū ārīrākuri? Marirē Īgū bopoñanemomakū iāḏuarā, űűērīrē irinemorākuri? ² Irasū neō āārībea. Marī Jesucristo marirē boabosadi merā boanerā irirosū āārā. Irasirirā, boanerā űērīrē neō irinemosasīmerā irirosū űērīrē irinemobirikōārō gāāmea. ³ M̱sā ire masīa. Marī deko merā wāīyesūrā, marī Jesucristoyarā āārīrē imubū. Marī Īgūyarā āārīsīā, Īgū boamakū, marīde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū. ⁴ Marī wāīyesūrā, Īgū boadero p̱uru yāasūmakū, marīde Īgū merā yāasūnerā irirosū waanerā āārībū. Marīpu űmugasigue āārīḡū Īgū turari merā Īgūrē masāgū, marīdere Īgū merā masānerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī, Īgū merā maama okarire opaburo, āriḡū.

⁵ Marī Cristoyarā āārīsīā, Īgū boaderosūta marīde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasirirā, Īgū boadigue masāderosūta marīde masārākoa. ⁶ Āsū masīa. Cristo curusague boamakū, marī űērī direta iririkunerā Īgū merā curusague boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasiro marī űērīrē űaribejari, marirē tarinugāmasībirikoa pama. ⁷ Masaka boadero p̱uru, Īgūsā űērī iririkurire neō irinemobirikuma.

⁸ Marī Cristo merā boanerā irirosū āārīrā: “Īgū merā oārō āārīnikōārākoa”, āri ḇremua. ⁹ Idere oārō masīa. Cristo boadero p̱uru, Marīpu Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. Irasirigu Cristo dupaturi neō boabirikumi pama. Boari neō dupaturi Īgūrē tarinugāmasībirikoa. ¹⁰ Īgū suñarōta boari merā marī űērī iridea wajare boa, wajaripeokōādi āārīmī. Īgū boadero p̱uru, Marīpu Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridero p̱uru, Marīpu gāāmerōsūta irigu Marīpu merā oārō āārīnikōāmi. ¹¹ Irasirirā m̱sā āsū āri ḡūñaka! “Gua Opu Jesucristo merā gua boanerā irirosū āārīsīā, gua űērīrē iriunaderosū irinemobirikoa”, āri ḡūñaka!

“Irasirirā Īgūyarā āārīsīā, Marīpu gāāmerōsūta iri, Īgū merā ōārō āārīnikōārā!” ārī gūñaka!

¹² Irasirirā musāya dupu boaburi dupu merā ñerīrē neō irinemobirikōāka, musā ñerīrē waribejari musārē tarinugābirikōāburo, ārīrā! ¹³ Musāya mojōrī, musā gūñarī, āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā ñerīrē iribirikōāka! Musā Cristo merā boanerā dupaturi okarā irirosū āārā. Irasirirā āsū gapu irika! Āārīpereri musāya dupugue āārīrē Marīpure wiaka, Īgū gāāmerōsūta ōārī direta irimurā! ¹⁴ Marī irire irasirimakū, marī ñerī iriduari marīrē tarinugāmasībirikoa. Marīpu marīrē: “Yu Moisére doreri pīdeare iribirimakū, musārē bēogura”, ārībemi. Āsū gapu marīrē yāmi. Īgū marīrē maīgū āārīsīā, marīrē iritamumi, Īgū doredeare iriburo, ārīgū.

Marī, Cristore moāboerā āārīrmarē gojadea

¹⁵ Marīpu marīrē maīmakū iārā: “Marī, Marīpu doreri pīdea merā āārībea. Irasirirā ñerīrē irirā!” ĵārīrī? Irire neō ārībirikōārā! ¹⁶ Musā ire ōārō masīa. Marī sugu dorerire irirā, Īgūyarā Īgūrē moāboerā āārīrākoa. Īgū marī opu āārīgukumi. Iri irirosūta marī ñerī iriduari, marī opu, marīrē doregu irirosū āārīrokoa. Irasirirā marī ñerī iririre pirimerā, Marīpu merā perebiri okari bokabirikoa. Īgū doreri gapure irirā Īgūrē moāboerā diayemarē irinīrākoa. ¹⁷⁻¹⁸ Iripoegue ñerī iridoreguyarā Īgūrē moāboerā irirosū musā ñerī iriduare irinerā āārībú. Marīpu musārē Īgūya buerire pémasīmakū iridero puru, Īgū doreri gapure musā ōārō irituyāa. Irasirirā ñerī iridoreguyarā Īgūrē moāboerā irirosū neō āārībea pama. Īgūrē wirinerā irirosū āārīrā, Marīpure moāboerā ñājānerā āārā, diayema gapure irimurā. Irasirirā irire gūñarā: “Mu guare irasiridea ōātaria”, ārī, usuyari sīka Īgūrē! ¹⁹ Yu ire musārē pémasīmakū gāāmegū, masaka Īgūsā gūñarī merā wererosū werea. Iripoegue āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā umuriku ñerī direta irinīkōānerā āārībú. Daporare āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, Īgūrē moāboerā diayema direta irimurā! Irasirirā Īgū gāāmerī direta iririkurākoa.

²⁰ Iripoegue musā ñerī iriduari direta irirā, Marīpure moāboerā Īgū gāāmerī direta iriro gāāmekoa, ārībirinerā āārībú. ²¹ Musā ñerīrē irasirirā, ĵñeeno ōārīrē bokari? Dapora musā ñerī iriunadeare gūñarā, buro guyasīrīa. Iri ñerīrē musā iridea waja perebiri peamegue waabokuyo. ²² Iripoegue marī ñerī direta iridoregure moāboerā irirosū āārīunanerā āārībú. Daporare Marīpu marīrē wiudero puru, Īgūrē moāboerā āārā. Irasirirā Īgū gāāmerīrē iriwāgārā, Īgū puro perebiri okarire opamurā āārā. ²³ Ñerī irirāno, Īgūsā ñerī iriri waja, perebiri peamegue waarire wajatarākuma. Marīpu, marī Opu Jesucristore buremurā gapure wajamarīrō Īgū puro perebiri okari opaburire sīgukumi.

7

Mojōsiarima keori merā weredea

¹ Yaarā, musā Marīpu Moisére doreri pīdeare ōārō masīa. Sugu masakū Īgū okarinārī direta iri dorerire irimasīmi. ² Marīpu doreri pīdea āsū ārā. Sugo nomeō igo mojōsiadero puru, igo marāpu okaripoere igo Īgū merā āārīnikōākumo. Īgū boamakū, igo marāpu dagu merā āārīdea perekoa. Gajigu merā mojōsiamasīkumo doja. ³ Igo marāpu okakerepuru gajigu merā marāpukugo, Īgū merā ñerō irigo Marīpu dorerire tarinugāgō irikumō. Igo marāpu boadero purugue dita gajigu merā marāpukumasīkumo. Irasirigo Īgū merā ñerō irigo meta irikumō. Marīpu dorerire tarinugābirikumō.

⁴ Yaarā, musāde āsūta āārā. Iripoegue Marīpu Moisére doreri pidea merā āārīnerā āārībú. Jesucristo boamakū, ĩgū merā boanerā irirosū āārīsīā, daporare iri doreri pidea merā āārībea. Jesucristo boa, masārī merā Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmī, ĩgū gāāmerīrē iriburo, ārīgū. ⁵ Iripoeguere marī ñerīrē ʘaribejari direta iriunanerā āārībú. Marīpu Moisére doreri pideare masidero pʘru, iri dorerire tarinugā, āārīpereri marīya dupuma merā ñerīrē ʘaribejanemonerā āārībú. Irasirirā perebiri peamegue waamurā dita āārīnerā āārībú. ⁶ Daporare pama marī Cristo merā boanerā irirosū āārīsīā, Marīpu Moisére doreri pidea merā āārībea. Irire tariwerenerāgue āārā. Irasirigu Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā marīrē maama okarire opamakū yāmi, ĩgū gāāmerīrē iridoregu.

Marīrē ñerī irimakū iriri marīguere āārīrīmarē weredea

⁷ Irasirirā, Marīpu Moisére doreri pideare: “Ñegorāa”, ¿ārīrākuri? Neō irasū ārībirikōārā! Irita yu ñerī iririkarire masīmakū iribu. Iri doreri pidea āsū ārā. “Gajerāyare buro ʘaribejahirikōāka!” Irasirigu, iri doreri marīmakū, yu gajerāyare ʘaribejarire masībiri bokuyo. ⁸ Iri doreri: “Āsū iribirikōāka!” ārīdeare masidero pʘru, iri yure āārīpereri ñerīrē ʘaribejamakū iribu. Iri doreri marīmakū: “Irire tarinugāgū irikoa”, ārīmasībiri bokuyo. ⁹ Yu iri dorerire masīburi dupuyuro: “Yu, Marīpu merā ōārō āārīkōāgū irikoa”, ārī gūñadibu. Iri dorerire masidero pʘru, irire tarinugāgū: “Ñerō irigu irikoa, Marīpu merā ōārō āārībirikoa”, ārī masibu pama. ¹⁰ Marī iri dorerire irirā, Marīpu merā ōārō āārīkōābokoa. Yu gapu irire iripeomasībirisīā, ñerī iridea waja, waja opagu, perebiri peamegue waabodi dujabu. ¹¹ “Marīpu dorerire irigu, ĩgū merā ōārō āārīkōāgū irikoa”, ārī gūñakerepʘru, yu ñerī ʘaribejari, yure Marīpu dorerire tarinugāmakū iribu. Irasirigu iri dorerire tarinugāsīā, ñerī iridea waja, waja opagu peamegue waabodi dujabu.

¹² Irasū āārīkerepʘru, Marīpu Moisére doreri pidea ōārī āārā. Diayema doreri āārā. Marīpu irire pídi āārīmī marīrē iritamubu. ¹³ Iro tamerārē Marīpu doreri ōārī āārīkerero, ¿marīrē peamegue waabonerā dujamakū irikuri? Neō irasū āārībirikoa. Marī ñerī iriri gapu marīrē peamegue waabonerā dujamakū iribu. Irasiriro Marīpu ĩgū ōārī doreri pidea merā marī ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārī masīsua.

¹⁴ Ire masīa marī. Marīpu ĩgū dorerire Ōāgū deyomarīgū merā Moisére pídi āārīmī. Irasiriro ōārī dita āārā. Marī gapu marī ñerīrē ʘaribejari merā ñerī iridoregure duasūnerā irirosū āārā. Irasirirā ñerīrē iririkarā āārā. ¹⁵ Ōārīrē iriduakererā, iribea. Ñerīrē iriduabirikererā, irinikōāa. Marī irasiririre pémasībea. ¹⁶ “Ñerīrē iriduabirikoa”, ārīkererā, irikōāa. Irasirikererā: “Ñerīrē iriduabirikoa”, ārīrā, Marīpu dorerire: “Ōārī āārā”, ārī masīa. ¹⁷ “Marī ñerīrē dupaturi iribea pama”, ārīkererā, ñerīrē irirā, marī basi meta irire yāa. Marīguere ñerī āārīrī gapu marīrē irire irimakū yāa. ¹⁸ Marī ñerīrē ʘaribejari merā ñerī direta irirā yāa. Irasirirā: “Marīguere ōārī máa”, ārī masīa. Marī ōārīrē iriduakererā, bokatūubea. ¹⁹ Marī ōārī iriduakererā, iribea. Ñerī iriduabirikererā, iri gapure yāa. ²⁰ Irasirirā marī basi: “Ñerīrē dupaturi iribirikoa”, ārīkererā, irikōāa doja. Marīguere ñerī āārīrī gapu marīrē irire irimakū yāa.

²¹ Irasiriro āsū waāa marīrē. Ōārīrē marī iriduakerepʘru, marīguere ñerī āārīrī marīrē ñerī direta irimakū yāa. ²² Marī basi marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iriduakoa”, ārī gūñāa. ²³ Iri dorerire iriduakerepʘru, marī ñerī

iriduarī gapu marī gūñarīgue ðārī iriduarire tarinugāa. Irasirirā marī basi iri ñerī iriduarire tarinugāmasībea.

²⁴ Marī basi ñerī iriduarire tarinugāmasīmerā, burō bujawereri merā: “¿Noā marīrē ñerī iridea wajare taugakurī, Marīpu merā ðārō āārīburo, ārīgū?” ārī gūñāa. ²⁵ Marīpu dita Jesucristo marī Opu merā marīrē taumasīmi. Irasirirā Marīpūre: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa. Irasirirā marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iridhakoā”, ārī gūñāa. “Gua Opu āārā mu”, ārā īgūrē. Marī irasū ārīkererupu, marī ñerīrē uaribejari, marīrē ñerīrē iridoregu irirosū āārīkōāa dapa.

8

Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā ðārō āārīrīmarē gojadea

¹ Dapora Marīpu marīrē Jesucristoyarārē ñerīrē uaribejarire piri, Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirārē: “Wajamoāgura”, ārīrīno neō máa. ² Ōāgū deyomarīgū, marī Jesucristoyarā īgū dorerosū irimakū, marī ñerī iririkarire pirimakū yāmi. Irasirīgu marīrē, perebiri peamegue waabonerārē Marīpu merā ðārō āārīmakū yāmi. ³ Marī ñerī iriri direta uaribejasīā, Marīpu Moisés doreri pīdeare neō iripeomasībirinerā āārībū. Irasirīgu Marīpu gapu īgū magūrē iriudi āārīmī, marī ñerī iridea wajare boa, wajaribosadoregu. Īgū ñerīrē iribirikeregu, marī ñerī iridea waja, waja oparā irirosū dupakūgu, marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerī iridea waja oparire wajarīgu. ⁴ Marīpu, marīrē īgū dorerire iriburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. Irasirirā marī ñerī iririre uaribejabea. Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirā yāa.

⁵ Ñerī iririre uaribejarā, iri direta gūña, iridhama. Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirā gapu, īgū gāāmerī direta gūña, iridhama. ⁶ Ñerī direta gūña, iriduarā, perebiri peamegue waarākuma. Ōāgū deyomarīgū gāāmerī direta gūña, iriduarā gapu Marīpu merā perebiri okari oparākuma. Irasirirā siuñajārī merā āārīrākuma. ⁷ Ñerī direta gūña, iriduarā, Marīpūre iaturirā āārīma. Īgū dorerire iridhabori, irire neō irimasībema. ⁸ Irasirirā ñerī iriri direta uaribejarā, Marīpūre usuyamakū irimasībema.

⁹ Musā gapu ñerī iriri direta uaribejabea. Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīmi. Irasirirā Īgū turari merā Īgū dorerosū yāa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, Cristoyarā āārībema. ¹⁰ Marī ñerō iridea waja marīya dupu boaburi dupu āārīkererupu, Cristo marīguere āārīmakū, Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iāmi. Irasiriro marīya dupu boakererupu, marīya yuñupūrā umugasigue okanīkōārokoa. ¹¹ Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā Jesucristore boadiguere masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmakū, Marīpu Jesucristore masūdita marīya dupu boadero puṛu, marīdere masū, maama okari opamakū irīgukumi.

¹² Yaarā: “Marīpu marīrē irasūta irīgukumi”, ārī masīrā, ñerī iririre uaribejabirikōārā! ¹³ Ñerī iriri direta uaribejarā, perebiri peamegue waarākoa. Ōāgū deyomarīgū turari merā marī ñerīrē uaribejarire pirirā, Marīpu merā perebiri okarire oparākoa.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirāno, Marīpu pūrā āārīma. ¹⁵ Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Īgū marīrē Marīpu pūrā āārīmakū yāmi. Īgū merā Marīpu marīrē wajamoāburire güiderosū dupaturi güibeā.

Irasirirā ĭgū iritamurī merā gūiro marīrō Marīpure: “Yupū”, āri masīa. ¹⁶ Ōāgū deyomarīgū marī gūñarīgue marīrē: “Diayeta Marīpu pūrā āārā”, āri masīmakū yāmi. ¹⁷ Irasirirā marī ĭgū pūrā āārīsīā: “Āārīpererire yu pūrārē sīgura”, ārideare Cristo merā irire oparākoa. Marī Cristoyarā āārīsīā, ĭgū i ūmugue ñerō tariderosū marīde ñerō tarikererā, purugue ūmugasigue ĭgū āārīrōsūta ĭgū merā ōārō āārīrākoa.

¹⁸ Dapora marī i ūmugue ñerō tarikererā, purugue ūmugasigue Marīpu marīrē ōārī sīburi gūñarā: “Buro ñerō taribea”, āri masīa. ¹⁹ Suna Marīpu marīrē: “Īsā yu pūrā āārīma”, āri, ōārīrē sīgukumi. ĭgū marīrē sīburi āārīpereri ĭgū i ūmama iridea, masaka gajinorē buro ĭaduarā irirosū yūro yāa.

²⁰ Iripoegue Adán ñerīrē iripuroridea waja i ūmama poyakōādero āārībū. Iri gāāmerō poyabiridero āārībū. Marīpu dorederosū poyadero āārībū. Irasirikeregu, purugue ōārī gorawayugukumi. ²¹ Irasirigu Marīpu, i ūmama boapereburi āārīkerepuru, marīrē ĭgū pūrārē ōārā gorawayurosū, i ūmama āārīpererire ōārī dita gorawayugukumi doja. ²² Ire marī masīa. Adán ñerīrē iripuroridero puru, daporaguedere āārīpereri i ūmama Marīpu iridea, nomeō majīgū nijīwāgūgō pūrīsūrōsū āārā. ²³ I ĭgū iridea irirosūta marīde poyari merā āārā. Marī ĭgūyarā āārīnugāmakū, Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi āārīmī. Daporare buro ñerō tarikererā, purugue ĭgū marīrē: “Yu pūrā āārīma”, āri, boabiri dupure maama dupure sīburi usyari merā yūa. ²⁴ “Marīpu marīrē: ‘Taugura’, ārīderosūta taugukumi”, āri yūmasīa. ĭgū marīrē taudero puru, marī irire yūderosū neō yūnemobirikoa. ²⁵ Marī gajinorē ĭābirikererā gūñaturari merā: “Īārākoa”, āri yūrosū, Marīpu purugue ĭgū marīrē tauburi gūñaturari merā yūro gāāmea.

²⁶ Marī Marīpure: “¿Naásū sērērō gāāmerī?” āri masībirimakū, Ōāgū deyomarīgū marīrē iritamami. Irasirigu, marī Marīpure keoro sērēmasībirimakū, Ōāgū deyomarīgū marīya āārīburi Marīpure ōārō sērēbosami. Masaka werenírōsū sērēbemi. Marīrē buro bopoñarī merā, ōārō masīrī merā sērēbosami. ²⁷ Marīpu gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū marī ĭgūyarā āārīburi sērēbosami. Irasirigu Marīpu, āārīpereri marī gūñarīrē masīpeogu, Ōāgū deyomarīgū marīrē sērēbosaridere ōārō masīmi.

Jesucristo turari merā ñerīrē tarinugāmasīa, āri gojadea

²⁸ Idere marī masīa. Marīpu ĭgū gāāmederosūta marīrē beyedi āārīmī. Irasirigu āārīpereri marīrē ĭgūrē maīrārē waaburire āmumi ōārī direta iribu. ²⁹ Neōgoragueta Marīpu marīrē ĭgūyarā āārīmurārē masīsiadi āārīmī. Marī neō deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi āārīmī, marīrē ĭgū magū irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirigu ĭgū magū marī tīgū āārīmī. Marī ĭgū pagupūrā wārā āārā. ³⁰ Neōgoragueta Marīpu ĭgūyarā āārīmurārē: “Yu pūrā āārīma”, āri beyesiadi āārīmī. Irasirigu marīrē ĭgū beyenerārē Jesúre buremunugādoregu siu: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĭāmi. ĭgū marīrē irasū āri ĭārārē ūmugasigue ĭgū āārīrōsūta ĭgū merā ōārō āārīmakū irigukumi.

³¹ Marī irire masīrā, ¿naásū ārīrī? Āsū ārā. Marīpu marīrē iritamamakū, gajerā marīrē ĭaturikererā, neō poyanorēmasībema. ³² Marīpu marī ñerī iridea waja boabosabure ĭgū magū Jesucristore iriudi āārīmī. “Yu magūrē maīsīā, iriubea”, ārībiriidi āārīmī. Irasirigu ĭgū magūrē iriudi āārīsīā, āārīpereri marīya āārīburi ōārī direta sīgukumi. ³³ Marīpu marīrē ĭgū beyenerārē: “Ōārā,

waja opamerā āārīma”, āri īāmakū, gajerā marīrē: “Nērā āārīma”, neō āri weresāmasībema.

³⁴ Cristo marī űērī iridea wajare boabosa, masā, āmugasigue mūrīadi āārīmī. Irasirigū Marīpu diaye gapu doami. Marīya āārīburire sērēbosanīkōāmi. Irasirirā gajerā Marīpure marīrē: “Īsā űērī iridea waja īgūsārē wajamoāka!” neō ārīmasībema. ³⁵ Cristo marīrē būro maīmākū, gajerā īgūrē: “Neō maīnemobirikōāka īgūsārē!” ārīmasībirikuma. Marī űērō tarikerepu, marī diasaro pēñakerepu, gajerā marīrē űērō irikerepu, marī űaboakerepu, surī marīrā āārīkerepu, goero marīrē āārīkerepu, gajerā marīrē wējēkerepu, Cristo marīrē maīgū marī merā āārīnīkōāmi. Īgū marīrē maīrē neō piribirikumī. ³⁶ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue marī waaburire āsū āri gojasūdero āārībū:

Gua mūyarā āārīrī waja gajerā guare āmūrikū wējēduanīkōāma. Ovejare wējēmūrā wējērōgue āārā irirosū guare yāma, āri gojasūdero āārībū.*

³⁷ Marī gapu űērō tarikererā, Cristo marīrē maīgū iritamurī merā, marī āārīpereri űērīrē tarinūgāa. Irasirirā īgū merāta gūñaturanemoa. ³⁸ Irasirigū ire ōārō masīa. Marīpu marīrē būro maīmī. Marī Opure Jesucristore iriugu, īgū marīrē maīrē masīmakū iridī āārīmī. Marī boamakū, o marī yoiripoe okamakū, marīrē maīgū marī merā āārīnīkōāmi. Marīpure wereboerā, masaka oparā, wātēa oparāde Marīpure marīrē maīrē pirimakū irimasībema. Marīrē gajino irimakū, Marīpu marīrē maīgū marī merā āārīmī. Daporama āārīrī, purūma āārīburide Marīpure marīrē maīrē pirimakū irimasībirikoa. ³⁹ Marī űmarōgue waamakū, o űkūārōgue waamakū, marīrē maīgū marī merā āārīmī. Gajinōde Marīpu iridea āārā. Irasiriro iride īgūrē marīrē maīrē pirimakū irimasībea. Marīrē marī Opū Jesucristoyarāre īgū maīrī neō perebirīkoa.

9

Israel bumarā Marīpu beyenerā āārīma, āri gojadea

¹ Ū, Cristore būremugū āārīgū, diayeta werea mūsārē. Ārīgatobea. Ōāgū deyomarīgūde yu merā āārīgū, yu āārīrē: “Diayeta āārā”, āri masīmakū yāmi. ² Yaarā Israel bumarā Cristore būremubirimakū īāgū, būro būjawereri merā gūñarikua. ³ Īgūsā īgūrē būremumakū gāāmegū, yu gapu gorawayuduāāa: “Perebiri peawegue wajamoāsūbokuma”, ārīgū. Ū Īgūsārē irasiribosagu Cristore dukawarinūgājagu, īgūrē neō dupaturi īānemobiribokoa. ⁴ Īgūsā, Israel parāmerā āārīturiarā āārīma. Marīpu Īgūsārē: “Ū pūrā āārā”, āridī āārīmī. Īgū gosewasiriri merā īgūsā watope āārīdī āārīmī. Īgūsārē: “Ū, mūsā Opū āārā. Mūsā, yaarā āārā”, āridī āārīmī. Īgūsārē Īgū dorerire masīburo, ārīgū, Moisére irire pīdī āārīmī. “Yaa wiigue yure būremūrā, āsū irika!” āri pīdī āārīmī. “Mūsā parāmerā āārīturiarāre ōārō iritamugura”, āridī āārīmī. ⁵ Israel pūrā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora, gua űekūsāmarā āārīnerā āārīmā. Cristode marī irirosū dupukūgu deyoagu īgūsā parāmi āārīturiagu, Israel bumata āarīdī āārīmī. Īgū āārīpererā, āārīpereri Opū āārīmī. Irasirirā īgūrē: “Ōātaria mu”, āri, űsuyari sīnīrā! Irasūta irirā!

⁶ Israel bumarā āārīpererā diayeta Marīpuyarāgora āārībema. Irasirigū Marīpu Israel bumarāre: “Yaarāre āsū irigura”, ārideare īgūsārē āārīpererāre iribirimakū īāgū: “Marīpu īgū ārīderosūta iribemī”, āri gūñabea yu. ⁷ Israel bumarā, īgūsā űekū Abraham parāmerā āārīturiarā āārīkerepu, Marīpu

Īgūsārē āārīpererārē: “Diayeta yu pūrā āārīma”, āārī īābemi. Irasirigu Abrahārē: “Mu magū Isaac parāmerā āārīturiarā dita diayeta mu parāmerā āārīturiarā āārīrākuma”, āārīdi āārīmi. ⁸⁻⁹ Marīpu Abrahārē Īgū magū Isaac deyoaburire weregu, āsū āārīdi āārīmi: “Gaji bojori ipapoeta aarigura doja. Iripoeta mu marāpo Sara majīgūrē pūrākugokumo”, āārīdi āārīmi. Irasirigu Marīpu ārīderosūta Abraham magū deyoadi āārīmi. Irasirirā marī ire masīa. Abraham parāmerā deyoaturīawāgārā āārīpererā Marīpu pūrā āārībema. Marīpu ārīdeare būremurā dita diayeta Abraham parāmerā āārīturiarā, Marīpu pūrā āārīma.

¹⁰ Gaji āsū āārā. Isaac, Rebeca merā marāpokūdero puḡu, igo ūma pērāgue pūrākudeo āārīmó. Īgūsā pagu Isaac, gua űekū āārīdi āārīmi. ¹¹⁻¹³ Īgū pūrā deyoaburi dupuyuro, Īgūsā ōārīrē, o űerīrē iriburi dupuyuro Marīpu Īgūsā pago āārībore āsū āārīdi āārīmi: “Īgū tīgū Īgū pagumārē moāboegukumi”, āārīdi āārīmi. Īgū igore irire ārīderosūta Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū āārī gojasūdero āārībú: “Jacore beyebu. Esau gapure beyebiribu”, āārī gojasūdero āārībú. Irasirigu Marīpu Jacore beyederosūta Īgūyarā āārīmurārē beyegu, Īgūsā gajino iriburi dupuyuro Īgū gāāmederosūta Īgūsārē: “Yaarā āārīma”, āārīdi āārīmi.

¹⁴ Irire pérā, űnaāsū gapu āārīrākuri marī? “Sugu gajino iriburi dupuyuro Marīpu Īgūrē beyegu, diaye iribemi”, űārīrākuri? Irasū āārībirikōārā! Marīpu diayeta irigu āārīmi. ¹⁵ Iripoegue Marīpu Moisédere āsū āārīdi āārīmi: “Yu bopoñarī merā īaduārārē bopoñarī merā īāgura. Yu maīrī merā īaduārārē maīgura”, āārīdi āārīmi. ¹⁶ Irasirirā ire masīa. Marīpu, Īgū bopoñaduārārē bopoñarī merā īāmi. Masaka Īgūrē bopoñadoremakū meta, Īgūsā ōārō irimakū meta Īgūsārē bopoñarī merā īāmi. ¹⁷ Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū āārīdi āārīmi Egipto marā opuḡe, faraōrē: “Yu gāāmerōsūta mūrē Egipto marā opu āārībure píbu, mu merā yu turarire āārīpererārē īmubu. āārīperero marārē, yu turagu āārīrīrē masīdoregu, irasiribu”, āārīdi āārīmi. ¹⁸ Irasirigu Īgū bopoñaduārārē bopoñarī merā īāmi. Īgū dorerire pēduamerārē nemorō pēduabirimakū yāmi.

¹⁹ Yu irasū āārīrē pérā, muḡā āsū āārībokoa: “Marīpu Īgū basita masakare Īgū dorerire pēduabirimakū irikeregu, űnasirigu Īgūsārē wajamoāgukuri? űNasirisīā, Īgū gāāmerō irasiririre kāmumamasībokuri marī?” āārī pūrīwisi sērēñabokoa. ²⁰ Irire irasū āārībirikōāka! Marī masaka ubu āārīrā, Marīpu irinerā āārā. Irasirirā Īgūrē: “űNasirigu yure irasū yāri mu?” āārī pūrīwisi sērēñamasībea. Diarisoro irisoro weagore: “űNasirigo yure irasū yāri mu?” āārīberosūta marīde Marīpūre irasū ārīmasībea. ²¹ Sorori weago diari merā igo iriduaro irikumo. Irasirigo ōārī soro iriduago, ōārī soro irikumo. Iri diari merā ubu āārīrī soroderē iriduago, ubu āārīrī soro irikumo. Igo diari merā irirosūta Marīpude masakare Īgū iriduarosūta yāmi.

²² Marīpu peamegue Īgū bēomurārē, Īgūsārē Īgū turari merā būro wājamoāburire masīdoregu, Īgūsā űerō iririre gūñatura, mumurō marīrō Īgūsārē wājamoābemi. ²³ Marī Īgū bopoñarī merā īārā gapure Īgū ōātarigu āārīrīrē masīburo, āārīgū, Īgūsārē irasirigu yāmi. Neōgoragueta marīrē ūmugasigue Īgū āārīrōsūta Īgū merā ōārō āārīmurārē beyedi āārīmi. ²⁴ Marīrē beyegu, surāyeri judío masaka watepague āārīrārē, gajerā judío masaka āārīmerā watepague āārīrādere beyedi āārīmi, Īgūyarā āārīburo, āārīgū. ²⁵ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue Īgūya kerere weredupuyudi Oseas, judío masaka āārīmerāyamarē āsū āārī gojadi āārīmi:

Marīpu āsū ārīmi: “Yaarā āārībirinerārē: ‘Yaarā āārīma’, ārīgukoa. Yū maībirinerārē: ‘Yū maīrā āārīma’, ārīgukoa”, ārīmi.

26 Marīpu: “Mūsā, yaarā meta āārā”, ārīdea nikū marārē: “Yū okanīgū pūrāta āārā”, ārīsūrākuma, ārī gojadi āārīmi.✧

27-28 Isaiās, Israel bumarā gapure āsū ārī gojadi āārīmi: “Marī Opū Īgū ārīderosūta i ūmū marārē mumurō merā diayeta wajamoōgukumi. Irasirirā Israel bumarā wādiyama ĩmpayeri irirosū wārā āārīkererā, mērāgā tausūrākuma”, ārī gojadi āārīmi. 29 Īgūta idere ārī gojadi āārīmi doja: Marī Opū āārīpererā nemorō turagu, marī űnekūsāmarā āārīturiarārē mērāgārē taubirimakū, marī judio masaka āārīpererā bēosūbonerā āārībū. Sodomā marārē, Gomorra marārē bēoderosūta marīdere bēobodi āārīmi, ārī gojadi āārīmi.✧

Judío masaka Jesucristoya kerere b̄remubiridea

30 Irire pérā, űnaāsū ārīrākuri? Āsū āārā. Judío masaka āārīmerā Marīpu merā Īgūsā ōārō āārīburire āmabirikererā, Īgūsā Jesucristore b̄remurī merā irire bokama. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāmi. 31 Judío masaka gapu: “Marīpu Moisére doreri pīdeare marī irimakū, marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāgukumi”, ārī gūñadima. Irasū ārī gūñakererā, iri dorerire iripeomasībirisā, Marīpu merā ōārō āārībema. 32 űNasirirā Marīpu merā ōārō āārīberi? Jesucristore b̄remurō marīrō Īgūsā basi Marīpu Moisére doreri pīdeare iridea merā gapu, Marīpu merā ōārō āārīduadima. Irasirirā Cristore Marīpu iriudire b̄remumerā, Marīpu p̄rogue neō waabirikuma. Īgūsā ūtāye, maa deko pīadeayegue gubu t̄ameémejānerā irirosū āārīrākuma. 33 Marīpuya werenīrī gojadesa p̄gue Marīpu Īgū magārē iriburire āsū ārī gojasūdero āārībū:

Sugu yū iriubure ūtāye irirosū āārīgūrē Jerusalēgue pīgura. Īgūrē b̄remumerā, iri yegue gubu t̄ameémejārā irirosū āārīrākuma. Irasirirā yū p̄rogue neō ejabirikuma. Īgūrē b̄remurā gapu: “Īgūrē ubugorata b̄remukubū”, ārībirikuma. Yū p̄ro ejarākuma, ārī gojasūdero āārībū.✧

10

1 Yaarā, yū Israel bumarārē Marīpu Īgū tauburire b̄ro gāāmea. Irasirigu Īgūrē Īgūsāya āārīburire b̄ro sērēbosāa. 2 Diayeta Īgūsā Marīpu gāāmerīrē b̄ro iriduakererā, Īgū gāāmerīrē ōārō pémasībema. 3 Marīpu marīrē Jesucristore b̄remurī merā: “Ōārā āārīma”, ārī ĩārīrē masībema. Irasirirā Īgūsā basi ōārīrē iriduakererā, Marīpu Jesucristore b̄remudoregu iriudire b̄remubema. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩābemi. 4 Cristo āārīpereri Marīpu Moisére doreri pīdeare iripeodi āārīmi. Irasirigu Marīpu āārīpererā Cristore b̄remurānorē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi.

5 Moisés āsū ārī gojadi āārīmi: “Marī, Marīpu dorerire āārīpereri iripeomakū, Marīpu marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma, yū merā ōārō āārīrākuma’, ārī ĩāgukumi”, ārī gojadi āārīmi. 6 Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩārī gapu āsū āārā. Marī Cristore b̄remumakū, Marīpu marīrē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāgukumi. Irasirirā āsū ārī gūñabirikōāka: “űNoā Cristore ūmugasigūe āārīgūrē āidijugukuri marīrē taudoregu?” ārī

gũñabirikõaka! Cristo i ãmũguere marĩrẽ taugu ejasiadi ããrĩmĩ. ⁷ Irasirirã doja: “¿Noã, boanerã ããrĩrõgue ãkũãrĩ gobegue dijagukuri Cristore siu marĩribu?” ãrĩ gũñabirikõaka! Marĩ basi irire irimasĩña máa. Ìgũ boa, masã, marĩyasiadi ããrĩmĩ. ⁸ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpũya kerere musã pésiãa. Irire musãya disi merã werenía. Musãya gũñarĩgue: ‘Diayeta ããrã iri’, ãrĩ gũñãa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irire, marĩrẽ Jesucristo tauri kerere diayeta bũremua. Irasirirã masakare irireta werea. ⁹ Irasirirã marĩya disi merã: “Jesús, yũ Opũ ããrĩmĩ”, ãrĩ werenĩmakũ, marĩya gũñarĩgue: “Ìgũ boadero pũrũ, Marĩpũ Ìgũrẽ masũdi ããrĩmĩ”, ãrĩ bũremumakũ, Marĩpũ marĩrẽ perebiri peamegue waabonerãrẽ taugakumi, Ìgũ merã õãrõ ããrĩnĩkõãburo, ãrĩgũ. ¹⁰ Marĩpũ, marĩ Jesucristo bũremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ Ìãmi. Marĩ gajerãrẽ: “Jesucristo yũre taugu ããrĩmĩ, Ìgũrẽ bũremua”, ãrĩ weremakũ, marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ Ìgũ taumurã ããrĩmakũ yãmi.

¹¹ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Neõ sugu Ìgũrẽ bũremugũ: ‘Ìgũrẽ ubugorata bũremukubũ’, ãrĩbirikumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ¹² Marĩpũ, ããrĩpererã Opũ ããrĩmĩ. Irasirĩgu judío masakare, judío masaka ããrĩmerãdere sũrosũta Ìãmi. Irasirĩgu ããrĩpererãrẽ Ìgũrẽ bũremurĩ merã sãrãrãrẽ õãrĩrẽ wãri sũgukumi. ¹³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Yũ Opũ, yũ ñerõ irideare yũre kãtika!’ ãrĩ sãrãrãno tausũrãkuma. Peamegue wajamoãũbirikuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ¹⁴ Irasũ ããrĩkerepũrũ, marĩ Opũre: “Diayeta marĩrẽ taugu ããrĩmĩ”, ãrĩ bũremumerã, Ìgũrẽ sãrãmasĩbema. Ìgũya tauri kerere pãmerã, Ìgũrẽ bũremumasĩbema. Ìgũya kerere Ìgũsãrẽ weregu marĩmakũ, irire masĩbirikuma. ¹⁵ Marĩpũ Ìgũya kerere weremurãrẽ iriubirimakũ, irire wererã waabirikuma. Ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpũya õãrĩ kerere, Ìgũ merã õãrõ siuñajãrĩ opari kerere wererã ejamakũ Ìãrã, marĩ bũro usũyãa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

¹⁶ Iri Marĩpũ masakare tauri kere ããrĩkerepũrũ, wãrã pãduabema. Isaías ãsũta ãrĩ gojadi ããrĩmĩ: “Gũa Opũ, Ìgũsã gũa wererire pãduabema”, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ. ¹⁷ Irasirirã Cristoya kerere weremakũ pãduripĩrã, Ìgũrẽ bũremurãkuma.

¹⁸ Irasirĩgu ire sãrãñaduakoa musãrẽ. ¿Israel bumarã iri kerere pãbiriyuri? Pãnerã ããrĩmã. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũguedere irasũta ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpũyare wererimasã ããrĩpererogũ marãrẽ Ìgũya kerere wererã waama. Irasiriro Ìgũsã wereri i ãmũ ããrĩpererogũ seyakõãa, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹⁹ Dupaturi musãrẽ sãrãñaduakoa doja. ¿Israel bumarã pãkererã, õãrõ pãmasĩbiriyuri? Pãmasĩnerã ããrãdima. Yũ irire werenemogũ, Moisés ãrĩdeare werepũrorigura. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ:

Marĩpũ Ìsraël bumarãrẽ ãsũ ãrĩmĩ: “Ubu ããrĩrãrẽ, yaare pãmasĩmerãrẽ yaarã ããrĩmakũ irigura. Yũ irasirimakũ Ìãrã, musã gapũ Ìgũsãrẽ Ìãturĩrãkõa. Irasirĩgu musãrẽ Ìgũsã merã guamakũ irigukõa”, ãrĩmĩ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Moisés.*

²⁰ Pũrũ Isaíade: “Irasũ ãrĩbokõa”, ãrĩ, gũiri marĩrõ ãsũ ãrĩnemopeodi ããrĩmĩ: ãsũ ãrĩmĩ Marĩpũ: “Yũre ãmamerã gapũ yũre bokama. Irasirĩgu yũre masĩmerãrẽ yũre masĩmakũ iribu”, ãrĩmĩ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Isaías.*

Judío masaka aārīmerā Marīpuyarā aārībure weregu irasū ārī gojadi aārīmi.
 21 Israel bumarā gapure āsū ārī gojadi aārīmi: “Āsū ārīmi Marīpu: ‘Ūmariku yu merā oārō aārīduarā aarika!’ ārādibu Īgūsārē. ‘Īgūsā gapu yu dorerire tarinḡgārā, yure pēduabirima’, ārīmi”, ārī gojadi aārīmi Isaiās.

11

Marīpu Israel bumarārē beyedeamarē gojadea

1 Irasirigu musārē ire sērēñagura. ¿Marīpu Israel bumarārē: “Yaarā aārīma”, ārīdero puru, Īgūsārē béokōāyuri? Béobiridi aārīmi. Yude Israel bumu, Abraham parāmi aārīturiaguta Benjamīya bumu aārā. 2 Iripoegue Marīpu Israel bumarārē Īgūyarā aārīburo, ārīgā, beyedi aārīmi. Īgū irasū beyenerārē béobemi. Musā Marīpuya kerere weredupuyudi Elías Īgūrē: “Israel bumarā waja opama”, ārīdeare masikoa. Irire Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū ārī gojadi aārīmi: 3 “Yu Opu, Israel bumarā muya kerere weredupuyurimasārē wējēkōāma. Murē sīdea soepeore tuūmeédijukōāma. Irasirigu Īgūsā watope yu suguta murē bāremua. Yu irasū aārīmakū iārā, yudere wējēduama”, ārī gojadi aārīmi. 4 Īgū irasū aārīmakū pégu, Marīpu āsū ārī yuḡudi aārīmi: “Mu, suguta aārībea. Yaarā siete mil aārīma. Īgūsārē iritamubu. Irasirirā yure oārō bāremuma. Baal wāikugu keori weadeare neō bāremubema. Irasirigu murē wējēduarārē gūibirikōāka!” ārīdi aārīmi. 5 Elías aārīripoe Marīpu Īgū beyenerārē iritamuderosūta daporadere Israel bumarā watopere surāyeri Īgū beyenerārē iritamumi. Irasirirā Īgūrē bāremuma. Īgūsārē bopoñarī merā iāsīā, beyedi aārīmi. 6 Īgūsā iririkurire iāgū meta beyedi aārīmi. Īgūsārē bopoñagū beyedi aārīmi. Īgūsā oārō iriadero puru Īgūsārē beyegu, bopoñagū meta iribokumi. Īgūsā oārīrē iridea waja aārībokuyo.

7 Āsū aārā. Israel bumarā Īgūsā iriri merā, Marīpu Īgūsārē: “Oārā aārīma”, ārī iāmakū gāamekererā, Īgūsā Marīpu merā oārō aārībure neō bokabema. Irasirirā Marīpuyare neō pémasīmerā dujama. Marīpu beyenerā gapu Īgū merā oārō aārīma. 8 Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero aārībū: “Marīpu Īgūrē gāamemerārē Īgūyare pémasībirimakū yāmi. Irasirirā diayemarē pékererā, pémasībema. Īgū iririre iākererā, iāmasībema. Daporaguedere irasūta aārīnikōāma”, ārī gojasūdero aārībū.

9 Davide āsū ārīdi aārīmi Marīpure:

Israel bumarā bosenuī irirā ñerō yāma. Irasirigu, Īgūsā ñerīrē iriri merā Īgūsārē wajamoāsūmurā aārīmakū irika!

10 Īgūsārē pémasīmerā, koye iāmerā irirosū waamakū irika! Ūmariku nukūrī ūūmarā sūgū pūrīsūrā irirosū ñerō tarimakū irika! ārīdi aārīmi David Marīpure.⁴

Marīpu judío masaka aārīmerārē taugnkumi, ārī gojadea

11 Gaji musārē sērēñanemogura. ¿Judío masaka Jesucristore bāremubirimakū, Marīpu Īgūsārē béopeokōāyuri? Béopeobiridi aārīmi. Īgūsā Cristore irasū bāremubirimakū, daporare judío masaka aārīmerā gapu Marīpu taumurā aārīma. Īgūsārē Īgūyarā waamakū yāmi, judío masakade Īgūsārē iākū, Īgūsāde Cristore bāremuburo, ārīgū. 12 Judío masaka Cristore bāremubirisīā, Marīpu Īgūsārē: “Yu pūrārē oārī sīgura”, ārīdeare opabema. Irasirirā judío masaka aārīmerā gapu Cristore bāremurā, irire oparākuma.

Puru judío masaka Cristore buremumakū, āārīpererārē i ūmu marārē nemorō ōārō waarokoa.

13 Daporare musārē judío masaka āārīmerārē weregāra. Jesucristo yure musārē judío masaka āārīmerārē ĩgūya kerere weredoregu pīmi. Ire weregū, ubugora irigu meta yāa. 14 ĩgūyare weregū, gajipoe irigu surāyeri yaarārē judío masakare musārē ĩkūimākū iribokoa, ĩgūsāde Jesucristore buremuburo, ārīgū. ĩgūrē buremurā, tausūrākuma ĩgū merā ōārō āārīmurā.

15 Marīpu judío masakare Cristore buremumerārē béomakū, gajerā gapu ĩgū merā siuñajārī opama. Judío masakade ĩgūrē buremumakū, ōātarirokoo. ĩgūsā boanerāgue masānerā irirosū Marīpu merā perebiri okarire oparākuma.

16 Āsū āārā. Pā iriri merā suru iripuroridiru Marīpure sīmakū, āārīpereri iri pā iriri Marīpuya āārā. Yuku nugūrī Marīpuya āārīmakū, irigu dupuride ĩgūya āārā. Gua ñekū Abraham, irigu nugūrī irirosū āārīdi āārīmī. Marī Jesucristore buremurā Abraham parāmerā āārīturiarā āārā. Irasirigu Marīpu ĩgūrē: “Yaagu āārīmī”, ārī ĩāderosūta marīdere: “Yaarā āārīma”, ārī ĩāmi.

17 Judío masaka olivogu dupuri irirosū āārīma. ĩgūsā irasū āārīkerepuru, su dupurire ditibéoderosū Marīpu surāyeri ĩgūsārē béodi āārīmī. Puru iri dupuri āārīderore gajigu olivo makānūmuma dupurire puriñeātuadoregu, wi-iri, puuñeātuerosū iridi āārīmī. Irasiriderosū musārē judío masaka āārīmerārē ĩgūyarā ñajāmakū iridi āārīmī. Irasirirā musā judío masaka āārībirikererā, āārīpereri Marīpu Abraham parāmerā āārīturiarārē ōārīrē sīgura, ārīdeare musāde ñeānerā āārībū. 18 Musārē ĩgū irasirīmakū: “Gua judío masaka nemorō ōārā āārā”, ārī gūñabirikōāka! Ire gūñaka! Judío masaka olivogu Marīpu otedi irirosū āārīma. Musā gapu iriguġue ĩgū āitūdea dupuri irirosū āārā. Irasirigu judío masaka merā musārē iritamumi. Musā merā meta ĩgūsārē iritamumi.

19 Musā judío masaka āārīmerā gapu āsū ārībokoa: “Surāyeri judío masakare, olivogu dupurire ditibéoderosū Marīpu ĩgūsārē béodi āārīmī. Irasū béogu, gajī dupurire iriguġue ĩgū āitūderosū marīrē pídi āārīmī, ĩgūyarā āārīmurārē”, ārībokoa musā. 20 Irasūta āārā. ĩgūsā Jesucristore buremubirideja waja Marīpu ĩgūsārē béodi āārīmī. Irasirigu musādere Cristore buremubirimakū, ĩgūyarā āārīmakū iribiribodi āārīmī. Irasirirā: “Gua judío masaka nemorō ōārā āārā”, ārī gūñabirikōāka musā! Irasū ārīmerāta Marīpure ōārō goepeyari merā buremuka!

21 Purorima dupuri irirosū judío masaka Marīpuyarā āārīpurorinerā āārīmā. Musā gapu ĩgūsā puru ĩgūyarā waanerā āārībū. Irasirigu Marīpu ĩgūyarā āārīpurorinerā ĩgūrē buremubirimakū, ĩgūsārē béodi āārīmī. Musā ĩgūrē buremubirimakū, ĩgūsārē béoderosūta musādere béogukumi. 22 Marīpu ōārō irigu hoboñarīrē, ĩgū turari merā wajamoārīrē pémasīka! ĩgūrē buremumerārē wajamoāgukumi. Irasirikeregu, musā piriro marīrō ĩgūrē buremunīmakū, musārē ōārō irigukumi. ĩgūrē buremubirimakū, ñerī dupurire ĩgū ditibéoderosūta musādere béogukumi. 23 Judío masaka ĩgū béosūnerā Jesucristore buremumakū, ĩgūsārē yuku dupurire ditibéodeare dupaturi iriguġueta āitūro irirosū irigukumi, ĩgūyarā ñajāmakū irigu. ĩgū sugata ĩgū turari merā irire irimasīmi. 24 Musā judío masaka āārīmerā olivo makānūmuma dupuri irirosū āārā. Judío masaka gapu ĩgū beyepurorinerā āārīmā. Olivogu Marīpu otedi irirosū āārīma. Musā iriguġue ĩgū āitūdea dupuri irirosū āārā. Irasirigu Marīpu musārē ĩgūyarā ñajāmakū iridi āārīmī. Musārē irasirikeregu, judío masakare ĩgū beyepurorinerā gapure musā nemorō ĩgūyarā dupaturi ñajāmakū irimasīmi.

Purugue Israel bumarārē Marīpu taugukumi, ārī gojadea

²⁵ Yaarā, masaka iripoegue masībirideare, Marīpu Īgū gūñaderosūta iriburire weregura māsārē: “Gua judío masaka nemorō masīpeokōāa”, ārī gūñabirikōāburo, ārīgū. Wārā judío masaka Marīpuyare pēmasīturabema dapa. Marīpu judío masaka āārīmerārē: “Buremurākuma”, āārīnerākuta Cristore buremudero puru, judío masakade buremurākuma. ²⁶ Īgūsā irasū buremumakū, āārīpererā Israel bumarārē Marīpu Īgūsā peamegue waabonerārē taugukumi. Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Jerusalēgue, Sión wāīkuri makāgue, judío masakaya makāgue Īgūsārē taubu aarigukumi. Īgūsārē Jacob parāmerā āārīturīarārē Īgūsā ñerīrē béogukumi.✧

²⁷ Marīpu āsū ārīmi: “Īgūsārē ñerīrē béogu, yu Īgūsārē ārīdeare irigukoa”, ārī gojasūdero āārībú.✧

²⁸ Inuguerē wārā judío masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marīpure iāturirā āārīma. Īgūsā irasū āārīmakū, māsā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremunugābu. Irasirigu Marīpu judío masaka ñekūsāmarā Īgū beyenerā Īgūsā āārīmakū, Īgūsārē āārīturīarādere maīmi. ²⁹ “Īgūsārē ōārīrē sīgura”, ārī gūñadeare gorawayubemi. Īgū ārīderosūta Īgū beyenerārē ōārīrē diayeta sīgukumi. ³⁰ Iripoeguere māsāde Marīpu dorerire tarinugānerā āārībú. Inuguerē judío masaka Marīpu dorerire Īgūsā tarinugāmākū iāgū, māsā gapure bopoñarī merā iāmi. ³¹ Daporare judío masaka Īgū dorerire tarinugārā āārīma. Īgūsā irasū āārīkerepuru, Marīpu māsārē bopoñarī merā iārōsūta, Īgūsādere bopoñarī merā iāmi. ³² Āsū āārā. Marīpu āārīpererā masakare Īgū dorerire Īgūsā tarinugāmākū, Īgūsārē peresu irigu irirosū iridi āārīmī, purugue Īgū āārīpererārē bopoñarī merā iārīrē masīburo, ārīgū.

³³ Marīpu marīrē bopoñatarigu, turatarigu, āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā marī Īgū gūñārīrē, Īgū iriburire ōārō pēmasībea. ³⁴ Āsū ārī gojasūdero āārībú Marīpuya werenīrī gojadea pūgue: “Masaka marī Opu gūñārīrē ōārō pēmasībema. Irasirirā Īgūrē: ‘Āsū irika!’ ārī weremasībema. ³⁵ Marīpure gajino sī, puru: ‘Marīrē wajaomomi’, neō ārīmasībema”, ārī gojasūdero āārībú. ³⁶ Marīpu āārīpererire iridi āārīmī. Īgū turari merā āārīpererire āārīmakū iridi āārīmī. Irasiriro āārīpereri Īgūya dita āārā. Irasirirā āārīpererā Īgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usayari sīnkōārā! Irasūta irirā!

12

Marīpu dorerire irinīkōāka! ārī gojadea

¹ Yaarā, Marīpu marīrē buro bopoñarī merā iāmi. Irasirirā marīrē Īgūrē buremurā waibu sīunaderosūta daporare marī basita sīrō gāāmea. Irasirirā marī okaro bokatīūrōpā Īgūyarā āārīrā Īgū dorerire ōārō irinīkōārā! Īgūrē marī merā usayamakū gāāmerā, irasirirākoa. Āsū iriro gāāmea marīrē Īgūrē buremurārē. ² I umu marā Īgūsā ñerī iririkurire neō irinemo-birikōārā! Āsūpero gapu ārīrā! Marīpure: “Gua gūñārīrē ōārī gapure gorawayuwāgānīkōāka!” ārīrā! Īgū marīrē gorawayumakū, marī Īgū gāāmerīrē:

“Āsū āārā”, āri masīrākoa. Īgū gāāmerī, ōārī dita āārā. Iri, űerī marīrī āārā. Marī Īgū gāāmerīrē irirā, Īgūrē usuyamakū irirākoa.

³ Marīpu yure ōārō irigū, musārē Īgūya kerere weredoregū beyedi āārīmi. Irasingū musārē āārīpererārē āsū āri weregura. Neō sugū irimasībirikeregū: “Yū irikōāmasīa”, āri gūñabirikōārō gāāmea. Marī irimasīrī direta: “Diaye irimasīa”, āri gūñarō gāāmea. Irasingū marī masakakū āsū āri gūñarā: “Marīpu yure irimasīrī pīdeare Īgūrē yū būremurō oparosūta yū bokatīūrō irimasīa”, āri gūñarā! ⁴ Sugū masakūya dupū āsū āārā. Su dupū āārīkerero, wāri opāa. Wāri āārīkerero, sūrosū moābea. ⁵ Ī irirosūta marī Jesucristore būremurā wārā āārīkererā, Īgū merā āārīrā sugūya dupū irirosū āārā. Irasingū marī āārīpererā su dupūma moārō irirosū yāa.

⁶ Irasingū Marīpu marīrē maīgū, marī masakakūre gajerosūperi dita marī irimasīburire pīdi āārīmi. Irasingū irire ōārō iriro gāāmea. Marīrē Īgūya kerere weretaudoregū pīmakū, marī Īgūrē būremurō oparosūta Īgūyare gajerārē ōārō weretauro gāāmea. ⁷ Marīrē gajerārē iritamudoregū pīmakū, Īgūsārē ōārō iritamurō gāāmea. Gajerārē Īgūyare buedoregū pīmakū, Īgūsārē ōārō buero gāāmea. ⁸ Marīrē gajerārē gūñaturamakū irimurārē pīmakū, irire ōārō iriro gāāmea. Marīrē gajerārē Īgūsā gāāmerīrē sīmurārē pīmakū, gajinorē sīrā ōārō dosuyari merā sīrō gāāmea. Marīrē gajerārē doremurārē pīmakū, ōārō merā doroero gāāmea. Marīrē gajerārē bopoñarī merā iritamumurārē pīmakū, Īgūsārē iritamurā usuyari merā iritamurō gāāmea.

Jesucristore būremurā āsūpero āārīdorea, āri gojadea

⁹ Gajerārē maīrā, diayeta maīka! űerīrē dooka! Ōārī gapū direta iriwāgānika! ¹⁰ Musā Jesucristore būremurā, sugū pūrā gāme maīrōsūta musā merāmarā merā gāme maīka! Īgūsāya āārīburire musāya nemorō gūñaka! Būremurī merā ōārō gāme iritamuka!

¹¹ Marī Opū dorerire irirā, neō tébori marīrō ōārō usuyari merā irika!

¹² “Marīpu ōārō iritamugukūmi yure”, āri, usuyari merā Īgū iritamuburire yūka! Irasingū űerō tarirā, Marīpure piriro marīrō sūrosū gūñaturari merā būremunikōāka! Īgūrē irasū sērēnikōāka!

¹³ Jesucristore būremurā gajino gāāmamakū Īārā, musā opari merā Īgūsārē iritamuka! Musāya wiirigue ejarārē ōārō bokatīrīneāka!

¹⁴ Musārē űerō irirārē Īgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! “Īgūsā yure űerō iriri waja Īgūsārē wajamoāka!” āri sērēbirikōāka!

¹⁵ Gajerā usuyamakū Īārā, Īgūsā merā musāde usuyaka! Gajerā oremakū Īārā, musāde Īgūsā merā oreka!

¹⁶ Gajerā merā sūrosū usuyari merā āārīrukūka! “Yū gajerā nemorō ōāgū āārā”, āri gūñabirikōāka! Ubu āārīrā merādere ōārō āārīrukūka! “Masītarinugāgū āārā yū”, āri gūñabirikōāka!

¹⁷ Gajerā musārē űerō irikerepuru, Īgūsārē űerō iri gāmibirikōāka! űerī gapure irirono irirā, āārīpererā masaka Īūrōrē ōārī gapure irika! ¹⁸ Āārīpererā merā musā ōārō āārīrikuburosūta musā bokatīūrō ōārīrē irika! ¹⁹ Yaarā yū maīrā, gajerā musārē űerō irikerepuru, űerō iri gāmibirikōāka! Musā basi Īgūsārē wajarākubirikōāka! Marīpu gapū musārē űerō irinerārē wajamoāgukūmi. Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Marī Opū āsū ārīmi: ‘Yū gapū, masaka űerō iridea waja Īgūsārē wajamoāgū āārā. Īgūsārē diayeta wajamoāgura’, ārīmi”, āri gojasūdero āārībū. ²⁰ Gaji āsū āri gojasūdero āārībū: “Murē Īaturigū űaboamakū Īāgū, baari ejoka! Īgū

ñemesibusũmakũ Ìgũ, iiriri tĩaka! Mu irasirimakũ, Ìgũ murẽ ñerõ irideare guyasĩrĩgukumi". ²¹ Irasirirã musãrẽ ñerõ irinerãrẽ ñerõ iri gãmbirikõaka! Ñerĩ gapũre irirono irirã, Ìgũsãrẽ õãrõ irika! Irasiriri merã ñerĩ iririre tarinũgãrãkoa.

13

¹ Marĩpu dita i mũmu marã oparãrẽ sóomi. Ìgũ pĩnerã ããrĩma. Irasirirã ããrĩpererã Ìgũsãrẽ õãrõ yũjuka! ² Sugu oparãrẽ tarinũgãgũno, Marĩpu pĩnerãrẽ tarinũgãgũ yãmi. Marĩpu Ìgũsãrẽ tarinũgãrãrẽ wajamoõgukumi. ³ Oparã, õãrõ irirãrẽ gũimakũ iribema. Ñerõ irirã gapũre gũimakũ yãma. Gũimerãta ããrĩrikũduarã, õãrõ irika! Irasirimakũ, oparã musãrẽ: "Õãrõ yãa", ãrĩrãkuma. ⁴ Marĩpu Ìgũsãrẽ musãya ããrĩburire iritamudoregu pĩdi ããrĩmi. Irasirirã ñerõ irirã gũika! Oparã, ñerĩ irirãrẽ wajamoõãrã, Marĩpu dorero irirãta yãma. Marĩpu ñerõ irirãrẽ wajamoõdoregu oparãrẽ pĩdi ããrĩmi. ⁵ Irasirirã oparã marĩrẽ doremakũ, bũremurĩ merã Ìgũsã dorerire õãrõ yũjuro gããmea. Wajamoõrĩ, ãrĩrã dita yũjubirikõãrõ gããmea. "Marĩpu iũrõ Ìgũ gããmerĩrẽ iridũakoa", ãrĩ gũñarĩ merã Ìgũsã dorerire õãrõ yũjuro gããmea. ⁶ Oparã Ìgũsã moãrĩrẽ õãrõ irirã, Marĩpũre moãboerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã Ìgũsã wajasearopã keoro wajarika!

⁷ ããrĩpererã oparã dorerosũta keoro irika! Ìgũsã wajaseamakũ wajarika! Ìgũsã gajinorẽ irimurã wajaseamakũde wajarika! Irasirirã musã oparãrẽ bũremuka! Ìgũsãrẽ goepeyari merã Ìaka!

⁸ Neõ gajerãrẽ wajamorĩrẽ opabirikõaka! Ìgũsãrẽ wajamorĩrẽ oparõno irirã, maĩrĩ gapũre opaka! Sugu Ìgũ bokajagũnorẽ maĩrĩ merã iritamugũno, Marĩpu doreri pĩdeare keoro irigu yãmi. ⁹ ãsũ ãrã Marĩpu doreri pĩdea: "Gajigu marãpo merã, nomede gajego marãpu merã ñerõ iribirikõaka! Masakare wẽjẽbõbirikõaka! Yajabirikõaka! Gajerãyamarẽ ãrĩgatori merã werebirikõaka! Gajerãyare ãaribejabirikõaka!" ãrĩ werea. Gaji Ìgũ doreri pĩdea ãsũ ãrã: "Mu basi maĩrõsũta mũ pũro ããrĩãdere maĩka!" ãrĩ werea. Musã gajerãrẽ maĩrã, Marĩpu doreri pĩdea ããrĩpererire irirã yãa. ¹⁰ Gajerãrẽ maĩgũno, Ìgũsãrẽ neõ ñerõ iribemi. Irasirigu Ìgũsãrẽ maĩgũno, Marĩpu doreri pĩdeare iripeogu yãmi.

¹¹ I ããrĩpererire gũñaka! Irasirirã pẽmasĩka! Kãrĩrã irirosũ ããrĩbirikõaka! Marĩ iripoegue Jesucristoya kerere bũremupũrorirã, mũmagasigue marĩ waaburi duyataria, ãrãdibu. Daporare marĩ masĩa. Jesucristo dupaturi aariburo mẽrõ duyãa. ¹² Irasiriro boyomũrĩro irirosũ ããrã. Irire masĩrã, ñerĩrẽ masaka naĩtĩãrõgue iririre pirirã! Õãrĩrẽ boyorogue masaka iũrõ iriri gapũre irirã! Marĩ irasirirã, Marĩpu turari merã ñerĩ iririre pirikõãrãkoa. ¹³ Irasirirã masaka mũmu merã deyorogue õãrĩrẽ irirã irirosũ irirã! Bosenurĩ ããrĩmakũ, mejã, gainĩbirikõãrã! Nome merã ñerõ iribirikõãrã! Nomede mũma merã ñerõ iribirikõãburo. Gajerã merã gãme guaseobirikõãrã! Gajerãyare ububirikõãrã! ¹⁴ ãsũ gapũ ããrĩrikũrã! Marĩ Opũ Jesucristo iritamurĩ merã Ìgũ irirosũ õãrõ ããrĩrikũrã! Marĩ ñerĩ ãaribejarire iridũarire pirikõãrã!

14

Marĩ Jesucristore bũremurã gãme werewũnabirikõãrõ gããmea

¹ Sugu Jesucristore bũremuturabi ããrĩkeregu, Ìgũ musã merã ããrĩduamakũ, Ìgũrẽ werewũnaro marĩrõ ñeãka! Ìgũrẽ ñeãrã, Marĩpũyare masĩbirimakũ Ìãrã, Ìgũ merã guaseobirikõaka! ² Gajerã surãyeri Jesucristore bũremurã:

“Marī āārīpereri baamakū ōāgorāa”, ārīma. Gajerā gapu Jesucristore b̄remuturamerā: “Marī waibu dii baarā, Marīpu dorerire tarinugābokoa”, āri gūñama. Irasirirā oteri direta baarikuma. ³ Āārīpererire baagu, oteri direta baagure irasū iābéobirikōāburo. Oteri direta baagude āārīpererire baagure: “Irasū baamakū ñegorāa”, āribirikōāburo. Marīpu āārīpereri baagudere: “Yaagu āārīmi”, āri iāsiadi āārīmi. ⁴ Marī gajigure moāboegure: “Ñerō yāa”, ārīmasībirikoa. Īgū opu dita irasū ārīmasīmi. Marī Jesucristore b̄remurāde irasūta āārā. Irasirirā marī gajerā Jesucristore b̄remurārē: “Ñerō yāa”, ārīmasībirikoa. Marīpu Īgūsā Opu āārīmi. Īgū sugata Īgūsārē: “Ōārō yāa, o ñerō yāa”, ārīmasīmi. Īgū turagu āārīsīā, Īgūyarārē Īgūrē ōārō b̄remuturamakū irigakumi.

⁵ Gaji werenemogura musārē. Surāyeri: “Sunata gajinurī nemorō Marīp̄re b̄remurō gāāmea”, āri gūñama. Gajerā gapu: “Āārīpererinurī surosū, Marīp̄ya āārā”, āri gūñama. Irasirirā masakaku: “Marīpu yure āsū irimakū gāāmeme”, āri gūñarō gāāmea. ⁶ Sugu: “Irinano direta nerē, Marīp̄re b̄remudorea”, āri gūñagū, Marīp̄re b̄remubu irasū āri gūñami. Gajigu āārīpererire baagude Marīp̄re: “Yū baari, m̄ sīdea āārā”, āri, usuyari sīmi. Irasirigu Īgūde Marīp̄re b̄remugūta āārīmi. Gajigu gajinorē baabide Marīp̄re b̄remumi. Īgūde Marīp̄re: “Yū baari, m̄ sīdea āārā”, āri, usuyari sīmi.

⁷ Marī okarā, boarāde marī basi: “Āsū irigura”, ārīmasīña m̄a. ⁸ Marī, Jesucristoyarā marī okarinurīrē Īgūyare irimurā āārā. Marī boadero p̄ruguedere Īgūyarā āārīnikōārākoa. Irasirigu marī okamakū, marī boamakudere Cristo marī Opuā āārīnikōāgukumi. ⁹ Irasūta āārā. Cristo boa, p̄ru masādi āārīmi āārīpererā okarā, boanerā Opu āārību.

¹⁰ Iro merē, ĩnasirirā musā gajerā Jesucristore b̄remurārē: “Ñerō yāma”, āri werewuarī? ĩNasirirā Īgūsārē irasū iābéokōārī? Cristo marī āārīpererārē Īgū diaye nīdoregukumi marī irideare werebu. Irasirirā gajerā Jesucristore b̄remurārē: “Ñerō yāma”, āri werewuabirikōārō gāāmea. ¹¹ Marīp̄ya werenirī gojadea p̄gue āsū āri gojasūdero āārībū:

Āsū ārīmi marī Opu: “Yū okagu āārā. Yū werenirī diayeta āārā. Āārīpererā yu ĩūrō ñadukapuri merā ejamejārākuma. Āārīpererā yure: ‘M̄, gua Opu ōāgū, turagu āārā’, ārīrākuma”, āri gojasūdero āārībū.*

¹² Irasirirā, Marīpu marī irideare sērēñamakū, marī masakaku āārīpereri marī irideare wererākoa.

Neō musā iriri merā gajerā Jesucristore b̄remurārē ñerī irimakū iribirikōāka!

¹³ Irasirirā gāme werewuanemobirikōārā! Āsū gapu āri gūñarā! “Gua iriri merā gajerā Jesucristore b̄remurārē ñerī irimakū iridwabirikoa”, āri gūñarā! ¹⁴ Yū, marī Opu Jesucristore b̄remugū, āsū ōārō masīa. Āārīpereri Marīpu baari pīdea ōāgorāa yure. Gajigu gapu: “Yū irire baamakū, ñegorāa”, āri gūñamakū, Īgūrē diayeta ñegorāa. ¹⁵ I diayeta āārā. Gajigu Jesucristore b̄remugū, Īgū baabirire musā baamakū iāgū: “Iri Marīpu baadorebirideā āārā”, āri gūñakeregu, musārē iākūi, baabokumi. Irasū baagu: “Ñerō iriabu”, āri gūñarikubokumi. Irasirirā, Īgū baabirire dupaturi baarā, Īgūrē maīrā meta yāa. Cristo Īgūdere boabosadi āārīmi. Irasirirā musā baari merā gajigu Cristore b̄remugūrē poyanorēbirikōāka! ¹⁶ Irasirirā: “Gua āsū iriri ōāgorāa”,

* 14:11 Is 45.23

ārī gūñakerepuru, gajerā gapu musārē: “Ñerō yáma”, ārī werewhamakū pērā, dupaturi irire irinemobirikōāka! ¹⁷ Marīpu ĩgūyarārē doreri: baa, iiriri meta āārā. I gapu āārā. Diayemarē irinirī, ĩgū merā siuñajārī opari, usuyari merā āārīrī āārā. Irire Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā irisūa. ¹⁸ Sugū irasūta Cristoyare ōārō irigu Marīpure usuyamakū yámi. Masakade ĩgū ōārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōārō yámi”, āārākuma.

¹⁹ Marīpu merā siuñajārī opamurā, marī basi gāme iritamumurā irasiriro gāamea. Irire irirā, Jesucristore b̄remunemowāgānīrākoa. ²⁰ Marīpu Jesucristore b̄remurānorē ĩgū merā ōārō āārīmakū yámi. Irasirirā, musā baari merā Marīpuyare ĩgūsā iririre pirimakū iribirikōāka! Diayeta āārīpereri Marīpu baari pidea ōārī dita āārā. Gajigu ĩgū baabirire musā baamakū ĩāgū: “Iri Marīpu baadorebiridea āārā, irire baagu ñerō iribokoa”, ārī gūñakeregu, musārē ĩākūī, baagu ñerō iribokumi. Irasirirā musā irire baarā, ĩgūrē ñerō irimakū iribokoa. Musā irasiriri ñegorāa. ²¹ Gajigu Jesucristore b̄remugārē marī iriri merā ĩgūrē ñerī irimakū iribokoa, āārā, āsūpero iriro gāamea. ĩgū waibu dī baabirimakū ĩārā, irire baabirikōārō gāamea. Igui deko pāmudeare ĩgū iiribirimakū ĩārā, irire iiribirikōārō gāamea. ĩgūrē Jesucristore b̄remuturabirimakū iribirikōārō gāamea. ²² “Marīpu ĩūrō yu iriri ōāgorāa”, ārī b̄remugāno irimarē gajerā b̄remuturamerārē guaseobirikōāburo. Sugū: “Marīpu ĩūrō ñerō iribeaa, waja opabea, diayeta yáa”, ārī gūñagū, usuyari merā āārīgukumi. ²³ Gajigu gapu: “Iri baarire baagu, ñerō iribokoa”, ārī gūñarikukeregu irire baagu, waja opami. Irasirirā: “Marī āsū irirā, ñerō iribokoa”, ārī gūñarikukererā irire irirā, waja opāa. Āārīpereri marī irasiriri, ñerī iriri āārā.

15

Gajerāya āārīburi dere gūñarō gāamea, āārī gojadea

¹ Marī Jesucristore b̄remurā, ĩgūrē b̄remuturamerārē iritamurō gāamea. Marīya āārīburi direta iribirikōārō gāamea. ² Marī masakaku marī puro āārīrāya āārīburi gūñarō gāamea, ĩgūsāde Jesucristore b̄remunemowāgāburo, āārā. ³ Cristode ĩgūyama direta iribiridi āārīmī. Marīpuya gapure iridi āārīmī. Irasiriro ĩgūrē waadere Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Murē ñerō werenirā, yūguere āārīmeétuma”. ⁴ Āārīpereri iripoegue Marīpuya werenirī gojadea marīrē buedorero gojasūdero āārībū. Irire buerā, gūñatura, ōārō yujupūrākurākoa. Irasirirā ñerō tarirā, Marīpu iritamuburire usuyari merā yúa. ⁵ Marīpu marīrē gūñatura, ōārō yujupūrākumakū irigu, Jesucristo gāamerōsūta musārē sugū pūrā irirosū surosū āārīrikumakū iriburo. ⁶ Irasirirā musā āārīpererā suro merā Marīpure marī Opū Jesucristo Pagure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrākoa.

Jesucristo judío masaka āārīmerārē tauburire gojadea

⁷ Jesucristo ĩgū marīrē ñeāderosūta marīde gajerārē ōārō gāme bokatīrīñeārō gāamea, āārīpererā Marīpure: “Ōātaria mu”, āārīburo, āārā. ⁸ Musārē ire werea. Marīpu gua ñekūsāmarārē ĩgū: “Āsū irigara”, āārīdeare diaye iridi āārīmī. Irasirigu Jesucristo judío masakare iritamugū ī umūguere aaridi āārīmī. ĩgū irasiriri merā ĩgū Pagu āārīdeare iri ĩmupeodi āārīmī. ⁹ Irasū āārīmakū, judío masaka āārīmerā: “Marīpu guadere bopoñagū ōātari”, āārīdoregu, aaridi

ãārĩmĩ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgũe gojaderosũta irasiridi ãārĩmĩ. Āsũ
ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ:

Marĩpũre ãsũ ãrĩmĩ: “Judĩo masaka ãārĩmerã watopegue mũrẽ ãsũyari sĩgũra.
‘Turatarĩgũ ãārĩ’, ãrĩ bayapeogũra mũrẽ”, ãrĩmĩ, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ.*

¹⁰ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ:

Mũsã judĩo masaka ãārĩmerã Marĩpũyarã judĩo masaka merã ãsũyaka! ãrĩ
gojasũdero ãārĩbũ.*

¹¹ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ:

Āārĩpererã judĩo masaka ãārĩmerã Marĩpũre: “Ōãtaria mũ”, ãrĩ, ãsũyari sĩburo.
Āārĩperero marã masaka: “Īgũ turatarĩgũ ãārĩmĩ”, ãrĩburo, ãrĩ go-
jasũdero ãārĩbũ.*

¹² Isalãde ãsũ ãrĩ gojadi ãārĩmĩ David pagũ, Isalã wãĩkũgũre gojagũ:

Isalã parãmi ãārĩturiyaga aarĩgũkumĩ. Irasũ aarĩgũ, judĩo masaka ãārĩmerã Opũ
ãarĩgũkumĩ. Īgũsã Īgũrẽ: “Gũare taubu ãārĩmĩ”, ãrĩ bũremurãkuma, ãrĩ
gojadi ãārĩmĩ.*

¹³ Marĩpũ marĩrẽ Īgũ òãrõ iriburire ãsũyari merã yũmakũ irĩgũ, mũsãrẽ Īgũrẽ
bũremurãrẽ ãsũyari, siuñajãrĩ sĩnemoburo. Irasirirã mũsã Ōãgũ deyomarĩgũ
iritamurĩ merã nemorõ ãsũyari merã yũrãkoa.

¹⁴ Yaarã mũsã, yũ pẽñamakũ, Jesucristore bũremurã, gajerã merã òãrõ
ãarĩrikua. Cristoyare òãrõ masĩa. Irasirirã mũsã basi irire òãrõ gãme
weremesĩa. ¹⁵ Mũsã irasũ masĩkererũ, i papera pũguere gũiro marĩrõ irire
gojãa, mũsã masĩdeare kãtibirikõãburo, ãrĩgũ. Marĩpũ yũre òãrõ irĩgũ, mũsãrẽ
Jesucristoyare buedoregũ pĩmĩ. ¹⁶ Īgũ yũre irasũ pĩmakũ, paĩa Marĩpũre
gajino sĩrõ irirosũta yũ judĩo masaka ãārĩmerãrẽ Īgũrẽ wiadũakoa, Īgũyarã
ãarĩburo, ãrĩgũ. Irasirĩgũ Īgũsãrẽ Jesucristoya kerere buea. Yũ irasũ buemakũ
pẽrã, Jesũre bũremurãkuma. Īgũsã irasũ bũremumakũ Īãgũ, Marĩpũ Īgũsãrẽ:
“Ōãrã ãārĩma”, ãrĩ Īãgũkumĩ. Ōãgũ deyomarĩgũ Īgũsãrẽ Marĩpũyarã waamakũ
irĩgũkumĩ. Irasirĩgũ Marĩpũ Īgũsãrẽ: “Yaarã ãārĩma”, ãrĩ ñeãgũkumĩ.

¹⁷ Yũ Jesucristore bũremugũ, Īgũ iritamurĩ merã Marĩpũ yũre pĩdeare
òãrõ yãa. Irasirĩgũ yũ moãrĩ merã òãrõ pẽñãa. ¹⁸ Irasirĩgũ Jesucristo
yũ merã iridea direta mũsãrẽ weregũra. Mũsã judĩo masaka ãārĩmerãrẽ
Marĩpũre bũremumakũ gããmesãgũ, yũre iritamumĩ. Irasirĩgũ yũ bueri
merã, yũ iriri merã mũsã judĩo masaka ãārĩmerãrẽ Marĩpũre bũremumakũ
irimi. ¹⁹ Yũ, Marĩpũ turari merã iri ĩmurĩ merã, Ōãgũ deyomarĩgũ irita-
murĩ merã mũsãrẽ buebu. Irasũ buegũ, Jesucristo masakare tauri kerere
Jerusalen merã buepũrori, pũrũ ãarĩpererogũe buegorena, pũrũ Ilĩrico wãĩkũrĩ
nikũgue iri kerere buetũnubũ. ²⁰ Gajerã buesũña marĩrõgũe Jesucristo-
yare masĩmerãrẽ bũro buedũari merã buebu. Irasũ buegũ, gajerã Īgũsã
buedeaguere buewekapeobirĩbũ. ²¹ Irasũ buegũ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea
pũgũe gojasũderosũta irĩbũ. Āsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ Cristore masĩbirinerã
masĩburire:

Īgũyare kerere neõ pẽbirinerã weresũrãkuma. Īgũyare neõ pẽbirinerã òãrõ
pẽmasĩrãkuma, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ.*

Pablo Īgũ Romague waaburire gojadea

²² Yũ gajĩ makãrĩ marãrẽ buegorenasĩã, wãrĩ mũsãrẽ Īãgũ waadũakeregũ,
waamasĩbirĩbũ dapa. ²³ Dapagueta iri makãrĩgũere yũ moãrĩ peoa. Irasirĩgũ

* 15:9 2 S 22.50; Sal 18.49 * 15:10 Dt 32.43 * 15:11 Sal 117.1 * 15:12 Is 11.10 * 15:21
Is 52.15

iripoequeta musā p̄rogue waaduanídi āārĩsĩā, p̄ru weya irogue waagura, musā merā āārĩbu. ²⁴ Irasirigu Españague waagú, musā p̄ro eja, musārē ĩā, us̄uya, musā merā m̄erógā āārĩ, p̄ru musā yure iritamurĩ merā tariagura. ²⁵ Daporare Jerusalēgue waap̄roribu yāa dapa. Iro marārē Jesucristore b̄remurārē iritamugū, niyeru āiabu yāa. ²⁶ Jesucristore b̄remurā Macedonia, Acaya marā Jerusalēgue āārĩrārē boporārē gũña, niyerure neōō, iriuduama ĩgūsārē iritamurā. Irasirigu irogue iri niyerure ĩgūsārē s̄īgū waabu yāa. ²⁷ Judío masaka āārĩmerā Macedonia, Acayague āārĩrā, judío masaka Jerusalēgue āārĩrārē gũñama ĩgūsārē iritamumurā. ĩgūsā irasū gũñarĩ òāgorāa. Judío masaka, judío masaka āārĩmerā gapure Jesucristoya kerere werep̄rorima. Irasirirā judío masaka āārĩmerā Jesucristore b̄remurā, Marĩpu judío masakare: “S̄igura”, ārĩdeare ĩgūsāde ñeāma. Irasirirā judío masaka āārĩmerā ĩgūsā oparĩ merā judío masakare boporārē iritamurō gāāmea. ²⁸ Irasirigu Jerusalén marārē iri niyerure yu s̄ĩ odoadero p̄ru, Españague waagú, musārē ĩātariagura. ²⁹ Yu musā p̄rogue waagú, Jesucristoya kerere musārē weregukoa. Irasirirā musā iri merā òārō yūjup̄rākurākoa.

³⁰ Yaarā, musā marĩ Op̄re Jesucristore b̄remua. Ōāgū deyomarĩgū marĩrē gāme maĩmakū yāmi. Irasirigu yu musārē āsū irimakū gāāmea. Yure iritamurā, yaa āārĩburire Marĩp̄re s̄ērēbosaka, yu moārĩmarē! ³¹ ĩgūrē yaa āārĩburire āsū s̄ērēbosaka! Judea nikū marā Jesúre b̄remumerā yure ĩgūsā ñerō iriduumakū, Marĩpu yure iritamuburire s̄ērēka! Jerusalén marārē iri niyerure yu s̄ĩmakū, ĩgūsā irire us̄uyari merā òārō ñeāburire s̄ērēka! ³² Musā irasū s̄ērēmakū, Marĩpu gāāmemakū, us̄uyari merā musā p̄ro waagukoa. Irasirigu musā merā us̄uya, siuñajāgukoa. ³³ Marĩpu marĩrē siuñajārĩ merā āārĩmakū irigu, musā āārĩpererā merā āārĩburo. Irasūta āārĩburo.

16

Pablo Romague āārĩrārē òādoreri gojadea

¹ Ḡua merāmo Jesucristore b̄remugō Febe wāĩkugo musā p̄rogue waabo yāmo. Igo Cencrea wāĩkuri makāgue Jesucristore b̄remurārē iritamugō āārĩmo. ² Musā Jesucristore b̄remurā us̄uyari merā igore bokatĩrĩñeāka! Marĩrē Jesucristore b̄remurārē irasūta òārō bokatĩrĩñeārō gāāmea. Igo wārārē iritamudeo āārĩmo. Yudere iritamumo. Irasirirā, igo gajino gāāmemakū iritamuka!

³ Aquila, ĩgū marāpo Priscilade òāburo. Jesucristoyare yu buemakū, ĩgūsāde yure buetamuma. ⁴ Gajerā yure w̄ējēduamakū, ĩgūsā yure iritamurĩ waja ĩgūsādere m̄erō w̄ējēboyama. ĩgūsā yure irasū òārō iritamurĩrē yu dita Marĩp̄re us̄uyari s̄ĩbea. Judío masaka āārĩmerā Jesucristore b̄remurā āārĩpererā Marĩp̄re us̄uyari s̄ĩma. ⁵ Jesucristore b̄remurā Aquilaya wiigue nerēnarāde òāburo. Yu maĩgū Epenetode òāburo. ĩgūta Asiaguere Cristore b̄remup̄rorinugādi āārĩmi. ⁶ Marĩade òāburo. Igo musā merā b̄ro moāyupo. ⁷ Yaarā Andrónico, Juniade òāburo. Peresu yu āārĩmakū, ĩgūsāta yu merā āārĩmā. Yu Cristore b̄remuburi dupuyuro ĩgūsā gapu b̄remunugāsianerā āārĩmā. Jesús buedoregū p̄inerā ĩgūsārē: “Diayeta òārā āārĩma”, ārĩ werenĩma.

⁸ Amplias yu maĩgū Jesúre b̄remugū òāburo. ⁹ Urbano òāburo. ĩgūde ḡua merā moāmi, Jesucristoya kerere masakare buegu. Yu maĩgū Estaquide òāburo. ¹⁰ Apelede òāburo. ĩgū diayeta Jesucristore òārō b̄remumi. ĩgū iririkurire ĩārā: “Cristore òārō b̄remugū āārĩmi”, ārĩ masĩa. Aristóbuloya wii

marāde òāburo. ¹¹ Gajigu yaagu judío masakū Herodiōde òāburo. Narcisoya wii marā marī Opū Jesúre buremurāde òāburo. ¹² Trifena, Trifosa òāburo. Īgūsā nome marī Opū Jesúyare moāma. Gūa maigō Pérsidade òāburo. Igode marī Opū Jesucristoyare buro moāmo. ¹³ Rufode òāburo. Āārīpererā Īgūrē: “Jesucristore òārō buremumi”, ārī ĭāma. Īgū pagode òāburo. Igo, yupo irirosūta yare òārō irimo. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerā Jesúre buremurā Īgūsā merā āārīrāde òāburo. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, ĩgū pagumode Olimpás, gajerā Jesúre buremurā Īgūsā merā āārīrāde òāburo. ¹⁶ Musā gāme òādorera, òārō usuyari merā, buremurī merā pábua òādoreka!

Āārīpererā Jesucristore buremurā musārē òādoreri iriama.

¹⁷ Yaarā musā Jesucristore buremurā, surāyeri musā watopegue āārīrā ĩgūsā iriri merā musārē ñerō irimakū, musārē gāme dukawarimakū iriduama. Irasirirā, musārē Jesúyare buedeare goroweoduaama. Irasirirā irasū āārīrārē wapikubirikōāka! ¹⁸ Īgūsā, marī Opū Jesucristo dorerire irirā meta āārīma. Ñerīrē ĩgūsā haribejari direta irirā āārīma. Īgūsā òārō péma òārī werenīrī merā pémasīturamerārē ārīgatoma. Īgūsā irasū ārīgatoma, ĩgūsārē òārō pétuyama. Irasirirā ārīgatorimasārē wapikubirikōāka! ¹⁹ Āārīpererā masaka musā Jesucristoyare òārō iririre masīsiamā. Irasirigu yū musā merā buro usuyāa. Yū musārē òārī gapure masīmakū gāāmekoa. Neō ñerī tamerārē gāāmesābirikoa. ²⁰ Marīpū marīrē òārō siuñajārī merā āārīmakū irigu, mérōgā pūgū wātēa opū Satanārē béogukumī, musārē neō tarinugānemobirikōāburo, ārīgū. Marī Opū Jesucristo musārē òārō iritamunikōāburo.

²¹ Timoteo yū merā Jesucristoya kerere weretamugorenagū musārē òādoreri. Yaarā Lucio, Jasón, Sosípater musārē òādorema.

²² Yū, Tercio wāikugū i pūrē Pablora gojabosāa. Īgū yure gojadorerire gojatúa. Irasirigu yāde Jesucristore buremugū, musārē Jesucristore buremurārē òādorea.

²³ Yū Pablo, Gayoya wii āārā. Īgūya wiigue Jesucristore buremurā nerēnama. Īgūde musārē òādoremi. Erasto, i makā marā oparārē niyeru duripiboerimasū musārē òādoremi. Cuartode Jesucristore buremugū musārē òādoremi.

²⁴ Marī Opū Jesucristo musārē āārīpererārē òārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Pablo usuyari merā gojatūnudea

²⁵ Daporare Marīpūre: “Ōātaria mū”, ārī, usuyari sīrā! Marīpū, marī Opū Jesucristoya kere merā marīrē Īgūrē nemorō buremumakū yāmi. Yū iri kerere, Marīpū Īgū Cristo merā marīrē tauri kerere werea musārē. Neōgoragueta Marīpū Īgū masakare: “Taugura”, ārīdea āārīsiadero āārībū. Irasū āārīkereripū, āārīpererā masaka gapū irire masībirinerā āārīmā. ²⁶ Daporare Marīpūyare weredupuyunerā gojādea kere merā ĩgū marīrē: “Taugura”, ārīdeare marī masīa pama. Marīpū āārīnīgū ĩgū dorerosūta āārīpereri buri marārē iri kerere, masaka iripogue masībirideare masīmakū yāmi. Āārīpererā masakare ĩgūrē buremu, ĩgū dorerire iriburo, ārīgū, irasū yāmi. ²⁷ Marīpū sugata āārīmi. Īgū sugata āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē: “Ōātaria mū”, ārī buremunikōārā! Irasūta irirā!

Iropāta āārā.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē òǎdoredea

¹ Y_u Pablo, Sóstenes merā m_usārē òǎdoredea. Marĩpu gǎǎmederosũta Jesucristo y_ure ĩgũyare buedoregũ beyepĩmi. Sóstenes Jesũre bũremugũ, marĩyaguta āārĩmi. ² Y_u ĩgũ merā m_usǎ Corinto marārē gojǎa. M_usǎ Jesucristore bũremurǎ, ĩgũ merā òǎrō āārĩsĩǎ, Marĩpuyarǎ āārǎ. Marĩpu m_usārē, gajerǎ āārĩpererogue marǎ marĩ Op_u Jesucristore: “Iritamuka y_ure!” ārĩ sērērǎrē siiudi āārĩmi ĩgũyarǎ āārĩburo, ārĩgũ. Jesucristo ĩgũsǎ Op_u āārĩmi. Irasũ āārĩmakũ, marĩdere marĩ Op_uta āārĩmi. ³ Marĩpu āārĩnĩgũ, marĩ Op_u Jesucristo m_usārē òǎrō iritamũ, siuñajārĩ merǎ āārĩrikumakũ iriburo.

Marĩpu Jesucristo merǎ m_usārē òǎrō iritamumi, ārĩ gojadea

⁴ Ũmarĩku y_u Marĩpũre usuyari sĩnikõǎa Jesucristo iridea merǎ ĩgũ m_usārē òǎrō iritamumakũ ĩǎgũ. ⁵ M_usǎ Cristo merǎ òǎrō āārĩmakũ, Marĩpu m_usārē ĩgũyamarē āārĩpereri òǎrĩrē sĩdi āārĩmi. Irasirigũ m_usārē òǎrō pemasĩrĩ merǎ ĩgũyare gajerārē weremakũ, irire masĩmakũ yǎmi. ⁶ Marĩpu irire sĩgũ, y_u m_usārē: “Cristo òǎrō iritamugukumi”, ārĩderosũta irire iridi āārĩmi. ⁷ Irasirirǎ marĩ Op_u Jesucristo dupaturi aariburire yúrǎ Marĩpu sĩrĩrē opapeokõǎa. ⁸ I ũmũ peremakũguedere ĩgũ turari merǎ m_usārē Jesucristore bũremunĩmakũ irigukumi. Irasirigũ marĩ Op_u Jesucristo dupaturi aarimakũ, marĩrē waja opamerǎ āārĩmakũ irigukumi. ⁹ Marĩpu, ĩgũ: “Āsũ irigura”, ārĩdeare keoro irigũ āārĩmi. ĩgũta m_usārē beyedi āārĩmi, ĩgũ magũ Jesucristo marĩ Op_u merǎ òǎrō āārĩburo, ārĩgũ.

Pablo Corinto marārē Marĩpuyarārē: “Gǎme dukawaribirikõǎka!” ārĩ gojadea

¹⁰ Yaarǎ, y_u marĩ Op_u Jesucristo dorederosũta m_usārē āsũ ārĩ weregura. Surosũ gũñarĩ merǎ werenĩka! M_usǎ werenĩrĩ merǎ gǎme dukawaribirikõǎka! Ũsuyari merǎ werenĩ, surosũ gũñarĩ merǎ āārĩrikuka! ¹¹ Yaarǎ, Cloéya wii marǎ y_ure m_usǎ gǎme werenĩ guaseorire werema. ¹² M_usǎ āsũ ārĩ gǎme guaseoyuro: “G_ua Pabloyarǎ āārǎ”, ārĩ guaseoyuro. Gajerǎ: “Apoloyarǎ āārǎ”, gajerǎ: “Pedroyarǎ āārǎ”, gajerǎ: “Cristoyarǎ āārǎ”, ārĩ gǎme guaseoyuro. ¹³ Irasũ ārĩ gǎme guaseobirikõǎka! Marĩ Cristore bũremurǎ āārǎ. Irasirirǎ ĩgũ suguyarǎta āārǎ. Gǎme dukawarimasĩña máa. Y_u, m_usǎya āārĩburire curusague boabosabiribũ. M_usǎ, y_u wǎĩ merǎ wǎĩyesũbiribũ. ¹⁴ Y_u Marĩpũre: “Òǎa” ārĩ, usuyari sĩa. Y_u m_usārē deko merǎ wǎĩyebiribũ. Crispo, Gayosǎ direta wǎĩyebũ. ¹⁵ Irasirirǎ m_usǎ: “G_ua Pablo wǎĩ merǎ wǎĩyesũnerǎ āārǎ”, ārĩmasĩbea. ¹⁶ Gajerārē Estéfanaya wii marǎdere wǎĩyebũ, ārĩ gũñabu. Gajerǎgue tamerārē wǎĩyebũ, ārĩmasĩbirikoa. ¹⁷ Cristo y_ure wǎĩyedoregu pĩbirimi. ĩgũ masakare tauri kere gapure weredoregu pĩmi. Irere y_ure pĩgu, masĩrimasǎ werenĩrõsũ werenĩdorebirimi. Y_u, ĩgũsǎ irirosũ werenĩmakũ, masaka Cristo curusague boabosadeare pemasĩbiribokuma. Irasirirǎ ĩgũ tauburire neõ masĩbiribokuma.

Cristo merǎ Marĩpu turarire, ĩgũ masĩrĩrē masĩsũa, ārĩ gojadea

¹⁸ Jesucristore bũremumerǎ peamegue béosũmurǎ, ĩgũ curusague boadea kerere pērǎ: “Pemasĩmerǎya bueri āārǎ”, ārĩma. Marĩ ĩgũ tausũmurǎ gapure

i kerere pémakū, Marīpu Īgū turari merā marīrē Īgūrē b̄remumakū yāmi. ¹⁹ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

I ūmu marā masīrīmasā Īgūsā masīrīrē ubu āārīrī dujamakū irigura. Gajinorē ěmabēogu irirosū Īgūsā pémasīrīrē ěmagura, ārīdi āārīmī Marīpu.*

²⁰ Irasirirā: “Masīpeokōāa”, ārīrā, ubu āārīrā dujama. Gajerā Īgūsā gūñarō buerimasāde irasūta dujama. I ūmumarē ōārō wenenīmasīrāde irasūta dujama. I ūmumarē: “Ōārō masīa”, ārkerepuu, Marīpu gapu Īgūsā masīrīrē ubu āārīrī dujamakū yāmi. ²¹ Marīpu masīgū āārīsīā, i ūmu marāre Īgūsā masīrī merā Īgūrē masīmakū iribiridi āārīmī. Āsū gapu ārīdi āārīmī. Jesucristoya kerere b̄remurārē: “Taugura”, ārīdi āārīmī. Īgūrē b̄remumerā gapu iri kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma.

²² Judío masaka iri kerere b̄remumerā: “Marīpu turari merā gajino iri ĩmumakū ĩārāgue b̄remurākoa”, ārīma. Judío masaka āārīmerā griego masakade i ūmuma Īgūsā masīrī direta masīduama. ²³ Gwa gapu Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judío masaka iri kerere pérā: “Īgū guare taugu meta āārīmī”, ārīma. Judío masaka āārīmerāde iri kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma. ²⁴ Marī gapu Marīpu beyenerā āārīsīā, iri kerere pérā: “Marīpu masīgū, turatarigu āārīsīā, Cristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taugakumi”, ārī masīa. Marī judío masaka, judío masaka āārīmerāde Cristore b̄remurā āārīsīā, irire masīa. ²⁵ Cristore b̄remumerā gapu Marīpu Īgū masīrī merā, Īgū turari merā iririre āsū ārī gūñama: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñama. Īgūsā irasū ārī gūñakerepuu, Marīpu masīrī gapu masaka masīrī nemorō ōārī āārītarinugārī āārā. Īgū turari gapu, masaka turari nemorō āārā.

²⁶ Yaarā, Marīpu m̄sarē Īgūyarā āārīdoregu siiuburo dupuyuro m̄sā āārīrikudeare gūñaka! M̄sā i ūmu marā masīrīmasā, dorerimasā, oparā pūrā irirosū āārīrā mērāgā āārīnerā āārībú. ²⁷ Marīpu, i ūmu marā masīrārē guyasīūrō taridoregu, Īgūsā pémasīmerā āārīma, ārīrā gapure beyedi āārīmī. Irasū āārīmakū, i ūmu marā oparārē guyasīūrō taridoregu, ubu āārīrā gapure beyedi āārīmī. ²⁸ Ubu āārīrā gapure, masaka ĩaduafia marīrā gapure beyedi āārīmī Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Oparā irirosū āārīrā gapure ubu āārīrā dujaburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. ²⁹ Irasirigu neō sugu masaku: “Yu gajerā nemorō masītarinugāgū āārīmakū ĩāgū, Marīpu yare beyedi āārīmī”, ārīmasībirikumi. ³⁰ M̄sarē Marīpu basita Jesucristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu Marīpu Cristo merā marīrē Īgūyare masīmakū yāmi. Īgū merā marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Irasirirā marī Īgūyarā, peamegue waabonerā Īgū tausūnerā āārā. ³¹ Irasiro Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opu gapure: ‘Turatarigu āārīsīā, marīrē ōatariro iridi āārīmī’, ārīburo”, ārī gojasūdero āārībú.

2

Cristo curusague boadea kerere gojadea

¹ Yaarā, yu m̄sā purogue Marīpuya kerere, masaka masībirideare buegu ejagu, masīrīmasā diasari wenenīrī merā buerosū buebiribu. ² Yu m̄sā merā āārīgú: “Jesucristoya kerere, irasū āārīmakū Īgū curusague boadea

* 1:19 Is 29.14

direta buegura”, āri gūñabu. ³ Irasirigu mūsā merā āārīgú, ubu āārīgú irirosū péñabu. “Gajipoe irigu yu iri kerere oārō buemasibiribokoa”, ārīgú, güi naradari merā āārīkubu. ⁴ Yu mūsārē iri kerere buremumakū gāamegū, masīrmasā werenirōsū buebiribu. Irasirirā, Marīpu turari, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā yu mūsārē iri kerere buemakū pérā: “Diayeta āārā”, āri buremubu. ⁵ “Masaka masīr merā ĩgūsā guare buemakū buremua”, āri gūñamakū gāamebiribu. “Marīpu, ĩgū turari merā guare Jesucristo yerere buremumakū yámi”, āri gūñamakū gāamegū, irasū buebu mūsārē.

Marī Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpue masīa, āri gojadea

⁶ Guu mūsārē Jesucristore oārō buremurī oparārē buerā, Marīpu wáro masīrī sīrī merā buea. Iri masīrī i ūmuma meta āārā. Irasū āārīmakū, i ūmu marā masakare dorerāya meta āārā. I ūmuma ĩgūsā basi masīrī pereakōārokoo. ⁷ Guu, Marīpu ĩgū masīrī merā irideare, neōgorague masaka ĩgūsā masībirideare buea. I ūmu iriburo dupuyuro, Marīpu: “Āsū irigura”, āri gūñasiadi āārīmī. Irasirigu marīrē tauburire, marī ūmugasigue ĩgū merā āārīniburire gūñasiadi āārīmī. ⁸ Āārīpererā i ūmu marā masakare dorerā gapu Marīpu oārō gūñadeare pémasibirinerā āārīmā. Irire oārō pémasirāno āārīrā, marī Opu Jesucristo oātargure curusague pábiatú wējēbiribonerā āārīmā. ⁹ Āsū āri gojasūdero āārībú Marīpuya werenirī gojadea pūgue: Marīpu ĩgūrē maīrāya āārīburire oārō amuyusiadi āārīmī. I ĩgū oārī amubosadea, ĩgūsā neō ĩābiridea, pébiridea, neō mérōgā gūñabiridea āārā, āri gojasūdero āārībú.*

¹⁰ Marīpu ĩgū irideare, marī masībirideare Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yámi. Ōāgū deyomarīgū Marīpu gūñarīrē masīgū āārīpererire masīpeokōāmi.

¹¹ Gajigu masaku gūñarīrē marī neō masībea. ĩgū basi ĩgū gūñarīrē masīmi. ĩgū irirosūta Ōāgū deyomarīgū suguta Marīpu gūñarīrē masīmi. ¹² Marīrē i ūmuma direta gūñabirikōāburo, ārīgū, Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīdi āārīmī ĩgū irirosū gūñaburo, ārīgū. Marīrē maīgū, Ōāgū deyomarīgū merā āārīpereri ĩgū sīdeare masīburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. ¹³ Irasirirā guu mūsārē Marīpuyare buerā, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā buea. Guu basi masīrī merā buebea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū guare buedorerosūta ĩgūrē oparārē buea.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgūrē opamerā, Marīpu Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrīrē gāamebema. Irire gāamemerā: “Ubu āārīrī āārā”, ārīma. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta marī ĩgūyare pémasīa. ĩgūrē opamerā gapu ĩgūyare neō pémasībema. ¹⁵ Marī Ōāgū deyomarīgūrē oparā, ĩgū iritamurī merā āārīpereri ñerīrē, oārīrē ĩā beyemasīa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, marī ĩgūrē oparā iririre neō ĩā beyemasībirikumama. ¹⁶ Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Neō sugū marī Opu gūñarīrē masīgū mámi. Neō sugūno ĩgūrē buemasībirikumī”, āri gojasūdero āārībú. Marī gapu Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīsīā, marī Opu Cristo gūñarīrē masīa.

3

Marīpuyarā ĩgūrē moāboerā āārīma, āri gojadea

* 2:9 Is 64.4

1 Yaara, yu Ōāgū deyomarīgū doreri irirārē buerosū musārē buebiribu. I ūmu marā Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū musā āārīmakū iāgū, irasiribu. Cristoyare musā buremuturabirimakū iāgū, majīrāgārē buerosū musārē buebu. 2 Irasirigu, majīrāgā baari baamasīmerā, ūpiku dita mirīrā irirosū musā āārīmakū iāgū, diasabiri direta musārē buebu. Daporadere musā diasari buerire pémasībea dapa. 3 Musā, Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū gāme uburikurā, gāme iādūamerā, gāme dukawariduarā yāa. Irasirirā i ūmu marā iḡsā noō gāamerō iriduarosū yāa. 4 Musā: “Yu Pabloyagu āārā”, gajigu: “Yu Apoloyagu āārā”, āri werenia. Irasū āārīrā, i ūmu marā masaka Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū werenia.

5 Gua Apolos merā, ḡnasirirā āārīrī musā iāmakū? Gua Marīpure moāboerā āārā. Gua iḡū iridorederosūta yāa. Irasirirā gua Jesucristoya kerere weremakū pérā, musā iḡūrē buremunūgābu. 6 Yu neōgoraguere musārē buepuroribu. Irasirigu sugu oteri yerire otegu irirosū iribu. Irasiridero puru, Apolos musārē buenemogū, oterire koregu irirosū iridi āārīmī. Marīpu gapu oteri purimakū irirosū musārē Jesúre buremunūgāmakū iridi āārīmī. 7 Irasirirā oteri yerire oterimasā, korerimasāde ubu āārīrā āārīma. Marīpu gapu iri oterire purimakū irigu āārīmī. Iḡū suguta irire irimasīmi. 8 Otepuroridi, puru iri oteadeare koredi iḡsā suro merā moāboerimasā āārīma. Marīpu iḡsā moāderopā iḡsārē keoro wajarigukumi. 9 Gua Marīpuyarā iḡārē moāboerā āārā. Musā guayarā āārībea. Marīpuyarā āārā. Irasirirā musā iḡūya poovere otedea irirosū āārā.

Irasū āārīmakū, musā iḡū wari wii irimūrīri wii irirosū āārā. 10 Wii irimerēgū borari keoro nūpurorigu irirosū, yu, Marīpu iritamurō merā musārē Jesucristoyare keoro buepuroribu. Puru gajerā musārē buenemorā, iri wiire peomūrīārā irirosū irirākuma. Iri wiire odorā irirosū musārē buenemorā, gopeyari merā keoro buero gāāmea.

11 Marīpu Jesucristore sugureta pidi āārīmī masakare tauburo, āriḡū. Irasirigu yu musārē buegu, Jesucristo masakare tauri kerere buepuroribu. Neō suguno iri kerere gorawayumasībirikumi. 12 Jesucristoyare oārō keoro buenemorā, oro, plata, gaji wajapari ūtāyeri merā wii irirā peomūrīārā irirosū irirākuma. Gajerā gapu pīriri yuku merā, tá merā, mijī pū merā tiamūrīārā irirosū irirākuma. Iḡsā irirosū gajerā musārē buenemorā, ubu āārīrīrē, mata pererīnorē buerākuma. 13-14 I ūmu peremakū, Jesucristo masakare iḡsā buedeare: “I musā buedeae oābu, i oābiribu”, āri weregukumi. Oro, plata, wajapari ūtāyeri merā iridea gapu peamegue soemakū ūjūbirikoa. Yuku, tá, pūrī merā iridea gapu ūjūpereakōārokoo. Irasirigu, gajīnorē peamegue soegu, ḡdī ūjūrokuri, dī ūjūbirikuri? āri beyerosū, Jesucristo iḡsā oārō, űerō buedeare beyegukumi. Oārō keoro buedire keoro wajarigukumi. 15 Oārō keoro buebiridi gapure wajaribirikumi. Gajino ūjūrōsū iḡū buedeae waja, wajataboadea pereakōārokoo. Iḡū wajatabirikeregu, peamegue waabirikumi. Tausūgukumi. Wii ūjūmakū duriwiriagu irirosū mérōgā tarigukumi.

16 ḡMusā masīberī? Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmī. Irasirirā Marīpuya wii irirosū āārā. 17 Iḡūya wii irirosū āārīrā, iḡūyarā āārā. Irasirigu Marīpu iḡūyarārē poyanorērānorē poyanorēgukumi.

18 Musā basi péwisībirikōāka! “Yu i ūmu marā buerire masītarinūgāgū āārā”, āribirikōāka! Irire masīmerā irirosū āārīka! Irasirimakū, Marīpu diayeta oārō

masĩrã dujamakũ irigukumi. ¹⁹ I ũmu marã ĩgũsã masĩrĩ, Marĩpu ĩãmakũ ubu aãrĩrĩ aãrã. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Marĩpu gapũ masĩrimasã: ‘Ãsũ irirãra’, ãrĩ gũñaderosũ iriduarire iribirimakũ yãmi”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ. ²⁰ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Marĩ Opũ, i ũmu marã masĩrimasã gũnarĩrẽ masĩmi. Irire masĩgũ: ‘Ubu aãrĩrĩ aãrã irĩ’, ãrĩ ĩãmi”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ. ²¹ Irasirirã masãrẽ buegare: “Gajĩgu nemorõ õãrõ buemi”, ãrĩbirikõãka! Marĩpu aãrĩpereri musãya aãrĩburire sĩsiadi aãrĩmĩ. ²² Irasirigũ yare, Apolore, Pedrore iriumi musã õãrõ aãrĩburire buedoregũ. Irasũ aãrĩmakũ, i ũmuma, musãya aãrĩburire sĩdi aãrĩmĩ. Dapora musã aãrĩburire, musã boadero purũgue aãrĩburidere sĩdi aãrĩmĩ. I aãrĩpereri musãya aãrã. ²³ Irasũ aãrĩmakũ, musã Cristoyarã aãrã. Cristo Marĩpuyagu aãrĩmĩ. Irasirirã musã Cristo merã Marĩpuyarã aãrã.

4

Pablo, Jesucristo ĩgũyare buedoregũ pĩnerã moãrĩrẽ gojadea

¹ Musã guare: “Cristore moãboerimasã aãrĩma”, ãrĩ gũñarõ gããmea. Guare Marĩpuya kerere, masaka masĩbirideare buedoregũ pĩdi aãrĩmĩ. ² Moãrimasã ĩgũsã opũ dorerire keoro irirã irirosũ gua Cristore moãboerimasãdere ĩgũ dorerire keoro iriro gããmea. ³ Musã yare: “Marĩ Opũyare õãrõ buemi, o õãrõ buebirimi”, ãrĩmakũ, neõ bujawerebirikoa. Gajerã masaka, yũ buerire: “Keoro aãrã, o keoro aãrĩbea”, ãrĩmakũdere neõ bujawerebirikoa. Yũ baside yũ buerire: “I gapũre õãrõ buebũ, i gapũre õãrõ buebiribũ”, ãrĩmasĩbirikoa. ⁴ Yũ buedeare gũñagũ: “Ñerõ buekubũ”, ãrĩ gũñabea. Irasirigũ: “Yũ ñerõ buedea waja, waja opãã” ãrĩmasĩbea. Marĩ Opũ sugũta yũ buerire: “Õãgorãã, o õãbea”, ãrĩ masĩmi. ⁵ Irasirirã marĩ Opũ i ũmũgue dupaturi aariburo dupuyuro gajerãrẽ: “Īgũ dorederosũ keoro iribema”, ãrĩ werewũabirikõãka! Īgũ dupaturi aarigũ, aãrĩpererãrẽ ĩgũsã iridee gajerã masĩbirideare masĩmakũ irigukumi. Īgũsã gũñarĩgue: “Ãsũ iridũakoa”, ãrĩ gũñadeare masĩmakũ irigukumi. Irasirigũ Marĩpu õãrõ irirãrẽ: “Õãrõ iribũ”, ãrĩgukumi. Īgũsã õãrõ irideropã ĩgũsãrẽ keoro irigukumi.

⁶ Yaarã, musãya aãrĩburire gua Apolos merã iririkurire werebũ, musãde gua irirosũta iriburo, ãrĩgũ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũ dorerire tarinũgãbirikõãburo, ãrĩgũ, musãrẽ ĩrire werebũ. Irasirirã musã guare ĩãkũĩrã: “Guare buegu gapũ, musãrẽ buegu nemorõ masĩtarinũgãmi”, ãrĩbirikoa. ⁷ Musã gajerã nemorõ masĩtarinũgãrã aãrĩbea. Aãrĩpereri musã opari, Marĩpu musãrẽ sĩdea dita aãrã. Īgũ sĩdea aãrĩkerepũrũ, iro tamerãrẽ, ĩnasirirã musã basi: “Īgũyare masĩpeokoa”, ãrĩrĩ? Īgũ musãrẽ masĩrĩrẽ sĩbirimakũ, neõ masĩbiribokoa. Īgũ musãrẽ masĩmakũ iridee direta masĩa.

⁸ Musã i gapũre ãsũ ãrĩ gũñadãã: “Gua aãrĩpereri opãã. Marĩpũyare masĩpeokõãã”, ãrĩ gũñadãã. Irasirirã gua musãrẽ ĩgũyare buenemomakũ gããmebea. Musã oparã irirosũ: “Aãrĩpereri masĩtarinũgãrã aãrã”, ãrĩ gũñadãã. Musã diayeta oparã irirosũ aãrĩpereri masĩtarinũgãrã aãrĩmakũ õãtaribokoa. Irasirirã gua musãrẽ buerãde musã merã oparã irirosũ aãrĩbokoa. ⁹ Yũ ãsũ ãrĩ pẽñã: “Marĩpu guare Jesucristoyare buedoregũ pĩgu, aãrĩpererã nemorõ ubu aãrĩrã irirosũ aãrĩdoregu pĩdi aãrĩmĩ”, ãrĩ pẽñã. Irasirirã gua wẽjẽbẽosũmurã irirosũ aãrã. Aãrĩpererã i ũmu marã masaka, Marĩpure wereboerã ĩũrõ gua ñerõ taria. ¹⁰ Jesucristoya kerere gua buemakũ, masaka guare: “Pẽmasĩmerã aãrĩma”, ãrĩma. Musã gapũ musã basi: “Gua Cristoyare pẽmasĩpeorã aãrã”,

ārīkoa. Gwa, musā iāmakūta ubu āārīrā āārā. Musā gapu: “Gwa oparā irirosū āārā”, ārīkoa. Masaka gwa gapure ubu iābéokōāma. Musā gapure goepeyari merā iāma. ¹¹ Gwa neōgoragueta űerō taripuroimurīrinerā, daporaguedere irasūta āārīkōāa. űaboāa, űemesibua, surī opabea. Jesucristore buremumerā guare buro űerō iribirama. Gwa buegorenasiā, wiiri opabea. ¹² Irasū āārīmakū, guaya āārīburire, gwa baaburidere, gwa basi moāpoyāa. Gajerā guare űerō werenīmakū, gwa gapu Marīpure ĩgūsāya āārīburire sērēbosāa. Gajerā gwa noō waarō guare űerō irimakū, ubu pēñakōāa. ¹³ Gajerā guare űerō ārī werewuamakū, gwa gapu ĩgūsārē āmuduarā, ĩgūsārē oārō merā werea. I űmumarē ĩgūsā gāamebirire ĩgūsā béodea irirosū guare iāma. Neōgoragueta guare doopuroinerā, daporaguedere irasūta doonīkōāma.

¹⁴ Irire gojagu, musārē guyasīrīdoregu meta yāa. Yu musārē maĩgū, yu pūrārē irirosū werea. ¹⁵ Wārā gajerā diez mil gora musārē Cristoyare buebonerā āārīkererū, ĩgū masakare tauri kerere buepuroridi sugata āārīmi. Iri kerere musārē buepuroridi yuta āārā. Yu iri kerere buemakū pērā, musā ĩgūrē buremunugābu. Irasirigu yu musāpu irirosū āārā. ¹⁶ Irasirigu musārē: “Yu iririkurire, majīrā ĩgūsā pagure iākūrōsū iākūituyaka!” ārī werea.

¹⁷ Musā irire irimakū gāamegū, Timoteore musā purogue iriua. ĩgū yu buedi yu magū irirosū, yu maĩgū āārīmi. Marī Opu gāamerōsū keoro irinīkōāmi. Yu Cristore buremugū iririkurire musārē gūñamakū irigukumi musāde irasūta iriburo, ārīgū. Irasirigu, āārīpererā Cristore buremurārē āārīpererogue āārīrārē yu buederosūta musārē buegukumi. ¹⁸ Surāyeri musā watope āārīrā: “Pablo gwa puro aaribirikumi”, ārī gūñanūrā. Irasirirā ĩgūsā basi: “Gwa gajerā nemorō masitarinugārā āārā”, ārī, gūñankōānūrā. ¹⁹ Yu gapu āsū ārī gūñāa: “Marī Opu gāamemakū, mata musā purogue waagura”, ārī gūñāa. Iroge ejaḡu, masitarinugārā āārā, ārī werenīrārē iāgara. Iri direta iābirikoa. “¿Diayeta ĩgūsā marī Opu turari merā ĩgūyare irirāta yāri?” ārī iāgukoa. ²⁰ Marīpu ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Marī ĩgūyare werenikererā irire marī iribirimakū, marī werenīrī wajamāa. ĩgū turari merā ĩgūyare irimakū gāamemi. ²¹ ¿Ñeenorē gāamekuri musā? ¿Musā purogue musā űerō iriri waja musārē turigu waamakū gāamekuri, o musā oārō iriri waja gapure usuyari merā musārē wereḡu waamakū gāamekuri?

5

űerō irigure béokal ārī gojadea

¹ Gajerā āsū ārī kere werema yure. Sugū musā merāmu ĩgū búamorēta marāpokaaupū. Irire péḡu, péḡukakōābu. Gajerā Marīpure masīmerā āārīkererā, irasūgora űerō iribema. ² ĩgū űerī irigu musā merā āārīkererū, musā gapu: “Gwa gajerā nemorō oārā āārā”, ārī gūñadāa. Irasū gūñarōno irirā, ĩgū űerī iriri gapure buro bujawereri merā gūñaka! Irasirirā, ĩgū űerō iririre piribirimakū iārā, ĩgūrē béokōāka! Musā merā nerēdorebirikōāka! ³ Yu gapu musā purogue āārībirikereḡu, yu gūñarī merā musā merā āārīḡū irirosū āārā. Irasirigu yu gūñarīgue musārē: “ĩgū űerō irigure béokōārō gāamea”, ārī gūñasiāa. ⁴ Irasirirā musā, marī Opu Jesucristoyarā, ĩgū dorero merā nerēka! Yude, yu gūñarī merā musā merā nerēḡū irirosū āārīḡukoa. Marī Opu Jesūde ĩgū turari merā musā merā āārīḡukumi. ⁵ Musā irasū nerērā, ĩgū űerō irigure béokōāka, wātēa opu Satanás ĩgū gāamerō ĩgūrē iriburo, ārīrā! Irasirigu űerō

tarigu, Īgū ñerō iririre pirigukumi. Marī Opū Jesús i ãmugue dupaturi aarigú, Īgūrē taugukumi.

⁶ Īgū ñerō irigure béomerā: “Gua gajerā nemorō oārā āārā”, āri gūñabirikōāka! Musā Īgū ñerō iririre ubu ĩākōārā, āārīpererā musāde Īgū ñerō iririre pērēbejarākoa. ¿Musā āsū āri wererire masiberi? “Pārē irirā, mérōgā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Pūru iri wemasāseyakōākoa”, āri werea. Iri poga wemasāseyarosūta ñerīde musāguere oārō seyakōārokoa. ⁷ Irasirirā Īgū ñerī irigure béoka, gajerāde ñerō iriri, ārīrā! Guayarā, judío masaka pascua bosenu irimurā pā wemasāmakū iriri pogare béokuma. Irire béorosūta musā ñerī iririre béoka, ñerīrē opamerā āārīmurā! Pascua bosenu āārīmakū, judío masaka ovejare wējēkuma Īgūsā ñerī iridea wajare Marīpūre béodorēā. Oveja boaderosūta Cristo marī ñerō iridea waja boabosadi āārīmī Marīpū marīrē: “Ñerī marīrā āārīma”, āri ĩāburo, ārīgū. ⁸ Irasirirā marī ñerī iririkudeare pirikōārō gāāmea. Ñerīrē iriro marīrō āārīrō gāāmea. Irigatori marīrō, diayema oārō werenirī merā āārīrō gāāmea.

⁹ Yū musārē iripoegue gojadea pūge āsū āri gojabu: “Nomerē ñerō gāmebirarikūrārē wapikūbirikōāka!” āri gojabu. ¹⁰ Yū irasū gojagu: “Āārīpererā ñerō iririmasā i ãmugue āārīrārē neō wapikūbirikōāka!” ārīgū meta iribu. I ãmugue noō musā waarō Jesúre bñremumerā āārīma. Nomerē ñerō gāmebirarikūrā, gajerāyare bñro gāāmerā, yajarimasā, keori weadeare bñremurīmasā wārā āārīma. Īgūsā āārīpererogue āārīmakū, Īgūsāno marīrōgue waamasīña máa. ¹¹ Āsū gapū āri gojabu: “Surāyeri musā merā āārīrā: ‘Jesúre bñremua’, ārīkererā ñerī iririkumakū ĩārā, Īgūsārē wapikūbirikōāka!’” āri gojabu. “Irasirirā nomerē ñerō gāmebirarikūrārē, gajerāyare bñro gāāmerārē, keori weadeare bñremurārē, gajerārē ñerō kere wererārē, mejārikūrārē, yajarikūrārē wapikūbirikōāka! Irasiririkūrāno merā neō baabirikōāka!” āri gojabu. ¹²⁻¹³ Marīpū Jesúre bñremumerārē Īgūsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. Irasirigu yū musārē: “Wajamoāka Īgūsārē!” ārībea. Musā tamerā musā merā āārīrārē Īgūsā ñerō irimakū ĩārā, Īgūsārē wajamoāka! Marīpūya werenirī gojadea pūge gojaderosūta irika! Āsū āri gojasūdero āārībú: “Sugū musā merā āārīgū ñerō irimakū ĩārā, Īgūrē béokōāka!” āri gojasūdero āārībú. Irasirirā musā merā āārīgūrē Īgū búamorē ñerō irigure béokōāka!

6

Jesúre bñremurā gāme weresārīrē gojadea

¹ Musā basi gāme guaseorā, ¿nasirirā weresārīrē beyerimasā Jesúre bñremumerā pñroge āmudorerā waari? Jesúre bñremurārē musā merāmarārē weresāduarā, gajerā Jesúre bñremurārē irire āmudorerā waarō gāāmea. ² ¿Ire musā masiberi? I ãmū peremakū, marī Jesúre bñremurā Marīpūyarā āārīsā, Jesús merā i ãmū marārē dorerā āārīrākoa. Irasirirā Īgūsārē doremurā daporadere marī gāme guaseorire āmudoremasā. ³ ¿Idere masiberi musā? Marī Jesús merā Marīpūre wereboerā ãmugasigue āārīrārē dorerākoa. Irasirirā Īgūsārē doremurā āārīsā, i ãmūmadere āmudoremasā. ⁴ ¿Nasirirā i ãmūmarē gāme guaseorā, Marīpūyare masīmerā pñroge irire āmudorerā waari? ⁵ Musārē guyasīrīburo, ārīgū, ire gojāa. ¿Musā watopeguere neō sugū masīgū, musā guaseorire āmugūno marīgorakōārī? ⁶ Musā merāmu

masĩgãno gapũre ãmudorerono irirã, gajigu Jesũre bũremugũrẽ weresãduarã, Jesũre bũremumerã pũroque ãmudorerã waãa.

7 Irasiriro, mũsã gãme guaseorã, mũsã basi ãmumasĩmerã, Jesũre bũremumerã pũroque irire ãmudorerã waamakũ õãbea. Īgũsãrẽ weresãrõno irirã, gajerã Jesũre bũremurã mũsãrẽ diaye iribirideare, mũsãrẽ yajadeare irasũ ĩãkõãmakũ nemorõ õãboakuyo. 8 Mũsã Jesũre bũremurã ããrĩkererã, gajerã mũsãyarãrẽ diaye irimerã, mũsãde ĩgũsãyare yajarã yãa.

9 ¿Ire mũsã masĩberi? Ñerõ iririkurã Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreroguere waabirikuma. Ire pẽwisibirikõãka! Ũma nomerẽ ñerõ gãmebirarikurã, keori weadeare bũremurĩmasã, gajigu marãpore ãma marãpokurã, gajego marãpu merã ñerõ iririkurã, ãma seyaro ĩgũsã dupũri merã ñerõ iririkurã, nomede ĩgũsã seyaro ñerõ iririkurã Marĩpu pũroguere neõ waabirikuma. 10 Irasũ ããrĩmakũ, yajarĩmasã, gajerãyare bũro gããmerĩmasã, mejãrikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererimasã, ãrĩgatori merã gajerãyare yajarĩmasã neõ Marĩpu pũroque waabirikuma. 11 Iripoeguere mũsã surãyeri irasiririkurã ããrĩnerã ããrĩbũ. Irasiririkurã ããrĩkerepũũ, Marĩpu mũsã ñerĩ oparire koedi ããrĩmĩ ĩgũyarã ããrĩmakũ irigu. Irasirigu mũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩĩãmi. Marĩ Opũ Jesucristo iridea merã, Õãgũ deyomarĩgũ mũsãguere ããrĩrĩ merã irasũ ãrĩ ĩãmi.

Marĩya dupũ merã õãrõ iridorea, ãrĩ gojadea

12 Masaka surãyeri ãsũ ãrĩ werenĩma: “Marĩ iriduarire noõ gããmerõ irimasã”, ãrĩ werenĩma. Irasũta ããrã, ãrĩrõ tamerã. Yu iriduarĩ gajerãrẽ iritamubirimakũ ĩãgũ, irire iribea. Irasirigu irire piridũagu, pirikõãrõ gããmea.

13 I masaka werenĩrĩ diayeta ããrã. ãsũ ãrĩ werenĩma: “Baari, marĩya paruma ããrĩburi ããrã. Marĩya paru, baari baasãdiru ããrã”, ãrĩ werenĩma. Marĩpu gapũ i pe wãirẽ peremakũ irigukumi. Irasiriro baari, marĩya paru irasũ ããrĩkõãrõ yãa. ãsũ gapũ ããrã. Marĩpu, marĩya dupũ irigu, ñerĩrẽ ãaribejaburi dupũre iribiridi ããrĩmĩ. Marĩ Opũ Jesucristo gããmerĩ gapũre iriburi dupũ ããrã. Īgãta marĩ merã ããrĩgũ marĩya dupũ Opũ ããrĩmĩ irire õãrõ iribu. 14 Marĩpu ĩgũ turarĩ merã marĩ Opũ Jesucristo boadero pũũ, ĩgũya dupũre masũdi ããrĩmĩ. Īgũrẽ masũderosũta marĩ boadero pũũ, marĩya dupũdere masũgukumi.

15 ¿Ire mũsã masĩberi? Marĩ Cristoyarã ããrĩmakũ, marĩya dupũ, ĩgũya dupũma ããrĩrĩ irirosũ ããrã. Marĩ irasũ ããrĩrã, nomeõ ãma merã ñerõ iririkurĩmasõ merã ñerõ irimakũ õãbirigorakõãa. Irasirirã irinorẽ neõ iribirikõãdorea. 16 ¿Idere mũsã masĩberi? Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Ũmũũ, nomeõ merã marãpokũgu, pẽrã ããrĩkererã, Marĩpu ĩãmakũ su dupũ irirosũta ããrĩrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirigu sugũ ñegõ merã marãpokũmakũ, ĩgũya dupũ ĩgoya dupũ merã ããrĩrõ, su dupũ irirosũta ããrã. 17 Irasũta sugũ marĩ Opũ Jesucristore bũremugũ ĩgũ merã pẽrã ããrĩkererã, su dupũ irirosũta ããrĩma. Irasirirã su gũñarĩta opama.

18 Irasirirã ãma nomerẽ gãmebirarire neõ iribirikõãka! Gaji marĩ ñerõ iririre irirã, marĩya dupũguere ñerõ iribea. Ũma ĩgũsã marãposã nome ããrĩmerã nomerẽ gãmebirarã gapũ ĩgũsã basi ĩgũsãya dupũre ñetariro irirã yãma. Cristoya dupũguere ñerõ irirã irirosũ yãma. 19 ¿Mũsã ire masĩberi? Marĩpu marĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ sidi ããrĩmĩ. Irasirigu Õãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩmakũ, marĩya dupũ ĩgũya wii irirosũ ããrã. Irasiriro marĩya dupũ marĩya dupũgora ããrĩbea. 20 Marĩpu marĩrẽ bũro maĩgũ, Jesucristore iriudi ããrĩmĩ marĩ ñerĩ iridea wajare wajaridoregu. ĩgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ,

irasiridi āārīmī. Irasirirā marī Īgū wajarinerā āārīsīā, marīya dupu merā Marīpu gāāmerōsūta iriro gāāmea gajerāde Īgūrē būremuburo, āārīā.

7

Mojōsiarimarē gojadea

¹ Daporare musā yure sērēña gojadeare yuḡugura. Marāpokubirimakū, marāpokubirimakū, ōāgorāa. ² Irasū āārīkerepuḡu, āārīpereroguerē ūma nomerē gāmebirari āārā. Irasirirā ūma Īgūsākū marāpokuro gāāmea, gajerā nome merā űērō iriri, āārīā. Nomedē Īgūsākū marāpokuro gāāmea, gajerā ūma merā űērō iriri, āārīā. ³ Marāpokugū Īgū marāpo merā ōārō āārīrikuro gāāmea. ⁴ Marāpokugore igoya dupu igoya dita āārībea. Igo marāpu gāāmerōsūta Īgū merā āārīrō gāāmea. Igo marāpudere Īgūya dupu Īgūya dita āārībea. Īgū marāpo gāāmerōsūta igo merā āārīrō gāāmea. ⁵ Āsū iriburo. Igo marāpu igo merā āārīduamakū yuḡuburo. Īgūde igore yuḡuburo. Īgūsā Marīpure sērēmurā: “Irikunurī marī iririkuninorē iribirikōārā”, ārī āmuadero puḡu merē irasū iribirikōāburo. Marīpure sērē ōoadero puḡu, dupaturi Īgūsā āārīrikuderōsūta āārīburo doja. Īgūsā irasiribirimakū, wātī Īgūsārē gajerā merā űērō irimakū iribokumi.

⁶ Yuḡu musārē ire dorerigora irirosū werenīgū meta yāa. Musā irasū irimakū ōārōkoa, ārīgū, irasū ārā. ⁷ Yuḡu āsū ārī gūñāa. Āārīpererā musā yuḡu irirosūta marāpo marīrā āārīmakū gāāmeadikoa. Marīpu gapu marī āārīpererārē surosū pībiridi āārīmī. Surāyerire marāpo marīmurārē, o marāpu marīmurārē pīdi āārīmī. Gajerā gapure marāpokumurārē, o marāpokumurārē pīdi āārīmī.

⁸ Irasirigū musā marāpo marīrārē, marāpu marīrārē, wapiweyarā nomerē āsū ārā. Yuḡu irirosū musā marāpokubirimakū, o marāpokubirimakū ōāgorāa. ⁹ Ūma, nome merā āārīduarire nuḡāmerāno marāpokuburo. Nomedē irasūta iriburo. Īgūsā marāpokumakū, marāpokumakū ōāgorāa. Irasirirā Īgūsā nome merā, ūma merā āārīduari direta gūñanibirikuma.

¹⁰ Marāpokurārē, marāpokurārē yuḡu āsū dorea. I yuḡu doreri āārībea. Marī Opu ire doredi āārīmī. Āsū ārī doredi āārīmī: “Nomeō igo marāpure béobirikōāburo”. ¹¹ Nomeō igo marāpure béogo, gajigure marāpokubirikōārō gāāmea. Igo marāpu āārīdi merā āmubeo, sugota āārīkōārō gāāmea. Ūmūude Īgū marāpore béobirikōārō gāāmea. Īgūde Īgū marāpo āārīdeo merā āmubi, marāpo marīgūta āārīkōārō gāāmea.

¹² Gajerārē yuḡu gūñārīrē weregura marī Opu weredoredea āārībirikerepuḡu. Āsū ārā. Sugū Jesūre būremugū, Jesūre būremubeore marāpokuadero puḡu, igo Īgū merāta dujaduamakū, igore béobirikōārō gāāmea. ¹³ Nomeōde Jesūre būremugō Jesūre būremubire marāpokugo, igo merā Īgū dujaduamakū, Īgūrē béobirikōārō gāāmea. ¹⁴ Sugū Jesūre būremubi marāpo Jesūre būremugō āārīmakū Īgū, Marīpu Īgūrē: “Yaagu irirosū āārīmī”, ārī Īāmi. Irasūta sugo Jesūre būremubeo marāpu Jesūre būremugū āārīmakū Īgū, Marīpu igore: “Yaago irirosū āārīmo”, ārī Īāmi. Īgū irasū Īābirimakū, Īgūsā pūrā Jesūre būremumerā pūrā irirosū āārībokuma. Irasirigū Īgūsā pūrādere Jesūre būremurā pūrā irirosū Īāmi. ¹⁵ Jesūre būremubi gapu Īgū marāpo Jesūre būremugōrē béoduagu, béoburo. Irasūta Jesūre būremubeo igo marāpu Jesūre būremugūrē béoduago, béoburo. Marīpu marīrē gajerā merā gāmekēārō marīrō usuyari merā āārīmakū gāāmeme. Irasirirā Īgūsā béoduamakū ōāgorāa.

16 Jesúre b̄remugō, igo mar̄p̄u Jesúre b̄remubire: “Ȳu merā āārīgū, b̄remugukumi”, āāmasīña máa. Irasūta Jesúre b̄remugū, ĩgū mar̄po Jesúre b̄remubeore: “Ȳu merā āārīgō, b̄remugokumo”, āāmasīña máa.

17 Āsū iriro gāāmea mar̄rē āārīpererā marī Op̄u Jesucristoyarārē. Marīp̄u mar̄rē Jesúre b̄remunugādoṛeḡu siudeapoe ĩgū mar̄rē: “Āsū irika!” āārī pīderosūta iriwāgārō gāāmea. Ȳu irire āārīperero mar̄rē Jesúre b̄remurārē dorea. 18 Marīp̄u suḡure ĩgūya dup̄uma gasirogārē* wiirisūdire siiumakū, irasūta dujaro gāāmea. Irasūta wiirisūbire siiumakū, wiirisūbita dujaro gāāmea. 19 Daporare wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīp̄u dorerire marī iriri gap̄u wajakutarinugāa. 20 Irasirirā Marīp̄u mar̄rē masakakure siudeapoe ĩgū mar̄rē pīderosūta iriwāgārō gāāmea.

21 Marīp̄u musārē siudeapoe surāyeri gajerārē moāboerimasā āārīb̄u. Irasū āārīkererā, musā moāboerimasā āārīrīrē gūñarikubirikōāka! Gajipoe musā oparā musārē wiud̄amakū, wirika! 22 Marīp̄u musārē marī Op̄u Jesucristore b̄remudoreḡu siudi āārīmī. Irasirirā surāyeri musā gajerārē moāboerimasā āārīkererā, daporare Jesucristoyarā ĩgū wiunerā irirosū āārā ĩgūyare irimurā. Musā gajerārē moāboerimasā āārībirikererā, daporare Jesucristore moāboerā āārā. 23 Marīp̄u mar̄rē ĩgūyarā āārīburo, āārīgū, ĩgū magū Jesucristo boaḡu dī béodea merā wajaridi āārīmī. Irasirirā masakare moāboerā irirosū āārībirikōāka! Masaka gāāmerinorē iribirikōāka! Marīp̄u gāāmerī gap̄ure irika! 24 Irasirirā, Marīp̄u musārē Jesucristore b̄remunugādoṛeḡu siudeapoe musārē pīderosūta ĩgū merā ōārō āārīnikōāka!

25 Daporare musā mar̄po mar̄rārē, mar̄p̄u mar̄rādere wered̄akoa. I ȳu werēburi marī Op̄u weredoredea āārībea. Irasū āārībirikerer̄u, ȳu basi gūñarī merā musārē werēḡura. Marī Op̄u ȳure bopoñarī merā ĩāsīā, ȳure iritamumi. Irasirirā musā ȳu wererire: “Irimakū ōāgorāa”, āārī masīrākoa.

26 Daporare mar̄rē wārī ñerō tariri āārā. Irasirirā musā āārīrikurosūta dujamakū ōāgorāa. 27 Mar̄pokurā, mar̄p̄ukurā gāme béobirikōāka! Mar̄po mar̄rā, mar̄posā nome āmabirikōāka! 28 Ȳu musārē irire werēkerer̄u, musā mar̄pokurā, Marīp̄u dorerire tarinugārā meta yāa. Nomeōde mar̄p̄ukugo, Marīp̄u dorerire tarinugāgō meta yāmo. Irasū āārīkerer̄u, mar̄pokurā, mar̄p̄ukurā gap̄u ĩgūsā okarinur̄rē poyari merā āārīrākuma. Irasiriḡu ȳu irire: “Poyari merā āārībokuma”, āārīgū: “Mar̄po mar̄rā, mar̄p̄u mar̄rā āārīkōāka!” āārā musārē.

29 Yaarā, ȳu musārē irasū āārīgū, āsū āārīduagu yāa. Marī i ūmugue āārīrikuri pereburo mérō d̄ayāa. Irasirirā daporare mar̄po mar̄rā Marīp̄uyare ōārō moārōsūta mar̄pokurādere ōārō moārō gāāmea. Mar̄p̄ukurā nomede irasūta Marīp̄uyare ōārō iriro gāāmea. 30 Marī orekererā, bujawemerā irirosū āārīrō gāāmea. Us̄uyakererā, us̄uyari merā bosenu irimerā irirosū āārīrō gāāmea. Gajino wajarikererā: “I yaa āārīnikōārōkoa”, āārī gūñabirikōārō gāāmea. Irasirirā, mar̄rē Marīp̄uyare ōārō iriro gāāmea. 31 I ūm̄ma marī ĩārī perewāgārō yāa. Irasirirā i ūm̄marē irid̄arire b̄uro gūñarikubirikōārō gāāmea.

32 Ȳu musārē gūñarikuro marīrō āārīmakū gāāmea. Mar̄po marīgū, marī Op̄uyare ōārō gūñami. Irasiriḡu ĩgūrē us̄uyamakū gāāmegū, ĩgūyare ōārō

* 7:18 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīp̄u Abrahārē ĩgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, āārīgū, ĩgūsāya dup̄uma gasirogārē wiirdoredē āārīmī. P̄uru iri dorerire Moisére pīdi āārīmī. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturārā iri dorerire irirā. ĩgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ureru p̄ērēbejarinurī waarō merā ĩgūsā deyoadero p̄uru irasū yāma.

yámi. ³³ Marāpokuḡu gapu Īḡu marāpo ōārō usuyari merā āārīmakū gāāmegū, i ūmumarē gūñami. ³⁴ Irasirigū marī Opū gāāmerīrē, Īḡu marāpo usuyamakū gāāmerī gapudere gūñami. Nomedere irasūta āārā. Marāpū marīḡō marī Opūyare ōārō gūñamo. Igo gūñarī merā Marīpuyago ōārō āārīduago, Īḡu gāāmerōsūta iriduamo. Marāpukūgo gapu igo marāpū ōārō usuyari merā āārīmakū gāāmegō, i ūmumarē gūñami.

³⁵ Yū musārē ōārō waaburo, ārīḡū, marī Opū gāāmerī direta keoro iridoreḡu ire gojāa. Musārē marāpokurire, marāpukurire kāmutaḡu meta yāa.

³⁶ Sugū Īḡu magō búro waamakū Īḡū, āsū ārībokumi: “Yū magōrē ōārō iribirikoa. Igo marāpukūmakū ōābokoa”, ārībokumi. Irasū ārīḡū nomesukōāburo. Irasiriri, ñerō iriri āārībea. ³⁷ Gajigū gapu: “Nomesuro gāāmekoa”, ārībīribokumi. Āsū gapu ārībokumi: “Yū magō marāpukūbirikōāburo”, ārībokumi. Īḡu irasū ārīmakū, igore ōārō waabokoa. Īḡu irasū iriduari ōāgorabokoa. ³⁸ Magōrē marāpukūdoreḡu, ōārō irigū yāmi. Irota marāpukūdorebi gapu nemorō ōārō iritarinūḡāḡū yāmi. Daporare marīrē wāri ñerō tariri āārā. Irasiriro marāpukūbirimakū, marāpukūbirimakū nemorō ōāa.

³⁹ Marīpū marīrē doreri āsū ārā. Marāpukūgo igo marāpū okamakū, Īḡu merā āārīnikōāburo. Īḡu boadero pūḡue, gajigū igo suyugure marāpukūmasīgokumo Īḡu Jesúre būremugū āārīmakū. ⁴⁰ Yū gapu āsū ārī gūñāa. Igo dupaturi marāpukūbeo, nemorō usuyabokumo. Yūde, gajerā musārē buerimasā irirosū Ōāḡū deyomarīḡūrē opāa. Irasirigū irire werea musārē.

8

¿Keori weadea pūro baari pīdeare baamakū ōākuri? ārī gojadea

¹ Dapora musā: “¿Keori weadea pūro baari pīdeare baamakū ōākuri?” ārī sērēñadeare yujugura. Musā irire masīa. Īḡūsā būremurī weadea neō wajamāa. Irasirirā: “Ḡua tamerā ōārō masīa”, ārī gūñarā, gajerārē masītarinūḡāduarā irirosū yāa. Gajerārē maīrā, āsū gapu iriro gāāmea. Nemorō Īḡūsārē Marīpuyare būremunemomakū iriro gāāmea. ² Sugū: “Masīpeokōāa”, ārīḡūno, ōārō masībemi. Wāri duyāa Īḡu masībiri. ³ Marīpū Īḡūrē maīḡū gapure masīmi. “Yaagu āārīmi, Īḡūrē masīa”, ārīmi.

⁴ Irasirigū yū musārē keori weadea pūro baari pīdea baarire weregura. Diayeta āārā. Īḡūsā būremurī weadea neō wajamāa. Gajigū, Marīpū irirosū āārīḡu neō mámi. Īḡu suguta āārīmi. ⁵ Gajerā masaka Īḡūrē būremunerā wārā gajerānorē būremuma. Ūmarōḡue āārīrārē, i ūmūḡue āārīrārē būremuma. “Marī būremurā, marī oparā āārīma”, ārī būremuma. ⁶ Marīpū suguta āārīpererire iridi āārīmi. Irasirirā marī Īḡūyarā āārīsīā, Īḡu dorerire irimurā āārā. Irasū āārīmakū, Jesucristo suguta marī Opū āārīmi. Īḡu merā Marīpū āārīpererire iridi āārīmi. Īḡu merā marīdere Īḡūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā Īḡu merā āārīnikōārākoa.

⁷ Yū wereri diaye āārīkerepūru, surāyeri Jesúre būremurā irire masībema. Iripoegue keori weadeare būremunerā āārīsīā, daporadere iri keori weadea pūro baari pīdeare baarā: “Marī būremunerā keori weadeare būremurā yāa”, ārī gūñadima. Irasirirā ōārō masīmerā irire baarā: “Ñerō irirā yāa”, ārī gūñadima. Irasū gūñakererā, irire baakōāma. ⁸ Marī irire baarā, Marīpū merā nemorō ōārō āārīmasībīrikoa. Gajerā nemorō ōārā waabīrikoa. Irire

baamerāde, gajerā nemorō ñerā waabirikoa. ⁹ Irasū āārīkerepuru, oārō pémasika! Musā noó gāāmerō baarā, gajigu Jesúre buremuturabire ñerō irimakū iribirikōāka! ¹⁰ Āsū āārā. “Īgūsā buremurī keori weadea neō wajamā”, āri masia. Irasirirā iri keori weadeare buremurīmasā baarogue baarā: “Ōābea”, āri gūñabea. Jesúre buremuturabi gapu, musā irogue baamakū iāgū: “Irogue baarā, Marīpuru buremubema”, āri gūñabokumi. Irasū āri gūñakeregu, musārē iākūī, īgūde baakōābokumi. Irasū baagu: “Ñerō irigu yāa”, āri gūñabokumi. Īgū irasū gūñamakū, musā īgūrē ñerō irimakū irirākoa. ¹¹ Musā oārō masirā irogue baarā, gajigu oārō masībi gapure ñerō irimakū iribokoa. Cristo īgūdere boabosadi āārīmī. Irasirirā musā baari merā Cristoyagure poyanorēbokoa. ¹² Irasū āārīmakū, gajigu oārō masībire: “Irire baamakū ñegorāa”, āri gūñakeregu irire baamakū irirā, Cristodere ñerō irirā yāa. ¹³ Irasirigu yu baari merā gajigu Cristoyagure ñerō irimakū iribokoa, āriḡū, iri baarire neō dupaturi baabirikoa.

9

Jesús buedoregu pidi īgū wajatarimarē gojadea

¹ Jesucristo yure īgūyare buedoregu pidi āārīmī. Irasirigu yude gajerā īgū buedoregu pīnerā irirosūta irimasia. Yude marī Opū Jesúre iādita āārā. Irasū āārīmakū, yu musārē īgūya kerere buemakū pérā, īgūrē buremunugābu.

² Gajerā yure: “Īgū Jesús buedoregu pidi meta āārīmī”, āri werewhakerepuru, musā gapu irasū āribea. Yu buemakū pérā, musā Jesúre buremubu. Irasirirā īgūrē buremurā āārīsīā, yure: “Īgū Jesús buedoregu pidi āārīmī”, āri masia.

³ Yure werewharārē āsū āri yujugura. ⁴ Yu musārē bueri waja, musā yure baari ejo, iirīri tīāmakū ñeāmasia. ⁵ Gajerā Jesús buedoregu pīnerā, īgū pagupūrā, Pedrosā buegorenarā, īgūsā marāposā nomerē āiānama. Īgūsā irirosūta yude Jesucristore buremugōrē marāpokugu āiānabokoa. ⁶ ¿Naāsū gūñarī musā? Gajerā Jesús buedoregu pīnerā musārē buerā, īgūsā baaburire moā wajatabema. ¿Nasirirā yu, Bernabé musārē buerā, gūa baaburire wajatauarā, moāduumasībirikuri? ⁷ Surara īgū baaburi waja īgū basi wajaribirikumi. Īgū surara moārī waja īgū oparā gapu irire wajaribosakuma. Īguidari otedi, īgū otedea dukare tea, baamasikumi. Ovejare koregude, īgūsāya ūpikure bipi, iirīmasikumi. ⁸ Yu musārē irasū āriḡū, masaka gūñarī merā werebea. Yu ārirosūta Marīpu doreri gojadea pūge āsū āri gojasūdero āārībū: ⁹ “Weku trigo yeri gasirire īgūya guburi merā kura kori, trigore baadagu baaburo. Īgūya disī tūsārī berore tūsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībū. Marīpu irire doregu, wekuayama direta āriḡū meta iridi āārīmī. ¹⁰ Irire doregu, gūa īgūya kerere buerāya āārīburire āriḡū iridi āārīmī. Āsū āārā. Sugu oteburore āmukumi. Puru gajigu iro otedea dukare seakumi. Irasirirā iri otedea dukare dukawaburire gūñarā, pēragueta oārō moākuma. ¹¹ Gūa musārē Marīpuya werenīrīrē buerā, oterimasū īgū oteri yerire otegu irirosū iribu. Oterimasū īgū moārī waja, īgū otedea dukare seamasikumi īgūya āārīburire. Irasiriro, gūa musārē bueri waja, musā gūaya āārīburire gajino guare sīmakū oābokoa. ¹² Musā guare sībirikererā, gajerā buerā musārē sērēmakū, īgūsā gapure sīyuro. Gūa gapu īgūsā nemorō sērēmasia musārē bueri waja.

Gūa musārē: “Sika!” āribonerā āārīkererā, neō irasū āribea. “Īgūsā Cristoya kerere péduabiribokuma gūa īgūsārē gajinorē sērēmakū”, āri gūñabu. Irasirirā

gua gāāmerīrē opabirikerepuru, musārē neō sērēbiribu. ¹³ Musā ire masīa. Marīpuya wiiguo moārīmasā, Marīpure bñremurā waibu diī āiri sīdeare baama ĩgūsā irogue moārī waja. Iri wiima waimurārē wējē soepeoro puro moārāde irireta baama. ¹⁴ I irirosūta marī Opñ ĩgūya kerere wererāya āārīburire āsū ārīdi āārīmī: “Īgūsā moārī merā ĩgūsā baaburire wajata baaburo”, ārīdi āārīmī. ¹⁵ Irasū āārīkerepuru, yu gapu musārē: “Sīka!” neō ārībiribu. Daporadere gojagu, musārē gajino sērēgū meta gojāa. Ūboari merā boakeregu, musārē buedea waja neō wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarīrō musārē usuyari merā buea. Yu musārē buedea waja merā neō wajata baabirikoa.

¹⁶ Marīpu yure ĩgū masakare tauri kerere weredoregu pīdi āārīmī. Irasirigu yu iri kerere weregu: “Gajerā nemorō masitarinugāgū āārā”, neō ārī gūñabea. Iri kerere werebi, buro bñjawereri merā ñerō taribokoa. ¹⁷ Iri kerere yu basi yu gūñarī merā buegu, wajatabokoa. Marīpu yure dorederosūta iri kerere buegu, ĩgū yure pīdea gapure irigu yāa. ĩgū yure pīderosūta iriro gāāmea. Gaji gapure neō irimasīña máa. ¹⁸ Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yu bueri waja musārē: “Wajarika!” ārī sērēbuno āārīkeregu, irire neō sērēbiribu. Yu irasirimakū, yu wajatari āsū āārā: “Jesucristo ĩgūrē bñremurārē taugakumi”, ārīrī kerere wajamarīrō buegu, ōārō usuyari merā āārā. Irita āārā yu wajatari.

¹⁹ Masakare moāboegu neō āārībirikeregu, āārīpererārē moāboegu irirosū irigu yāa, ĩgūsā Jesucristoya kerere pēburo, ārīgū. Wārā ĩgūrē bñremumakū gāāmegū, irasū yāa. ²⁰ Irasirigu yaarā judío masaka merā āārīgū, ĩgūsā ōārī iririkrosūta yāa, ĩgūsā Jesure bñremumakū gāāmegū. Āsū āārā. ĩgūsā Moisés dorerire bñremuma. Yu Moisés doreri direta bñremugū āārībirikeregu, ĩgūsā merā āārīgū, ĩgūsā iririkrosūta yāa, yu buerire pēmakū gāāmegū. ²¹ Moisés dorerire bñremumerā merā āārīgū, ĩgūsā ōārī iririkrosūta yāa, ĩgūsāde Jesure bñremumakū gāāmegū. Irasirikeregu, Cristore bñremusīā, Marīpu dorerire tarinugābea. ²² Jesure bñremuturamerā merā āārīgū, ĩgūsā ōārī iririkrosūta yāa, ĩgūsāde Jesure bñremunemoburo, ārīgū. “Musā nemorō Jesure bñremugū, ĩgūyare masīpeogu āārā”, neō ārībea ĩgūsārē. Irasirigu āārīpererā ōārī iririkrosūta yāa: “Surāyeri yu buerire pērā, tausūrākuma”, ārīgū. ²³ I āārīpererire irasū yāa: “Jesucristo ĩgūrē bñremurārē taugakumi”, ārīrī kerere ĩgūsā ōārō pēburo, ārīgū. ĩgūsā iri ōārī kerere bñremumakū ĩāgū, yu ĩgūsā merā buro usuyāa.

²⁴ Musārē i keori merā āsū ārī werea. Ūma birarimasā, āārīpererā ūmakererā, wajataperebirikuma. Ūmaturagu dita wajatakumi. Irasirirā, wajatadnagu buro ūmaderosūta musāde Marīpu gāāmerīrē ōārō irika, ĩgū sīburire wajatamurā! ²⁵ Āārīpererā ūma biramurā ĩgūsā ūmaburi dupuyuro ōārō ūma buekuma. Āārīpereri ĩgūsāya dupure poyanorērīrē pirikōākuma. Olivo wāikūdima pūrī merā iridea berore wajataduarā, irasū ūma buekuma. Puru gajerārē ĩmurā, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakōākoa. Marīde Marīpuyare ōārō buero gāāmea. Ñērīrē pirikōā, ĩgū gāāmerī gapure iriro gāāmea, ĩgū sīburire wajatamurā. ĩgū sīrī neō boabirikoa. ²⁶ Irasirigu yu gapu, ūma birarimasū ĩgū noō gāāmerō ūmagū irirosū iribeā. Yu gāāmerō irimoāmabea. Marīpuyare masīsīā, ĩgū gāāmerīrē irigu yāa. ²⁷ Irasirigu yu iriduarire, yu naribejarire iribeā. Yu iriduarire irimakū, gajerārē Marīpuyare buedi āārīkerepuru, Marīpu yure: “Ōārō iribu”, ārībiribokumi.

10

Keori weadeare b̄remubirikōākal āri gojadea

1 Yaarā, m̄sarē irire mas̄imākū gāāmea. Mar̄ip̄u, gua ñekūsāmarā merā āārīdi āārīmī ĩgūsārē Egiptogue āārīrārē āi wiugu. ĩgū iriudea mikāyebo merā ĩgūsārē dupuyudi āārīmī. Āārīpererā ĩgūrē t̄yarā, dia wādīya, deko diadiya wāikūdiya dekogue, bojori maā ĩgū iridea maague taribujanerā āārīmā. 2 ĩgūsā Moīsis merā mikāyebo doka, dia wādīyare taribujanerā āārīmā. Iro taribujarā, āārīpererā ĩgū merā wādīya dekogue wāyēsūrā irirosū waanerā āārīmā. Iri merā ĩgūyarā āārīrīrē ĩmunerā āārīmā. 3 ĩgūsā āārīpererā Mar̄ip̄u sīdea ūmugasima baarire baanerā āārīmā. 4 Āārīpererā Mar̄ip̄u ūtāyegue deko wiridoredeare iirīnerā āārīmā. Cristo iri ūtāye irirosū āārīdi āārīmī. ĩgūta okari sīdi āārīmī. Irasirigu ĩgūta ĩgūsārē wapikūwāgādi āārīmī. 5 Mar̄ip̄u ĩgūsārē ōārō iritamukerep̄u, wārā ĩgū dorerire tarinūgānerā āārīmā. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Mar̄ip̄u ĩgūsārē ĩāsuyubiridi āārīmī. Irasirigu ĩgūsārē masaka mar̄irōgue boamakū iridi āārīmī ĩgū dorerire tarinūgādea waja.

6 Āārīpereri ĩgūsārē waadea kere, mar̄irē ĩgūsā iriderosū ñērīrē iribirikōāburo, āri keori pīdea āārā. 7 Irasirirā, keori weadeare surāyeri ĩgūsā b̄remuderōsū b̄remubirikōāka! Keori weadeare ĩgūsā b̄remudeare Mar̄ip̄u ya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Masaka baa, iirī odo, bosenu irinūgānerā āārīmā”, āri gojasūdero āārībū. 8 P̄u surāyeri ūma nomerē ñerō iri gāmebiranerā āārīmā. ĩgūsā iriderosū iribirikōārō gāāmea mar̄irē. ĩgūsā ñerō iriri waja, sunārē veintitrés mil masaka boanerā āārīmā. 9 Gajipoe gajerā: “Mar̄ip̄u guare ōārō korebemi”, āri werewuanerā āārīmā. ĩgūsā ārīderosū ārībirikōārō gāāmea mar̄irē. ĩgūsā ñerō werenīri waja ĩgūsārē āña kūrī wējēnerā āārīmā. 10 Gajipoe gajerā ĩgūsā Mar̄ip̄u irideare ñerō āri werewuamakū, Mar̄ip̄u wereboegu ĩgūsārē wējēdi āārīmī. ĩgūsā ārīderosū ārībirikōārō gāāmea mar̄irē.

11 Mar̄irē inu marārē i ūmu p̄reburo m̄erōgā d̄uyawāgāriro yāa. Irasirigu Mar̄ip̄u ĩgūya werenīri gojadea pūgue gua ñekūsāmarārē ĩgū wajamoādeare gojadoredi āārīmī, ĩgūsā iriderosū ñerō iribirikōāburo, āriḡū. 12 Sugu: “Yu tamerā Mar̄ip̄u ōārō b̄remusīā, ñerō iribirikoa”, āri gūñagūno, ōārō pémasīka, iripogue marā iriderosū ñērīrē iriri, āriḡū! 13 Gajipoere marī āārīpererā sugū d̄uyaro mar̄irō ñērīrē iriduarā, wātī ñerī ārīmesāsūrā, ñerō tarirā āārā. Irasū āārīkerep̄u, Mar̄ip̄u gapū ĩgū ārīderosūta mar̄irē iritamunikōāmi ñērīrē tarinūgāburo, āriḡū. Marī ñērīrē tarinūgānemomasībirimakū ĩāgū, gaji ñērīrē tau kām̄utagukumi mar̄irē poyanorērī, āriḡū. Irasirigu mar̄irē ĩgū merā gūñaturamakū irigukumi ñērīrē iribirikōāburo, āriḡū.

14 Yaarā yu maīrā, yure péka! Neō keori weadeare b̄remubirikōāka! 15 M̄sā ōārō pémasīrā āārīmakū, irire m̄sarē werea. Irasirirā yu ārīrīrē: “Diyeta āārā”, āri masīa. 16 Marī nerē bokatīrīrā Mar̄ip̄u: “Ōāa”, āri, ūsuyari sī odo, igui deko iirīripare irīa. Irasū irīrā: “Cristo boagu, marī ñerī iridea wajare ĩgū dí b̄odea merā wajaribosadi āārīmī”, āri ĩmua. Pārūrē marī dukawa baarā: “Cristo ĩgūya dupū curusague boadea merā mar̄irē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmī”, āri ĩmua. 17 Marī wārā āārīkererā, suru pārūrē dukawa baarā, āārīpererā marī Cristoyarā su dupata irirosū āārā. Irasirirā suguyarāta āārā.

18 Guayarā Israel marā Moisés dorederosūta iririre gūñaka! Marīp̄ure b̄uremurā, ĩḡaya wiigue waibure āia wējē soema. Wējē soe odo, Marīp̄m ĩūrō diire baama. Irasū baarā: “Marīp̄uyarā āārā”, āri ĩmuma. 19 Yū ire irasū āriḡū: “Keori weadea wajakua, irasiro iri keori weadea p̄uro waibu dii p̄idea, gaji waibu dii nemorō āārā”, āriḡū meta yāa. 20 Āsū gapu āri werea. Marīp̄ure masīmerā, keori weadea p̄uro waibu dii p̄irā, Marīp̄ure b̄uremubema. Wātēa gapure b̄uremurā yāma. ĩḡūsā irasū b̄uremumakū, ĩḡūsā b̄uremurī wiigue musā ĩḡūsā merā baarā: “Wātēayarā āārā”, āri ĩmurā irirosū yāa. Musā irasirimakū, neō gāāmebea. 21 Marī Op̄m Jesucristoyarā āārīsīā, ĩḡūrē b̄uremurā nerē bokatīrīrā, igui deko iirīrip̄are iiri, p̄ārūrē dukawa baāa. Gajerā ĩḡūsā keori weadeare b̄uremurā iirīri, waibu dii ĩḡūsā baari, wātēaya āārā. Irasirirā marī Op̄m Jesūyare baarā, wātēayare baamasībea. Irasūta wātēayare baarā, Jesūyare baamasībea.

22 Marī Op̄m ĩḡūyarārē ĩḡū direta b̄uremumakū gāāmemi. Irasirirā marī wātēārē b̄uremurā, marī ĩḡūrē guamakū iribokoa. ĩḡū guamakū, marī ĩḡūrē tarinugāmasībirikoa. Marīrē wajamoāburire kāmutamasiḡirikoa.

Marīp̄m gāāmerī direta irika! āri gojadea

23 Masaka surāyeri āsū āri werenīma: “Marī iriduarire noō gāāmerō iri-masīā”, āri werenīma. ĩḡūsā irire irasū ārikerep̄uru, āārīpereri marī iriduarire irirā, gajerārē iritamurā meta yāa. Noō marī gāāmerō irirā, gajerārē Marīp̄ure b̄uremunemomakū iribiribokoa. 24 Marīya āārīburi direta gūñabirikōārō gāāmea. Gajerāya āārīburi dere gūñarō gāāmea.

25 Irasirirā baari duarogue baarire wajarirā, noō gāāmerō wajari baaka! “ĳi baari keori weadea p̄urogue p̄idea āārīrī?” āri sērēñabirikōāka: “Iriire baarā, ñerō irirā yāa”, āri gūñarī, ārīrā! 26 Marīp̄uya werenīri gojadea p̄ḡue āsū āri gojasūdero āārībū: “Āārīpereri i āmuma, marī Op̄aya āārā”, āri gojasūdero āārībū. Irasirirā āārīpereri ĩḡū baari p̄ideare baamasīa.

27 Jesūre b̄uremubi musārē baadoreḡu siiumakū, waaduarā waaka! Baarā waarā, musārē ĩḡū ejorire baaka! “ĳi baari, keori weadea p̄urogue p̄idea āārīrī?” āri sērēñabirikōāka: “Iriire baarā, ñerō irirā yāa”, āri gūñarī, ārīrā! 28 Gajigū iro āārīḡū āsū āribokumi musārē: “I baari, keori weadea p̄urogue p̄idea dii āārā”, āribokumi. ĩḡū irasū ārimakū, iri diire baabirikōāka! ĩḡū, musā baamakū: “Ñerīrē irirā yāma”, āri gūñabokumi. ĩḡū irasū āri gūñabirikōāburo, ārīrā, irire baabirikōāka! 29 Yū irire āriḡū, ĩḡū gūñarīrē werenīḡū yāa. Musā gūñarīrē werenībea.

Musā gapu āsū āri sērēñabokoa yure: “ĳNasirirā, gajigū diaye gūñabiri waja, ḡua iriduarire gorawayubokuri? 30 ḡua baarire Marīp̄ure: ‘Ōāa’, āri, usuyari sīmakū, gajigū ḡua baarire werewuamasībemi”, āribokoa musā yure. 31 Yū gapu āsū āri werea musārē. Musā baa, iirirā, gajinorē irirāde, Marīp̄m gāāmerī direta irika, gajerāde ĩḡūrē: “Ōātarigū āārīmi”, āri b̄uremuburo, ārīrā! 32 Neō musā iriri merā judío masakare, judío masaka āārīmerārē, Marīp̄uyarādere ñerō irimakū iribirikōāka! 33 Yū irirosū irika! Āārīpereri yū iriri merā masaka āārīpererārē oārō iriduāa. Irasirigū oārō yū āārīburi direta gūñabea. Gajerāya āārīburi gapure oārō gūñāa, ĩḡūsāde Jesucristore b̄uremuburo, āriḡū. ĩḡūrē b̄uremumakū, ĩḡūsārē taugakumi, peameḡue waabirikōāburo, āriḡū.

11

1 Irasirirā yu Cristore irituyarosūta musāde yure irituyaka!

Jesúre bñremurā nerēōgue nome irimarē gojadea

2 Yaará, yure musā gñnamakū, āārīpereri yu buedeare keoro irimakū iāgū, musārē: “Ōārō yáa”, ārī, usuyari merā werea. 3 Gaji musārē masīmakū gāamea. Cristo, āārīpererā ūma dipuru āārīmi. Ūmān, marāpore igo dipuru āārīmi. Marīpu, Cristo dipuru āārīmi. 4 Musā Marīpure bñremurā nerēmakū, sugū Marīpure sērēgū, Marīpu ĩgūrē weredoredeare weregu, ĩgūya dipurure bñnabirikumi. ĩgūya dipurure bñnagu, gñyasiūrō irigu iribokumi. Cristore ĩgū Opure goepeyari merā bñremubiribokumi. 5 Nomeō gapu Marīpure sērēgō, Marīpu igore weredoredeare werego, igoya dipurure bñnakumo. Igoya dipurure bñnabeo, gñyasiūrō irigo iribokumo. Marāpure igo dipurure goepeyari merā bñremubiribokumo. Poari pera wñnabéodeo irirosū āārībokumo. 6 Igoya dipurure bñnadñabirimakū, diayeta igoya poarire pera wñnabéokōārō gāamea. Igoya poarire pera wñnabéoduabeo: “Gñyasiūgoráa”, ārīgō, igoya dipurure bñnaburo. 7 Ūmān gapu Marīpu irirosū opu āārīsā, ĩgūya dipurure bñnabirikōāburo, Marīpu yu Opu āārīmi, ārī ĩmubu. Nomeō gapu igoya dipurure bñnaburo, ūmān yu opu āārīmi, ārī ĩmubo. 8 Neōgoraguere Marīpu ūmānrē irigu, nomeōya gōā merā iribiridi āārīmi. Nomeō gapure ūmānyā gōā merā iridi āārīmi. 9 Irasirigu ūmānrē irigu, nomeōrē iritamubure iribiridi āārīmi. Nomeō gapure, ūmānrē iritamubore iridi āārīmi. 10 Irasirirā musā Marīpure bñremurā nerēōguere, nome ĩgūsāya dipure bñnaro gāamea. Irasū bñnarā, ūmān dorerire ōārō yñjirire ĩmurākuma. ĩgāsī irasirire Marīpure wereboerā ĩārākuma. 11 Irasū āārīkererū, marī Jesucristore bñremurā gāme iritamua. Ūma, nome iritamurī marīrō āārīmasībirikuma. Nomedē ūma iritamurī marīrō āārīmasībirikuma. 12 Diayeta āārā. Marīpu nomeōrē ūmānyā gōā merā iridi āārīmi. Ide diayeta āārā. Ūma, nome merā deyoma. Irasirirā āārīpererā masaka: ūma, nome Marīpu irinerā āārīma. 13 I āārīpereri diayeta āārīmakū, ĩmusā basi naásū gñnarī? Musā Marīpure bñremurā nerēōgue, nomeō igoya dipurure bñnabeota, Marīpure sērēmakū ĩōārī, o ōāberi? 14 Ūmān poañapu ūmamakū gñyasiūgoráa. āārīpererā masaka irire masīma. 15 Nomeō poañapu ūmagō āārīmakū: “Ōāgoráa”, ārā. Igo poañapu ūmamakū, igoya dipuru bñnaro irirosū āārā. 16 Yu werenīrē: “Irasū āārībea”, ārī guaseodñagnorē āsū ārī weregura. Marī Jesúre bñremurā, gajerā Marīpuyarāde irire irasū dita yáa.

Marī Opu Jesucristo boadeare gñnarā, ĩgū nerē baadorederosū keoro iribiri-dea

17 Dapora musārē gaji gojāa. Irire gojagu, yu musārē: “Ōārō irirā yáa”, ārībea. Musā nerērā, ōārō iriboanerā, ubu gapu poyanorēayuro. 18 Irasirigu āsū ārī wererūorigura musārē. Musā nerērā, gāme guaseo dukawariayuro. Gajerā yure irire weremakū pégu: “Diayeta āārīkoa”, ārī gñnáa. 19 Musā gāme dukawarirā, āsū ārī gññakoa: “Marīrē gāme dukawariro gāamea. Irasirirā, ĩnoā gapu Jesucristoyarāgora āārīrī? ārī masīrākoa”, ārīkoa. 20 Irasirirā musā gāme dukawariri waja, musā marī Opu Jesucristo boadeare nerē gñnarā, ĩgū buerā merā baatñngū dorederosū keoro ĩrī, baabea. 21 Musā nerē baarā, surāyeri noō gāāmerō baapūrorikōāa. Gajerā ūaboama. Gajerā mejāma. 22 Musā noō gāāmerō ĩrī, baaduarā, ĩnasirirā musāya wiirigue baa, ĩrīberi? Musā Marīpuyarā āārīkererā, noō gāāmerō baa, ĩrīrā, musā nerērē

wajamarĩrõsũ irirã yáa. Musã watopegue aãrĩrã baari opamerãrẽ gũyasiũrõ tarimakũ irirã yáa. Musã irasiriri kerere pégu, ¿naásũ ari weregukuri yu musãrẽ? “Õãrõ irirã yáa”, ari birikoa.

Marĩ Opũ Jesucristo ãgũ buerã merã baatũnudeare gojadea

²³⁻²⁴ Marĩ Opũ Jesucristo yũre buedeare yu musãrẽ werebu. Iri aũsũ aãrã. Ìgũrẽ wẽjẽduarãguere Ìgũrẽ Judas Ìmuburi dupuyuroma ñamita marĩ Opũ Jesucristo pãrũrẽ aĩ, Marĩpũre: “Mũrẽ usũyari sia”, ari, irirure pea, ãgũ buerãrẽ: “I yaa dupũ aãrã”, ari gueredi aãrĩmĩ. “Irasirirã yu musã merã dapora iriaderosũ nerẽ, pãrũrẽ baarikũ, yu musãrẽ boabosarire gũñaka!” ari di aãrĩmĩ. ²⁵ Ìgũsã baa odoadero pũgũ, pãrũrẽ aĩderosũta iirĩripare aĩ, aũsũ ari di aãrĩmĩ: “Yu musãrẽ boabosagu yaa dí béori merã Yũpu musãrẽ: ‘Õãrõ irigũra’, ari deare iriyuwarikugukumi. Irasirirã musã nerẽ, iirĩripare iiririkũ, yu dí béobosarire gũñaka!” ari di aãrĩmĩ. ²⁶ Ìgũ ari derosũta irirã, marĩ nerẽrã, pãrũrẽ baarikũ, iirĩripare iiririkũ: “Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ boabosadi aãrĩmĩ”, ari Ìmurãkoa. Irire irinikõãrõ gããmea. Ìgũ i ãmũgue dupaturi aarimakã, irire irinemobirikoa.

Marĩ Opũ Jesucristo boadeare gũñarã, aũsũ iridorea, ari gojadea

²⁷ Marĩ Opũ Jesucristo boadeare marĩ nerẽ gũñaripoe Marĩpũre bũremurĩ marĩrõ merã pãrũrẽ baa, iirĩripare iirigũno ñerõ irigu yãmi. Jesucristo marĩrẽ boabosagu dí béodeare ubu aãrĩrĩ irirosũ gũñami. ²⁸ Irasirirã pãrũrẽ baa, iirĩripare iiriburi dupuyuro masakakũ marĩ irideare: “Ñerõ irikubu”, ari gũñaripũroriro gããmea. ²⁹ Marĩ Opũ Jesucristoya dupũ aãrĩrĩrẽ pẽmasĩrõ marĩrõ merã pãrũrẽ baa, iirĩripare iirimakũ, Marĩpũ marĩrẽ wajamoãgukumi. ³⁰ Musã irire pẽmasĩbiridea waja wãrã musã merãmarã pũrĩrikurã, turamerã aãrĩma. Surãyeri boakõasiama. ³¹ Marĩ baa, iirĩburi dupuyuro marĩ irideare: “Ñerõ irikubu”, ari gũñaripũrorimakũ, marĩ Opũ marĩrẽ wajamoãbirikumi. ³² Marĩ Opũ gapũ marĩrẽ Ìgũyarãrẽ marĩ ñerĩ iririre piriburo, ari gũ, wajamoãmi. Irasirigu Ìgũrẽ bũremumerãrẽ peamegue waadere, marĩ gapũre Ìgũsã merã wajamoãbirikumi.

³³ Irasirirã yaarã, musã nerẽ baarã, suro merã baamurã gajerãdere yũka! ³⁴ Uboagũno Ìgũya wiigũe baaburo. Irasirimakũ, musã õãrõ nerẽ baamakũ, Marĩpũ musãrẽ wajamoãbirikumi. Gajire musã pũroque waagũ, õãrõ were ãmũgũra.

12

Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare marĩrẽ irimasĩmakũ iririre gojadea

¹ Yaarã, Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare marĩrẽ irimasĩmakũ irigu aãrĩmĩ. Yu irire musãrẽ õãrõ masĩmakũ gããmea. ² Musã ire õãrõ masĩsiãa. Jesucristore bũremuburi dupuyuro keorĩ weadeare bũremutũyanerã aãrĩbũ. Iri keorĩ weadea okari opabea. Neõ werenĩbea. ³ Irasirigu daporare yu musãrẽ ire masĩmakũ gããmea. Neõ sugũ Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã weregu: “Jesũre ñerõ waanaburo”, ari masĩbirikumi. Gajigu Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ marĩrõ merã weregu: “Jesũs marĩ Opũ aãrĩmĩ”, neõ ari masĩbirikumi.

⁴ Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare marĩrẽ irimasĩmakũ iriri, wãri aãrã. Ìgũ suguta irire sigũ aãrĩmĩ. ⁵ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ moãdoreri, wãri aãrã. Ìgũ suguta irire moãdoregu aãrĩmĩ. ⁶ Marĩpũyare iriri, sũrosũ aãrĩbea. Marĩpũ suguta marĩ aãrĩpererãrẽ Ìgũyare õãrõ irimasĩmakũ irigu aãrĩmĩ. ⁷ Marĩpũ

Ōāgū deyomarīgūrē marī masakakure sīrī merā Īgū marī merā āārīrīrē ĩmumi, āārīpererā Jesucristore b̄uremurārē gāme iritamuburo, ārīgū. ⁸ Ōāgū deyomarīgū surāyerire ōārō masīrī merā Marīpuyare weremakū yāmi. Gajerādere ōārō pémasīrī merā Īgūyare weremakū yāmi. ⁹ Gajerārē: “Marīpū iritamurī merā marī ōārō irimasīā”, ārī b̄uremumakū yāmi. Irasū āārīmakū, gajerārē Īgū turarire sīmi pūrīrikurārē tauburo, ārīgū. ¹⁰ Gajerārē Īgū turari merā iri ĩmurīrē irimasīmakū yāmi. Gajerārē Marīpū Īgūsārē weredorerire ōārō weremasīmakū yāmi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōāgū deyomarīgū turari merā āsū yāmi ĩ”, ārī masīrīrē sīmi. Gajerārē gaji masā ya werenīrī merā Īgūsā dupuyurogue werenīmasībirideare werenīmasīmakū yāmi. Gajerārē, iri werenīrīrē masībirikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yāa ĩ”, ārī masīmakū yāmi. ¹¹ Ōāgū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita Īgū sīduarire sīmi. Īgū sugūta Marīpuyare marī irimasīburire sīgū āārīmi.

Marī Cristoyarā āārīrā su dupūta irirosū āārā, ārī gojadea

¹² Marīya dupūma wāri āārā. Wāri āārīkerero, su dupūta āārā. Cristode irasūta āārīmi. Marī Īgūrē b̄uremurā wārā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā. ¹³ Mūrārōta marī Īgūrē b̄uremurā āārīpererā: judío masaka, judío masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wārā āārīkererā, Ōāgū deyomarīgū sugū merāta wāyēsūbū. Irasirīgū marīrē su dupūta irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā marī āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opāa.

¹⁴ Marīya dupūma āārīrī su wāita āārībea. Wāri āārīkōāa. ¹⁵ Marīya gubu werenīrī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojō āārībea. Irasiriro m̄uya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. ¹⁶ Marīya gāmpū werenīrī gāmpū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyeru āārībea. Irasiriro m̄uya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmpū irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. ¹⁷ Marīya dupū, koyeru dita āārīmakū, ħnasirisīā, ħnabokuri marī? Marīya dupū, gāmpū dita āārīmakū, ħnasirisīā, gajinorē wījībokuri marī? ¹⁸ Marīpū marīya dupūre irīgū, āārīpereri Īgū gāāmerōsūta keoro iridi āārīmi. ¹⁹ Āārīpereri marīya dupūgue āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dupū marībokuyo. ²⁰ Āsū āārā. Marīya dupūgue āārīrī wāri āārīkererū, su dupūta āārā. I irirosūta marī Jesūre b̄uremurā wārā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā.

²¹ Irasiriro koyeru, mojōrē: “Mūrē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. Dipuru, guburire: “Mūrē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. ²² Āsū gapū āārā. Gaji marīya dupūgue āārīrī, turabiri āārīkererū, marī gapū irire burō gāāmea. ²³ Gaji marīya dupūgue āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā irire ōārō deyoburo, ārīrā, ōārō āmua. Gaji marī gūyasīrīsārīrē surī sāña kāmūtāa masaka ĩābirikōāburo, ārīrā. ²⁴ Gaji marīya dupūgue āārīrīrē ōārī deyori gapūre āmubea. Marīpū marīya dupūgue āārīrīrē āārīpererire ōārō āmudi āārīmi, su dupūta ōārō dupūkūburo, ārīgū. Irasirīgū: “Ubu āārīrī āārā”, marī ārīrī gapūre ōārō gāāmemakū yāmi. Irasirirā marī neō gajīgū Jesūyagure: “Ubu āārīgū āārīmi, irasirirā Īgūrē gāāmebea”, ārībirikōārō gāāmea. ²⁵ Āsūta āārīdoredi āārīmi, Marīpū marīya dupū suro merā iritamuburo, ārīgū. ²⁶ Marīya dupūgue āārīrī su wāi ñerō tarimakū, gajide āārīpereri ñerō taria. Su wāirē ōārō āmumakū: “Marīya dupū āārīperero ōārō āārā”, ārī gūñāa.

²⁷ Yū irire ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī Cristore b̄uremurā Īgūya dupū irirosū āārā. Irasirirā marī masakakū Īgūya dupūgue āārīrā irirosū

āārā. ²⁸ Irasirigu Marīpu marī Jesúre b̄remurārē gāme iritamuburire pígu, āsū pídi āārīmí. Jesucristo buedoregu p̄nerārē p̄p̄uroridi āārīmí. P̄uru Marīpu gajerārē ĩgū weredorerosū weremurārē pídi āārīmí. P̄uru gajerārē ĩgūyare buemurārē pídi āārīmí. Gajerārē ĩgū turaro merā iri ĩmumurārē, gajerārē p̄ūr̄ikurārē taumurārē, gajerārē masakare iritamu-murārē, gajerārē dorerimasā āārĩmurārē, gajerārē gaji masā ya merā ĩgūsā dupuyurogue neō werenĩmasĩbirideare werenĩmasĩmurārē pídi āārīmí. ²⁹ Irasirigu marī āārĩpererārē s̄urosū irimurārē p̄biridi āārīmí. Irasirirā marī āārĩpererā Jesucristo buedoregu p̄nerā meta āārā. Marī āārĩpererā Marīpu weredorerosū wererā meta āārā. Marī āārĩpererā Marīpuyare buerā meta āārā. Marī āārĩpererā Marīpu turaro merā iri ĩmumurā meta āārā. ³⁰ Marī āārĩpererā p̄ūr̄ikurārē taumasirā meta āārā. Marī āārĩpererā gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasirā meta āārā. Marī āārĩpererā ĩgūsā werenĩrĩrē péadero p̄uru: “Āsū ārĩduaro yāa”, ārĩ wererā meta āārā. ³¹ Irasirirā Ōāgū deyomarĩgū Marīpuyare irimasirĩ sirĩrē gāāmekā musā! Yu musārē i āārĩpereri nemorō ōārĩrē weregura.

13

Gāme maĩrĩmarē gojadea

¹ Marī gaji masā ya werenĩrĩrē werenĩmasĩkererā, Marīpure wereboerā ya werenĩrĩrē werenĩmasĩkererā, gajerārē maĩbirimakū, marī werenĩrĩ waja-marĩbokoa. Kōme majĩ p̄abiramakū b̄s̄urosū marī werenĩrĩ b̄s̄ukōābokoa. ² Marīpu marĩrē weredorerosū ōārō weremasĩkererā, gajerārē maĩbirimakū, marī wereri wajamarĩbokoa. Āārĩpererire masĩkererā, Marīpuyare masaka dupuyurogue masĩbirideā āārĩpererire p̄emasĩkererā, gajerārē maĩbirimakū, marī masirĩ wajamarĩbokoa. Marīpure b̄remurĩ marĩrē ĩgū sirĩ merā buūrure gajerogue waadoremāsĩkererā, gajerārē maĩbirimakū, marī b̄remurĩ merā iriri wajamarĩbokoa. ³ Marī opari āārĩpereri boporārē s̄ikererā, ĩgūsārē maĩbirimakū, marī iriri wajamarĩbokoa. Marīpuyare marī irideā waja marĩya dupure masaka soekerep̄uru, marī gajerārē maĩbirimakū, Marīpu marĩrē: “Ōārō iribu”, ārĩbiribokumi.

⁴ Marī gajerārē maĩrā, mata ĩgūsā merā guaña máa. ĩgūsārē bopoñarĩ merā ōārō yāa. ĩgūsārē ĩturiña máa. “ĩgūsā nemorō ōāgū āārā”, ārĩmasĩña máa. “ĩgūsā nemorō masĩtarinugāgū āārā”, ārĩmasĩña máa. ⁵ Marī gajerārē maĩrā, ĩgūsārē b̄remurĩ merā keoro werea. Marĩya āārĩburi direta gūñabea. ĩgūsāya āārĩburidere gūñāa. ĩgūsārē guari merā wereña máa. ĩgūsā marĩrē ñerō irimakū, yoaripoe ĩgūsā merā guanĩña máa. ⁶ Gajerārē maĩrā, ĩgūsā ñerō irimakū ĩārā, usuyamasĩña máa. Diayema gapure ĩgūsā irimakū ĩārā, usuyāa. ⁷ Marī gajerārē maĩrā, ĩgūsā ñerō irimakū ĩārā, masakare neō kere werebea. Gajerā ĩgūsārē werewwakerep̄uru, marī ĩgūsārē b̄remurĩrē neō piribirikoa. “P̄urugue ĩgūsāde ōārĩ gapure irirākuma”, ārĩ gūñāa. ĩgūsā iriri merā marī ñerō tarikererā, ĩgūsārē maĩsā, neō piribea.

⁸ Marī gāme maĩrĩ neō perebirikoa. Marīpu weredorerosū wereri gapu pererokoa. Gaji masā ya merā marī werenĩrĩde pererokoa. Marīpuyare masirĩ merā ōārō wereride, p̄urugue pererokoa. Iri irasū waamakū, marī masĩdero nemorō āārĩpererire masirākōa. ⁹ Daporare marī āārĩpereri Marīpuyare masĩbea. ĩgū weredorerosūta ĩgū masirĩ sirĩ merā werekererā,

äärīpereri ĩgūyare weremasībea. ¹⁰ Pũrũgue Jesucristo Marĩpũyare masĩpeogu aarimakũ, marĩ masĩbirideare masĩpeorãkoa.

¹¹ Yũ majĩgũ aãrĩgũ, majĩrã irirosũ gũnarĩ marĩrõ werenĩ, ĩgũsã irirosũta iriunabu. Yũ buũro waagũ, majĩrã irirosũ aãrĩdeare pirikõãbu. ¹² Daporare Marĩpũyare marĩ õãrõ masĩbea. Diuru buũru merã marĩ aĩĩnamakũ õãrõ deyomarĩrõ irirosũ aãrã. Õãrõ deyobe. Pũru õãrõ deyorogue Marĩpũre ĩãrãkoa. Daporare marĩ ĩgũrẽ sĩrũgã masĩa. Pũru Marĩpũ marĩrẽ masĩpeorosũta marĩde masĩpeorãkoa.

¹³ Daporare ure wãĩ aãrã: Marĩpũre buremurĩ, ĩgũ marĩrẽ õãrõ irigũkumi, arĩ usũyari, marĩ gãme maĩrĩ aãrã. Iri ure wãĩ neõ perebirikoa. Gãme maĩrĩ gapũ gaji nemorõ õãrĩ aãrã.

14

Gaji masã ya werenĩrĩ merã marĩ werenĩmasĩbirikererã werenĩrĩmarẽ gojadea

¹ Gajerãrẽ maĩnemoka! Irasũ aãrĩmakũ, Marĩpũyare Õãgũ deyomarĩgũ musãrẽ irimasĩrĩ sĩrĩrẽ gããmek! Aãrĩpereri ĩgũ irimasĩrĩ sĩrĩrẽ gũnarã, gaji nemorõ Marĩpũ weredorerosũ weremasĩrĩ gapũre buro gããmek! ² Sugu gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikeregu werenĩmakũ, Marĩpũ dita ĩgũ werenĩrĩrẽ pẽmi. Masaka gapũ ĩgũ werenĩrĩrẽ pẽbema. Õãgũ deyomarĩgũ turari merã Marĩpũyare masĩña marĩdeare werenĩmi. ³ Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ masakare weremi. ĩgũ wereri pẽrãrẽ Jesucristore buremunemomakũ yãmi. ĩgũ wereri merã ĩgũsãrẽ õãrõ aãrĩrikumakũ, õãrõ yũpũrãkumakũ yãmi. ⁴ Gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikeregu werenĩgũ ĩgũ basi Jesucristore buremunemogũ yãmi. Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ gajerã Jesucristore buremurãrẽ ĩgũrẽ buremunemomakũ irigu yãmi.

⁵ Gaji masã ya werenĩrĩ merã musã werenĩmasĩbirideare aãrĩpererã musã werenĩmasĩmakũ gããmea yũ. Iri nemorõ Marĩpũ weredorerosũ musã weremakũ buro gããmea. Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ, gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩgũ nemorõ masakare iritamugũ aãrĩmi. Irasũ aãrĩkeregu, gaji masã ya werenĩrĩrẽ pẽgu: “Åsũ arĩũaro yãa”, arĩ weremakũ õãgorãa. ĩgũ irasũ arĩ weregu, Jesucristore buremurãrẽ ĩgũrẽ buremunemomakũ irigu yãmi. ⁶ Yaarã, yũ musã pũrogue waagũ, gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩgũ, musãrẽ iritamubiribokoa. Marĩpũ ĩgũyare yũre masĩmakũ irideare weregu, ĩgũya diayema kerere masĩrĩ merã weregu, ĩgũ yũre weredorerire weregu, ĩgũyare musãrẽ buegu, musãrẽ iritamubokoa.

⁷ Keori merã musãrẽ weregura. Tẽrẽdirure keoro puribirimakũ, o arpa wãĩkũro buapũtẽrõde keoro buapũtẽbirimakũ, iri wãĩ bayari aãrĩkoa, arĩmasĩña mãa. ⁸ Surara gãmewẽjẽrã waaburi dupuyuro sugũ ĩgũsã merãmu puridirure keoro puribirimakũ, gajerã surara ĩgũsã mojõkũburire amubirikuma. ⁹ Musãde irasũta aãrã. Musã gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩmakũ pẽrã: “Åsũ arĩrã irikuma ĩgũsã”, arĩmasĩbirikuma. Irasĩrãrã musã ubogorata werenĩmoãmakõãrã irikoa. ¹⁰ I umũguere wãri buri marã aãrĩma. ĩgũsã basi ĩgũsã werenĩrĩrẽ pẽmasĩma. ¹¹ Yũ gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩgũrẽ pẽbi: “Gajeromu aãrĩmi”, arĩ gũnagukoa. ĩgũde yũ gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩmakũ pẽbi yũre: “Gajeromu aãrĩmi”, arĩ gũnagukumi. ¹² Irasũta aãrã musãdere. Musã Õãgũ deyomarĩgũ turaro merã irimasĩrĩ sĩrĩrẽ

gãamea. Irasirirã gajerã Jesucristore buremurãrẽ ìgũrẽ buremunemomakã irimasirirẽ buro gãameka!

¹³ Irasirigu sugu gaji masã ya werenirĩ merã werenimasĩbirikeregu werenigũno Marĩpure: “Yu werenirirẽ gajerãrẽ: ‘Àsũ arĩduaro yãa’, arĩ weremakũ iritamuka yure!” arĩ sērēburo. ¹⁴ Yu gaji masã ya werenirĩ merã werenimasĩbirikeregu werenirĩ merã Marĩpure sērēgũ, Òãgũ deyomarĩgũ gũnarĩ sirĩ merã sērēa. Irasũ sērēkeregu, gũnarĩ merã yu sērēadeare: “Àsũ arĩduaro irikoa”, arĩ pemasĩbirikoa. ¹⁵ Irasirirã àsũ iriro gãamea. Òãgũ deyomarĩgũ turari merã gaji masã ya werenirĩ merã Marĩpure sērērõ gãamea. Irasũ aarĩmakũ, pemasirĩ merã marĩ ya werenirĩ merã Marĩpure sērērõ gãamea. Òãgũ deyomarĩgũ turari merã gaji masã ya werenirĩ merã Marĩpure bayapeoro gãamea. Irasũ aarĩmakũ, pemasirĩ merã marĩ ya werenirĩ merã Marĩpure bayapeoro gãamea. ¹⁶ Marĩ Òãgũ deyomarĩgũ turari merã gaji masã ya werenirĩ merã Marĩpure usuyari sikerepurũ, marĩ merã aarĩrã pēbiribokuma. Ìgũsã irire pēmerã: “Irasũta aarã”, arĩ, marĩ merã Marĩpure usuyari sibiribokuma. ¹⁷ Marĩ gaji masã ya werenirĩ merã Marĩpure usuyari sirĩ òãgorãa. Irasũ aarĩkerepurũ, marĩ merã aarĩrã gapũ marĩ werenirirẽ pēbirimakũ, marĩ ìgũsãrẽ Jesucristore buremunemomakũ iribirikoa. ¹⁸ Gaji masã ya werenirĩ merã werenimasĩbirikeregu werenirirẽ yuta musã aarĩpererã nemorõ werenia. Irire irisĩa, Marĩpure usuyari sia. ¹⁹ Irasũ aarĩkeregu, Jesũre buremurã nerērõgue gaji masã ya werenirĩ merã wari musã pēbirire yu weremakũ musãrẽ òãbirikoa. Musã pemasirirẽ yu mērigã weremakũ gapũ, musãrẽ òãrokoo.

²⁰ Yaarã, majirã pemasĩmerã irirosũ gũñabirikõaka! Murã irirosũ òãrõ pemasirĩ merã gũñaka! Ñerõ iriri gapure majirãgã gũñamerã irirosũ aarĩka! ²¹ Marĩpure ya werenirĩ gojadea pũgue àsũ arĩ gojasũdero aarĩbũ: “Marĩ Opũ àsũ arĩmi: ‘Gajero marãrẽ ìgũsã ya werenirĩ merã i makã marãrẽ weredoregurã. Yaare ìgũsãrẽ irasũ weredorekerepurũ, i makã marã yure neõ buremubirikuma’, arĩmi marĩ Opũ”, arĩ gojasũdero aarĩbũ. ²² Irasirigu Marĩpure gajero marãrẽ ìgũsã ya werenirĩ merã ìgũrẽ buremurãrẽ weredoregu, ìgũsã ìgũrẽ buremubirire ìmumi. Ìgũrẽ buremurã gapure irasiribemi. Ìgũyare ìgũ weredorerosũ wererã merã ìgũsãrẽ weremi. ²³ Irasirirã musã Jesũre buremurã nerērõgue gaji masã ya werenirĩ merã werenimasĩbirikererã werenirirẽ musã aarĩpererã werenibokoo. Musã irasũ werenimãkũ, Marĩpure masĩmerã, gajerã Jesũre buremumerãde ñajãjabokuma. Musã irasũ werenirirẽ pērã, musãrẽ: “Niãrĩmasã aarĩma”, arĩbokuma. ²⁴ Musã aarĩpererã Marĩpure weredorerosũ weremakũ Marĩpure masĩbi, Jesũre buremubide ñajãri pēgu, ìgũ ñerõ irideare masĩgukumi. Irasirigu ìgũ ñerĩ irideare bujaweregukumi. ²⁵ Ìgũ gũñarĩgue ñerõ: “Ñerirẽ gũñayo yu”, arĩ pemasĩgukumi. Irasirigu ñadũkupuri merã ejamejã, Marĩpure: “Yu Opũ aarã”, arĩ buremugukumi. Irasũ aarĩmakũ: “Marĩpure diayeta musã merã aarĩmi”, arĩ masĩgukumi.

Musã nerẽã, gopeyari merã òãrõ keoro irika! arĩ gojadea

²⁶ Yaarã, musãrẽ àsũ arĩ werea. Musã nerēmãkũ, surãyeri Marĩpure bayapeoma. Gajerã Marĩpure buema. Gajerã Marĩpure ìgũyare ìgũsãrẽ masĩmakũ irideare werema. Gajerã gaji masã ya werenirĩ merã werenimasĩbirikererã werenima. Gajerã iri werenirirẽ: “Àsũ arĩduaro

yáa”, ári werema. Irasirirã áãrĩpereri irire musã Jesúre bñremurã õãrõ keoro irika, musã Ìgãrẽ bñremunemoburosũta! ²⁷ Irasirirã gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikererã werenĩrã, pãrã, o ñrerã werenĩburo. Sugũ werenĩ odoadero pũrũ, gajigũ werenĩburo. Pũrũ gajigũ Ìgũsã werenĩrĩrẽ: “Ásũ áriũuaro yáa”, ári wereburo. ²⁸ Musã nerẽmakũ, Ìgũsã werenĩrĩrẽ: “Ásũ áriũuaro yáa”, ári werebu marĩmakũ, gaji masã ya merã werenĩbirikõãburo. Ìgũsã seyaro Ìgũsã gũñarĩgue Marĩpũ merã werenĩburo. ²⁹ Marĩpũ weredorerosũ wererãde, pãrã, o ñrerã wereburo. Irasũ keoro weremakũ pãrã, gajerã Ìgũsã wererire: “Diayeta Marĩpũya kereta áãrã”, áriũuro. ³⁰ Musã nerẽrõgue sugũ weremakũ, Marĩpũ gajigũre irogue doagũre weredoremakũ, werepũroriadi gapũ toeburo. ³¹ Musã irasũ irirã, musã áãrĩpererã Marĩpũ weredorerosũ weremasĩrãkoã. Sugũ werepũroriadi were odoadero pũrũ, gajigũ werewãgãnaburo. Irasirimakũ, áãrĩpererã pé, õãrõ yũpũrãkurãkuma. ³² Marĩpũ weredorerosũ wererã musã wereburi dupuyuro: “¿Naásũ áãrĩmakũ irire wererãkuri?” ári gũñapũroriõ gããmeã. ³³ Marĩ nerẽmakũ, Marĩpũ marĩrẽ keoro irimakũ gããmemi. Noó gããmerõ iriro marĩrõ usũyari merã nerẽmakũ gããmemi. Áãrĩpererogue Jesúre bñremurã nerẽrãrẽ irasũ dita irimakũ gããmemi.

³⁴ Jesúre bñremurã nerẽmakũ, nome werenĩbirikõãburo. Nomerẽ werenĩdoreri máã. Werenĩrõnorẽ irirã, Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue doredorosũta õãrõ péro gããmeã. ³⁵ Jesúre bñremurã nerẽmakũ, sugo nomeõ werenĩgõ, gũyasĩũrõ iribokumo. Irasirigo igo gajino õãrõ pébirãdeare masĩũuãgo igoya wiigue igo marãpũre sãrẽñaburo.

³⁶ Ire musã masĩka! Musã Marĩpũya kerere werepũrorinerã áãrĩbeã. Irasũ áãrĩmakũ, musã dita Ìgũyare bñremurã áãrĩbeã. Gajerãde Ìgãrẽ bñremurã áãrĩmã. ³⁷ Sugũ musã merãmũ: “Yũ Marĩpũ weredorerosũ weregũ áãrã”, ári gũñagũ, o gajigũ: “Yũ Õãgũ deyomarĩgũ irimasĩrĩ sĩrĩrẽ opáã”, ári gũñagũ, i yũ musãrẽ gojarire: “Marĩ Opũ doreri áãrã”, ári masĩgukumi. ³⁸ Yũ gojarire: “Marĩ Opũ doreri áãrĩbeã”, árĩmakũ, Ìgũrẽ: “Marĩpũyare weregũ áãrĩbemi”, áriika!

³⁹ Yaarã, Marĩpũ weredorerosũ weremasĩrĩrẽ buro gããmeã musã! Musã merãmarãrẽ Ìgũsã gaji masã ya merã werenĩmasĩbirikererã werenĩmakũ: “Werenĩmerãta!” áribirikõãka! ⁴⁰ Musã nerẽrã, noó gããmerõ iribirikõãka! Goepeyari merã áãrĩpereri musã iririre õãrõ keoro irika!

15

Cristo masãdeare gojãdea

¹ Yaarã, yũ musãrẽ iripogue wereãdeã, Jesucristo masakare tauri kerere daporare gũñamakũ gããmeã. Musã irire pãrã, bñremubũ. Daporãdere irire bñremunĩkõãã. ² Musã iri kerere bñremusiã, peamegue waamurã meta áãrã. Iri kerere musãrẽ yũ wereãdeare bñremurĩrẽ pirĩbirĩmakũ, Marĩpũ musãrẽ taugukumi. Musã iri kerere bñremubirinerã, ðiayeta tausũbiribokoa.

³ Yũre buãdeare musãrẽ weretaubũ. Iri bueri, gaji bueri nemorõ õãtaria. Ásũ áãrã. Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue gojãderosũta Cristo marĩ ñerõ irideã waja marĩrẽ boabosadi áãrĩmĩ. ⁴ Ìgũ boadero pũrũ, Ìgũrẽ yãanerã áãrĩmã. Pũrũ Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue gojãderosũta ñrenũ waarõ merã Marĩpũ Ìgãrẽ masũdi áãrĩmĩ. ⁵ Ìgũrẽ masũdero pũrũ, Cristo Pedrõre deyoayurũ. Pũrũ Ìgũ buãdoregũ pĩnerã, pe mojømã pere su gubu peru

pērēbejarārē deyoayuru. ⁶ Puru suñarō wārā quinientos masaka nemorō ĩgūrē buremurārē deyoayuru. Wārā ĩgūrē ĩānerā okama dapa. Gajerā boasianerā āārīmā. ⁷ Puru Santiagore deyoayuru. Iro puru āārīpererā ĩgū buedoregu pīnerārē deyoayuru.

⁸ Āārīpererā gajerārē ĩgū deyoadero puru, yudere deyoatūnumi pama. Majīgūgā keoro deyoabigā deyoadi irirosū yu āārīkeregu, Jesure buremutayāa. ⁹ ĩgū yure deyoaburi dupuyurogue ĩgūrē buremurārē ñerō irigorenabu. Irasirigu gajerā Jesūs buedoregu pīnerā āārīpererā dokague āārā. Masaka yure: “ĩgū Jesūs buedoregu pīdi āārīmi”, āārīmakū: “Yu Jesūs buedoregu pībodi āārībiradibu”, ārī gūñāa. ¹⁰ Irasū āārīkerepuru, Marīpu yure oārō iritamumi. Irasirigu Jesucristo yure ĩgūyare buedoregu pīmi. Marīpu yure ubugora oārō iritamugū meta yāmi. Yu āārīpererā gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā nemorō moāa. Yu gūñārī merā irasiribea. Marīpu yure oārō iritamugū, yu merā āārīnikōāmi. Yure ĩgū iritamurī merā oārō moāmakū yāmi. ¹¹ Yu bueri, gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā bueri irirosūta āārā. Gna āārīpererā Jesucristo boa, masādea kerere buea. I kerere pérā, musā ĩgūrē buremunugābu.

Boanerā masāburire gojadea

¹² Gna, Cristo boa, masādeare buekerepuru, gajerā musā merā āārīrā: “Boanerā neō masābirikuma”, āārīma. ¿Nasirirā irasū āārīrī ire? ¹³ Boanerā masāburi marīmakū, Cristode masābiribodi āārīmī. ¹⁴ Cristo masābirimakū, gna bueri neō wajamarībokoa. Musā ĩgūrē buremurīde wajamarībokoa. ¹⁵ Marīpu boanerārē masūbi, Cristodere masūbiribodi āārīmī. ĩgū irasū iribirimakū, gna: “Marīpu Cristore masūdi āārīmī”, āārīrā, ārīgorā iribokuyo. ¹⁶ “Boanerā masābirikuma”, ĩgūsā ārīrī diaye āārīmakū, Cristode masābiribodi āārīmī. ¹⁷ Cristo masābirimakū, ĩgūrē musā buremurī wajamarībokoa. Irasirirā musā ñerī iridea waja, waja opakōābokoa dapa. ¹⁸ Diayeta i irasū āārīmakū, Cristore buremurā boanerā, ĩgūrē buremurīnerā peamegue waamurā irirosū āārībokoma. ¹⁹ Marī Cristore buremurā: “Marī okarinārī dita ĩgū merā oārō āārīrākoa. Marī boadero puru masāburire masīña maa”, ārī gūñārā, āārīpererā masaka nemorō boporā āārībokoa.

²⁰ “Cristo boadero puru, masādi āārīmī”, āārīrī gapu diaye āārā. Marī āārīpererā masaka boadero puru masāburi dupuyuro masāpuroridi āārīmī. ²¹ Āsū āārā. Neōgorague āārīpuroridi Adān ñerī iripuroridea waja marī masaka āārīpererā boamurā dita āārā. Puru Jesucristo oārīrē iripeodea waja marī boadero puru masārākoa. ²² Marī masaka āārīpererā Adān parāmerā āārīturiarā āārīrī waja boamurā dita āārā. Cristoyarā marī āārīmakū, marī boadero puru, Marīpu marī āārīpererārē masūgukumi. ²³ Marīpu marīrē keoro masūgukumi. Cristo masāsīadi āārīmī. Puru ĩgū i ũmugue dupaturi aarimakū, marī ĩgūyarā āārīsīā, masārākoa. ²⁴ Irasū waamakū, i ũmu pereakōārokoo. Irinārē Cristo āārīpererā ñerārē: oparārē, dorerārē, turarārē béogukumi. ĩgū irasiriadero puru, ĩgū Pagure ĩgū āārīpererā Opu āārīrīrē wiagukumi. ²⁵ ĩgū wiaburi dupuyuro Marīpu Cristore ĩaturirā āārīpererārē béogukumi. ĩgūsārē béoburi dupuyuro Marīpu gāāmederosūta Cristo āārīpererā Opu āārīgukumi. ²⁶ Āārīpererā ĩgūrē ĩaturirārē boadero puru, boaidere peremakū irīgukumi. ²⁷ Marīpu ĩgūya werenārī gojadea pūgue ārīderosūta Cristore āārīpererārē doregu, āārīpererire opagu āārīmakū iridi āārīmī. Irasū āārīrō: “Marīpu weka doregu Cristo āārīmī”, ārīduaro meta yāa. Marīputa āārīpererire, āārīpererārē Cristo dokague pīdi āārīmī. ²⁸ Marīpu ĩgūrē irasiri

ododero puru, Cristo Maripu magu igu aaripererare doregu, aaripereri opagu aaririre Maripure wiagakumi. Irasirigu Maripu aaripereri, aariperera Opu aarigukumi.

²⁹ Gaji aara. "Boanera masabirikuma", igusa arikerepuru, nasirira gajera masaka boanera aariburire waiyebosayuri? Igusa: "Boanera masabirikuma", arira, igusa aariburire waiyebosabiribokuma.

³⁰ Gua: "Boanera masarakuma", ari bueri waja umariku gajera guare nero iriduma. Guare igusa nero iridukerepuru, boanera masaburire masisa, irire buenikoa. ³¹ Yaara, i diayeta aara. Maripuru Jesucristore masaba bremumaku iagu, yu buru usuyaa. Ide diayeta aara. Umuriku: "Masaka yure wejekoarakuma", ari pena. ³² Yu Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makanu mara yea buru guaru irirosu aara, yure nero irima. "Boanera masabirikuma", igusa ariri diaye aarimaku, yu irogu bueri waja nero taridea wajamaribokuyo. "Boanera masabirikuma", igusa ariri diaye aarimaku, maride gajera irirosu asu ari werenibokoa: "Naka baa, iirira! Namiga boakobokoa. Irasirira maripuri dupuyuro marigaameru irira!" aribokoa.

³³ Gajera arigatorire pebirikooka! Masaka asu ari werewakuma: "Nerare wapikura, masu oaro iririkurire pirikooka". ³⁴ Irasirira masu dupuyurogue gopeyari mera keoro iriderosuta irika doja! Nerire irinemobirikooka! Masu surayeri Maripure masibe. Masare guyasidoregu irasu ara.

Boanera masaburire gojanemodea

³⁵ Gajipoe sugu asu ari sereñabokumi: "Nasiri boanera masarakuri? Naasuperi dupu oparakuri?" aribokumi. ³⁶ Irasu sereñagu pemasibi aarimi. Maripuri yeri otedero puru, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekague boakooka. Boa, puru puri wirikoa. Boabirikaku, neo puri wirimasibirikoa. ³⁷ Maripuri otera, puridiguere ai otebea. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri aariro, o gaji yeri aariro aarikoa. ³⁸ Iri yerire maripuri otedero puru, Maripuru gapu igu gaamederosuta iri yerire purimaku yami. Irasirigu ojoduka yerire ojoduka wamaaku yami. Trigo yerire trigo sari wamaaku yami. Irasu dita yami Maripuru. ³⁹ Aariperera okari opara srosu dupukura aaribema. Masakaya dupu, waimura yu dupu irirosu aaribea. Miraya dupu, waaiya dupu irirosu aaribea. ⁴⁰ Umaro maraya dupu, i umu maraya dupu irirosu aaribea. Umaro mara oari dupu opama. I umu mara, umaro mara irirosu aaribirikerera, igusade oari dupu opama. ⁴¹ Abe umumu kumijuri mera asimi. Namimu irirosu boyobemi. Neñukade gajerosuperi gosema. Neñukare maripuri iamak, gajera siruga goseru deyoma. Gajera buru goseru deyoma.

⁴² Maripuri boanera masara asu aarirakoa. Maripuri boamak yadero puru, mariya dupu boarokoa. Puru masara, gaji dupu neo boabiri dupu oparakoa. Irasirira neo dupaturi boabirikoa. ⁴³ Maripuri dupure yamak, boanera yu dupu boari dupu, turabiri dupu daro aara. Maripuri marire masumaku, mariya dupu oari dupu, turari dupu aarirokoo. ⁴⁴ Maripuri dupure yamak, mariya dupu i umuma dupu aara. Maripuri boanera masamak, mariya dupu umugasima dupu aarirokoo. Irasirira asu ari masi. Daporare maripuri i umuma dupure opa. Puru umugasima dupure oparakoa.

⁴⁵ Maripuri yereriri gojadesa puge asu ari gojasudero aaribu: "Maripuri igu iripuroridi Adare okarire sidi aarimi", ari gojasudero aaribu. Adan purumu Jesucristo gapu perebiri okarire sigu aarimi. ⁴⁶ Maripuri i umuma

dupare opaparoria. Pwugwere umugasima dupare oparakoa. ⁴⁷ I umugue aaripworidi Adan, nikū merā irisūdi aarimi. Igū pwarum marī Opw Jesucristo gapw umugasiguemw aarimi. ⁴⁸ Adan nikū merā iridea dupw dupukuderōsū marī aaripererā nikū merā iridea dupw dupukwa. Irasū aarimakū, umugasiguemw Jesucristoyarā aarisā, igūya dupw irirosū dupukarākoa. ⁴⁹ Adan nikū merā irisūdi aarimi. Marī Igū irirosū dupukwa. Pwuw umugasiguemw Cristo irirosū dupukarākoa.

⁵⁰ Yaara, musarē ire werea. Marirē i umuma dupw merā umugasigwe Maripw Igūyarārē dorerogue neō waamasina māa. I umuma boaburi dupw merā umugasigwe prebiri okari aarirōguere neō waamasina māa. ⁵¹⁻⁵² Masaka masibirideare daporare musarē weregura. Jesucristo i umugue dupaturi aariburi dupuyuro aaripererā Igūyarā boabirikuma. Jesucristo aaripoe Maripure wereboegu puriduru puritūnugakumi. Irasū puriadero pwuw, mata kāri yoberā irirosū marī aaripererā Jesucristore bwemurā gorawayurākoa. Marī boanerā gaji dupw boabiri dupw merā masarākoa. Irasirirā neō dupaturi boabiriko. Okarāde gaji dupw boabiri dupw oparakuma. ⁵³ Maripw marīya dupw preburi dupw peregure gorawayugakumi, prebiri dupw opaburo, arīgū. Marīya dupw boaburi dupw peregure gorawayugakumi, neō boabiri dupw opaburo, arīgū. ⁵⁴ Marīya dupw preburi dupw, neō prebiri dupw peregure gorawayumakū, marī boaburi dupw, neō boabiri dupw peregure gorawayumakū, Maripwya wereniri gojadea pūgue ariderosūta waarokoa. Āsū arī gojasūdero aaribū iri pūguere: “Maripw boarire béokōāmi, dupaturi marirē neō boabirikōāburo, arīgū. ⁵⁵ Marī boakōārākoa, arī güideare pereakōā”, arī gojasūdero aaribū. ⁵⁶ Marī nerō iridea waja boamurā dita āār. Maripw Moisére doreri pidea merā marī nerō irideare masia. ⁵⁷ Irasū aarikerepwuw, Maripw marī Opw Jesucristo iridea merā marirē peamegue waabonerārē taumi. Irasirirā Maripure: “Ōataria mw”, arī, usuyari sīa.

⁵⁸ Irasirirā, yaara yw maīrā, musarē āsū arī weregura. Musā marī Opw Jesucristore bwemurirē neō piribirikōāka! Gajerā musarē Igūyare béodoremakū, neō béobirikōāka! Ūmuriku Igū moādorere oārō irinikōāka! Ire marī masia. Igū merā marī oārō aarirā Igū marirē moādorere irimakū, marī moārī, ubu aariri neō aaribea.

16

Corinto marā gajerā Jesure bwemurārē niyeru siburi needirē gojadea

¹ Daporare musarē niyeru need, musā gajerā Jesure bwemurārē siburire weregura. Yw gajerā Jesure bwemurārē Galacia nikūgue aarirārē dorederosūta musāde irika! ² Semanariku siuñajarīnu* aarimakū, aaripererā musā gajerā Jesure bwemurārē siburi niyerure dukawa duripika! Mérōgā oparā mérōgā dukawa duripika! Waaweyaro oparā waaweyaro dukawa duripika! Irasirirā, yw musā pwogwe ejamakū, musā siburire opasiarākoa. ³ Yw musā pwogwe ejaḡw, musā beyenerārē Jerusalēgue iriugakoa. Papera pūgue āsū arī gojagukoa: “Īsā aarīma Corinto marā beyenerā”. Irasū arī goja odo, Igūsā merā iri pūrē, musā duripī needēde niyerure iriugakoa, Jesure bwemurā Jerusalēgue aarirārē sidoreḡw. ⁴ Musā yure: “Īgūsā merā waamakū gāāmea”, arīmakū, Igūsā yw merā waarākuma.

* **16:2** Jesure bwemurāya siuñajarīnu, domingo āārā. Domingo aarimakū, Jesús boadigwe masādi aarimi. Irasirirā, domingo aarimakū, Igūrē bwemurā nerēnema.

Pablo ĩgũ Corintogue waaburire gojadea

⁵ Yũ musã pũrogue waagũ, Macedonia nikũgue waapũrorigũkoa. Ireore tariwãgã, musã pũro waagũkoa. ⁶ Gajipoe irigũ yoaweyariپoe musã merã ããrĩgũkoa, o gajipoe irigũ puibũre ããrĩپeogu, ããrĩپeokõãbokoa. Irasirirã musã yũ gajerogue waaburire iritamumasĩrãkoa. ⁷ Yũ musãrẽ ĩãrĩ dita ĩãtariadũabĩrĩkoa. Irasirigũ marĩ Opũ gããmemakũ, yoaripoe musã merã ããrĩgũkoa. ⁸ Pentecostés bosenũ ããrĩmakũ, õõ Efesogueta taugũkoa dapa. ⁹ Õõguere wãri moãrĩ ããrã. Marĩ Opũya kerere pẽduarã wãrã ããrĩma. Irasũ ããrĩmakũ, yũ irire weremakũ kãmutaduarãde wãrã ããrĩma.

¹⁰ Timoteo musã pũrogue ĩgũ ejamakũ, ĩgũrẽ õãrõ merã bokatĩrĩ, õãrõ usũyari merã ñeãka! Musã irasirimakũ, ĩgũ musã merã bujawereri marĩrõ ããrĩgũkumi. ĩgũ yũ irirosũ marĩ Opũyare moãmi. ¹¹ Irasirirã ĩgũrẽ irasũ ĩãbẽomerãta õãrõ merã ĩgũrẽ iritamuka! Musã irasirimakũ, ĩgũ yũ pũrogue õãrõ usũyari merã goedujarigũkumi. Gajerã Jesũre bũremurã merã gũã ĩgũrẽ yũrã yãa. Irasirirã, ĩgũ õõgue aariburire iritamuka!

¹² Apolore marĩyagu Jesũre bũremugãrẽ musãrẽ ĩãgũ waamakũ bũro gããmeadibũ. Irasirigũ ĩgũrẽ gajerã Jesũre bũremurã merã waadoreadibũ. Yũ waadorekereپũũ, ĩgũ daporare waadũabemi. Pũũ ĩgũrẽ gajino iriri marĩmakũ, musã pũrogue waagũkumi.

Pablo Corinto marãrẽ õãdoretũnudea

¹³ Õãrõ pẽmasĩka! Jesucristore bũremurĩrẽ neõ piribirikõãka! Gũiri marĩrõ õãrõ gũñaturarã ããrĩka! Marĩپũ turari merã õãrõ ããrĩrikũka! ¹⁴ ããrĩpereri gajinorẽ irirã, gajerãrẽ maĩrĩ merã irika!

¹⁵ Yaarã, musã masĩa. Acaya nikũguere Estéfanas wãikũgũya wii marã, gajerã iro marã Jesũre bũremupũroriburi dupuyuro ĩgũrẽ bũremupũrorinerã ããrĩma. ĩgũsã, gajerã Jesũre bũremurãrẽ õãrõ iritamunikõãma. ¹⁶ ĩgũsã irirosũ irirãrẽ õãrõ ĩgũsã dorerire iritũyaka! Gajerã ĩgũsã merã Jesucristoyare moãtamurãrẽ musã õãrõ ĩgũsã dorerire iritũyamakũ gããmea yũ. ¹⁷ Musã merãmarã Estéfanas, Fortunato, Acaico yũ pũrogue ejasiama. ĩgũsã yũ merã ããrĩmakũ, bũro usũyãa. ĩgũsã musã yũre iritamuboadeare iritamuma. ¹⁸ Yũre õãrõ yũپũrãkũmakũ yãma. Musãdere irasũta iriñurã. Musãrẽ gajerã pẽrogue ĩgũsã irirosũ irirãrẽ: “Õãrõ irirã yãma”, ãrĩ werero gããmea.

¹⁹ Asia nikũ marã Jesũre bũremurã musãrẽ õãdorema. Aquila, Priscila, gajerã Jesũre bũremurã ĩgũsãya wiigue nerẽnarãde musãrẽ bũro õãdorema. ²⁰ Õõ marã Jesũre bũremurã ããrĩpererã musãrẽ õãdorema. Usũyari merã gãme bokatĩrĩ, õãrõ merã mojó ñeãnaka!

²¹ Yũ Pablo, yũ basi: “Musãrẽ õãdorea”, ãrĩ gojãa.

²² Marĩ Opũre Jesucristore maĩbino wajamoãsũburo. “Gũã Opũ aarika!”

²³ Marĩ Opũ Jesucristo musãrẽ õãrõ iritamuburo. ²⁴ Marĩ ããrĩpererã Jesucristoyarã ããrã. Irasirigũ yũ musã ããrĩpererãrẽ bũro maĩa. Āsũ ããrã. Irasũta ããrĩburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē òǎdoredea

¹ Yn Pablo, mariyagm Timoteo merā musā Marīpnyarā Corinto marārē, irasū āārīmakū āārīpererā Acaya nikūgue āārīrārē òǎdoredea. Marīpny gāāmederosūta Jesucristo yure Īgūyare buedoregū pīmi. ² Marīpny āārīnīgū, marī Opny Jesucristo musārē òārō iritamū, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Īgū ñerō tarideare gojadea

³ Marīpny, marī Opny Jesucristo Pagny marīrē bopoñarī merā ĩāmi. Īgū sugata marīrē gūñaturamakū irigū āārīmi. Irasirirā Īgūrē: “Òātaria mny”, ārī, usuyari sīrā! ⁴ Marī ñerō taririku, Marīpny marīrē gūñaturamakū yāmi. Irasirirā gajerā ñerō tarimakū ĩārā, Marīpny marīrē gūñaturamakū iriderosū marīde Īgūsārē gūñaturamakū irimasīa. ⁵ Marīde Cristoyarā āārīsīā, Īgū ñerō tariderosū burō ñerō taria. Marī ñerō tariro nemorō Marīpny Cristo merā marīrē iritamugū òārō gūñaturamakū irigukumi. ⁶ Gny Marīpny musārē taurire gūñaturaburo, āārīrā, ñerō taria. Gny ñerō tarimakū, Marīpny guare iritamumi gūñaturari merā tariburo, ārīgū. Musā, gny irirosū ñerō tarimakū, Marīpny musādere iritamumasīmi gūñaturari merā tariburo, ārīgū. ⁷ Gny ire masīa. Gny ñerō tarirosū musāde gny merā ñerō taria. Irasū ñerō tarimakū, Marīpny guare gūñaturamakū irirosū musādere òārō gūñaturamakū yāmi. Irasirirā musā gūñaturari merā ñerō tariburire gny masīa.

⁸ Guayarā, Asia nikūgue guare waadeare musārē masīmakū gāāmea. Gny iroguere āārīrā burō ñerō tarirā: “Ī ñerō taririre neō bokatūūbirikoa. Boarākoa. ⁹ Wējēbēokōārākuma”, ārī gūñadibu. Marīpny direta gny gūñaturaburire irasū ñerō taribu. Irasirirā: “Marī basi neō iritamumasībirikoa. Marīpny boanerārē masūgū sugata marīrē taumasīmi”, ārī gūñaturabu. ¹⁰ Guare burō wējēduakerepny, Marīpny guare taumi. Irasirirā: “Daporadere, pnyguedere taugukumi”, ārī buremua. ¹¹ Irasirirā musā gajerā merā Marīpnyre guaya āārīburire sērēbosarosūta Īgū guare iritamumakū ĩārā, wārā Īgūrē: “Pablosārē òārō iritamubu”, ārī, usuyari sīrākuma.

Pablo Īgū Corintogue waadnadideare gojadea

¹² Gny irideare gūñarā, usuyari merā āsū ārī gūñāa: “Gny ĩ ūmnyguere Marīpny ĩūrō ārīgatori marīrō gopepyari merā masakare buebu”, ārī gūñāa. Musādere irasūta iribu. Gny masīrī merā buebiribu. Marīpny guare maīgū Īgū turari merā iritamumi. ¹³ Gny musārē gojarā, pēmasīma òārō dita gojabu, òārō pēmasīmakū gāāmerā. ¹⁴ Irasirirā gny musārē gūñarā: “Guayamarē Īgūsā pēmasīturabirideare pnyguere òārō pēmasīrākuma”, ārī gūñāa. Irasirirā, marī Opny Jesús dupaturi aarimakū, gny musā iridea merā usuyarosūta, musāde gny iridea merā usuyarākoa.

¹⁵⁻¹⁶ Irasū ārī gūñagū, Macedonia nikūgue waagū musārē ĩāgū waapnyroridūadibu. Irasirigu musārē ĩātariwāgā, gāme dujari, musārē dupaturi ĩābukuyo. Pea yure musā ĩārī merā usuyamakū iridūagū, irasiridūadibu. Musā, irasirimakū, yn Judea nikūgue waaburire iritamubokuyo. ¹⁷ “Yn musā pnyro waagura”, ārīkeregū, ejabirimakū ĩārā: “Pablo, gajerā masaka Īgūsā gāāmerō irirosū iriañumi”, ¿ārī gūñarī? “Īgū āriderosū iribirañumi”, ¿ārī gūñarī? ¹⁸ Marīpny Īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare yāmi.

Guade: “Āsū irirākoa”, ārīdeare: “Iribirikoa” ārīrā meta yāa. Irire masīmi Marīpu. ¹⁹ Yū, Silvano, irasū āārīmakū Timoteo, Marīpu magū Jesucristoyare mūsārē werebu. Marīpu: “Yū magū merā āsū irigura”, ārīgū, diayeta irigūno āārīmi. “Īgū merā āsū irigura”, ārī, puṛu: “Iribirikoa”, ārīgū meta yāmi. ²⁰ Irasirigu āārīpereri Marīpu masakare: “Āsū irigura”, ārīdeare Jesucristo Īgū magū merā iripeokōādi āārīmi. Īgū irasirimakū ĩārā, marī Jesucristoyarā Marīpu: “Irasūta āārā, mu magū Jesucristo merā iridea oātaria”, ārī, usuyari sīa. ²¹ Guare, irasū āārīmakū mūsādere Cristore piriro marīrō būremurā, Īgū merā oārō āārīmakū irigu, Marīputa āārīmi. Īgūta marīrē beyepīdi āārīmi Cristoyarā āārīdoregu. ²² Irasirigu marīrē Īgūyarā āārīrīrē masīmakū iridoregu, Ōāgū deyomarīgūrē marī merā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu āārīpereri Īgū marīrē siburire Īgū merā masīmakū yāmi.

²³ Marīpu yū wererire, yū gūñarīrē masīmi. Irasirigu yū mūsā puṛogue Corintoguerē waabirideare diayeta weregura. Mūsā ñerō iridea waja turiduabi, mūsā puṛoguerē waabiribu, mūsārē būjoweremakū iribokoa, ārīgū. ²⁴ Guā mūsārē būro doreri merā: “Jesucristore būremurā āsūpero gapu iriro gāāmea”, ārīrā meta āārā. Piriro marīrō mūsā Īgūrē oārō būremua. Irasirirā, mūsārē Īgū merā nemorō usuyamakū gāāmerā, oārō iritamuduaā.

2

¹ Iro dupuyuro yū mūsārē ĩāgū ejagu, yū wereri merā mūsārē būjoweremakū iribu. Irasirigu: “Dupaturi Īgūsārē būjoweremakū iribokoa”, ārīgū, daporare Īgūsārē ĩāgū waabea”, ārī gūñabu. ² Mūsārē būjoweremakū irigu, yude būjawereboko. Marī basi gāme būjoweremakū irirā, gāme usuyamakū irimasīña marībokoa. ³ Irasirigu irinague mūsārē su pū gojabu yū mūsā puṛogue waaburi dupuyuro iririre āmudoregu. Irire āmuburi dupuyuro yū mūsārē ĩāgū waamakū, yure usuyamakū iriboanerā, yure būjoweremakū iribokoa. Yū āsū ārī gūñāa: Yū mūsā merā usuyamakū, mūsāde yū merā usuyarākoa. Irasirigu mūsā merā būjawereduabi: “Waabea dapa”, ārī gojabu. ⁴ Mūsārē irire gojagu, būro gūñarikuri merā, oārō yūjupūrākuri marīrō merā, būro oleri merā mūsārē gojabu. Mūsārē būjawereburo, ārīgū meta gojabu. Yū mūsārē būro maīrīrē masīmakū iriduagu, gojabu.

Ñerō iridi irideare kătikal ārī gojodea

⁵ Sugu mūsāyagu Īgū ñerō iridea merā yure būjoweremakū irimi. Yū direta irasū iribirimi. Mūsādere āārīpererārē būjoweremakū iridi āārīmi. Īgū yure mūsā nemorō būjoweremakū irikerepuṛu: “Īgūrē būro wajamoāka!” ārīgū meta yāa. ⁶ Mūsā nerēnarōgue: “Īgū ñerō iridea waja marī merā neō nerēnemobirikōāburo”, ārīdeare irisiayuro. Irasirigu yū mūsārē: “Iropāta Īgūrē wajamoāka!” ārī gojāa. ⁷ Īgū ñerō irideare būjawerekeregu, Īgūrē mūsā wajamoānemomakū, būro būjowereri merā dujabokumi. Irasirirā Īgū ñerō irideare kāti, Īgūrē iritamuka, gūñaturari merā āārīburo, ārīrā! ⁸ Irasirigu yū mūsārē: “Dupaturi Īgūrē oārō bokatīrīñeāka, mūsā dupuyurogue maīderosūta Īgūrē maīrīrē masīburo, ārīrā!” ārī gojāa. ⁹ Iro dupuyuro mūsārē gojagu: “¿Diayeta yū dorerire irirākuri?” ārī masiduagu gojabu. ¹⁰ Mūsā Īgū ñerō irideare kătirosūta, yude irire kătia. Yure ñerō iribirikerepuṛu, mūsārē iritamudugu: “Īgū ñerō irideare kătia. Cristo marī ñerō irideare kătigu ĩūrō, irasū yāa”, ārī gojāa. ¹¹ Marī Īgū ñerō irideare kătīmakū ĩāgū, wātēa opu Satanás marīrē ñerō

iridoreduagu marĩrẽ tarinugãmasĩbirikumi. Igũ marĩrẽ ñerĩ irimakũ gããmerĩrẽ õãrõ masĩa.

Pablo: “Troague ããrĩgũ gũñarikũbu”, ãrĩ gojadea

¹² Yu Troas wãikuri makãgue Jesucristoya kerere buegu ejamakũ, marĩ Opũ Jesucristo wãrã irogue ããrĩrãrẽ iri kerere pẽduamakũ iridi ããrĩmĩ. ¹³ Irasũ ããrĩkerepũ, marĩyagu Titore bokabirisĩa, buro bujawere gũñarikũbu. Irasirigu iro marãrẽ: “Waagũ yãa”, ãrĩ, Macedonia nikũgue igũrẽ ãmagũ waabu.

Cristoyarã wãtĩ ñerõ iridorerire tarinugãmasĩma, ãrĩ gojadea

¹⁴ Yu gũñarikũkeregu, Marĩpũre: “Mu yure õãrõ iritamunĩa”, ãrĩ, usuyari sĩa. Marĩ Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpũ marĩrẽ igũ iritamurĩ merã ããrĩpereri wãtĩ ñerõ iridorerire tarinugãmasĩmakũ yãmi. Marĩ Jesucristoya kerere bueri merã masakare igũyamarẽ masĩmakũ yãmi. Sũrõrĩ ããrĩpererogue sũrõ seyaro irirosũ ããrĩpererogue marãrẽ masĩmakũ yãmi. ¹⁵ Æsũ ããrã. Marĩpũ, marĩ Jesucristoya kerere were, igũyare irituyamakũ iãgũ, õãrĩ sũrõrĩ igũrẽ sĩa soemurĩ merã usuyarosũ, marĩ merã usuyami. Sũrõrĩrẽ igũ iũrõ soemumakũ sũrõ seyarosũ, marĩ noo waarõ marĩ Jesucristoyarã ããrĩrĩrẽ igũ taumurãrẽ, peamegue waamurãdere masĩmakũ yãmi. ¹⁶ Peamegue waamurã Jesucristoya kerere marĩ weremakũ pãrã, igũrẽ gããmebiri waja irogue wajamoãsuburire masĩma. Jesucristo taumurã gapũ iri kerere marĩ weremakũ pẽ buremurã, Marĩpũ pũro igũ merã ããrĩburire masĩma. Marĩ basi iri kerere õãrõ weremasĩbea. Marĩpũ iritamurĩ merã irire õãrõ weremasĩa. ¹⁷ Wãrã gajerã Marĩpũyare buegõrenarã, niyeru direta wajatadũama. Gũa gapũ igũsã irirosũ iribea. Gũa Cristore moãboerã, Marĩpũ iriunerã igũ iũrõ igũ weredoredeare gopeyari merã werea.

3

Marĩpũ Jesucristo iridea merã: “Õãrõ irigũra musãrẽ”, ãrĩrĩrẽ gojadea

¹ Gũa musãrẽ irire ãrĩrã, dupaturi gũa basi õãrõ werenĩrã meta yãa. Gajerã buerimasã musã pũro ejaburi dupuyuro igũsã buenerãrẽ su papera pũgue igũsã buerire: “Keoro ããrã”, ãrĩrĩrẽ gojadoreñurã. Irasirirã musã pũro ejarã, iri pũrẽ musãrẽ wiañurã. Musã guare masĩsĩa. Irasirirã gũa igũsã irirosũ musãrẽ iri pũnorẽ iriubea. Irasũ ããrĩmakũ gajerogue buerã waamurã, musãrẽ iri pũnorẽ gojabosadorebea. ² Gũa iri pũnorẽ gããmebea. Musã, gũa Jesucristoya kerere weremakũ pãrã, igũrẽ buremu, igũyare irinugãbu. Masaka, musã irasirimakũ iãrã, gũa buerire: “Keoro ããrã”, ãrĩ masĩrãkuma. Gũade gũa gũñarĩgue musãrẽ: “Diayeta Jesucristore buremu, igũyare irituyarã yãma”, ãrĩ masĩa. Musã irasiriri merã masaka guare: “Õãgorama”, ãrĩ masĩrãkuma. Gũayamarẽ gojadea pũ merã masĩrõsũ irire masĩrãkuma. ³ Jesucristo, gũa igũya kerere weremakũ, musãrẽ igũrẽ buremu, igũyare irituyamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã masaka musã igũyare iririre iãrã, igũyarã musã ããrĩrĩrẽ gojadea pũ merã masĩrõsũ masĩrãkuma. Irasirirã musã Cristo gojadea pũ irirosũ ããrã. Irire masĩdoregu, papera pũgue gojadi merã gojabiridi ããrĩmĩ. Marĩpũ okanĩgũ gããmerõsũta Õãgũ deyomarĩgũ turari merã musãya gũñarĩgue: “Igũ iritamurĩ merã gũa ãsũ ããrĩrĩkua”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Irasirigu, iripoege Marĩpũ Moiserẽ igũ dorerire pĩdeare ãtã majĩrĩgue gojaderosũ iribiridi ããrĩmĩ.

⁴ Gũa Cristo iritamurĩ merã Marĩpũre gũñaturasĩa, musãrẽ irire gojãa.

⁵ “Gũa masĩrĩ merã i moãrĩrẽ yãa”, neõ ãrĩmasĩbea. Marĩpũ iritamurĩ merãta

Jesucristoya kerere werea. ⁶ Irasirigũ guare iri kerere, ĩgũ masakare: “Ōārō irigũra musārē”, ārĩrĩrē ōārō buemakũ yámi. Iri kere, iripoegue Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídea irirosũ āārĩbea. Marĩpu Jesucristo iridea merā, Ōāgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merā marĩrē ĩgũ merā ōārō āārĩmakũ iriri kere āārā. Neō sugũ ĩgũ dorerire iripeogu mámi. Irasirirā marĩ irire iripeobiri waja peamegue waamurā dita āārĩbokoa. Ōāgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merāta Marĩpu merā ōārō āārĩmasĩa.

⁷ Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare ütā majĩrĩgue gojagu, ĩgũ āārĩrĩogue gosewasiriri waamakũ iridi āārĩmĩ. Irasiriro Moiséya diapu Marĩpu gosewasiriri merā kũmijũdero āārĩbũ. Iri gosewasiriri peredijakererũ, Israel bumarā ĩgũrē ĩameétumasĩbirinerā āārĩmā. Marĩpu burō gosewasiriri merā deyoa, Moisére iri doreri pídea āārĩkererũ, iri doreri, masakare ĩgũsā irire iripeomasĩbiri waja peamegue waamurā dita āārĩmakũ iridero āārĩbũ.

⁸ Irasirigũ Marĩpu iri doreri merā iridea nemorō, ĩgũ Ōāgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merā marĩrē ĩgũ merā ōārō āārĩmakũ iriri ōātaria. ⁹ Marĩpu, masaka Moisére ĩgũ doreri pídeare iripeobiri waja ĩgũsārē: “Wajamoāgũra”, ārĩkererũ, ōāgoradero āārĩbũ. Iri nemorō, Marĩpu Jesucristo iridea merā marĩrē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩārĩ, ōātaria. ¹⁰ Irasiriro Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídea ōārĩ āārĩkererũ, Jesucristoya kere gapũ, iri nemorō ōātaria. Iri kere, iri dorerire ubu āārĩrĩ dujamakũ yáa. ¹¹ Marĩpu burō gosewasiriri merā Moisére ĩgũ dorerire pĩkererũ, iri pereburi āārĩdero āārĩbũ. Jesucristo ĩgũ iridea merā marĩrē tauri kere gapũ ōātaria. Neō ubu āārĩrĩ āārĩbirikoa. Neō perebirikoa.

¹² Irasirirā gũa irire masĩsĩā, gũiro marĩrō merā pėmasĩma ōārō musārē Jesucristoya kerere werea. ¹³ Iri kere, Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídea perederosũ neō perebirikoa. Irasirirā gũa iri kerere wererā, Moisés iriderosũ irirā meta yáa. Moisés Marĩpu merā āārĩdero pũrũ, ĩgũya diapu Marĩpu gosewasiriri merā kũmijũdero āārĩbũ. Israel bumarā iri gosewasiriri peredijarire masĩrĩ, ārĩgũ, ĩgũya diapure surĩro gasiro merā burũadi āārĩmĩ. ¹⁴ Moisés irasirimakũ, iri gosewasiriri peredijarire masĩbiriderosũ, Marĩpu doreri ĩgũrē pídeare: “Āsũ ārĩduaro irikoa”, ārĩ pėmasĩbirinerā āārĩmā. Daporaguedere Israel bumarā irire buerā, pėmasĩbema dapa. Cristoyarā dita irire pėmasĩma.

¹⁵ Daporaguedere Israel bumarā Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare buekererā, pėmasĩrĩ marĩrō buema. ¹⁶ Sugũ masakũ marĩ Opũre burėmunũgĩmakũ, marĩ Opũta ĩgũyare pėmasĩmakũ yámi. ¹⁷ Marĩ Opũ, Ōāgũ deyomarĩgũ merā sugũta āārĩmi. Irasirirā, Ōāgũ deyomarĩgũ marĩ merā āārĩmakũ: “Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare marĩ tarĩnũgādea waja marĩrē wajamoāgũkumi”, ārĩ gũñabea. ¹⁸ Irasirirā marĩ Opũyarā āārĩsĩā, marĩ Opũ ōātarĩgũ āārĩrĩrē masĩa. Gajerāde marĩ ĩgũyarā āārĩrĩrē masĩma. Irasirigũ marĩrē ĩgũ ōāgũ āārĩrĩrē āārĩmakũ gāamegũ, āārĩpereri marĩ okarĩnũrĩrē gorawayumakũ yámi. Marĩ Opũ, Ōāgũ deyomarĩgũ merā sugũta āārĩmi. ĩgũta marĩrē irasũ yámi.

4

¹ Marĩpu guare bopoñarĩ merā ĩāgũ, guare Jesucristoya kerere weremurārē pĩdi āārĩmĩ. Irasirirā piro marĩrō gũñaturari merā masakare iri kerere werea. ² Gũyasĩũrō iririre, masaka ĩāberogue ñerĩ iririre doogorāa. Ārĩgatori merā buebea. Marĩpũya werenĩrĩrē gorawayuro marĩrō buea. Marĩpu ĩũrō diayema āārĩrĩ direta pėmasĩma ōārō masakare werea, āārĩpererā guare:

“Keoro buema”, āriḅuro, āriḅā. ³ Peamegue waamurā dita Marīḅu Jesucristo iridea merā masakare tauri kerere gua wererire pémasībema. ⁴ Īgūsā Jesucristore ḅuremubiri waja, wātī i ūmū marā űerā opu Īgūsārē iri ōārī kerere pémasībirimakū yāmi. Koye iāmerā siāgorire iāmasīmerā irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā Cristo ōatarigu āārīḅirē iāmasībema. Cristo, Marīḅu āārīḅurire opagu, Marīḅuta āārīmi. ⁵ Gua Jesucristoya kerere wererā, masaka guare ōārō gūñaburo, āriḅā meta yāa. Īgūsārē: “Jesucristo marī Oḅuta āārīmi. Īgūrēta ḅuremurō gāāmea”, āri werea. Guayamarē wererā: “Jesús guare maigū Īgūyare weredoredea merā gua musārē moāboerā irirosū musārē iritamurā yāa”, āri werea. ⁶ Neōgoraguere āārīperero i ūmūgue naītīārō āārīmakū, Marīḅu: “Boyori waaburo”, āriḅī merāta boyori waamakū iridi āārīmi. Īgūta iriderosū marīya gūñarīgue boyori āārīmakū yāmi. Irasirigu marīḅē Īgū ōatarigu āārīḅirē masīmakū yāmi. Marī Jesucristo ōatarigu āārīḅirē masīrā, Marīḅu ōatarigu āārīḅidere masīa.

Jesucristore ḅuremurā Marīḅu merā ōārō āārīma, āri gojadea

⁷ Gua Marīḅu ōatarigu āārīḅirē masīrā, diiarisoro ubu āārīḅī soro, ōātariro opari soro irirosū āārā. Irasirirā gajerā, gua Marīḅuya kerere weremakū pérā: “Marīḅu turatarigu iritamurī merāta marīḅē Īgūyare werema Īgūrē ḅuremuburo, āriḅā”, āri gūñarākuma. ⁸ Gua noó waarō űerō tarikererupu, Marīḅu iritamumi, gajerā guare Īgūyare wererire pirimakū iribirikōāburo, āriḅū. Irasirirā: “¿Naásū waarokuri?” āri gūñarīkukererā: “Marīḅu marīḅē iritamubirikumi”, āri gūñabea. ⁹ Gajerā guare űerō irikererupu, Marīḅu guare koregu neō béowāgābemi. Īgūsā guare wējēduarā pámeépikererupu, Marīḅu Īgūsārē guare wējēdorebemi. ¹⁰⁻¹¹ Jesús i nikūgue āārīmakū, masaka Īgūrē wējēma. Irasirirā gua Īgūyarā āārīḅī waja āārīpereri gua okarinurīḅē āārīpererogue gua noó waarō guadere wējēduama. Marīḅu gapu Jesúre dupaturi okamakū iridi āārīmi. Irasirigu, gua boaburi dupure opakererupu, guare Jesús okari sirīḅē opamakū yāmi gajerā irire masīburo, āriḅū. ¹² Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gajerā guare wējēma goero āārīkererupu, musā gapu iri kerere ḅuremurā, Marīḅu puḅo perebiri okari opamurā āārā.

¹³ Marīḅuya wererīḅi gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārīḅū: “Yū Marīḅuge ḅuremubu. Irasirigu Īgūyare wereḅu”. Guade irasūta ḅuremua. Irasirirā Īgūyare werea. ¹⁴ Ire masīa. Marīḅu, marī Opu Jesúre boadiguere masūdi āārīmi. Īgūrē masūderosūta marī Jesúyarā āārīmakū, marīdere masūgukumi. Irasirigu marīḅē Īgū puḅogue āimurīagukumi Īgū merā āārīdoregu. Gua irire masīsīā, musārē Īgūyare werea. ¹⁵ Irasirirā musārē iritamuduarā musā ōārō āārīḅurire i āārīpererire irirā űerō taria. Wārā gajerādere gua wererire pérā Marīḅu Jesús merā ōārō iririre masīmakū gāāmerā, irasū yāa. Irire masīrā, Īgūrē: “Ōātaria ma”, āri, usuyari sirākuma.

¹⁶ Irasirirā gua űerō tarikererā, piriro marīḅō gūñaturari merā masakare Īgūyare werea. Ūmurīku guaya dupuma turari perewāgakererupu, Marīḅu guare gūñaturamakū yāmi. ¹⁷ Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gua daporare űerō taririre, Marīḅu puḅuge guare iriburire āsū āri gūñāa: “Marī űerō tariri, perebiri āārā. Marīḅu puḅuge nemorō ōārī iriburi gapu neō perebirikoa. Buḅo usuyari merā Īgū puḅo āārīnikōārākoa”. ¹⁸ Daporare gua i nikūmarē iārīḅē gūñarīkūbea. Ūmugasima iāña marīḅirē, irogue Marīḅu merā āārīḅurire gūñāa. Gua daporare i nikūmarē iārī, pereakōārōkoa. Ūmugasima iāña marīḅi gapu āārīnikōārōkoa.

5

1 Marī ire masīa. Marīya dupu, marīya wii irirosū āārā. Wii irirosū marīya dupu boamakū, Marīpu gaji wii marīrē sīrōsū gaji dupu ūmugasima dupure sīgukumi. Iri dupu, masaka iridea dupu meta āārīrokoa. Irasiriro neō boabiri dupu āārīrokoa. 2 Marī i nikūma dupure oparā yujpūrākaturabiri, bujawereri merā űerō taria. Maama wii marī ōārō āārīburi wiire buro opaduurosū, ūmugasima dupure buro gāāmea. 3 Surīro maamaűerē sāñaduurosū iri dupure gāāmea. Surī marīrā āārīduamerā irirosū, dupu marīrā āārīduabea. 4 I nikūma dupure oparā yujpūrākaturabiri, gūñariku, űerō taria. űerō tarik-ererā, marīya dupu, boaburi dupure béoduārā meta yāa. Maama dupu, neō boabiri dupu gapure buro opaduāa. Iri dupure oparā, Marīpu puo īgū merā āārīnkōārākoa. 5 Marīpu marīrē maama dupure opamurā āārīmakū iridi āārīmī īgū puo ōārō āārīburo, ārīgū. Marīrē irire masīburo, ārīgū, Ōāgū deyomarīgūrē marī merā āārīdoregū sīdupuyudi āārīmī.

6 Irasirirā Marīpure gūñaturanīkōāa. Ire masīa. Marī i nikūma dupukurā, marī Opu puo āārībea. 7 Īgūrē ĩābirikererā: “Diayeta īgū ārīderosūta irīgukumi”, ārī buremurīrē neō piribea. 8 Gūñaturari merā marīya āārīburi āsū ārī gūñāa: “Marī boarā, i nikūma dupure béorā, marī Opu puo buro usuyari merā āārīrākoa. Irire buro gāāmea marī”. 9 Irasirirā marī Opure marī merā usuyamakū iriduārā, i nikūgue āārīrā, o īgū puoogue āārīrā, īgū gāāmerīrē iriduāa. 10 Marī Cristo puoogue waamakū, marī āārīpererārē īgū diaye nīdoregukumi marī i nikūgue āārīrā irideare werebu. Irasirigu, marī ōārī irideare, o űerī irideare keoro weregukumi. Marī, īgū irasiriburire masīrā, īgū gāāmerīrē iriduāa.

Marīpu merā ōārō āārīrīmarē gojadea

11 Irasirirā gopeyari merā marī Opu Jesucristore buremua. Gūa masakare īgūsā īgūrē buremumakū gāāmerā, īgūyare werea. Marīpu gūa iririre masīmi. Yū, musādere gūa iririre: “Ōārō yāma”, ārī masīmakū gāāmea. 12 Yū musārē gojagu, dupaturi guayamarē: “Ōāgorāa”, ārī gojagu meta yāa. Guare ōārō masī, usuyari merā gūñaburo, ārīgū, musārē gojāa. Gajerā buerimasā: “Gajerā nemorō ōārā āārā”, ārī gūñarā, masaka ĩūrō direta ōārā irirosū āārīma. Īgūsā āārīrikuri gapure pémasībema. Guare: “Keoro buebema”, ārī werewuamakū, musā īgūsārē ōārō yujurākoa. 13 Gajerā gūa iririre ĩārā: “Nīāsūrā yāma”, ārī ĩakerepuru, nīāsūrā meta yāa. Marīpu gāāmerīrē irirā, irasū yāa. Pémasīrī merā musārē iritamurā yāa. 14 Cristo sugata marī āārīpererārē maīgū marī űerī iridea waja marīrē boabosadi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā īgū merā boanerā irirosū dujabu. Gūa irire gūñarā: “Diayeta āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā īgūyare piriro marīrō yāa. 15 Āārīpererā marī űerī iridea waja marīrē boabosadi āārīmī, marī gāāmerō irinemobirikōāburo, ārīgū. Marī ōārō āārīburi merā boabosa, masādi āārīmī īgū gāāmerīrē iridoregū. 16 Irasirirā īgūrē masīlā, i ūmu marā īgūrē masīmerā gajerārē werewuari merā ĩārā irirosū neō ĩabea. Iripoeguere yū īgūrē: “Ubu āārīgū, i nikūmata āārīmi”, ārī ĩāunabu. Dapora gapure īgūrē masīa. 17 Marī Cristoyarā űajāmakū, Marīpu marīrē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī. Irasirirā marī īgūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikaunaderosū neō āārībea.

18 Marīpu marīrē iri āārīpererire irasiridi āārīmī. Iripoeguere marī, Marīpu merā ōārō āārībiriunanerā āārībū. Irasirigu Marīpu, Cristo boari merā marīrē īgū merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. Āārīpererā irasū āārīmakū gāāmegū,

guare ĩgūya kerere weredoregu pídı āārĩmı. ¹⁹ Iri kere āsū ārā: “Marĩpu, Cristo boari merā āārĩpererā i ũmu marārē ĩgū merā ōārō āārĩburire pídı āārĩmı. ĩgūsā ñerō iridea wajare peremakū irıdı āārĩmı”. Irasirıgı āārĩpererārē ĩgū merā ōārō āārĩmakū gāāmegū, guare iri kerere weredoregu pídı āārĩmı. ²⁰ Irasirırā Cristore wereboerā ĩgū iriunerā āārā. Gıa ĩgūyare wererā, Marĩpu ĩgū basi masakare wereboderosıta gıa ĩgūsārē āsū ārı werea: “Cristore wereboerā ĩgūyare wererā yāa. Irasirırā mūsārē: ‘Marĩpu merā ōārō āārĩka!’ ” ārı werea. ²¹ Cristo neō ñerı irıbirıkererıpu, Marĩpu, marı ñerı iridea waja marıřē wajamoāboderosı ĩgūrē irıdı āārĩmı marıřē Cristoyarā āārıdoregu. ĩgū gāāmerōsıta ĩgū irirosı marıřē diaye irırā āārıdoregu, irasırıdı āārĩmı.

6

¹ Gıa Marıřıyare moārā āārıřıā, turaro merā mūsārē: “Marıřı Cristo merā mūsārē ōārō irıtamudeare ubu āārıřırē irirosı ĩābéobırıkōāburo, āırırā, ĩgūyare irınıkōāka!” ārı werea. ² Marıřı ĩgūya werenırı gojadea pūge āsū ārıdı āārĩmı: Yı mūsārē: “Ōārō irıtamugura”, ārıdeare irırıpoe āārĩmakū, mūsā sērēřırē pėbu.

Yı taurıpoe āārĩmakūdere mūsārē irıtamubı, ārıdı āārĩmı.*
Irasırırā gıa wererıre ōārō pėka! Daporare masaka Marıřıre: “Yıre irıtımuka!” ārı sērēřırē ĩgū pėduarıpoe āārā. Daporare ĩgūrē: “Yıre tauka!” ārı sērēřırē ĩgū taudıarıpoe āārā, ārı werea.

³ Gıa Marıřıyare buerıre ñerō werenırı, āırırā, gıa neō sugınorē ñerō irıbea, ĩgūyare pırıbokumı, āırırā. ⁴ Āārıřıpererı gıa irırı merā Marıřıre moāboerā āārıřırē gajerārē masımakū gāāmerā, āsū gaıı yāa. ĩgūyare buegorenarā, ñerō tarırıre, gıa gāāmerıřē opabırıre, ñerō guare waarıre ōārō merā gıñıatura, bokatııa. ⁵ Gajıpoere gajerā guare tārāma. Peresugue bıadoboma. Gajıpoere wārā masaka nerē, guarı merā gainıma guare wějėduarā. Gajıpoere bıro poyarı merā moābu. Kārıřō marıřō, ıaboarı merā moābu.

⁶ Gıa Marıřıre moāboerā āārıřırē masakare masımakū gāāmerā, idere yāa. ĩgūsārē ĩgūyare buerā, ōarı đıreta irıduarı merā, diayema āārıřırē masıřırē merā, bopoñarı merā, irıtamıduarı merā, Ōāgū deyomarıřıgū gıaguere āārıřırē merā, diaye maıřırē merā, ⁷ diayema āārıřırē wererı merā, Marıřı turarı merā buea. Sugı masakı ĩgū mojkırı merā ĩgū merā gāmekēāduaguere kāmıta tarııugāgū irirosı gıa diayema irırı merā ñerıřırē kāmıta tarııugāa. ⁸ Gıa masakare buemakū, surāyerı guare bıremurı merā ĩāma. Gajerā guare bıremubema. Surāyerı guare ōārō werenıma. Gajerā guare ñerō werenıma. Diayema āārıřırē gıa wererıpu: “Ārıgatorı merā buema”, ārıma. ⁹ Gajerā guare ĩāmasıkererā: “Ubu āārıřırā āārıma”, ārıřıā, ĩāmasımerā irirosı ĩāma. Gıa noó waarō gajerā guare wějėduakerıpu, okāa dapa. Guare bıro wajamoākererā, wějėbema. ¹⁰ Gıa bıjıwererı merā āārıkererā, ışııyanıkōāa. Boporā āārıkererā, gıa buerıre pėrārē wajaparıre opamakū irirosı yāa. Warı i ũmımarē opabırıkererā, Marıřı merā āārıřıpererı ōārıřırē opāa.

¹¹ Gıayarā Corıto marā, gıa mūsārē gojarā, gıa gıñıarıřırē diayeta gojāa. Mūsārē gıa bıro maıřırē masımakū gāāmea. ¹² Gıa mūsārē maıřırē neō pırıbea. Mūsā gaıı guare maıtıurabea. ¹³ Irasırıgı sugı ĩgū pūrārē wererosı, mūsārē āsū ārı werıgıra. Yı mūsārē diaye maıřırōsıta yıdere maıka!

Marıřı okanıgū marı merā āārıřırē, ārı gojadea

* 6:2 Is 49.8

14 Cristore b̄remumerā merā s̄rosū āārībirikōāka! Sugu d̄ārīrē irigu, ñerīrē irigu merā d̄ārō gāmesuribemi. Boyorogue āārīrā irirosū Marīp̄ure masīrā, naītīārōgue āārīrā irirosū Marīp̄ure masīmerā gāme wapikamasībema. 15 Cristo, wātēa opu merā s̄rosū gūñabemi. Cristore b̄remugū, Cristore b̄remubi merā s̄rosū gūñārīrē opabemi. 16 Marīp̄ure b̄remuri wii ĩgū āārīrī wii, masaka ĩgūsā b̄remuri keori weadeare p̄buri wii āārībea. Marī, Marīp̄u okanīgūya wii irirosū āārīsīā, ĩgū direta b̄remua. ĩgūya wiigue āārīrōsūta marī merā āārīmi. ĩgūya werenīrī gojadea p̄gue irire āsū ārī weredi āārīmi: Yu ĩgūsā merā āārīgū, ĩgūsā watopegue āārīnikōāgukoa. Yu ĩgūsā Opu āārīgukoa. ĩgūsā, yaarā āārīrākuma, ārīdi āārīmi.*

17 Irasirigu marī Opu āsū ārīnemodi āārīmi: Ñerō iririkurārē wapikānemobirikōāka! ĩgūsā ñerī iririre iribirikōāka! ĩgūsā irirosū ñerī iribirimakū, yu musārē d̄ārō bokatīrīñē, wapikānikōāgukoa.*

18 Yu, Musāp̄u āārīgukoa. Musā yu p̄rā āārīrākoa, ārīdi āārīmi marī Opu āārīpererā nemorō turagu.*

7

1 Yaarā yu maīrā, musārē ire werea. Marī, i Marīp̄u ārīdeare p̄rā, āārīpereri ñerō iririre, ñerī gūñārīdere pirirā! Irasirirā gopepyari merā ĩgūrē b̄remu, ĩgū gāamerī direta irinīrā!

Pablo, Corinto marā gūñārī gorawayudeare gojadea

2 Ḡua mer maīka! Ḡua musārē neō poyanorēbiribu. Ḡua bueri merā musārē ñerō irimakū iribiribu. Neō sugunorē musā merāmūrē ārīgatori merā ĩgūyare āīabiribu. 3 Yu irire irasū ārīgū: “Musā guare ñerō werenīdea waja opāa”, ārīgū meta yāa. Ḡua musārē b̄ro maīrī merā gūñanīa. Yu irire musārē weresiabu. Irasirirā marī okarā, o boarā, surō merāta āārīnrākoa. 4 Yu, musā d̄ārō iriri kerere p̄gu: “Diayeta yāma”, ārī gūñāa. Irasirigu ñerō tarikeregu, gūñatura, b̄ro usuyāa.

5 Ḡua Macedonia nikūgue ejarāgueta neō siuñajārī bokabiribu. Noó waarō ñerō taribu. Gajerā ḡua merā gāme guaseod̄uama. Musārē ḡua buenerārē gūñarā, b̄ro gūñarikubu. 6 Marīp̄u, bujawereri merā āārīrārē gūñaturamakū irigu gapu Tito ḡua p̄rogue ejari merā guare gūñaturamakū irimi. 7 ĩgū ḡua p̄rogue ejari direta usuyabiribu. Musā ĩgūrē gūñaturamakū irideare ĩgū weremakū p̄rā, b̄ro usuyabu. Musā yure īaduarire, musā yure werewuadeare bujawereri merā āārīrīrē, musā yure gūñarikurire guare weremi. Yu irire p̄gu, b̄ro usuyanemobu.

8 Yu musā ñerō irideare musārē gojadupuyudea p̄ merā yoaweyari p̄o bujaweremakū iribu. Irasirigu: “Yu gojabirimakū d̄āboyo”, ārī gūñabu. Irasū ārī gūñakeregu, daporare: “Yu irire gojamakū d̄āgorabū”, ārī gūñāa. 9 Irasirigu daporare usuyagu, musā bujaweredearē usuyagu meta yāa. Yu musārē gojadea p̄rē buedero p̄gu, musā ñerō irideare gūña, Marīp̄u gāamerōsūta bujawereyuro. Musā gūñārīrē gorawayu, ñerō iririre piri yuro. Iri gapu yure usuyamakū yāa. Musārē bujaweremakū irikeregu, neō poyanorēbiribu.

10 Marī ñerō irideare gūñarā, Marīp̄u gāamerōsūta bujawere, marī gūñārīrē gorawayu, ñerī iririre pirirā, peamegue waabonerā tausūrākoa. Gajerā i āmu marā Jesúre b̄remumerā gapu ĩgūsā ñerō irideare bujawerekererā, ĩgūsā

gũnarĩrẽ neõ gorawayubema. Ñerĩ iririre piribema. Irasirirã peamegue waa-
murã ããrĩma. ¹¹ Musã gapũ musã ñerõ irideare gãñarã, Marĩpũ gããmerõsũta
bũjawereyuro. Irasirirã musã iririre gopeyari merã gãñanũgãyuro. Musã
ñerõ irideare piririre gajerãrẽ bũro masĩmakũ gããmeyuro. Musã ñerõ irideare
gũnarĩkũ, bũro bũjawere, gãũyuro. Irasirirã yare bũro ããũyuro. Ñerĩ irigire
wajamoũyuro, ãgũ ñerõ irideare dupaturi iribirikõãburo, ãrĩã. ããrĩpereri
musã irasiriri merã musã daporare diaye irirã ããrĩrĩrẽ gũare ãmua. ¹² Irasirigũ
yũ musãrẽ gojadupuyugu, ñerõ iridire ãgũ ñerõ irididere iritamudũagu iribũ.
Musãdere iritamubu, iri pũrẽ gojabũ, Marĩpũ ãũrõ gũare musã õãrõ gãñarĩrẽ
masĩburo, ãrĩgũ. ¹³ Irasirirã musã gũare gãñaturamakũ yãa.

Irasũ ããrĩmakũ musã Titore õãrõ bokatĩrĩñeãrã ãgũrẽ usũyamakũ iriyuro.
Gũa irire pãrã, musã merã usũyadero nemorõ usũyanemobũ. Musã ãgũrẽ
õãrõ ããrĩrikũmakũ iriyuro. ¹⁴ Tito musã pũro waaburi dupuyuro yũ musã
merã usũyarire ãgũrẽ werebũ. ãgũ iroque ejamakũ, yũ ãrĩderosũta ãgũrẽ õãrõ
iriyuro. Irasirigũ yũ ãgũrẽ weredeare gũyasĩrĩbea. Gũa musãrẽ diayema ããrĩrĩ
direta wererosũta gũa Titore musãyamarẽ weredeade diayeta ããrĩbũ. ¹⁵ Musã
pũrogue ãgũ ejamakũ, ããrĩpererã bũremurĩ merã ãgũrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãyuro.
Goepeyari merã ãgũ dorerire iriyuro. Musã irasirideare gãñagũ, musãrẽ
mãidero nemorõ mãinemomi. ¹⁶ Yũ, musã õãrõ iririre masĩsã, “Õãrõ yãma”,
ãrĩ, bũro usũyãa.

8

Gajerãrẽ ãgũsã gããmerĩrẽ sĩburimarẽ gojadea

¹ Gũayarã, gũa musãrẽ ire masĩmakũ gããmea. Marĩpũ Jesũre bũremurĩ buri
marãrẽ Macedonia nikũgue ããrĩrãrẽ õãrõ iritamumi. ² ãgũsã bũro ñerõ tarik-
ererã, gajerãrẽ iritamuma. Bũro bopokererã, ãgũsãya niyerure mãrõ marĩrõ,
bũro usũyari merã ãgũsãrẽ sĩburire neeõnama. ³ ãgũsã gããmerõ ããrĩpereri ãgũsã
sĩrõ bokatĩũrõ sĩkererã, sĩnemonama. Yũ, ãgũsã irasirideare masĩã. Irasirigũ
musãrẽ irire werea. ⁴ Marĩpũyarãrẽ boporãrẽ iritamudũarã, ãgũsãrẽ sĩdũarire
gũare: “Ããabosaka!” ãrĩ sãrẽma. ⁵ Irasũ ãrĩrã, gũa gãñadero nemorõ õãrõ yãma.
Niyerure ãgũsã sĩburire neeõburi dupuyuro marĩ Opũre: “Mũ gããmerĩ direta
iridũakoa”, ãrĩma. Pũro gũare: “Marĩpũ gããmerõsũta musã dorerire irirãrã”
ãrĩma. ⁶ ãgũsã irasirideare ãrãrã, gũa Titore musã pũro Corintogue waadorebũ.
Iro dupuyuro musã pũrogue ããrĩgũ, boporãrẽ iritamuburire niyerure sãrẽ,
neeõnũgãdi ããrĩmĩ. Irasirirã, musã õãrõ irinũgãderosũta irire odonũburo,
ãrĩrã, ãgũrẽ iriua. ⁷ Musã Marĩpũyare ããrĩpererire õãrõ yãa. ãgũrẽ diayeta
bũremua. ãgũya kerere ãgũ masĩrĩ sĩrĩ merã keoro buea. ãgũ gããmerõsũta
gajerãrẽ õãrõ iritamudũãã. Gũare bũro mãã. Irasirirã musã ããrĩpererire õãrõ
irirosũta musã boporãrẽ sĩburi neeõrĩdere õãrõ irika!

⁸ Yũ irire musãrẽ irasũ ãrĩgũ, turaro merã: “ãgũsãrẽ niyeru sika!” ãrĩgũ
meta yãa. Macedonia marã boporãrẽ õãrõ iritamudeare werea, ãgũsã
irirosũ musãde diayeta mãrĩ merã boporãrẽ iritamudũarire masĩdũagu.
⁹ Ire musã masĩã. Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ bũro mãngũ, marĩrẽ õãrõ
iritamudi ããrĩmĩ. ããrĩpereri ãmũgasiguema õãrĩrẽ opagu ããrĩkeregu, marĩya
ããrĩburire i nikũguere aarigũ, bopogu irirosũ aaridi ããrĩmĩ, marĩrẽ ããrĩpereri
ãmũgasiguema õãrĩrẽ opaburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Irasirigu yu musārē: “Āsū irimakū ðāgorabokoa”, āri gūñarīrē weregura. Musā gapu si bojori merā gaji makā marā dupuyuro boporārē niyeru sīburi ɯɯyari merā neeðpurorisiabu. ¹¹ Irasirirā musā ɯɯyari merā neeðpuroriderosūta daporare sīyuwarikuka! Wáro oparā, wáro sīka! Mérōgā oparā, mérōgā sīka! ¹² ɯɯyari merā musā síduaropā sīmakū, Marīpu musā merā ɯɯyagakumi. Wáro opamerārē wáro sídorebemi.

¹³ Yu musārē: “Boporārē iritamuka!” āriġū, “Īgūsā gapu wáro oparā dujaburo, musā gapu boporā dujaka!” āriġū meta yáa. ¹⁴ Āārīpererā ɯɯrosū āārīrikuburo, āriġū, irire irasū ārā. Daporare musā opari merā Īgūsārē iritamumasīa. Pɯɯgue musā gāāmerīrē opabirimakū, Īgūsāde musārē iritamumasīrākuma. Musā irasū gāme sīrā, musā gāāmerīrē opapeokōārākoa. ¹⁵ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue marī gāme sīrīrē āsū āri gojasūdero āārībú*: “Wáro opadi gajigu nemorō opabirimi. Mérōgā opadide mérōgā opakeregu, Īgū gāāmerīrē opapeokōāmi”, āri gojasūdero āārībú.

Tito Īgū merāmarā merā Corintogue waadea

¹⁶ Yu musārē buro iritamuduarosūta Marīpu Titore musārē iritamudumakū yámi. Irasirigu Marīpue ɯɯyari sīa. ¹⁷ Tito, gua Īgūrē musā pɯɯogue waadoburi dupuyurogueta musārē iritamugū waaduasīadi āārīmi. Irasirigu, gua Īgūrē waadoremakū pégu: “Jáu, waagura”, āri yujumi.

¹⁸ Īgū merā gajigu marīyagure iriua. Āārīpererogue Jesúre buremurī buri marā Īgūrē: “Marīpu masakare Jesucristo iridea merā tauri kerere ðārō buemi”, āri werenīñurā. ¹⁹ Īgūrēta beyenerā āārīmá, niyerure boporā pɯɯogue gua āiāmakū guare wapikuburo, ārīrā. Iri niyerure musā gajerā merā neeðdeare gua boporārē sīmakū Īārā: “Marī Opu marīrē ðārō iritamugū yámi”, ārīrākuma. Marī Īgūsārē buro iritamuduarire masīrākuma. ²⁰ Gua iri niyerure wáro musā neeðdeare ðārō kore, boporārē keoro sīrākoa, gajerā guare: “Keoro iribirima”, āri werewuabirikōāburo, ārīrā. ²¹ Gua marī Opu ĩūrō, masaka ĩūrōdere ðayemarē iriduáa.

²² Irasirirā Titosā merā gajigu marīyagure iriua. Gua, Īgū gajerārē ðārō iritamumakū wári Īābu. Irasirigu daporare musā gajerārē iritamuduarire pésīā, Īgū dupuyuro musārē iritamudadero nemorō iritamugū waaduumi. ²³ Masaka Titoyamarē sērēñamakū, Īgūsārē āsū āri yujuka: “Pablo merāmu, Īgū merā moāgū āārīmi musārē iritamubu”, ārika! Gajerā Īgū merā waamurārē sērēñamakū, āsū ārika: “Jesúre buremurī buri marā iriuanerā āārīma. Cristoyare iriri merā gajerārē Cristore: ‘Ōātarimi’, āri, ɯɯyari sīmakū yáma”, ārika! ²⁴ Irasirirā gua Titosārē: “Corinto marā musārē ðārō bokatīrīñeārākuma”, āri wererosūta ðārō bokatīrīñeāka! Musā irasiririre pérā, Īgūsārē iriuanerā musā Īgūsārē maīrīrē masīrākuma.

9

Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeðrīrē gojadea

¹ Yu musārē gojagu: “Īgūsā gajerā Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeðrīrē masīsīama. Irasirigu irire gojanemobea”, āri gūñāa. ² Yu, gajerārē musā iritamuduarire masīsīāa. Irasirigu ɯɯyari merā Macedonia nikū marārē

* **8:15** Exodo 16.13-18: Iripoegue Israel bumarā masaka marīrōgue waagorenamakū, umuriku Marīpu Īgūsārē maná wāikuri baari sídi āārīmi. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés Īgūsārē irire keoro seadoredi āārīmi, Īgūsāku Īgūsā baaburire opaburo, āriġū.

āsū āri werebū: “Si bojorire Corinto marā Acaya nikūgue āārīrā, gajerā Jesūre buremurārē boporārē iritamudūasiama”, ārībū. Irire pérā, wārā Macedonia nikū marāde musā irirosū usuyari merā ĩgūsārē iritamudūama.

³ Yū Macedonia nikū marārē: “Corinto marā niyeru sīrākuma”, ārīderosūta waamakū gāāmea. Irasirigū iri niyeru musā sīduarire yū musā pūrogue ejaburi dupuyuro neō odosiaburo, ārīgū, Titosārē iriua.

⁴ Yū Macedonia nikū marā merā musā pūrogue ejaḡu, musā sīduarire neō odobirimakū ĩḡū, ḡuyasīrībokoa. Yū ĩgūsārē: “Corinto marā boporārē sīrākuma”, ārīdero pūru musā sībirimakū ĩḡū, ḡuyasīrībokoa. Musāde irasūta ḡuyasīrībokoa.

⁵ Irasirigū: “Yū musā pūrogue ejaburo dupuyuro Titosārē iriupūrorigūra”, ārī ḡūñāa. ĩgūsā irogue ejarā, musārē iritamurākuma musā: “Sīrākua”, ārīdeare iri odoburo, ārīrā. Irasirirā ḡua musā pūrogue ejamakū, ḡua musārē sīdorero marīrō musā gajerārē sīduarire būro iritamudūari merā, neō odosiarākua.

⁶ Ire ḡūñaka! Méri yeri otedi, mēriḡā duka seagukumi. Wāri yeri otedi, wāri duka seagukumi. Iri irirosū marī boporārē mērōḡā sīmakū, Marīpū marīrē mērōḡā sīgukumi. Wāro marī sīmakū, wāro sīgukumi.

⁷ Irasirirā musā: “Ōōpā sīḡura”, ārī ḡūñaderosūta sīka! “Sīduabirikerepūru, yūre sīdorema. Irasirigū sīḡukoa”, ārī ḡūñarō marīrō sīka! Marīpū, usuyari merā sīrārē maīmi.

⁸ Āārīpereri ōārīrē musārē sīmasīmi musā gāāmerīrē opapeokōāburo, gajerādere musā opari merā ōārō iritamunīkōāburo, ārīgū. ⁹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue irire āsū ārī gojasūdero āārībū:

Ōḡū boporārē wāro sīmi. ĩgūsārē ōārō iritamurī neō perebirikoa.*

¹⁰ Marīpū, oterimasārē oterī koyere ĩḡū oteburire opamakū yāmi. Oterimasū irire otedero pūru, Marīpū ĩḡū otedeare dukakūmakū yāmi masaka baaburire. Irire irirosū musārē āārīpereri musā boporārē sīburi opamakū irigukumi. Irire sīdero pūru, musā opadero nemorō musā boporārē sīnemoburire opamakū irigukumi.

¹¹ Marīpū musārē āārīpereri ōārīrē opamakū irigukumi gajerārē wāro sīburo, ārīgū. Irasirirā ḡua iri niyerure musā neōdeare marīyarā boporārē sīmakū ĩārā, Marīpūre usuyari sīrākuma.

¹² Musā ĩgūsārē iritamurā, ĩgūsā gāāmerī direta sīrā meta yāa. Marīpūre: “Ōātaria, mu ĩgūsārē ḡuare sīmakū iriri”, ārī, usuyari sīmakū yāa.

¹³ Musā ĩgūsārē iritamumakū ĩārā: “Corinto marā Cristoyare ōārō yāma. ḡuare wāro sīrā, gajerādere ōārō sīma”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpūre būro usuyari sīrākuma.

¹⁴ ĩḡū musārē ōārō iritamurīrē masīrākuma. Irasirirā musārē būro maīrī merā musāya āārīburi ĩḡūrē sērēbosarākuma.

¹⁵ Marīpū Jesucristo merā marīrē ōātariro iridi āārīmī. ĩḡū irasū irideare marī werenīrī merā wereduarā, werepeomasīna māa. Irasirirā ĩḡūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa.

10

Pablo ĩḡū Jesús buedoreḡu pīdi āārīrīrē gojadea

¹ Yū Pablo musārē gajī weregura. Ire weregū, Cristo turiro marīrō bopoñarī merā werederosūta musārē weredūāa. Surāyeri musā pūro āārīrā, yūre āsū ārīñurā: “Marī merā āārīḡū, turabi ubu āārīḡū irirosū marīrē weremi. Gajerogū āārīḡū, marīrē būro turari merā were gojami”, ārīñurā.

² Irasirigū musārē āsū ārī werea. Yū musā pūrogue ejamakū, yūre turaro merā weremakū iribirikōāka! Gajerā musā watopegue āārīrā ḡuare: “Ī ūmu marā irirosū ĩḡūsā gāāmerī direta irirā yāma”, ārīñurā. Irasū ārīrārē turaro doreri merā

weregara. ³ Gwa i ūmugue āārīkererā, guare iāturiarē wererā, i ūmu marā irirosū iribeā. ⁴ I ūmu marā ĩgūsā turaro merā ĩgūsārē iāturiarē tarinugāmurā werema. Gwa gapu Marīpu doreri merā ĩgūsārē werea, ĩgūyare ārīgatori merā gūñarīrē: “Diaye āārībea”, āri masīburo, ārīrā. ⁵ Iri doreri merā Marīpuayare: “Diaye āārībea”, ārīrārē diayema āārīrīrē masīmakū irimasīa. “Masītaria”, āri gūñarārē āārīpereri ĩgūsā gajerārē Marīpure masībirimakū iririre pirīmakū irimasīa. Iri doreri merā āārīpereri ĩgūsā gāāmerō gūñarīrē pirīmakū irimasīa, Cristo gapure gūña, ĩgū gāāmerī direta iriburo, ārīrā. ⁶ Musā: “ĩgū dorerire tarinugābirikoa”, ārīdero puru, iri dorerire tarinugāgūnorē gwa wajamoāmasīa.

⁷ Musā gajerārē iārā, ĩgūsā iririkuri direta iārā yāa. ĩgūsā gūñarī gapure neō iāmasībea. “Cristoyagu āārā”, ārīgūno guadere: “Cristoyarā āārīma”, āri masīdorea. ⁸ Yu musārē: “Marī Opu guare ĩgūyare buedoregu pīmi”, āri werekeregu, irire guyasīrībea. Gware irasū buedoregu, musārē iritamudoregu pīmi. Musārē poyanorēdoregu meta pīmi. ⁹ Yu musārē gojagu, yu gojari merā gukamakū iridugagu meta yāa. ¹⁰ Surāyeri musā watopegue āārīrā āsū ārīma: “Pablo marīrē gojagu, buro turari merā doremi. Irasirikeregu, marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi”, ārīma. ¹¹ Irire irasū ārīgūnorē āsū āri weregura: “Gwa gajerogue āārīrā, musārē: ‘Āsū irirāra’, āri gjaderosūta musā purogue ejarā, irire irirākoa”.

¹² Surāyeri musā watopegue āārīrā ĩgūsā basi: “Marī gapu ōārō masīa, gajerā nemorō āārā”, āri gāme werenīma. Irasū āri werenīkererā, masībema. Gwa gapu ĩgūsā irirosū gwa basi gwa iririre neō werenīñabea. ¹³ Irasirirā gwa musārē wererā, Marīpu guare buedoregu pīdea direta werea. Gajerārē ĩgū pīdeare irirā meta yāa. ĩgūta guare pīmi musādere buedoregu. ¹⁴ Irasirirā, ĩgū guare buedoregu pīderosūta musārē Cristoya ōārī kerere buepurorirā ejabu. Irogue musārē buerā ejarā, ĩgū guare dorederosūta iribu. ¹⁵ ĩgū guare buedoregu pīderosūta iririre wererā, keoro werea. Gajerā iririre: “Gwa iriri āārā”, neō ārībea. Musārē buerā, musārē Cristore buremunemomakū gāāmea. Musā buremunemomakū iārā, Marīpu guare dorederosūta irirā, gajerā musā purogue āārīrādere buerākoa Cristore buremuburo, ārīrā. ¹⁶ Puru yoarogue marārē Marīpu Jesucristo merā masakare tauri kerere pémerārē buerā waarākoa. Gajerā iri kerere buederoguere buerā waa: “Gwa bueri gapure péra, Jesucristore buremunugāma”, ārīrā meta yāa.

¹⁷ Marīpuya werenīri gojadea pūge āsū āri gojasūdero āārībū: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masīgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opu gapure: ‘Turatarigu āārīsīā, marīrē ōatariro iridi āārīmī’, ārīburo”, āri gojasūdero āārībū. ¹⁸ Sugu ĩgū basi: “Ōārō yāa”, āri werenīrī wajamāa. Marī Opu: “Ōārō yāmi”, āri iāsūgū gapu diayeta ōārō irigu āārīmi.

11

Pablo ārīgatori merā buerimasāyamarē gojadea

¹ Daporare musārē mérōgā yaamarē ārīmoāmagū irirosū were gojagura. Yu irasū āri gojarire gariborero marīrō buemakū gāāmekoa. ² Marīpu musārē maīrōsūta yude buro maīa. Musā yu magō irirosū āārā. Cristo musā marāpu āārību irirosu āārīmi. Irasirigu, yu magō gajerā ūma merā neō ñerō iribeo sugureta marāpukumakū gāāmegū irirosū, yu musārē Cristoyarā dita āārīmakū gāāmea. ³ Irasū gāāmekeregu: “Evare iripoegue waaderosū ĩgūsādere waabokoa”, āri gūñarikua. Wātī, pīrū irirosū deyoa, ĩgū masīrī merā

āriġatomakū pégo, Marīpu dorerire tarinugādeo āārīmó. Īgū iriderosū gajerā musārē āriġatomakū pérā, musā gūñarīgue Cristoya direta musā iriduare piriġatoma. ⁴ Musā āsū yāa. Gajerā musā puro āriġatori merā buerā eja-makū, Īgūsā buerire oārō pēsuyua. Īgūsā Jesuyamarē, Ōāgū deyomarīgū musā bokatīrīñeādiyamarē, Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere gua musārē buedea irirosū Īgūsā buebirikerepuru, Īgūsā buerire pé buemua. ⁵ Īgūsā musārē buerā: “Gua gajerā Jesús buedoregū pīnerā nemorō masīa”, āri péñakuma. Yu gapu: “Jesús yare Īgūyare buedoregū pīmi. Irasirirā yare masītarinugābema”, āri péñāa. ⁶ Yu oārō wererimasū irirosū werebirikeregū, Marīpu werenīrīrē oārō masīa. Yu masīrīrē, āārīpereri yu Īgūyare iriri merā musārē masīmakū irību.

⁷ Yu musārē Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere buegu: “Niyeru sīka!” neō āri sērēbirību. Ubu āārīgū irirosū moā wajata baabu, musārē Marīpu yare oārō masīburo, āriġū. ¿Yu irasiridea oāberi? ¿Naāsū gūñarī? ⁸ Gajerā Jesúre buemurī buri marā yube. Irasirire sīma musārē bueburo, ārīrā. Īgūsā sīrīrē ñeābu musārē iritamabu. Irire ñeāgū, Īgūsāya niyerure ēmawāgāgū irirosū péñabu. ⁹ Musā merā āārīgū, gajino yu gāāmerīrē opapeobirikeregū, musārē niyeru neō sērēbirību. Marīyarā Macedonia nikū marā yu gāāmerīnorē āijama. Irasirīgu musārē: “Niyeru sīka!” neō āri garibobirību. Purguedere musārē neō garibobirīkoa. ¹⁰ “Cristo weregū, diayeta weredi āārīmī”, āri masīa. Īgū diaye werederosūta yude musārē niyeru sērēbirideare diayeta werea. Neō sugu āārīperero Acaya nikūgue āārīgūno i musārē yu sērēbirideare wererire: “Diaye werebemi”, āri masībirikumi. ¹¹ Musārē yu sērēbirideare wererire pérā, ¿naāsū gūñarī musā? “Pablo guare maibirisā, irasū āri weremi”, ¿ārī gūñarī? Āārībea. Musārē maīa. Marīpu irire masīmi.

¹² Irasirīgu yu musārē irinugāderosūta iriwāgāñikōāgura. “Gajerā Jesús buedoregū pīnerā nemorō masīa”, āriġatorā musārē bueri waja niyeru wajataduaama. Gua gapu Īgūsā irirosū wajataduaabea. Irasirirā Īgūsā: “Gua de Pablosā irirosūta yāa”, neō āri masībema. ¹³ “Jesús buedoregū pīnerā āārā”, ārīrā, āriġatorā yāma. “Diayeta Jesús buedoregū pīnerā āārīma”, āri gūñamakū iriduara āārīsīā, masakare āriġatoma. ¹⁴ Yu gapu Īgūsā irasirimakū ĩkeregū: “¿Nasirimurā irire irasū yārī?” āri gūñabea. Wātēa opu Satanāde Marīpūre wereboegu irirosū deyoami masaka Īgū āriġatorire: “Diayeta āārā”, āri gūñamakū iriduagu. ¹⁵ Irasirirā āriġatori merā buerimasā wātīrē moāboerā Īgū irirosū yāma. Ñerā āārīkererā, Īgūsā irigatori merā masakare: “Marīpūre moāboerā āārīma, oārō yāma”, āri gūñamakū iriduama. Daporare masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri gūñakerepuru, purguere āārīpereri Īgūsā ñerō iridea waja buro wajamoāsūrākuma.

Pablo, Īgū ñerō tarideare gojadea

¹⁶ Dupaturi musārē ire were gojagura. Neō sugu yure: “Niārīmasū āārīmī”, āri gūñabirikōāka! Irasū āri gūñarā: “Niārīmasū irirosū werenīburo”, ārika! Irasirīgu mérōgā yu basi werenīgura. ¹⁷ Yu irasū werenīgū, niārīmasū irirosū werenīgū yāa. Marī Opu yure: “Irire wereka!” āribirimi. ¹⁸ Wārā masaka i umuma direta gūñakererā, Īgūsā iririre: “Ōārō yāa”, ārīma. Yude Īgūsā irirosū musārē yu oārō iririre weregura. ¹⁹ Musā basi: “Masītaria”, ārikererā, niārīmasā irirosū werenīrā bueri gapure gariborero marīrō péa. ¿Nasirirā Īgūsārē oārō péri? ²⁰ Īgūsārē moāboerārē dorerosū musārē buro dorekerepuru,

ārīgatori merā musāyare āiakerepuru, musārē oparā irirosū dorerā Īgūsā gāāmerī direta gūñakerepuru, musārē: “Ubu āārīrā āārīma”, āī īābéokerepuru, musārē guyasīrimakū iriduārā musāya wayupārārīrē pākerepuru, āārīpereri Īgūsā irasiririre gariborebirikoa musā. ²¹ Musārē irasirirā, ñerō irirā yāma. Gua gapu Īgūsā irirosū musārē neō irasiribiribokoa.

Yu Īgūsā irirosū musārē ñerō iribirikeregu, niārīmasū Īgū iririre: “Ōārō yāa”, āī werenīgū irirosū musārē āsū āī weregura. ²² Īgūsā: “Hebreo masaka āārā”, ārīma. Yude hebreo masakuta āārā. “Israel bumarā āārā”, ārīma. Yude Israel bumuta āārā. Īgūsā: “Abraham parāmerā āārā”, ārīma. Yude Abraham parāmita āārā. ²³ Īgūsā: “Cristore moāboerā āārā”, ārīma. Yu tamerā Īgūsā nemorō Cristore moāboegu āārā. Īgūyare ōārō yāa. Yu basi niārīmasū irirosū werenikeregu, yu ōārō iririre āsū āī werenemogura. Yu Cristoyare irigu, Īgūsā nemorō moātarinugābu. Cristoya kerere wereri waja Īgūsā nemorō peresugue biadobosūbu. Īgūsā nemorō tārāsūbu. Wāri masaka yure wējēboyama. Irasirigu mērōgā merā taribu yu boaboderore. ²⁴ Su mojomagora judío masaka yure ñeāma. Īgūsā yure ñeāriku, treinta y nueve gora tārānama. ²⁵ Urea gajerā yure ñeā, yuku merā pāma. Suñarō masaka ātāyeri merā yure deama. Urea doóriduparu merā mirību. Suñarō mirīgū, sunu, su ñami taboa majī weka wādiyaguere bá payanību. ²⁶ Yu wāri makārīguere buegorenagū waanabu. Yu buegorenamakū, goetaribu. Diarigue yu mirīrī, yure yajari, yaa nikū marā judío masaka, judío masaka āārīmerāde yure ñerō iriduari, makārīgue, masaka marīrōgue yure wējēduari, wādiyague mirīboama goetaribu. “Mu merāmarā āārā”, āīgatorāde yure ñerō irima goetarima. ²⁷ Cristoya kerere weregu, buro moā wajata baabu. Irasū moāgū, ñerō taribu. Wuja pūrīkerepuru, irasū moānikōābu. Gajipoere uaboabu. Nemesibubu. Gajipoere baabiritaunokōābu. Gajipoere buro yusamakū, gajī surī sāñanemoburi marību.

²⁸ Irasū āārīmakū āmūriku Jesūre buremurī buri marārē āārīpererogue āārīrārē gūñarīka. ²⁹ Irasirigu sugū gūñaturabi āārīmakū īāgū, yu basi gūñaturabi irirosū peñāa. Jesūre buremugārē ñerō irimākū irirā merā gua, Jesūre buremugārē guyasīrīsāa. ³⁰ Musārē yaamarē werenemogū, yu turabi āārīrīrē masīburo, ārīgū, yure waadeare weregura. ³¹ Marī Opū Jesús Pagū, yu musārē ārīgatori marīrō merā yaamarē wererire masīmi. Īgūrēta: “Turatarigu āārā”, ārī, usuyari sīnikōārō gāāmea. ³² Yu Damascogue āārīmakū, iro marā opū Areta wāikūgu dokamu yure ñeāduadi āārādīmi. Yure ñeāduagu, iri makā turogue Īgūsā ūtā majīrī merā weadea sārīrōma dispurorīku surarare koredoredi āārīmi. ³³ Yu merāmarā gapu puuī wāri puuī merā iri sārīrō āārīrī gobegue yure yótaudijuma. Irasirigu, Īgūsā iritamurī merā yure ñerō iriduārārē duriwāgākōābu.

12

Pablo kērō irirosū Īgū īādeare gojadea

¹ Marī basi: “Ōārō masīa”, āī werenīgorenarī wajamarīkerepuru, marī Opū Jesús kērō irirosū yure Īmudeare, Īgū yure masīmakū irideare werenemogura. ² Yu Cristore buremunūgādero puru, Marīpu yure āmugasigue Īgū āārīrōgue āimurīāmi. Iroque āimurīadero puru, catorce bojorigora tarīa. Yu dupu merā, o yu yujupūrā merāta iroguere waagū waakuyo, masībīrikōa. Marīpu dita masīmi. ³⁻⁴ I gapure masīa. Yure iroque āimurīagu, paraíso wāikurogue

āimurījami. Yū dupu merā, o yu yujupūrā merāta yare irogue āiagu, āiagukumi, masībirikoa. Marīpu sugata irire masīmi. Yū irogue āārīgū, Īgū masaka iripoegue neō masībirideare werenīrīrē pébu. Iri, Īgū neō sugu masakure were-doreri meta āārībū. ⁵ Iroguere Īgū yare āimurīadeare gūyasīrīrī marīrō musārē weremasīa. Yaama gapure weregū, gūyasīrībokoa. Irasirigū yu turabi āārīrī direta werenomugura. ⁶ Yū basi yaamarē weredūamakū, yu werenīrī diaye āārībokoa. Niārīmasū werenīrī irirosū āārībiribokoa. Yaamarē weremasīkeregū, werebirikoa musā yare: “Gajerā nemorō ōāmi”, ārī gūñabirikōāburo, ārīgū. Yū iririkurire ĩadero puru, yu bueri gapure pédero puru, musā yare: “Ōāgorami”, ārī gūñamakū gāāmea.

⁷ Marīpu yare ĩmudea ōātarību. Yū irire gūñagū: “Gajerā nemorō masīa”, ārī gūñabokuyo. Marīpu gapu irire gūñabirikōāburo, ārīgū, wātēa opu Satanás yaa dupure pūrīrikumakū ĩrīrīre kāmūtabiridi āārīmī. Iri pūrīrī poraru űajārōsū pūrīa. ⁸ űrea yu marī Opure: “Yure i pūrīrīrē tauka!” ārī sērēadibu. ⁹ Īgū gapu yare āsū ārīmi: “Mūrē maīsīa, ōārō iritamugura. Yū mūrē iritamurī neō perebirikoa. “Turabea”, ārī gūñagūnorē yu turari merā ōārō iritamua gajerā yu turarire masīnemoburo, ārīgū”, ārīmi. Irasirigū yu turabi āārīrīrē usuyari merā weregukoa Cristo Īgū turari merā yare ōārō iritamunikōāburo, ārīgū. ¹⁰ Irasirigū Cristoyagu yu āārīrī waja pūrīrī merā turabi āārīsīa, usuyari merā irire bokatīūa. Gajerā yare űerō werenīkerepuru, yu gāāmerīrē opabirikeregū, gajerā yare űerō ĩrīkerepuru, yare űerō waakerēpuru, usuyari merā irire bokatīūa. Āsū āārā. Yū, turari opabirimakū, Cristo gapu yare Īgū turarire opamakū yāmi űerō taririre bokatīūburo, ārīgū. Irasirigū usuyāa.

Pablo Corinto marārē Jesúre būremurārē ĩgū gūñarikurire gojadea

¹¹ Yū basi yaamarē werenīgū: “Niārīmasū irirosū werenīgū irību”, ārī gūñāa. Musā gapu yare irasirimakū irību. Musā yaamarē ōārō werenīmakū, ōāgorabokuyo. Musā yare ōārō werenībirikerepuru, “Ubu āārīgū āārīmī”, ārīkerepuru: “Jesús buedoregū pīnerā āārā”, ārīgatorā yu nemorō āārībema. ¹² Yū musā purō āārīgū, musārē būro iritamuduarī merā, wārī Marīpu turari merā ĩrīrīre ĩrī ĩmubū, diayeta Jesús buedoregū pīdi āārīrīrē masīburo, ārīgū. ¹³ Gajerā Jesúre būremurī buri marārē, musādere sūrosū irību. Yaa āārībūrire musārē űiyeru wajaseabirī. Musā péñamakū, ĳiri musārē űegorari? Iri musārē űemakū, musārē: “ĩrīre kātika!” ārī sērēa.

¹⁴ Pea musā purogue ejasiabu. Daporare dupaturi yu irogue waaburire āmugū yāa. Irogue ejaĳu, musārē: “űiyeru yare sīka!” ārī sērēbirikoa. Musāyare gāāmebea. Cristoya gapure musā ĩritūyanemomakū gāāmea. Āsū āārā. Pagusāmarā ĩgūsā pūrārē masūrā, ĩgūsā gāāmerīrē sīma. Pūrā gapu pagusāmarārē ĩgūsā gāāmerīrē sibema. ¹⁵ Irasirigū musārē yu pūrā irirosū āārīrārē iritamugū āārīpereri yu oparire sīmakū ōārōkoa. Musāya āārībūrire, āārīpereri yu turari merā musārē būro iritamudūakoa. Musārē yu būro māĳkerepuru: “Īgūsā gapu yare sīrūgā maīma”, ārī gūñāa.

¹⁶ Surāyeri musā watopegue āārīrā, yu musārē sērēbirideare masīkererā, āsū ārīma: “Guare sērēbirikeregū, ārīgatorī merā guayare āiadi āārīmī”, ārīma. ¹⁷ ĳMusā purogue yu ĩriunerā ārīgatorī merā musāyare yare āriyuri? Musā masīkoa. Neō ĳajino musāyare āirībirinerā āārīmā. ¹⁸ ĩrinague Titore musā purogue waadorebu. ĳajigū marīyagare Īgū merā ĩriubu. Tito musā merā

ããrĩgú, ¿gajino musãyare ãrĩgatori merã ãĩãrĩ? Musã masĩkoa. Neõ ãĩabiridi ããrĩmĩ. Ígũ yũ irirosũta musãrẽ iritamuduagu ããrĩmi.

¹⁹ Gajipoe irirã, yũ musãrẽ gojarire buerã: “Pablosã ìgũsãyamarẽ wereri merã guare: ‘Õãgorama ìgũsã’, ãrĩ gũñadorerã yãma”, ãrĩ gũñabokoa. Æãrĩbea. Gũa Cristoyarã ããrã. Irasirirã Marĩpu ìũrõ musãrẽ diayeta werea. Yaarã yũ maĩrã, ããrĩpereri gũa iriri merã musãrẽ iritamuduãa Cristoyare iritayanemoburo, ãrĩrã. ²⁰ Yũ musãrẽ gũñarikua. Gajipoe irirã, yũ musã pũrogue ejamakũ, yũ gããmerõsũ iribiribokoa. Irasirigu yũde musã gããmerõsũ iribiribokoa. Gajipoe irirã gãme guaseorikurã, gajerãrẽ ãturirikurã, mata guarikurã, musãya ããrĩburi direta gũñarikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererikurã, ñerõ ãrĩ werewuarikurã, “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ weregorenarã, musã nerẽrõgue noõ musã gããmerõ iririkurã ããrĩbokoa. Gajipoe irigu irasũ ããrĩrãrẽ bokajabokoa, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ gũñarikua. ²¹ Irasirigu yũ musã pũrogue dupaturi ejamakũ, Marĩpu musã ñerõ iririkuri waja yure guyasiũrõ tarimakũ iribokumi. Wãrã musã iro dupuyurogue gũñarĩgue ñerĩ opadeare, ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ irideare, musã noõ gããmerõ guyasiũrĩ ñerĩ irideare piridũaro marĩrõ iriwãgãmakũ ããgũ, bũro bujawereri merã oregũkoa.

13

Pablo: “Æsũ irika!” ãrĩ õãdoretũnudea

¹ Dapora yũ musã pũrogue waarĩ merã urea waarokoa. Irasirigu musãrẽ: “Marĩpũya werenĩrĩ gojodea pũgue gojaderosũta ããrĩpererire iriro gããmea”, ãrĩ werea. Iri pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Pẽrã, o urerã sugũ ñerõ irideare ãnerã oparãguere weresãrõ gããmea”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ² Iro dupuyuro yũ musã pũrogue ããrĩgũ, musã ããrĩpererã pũurogue ñerõ irirãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩ weresiabu. Pũru ejagu, musãrẽ irireta werebũ doja. Daporadere yoarogue ããrĩkeregũ, goepeyaro merã irireta were gojãa doja. Mẽrõgã pũru musã pũro dupaturi waagũ, yũ werederosũta ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgura pama. ³ Yũ irasirimakũ ããrã, ire masĩrãkoa. Yũ musãrẽ Cristo yare gũñarĩ sĩrĩ merã werea. Cristo turabi ããrĩbemi. Ígũ turari merã musã watopegue ñerõ irirãrẽ wajamoãgukumi, ìgũsã ñerõ iririre piriburo, ãrĩgũ. ⁴ Diayeta ããrã. Ígũ turari opabi irirosũ curusague pãbiatũsũ, boadi ããrĩmi. Irasũ boakeregũ, daporare Marĩpu turari merã okami. Guade ìgũ ããrĩderosũta turamerã ããrã. Irasũ ããrĩkererã, Cristoyarã ããrĩsã, Marĩpũya turari merã okãa ìgũ turari merã musãrẽ iritamumurã.

⁵ Irasirirã musã basi: “¿Diayeta Jesucristore piriro marĩrõ bũremurĩ yũ?” ãrĩ gũñaka! Diayeta musã Jesucristoyarã ããrĩmakũ, ìgũ musã merã ããrĩmi.

⁶ Diayeta gũa Jesucristoyarã, ìgũ buedoregũ pĩnerã ããrĩrĩrẽ musãrẽ masĩmakũ gããmea. ⁷ Irasirirã ñerõ iribirikõãburo, ãrĩrã, Marĩpũre musãya ããrĩburire sërẽbosãa. Ígũrẽ sërẽrã, musãrẽ guare õãrõ gũñadorerã meta yãa. Musã guare õãrõ gũñabirikerepũru, Marĩpũre musãya ããrĩburire sërẽbosãa, ìgũ iritamurĩ merã õãrĩrẽ iriburo, ãrĩrã. ⁸ Marĩpũya, diayema ããrĩrĩ ããrã. Irasirirã ìgũyare keoro irimakũ ããrã, gũa musãrẽ: “Irire iribirikõãka!” neõ ãrĩmasĩbirikoa. “Diayema direta irika!” ãrĩmasĩa. ⁹ Irasirirã musã õãrõ yũjupũrãkaturari merã ìgũyare keoro irimakũ õãgorãa. Gũa bũro turari merã musãrẽ: “Æsũ gapũ irika!” ãrĩmasĩmerã, usayãa. Marĩpũre musãya ããrĩburire sërẽbosanikõãa, ìgũyare keoro iriwãgãnemoburo, ãrĩrã. ¹⁰ Irasirigu musã pũrogue waaburi dupuyuro musãrẽ i pũrẽ gojãa. Irogue ejagu, musã ñerõ iririre piribirimakũ

ĩāgũ, marĩ Opũ yũre dorederosũta mũsārẽ buro wajamoāgũra. Pirimakũ ĩāgũ, wajamoābirikoa. Marĩ Opũ yũre: “Yũ dorerosũta irika!” ārĩ pĩmi. Mũsā ĩgũrẽ bũremunemomakũ gāāmegũ, irasirimi. Mũsārẽ poyanorẽmakũ gāāmebemi.

¹¹ Yaarā, iropāta āārā yũ mũsārẽ gojari. Ōārō āārĩrikũka! Yũ dorerire ōārō yũjũpũrākũri merā keoro irika! Guaseori marĩrō suro merā gũña, ōārō siuñajārĩ merā āārĩka! Irasirigũ Marĩpũ mũsārẽ siuñajārĩ sīgũ, mũsārẽ maĩgũ mũsā merā āārĩgũkumi. ¹² Mũsā merāmarā merā ōārō merā gāme mojō ñeāka!

¹³ Āārĩpererā Jesũre bũremurā ōōgue āārĩrā mũsārẽ ōādorema.

¹⁴ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ ōārō iritamugũ, Marĩpũ marĩrẽ maĩgũ, Ōāgũ deyomarĩgũ marĩ merā āārĩnĩgũ āārĩpererā mũsā merā ōārō āārĩburo.

Iropāta āārā.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marārē ōādoredea

¹⁻² Yñ Pablo, āārīpererā marīyarā yñ merā āārīrā merā mūsārē Galacia nikūgue āārīrārē Jesúre bñremurārē ōādore, gojáa. Jesucristo yñre ĩgūyare buedoregu beyepími. Irasū āārīmakū, Marīpñ ĩgūrē boadiguere masūdi yñre pidi āārīmi, ĩgū magūyare bueburo, ārīgū. Masaka yñre beyepibirima. ³ Marīpñ āārīnīgū, marī Opñ Jesucristo mūsārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo. ⁴ Jesucristo, Marīpñ gāāmederosūta irigu, ĩgū basi marī ñerī iridea waja boabosadi āārīmi, i ūmñ marā ñerī irirā irirosū irinemo-birikōāburo, ārīgū. ⁵ Irasirirā ūmñrikñ Marīpñre: “Ōātaria mñ”, ārī, ūñyari sñnkōārā! Irasūta irirā!

Cristo sugñta marīrē taugñ āārīmi, ārī gojadea

⁶ Marīpñ mūsārē maīgū, Cristore bñremunugādo regñ siiudi āārīmi mūsārē peamegue waabonerārē taubu. Mūsā garñ, ĩgū irasirikerepññ, matagora ĩgū Cristo merā masakare tauri kerere bñremuduūrā irikoa. Gaji bueri garñre tñyako. Mūsā irasiririre pégu, bñro pégukáa. ⁷ Gajerā mūsārē, mūsā Cristoya kerere bñremunugādeare bñremuduūdorerā: “Gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, werema. Marīrē gaji tauri kere máa. Cristore bñremurī merāta marī tarimasīa. ⁸ Gñā mūsārē Marīpñ Cristo merā marīrē tauri kerere werebñ. “Gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, wererārē Marīpñ bñro wajamoāburo. Yñ, o Marīpñre wereboegñ ūmñgasiguemñ mūsārē irasū ārīgato, weremakūdere wajamoāburo. ⁹ Mūsārē ire weresiabñ. Weredi āārīkeregñ, dupaturī mūsārē werenemodñakoa doja. Sugñ, gñā Marīpñ Cristo merā marīrē tauri kerere mūsārē weredeare: “Diaye āārībea, gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, weremakū, Marīpñ ĩgūrē perebiri peamegue wajamoāburo.

¹⁰ Yñ ire weregñ, Marīpñ gāāmerōsūta buea. Masaka yñre: “Ōārō weremi”, ārīdoregñ meta buea. Irasū ārīdoregñ tamerā Cristoyare iribiribokoa. ĩgūrē moāboegñ meta āārībokoa.

Pablo: “Jesucristoya kerere weredoregñ Marīpñ yñre pími”, ārī werede

¹¹ Yaarā, mūsārē ire masīmakū gāāmea. Yñ mūsārē Marīpñ Cristo merā marīrē tauri kerere bueri, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gññarī merā bueri meta āārā. ¹² Iri kerere neō sugñ masakñ yñre werebirimi. Neō sugñ masakñ yñre irire buebirimi. Jesucristo ĩgū basi yñre irire masīmakū irimi.

¹³ Mūsā, yñ iripoegue judío masaka ĩgūsā bñremurīrē iririkūdeare péunakuyo. Yñ Marīpñyarārē Jesúre bñremurārē ñerō iridñari merā ĩgūsārē bñro ĩāturitayaunabñ. ĩgūsā Jesúre bñremurīrē peodñagñ irasiriunabñ. ¹⁴ Yñ, judío masaka ĩgūsā bñremurīrē ōārō iririkñunakubñ. Gajerā, yñ merāmarā nemorō gñā ñekūsāmarā iririkñunadeare iritarinugñunakubñ. ¹⁵ Yñ irasiririkerepññ, Marīpñ, yñ deyoaburi dupuyuro yñre beyesiadi āārīmi ĩgūyagñ āārīburo, ārīgū. Irasirigu ĩgū yñre bñro maīrī merā ĩgū gāāmerōsū iridoregñ siiumi. ¹⁶ ĩgū irasiriderosūta keoro ĩgū magārē yñre masīmakū irimi, judío masaka āārīmerārē ĩgū magū merā ĩgūsārē tauri kerere weredoregñ. I yñre irasū waadero pññ, gajerārē: “¿Nasirigukuri yñ?” ārī sērēñagñ waabiribñ. ¹⁷ Jerusalēgue āārīrārē Jesucristo yñ dupuyuro ĩgūyare

buedoregũ beyepínerãdere sêrêñagũ waabiribũ. Ubu gapũ Arabia nikũgue diaye waakõãbũ. Pũrũ Damasco goedujáabũ doja.

¹⁸ Ûre bojori tariadero pũrũ, Jerusalêgue Pedrore iãgũ waabũ. Pe semanata ãgũ merã ããrĩbũ. ¹⁹ Irogue ããrĩgũ, gajerã Jesucristo ãgũyare buedoregũ beyepínerãrê neõ ããbiribũ. Marĩ Opũ Jesucristo pagũmũ Santiago direta ããbũ. ²⁰ Marĩpũ iũrõ mũsarê gojáa. Yũ gojari, ãrĩgatori meta ããrã.

²¹ Jerusalêgue ããrĩdi Siria nikũgue, Cilicia nikũgue waabũ. ²² Iripoere Judea nikũgue ããrĩrã Jesucristore bũremurĩ buri marã yũre ããmasĩbirima. ²³ Yaa kere direta pénerã ããrĩmã. ãgũsarê yaamarê wererã ãsũ ãrĩ werenerã ããrĩmã: “Sõõ ããrĩdeapoeguere marĩrê ñerõ iridũari merã bũro ããturitayadi, marĩ Jesucristore bũremurĩrê peoduadi daporague masakare: ‘Jesucristore bũremuka!’ ãrĩ weregorenagũ iriyayupũ”, ãrĩ werenerã ããrĩmã. ²⁴ Irasirirã Judea nikũgue ããrĩrã Jesucristore bũremurã yũ ãgũrê bũremurĩrê pérã, Marĩpũre usũyari sĩnerã ããrĩmã.

2

Jesús buedoregũ pĩnerã Pablõre õãrõ bokatĩrĩñeãdea

¹ Catorce bojori pũrũ, dupaturi Jerusalêgue Bernabé merã waabũ doja. Tito wãikũgũdere ããabũ. ² Marĩpũ yũre irogue waadõremi. Irasirigũ irogue waabũ. Iroguere eja, Jesũre bũremurã oparã merã dita nerê, werenĩbũ. Judío masaka ããrĩmerãrê Marĩpũ Cristo merã marĩrê tauri kerere yũ buedeare ãgũsarê werebũ. Yũ neõgorague buenũgãdeare, dapura yũ buerire: “Diaye ããrã, õãgorãa”, ãrĩ masĩburo, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ werebũ. Gajerã yũ buerire: “Wajamãa”, ãrĩrĩ, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ werebũ. ³ Titodere, ãgũ judío masakũ ããrĩbirikerepũrũ: “Gua judío masaka iririkũrosũ dupũma gasirogãrê* wiiriro gããmea”, neõ ãrĩbirima. ⁴ Irire dorebirikerepũrũ, gajerã ubu ãrĩboerã gapũ: “Moisês doredõredõsũta dupũma gasirogãrê wiiriro gããmea”, ãrĩmã. ãgũsã Jesũre bũremugatorã, irigatorimasã ããrĩmã. Irasirirã, gua judío masaka ããrĩkererã Jesũre bũremurã iririre ããmurã gua nerêrõgue gua merã nerênama. “Gũare peamegue waabõnerãrê tausũmurã, Jesucristore bũremurõ gããmea. Moisês doredeare iriri merã tausũbirikõa”, ãrĩmakũ ããma. Irire ããrã: “Moisês doredeare irirã dita tausũrãkuma, irasirirã ãgũ doredeare irika!” ãrĩmã. Gũare irire bũremudorerã, irasũ ãrĩmã. ⁵ ãgũsã guare irasũ dorekerepũrũ, neõ ãgũsã dorerire iribiribũ. Gua mũsarê Jesucristore bũremurĩ merã dita tausũrãkõa, ãrĩrĩ kerere: “Diaye ããrã”, ãrĩ bũremunĩmakũ gããmea. Irasirirã ãgũsã dorerire neõ iribiribũ.

⁶ Jesũre bũremurã oparã yũre: “Ãsũ gapũ wereka!” ãrĩbirima. “Judío masaka ããrĩmerãrê: ‘Gua ñekũsãmarãrê Moisês iridõredeare iriro gããmea’, ãrĩ wereka!” ãrĩbirima. ãgũsarê masaka bũremukerepũrũ, Marĩpũ ããrĩpererãrê sũrosũ ããmi. Irasirigũ: “ãsã oparã, yũ nemorõ ããrĩma”, ãrĩ gũñabiribũ. “Marĩpũ ãgũsarê beyedõredõsũta yũdere beyemi”, ãrĩ gũñabũ. ⁷ Oparã irasũ yũre: “Ãsũ gapũ wereka!” ãrĩrõno irirã, yũre ããmasĩ, ãsũ ãrĩma: “Mũde, Marĩpũ judío masaka ããrĩmerãrê Jesucristoya kerere weredõregũ beyepĩdita ããrã. Marĩpũ Pedrore judío masakare iri kerere weredõredõsũta mũdere

* 2:3 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpũ Abrahãrê ãgũ pũrã ãmarê: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, ãgũsãya dupũma gasirogãrê wiiridõredõ ããrĩmã. Pũrũ iri dorerire Moisêre pĩdi ããrĩmã. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrĩturiarã iri dorerire irirã, ãgũsã pũrã ãmarê su mojóma pere gaji mojó ureru pẽrẽbejarinurĩ waarõ merã ãgũsã deyoadero pũrũ irasũ yãma.

iri kerere weredoreñumi”, ãrĩma yure. ⁸ Marĩpu Pedrore judío masakare Jesucristoya kerere weredoregu iriudi ããrĩmĩ. Īgũta yudere judío masaka ããrĩmerã puro iri kerereta weredoregu iriumi.

⁹ Jerusalégue Jesúre buremurã urerã oparã: Santiago, Pedro, Juan wãikurã ããrĩmã. Gajerã oparã nemorõ ããrĩmã. Īgũsã yure Marĩpu Īgũ maĩrĩ merã beyepĩdi yu ããrĩmakũ ĩãmasĩ, yure, Bernabédere õãrõ bokatĩrĩ: “Marĩ sũrosũ moãrãkoa”, ãrĩma. “Mũsã Jesucristoya kerere judío masaka ããrĩmerãrẽ wererã waaka!” ãrĩma. “Gua gapũ judío masakare wererãkoa”, ãrĩma. ¹⁰ Guare: “Bopoñarãrẽ iritamuka!” ãrĩrĩ dĩareta werema. I dita ããrĩbũ: “Yu õãrõ irigũra”, ãrĩ, buro gũñadea.

Pablo Pedrore Antioquíague weredea

¹¹ Pũru gua Antioquía wãikurĩ makãgue ããrĩripoe Pedro ejami. Īgũ irogue ejadero pũru keoro iribirimakũ ĩã, Īgũguereta turaro merã werebu. ¹² Iro dupuyuro Īgũ irogue ããrĩgũ, judío masaka ããrĩmerã Jesúre buremurã merã baa, ããrĩrikukõãyupu. Īgũ irasiriripoe gajerã judío masaka Santiago iriunerã ejañurã. Īgũsã ejamakũ ĩã, judío masaka ããrĩmerã merã ããrãdi ããrĩduúkõãyupu: “Yure turibokuma”, ãrĩgũ. Irogue ejanerã judío masaka ããrĩmerãrẽ: “Moisés doredoresũta dupũma gasirogãrẽ wiiriro gããmea”, ãrĩ weregorenarã iriñurã. Irasirigu Pedro, Antioquia marã Īgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã ããrĩmakũ, Īgũsã merã baa, ããrĩrikuadi duúkõãyupu. ¹³ Īgũ irasirimakũ ĩãrã, gajerã judío masaka Jesúre buremurã, Īgũ irirosũta irigatori merã iriñurã. Judío masaka ããrĩmerã merã ããrĩrikuanerã, Īgũsã merã baanerã baanemobiriñurã. “Īgũsã merã baaduũmakũ õãbea”, ãrĩ masĩkeregu, Bernabéde Īgũsã irirosũta iriyupu. ¹⁴ Īgũsã: “Jesucristore buremurĩ merã dita tausũrãkoa”, ãrĩrĩ kerere masĩkererã, keoro iribirima. Irasirigu, irire ĩã, Pedore ããrĩpererã Jesucristore buremurã iũrogue buro turaro merã ãsũ ãrĩ werebu: “Mu judío masakũ ããrĩkeregu, judío masaka ããrĩmerã irirosũta Īgũsã merã baa, ããrĩkõãbu. Mu irasirigu, Moisés marĩrẽ judío masakare iridoredersũ iribiribu. ¿Nasirigu judío masaka ããrĩmerã gapũre: ‘Gua judío masaka iririkũrĩre irika!’ ãrĩduari?” ãrĩbu Īgũrẽ.

Ããrĩpererã Jesúre buremurã tausũrãkuma, ãrĩ gojadea

¹⁵ Gua neõ deyoarãgueta judío masaka ããrĩsianerã ããrĩbũ. Gaji buri marã irirosũ Marĩpu Moisére doreri pĩdeare tarinũgãbea. ¹⁶ Irasũ ããrĩkererã, ire masĩa. Marĩpu Moisére Īgũ doreri pĩdeare masaka irimakũ meta Īgũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Masaka Jesucristore buremumakũ, Marĩpu Īgũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirirã guade Jesucristore buremunũgãbu. Īgũrẽ buremumakũ, Marĩpu guadere: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Marĩpu, iri doreri pĩdeare gua irimakũ meta guare irasũ ãrĩ ĩãmi. Neõ sugũ masakũ iri doreri pĩdeare iripeomasĩbemi. Irasirigu Marĩpu neõ sugure: “Yu dorerire iripeokõãmi, irasirigu Īgũrẽ: ‘Õãgũ ããrĩmĩ’, ãrĩ ĩãa”, ãrĩbirikumi.

¹⁷ Irasirirã: “Gua Jesucristore buremumakũ, Marĩpu guare: ‘Õãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ ĩãmi”, ãrĩrã: “Gua judío masakade Marĩpu Moisére doreri pĩdeare iripeobirikoia, irasirirã guade ñerõ yãa”, ãrĩ masĩa. ¿Irire irasũ ãrĩ masĩrã: “Jesucristore buremusĩã, ñerõ irikererũru, õãgorãa”, ãrĩrã yãri? Irire neõ ãrĩbea. Jesucristo guare Īgũrẽ buremurãrẽ ñerõ siiu irigu meta ããrĩmĩ. ¹⁸ Irasirigu masakare ãsũ ãrĩ werea. “Jesucristore buremumakũ,

Marĩpu musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, āĩrĩ ĩāmi” āĩrĩ werea. “Marĩpu Moisere ĩgũ doreri pĩdeare musā irimakū, musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, āĩrĩ ĩāmi”, āĩrĩgũ meta yāa. ĩgũsārē: “Marĩpu Moisere doreri pĩdeare musā iriri merā Marĩpu ĩūrō waja opabirikoā”, āĩrĩgũ, yũde waja opabokoā irire iripeobirisĩā.

¹⁹ Iripoeguere: “Yu, Marĩpu Moisere doreri pĩdeare irigu, ĩgũ ĩūrō waja opabi āārĩgukoā”, āĩrĩ gũñadibũ. Irasũ āĩrĩ gũñakeregu, bokatĩũbirikubũ. Waja opagu, peamegue waabodi āārĩbũ. Daporare: “Iri dorerire iriri merā Marĩpu merā ōārō āārā”, neō āĩrĩ gũñanemobeā. “Jesucristore bũremusĩā, Marĩpu merā ōārō āārĩ, ĩgũ gāāmerĩrē yāa”, āĩrĩ masĩā. ²⁰ Jesucristo Marĩpu magũ yũre maĩgũ curusague boagu, yũ ñerō iridea wajare wajaribosadi āārĩmĩ. Yu ĩgũyagu āārĩsĩā, ĩgũ boaderosũta yũde ĩgũ merā boadi irirosũ waadi āārĩbũ. Sugu boagu ĩgũ iridũarire neō irinemomasĩbi irirosũ waadi āārĩbũ. Irasirigu Cristore bũremusĩā, yũ iridũarire piri, ĩgũ turaro merā ĩgũyare irigu yāa. ²¹ Yu: “Marĩpu Cristo merā marĩrē ōārō iritamudi āārĩmĩ”, āĩrĩ bũremurĩrē piridũabea. Marĩpu Moisere ĩgũ doreri pĩdeare marĩ iriri merā waja opabirimakū, Cristo marĩ ñerō iridea waja boabosadea wajamarĩbokuyo.

3

¿Moisēs doredeare iriri merā, o Jesucristore bũremurĩ merā Marĩpuyarā āārĩrĩ? āĩrĩ gojadea

¹ Musā Galacia marā pemasĩmerā irirosũ irirā yāa. ¿Nasirirā āĩrĩgatorimasā buerire pėnũgārĩ? ĩgũsā buerire pėsĩā, Jesucristoya diayema kerere bũremurĩrē pirirā yāa. Gua, musā pũrogue āārĩrā, musārē Jesucristo curusague boadea kerere diaye werebũ. Iri gua wererire musā ōārō pėbũ.

² Irasirigu musārē ire sėrėñaduakoa. ¿Musā Moisēs doredeare iriri merā Ōāgũ deyomarĩgũrē opanũgārĩ? ĩgũrē opabiribũ. Jesucristoya kerere pėrā, ĩgũrē bũremunũgārā, Ōāgũ deyomarĩgũrē opanũgābũ. ³ ¿Nasirirā daporare pemasĩmerā irirosũ irirā yārĩ? Musā Jesucristore bũremurā Ōāgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merā Marĩpu dorerire irinũgābũ. ¿Nasirirā daporare ĩgũ iritamurĩ marĩrō musā basi musā turari merā iri dorerire iripeoũari? ⁴ ¿Musā Jesucristore bũremunũgārĩpoe gajerā musārē ñerō tarimakū irideare gũñaberi? Daporare ĩgũya kerere bũremuduúrā: “Ubugora irire bũremubũ”, ¿āĩrĩ gũñarĩ?

⁵ Marĩpu musārē ĩgũyagure Ōāgũ deyomarĩgũrē iriudi āārĩmĩ. Ōāgũ deyomarĩgũ musā merā āārĩmakū, Marĩpu ĩgũ turari merā musā watopeguere wārĩ iri ĩmurĩrē irigu yāmi. Musā Moisēs doredeare irimakū, ¿irasirigu yārĩ? Iribemĩ. Musā Jesucristoya kerere pė bũremumakū gapũ irasũ yāmi.

⁶ Abraham Marĩpũre bũremumakū, Marĩpu ĩgũrē: “Ōāgũ, waja opabi āārĩmĩ”, āĩrĩ ĩādi āārĩmĩ. ⁷ Irasirirā musā ire masĩka! Abraham Marĩpũre bũremuderosũta bũremurāno Abraham parāmerāgora āārĩma. ⁸ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue judío masaka āārĩmerādere ĩgũsā Marĩpũre bũremumakū, Marĩpu ĩgũsārē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, āĩrĩ ĩāburire gojasiasũdero āārĩbũ. Marĩpu Abrahārē irire weregu, āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Yu, mu merā āārĩpereri buri marārē ōārō irigũra”, ārĩdi āārĩmĩ. ⁹ Abraham Marĩpũre bũremumakū, Marĩpu ĩgũrē ōārō iridi āārĩmĩ. Irasirigu daporadere āārĩpererā ĩgũrē bũremurānorē ōārō yāmi.

¹⁰ “Moisēs doredeare irimakū, Marĩpu marĩrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, āĩrĩ ĩāgũkumi”, āĩrĩ gũñarānorē Marĩpu wajamoāgũkumi. Marĩpũya

wereníř gojadea pũgwe irimarē āsũ āř gojasũdero āārĩbũ: “Āārĩpereri Moisés doredeare iripeomerāno wajamoāšũrākuma”, āř gojasũdero āārĩbũ. ¹¹ Neō sugũ Moisés doredeare iripeomasĩgũ mámi. Irasirĩgu Marĩpu neō sugũre: “Yũ dorerire iripeokōāmi, irasirĩgu ĩgũrē: ‘Ōāgũ āārĩmi’, āř ĩāa”, āřĩbirikumi. Irire marĩ masĩa. Marĩpuya werenĩř gojadea pũgwe āsũ āř gojasũdero āārĩbũ: “Marĩpu ĩgũrē bũremurārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, āř ĩāmi. Irasirĩrā ĩgũ merā ōārō āārĩnkōārākuma”, āř gojasũdero āārĩbũ. ¹² Moisés doreri gojadea pũgwe: “Marĩpure bũremugũno Marĩpu ĩũrō waja opabi āārĩmi”, neō āř gojasũbirĩbu. Āsũ gapũ āř gojasũdero āārĩbũ: “Āārĩpereri Moisés doredeare iripeogũno, Marĩpu merā ōārō āārĩnkōāgũkumi”, āř gojasũdero āārĩbũ. Iri dorerire iripeobi gapure Marĩpu ĩgũrē: “Yũ ĩũrō waja opami, yũ merā neō ōārō āārĩbirikumi”, āř ĩāgũkumi.

¹³ Irasirĩgu, marĩ āārĩpererā Moisés doredeare iripeobirimakũ, Marĩpu marĩrē: “Iri dorerire iripeobema”, āřĩgũ: “Waja opama”, āřĩdi āārĩmi. Irasirĩgu Jesucristo curusague pábĩatúsũgũ, waja opagu ĩrirosũ marĩrē wajamoābodeare boa, wajarĩdi āārĩmi. Marĩpuya werenĩř gojadea pũgwe āsũ āř gojasũdero āārĩbũ: “Sugũ yukũgwe siasiusũadi, Marĩpu wajamoādoreadi āārĩmi”, āř gojasũdero āārĩbũ. Jesucristo boari merā marĩ ñerō iridea wajare taudi āārĩmi. ¹⁴ ĩgũ marĩ ñerō iridea wajare boa, wajarĩbosadea merā Marĩpu Abrahārē: “Irasũta irĩgara”, āřĩderosũta judĩo masaka āārĩmerādere irĩdi āārĩmi. Irasirĩgu ĩgũ āřĩderosũta marĩrē Jesucristore bũremurārē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, āř ĩā, Ōāgũ deyomarĩgũrē sĩdi āārĩmi marĩ merā āārĩburo, āřĩgũ.

Marĩpu: “Abraham merā āsũ irĩgũra”, āřĩdea

¹⁵ Yaarā, masaka ĩgũsā ĩrĩrikũrĩre, su keori merā musārē werẽgura. ĩgũsā: “Āsũ irĩrā!” āřĩ, oparā pũro papera āmukuma. ĩgũsā irire āmuadero pũũ, neō gajerā ĩgũsārē: “I pũrē beokōāka! Āsũ gapũ gojaka!” āřĩbirikumi. ¹⁶ Marĩpu Abrahārē ĩgũ āřĩdea, ĩrirosũta āārā. Gajerā ĩgũ āřĩdeare neō beomasĩbema. Āsũ āřĩ weredi āārĩmi ĩgũrē: “Mũ parāmi āārĩturiagu merā āārĩpereri buri marārē ōārō irĩgara”, āřĩdi āārĩmi. “Mũ parāmerā āārĩturiarā merā ōārō irĩgara”, āřĩbirĩdi āārĩmi. Ubu gapũ: “Mũ parāmi āārĩturiagu sugũ merāta irasirĩgũra”, āřĩdi āārĩmi. Irasũ āřĩgũ, Jesucristore āřĩgũ irĩdi āārĩmi. ¹⁷ Yũ musārē wereri āsũ āřĩũaro yaa. Marĩpu Abrahārē masakare ĩgũ ōārō irĩburire weredi āārĩmi. Pũũ cuatrocientos treinta bojori pũũ, Marĩpu ĩgũ doreri Moisére pĩdi āārĩmi. Irire pĩgu, Abrahārē: “Yũ irasirĩgũkoa”, āřĩdeare peremakũ irĩbirĩdi āārĩmi. ¹⁸ Marĩpu, Moisés doredeare irĩrā direta: “Yũ merā ōārō āārĩrākuma”, āřĩmakũ, ĩgũ Abrahārē āřĩdea wajamarĩbokuyo. Irasũ āārĩbea. Marĩpu Abrahārē maĩgũ wajamarĩrō ĩgũ: “Āsũ irĩgũra”, āřĩdeare keoro irĩdi āārĩmi. (“Āārĩpererā mũ ĩrirosũ yũre bũremurārē yũ merā ōārō āārĩmakũ irĩgũra”, āřĩdi āārĩmi.)

¹⁹ Iro merē, ĩnasirĩgu Marĩpu ĩgũ dorerire Moisére pĩyuri? Masaka ñerō irĩrā, waja oparā āārĩrĩrē ĩgũsārē masĩdoregu irire pĩdi āārĩmi. Abraham parāmi āārĩturiagu Jesucristo aarĩripoegwe Marĩpu masakare: “Āsũ irĩka!” āřĩ pĩtũnudi āārĩmi. Jesucristo aarĩmakũ, Marĩpu Abrahārē: “Mũ parāmi āārĩturiagu merā āārĩpereri buri marārē ōārō irĩgũra”, āřĩdea keoro waabu. Marĩpu ĩgũ dorerire ĩgũrē wereboerārē Moisére weredoredi āārĩmi. Irasirĩgu Moisés irire pẽgu, masakare wereturiadi āārĩmi. ²⁰ Marĩpu Abraham parāmi

ããrĩturiagu merã masakare õãrõ iriburire gajerãgue merã Abrahãrẽ were-dorebiridi ããrĩmĩ. Ìgũ basita weredi ããrĩmĩ. (Irasiriro Abrahãrẽ Ìgũ werede-a gapu, Moisére Ìgũ dorerire pidea nemorõ ããrã.)

Pablo, Moisés doredeare werede-a

²¹ Iro merẽ, Marĩpu Abrahãrẽ werede-a, Ìgũ dorerire Moisére pidea nemorõ ããrĩmakũ, ¿Ìgũ dorerire Moisére pidea gapu wajamarĩyuri? Irasũ ããrĩbiridero ããrĩbũ. Ásũ gapu ããrã. Masaka ããrĩpereri Moisés doredeare iripeori merã Marĩpu merã õãrõ ããrĩmasĩmakũ, Marĩpu irire iripeorãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ Ìãbodi ããrĩmĩ. ²² Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue irimarẽ ásũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Masaka ããrĩpererã ñerõ irirã, waja oparã ããrĩma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirigu Marĩpu Abrahãrẽ: “Mũ parãmi ããrĩturiagu merã ããrĩpereri buri marãrẽ õãrõ irigũra”, ãrĩderosũta irigukumi. ããrĩpererã Jesucristore bũremurãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ Ìãgukumi.

²³ Marĩ Jesucristoya kerere pé, Ìgũrẽ bũremuburi dupuyuro Marĩpu Ìgũ dorerire Moisére pidea direta masĩnerã ããrĩbũ. Irasirirã marĩ ñerõ iridea waja peresugue dobosũnerã marĩrẽ peresu iridi doreri direta masĩrã irirosũ ããrĩnerã ããrĩbũ. ²⁴ Marĩpu Ìgũ dorerire Moisére pidea merã marĩ iri dorerire iripeomerã ããrĩrĩrẽ masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Pũru Cristoyare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ Ìgũrẽ bũremumakũ, marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ Ìãbu. ²⁵ Daporare Jesucristore bũremua. Irasirirã Ìgũrẽ bũremusĩã: “Marĩpu Moisére Ìgũ doreri pideare marĩ irimakũ meta marĩrẽ: ‘Õãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ Ìãmi”, ãrĩ masĩa.

²⁶ Irasirirã musã ããrĩpererã Jesucristore bũremurĩ merã Ìgũyarã ããrĩsĩã, Marĩpu pũrã ããrã. ²⁷ Musã ããrĩpererã deko merã wãiyesũnerã ããrĩbũ musã Cristoyarã ããrĩrĩrẽ Ìmumurã. Irasirirã Ìgũyarã ããrĩsĩã, Ìgũ irirosũ ããrĩrikua. ²⁸ Marĩ ããrĩpererã Ìgũyarã ããrĩsĩã, sugũyarãta ããrã. Irasirigu Marĩpu judío masakare, judío masaka ããrĩmerãdere, moãboerimasãrẽ, moãboemerãdere, ãmarẽ, nomedere sũrosũta Ìãmi. Irasiriro marĩrẽ Jesucristoyarãrẽ dukawari masĩna máa. ²⁹ Marĩ Cristoyarã ããrĩsĩã, Abraham parãmerã ããrĩturiarã ããrã. Irasirigu Marĩpu Abrahãrẽ: “Mũrẽ õãrõ irigũra”, ãrĩderosũta marĩdere irigukumi. Marĩ Cristoyarã ããrĩmakũ, marĩrẽ irasirigukumi.

4

¹ Musãrẽ i keori merã weredũakoa. Sugu majĩgũ ããrĩpereri Ìgũ pagũyare opaturiyabu ããrĩkeregu, majĩgũ ããrĩsĩã, sugu moãboegu irirosũ ããrĩkumi. ² Gajerã Ìgũrẽ, Ìgũya ããrĩburidere Ìãduripĩbosakuma. Irasirigu, Ìgũsã doreri doka ããrĩkumi. Sunũ Ìgũ pagu, Ìgũ boaburi dupuyuro Ìgũya ããrãdeare Ìgũ magũrẽ wiaburĩnũrẽ werepĩkumi. “Inũ ejamakũ, ããrĩpereri yaa ããrĩdeare yũ magũrẽ wiaka!” ãrĩkumi. Irasirirã irinũ ejamakũ, Ìgũrẽ wiakuma pama. ³ Marĩde Jesucristore bũremuburi dupuyuro marĩ ñekũsãmarã i ãmarẽ buerire iritũyarã, majĩgũ Ìgũ ããrĩderosũ marĩ ñekũsãmarã doreri doka ããrĩtũnerã ããrĩbũ. Irasirirã gajerãrẽ moãboerã irirosũ ããrĩnerã ããrĩbũ. ⁴ Irasũ ããrĩkerepũru, Marĩpu gapu Ìgũ: “Ásũ irigũra”, ãrĩdeanũ ejamakũ, keoro Ìgũ magũrẽ i ãmaguere iriudi ããrĩmĩ. Ìgũ iriumakũ, sugo nomeõguere deyoadi ããrĩmĩ. Ìgũ judío masakũ ããrĩsĩã, Marĩpu doreri Moisére pideare iridi ããrĩmĩ. ⁵ Marĩpu Ìgũ magũrẽ, marĩ iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajaribosadoregu iriudi ããrĩmĩ Ìgũ pũrã waaburo, ãrĩgũ.

⁶ Irasirigu Marĩpu marĩrẽ: “Yu pũrã ããrĩsiana”, ãrĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo merã Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Irasirirã Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpure: “Guapu”, ãrĩ masĩa. ⁷ Marĩ, Marĩpu pũrã ããrĩsĩa, moãboerimasã irirosũ ããrĩbea pama. Irasirirã ããrĩpereri Marĩpu ĩgũ magũ Cristo iridea merã marĩrẽ ĩgũ pũrãrẽ sĩburire ñeãrãkoa.

Pablo Jesũre bũremurãrẽ Galaciague ããrĩrãrẽ gũñarikũdea

⁸ Iripoeguere musã Marĩpure masĩbirisĩa, gajerãnorẽ bũremunerã ããrĩbũ. ĩgũsãrẽ bũremurã, ĩgũsã doreri doka ããrĩtuuyanĩrã irirosũ ããrĩnerã ããrĩbũ. Marĩpũgorare bũremubirinerã ããrĩbũ. ⁹ Dapora musã Marĩpure masĩa. ĩgũ musãrẽ masĩgũ ĩgũrẽ masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Musã ĩgũrẽ masĩsĩa, musã iripoegue ubu ããrĩrẽrẽ bũremudeare bũremuduũkõãnerã ããrĩbũ. Irasirikererã, daporare Moĩsẽ doredeare iripeoduarã, musã ubu ããrĩrẽrẽ bũremupũrorideare bũremurã irirosũ irirã yãa. ¿Nasirirã irire irasirirã yãri? ¿Nasirirã dupaturi moãboerimasã irirosũ ããrĩduari doja? ¹⁰ Musãde, Marĩpu merã õãrõ ããrĩduarã, judĩo masaka bosenuĩ irinarõsũta iriadikoa. Irĩ bosenuĩrẽ irirã, siuñajãrĩñarĩkũ, abe deyoarĩkũ, gajinũrĩ bosenuĩkũ, bojorĩkũ bosenuĩrẽ irikoa. ¹¹ Musã irasirimakũ pẽgu: “¿Yu ĩgũsãrẽ ubugora bueyuri?” ãrĩgũ, bũro musãrẽ gũñarikũa.

¹² Yaarã, yu musãrẽ ãsũ irimakũ gããmea. Musã judĩo masaka ããrĩbirisĩa, Moĩsẽ doredeare iribirinerã ããrĩbũ. Yude, judĩo masaka ããrĩkeregu, musã iriderosũta iri dorerire iribea. Irasirigu dupaturi musãdere yu irirosũ irimakũ gããmea. Marĩ Jesucristore bũremusiã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩmasĩa. Yu musãrẽ Jesucristoyare buemakũ, musã yure neõ ñerõ iribirĩbũ. ¹³ Musã masĩa. Yu, Jesucristo masakare tauri kerere musãrẽ buerũrorĩgu, pũrĩrikũbũ. ¹⁴ Yu pũrĩrikũmakũ musãrẽ diasagorabũ. Irasũ ããrĩkerepũru, musã yure ĩãturi doobĩrĩbũ. Ubu gapũ Marĩpure wereboegũre irirosũ õãrõ bokatĩrĩñeãbũ. Jesucristore irirosũ yure õãrõ irĩbũ. ¹⁵ Musã yu merã usũyari opadea, ¿naãsũ waãari? Ire yu masĩa. Musã irasirimasĩrã, musãya koyere yure wea sĩbokuyo yure iritamumurã. ¹⁶ Yu musãrẽ diayemarẽ weredeade waja daporare yure: “Guare ĩãturĩgu irirosũ irĩgu yãmĩ”, ¿ãrĩ ĩãrĩ?

¹⁷ Gajerã ãrĩgatori merã buerimasã gapũ musãrẽ bũro iritamuduarã irirosũ irikererã, õãrõ merã irirã meta ããrĩma. Musãrẽ gua buerire iritũyariire pĩri, ĩgũsã bueri gapũre iritũyadorerã yãma. ¹⁸ Gajerã musãrẽ iritamudũmakũ õãgorã. ĩgũsã musãrẽ iritamuduarã, õãrõ gũñarĩ merã iritamunĩkõãbũro. Yu musã merã ããrĩmakũ direta irasiribirĩkõãbũro. ¹⁹ Musã yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ musãya ããrĩburire gũñagũ, dupaturi bũro pũrĩsũrĩ merã ñerõ tarĩgu irirosũ ããrã. Sugo nomeõ pũrãkũburi dupuyuro pũrĩrĩ pẽñarõsũ pẽñakoa. Musã Jesucristo irirosũ ããrĩrikũmakũgue, irasũ poyarĩkũtũnũgũkoa. ²⁰ Yu musã pũro musã merã bũro ããrĩduadikoa. Musãrẽ daporata turĩro marĩrõ õãrõ pẽmasĩma õãrõ weredũadikoa. Weredũakeregũ, ñeẽno merã werenĩmasĩbirĩkũ.

Pablo, Agar, Saraya keori merã weredeade

²¹ Musã, Moĩsẽ doredeare iridũakererã, ¿nasirirã iri dorerire õãrõ pẽmasĩberĩ? ²² Marĩpũya wenerĩĩ gojadea pũge ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Abraham pẽrã ãma pũrãkũdĩ ããrĩmĩ. Sugũre ĩgũ marãpore moãboego Agar wãĩkũgo merã pũrãkũdĩ ããrĩmĩ. Gajĩgũre ĩgũ marãpore diaye Sara merã pũrãkũdĩ ããrĩmĩ. Igo, moãboego meta ããrĩdeõ ããrĩmõ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ²³ Abraham marãpore moãboego magũ marĩ masaka deyoarosũta deyoadi

ããrĩmĩ. Abraham marãpo magũ gapũ Marĩpu Abrahãrẽ: “Mũ marãpo sugu majĩgũ pũrãkugokumo”, ãrĩderosũta deyoadi ããrĩmĩ.

24-25 Ìgũsã pẽrã nomeya, pe keori irirosũ ããrã. Saraya: Abraham, Marĩpu Ìgũrẽ ãrĩdeare bũremuderosũta Jesucristore bũremurãya keori irirosũ ããrã. Agarya: Marĩpu Sinai wãikari buúrũgue Arabia nĩkũgue Ìgũ dorerire Moisére pĩdeare irirãya keori irirosũ ããrã. Agar, moãboego ããrĩsã, igo magũde moãboegu ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã Moisés doredeare irirã igo magũ irirosũ ããrĩma. Moãboerã irirosũ iri doreri doka ããrĩma. Daporare Jerusalén marã Moisés doredeare irirã, Agar magũ irirosũ ããrĩma. Irasirirã, moãboerã irirosũ iri doreri doka ããrĩma. 26 Saraya: Jerusalén ùmũgasima makã marã Jesucristore bũremurãya keori irirosũ ããrã. Sara, moãboego ããrĩbirimakũ, igo magũde, moãboegu meta ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ Jesucristore bũremurã, Sara magũ irirosũ ããrã. Moãboerã irirosũ Moisés doreri doka ããrĩrã meta ããrã. 27 Marĩpu Ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

“Nomeõ, mũ pũrã marĩkerego, usũyaka! Sugo nomeõ, pũrãkũgo pũrĩrĩ pẽñarõsũ pẽñabirikerego, bũro usũyaka! Mũ pũrã marĩkerepũgũ, pũrũguere mũ parãmerã ããrĩturiarã wãrã ããrĩrãkuma.

Gajego marãpũkũgo igo marãpu merã ããrĩgõ parãmerã ããrĩturiarã nemorõ wãrã ããrĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu. ((Iri ãrĩdea ãsũ ãrĩduaro yãa. Jesucristore bũremurã Sara parãmerã ããrĩturiarã ããrĩma. Ìgũsã, Moisés doredeare irirã nemorõ wãrã ããrĩrãkuma.))^{*}

28 Irasirirã yaarã, marĩ Sara magũ Isaac irirosũ ããrã. Marĩpu pũrã Abrahãrẽ ãrĩderosũta Sara Isaare pũrãkũdeo ããrĩmõ. Irasirigu Marĩpu Ìgũ ãrĩderosũta marĩrẽ Jesucristore bũremurãrẽ Ìgũ pũrã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. 29 Iripoeguere Agar magũ marĩ masaka deyoaderosũta deyoadi, Sara magũ Õãgũ deyomarĩgũ turari merã deyoadire Ìãturi, ñerõ iridi ããrĩmĩ. Daporadere irasũta ããrã. Moisés doredeare irirã, marĩrẽ Jesucristore bũremurãrẽ Ìãturi, ñerõ irirã yãma. 30 Marĩpu Ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue Abrahãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Moãboego magũ mũ sĩburire opabirikumi. Mũ marãpo diaye moãboego ããrĩbeo magũ gapũ mũ sĩburire opagukumi. Irasirigu moãboegore, igo magũ merãta béokal!” ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu. 31 Irasirirã yaarã, marĩ Jesucristore bũremurã, Sara parãmerã ããrĩturiarã ããrã. Moãboego parãmerã ããrĩturiarã meta ããrã. Sara magũ Ìgũ pagu sĩburire opaderosũta, marĩ Marĩpu Ìgũ pũrãrẽ sĩburire oparãkoa.

5

Pablo: “Jesucristoyare bũremurĩrẽ pĩrĩbirikõãkal” ãrĩ gojadea

¹ Jesucristo marĩrẽ Moisés doreri doka ããrĩnerãrẽ taudi ããrĩmĩ. Marĩ ñerõ irideya wajare Ìgũ boari merã wajaribosadi ããrĩmĩ, Marĩpu merã õãrõ ããrĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã mũsã Marĩpu pũrã ããrĩsã, Jesucristoyare gũñaturari merã bũremunĩkõãka! ãrĩgatori merã buerimasã mũsãrẽ Moisés doredeare iridoremakũ, Ìgũsãrẽ pẽbirikõãka! Iri dorerire irirã, moãboerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã iri doreri doka neõ ããrĩnemobirikõãka!

² Õãrõ pẽka yare! Yũ Pablo, mũsãrẽ ire weregũra. “Gũaya dupũma gasirogãrẽ wiirirã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩrãkoa”, ãrĩ gũñabirikõãka! Mũsã irasũ ãrĩ gũñamakũ, mũsãrẽ Jesucristo boabosadea wajamarĩboyo. ³ Irasirigu gopepyari merã mũsãrẽ werea doja. Marĩpu merã õãrõ ããrĩburire Ìgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirĩãnorẽ Moisés doredeare ããrĩpererire iripeoro

gãamea. ⁴ Musã: “Moisés doredeare irimakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āī īāgukumi”, āī gūñarā, Jesucristore pirirā yāa. Musā irasirirā, Marīpu musārē maīgū ōārō iritamurīdere gãamebea. ⁵ Marī: “Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesucristore b̄remumakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āī īāmi”, āī masīa. ⁶ Irasiriro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu īūrō dup̄ma gasirogārē wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīpu īūrō marī Jesucristore b̄remurā āārīrī gapu wajakua. Īgūrē b̄remusīā, gajerārē maīa.

⁷ Musā Jesucristore b̄remunūgārā, Īgūyare ōārō irituyanerā āārībū. Dapora gapure gajerā musārē Īgūya diayemarē ōārō irituyabirimakū irirā yāma.

⁸ Īgūsā musārē irasirirā Marīpu gāamerī gapure irirā meta yāma. Marīputa musārē Jesucristore b̄remunūgādoregū siiudi āārīmi, Jesucristoyare ōārō irituyaburo, āīrīgū. ⁹ Masaka āsū āī werema: “Pārē irirā, mērōgā pā we-masārī poga merā trigo pogare morēkuma. P̄ru iri wemasāseyakōākoa”, āī werema. I irirosū, āīrīgatori merā buerimasā buerire surāyeri irire irituyarā, p̄rugue musā āārīpererā āīrīgatori buerire irituyarākoa. ¹⁰ Yu gūñaturari merā marī Op̄ Jesucristore b̄remua. Musāde, yu irirosū Īgūrē b̄remua. Irasirigū musāya āārīburire āsū āī gūñāa: “Īgūsā āīrīgatori merā buerimasā buerire irituyarire piri, dupaturi yu irirosū Jesucristoya diayemarē irituyarākuma doja”, āī gūñāa. Marīpu, musārē āīrīgatori merā buerā gapure wajamoāgukumi.

¹¹ Yaarā, gajerā yure āsū āīma: “Pablo masakare: ‘Marīpu merā ōārō āārīduarā, dup̄ma gasirogārē wiirika!’ āī buemi”, āīma. Yu irire neō irasū āīrī buebea. Yu irasū āīrī buemakū, judio masaka gajerārē irire iridorerā yure ñerō iribiribokuma. Yu, Jesucristo Īgū curusague boari merā masakare tauri kere gapure buea. Yu irire bueri waja judio masaka yure ñerō tarimakū yāma.

¹² Yu, Īgūsā āīrīgatori merā buerimasā musārē dup̄ma gasirogārē wiiridorerārē musā p̄uro neō āārīnemobirimakū gãamea. Musārē irasū wiiridoreduarā, Īgūsā basi wiiri, pūrā marīrā dujaburo.

¹³ Yaarā, Marīpu musārē Moisés doreri doka āārīburo, āīrīgū meta siiudi āārīmi. Irasirirā: “Gua gāamerō ñerī űaribejarire irimakū ōārōkoa”, āī gūñabirikōāka! Āsū gapu irika! Maīrī merā gāme iritamunika! ¹⁴ Musā gajerārē diaye maīrā, Moisés doredeare āārīpererire irirā yāa. Irasūta āī gojasūdero āārībū: “Mu basi maīrōsūta mu p̄uro āārīrādere maika!” āī gojasūdero āārībū.

¹⁵ Irasirirā p̄emasika! Musā gāme ĩaturiduūmerā, pūrīsūrī sītīrī werenīduūmerā, musā basi gāme dukawaripereakōārākoa.

Pablo: “Ōāgū deyomarīgū gāamerīrē irinika!” āī werede

¹⁶ Yu musārē āsū āī werea. Ōāgū deyomarīgū gāamerīrē irinika! Musā irasirirā, musā gāamerō ñerī űaribejarire iribirikoa. ¹⁷ Marī ñerī űaribejari, Ōāgū deyomarīgū gāamerī meta āārā. Irasirirā marī ñerī űaribejarire irirā, Ōāgū deyomarīgū gāamerīrē irirā meta yāa. Ōāgū deyomarīgū gāamerī gapure irirā, marī gāamerō ñerī űaribejarire iribirikoa. ¹⁸ Marī Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire irirā, Moisés doreri doka āārīrā meta āārā. “Marī Moisés doredeare irirā, Marīpu merā ōārō āārīrākoa”, āī gūñabea.

¹⁹ Masaka Īgūsā ñerī űaribejarire irimakū, marī ōārō ĩamasīa. Īgūsā ñerī űaribejarire irirā, āsū yāma: Ūma, Īgūsā marāposā nome āārīmerārē; nomede, Īgūsā marāpusāmarā āārīmerārē ñerō gāmebiragorenama. Āārīpereri guyasīūrī, ñerō iririre yāma. Guyasīūrō marīrō ñerō iririre taubēokōāma. ²⁰ Keori

weadeare b̄remuma. Yéa iririre yáma. Gajerārē iāturi dooma. Gāme guaseoma. Gāme iāturima. Gajerā merā mata gua, sītīrī wereníma. Īgūsāya āārīburi direta gūñama. Īgūsā gāāmerī direta iriduārā, Īgūsāya bumarārē gāme dukawarimakū yáma. ²¹ Gajerārē gajinorē Īgūsā opamakū, iāturima. Masakare wējēbéoma. Mejārikurā āārīma. Bosenuīrē irirā, mejārā ñerīre yáma. Irasū āārīmakū, wári gajino ñerīdere yáma. Irasirigū yu musārē āriderosūta goepeyari merā werea doja. Iri ñerīrē irinígūno, Marīpu Īgūyarārē doreroguere waabirikumi.

²² Ōāgū deyomarīgū gapu marīrē Īgūyare irimakū yámi. Irasirirā Īgū iritamurī merā masakare maía. Usuyari opáa. Siuñajārī merā āārīrikua. Gajerā marīrē ñerō irikerepuru, Īgūsā merā guabea. Masakare bopoñarī merā iāa. Īgūsārē ōārō gūñarī merā iritamua. Piriro marīrō Marīpu gāāmerōsū gajerārē keoro ōārō yáa. ²³ “Gajerā nemorō āārā”, ārī péñabea. Marī ñerī uaribejarire iriduakererā, iribea. Ōāgū deyomarīgūyare irirā, irasūta yáa. Gajigu irasirirānorē: “Irire irasiribirikōāka!” neō ārībemi. ²⁴ Marī Jesucristoyarā āārīsīā, marī ñerī uaribejarire piribū. Irasirirā marī gāāmerīrē, marī ñerō iriduare iribea. ²⁵ Marī, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpu merā ōārō āārīrikua. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire Īgū iritamurī merā irinikōārō gāāmea.

²⁶ Irasirirā marī: “Gajerā nemorō āārā”, ārībirikōārā! Marī werenīrī merā gajerārē gāme iāturimakū iribirikōārā! Gajerā ōārō āārīrikurire iāturibirikōāka!

6

Pablo: “Musā Jesucristore b̄remurā gāme iritamuka!” ārī gojadea

¹ Yaarā, sugū Jesúre b̄remugū ñerīrē irimakū iārā, musā Ōāgū deyomarīgū iridorerire irirā Īgūrē iritamuka, Īgū iri ñerō iririre piriburo, ārīrā! “Gua, Īgū nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō ōārō merā Īgūrē wereka! Irasū iritamurā, ōārō pémasika, musāde Īgū irirosūta ñerīrē iriri, ārīrā! ² Musā bujawererānorē, gūñaturamerānorē, ñerī uaribejarire tarinugāmasīmerānorē iritamuka! Musā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākoa.

³ Sugū ōārīrē iribirikeregu: “Yū ōārīrē irigu āārā”, ārī gūñagū, Īgū basi ārīgatogu yámi. ⁴ Marī masakaku: “¿Ōārō irigu yári?” ārīrā, marī basi marī iririre pémasīrī merā gūñarō gāāmea. Irasiridero puru, marī iriri ōārī āārīmakū: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō usuyari merā: “Yū ōārīrē yáa”, ārī masīrākoa. ⁵ Irasirirā marī masakaku, Marīpu iūrō Īgū: “Yaare irirā, āsū irika!” ārī pídeare ōārō iriro gāāmea.

⁶ Musā Jesúya kerere buerimasārē iritamuka! Īgūsā musārē bueri waja, musā ōārī oparire Īgūsārē dukawaka, Īgūsā gāāmerīrē opaburo, ārīrā!

⁷ Musā basi ārīgatobirikōāka! Marīpure goepeyari marīrō merā: “Yū ñerō irimakū, yure wajamoābirikumi”, ārī gūñabirikōāka! Marī ōārī oterā, purugue ōārī dukare bokarosū marī ōārī irirā, purugue ōārīrē bokarākoa. Ñerīrē irirā, purugue ñerīrē bokarākoa. ⁸ Sugū Īgū ñerī uaribejarire irinígūno, Īgū ñerī iridea waja ñerīrē bokagukumi. Peregiri peamegue wajamoāstūgukumi. Ōāgū deyomarīgū gāāmerīrē irigu gapu ōārīrē bokagukumi. Marīpu puro perebiri okari opagukumi. ⁹ Irasirirā Ōāgū deyomarīgū gāāmerōsū gariborero marīrō ōārīrē irinikōārā! Marīpu iriduarinu ejamakū, marīrē ōārī iririre pirimerārē ōārīrē sīgukumi. ¹⁰ Irasirirā noó waaró āārīpererā marī bokajarānorē ōārīrē

irirã! Marĩyarãrẽ Jesucristore bæremurãrẽ neõ piriro marĩrõ ãgũsarẽ õãrĩrẽ irinĩkõãrã!

Pablo weretũnudea

¹¹ Iãka! Yũ basi mũsarẽ ire gojaduakoa. Irasirigũ i pagari gojari merã mũsarẽ ãsũ ãrĩ gojagũ yãa. ¹² ãgũsã mũsarẽ dupũma gasirogãrẽ wiiridorerimasã, ãgũsarẽ gajerã judío masaka õãrõ gũñamakũ gããmerã, irasũ wiiridorema. Marĩ Jesucristo ãgũ curusague boadea merã masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marĩrẽ turi, ñerõ yãma. Mũsarẽ dupũma gasirogãrẽ wiiridorerimasã gapũ gajerã ãgũsarẽ turi, ñerõ irimakũ gããmemerã, mũsarẽ irasũ wiiridorema. ¹³ ãgũsã ãgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã ããrĩkererã, ããrĩpereri Moisés doredeare iripeobema. Iri dorerire iripeobirikererã, gajerã judío masaka péuro: “Gũna Moisés doredeare iridoremakũ, Galacia marã, gũna iridorederosũta irima”, ãrĩduarã, mũsarẽ irasũ wiiridorema.

¹⁴ Yũ tamerã ãgũsã irirosũ irasũ ãrĩrĩrẽ gajerã péuro neõ ãrĩbirikoa. Marĩ Opũ Jesucristo ãgũ curusague boari merã marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosadea kere direta masakare weregũkkoa. Jesucristo yũre yũ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmakũ, i ãmũma ñerĩ ñaribejari iririre piribũ. I ãmũ marã yũre ãgũsã irirosũ ñerĩ ñaribejarire iridoremakũ, neõ iribeã. ¹⁵ Irasiriro, marĩ Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpũ iũrõ dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã ããrĩrĩ, wiirisũbirinerã ããrĩrĩde wajamãa. Marĩ Jesucristoyarã ñajãmakũ, Marĩpũ marĩrẽ maama ããrĩrikurire opamakũ iridi ããrĩmĩ. Iri maama ããrĩrikurire opari dita wajakua. ¹⁶ Marĩpũ ããrĩpererãrẽ yũ Jesucristoyare buerire iritayarãrẽ bopoñarĩ merã iã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo. Marĩpũ ããrĩpererãrẽ ãgũyarãrẽ irasiriburo.

¹⁷ Yũ Jesucristoyare buedea waja gajerã yũre pá, yaa dupũre kãmitú, ñerõ tarimakũ irima. ãgũsã irasirideã merã yũ Jesucristore moãboegũ ããrĩrĩrẽ masĩsũa. Irasirirã dapora merã neõ sugũ yũre garibonemobirikõãburo. Yũ buerire: “Diaye ããrĩbeã”, ãrĩ, yũre ñerõ werenĩnemobirikõãburo.

¹⁸ Yaarã, marĩ Opũ Jesucristo mũsarẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.
Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marãrê ðãdoredea

¹ Yu Pablo, musãrê ðãdorea. Marĩpu gããmederosũta Jesucristo yũre İgũyare buedoregu pĩmi. Irasirigu musãrê Efeso marãrê Marĩpuyarãrê Jesucristore bũremurãrê gojãa. ² Marĩpu ããrĩngũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrê ðãrũ iritamũ, siũñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Marĩpu, Cristo merã marĩrê ðãrũ iritamũmi, ãrĩ gojadea

³ Ũsuyari sĩrã marĩ Opũ Jesucristo Pagure! İgũ marĩrê Cristoyarãrê ããrĩpereri ãmugasimarê, marĩya yũpũrãrĩma ðãrĩrê sĩdi ããrĩmi. ⁴ ũmũ iriburi dupuyuro marĩrê Cristoyarã ããrĩmurãrê beyedi ããrĩmi İgũ İũrũ ðãrã, waja opamerã ããrĩburo, ãrĩgũ. ⁵ Neõgoragueta İgũ marĩrê maİgũ İgũ gããmederosũta Jesucristo iridea merã marĩrê: “Yu pũrã ããrĩmakũ irigura”, ãrĩ beyepĩsiadi ããrĩmi. ⁶ Marĩpu marĩrê bũro bopoñarĩ merã İãsiã, İgũ magũ İgũ maİgũ merã marĩrê İgũyarãrê ðãrũ iridi ããrĩmi. Irasirirã İgũrê ũsuyari sĩnkõãrã! ⁷ İgũ magũ boagu, İgũ dí beori merã marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmi. Irasirigu Marĩpu marĩrê bũro maİgũ, marĩrê bopoñarĩ merã İãgũ, marĩ ñerĩ irideare kãtidi ããrĩmi. ⁸ Marĩrê irire masĩburo, ãrĩgũ, ããrĩpereri masĩrĩ, pemasĩrĩdere sĩdi ããrĩmi. ⁹ İgũ iriburire marĩ dupuyurogue masĩbirideare marĩrê masĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu marĩrê: “Yu gããmederosũta ũsuyari merã ãsũ irigura”, ãrĩdeare masĩmakũ iridi ããrĩmi. ¹⁰ İgũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare iriripoe ejamakũ, ããrĩpereri irigukũmi. Irasirigu ããrĩpererã ãmugasĩ ããrĩrãrê, i nikũ ããrĩrãdere Cristore İgũsã Opũ ããrĩmakũ irigukũmi.

¹¹ Iripoegueta Marĩpu guare Cristo merã ðãrũ ããrĩmurãrê beyesiadi ããrĩmi İgũ sũgura, ãrĩdeare opaburo, ãrĩgũ. İgũ gããmederosũta i ããrĩpererire ðãrĩ irigura, ãrĩdeare irisiadi ããrĩmi. ¹² Guare Cristore bũremupũrorinerãrê irasiridi ããrĩmi. İgũ guare wãri ðãrĩrê irimakũ İãrã, İgũrê: “Õãtaria mu”, ãrĩ, ũsuyari sĩa. ¹³ Marĩpu, Cristo merã masakare tauri kerere musãde pẽbu. Iri diayema kerere pẽrã, Cristore bũremunugãbu. Irasirigu Marĩpu musãrê Cristo merã ðãrũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. İgũ iripoegue ãrĩderosũta Oãgũ deyomarĩgũrê musãrê iriudi ããrĩmi İgũ merã İgũyarã ããrĩrĩrê masĩdoregu. ¹⁴ Irasirigu Marĩpu marĩrê İgũyarãrê tariweweperemakũ iridero pũru, İgũ iripoegue: “Sĩgura”, ãrĩdeare sũgukũmi. Oãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩgũ, Marĩpu marĩrê: “Sĩgura”, ãrĩdeare marĩ opaburire masĩmakũ yãmi. Irasirirã Marĩpũre: “Õãtaria mu”, ãrĩ, ũsuyari sĩnkõãrã!

Pablo Marĩpũre: “Cristore bũremurãrê mũyare masĩburo”, ãrĩ sãrẽbosarire gojadea

¹⁵ Yu musã ðãrũ iririkurire masĩa. Musã marĩ Opũ Jesũre ðãrũ bũremua. Musã ããrĩpererã gajerã Marĩpuyarãrê maĩa. ¹⁶ Irasirigu yũ musãrê gũñagũ, Marĩpũre: “Õãtaria İgũsã irasũ ããrĩmakũ”, ãrĩ, İgũrê musãya ããrĩburire sãrẽnikõãa. ¹⁷ Marĩpu, marĩ Opũ Jesucristo Pagũ ðãtarimi. Irasirigu yũ İgũrê musãya ããrĩburire ãsũ ãrĩ sãrẽbosãa: “Guapu, Oãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩa, İgũsã mũyamarê pẽmasĩrĩ merã masĩnemoburo, ãrĩgũ!” ¹⁸ Marĩpu, İgũyarã ããrĩmurãrê iripoegue ãrĩderosũta musãrê İgũ beyepĩnerãrê sũgukũmi. Oãtaria

Īgū mūsārē sīburi. Irasirigū yu Marīpūre: “Īgūsā gūñarīgue Īgūsārē irire oārō pémasīmakū irika!” āri sērēa. ¹⁹⁻²⁰ Gajidere mūsā oārō pémasīburi sērēbosāa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Īgū turari merāta marī Jesucristore b̄remurārē Īgū merā oārō āārīmakū yāmi. Īgū iri turari merāta Cristo boadiguere masū, ūmugasigūe Īgū diaye gapu doamakū iridi āārīmi Īgūrē āārīpererā Opu āārīdoregu. ²¹ Īgūrē irogue doamakū irigū, āārīpererā ūmugasi, i nikūgue turarārē, dorerārē, oparārē, noó gajerārē dorerānorē doregu wekamū āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigū Cristo āārīpererā daporā marā oparārē, p̄rugue marā oparādere doregu āārīmi. ²² Marīpu āārīpererire, āārīpererārē Cristo doka dujamakū iridi āārīmi. Irasirigū Cristo, āārīpererā marī Īgūrē b̄remurī bumarā Opu, marī dipuru āārīmi. ²³ Marī Īgūrē b̄remurī bumarā, suguyarāta āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgū āārīpererogue marī āārīpererā merā āārīngū marīrē āārīpereri Īgūyare opamakū yāmi.

2

Marīpu marīrē maīgū taurimarē gojadea

¹ Iripoeguere Jesucristore b̄remuburo dupuyuro mūsā ñerō iririku, Marīpu dorerire tarinūgānerā āārībú. Irasirirā, Marīpu Īūrōrē boanerā irirosū Īgū merā oārō āārībirinerā āārībú. ² Mūsā i ūmu marā irirosū ñerō iriunanerā āārībú. Wātēa opu dorerire iriunanerā āārībú. Īgūta i ūmu marā āārīpererā Marīpu dorerire tarinūgārārē doregu āārīmi. ³ Iripoeguere marī āārīpererā ñerī direta iriunanerā āārībú. Irasirirā marī noó gāāmerō riduuarire, ñerī gūñarīrē iriunanerā āārībú. Irasirirā marīde Marīpūre b̄uro wajamoāsūmurā āārībonerā āārībú. Gajerā peamegue wajamoāsūmurā irirosū marīde wajamoāsūmurā āārībonerā āārībú. ⁴ Marīpu gapu marīrē b̄uro maīgū, bopoñarī opatarigū āārīmi. ⁵ Marī ñerō iridea waja Īgū Īūrōrē marī boanerā irirosū āārīkerep̄u, marīrē Cristo merā oārō āārīmakū iridi āārīmi. Īgū Cristore masū, dupaturi okamakū iriderosūta marīdere Īgū p̄uro p̄erebiri okari sīdi āārīmi. Irasirigū marīrē bopoñarī merā Īāsīā, taudi āārīmi.

⁶ Marīpu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmi. Masū, ūmugasigūe Īgū merā doamakū iridi āārīmi āārīpererārē doregu āārīburo, ārīgū. Īgūrē masūderosūta marīdere Cristoyarādere masū: “Ūmugasigūe doarā Īgū merā dorerā āārīma”, āri Īādi āārīmi. ⁷ Īgū, Jesucristo merā marīrē wāro maīrīrē Īmudi āārīmi. P̄rugue āārīpererārē Īgū marīrē bopoñarīrē masīmakū gāāmegū, irasiridi āārīmi. ⁸ Marīpu marīrē bopoñagū, Cristore b̄remumakū, marīrē taudi āārīmi. Marī basi marī iridea merā neó taribirikoa. Marīpu marīrē taudea: Īgū marīrē wajamarīrō sīdea, Īgū marīrē iribosadea āārā. ⁹ Marī oārō iririre Īgū meta taudi āārīmi marīrē. Irasirirā marī basi: “Yu oārō iridea waja Marīpu yure taumi”, ārīmasībirikoa. ¹⁰ Marī, Marīpu irinerā āārā. Īgū marīrē Jesucristoyarā āārīdoregu, irasiridi āārīmi. Iripoegue marī oārō iriburire gūñasiadi āārīmi. Irasirigū marīrē Jesucristoyarārē ire pídi āārīmi oārīrē iridoregu.

Marī, Jesucristo merā oārō usuyari opāa, āri gojadea

¹¹ Mūsā iripoegue āārīrikudeare oārō gūñaka! Guu mūsārē, judío masaka āārīmerārē, mūsā ūmaya dupuma gasirogārē wiiribiri waja: “Marīpuyarā āārībea”, āri Īāturiunanerā āārībú. Guu judío masaka gapu irasū wiirisūnerā: “Marīpuyarā āārā”, āri gūñakerep̄u, iri wiiridea marīrē Īgūyarā waamakū

iribea. ¹² Iripoeguere Marīpu iriudi Cristore musā buremubirinerā āārībú. Irasirirā musā Israel bumarā merā āārībirinerā āārībú. Marīpu Israel bumarārē: “Īgūsārē oārō irigūra. Īgūsā Opū āārīgūra. Yaarā āārīrākuma”, ārī pídeare opabirinerā āārībú. Irasirirā musā: “Marīpu guare taugakumi”, ārīmasībirinerā āārībú. Marīpu merā oārō āārībirinerā āārībú. ¹³ Musā iripoegue Marīpure masībirinerā āārīkererā, daporare musā Jesucristore buremurā Īgūyarāta āārā. Īgū boari, Īgū dí béori merā Marīpu musārē Īgūrē masīrā, Īgūyarā waamakū iridi āārīmí. ¹⁴ Gūa judío masaka, musā judío masaka āārīmerā merā pe bumarā āārīkererū, Cristo iridea merā marīrē sugū pūrāta āārīmakū iridi āārīmí. Irasirigū marī basi gāme Īaturideare pirīmakū iridi āārīmí. Irasirigū Cristo marīrē Īgūyarārē siuñajāmākū yāmi. ¹⁵ Cristo curusague boagu: “Marīpu merā oārō āārīduarā, āārīpereri Īgū Moisére doreri pídeare iripeoka!” ārīdeare peremākū iridi āārīmí. Irasirigū Cristo marīrē Īgūyarārē pe bumarā āārīnerārē su bumarāta āārīmakū iridi āārīmí. Iri merāta marīrē siuñajārī merā oārō āārīmakū iridi āārīmí. ¹⁶ Īgū curusague boari merā marī pe bumarā gāme Īaturideare pirīmakū iridi āārīmí. Irasirigū marīrē pe bumarā āārīnerārē, Marīpuyarā Īgū merā oārō āārīmakū iridi āārīmí.

¹⁷ Cristo, Marīpu merā marī oārō āārīburi kerere weregū aaridi āārīmí. Musārē judío masaka āārīmerā Marīpure masībirinerārē, guare judío masaka Marīpu Moisére doreri pídea oparādere weregū aaridi āārīmí, marī āārīpererā Marīpu merā siuñajārī bokaburo, ārīgū. ¹⁸ Irasirirā Cristo merā, irasū āārīmakū Ōgū deyomarīgū iritamurī merā marī āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde Marīpu marī merā āārīmakū Īgūrē sērēmasīa. ¹⁹ Irasirirā daporare musā gajero marā irirosū āārībea. Musāya nikūrē āārīmerā irirosū āārībea. Musā, gūa merā su makā marā irirosū, Marīpuyarāta āārā. Irasirirā sugū pūrāta āārā marī.

²⁰ Musā, gūa merā Jesucristore buremurā, Marīpu moārī wii irirosū āārā. Iripoegue Marīpūya kerere weredupuyurimasā Īgūyare gojapūrorinerā āārīmā. Pūru Jesucristo buedoregū pīnerā Īgūyare werenerā āārīmā. Musā, Īgūsā gojadeare buedero pūru, Īgūsā weredeare pédero pūru, Jesucristore buremunūgābu. Jesucristo, Marīpūya wiima weanúpuroridea útāye irirosū āārīmi. Marīpūyare gojapūrorinerā, Jesucristo buedoregū pīnerā, gaji weanúdea útāyeri irirosū āārīma. ²¹ Jesucristo gajerādere Īgūrē buremumākū yāmi Marīpuyarā āārīburo, ārīgū. Ūtāyeri merā wiire peoturiamurīagu keoro weanūrī wiire irirosū irigū yāmi. Irasirigū marīrē gajerā Marīpuyarā merā oārō gāmesurīmakū yāmi. Āārīpererā marī, Īgūsā merā Marīpuyarā āārīsīā, Īgū āārīrī wii irirosū āārīrākoa. ²² Irasū āārīmakū musāde, gajerā Jesucristore buremurā āārīpererā merā Marīpuyarā āārā. Irasirirā Marīpu moārī wii, Īgū āārīrī wii irirosū marī āārā. Marīpu, Ōgū deyomarīgū merā marī merā āārīmi.

3

Pablo judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere werede

¹ Yu Pablo, Jesucristoya kerere musārē judío masaka āārīmerārē were-dea waja peresugue āārā. Marīpu, Jesucristo merā musādere Īgūyarā āārīmakū yāmi. Irasirigū yu musāya āārīburi sērēbosāa Īgūrē. ² Musā ire masīsīāa. Marīpu musārē bopoñagū, Jesucristoya kerere buedoregū yure pími musā oārō irigū. ³ Marīpu, Īgū Cristo merā iriburire, iripoegue marā

masĩbirideare yũre masĩmakũ irimi. Musãrẽ irire mero gojasiabu. ⁴ Yu gojadeare buerã, Marĩpu, Igũ Cristo merã iriburire yũ masĩdeare musãde masĩrãkoa. ⁵ Marĩpu, Igũ Cristo merã iriburire iripoegue marã gapũre masĩmakũ iribiridi aãrĩmi. Dapora gua gapũre Jesucristoyare wererimasãrẽ, Igũya kerere weredupuyurimasãdere Oãgũ deyomarĩgũ merã masĩmakũ yãmi. ⁶ Asũ aãrã Marĩpu iriburi, iripoegue marã masĩbiride. Gua judío masaka, musã judío masaka aãrĩmerãde Marĩpu masakare tauri kerere bũremumakũ, guare, musãdere Jesucristoyarã aãrĩmakũ yãmi. Marĩrẽ sugu pũrãta aãrĩmakũ yãmi. Irasirigu Marĩpu judío masakare: “Asũ sigũra”, aĩrũroriderosũta marĩrẽ aãrĩpererã Cristoyarãrẽ oãrĩrẽ sigukumi.

⁷ Marĩpu Jesucristoya kerere buedoregũ yũre pídi aãrĩmi. Yũre oãrõ iri, Igũ turarire sídi aãrĩmi iri kerere oãrõ wereburo, aĩgũ. ⁸ Aãrĩpererã gajerã Marĩpuyarã yũ nemorõ aãrĩma. Irasũ aãrĩkerepũrũ, Marĩpu yũre oãrõ iri, judío masaka aãrĩmerãrẽ Jesucristoya kerere buedoregũ pími. Irasirigu: “Cristo oãtarigu aãrĩmi, Igũ marĩrẽ sĩburi oãtariri aãrã”, aĩrĩ werea Igũsarẽ. Ire neõ pẽmasĩbokajaya máa marĩrẽ. ⁹ Marĩpu yũre pígu: “Asũ taugũkoa judío masaka aãrĩmerãdere”, aĩrĩ gũñadupuyudeare yũre weredoremi. Igũta aãrĩpereri i umũmarẽ iridi, iripoegue marãrẽ Igũ judío masaka aãrĩmerãrẽ Cristo merã tauburire werebiridi aãrĩmi. Daporague yũre weredoremi aãrĩpererã masakare irire masĩdoregũ. ¹⁰ Marĩpu marĩrẽ Jesucristore bũremurãrẽ su bumarã Igũyarãta aãrĩmakũ iririre iãrã, umarõ marã dorerã Igũrẽ wereboerã, wãtẽade, Igũ aãrĩpereri masĩpeogu aãrĩrĩrẽ masĩrãkuma. Igũsarẽ irire masĩmakũ gããmeme Marĩpu.

¹¹ I umũ iriburo dupuyurogueta Marĩpu Igũ gããmederosũta marĩrẽ: “Yaarã aãrĩmurã aãrĩma”, aĩrĩdeare marĩ Opũ Jesucristo merã iriyuwarikudi aãrĩmi. ¹² Marĩ Cristore bũremurã Igũ merã oãrõ aãrĩsĩã, gũiro marĩrõ gũñaturari merã Marĩpũre sãrẽmasĩã. ¹³ Yu musãrẽ Jesucristoya kerere weredeã waja peregũe poyari merã aãrã. Musã oãrõ aãrĩburire iri kerere werebũ. Irasirirã musã yũ poyarire gũñarã, bũjawwereri merã aãrĩbirikõãka! Poyakeregũ, Marĩpu musãrẽ oãrõ irideare gajerãrẽ masĩmakũ yãa.

Cristo marĩrẽ bũro maĩgũ aãrĩmi, aĩrĩ gojadea

¹⁴ Irasirigu Marĩpu, marĩ Opũ Jesucristo Pagũ aãrĩpereri irideare yũ gũñagũ, Igũ Iũrõrẽ yaa ñadukũpuri merã ejamejã, Igũrẽ: “Oãtaria mu”, aĩrĩ, usũyari sĩa. ¹⁵ Igũta aãrĩpererã Igũyarã umũgasigũe aãrĩrã, i nikũgue aãrĩrã Pagũ aãrĩmi. ¹⁶ Igũta turatarigu aãrĩmi. Irasirigu yũ musãya aãrĩburire Igũrẽ sãrẽbosãa musãguere Oãgũ deyomarĩgũ merã Igũ turarire opaburo, aĩgũ. ¹⁷ Musã Cristore bũremumakũ, Igũ musãguere oãrõ aãrĩnikõãburo, aĩgũ, sãrẽã. Gaji sãrẽbosãa Cristo musãrẽ bũro maĩrĩrẽ masĩsĩã, gajerãrẽ maĩburo, aĩgũ. ¹⁸ Irasirigu musãrẽ, aãrĩpererã gajerã Igũrẽ bũremurãdere Cristo marĩrẽ bũro maĩrĩrẽ pẽmasĩdoregũ, sãrẽbosãa. Cristo marĩrẽ maĩrĩrẽ neõ keomasĩña máa. “Oõpã eyaro, yoaro, umarõ, ukũãrõ aãrã”, neõ aĩrĩ masĩña máa. ¹⁹ Cristo marĩrẽ maĩrĩrẽ marĩ neõ masĩpeobirikerepũrũ, yũ musãya aãrĩburire Marĩpũre sãrẽbosagu: “Ire Igũsarẽ oãrõ masĩnemomakũ irika!” aĩrĩ sãrẽã. Irasirirã marĩ ire masĩpeorã, Marĩpuyamarẽ masĩpeorãkoa.

²⁰ Irasirirã Marĩpũre: “Asũ iribosaka guare!” aĩrĩ sãrẽmakũ, marĩ sãrẽrĩ nemorõ irimasĩmi. Marĩ basita: “Asũpero iriburo Igũ”, aĩrĩ gũñamakũ, marĩ gũñarĩ nemorõ irimasĩmi. Igũ turagu aãrĩsĩã, Igũ turari marĩrẽ sídea merã

irire iribosami. ²¹ Irasirirā Jesucristoyamarē, ĩgūrē būremurī bumarā marī āārīrīrē masīrā, āārīpererinurī āārīpererā Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīburo. Āārīpererā dapura marā, purugue marāde neō ĩgūrē usuyari sīrīrē piribirikōāburo. Irasūta āārā.

4

Marī Cristoyarā Ōāgū deyomarīgū merā su bumarāta āārā, ārī gojadea

¹ Ū marī Opūya kerere weredeade waja peresugue āārīgū, turaro merā āsū werea mūsārē doja. Marīpu mūsārē siiudi āārīmī ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā ĩgū mūsārē: “Āsū irika, yaarā āārīsīā!” ārīdeare ōārō irika! ² “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñabirikōāka! Gajerārē ōārō merā irika! Guari marīrō gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Gajerā mūsārē garibokerepuru, ĩgūsārē marī merā ĩāka! ³ Ōāgū deyomarīgū iritamurī, ĩgū mūsārē siuñajārī pīri merā suro merā ōārō āārīrikuka! Mūsā irasū āārīrīrē piriro marīrō āārīnkōāka! ⁴ Marī Jesucristoyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā. Ōāgū deyomarīgū suguta āārīgū, ĩgū sugu masakū merā āārīrōsū marī āārīpererā merā āārīmī. Marīpu marī āārīpererārē ūmugasigū perebiri okari sīburo, siiudi āārīmī. ⁵ Marī Opū Jesucristo marī būremugū suguta āārīmī. Marīrē deko merā wāiyeride su wāita āārā marī ĩgūyarā āārīrīrē ĩmuburi. ⁶ Marīpu suguta marīrē iridi āārīmī. ĩgūta marī āārīpererā Opū āārīmī. Marī āārīpererā merā āārīmī. Irasirīgū ĩgū gāamederosūta marī āārīpererā merā āārīpererire ōārō yāmi.

⁷ Marī su bumarā āārīkerepuru, Cristo marī ĩgūyarārē masakakure Marīpūyare irimasīburi dukawa pīdi āārīmī. Irasirīgū ĩgū dukawa pīderosūta keoro marī gāme iritamumakū yāmi. ⁸ Cristo ĩgū i nikūgue aariburo dupuyuroguere āsū gojasūdero āārībū Marīpūya werenīrī gojadea pūgue: ĩgūrē ĩaturirārē tarinugādero puru, ūmugasigū murīākōāgukumi. Irasirīgū masakare i nikūgue āārīrārē ōārīrē sīgukumi, ārī gojasūdero āārībū.✠

⁹ ĩgū ūmugasigū murīarire ārī gojadea, āsū ārīduaro yāa. Jesucristo ūmugasigū murīaburi dupuyuro i nikūgue dijari, ōōgue āārīdi āārīmī. ¹⁰ ĩgūta i nikūgue āārīdi, ūmugasigū Marīpu āārīrōgue marīākōādi āārīmī. Irasirīgū āārīpererogue āārīgū, āārīpererārē doregu āārīmī. ¹¹ Irasirīgū marī ĩgūyarārē masakakure Marīpūyare irimasīburi pīdi āārīmī ōārō gāme iritamuburo, ārīgū. Surāyerire beyepīdi āārīmī ĩgūyare buedoregu. Gajerārē Marīpu were-doredeare wererimasā āārīmurārē, ĩgū masakare tauri kerere weregorenarīmasā āārīmurārē, ĩgūyarārē korerimasā āārīmurārē, ĩgūyarārē buerimasā āārīmurārē beyepīdi āārīmī. ¹² Irasū beyepīdi āārīmī marī ĩgūyarā gāme iritamuburo, ārīgū. Irasirirā marī ĩgūyarā su bumarā, ĩgūya dupu irirosū ōārō turarā masārōsū ĩgūrē būremuturawāgānemorākoa.

¹³ Irasirirā marī āārīpererā surosū Cristore būremurā, masā odorā irirosū āārīpereri ĩgū, Marīpu magū āārīrīrē nemorō ōārō masārākoa. Irasirirā marīde Cristo irirosū āārīrikurākoa. ¹⁴ Majīrāgā irirosū āārīrā meta, pēmasārākoa. Irasirirā marīrē ārīgatomerērā buemakū pērā, diayema āārīrīrē būremurīrē pirimerā: “ĩgūsā maama bueri, diaye āārā”, ārī būremubirīkoa. ¹⁵ Marī gāme marī merā diayema āārīrīrē werero gāamea. Irasirirā majīrāgā masā pēmasārōsūta marīde marī Opū Cristo marī dipuru āārīgū merā Marīpūyare ōārō pēmasārākoa. ¹⁶ Marī ĩgūyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā.

Sugũ masakũ turagũ masã, ããrĩpereri ĩgũya dupũma merã òãrõ irimasĩmi. I irirosũ, Cristo marĩ masakakũre: “Ãsũ iriburo”, ãrĩ dukawa pídeare irirã, marĩ ããrĩpererã òãrõ gãme iritamumasĩa. Irasirirã gãme maĩrã, gãme iritamurã, nemorõ turaro merã Cristoyare òãrõ iriwãgãnemorãkoa.

Marĩpu Cristoyarãrẽ maama ããrĩrikũre opamakã iridi ããrĩmi, ãrĩ gojadea

17 Irasirigũ yũ marĩ Opũ Cristo dorero merã musãrẽ ãsũ ãrĩ werea. Marĩpure masĩmerã gapũ noó gããmerõ gũñamoãmakõãma. ĩgũsã irirosũ neõ irinemobirikõãka! 18 ĩgũsã Marĩpũyare péduabema. Irasirirã irire neõ pémasĩbirigorakõãma. ĩgũsãya gũñarĩguere burõ naĩtĩarĩ oparã irirosũ ããrĩma. Irasirirã Marĩpu merã òãrõ ããrĩburire ĩgũ sĩrĩrẽ neõ opabema. 19 Ñerĩrẽ irirã, neõ guyasĩrĩbirigorakõãma. ããrĩpereri ñerĩ ñaribejarire neõ piridũaro marĩrõ ñerĩ direta iririkũrã yãma. 20 Cristoya bueri gapũ, musãrẽ ĩgũsã irirosũ ñerõ iririre iridoreri máa. 21 Musã ĩgũya diayema buerire pérã: “Jesús diayeta ãsũ ããrĩmi, diayema ããrĩrĩrẽ buemi”, ãrĩ masĩkuyo. 22 Iripoeguere musã ñerĩ ñaribejari iririre: “Õãgorãa”, ãrĩ gũñarã, musã basita ãrĩgatonerã ããrĩbũ. Iri ñerĩrẽ irirã, musã basita poyanorẽnerã ããrĩbũ. Irasirirã musã iripoegue ããrĩunaderosũta ããrĩnemobirikõãka! 23 Musã ñerĩ direta gũñanadeare pirikõãka! Õãrĩ gũñarĩ gapũre gorawayuro gããmea musãrẽ. 24 Marĩpu ĩgũ gããmederõsũta marĩrẽ maama ããrĩrikũre opamakũ iridi ããrĩmi ĩgũ irirosũ diayema irirã, ĩgũ ĩũrõ òãrã ããrĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã, surĩro boari dariñe béo, maama surĩro òãrĩñe gorawayu sãñarã irirosũ, iripoegue ñerĩ iriunadeare piri, maama iririkũre gorawayu irika!

25 Marĩ Cristoyarã ĩgũ dupũ irirosũ ããrĩrã, su bumarã ããrã. Irasirirã marĩ basi neõ gãme ãrĩgatonemobirikõãrã! Marĩ merãmarãrẽ ãrĩgatoro marĩrõ diaye wererã!

26 Gajerã merã guarã, ĩgũsãrẽ ñerõ iribirikõãka! Irinũ merãta ĩgũsã merã guarire pirikõãka! 27 Wãtĩ musãrẽ gajerã merã guamakũ iririre kãmutaka! 28 Yajarikũgũ ããrĩdi neõ dupaturi yajabirikõãburo. Õãrĩ moãrĩ gapũre moãburo, ĩgũ moã wajatari merã gajerã boporãrẽ iritamubu.

29 Neõ ñerõ werenĩrĩrẽ werenibirikõãka! Õãrĩ gapũ direta werenĩka! Musã werenĩrĩ merã gajerãrẽ iritamuka! Irasirirã musã òãrĩ werenĩrĩrẽ pérã, ĩgũsãde òãrõ ããrĩrikũrãkuma. 30 Marĩ ñerĩrẽ irirã, ñerõ werenĩrã, Õãgũ deyomarĩgũrẽ bujaweremakũ irirãkoa. Irire iribirikõãka! Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ: “Marĩpũyarã ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Irasirirã marĩ masĩa. Marĩpu, Jesucristo merã marĩrẽ taurinũ ejamakũgue òãrõ taugorakõãgũkumi.

31 Irasirirã musã gajerã merã suyubirire, ĩgũsã merã guataririre, ñerõ gainĩrĩ merã gãme turirire, ñerõ ãrĩ buridarire pirikõãka! Irasirirã ããrĩpereri ñerõ iririre pirika! 32 ãsũ gapũ irika! Bopoñari merã gãme òãrõ iritamuka! Marĩpu marĩrẽ Cristo merã marĩ ñerĩ irideare kãtiderosũta musãde gajerã musãrẽ ñerõ irideare kãtika!

5

Marĩpu pũrã ããrĩrã ãsũ ããrĩrikũro gããmea, ãrĩ gojadea

1 Musã Marĩpu pũrã, ĩgũ maĩrã ããrã. Irasirirã ĩgũ irirosũ ããrĩrikũro gããmea. 2 Cristo marĩrẽ maĩrõsũta musãde gajerãrẽ maĩka! ĩgũ marĩrẽ maĩgũ ĩgũ basita ĩgũrẽ wejẽduarãguere wiadi ããrĩmi marĩrẽ boabosabu. ĩgũ boabosagũ, judío

masaka oveja majīgūrē wējē, Marīpu iūrōrē soepeosūdi irirosū āārīdi āārīmī. Irasirigu ĩgū irasiriri merā Marīpure usuyamakū iridi āārīmī.

3 Irasirirā Marīpuyarā āārīrā, musā marāposā nome āārīmerārē, marāpusāmarā āārīmerārē neō ñerō gāmebiragorenabirikōāka! Āārīpereri gūyasīūrī ñerō iririre neō iribirikōāka! Gajerāyare ʘaribejabirikōāka! Neō mērōgā ñerō iririre iribirikōāka! 4 Gūyasīūrō werenīrīrē werenībirikōāka! Pemasīmerā irirosū werenīmoāmabirikōāka! Ñērīrē ārī ʘaridabirikōāka! Āsūpero gapu werenīka! Marīpure: “Ōārō yāa mu guare”, ārī, usuyari sīka! 5 Ire ōārō masīka musā! Gajigu marāpo merā ñerō iririkurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, gūyasīūrō ñērīrē iririkurā, Marīpuyarā āārībema. Gajerāyare ʘaribejarikurāde Marīpuyarā āārībema. ĩgūsā gajino gapure Marīpure gāāmerō nemorō gāāmerā, keori weadeare ʘuremurā irirosū yāma. Marīpu gapure ʘuremubema. Irasirirā Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē neō waabirikuma. Iroge Cristo merā neō āārībirikuma. 6 Gajerā musārē ĩgūsā ñerō irideare: “Āsū irimakū ōāgorāa”, ārīgatorire pēbirikōāka! Marīpu, ĩgūsā irasū ñerō iri, ĩgū dorerire tarinugārī waja ĩgūsārē perebiri peamegu wajamoāgukumi. 7 ĩgūsā ñērī irirā merā neō ñērīrē iriwekabejabirikōāka!

8 Marī Opuyarā musā āārīburo dupuyuro ñērīrē irirā, ĩgūrē masīmerā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīnerā āārībū. Dapora gapure ĩgūrē masīrā ĩgūyarā āārīsīā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā ĩgū iūrō ōārīrē iririkuka! 9 Boyorogue āārīrāno, ōārīrē, Marīpu dorerire, diayemarē irirākuma. 10 Irasirirā marī Opuyare ōārō bueka, ĩgūrē usuyamakū iririre irimurā! 11 Ñērī iririkurā, naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. ĩgūsā irirosū neō iribirikōāka! Āsū gapu irika! ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārī wereka, ĩgūsārē irire masidorerā! Musā wererire pērā, boyorogue āārīrā irirosū ñerō irideare piri, ōārī gapure irirā dujarākuma. 12 Masaka iāberogue ĩgūsā ñerō iriboedeare marī werenīmakū gūyasīūgorāa. 13 Boyorore āārīpereri iāmasīsūa. Marī ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārīmakū, ĩgūsā ñerō iririkurire masīrākuma. 14 Irasirirā gajerā sugū ñerō iririkugunorē āsū ārī werema:

Mu pēmasībi, kārīgū irirosū āārā. Yobe, pēmasīka! Cristo merā ōārō āārībi, boanerā merā āārīgū irirosū āārā.

Irasirigu wāgānugā, ĩgū merā ōārō āārīka! Mu irasirimakū, Cristo mūrē boyorogue āārīmakū irirosū ĩgūyare masīmakū irigukumi.

15 Irasirirā ōārō pēmasīka, ōārīrē irimurā! Marīpuyare masīmerā irirosū iribirikōāka! ĩgūya gapure ōārō masīka! 16 Dapora marā masaka ñērī iririkuma. Irasirirā musā okarinūrīrē Marīpu gāāmerī direta irika, gajerāde ĩgūyare masīburo, ārīrā! 17 Pemasīmerā irirosū iririkubirikōāka! Marīpu gāāmerīrē ōārō pēmasīduaka, irire irimurā! 18 Irasirirā mejābirikōāka! Mejārā ĩgūsā basita poyanorēma. Mejārōnorē irirā, Ōāgū deyomarīgūrē opatarirā āārīka! 19 Musā ĩgūrē opatarirā, Marīpuya bayari merā musā basi gāme werenīrākoa. Salmos gojadea pūgue bayarire, gaji marī Opure ʘuremu bayaridere ĩgūrē bayapeorākoa. Musāya yujupūrārīgue ōārō usuyari merā bayapeorākoa ĩgūrē: “Ōātaria mu”, ārī ʘuremurā. 20 Marīpu āārīpererire marīrē ōārō yāmi. Irasirirā marī Opu Jesucristoyarā āārīsīā, ĩgū wāi merā Marīpure: “Mu iridee ōātaria”, ārīnkōāka!

Su wii marā Cristoyarā āsū āārīrō gāāmea, ārī gojadea

²¹ Musā āārīpererā Cristore goepeyari merā būremurā āārīsīā, ōārō gāme pé būremuka!

²² Musā marāposā nomerē āsū ārī weregura. Cristo marī Opure marī pé būremurōsūta musā marāpusāmarārē ōārō pé būremuka! ²³ Cristo marīrē ĩgūyarārē oparosūta, marāpusāmarā musārē ĩgūsā marāposā nomerē opama. Cristo marīrē ĩgūrē būremurī bumarārē taudi āārīmī. Irasirigu ĩgū marī Opū āārīmī. Marīrē doregū, marī dipuru āārīmī. Marī, ĩgūya dupū irirosū āārā. ²⁴ Irasirirā marī Cristore būremurī bumarā ĩgūrē pé būremurōsūta musā marāpukurā nome musā marāpusāmarārē ōārō pé būremuka!

²⁵ Musā marāpusāmarādere weregura. Cristo marīrē ĩgūyarārē maīgū, marīya āārīburire boabosadi āārīmī. Irasirirā marīrē ĩgū maīrōsūta musāde musā marāposā nomerē maīka! ²⁶ Cristo marīrē boabosadi āārīmī ĩgūyarā āārīmākū irigu. Irasirigu, marī ĩgū werenīrē būremumakū, deko merā gurarire koebéoro irirosū marīrē ñerī opamerā āārīmākū iridi āārīmī. ²⁷ ĩgū irire irasirimakū, marī ĩgū ĩūrōrē neō mērogā ñerī opamerā, gurari marīrā ōārō deyorā irirosū āārīrākoa. ĩgūyarā ōārā dita āārīrākoa. Irasirigu: “Yaarā āārīma”, ārī, usūyari merā marīrē opagukumi.

²⁸ Musā marāpokurā musā marāposā nomerē maīrō gāāmea. Sugū ĩgū marāpore maīgū, ĩgū baside maīmi. Irasirigu Cristo marīrē ĩgūya dupū irirosū āārīrārē maīrī merā korerosūta musā marāposā nomerē maīrī merā ōārō koreka! ²⁹⁻³⁰ Neō marīya dupure ñerō waamakū gāāmebea. Marī basi marīya dupure korea. Marī Cristoyarā āārīrā ĩgūya dupū irirosū āārā. Irasirigu Cristo marīrē ōārō koremi. ³¹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Sugū ūmūu nomeōrē marāpokuga, ĩgū pagusāmarārē wirigukumi ĩgū marāpo merā āārību. ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīpū ĩūrōrē su duputa āārīrākuma”, ārī gojasūdero āārībū. ³² Iri gojadeare ōārō pēmasīduamakū, diasagorāa marīrē. Irasū āārīkererū, yū irire: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī werea. Cristoyarā Marīpū ĩūrōrē su duputa āārīma. ³³ Gaji i marē musārē ārī werenemogura doja. Musā basi korerosūta musā marāposā nomedere maīrī merā koreka! Musā nomede musā marāpusāmarārē ōārō goepeyaro merā pé būremuka!

6

¹ Musā majīrārē āsū weregura. Musā marī Opure būremurā musā pagusāmarārē ōārō yujuka! Irasiriri, ōārī āārā. ²⁻³ Iripoegue Marīpū ĩgū pe mojōma dorerire pīgu, su dorerire āsū ārī pidi āārīmī: “Musā pagusāmarārē ōārō būremuka!” ārī pidi āārīmī. I dorerireta pīgu, gajidere pidi āārīmī. “ĩgūsārē irasū būremurā, i nikūguere yoaripoe usūyari merā āārīrākoa”, ārīdi āārīmī.

⁴ Musā pagusāmarādere āsū ārī weregura. Musā pūrārē būro turiri merā ĩgūsārē guamakū iribirikōāka! Āsū gapū irika! ĩgūsārē marī Opūyare bueka, ĩgūrē būremuburo, ārīrā! ĩgūsā, ĩgū dorerire iribirimakū ĩārā, ĩgūsārē: “Āsū gapū irika!” ārī bueka! Irasirirā ĩgūsārē ōārā masāmakū irirākoa.

⁵ Moāboerimasādere āsū ārī weregura. Musā i nikūgue āārīrārē musā oparārē ōārō yujuka! Ōārō būremurī, goepeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa. ⁶ Musā oparā ĩūrō moārōsūta, ĩgūsā ĩāberoguedere moāka! ĩgūsā ĩūrō direta ōārō moārā, ĩgūsā musārē: “Ōārō moāma”, ārī gūñamakū iriduarā dita āārībokoa. Irasirirā ĩgūsā ĩāberoguedere ōārō moāka! Cristore moāboerā irirosūta Marīpū gāāmerōsū ōārō merā moāka!

⁷ Musā masakare moāboerā āārīkererā: “Cristore moāboerā irirosū āārā”, ārī gūñaka! Irasirirā usuyari merā moāboeka musā oparārē! ⁸ Irire masīsiaa musā. Marī Op_u Cristo marirē oārō moārākure oārī wajatamakū irigukumi. Irasirigū moāboerimasā āārīrārē, āārīmerādere marī oārō moāderopāta marirē oārī wajatamakū irigukumi.

⁹ Oparādere āsū ārī weregura. Musārē moāboerārē oārō irika! Īgūsārē wajamoāduari merā dorebirikōāka! Ire oārō pēmasika! Marī Op_u Cristo ūmugasigue āārīgū, musā Op_u āārīmi. Īgūta musārē moāboerā Op_u āārīmi. Marī āārīpererā Īgūrē moāboerā āārā. Irasirigū oparā āārīrārē, āārīmerādere srosūta ĩami marī āārīpererārē.

Cristoyarā wātīrē tarinūgārīmarē gojadea

¹⁰ Musārē āsū ārī weretūnugura. Musā, marī Op_uyarā āārīsīā, Īgū merā oārō āārā. Irasirirā Īgūya turari merā Īgūrē gūñaturaka! ¹¹ Wātī ārīgatori merā musārē ñerō iridoremakū, Marīp_u iritamurī merā Īgū ñerī ārīmesārīrē kāmataka! Sugū surara kāmutari kōme surīro sāñadi irirosū āārīka! ¹² Marirē Marīp_u dorerire tarinūgāmākū iriduarā, masakagora meta āārīma. Wārā ñerā: ūmarō marā, oparā, turarā, i ūmuma ñerīrē iridorerā āārīma. Deyomarīrā, masakare gūñarīgū ñerō iridorerā āārīma. ¹³ Irasirirā musā, surara Īgūya kōme surīro sāñadero p_uu, Īgū merā gāmekēāduarārē kāmuta tarinūgāmasīgū irirosū āārīka! Irasirirā, Marīp_u iritamurī merā wātīrē kāmuta tarinūgārākoa. Īgūrē tarinūgārā, gūñaturarā dujarākoa.

¹⁴ Āsū irika, wātīrē tarinūgāmurā! Marīp_uya werenīrī diayema āārīrīrē oārō pēduripīka! Irasirirā musā surara Īgūya surīrore yujawēñarīda merā oārō yujawēñadi irirosū āārīrākoa. Marīp_u iritamurī merā diayema irika! Irasirirā musā surara Īgūya koretibi kāmutari kōme surīro sāñadi irirosū āārīrākoa. ¹⁵ Marīp_u masakare siuñajārī sīburi kerere weregorenarā waamurā oārō āmuyuka! Irasirirā musā surara sapatu sāñadero p_uu, Īgū waaburire oārō āmu ododi irirosū āārīrākoa. ¹⁶ I āārīpererire iri odo, gajidere irika, wātīrē tarinūgāmurā! Musā Cristore b_uremurīrē neō piribirikōāka! Irasirirā musā surara Īgū kāmutari kōmeti opagū, iriti merā gārāyuku peame opari yukure kāmutagū irirosū āārīrākoa. Irasirigū wātī musārē bokatūbirikumī musā Cristore b_uremumakū ĩāgū. ¹⁷ “Cristo marirē taugukumi”, ārī gūñanīkōāka! Irasirirā musā surara Īgūya dipurugue kōme pero peyarosū āārīrākoa. Gajidere irika! Marīp_u werenīrīrē Ōāgū deyomarīgū musārē masīrī sīrī merā wereka! Irasirirā musā surara Īgūya sareri majī opagū irirosū āārīrākoa. Iri merā wātīrē tarinūgārākoa.

¹⁸ Irasirirā ūmarīkū Ōāgū deyomarīgū gāāmerōsūta Marīp_ure sērēnīkōāka! Ōārō gūñaka! Īgūrē sērērīrē neō piribirikōāka! Āārīpererā Īgūyarāya āārīburidere sērēbosanīkōāka! ¹⁹ Yūdere Marīp_ure āsū ārī sērēbosaka! “Īgū were-makū iritamuka, Īgū mayare gūiro marīrō oārō wereburo, ārīgū”, ārī sērēka! Irasirigū Marīp_u masakare Cristo merā tauburire y_u oārō weregukoa ĩgūsā iripoeque masībirideare masīburo, ārīgū. ²⁰ Marīp_u y_u iriumi Cristoya kerere weredoregū. Y_u irire weredeja waja peresugue āārā. Irasirirā Marīp_ure: “Iroque āārīgū, gūiro marīrō mayare wereburo”, ārī sērēka!

Pablo, Efeso marārē ōādooretūnudea

²¹ Tīquico, marīyagū marī maīgū, y_u merā āārīmi. Īgū marī Op_uyare oārō iri-tamunikōāmi. Musā p_urogue eja_u, y_u iririre musārē weregukumi. Irasirirā musā y_ure: “Irasūta iriñumi”, ārīrākoa. ²² Irasirirā gua āārīrikurire musārē

weredorerã ãgãrẽ iriua. Ñgũ irire weregu, mũsãrẽ usũyari merã ããrĩmakũ irigũkumi.

²³ Marĩpũ ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo ããrĩpererãrẽ mũsãrẽ siuñajãmakũ iriburo. Mũsãrẽ Cristore bũremurĩ merã õãrõ gãme maĩmakũ iriburo.

²⁴ Marĩpũ ããrĩpererã marĩ Opũ Jesucristore maĩnĩrãrẽ õãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILIPENSES

Pablo peresugue āārīgā Filipos marārē ōāđoredea

¹ Үм Pablo, Timoteo merā Jesucristore moāboerā āārā. Irasirirā āārīpererārē mūsārē Filipos marārē Jesucristore b̄remurārē ōāđoredea. Mūsā oparādere, ĩgūsārē iritamurādere ōāđoredea. ² Marīp̄m āārīnīgā, marī Op̄m Jesucristo mūsārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Marīp̄mre Jesúre b̄remurāya āārīburire s̄ērēbosadea

³ Үм mūsārē gūñariku, Marīp̄mre ym Op̄mre us̄yari sia. ⁴ Irasū āārīmakū, ym mūsāya āārīburire s̄ērēbosariku, Marīp̄mre us̄yari merā s̄ērēa. ⁵ Mūsā neōgoragueta ym Jesúya kerere weremakū pé b̄remunūgāđero p̄m̄m, yure iritamunūgāb̄m. Dapaguedere irasūta ōārō iritamunikōāa. ⁶ Irasiriḡm ire ōārō masīa. Marīp̄m mūsārē ōārīrē irid̄umakū irinūgādi irasiriḡm yāmi. Mūsārē ĩgū irinūgāđerosūta Jesucristo i ūmūgue dupaturi aarimakūgue iriyuwarikūgukumi. ⁷ Үм mūsārē āārīpererārē ōārō gūñarī merā gūñamakū ōāđorāa. Mūsārē b̄uro maīa. Marīp̄m yure iritamurōsū mūsādere iritamumi. Irasirirā, ym oparārē Jesús masakare tauri kerere: “Diayeta āārā”, ārī weremakū, mūsā yure iritamub̄m. Peresu ym āārīmakūdere iritamub̄m. Irasirirā marī suro merā Marīp̄m iritamurīrē opāa. ⁸ Marīp̄m ire masīmi. Jesucristo mūsārē gūña maīrōsū yude mūsārē gūña maīa. ⁹ Marīp̄mre mūsāya āārīburire āsū ārī s̄ērēbosāa. “Үмр̄м, ĩgūsā m̄yare ōārō masīrī merā ōārō pékūñn̄peoburo, gajerārē maīđero nemorō maīnemoburo”, ārī s̄ērēbosāa. ¹⁰ Irire irasirirā: “Marīp̄m gāāmerīrē irirā, gajino nemorō iririre irirā yāa”, ārī, ōārīrē beyemasīrākoa. Mūsā irire beyemasīrā, Cristo i ūmūgue dupaturi aarimakū, ōārīrē irinīnerā, waja opamerā āārīrākoa. ¹¹ Jesucristo mūsārē Marīp̄m gāāmerī direta irimakū irigukumi. Irasirirā ōārīrē irinīnerā āārīrākoa. Gajerā ĩgūrē: “Marīp̄m ōatariḡm, turatariḡm āārīmi”, ārī, b̄remumakū irirākoa.

Pablo ĩgū Cristoyaḡm āārīrīrē gojadea

¹² Yaarā, ire mūsā masīmakū gāāmea. Daporare ym peresugue āārīkerep̄m̄m, Jesucristo masakare tauri kere gap̄m p̄nemosūa. ¹³ Irasirirā āārīpererā surara romano marā op̄m̄ya wii korerā ym Cristoyaḡm āārīrī waja peresugue dobobiarire masīperekōāma. Āārīpererā gajerāde irire masīma. ¹⁴ Үм peresugue āārīkereḡm marī Op̄m Jesúre gūñaturari merā b̄remumakū ĩārā, wārā marīyarāde gūñaturari merā ĩgūrē b̄remunemoma. Irasū b̄remurā, gūiro marīrō Marīp̄m̄ya kerere gajerārē werema.

¹⁵ Surāyeri Cristoyare buerā āārīkererā, yure ĩaturima. Masakare ym buerire t̄yabirimakū irid̄uma. Gajerā gap̄m ōārō gūñarī merā Cristoyare buema. ¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye āārā”, ārī wereburire Marīp̄m yure p̄ideare ōārō masīma. Irasirirā yure maīrā Cristoyare buema. Gajerā gap̄m yure ĩaturirā, masakare ĩgūsā gap̄mre t̄yamakū gāāmerā ĩgūsāde Cristoyare buema. Үм peresugue āārīmakū, ĩgūsā yure bujaweremakū irid̄uarā, irasū yāma. ¹⁸ ĩgūsā yure maībirikerer̄m̄m ōārōkoa. Ōārō gūñarī marīrō Cristoyare buekerer̄m̄m ōāđorāa. Gajerā ōārō gūñarī merā ĩgūyare buemakūdere ōāđorāa. Āārīpererā ĩgūsā Cristoyareta buerā yāma. Irasiriḡm us̄yāa. Irasū us̄yanīkōāgukoa.

19 Ire masía. Marĩpure yaa ããrĩburire musã sērēbosadea merã, Jesucristo yure Õãgũ deyomarĩgũ sĩdi iritamurĩ merã Marĩpu yure òãrõ tarimakũ irigũkumi. 20 Marĩpu iritamurĩ merã ãsũta irinĩkõãduãa dapa. Yu irideare gũyasĩrĩrõ marĩrõ gũñaduãa. Irasirigũ doyarõ marĩrõ yu iriderosũta dapaguedere masaka Cristore: “Õãtarigũ, turatarigũ ããrĩmi”, ãrĩ bũremumakũ irinĩkõãduãa. Boagu, o okagugora yu boari merã, o yu okari merã irasũta iriduakoa. 21 Yu okarõ bokatĩurõ Cristoyare irinĩkõãgũkõ dapa. Boagu, Cristo puro ĩgũ merã ããrĩmakũ õãtarirokoa. Yu okagu ããrĩderõ nemorõ ããrĩgũkõ. 22 Okagu, marĩ Opũ Cristoyamarẽ irinemomasía. Irasirigũ: “Boamakũ, o okamakũ õãgorarokoa”, ãrĩmasĩbirikoa. 23 “Yu boaduakoa, o okaduakoa”, ãrĩ beyemakũ diasagorãa yure. Irasũ ããrĩkerepũũ, boaduakoa Cristo puro ĩgũ merã ããrĩbu. Irasirigũ: “Yu boamakũ õãtarirokoa”, ãrĩ gũñãa. 24 Irasũ ããrĩkerepũũ: “Okagu gapũ musãrẽ nemorõ iritamugũkõ, irasiriro gããmea”, ãrĩ gũñãa. 25 Irire masĩgũ, musã merã yu ããrĩburidere masía. Musã merã ããrĩgũ, musãrẽ iritamugũkõ Cristoyare bũremunemburo, ãrĩgũ. Irasirirã bũremurĩ merã nemorõ usũyarãkoa. 26 Yu, musã pũrogue musã merã dupaturi ããrĩmakũ, usũyarãkoa. Irasirirã, Jesucristo yure iritamurĩrẽ masĩrã, ĩgũrẽ: “Turataria mu”, ãrĩ, usũyari sirãkoa.

27 I direta irika! Cristoya bueri ãrĩrõsũta ããrĩrikũka! Gũñaturã ããrĩka! Irasirirã gãme dukawariro marĩrõ ĩgũ masakare tauri kerere suro gũñarĩ merã bueka, gajerã ĩgũrẽ bũremuburo, ãrĩrã! Yu musã puro ĩãgũ waabirimakũ, o yu ĩãgũ waamakũdere musã irasirimakũ gããmea. Musã suro gũñarĩ merã òãrõ ããrĩrikũmakũ pẽduãa. 28 Musãrẽ ĩaturirãrẽ neõ gũbirikõãka! Musã gũbirimakũ ĩãrã, musã Marĩpũyarã ããrĩrĩrẽ masĩrãkuma. Irasirirã, Marĩpu ĩgũsãrẽ peamegue beoburire, ĩgũ musãrẽ tauburidere masĩrãkuma. Marĩpu masakare ãsũta irire masĩmakũ yãmi. 29 Marĩputa musãrẽ Cristore bũremudoregũ pĩdi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmakũ: “Cristoyare musã wereri waja ñerõ tarirãkoa”, ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ. 30 Irasirirã marĩ Cristoyarã ããrĩrĩ waja gajerã marĩrẽ ñerõ yãma. Musã merã yu ããrĩmakũ, yure ĩgũsã ñerõ irasirimakũ ĩãbu. Daporadere ĩgũsã yure irasiririre pẽkoa musã.

2

Cristo i ãmũgue marĩ irirosũ dupũkũgu ããrĩpererã Opũ ããrĩrĩmarẽ gojadea

1 Cristo musãrẽ ĩgũyarãrẽ gũñaturamakũ yãmi. ĩgũ musãrẽ maĩgũ òãrõ yũjũpũrãkuri merã usũyamakũ yãmi. Õãgũ deyomarĩgũ musã merã ããrĩmi. Marĩpu ĩgũ musãrẽ maĩrĩrẽ, ĩgũ musãrẽ bõpõñarĩ merã ĩãrĩrẽ masĩmakũ yãmi. 2 Irasirirã yure usũyari opatarimakũ irika! Sũrosũ gũñarĩ merã òãrõ ããrĩrikũka! Sũrosũ gãme maĩka! Sũrosũ òãrõ yũjũpũrãkuri merã òãrõ ããrĩka! 3 Musãyama direta gũñarikuri marĩrõ: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarĩ marĩrõ masakare òãrõ irika! Gajerã gapũre: “ĩgũsã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñaka! Bũremurĩ merã ĩgũsãrẽ: “Gua nemorõ òãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñaka! 4 Musãya ããrĩburi direta gũñabirikõãka! Gajerãya ããrĩburidere gũñaka! Gãme iritamuka!

5 Jesucristo ĩgũyamarẽ gũñaderosũta musãde musãyamarẽ gũñaka! 6 ĩgũ Marĩpu ããrĩrikũrĩre opakeregũ, i ãmũgue aarĩgũ, Marĩpure: “Yu ãmũgasigue ããrĩrikũrĩre piribirikoa”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. 7 Irasirigũ ĩgũ Opũ ããrĩrĩrẽ piri, i ãmũgue aarĩgũ marĩ irirosũ dupũkũgu deyoa, moãrĩmasũ irirosũ ããrĩdi ããrĩmĩ.

8 Irasirigũ marĩ irirosũ dupũkũgu ubu ããrĩgũ irirosũ waadi ããrĩmĩ. ĩgũ Pagu ĩgũrẽ masakare boabosabu iriudeare masĩgũ, ĩgũ Pagure yũjũgu tarinũgãbiridi

āārīmī. Curusague guyasīūrō boakeregu, ĩgū Pagure tarinugābiridi āārīmī.
 9 ĩgū irasirimakū, Marīpu ĩgūrē: “Āārīpererā Opu āārībure sóobu, ĩgū wāi yu ĩgūrē sídea wāi, āārīpererā gajerā wāi nemorō āārā”, āri pídi āārīmī.
 10 Irasirirā āārīpererā umugasi marā, i nikū marā, boanerā āārīrōgue āārīrāde Jesús wāūrē perā, ñadukapuri merā ejamejā, ĩgūrē buremurākuma. 11 ĩgūsā āārīpererā: “Jesucristo marī Opu āārīmī”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpure buremurākuma.

Jesucristore buremurā ĩgūyare iroso gāāmea, āri gojadea

12 Irasirirā yu maīrā, musā merā yu āārīmakū, musā Marīpu dorerire iriderosūta daporadere yu yoarogue āārīmakūdere irire oārō irika! Marīpu musārē peamegue waabonerārē taudi āārīmī. Irasirirā, ĩgū tausūnerā āārīsīā: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūnarō marīrō gopepyari merā ĩgūyare irinikōāka!
 13 Āsū āārā. Marīpu musārē ĩgū gāāmerīrē iriduamakū yāmi. Irasū āārīmakū, musārē iritamunikōāmi, ĩgū gāāmerōsūta iriburo, ārīgū. Irasirirā, ĩgū: “Āsū irika!” ārīderosūta irimasīa.

14 Āārīpererire gajerārē guaseoro marīrō usuyari merā irika! 15 Musā Marīpu pūrā irasirirā, waja opamerā, ñerīrē irimerā āārīrākōa. I umu marā ñerā, Marīpuya diayemarē irimerā watopegue musā āārā. ĩgūsā ñerā i umu marā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. ĩgūsā watopegue musā Marīpuyare irirā, neñukā naītīārōgue boyorosū irirā yāa. ĩgūsārē musā Marīpuyarā āārīrīrē masīmakū yāa. 16 Irasirirā Cristore buremurā Marīpu merā perebiri okari opaburire ĩgūsārē wererā yāa. Yu, musā irire weremakū ĩāgū: “Musārē buegu, ubogorata buebirikuyo”, āri masīgukōa. Cristo i umugue dupaturi aarimakū, musā merā usuyagukōa. 17 Yu musārē Cristoyare bueri waja yare ĩgūsā wējēduakerepuru, usuyāa. Cristore musā buremuturamakū, ĩgūyare irimakū ĩāgū, Marīpu, musā ĩgūrē gajinorē sīrī merā usuyarosū musā merā usuyami. Irasirigu yude musā merā usuyāa. 18 Musāde yare usuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredeā

19 Marī Opu Jesús gāāmemakū, mata Timoteore musā pūroque iriugura musā āārīrikurire masību. Musā oārō āārīrī kerere pégugeta usuyagukōa.
 20 Timoteo yu irirosūta musā oārō āārīburire būro gūñami. Gajigu ĩgū irirosū musā oārō āārīburire gūñagū mámi. 21 Gajerā gapu ĩgūsā āārīburi direta gūñarikuma. Jesucristo gāāmerī gapure gūñabema. 22 Musā, Timoteo oārō irinirīrē masīa. Sugū, pagu merā moāgū irirosū ĩgū yu merā Jesucristoya kerere weretamumi. 23 Irasirigu: “Yure waaburire oārō masīadero puru, ĩgūrē musā pūroque iriugura”, āri gūñāa. 24 ĩgūrē iriduakeregu: “Marī Opu Jesús yudere iriugukumi, irasirigu mata musā pūroque waagukōa”, āri gūñāa.

25 Idere āri gūñāa: “Epafroditodere musā pūroque iriugura”, āri gūñāa. Musā ĩgūrē yure iritamudorerā, yu pūroque iriunerā āārībū. ĩgū, yaagu yu merā moāgū, Marīpuyare yure weretamugū āārīmī. 26 ĩgū musārē āārīpererārē būro ĩādumami. ĩgū pūrīrikudeare musā masīmakū pégu: “ĩgūsā yure gūña, būjawerekuma”, āri gūñarikumi. 27 Diayeta āārā. ĩgū būro pūrīrikumi. Mérōgā boaboyatarimi. ĩgū irasū pūrīrikukerepuru, Marīpu ĩgūrē bopoña, tarimakū irimi. Yudere: “ĩgū boamakū būro būjawerebokumi”, ārīgū, Marīpu bopoñarī merā ĩāmi. Irasirigu ĩgūrē tarimakū irimi. 28 Irasirigu, ĩgūrē ĩā, usuya, gūñaturaburo, ārīgū, musā pūroque dupaturi būro iriduari merā iriua. Musā usuyari kerere pégu, yude usuyagukōa. 29 ĩgū musā pūro ejamakū, ĩgūrē marī

Opu Jesúyagure òãrò usuyari merã bokatĩrĩñeãka! Gajerãrê Ìgũ irirosũ ããrĩrãrê buremurĩ merã ããka! ³⁰ Ìgũ Cristoyare iriduagu boakòãdimi. Musã yure iritamumasĩbirire iriduagu, irasũ waami. Irasirirã Ìgũrê òãrò bokatĩrĩñeãka!

3

Pablo: “Ãsũ ããrĩrikaka!” ãrĩ gojadea

¹ Yaarã, daporare musã marĩ Opuyarã ããrĩsĩã, usuyaka! Yũ iro dupuyuroge musãrê gojadeare dupaturi musãrê gojamakũ òãgorãã, ãrĩ gũñãã. Ire dupaturi gojanemogũ, musãrê iritamugũ yãã. ² Ñerò irirãrê pẽmasika! Ìgũsã ñerã keoro buemerã ããrĩma. ããrĩpererãrê Ìgũsãya dupũma gasirogãrê wiiridorema. ³ Irasũ wiiridorerã: “Iri merã Marĩpure buremusiã, peamegue waabirikoã”, ãrĩ gũñadima. Marĩ gapũ Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã diayeta Marĩpure buremua. “Marĩ Jesucristoyarã ããrĩsĩã, peamegue waabirikoã”, ãrĩ usuyãã. ⁴ Irasũ ããrĩkerepũrũ, yaamarê Ìgũsã irirosũ ãrĩduagu, Ìgũsãrê tarinugãkòãbokuyo. Gajerã ãsũta ãrĩ tarinugãkòãduama. Yũ gapũ Ìgũsã nemorò ãrĩmasiã. ⁵ ãsũ ããrã yure. Su mojóma pere gajĩ mojó ureru pẽrẽbejanurĩ waarò merã yũ deyoadero pũrũ, yãã dupũma gasirogãrê wiirinerã ããrĩmã. Yũ Israemu, Benjamĩya bumũ ããrã. Yũ pagusãmarãde hebreo masaka ããrĩnerã ããrĩmã. Irasirigũ hebreo masakuta ããrã. Moisés dorerire iripeoduagu fariseo bumũ ããrĩbũ. ⁶ Iri dorerire tarinugãrò marĩrò iriunabũ. Neò sugũ yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ãrĩmasĩbirimi. Irasirigũ Jesũre buremurã gapũre: “Moisés dorerire buremubema”, ãrĩ gũñã, Ìgũsãrê ñerò iriunabũ. ⁷ Iripoeguere: “Yũ ããrĩkurire òãgorãã”, ãrĩ gũñãunadibũ. Daporare: “Jesucristore buremusiã, ããrĩpereri yũ iripoegue iriunadeama wajamãã”, ãrĩ gũñãã.

⁸ Jesucristore yũ Opũre yũ masĩmakũ òãtaria. “Gajino ããrĩpereri gapũ wajamãã”, ãrĩ gũñãã. Irasirigũ, masaka gajino gããmebirire bẽorosũ iri ããrĩpereri yũ iriunadeare bẽobũ. Cristore òãrò masĩbu, Ìgũyagu ããrĩbu irasirĩbu.

⁹ Jesucristo yũ merã ããrĩnĩmakũ gããmea. Marĩpu Ìgũ Moisére doreri pĩdeare yũ irideã merã yure: “Waja opabi, òãgũ ããrĩmi”, ãrĩ ããbemi. Jesucristo gapũre yũ buremumakũ: “Waja opabi, òãgũ ããrĩmi”, ãrĩ ããmi. Marĩ Ìgũrê buremumakũ, Marĩpu marĩrê waja opamerã òãrã ããrĩmakũ yãmi. ¹⁰ Irasirigũ Cristore òãrò masĩduakoa. Cristo ñerò tarikeregũ, Marĩpu gããmerĩrê iridi ããrĩmi. Irasirigũ curusague boadi ããrĩmi. Ìgũ iriderosũta yude ñerò tarikeregũ, Marĩpu gããmerĩrê iriduakoa. Boagũgue irire iriduakoa. Marĩpu Ìgũ turari merã Cristo boadiguere masũdi ããrĩmi. Irasirigũ iri turari merã Marĩpu gããmerĩrê iriduakoa. ¹¹ “Marĩpu Ìgũ boanerãrê masũrĩnũ ejamakũ, Cristore masũderosũta, yũdere masũgũkumi”, ãrĩ gũñãã. Yure irasirimakũ burò gããmea.

¹² ããrĩpereri irasũ ãrĩgũ: “Cristo irirosũ Marĩpu gããmerĩrê iripeosiãã”, ãrĩgũ meta yãã. Yũ irasirĩbirĩkerepũrũ, Cristo yure Ìgũyagu ããrĩmakũ irisiadi ããrĩmi. Irasirigũ Ìgũ irirosũ ããrĩduagu turaro merã Ìgũyare yãã. ¹³ Yaarã, yũ musãrê irasũ ãrĩgũ: “Cristo irirosũ ããrĩgũ Ìgũyare iripeosiãã”, ãrĩgũ meta yãã. ãsũ gapũ ãrĩgũ yãã. Yũ iripoegue iriunadeare gũñãbea. “Yũ Opũ, ãããsũ irimakũ gããmerĩ yure?” ãrĩgũ, burò Ìgũyare iritũyãã. ¹⁴ Ũma birarimasũ ejapurorigũ wajatãduarosũ Ìgũyare burò iripeoduãã. Marĩpu Ìgũ gããmerĩ direta iriburo, ãrĩgũ, yure Jesucristoyagure ãmũgasigue Ìgũ merã ããrĩdoregũ siudi ããrĩmi. Irasirigũ irire burò iriduagu Cristoyare turaro merã yãã.

¹⁵ Āārīpererā Cristore òārō b̄remurā yu ārīrōsūta gūñarō gāāmea. Musā yu weredeare péduabirimakū, gajerosū musā gūñamakū, Marīpu musārē diaye gūñamakū iritamugukumi. ¹⁶ Irasirirā Cristoyare marī irituyaderosūta òārō gūña, irituyarā!

¹⁷ Yaarā, musā āārīpererā yu iririkurire iākūituyaka! Gajerā gua irirosū irirārē ĩgūsā iriridere iākūika! ¹⁸ Yu musārē wāri gajerā ñerō iririre weresiabu. Daporadere oreri merā ĩgūsārēta werea musārē doja. ĩgūsā ñerō iriri merā: “Cristo, marī ñerō iridea waja curusague boabosadi āārīmī”, ārī buerire b̄remumerā āārīma. ¹⁹ ĩgūsā puṛugue peamegue waadedirirākuma. Marīp̄re b̄remumerā ĩgūsā haribejari direta irirā yāma. Guyasirirō marīrō: “Marī iriri òārī āārā”, āritarinugāma. I umuma direta gūñama. ²⁰ Marī gap̄re marīya makā umugasigue āārā. Iroge merāta marīrē taugu marī Op̄ Jesucristo dupaturi aarigukumi. Irasirirā ĩgū aariburire usuyari merā yūrā yāa. ²¹ Marīrē ĩgū turari merā marīya dup̄re ubu āārīrī dup̄re ĩgūya dup̄re irirosū òārī umugasima dup̄re gorawayugukumi. Iri turari merā āārīpererārē, āārīpererire doregukumi.

4

Marī Op̄ Jesucristo merā usuyanikōāka! ārī gojadea

¹ Irasirirā yaarā yu maīrā, buro yu gūñarā, yare usuyamakū irirā, neō piriro marīrō gūñaturari merā marī Op̄re b̄remunikōāka!

² Evodiare, Síntiquere ire weregura: “Musā Jesúyarā nome āārā. Irasirirā musā gāme guaseorire piri, òārō s̄rosū gūñarī merā āārīrikuka!” ³ Yu merāmu, mudere yu merā òārō moāgārē weregura: “ĩgūsā nomerē iritamuka!” Yu, Clemente merā, gajerā yu wapikarā merā Jesús masakare tauri kerere weremakū, ĩgūsā nome guare òārō iritamuma. ĩgūsā wāirē, Marīpu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūri pūgue gojatūsūnerā āārīma.

⁴ Musā marī Op̄yarā āārīsīā, ĩgū merā usuyanikōāka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marīrō usuyanikōāka! ⁵ Musā gajerārē bopoñari merā òārō iritamurirē āārīpererā masaka iāmasiburo. Marī Op̄ Jesucristo i umague dupaturi aariburo mērō duyāa.

⁶ Musārē gajerosū waarire bujawereri merā gūñarikubirikōāka! Āsū gap̄re irika! Āārīpereri musārē waarire Marīp̄re werepeokōāka! Musā gāamerirē ĩgūrē sērēka! ĩgūrē sērērā: “Ōāa”, ārī, usuyari sika! ⁷ Musā irasirimakū, Marīpu musārē siuñajārī merā āārīrikumakū irigukumi. ĩgū irasū iriri òātaria. Marī irire neō pémasīpeobirikoa. Marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu ĩgū siuñajārī sirī merā marīrē òārō yujupūrākumakū irigukumi. Irasū āārīmakū, marī gūñarīguere òārī gūñamakū irigukumi.

Ōārī direta gūñarō gāāmea, ārī gojadea

⁸ Yaarā, musārē ire weretūnugura. Āārīpereri diayema āārīrīrē, Marīp̄yare gopeyari merā b̄remurirē, diayemarē iririre, òārīrē, Marīpu: “Ōārī āārā”, ārī iārīrē, ĩgū iūrō keoro iririre, ĩgūrē: “Mu iriri, òātariirī āārā”, ārī, usuyari sirīrē gūñaka! I āārīpererire gūñaka irire irimurā!

⁹ Yu musā merā āārīgū, musārē yu buederosūta, yu werederosūta, yu iriderosūta irinikōāka! Musā irasirimakū, Marīpu musārē siuñajārī merā āārīrikumakū irigu musā merā āārīgukumi.

Filipo marā Pablōre iritamudea

¹⁰ Músā yoadero purague dupaturi yure gũñarā, músā iritamurĩrē bũro usuyagu, marĩ Opũ Jesucristore: “Ōãa”, ārĩ, usuyari sĩa. “Músā yure kãtiakõãbu”, ārĩgũ meta yáa. Músā yure iritamuɗakererũ, iritamumasĩña marĩbu. ¹¹ Músārē irasũ ārĩgũ: “Gajino yũ gããmerĩrē opabea”, ārĩgũ meta yáa. Yũ opari merã usuyamasĩa. ¹² Gajinorē opabide, wári opagude õãrõ usuyari merã ããrĩmasĩa. Noó waaró õãrõ usuyari merã ããrĩmasĩa. Uaboagude, yapĩgude, wári opatarĩgude, opabide usuyamasĩa. ¹³ Cristo yure turamakũ irĩgũ merã ããrĩpererire yũ irasũ waarĩre bokatĩũmasĩa. ¹⁴ Yũ irasũ ããrĩkererũ, yũ ñerõ tarĩpõe músā yure iritamurã, õãrõ irĩbu.

¹⁵ Músā Filipo marã ire masĩa. Yũ Macedonia nikũ músãya nikũ ããrĩdi Jesús masakare tauri kerere weregũ waagorenanũgãmakũ, músā dita yure iritamubu. Músārē yũ Jesúyare buemakũ, usuyari merã pébu. Irasirirã yure iritamubu. ¹⁶ Músā, yũ Tesalónicague ããrĩmakũ, yure iritamunabu. Irasirirã gajino yũ gããmerĩrē iriunabu. ¹⁷ Yũ músārē gajino sũuro dita gããmegũ meta yáa. Marĩpũ ãũrõ gajerãrē músã iritamudea merã nemorõ ãgũya õãrĩ opanemomakũ gããmea. Músā irasũ iritamumakũ, Marĩpũ músārē õãrõ iritamugũkumi. ¹⁸ Músā yure yũ gããmerĩ ããrĩpereri sĩbu. Músā Epafrodito merã yure iriudero purũ, nemorõ yũ gããmerĩ ããrĩpererire opáa. Músā yure sĩdea, Marĩpũre sĩdea irirosũ ããrã. Músā irasiriri merã Marĩpũre õãrõ usuyamakũ yáa. ¹⁹ Marĩpũ yũ Opũ ããrĩpereri músã gããmerĩnorē músārē sĩgũkumi. ãgũ wári õãrĩ oparire Jesucristo merã músārē sĩgũkumi. ãgũ músārē sĩburi õãtaria. ²⁰ Uũmarĩkũ piriro marĩrõ marĩ Opũ Marĩpũre usuyari sĩñĩrã! Irasũta irirã!

Pablo õãdoretũnudea

²¹ ããrĩpererã Marĩpũyarã Jesucristore bũremurã õãburo. Marĩyarã Jesúre bũremurã yũ merã ããrĩrã músārē õãdorema. ²² ããrĩpererã õõ marã Marĩpũyarã músārē õãdorema. Marĩpũyarã romano marã opũya wii ããrĩrãde bũro õãdorema.

²³ Marĩ Opũ Jesucristo músã ããrĩpererãrē õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marârê ðãdoredea

¹ Yu Pablo, marîyagu Timoteo merâ musârê ðãdorea. Marîpu gâamederosûta Jesucristo yure îgûyare buedoregu pîmi. ² Irasirîgu musârê Colosas marârê Marîpuyarârê Jesûre gûñaturari merâ buremurârê gojâa. Marîpu âârîngû musârê iritamu, siuñajârî merâ âârîrikumakû iriburo.

Pablo Jesûre buremurâya âârîburire Marîpure sêrêbosadea

³ Marîpure marî Opu Jesucristo Pagure musâya âârîburire sêrêbosarîku usuyari sîa. ⁴ Gûa, musâ Jesucristore buremurî kerere, gajerârê Marîpuyarârê âârîpererârê maîrî kerere pébu. ⁵ Iripoegue musâ Jesucristo masakare tauri kerere ðârô pédurîpîbu. I diayema kerere péra: “Marîpu Jesucristo merâ marîrê taugukumi. Marîrê taugu, umugasigue îgû merâ ðârô âârîmakû irigukumi”, ârî masîbu. Irasirîrâ Jesûre buremurâ, gajerârê Marîpuyarârê maîa. ⁶ Âârîperoegue Jesûya kerere weremakû péra, gajerâde musâ iriderosûta Jesûre buremunugâma. Irasirîrâ îgûyare irinugâma. Musâ iri kerere pépurîrîrîgueta: “Marîpu marîrê maîsîâ, Jesús merâ marîrê taugukumi”, ârî masîbu. Irasirîrâ: “Iri kere diayeta âârâ”, ârî masîa. ⁷ Gûa maîgû Epafras musârê iri kerere weremi. Îgû, guare moâtamugû, Cristore moâboegu, îgûyamarê musârê weregu âârîmi. Iri moârîrê neô piribemi. ⁸ Îgûta guare musâ gajerâ Jesûyarârê Ôâgû deyomarîgû iritamurî merâ maîrî kerere weremi.

⁹ Irasirîrâ Epafras musâya kerere guare weredeanu merâta Marîpure musâya âârîburire sêrêbosanerâ, inugedere âsû ârî sêrêbosanîkôâa: “Guapu, îgûsârê Ôâgû deyomarîgû mu gâamerîrê masîpeomakû iriburo, muyare pémasîpeomakû iriburo”, ârî sêrêbosâa. ¹⁰ Marîpure musâ marî Opu Cristoyarâ âârîsîâ, îgû gâamerôsûta ðârô irinîburire sêrêbosâa. Îgû gâamerîrê irirâ, ðârî di-reta irirâkoa. Marîpure masînemorâkoa. Musâ irasirîmakû îâgû, usuyagukumi. ¹¹ Marîpure turatarîgure îgû turari merâ musâ ðârô yujupûrâkaturarâ âârîburidere sêrêbosâa. Irasirîrâ, ñerô tarikererâ, âârîpereri musârê waaburire gûñaturari merâ, usuyari merâ âârîrikurâkoa. ¹² Marîpu marîrê îgûyarâ âârîmakû iridi âârîmi. Irasirîgu îgûyarârê: “Yu gosewasiriri âârîrôgue âsû sîgura”, ârîdeare marîrê opamurâ âârîmakû iridi âârîmi. Irasirîrâ, musâ Marîpure: “Mu guare irasirîburi, ôâtaria”, ârî, usuyari sîburidere îgûrê sêrêa. ¹³ Îgûta marîrê naîtîârôgue âârîrâ irirosû âârînerârê taudi âârîmi, wâtî doresûnerâ âârînemobirikôâburo, ârîgû. Îgû magûrê îgû maîgûrê marî Opu âârîburo, ârîgû, irasiridi âârîmi. ¹⁴ Îgû magû boari merâ marî ñerô iridea wajare taudi âârîmi. Irasirîgu marî ñerî irideare kâtidi âârîmi.

Cristo boagu, marîrê Marîpu merâ siuñajârî bokamakû iridea

¹⁵ Marîpure îâña maâ. Cristo îgû magû, Îgû Pagu âârîrikurire îmudi âârîmi masakare. Îgû magû âârîpererâ dupuyuro, âârîpereri dupuyuro âârîsiadi âârîmi. Irasirîgu âârîpererâ Marîpu irinerâ nemorô Opu âârîmi. ¹⁶ Cristo merâ Marîpu âârîpererâ umugasigue, i nikûgue âârîrâ, marî îârârê, marî îâmerâdere iridi âârîmi. Gaji marî îârîrê, marî îâbiridere iridi âârîmi. Oparârê, dorerârê, turarârê, umugasigue âârîrârê, i nikûgue âârîrâdere âârîpererârê iridi âârîmi.

Irasiriro ããrĩpererã, ããrĩpereri ĩgũ iridea ããrã. Irire irigu: “Yũ magũya ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ¹⁷ Cristo ããrĩpererã, ããrĩpereri dupuyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũ turari merã ããrĩpererãrẽ, ããrĩpereridere i ãmũguere ĩgũ gããmerõsũta keoro ããrĩmakũ irinĩmĩ. ¹⁸ Marĩ ĩgũrẽ buremurĩ bumarã, ĩgũyarã ããrĩsĩã, ĩgũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirigu marĩ dipuru, marĩ Opũ ããrĩmĩ. ĩgũ boadero pũũ, marĩ ããrĩpererã dupuyuro ãmũgasigwe masã marĩapũroridi ããrĩmĩ ããrĩpereride, ããrĩpererãrẽ dorebu. ¹⁹ Marĩpũ ĩgũ gããmederosũta ĩgũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yũ magũ, yũ irirosũta ããrĩburo”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Cristo ããrĩpereri Marĩpũ ããrĩrikurire opami. ²⁰ Marĩpũ ããrĩpereri i ãmũmarẽ, ããrĩpererã i ãmũgwe ããrĩrãdere ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ gããmegũ, Cristore iriudi ããrĩmĩ. ĩgũ gããmederosũta Cristo curusague boagũ dí bẽori merã ãmũgasi marãrẽ, i nikũ marãdere: “Yũ merã õãrõ ããrĩburo”, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ.

²¹ Iripoegue musãde ñerĩrẽ iririkusĩã, Marĩpũ merã õãrõ ããrĩbiri, ĩgũrẽ ĩãturi, ñerõ gũñaunanerã ããrĩbũ. ²² Musã irasũ ããrĩkerepũũ, Marĩpũ, Cristo boadea merã musãrẽ ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Cristo, marĩ irirosũ dupũkũgũ ñerõ tari, boadi ããrĩmĩ. Irasirigu Cristo boadea merã Marĩpũ musãrẽ ĩgũ pũrogue ĩgũyarã õãrã, waja opamerã ããrĩburire ãmudi ããrĩmĩ. ²³ Musã piriro marĩrõ gũñaturari merã Cristore buremumakũ, ĩgũ musãrẽ tauri kerere kãtibirimakũ, Marĩpũ musãrẽ ĩgũ pũrogue ĩgũ merã ããrĩmakũ irigũkumi. Iri kerere musã pẽdeare ããrĩperero i ãmũ marã pẽpereakõãma. Yũ Pablode iri kerere weretamugũta ããrã.

Marĩpũ Pablode Jesũre buremurãrẽ iritamudoredea

²⁴ Cristo marĩ ĩgũyarã ããrĩburire curusague boagũ, bure ñerõ taridi ããrĩmĩ. Marĩ Cristore buremurĩ bumarã, ĩgũyarãta ããrĩsĩã, ĩgũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirirã ĩgũyarã ããrĩrĩ waja ñerõ taria. Marĩ ñerõ tariburo dupũyãã dapa. Irasirigu yãde ĩgũrẽ buremurãrẽ iritamudugũ, ñerõ taria. Ñerõ tarikeregũ, usũyãã. Pũrugũ marĩ ñerõ tariri pererokoa. ²⁵ Marĩpũ yure Jesũre buremurãrẽ iritamubure, musãya ããrĩburire ĩgũya kerere musãrẽ werepeobure pĩmi. ²⁶ Iripoegure wãri buri marãrẽ iri kerere masĩpeomakũ iribirinadi ããrĩmĩ. Dapora marãrẽ ĩgũyarãrẽ irire õãrõ masĩpeomakũ yãmi. ²⁷ Irasirigu iri kerere iripoegue marã masĩbirideare musã judĩo masaka ããrĩmerãdere masĩmakũ gããmemi. Iri kere ãsũ ãrã: “Cristo ĩgũyarãguere ããrĩmĩ. Irasirirã ãmũgasigwe ĩgũ õãtariro ããrĩrõgwe ĩgũ merã ããrĩrãkuma”.

²⁸ Gũã Cristoyamarẽta werea. ããrĩpererãrẽ ĩgũyare pẽmasĩdorerã, ããrĩpereri Marĩpũ gũare masĩrĩ sĩrĩ merã buea. ĩgũ gããmerõsũta iridorerã, ĩgũ merã õãrõ ããrĩburo, ãrĩrã, werea. ²⁹ Irita ããrã yũ moãrĩ. Cristo turari sĩdero bokatĩũrõ masakare ĩgũyare bue, ĩgũsãya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosãa.

2

¹ Ire musã masĩmakũ gããmea. Musãya ããrĩburire, Laodicea marãya ããrĩburire, ããrĩpererã yure ĩãmerãya ããrĩburidere bure gũña, Marĩpũre sërẽbosãa. ² ãsũ ãrĩ sërẽã Marĩpũre: “Gũapũ, ĩgũsãrẽ õãrõ yũjũpũrãkumakũ irika! Õãrõ gãme maĩrĩ merã ããrĩrikumakũ irika! ĩgũsãrẽ mũ magũyamarẽ õãrõ pẽmasĩmakũ irika! Mũ magũyamarẽ pẽmasĩrã, gũñaturari merã ããrĩrikurãkuma. Iripoegue marã masĩbirideare õãrõ masĩrãkuma”, ãrĩ sërẽbosãa. ³ Cristo dita ããrĩpereride õãrõ masĩgũ, õãrõ pẽmasĩgũ ããrĩmĩ. ĩgũ dita marĩrẽ ĩgũyamarẽ masĩmakũ irigu ããrĩmĩ. Irire masĩrã, õãtaririre masĩã. ⁴ Gajerã musãrẽ õãrõ pẽsuyuri werenĩrĩ merã ãrĩgatobokuma, ãrĩgũ, irire werea. ⁵ Yũ musã watopegue ããrĩbirikeregũ,

musã merã ããrĩgũ irirosũ péñáa. Musãrẽ buro gũñáa. Musã Cristore gũñaturari merã õãrõ buremurĩrẽ musã õãrõ ããrĩrikurire pégu, usuyáa.

6 Irasirirã marĩ Opũ Jesucristore buremurã ãgũrẽ musã buremunugãderosũta: “Yũre iritamugakumi”, ãrĩ buremunĩ, ãmarĩkũ ãgũ merã õãrõ ããrĩnikõãka! 7 ãgũrẽ õãrõ masĩrã, ãgũyare irirã ããrĩka! Gajerã musãrẽ buederosũta piriro marĩrõ gũñaturari merã ãgũrẽ buremunemoka! Ɛmarĩkũ Marĩpure: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sĩka!

Jesũre buremurã Marĩpũ merã õãrõ ããrĩrĩmarẽ gojadea

8 Õãrõ pémasĩka! Masaka ãgũsã gããmerõ buerire, ãgũsã ãrĩgatorire pébirikõãka! ãgũsã iripogue merã ããrĩrikũdeare, ãgũsã basi i ãmãmarẽ ãgũsã gũñarĩrẽ buema. Gajerãrẽ Jesucristoyare buerã meta ããrĩma. ãgũsã ãgũyare pirimakũ iriduarã, irasũ buema. 9 Cristo, marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩgũ ããrĩpereri Marĩpũ ããrĩrikurire opagũ ããrĩmi. 10 Musã Cristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpũ musãrẽ ãgũ irirosũ õãrã ããrĩmakũ yãmi. Cristota ãmũgasi marã, i nikũ marã, deyorã, deymarĩrã ããrĩpererã oparã nemorõ Opũ ããrĩmi. Irasirirã ãrĩgatori merã buerãrẽ pébirikõãka!

11 Cristoyarã ããrĩsĩã, dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirikererã, wiirinerã irirosũ ããrã. Masaka musãrẽ irasũ ããrĩmakũ iribirima. Marĩpũ gapũ musã Cristoyarã ããrĩmakũ, musãrẽ ãgũ merã taudi ããrĩmi, musã ñerĩ harĩbejarire piriburo, ãrĩgũ. 12 Musã Cristoyarã ããrĩsĩã, deko merã wãiyesũrã, Cristo boa, yãasũderosũta musãde ãgũ merã boa, yãasũnerã irirosũ waabu. Boanerã ñerĩrẽ neõ irinemomasĩbema. Irasirirã musã wãiyesũrã, musã iripogue ñerõ iriunadeare piririre ãmurã irĩbu. Musã irasũ wãiyesũmakũ, Marĩpũ Cristo boadiguere masũderosũta musãdere ãgũ merã masũnerã irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. “Marĩpũ ãgũ turari merã Cristore masũdi ããrĩmi”, ãrĩ buremunakũ, musãrẽ irasiridi ããrĩmi õãrĩ gapũre iriburo, ãrĩgũ. 13 Iripogue merã ñerõ iridea waja peague waabonerã ããrĩnerã ããrĩbũ. Marĩpũyarã ããrĩbirisĩã, irasũ ããrĩnerã ããrĩbũ. ãgũ dorerire opabirisĩã, irire iribirinerã ããrĩbũ. Daporare pama Marĩpũ marĩrẽ ãgũ merã irasũ õãrõ ããrĩnimurã ããrĩmakũ yãmi. Cristo boadea merã irasũ yãmi. ãgũ boadea merãta ããrĩpereri marĩ ñerĩ irideare kãtidi ããrĩmi. 14 Iripogue Marĩpũ ãgũ dorerire marĩrẽ: “Ãsũ irika!” ãrĩ pídi ããrĩmi. Marĩ iri dorerire tarĩnũgãnerã ããrĩkerepũrũ, Cristo curusague boadea merã marĩ ñerĩ iridea wajare kãtipeokõãdi ããrĩmi. 15 Irasũ ããrĩmakũ, Cristo curusague boari merã wãtea oparãrẽ, ãgũsãrẽ dorerã turarãrẽ tarĩnũgãkõãdi ããrĩmi. Irasirĩgũ ãgũ ãgũsãrẽ tarĩnũgãdeare gajerãrẽ masĩmakũ iridi ããrĩmi.

Ɛmũgasimarẽ, Marĩpũyare irĩmũyaka! ãrĩ gojadea

16 Irasirirã gajerã musãrẽ doreduarã: “Irire baarã, irire iirĩrã ñerĩrẽ irirã yãa”, ãrĩ werewũmakũ irasũ pékõãka! Bojorĩkũ, abe deyoanarĩkũ, semanarĩkũ bosenurĩ ããrĩrĩnrĩrẽ ãgũsã judĩo masaka irirosũ musã iridũabirĩmakũ werewũridere irasũ pékõãka! 17 Iripogue Marĩpũ marĩrẽ ãgũ dorerire pídi ããrĩmi, ãgũ marĩrẽ Cristo merã iritamuburire pémasĩburo, ãrĩgũ. Daporare Cristo iri dorerire iripeoga ejadigue ããrĩmi marĩ ñerõ iridea wajare taubu. 18 ãgũsã musãrẽ doreduarã: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñakererã, masaka péurogue: “Gajerã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ weregorenama. Marĩpure wereboerãrẽ buremurã, ãgũsãrẽ: “Iritamuka guare!” ãrĩ sãrẽma. “Kãrõ irirosũ Marĩpũ guare ãmũdeare ããbu”, ãrĩmoãmarã: “Masĩtarĩnũgãrã ããrã”,

ārī gūñadima. Īgūsā basi gūñarōsū yāma. Irasirirā mūsārē: “Gua irirosū iribirimakū, diayemarē iribeā”, ārī werewuamakū irasū pékōāka! ¹⁹ Īgūsā Cristore b̄remubema. Marī gapu Īgūrē b̄remurī bumarā, Īgūyarā āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgūta marīrē doregu, marī dipuru āārīmi. Irasirigu, Marīpu gāāmerōsūta marīrē Īgūya dupu irirosū āārīrārē gāme iritamu, Īgūrē b̄remunemomakū yāmi.

²⁰ Musā, Cristo boaderosūta Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārīsīā, mūsārē doreduarā i ūmumarē Īgūsā gūñarōsū buerire b̄remubirikōāka! Musā ñerō iririre pirikererā, Cristoya buerire b̄remukererā, ħnasirirā Īgūsā dorerire iriduari dapa? ²¹ Īgūsā gāāmerōsū āsū ārī buema: “Irinorē baabirikōāka! Irinorē ñeābirikōāka!” ārīma. Īgūsā irire irasū ārīmakū, ħnasirirā Īgūsā dorerire yujuri? ²² Īgūsā doreri: i ūmuma pereburi, masaka Īgūsā gūñarī merā bueri āārā. Irasiriro wajamāa. ²³ Īgūsā dorerire irirā: “Marīpuayare ōārō masīrī merā Īgūrē b̄remurā yāa”, ārī gūñadima. Īgūsā dupure ñerō tarimakū irirā, “Goepeyari merā Marīpure b̄remurā yāa”, ārī gūñadima. Īgūsā dorerire irirā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī weregorenakererā, diayemarē irirā irirosū iriadima. Īgūsā dorerire irikererā, Īgūsā ñerī ūaribejarire piribema. Irasiriro Īgūsā doreri wajamāa.

3

¹ Marīpu Cristore boadiguere masūderosūta mūsādere Īgū merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī ōārī gapure iriburo, ārīgū. Irasirirā musā iro dupuyuro ñerī irideare piri, ūmugasimarē Cristoyare gāāmekā! Irogue Cristo Īgū Pagu diaye gapu doagu āārīpererārē doregu āārīmi. ² Ūmugasimarē gūñanika! I ūmumarē gūñanbirikōāka! ³ Musā Cristoyarā āārīsīā, Īgū boaderosūta mūsāde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasirirā boanerā ñerīrē neō irinemomasīmerā irirosū musā iripoegue ñerō iriunadeare piribū. Daporare Cristo merā Marīpu puogue masaka iāberogue perebiri okari opamurā āārā. ⁴ Irasirirā, Cristo marīrē okari sīgū i ūmugue dupaturi aarimakū, ūmugasigū Īgū gosewasiri āārīrōgue Īgū merā waarākoa.

Iro dupuyuro ñerī irideare pirika! ārī gojadea

⁵ Irasirirā i ūmuma ñerī iririre pirikōāka! Neō sugu mojšiabirikeregu, nomeō merā āārībirikōāka! Neō sugo mojšiabirikerego, ūmū merā āārībirikōāka! Ñerā seyaro ñerō irirā irirosū iribirikōāka! Ñerī ūaribejarire iribirikōāka! Gajinorē opaduarā, b̄uro gāāmebirikōāka! Masaka Marīpure gāāmerō nemorō gajino gapure gāāmerā, keori weadeare b̄remurā irirosū yāma. ⁶ Iri ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārā āārīma. Irasirigu Īgūsārē b̄uro wajamoāgukumi. ⁷ Iripoeguere iri ñerīrē irirā irirosū musā āārīunanerā āārībū. ⁸ Dapora āārīpereri i ñerīrē pirika! Guarire, sītīrīrē, gajerārē ñerō gūñarīrē, gajerārē ñerō kere werenīrīrē, ñerī gūyasīūrī werenīrīrē pirikōāka! ⁹ Gāme ārīgatobirikōāka! Musā Cristoyarā āārīsīā, musā Īgūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikuunaderosū neō āārībea. Musā ñerī iririkūunadeare pirinerā āārā. ¹⁰ Musā Cristoyarā ñajāmakū, Marīpu mūsārē maama āārīrikuire opamakū iridi āārīmī. Irasirigu mūsārē Īgū ōāgū āārīrōsū āārīmakū yāmi. Mūsārē Īgūrē ōārō masīnemoburo, ārīgū, irasū yāmi. ¹¹ Irasirirā marī Cristoyarā āārīrā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, dupuma gasirogārē wiirisūnerā, wiirisūbirinerāde, gajī nikū marā, masīmerāde, moāboerimasā, moāboerimasā āārīmerāde, Marīpu iūrōrē

sɔsɔsũ āārā. Cristo marĩ āārĩpererā Opɔ āārĩmi. Irasirigu āārĩpererā Īgũyarā merā āārĩmi.

¹² Irasirirā musā Marĩpu beyenerā, ōārā, Īgũ maĩrā āārĩrā āsũ āārĩrikuka! Gajerārē bopoñarĩ merā ĩāka! Īgũsārē ōārō usuyari merā iritamuka! “Gajerā nemorō āārā”, ārĩ gũñabirikōōaka! Musārē ñerō irikerepuru, irasũ peñakōōaka! Gũñaturaka! ¹³ Guari marĩrō gajerārē bopoñarĩ merā ĩāka! Gajerā merā gāme turianerā, Īgũsā musārē ñerō irideare Īgũsārē kātika! Marĩ Opɔ musā ñerĩ irideare kātidi āārĩmi. Īgũ kātiderosũta musāde musā merāmarā musārē ñerō irideare kātika! ¹⁴ I doreri nemorō musārē: “Gajerārē buro maĩ buremuka!” ārā. Musā irasirirā āārĩpererā gajerā merā ōārō āārĩrākoa. ¹⁵ Marĩpu marĩrē siuñajārĩ merā āārĩrikumakũ yāmi. Irasirirā musā merāmarā merā ōārō āārĩka! Marĩ Īgũyarā su bumarāta āārā. Marĩpu marĩrē irasũ āārĩmurārē pĩdi āārĩmi. Irasirirā Īgũrē: “Ōāa”, ārĩ, usuyari sĩnĩkōōaka!

¹⁶ Cristoya kerere gũñanĩkōōaka, irire masĩnemomurā! Ōārō pemasĩrĩ merā Īgũyare gajerārē bueka! Goepeyari merā wereka, Īgũsāde Īgũyare ōārō iriburo, ārĩrā! Irasirirā Salmos wāĩkuri gojadea pũgue Marĩpuya bayarire, gaji Īgũrē buremurĩ bayarire Īgũrē bayapeoka! Ōārō gũña buremurĩ merā bayapeoka! Irasirirā Marĩpure: “Ōāa”, ārĩ, usuyari sĩka! ¹⁷ Marĩ Opɔ Jesũs usuyaburosũta āārĩpereri musā iririre, āārĩpereri musā werenĩrĩrē ōārō yujupũrākuri merā irika! Irasirirā, Jesũs iritamurĩ merā Marĩpure: “Ōāa”, ārĩ, usuyari sĩka!

Pablo Jesũre buremurārē: “Āsũ irika!” ārĩ gojadea

¹⁸ Musā marāpukurā nome, Cristo marĩ Opɔyarā nome āārĩsĩā, musā marāpusāmarārē ōārō yujuka! ¹⁹ Musā marāpokurā, musā marāposā nomerē maĩ buremuka! Īgũsārē turibirikōōaka! ²⁰ Musā Īgũsā pũrāde āārĩpereri musā pagusāmarā dorerire tarinũgābirikōōaka! Musā irasirimakũ, marĩ Opɔ ōārō usuyagukumi. ²¹ Musā Īgũsā pagusāmarāde musā pũrārē turi, Īgũsārē guamakũ iribirikōōaka, bujawereri merā yujupũrākuri, ārĩrā! ²² Moāboerimasā, āārĩpereri musā oparā i ũmu marā dorerire yujuka! Īgũsā ĩũrōrē, Īgũsā ĩāberoguedere ōārō moāka! Īgũsā musārē ōārō gũñaburire Īgũsā ĩũrō direta ōārō moāmakũ ōābea. Musā, marĩ Opɔre goepeyari merā buremurā āārĩsĩā, musā oparādere ōārō merā yujuka! ²³ Āārĩpereri musā iririre, ōārō yujupũrākuri merā irika! Masakare moāboekererā, diayeta marĩ Opɔre Cristore moāboerā āārā. Irasirirā musā oparārē ōārō moāboeka! Irasũ moāboerā, Cristore moāboerā irirosũ yāa. ²⁴ Musā irasirimakũ, Cristo musārē wajarigukumi. Īgũyarārē: “Āsũ sĩgura”, ārĩdeare musārē sĩgukumi. Musā irire masĩa. Musā marĩ Opɔre Cristore moāboerā āārā. Īgũta musā Opɔgora āārĩmi. ²⁵ Marĩpu ñerō irirārē Īgũsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. Īgũsārē āārĩpererārē sɔsɔsũ ĩāgũ, keoro wajamoāgukumi. Neō sugũ tariweweririkumi.

4

¹ Musā oparā, musārē moāboerimasārē diayemarē irika! Īgũsārē ōārō opaka! Ire musā masĩa. Musāde Opɔ opāa. Musā Opɔ ũmugasigue āārĩgũ Marĩpu āārĩmi.

² Ĕmurĩkũ ōārō gũña pemasĩ, Marĩpure sērēnĩkōōaka! Īgũrē: “Ōāa”, ārĩ, usuyari sĩka! ³ Marĩpure guaya āārĩburidere sērēbosaka! Gũa Cristoya kerere iripoegue marā masĩbirideare gajerārē buedukoa. Irasirirā Marĩpure gũa

Īgūsārē iri kerere òārō bueburire sērēbosaka! Y_u iri kerere wereri waja daporare peresugue āārā. ⁴ Irasirigu Marīpure yaa āārīburire musā sērēbosamakū gāāmea. Marīpure Īgū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pēmasīma òārō y_u wereburire sērēbosamakū gāāmea.

⁵ Jesúre b̄remumerārē pēmasīrī merā òārō irika! Īgūsārē Īgūyare wereka! Īgūsā merā musā āārīrōpā Īgūsārē òārō irika, Īgūsāde Jesúre b̄remuburo, ārīrā! ⁶ Gajerā merā weretamurā, òārō merā weretamuka! Ōārī direta werenīka! Musā irasirirā gajerā Īgūsā Jesúyamarē musārē sērēñamakū, òārō masīrī merā y_ujurākoa Īgūsārē.

Pablo òādoretūnudea

⁷ Tíquico, marīyagu marī maīgū, Jesúre b̄remugū āārīmi. Īgū y_u āārīrikurire musārē weregakumi. Marī Opūyare bueg_u, y_u merā moāgū āārīmi. Neō iri moārīrē piribemi. ⁸ Musā p̄rogue Īgūrē iriua, g_ua āārīrikurire masī, musārē gūñatura, us_yamakū iriburo, ārīgū. ⁹ Onésimo merā Īgūrē iriua. Īgūde Jesúyare neō piribemi. Musāya makām_u, marīyagu marī maīgū āārīmi. Īgūsā pērā g_ua naāsū waadeare āārīpererire wererākuma musārē.

¹⁰ Aristarco y_u merām_u, y_u merā peresugue āārīgū musārē òādoremi. Marcoc òādoremi. Īgū Bernabé pagum_u āārīmi. Musā p̄rogue Īgū ejamakū, òārō merā Īgūrē bokatīrīneāka, y_u musārē werederosūta! ¹¹ Jesús wāikug_u, gajerā “Justo” wāiyedi musārē òādoremi. Īgū, Marcos, Bernabé merā y_ure moātamura āārīma. Īsā urenāta gajerā judío masaka Jesúre b̄remurā watopeguere y_ure moātamura, masaka Marīp_u Īgūyarārē doreri kerere pēburo, ārīrā. Īgūsā y_ure iritamurī merā gūñatura, us_yáa. ¹² Epafras musāya makāmude musārē òādoremi. Īgū Cristoyagu Īgūrē moāboegu āārīmi. Marīpure sērēgū, turaro musāya āārīburire sērēbosankōāmi. Marīpure òārō gūñaturānī, Īgū gāāmerōsū iriburo, ārīgū, irasū sērēbosami. ¹³ Īgū Marīpure musāya āārīburire turaro sērēbosamakū ĩāa. Laodicea marāya āārīburire, Hierápolis marāya āārīburidere turaro sērēbosami. Īgū irasirimakū ĩāgū, musārē irire diaye werea. ¹⁴ Duturu Lucas, marī maīgū musārē òādoremi. Demade òādoremi.

¹⁵ Ōāburo marīyarā Laodicea marā. Ninfa wāikugode òāburo. Jesúre b̄remurā igoya wiig_ue nerērāde òāburo. ¹⁶ I pūrē y_u gojadea pūrē musā nerērōgue bue ĩmu odo, Laodicea marādere iriuka, Īgūsāde Īgūsā nerērōgue bue ĩmuburo, ārīrā! Irasirirā Īgūsārē gaji y_u gojadea pūrē ñeārā, musāde iri pūrē bue ĩmuka! ¹⁷ Āsū ārīka Arquipore: “Marī Op_u Jesúyagu m_u āārīmakū, murē Īgū moārīrē pidi āārīmi. Irasirigu irire òārō moāyuwarikuka!” ārīka Īgūrē!

¹⁸ Y_u Pablo, yaa mojó merā ire gojáa: “Musārē òādorea”. Peresugue y_u āārīrē gūña, Marīpure yaa āārīburire sērēbosaka! Ōārō āārīka musā! Marīp_u musārē òārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosā Tesalónica marārē òǎdoredea

¹ Y_u Pablo, y_u merāmarā Silvano, Timoteo merā m_usā Tesalónica marārē Jesúre b_uremurārē òǎdoredea. M_usā Marīp_uyarā, marī Op_u Jesucristoyarā āārā. Irasirig_u m_usārē i papera pūrē gojāa. Marīp_u āārīnīgū, marī Op_u Jesucristo m_usārē òārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Tesalónica marā Jesúre b_uremurīrē gojadea

² G_ua Marīp_ure m_usāya āārīburire sērēbosarā, m_usā òārō iririre gūñāa. Irasirirā ĩgūrē: “M_u iritamurī merā òārō yāma”, ārī, us_uyari sīnīkōāa. ³ ĩgūrē sērērā, āsū ārī sērēa: “G_uap_u, Tesalónica marā m_u magū Jesucristore b_uremusīā, ĩgūyare òārō irirā yāma. Maīrī merā gajerārē òārō iritamuma. Marī Op_u Jesucristo dupaturi aariburire us_uyari merā yūsīā, ñerō tarikererā gūñaturama. Irasirig_u ĩgūsārē irire iriduúbirimakū irika!” ārī sērēa. ⁴ G_uayarā, Marīp_u m_usārē maīmi. ĩgūta m_usārē beyedi āārīmī, ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. G_ua irire masīa. ⁵ M_usārē Jesús masakare tauri kerere wererā, g_ua masīrī merā werebirib_u. Ōāgū deyomarīgū turari merā gap_u m_usārē iri kerere wereb_u. G_ua m_usārē òārō iritamudeare masīsīā, g_ua iri kerere weremakū pérā: “Diayeta āārā”, ārī masīb_u.

⁶ Irasirirā, g_ua irideare ĩānerā āārīsīā, g_ua iriderosū, irasū āārīmakū Jesucristo iriderosū irirā dujab_u. Ñerō tarikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesúya kerere us_uyari merā pé, b_uremunugāb_u. ⁷ M_usā irasirideare pérā, āārīpererā Jesúre b_uremurā, Macedonia nikū marā, òō Acaya nikū marā: “Marīdere ĩgūsā irirosūta āārīrikaro gāāmea”, ārīma. ⁸ M_usā merāta āārīpererogue marā marī Op_u Jesúya kerere pépereakōāñurā. Macedonia marā, Acaya marā dita iri kerere pérā meta iriñurā. Āārīpererogue marā m_usā Marīp_ure b_uremurīrē masīsīañurā. Irasirirā g_ua ĩgūsārē irire werenemobirikoa. ⁹ ĩgūsā gap_u g_ua m_usā p_uro ejamakū, m_usā guare òārō bokatīrīñeādeare gajerāguere werema. Gaji m_usā keori weadeare b_uremurīrē pirikōā, Marīp_u gap_ure b_uremu, ĩgū gāāmerī direta irinugādeare werema. ĩgū diayeta Marīp_u okanīgū āārīmī. ¹⁰ M_usā, ĩgū magū Jesús āmugasigue āārīgū i āmugue dupaturi aariburire òārō us_uyari merā yūrā iriayuro. Marīp_u Jesúre boadiguere masūdi āārīmī. Jesúta marīrē peamegue b_uro wajamoāsūbonerārē taugu āārīmī.

2

Pablo Tesalónicaque ĩgū buedeare gojadea

¹ G_uayarā, m_usā ire òārō masīa. G_ua m_usā p_uro āārīrā, ubu āārīrīrē irirā meta irib_u. G_ua buerire pérā, wārā m_usā Jesúre b_uremunugāb_u. ² G_ua m_usā p_uro waaburi dupuyuro Filipogue āārīb_u. G_ua irogue āārīmakū, iro marā guare ñerō iri, ñerō ārī b_uridama. M_usā irire masīa. M_usāya makā marāde guare ñerō iriduakerep_uu, Marīp_u guare iritamumi. Irasirirā gūiro marīrō gūñaturari merā ĩgū masakare tauri kerere m_usārē wereb_u. ³ G_ua m_usārē: “Iri kerere b_uremuka!” ārī wererā, diayema āārīrīrē b_uremumakū gāāmeb_u. M_usārē ñerō iriduārā, ārīgatori merā buerire b_uremumakū iriduārā meta irib_u. ⁴ Marīp_u ĩgū gāāmederosūta guare ĩgū masakare tauri kerere

weremurārē beyepídí āārīmí. Irasirirā, masaka gua merā usuyaburo, āārīā meta iri kerere werea. Marīpu gāāmerī gapure iriduarā, irire werea. Īgūta āārīpereri marī gūñarīrē īāmasīgū āārīmí. ⁵ Musā masīa. Gua musā puro āārīrā, musārē ōārō werenígatori merā gua gāāmerīrē irimakū iriduarā meta iribu. Musārē niyerure āiduarā ārīgatori merā wererā meta iribu. Marīpude irire masīmi. ⁶ Gua Marīpuya kerere wererā, musā guare: “Ōārō buema”, ārīmakū iriduarā meta yāa. Gajerāde guare irasū ārīmakū neō gāāmebea. ⁷ Gua, Cristo buedoregu beyepīnerā āārīsīā, musārē: “Guare iritamuka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībiribu. Sugo pago igo pūrārē maīrī merā ōārō korerosūta musārē maīrī merā ōārō korebu. ⁸ Musārē buro maīsīā, Marīpuya kerere ōārō iriduari merā buebu. Āārīpereri gua irimasīrī merā musārē iritamubu. Musārē maīsīā, irasiribu. ⁹ Musā guayarā, gua musā merā āārīrā buro moādeare gūñakoa. Musārē Marīpuya kerere buerā: “Guare iritamuka!” ārīduabirisīā, gua baaburire wajarimurā āmurī, űamirī moābu.

¹⁰ Gua iririkurire musā masīa. Marīpude masīmi. Gua, musā Jesúre buremurā merā āārīrā, gua musārē ōārō irirā, diayema iribu. Irasirirā gajerā guare: “Ñerō yāma, waja oparā āārīma”, neō ārīmasībirima. ¹¹ Idere musā masīa. Sugu pagu Īgū pūrārē ōārō wereri merā Īgūsārē gūñaturamakū irirosūta gua musādere āārīpererārē irasiribu. ¹² Marīpu musārē Īgūyarārē dorerogue Īgū ōārō gosewasirirogue musā āārīmurārē beyedí āārīmí. Irasirirā musārē Īgūyarārē: “Īgūyare ōārō iriníkōāka!” ārī werebu.

¹³ Gua musārē Marīpuya kerere weremakū pérā, musā: “I Marīpuya werenīġgora āārā”, ārī buremubu. “Masakaya werenīrī meta āārā”, ārību. Gua, musā irasirideare gūñarā, Marīpure usuyari sīnīkōāa. Īgū musārē Īgūya kerere buremurārē iri merā musā gūñarīrē, musā iririre ōārī gapure gorawayumakū yāmi. ¹⁴ Guayarā, musā Jesucristore buremurā āārīmakū ĩārā, musāya nikū marā musārē ñerō tarimakū iriañurā. Musārē waarósūta Judea nikū marādere Marīpuyarādere waarō iriayuro. Īgūsā Jesucristore buremurā āārīmakū ĩārā, Īgūsāya nikū marā judío masaka Īgūsārē ñerō tarimakū iriañurā. Judío masaka Jesúre gāāmemerā āārīsīā, Īgūrē buremurārē ñerō tarimakū iriañurā. ¹⁵ Īgūsā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēderosū, marī Opu Jesúdere wējēnerā āārīmá. Guadere gua musāya makāgue āārīmakū, ñerō iri, béowiuma. Marīpu, Īgūsā irasirideare neō gāāmebemi. Īgūsā āārīpererārē gāāmebema. ¹⁶ Judío masaka āārīmerārē peamegue waabirikōāburo, āārīrā, gua Īgūsārē Jesúyare bueduumakū, judío masaka Jesúre gāāmemerā guare kāmūtaduadima. Guare Īgūyare weredorebirima. Irasirirā Īgūsā ñerō iririre nemorō irisīā, wāro waja opama. Īgūsā daporata Marīpu buro wajamoāsumurā dujasiamā.

Pablo Tesalónica marārē Īgū dupaturi ĩāgū waaduarire gojadea

¹⁷ Guayarā, gua musā purogue āārānerā wiridero puru mērōgā tarikerepuru, musārē gūñaníkōā, dupaturi buro ĩārā waaduadibu. ¹⁸ Wári gua musārē ĩārā waaduadibu. Yu Pablo wári: “Irogue waagara”, ārīnadibu. Gua waaduariku, wātī gapu gua waaduarire kāmutanami. ¹⁹⁻²⁰ Musāta guare usuyamakū irirā, guare musā ōārō iriburimārē gūñaturamakū irirā āārā. Irasirirā musārē ĩārā waaduadibu. Marī Opu Jesucristo i āmugue dupaturi aarimakū, musā ōārō irideare gūñarā, gua Īgūrē: “Īgūsāta āārīma, guare buro usuyamakū irinerā. Gua mūyare buemakū pérā, marē buremunūgāma.

Muyare òãrò irituyaníkòãma”, àrì wereràkoa. Irasirirà musà merà burò usuyáa.

3

¹⁻² Musàya kerere péduarā bokatūbirikubu. Irasirirā, Timoteore: “Īgūsārē ĩāgū waaka!” àrì iriubu. “Gua gapu Atenague dujarākoa”, àrību. Timoteo marīyagu, Marīpure moāboegu, gua merā Jesucristoya kerere buegu āārīmi. “Īgū Jesúyare buemakū pérā, gūñaturari merā ĩgūrē buremunemorākuma”, àrīrā, ĩgūrē iriubu. ³ Musā Jesucristore buremurī waja gajerā musārē ñerō iriañurā. Irasirirā, musā Jesúyare neō piribirikōāburo, àrīrā, Timoteore musā purogue iriubu. Marī Jesúre buremurī waja gajerā marīrē ñerō irirākuma. Irire masía musā. ⁴ Iro dupuyuro gua iroque musā merē āārīrā, irire āsū àrì weresiabu: “Marī Jesúre buremurī waja ñerō tarirākua”, àrību. Gua àrīderosūta gajerā marīrē ñerō irirā yāma. Musā irire masīsīāa. ⁵ Irasirigu, musārē: “¿Jesúre gūñaturari merā buremunikōākuri?” àrì sērēña, musāya kerere péduagu bokatūbirisīā, Timoteore iriubu. “Gūñaturanerārē gajipoe irigu wātī ĩgūsārē Jesúya buerire buremuduúmakū irikumi, gua irire ubugora bueyo”, àrì gūñarikubu. Irasirigu Timoteore musā purogue iriubu.

⁶ Daporare, Timoteo, musārē ĩāgū ejadi ògure goejasiami. Īgū òārī musāyare kereku goejami. Musā piriro marīrō Jesúre òãrò gūñaturari merā buremurīrē, musā gāme maīrīrē, guare were goejami. Guare maīrī merā gūñaníkòāyuro. Gua musārē ĩāduarosūta, musāde guare burò ĩāduayuro. ⁷ Irasirirā, musā Jesúre buremurīrē pérā, gua ñerō tarikererā, òãrò yujpūrākuri merā usuyáa. ⁸ Marī Opu Jesúre musā buremunimākū pérā, dapagueta siuñajārī opāa. ⁹ Irasirirā musārē gūñarā, Marīpure burò usuyari sīa. Nasiri usuyari sibokatūmasīña máa. ¹⁰ Umurī, ñamirī Marīpure: “Gua ĩgūsārē ĩārā waaburire āmubosaka!” àrì, burò sērēa. Musārē Jesúya kerere wereyuwarikurā waaduakoa, ĩgūrē òãrò buremunemoburo, àrīrā.

¹¹ Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo guare iritamuburo. Guare musārē ĩārā waaburire āmu, iriuburo. ¹² Marī Opu musārē nemorō gāme maīwāgānimākū iriburo. Gua musārē maīrōsūta musāde gajerā āārīpererārē gāme maīnemomākū iriburo. ¹³ Musārē ĩgūrē piriro marīrō òãrò gūñaturari merā buremunimākū iriburo. Irasirirā, marī Opu Jesús āārīpererā ĩguyarā merā i umague dupaturi aarimakū, Marīpu āārīnīgū ĩūrōgue ĩgū iritamurī merā ñerī marīrā, waja opamerā āārīrākua.

4

Pablo Jesúre buremurārē: “Marīpu gāāmerī direta irika!” àrì gojadea

¹ Daporare marī Opu Jesús doreri merā musārē āsū àrì werea: “Gua musārē: ‘Āsū iriro gāāmea’, àrì buederosūta irika, Marīpu gāāmerī direta irimurā! Daporare musā ĩgū gāāmerīrē irirā iriayuro. Irasirirā: ‘Irire nemorō irinemoka!’ ” àrì werea. ² Gua buedeare musā masīa. Irire buerā, marī Opu Jesús doreri merā musārē buebu.

³ Marīpu musārē ñerī marīrā āārīmakū gāāmemi. Irasirirā: marāpo marīrā, marāpokurā, marāpu marīrā, marāpokurā gāmebirabirikōāka! ⁴ Musāku ñerō iri ĩmurō marīrō gopeyari merā musā marāposā nomerē opaka! Gajerā musā irasirimākū ĩārā: “Òãrò yāma”, àrì ĩārākuma. ⁵ Marīpure masīmerā irirosū, nomerē ñerō iriduari merā uribejabirikōāka! ⁶ Muyagu marāpore gāmebirarā, ĩgo marāpudere ñerō irikoa. Irinorē iribirikōāka! Marīpu irasirirānorē burò

wajamoãgukumi. Gua musârê irire weresiabu. ⁷ Marĩpu marĩrê ñerĩrê iriburo, aĩgũ meta beyepĩdi aãrĩmĩ. Īgũ gããmerĩ direta iridoregu, marĩrê beyepĩdi aãrĩmĩ. ⁸ I buerire gããmemerã, gua direta gããmemerã meta yãma. Marĩpudere gããmebema. Marĩpu marĩrê Īgũ gããmerĩ direta iridoregu, Ōãgũ deyomarĩgũrê iriudi aãrĩmĩ. Ōãgũ deyomarĩgũ ñerĩ opabi aãrĩmĩ.

⁹ Musã sugũ pũrã irirosũ gãme maĩrĩ tamerãrê gojabea. Marĩpu Īgũ basi musârê gãme maĩdoresiadi aãrĩmĩ. ¹⁰ Musã irasũta iriayuro. Marĩpu musârê dorederosũta aãrĩperero Macedoniague aãrĩpererã Jesũre bũremurãrê maĩayuro. Musã gãme maĩrĩ merã aãrĩkerepũrũ: “Nemorõ gãme maĩnemoka!” aĩrĩ werea. ¹¹ Gãme ĩaturiro marĩrõ õãrõ aãrĩrikũka! Gajerãya aãrĩrĩnorê gũñarĩkũ, Īgũsãrê werewuabirĩkõãka! Musãyama aãrĩburi gapũre gũña, õãrõ moãrĩkũ, aãrĩkõãka! Gua musã pũrogue aãrĩrã, ire musârê weresiabu. ¹² Musã õãrõ moãrã, gajerãrê baari sêrêbirĩkoa. Musã moãrĩ merã musã baaburire oparãkoa. Musã irasirimakũ ĩãrã, Jesũre bũremumerã gopeyari merã musârê ĩãrãkuma.

Pablo marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aariburire gojadea

¹³ Guayarã, musârê boanerã waaburire weredũakoa, irire masĩburo, aĩrĩgũ. Jesũre bũremurã boarã, Īgũ merã aãrĩnĩrã waarãkuma. Musã irire masĩrã, musãyarã Jesũre bũremurã boamakũ, bũro bũjawerebirĩkoa. Jesũre bũremumerã gapũ, Īgũsãyarã boamakũ, bũro bũjawererãkuma. Īgũsã irirosũ bũro bũjawerebirĩkoa. ¹⁴ Marĩ ire bũremua. Jesũs boadigue masãdi aãrĩmĩ. Īgũ dupaturi i ãmũgue aarimakũ, Īgũrê bũremurã boanerãrê Marĩpu Īgũrê masũderosũta Īgũsãrê masũgukumi. Masũ odo, Īgũ aãrĩrõgue ãmũrĩagukumi.

¹⁵ Marĩ Opũ Jesũs weredeare musârê werea. Jesũs dupaturi i ãmũgue aarimakũ, Īgũrê bũremurã boanerã masã, ãmũrĩãsũrãkuma. Īgũsã pũrũ, marĩ Jesũre bũremurã okarãde ãmũrĩãsũrãkoa. ¹⁶ ãsũ waarokoa. Marĩ Opũ Jesũs Īgũ basita ãmũgasĩgue aãrĩdi bũro turaro werenĩrĩ merã aarĩgukumi. Īgũ aarĩmakũ, Marĩpũre wereboerã opũde werenĩgukumi. Marĩpũyaru purĩdirude busũrokoo. Irasũ waamakũ, Jesũre bũremurã boanerã masãpũrorĩrãkuma. ¹⁷ Īgũsã pũrũ, marĩ okarãde Jesũre bũremurã, Īgũsã merã mikãyeborigue mũrĩã, irogue Jesũre bokatĩrĩrãkoa. ãmũgasĩgue Īgũ merã aãrĩnĩkõãrãkoa. ¹⁸ Musã basi irire gãme werenĩka! Irasĩrĩrã gãme gũñaturamakũ irĩrãkoa.

5

¹ Irĩnũ, iropã aãrĩmakũ, Jesũs dupaturi aarĩgukumi, aĩrĩrĩ tamerã masĩña mãa. Irasĩrĩgũ iri tamerãrê gojabea. ² Musã masĩsĩãa. Sugũ yajarĩmasũ ñami merã gũñaña marĩrõ yajagu ejarosũ, Jesũde marĩ gũñabĩrĩripoe ejangukumi. ³ Jesũre bũremumerã Īgũ dupaturi aarĩburi dupuyurogãrê: “Gũã gũiro marĩrõ õãrõ aãrĩkõãa”, aĩrĩ gũñarãkuma. Īgũsã irasũ gũñarĩpoere Īgũsãrê wãri ñerĩ waarokoa. Sugo nomeõ nijĩpo aãrĩgõ, majĩgũ nijĩwãgũgõ pũrĩsũrõsũ, Jesũre bũremumerã irasũta gũñaña marĩrõ bũro ñerõ tarĩrãkuma. Neõ sugũ tarĩbirĩkumi. ⁴ Masaka Jesũre bũremumerã, naĩtĩãrõgue aãrĩrã irirosũ aãrĩma. Musã gapũ Īgũsã irirosũ aãrĩbea. Irasĩrĩrã Jesũs dupaturi i ãmũgue aarimakũ, yajarĩmasũrê ĩãgukarã irirosũ waabirĩkoa. ⁵ Musã aãrĩpererã Jesũyarã aãrã. Irasĩrĩrã ãmũ boyorogue aãrĩrã ĩãmasĩrõsũ Jesũs aarĩburire masĩã. Jesũre bũremumerã gapũ naĩtĩãrõgue aãrĩrã irirosũ aãrĩma. Irasĩrĩrã ñami merã ĩãmasĩberosũ Jesũs aarĩburire masĩbema. ⁶ Irasĩrĩrã ñami merã kãrĩrã irirosũ aãrĩbirĩkõãrã marĩ! Jesũs dupaturi aarĩburire gũñamerã, kãrĩrã

irirosū āārīma. Marī gapu īgū aariburire pémasīrī merā gūñaníkōārā! Mejārā irirosū iribirikōārā! Diayema gapure irirā! ⁷ Masaka ñamirē kārīkuma. Mejārīmasā ñamirē mejākuma. ⁸ Marī Jesúyarā gapu ūmu boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā ōārō pémasīrī merā diayemarē iriníkōārā!

Sugu surara gāmewējērōgue waabu, īgūya koretibire kāmutaḡu, kōme surīrore sñānakumi. Īgū irirosūta marīde Jesúre b̄remurī merā, marī gāme maīrī merā, wātīrē Īgū marīrē irire pirimakū iriduarire kāmutarā! Surara īgūya dipurure kāmutaḡu, kōme perore peyakumi. Īgū irirosūta marīde, Jesús marīrē taḡu aariburire: “Diayeta aarīḡukumi”, ārī masīrī merā wātīrē Īgū marīrē: “Irasū waabirikoa”, ārīḡatorire kāmutarā! ⁹ Marīpu marīrē wajamoābu meta beyepīdi āārīmī. Marī ñerō iridea wajare marī Opu Jesucristo merā taubu, marīrē beyepīdi āārīmī. ¹⁰ Jesús īgū merā āārīnīkōāburo, ārīḡū, marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerō iridea wajare wajarīḡu. Irasirirā Īgū dupaturi aarimakū, īḡūrē b̄remurā boanerā, marī okarāde Īgū merā āārīnīkōārākoa. ¹¹ Irire gūñarā, m̄sā irinīrōsū nemorō gāme iritamū, gūñaturamakū irika! Irasirirā Jesúre b̄remunemorākoa.

Pablo Jesúre b̄remurārē weretūnudea

¹² Gūayarā, m̄sarē turaro merā āsū ārī wered̄uakoa. Marī Opūya kerere m̄sarē wererārē goepeyari merā īāka! Marī Opū īḡūsārē m̄sarē ōārō doreburo, ārīḡū, beyepīdi āārīmī, m̄sarē ōārō āārīrikuburire, ōārō iririkuburire buedoreḡu. ¹³ Īḡūsā m̄sarē irire buerā, marī Opūyare ōārō irirā yāma. Īḡūsā irasirimakū īārā, īḡūsārē b̄ro b̄remurī merā, b̄ro maīrī merā īāka! Gāme turiro marīrō ōārō āārīrikuka!

¹⁴ Gūayarā, ḡaji m̄sarē āsū ārī wered̄uakoa doja. Moāduamerārē moādoreka! Gūñaturamerārē gūñaturamakū irika! Jesúre b̄remuturamerārē iritamuka, īḡūrē b̄remunemoburo, ārīrā! Āārīpererā merā guaro marīrō bopoñarī merā ōārō irika!

¹⁵ M̄sarē ḡajerā ñerō irimakū, īḡūsārē ḡāmibirikoaka! Ōārī gapure m̄sāyarārē, āārīpererā ḡajerādere ōārō irinīkōāka!

¹⁶ M̄sā Jesúyarā āārīsā, us̄yari merā āārīnīkōāka! ¹⁷ M̄sā noó waaró, m̄sā noó āārīrō, Marīp̄ure gūña, īḡūrē m̄sāya āārīburire sērēnīkōāka! ¹⁸ M̄sarē ḡajīnū ñerō waamakū, ōārō waamakūdere Marīp̄ure us̄yari sīnīkōāka! Marīpu, marī Jesucristore b̄remurārē irire irimakū ḡāāmemi.

¹⁹ Ōāḡū deyomarīḡū, m̄sā gūñarīḡue īḡū weremakū, irire kāmubirīkōāka! Īḡū dorerire ōārō yujaka! ²⁰ Sugu Jesúre b̄remugū Ōāḡū deyomarīḡū masīrī sīrī merā, Marīpu weredoredeare weremakū pérā, irire doo b̄ridabirīkōāka! ²¹ Ubu gapu īḡūsā weremakū, ōārō pékūnū, gūñaka! “¿Diayeta wereri?” ārī masīduarā, irasirika! Ōārī bueri āārīmakū, iri gapure irika! ²² Noó ñerī āārīmakū, irire iribirīkōāka!

²³ Marīpu siuñajārī merā āārīrikumakū irīḡu m̄sarē ōārō, ñerī marīrō, īḡū ḡāāmerī direta iririkumakū iriburo. M̄sā ñerī opabirimakū, m̄sāya gūñarīḡue ōārī direta opamakū, m̄sāya dupuri merā ñerō iribirimakū iriburo. M̄sarē waja opamerā āārīmakū iriburo. Īḡū irasirimakū, marī Opū Jesucristo dupaturi aarīḡū, m̄sarē waja opamerā āārīmakū bokajagukumi. ²⁴ Marīpu m̄sarē Īḡūyarā āārīburo, ārīḡū, beyepīdi, ī āārīpererī Īḡū m̄sarē: “Āsū irīḡura”, ārīdeare diayeta irīḡukumi.

Pablo ōādotūnudea

²⁵ Guayarã, musãde Marĩpure guaya ããrĩburire sêrêbosaka!

²⁶ ããrĩpererã iro marã Jesúre buremurãrê, ãgã marĩrê maĩrõsũta maĩrĩ merã ããdoreka!

²⁷ Marĩ Opũ Jesucristo doreri merã i pũrê ããrĩpererã ãgãrê buremurãrê siiu neeõ, bue ãmuka!

²⁸ Marĩ Opũ Jesucristo musãrê ããrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marārē òǎdoredea

¹ Y_u Pablo, y_u merāmarā Silvano, Timoteo merā m_usā Tesalónica marārē Jesúre b_uremurārē òǎdoredea. M_usā Marīp_uyarā, marī Op_u Jesucristoyarā āārā. Irasirig_u m_usārē i papera pūrē gojáa. ² Marīp_u āārīnīg_u, marī Op_u Jesucristo m_usārē òārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerō irirārē wajamoāg_u aariburire gojadea

³ G_uayarā, m_usā Jesucristore b_uremudero nemorō ĩgūrē b_uremunemo, gāme maīnemo iriyuro. Irasirirā g_ua m_usārē gūñarā, diayema irirā Marīp_ure us_uyari sīnīkōārō gāamea. G_ua irasirimakū òārokoa. ⁴ G_ua noó waaró, m_usāyamarē gajerārē Marīp_uyarārē ĩgūsā nerērōg_ue us_uyari merā werea. M_usā Jesúre b_uremurī waja masaka m_usārē ñerō irikerep_uru, neō ĩgūrē b_uremuduúbea. M_usārē ñerō waamakūdere gūñaturakōāa. Irire ĩgūsārē werea. ⁵ I merāta marī masīa. M_usā Marīp_uyarā āārīrī waja gajerā m_usārē ñerō irikerep_uru, gūñaturanīkōāa. Irasirig_u Marīp_u diayema irig_u m_usārē: “Yaarārē dorerog_ue aarika! Yaarā, òārā āārā”, ārīgukumi.

⁶ Marīp_u diayema irig_u āārīsīā, m_usārē ñerō tarimakū irinerārē ñerō tarimakū irīgukumi. ⁷⁻⁸ M_usārē ñerō tarinerārē, guadere òārō siuñajārī bokamakū irīgukumi. Marī Op_u Jesús aarirīn_u āārīmakū irasirīgukumi. Jesús ũmugasig_ue merā aarīg_u, ĩgūrē wereboerā turarā merā, peame ũjārī pūrā watopegue dijarīgukumi. ĩgūya kerere p_ud_uamerārē, Marīp_ure gāamemerārē b_uro wajamoāg_u aarīgukumi. ⁹ ĩgūsā ñerō iridea waja perebiri peamegue beósūrākuma. Irasirirā, marī Op_u turag_u āārīrōgue neō waabirikuma. ĩgū gosewasiririre neō ĩārō marīrōgue beodijusūrākuma. ¹⁰ ĩgū aarirīnurē ĩgūyarā ĩgūrē b_uremurā āārīpererā ĩgūrē ĩārākuma. ĩgūrē ĩārā: “Diayeta òatarig_u, turatarig_u, āārīpererā oparā nemorō Op_u āārīmī”, ārī, ĩaguka, b_uro us_uyarākuma. M_usāde, g_ua m_usārē ĩgūyare buedeare b_uremusīā, ĩgūsā merā us_uyarākoa.

¹¹ G_ua irire gūñarā, Marīp_ure m_usāya āārīburire āsū ārī sērēbosanía: “G_uap_u, m_u ĩgūsā y_u gāāmerī diretta irirā āārīburo, ārīg_u, ĩgūsārē beyepídi āārīb_u. Irasirig_u ĩgūsārē m_u gāāmerōsūta āārīrikumakū irika! ĩgūsā āārīpereri murē b_uremurī merā òārō iriduarire iriyuwarikuburo. ĩgūsārē m_u turari merā irasirimakū irika!” ārī sērēbosāa. ¹² M_usā irire irimakū ĩārā, gajerā, marī Op_u Jesúre goepayari merā ĩārākuma. ĩgū m_usārē: “Yaarā āārīma, òārō yāma”, ārī ĩāgukumi. Marīp_u, marī Op_u Jesucristo m_usārē iritamu, b_uro maīm_ukū, irasū waarokoa.

2

Pablo, ñeg_u aariburire gojadea

¹ G_uayarā, daporare marī Op_u Jesucristo aariburire, ĩgū marīrē neeón_u, ĩgū p_urogue āimurīaburire wereg_ura. ² Gajerā m_usārē: “Marī Op_u i ũmugue dupaturi aarirīn_u ejasiāa”, ārīmakū gūñarikubirikōāka! Irire p_uwisibirikōāka! Gajerā: “Irire Ōāg_u deyomarīg_u y_ure irasū ārī wereami”, gajerā: “Sug_u g_uare irasū ārī wereami”, gajerā: “Pablosā irasū ārī gojanerā āārīmā”, ārībokuma. Irire p_uerā, gūñarikubirikōāka! ³ Ārīgatosūbirikōāka! Marī Op_u Jesús aariburin_u

dupuyuro āsū waarokoa. Wārā masaka Marīpu dorerire tarinūgārākuma. Irasiripoe sugu ñerō iri, tarinūgāgūgora deyoagakumi. Īgūta perebiri peamegue beosūbu āārīgukumi. ⁴ Īgū Marīpure iaturigu, āārīpereri masaka Marīpuware buremurīrē ñerō ārī werenīgukumi. Īgū direta buremumakū gāāmegukumi. Irasirigu Īgūrē buremudoregu: “Yuta āārā, umugasiguemu musā Opu”, ārīgū, Marīpuya wiigue ñajāa, doanagakumi.

⁵ Yu, musā purogue āārīgū, irire musārē werebu. ¿Musā irire gūñaberi? ⁶ Musā Īgū ñegū aariburire kāmūtature masīa. Īgū aariburire kāmutanemobirimakū aarigukumi. ⁷⁻⁸ Īgū wāri ñerī iriburire marī masībirikerepuru, ñerī Īgū iririno āārīsīāa. Īgū aariburire kāmūtatu gajerogue āiāsūgukumi. Īgūrē āiadero puru, ñegū gapu aarigukumi. Īgū ñerō iriri masīsūrokoa. Puru marī Opu Jesucristo dupaturi i umugue aarigū, puriri merā, Īgū turari merā ñegūrē wējēgukumi. Īgū gosewasiriri merā aarigū, Īgūrē beodediugukumi. ⁹ Ñegū aarigū, wātēa opu Satanās iritamurī merā ejagukumi. Irasirigu wātī turari merā wāri iri Īmugukumi. “Umugasiguema turari merā iri Īmugū yāa”, ārīgatogukumi. ¹⁰ Wāri Īgū ñerō iriri merā perebiri peamegue waamurārē Īgū ārīgatorire buremumakū irigukumi. Īgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremubirisīā, iri ārīgatorire buremurākuma. Irasirirā tausūbirikuma. ¹¹ Īgūsā diayema āārīrīrē buremudubiri waja, Marīpu Īgūsārē irire masībirimakū irigukumi, ārīgatori gapure buremuburo, ārīgū. ¹² Irasirirā āārīpererā Īgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremudubamerā āārīsīā, ñerō iririre buro iriduanemorākuma. Irasirigu Marīpu Īgūsārē wajamoādediugukumi.

Pablo, Marīpu Īgū beyenerārē tauburire gojadea

¹³ Guayarā, musā marī Opu Jesús maīrā, Marīpu beyenerā āārā. Irasirirā gua musārē gūñarā, Marīpure usuyari sīnkōārō gāāmea. Neōgoragueta musārē beyedi āārīmī peamegue waabonerārē taugu. Ōāgū deyomarīgū turari merā musārē Īgūyarā āārīmakū iribu, musā diayema āārīrīrē buremuburo, ārīgū, beyedi āārīmī. Irasirirā tausūmurā āārā. ¹⁴ Marīpu Īgū tauri kerere gua musārē buede merā musārē siudi āārīmī, marī Opu Jesucristo ōārī oparire Īgū merā opaburo, ārīgū.

¹⁵ Irasirirā piriro marīrō gūñaturaka! Gua musā purogue āārīrā buedeare, irasū āārīmakū gua musārē gojadeare gūña, irire iritayaka! ¹⁶⁻¹⁷ Marī Opu Jesucristo basita, irasū āārīmakū Marīpu āārīnīgū musārē āārīpereri musā werenírī, musā iririkurire gūñaturari merā ōārō āārīrikumakū iriburo. Marīpu marirē bopoñarī merā maīgū, perebiri gūñaturari opamakū irigu, Īgū ōārī sīburire: “Oparākoa”, ārī masīmakū irigu āārīmī.

3

Pablo: “Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka!” ārī gojadea

¹ Guayarā, musārē āsū ārī gojatūnuu. Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Musā, gua marī Opuya kerere buedeare pé buremubu. Irasirirā, wārā masaka musā iriderosūta gua buerire pé buremuburire, Īgūsā guare ōārō bokatīrīñēāburire Marīpure sērēbosaka! ² Surāyeri masaka Jesúya kerere buremubema. Irasirirā masaka diayema irimerā ñerā guare ñerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure serebosaka! ³ Marī Opu: “Āsū irigura”, ārīderosūta musārē gūñaturamakū irigukumi. Ñegūrē, musārē Īgū ñerō

iriduarire kāmūtāgukumi. ⁴ Gūa mūsārē iridorederosūta irirā irikoa. “Irire marī Opū iritamurī merā ōārō irinīkōārākuma”, āri būremua. ⁵ Marī Opū Jesucristo, Marīpū mūsārē maīrīrē masīnemomakū iriburo. Īgū űerō tarigu gūñaturaderosūta mūsādere gūñaturamakū iriburo.

Pablo moādoredea

⁶ Guayarā, Jesucristo marī Opū wāi merā Īgū dorero merā mūsārē werea. Gajerā Jesūre būremurā moādūamerārē, gūa mūsārē buedeare iritūyamerārē wapikūnemobirikōāka! ⁷ Mūsā masīa. Mūsādere gūa iriderosūta iriro gāāmea. Gūa mūsā merā āārīrā, gajino iriro marīrō āārībiribu. ⁸ Neō sugure waja-marīrō sērē, baabiribu. Mūsārē garibodūamerā, ūmurī, űamirī gūa baaburire moā wajatabū. ⁹ Gūa mūsārē bueri waja: “Gūare baari ejoka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībiribu. Mūsārē: “Āsū iriro gāāmea”, āri Īmuduarā gūa basi moā wajata baabū. ¹⁰ Gūa mūsā merā āārīrā, mūsārē āsū ārībū: “Baaburi moā wajatadūabino baabirikōāburo”, ārībū. ¹¹ Gajerā mūsā iriri kerere gūare āsū āri werema: “Surāyeri Īgūsā merā moāmerā āārīma. Moābirikererā, wāri irimoāmarī merā gajerārē garibogorenarā yāma”, ārīma. ¹² Gūa marī Opū Jesucristo wāi merā Īgū dorero merā irasirirānorē: “Irimoāmarīrē iropāta irika! Mūsā baaburire, mūsā gāāmerīnorē moā wajataka!” āri werea.

¹³ Guayarā, gariborero marīrō ōārīrē irinīkōāka! ¹⁴ Gūa dorerire i pūgue gojarire tarinūgāgūnorē ĩāmasī, Īgūrē gūyasīūrō tariburo, āārīrā, wapikūbirikōāka! ¹⁵ Īgūrē wapikūbirikererā, mūsārē ĩaturigure irirosū ĩābirikōāka! Mūsā pagūmurē wererosū Īgūrē wereka, ōārīrē iriburo, āārīrā!

Pablo ōādoretūnudea

¹⁶ Marī Opū Īgū basi marīrē siuñajārī merā ōārō āārīrikūmakū irigu mūsārē āsū iriburo. Mūsā noō waaró, mūsārē gajerosū waamakū, siuñajārī sīnīkōāburo. Mūsā āārīpererā merā āārīburo.

¹⁷ Yū Pablo, yū basita i ōādorerire gojāa. Yū mūsārē gojanarōsūta gojāa. Irasirirā mūsā: “Īgūta gojañumi”, āri ĩāmasīrākoa. ¹⁸ Marī Opū Jesucristo mūsā āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore õãdoredea

¹ Y_H Pablo mure õãdore. Jesucristo, Marĩpu marĩrẽ peamegue waabonerãre taugu dorederosũta yure pidi ããrĩmĩ Igũyare buedoregu. Igũrẽta, Igũ marĩrẽ õãrõ iriburire yurã yãa. ² M_H diayeta y_H magũ irirosũ ããrĩgũ ããrã. Irasirigu mure ire gojãa. Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Op_H Jesucristo mure iritamu, bopoñarĩ merã ãã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo ãrĩgatori merã buerire pẽdorebiridea

³ Y_H Macedonia nikũgue waagũ, mure Efesogue dujadoreb_H, irore surãyeri ãrĩgatori merã buerãrẽ: “Iropãta bueka!” ãrĩ weredoregu. ⁴ Igũsãrẽ: “Iripoegue marã Igũsã basi Igũsã gũñarĩ merã kere wereunadeare, musã ñekũsãmarã iririkũunadeare gũñanĩbirikõãka!” ãrĩ wereka! Marĩ irire gũñanĩrã, iri merã gãme guaseo, Marĩpu marĩrẽ iridorerire iribe. “Marĩpu yure iritamugakumi”, ãrĩ buremurĩ merãta Igũ marĩrẽ dorerire irimasã.

⁵ Marĩpu marĩrẽ: ñerĩrẽ opamerã, Igũ iũrõ waja opamerã ããrã, ãrĩ gũñarã, diaye Jesucristore buremurã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirigu õãrĩrẽ doremi. Marĩ irasũ ããrĩrã, Igũrẽ, gajerãdere õãrõ maĩrãkoa. ⁶ Surãyeri irire tũyanemobema. Irasirirã gaji ubu ããrĩrĩrẽ gãme guaseoma. ⁷ Marĩpu Moiserẽ doreri pĩdeare gajerãrẽ buerimasã ããrĩduakererã: “I ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ buekererã, Igũsã buerire pẽmasĩbema.

⁸ Marĩ masĩa. Marĩpu Moiserẽ doreri pĩdeare diaye buemakũ õãgorãa. Marĩpu, masakare iri dorerire tarinugãrĩrẽ masidoregu, irire pidi ããrĩmĩ. ⁹ Iri dorerire buerã, ire masĩrõ gããmea. Marĩpu iri dorerire pígu, diayema irirãrẽ diayema iridoregu meta pidi ããrĩmĩ. Iri dorerire irimerã gapure irire pidi ããrĩmĩ, diayema gapure masĩburo, ãrĩgũ. Iri dorerire tarinugãrãrẽ, ñerãrẽ, ñerõ iririkurãrẽ, Igũrẽ burenumerãrẽ, Igũya buerire gããmemerãrẽ, Igũsã pagusãmarãrẽ wẽjẽrãrẽ, masakare wẽjẽbeorãrẽ, ¹⁰ nome merã ñerõ irirãrẽ, ãma merã ñerõ irirã nomerẽ, ãma seyaro ñerõ irirãrẽ, nome seyaro ñerõ irirãrẽ, masakare ñeã gajerãguere duarãrẽ, ãrĩgatorikurãrẽ, ãrĩgatori merã: “Ãsũ irirãkoa”, ãrĩdeare irimerãnorẽ, ããrĩpererã õãrĩ buerire kãmutaduarãrẽ iri dorerire pidi ããrĩmĩ. ¹¹ I õãrĩ bueri, Marĩpu masakare tauri kerere wereri ããrã. Marĩpu õãtarigu yure i kerere masakare weredoregu pidi ããrĩmĩ.

Pablo, Marĩpu Igũrẽ bopoñarĩ merã ããrĩrẽ gojadea

¹² Y_H marĩ Op_H Jesucristore usũyari sĩa. Igũ yure: “Õãrõ buegakumi”, ãrĩ gũñagũ Igũyarãrẽ iritamudoregu beyepidi ããrĩmĩ. Irasirigu Igũ turarire yure sĩdi ããrĩmĩ. ¹³ Iro dupuyurogue y_H Jesucristore ñerõ werenĩ, Igũrẽ buremurãrẽ ñerõ iri: “Igũ õãbemi”, ãrĩnab_H. Y_H Igũrẽ buremubirisĩã, y_H ñerõ iririre: “Ñerõ irigu irikoa”, ãrĩ gũñabisĩã, irasirib_H. Irasirikerep_H, Marĩpu yure bopoñarĩ merã ããrĩgũ, beyedi ããrĩmĩ. ¹⁴ Marĩ Op_H yure buro maĩgũ õãrõ irimi. Igũ yure Jesucristore buremumakũ, gajerãdere maĩmakũ irimi. Marĩrẽ Jesucristo merã Igũrẽ buremumakũ, gajerãdere maĩmakũ irimi.

¹⁵ I y_H wereburi diayeta ããrã. ããrĩpererã irire buremurõ gããmea. Jesucristo ñerõ irirãrẽ Igũsã ñerĩ iridea wajare taugu, i ãmũguere aaridi ããrĩmĩ. Yuta ããrĩpererã nemorõ ñerõ iritarinugãdi ããrã. ¹⁶ Y_H irasũ ããrĩkerer_H, Marĩpu

yare bopoñarĩ merã ãĩmi. Irasirigu, Jesucristo yare neõ perebiri bopoñarĩre masĩmakũ irimi. Gajerãre Jesucristore buremurãre ãgũ yare bopoñarõsũta ãgũsãdere bopoñarĩre masĩmakũ irigukumi. Pũru ãgũsãre ãgũ pũro perebiri okari opamakũ irigukumi. ¹⁷ Irasirirã Marĩpũre: “Õãtarigu, turatarigu ããrã”, ãrĩ, usũyari sĩnikõãrã! ãgũta marĩ Opũ ããrĩnikõãgukumi. ãgũ neõ boabirikumi. ãgũ suguta Marĩpũ ããrĩmi. Deyomarĩgũ, masĩtarigu ããrĩmi. Irasũta ããrĩmi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mũ yũ magũ irirosũ ããrã. Irasirigu yũ mũrẽ: “Ãsũ irika!” ãrĩ werea. Iro dupuyuro Marĩpũ marĩyarãre mũ iriburire mũrẽ weredoredi ããrĩmi. Irasirigu, ãgũsã mũrẽ: “Marĩpũyare ãgũ turaro merã ãsũ irigukoa”, ãrĩ werederosũta ãgũrẽ buremurĩre piriro marĩrõ gũñaturari merã irika! “Marĩpũ iũrõ ñerõ iridea waja opabea”, ãrĩ, õãrõ gũñagũ ããrĩka! Surãyeri: “Ñerĩre iribirikõãrõ gããmea”, ãrĩ gũñakererã, ñerõ irima. Irasirirã Jesũyare buremurĩre poyanorẽma. ²⁰ I, Himeneorẽ, Alejandrorẽ irasũta waabu. Irasirigu ãgũsã pẽrãre wãtẽa opũ Satanás ãgũ gããmerõ iriburo, ãrĩgũ, Jesũre buremurĩ merã ããrĩnemodorebiribu. Marĩpũre ñerõ ãrĩ werenĩnemobirikõãburo, ãrĩgũ, irasiribu.

2

Marĩpũre sẽrẽrã ãsũ iriro gããmea, ãrĩ gojadea

¹ Mũsãrẽ ãsũ iridorepũroria. ããrĩpererãya ããrĩburire Marĩpũre sẽrẽbosaka! ãgũsãrẽ õãrõ iritamũ, bopoñarĩ merã iãburo, ãrĩrã, ãgũsãrẽ sẽrẽbosaka! ãgũrẽ: “Mũ merã usũyãa”, ãrĩka! ² Oparãya ããrĩburire, masakare dorerã ããrĩpererãya ããrĩburidere Marĩpũre sẽrẽbosaka, õãrõ doreburo, ãrĩrã! ãgũsã õãrõ doremakũ, goepeyerĩ merã Marĩpũre buremu, ãgũ gããmerĩ direta iri, õãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩrikũrãkõa. ³ Marĩ gajerãya ããrĩburire Marĩpũre sẽrẽbosamakũ õãgorãa. Irire marĩ irimakũ ãgũ, Marĩpũ marĩrẽ taugũ usũyari merã marĩrẽ ãĩmi. ⁴ ãgũta ããrĩpererã masakare perebiri peamegue waabirimakũ gããmemi. Diayema ããrĩrĩdere masĩmakũ gããmemi. ⁵ ãgũ suguta Marĩpũ ããrĩmi. Jesucristo, Marĩpũ merã marĩ masakare õãrõ ããrĩmakũ ãmubosagu suguta ããrĩmi. ãgũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩmi. ⁶ ãgũ curusague boari merã ããrĩpererã masakare ãgũsã ñerĩ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmi ãgũsãrẽ taugũ. Irasirigu Marĩpũ ãgũ masakare irire masĩmakũ iriripoe ejamakũ, iri kerere wererãrẽ weredoremi ããrĩpererã masĩburo, ãrĩgũ. ⁷ Jesucristo judio masaka ããrĩmerãrẽ iri kerere weredoregũ, ãgũsãrẽ ãgũrẽ buremurĩre, ãgũyama diaye ããrĩrẽrẽ yare buedoregũ pĩmi. Irire diayeta mũrẽ werea. ãrĩgatogu meta yãa.

⁸ Yũ ããrĩperero marã ãmarẽ guaro marĩrõ, gãme guaseoro marĩrõ Marĩpũyare õãrõ irirãrẽ mojørĩ soemu, Marĩpũre sẽrẽmakũ gããmea. ⁹ Nomerẽ, ãma merã ñerõ irirã nome sãñarõsũpero sãñabirimakũ gããmea. Õãrõ keoro ãgũsãrẽ ejari surĩre sãñaburo. Gajerã ãgũsãrẽ: “Õãrõ deyoma”, ãrĩ gũñamakũ iridũarã, ãgũsãya poañapure wũũapũwea nome ããrĩdũari direta gũñarikũbirikõãburo. ãgũsãya dupũridere oro merã, perla wãĩkuri yeri wajari yeri merã iridea merã mamubirikõãburo. Wajari surĩdere sãñabirikõãburo. ¹⁰ Masaka ãgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩrã, ãsũ gapũ iriburo. Gajerã nome: “Marĩpũre buremu”, ãrĩrã nome irirosũta õãrĩrẽ iriburo. ¹¹ Jesũre buremurã nerẽrõgue nerẽrãrẽ Marĩpũyare buerimasã bueripoere nome werenĩrõ marĩrõ buremurĩ merã pẽburo. ¹² Mũsã nerẽrõgue nerẽmakũ, nome ãmarẽ buebirikõãburo. ãgũsãrẽ dorebirikõãburo. Werenĩrõ

marĩrõ buerimasã buerire pẽburo. ¹³ Āsũ ããrã. Marĩpũ Adãrẽ iripũroridi ããrĩmĩ. Pũrũ Evare iridi ããrĩmĩ. ¹⁴ Adán, wãtĩ ãrĩgatosũdi meta ããrĩdi ããrĩmĩ. Eva gapũ wãtĩ ãrĩgatorire bũremusiã, Marĩpũ dorerire tarinugãdeo ããrĩmõ. ¹⁵ Irasũ ããrĩkerepũrũ, igo pũrãkũdea merã* Jesũre bũremu, gajerãrẽ maĩ, ñerõ iribiri, diayema gapũre irirãno tausũrãkuma.

3

Jesũre bũremurã oparãyamarẽ gojadea

¹ I yũ wereburi diayeta ããrã. Sugu Jesũre bũremurã opũ ããrĩduagu, õãrĩ moãrĩrẽ iridũagu ããrĩmĩ. ² Irasiridũagũno ãsũ ããrĩburo. Masaka: “Ñerõ irigũ ããrĩmĩ”, ãrĩsũña marĩgũ, sugoreta marãpokũgũ, pẽmasĩrĩ merã iririkũgũ, diayemarẽ irigũ, masaka bũremusũgũ, ĩgũya wii gãmeñajãrã ejarãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãgũ, gajerãrẽ õãrõ buegũ ããrĩburo. ³ Neõ mejãbi, gãmekẽãduabi, gajerã merã guaseobi, ñerõ iriri merã niyeru wajatadũabi ããrĩburo. Irasirirono irigu: masakare bopoñarĩ merã iritamugũ, niyerure haribejabi ããrĩburo. ⁴ ĩgũya wii marãrẽ õãrõ doremasĩgũ, ĩgũ pũrãrẽ bũremurĩ merã ĩgũrẽ õãrõ yũjũmakũ irigũ ããrĩburo. ⁵ ĩgũya wii marãrẽ doremasĩbi, Marĩpũre bũremurĩ bumarãrẽ irota nemorõ koremasĩbirikumi. ⁶ Sugu Jesũre bũremurã opũ ããrĩduagu maama bũremunugãgũ ããrĩbirikõãburo. Maama bũremunugãgũ gajipoe irigũ ĩgũ: “Gajerã nemorõ ããrã yũ”, ãrĩ gũñabokumi. Irasũ ãrĩ gũñagũ, wãtĩ gũñaderosũ gũñabokumi. Irasirigu Marĩpũ wãtĩrẽ wajamoãderosũ ĩgũrẽ iribokumi. ⁷ Irasirigu Jesũre bũremurã opũ ããrĩbu Jesũre bũremumerã: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩsũgũ ããrĩburo. ĩgũ õãrĩrẽ iribirimakũ ããrã, ĩgũrẽ ñerõ werenĩbokuma. Wãtĩ ĩgũrẽ ñerĩ iridorerire iribokumi.

Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurãyamarẽ gojadea

⁸ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurãde masaka bũremusũrã ããrĩburo. Ārĩgatori marĩrõ wererã, mejãmerã, ñerõ iriri merã niyerure wajatadũamerã ããrĩburo. ⁹ Jesũya diayema ããrĩrĩrẽ Marĩpũ marĩrẽ ĩmudeare piriro marĩrõ bũremurã: “Marĩpũ ĩũrõ waja opabea”, ãrĩ gũñarã ããrĩburo. ¹⁰ ĩgũsãrẽ sóoburi dupuyuro ĩgũsã ããrĩrikũrĩre õãrõ ĩãburo. Pũrũ ĩgũsã õãrõ ããrĩrikũrĩre ĩã odo: “Waja opabema”, ãrĩ, ĩgũsãrẽ sóoburo. ¹¹ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurã nome de irasũta masaka bũremusũrã ããrĩburo. Gajerãrẽ ñerõ kere ãrĩ weremerã nome, pẽmasĩrĩ merã irirã nome, õãrĩrẽ irinĩrã nome ããrĩburo. ¹² Sugu Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamugũ sugoreta marãpokũgũ, ĩgũ pũrãrẽ, gajerãrẽ ĩgũya wii marãrẽ õãrõ doremasĩgũ ããrĩburo. ¹³ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurã õãrõ iritamumakũ ããrã, gajerã ĩgũsãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩrãkuma. Irasirirã gũiro marĩrõ gũyasĩrĩrĩ marĩrõ gũñaturari merã ĩgũsã Jesucristore bũremurĩrẽ gajerãrẽ wererãkuma.

Jesũyamarẽ gojadea

¹⁴⁻¹⁵ Mata yũ mũ pũrogue waadũadãa. Waadũakeregu, gajipoe irigũ waamasĩbiribokoa. Irasirigu i pũ merã mũrẽ: “Marĩpũ pũrã ãsũ iriburo”, ãrĩ were gojãa. Marĩpũ pũrã Jesũre bũremurĩ bumarã Marĩpũ okanĩgũyarã ããrĩma.

* **2:15** Génesis 3:15: Eva Marĩpũ dorerire tarinugãdero puru, Marĩpũ ããrĩnĩgũ pĩrũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Igo nomeõ mũrẽ ĩãduabirikumo. Dapagã merã igo parãmerã ããrĩturiarãde mũ parãmerã ããrĩturiarãrẽ ĩãduabirikuma. Mũ, sugu igo parãmerã ããrĩturiagũya gubure kũrĩmakũ, ĩgũ gapũ mũya dipũrure kũramutũgukumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesũs, Eva pũrãkũdi parãmerã ããrĩturiaguta, marĩ ĩgũrẽ bũremurãrẽ taugu ããrĩmĩ.

Īgūsāta Marīṭṭaya diayemarē b̄remurā, gajerārē irire buerā āārīma. ¹⁶ Marī: “I diayeta āārā”, ārī masīa. Marīṭṭaya diayema, marī dupuyuro masībiridea, Īgū marīrē ĩmudea ōātaria. I āsū āārā:

Marīṭṭ magū marī irirosū dupukugū deyoadi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū: “Īgū diayema irigu āārīmī”, ārīrīrē marīrē masīmakū iridi āārīmī.

Marīṭṭe wereboerā Īgūrē ĩānerā āārīmā. Īgūyarā Īgūya kerere āārīperero marārē werenerā āārīmā. Irasirirā i ūmugueere masaka Īgūrē b̄remunerā āārīmā. P̄ṭṭ Marīṭṭ ūmugasigue Īgūrē āīmūrīadi āārīmī.

4

Pablo Timoteore Jesúre b̄remudinerā Īgūrē b̄remuduúrāyamarē gojadea

¹ Ōāgū deyomarīgū ire pémasīma ōārō marīrē weremi. I ūm̄ p̄reburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre b̄remudinerā Īgūrē b̄remuduúrākuma. Wātēa ārīgatorire, wātēaya buerire pētuyarākuma. ² Irigatorikarā irire buemakū p̄erā: “Ōārī bueri āārā”, ārī gūñarākuma. Ārīgatori merā buekererā, Īgūsā basi: “N̄erō irirā yāa”, neō ārī gūñabirikuma. ³ Masakare: “Marāpokubirikōāka! I baarire baabirikōāka!” ārīma. Marīṭṭ āārīpereri marī baaburire iridi āārīmī. Irasirirā marī Jesúre b̄remurā diayemarē masīrā, Īgūrē: “Ōāa”, ārī, ūsuyari sī odo, baarire baamasīa. ⁴ Āārīpereri Marīṭṭ iridea ōārī āārā. Irasirirā Īgū irideare: “Gāāmebea”, ārībirikōārā! Īgūrē: “Ōāa”, ārī, ūsuyari sī odo, baaro gāāmea. ⁵ Marīṭṭ Īgū irideare: “Ōāa”, ārī weresiadi āārīmī. Irasirirā marī baaburi dupuyuro Īgūrē: “Ōāa”, ārī, ūsuyari sīmakū, marī baarire ōārī waamakū yāmi.

Pablo Jesúre moāboegūyamarē werede

⁶ M̄, i ȳ weredeare Jesúre b̄remurārē buegū, Jesucristore ōārō moāboegū āārīgukoa. Irasirigū Marīṭṭaya werenīrī marī b̄remurīrē, Īgūyare ōārī buerire m̄ ōārō irituyarire gūñaturari merā b̄remunemogukoa. ⁷ Masaka i ūm̄marē Īgūsā basi Īgūsā gūñarī merā kere wererire p̄birikōāka! Iri Marīṭṭaya āārībea. Marīṭṭ gāāmerī direta irituyawāgānika! ⁸ Marī ōārō moāpaumakū ōāgorāa. I nemorō Marīṭṭ gāāmerīrē ōārō irimakū ōātaria. Īgū gāāmerīrē irīpaurā, i ūmugueere marī Īgū merā ōārō āārā. P̄ṭṭ ūmugasiguedere Īgū merā āārīrākoa. ⁹ Iri ȳ wereri diayeta āārā. Āārīpererā irire: “Diayeta āārā”, ārī b̄remurō gāāmea. ¹⁰ Irasirirā marī gajerārē Marīṭṭyare buerā, n̄erō tari, b̄ro moāa. Marīṭṭ okanīgū marīrē ōārō iriburire ūsuyari merā yūsā, irasū yāa. Īgū āārīpererārē taugū āārīmī. Jesúre b̄remurā direta taugukumi Īgū p̄ro āārīburo, ārīgū.

¹¹ Jesúre b̄remurārē iri āārīpereri ȳ ārīrīrē iridore, bueka! ¹² Gajerā, m̄ maamu āārīmakū ĩārā, m̄rē p̄duabiribokuma. Irasirigū, Jesúre b̄remurārē m̄rē p̄buro, ārīgū, ōārīrē werenīka! Ōārō irinīka! Gajerārē maika! Jesúre b̄remutuyanīkōāka! Marīṭṭ ĩūrō n̄erī marīgū āārīka! M̄rē ĩākūīburo, ārīgū, irasirika! ¹³ Ȳ, m̄ p̄rogue ejaburo dupuyuro Jesúre b̄remurā nerērārē Marīṭṭyare gojadea p̄rē bue ĩmuka! Īgūsārē: “Āsū āārīrikuka!” ārī wereka! Marīṭṭyare ōārō bueka, Īgūsā irire masīnemoburo, ārīgū! ¹⁴ Iro dupuyuro Marīṭṭ Jesúre b̄remurā oparā m̄rārē m̄rē weredoredi āārīmī. Irasirigū,

Īgūsāya moĵōrī merā mūrē ñapeomakū, Īgū turarire sīdi āārīmī, Īgū were-dorederosūta mu Īgūyare irimasīburo, ārīgū. Irasirigu, Īgū mūrē irimasīrī sīrīrē kātibirikōāka!

¹⁵ Irire gūña, irinika, āārīpererā mu Marīpuyare irimasīnemowāgārire ĩāburo, ārīgū! ¹⁶ “ĶŌārō irigu yāri?” ārī gūñagū, mu iririkurire, gajerārē mu buerire gūñaka! Ōārī direta irinika! Irasirirā mu, mūrē pēnerāde tausūrākoa.

5

Pablo Timoteore: “Jesúre b̄remurārē āsū irika!” ārī gojadea

¹ Mūrārē turibirikōāka! Mupure mu ōārō irirosūta mūrādere ōārō b̄remurī merā wereka! Mu pagupūrārē mu ōārō irirosūta maamarādere b̄remurī merā wereka! ² Mupore mu ōārō irirosūta murā nomedere ōārō b̄remurī merā wereka! Mu pagupūrā nomerē mu ōārō irirosūta nóomedere ñerō naribejaro marīrō ōārō b̄remurī merā wereka!

³ Wapiweyarā nome iritamusūña marīrārē iritamuka! ⁴ Wapiweyo pūrākudeo āārīmakū, parāmerākudeo āārīmakūdere Īgūsā igore iritamuburo, igo Īgūsārē masūdea waja. Irasū iritamurā, Marīpu Īgūsāyarārē iritamu-dorederosūta irirā yāma. Īgūsā irasiriri merā Marīpūre usuyari merā ĩāmakū yāma. ⁵ Bopogo wapiweyo igoyarā marīgō: “Marīpu yare iritamugukumi”, ārī gūñamo. Irasirigo umurī, ñamirī Marīpūre: “Iritamuka yare!” ārī sērēnikōāmo. ⁶ Gajego wapiweyo igo gāamerī direta irimoāmagō, okago āārīkerego, boadeo irirosū Marīpu gāamerirē irimasībeo āārīmo. ⁷ Iri āārīpereri wapiweyarā nomerē iritamurīmarē yu mūrē gojarire Jesúre b̄remurārē wereka, gajerā Īgūsārē: “Ñerō yāma, Īgūsāyarārē iritamubema”, ārī werewuabirikōāburo, ārīgū! ⁸ Sugu Īgūyarārē, Īgūya wii marādere ōārō korebi: “Jesúre b̄remubea”, ārīgū irirosū yāmi. Jesúre b̄remumerā nemorō ñerō irigu āārīmi.

⁹ Wapiweyarā nomerē iritamuburi dupuyuro, papera pūgue āsū āārīrā nomerē gojatúka! Buro, sesenta bojori nemorō opago, sugureta marāpukudeo āārīburo. ¹⁰ Masaka: “Igo ōārīrē irigo āārīmo”, ārisūgō, igo pūrārē ōārō masūdeo, igoya wiire gāmeñajārā ejarārē ōārō bokatīrīñeāgō, moāboego irirosū Jesúre b̄remurārē iritamugō, ñerō tarirārē iritamugō, āārīpererārē bopoñarī merā ĩāgō, gajino ōārīrē irinīgō āārīburo.

¹¹ Wapiweyarā nome, nóomeweya nome āārīmakū, i papera pūgue go-jatūbirikōāka! Īgūsā Cristoyare iriduro nemorō ūma merā āārīduarā, dupaturī marāpukūduabokuma. ¹² Irasū Īgūsā dupaturī marāpukurā, Īgūsā: “Marāpu marīgō, Cristoya direta irigokoa”, ārīdeare iribiribokuma. Irire iribiride waja, waja opabokuma. ¹³ Īgūsā dupaturī marāpukumerā, tērikurā, gajerāya wiirigue gāmeñajāgorenarā, gajerārē ñerī kerere werenírā, gajerārē Īgūsāyamarē sērēñarīkurā, gajerā Īgūsārē weredorebirideareta masakare weregorenarā dujabokuma. ¹⁴ Irasirigu: “Īgūsārē, gajerā wapiweyarā nome mūrārē iritamurōsū iritamubirikōārō gāāmea”, ārī werea. Dupaturī marāpuka, pūrākuburo doja. Īgūsāya wii marārē ōārō koreburo. Īgūsā irasirimakū, ñegū marīrē ĩaturigu masakare Īgūsārē: “Ñerīrē irirā yāma”, ārī werewuamakū iribiribokumi. ¹⁵ Surāyeri wapiweyarā nome Cristoyare pirikōā, wātēa opu Satanāya gapure iritayasiama.

¹⁶ Jesúre b̄remurā, Īgūsāyarā wapiweyarā nome āārīmakū Īgūsārē irita-muburo. Jesúre b̄remurī bumarāguere Īgūsārē iritamudorebirikōāburo.

Irasirirā Jesúre b̄remurī bumarā gajerā wapiweyarā nome iritamunā marīrā gapure iritamumasīma.

¹⁷ Jesúre b̄remurā oparā m̄rā ĩgūsāyarārē ōārō dorerārē gajerārē b̄remurō nemorō b̄remurō gāāmea. ĩgūsā ōārō moārī waja ōārō wajariburo. Surāyeri Marīp̄yare wererā, ĩgūsāyarārē buerā āārīma. ¹⁸ Marīp̄ya werenīrī gojadea p̄gue, sugu moāgārē marī wajariburire āsū ārī gojasūdero āārībú: “Weku trigo yeri gasirire ĩgūya guburi merā kura koro, trigore baadugū baaburo. ĩgūya disi túsārī berore túsābirikōāka!” ārī gojasūdero āārībú. Gajero āsū ārī gojasūdero āārībú: “Moāgārē ĩgū moārī wajare wajariro gāāmea”.

¹⁹ Sugūta Jesúre b̄remurā opare: “Nērīrē iriami”, ārī werewhamakū pébirikōāka! Pērā o urerā ĩgū irideare ĩānerā ĩgūrē werewharire péka! ²⁰ Jesúre b̄remurā nerērōgue āārīpererā péurogue ñerō irigare: “Irire neō irinemo-birikōāka!” ārī wereka, gajerā gūrā, ĩgū irirosū iribirikōāburo, ārīgū!

²¹ Yū, Marīp̄yā ĩūrō, Jesucristo ĩūrō, irasū āārīmakū Marīp̄yare wereboerā ĩgū beyenerā ĩūrōguedere marē āsū ārī weregura. Yū mūrē dorerire irigu, āārīpererā Jesúre b̄remurārē b̄remurī merā s̄rosū ĩāka! M̄sā surāyeri ĩgūsārē ōārō irirosū, gajerā ĩgūsā watope marādere s̄rosū ōārō irika! ²² Gajerārē Jesúre b̄remurā oparā āārīmurārē m̄ya mojōrī merā ñapeo, ĩgūsārē sóoburi dupuyuro ĩgūsā āārīk̄urire ōārō ĩāp̄urorika! Nērīrē irirārē sóogu, ĩgūsā irirosūta mude ñerō irigu āārībokoa. Āārīpereri ñerīrē iribita āārīrikuka!

²³ M̄yā paru p̄rīrī opagu āārā. Irasirigu irire k̄ukugu, deko direta iribirikōāka! Mērōgā ĩguī deko p̄mudeadere ĩrīka!

²⁴ M̄yā Jesúre b̄remurā oparā āārīmurārē ĩgūsā āārīk̄urire ĩāgū, ire ōārō masīka! Marīp̄yā ñerārē wajamoāburi dupuyuro surāyeri masaka ĩgūsā ñerīrē iririre marī ĩāmasīa. Gajerā gapure ĩgūsā ñerī iririre ĩāmasībea. Marīp̄yā āārīpererā ñerārē wajamoārīnu āārīmakū, ĩgūsā ñerī irideare masīrākoa. ²⁵ Irasūta masaka ĩgūsā ōārī iririre ĩāmasīsūa. Gajerā ĩgūsā ōārīrē iririre daporare ĩāmasībirikererā, p̄rugue masīrākoa.

6

¹ Moārīmasā Jesúre b̄remurā ĩgūsā oparā dorerire gopeyari merā iriburo. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, gajerā Marīp̄yare, marī bueridere ñerō ārī werenibirikuma. ² ĩgūsā oparā Jesúre b̄remurā āārīmakū: “ĩgūsā guare dore-birikōārō gāāmea”, ārī gūñabirikōāburo. Irasū gūñarōno irirā ĩgūsā dorerire b̄remurī merā iriburo. “Marī oparā Jesúre b̄remurā āārīmakū, ĩgūsārē maīa, irasirirā ĩgūsārē ōārō moāboerākoa”, ārī gūñaburo. I yū were gojarire Jesúre b̄remurārē bueka!

Marīp̄yare b̄remurīmarē, ōārō āārīk̄urimadere gojadea

³ Masakare ārīgatori merā buerā marī Op̄yā Jesucristoya diayema āārīrērē buedeare b̄remubema. Marīp̄yare marī b̄remurīrē gāāmemerā āārīma. ⁴ “Gajerā nemorō masīa”, ārī gūñakererā, diayemarē neō masībema. Pémasīmerā irirosū masaka wenenīrērē gāme guaseoduarā āārīma. Irasirirā gajerārē gāme ĩāturi, gāme ĩāduabiri, ñerō kere gāme ārī were, ñerō gāme gūñamakū yāma. ⁵ Diaye gūñamerārē gāme guaseonīmakū yāma. ĩgūsā diayema āārīrērē masīmerā āārīmakū, ĩgūsārē: “Marīp̄yare irituyarā, wáro niyerure wajatarākoa”, ārī gūñamakū yāma. ĩgūsānorē wapikubirikōāka!

6 Marī, Marīpuyare b̄remurirē òārō irituyarā, wári òārī oparā irirosū āārā. I merā usuyāa. 7 Marī i um̄guere deyoarā, neō gajino merā deyoabirib̄. Boarāde neō gajinorē āibirikoa. 8 Irasirirā surī, baari marī dapora opari merāta usuyaro gāamea. 9 Gajerā gapu wári opaduasīā, ĩgūsā ñerī iriduarire pirimerā, pémasirī marīrō ñerirē haribejarā dujama. Irasirirā iri merā ĩgūsā basita poyanorēsīā, peamegue béosūrākuma. 10 Niyeru maīrī, masakare āārīpereri ñerirē irinugāmakū iriri āārā. Surāyeri niyerure b̄ro gāamerā, Jesuyare b̄remuadideare piri, ĩgūsā basita b̄ro b̄jawereri bokama.

Pablo Timoteore: “Mu Jesúre b̄remurirē neō piribirikōāka!” ārī gojadea

11 Mu tamerā Marīpuyagu i āārīpereri ñerirē haribejabirikōāka! Diayema irigu, Marīpu gāamerirē irigu, ĩguyare: “Diaye āārā”, ārī b̄remugū, gajerārē maīgū, ñerō tarikeregu gūñaturari merā Marīpuyare irigu, “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō ĩgūsārē iritamugū āārīka! 12 Marīpu murē siiudi āārīmi, ĩgū p̄ro perebiri okari opaburo, ārīgū. Irasirigu Jesucristore mu b̄remurirē wārā masaka péurogue wereb̄. Iri okarire opabu, ñerō tarikeregu, ĩgūrē b̄remurirē piribirikōāka! 13 Yu, Marīpu āārīpererārē okari sīgū ĩūrō, Jesucristo ĩguyamarē Poncio Pilatore diaye weredi ĩūrō ire murē iridorea. 14 Jesucristo i um̄guere dupaturi aarimakūgedere ñerī marīgū, masaka werewhasūña marīgū ĩgū doredeare gorawayuro marīrō irinikōāka! 15 Marīpu ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare iririnū ejamakū, Jesucristore dupaturi iriugukumi. ĩgū suguta òatarigu, turagu, āārīpererā oparā nemorō Op̄, āārīpererā dorerā nemorō Doregu āārīmi. 16 ĩgū suguta neō boabi āārīmi. Boyorogue neō sugū masakū ejamasiberogue āārīmi. Neō sugū masakū ĩgūrē ĩādi, ĩgūrē ĩāgūde mámi. Irasirirā neō piriro marīrō āārīpererinurī ĩgūrē: “Turataria mu”, ārī b̄remurā! Irasūta irirā!

17 I um̄marē wári oparārē āsū ārī wereka: “ ‘Gajerā nemorō āārā’, neō ārī gūñabirikōāka! Musā opari pereakōārokoa. Irasirirā: ‘Yu wári opari merā òārō āārīgukoa’, ārī gūñabirikōāka! ‘Marīpu yure sirī merā òārō āārīgukoa’, ārī gūñaka!’ ārīka ĩgūsārē! Marīpu marīrē āārīpereri marī oparire simi, iri merā usuyaburo, ārīgū. 18 Wári oparā òārīrē iriburo. ĩgūsā wári opari merā opamerārē iritamuburo. ĩgūsārē iritamurā, ĩgūsā oparire òārō merā sīburo. 19 ĩgūsā irasirirā, wári um̄gasimarē opasiarākuma. Iroque āārīrī neō perebirikoa. Irasirirā iroque Marīpu merā perebiri okari opanikōārākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

20 Timoteo, Marīpu murē weredoregu pídeare piribirikōāka! Marīp̄re gāamemerā i um̄ma ubu āārīrī werenirirē, ĩgūsā noó gāamerō wereniōamaridere pētuyabirikōāka! “Marī werenirī, masīrimasā werenirī āārā”, ārīkererā, Marīpuyare masīrā irirosū werenirā meta yama. 21 Surāyeri ĩgūsā werenirirē pētuyarā, Marīpuyare ĩgūsā b̄remuadideare pirinokōāma.

Marīpu murē òārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Yũ Pablo mũrẽ òãdorea. Marĩpũ gããmederosũta Jesucristo yũre beyepídi ããrĩmĩ. Marĩpũ: “Jesucristore bũremurã yũ merã òãrõ ããrĩrãkuma”, ãrĩdeare yũre masakare buedoregũ beyepídi ããrĩmĩ. ² Mũ diayeta yũ magũ irirosũ ããrĩgũ ããrã. Irasirigũ mũrẽ ire gojáa. Marĩpũ ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo mũrẽ iritamũ, bopõnarĩ merã iã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Pablo Timoteore: “Masakare Cristoyare wereka!” ãrĩ gojadea

³ Yũ Marĩpũre sërërikũ, mũrẽ gũñáa. Ëmũrikũ, ñamiriku ĩgũrẽ: “Õãa”, ãrĩ, Ƴsuyari sĩ, mũya ããrĩburire sërëbosanĩkõãa. Yũ ñekũsãmarã ĩgũrẽ bũremuderosũta: “Yũ, ĩgũ ĩũrõ waja opabi ããrã”, ãrĩ masĩrĩ merã yũde ĩgũrẽ bũremua. ⁴ Yũ, mũ pũrogue ããrãdi waamakũ mũ oredeare gũñanisĩã, mũrẽ iãduakoa doja, mũ merã bũro Ƴsuyaduagu. ⁵ Mũ Jesũre diayeta bũremurĩrẽ gũñáa. Mũ ĩgũrẽ bũremuburi dupuyuro mũ ñekõ Loida, mũpo Eunicede Jesũre bũremupũrorima. Daporare yũ òãrõ masĩa. ĩgũsã ĩgũrẽ bũremurĩ oparosũta mũde opáa.

⁶ Irasirigũ ire mũrẽ gũñamakũ iriduáa. Iro dupuyuro yaa mojõrĩ merã mũrẽ yũ ñapeomakũ, Marĩpũ ĩgũ turarĩre mũrẽ sĩmi, ĩgũyare irimasĩburo, ãrĩgũ. Daporare ĩgũ mũrẽ iridorederosũta ĩgũ turari merã ĩgũyare iriwãgãnĩka! ⁷ Marĩpũ marĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ sĩmi. Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ gũimakũ irigũ meta ããrĩmĩ. Marĩpũyare ĩgũ turari merã irirã, masakare maĩrã, pemasĩrĩ merã irirã ããrĩmakũ irigũ ããrĩmĩ. ⁸ Irasirigũ marĩ Opũyare gajerãrẽ weregũ, gũyasĩrĩbirikõãka! ĩgũyare gajerãrẽ yũ weredea waja peresugue ããrĩmakũ, yũre gũyasĩrĩsãbirikõãka! Mũ Marĩpũ masakare tauri kerere wereri waja yũ irirosũ ñerõ tarigũ: “Õãrokoo”, ãrĩ gũñaka! Marĩpũ mũrẽ turaro sĩrõpã irasirika! ⁹ Marĩpũ marĩrẽ perebiri peamegue waabonerãrẽ taudi ããrĩmĩ. Õãrã ĩgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, marĩrẽ siiudi ããrĩmĩ. “Õãrĩrẽ yãma, irasirigũ ĩgũsãrẽ siubũ”, ãrĩ gũñagũ meta siiudi ããrĩmĩ. ĩgũ marĩrẽ Jesucristoyarãrẽ maĩgũ i ãmũ iriburi dupuyuro: “ĩgũsãrẽ taugũra”, ãrĩ gũña, marĩrẽ beyedi ããrĩmĩ. ¹⁰ Irasirigũ Jesucristore marĩrẽ taugure irigũ, ĩgũ marĩrẽ diayeta maĩrẽrẽ masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Jesucristo marĩrẽ ĩgũrẽ bũremurãrẽ perebiri peamegue waamurã ããrĩmakũ neõ iribiridi ããrĩmĩ. ĩgũ marĩrẽ tauri kerere weredeare bũremurĩ merã marĩrẽ Marĩpũ pũro ĩgũ merã ããrĩnĩburire masĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹¹ Marĩpũ yũre iri kerere weredoregũ beyedi ããrĩmĩ judío masaka ããrĩmerãrẽ Jesucristoyare buedoregũ. ¹² Irire bueri waja yũ bũro ñerõ taria. Ñerõ tarikeregũ, Jesũre yũ gũñaturari merã bũremugũrẽ masĩa. Irasirigũ peresugue ããrĩkeregũ, gũyasĩrĩrõ marĩrõ ããrĩkõãa. Jesũta turagu, yũre ĩgũyare buedoregũ pídi, yũre òãrõ koregũ ããrĩmĩ. Irasirigũ dupaturĩ aarigũ, ĩgũ yũre buedoredea merã: “Ãsũ irigũra”, ãrĩdeare iriyuwarĩkũgũkumi. Irire masĩa.

¹³ Yũ mũrẽ diayema buedeare: “Ãsũ iriro gããmea yũre”, ãrĩ, Jesũre bũremurĩ merã, gajerãrẽ maĩrĩ merã irinĩkõãka! Marĩ Jesũyarã ããrĩsĩã, irasirimasĩa. ¹⁴ Õãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩgũ iritamurĩ merã Marĩpũ mũrẽ ĩgũya kerere weredoredeare gorawayuro marĩrõ wereka!

15 M_u masĩsĩáa. Y_u peresugue āārĩmakū ĩārā, āārĩpererā Asia nikū marā Jesúre b_uremurā yare béowāgāpereakōāma. Ĩgūsā watope āārĩnerāde Figelo, Hermógenesāde béowāgākōāma. 16 Onesiforo gap_u irasiribirimi. Marĩ Op_u ĩgūya wii marārē bopoñarĩ merā ĩāburo. Wári Onesiforo yare gũñaturamakū irimi. Y_u peresugue āārĩmakū ĩāgū, yare guyasĩrĩsābirimi. 17 Irasirig_u Romague ejagu, yare āmaníkōādi āārĩmĩ. Yare bokagugue āmuduúmi. 18 Marĩ Op_u dupaturi aarigú, ĩgūrē bopoñarĩ merā ĩāburo. Efesoguedere ĩgū marĩrē iritamudeare m_u ōārō masĩsĩáa.

2

Pablo Timoteore ōārō iridorerimarē gojadea

1 M_u, Jesucristoyag_u diayeta y_u magū irirosū āārĩgú āārā. Irasirig_u Jesucristo iritamurĩ merā ĩgūrē gũñaturari merā b_uremunikōāka! 2 Y_u wārā masaka péuog_ue buemakū m_u pédeare Jesucristoyare gũñaturarārē bueturika! Irasirirā irire gajerārē keoro buemasĩrākuma.

3 Surara ñerō tarikereg_u gũñaturakumi. ĩgū irirosū m_u Jesucristoyag_u gajerā ĩgūyarā merā ñerō tarikereg_u gũñaturaka! 4 Surara ĩgū op_u gāamerōsū doreri direta irikumi. Surara āārĩbi moārōsū iribirikumi. Irasirig_u m_u ĩgū irirosū marĩ Op_u doreri direta irika! 5 I irirosū ūma birarimasūde gajerā nemorō ūmakereg_u, oparā dorerire keoro iribi, ĩgūsā ĩgūrē siboadeare wajatabirikumi. Irasirig_u marĩ Op_u dorerire ōārō irika, ĩgū ōārĩ sĩburire wajatabu! 6 Poore ōārō moāgū ĩgū moādea waja iri poema oteri dukare oparūorikumi. Irasirig_u ĩgū irirosū marĩ Op_uyare ōārō moāgū, gajerārē ĩgūyare bueri waja ĩgū mūrē sĩrĩrē opagukoa. 7 Y_u wererire ōārō gũñaka! M_u irasirimakū, marĩ Op_u i āārĩpererire masĩmakū irigukumi.

8 Jesucristore gũñaka! ĩgū, op_u David parāmi āārĩturiagu āārĩmĩ. ĩgūta boadigue masādi āārĩmĩ marĩrē peamegue waabonerārē taug_u. Iri marĩrē tauri kerereta y_u werea. 9 Iri kerere wereri waja ñerō taria. Masaka yare ñerō irig_u irirosū kōme dari merā sia, peresugue biadoboma. ĩgūsā yare peresu irikerep_u, Marĩp_uya kerere āārĩpererog_ue pēsūrokoa. 10 Irasirig_u y_u ñerō tarikereg_u, gũñaturaníkōā, Marĩp_u beyenerā ĩgū merā ōārō āārĩburo, ārĩgū. ĩgūsāde marĩ irirosūta Jesucristoyarā āārĩma. Irasirig_u, ĩgūsāde peamegue waabirikōāburo, ārĩgū, irasū yāa. 11 I diayeta āārā:

Marĩ Jesucristore b_uremurĩ waja gajerā marĩrē wějēmakū, ūmugasigue ĩgū merā āārĩnikōārāko.

12 Marĩ ñerō tarikererā gũñaturari merā marĩ ĩgūrē b_uremurĩrē pirimerā, ĩgūyarārē dorerog_ue ĩgū merā dorerā āārĩrāko. Marĩ Jesúre masĩkererā gajerārē: “ĩgūrē masĩbea”, ārĩmakū, ĩgūde marĩrē: “M_usārē masĩbea”, ārĩgukumi.

13 Marĩ, ĩgū: “Āsū irigura”, ārĩdeare b_uremubirikerep_u, ĩgū ārĩdeare diayeta irigukumi. Āārĩpereri ĩgū ārĩrĩ, diayeta āārā. Neō ārĩgatomasĩbirikumi.

Pablo Timoteore keoro buerimarē gojadea

14 I y_u were gojarire m_u buerārē gũñanĩmakū irika! Marĩ Op_u ĩūrōrē ĩgūsārē turaro merā āsū ārĩ wereka! Masaka werenĩrĩrē m_usā gāme guaseori wajamāa. Irire pérārē diaye gũñamerā dujamakū yāa. 15 M_u gap_u Marĩp_u ĩūrō ĩgūya direta buro iriduagu āārĩka! ĩgūya diayema kerere pēmasĩrĩ merā gajerārē keoro bueka! ĩgū mūrē: “Ōārō yāmi”, ārĩ ĩāburo, ārĩgū,

ōārō moōgū Īgū moādeare gūyasīrīberosū āārību, irasirika! ¹⁶ Masaka i ūmuma ubu āārīrī werenīrīrē pēbirikōāka! Irire irasū werenīrā nemorō ñerīrē iriwāgānemorākuma. ¹⁷ Īgūsā bueri, dupare kāmīrō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. Īgūsā watopere Himeneo, Fileto āārīma. ¹⁸ Īgūsā Marīpūya diayemarē buebema. “Jesūre bremurā boanerā Īgūsā dupa merā masā, mūrīasianerā āārīmā, irasirirā i ūmu peremakū, Īgūsā dupaturi masābirikumā”, āri buema. Irasū ārīrā, surāyeri Jesūre bremurārē Īgūya diayema buerire bremuduūmakū yāma. ¹⁹ Marīpūya werenīrī, Īgū marīrē pīdea neō gorawayubea. Wii neō boabiriburi borari merā ōārō nūdea wii irirosū āārā. Neō perebirikoa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opū Īgūyarārē masīmi. Āārīpererā: ‘Īgūyarā āārā’, ārīrā ñerī iririre pirikōāburo”.

²⁰ I keori merā āsū ārī weregura. Sugu wāri opaguya wiiguere wāri soropari āārīkoa. Bosenū āārīmakū oro merā irideapari, plata merā irideapari baarogue peokuma. Diiri merā irideaparire, o kooāre ubu āārīrīñerīrē peokuma. ²¹ Marī ōārī pari irirosū āārīduarā, āārīpereri ñerīrē opamerā āārīnkōārō gāamea. Irasirirā, marī Opūyarā Īgū irisūnerā āārīsīā, āārīpereri Īgū iridorerire ōārō irirā āārīrākua.

²² Irasirigū, maamarā ñerī ūaribejarire iribirikōāka! Diayemarē irinīka! Jesūre bremunīka! Masakadere maīka! Gajerā merā ōārō āārīrikūka! Irasūta āārīpererā ñerī opamerā marī Opūre sērēnīrā merā āārīka! ²³ Pémasīmerā ubu āārīrīrē gāme guaseorire pēbirikōāka! Mu masīa. Īgūsā irasū gāme guaseo, pūru gāme turirākuma. ²⁴ Mu, marī Opūre moāboegu āārā. Irasirigū gajerā merā gāme turibirikōāka! Āsū gapū āārīka! Āārīpererā merā ōārō āārīgū, Īgūsārē ōārō buegu, bopoñarīrē opagu āārīka! ²⁵ Gajerā mu buerire gāamebirimakū, Īgūsārē bremurī merā ōārō wereka! Marīpū Īgūsārē Īgūsā ñerī iririre bujawere, ōārī gapure gorawayumakū irigukumi, ārīgū, irasirika! Irasirirā diayema āārīrīrē masīnūgārākuma. ²⁶ Irire masīrā, pémasīrākuma. Wātī Īgūsārē Īgū gāamerīrē iridorerire pirirākuma.

3

Pablo Timoteore i ūmu pereguri dupuyuro ñerō waaburire gojadea

¹ Ire masīka! I ūmu pereguri dupuyuro wāri ñerī aarirokoa. ² Masaka āsū āārīrākuma. Īgūsāya āārīburi direta gūñarā, niyerure ūaribejarā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī werenīrā, gajerārē ñerō turirā, Marīpūre ñerō ārī werenīrā, pagusāmarārē tarinūgārā, gajerā Īgūsārē sikerepuru: “Īgūsā guare ōārō iriabu”, neō ārī, ūsuyari sīmerā, gopeyari merā Marīpūyare bremumerā āārīrākuma. ³ Gajerārē maīrī merā iritamumerā, bopoñarī merā iāmerā, ñerī kere wererā, ñerī ūaribejarire pirimasīmerā, gajerārē ñerō tarimakū irirā, āārīpereri ōārīrē doorā āārīrākuma. ⁴ Īgūsā merāmarārē Īgūsārē ñerō iriduarāguere wiarā, pémasīrī marīrō Īgūsā noō gāamerō irirā, “Masīpeorā āārā”, ārī gūñarā āārīrākuma. Marīpūre gāamerōnorē irirā, Īgūsā gāamerō ūaribejarire iri, ūsuyarā āārīrākuma. ⁵ Masaka iūrō Marīpūre bremurā irirosū irikererā: “Marīpū gāamerīrē Īgū turari merāta irimasīa”, ārī gūñamerā āārīrākuma. “Yu basi irire irimasīa”, ārī gūñarākuma.

Īgūsānorē neō wapikūbirikōāka! ⁶ Īgūsāno āsū yāma. Masakaya wiirigue ōārō werenígato, ñajāa, pémasīmerā nomerē Īgūsā ārīgatorire pé bremumakū yāma. Īgūsā nome buro ñerīrē irirā nome āārīsīā, āārīpereri ñerī ūaribejarire

iriduarā āārīma. ⁷ Gajino buerire buenikererā, Marīpuya diayema gapure neō pémasībema. ⁸ Iripoegue marā Janes, Jambres yéa āārīnerā Moisés weredeare péduabiriderosū, ĩgūsā ārīgatori merā buerā diayemarē neō péduabema. Nērī direta gūñapausiā, Jesúre bñremumerā āārīma. ⁹ Irasū āārīkererā, wārā masakare ĩgūsā ārīgatori merā buerire pé bñremumakū irimasībirikuma. Moisére péduabirinerā Janes, Jambreere waaderosū ĩgūsādere waarokoa. Irasirirā, ĩgūsārē ārīgatorikurā, pémasīmerā āārīrīrē āārīpererā ĩamasīrākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

¹⁰ Mñ gapu yñ buedeare òārō irinikōāa. Yñ āārīrikurire, yñ: “Āsū irigura”, ārī gūñarīrē, Jesúre yñ bñremurīrē, masakare bopoñarī merā yñ iritamurīrē, ĩgūsārē yñ maīrīrē, ñerō tarikeregñ yñ gūñaturarire mñ masīa. ¹¹ Jesucristoyare yñ iridea waja masaka yñre ñerō irima. Buro ñerō taribu. Yñ Antioquíague, Iconiogue, Listrague āārīmakū, āārīpereri yñre waadeare, iri makārī marā yñre ñerō tarimakū irideare mñ masīa. Yñ ñerō taririku, marī Opñ gapu yñre iritamumi. ¹² I diayeta āārā. Āārīpererā Jesucristoyārā Marīpñ gāāmerīrē iriniduarānorē gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakū irirākuma. ¹³ Nērā, ārīgatorikurā, ĩgūsā ñerō iridero nemorō ñerō irinemonirākuma. Gajerārē ĩgūsā ārīgatorire pé bñremumakū irirā, ĩgūsādere gajerā ārīgatorire pé bñremurā āārīma.

¹⁴ Mñ gapu yñ murē buedeare irinikōāka! Mñ Marīpuyare: “Diayeta āārā”, ārī bñremudeare piriro marīrō bñremunīkōāka! Mñ masīa murē buenerārē. ¹⁵ Mñ majĭgūgueta, Marīpuya werenīrī gojadeare masīnugāyuro. Irasirigñ ĩgūyare masīgū: “Marīpñ Jesucristore bñremurārē taumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū”, ārī masīa. ¹⁶ Āārīpereri Marīpuya werenīrī gojadesa, ĩgū masīrī sīrī merā gojadesa āārā. Iri gojadesare buerā, diayemarē marī masīa. Marī ñerō irideare: “Ñegorabu”, ārī, “Ōārī gapure iriro gāāmea”, ārī masīa. Irasirirā iri pūgue gojadesare buerā, diayemarē irimasīa. ¹⁷ Marīpñ ĩgūyarārē ĩgūyare òārō masīdoregñ, ĩgūya werenīrī gojadesare marīrē pídi āārīmī, āārīpereri òārīrē irimasīburo, ārīgū.

4

¹ Jesucristo āārīpererā Opñ i ñmugere dupaturi aarīgukumi. Irasū aarīgū, masaka okarārē, boanerādere: “¿Niisā waja oparā, niisā gapu waja opamerā āārīrī?” ārī beyegukumi, waja oparārē wajamoābu. Irasirigñ ĩgū ĩūrō, Marīpñ ĩūrōdere turaro merā murē dorea. ² Marīpuya kerere masakare ĩgūsā péduamakū, péduabirimakūdere wereka! ĩgūsārē ĩgūsā ñerī irideare masī, piridoregñ, iri kerere wereka, òārī gapure iriburo, ārīgū! Buro bopoñarī merā pémasīma òārō ĩgūsārē irire bueka! ³ Pñmugere masaka Marīpuya òārī buerire péduabirikuma. Irasirirā ĩgūsā gāāmerīrē irirā, ĩgūsā péduari direta buemurārē wārā āmarākuma. ⁴ Marīpuya diayema āārīrīrē béo, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarī merā wererire pétyarākuma. ⁵ Mñ gapu pémasīrī merā diayemarē irinikōāka! Nērō tarikeregñ, gūñaturaka! Ōārō iriduarī merā Jesús masakare tauri kerere bueka, peamegue waabirikōāburo, ārīgū! Marīpñ murē moādoredeare òārō iri odonúkōāka!

⁶ Yñ Marīpuyare iridea waja okanemosūbirikoa, yñ boaburo mérō duyáa, ārī péñáa. ⁷ Yñ Jesucristo yñre buedoregñ pídeare òārō bueyuwarikabu. ĩgū yñre iridorerire òārō iri odonúbu. Nērō tarikeregñ, ĩgūrē bñremurīrē neō piribiribu. ⁸ Irasirigñ dapora yñ diayema iridea waja marī Opñ yñre yñ wajatadeare siburire ññyari merā yúa. ĩgūta diayemarē irigñ masakare:

“¿Niisā waja oparā, niisā gapu waja opamerā āārīrī?” ārī beyerinu āārīmakū, yu wajatadeare sīgukumi*. Yu direta sibirikumī. Āārīpererā Īgū aariburire buro iāduri merā, Īgūrē maīrī merā yūrārē irire sīgukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

9 Mu aarirō bokatiūrō yure Īgū aarika! 10 Demas i umumarē gāamesiā, yure béo, Tesalónicague waakōāmi. Crescente Galacia nikūgue, Titode Dalmaciague marī Opuyare buerā waama. 11 Lucas dita yu merā āārīmi. Irasirigu Marcōre āma, Īgūrē āirika! Īgū yure iritamugukumi, marī Opuyare oārō moāburo, ārīgū. 12 Yu Tīquicore Efesogue iriubu. 13 Mu oōgue aarigū, yu weka sānarī surīrore, Troas wāikuri makā Carpoya wiigū yu pīdeañerē āirika! Yaa papera tūrūrīrē āirika! Waimurāya gasiri merā iridea tūrūrīdere buro gāamea. Irasirigu iridere āirika!

14 Alejandro kōme merā moārīmasū yure ñetariro irimi. Īgū yure irasiridea waja marī Opū Īgūrē wajamoāgukumi. 15 Īgū marī buerire neō gāamebirigorami. Irasirigu Īgūrē pēmasīka!

16 Oparā yure peresugue biadoborā yu irideare sērēñarurorimakū, neō sugu yure iritamubirimi. Āārīpererā yure béowāgāperekōāma. Marīpu Īgūsā yure irasirideare kātiburo. 17 Īgūsā yure béowāgākerepu, marī Opū yure iritamumi. Yure turari sīmi, Īgū masakare tauri kerere oārō wereburo, ārīgū. Āārīpererā judío masaka āārīmerā iri kerere pēburo, ārīgū, irasirimi. Ēōkaye yure baabéobodire tariweremakū irirosū ñegū yure wējēbéobodire tariweremakū irimi. 18 Irasū āārīmakū, āārīpereri ñerā yure ñerō iriburire yure tariweremakū irigukumi. Ūmugasigū Īgūyarārē dorerogue waaburo, ārīgū, yure oārō koregukumi. Marī Opūre: “Oātarigu, turatarigu āārā”, ārī, usuyari sīnikōārā! Irasūta irirā!

Pablo oādoretūnudea

19 Priscila, igo marāpu Aquila, Onesiforoya wii marāde oāburo. 20 Erasto Corintogue dujami. Trófino pūrīrikuaakōāmi. Irasirigu Miletogue Īgūrē pību. 21 Mu puibu dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, āārīpererā marīyarā murē oādorema.

22 Marī Opū Jesucristo mu merā āārīburo. Marīpu āārīpererārē musārē oārō iritamuburo. Irasūta irinikōāburo.

Iropāta āārā.

Pablo

* 4:8 Sugu ūma birarimasū gajirā nemorō oārō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore Īgūya dipurugue peokuma, gajerārē Īgū wajatadeare Imumurā. I irirosū, sugū Jesūre būremugū Īgū diayema iridea waja ūmugasigū perebiri okari wajatagakumi. Iri ūmugasigū perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

TITO

Pablo Titore òãdoredea

¹ Yũ Pablo, mũrê òãdorea. Yũ Marĩpũre moãboegu ããrã. Jesucristo yũre ìgũya kerere buedoregu pĩmi. Marĩpũ beyenerãrê ìgũrê òãrò bũremumakũ gããmegũ, ìgũsãrê ìgũyare òãrò irimakũ gããmegũ, yũre iriumi, ìgũya diayema kerere masĩburo, ãrĩgũ. ² Irasirirã iri kerere masĩrã, ìgũsã ùmugasigue perebiri okari opaburire masĩma. Marĩpũ i ùmũrê iriburo dupuyuro: “Perebiri okari sĩgũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ ãrĩgatobi ããrĩsĩã, ìgũ ãrĩderosũta marĩrê sĩgũkumi. ³ Daporare Marĩpũ: “Ãsũ irigũra”, ìgũ ãrĩdeare iriripoe ejasiãa. Irasirigu ìgũya kerere wererãrê weredoremi marĩrê irire masĩburo, ãrĩgũ. Ìgũ marĩrê taugũ, yũdere iri kerere weredoregu pĩmi.

⁴ Tito, yũ mũrê gojãa. Yũ Jesũyare weremakũ pẽgu, mũ ìgũrê bũremunũgãbũ. Irasirigu yũ magũ irirosũ ããrã. Daporare marĩ pẽrãgueta Jesũre bũremurã ããrã. Marĩpũ ããrĩnĩgũ, Jesucristo marĩrê taugũ mũrê òãrò iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Titore Creta marãrê buedoredea

⁵ Yũ mũrê Creta wãikari nũgũrõgue pĩwãgãribũ, mũrê Jesũre bũremurãrê yũ iripeobirideare òãrò ãmupeokòãburo, ãrĩgũ. Irasirigu iri nũgũrõma makãrĩrê waagorenagũ, iri makãrĩkũ yũ mũrê dorederosũta Jesũre bũremurãrê ìgũsã oparã ããrĩmurãrê sóoka! ⁶ Sugu ìgũsã opu ããrĩbure sóogu, ãsũpero ããrĩgũrê sóoka! Masaka: “Nerò irigu ããrĩmi”, ãrĩ werewuasũña marĩgũrê, sugoreta marãpokũdire sóoka! Ìgũ pũrãde Jesũre bũremurãta ããrĩburo. Masaka ìgũ pũrãrê: “Nẽgorama, ìgũsã pagusãmarãrê tarinũgãgorama”, ãrĩ werewuasũña marĩrã ããrĩburo. ⁷ Sugu Jesũre bũremurã opu Marĩpũre moãboegu ããrĩmi. Irasirigu masaka werewuasũña marĩgũ ããrĩburo. Ìgũ gããmerĩ direta gajerãrê iridorebino, mata gajerã merã guarĩkũbi, mejãbi, gãmekẽãduabi, ñerò iriri merã niyeru wajataduabi ããrĩburo. ⁸ Ãsũ gapũ irigu ããrĩburo. Ìgũya wiigũ gãmeñajãrã ejarãrê òãrò bokatĩrĩñeãgũ, òãrĩ gapũre gããmegũ, pẽmasĩrĩ merã iririkũgu, diayemarê irigu, Marĩpũyagu, noó gããmerò iriduarire iribi ããrĩburo. ⁹ Marĩpũya diayema kerere, marĩ ìgũrê buedea bũremurĩrê piribi ããrĩburo. Irasirigu, ìgũde gajerã Jesũre bũremurãrê òãrĩ bueri merã ìgũsãrê Marĩpũyare gũñatura, òãrò ããrĩrikumakũ irigũkumi. Irire buegu, diayema buerire werewuarãrê òãrò yũjũmasĩgũkumi, ìgũsãde diaye gũñanũgãburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Wãrã ããrĩma Marĩpũ dorerire tarinũgãrã. Ìgũsã noó gããmerò werenĩmoãmarĩ merã masakare ìgũsã ãrĩgatorire bũremumakũ yãma. Judío masaka surãyari irasũgora yãma. ¹¹ Niyeru direta wajataduãrã, ìgũsã gããmerò buemoãmakòãma. Irasirirã wiiri marãrê poyanorẽma. Irasirigu mũ ìgũsãrê kãmutakòãka! “Irire iropãta buenemoka!” ãrĩka ìgũsãrê!

¹² Iripoegue sugu iro Creta nũgũrõmũ òãrò wererimasũ ãsũ ãrĩ wereyupu iro marãrê:
I nũgũrõ marã bũro ãrĩgatorikuma. Makãnũũ marã waimũrã bũro goerã irirosũ ããrĩma. Baaparã, baari direta gũñarikũrã, moãduamerã, bũro tẽrikũrã ããrĩma, ãrĩyupũ.

13 Īgū irasū āīgū, diayeta āī werenídi āārímí. Daporare Creta marā iripoegue iriderosūta yáma. Irasirigu Tito, turaro merā Īgūsārē wereka, Marīpuya diayema buerire ōārō gūñaturari merā b̄remuburo, āīgū! 14 Īgūsārē ōārō bueka, judio masaka noó gāāmerō gūñaboka, weremoāmadea kerere, Marīpuya diayema kerere gāāmemerā dorerire p̄nemobirikōāburo, āīgū!

15 Marīpuyare b̄remurārē ōārī gūñarī oparārē, āārīpereri gajino Īgūsārē ñerīrē gūñamakū iribirikoa. Marīpuyare b̄remumerā gapure ñerī gūñarī direta oparārē, āārīpereri gajino Īgūsārē ñerīrē gūñamakū yáa. Irasirirā ñerīrē irirā: “Ñerō iriakubū yū”, neō āī b̄jawerebema. 16 “Marīpuyare masīa gua”, āīkererā, Īgūrē masībema. Īgūsā ñerō iriri merā Īgūrē masībema, āī masīsūa. Gajerārē iāturi dooma. Marīpū dorerire tarinugāgorama. Āārīpereri ōārīrē neō irimasīmerā, ñerāgora āārīma.

2

Keoro buedorerimarē gojadea

1 Irasirigu Marīpuya diayema āārīrīrē masakare keoro bueka!

2 Āsū āī wereka, murā ūmarē: “Mūsā p̄masīrī merā iririkurā, masaka b̄remusūrā, diayemarē irirā, Marīpuyare gūñaturari merā b̄remurā, gajerārē maīrā āārīka! Mūsārē ñerō waamakū, gūñaturanikōāka!” āī wereka Īgūsārē!

3-4 Murā nomedere: “Mūsā Marīpuyare gopeyari merā b̄remuka! Gajerārē ñerō āī werewuamerāta, wáro mejārīnorē iirīmerāta āārīka! Maamarā nomerē ōārīrē bueka, Īgūsārē irire irimasīburo, āīrā! Mūsā irasū buemakū p̄duripirā, Īgūsā marāp̄sāmarārē, Īgūsā pūrādere ōārō maīrākuma. 5 Diayemarē irirā, ōārī gūñarī oparā, Īgūsāya wiirigie āārīrārē ōārō korerā, gajerārē iritamurā, Īgūsā marāp̄sāmarārē tarinugāmerā āārīrākuma. Irasirirā Īgūsā maamarā nome irire ōārō irimakū iārā, gajerā Marīpuya kerere ñerō werenīmasībirikuma. ‘Iri kerere b̄remurā ñerō yáma’, āī masībirikuma”, āī wereka Īgūsārē!

6 Maamarā ūmadere: “Mūsāde diayemarē irika!” āī wereka! 7 Mū ōārī direta irika! Mū irasirimakū iārā, gajerāde ōārīrē irirākuma. Masakare gopeyari merā diayema āārīrīrē keoro bueka! 8 Ōārō p̄masīrī merā werenika, gajerā murē werewuabirikōāburo, āīgū. Mū werenīrīrē p̄erā, murē gāāmemerā: “I diaye āārībea”, āīmasībirikuma. Irasirirā marīrē werewuanerā guyasīrīrākuma. Marīrē ñerī werenīrī merā werewuamasībirikuma.

9 Moāboerimasādere: “Mūsā oparā dorerire tarinugābirikōāka! Īgūsā doremakū, āārīpereri Īgūsā dorerire irika! Īgūsārē mūsā merā usuyamakū irika! Īgūsā mūsārē doremakū: ‘Iribea’, āībirikōāka! 10 Īgūsā oparire neō yajabirikōāka! Īgūsā oparire mūsā ōārō koremakū iārā: ‘Ōārō yáma’, āīrākuma. Gajerāde mūsā ōārō iririre iārā, marīrē taugū Marīpuyare buerire: ‘Ōārī āārā’, āī gūñarākuma”, āī wereka Īgūsārē!

11 Marīpū marīrē maīgū āārīpererā i ūmū marā Īgūsā ñerō iridea wajare tauduagu, Jesucristore iriudi āārīmí. 12 Marīrē Īgū gāāmebirinorē, i ūmūma ñerō uaribejarire piriburo, āīgū, irasiridi āārīmí. Marī i ūmūgue āārīrāde ōārō p̄masīrī merā diayemarē irirā, Marīpū gāāmerīrē irirā āārīrō gāāmea. 13 Marī Opū turatarigu marīrē taugū Jesucristo dupaturi aariburire usuyari merā yúrā yáa. Īgū āīriderosūta aarigukumi marīrē ōārīrē irigu aarigú. Ire marī masīsā, Īgū gāāmerīrē iriro gāāmea. 14 Marī ñerō iridea wajare wajaribosabu, Īgūrē wējērārē kāmutarō marīrō boadi āārīmí. Irasirigu āārīpereri marī ñerō

iridea wajare taudi āārīmī, marīrē neō ñerīrē opabirikōāburo, āāīgū. Marīrē īgūyarā āārīburo, oārīrē oārō iriburo, āāīgū, irasiridi āārīmī.

¹⁵ M_u Jesúre b_uremurārē irire oārō bueka, oārīrē usuyari merā iriburo, āāīgū! Marīp_u m_urē irire weredoredi āārīmī. Irasirigu īgū dorero merā irire irid_uamerārē: “Āsū irika!” āāī wereka! Neō sug_u masak_u, m_u weremak_u, m_urē irasū īābēobirikōāburo.

3

Pablo Jesúre b_uremurārē: “Āsū irika!” āāī gojadea

¹ Iroque marā Jesúre b_uremurārē āsū āāī wereka: “Musā oparārē, musārē dorerārē tarinugābirikōāka! Īgūsā dorerire oārō péka! Oārō iririre irirā āārīka! ² Neō sug_u masakure ñerō āāī werew_uabirikōāka! Masaka merā gāme turimerāta, īgūsā merā oārō usuyari merā āāīrikuka! Gajerārē maīrī merā iritamuka! Āārīpererārē b_uremurī merā gūña maika!” āāī wereka īgūsārē!

³ Iripoegue marī Jesúre b_uremubirisā, Marīpuyare pémasībiri, īgū dorerire tarinugā, āāīgatorire b_uremu, dedirinerā āārībú. Āārīpereri noó gāāmerō _uaribejarire, ñerī irid_uarire pirimasībimerā āārībú. Gajerārē uburik_urā, īgūsārē ñerō irirā āārīnerā āārībú. Gajerā marīrē īāturi doonerā āārīmá. Marī baside gāme īāturi doonerā āārībú. ⁴ Marī irasū āārīkerep_u, Marīp_u marīrē taug_u gap_u īgū marīrē maīrīrē, īgū marīrē iritam_uuarire marīrē masīmakū iridi āārīmī. ⁵ Irasirigu marīrē taudi āārīmī. Marī oārīrē neō iribirikerep_u, marīrē b_uro bopoñarī merā īāsīā, marīrē taudi āārīmī, perebiri peamegue waabirikōāburo, āāīgū. Marī ñerī oparire koedi āārīmī, Oāgū deyomarīgū merā marīrē majrā maama deyoarā irirosū āārīburo, āāīgū. Irasirigu marīrē maama okarire sīdi āārīmī īgū pūrā āārīburo, āāīgū. ⁶ Oāgū deyomarīgūrē Jesucristo marī ñerō iridea wajare taug_u merā marīrē iriudi āārīmī īgū turarire opatarikōāburo, āāīgū. ⁷ Irasirigu marīrē maīgū: “Oārā, waja opamerā āārīma”, āāī īādi āārīmī. Irasirirā gūñaturari merā: “Īgū marīrē īgū pūrārē: ‘Īmugasig_ue perebiri okarire sīg_ura’, āāīdeare oparākoa”, āāī masīa.

⁸ Iri y_u m_urē wereri, diayema kere āārā. Irasirigu Marīp_ure b_uremurārē irire oārō gūñaturari merā bueka, piriro marīrō oārīrē irinīkōāburo, āāīgū! I bueri oāgorāa. Irire péduripírānorē oārō āārīrikumakū iriri āārā. ⁹ Gajerā merā ubu āārīrīrē, g_ua ñekūsāmarā iriunadea kerere, Marīp_u Moisére doreri pídeare: “¿Naásū āāid_uaro yāri?” āāī sērēñarīrē gāme guaseobirikōāka! Irire gāme guaseori ñegorāa. Masakare oārō āārīrikumakū iriri āārībea.

¹⁰ Sug_u masak_u Jesúre b_uremurī bumarārē gāme guaseo, dukawarimakū irig_unorē: “Irire iribirikōāka!” āāī wereka! M_u suñarō o péa īgūrē wereadero p_ur_u īgū pébirimakū īāgū, Jesúre b_uremurā nerērōgue īgūsā merā āārīgūrē béowiuka! ¹¹ Īgūsārē gāme guaseo, dukawarimakū iriri merā: “Ñegū, waja opag_u āārīmī”, āāī masīsūa.

Pablo iritamudoredea

¹² Y_u Artemarē o Tiquicore m_u p_uroque iriug_ukoa. M_u p_uro eja-makū, Nicópolis wāikurī makāgue y_ure bokatīrīgū waapurumuka! Y_u: “Iroque puib_u tamug_ukoa”, āāī gūñāa. ¹³ M_u iritamurō bokatīūrō Zenas masakare werenībosarimasūrē, Apolodere iritamuka! Īgūsā gajerogue waaburi dupuyuro īgūsā gāāmerīrē sīka, iri āārīpererire opaburo, āārīrā! ¹⁴ M_u

irasũ iritamumakũ ããrã, marĩyarãde õãrĩ iri, ãgũsã basi gãme iritamurãkuma ãgũsã gããmerĩrẽ opamurã. Irasirirã irimoãmamerãta ããrĩrãkuma.

Pablo õãdoretũnudea

¹⁵ ããrĩpererã yã merã ããrĩrã mure õãdorema. Marĩyarã Jesũre bũremurãrẽ marĩrẽ maĩrãrẽ mũ pũro ããrĩrãrẽ õãdoreka! Marĩpu musãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórë òãdoredea

¹ Y_u Pablo, Jesucristoya kerere weredeadea waja peresugue ããrã. Marĩyagu Timoteo merã murë òãdoredea. Filemón, m_u g_ua maĩgũ, g_ua merã moãgũ ããrã. ² Y_u gajerã Jesúre b_uremurã m_uya wiigue nerëràrë, marĩyago Apia wãikugore, irasũ ããrĩmakũ Arquipodere òãdoredea. Arquipo g_ua merã moãmi, gajerã Jesucristoya kerere péburo, ãrĩgũ. ³ Marĩp_u ããrĩnĩgũ, marĩ Op_u Jesucristo m_usãrë òãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrik_umakũ iriburo.

Filemón gajerãrë maĩgũ Jesúre b_uremugũ ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁴⁻⁵ Y_u Marĩp_ure sërërik_u m_uya ããrĩburire sërëbosáa. Marĩ Op_u Jesúre m_u maĩrĩrë, ìgürë m_u b_uremurĩrë, gajerã Marĩp_uyarãrë m_u maĩrĩrë péb_u. Irasirig_u Marĩp_ure: “Òãa”, ãrĩ, _usuyari sãa. ⁶ M_u Jesúre b_uremusĩã, ìgürë b_uremurĩrë gajerãrë werea, ìgüsãde ìgürë b_uremuburo, ãrĩgũ. Irasirig_u y_u Marĩp_ure: “Ìgüsãrë wereg_u, ããrĩpereri Jesucristo marĩrë òãrõ iririre masĩpog_u waaburo”, ãrĩ sërëa. ⁷ Yaag_u, m_u Marĩp_uyarãrë òãrõ y_ujp_urãk_umakũ irib_u. M_u ìgüsãrë maĩrĩrë pég_u, y_u m_u merã òãrõ y_ujp_urãk_u, _usuyáa.

Pablo Filemórë: “Onésimo murë moãboeg_ure òãrõ bokatĩrĩñeãka!” ãrĩ sërëdea

⁸ Irasirig_u y_u Jesucristo buedoreg_u pídi ããrĩsĩã, murë doremãsikereg_u: “Ãsũ iriro gããmea, irasirig_u irire irika!” ãrĩbirikoa. ⁹ Maĩrĩ merã gap_u murë sërëduakoa. Y_u Pablo b_uguro ããrã. Jesucristoya kerere weredeadea waja peresugue ããrã. ¹⁰ Irasirig_u Onésimõyamarë murë sërëduakoa. Ìgũ, y_u peresugue ããrĩgũ p_uro eja, y_u Jesúyare weremakũ pég_u, ìgürë b_uremunugãmi. Irasirig_u y_u magũ irirosũ ããrĩmi.

¹¹ Jesúre b_uremuburi dupuyuro Onésimo murë òãrõ moãboebirisĩã, béowãgãdi ããrĩmi. Dapora tamerãrë marĩ përàguereta iritamumi. Y_ure òãrõ iritamugũ yámi. M_udere òãrõ iritamug_ukumi. ¹² Irasirig_u daporare m_u p_urogue ìgürë y_u b_uro maĩgürë iriua. Ìgürë òãrõ bokatĩrĩñeãka! ¹³ Y_u Jesucristoya kerere weredeadea waja peresu ããrĩripoe m_u y_ure iritamuboadearé iritamudoreg_u, òg_uue ìgürë y_u merã dujamakũ gããmeadãa. ¹⁴ Ìgũ, y_u merã dujamakũ gããmekereg_u, m_u gããmerĩ direta iriduakoa. Irasirig_u m_u y_ure: “Jãu”, ãrĩmakũ tamerãrë y_u doreri meta ããrĩrokoa. M_u gããmerõsũ waarokoa. ¹⁵ “Gajipoe irig_u Onésimo murë béowãgãgũ yoaripoe ããrĩbu meta waakumi. Dupaturi m_u merã òãrõ ããrĩnikõãbu irasirikumi”, ãrĩ gũñãa. Irasirig_u ìgürë y_u merã dujadorebirikoa. ¹⁶ Ìgũ murë moãboeg_u ããrĩkereg_u, daporare Jesúre b_uremumi. M_uya wereg_u irirosũ ããrĩmi. Y_u ìgürë b_uro maĩa. M_u gap_u y_u nemorõ ìgürë maĩrõ gããmea. “Y_ure moãboeg_u ããrĩkereg_u, Jesúre b_uremusĩã, y_u wereg_u irirosũ ããrĩmi, irasirig_u ìgürë b_uro maĩa”, ãrĩ gũñarõ gããmea.

¹⁷ Irasirig_u m_u y_ure: “Y_u merã moãgũ ããrĩmi gajerã Jesúyare péburo, ãrĩgũ”, ãrĩ gũñagũ, y_ure bokatĩrĩñeãrõsũta Onésimorë òãrõ bokatĩrĩñeãka! ¹⁸ Ìgũ gajino m_uyare poyanorëdi, o murë wajamomakũ, y_ure werëka! Y_u murë wajarig_ukoa. ¹⁹ Y_u Pablo, y_u basi ire murë ãrĩ gojáa: “Y_u wajarig_ura”. Irire irasũ ãrĩ gojakereg_u, murë gaji gũñamakũ irimasãa. Jesúyare y_u murë weremakũ pég_u, ìgürë b_uremunugãb_u. Irasirig_u, y_u murë weredeadea waja

yure wáro wajamogũ irirosũ ããrã. ²⁰ Irasirigũ murẽ yaagũre ãsũ ãĩ sërẽa: “Mũ marĩ Opũ Jesucristore bũremugũ ããrĩsĩã, Onésimorẽ õãrõ bokatĩrĩñeãka!” Marĩ Cristoyarã ããrã. Irasirigũ yure õãrõ yujũpũrãkũmakũ irika!

²¹ I yũ murẽ sërẽrĩrẽ: “Irigũkumi”, ãĩ masĩa. Irasirigũ ire murẽ gojãa. Idere masĩa. Yũ sërẽrĩrẽ nemorõ mũ õãrõ irigũkoa. ²² Murẽ gojagũ, gajidere sërẽa. Yũre wĩuadero pũrũ, mũsã pũrogue waadũakoa. Irasirigũ yũ irogue ejaburi dupuyuro yũ kãrĩburi taribure ãmuyuka! Marĩpũ mũsã ãgũrẽ sërẽrĩrẽ: “Jãũ”, ãrĩmakũ, mũsã pũrogue waagũkoa.

Pablo Filemórẽ gojatũnudea

²³ Epafras murẽ õãdoremi. ãgũ Jesucristoya kerere weredeã waja yũ merã peresugue ããrĩmi. ²⁴ Yũ merã moãrã Marcos, Aristarco, Demas, irasũ ããrĩmakũ Lucas murẽ õãdorema.

²⁵ Marĩ Opũ Jesucristo mũsãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo.
Iropãta ããrã.
Pablo

HEBREOS

Marĩpu ĩgũ magũ Jesucristo merã weredeamarẽ gojadea

¹ Iripoegue Marĩpu ĩgũya kerere weredupiyunerã merã marĩ ñekũsãmarãrẽ werenũgãdi ããrĩmĩ. Yoarĩpoe wãri ĩgũ turari merã iri ĩmurĩ, ĩgũ weredoreri, kërõgue ĩmurĩ merã ĩgũsãrẽ ĩgũyare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ² Dapagorare i mũm pereburi dupiyuro ĩgũ magũ Jesucristo merã marĩrẽ ĩgũyare weremi. Neõgoraguere Marĩpu ĩgũ magũ merã i mũmãrẽ iridi ããrĩmĩ, ããrĩpereri ĩgũ gããmerõsũta ããrĩburo, ãrĩgũ. Irire iriburo dupiyuro ĩgũ magũrẽ pĩdi ããrĩmĩ, iri ããrĩpererire opabure. ³ Jesucristo, Marĩpu gosesiririre opagu, turatarigu, õatarigu, Marĩpu ããrĩrikurire opagu ããrĩmĩ. ĩgũ turaro doreri merã ããrĩpereri i mũmãmarẽ ããrĩnikõãmakũ yãmi. Marĩ ñerõ iridea wajare tau odo, pũru mũmugasigwe Marĩpu turatarigu diaye gapu eja doadi ããrĩmĩ, ããrĩpererãrẽ doregu ããrĩbu.

Marĩpu magũ, Marĩpure wereboerã nemorõ turagu ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁴ Irasirigu Marĩpu magũ Jesucristo, Marĩpure wereboerã nemorõ turagu ããrĩmĩ. Marĩpu ĩgũrẽ: “Makũ, mũ yũ magũ ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ángeles gapure: “Yũre wereboerã ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ⁵ ĩgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: Yũ magũ ããrã mũ. Dapagã merã mũ, yũ magũ ããrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Neõ sugũ ĩgũrẽ wereboegure irasũ ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ĩgũ magũyamarẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

Yũ, ĩgũ pagũ ããrã. ĩgũ, yũ magũ ããrĩmĩ, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Neõ sugũ ĩgũrẽ wereboegure irasũ ããrĩbiridi ããrĩmĩ. ⁶ ĩgũ magũrẽ sugũ ããrĩgũrẽ i mũmũgue iriugũ, ãsũ gapũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Ããrĩpererã yũre wereboerã, yũ magũrẽ ejamejã, bũremuburo, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁷ ĩgũrẽ wereboerã yamarẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũre wereboerãrẽ mirũ wẽjãpu taurosũ, peame ãjãrĩ pũrã irirosũ waamakũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁸ ĩgũ magũ gapure ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Mũ ããrĩpererã Opũ ããrĩnĩgũ ããrã. Mũyarãrẽ diayeta dorea.

⁹ Diayema iririre gããmea. Ñerõ iririre dooa. Irasirimakũ ĩãgũ, yũ mũpũ mũrẽ ããrĩpererã Opũ ããrĩbure beyebu.

Irasirigu mũrẽ ããrĩpererã mũ merãmarã nemorõ usũyari merã ããrĩmakũ iribũ, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

¹⁰ Idere ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu ĩgũ magũrẽ:

Mũ ããrĩpererã Opũ, neõgoragueta i nikũ, mũmugasidere iribũ.

¹¹ Gajipoe i mũm mũ iridea pereakõãrokoo. Mũ gapũ ããrĩnikõãgũkoo. ããrĩpereri mũ iridea gapũ surĩro boarosũ, boapereakõãrokoo.

¹² Irasirigu surĩro bũgũñerẽ túwea béo, gajiñe maamañe gorawayurosũ, ããrĩpereri õãrĩ ditare gorawayugũkoo. Mũ gapũ neõ gorawayubirikoo. Mũrãrõta ããrĩnikõãgũkoo, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

¹³ Irasirigu ĩgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

* 1:5 Sal 2.7 * 1:5 2 S 7.14; 1 Cr 17.13 * 1:6 Dt 32.43 * 1:7 Sal 104.4 * 1:9 Sal 45.6-7

* 1:12 Sal 102.25-27

Y_u diaye gap_u doaka! M_u doaripoe m_{ur}ē ĩaturir_{ar}ē m_u dorerire neō tarin_ug_{an}emobirimak_u irigura, *ārīdi āārīmī*.[☆]

Īg_{ur}ē wereboer_ā gap_{ur}e neō iras_u *ārībiridi āārīmī*. ¹⁴ *Āārīperer_ā Marīpure wereboer_ā deyomarī_rā, ĩg_{ur}ē moāboer_ā āārīma. Marīp_u Jesucristo taur_{ar}ē iritamudoreg_u ĩg_{us}s_{ar}ē iriumi.*

2

*Marīp_u ĩg_u masakare tauri kerere ōārō p_{em}ak_u g_āāmemi, *ārī gojadea**

¹ Irasirir_ā Marīp_u mag_u Jesucristoya kerere marī p_{ede}are iras_u g_ūñanikōārō g_āāmea, ĩg_{ur}ē b_{ur}emurīr_ē piriri, *ārīr_ā*. ² Iripoegue Marīp_u ĩg_{ur}ē wereboer_{ar}ē ĩg_uya kerere weredoredi āārīmī. Irasirigu: “N_{er}ō irir_{an}or_ē, y_u dorerire tarin_ug_{ar}ē wajamoōg_{ur}ā”, *ārīderos_ūta ĩg_{us}s_{ar}ē diayeta wajamoōdi āārīmī*. ³ Marīp_u masakare tauri kere ōātaria. Marī gap_u irire p_{em}er_ā, ĩg_u wajamoārīr_ē taus_ūbirikoa. Marī Op_u Jesucristo iri kerere werep_{ur}oridi āārīmī. ĩg_u weredeare p_{er}ā: “Diayeta āār_ā”, *ārī masīner_ā āārīm_ā*. Irasirir_ā marīdere wereturiamā, irire masīburo, *ārīr_ā*. ⁴ Marīp_u gaji irinemodi āārīmī. Iri kerere werer_{ar}ē ĩg_u turari mer_ā w_{ar}i iri ĩmurīr_ē irimak_u iridi āārīmī. Iras_u āārīmak_u ĩg_u g_āāmederos_ūta ĩg_{us}s_{ar}ē w_{ar}i Ōāg_u deyomarīg_u iritamurī mer_ā irimasīrīr_ē sīdi āārīmī, iri kerere weremak_u p_{er}ā: “Diayeta āār_ā”, *ārī masīburo, ārīg_u*.

*Jesucristo, marī iriros_ū d_up_uk_ug_u deyoadi āārīmī, *ārī gojadea**

⁵ Marīp_u ĩg_{ur}ē wereboer_{ar}ē: “I ũm_u peredero p_{ur}ug_{ur}e opar_ā āārīr_ākoa m_{us}ā”, *ārī*, neō p_ībiridi āārīmī. ⁶ ĩg_uyare weredupiyudi ās_u gap_u *ārī gojadi āārīmī*:

G_ua Op_u, masaka ubu āārīr_ā āārīkeremak_u, *ĳnasirigu ĩg_{us}s_{ar}ē g_ūñarī m_u? ĩg_{us}ā boamur_ā dita āārīkeremak_u, ĳnasirigu ĩg_{us}s_{ar}ē iritamurī m_u?*

⁷⁻⁸ Yoabiripog_āta ĩg_{us}s_{ar}ē m_{ur}ē wereboer_ā doka āārīmak_u iridi āārīb_u. Irasirikereg_u, p_{ur}ug_{ur}e ĩg_{us}s_{ar}ē opar_ā s_oogu, m_u turarire sību, ĩg_{us}s_{ar}ē āārīpereri opaburo, *ārīg_u, ārī gojadi āārīmī*.[☆]

Marīp_u masakare iras_u sīg_u: “Āārīpererire dorer_ākuma”, *ārī pīdi āārīmī*. ĩg_{us}s_{ar}ē irire pikeremak_u, āārīpererire dorebema dapa. ⁹ Marī Jes_uyama gap_{ur}e: “Āārīperer_ā Op_u āārīmī”, *ārī masīa*. Yoabiripog_āta ĩg_udere Marīp_u ĩg_{ur}ē wereboer_ā doka pīdi āārīmī, āārīperer_āya āārīb_{ur}ire boabosabure. Jesús marīr_ē boabosamak_u, Marīp_u ĩg_{ur}ē maīg_u, ōārō iritamudi āārīmī. Irasirigu ĩg_u boadigue mas_ādero p_{ur}u, Marīp_u ĩg_{ur}ē turarire sī, Op_u s_oodi āārīmī, āārīperer_ē ĩg_{ur}ē b_{ur}emuburo, *ārīg_u*.

¹⁰ Marīp_u ĩg_u g_āāmederos_ūta āārīpereri i ũm_umar_ē iridi āārīmī. Āārīpereri ĩg_uya dita āār_ā. ĩg_u p_{ur}ā āārīperer_ā ũm_ugasigue ĩg_u āārīr_ogue ĩg_u mer_ā āārīmak_u g_āāmemi. Irasirigu ĩg_u mag_u Jes_ure iriudi āārīmī, marīr_ē ĩg_u ñer_o tariri mer_ā taubure. ĩg_{ur}ē iriudi āārīmī, marī Op_u āārīb_{ur}e, marīr_ē ũm_ugasigue āimurīabure. ¹¹ Jesús marīr_ē taug_u, Marīp_uyar_ā āārīmak_u iridi āārīmī. Irasirir_ā marī ĩg_uyar_ā āārīsī_ā, sug_u p_{ur}ā iriros_ū, Jesús marī tīg_u mer_ā Marīp_u p_{ur}ā āār_ā. Irasirigu Jesús marīr_ē: “Y_u pag_up_{ur}ā āārīma”, *ārīg_u, neō g_uyasīrībemi*. ¹² Marīp_uya werenīrī gojadea p_ugue Jesús ĩg_u Pag_{ur}e weredeare gojas_udero āārīb_u. Ās_u *ārīdi āārīmī ĩg_{ur}ē*:

Mu aārīrikurire, m̄uyamarē weregukoa yu pagupūrāguere. Īgūsā nerēnarōgue nerēmakū, Īgūsā merā: “Ōātaria mu”, āri bayapeogukoa m̄urē, āri di aārīmī.*

¹³ Gaji āri di aārīmī doja:

Yude m̄urē yu Op̄ure b̄uremunikōāgura.*

Idere āri di aārīmī doja:

Ōōta aārā Yur̄u pūrā Īgū yure p̄inerā merā, āri di aārīmī.*

¹⁴ Marī, Marīp̄u pūrā, d̄ur̄ukurā aārā. Irasiriḡu Jesude marī irirosūta d̄ur̄ukuḡu aaridi aārīmī. Īgū curusague boari merā wātīrē, boarire gūrā op̄ure tarinugā béodi aārīmī. ¹⁵ Jesús Īgūrē irasū tarinugāgū, marī boaburire gūinikōānerārē taudi aārīmī. ¹⁶ Āsū aārā. Jesucristo Marīp̄ure wereboerārē iritamugū meta aaridi aārīmī. Marī, Abraham parāmerā gapure Īgū Marīp̄ure b̄uremuderosūta b̄uremurārē iritamugū aaridi aārīmī. ¹⁷ Irasiriḡu marī irirosūta d̄ur̄ukuḡu aaridi aārīmī, Īgū boari merā marī ñerī icidea wajare wajaribosabu. I merā Marīp̄ure: “Waja opamerā aārīma”, āri iāmakū iridi aārīmī. Paia op̄u marīya aārībure Marīp̄ure sērēbosarosū, Īgūde marīrē ōārō sērēbosami. Irasiriḡu marīrē bopoñarī merā Īgū marīrē ōārō iritamunikōāmi. ¹⁸ Wātī Īgūrē ñerō iridoremakū, Jesús b̄uro ñerō tarikeregu, Īgū dorerire iribiridi aārīmī. Irasiriḡu wātī marīdere ñerī iridoremakū Īgū, Jesús marīrē iritamumasīmi, ñerī iribirikōāburo, āri gū.

3

Jesús, Moisés nemorō aārīmi, āri gojadea

¹ Yaara, musā Marīp̄u beyenerā, Īgūyarā aārā. Irasirirā Jesucristore: “Buremaa m̄urē”, ārīnerā aārīsīā, Īgūrē ōārō gūñanikōāka! Marīp̄u Īgūrē iri di aārīmī, Īgūya kerere werebure, paia op̄u irirosū marīya aārībure sērēbosabure. ² Marīp̄u Īgūrē beyepīdi aārīmī irire iribure. Irasiriḡu Moisés, Marīp̄u Īgūrē: “Āsū iridoreka yaarārē!” āri p̄ideare ōārō iriderosūta Jesude Marīp̄u Īgūrē p̄idea aārīpererire ōārō iridi aārīmī. ³ Irasirirā Moisére b̄uremudero nemorō Jesús gapure b̄uremurō gāāmea marīrē. Iri āsū aārā. Wiire: “Ōārī wii aārā”, āri iārō nemorō iri wiire iridi gapure: “Ōātari mi”, āri b̄uremurō gāāmea marīrē. ⁴ Masaka gapu wiiri irirā aārīma. Marīp̄u gapu aārīpereri i ūmumarē iridi aārīmī. ⁵ Moisés gapu Marīp̄uyarārē doregu, Īgūsārē ōārō iritamudi aārīmī. “Āsū irika, Marīp̄ure b̄uremurā!” āri weredi aārīmī, p̄ur̄ugue marā Marīp̄uya kerere p̄emasiburo, āri gū. ⁶ Cristo, Marīp̄u magū gapu Moisés nemorō Marīp̄uyarārē ōārō doregu aārīmī. Irasirirā marī Marīp̄uyarā, gūñaturarire p̄iriro marīrō Īgū tauburire ɥsuyari merā yúnirā, Īgūya wii marā aārā.

Marīp̄u Īgūyarārē Īgū merā ōārō siñajāmakū gāāmemi, āri gojadea

⁷ Irasiriḡu Ōāgū deyomarīgū ire āsū āri weredi aārīmī, Marīp̄uya werenirī gojadea p̄ugue:

Dapagārē musā Op̄u musārē weremakū, p̄éd̄uamerā irirosū aārībirikōāka!

⁸ Ōārō péka Īgūrē! Iripoegue Israel bumarārē masaka marīrōgue aārīrārē Īgū werekeremakū, Īgū dorerire tarinugāma. “Marīrē iritamumasībirikumi”, āri rā, Īgūrē b̄uremubirima.

⁹ Irasirigu āsū ārīmi: “Iroguere cuarenta bojorigora yu turaro merā iririre iri ĩmuadibu ĩgūsārē iritamugū. Yu irasirikeremakū: ‘ĩgū marīrē iritamu-masībirikumi’, ārī gūñanama yure.

¹⁰ Irasirigu ĩgūsā merā gua, āsū ārību: ‘Yaa gapure neō gūñatayabema. Yu dorerire iriduabema’, ārību.

¹¹ Irasirigu ĩgūsā merā guagu, gopeyaro merā āsū ārī werebu: ‘Yu merā oārō siñajārī bokabirikoa musā yure b̄remubiri waja’”, ārīmi.✠

¹² Irasirirā yaarā, oārō pēmasīka! Neō sugu musā watopemu ñerō gūña, b̄remubi āārībirikōāburo. Irasū āārīgūno, Marīpu āārīngūrē béogu iribukumi. ¹³ ĩsū gapu iriro gāāmea. Ūmuriku musā basi Marīpuyare gāme werenika, ñerīrē iriri, ārīrā! Dapagā merā Marīpuya werenīrī gojadea pūgue dorederosūta gāme werenika! “Ñerī gapure irirā, usuyāa gua”, ārī gūñarā, musā basita ārīkatorā yāa. Ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārākoa. ¹⁴ Cristore b̄remunugāderosūta marī okaro bokatūrō b̄remunikōārā, ĩgū āārīrōgue ĩgū merā āārīrākoa.

¹⁵ Yu wererosūta Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Dapagārē Marīpu musārē weremakū, ĩgūrē oārō péka! Iripoegue Israel bu-marā ĩgū dorerire tarinugāderosū iribirikōāka! ārī gojasūdero āārībú.✠

¹⁶ ĩgūsā Marīpuya werenīrīrē pékererā, ĩgū dorerire tarinugānerā āārīmá. Āārīpererā Egiptogue āārīrārē Moisés āīsūnerā āārīkererā, Marīpu dorerire tarinugānerā āārīmá. ¹⁷ ĩgūsā tarinugādea waja cuarenta bojorigora Marīpu ĩgūsā merā guadi āārīmí. Masaka marīrōgue ĩgūsārē āārīdoredi āārīmí. Irogueta boanerā āārīmá. ¹⁸ ĩgū dorerire tarinugāmakū ĩgū, gopeyaro merā ĩgūsārē āsū ārī weredi āārīmí: “Yu merā oārō siñajārī bokabirimakū irigura”, ārīdi āārīmí. ¹⁹ Irasirirā ire masīa marī. ĩgūsā Marīpure b̄remubiridea waja ĩgū merā oārō siñajārī bokabirinerā āārīmá.

4

¹ Marīpu iripoegue marārē: “Yu merā siñajārī bokarākoa”, ārī píderosūta marīdere pídi āārīmí. Irasirirā marīde gopeyaro merā Marīpure yujuro gāāmea, ĩgū merā oārō siñajārī bokamurā. ² Marīpu masakare tauri kerere iripoegue marā péderosūta marīde pébu. ĩgūsā gapu iri kerere pékererā, b̄remurī merā pébirinerā āārīmá. Irasirirā irire ubugorata péunanerā āārīmá. ³ Marī gapu Marīpure b̄remurā ĩgū merā oārō siñajārī bokarākoa. ĩgūrē b̄remumerā gapure āsū ārīdi āārīmí:

Yure b̄remubiri waja ĩgūsā merā guabu. Irasirigu ĩgūsārē gopeyaro merā āsū ārī werebu: “Yu merā oārō siñajārī bokabirikuma”, ārīdi āārīmí.✠

I ūmurē iri odo, siñajādi āārīmí. Irasirigu masakadere ĩgū merā siñajāburire pídi āārīmí. ⁴ Gaji āsū ārī gojasūdero āārībú, ĩgūya werenīrī gojadea pūgue:

I ūmuma āārīpererire iripeo odogu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī waarō merā ĩgū moārīrē piri, siñajādi āārīmí.✠

⁵ ĩgūrē b̄remumerā gapure āsū ārīdi āārīmí doja ĩgūya werenīrī gojadea pūgue:

Yu merā oārō siñajārī bokabirikuma, ārīdi āārīmí.✠

6 Iripoegue marā, ĩgũ masakare tauri kerere pɛpɛrorinerā, ĩgũ dorerire tarinugādea waja ĩgũ merā ōārō siñajārĩ bokabirinerā āārĩmā. Gajirā gapu ĩgũrē bɛremurā ĩgũ merā ōārō siñajārĩ bokarākuma. 7 Irasirigu Marĩpu masakare ĩgũ merā siñajāburire pígu: “Dapagorare yure ōārō péka!” ārĩdi āārĩmĩ. Israel bumarā ĩgũ dorerire tarinugādero puɽu, yoaripoe puɽu irire Davire gojadoredi āārĩmĩ. Irasirigu musārē dupaturi irire weregura doja. Āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ David:

Dapagorare Marĩpu musārē weremakũ, ōārō péka! ĩgũrē péduamerā irirosũ āārĩbirikōāka! ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

8 Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarārē Marĩpu ĩgũsārē sídea nikũgue āĩjadi āārĩmĩ. Iro gapure siñajārĩ bokabirinerā āārĩmā. Irasirigu Marĩpu ĩgũyarārē gaji siñajārĩ siburire weredi āārĩmĩ. 9 Irasirirā, Marĩpu i umarē iri odo, ĩgũ siñajāderosũta marĩ ĩgũyarāde ĩgũ merā ōārō siñajārĩ bokarākoa. 10 Marĩpu merā siñajārā, marĩ gāāmerō moārĩrē piri, ĩgũ gāāmerĩ gapure iripurorirā, ĩgũ merā ōārō siñajānkōārākoa, ĩgũ i umumarē iri odo siñajāderosũta. 11 Irasirirā ĩgũrē ōārō bɛremurō gāāmea, ĩgũ merā siñajārĩ bokamurā. Iripoegue marā ĩgũrē bɛremubiridea waja ĩgũ merā neō siñajārĩ bokabirinerā āārĩmā. ĩgũsā iriderosũ iribirikōārō gāāmea marĩrē.

12 Marĩpuya werenĩrĩrē pérā, ĩgũ merā ōārō āārĩnkōāa. Sareri majĩ pe gapu usiri majĩ sareñajārō nemorō Marĩpuya werenĩrĩ marĩya yujupũrĩrĩgũe, marĩ gũñarĩgũe ñajārokoa. Irasirirā ĩgũya werenĩrĩrē pérā, marĩya yujupũrĩrĩmarē marĩ gũñarĩdere: “I gapu ōāgorāa, o i gapu ñegorāa”, ārĩ masĩrākoa. 13 Marĩ masaka āārĩpererā Marĩpu irinerā dita āārā. ĩgũ iāberogue neō āārĩbea. Āārĩpereri marĩ āārĩrikurire marĩ iririkurire masĩmi. Irasirirā ōārĩ gũñarĩ oparā ōārō irirā, ĩgũ iũrō marĩ irideare, marĩ gũñadeare weredoremakũ, guyasĩrĩrō marĩrō weremasĩrākoa.

Jesús paía opu nemorō āārĩmĩ, ārĩ gojadea

14 Jesús, Marĩpu magũ, paía opu nemorō marĩya āārĩburire Marĩpure sērēbosagu āārĩmĩ. ĩgũ Marĩpu puogũe āārĩmĩ. Irasirirā neō piriro marĩrō ĩgũrē bɛremunikōārā! 15 Jesús paía opu nemorō, marĩ turamerārē bopoñarĩ merā iāgũ marĩrē iritamugũ āārĩmĩ. Wātĩ marĩrē ñerĩrē iridorerosũta Jesúdere āārĩpereri ñerĩrē iridoredi āārĩmĩ. Jesús gapu ñerĩrē neō iribiridi āārĩmĩ. 16 ĩgũ marĩya āārĩburire sērēbosagu āārĩmakũ iārā, Marĩpure gũiri marĩrō marĩ sērēmasĩa. ĩgũ āārĩrōgũe ĩgũ merā āārĩrā irirosũ sērēmasĩa. ĩgũ marĩrē maĩgũ, marĩrē bopoñarĩ merā iāsĩā, marĩ ñerō tariripoere diayeta iritamugũkumi.

5

1 Marĩ ire masĩa. Sugũ paía opu, masaka watope Marĩpu beyepĩsũdi āārĩmĩ. Masakaya āārĩburi āārĩpererire Marĩpure sērēbosagu āārĩmĩ. Irasirigu Marĩpure ĩgũsā síduarire síbosagu āārĩmĩ. “ĩgũsā ñerĩ iridea waja ĩgũsārē wajamoābirikōāka!” ārĩ sērēgũ, Marĩpu iũrō waibure wějē soepeobosagu āārĩmĩ. 2 Paía opu marĩ irirosũta ĩgũ turari merā ĩgũ ñerĩ iriduarire tau kāmutasĩbemi. Irasirigu pémasĩmerārē, ñerō irirārē bopoñarĩ merā iāmasĩmi. 3 Turabi āārĩsĩā, gajirārē iribosarosũta ĩgũ basi ñerō iridea waja Marĩpu iũrō waibure wějē soepeomi.

* 4:7 Sal 95.7-8

⁴ Neõ sugũ Ìgũ gããmerõ paía opu ñajãmasĩbemi. Marĩpu gapu Ìgũrẽ beyepĩmi, iripoequemũ Aarõrẽ Ìgũ beyepĩderosũta. ⁵ Cristode Ìgũ gããmerõ paía opu ñajãbiridi ããrĩmĩ. Marĩpu Ìgũrẽ Opu pĩdi ããrĩmĩ. Āsũ ģrĩdi ããrĩmĩ Ìgũrẽ: Yu magũ ģãrã mu. Dapagã merã mu, yu magũ ģãrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yãa, ģrĩdi ããrĩmĩ.*

⁶ Gajirogue Ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue Ìgũ magũrẽ ģsũ ģrĩdi ããrĩmĩ: Melquisedec paĩ ģãrĩderosũta mu ģãrĩnikõãgũkoa, ģrĩdi ããrĩmĩ.*

⁷ Cristo i ãmũgue ģãrĩgũ, buro oreri gaguinĩrĩ merã Marĩpũre Ìgũ turari merã Ìgũ boaburire taumasĩgũrẽ sãrẽdi ããrĩmĩ. Ìgũ, Marĩpu gããmerĩ ditare iridũamakũ Ìãgũ, Ìgũ sãrẽrĩrẽ pé, Ìgũrẽ gũñaturamakũ iridi ããrĩmĩ. ⁸ Cristo, Marĩpu magũ ģãrĩkeregu, buro ñerõ taridi ããrĩmĩ. Ñerõ tarikeregu, Marĩpu dorerire tarinũgãrõ marĩrõ Ìgũrẽ õãrõ yujuri merã irire iritariweredi ããrĩmĩ. ⁹ Ìgũ curusague boagu, ģãrĩpereri Marĩpu Ìgũrẽ iridoredeare iripeodi ããrĩmĩ. Irasirigu ģãrĩpererã marĩrẽ Ìgũrẽ yujurãrẽ taudi ããrĩmĩ, Ìgũ pũro perebiri okari opaburo, ģrĩgũ. ¹⁰ Irasirigu Marĩpu Ìgũrẽ: “Melquisedec paĩ ģãrĩderosũta mu ģãrĩnikõãgũkoa”, ģrĩ pĩdi ããrĩmĩ, marĩya ģãrĩburire sãrẽbosabure.

Jesucristore bũremurĩrẽ pĩriri, ģrĩrã, Ìgũrẽ gũñaturanĩkõãrõ gããmea, ģrĩ gojadea

¹¹ Cristo paía opu nemorõ ģãrĩrĩrẽ wãri werenemodũadãa. Mũsã pẽmasĩturabirimakũ, irire weremasĩbirikoa. ¹² Mũsã yoaripoe Cristore bũremubu. Irasirirã dapagoraguere gajirãrẽ Marĩpũyare buerimasã ģãrĩbukoa. Mũsã irasũ ģãrĩbonerã, dapagoraguedere neõ buerũrorirã irirosũta ģãrĩkõãa. Őpĩkũ mirĩrã, baari baagamasĩmerã, majĩrãgã irirosũta ģãrĩkõãa. Irasirirã gajirã buerimasã mũsãrẽ buerũroridẽare dupaturĩ buero gããmea. ¹³ Őpĩkũ mirĩrã majĩrãgã irirosũ ģãrĩrãno, “I ñerĩ, i gapu õãrĩ ģãrã”, ģrĩ beyemasĩbema. ¹⁴ Baari bũriri gapu mũrã baari ģãrã. Mũrã ģãrĩrãno, õãrõ buenerã, õãrĩrẽ, ñerĩrẽ beyemasĩrãgue ģãrĩma.

6

¹ Irasirirã mũrã pẽmasĩrã irirosũ Cristoyamarẽ õãrõ pẽmasĩrã dujarã, irire buenemorõ gããmea. Neõgorague Ìgũyare buerũrorirã, marĩ ñerõ irideare bũjawere, gũñarĩ gorawayurire buebu, Marĩpu marĩrẽ perebiri peamegue beori, ģrĩrã. Marĩ ñerõ iririkũdeare piri, Marĩpũre õãrõ bũremurĩdere buebu.

² Gajidere, deko merã, Őãgũ deyomarĩgũ merã wãiyerire buebu. Marĩ oparã Ìgũsãya mojørĩ merã marĩrẽ: “Marĩpu mũrẽ iritamuburo”, ģrĩ ñapeoidere buebu. Boanerã masãburire, Marĩpu Cristore bũremumerãrẽ perebiri peamegue wajamoãburidere buebu. ³ Irasirirã marĩ Cristore bũremurã Ìgũyare buenemowãgãnikõãrãkoa, Marĩpu gããmemakũ Ìgũ iritamurĩ merã masĩnemorã.

⁴ ģsũ ģãrã. Masaka Jesucristoya kerere pẽmasĩkererã, Marĩpu Ìgũyarãrẽ õãrĩ sĩburire masĩkererã, Őãgũ deyomarĩgũrẽ opakkererã, ⁵ Marĩpu õãrĩ werenĩrĩrẽ pẽkererã, i ãmũ peredero pũrũ Ìgũ turari merã iriburire masĩkererã, ⁶ iri gapũre gããmemerã, neõ dupaturĩ Ìgũsã ñerõ irideare bũjowereri merã piri-masĩbirikuma. Neõ dupaturĩ Ìgũsã gũñarĩrẽ õãrĩ gapu gorawayumasĩbirikuma. Irasirirã Marĩpũyare gããmebiri waja, Marĩpu magũ Cristore bũremumerã, Ìgũrẽ dupaturĩ curusague pãbitũ wẽjẽrã irirosũ ģãrĩrãkuma. Gajirãrẽ Ìgũrẽ masaka ãũrõgue bũridamakũ irirãkuma. ⁷ ģsũ ģãrã. Marĩ, su poeema nikũ

irirosū āārā. Ōārī nikūrē ūmurikū deko merēmakū, sibi űajānakoā. Irasiriro iri poee opu otedea ōārō puri dukakukoa. Irasirigu iri poee opu dukare opakumi ĩgū baaburire. Gajirā iri yebare ōārī dukakumakū ĩārā: “Marĩpu ōārō dukakumakū irikumi”, ārikuma. Irasūta yāmi Marĩpu ĩgūyare pērārē. Gajirā ĩgūsā ĩgūyare ōārō irimakū ĩārā: “Marĩpu ĩgūsārē ōārō iritamumi, irasirirā ōārō yāma”, ārĩrākuma. ⁸ Iri poeere pora, űerĩ tĩ dita puri dukakumakū, bēokōārō gāāmea. Irasūta yāmi Marĩpu ĩgūyare pékererā irimerārē. Perebiri peamegue bēogukumi ĩgūsārē wajamoāgū.

Jesucristore ḇremurĩrē piriro marĩrō marĩ ūmugasigue waaburire yũro gāāmea, ārĩ gojadea

⁹ Yũ, Marĩpu ĩgūsārē bēoburire weregu, musārē yũ maĩrārē: “ĩgū bēosūmurā āārā”, ārĩgū meta yāa. Marĩpu musārē Cristo merā taudi āārĩmĩ, ĩgūyarā āārĩburo, ārĩgū. Irasirirā musā ōārī yebague otedea ōārō dukakurosūta ōārĩrē yāa. Irire yũ masĩa. ¹⁰ Marĩpu diayema irigu āārĩmĩ. Irasirigu ĩgūyare musā ōārō iririre kātibirikumi. Musā ĩgūrē maĩsĩā, gajirā ĩgūyarārē iritamurĩdere kātibirikumi. ¹¹ Yũ, musā okaropa usuyari merā gajirārē iritamunĩmakū gāāmea. Irasirirā Marĩpu ĩgūyarārē: “Ōārĩrē sĩgura”, ārĩdeare musā yũrire, purugue diayeta oparākoā. ¹² Irasirigu musā Marĩpuyare tēri merā irituyamakū gāāmebea. Gajirā Marĩpu Jesucristo merā tauri kerere ḇremurā űerō tarikererā, Marĩp̱re: “Diayeta yũre iritamugukumi”, ārĩ ḇremunĩkōāma. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Marĩpu ĩgūyarārē: “Ōārĩrē sĩgura”, ārĩdeare ĩgūsārē sĩgukumi. Irasirirā musāde ĩgūsārē ĩākũlĩ, ĩgūsā irirosūta irĩnkōāka!

¹³⁻¹⁴ Iripoegue Marĩpu Abrahārē āsũ ārĩ pĩdĩ āārĩmĩ: “Diayeta m̱rē ōārĩrē irigura yũ ārĩderosūta. Mũ parāmerā āārĩturiarārē wārā āārĩmakū irigura”, ārĩ pĩdĩ āārĩmĩ. Irasũ ārĩ pĩgu, ĩgū wāi merā wāĩpeodĩ āārĩmĩ. Gajigu ĩgū nemorō āārĩgū neō marĩmakū, ĩgū wāi merā wāĩpeodĩ āārĩmĩ. ¹⁵ Abraham, Marĩpu ĩgūrē ārĩ pĩdeare ōārō ḇremurĩ merā yũdĩ āārĩmĩ. Irasirigu Marĩpu ĩgū ārĩderosūta ĩgūrē ōārō iridĩ āārĩmĩ. ¹⁶ Sugu masakū gajirā péuro: “Diayeta ārĩgū yāa”, ārĩgū, ĩgū nemorō āārĩgūyā wāi merā wāĩpeokumi. ĩgū irasũ ārĩ wāĩpeomakū pērā: “Diayeta werekumi”, ārĩ, ĩgū merā neō guaseomasĩbirikuma. ¹⁷ Irasirigu Marĩpu Abrahārē: “Diayeta m̱rē ōārĩrē irigura”, ārĩ pĩgu, ĩgū wāi merā wāĩpeodĩ āārĩmĩ. Marĩ ĩgū irasũ wāĩpeo weredeare pērā: “ĩgū ārĩderosūta diayeta irigukumi”, ārĩ masĩa. “ĩgū ārĩdeare neō gorawayubirikumi”, ārĩ masĩa. Irasirigu irire marĩrē ōārō masĩburo, ārĩgū, Abrahārē ārĩ pĩdeare weregu, ĩgū wāi merā wāĩpeodĩ āārĩmĩ. ¹⁸ Marĩpu neō ārĩkatobĩ āārĩmĩ. Irasirigu ĩgū ārĩ pĩdea merā, ĩgū wāĩpeodea merā, ĩgū ārĩdea neō gorawayubiriburire marĩrē masĩmakū iridĩ āārĩmĩ. Marĩ irasirigure masĩrā, marĩ űerō irideare piri, ĩgū marĩrē tauburire gũñaturari merā yāa. “Irasūta irigukumi”, ārĩ masĩa. ¹⁹ Irasirigu Marĩpu marĩrē ĩgū ōārō iriburire yũrārē ūmugasigue ĩgū merā āārĩmakū irigukumi. ĩgū turatarigu āārĩsĩā, irire diayeta irigukumi. Irire ōārō masĩa marĩ.

Āsũ āārā. Sugu paĩa opu Marĩpu āārĩrĩ taribu poekague űajāgũ, iri taribu makāpuro kāmutari gasiro tariñajāmi. Irasũ űajāgũ, masakaya āārĩburire sērēbosami Marĩp̱re. ²⁰ Marĩpu āārĩrĩ taribugorague űajārōsũ Jesũ ūmugasigue Marĩpu āārĩrōgue űajādĩ āārĩmĩ. Marĩ irogue űajāburi dupiyuro űajāsĩadi āārĩmĩ, paĩa opu nemorō Marĩp̱re marĩya āārĩburire sērēbosanĩkōābu. Melquisedec paĩ āārĩderosūta āārĩnkōāgukumi.

7

Melquisedec paí ããriderosũta Jesũs ããrĩmi, ãrĩ gojadea

¹ Iripoegue Melquisedec wãikugu Salem* wãikuri makã marã opu ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ paí ããrĩgũ, masakaya ããrĩburire Marĩpure ããrĩpererãrẽ doregure sërẽbosagu ããrĩdi ããrĩmi. Abraham gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarinugãgũ ejadi goedujãamakũ, Melquisedec ĩgũrẽ bokatĩrĩgũ waadi ããrĩmi. Īgũrẽ bokatĩrĩgũ, Marĩpure: “Guapu, ĩrẽ õãrõ irika!” ãrĩ sërẽbosadi ããrĩmi. ² Abraham gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarinugãsiã, ĩgũsãya ããrĩdeare ãiadi ããrĩmi. Irasirigu ĩgũ ãideare pe mojojma buri dukawa pí, subu sĩdi ããrĩmi Melquisedere. “Melquisedec”, ãrĩrõ: “Opu diayeta irigu”, ãrĩduaro yãa. Īgũ Salem marãrẽ doregu ããrĩdi ããrĩmi. Īgũyarãrẽ õãrõ siñajãrĩ merã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasiriro: “Salem”, ãrĩrõ: “Siñajãrĩ”, ãrĩduaro yãa. ³ Melquisedec pagusãmarãrẽ, ĩgũ ñekũsãmarãrẽ ĩgũsã were gojatũdea neõ mãa. Īgũ deyoadeare, ĩgũ boadeare, ĩgũrẽ gorawayubure were gojatũdea neõ mãa. Irasirigu ĩgũ, Marĩpu magũ Jesucristo paí ããrĩnkõãgũ irirosũ ããrĩdi ããrĩmi.

⁴ Irasirirã Melquisedere gũñaka! Ubu ããrĩgũ meta ããrĩdi ããrĩmi. Marĩ ñekũ Abraham marĩya bumũ ããrĩpuroridi ããrĩkeremakũ, Melquisedec, Abraham nemorõ ããrĩdi ããrĩmi. Irasirigu Abraham Melquisedere, gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarinugãsiã, ĩgũsãya ããrĩdeare ãiadeare pe mojojma buri dukawa pí, subu sĩdi ããrĩmi. ⁵ ãsũ ããrã. Moisés dorederosũta ããrĩpererã gajirã Israel bumarã ĩgũsãyare, Levĩ parãmerã ããrĩturiarãrẽ paia ããrĩrãrẽ keoro siãma. Abraham Levĩya bumarã ñekũ ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ ããrĩpererã gajirã Israel bumarã ñekũ ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ, ĩgũsã ñekũ ããrĩdi ããrĩkeremakũ, ĩgũsã gapu Moisés dorederosũta irirã, Levĩ parãmerã ããrĩturiarã ditare siãma. ⁶ Melquisedec gapu Levĩ parãmi ããrĩturiagu ããrĩbiridi ããrĩmi. Abraham gapu Marĩpu: “Õãrõ irigura”, ãrĩpĩsũdi ããrĩkeregu, Melquisedere sĩdi ããrĩmi. Irasirigu Melquisedec Abrahãrẽ: “Marĩpu murẽ õãrõ iriburo”, ãrĩdi ããrĩmi. ⁷ Irasirirã marĩ ire masiã. Melquisedec Abrahãrẽ: “Marĩpu murẽ õãrõ iriburo”, ãrĩgũ, Abraham nemorõ ããrĩdi ããrĩmi. ⁸ Gajire masiã. Paia, marĩ watope ããrĩrã, marĩ irirosũta masaka ããrĩma. Irasirirã boamurãta ããrĩma. Moisés dorederosũta irirãno, ĩgũsãyare pe mojojma buri oparire subu siãma paiaare. Abraham Melquisedere siãgũ, ããrĩnĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ sĩdi ããrĩmi. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũge Melquisedere: “Boakõadi ããrĩmi”, ãrĩ gojadea neõ mãa. ⁹⁻¹⁰ Masaka Moisés dorederosũta irirã, ĩgũsãyare pe mojojma buri oparire subu siãma, Levĩ parãmerã ããrĩturiarãrẽ paiaare. Iripoegue Levĩ deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahãrẽ bokatĩrĩgũ waadi ããrĩmi. Īgũ bokatĩrĩmakũ, Abraham ĩgũ ãideare pe mojojma buri dukawa pí, subu sĩdi ããrĩmi Melquisedere. Levĩ, Abraham parãmi ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ parãmerã ããrĩturiarãde Abraham parãmerãta ããrĩnerã ããrĩmã. Irasirirã, Abraham Melquisedere siãdea merã ĩgũsãde ĩgũrẽ sĩnerã irirosũ ããrĩnerã ããrĩmi. Irasirigu Melquisedec ĩgũsã nemorõ ããrĩdi ããrĩmi.

¹¹ Marĩpu Israel bumarãrẽ ĩgũ dorerire pígu, Aarõn parãmerã ããrĩturiarã Levĩya bumarãrẽ: “Paia ããrĩma”, ãrĩ pídi ããrĩmi. Irasirirã ĩgũ dorederosũta paia waimurãrẽ wẽjẽ soepeo, Marĩpure masakaya ããrĩburire sërẽbosanerã ããrĩmã. Īgũsã irasirideã gapu masakare Marĩpu ĩũrõ õãrã waamakũ irimasĩbea. Irasirigu Marĩpu ĩgũsãrẽ gorawayubure Cristore iriudi ããrĩmi, paí

* 7:1 Salem wãikuri makã, Jerusal'eta ããrĩyuro.

äärĩbure, marĩrẽ õãrã äãrĩmakũ iribure. Cristo gapu Levĩya bumu, Aarõn parãmi äãrĩturiagu äãrĩbemi. Melquisedec äãrĩderosũta paĩ äãrĩmi. ¹² Irasirigu Marĩpu Cristore paĩare gorawayubure iriugu, ĩgũ iripoegue doredeadere gorawayudi äãrĩmi. ¹³⁻¹⁴ Marĩpu ĩgũ iripoegue dorederosũta Levĩya bumarã ditare paĩa sõounadi äãrĩmi. Marĩ Opu Jesucristo gapu Israel bumu äãrĩkeregu, Levĩya bumu meta äãrĩmi. Judãya bumu äãrĩmi. Marĩpu Moisesẽ ĩgũ dorerire pigu, neõ Judãya bumarãrẽ: “Paĩa äãrĩrãkuma”, ãrĩbiridi äãrĩmi. Irire masĩa marĩ.

¹⁵ Irire masĩrã, idere õãrõ pemasĩa. Cristo, Marĩpu paĩ sõodi, gajirã paĩare gorawayugu, Melquisedec irirosũ äãrĩgũ äãrĩmi. ¹⁶ Marĩpu iripoegue dorederosũta Levĩya bumarã dita paĩa ñajãunanerã äãrĩmã. Jesucristo gapu Marĩpu pidi gajirã paĩa irirosũ paĩ ñajãbiridi äãrĩmi. Marĩpu turari merã äãrĩnĩgũ äãrĩsĩa, paĩ ñajãdi äãrĩmi. ¹⁷ Marĩpu ĩgũ werenĩrĩ gojajade pũgue ĩgũ magãrẽ irire ãsũ ãrĩdi äãrĩmi:

Melquisedec paĩ äãrĩderosũta mu äãrĩnĩkõãgukoã, ãrĩdi äãrĩmi.*

¹⁸ Marĩpu Moisesẽ doreri pipurorideã marĩrẽ Marĩpu merã õãrõ äãrĩmakũ irimasĩbeã. Irasirigu Marĩpu iri dorerire bojepĩkõãdi äãrĩmi. ¹⁹ Marĩpu Moisesẽ doreri pidea merã marĩ ĩgũ iũrõ õãrã neõ äãrĩmasĩbeã. Irasirigu Marĩpu Jesucristo merã marĩrẽ õãrã äãrĩmakũ iriburire pidi äãrĩmi. Irasirirã marĩ Cristore buremurã, Marĩpu purogue ñajãrã irirosũ ĩgũrẽ diayeta sãrẽmasĩa.

²⁰ Marĩpu Cristore paĩ sõogu: “Yu wãĩ merã murẽ wãĩpeo pĩa”, ãrĩdi äãrĩmi.

²¹ Gajirã paĩa gapure ĩgũ wãĩ merã wãĩpeo pĩbiridi äãrĩmi. Cristo gapure wãĩpeo, paĩ pidi äãrĩmi. ãsũ ãrĩ weredi äãrĩmi Marĩpu Cristore:

Yu, mu Opu äãrã. Irasirigu yu wãĩ merã murẽ wãĩpeogu, diayeta weregura.

Irasirigu neõ gorawayuro marĩrõ murẽ ãsũ ãrĩ wereã: “Melquisedec paĩ äãrĩderosũta mu äãrĩnĩkõãgukoã”, ãrĩdi äãrĩmi Marĩpu ĩgũ magãrẽ.*

²² Marĩpu irasũ ãrĩ weregu, ĩgũ Jesucristo merã marĩrẽ õãrã äãrĩmakũ iriburire pidi äãrĩmi. Iri ĩgũ Moisesẽ doreri pipurorideã nemorõ, marĩ õãrõ äãrĩburire pidea äãrã. ²³ Äãrĩpurorinerã paĩa boamakũ, gajirã gorawayu ñajãnerã äãrĩmã doja. Irasirirã wãrã paĩa ñajãnanerã äãrĩmã. ²⁴ Jesús gapu irasũ äãrĩnĩkõãmi. Irasirirã ĩgũrẽ gorawayurã paĩa neõ mãma. ²⁵ Irasirigu Marĩpũre marĩya äãrĩburire sãrẽbosanĩkõãmi. Marĩpũre masĩrãno, Jesũre buremurã äãrĩma. Irasirigu ñãrĩpererã marĩrẽ ĩgũrẽ buremurãrẽ taumasĩmi, Marĩpu merã õãrõ äãrĩnĩkõãburo, ãrĩgũ.

²⁶ Irasirigu Jesús paĩa opu nemorõ, äãrĩpereri marĩya äãrĩburire keoro iritamugũ äãrĩmi. ĩgũrẽta marĩ bure gããmeã. ĩgũ õãtarigu, neõ ñerĩrẽ iribi, ñerĩ opabi äãrĩmi. Irasirigu Marĩpu ĩgũrẽ ñerã watope äãrĩdire ãĩ, umugasigue äãrĩpererã gajirã nemorõ Opu pidi äãrĩmi. ²⁷ Gajirã paĩa oparã irirosũ äãrĩbemi. ĩgũsã gapu umuriku waimurãrẽ wẽjẽ soepeo sãrẽbosama, Marĩpũre masaka ñerĩ iridea waja ĩgũsãrẽ wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã. Paĩade ĩgũsã ñerĩ iridea waja Marĩpu iũrõ ĩgũsã basi waimurãrẽ wẽjẽ soepeopurorima. Puru gajirã ñerĩ ĩgũsã iridea waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobosama. Umuriku irasirinama. Jesús gapu paĩa opu nemorõ äãrĩgũ, marĩ ñerĩ iridea waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobiridi äãrĩmi. Suñarõta marĩ äãrĩpererãrẽ boabosadi äãrĩmi, marĩ ñerĩ iridea wajare taugu. ²⁸ Marĩpu Moisesẽ doreri pidea merã paĩa oparã sõosũma. ĩgũsã irasũ sõosũkererã, õãrĩ ditare irimerã äãrĩma. Iri dorerire pĩdero puru, Marĩpu ĩgũ magũ gapure ĩgũ wãĩ merã wãĩpeo, paĩa opu

nemorō sóodi āārīmí. Irasirigu ĩgūrē sóogu, ĩgū gāāmerōsūta ōārī iripeogu āārīnīmakū iridi āārīmí.

8

Jesús maríya āārīburire Marīpure sērēbosagu āārīmí, ārī gojadea

¹ Āārīpereri yu mūsārē wererire pérā, ire ōārō pémasíka! Jesucristo paía opu nemorō āārīgú ūmugasigie Marīpu turatarīgū diaye gapu doami ĩgūrē maríya āārīburire sērēbosabu. ² Ūmugasigie marī Opu iridea wii ĩgūya wiigora āārā. Iri wii, masaka iridea wii meta āārā. Irasirigu Jesucristo irogue maríya āārīburire Marīpure sērēbosagu, iri wiigueta sērēbosami. ³ Marīpu i nikū marā paía oparārē sóogu, ĩgū ĩūrō waimurārē wējē soepeomurārē, gajino ĩgūrē sīmurārē sóomi. Irasirigu Jesucristode ĩgūsā Marīpure gajino sīrā irirosū irigu, ĩgū basi marīrē boabosadi āārīmí. ⁴ Jesucristo i nikūgue āārīgú, paí āārībiribukumi. Gajirā paía Moisés dorederosūta Marīpu ĩūrō ĩgūrē gajinorē sīrā āārīsiamu. ⁵ I nikū marā paía Marīpuya wiigora ĩgū ĩūrō moāma. Iri wii i nikūma wii āārā. Marīpuya wiigora ūmugasigie āārā. Irasiriro Marīpuya wii i nikūma wii, ūmugasima wii keori āārā. Moisés i nikūma wiire iriburo dupiyuro Marīpu āsū ārīdi āārīmí ĩgūrē: “Yu mūrē átāague ĩmuderosūta yaa wiire irigukoa. Yu dorederosūta yaa wiire keoro irika!” ārīdi āārīmí.

⁶ Jesús gapure: “Paía opu nemorō āārā mu”, ārī pídi āārīmí. Irasiriro Jesús ūmugasigie paí moārī, i nikū marā paía moārī nemorō ōārī āārā. Iripoegue Marīpu masakare: “Moisére yu doreri pídeare iripeorārē ōārō irigura”, ārī werepídi āārīmí. Pupu Jesucristore iriugu: “ĩgūrē bāremurārē yu merā ōārā āārīmakū irigura”, ārī werepídi āārīmí. Irasiriro ĩgū iripoegue werepídea nemorō ōārī āārā. Irasirigu Jesucristo Marīpu merā marī ōārō āārīburire āmubosagu āārīsīā, paía opu nemorō āārīmí.

⁷ Moisére Marīpu doreri pídea, marīrē Marīpu merā ōārō āārīmakū iribiridero āārībá. Iri doreri marīrē ōārō irimakū tamerārē Marīpu dupaturi gaji werepībiribodi āārīmí. ⁸ ĩgūyarā, Israel bumarā ĩgū dorediare iribiri waja ĩgūsārē āsū ārīdi āārīmí ĩgūya werenírī gojadea pūgue:

Yu mūsā Opu, āsū ārā: “Ōārō péka! Mūsā Israel bumarārē, Judāya bumarādere puruguerē gaji maama werepīgukoa.

⁹ Iri, yu mūsā ñekūsāmarārē iripoegue werepídea irirosū neō āārībirikoa. Yu basi ĩgūsārē Egipto nikūgue āārīrārē ōārō koreri merā wiubu. Wiu: ‘Yu dorerire irimakū, mūsārē ōārō irigura’, ārī werepibu. Yu irasū ārīdeare ĩgūsā gapu tarinugāma. ĩgūsā tarinugārī waja ĩgūsārē béobu, ĩgūsā gāāmerō iriburo, ārīgū.

¹⁰ Irasirigu puruguerē Israel bumarārē āsū ārī weregura: Yu dorerire ĩgūsārē guña pémasīmakū irigukoa. Yu dorerire ĩgūsārē iridumamakū irigukoa. Irasirigu yu, ĩgūsā Opu āārīgukoa. ĩgūsā, yaarā yu ditare bāremurā āārīrākuma.

¹¹ Neō sugu ĩgūyarārē ĩgū merāmarārē, ĩgū pagupūrārē: ‘Marī Opure masíka mūsā!’ ārī buebirikuma. Āārīpererā yure masīrākuma. Majīrā, irasū āārīmakū mūrā yure masīrā dita āārīrākuma.

¹² Irasirigu ĩgūsā ñerī irideare kātigukoa. ĩgūsā ñerī irideare neō guñanemobirikoa. ĩgūsārē wajamoābirikoa”, ārīdi āārīmí Marīpu Israel bumarārē.*

* 8:12 Jer 31.31-34

Marĩpu ããrĩrõgue ñajãdi ããrĩmĩ, marĩrẽ Marĩpu merã õãrõ ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ. ¹³ Paia oparã cabraya, wekũaya dí merã, wekũgo majĩgõrẽ ĩgũsã soedea nitĩ merã masakare ĩgũsã ñerĩ iridea waja Marĩpũya wiigwe ñajãmasĩmerãrẽ wẽãsiripeoma. ĩgũsãrẽ wẽãsiripeomakũ, Marĩpu ĩũrõ ñerĩrẽ opamerã duja, Marĩpũya wiigwe dupaturi ñajãmasĩma doja. ¹⁴ Paia oparã wekũaya dí merã, cabraya dí merã masakare iritamuma. Cristo gapũ ĩgũsã nemorõ ĩgũya dí merã marĩrẽ õãrõ iritamutarĩgu yãmi. ĩgũ ñerĩ marĩgũ, Oãgũ deyomarĩgũ ããrĩnĩgũ iritamurĩ merã ĩgũ basi Marĩpũre wiadi ããrĩmĩ curusague boabu. Paia waimurã Marĩpũre wia, ĩgũ ĩũrõrẽ soepeorosũ ĩgũ basi irasũ wiadi ããrĩmĩ. Irasirĩgu marĩrẽ Marĩpu merã neõ õãrõ ããrĩbonerãrẽ taudi ããrĩmĩ, Marĩpu okanĩgũ dorerire õãrõ irimasĩburo, ãrĩgũ. Irasirĩgu marĩ gũñarĩgue: “Marĩpũ guare wajamoãgukumi gwa ñerõ iridea waja”, ãrĩ gũñarĩkũnemobirimakũ iridi ããrĩmĩ.

¹⁵ Irasirĩgu Jesucristo, Marĩpu ĩgũ beyenerãrẽ maama werepĩderosũta iridi ããrĩmĩ marĩrẽ taubu. Marĩrẽ taugu, Marĩpũyarã ĩgũ merã õãrõ ããrĩnimakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirĩrã Marĩpu ĩgũyarãrẽ sĩburire oparãkoa. Moĩsẽ doreri dita ããrĩmakũ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja oparã dita ããrĩbukoa dapa. Cristo marĩrẽ curusague boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja opabonerãrẽ taubu. ¹⁶⁻¹⁷ Æsũ ããrã. Sugu masakũ ĩgũ boaburo dupiyuro ĩgũyarãrẽ: “Yũ opari muããrẽ dujarokoa”, ãrĩkumi. Irasirĩgu ĩgũ boaburo dupiyuro sĩbirikumi dapa. ĩgũ boadero purũ, ĩgũyarãrẽ: “Muããrẽ dujarokoa”, ãrĩderosũta ĩgũ opadeare ãikuma.

¹⁸ Irasiriro Marĩpu masakare: “Æsũ irigura”, ãrĩ werepĩpuroridea, waimurãrẽ wẽjẽ, ĩgũsãya dí beoro marĩrõ wajamarĩdero ããrĩbũ. Waimurãrẽ wẽjẽ, ĩgũsãya díre beodero purũ, Marĩpu dorerire diayeta irinerã ããrĩmã. ¹⁹ Irasirĩgu Moĩsẽ, Marĩpu ĩgũ doreri pĩdeare masakare werepeodi ããrĩmĩ. Purũ cabraya díre, wekũa majĩrãya díre deko merã morẽdi ããrĩmĩ. Morẽ odo, hisopo wãĩkũdi dupũ merã oveja poarire diari merã ñimudea merã tũrãdi ããrĩmĩ. Iri dupũ merã díre yosa, Marĩpu dorerire ĩgũ gojadea pũ weka, ããrĩpererã masaka wekadere wẽãsiripeodi ããrĩmĩ. ²⁰ Purũ ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Marĩpu marĩrẽ ĩgũ doreri pĩdea, i dí merã diaye ããrĩmakũ masã. I díre ĩãrã, diayeta ĩgũ ãrĩderosũta ĩgũ marĩrẽ iriburire masã. Irasirĩgu Marĩpu: ‘Yũ dorerire õãrõ irika!’ ãrĩmĩ”, ãrĩdi ããrĩmĩ Moĩsẽ. ²¹ Purũ masakare ĩgũ iriderosũta Marĩpũre buremurĩ wii wiamurã gasiri merã ĩgũsã iridea wiire, ããrĩpereri iri wiigwe ããrĩrĩdere wẽãsiripeodi ããrĩmĩ. ²² Æsũ ããrã. ĩgũ dorederosũta Marĩpũre buremurĩ wiimarẽ dí merã wẽãsirimakũ, Marĩpu irire: “Yũ ĩũrõ õãrĩ ããrã”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. Irasũ wẽãsirĩbirimakũ: “Õãrĩ ããrã”, ãrĩ ĩãbirĩbodi ããrĩmĩ. Irasirĩgu dí beoro marĩrõ, marĩ ñerĩ iridea wajare marĩrẽ kãtimasĩbirikumi.

Jesucristo, ĩgũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmĩ, ãrĩ gojadesa

²³ Irasirĩrã i nikũma wiire, iri wiigwe ããrĩrĩdere paia: “Marĩpu ĩũrõ õãrĩ ããrã”, ãrĩrã, waimurã dí merã wẽãsiripeonerã ããrĩmã. I nikũma wii, umugasima wii keori dita ããrĩdero ããrĩbũ. Irasiriro umugasima wiire, iri wiigwe ããrĩrĩdere: “Marĩpu ĩũrõ õãrĩ dita ããrã”, ãrĩ, waimurã dí nemorõ Cristoya dí merã wẽãsirĩpeoro gããmea. ²⁴ Irasirĩgu Cristo marĩya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosagu, Marĩpũre buremurĩ wii masaka iridea wiire ñajãbiridi ããrĩmĩ. Iri wii, umugasima wii keori ããrĩdero ããrĩbũ. Marĩpũya wiigora

umugasigue aarā. Irasirigu Cristo umugasima wiigue ñajādi aarīmi, Marīpu iūrō marīya aarīburire sērēbosabu.

²⁵ Bojorikū sugū paia opu i nikūma wiigue, Marīpu aarīri taribugue waimurā dí merā ñajānadi aarīmi. Cristo gapū marīrē boabosagū, suñarōta umugasima wiigue, Marīpu aarīrōgue ĩgūya dí merā ñajādi aarīmi. ²⁶ Paia opu dí merā ñajānaderosū irigū, i umū aarīnugādeapoegueta boa, masādi tamerā irasūta boa, masānikōābodi aarīmi. Suñarōta i umū pererīnū ejaburi dupiyuro i nikūguere deyoadi aarīmi, ĩgū suñarōta boari merā marī aarīpererā ñerī iridea wajare béobu. ²⁷ Aarīpererā marīde suñarōta boarākoa. Marī boadero purū, Marīpu ĩgū iūrōrē marīrē nidoregukumi ĩgūrē buremurārē oārō iri, ĩgūrē buremubirinerārē wajamoābu. ²⁸ Marī suñarōta boarosū, Cristode suñarōta boadi aarīmi. Irasirigu ĩgū boari merā wārā masaka ñerō iridea wajare béobosadi aarīmi. Irasiri odo, umugasigue marīa, purū i nikūgue dupaturi aarigukumi doja. Irasū aarigū, masaka ñerō iridea wajare béogu aarigū meta irigukumi. ĩgūrē usuyari merā yūrārē taugū aarigukumi, umugasigue ĩgū merā aarīburo, arīgū.

10

¹ Marīpu Moisére ĩgū doreri pídea, purūgue ĩgū Cristo merā masakare oārō iriburi keori dita aarīdero aarībú. Cristo masaka ñerī iridea wajare béodi aarīmi. Marīpu Moisére doreri pídea gapū ĩgūsā ñerī iridea wajare béomakū irimasībiridero aarībú. Irasiriro iri dorederosūta paia bojorikū Marīpu iūrō waimurārē wējē soepeorire irinakeremakū, masaka ñerī iridea wajare béomakū irimasībiridero aarībú. ĩgūsārē Marīpu iūrō oārā aarīmakū irimasībiridero aarībú. ² Iri doreri masakare oārā aarīmakū irimasīmakū, suñarōta waimurā wējē soepeori merāta ĩgūsā ñerī iridea wajare béosūbonerā aarīmá. “Waja opamerā aarā”, arī gūñabonerā aarīmá. Irasirirā, Marīpu iūrō ĩgūsā waimurā wējē soepeorire pirikōābonerā aarīmá. ³ Asū gapū aarīdero aarībú. Marīpu, bojorikū ĩgūsā waimurārē wējē soepeodea merā ĩgūsā ñerō irideare gūñamakū iridi aarīmi. ⁴ Irasirirā wekūaya dí, cabraya dí merā marī ñerī iridea wajare neō béomasībea.

⁵ Irasirigu Cristo i nikūguere aariburo dupiyuro ĩgū Pagure asū arīdi aarīmi: Mū iūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere gāamebea. Irasirigu yure dupukūgu deyoamakū irigukoa, ĩgūsā ñerō iridea waja ĩgūsārē boabosadoregū.

⁶ Masaka ĩgūsā ñerō irideare kātīdoreduarā, mū iūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere usuyari merā iābea.

⁷ Irasirigu yū asū arību: “Mū, yū Opū aarā. Irasirigu mūya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta mū gāamerīrē irigū waagura”, arīdi aarīmi Cristo ĩgū Pagure.✠

⁸ Irire arīgū, ire arīpuroridi aarīmi Marīpure: “Mū iūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere gāamebea. ĩgūsā irasū iririre usuyari merā iābea”, arīdi aarīmi Marīpu dorederosū ĩgūsā irikeremakū.

⁹ Purū asū arīnemodi aarīmi: “Mū, yū Opū aarā. Irasirigu mū gāamerīrē irigū waagura”, arīdi aarīmi. Irasirigu Marīpu ĩgū masakare waimurārē wējē soepeodoredeare béodi aarīmi. Irire béogu: “Cristo boari merā gapū masakare ĩgūsā ñerī iridea wajare taugura”, arī werepídi aarīmi. ¹⁰ Jesucristo, Marīpu gāamederosūta ĩgū basita Marīpure wiadi aarīmi, marī aarīpererārē

✠ 10:7 Sal 40.6-8

suñarõta boabosagu. Irasirigu Ìgũ boari merã Marĩpu marĩrẽ Ìgũyarã õãrã, waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹¹ ããrĩpererinurĩ Marĩpu Ìurõ judío masaka paía waimurãrẽ wẽjẽ soepeoníkõãma. Irasirikeremakũ, marĩ ñerĩ iridea wajare neõ béomakũ irimasĩbea.

¹² Jesucristo gapu suñarõta marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare béobu. Irire irasiri odo, ãmugasigwe Marĩpu diaye gapu doadi ããrĩmĩ marĩ Opu ããrĩgũ. ¹³ Iroguere doagu, Ìgũrẽ Ìaturirãrẽ Marĩpu tarinũgãbosaburire yúgu yámi. ¹⁴ Ìgũta suñarõta boari merã Ìgũyarãrẽ õãrã, waja opamerã ããrĩnimakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁵ Jesucristo irasũ irideare Ôãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ: “Irasũta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yámi. Æsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ:

¹⁶ Musã Opu ãsũ ãrĩmĩ: “Puruquere yaarãrẽ ãsũ ãrĩ weregura: ‘Yu dorerire Ìgũsãrẽ iridumakũ irigukoa. Yu dorerire gũña pemasĩmakũ irigukoa’ ”. ✧

¹⁷ Idere ãrĩnemomi: “Ìgũsã ñerõ irideare dupaturi neõ gũñanemobirikoa”, ãrĩmĩ, ãrĩ weredi ããrĩmĩ Ôãgũ deyomarĩgũ. ✧

¹⁸ Irasirirã marĩ ñerĩ irideare Marĩpu kãtisũnerã ããrã. Dupaturi marĩ ñerĩ iridea wajare waimurã wẽjẽ soepeorire gããmenemobea.

Marĩpu ããrĩrõgue ñajãrã irirosũ marĩya ããrĩburire Ìgũrẽ sërẽrõ gããmea, ãrĩ gojadea

¹⁹ Irasirirã dapagorare marĩ ãmugasigwe Marĩpuya wiigwe Ìgũ ããrĩrĩ taribugoragwe ñajãrã irirosũ gũiro marĩrõ Ìgũrẽ diaye sërẽmasĩa. Jesucristo marĩrẽ boabosagu dí béodea merã irasirimãsĩa. ²⁰ Jesucristo boaburi dupiyuro Marĩpu ããrĩrĩ taribugoraguere paía opu dita iri taribu makãpuro kãmutari gasirote tariñajãdi ããrĩmĩ, masakaya ããrĩburire Marĩpore sërẽbosabu. Jesucristo gapu Ìgũ boadea merã Marĩpu merã marĩ õãrõ ããrĩrĩrẽ kãmutadeare béodi ããrĩmĩ. Irasirirã dapagorare marĩ Jesucristo marĩrẽ boabosadea merã Marĩpu ããrĩrõguere ñajãrã irirosũ marĩya ããrĩburire Marĩpore diaye sërẽmasĩa. ²¹ Jesucristo paía opu nemorõ paí ããrĩgũ Marĩpu ããrĩrõgue marĩya ããrĩburire sërẽbosagu ããrĩmĩ. Iroguere Ìgũ marĩrẽ Marĩpuyarãrẽ õãrõ doregu ããrĩmĩ. ²² Irasirirã diaye gũñarĩ merã, buremurĩrẽ neõ piriro marĩrõ merã Marĩpu ããrĩrõgue ñajãrã irirosũ marĩ Ìgũrẽ diaye sërẽrõ gããmea. Cristo Ìgũ boadea merã marĩrẽ waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ: “Ñerĩ iridea waja, waja oparã ããrã gwa”, ãrĩ neõ gũñarĩkanemobirikõãburo, ãrĩgũ. Irasirirã gurari marĩrĩ deko merã marĩya dupure túkoenerã irirosũ Marĩpu Ìurõ õãrã ããrã. ²³ Marĩpu marĩrẽ: “Taugura”, ãrĩderosũta irigukumi. Irasirirã marĩrẽ Ìgũ ãrĩdeare buremupuroriderosũta piriro marĩrõ õãrõ usuyari merã buremuwãgãnikõãrã! ²⁴ Gajirã Jesure buremurãdere gũñarã! Irasirirã gãme iritamurã! Gãme maĩrĩ merã õãrõ irirã! ²⁵ Piriro marĩrõ merã Marĩpuyare nerẽ buerã! Surãyeri marĩ merã nerẽ buemerã irirosũ iribirikõãrã! Marĩ Opu i nikũguere dupaturi aariburo mérõ duyãa. Irasirirã irire masĩrã, gãme iritamurõ gããmea Ìgũrẽ buremunemomurã.

²⁶ Marĩpu marĩrẽ Jesúya kerere: “Diyeta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ iridero puru, marĩ ñerĩ iriduarire piriro marĩrõ iriwãgãnikõãrã, marĩ ñerõ iridea waja Jesucristo Ìgũ boadea merã marĩrẽ taudeare béobukoa. Irire béomakũ, dupaturi Ìgũ marĩrẽ boabosari neõ máa. ²⁷ Marĩ Ìgũ taudeare béomakũ Ìãgũ, Marĩpu ããrĩpererã Ìgũrẽ Ìaturirãrẽ buru wajamoãgũ, marĩdere Ìgũsã merã perebiri peamegwe béogukumi. Irasirirã marĩrẽ gajirã Ìgũyare béonerã merã

Īgū wajamoāburire buro güiri merā āārībukoa. ²⁸ Iripoegue marā Moisés dorerire tarinugāgūrē wajamoānerā āārīmā. Īgū ñerō irideare pērā, o urerā iā, Īgūrē weresādero puru, Marīpu dorederosūta neō bopoñarī merā iārō marīrō Īgūrē wējēnerā āārīmā. ²⁹ ¿Naāsū güñarī musā? Īgūrē wajamoādero nemorō Marīpu magūrē iaturigunorē buro wajamoāgukumi. Īgū magūya dí béodea merā Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iādi āārīmī. Iripoegue irire werepīdi āārīmī. Irasirigu Jesucristoya dí béodeare: “Wajamāa”, ārīrārē, Ōāgū deyomarīgūrē Marīpu marīrē maīrīrē masīmakū irigure ñerō werenīrārē buro wajamoāgukumi. ³⁰ Marī Opū ārīdeare masīa marī. Āsū ārīdi āārīmī: “Yu āārā, waja oparārē wajamoābu. Īgūsā ñerī iridea waja Īgūsārē wajamoāgura”, ārīdi āārīmī. Āsū ārinemodi āārīmī doja: “Yaarā iririre iāgū, Īgūsārē diayemarē irigura”, ārīdi āārīmī. ³¹ Marīpu okanīgū masakare wajamoārī buro goeri āārā. ³² Musā iripoegue āārīdeare güñaka! Marīpu musārē Jesucristoya kerere masīnugāmakū iridero puru, gajirā musārē ñerō tarimakū irinerā āārīmā. Irasirikeremakū, musā gapu Īgūrē buremurīrē neō piribirinerā āārībū. ³³ Masaka iūrō gajirā surāyeri musārē ñerō werenī, ñerō iribiranerā āārīmā. Gajipoe musā merāmarārē gajirā ñerō iribiramakū iārā, Īgūsārē béobiri, musāde Īgūsā merā ñerō iribirasūnerā āārībū. ³⁴ Surāyeri musā merāmarā peresugue āārīmakū iārā, bopoñarī merā iā, Īgūsārē iritamunerā āārībū. Gajirā musāyare ēmakeremakū, usuyari merā: “Ōārokoa”, ārīnerā āārībū. I nikūma nemorō ōārī perebiriburire ūmagasiguere musā opaburire masīnerā āārībū. Irasirirā musā oparire Īgūsā ēmamakū, bujawerebirinerā āārībū. ³⁵ Irasirirā Jesucristore güñaturanikōāka! Īgūrē buremurīrē neō piribirikōāka! Īgūrē buremurā, wāri ōārīrē wajatarākoa. ³⁶ Musārē ōārō güñaturari merā Marīpu gāāmerīrē irinikōārō gāāmea. Irasirirā, Īgū: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare oparākoa. ³⁷ Marīpu āsū ārīdi āārīmī Īgūya werenīrē gojadea pūgue: Mērō dūyāa yu iriudi i ūmaguere dupaturi aariburo. Yooboro marīrō ejagukumi.

³⁸ Īgūrē buremurārē: “Ōārō irirā, yaarā āārīma”, ārī iāa. Yu merā āārīnikōārākuma. Īgūrē buremurīrē pirirā gapure suyubirikoa, ārīdi āārīmī Marīpu.*

³⁹ Marī gapu Īgūrē buremurīrē pirirā irirosū āārībea. Irasirirā perebiri peamegue waamurā āārībea. Marī Jesucristore buremua. Irasirirā Īgū taunerā, Īgū puro waamurā āārā.

11

Marīpure buremurīmarē gojadea

¹ Marīpure buremurā: “Īgū marīrē: ‘Ōārīrē sīgura’, ārīdeare diayeta sīgukumi”, ārī buremua. Irire iābirikererā, iārā irirosū: “Diayeta āārā, Īgū ārīdeare oparākoa”, ārī buremua. ² Iripoeguere marī ñekūsāmarā Īgūrē buremumakū, Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī iādi āārīmī.

³ Marīpure buremurī merā: “Īgū werenīrī merā i ūmuma āārīpereri āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu iro dupiyuro neō marīdeare i ūmumarē āārīpereri marī dapagora iārīrē iridi āārīmī”, ārī masīa.

⁴ Iripoeguemu Abel Marīpure buremusiā, Īgū iūrō oveja majīgūrē wējē soepeogu, Īgū tīgū Caín sīdea nemorō sīdi āārīmī. Marīpu, Abel Īgūrē

* 10:38 Hab 2.3-4

buremurirē iāgū, Īgū sīdeare: “Ōāgorāa”, āriidi āārīmi. Irasirigu Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri iādi āārīmi. Abel iripoegue boadi āārīkeremakū, Īgū Marīpure buremurī merā irideare marīde gūñāa. Irasirirā Īgū buremuderosūta marīdere Marīpure buremurō gāāmea.

⁵ Enoc Marīpure buremusiā, boabiridi āārīmi. Īgū boabirikeremakū, Marīpu Īgūrē āimurīākōōdi āārīmi. Masaka Īgūrē āmakererā, neō bokabirinerā āārīmā. Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Marīpu Enorē āimurīaburi dupiyuro usuyari merā iādi āārīmi”. ⁶ Marīpure marī buremumerā Īgūrē usuyamakū irimasībea. Īgūrē sērēgūno: “Diayeta Īgū Marīpugora āārīmi”, āri gūñarō gāāmea. “Marī Īgūrē buremurī merā sērērīrē ōārō pēmi”, āri gūñarō gāāmea. Marī irire gūñamerā Īgūrē sērēmasībea.

⁷ Noé Marīpure buremusiā, Marīpu Īgūrē: “Mū neō iābiridea merā i nikū marārē Īgūsā yure buremubiri waja burō wajamoāgura”, āriideare buremudi āārīmi. Irasirigu, Marīpu dorederosūta wādiru doōdiru iridi āārīmi, Īgūyarā merā dia mirīburire taribu. Marīpure buremusiā, i nikū marārē Īgūsā Īgūrē buremubire masīmakū iridi āārīmi. Marīpu, Īgūrē buremumakū: “Ōāgū āārīmi”, āri iādi āārīmi.

⁸ Abraham Marīpure buremusiā: “Gaji nikū yu murē sīburi nikūgue waaka!” ārīmakū pēgu, Īgūrē yujudi āārīmi. “Irogue waagū irikoa”, ārīmasībirikeregu, Īgūya nikūrē wiriwāgādi āārīmi. ⁹ Marīpu Īgūrē: “Iri nikūrē sīgura”, āriideare buremugū, iri nikūgue eja, āārīmejājadi āārīmi. Iro āārīmejājakeregu, gaji nikūmū irirosū suri gasiri merā iridea wiiri merā naaunadi āārīmi murārō āārībirisīā. Marīpu Īgū magū Isaare, Īgū parāmi ĩacore: “Iri nikūrē sīgura mūsādere”, ārīmakū, Īgūsāde Abraham irirosūta iri nikūgue naaunanerā āārīmā. ¹⁰ Abraham iri nikūrē naagū, makārī iribiridi āārīmi. Gaji makāgue Marīpu āārīri makāgue ūmugasigue Īgū waaburire yūgu iridi āārīmi. Iri makā Marīpu iridea makā neō perebiri makā āārā.

¹¹ Abraham marāpo Sara pūrā marīdeo Marīpure buremusiā, būrogora āārīkerego: “Marīpu ārīderosūta yure irigukumi”, āri buremurī merā pūrākudeo āārīmō. ¹² Irasirigu Abraham būrogora āārīkeregu, Sara merā majīgūrē pūrākudi āārīmi. Īgū parāmerā āārīturiarā wārā āārīnerā āārīmā. Neñukārē, ĩmipa yerire keo bokatiūña marīrō irirosū Īgūsārē keo bokatiūmasīña māa.

¹³ Āārīpererā, Marīpu Īgūsārē: “Sīgura”, āriideare neō opamerāgue boanerā āārīmā. Irire opabirikererā, gūñaturari merā: “Marīpu Īgū ārīderosūta purugue sīgukumi guare”, āri, Īgūrē buremunīkōānerā āārīmā. Irasirirā gajirārē: “Gaji nikū marā irirosū i nikūgue naarā dita āārā”, āri werenerā āārīmā. ¹⁴ Īgūsā irirosūta irire ārīrāno, gaji nikū, Īgūsāya nikū āārīburire āmarā yāma. Irire ōārō masīa marī. ¹⁵ Marī ñekūsāmarā: “Gaji nikū marā āārā”, ārīrā, Īgūsā bēowāgādea nikūrē gūñabirinerā āārīmā. Irasū āri gūñarā, goedujāakōābonerā āārīmā. ¹⁶ I nikū nemorō ūmugasigue ōārī nikū gapure: “Buro waaduakoa”, āri gūñanerā āārīmā. Irasirigu Marīpu Īgūsā Īgūrē: “Gua Opu āārīmi”, ārīmakū pēgu, gūyasīrīri marīrō: “Īgūsā Opu āārā”, āriidi āārīmi. Īgū puro Īgūsāya makā āārīburore āmubosasiadi āārīmi.

¹⁷ Marīpu Abrahārē: “ĶDiayeta yure buremugū yāri?” āri gūñagū, Īgūrē: “Yu iūrō mū magū Isaare wējē soepeoka!” ārīdi āārīmi. Abraham gapu Marīpure buremusiā: “Neō yu magū sugu āārīgūrē wējē soepeobirikoa”, ārībiridi āārīmi. ¹⁸ Iro dupiyurogue Marīpu Īgūrē: “Mū magū Isaac merā mū

parāmerā āārīturiarārē opagukoa”, āārsūdi āārīkeregu, Abraham Marīpūre: “Yu magūrē neō wējē soepeobirikoa”, āāribiridi āārīmī. ¹⁹ Abraham: “Marīpū ĩgū turari merā boanerārē masūmasīsā, yu magūrē wējēkeremakū, masūgukumī”, āāri gūñadi āārīmī. Irasirigu, Marīpū Abrahārē kāmutaḡu: “Mu magūrē wējēbirikōāka!” āāridi āārīmī. Irasirirā ire masā. Abraham ĩgū magūrē boadigwe masādi irirosū dupaturi opadi āārīmī.

²⁰ Isaac Marīpūre būremusīā, ĩgū pūrā Jacore, Esaūre: “Purugue Marīpū musārē ōārō irigukumī”, āāridi āārīmī.

²¹ Jacob Marīpūre būremusīā, ĩgū boaburo dupiyurogā ĩgū tuadi merā tuawāḡānḡāja, Marīpūre sērē būremudi āārīmī. Irasirigu ĩgū magū José pūrārē: “Marīpū musārē ōārō iritamuburo”, āāridi āārīmī.

²² José Marīpūre būremusīā, ĩgū boaburo dupiyurogā ĩgū pūrārē āsū āāri weredi āārīmī: “Marī parāmerā āārīturiarā Egiptogwe āārīrā puru wirirākuma”, āāridi āārīmī. “Irore wirirā, yaa gōārīrē āiaburo, ĩgūsā ejari nikūgue yāamura”, āāridi āārīmī.

²³ Moisés pagusāmarā Marīpūre būremusīā, Moisés deyoadero puru, ĩgū ōāḡū āārīmakū ĩārā, urerā abegora ĩḡūrē duripīnerā āārīmā. Egipto marā opu: “Israel bumarā majīrā ūmarē wējēburo”, āāri doreḡu āārīdi āārīmī. Moisés pagusāmarā gapu: “Marīpū marīrē iritamugukumī”, āāri gūñarā, iri dorerire gūiri marīrō tarinḡānerā āārīmā. ²⁴ Puru Moisés Egipto marā opu magō masūdi āārīkeregu, Marīpūre būremusīā: “Igo magū āārīmī”, ĩgūsā āārimakū pēduabiridi āārīmī. ²⁵ Āsū gapu iriduadi āārīmī. Marīpūyarā Israel bumarā merā ñerō tariduadi āārīmī. Egipto marā merā wāri opakeregu, ĩgūsā merā āārīduabiridi āārīmī. ĩgūsā ñerī iriri gapu iriduabiridi āārīmī. ²⁶ Irasirigu ñerō tarikeregu, Egipto marā opari nemorō Cristo Marīpū iriubuyarā merā ñerō tariburire suyudi āārīmī. Purugue Marīpū ĩḡūrē ōārīrē siburire masīḡū, ĩgūsā merā ñerō tariduadi āārīmī. ²⁷ Moisés Marīpūre būremusīā, Egipto marā opu ĩgū merā guamakū ĩāḡū: “Marīpū yure iritamugukumī”, āāri, irore āārīdi gūiri marīrō wiridi āārīmī. Irasirigu Marīpū deyomarīgūrē ĩāḡū irirosū ĩḡū: “Marīpū iritamurī merā āsū irigura”, āārīrē neō gorawayuro marīrō iridi āārīmī.

²⁸ Moisés Marīpūre būremusīā, Israel bumarārē Egiptogwe āārīrārē āāwiuburi dupiyuro pascua wāikuri bosenu iripuroridi āārīmī. Irasirigu Marīpū dorederosūta Moisés Israel bumarārē oveja majīrārē wējēdore, ĩgūsāya dí merā makāpurorire wākādoređi āārīmī. Irire ĩāḡū, Marīpūre wereboegū Egipto marā masā tīrā ūmarē wējēḡū, Israel bumarā masā tīrā gapure wējēbiridi āārīmī. ²⁹ Israel bumarā Marīpūre būremusīā, dia wādiya deko diiadiya deko dukawanḡādea maa bojoñājāri maarē taribujanerā āārīmā. ĩgūsā irasū taribujamakū ĩārā, Egipto marā gapu ĩgūsārē tuya taribujanerā, miri boakōānerā āārīmā.

³⁰ Israel bumarā Marīpūre būremusīā, Jericó turoma sārīrōrē ātā majīrī merā iridea sārīrōrē su mojōma pere gajī mojō peru pērebejarinurī iri makārē ĩgūsā ḡāmegorodero puru, iri sārīrō meémejādero āārībū. ³¹ Iro dupiyuro iri makāmo ūma merā ñerō irideo, Rahab wāikugo Marīpūre būremusīā, Israel bumarā iri makārē ĩādurirā ejārārē iritamudeo āārīmō. Irasirigo iri makā marā Marīpū dorerire tarinḡārā merā boabirideo āārīmō.

³² ¿Ñeēnorē werenemogukuri yu? Gajirā Marīpūre būremurā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel irideare, irasū āārīmakū Marīpūya kerere weredupiyunerā irideare wereḡu, werepeobirikukoa. ³³ ĩgūsā Marīpūre

buremusiã, gaji nikũgue ããrĩrĩ makãrĩ marãrẽ gãmewẽjẽ, tarinũgãnerã ããrĩmã. Ìgũsãyarã masakare diaye dorenerã ããrĩmã. Marĩpu: “Musãrẽ õãrõ iritamugura”, ãrĩderosũta Ìgũsãrẽ õãrõ iritamudi ããrĩmĩ. Ëõkayea Ìgũsãrẽ baabonerãrẽ disirire biamakũ irinerã ããrĩmã. ³⁴ Surãyeri peame burõ asirogue beosũkererã, ùjũbirinerã ããrĩmã. Gajirã, sareri majĩrĩ merã sare wẽjẽduamakũ, tarinerã ããrĩmã. Turamerã ããrĩkererã, Marĩpure buremusiã, turarã waanerã ããrĩmã. Irasirirã gaji nikũ marã Ìgũsãrẽ Ìaturirãrẽ gãmewẽjẽ tarinũgãnerã ããrĩmã. ³⁵ Surãyeri nome Ìgũsãyarã boanerãgue dupaturi okamakũ Ìãnerã ããrĩmã.

Gajirã Marĩpure Ìgũsã buremurĩrẽ piridũabiri waja peresugue burõ ñerõ iribirari merã boanerã ããrĩmã. Ìgũsã purũgue masã, Marĩpu merã ùmũgasigue õãrõ ããrĩburire gããmesĩã, Ìgũrẽ buremurĩrẽ piridũabirinerã ããrĩmã. ³⁶ Gajirã Marĩpure buremurã, buridari merã burõ tãrãsũnerã ããrĩmã. Gajirã Ìgũsãya guburi, mojõrĩrẽ kõme dari merã sua, peresugue biadobosũnerã ããrĩmã. ³⁷ Gajirã ãtãyeri merã dea wẽjẽsũnerã ããrĩmã. Gajirã Ìgũsãya dupure wiiriro merã wiritã wẽjẽsũnerã ããrĩmã. Gajirã sareri majĩrĩ merã wẽjẽsũnerã ããrĩmã. Gajirã surĩ marĩrã, oveja gasiri, cabra gasiri merã surĩkarã waagorenerã ããrĩmã. Burõ boporo tarinerã ããrĩmã. ³⁸ I nikũgue ããrĩkererã, i nikũ marã ñerã irirosũ neõ ããrĩbirinerã ããrĩmã. Õãrã ããrĩnerã ããrĩmã. Surãyeri wiiri marĩrã, masaka marĩrõbue, ùtãyukugue waagorenerã ããrĩmã. Ùtãyukugue ããrĩrĩ goberigue, yebague ããrĩrĩ goberiguedere kãrĩgorenerã ããrĩmã. ³⁹ Marĩpu Ìgũrẽ buremurãrẽ ããrĩpererãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ Ìãdi ããrĩmĩ. Ìgũrẽ õãrõ buremukererã, Ìgũ ããrĩpereri Ìgũsãrẽ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare Ìgũsã boaburi dupiyuro bokabirinerã ããrĩmã dapa. ⁴⁰ Marĩpu ãsũ ãrĩ gũñasiadi ããrĩmĩ: “Ìgũsãrẽ, purũgue marã yũre buremurãdere suro merã yũ merã õãrõ ããrĩmakũ irigura”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ ãrĩderosũta irigukumi. Irasiriro Ìgũ iro dupiyuro iridero nemorõ, Ìgũ Jesucristo merã iridea Ìgũsãrẽ, marĩdere õãtariro ããrĩrokoa.

12

Jesũre Ìãkũ Ìgũñãndorerimarẽ gojadea

¹ Iripoegue marã wãrã yũ werenerã Ìgũsã iridea merã Ìgũsã Marĩpure buremurĩrẽ Ìmunerã ããrĩmã. Irasirirã marĩ, Ìgũsã Ìãnĩgãmegorosũrã irirosũ sugũ ùma birarimasũ õãrõ ùmaduagu ããrĩpereri nũkũrĩrẽ pirirosũ, õãrõ iriduarã ããrĩpereri ñerõ iririre piriro gããmea. Irire pirirã, Marĩpu gããmederosũta õãrĩ gapure gũñaturari merã iriwãgãnikõãrõ gããmea. ² Irasirirã Jesũre Ìãkũ Ìgũñãnikõãrã! Ìgũta marĩrẽ Marĩpure buremunũgãmakũ iridi, marĩrẽ piriro marĩrõ Ìgũrẽ buremuwãgãnikõãmakũ irigu ããrĩmĩ. Burõ poyari merã ñegũ irirosũ curusague boagu, gũyasĩrĩbodi ããrĩkeregu, Ìgũ purũgue usũyaburire masĩsĩã, gũyasĩrĩbiridi ããrĩmĩ. Masã marĩaderõ purũ, dorebu Marĩpu diaye gapũ doadi ããrĩmĩ.

³ Irasirirã Jesũ waadeare gũñaka! Ñerã Ìgũrẽ burõ ñerõ tarimakũ irinerã ããrĩmã. Irasirirã musãde ñerõ tarirã, õãrõ yũjũpũrãkũ, piriro marĩrõ Ìgũrẽ gũñaturãnikõãka! ⁴ Ñerã ñerĩrẽ iridorerire musã tarinũgãduamakũ Ìãrã, musãrẽ wẽjẽñabema dapa. ⁵ ¿Marĩpu musãrẽ Ìgũ pũrãrẽ weredeare kãtiãkõãrĩ? Ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũ magũ, yũ mũ Opũ, mũrẽ õãrõ iriburo, ãrĩgũ, wajamoãrĩrẽ pẽmasĩka! Mũrẽ: “Ñerĩrẽ iropata irika!” ãrĩmakũ pẽgu, mũjãweweribirikõãka!

6 Āsū āārā. Yu maīrārē: “Nērīrē irimerāta!” āri, pūrīrō páro irirosū werea. Yu pūrā āārīpererārē wajamoāa ōārō iridoregu, ārīdi āārīmī.*

7 Marīpu musārē wajamoāmakū iārā, ġūrē ōārō yujuka! Sugu pagu ġū magū ñerō irimakū iāgū, ġūrē wajamoākumi. Irasūta Marīpu, marī ñerō irimakū iāgū, marīrē ġū pūrārē pūrīrō páro irirosū weregukumi ōārō iriburo, ārīgū.

8 Marīpu āārīpererā ġū pūrārē ġūsā ñerō ideia waja pūrīrō páro irirosū weremī. ġū werebirimakū, musā ġū pūrā āārībiribukoa. Pagu marīrā, ñerō irisā bokasūnerā irirosū āārībukoa. 9 Marī majīrā āārīmakū, marī pagusāmarā marī ñerō iriri waja pūrīrō páro irirosū weremakū, ġūsārē bremubu. Irasirirā marī pagusāmarārē bremurī merā yujuro nemorō, Marīpu umugasigue āārīgūrē bremurī merā ōārō yujuro gāamea. ġūrē bremurā, ġū merā ōārō āārīrākoa. 10 Marī ñerō irimakū, marī pagusāmarā ġūsā gāamerōsū yoabiripoe wajamoāma. Marīpu pagu diayema merā wajamoāmi, marīrē ġū irirosū ōārā āārīmakū irigū. 11 Diayeta āārā. Marīpu marīrē wajamoāmakū, usuyabea. Marī bujawerekererā, ġū marīrē wajamoādero puru, marī ġūrē ōārō yujurā, diayema iririre iri, ġū merā siñajārī oparākoa.

Marīpu werenírīrē péduabirimakū goegorāa marīrē, ārī gojadea

12 Irasirirā musā Marīpue bremuturamerā āārībirikōāka! ġūrē ōārō gūñaturanemoka! ġūyare piriro marīrō ōārō irituyaka! 13 Ōārō diayema irika! Gajirā Marīpue gūñaturamerā, musā irasirimakū iākūrā, gūñaturari merā ġūyare irituyarākuma.

14 Āārīpererā masaka merā gāmekēārō marīrō ōārō āārīrikuka! Ñerō iriro marīrō āārīka! Nērī marīrā dita marī Opu Jesucristore iārākuma. 15 Ōārō pémasika! Marīpu musārē iritamurīrē: “Gāamebirikoa”, ārībirikōāka! Nērī tá puri masā, ōārī oteri gapure poyanorērokoa. Musāde ñerīrē irirā, gajirārē poyanorērākoa. Irasirirā ñerīrē iribirikōāka! 16 Sugu ġū marāpo āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā ñerō iribirikōāburo. Marīpuyadere gāamemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoguemu Esau Marīpuyare gāamebiridi āārīmī. ġū masā tīgū āārīsīā, ġū paguyare ġū boadero puru opabu āārīkeregu, sunu buro uaboa, baari merā ġū pagumārē ġū opabodeare gorawayudi āārīmī.

17 ġū irasiridero puru waadere masīa musā. Esau, ġū pagu ġūrē: “Yu sīburi merā ōārō āārīgukoa”, ārīburire péduakeremakū, ġū pagu pagu ġūrē: “Mu pagumārē sīsīabu irire”, ārīdi āārīmī. ġū irasū ārīmakū pégu, Esau buro oreri merā ġū pagure: “Sika yure!” ārī sērēkeregu, ġū pagu ġūrē sīmakū neō irimasībiridi āārīmī.

18 Marīpu ġū dorerire Moisére pīmakūguere marī ñekūsāmarā Israel bu-marā Marīpu āārīrōgue ejanugāmakū goegoradero āārībū. Dapagorare musā gapure irasū āārībea. Marīpu ġū dorerire Moisére pígu, Sinai wāikūdi utāugue āārīdi āārīmī. Irasiriro iroque ġūsā ejanugāburipoe iri utāugue peame buro ujūrō, naītīārō, ūmikāyebori, mirū buro wējāpuro āārīdero āārībū. 19-20 Iroque puriduru buro busumakū pénerā āārīmā. Puru Marīpu ġūsārē werenīmakū pénerā āārīmā. Marīpu goero merā āsū ārīdi āārīmī ġūsārē: “Iri utāurē ñapeorānorē utāyeri merā dea wējēka, o sareri majī merā sare wējēka!” ārīdi āārīmī. “Waimurādere irasūta irika!” ārīdi āārīmī. ġū irasū ārī werenīmakū péra, gūiri merā Moisére: “Iropata guare wereburo”, ārī, buro sērēnerā

* 12:6 Job 5.17; Pr 3.11-12

ããrĩmá. ²¹ Moisés ããrĩpererire ütãüguere goero ããrĩrĩrê ìãgũ: “Buro güiri merã naradagu yáa”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²² Musã gapu iripoegue marã Siná wãikudi ütãügue ejanugãnerã irirosũ ããrĩbea. Æmugasigue Marĩpu ããrĩrõgue Siõn wãikudi ütãügue murĩjarosũ diaye ìgũ merã werenĩmasã. Iroque Marĩpu okanĩgãya makã, Jerusalén wãikuri makã ããrã. Iroguere Marĩpure wereboerã wárãgora ããrĩma. ²³ Ìgũsã usuyari merã nererã, Marĩpure: “Õataria mu”, ãrĩ buremuma. Iroque Marĩpu pũrãde ùmugasima gojadea pũgueta ìgũsã wãirê gojatúsunerã nerẽma. Marĩpu ããrĩpererã iririre: “I gapu õãa, i gapu õãbea”, ãrĩ weregu ããrĩmi. Marĩde ìgũ merã õãrõ ããrã. Irasirirã iroque marã merã nererãsũta ããrã. Marĩpu ìgũsãrẽta ñerĩ opamerã ããrĩmakũ irisiadi ããrĩmĩ. ²⁴ Marĩ Jesũre buremurã ããrã. Iripoegue Marĩpu marĩrê: “Õãrõ irigura”, ãrĩ werepidi ããrĩmĩ. Ìgũ irasũ ãrĩ werepĩderosũta Jesũs iridi ããrĩmĩ. Ìgũya díre bẽo boadea merã marĩrê taudi ããrĩmĩ. Iripoeguemu Abel ìgũya dí bẽodeare ìãgũ, Marĩpu ìgũrê wẽjẽdire wajamoãdi ããrĩmĩ. Jesucristoya dí bẽodea gapure ìãgũ, Marĩrê waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiriro Cristo dí bẽodea, Abel dí bẽodea nemorõ wajakua.

²⁵ Irasirirã õãrõ pémasĩka! Marĩpuyare weregure pẽduamerã irirosũ ããrĩbirikõãka! Iripoegue i nikũmu Moisés Marĩpuyare weremakũ pẽrã, wárã irire pẽduabirinerã ããrĩmá. Ìgũsã irire pẽduabiridea waja Marĩpu ìgũsãrê wajamoãdi ããrĩmĩ. Ìgũsã nemorõ Cristore pẽduamerã gapure buro wajamoãgũkumi. Cristo ùmugasiguemu Marĩpuyare weregu ããrĩmi. ²⁶ Iripoegue Marĩpu ìgũ dorerire Moisére pígu, ìgũ werenĩrĩ merã nikũ ñomemakũ iridi ããrĩmĩ. Dapagorare ãsũ ãrĩmi: “Sunu i nikũ ñomemakũ irigu, suñarõta gajino irinemogura. I nikũ dita ñomemakũ iribi meta ããrĩgũkoa. Æmugasiguedere ñomemakũ irigura”, ãrĩmi. ²⁷ “Sunu i nikũ ñomemakũ irigu, suñarõta gajino irinemogura”, ãrĩgũ: “Ããrĩpereri yu irideare bẽogũkoa”, ãrĩgũ yãmi. Ìgũyarãrê doregu ããrĩrĩ gapure bẽobirikumi. Irasiriro ìgũ irideare bẽomakũ, Ìgũyarãrê doregu ããrĩrĩ dita dujarokoa. ²⁸ Marĩpu ìgũyarãrê dorerogue marĩrê ìgũ merã ããrĩmakũ irigũkumi. Irasirirã ìgũyarãrê doregu ããrĩrĩrê bẽosũbirimakũ ìãrã, Marĩpure: “Mu merã usuyãa”, ãrĩrõ gããmea. Irasirirã buremurĩ, gopepyaro merã ìgũyare iritayaro gããmea. Irasũ irirã, marĩ ìgũrê usuyamakũ irirãkoa. ²⁹ Peame ùjũrõ goerosũ Marĩpu goero wajamoãgũ ããrĩmĩ. Irasirirã ìgũrê gopepyaro merã buremurã!

13

Marĩpu suyuri ditare iriro gããmea, ãrĩ gojadea

¹ Marĩ Jesucristore buremurã sugu pũrã irirosũ ããrã. Irasirirã gãme maĩrĩrê neõ piribirikõãka! ² Musã puro ejarãrê õãrõ merã musãya wiirigue ñajãridoreka! Irire kãtibirikõãka! Iripoegue gajirã irasirirã, Marĩpure wereboerãrê ìgũsãya wiigue ñajãdorenerã ããrĩmá. “Marĩpure wereboerã ããrĩma”, ãrĩmasĩbirinerã ããrĩmá.

³ Peresugue ããrĩrãrê bopoñarĩ merã gũñaka! Ìgũsã merã peresugue ããrĩrã irirosũ pẽñaka! Gajirã ñerõ tarirãdere bopoñarĩ merã gũñaka! Ìgũsã merã mesãde ñerõ tarirã irirosũ pẽñaka! Iritamuka ìgũsãrê!

⁴ Ããrĩpererã marãpokurã, marãpokurã gãme gopepyari merã ìaburo. Æma ìgũsã marãposã nome merã õãrõ ããrĩrikuburo. Nomedede ìgũsã marãpusãmarã merã õãrõ ããrĩrikuburo. Marãpu marĩrã, marãpokurãde gajirã ùma merã ñerõ

irimakū īāgū, marāpo marīrā, marāpokurāde gajirā nome merā ñerō irimakū īāgū, Marīpu īgūsārē wajamoāgukumi.

⁵ Niyerure maībirikōāka! Mūsā opari merā usuyaka! Marīpu āsū ārīdi āārīmi: “Mūsārē neō bēobirikoa. Mūsā merā āārīnīgukoa mūsārē iritamubu”, ārīdi āārīmi. ⁶ Irasirirā gūñaturari merā āsū ārī masīa:

Marī Opū yure iritamugū āārīmi. Neō sugū masakū yure ñerō iriduarire gūibea, ārī masīa.⁵

⁷ Mūsārē ōārō siiu, Marīpuya kerere werenerārē gūñaka! Īgūsā okaro bokatiūrō ōārō āārīrikudeare gūñaka! Irasū gūñarā, Jesucristore Īgūsā bremuderosūta mūsāde bremuka!

⁸ Jesucristo marīrē iritamugū, neō gorawayubirikumi. Iripoegue, dapagoradere, puruguedere Īgū āārīderosūta āārīnikōāgukumi. ⁹ Gajirā gajirosū buerire pēnemobirikōāka, Marīpuya diayema buerire béori, ārīrā! Īgūsā marīrē: “Ire baaka! I gapure baabirikōāka!” ārī buemoāmākōāma. Iri buerire tuyamakū marīrē iritamubea. Marīpuyare marīrē gūñaturamakū iribea. Marīpu dita Īgū marīrē maīrī merā marīrē gūñaturamakū yāmi.

¹⁰ Iripoegue Marīpuya wiigue paīa waimurārē wējē soepeonērā āārīmā. Irasirikererā, iri merā masakare Īgūsā ñerō iridea wajare neō taumasībirinerā āārīmā. Jesucristo gapū Īgū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi āārīmi. ¹¹ Paīa opū waimurā wējē, Marīpu āārīrī taribugorague Īgūsāya díre āi ñajādi āārīmi. Irogue Marīpure masaka Īgūsā ñerō iridea wajare: “Béokal” ārī sērēbosadi āārīmi. Īgū wējēnerā waimurāya dupari gapure makā turogue soebéokōādi āārīmi. ¹² Irire iriderosūta Jesúdere makā turogue wējēbéonerā āārīmā. Irasirikeremakū, Īgūya dí béori merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmi. ¹³ Jesús makā turogue curusague boari: “Gūyasīūgorāa”, ārīsūdero āārībū. Īgū boamakū, masaka Īgūrē turi, buridanērā āārīmā. Īgūrē irasiriderosūta masaka marīdere turi, buridakeremakū, piriro marīrō Īgūrē tuyaro gāāmea. ¹⁴ I nikūgue marī āārīburi makā máa. Gaji makā, marī purugue āārīburi makārē ūmugasima makārē yūrā yāa. ¹⁵ Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Marīpure bremurā, iro dupiyuro Īgūrē gajino sīunaderosū, dapagorague Īgūrē usuyari sīnikōārā! Īgūrē: “Gūapū, ōatarigu āārā”, ārī bremurā! ¹⁶ Gajirārē ōārō irika! Mūsā oparire opamerārē guereka! Irire kātibirikōāka! Mūsā irasirirā, Marīpure sīrā irirosū irirākoa. Īgūrē usuyamakū irirākoa.

¹⁷ Mūsā oparārē ōārō péka! Īgūsā dorerire bremurī merā irituyaka! Marīpu pidi āārīmi, Īgūsārē mūsārē ōārō koredoregu. Irasirirā mūsārē Īgūyare ōārō buenikōāma, Īgūrē bremurīrē piribirikōāburo, ārīrā. Purugue Marīpu Īgūsārē: “Wereka yure! ¿Naásū bueri?” ārī sērēñamakū, Īgūrē yujurākuma. Irire masīsā, ōārō buedūama. Irasirirā Īgūsā buerire mūsā ōārō pémakū, usuyari merā moārākuma. Mūsā pébirimakū gapū bujawerērākuma. Mūsā Īgūsārē tarinugārā, ōārō āārīrikūbirikoa.

¹⁸ Mūsā Marīpure sērērā, guaya āārīburire sērēbosanīka! Gua ōārī ditare iridūaa. Marīpu iūrō: “Ōārīrē irirā, waja opamerā āārā”, ārī péñāa. ¹⁹ Yure Marīpure sērēbosarā, āsū ārī sērēka: “Mérōgā purata Īgū gua purogue dupaturi aariburire āmuka!” ārī sērēka!

Ōādoretūnudea

⁵ 13:6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

²⁰ Marĩpu marĩrẽ ĩgũ merã õãrõ siñajãrĩ sĩgũ marĩ Opũ Jesucristo boadiguere masũdi ããrĩmĩ. Jesucristo ovejare korerimasũ irirosũ marĩrẽ õãrõ koregũ ããrĩmĩ. Iripoegue Marĩpu marĩrẽ: “Õãrõ irigũra”, ãrĩ werepĩdi ããrĩmĩ. ĩgũ werepĩdeare Jesús boagũ ĩgũya di béodea merã marĩrẽ iriyuwarikũdi ããrĩmĩ. Irire neõ béobirikumi. ²¹ Irasirigũ Marĩpu mũsãrẽ iritamunĩkõãburo. Iri iritamunĩrĩ merã ããrĩpereri õãrĩrẽ, ĩgũ gããmerĩ ditare irimakũ iriburo. ĩgũ gããmerõsũta Jesucristo merã marĩ ããrĩpererãrẽ irasiriburo. Irasirirã Cristore: “Õãtaria mũ”, ãrĩ bũremunĩkõãrã! Irasũta irirã!

²² Yaarã, i pũgue yũ mũsãrẽ: “Ãsũ irika!” ãrĩ gojarire õãrõ merã péka! Yũ mũsãrẽ wãrigora gojabodi ããrĩkeregũ, mérigã were gojabũ. Irasirirã irire õãrõ bueka! ²³ Idere mũsãrẽ weregũra. Marĩyagũ Timoteore peresugue ããrãdire wĩuañurã. Dapagorare ĩgũ aarĩmakũ, yũ ĩgũ merã mũsãrẽ ĩãgũ waagũra.

²⁴ Mũsã oparãrẽ, gajirã Jesucristore bũremurãrẽ ããrĩpererã iro ããrĩrãrẽ õãdorea gũa. Gũa merãmarã Italia marã mũsãrẽ õãdorema.

²⁵ Marĩpu mũsã ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo. Iropata ããrã.

SANTIAGO

Santiago Marĩḡnyarā āārĩpererogue waasirinerārē gojadea

¹ Yḡ Santiago i pũ merā mḡsarē ōādorea. Yḡ Marĩḡnyre, irasũ āārĩmakũ marĩ Oḡḡ Jesucristore moāboegũ āārā. Mḡsarē Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē āārĩpererogue waasirinerārē gojáa.

Marĩḡḡ masĩrĩ sĩrĩmarē gojadea

² Yaarā, mḡsarē wári gajirosũperi ñerĩ waamakũ, gajipoe gũñaña marĩrō ñerō tarirā, ōārō ḡḡyari merā āārĩnkōāka! ³ Mḡsā ire masĩa. Ñerō tarirā: “Marĩḡḡnyre yure iritamugakumi”, ārĩ bḡremurĩrē pirimerā, gũñaturari merā ĩḡrē bḡremunemorākoa. ⁴ Mḡsarē Marĩḡnyre bḡremurĩrē neō piriro marĩrō gũñaturanĩkōārō gāamea. Gũñaturanĩrā, ōārō pemasĩrā, Marĩḡḡnyre ĩḡũ masĩrĩ sĩrĩrē oparā āārĩrākoa.

⁵ Mḡsā masĩrĩrē opamerā, Marĩḡnyre sērēka! Mḡsā sērēmakũ pēgu, mḡsarē sĩḡgakumi. Neō turiro marĩrō merā āārĩpererā ĩḡrē sērērārē wári masĩrĩ sĩḡgakumi. ⁶ Irasirirā irire sērērā: “Ĵyure sĩḡgakuri?” ārĩ gũñamerāta bḡremurĩ merā sērēka! Sugu: “Ĵyure sĩḡgakuri, o sĩbirikuri?” ārĩ gũñarikugũ, dia wádiyama makũrĩ gorawayuro irirosũ ĩḡũ gũñarĩrē gorawayunakumi. ⁷ Irasirigu: “Ĵyure sĩḡgakuri, o sĩbirikuri?” ārĩ gũñagũ: “Marĩ Oḡḡnyre sērērē opagukoa”, neō ārĩ gũñabirikōāburo. ⁸ Sunarē gajirosũ, gajinarē gajirosũ gũñami. Irasirigu: “Āsũ irigũra”, ārĩ gũñabirisĩa, keoro neō irimasĩbemi.

⁹ Sugu ubu āārĩḡũ āārĩkeregũ, Jesũre bḡremusĩa, Marĩḡḡnyre ĩũrōrē ubu āārĩḡũ meta āārĩmi. ĩḡũyagũ āārĩmi. Irasirigu ḡḡyaburo. ¹⁰ Gajigu wári doe-biri opagu, ĩḡũya doebiri peremakũ ĩākeregũ, Jesũre bḡremusĩa, ḡḡyaburo. Marĩḡḡnyre ĩũrōrē ĩḡũya doebiri ubu āārĩrĩ āārā. Tá goori irirosũ pererokoa. ¹¹ Abe mũrĩja, bũro asimakũ, tá ñaĩa, iri gooride ñaĩdijakoa. Iri goori ōārĩ āārĩkerero, pereakōākoa. Āsũta waakoa doebiri opagure. ĩḡũ moārĩ merāta boakumi.

Ñerō taririre, irasũ āārĩmakũ ñerō iridũarire gojadea

¹² Jesũre bḡremugũ ñerō tarikeregu: “Marĩḡḡnyre yure iritamugakumi”, ārĩ bḡremurĩrē piribi, ḡḡyami. ĩḡũ gũñaturari merā tariweredero pũḡḡ, Marĩḡḡnyre ĩḡrē: “Ōārō irimi”, ārĩḡgakumi. Irasirigu ĩḡrē āmugasigue perebiri okari sĩḡgakumi*. Āārĩpererā ĩḡrē maĩrārē: “Iri okarire sĩḡgura”, ārĩdi āārĩmi. ¹³ Sugu ñerĩrē iridũagũ: “Marĩḡḡnyre ñerō iridũamakũ yámi”, ārĩ gũñabirikōāburo. Marĩḡḡnyre neō ñerĩrē iridũabemi. Irasũ āārĩmakũ, neō marĩrē ñerō iridũamakũ iribemi. ¹⁴ Āsũ gapũ āārā. Masaka ĩḡũsā ñerĩ ḡaribejari gũñarĩrē piribirimakũ, iri gũñarĩ ĩḡũsārē ñerō iridũamakũ yáa. ¹⁵ Irasirirā ĩḡũsā ñerĩ ḡaribejari gũñarĩrē pirimerā, pũḡḡ iri ñerĩ ḡaribejarire irirākuma. Iri ñerĩ iririre pirimerā, pũḡḡ perebiri peamegue waarākuma.

¹⁶ Yaarā yḡ maĩrā, diayeta gũñaka! “Marĩḡḡnyre yure ñerō iridũamakũ yámi”, neō ārĩ gũñabirikōāka! ¹⁷ Marĩḡḡnyre āmugasigue āārĩḡũ marĩrē ōārĩ, diayema

* **1:12** Sugu ūma birarimasũ gajirā nemorō ōārō ūmagũ, olivo wáikudima pũrĩ merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩḡũya dipurugue peokuma, gajirārē ĩḡũ wajatadeare ĩmurā. I irirosũ, sugu Jesũre bḡremugũ ñerō tarikeregu: “Marĩḡḡnyre yure iritamugakumi”, ārĩ bḡremurĩrē piribi, āmugasigue perebiri okari wajatagakumi. Iri āmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ āārā.

ditare sīmi. Īgū abe ūmumārē, űamimūrē, neñukādere iridi āārīmi. Neō gor-awayubemi. Irasirigu Īgū āārīderosūta āārīnikōāgukumi. ¹⁸ Īgū gāāmederosūta Īgūya kere diayema āārīrī merā marīrē Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmi, Īgū pūrā āārīpūroriburo, ārīgū.

Marīpūya kerere pérā, Īgū dorerosūta irika! ārī gojadea

¹⁹ Yaarā yu maīrā, ire masīka! Musā āārīpererārē Marīpūya kerere ōārō péro gāāmea. Gajirā musārē weremakū pérā, ōārō gūña odorāgue Īgūsārē wereka! Mata guabirikōāka! ²⁰ Sugū noō gāāmerō guagu, Marīpū gāāmerīrē iribemi. ²¹ Irasirirā āārīpereri musā ñerō gūñarīrē, ñerī iririre pirikōāka! Marīpūya kerere musā pédeare bñremurī merā ōārō irika! Īgūya kerere pémakū, Īgū turari merā musārē peamegue waabonerārē taugukumi.

²² Īgūya kere pédeare ōārō irika! Iri kerere pékererā, irire irimerā, musā basi ārīkatori merā: “Ōārō yāa”, ārī gūñarākoa. ²³ Musā Marīpūya kerere pékererā, irire irimerā, sugū masakū Īgūya diapure diuru merā āññagū irirosū āārā. ²⁴ Īgūya diapure āññadero pūru, gajirogue waa, Īgū deyorire mata kātīakōākumi. Irasirirā, Īgū kātīderosūta Marīpūya kerere péadero pūru, mata kātīkōāa. ²⁵ Gajigu gapū Marīpūya kere pédeare gūñanīgū, kātībirikumi. Irasirirā, Īgū irirosū irirā, marī pédeare kātībirīkoa. Marīpū dorerire ir-inīrākoa. Irasirigu Marīpū marīrē marī iriri merā usuyamakū irigukumi. Īgū doreri keoro āārā. Irire marīrē pídi āārīmi, iri merā Īgū gāāmerīrē irimasīburo, ārīgū.

²⁶ Sugū: “Marīpūre bñremua”, ārī gūñakeregu, gajirārē werewuarire, Īgūsārē ñerō werenīrē pīribirimakū, Īgū: “Marīpūre bñremua”, ārīrī wajamāa. Īgū basita ārīkatogu yāmi. ²⁷ Marī diayeta Marīpū āārīnīgūrē bñremurā, āsū iriro gāāmea. Pagusāmarā marīrārē, wapiweyarādere Īgūsā ñerō tarimakū iārā, Īgūsārē iritamurō gāāmea. I ūmu marā ñerī irirā irirosū iribirikōārō gāāmea.

2

Masakare surosū iāka! ārī gojadea

¹ Yaarā, musārē Jesucristo marī Opū ōātarigure bñremurā masakare surosū iārō gāāmea. Surāyeri masakare ōārō irirā, gajirādere ōārō irika! ²⁻³ Musārē i keori merā weregura. Wāri doebiri opagu oro merā iridea mojōsūrī tūsārī berorīre opagu ōārī surī sāñagū, musā Jesúre bñremurā nerērōgue aarimakū iārā, Īgūrē ōārō merā: “Ōō, i ōārī doaripērōgue doaka!” ārībukoa. Gajigu bopogu boaro daro suriro sāñagū aarimakū iārā, Īgū gapure ōārō bokatīrīñēābiribukoa. Gajipoe irirā Īgūrē: “Irota dujaka!” o “Ōō yebague doaka!” ārībukoa. ⁴ Musā Īgūsārē surosū iāmerā, ñerō gūñarī merā: “Wāri doebiri opagu, bopogu nemorō āārīmi”, ārīrā yāa.

⁵ Yaarā yu maīrā, yure péka! Marīpū i ūmugue: “Boporā āārīma”, masaka ārīrārē beyedi āārīmi, Īgūrē wāro bñremurī opamurārē. Īgūrē maīrārē: “Sīgura”, ārīdeare Īgūyarārē dorerogue opaburo, ārīgū, Īgūsārē beyedi āārīmi. ⁶ Marīpū boporārē beyekeremakū, musā gapū Īgūsārē bñremubea. Doebiri oparā gapū musārē buro poyari merā moādorenama. Īgūsāta musārē weresārīrē beyerimasā pūroguere weresāmurā āiwāgānama. ⁷ Musā: “Jesús ōāgūyarā āārīma”, ārīsūrā āārā. Doebiri oparā gapū Īgūyamarē ñerō werenīrā āārīma.

⁸ Marĩpu marĩrẽ doregu ĩgũ dorerire gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Mu basi maĩrõsũta mu puo ããrĩrãdere maĩka!” Musã i dorerire irirã, õãrĩrẽ irirã yã. ⁹ Musã gajirãrẽ surosũ ĩãmerã ñerõ irirã yã. Marĩpu doreri gojadea pũgue irasirirãrẽ ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu dorerire tarinũgãrã ããrĩma”. ¹⁰ Sugu ããrĩpereri Marĩpu dorerire irikeregu, su wãirẽ tarinũgãgũ, ñerõ iridea wajare opamĩ. Irasirigu ããrĩpereri Marĩpu dorerire tarinũgãgũ irirosũ ããrĩmĩ. ¹¹ Marĩpu ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Gajigu marãpo merã ñerõ iribirikõãka!” Gajidere ãrĩdi ããrĩmĩ: “Masakare wẽjẽbirikõãka!” Irasirigu sugu, gajigu marãpo merã ñerõ iribirikeregu, masakare wẽjẽgũ, Marĩpu dorerire tarinũgãgũ ããrĩmĩ. Ñerõ iridea waja, waja opamĩ. ¹² Marĩpu ĩgũ dorerire marĩrẽ pĩdi ããrĩmĩ, iri merã ĩgũ gããmerĩrẽ irimasĩburo, ãrĩgũ. ĩgũ masakare ĩgũsã ñerõ iridea waja, wajamoãgũ ããrĩmĩ. ĩgũ dorerire marĩ irideare: “Õãgorabu”, marĩ iribirideare: “Ñegorabu”, ãrĩ beyegũkumi. Irasirirã ĩgũ dorerire irika! ĩgũ gããmerõsũta werenĩka! ¹³ Marĩpu ĩgũ ããrĩpererã ñerãrẽ peamegue wajamoãrĩnu ejamakũ, masakare bopoñarĩ merã ĩãmerãrẽ bopoñarĩ merã ĩãbirikumi. Gajirãrẽ bopoñarĩ merã ĩãrã gapũre bopoñarĩ merã ĩãgũkumi. ĩgũsãrẽ wajamoãbirikumi.

Jesũre bũremurĩrẽ, irasũ ããrĩmakũ õãrĩ iririre gojadea

¹⁴ Yaarã, ire pẽka! Sugu õãrĩrẽ iribi: “Jesũre bũremua”, ãrĩrĩ wajamãa. Irire ãrĩrĩ merã dita tausũbirikumi. Peamegue waagũkumi. ¹⁵ Jesũre bũremugũ, o Jesũre bũremugõ, surĩ gorawayumerã, baarĩ mẽrõgã opamakũ ĩãrã, ¿nasirirãkuri musã? ¹⁶ ĩgũsãrẽ: “Õãrõ waaburo musãrẽ. Õãrĩ surĩ bokarã, baayapirã waaka!” ãrĩrã, ĩgũsã gããmerĩ gapũre sĩbirimakũ, musã ãrĩrĩ neõ wajamãa. ¹⁷ I irirosũ ããrã. Sugu: “Jesũre bũremua”, ãrĩgũ, õãrĩ gapũre iribirimakũ, ĩgũ: “Jesũre bũremua”, ãrĩrĩ neõ wajamãa.

¹⁸ Gajipoe irigu yũ wererire pẽduabi gapũ yũre ãsũ ãrĩbukumi: “Sugu Jesũre bũremurĩ opamĩ. Gajigu gapũ Jesũre bũremubirikeregu, õãrĩrẽ yãmi”, ãrĩbukumi. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, yũ ĩgũrẽ ãsũ ãrĩbukoa: “Masaka sugu õãrĩ iririre neõ ĩãbirikererã, ĩgũrẽ: ‘Jesũre bũremugũ ããrĩmĩ’, ãrĩmasĩbirikuma. Gajigu gapũ ĩgũ õãrĩ iriri merã gajirãrẽ ĩgũ Jesũre bũremugũ ããrĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi”, ãrĩbukoa. ¹⁹ Musã: “Marĩpu suguta ããrĩmĩ”, ãrĩ bũremua. Musã irasũ ãrĩ bũremumakũ õãgorãa. Wãtẽa õãrĩrẽ neõ irimerãde irire bũremuma. ĩgũsã Marĩpu ããrĩrũrĩre masĩma. Irasirirã ĩgũrẽ gũirã, naradama. ²⁰ Musã pẽmasĩmerã ããrã. Irasirigu ire musãrẽ werenemogura, pẽmasĩdoregu. Sugu: “Jesũre bũremua”, ãrĩgũ õãrĩ gapũre iribirimakũ, ĩgũ: “Jesũre bũremua”, ãrĩrĩ neõ wajamãa. Jesũre bũremugũ meta ããrĩmĩ.

²¹ Iripoeguemu marĩ ñekũ Abraham irideare gũñaka! “¿Diyeta ĩgũ yũre bũremurĩ?” ãrĩgũ, Marĩpu ĩgũ magũ Isaare ãtãyeri merã iridea soepeorogue wẽjẽ soepeorededi ããrĩmĩ. Irasirigu Abraham Marĩpu dorederosũta ĩgũ magũrẽ ãĩ wẽjẽbu iridi ããrãdimi. Marĩpu ĩgũ dorerire Abraham tarinũgãbirimakũ ĩãgũ, ĩgũrẽ: “Mu magũrẽ wẽjẽbirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũrẽ: “Diyeta yũre bũremumi, õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. ²² Irasirirã musã ire masĩa. Abraham Marĩpũre bũremusiã, ĩgũ doredeare iridi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmakũ ĩgũ doredeare irisĩã, Marĩpũre bũremurĩ opatarigu dujadi ããrĩmĩ. ²³ Irasiro Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Abraham irideare gojaderosũta waadero ããrĩbũ. ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Abraham Marĩpũre bũremudi ããrĩmĩ. ĩgũ bũremumakũ ĩãgũ: Marĩpu ĩgũrẽ:

‘Ōāgū āārīmi’, āārī īādi āārīmi’, āārī gojasūdero āārībú. Irasū āārīmakū, Marīpu ĩgūrē: “Abraham, yu merāmu āārīmi”, āārīdi āārīmi.

²⁴ Irasirirā Abrahāyamarē gūñarā, māsā ire masīa. Sugu: “Marīpure buremua”, āārīgū, ōārī gapure iribirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āārī ĩābemi. Gajigu gapu diayeta Marīpure buremugū ōārīrē yāmi. Irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āārī ĩāmi. ²⁵ Gaji iripoeguemo ūma merā ñerō irideo Rahab wāikugo irideare gūñaka! Josue iriunerā ĩgoya makāgue ĩadurirā ejamakū, ĩgūsārē iritamudeo āārīmō. ĩgoya makā marā ĩgūsārē boka wējērī, āārīgō, ĩgoya wiigue ĩgūsārē duūdeo āārīmō. Pupu ĩgūsā duri dujariri maarē ĩmudeo āārīmō. ĩgo Marīpuyarārē iritamurī merā Marīpure ĩgo buremurīrē ĩmudeo āārīmō. Irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgore: “Ōāgō āārīmo”, āārī īādi āārīmi. ²⁶ Āsū āārā. Masaku yujupūrā marīmakū, ĩgūya dupu okabirikoa. Sugu: “Marīpure buremua”, āārīgū, ōārī gapure iribi, diayeta Marīpure buremubemi. Irasiriro ĩgū: “Marīpure buremua”, āārīrī neō wajamāa. Yujupūrā marīrī dupu, boari dupu irirosū āārā.

3

Marīya disi wiririre gojadesa

¹ Yaarā, ire māsā masīa. Marīpu gua ĩgūyare buerimasā buerire, gajirā moārīmasā iriri nemorō ĩā beyegukumi. ĩgūyare keoro buebirimakū ĩāgū, gajirā nemorō guare wajamoāgukumi. Irasirirā māsā watopegue āārīrā mērāgā dita gajirārē buerimasā āārīburo. ² Marī āārīpererā wārī ōārō iribirire yāa. Sugu ñerī neō werenībi: ōāgū Marīpu gāāmerī ditare irigu āārīmi. Gaji ñerō iriridere neō iribemi. ĩgū ñerī werenīrī ĩgūya disi wiririre kāmutasāgū, āārīpereri ĩgūya dupugue āārīrī merā gaji ñerō iriridere kāmutasāsi.

³ Marī werenīrīmarē keori merā weremakū i irirosū āārā. Marī kōme berore caballuya disire túsākoa. Irasirirā i berogā merā, ĩgū wāgu waiibu āārīkeremakū, tāāgāmenū, marī waaduro waamakū irikoa. ⁴ Doódirude irasūta āārā. Iriru wádiru āārīkeremakū, mirū buro wējāpukeremakū, wejatugu mērī majīgā merā dita iriru waarōre wejatukumi. ⁵ Marī werenīrī irasūta āārā. Marīya nediru médirugā āārīkeremakū, marīya disi wārī: “Masīaria”, āārī werenīrī wiria. Āsū āārā. Peame marī mērīmegā diiukeremakū, wārī makānūre ūjūmakū irikoa. ⁶ Irasiriro marīya disi nediru merā ñerī werenīrī, i peame irirosū āārā. Marīya dupugue, marīya nediru su wāīgā āārīkeremakū, marī ñerī werenīrī marīrē āārīpereri gajirosūperi ñerīrē irimakū irikoa. Irasiriro peame gajinorē ūjūwāgā, poyanorēo irirosū, marī ñerī werenīrī, marī i ūmugue okarinūrīrē ōārīrē āārīrē poyanorēmakū yāa. Marī ñerī werenīrā, wātī ñerī iridorerire irirā yāa. ⁷ Masaka ĩgūsāyarā ejorārē kāmutarosū āārīpererā makānū marā waimurārē, wūrārē, pīrūārē, dia marārē kāmutasāsi. Neōgoraguedere ĩgūsānorē kāmutasāsiānerā āārīmā. ⁸ ĩgūsārē kāmutasāsi keregu, neō sugu masakū ĩgū basi ĩgū werenīrē kāmutasāsi bemi. Irasirirā marī ñerīrē werenīduabirikererā, ñerī werenīa. Āña kūrīmakū ĩgūya nima merā masakare wējērō irirosū, marī ñerī werenīrī merā gajirārē ñetariro yāa.

⁹ Marī werenīrī merā Marīpu marī Opure: “Ōātaria”, āārī, usuyari sīa. Marī werenīrī merāta masakare: “Ñerō waaburo ĩgūsārē”, āārī werenīa. Marīpu marī masaka āārīpererārē ĩgū irirosū āārīmakū irikeremakū, marī gāme ñerō werenīa. ¹⁰ Su disita ōārī werenīrī, irasū āārīmakū ñerī werenīrī wiria. Yaarā,

irasiribirikōārō gāāmea. ¹¹ Deko wiriri gobere ōārī wiriro, ñerī wiribirikoa. ¹² Yaarā, musā ire masīa. Higuera, igui dukakubirikoa. Iguigu, higuera dukakubirikoa. Misōrī deko wiriri gobere moākari dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū ōārī ditare werenirō gāāmea.

Diayema masīrī āsū āārā, ārī gojadea

¹³ Musā watopegue sugū ōārō masīgū āārīgūno, ōārīrē irinikōāburo. “Gajirā nemorō masītarinugāa”, ārībi, Īgū masīrī merā ōārīrē iriburo. Irasirimakū ĩārā, gajirā ĩgūrē: “Ōārō masīmi”, ārīrākuma. ¹⁴ Musā gajinorē oparārē burō ubu ĩaturirā, ĩgūsā nemorō āārīduarā, musāya āārīburi ditare ĩduarā: “Masītarinugāa”, ārī gūñabirikōāka! Musā irasū ārī gūñarā, ārīkatorikurā, diayema āārīrē keoro werenirā meta yāa. ¹⁵ Musā: “Masītarinugāa”, ārī gūñarī, Marīpu gūñarī sīrī āārībea. I ūmu marā gūñarī, wātīya āārā. ¹⁶ Masaka gajirārē ubu ĩaturi, ĩgūsāya āārīburi ditare ĩduarā, gāme guaseonirā āārīma. Āārīpereri gajirosūperi ñerīrē yāma. ¹⁷ Marīpu masīrī sīrī oparā gapū ōārā āārīma. Gāme guaseoduamerā, gajirārē iritamurā, gajirā wererire burumurī merā perā, bopoñarī merā ĩārā, ōārīrē irirā, masakare surosū ĩārā, irikatoro marīrō irinirā āārīma. ¹⁸ Gajirā merā ōārō āārīduarā, gāmekēārō marīrō ōārō siñajārī merā āārīmakū ĩduarā, diayema iririre irinirā āārīma.

4

I ūmumarē gāāmerā, Marīpure gāāmebema, ārī gojadea

¹ ¿Nasirirā gāme guaseo, gāmekēārī musā? Āsū āārā. Musā gūñarīgue musā ñerīrē ĩduari, ōārīrē ĩduari merā gāmekēārī irirosū āārā. ² Gajinorē musā gāāmea. Irasirirā irire opabisīā, masakare wējēa, ĩgūsāyare ēmaduarā. Gajigu gajinorē opamakū ĩārā, ĩgūrē ubu ĩaturia. Irasirirā ĩgūyare opabisīā, gāme guaseo, gāmekēāa. Musā Marīpure sērēbirisīā, musā gāāmerīrē opabea. ³ Gajipoere gajinorē sērēkererā, ñerō gūñarī merā sērēa. Musā basi musā ñerī haribejari ditare ĩduarā sērēa. Irasirigu Marīpu musā sērērīrē sībemi. ⁴ Musā sugo nomeō marāpukago āārīkeregō gajigure gāāmegō irirosū āārā. ¿Musā ire masīberī? Sugū i ūmu marā ñerīrē irirā irirosū ĩduarā, Marīpure gāāmebemi. I ūmu marā ñerīrē irimakū ĩāgū: “Īgūsā irirosū irigura”, ārī gūñagū, Marīpure ĩaturigu dujami.

⁵ Marīpuya werenirī gojadea pūgue irire āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marīrē pidi āārīmī marī merā āārībure. Ōāgū deyomarīgū marīrē maīgū, marī ñerīrē ĩduamakū gāāmebemi”, ārī gojasūdero āārībū. Iri gojadea ubu āārīrī meta āārā. Āārīrōma āārā. ⁶ Irasirigu Marīpu marī ñerīrē irinemobirikōāburo, ārīgū, marīrē bopoñarī merā ĩā, ōārō iritamumi. Irasiriro ĩgūya werenirī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “ ‘Gajirā nemorō āārā’, ārī gūñagūrē Marīpu iritamubemi. ‘Yū ubu āārīgū āārā, yure iritamuka!’ ārīgū gapure ōārō iritamumi”, ārī gojasūdero āārībū. ⁷ Irasirirā Marīpu dorerire burumurī merā irika! Wātī dorerire iribirikōāka! Musā ĩgūrē pēbirimakū ĩāgū, musārē piri, duriwāgākōāgukumi. ⁸ Marīpu purogue ĩgūrē: “Yū merā āārīka!” ārī ejanugārā irirosū irika, ĩgūrē masīnemođuarā! Irasirimakū ĩāgū, musā purogue ejanugāgū irirosū irigukumi musārē iritamunemobu. Musā ñerō irirā āārā. Irasirirā ñerō iririre pirika! Musā Marīpuyare irirā, o i ūmu marā irirosū irirā: “Ōāgorāa”, ārī gūñadāa. Ire irasū ārī gūñabirikōāka! I ūmu marā irirosūta ñerīrē irimakū, ñegorāa. Marīpuya ditare irimakū, ōāa. ⁹ Musā ñerō iririre gūñarā, usuyari merā burirono irirā,

bujawereri merā oreka! Musā ñerō iririre g̃uyasĩrĩrĩ merā, bujawereka!
¹⁰ Marĩ Opure: “Mu ĩũrōrē yu ñegũ, ubu ããrĩgũ ããrā, irasirigu yure iritamuka!”
 ārĩ sērēka! Musā irasũ ārĩ sērēmakũ: “Murē iritamugara, yaagu, òãgũ ããrā”, ārĩ
 ĩãgukumi.

Musā Jesúre buremurā musā basi gāme werewuabirikōāka! ārĩ gojadea

¹¹ Yaará, musā Jesúre buremurā musā basi gāme werewuabirikōāka!
 Gajirārē ñerĩ werenírā, o ĩgūsārē werewuārā, Marĩpu marĩrē gāme
 maĩdoredeare tarinũgārā yāa. Irire tarinũgārā: “Iri doreri òãbea”, ārĩrā
 irirosũ yāa. Irasirirā Marĩpu dorerire: “Òãbea”, ārĩ werewuārā: “Yu Marĩpu
 nemorō doremasĩa”, ārĩrā irirosũ yāa. ¹² Marĩpu suguta masakare ĩgũ
 dorerire pídi ããrĩmĩ. ĩgũ suguta ĩgūsā iririre ĩā beyemasĩmi. Masakare
 taumasĩmi, o peamegue bēomasĩmi. Irasirirā musā gapu: “Gajirā masakare
 werewuamasĩa”, ārĩ gũñabirikōāka!

Ñamigāgue marĩ iriburire masĩbirimarē gojadea

¹³ Dapagorare gajire weremakũ, òārō péka! Musā surāyeri: “Dapagā, o
 ñamigā gajĩ makāgue su bojori moā, wáro niyeru wajatarākoa”, ārĩ werenĩa.
 Irasũ ārĩ werenírārē ãsũ ārĩ weregura. ¹⁴ Musārē ñamigāgue waaburire neō
 masĩbea. Marĩ i umugue okari, ĩimikā boyoripoe duji, mérōgā puru perero
 irirosũ ããrā. Marĩ i umugue ããrĩ, mérōgā puru boakōārākoa. ¹⁵ Irasirirā
 musārē ãsũ ārĩ werenírō gāāmea: “Marĩpu gāāmemakũ, okarākoa ire, o gajire
 irimurā”. ¹⁶ Musā gapu: “Marĩ masĩa, irasirirā marĩ gāāmerō ãsũ irirākoa”, ārĩ
 werenĩa. Iri ããrĩpereri musā irasũ ārĩ werenírĩ, ñegorāa. ¹⁷ Irasirirā: “Marĩ ãsũ
 irirā, òãrĩrē irirākoa”, ārĩ masĩkererā, irire irimerā, ñerĩrē irirā yāa.

5

Wári doebiri oparāre waaburire gojadea

¹ Musā wári doebiri oparā yure péka! Musā ñerō tarirākoa. Irasirirā ire
 gũña, buro bujawereri merā gaguinĩ oreka! ² Musāya doebiri boakōārokoa.
 Musāya surĩre burua baarākuma. ³ Musā niyeru koeri, oro, plata merā
 iridea koeri musā duripídea gurawijiakōārokoa. Irasũ waamakā, musā
 niyerure maĩsĩā, duripídeare masĩũrokoa. I niyeru musā maĩrĩ, peame
 gajinorē soebéorosũ musārē poyanorēmakũ irirokoa. Dapagorare musā, i umu
 pererĩnu ejaburo dupiyuro, wáro niyerure duripírā yāa. Irire duripírĩ waja
 buro wajamoāsũrākoa. ⁴ Musāya pooerire moānerārē wajaribea. Irasirirā
 musārē: “Guare musā ārāderosũta wajarika!” ārĩ gaguinĩma. ĩgūsā irasũ ārĩ
 gaguinĩrĩrē marĩ Opũ ĩgũrē wereboerārē doregu pémi. ⁵ Musā i umugue okarā,
 wári doebiri opāa. Musā opari merā musā gāāmerĩ ditare yāa. Musā irasiriri
 waja wajamoāsũrākoa. Wekure ĩgūsā wējēburi dupiyuro òārō baa, diikũgu
 irirosũ ããrā. ⁶ Musā ñerō irimerārē: “Ñerō yāma”, ārĩ, peresugue āiwāgā:
 “Wējēka!” ārā, musā ĩgūsārē iririre kāmutamasiña marĩrō.

*Jesucristo i umugue dupaturi aariburire marĩrē òārō yũro gāāmea, ārĩ go-
 jadea*

⁷ Irasirirā yaará, marĩ Opũ Jesucristo i umugue dupaturi aariburire
 gũñaturari merā òārō yũka! Pooe opũ ĩgũ otedea dukakuburire òārō yũkumi.
 ĩgũya pooere otedero puru, deko merēburire, irasũ ããrĩmakũ ĩgũ otedea puri,
 masāburire òārō yũkumi. ⁸ Musāde ĩgũ irirosũta òārō yũka! Marĩ Opũ dupaturi

aariburo mérõ duyáa. Irasirirã gũñaturari merã Ìgürë b̃remurĩrë neõ piriro marĩrõ merã Ìgũ aariburire õãrõ yúnikõãka!

⁹ Yaarã, Marĩpũ musãrë wajamoãrĩ, ãrĩrã, gãme turibirikõãka! Ìgũ ããrĩpererã ñerãrë wajamoãgũ aariburo mérõ duyáa. ¹⁰ Yaarã, iripoegue marãrë marĩ Opũya kerere weredupiyunerãrë gũñaka! Marĩ Opũyare weredeã waja gajirã Ìgũsãrë ñerõ irinerã ããrĩmã. Ìgũya kerere weredupiyunerã gapũ ñerõ tarik-ererã, Ìgũyare wereduũbirinerã ããrĩmã. Ìgũsãrë ñerõ irirãrë ñerõ iribirinerã ããrĩmã. Irasirirã musãde Ìgũsã iriderosũta irika! ¹¹ Ñerõ tarikererã marĩ Opũre b̃remurĩrë neõ piribirinerãrë gũñarã: “Marĩ Opũ õãrõ iritamunerã, usũyari bokanerã ããrĩma”, ãrĩ gũñãa. Iripoeguemu Job wãikũgũ ñerõ tarideã kerere musã pëbu. Ìgũ bũro ñerõ tarikeregu, marĩ Opũre b̃remurĩrë piribiridi ããrĩmĩ. Irasirigu Ìgũ ñerõ taridero purũ, marĩ Opũ Ìgürë maigũ Ìgürë bopoñarĩ merã Ìãsiã, wãri õãrĩrë iridi ããrĩmĩ. Irasirirã, Ìgũ marĩdere maĩrĩrë, Ìgũ marĩdere bopoñarĩ merã Ìãrĩrë musã masãa.

¹² Yaarã, gajĩ yũ wererire goepeyari merã õãrõ pëka! Musã gajirãrë wererã, ãsũ ãrĩ werëbirikõãka: “Ëmugasima merã ãsũ irigura”, o “Ì nikũma merã ãsũ irigura”, ãrĩbirikõãka! Musã gajirãrë wererã, ãrikatori marĩrõ su diayeta werëka! Gajinorë irianerã: “Iriabu”, ãrika! “Ãsũ irirãra”, ãrĩrã, irika! “Ãsũ iribirikoa”, ãrĩrã, iribirikõãka! Marĩpũ wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, irasirika!

¹³ Musã ñerõ tarirã, Marĩpũre: “Iritamuka yare!” ãrĩ sërëka! Usũyari merã ããrĩrã, bayapeori merã Ìgürë: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usũyari sika! ¹⁴ Sugu pũrĩrikũgũ, Jesũre b̃remurã oparãrë siiuburo. Ìgũsã Ìgürë uye merã piupee, marĩ Opũre: “Jesús, Ì m̃rë b̃remugãrë tauka!” ãrĩ sërëbosarãkuma. ¹⁵ Ìgũsã marĩ Opũre b̃remurĩ merã sërëmakũ, marĩ Opũ Ìgürë taugũkumi. Irasirigu Ìgürë pũrĩrĩ marĩgũ dujamakũ irigũkumi. Pũrĩrikũadi ñerõ iridi ããrĩmakũ, Marĩpũ Ìgũ ñerõ irideare kãtigũkumi. ¹⁶ Irasirirã musã ñerõ irideare gãme weretarika! Irasũ ããrĩmakũ, Marĩpũre musãya ããrĩburire gãme sërëbosaka! Irasirika, Marĩpũ musãrë pũrĩrĩ marĩrã ããrĩburo, ãrĩrã! Õãrĩrë iririkũgũ bũro b̃remurĩ merã gajirãya ããrĩburire Marĩpũre sërëbosamakũ, Marĩpũ Ìgũ sërërosũta irigũkumi. ¹⁷ Iripoeguemu Marĩpũya kerere weredupiyudi Elias wãikũgũ marĩsũta masakũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ ããrĩdeapoegue marã ñerõ irimakũ Ìãgũ, Marĩpũre: “Deko merëbirimakũ irika!” ãrĩ, bũro b̃remurĩ merã sërëdi ããrĩmĩ. Marĩpũ Ìgũ sërërĩrë pé, ure bojori gajĩ bojori dekogora, Ìgũsãya nikũrë deko merëbirimakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁸ Purũ Marĩpũre: “Deko merëmakũ irika doja!” ãrĩ sërëdi ããrĩmĩ. Ìgũ sërëmakũ, deko merëdero ããrĩbũ. Irasũ waamakũ, Ìgũsãya nikũrë dupaturi oteri puri dukakũdero ããrĩbũ.

¹⁹ Yaarã, sugu musã merãmũ diayema ããrĩrë irinemobirimakũ Ìãrã, dupaturi Marĩpũyare irimakũ irirã, Ìgürë õãrõ irirã irikoa. ²⁰ Ire masika! Musã sugu ñerõ irigure Ìgũ ñerõ iririre pirimakũ irirã, Ìgürë õãrõ irirã irikoa. Marĩpũ Ìgürë peamegue waabodire taugũkumi. Ìgũ wãri ñerĩ irideare kãtigũkumi.

1 SAN PEDRO

Pedro Jesúre bʉremurā waasirinerārē gojadea

¹ Yɛ Pedro mʉsārē ōādorea. Jesucristo yɛre ĩgũyare buedoregɛ beyemi. Irasirigɛ mʉsārē, mʉsāya nikūrē wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāikuri nikũgue waasirinerārē i pūrē gojáa. ² Marĩpɛ āārĩngũ dupiyurogue mʉsārē: “Yaara āārĩma”, ārĩderosũta beyedi āārĩmĩ. Ōāgũ deyomarĩgũ merā mʉsārē ĩgũyarā āārĩmakũ iridi āārĩmĩ, Jesucristo gāamerĩrē iriburo, ārĩgũ. Jesucristo dí béori merā ñerĩrē koesũnerā āārĩburo, ārĩgũ, irasiridi āārĩmĩ. Mʉsārē ōārō iritamu, siñajārĩ merā āārĩdero nemorō āārĩrikɛmakũ iriburo.

Jesúre bʉremurā Marĩpɛ merā ōārō āārĩniburire gojadea

³ Marĩpɛre, marĩ Opɛ Jesucristo Pagɛre: “Ōātaria mɛ”, ārĩ, ɛsɛyari sĩrāl ĩgũ marĩrē bɛro bopofasĩā, Jesucristore boadiguere masũrĩ merā marĩrē dupaturi deyoarā irirosũ ĩgũ pũrā ñajāmakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigɛ ĩgũ merā marĩ ōārō āārĩnkōāburire masĩmakũ yámi. ⁴ Irasirirā, ĩgũyarārē: “Ōārĩrē sĩgura”, ārĩdeare marĩ opaburire ɛsɛyari merā yúrā yáa. ĩgũ marĩrē sĩburi: ĩgũ ɛmɛgasigue ōārĩ opari, neō pereburi, boaburi meta āārā. ⁵ Marĩpɛ marĩrē ĩgũrē bʉremurārē ĩgũ turarĩ merā koremi. Irasirigɛ, i ɛmɛ peremakũ, ĩgũ marĩrē peamegue waabonerārē: “Taugura, yɛ merā āārĩnkōārākuma”, ārĩdeare iriyuwarikurire masĩmakũ irigukumi.

⁶ Marĩ mérōgā i ɛmɛgue āārĩrōpa wārĩ gajirosũperi ñerō tarikererā, ɛmɛgasigue Marĩpɛ marĩrē sĩburire gũñarā, bɛro ɛsɛyari merā āārā. ⁷ Ñerō tarikererā, marĩ diayeta Marĩpɛre ōārō bʉremunĩrĩ, oro nemorō wajakɛa. Oro wajakɛkerero, pereburi āārā. Masaka irire peamegue soekuma ōārĩ oro dita dujaburo, ārĩrā. Irasũta marĩ ñerō tariĩ merā diayeta Marĩpɛre ōārō bʉremunĩrā dujarākoa. Irasirigɛ, Jesucristo dupaturi aarĩmakũ, Marĩpɛ marĩrē: “Ōārō iribɛ, irasirirā yɛ pɛro yɛ merā āārĩnkōārākua”, ārĩgukumi.

⁸⁻⁹ Mʉsā Jesucristore ĩgũ i ɛmɛgue āārĩmakũ ĩābirinerā āārĩkererā, ĩgũrē maĩa. Dapagoradere ĩgũrē ĩābirikererā, gũñaturari merā ĩgũrē bʉremua. Mʉsā ĩgũrē irasũ bʉremunĩmakũ, Marĩpɛ mʉsārē peamegue waabonerārē tarĩmakũ irigukumi. Irasirirā mʉsā Marĩpɛ pɛroguue waaburire gũñarā, iroguue eja, ɛsɛyarosũ bɛro ɛsɛyáa. I ɛsɛyari oparire werenĩrĩ merā weremasĩña máa.

¹⁰ Iripoegue Marĩpɛya kerere weredupiyunerā ĩgũ mʉsārē ōārō irita-mugũ tauburire werenerā āārĩmā. Irire werekererā, pemasĩbirinerā āārĩmā. Irasirirā irire masĩdɛarā, bue, gũñamanerā āārĩmā. ¹¹ Ōāgũ deyomarĩgũ Cristo ĩgũsārē iriudi iritamurĩ merā Cristo ñerō tari, boadigue masā, ɛmɛgasigue mɛrĩā, pɛrɛ āārĩpererā Opɛ āārĩburire weredupiyunerā āārĩmā. Irasirirā: “¿Noā irasũ waagukuri, ñaásũ āārĩmakũ irasũ waarokuri?” ārĩ masĩdɛarā, irire bue, gũñamanerā āārĩmā. ¹² Marĩpɛ ĩgũsā masĩmakũ gāamegũ, ĩgũsārē āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Mʉsā āārĩripoe i irasũ waabirĩkoma dapa. Pɛrɛ marā gapɛ irire ĩārākuma”, ārĩdi āārĩmĩ. Dapagore Marĩpɛ marĩrē tauri kerere werenerā ĩgũsā iripoegue weredeareta mʉsārē werema. Ōāgũ deyomarĩgũ Marĩpɛ ɛmɛgasigue merā iriudi iritamurĩ merā mʉsārē irire werema. Marĩpɛ Jesu-cristo iridea merā marĩrē taurire Marĩpɛre wereboerāde bɛro masĩdɛama.

Marĩpɛ marĩrē ñerĩ marĩrā āārĩdoremi, ārĩ gojadea

13 Irasirirā musā iriburire òārō pémasĩrĩ merā gũñaka! Jesucristo i ùmugue dupaturi aarimakū, Marĩpu musārē òārō iritamugū musā peamegue waabonerārē tauburire gũñanikōōaka! Irire gũñarā, burō usuyari merā yúka! 14 Iripoegue musā Marĩpue masĩburi dupiyuro ñerō waribejarire iriunaderosũta dapagorare neō irinemobirikōōaka! Majĩrā ĩgūsā pagusāmarā dorerire tarinugāmerā irirosũ Marĩpu dorerire tarinugābirikōōaka! 15 Marĩpu musārē ĩgũyarā āārĩdoregu siudi, ñerĩ marĩgũ āārĩmi. Irasirirā, ĩgũ irirosũ musāde ñerĩ marĩrāta òārĩ ditare irika! 16 Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue irasũta ārĩ gojasũdero āārĩbũ. Āsũ ārĩdi āārĩmi: “Yũ òāgũ, ñerĩ marĩgũ āārā. Irasirirā musāde ñerĩ marĩrā āārĩka!” ārĩdi āārĩmi.

17 Marĩpu āārĩpererārē surosũ ĩgũ, ĩgūsā irideare: “Iri òābũ, iri òābiribu”, ārĩ weregu āārĩmi. Irasirirā ĩgũrē: “Guapu”, ārĩrā, i ùmugue musā āārĩrōpa gopepyari merā ĩgũyare irika! 18 Musā ñekūsāmarā Marĩpuyare iribirinerā āārĩmā. Musā ĩgūsā iriderosũ iriri wajamāa. Irasirigu Marĩpu musārē ĩgūsā iriderosũ iriunanerārē taudi āārĩmi ĩgũyare iriburo, ārĩgũ. Musā ire masĩa. Marĩpu marĩrē taugu, marĩ ñerō iridea wajare wajaribosadi āārĩmi. Irasũ wajaribosagu, niyeru, oro merā wajaribosabiridi āārĩmi. Niyeru, oro pereburi āārā. 19 Irasirigu iri wajakuro nemorō marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadi āārĩmi. ĩgũ magũ Cristo boagu dí beodea merā gapũ marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadi āārĩmi. Oveja majĩgũ masaka Marĩpue buremurā wējē soepeobu òāgũ āārĩderosũta Cristo òāgũ ñerĩ marĩgũ āārĩmi. 20 Marĩpu i ùmurē ĩgũ iriburo dupiyurogueta Cristo ĩgũ boagu dí beoburire masĩsiadi āārĩmi. Ipapoere i ùmũ pereburi dupiyuro Cristore i ùmugue iriudi āārĩmi, ĩgũya dí beori merā musārē iritamuburo, ārĩgũ. 21 Irasirirā Cristo iritamurĩ merā Marĩpue buremua. Marĩpu Cristore boadiguere masũ, ùmugasigue āĩmurĩa, āārĩpererā Opũ sóodi āārĩmi. Irasirirā Marĩpue: “Guare òārō irigu āārĩmi”, ārĩ buremu, ĩgũ merā òārō āārĩniburire òārō masĩa.

22 Cristoya diayema kerere pé buremusĩā, musā ñerĩ iririkurire pirinerā āārĩbũ. Dapagorare diayeta musāyarārē maĩmasĩa. Irasirirā musāya yujupũrārĩ, āārĩpererĩ musā turari merā gāme maika! 23 Musā Marĩpuya werenĩrĩrē buremurā, dupaturi deyoarē irirosũ waabu. Irasirirā ĩgũ pũrā waabu. Marĩ pagusāmarā merā deyoa, purũ boakōārākoa. Iri irirosũ āārĩbea Marĩpu pũrā waamakũ. ĩgũya werenĩrĩ, perebiri werenĩrĩ āārā. Irasirirā iri werenĩrĩ merā ĩgũ puro ĩgũ merā āārĩnikōōārākoa. 24 ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ:

Āārĩpererā masaka tá irirosũ āārĩma. ĩgūsā òārĩ oparide tá goori irirosũ āārā. Tá masā, boakōāa. Gooride boakōāa. Iri irirosũta marĩ masakade boarākoa.

25 Marĩ Opũ werenĩrĩ gapũ neō perebirikoa. ĩgũ ārĩderosũta waarokoa. Āārĩpererĩ ĩgũ: “Āsũ irigũra”, ārĩdeare iriyuwarikugukumi, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.*

Iri òārĩ bueri, musārē ĩgūsā weredeā, Jesucristo marĩrē tauri kerere bueri āārā.

2

1 Irasirirā āārĩpererĩ gajirosũperi ñerĩ iririre: ārĩkatorire, irikatorire, gajirā gajino opamakũ ĩaturirire, gajirārē ñerō ārĩ werewuarire pirika! 2-3 Musā, marĩ Opũ musārē òārō iririre sũrũ masĩsiāa. Irasirirā neō deyoarāgā òpĩkũrē

* 1:25 Is 40.6-8

gãamerõsũ musãde marĩ Opũyare diayemarẽ buro gããmekã! Irire gããmerã, ìgũrẽ buremunemorãkoa. Musã irasirimakũ, musãrẽ taugakumi.

Cristo masakare okari sigũ ùtãye irirosũ ããrĩmi, ãrĩ gojadea

4 Cristo marĩrẽ okari sigũ suye ùtãye masaka ìgũsã béoadeaye irirosũ ããrĩgũ ããrĩmi. Ìgũsã ìgũrẽ gããmebirikeremakũ, Marĩpu ìgũ Pagu gapu ìgũrẽ: “Òatarigu, ããrĩpererã Opu ããrĩmi”, ãrĩ beyedi ããrĩmi. Irasirirã ìgũrẽ: “Òãgũ ããrĩmi”, ãrĩ buremua. 5 Marĩde Cristo merã okari oparã ùtãyeri irirosũ ããrã. Marĩpu, sugu ùtãyeri merã wii irigu irirosũ marĩ merã irigu yãmi. Irasirigu marĩrẽ ìgũyarãrẽ ìgũya wiima irirosũ ããrĩmakũ yãmi. Ìgũyarã paia ìgũrẽ buremurã, ìgũ dorederosũta gajino sĩma. Marĩrẽ ìgũsã irirosũ ããrĩmakũ yãmi, Jesucristo iritamurĩ merã ìgũrẽ usuyari sĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã ìgũyare irirã, ìgũrẽ usuyamakũ irirãkoa. 6 Marĩpu ìgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: Yu beyedire yaa wiima weanũpuroridea ùtãye irirosũ ããrĩgũrẽ Jerusalẽgue pigura. Ìgũ, yu beyedi òatarigu, ããrĩpererã Opu ããrĩmi. Ìgũrẽ buremurãno, buro usuyarãkuma. “Ubugorata ìgũrẽ buremukubu”, ãrĩ gũñabirikuma, ãrĩdi ããrĩmi.*

7 Musãde ìgũrẽ buremurã: “Òatarigu ããrĩmi”, ãrĩ ìãa. Ìgũrẽ buremumerã gapare Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpu beyedi suye ùtãye wii iririmasã béoadeaye irirosũ ããrĩkeremakũ, Marĩpu gapu ìgũrẽ iri wiima weanũpuroridea ùtãye irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu ìgũrẽ ããrĩpererã Opu pídi ããrĩmi, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

8 Gaji Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpu beyedire buremumerã, iri ùtãyegue gubutuameémejãnerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã Marĩpu pũrogue neõ waabirikuma, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

Ìgũya kerere buremubiri waja ùtãyegue gubutuameémejãnerã irirosũ ããrĩma. Marĩpu pũrogue ejabirikuma. Ìgũsãrẽ irasũ waaburire Marĩpu iripoegueta: “Irasũ waarokoa”, ãrĩsiadi ããrĩmi.

Marĩpũyarã ãsũ ããrĩma, ãrĩ gojadea

9 Musã gapu Marĩpu pũrã ìgũ beyenerã ããrã. Marĩ Opũyarã paia irirosũ ìgũyare moãrã, Marĩpũya bumarã ìgũ ìũrõ ñerĩ marĩrã ìgũyarã ããrã. Musãrẽ naĩtĩãrõ ããrĩrã irirosũ ìgũyare neõ masĩbirinerãrẽ masĩdoregu siiudi ããrĩmi. Irasirigu musãrẽ boyorogue ããrĩrã irirosũ irire òãrõ masĩrã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Musãrẽ ìgũ òãrõ irideare gajirãrẽ weredoregu, irasiridi ããrĩmi. 10 Musã iro dupiyurogue Marĩpu pũrã ããrĩbiribu. Dapagorare Marĩpu pũrã ããrã pama. Musã iro dupiyurogue bopoñarĩ merã ìãsũña marĩbu. Dapagorare musãrẽ Marĩpu bopoñarĩ merã ìãmi.

Marĩpũyare irirã ããrĩka! ãrĩ gojadea

11 Yaarã yu maĩrã, musã i ãmarẽ naagorenarĩmasã musãya makãgue ããrĩmerã irirosũ, Marĩpu pũro waamurãta ããrã. Irasirigu musãrẽ ire turaro werea. Musã ñerĩ ñaribejarire iribirikõãka! Musãrẽ ñerõ irimakũ iriduãrã irirosũ musã ñerĩ ñaribejari musãrẽ ñerõ irimakũ iriduãro yãa. 12 Marĩpũre masĩmerã watopegue ããrĩrã òãrõ irirã ããrĩka, musãrẽ werewuãri, ãrĩrã! Musã irasirimakũ musãrẽ werewuãduakererã, Marĩpu ìgũsãrẽ ìgũyare masĩmakũ

iriripoe musā ōārō iririre iānerā āārīsīā, ĩgūrē: “Ōāgū, turagū āārīmi”, ārī b̄remurākuma.

¹³ Marī Opure b̄remusīā, āārīpererā i nikū marā oparārē ōārō merā yujuka! I nikū marā oparā opu āārīgūdere yujuka! ¹⁴ ĩgū dokamarā oparādere yujuka! ĩgūsārē ĩgū doreri tarinugārārē wajamoāmurārē pidi āārīmi. ĩgū dorerire irirārē: “Ōārō iriabū musā”, ārīdoregū pidi āārīmi. Irasirirā ĩgūsārē yujuka! ¹⁵ Marīpu, musā ōārō irimakū gāāmemi. Musā irasirimakū iārā, pémasīmerā musārē werewuadukererā, werewuamasibema.

¹⁶ Musā, Marīpu tausūnerā āārīsīā, gajirārē moāboerimasāgora āārībea. Marīpu tausūnerā āārīkererā, “Guare doreri máa. Irasirirā guā gāāmerō űerirē irirākoa”, ārī gūñabirikōāka! Āsū gapū irika! “Marīpure moāboerā āārā guā”, ārī gūñaka! Irasū ārī gūñarā, ĩgū dorerire irika! ¹⁷ Āārīpererā masakare b̄remurī merā iāka! Marīyarārē Jesūre b̄remurārē maika! Marīpure goepeyari merā b̄remuka! I nikū marā opudere b̄remurī merā iāka!

Cristo űerō tarigū ĩgū bokatūderosū musāde bokatūka! ārī gojadea

¹⁸ Moāboerimasā, ōārō b̄remurī merā musā oparārē yujuka! Musārē ōārō irirā ditare yujubirikōāka! Musārē turaro merā dorerādere yujuka! ¹⁹ Musā űerō iribirikeremakū, musā oparā musārē wajamoābukuma. Musā, Marīpu iūrō diayemarē iridukamakū, ĩgūsā wajamoārīrē bokatūmakū, Marīpu musārē: “Ōārō yāma”, ārī iāgukumi. ²⁰ Musā űerō iriri waja gapū ĩgūsā musārē wajamoāmakū, irire musā bokatūkeremakū, Marīpu musārē: “Ōārō yāma”, ārī iābirikumi. Musā ōārō irikeremakū ĩgūsā musārē wajamoāmakū, musā ōārō merā guaro marīrō bokatūmakū, Marīpu musārē: “Ōārō yāma”, ārī iāgukumi. ²¹ Irasiriburo, ārīgū, Marīpu musārē ĩgūyarā āārīdoregū siuidi āārīmi. Cristode musāya āārīburire űerō tarimi, musāde ĩgū iriderosū iritayaburo, ārīgū. ²² ĩgū neō suñarō űerō iribirimi. Gajirārē ārīkatori merā neō werenūbirimi. ²³ Masaka ĩgūrē turimakū, ĩgūsārē neō turi gāmbirimi. ĩgūrē ĩgūsā űerō irikeremakū: “Musārē űerō irigura”, neō ārībirimi. ĩgū Pagū gapure: “Yupu diayemarē irigū, yure űerō irirārē diayeta wajamoāgukumi. ĩgūgue āmugukumi”, ārī gūñadi āārīmi. Irasirirā marīdere ĩgū ārīderosū ārīrō gāāmea. ²⁴ Cristo, marī irirosū d̄rukugū ĩgū basi marī űerī iridea wajare wajaribosagu curusague boami. Marī okaropa űerī iririre piri, Marīpuya diayema gapure iriburo, ārīgū, boami. ĩgū marīrē peamegue waabonerārē taugū, b̄ro kāmiku, b̄ro űerō tarimi. ²⁵ Oveja dederinerā irirosū musāde peamegue dederibonerā āārībū. Dapagorare Cristore b̄remusīā, ĩgūyarā āārā. Irasirigū ovejare koregū irirosū Cristo musārē koremi. Musā ōārō āārīrikuburo, ārīgū, musārē ōārō koremi.

3

Mojōshanerā āsū irika! ārī gojadea

¹⁻² Moāboerimasārē yu werederosūta musā marāposā nomerē weregura. Musā marāpusāmarārē ōārō merā yujuka! ĩgūsā dorerosū irika! Surāyeri musā marāpusāmarā Marīpuya kerere b̄remumerā āārīma. Irasirirā ĩgūyarē musā ĩgūsārē werebirikererā, ĩgūyare ōārō iririkuka! Ōārī ditare irika! Musā marāpusāmarā musārē dorerire b̄remurī merā yujuka! Musā irasirimakū iārā, ĩgūsāde Marīpuya kerere b̄remubukuma. ³ Musāya d̄purre wāri mamarikubirikōāka! Musāya d̄purre gajirārē iāsuyumakū iribirikōāka!

Musārē: “Ōārō deyoma”, āri ĩāmakū iribirikōāka! Irasirirā musāya poañapure wuñapuwea mamuanerā nome, oro merā iridea dari buyanerā nome, wajapari suri sñānerā nome āārīduari ditare gūñarikubirikōāka! ⁴ Āsū gapu āārīka, ōārā, ōārō deyorā nome āārīduarā! Ōārī gūñarī oparā nome, gajirārē turiro marīrō goepeyaro merā weretamurā nome, siñajārī merā āārīrikurā nome āārīka! Ōārō āārīrikuri, dupure mamarī ōārō deyori pereburosū neō perebirikoa. Musā ōārō āārīrikuri, Marīpu ĩūrōrē ōātariiri āārā. ⁵ Iripoeguere Marīpuyarā nome āsūta āārīunanerā āārīmā. Īgūsā nome: “Marīpu ārīderosūta yure ōārō irigukumi”, āri buremurā, Īgūsā marāpusāmarā dorerire ōārō yujunerā āārīmā. ⁶ Āsūta Sara igo marāpure Abrahārē ōārō merā yujudeo āārīmō. Irasirigo Īgūrē: “Yu opu”, ārīunadeo āārīmō. Irasirirā musā ōārō irirā, gūiro marīrō āārīrikurā, Sara āārīderosū āārīrākoa.

⁷ Āsūta musā marāpokurāde musā marāposā nomerē pémasīrī merā ōārō irika! Nome, marī āma irirosū turarā āārībema. Irasirirā Īgūsārē buremurī merā iritamuka! Marīpu musārē bopoña, Īgū puro perebiri okari sīburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sigukumi. Irasirirā musā marāposā nomerē ōārō koreka! Marīpu musā sērērīrē yujuburosūta Īgūsā nomerē ōārō irika!

Ōārō Īgūsā irikeremakū, gajirā Īgūsārē ñerō iririre weredea

⁸ I merā musā āārīpererārē weretūnugura. Suro merā ōārō āārīrikuka! Musā merāmarārē bopoñarī merā ĩāka! Sugū purā irirosū gāme maīrikuka! Ōārō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō āārībea”, āri gūñaka! ⁹ Gajirā musārē ñerō irimakū, Īgūsārē gāmibirikōāka! Musārē Īgūsā ñerō āri werenimākū, Īgūsārē ñerō āri gāmibirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Marīpu musārē ōārō iribu, irire irimurārē pīdi āārīmī. ¹⁰ Marīpuya werenīrī gojadea pūguere āsūta āri gojasūdero āārībū:

Musā okaropa ōārō usuyari merā āārīduarā, neō ñerō werenibirikōāka! Neō ārīkatobirikōāka!

¹¹ Āārīpereri ñerī iririre pirikōāka! Ōārī gapure irika! Gāme ĩaturiro marīrō siñajārī merā āārīrikuka! Irire burō gāāmekala!

¹² Dayemārē irirārē marī Opu irasū korenīkōāmi. Īgūsā Īgūrē sērērīrē irasū penīkōāmi. Ñerō irirā gapure gāāmebemi, āri gojasūdero āārībū.*

¹³ Ōārī ditare iriduamakū, ĩnoā musārē poyanorēbukuri? ¹⁴ Dayemārē musā irikeremakū, gajirā musārē ñerō irimakū, Marīpu gapu musārē ōārō yāmi. Irasirirā usuyāa. Musārē ñerō iriduarārē gūibirikōāka! Īgūsā musārē iriburire gūñarikubirikōāka! ¹⁵ Āsū gapu irika! Cristore: “Gua Opu āārīmī”, āri buremuka! Musārē: “¿Nasirirā Cristore buremurī?” āri sērēñarānorē pémasīrī merā ōārō yujuka! Īgūsā musārē sērēñaburo dupiyuro Īgūsārē yujuburire ōārō gūñayuka! Irasirirā Īgūsārē Cristo musārē tauburire ōārō yujurākoa. ¹⁶ Turiro marīrō ōārō buremurī merā Īgūsārē yujuka! Ōārō irika! Irasirirā: “Marīpu ĩūrō waja opabea”, āri gūñarākoa. Cristore musā buremurā Īgūyare ōārō irirā āārīmakū gajirā musārē: “Ñerō yāma”, āri werewuanerā Īgūsā musārē werewuadea diaye āārībirimakū ĩārā, gūyasīrīrākuma. ¹⁷ Marī ñerō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iribukuma. Marīpu gāāmemakū, marī ōārō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iriri gapu ōāgorāa.

* 3:12 Sal 34.12-16

¹⁸ Irasūta Cristo òǎgū āārīkeregu, ñerō tarimi. Suñarōta āārīpererā ñerī iridea wajare boa, wajaribosadi āārīmí. Marī ñerā āārīmakū, marīya āārīburire ñerō tarimi, marīrē Marīpuyarā waamakū iribu. Īgū, marī irirosū ðupakugu āārīsīā, Īgūya ðupugora tamerā boakōāmi. Īgū boakeremakū, Īgūya yujupūrā merā okakōādi āārīmí. ¹⁹ Irasirigu Īgūya yujupūrā merā boanerā Īgūsā peresu irisūnerā āārīrōgue waa, Īgūsāya yujupūrārīrē Marīpuyare weredi āārīmí. ²⁰ Īgūsā iripoeguerē Marīpū dorerire tarinugāunanerā āārīmā. Noé āārīdeapoguerē Īgū wádiru doódirure dooripoe Marīpū Īgūrē ðuremumakū gāāmedi āārādimi. Irasirigu: “Gajipoe irirā yare ðuremubukuma”, ārī, Īgūsārē yoaripoe yúdi āārādimi. Īgūsā gapu neó ðuremubiriunanerā āārīmā. Irasirigu Marīpū Īgūsārē wajamoādi āārīmí. Noé Īgūya wii marā merā dita: su mojōma pere gaji mojō urredu pērēbejarā dia mirīrīrē tariweredi āārīmí. ²¹ Marīpū i nikūrē miūgū Īgūsārē taudea, marīrē deko merā wāiyeri irirosū āārā. Irasiriro marī peamegue waabonerārē tauburire imua. Deko merā marīrē wāiyemakū, marīya ðupare gurarire koerosū āārībea. Marī wāiyesūrā, Marīpūre: “Guare mu iūrō ñerī marīrā āārīmakū irika!” ārī sērēa. Irasirirā, Jesucristo masādea merā marī peamegue waabonerā tarimurā āārā. ²² Jesucristo masādero pūru, umugasigūe murīadi āārīmí. Irasirigu Marīpū ðiaye gapu doami Īgū merā dorebu. Īgū Marīpūre wereboerā nemorō, umarō marā oparā nemorō, āārīpererā dorerā nemorō doregu āārīmí.

4

Marīpū iritamurī merā Īgūyare irimasīrākoa, ārī weredea

¹ Jesucristo, marī irirosū ðupakugu ñerō tarimi. Irasirirā: “Īgū ñerō tarikeregu Marīpū gāāmerīrē iriderosū marīde ñerō tarikeregu Marīpū gāāmerīrē irirākoa”, ārī guñarō gāāmea. Marīde, Īgū ñerō tariderosū ñerō tarirā, ñerō iririre pirikōāa. ² Irasū pirirā, i umu marī āārīrōpa dupaturi ñerī waribejarire iribirikoa. Marīpū gāāmerīrē irinīrākoa. ³ Iripoegue, Marīpūre masīmerā ñerīrē iriduarire iriderosūta musāde ñerīrē iriunanerā āārībú. Irasirirā guyasīrīrō marīrō ñerīrē iririkurā, ñerī waribejarire iririkurā, mejārikurā, bosenārī irirā mejā, gaguinīrikurā āārīnerā āārībú. Marīpū dorerire tarinugārā keori weadeare ðuremunerā āārībú. Irasirirā iropata iri ñerīrē irika! ⁴ Dapagorare irire murārōta irirā gapu musā iri ñerīrē Īgūsā merā iribirimakū iārā, iāgukakōāma. Irasirirā musārē iāturi, ñerō werenīma. ⁵ Marīpū Īgūsārē: “Musā irasū ñerī irideare werepeoka!” ārīgukumi. Īgūta okarārē, boanerāderē: “Ire irimakū òāgorabu, iri gapure irimakū òābiribu”, ārī beyebu āārīmí. ⁶ I umurē āārīpererā masaka boamurā dita āārīkeremakū, Marīpū Īgūya kerere wererārē Īgūsārē irire weredoredi āārīmí, boadero pūru Īgū irirosū Īgū pūro okanikōāburo, ārīgū.

⁷ Āārīpereri i umama pereburo mérō ðayanugāwāgārisiāa. Irasirirā òārō pēmasīrī merā ðiayemarē irinīkōāka! Irasirirā Marīpūre ðuremurī merā sērērākoa. ⁸ Āārīpereri gajino iriri nemorō ðiayeta gāme maīka! Neó gāme maīduúbirikōāka! Marī gajirārē maīrā, marīrē Īgūsā ñerō irikeremakū, mata Īgūsā ñerō iriadeare katiakōākoa. ⁹ Musā merāmarā musāya wiirigue ejamakū, òārō usuyari merā Īgūsārē bokatīrīñeēka! ¹⁰ Marīpū Īgūyarākure Īgūyare irimasīburire pídi āārīmí. Irasirirā iri merā òārō gāme iritamuka! Marīpū musākure musā Īgūyare irimasīburire pídea merā Īgū gāāmerōsū gāme iritamurā, òārō gāme iritamurā yāa. ¹¹ Irasirirā Marīpūyare wererā, Īgū

weredorederosūta wereka! Gajirārē iritamurāde Igū turari sīrō bokatfūrō iritamuka! Āārīpereri musā iririre Marīpure masaka usuyari sīburosū irika! Jesucristo iritamurī merā irasirika! Marīpure āārīpererinurī buremuka! Marī āārīpererā Igūrē: “Ōātariḡu, turatarigū āārā”, ārī, usuyari sīrā! Irasūta irirā!

Jesúre buremurī waja ñerō taririre gojadea

¹² Yaará yu maĩrā, musā Jesúre buremurī waja ñetariro tarirā, diayeta Igūrē buremurirē masīsūa. Irasirirā: “¿Nasiriro yure irasū waari? Gajirosū waakoa”, ārī ḡukabirikōāka! ¹³ Āsū ḡapu irika! Ñerō tarirā: “Cristo ñerō tariderosū ḡade ñerō taria”, ārī usuyaka! Irasirirā Cristo dupaturi i umugue Igū gosesiriri merā, Igū turari merā aarimakū ĩārā, burō usuyarākoa. ¹⁴ Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē ñerō ārī buridamakū, musārē ñerō werenimākudere ire masīka! Marīpuyayḡu Ōḡḡu deyomarīgū musā merā āārīmi. Igū turatarigū musārē iritamumi. Irasirirā usuyāa. ¹⁵ Masakare wējēbéorimasā, yajarimasā, noó waaró ñerō iririmasā, gajirārē Igūsāyamarē sērēñarikurā ñerō tarirākuma. Igūsā irirosū iribirikōāka! Ōārī iridea waja merā ḡapu ñerō tarimakū ōāgorāa. ¹⁶ Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē ñerō tarimakū irirā yāma. Igūsā irasirimakū, ḡuyasīrībirikōāka! Ubu ḡapu Marīpure: “Mu ḡuare Jesucristoyarā āārīmakū iridi āārā, irasirirā murē usuyari sīa”, ārīka!

¹⁷ Marīpu marīrē Igūyarārē marī irideare: “I ḡapure irimakū ōāgorabu, i ḡapure irimakū ōābiribu”, ārī beyeripoe ejasiāa. Āārīpererārē marīrē Igūyarārē marī irideare irasū ārī beyeripororigukumi. Igūyarārē irasū beyeriporigu, ¿nasirigukuri Igūyarā āārīmerā ḡapure? Igūya kerere ḡāāmebiri waja Igūsārē burō wajamoḡgukumi. ¹⁸ Marīpuya werenīrī gojadea pūḡue āsū ārī ḡojasūdero āārībú: “Ōārā Marīpuyarā burō ñerō taridero puru, Marīpu Igūsārē tau, Igū puro āiagukumi. Ñerā Igūrē ḡāāmemerā ḡapu ñetariro tarirākuma. Peameḡue waadederirākuma”, ārī ḡojasūdero āārībú. ¹⁹ Irasirirā Marīpu ḡāāmerōsū marī ñerō tarirā, ōārī iririre irinikōārō ḡāāmea. Marīya āārīburire Marīpure marīrē iridire wiaro ḡāāmea. Āārīpereri Igū: “Musārē ōārō irigūra”, ārīdeare diayeta irigukumi. Irasirirā Igūrē: “Mu ḡāāmerō yure irika!” ārīrō ḡāāmea.

5

Pedro, Jesúre buremurā iriburire gojadea

¹ Dapagorare musārē Jesúre buremurā oparā marārē wereḡura. Yude Jesúre buremurārē doreḡu āārā. Cristo ñerō tarimakū ĩābu. Igū gosesiri merā, Igū turari merā dupaturi i umugue aarimakū, yude āārīpererā Igūrē buremurā merā ĩāḡukoa. ² Marīpuyarā oveja irirosū āārīma. Musā Igūyarārē dorerā ovejare korerā irirosū āārā. Irasirirā Marīpu musārē Igū pīnerārē Igūyarārē ōārō koreka! Marīpu ḡāāmerōsū ōārō yujupūrākuri merā Igūsārē koreka! Igūsārē korerā: “Niyerure wajatarākoa”, ārī ḡūñabirikōāka! ³ Igūsārē korerā, pūrīrō merā dorebirikōāka! Ōārō iririkuka! Irasirirā musā iririkurire ĩākūrā, Igūsāde ōārō iririkurākuma. ⁴ Musā irasū ōārō iririkurā, Cristo marīrē āārīpererā korerā Opu dupaturi i umugue aarigú, musārē: “Ōārō iribu”,

āriḡukumi. Irasirirā, Īgū puro gosesirirogue Īgū ōātariiri sīburire* wajatarākoa. Iri neō perebirikoa.

⁵ Yū musā oparārē wererosū musā maamarādere wereḡura. “Mūrārē būremurī merā yujūka!” āri werea. Irasirirā musā Jesūre būremurā āārīpererā: “Gajirā nemorō āārā”, āri ḡūnarō marīrō ḡāme iritamuka! Marīpaya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

“Gajirā nemorō āārā”, āri ḡūnagūrē Marīpū iritamubemi. “Yū ubu āārīḡū āārā, yure iritamuka!” āriḡū ḡapure ōārō iritamumi, āri gojasūdero āārībū.*

⁶ Irasirirā: “Gajirā nemorō āārā”, āri ḡūnabirikōāka! Marīpū turagu musārē doremakū, yujūka! Musā irasirimakū, Marīpū Īgū: “Āsū iriḡura”, āriḡūn ejamakū, masaka iūrō musārē: “Yū maīrā, yū iritamurā āārīma”, āri ĩmugukumi. ⁷ Marīpū būro maīrī merā musārē koremi. Irasirirā āārīpereri musā ḡūnarikūrire Īgūrē wereka! Īgū musārē iritamugukumi.

⁸ Ōārō pémasīrī merā diaye ḡūnaka! Wātī musārē iaturigū musārē űerī irimakū iridūagu ēōkaye guagu waibure baadūagu āmagorenagū irirosū musārē poyanorēduagu āmagorenami. ⁹ Ire masīa. Musā űerō tarirosūta āārīpererogue gajirā Jesūre būremurā űerō tarirā yāma. Irasirirā űerō tarikererā, wātīrē neō yujūbirikōāka! Jesús ḡapure ḡūnaturanikōāka! Īgūrē būremurīrē neō piribirikōāka! ¹⁰ Musā i űmugue āārīrōpa dita űerō tarirākoa. Pūpū Marīpū musārē ḡūnaturarā, ōārā, turarā āārīmakū iriḡukumi. Marīputa neō piirō marīrō marīrē iritamunīḡū Jesucristore būremunḡḡadoreḡū siudi āārīmī, marīrē Īgū merā Īgū gosesirirogue āārīnikōāburo, āriḡū. ¹¹ Irasirirā Īgūrē: “Mū turatarigu, āārīpererā Opū āārā”, āri, usuyari sīnīrā! Irasūta irirā!

Pedro ōādotētūnudea

¹² Silvano iritamurī merā i pūguere yū musārē mēriḡā gojāa. Īgū, yū iāmakū, Jesūre būremugū marīyagu diayemarē iriḡū āārīmī. Irasirigū Īgū iritamurī merā musārē ḡūnatura, usuyamakū iriḡū, Marīpū marīrē diayeta maīḡū āārīmī, āriḡū, i pūrē musārē gojāa. Marīpū marīrē maīrē masīrā Īgūrē irasū būremunikōāka!

¹³ Babilonia marā Jesūre būremurā musārē ōādotrema. Īḡūsāde, musā irirosūta Marīpū beyenerā āārīma. Marcos yū magū irirosū āārīḡūde musārē ōādotremi. ¹⁴ Musā merāmarārē bokatīrīrā, maīrī merā, ōārō usuyari merā moḡō űeāka!

Marīpū āārīpererā musārē Jesucristoyarārē ōārō siñajārī merā āārīrikumakū iriburo. Irasūta iriburo.

Iropata āārā.

Pedro

* **5:4** Sugu űma birarimasū gajirā nemorō ōārō űmagū, olivo wāikūdima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore Īḡāya dipurugue peokuma, gajirārē Īgū wajatadeare Imurā. I irirosū, sugu Jesūre būremugū űerō tarikereḡū: “Marīpū yure iritamugukumi”, āri būremurīrē pirībi, űmugasigū perebiri okari wajatagukumi. Iri űmugasigū perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā. * **5:5** Pr 3.34

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre bʉremurārē gojadea

¹ Yʉ Simón Pedro, Jesucristore moãboegʉ, ĩgʉ buedoregʉ pídi, mʉsārē i pūrē gojáa. Marĩ Opʉ Jesucristo marĩrē taugʉ diayemarē irigʉ āārĩmi. Irasirigʉ Marĩpʉ Jesucristo merā guare iriderosũta mʉsādere ĩgʉrē bʉremumakū iridi āārĩmi. Marĩ Jesucristore bʉremurĩ opamakū òãtaria. ² Mʉsā Marĩpʉre, irasũ āārĩmakū marĩ Opʉ Jesúre masĩa. Irasirigʉ Marĩpʉ ĩgʉ mʉsārē òãrō iritamurĩrē, ĩgʉ mʉsārē siñajārĩ sĩrĩrē masĩnemomakū iriburo.

Jesucristoyarā āsũ āārĩma, ārĩ gojadea

³ Marĩpʉ marĩrē ĩgʉrē masĩmakū iridi āārĩmi. Irasirigʉ ĩgʉ turari merā marĩrē āārĩpereri òãrĩrē sidi āārĩmi ĩgʉ merā òãrō āārĩ, ĩgʉ gāamerĩrē iriburo, ārĩgʉ. ĩgʉ òãtarigʉ, āārĩpereri òãrō irigʉ marĩrē siudi āārĩmi, ĩgʉyarā āārĩdoregʉ. ⁴ ĩgʉ òãgʉ, òãrō irigʉ āārĩsĩā, marĩrē: “Yʉ turari merā mʉsārē wári òãtaririre irigʉra”, ārĩdi āārĩmi. Irasirigʉ ĩgʉ āriderosũta marĩrē yami, ĩgʉ irirosũ òãrĩrē iriburo, ārĩgʉ. Marĩrē i ùmʉma ñerĩrē ʉaribejarire piriburo, ārĩgʉ, irasirimi. ⁵ ĩgʉ marĩrē irasirimakū ĩārā, mʉsā Jesúre bʉremurā āārĩpereri mʉsā turari merā ire irinemoka! Òãrĩ irika! Òãrĩ irirā, òãrō pémasĩrĩ merā irika! ⁶ Pémasĩrĩ merā irirā, mʉsā ñerō iridʉarire iribirikòãka! Ñerō iridʉarire irimerā ñerō tarikererā, Marĩpʉre gũñaturanikòãka! Irasũ gũñaturanĩrā, Marĩpʉre bʉremurĩ merā ĩgʉ gāamerĩrē iririkuka! ⁷ ĩgʉ gāamerĩrē iririkurā, sugʉ pūrā irirosũ mʉsā basi gāme iritamuka! Gāme iritamurā āārĩpererā gajirādere maĩ bʉremuka!

⁸ Mʉsā irasiriwāgārā, òãrō irirākoa. Irasirirā marĩ Opʉ Jesucristore masĩrā, ĩgʉ gāamerĩrē òãrō irinĩrākoa. Ubu āārĩrĩrē iribirikoa. ⁹ Sugʉ òãrō iriwāgābi gapʉ koye ĩābi, o koye òãrō ĩājabi ĩgʉ waaburire masĩbi irirosũ āārĩmi. Marĩpʉyare masĩbi: “ĩgʉyare iriro gāāmea”, ārĩ gũñabemi. ĩgʉ ñerō iridea wajare Marĩpʉ koebéodeare gũñabemi. ¹⁰ Yaarā, ire péka! Marĩpʉ mʉsārē siuu, beyedi āārĩmi, ĩgʉyarā āārĩburo, ārĩgʉ. Irasirirā ĩgʉyarā āārĩsĩā, ĩgʉ gāamerĩrē neō piriro marĩrō merā iridʉarā āārĩka! Irasiridʉarā, ĩgʉyarā āārĩmerā ñerĩrē iririkurā irirosũ neō āārĩbirikoa. ¹¹ Marĩpʉ ĩgʉ gāamerĩrē marĩ irimakū ĩāgʉ, marĩ Opʉ marĩrē taugʉ Jesucristo ĩgʉyarārē perebiri dorerogue marĩrē òãrō bokatĩrĩñeā: “Òõ, yʉ merā òãrō āārĩnkòãka!” ārĩ ñajādoregʉkumi.

¹² Mʉsā yʉ wererire masĩsĩāa. Irasũ āārĩmakū, diayema āārĩrĩrē mʉsā pédeare piriro marĩrō òãrō yáa. Mʉsā irire masĩkeremakū, yʉ wererire kātiri, ārĩgʉ, gũñanĩmakū irigʉra. ¹³⁻¹⁴ Marĩ Opʉ Jesucristo yure: “Mérõgā dʉyáa mʉ boaburo”, ārĩ weresiame. Irasirigʉ yʉ okaro ejatuaro mʉsārē: “Āsũ irika!” ārĩ weredeare mʉsārē gũñamakū irigʉra. “Irasiriro gāāmekoa yʉre”, ārĩ gũñáa. ¹⁵ Irasirigʉ yʉ boadero pʉgʉ, yʉ weredeare neō kātibirikòãburo, ārĩgʉ, āārĩpereri yʉ iridʉaropa merā mʉsārē irire gojapigʉra.

Gʉa Jesucristo ĩgʉ turagʉ āārĩrĩrē ĩābʉ, ārĩ gojadea

¹⁶ Gʉa marĩ Opʉ Jesucristo turarire, irasũ āārĩmakū ĩgʉ dupaturi i ùmʉgue aariburire mʉsārē weresiabu. Irire wererā, sugʉ masakū ĩgʉ gāamerō gũñaboka weredeare wererā meta iribʉ. Gʉa basi ĩgʉ turagʉ āārĩrĩrē ĩābʉ.

Irasirirā ire musārē werebu. ¹⁷ Marīpu āārīnīgū Jesucristo turatarigu, gos-
esirigu āārīrīrē guare ĩmumakū ĩābu. Irire ĩmugū, ũmugasigue merā āsū ārī
werenīmi: “Ī yu magū, yu maīgū āārīmi. Īgū merā buro usuyāa”, ārīmi.
¹⁸ Ūmugasigue merā irasū ārī werenīrīrē pērā, ũtāu wekague marī Opu Jesús
merā āārībū. Irigugue āārīgūta ũmugasiguema gosesiriri merā Īgū deynomakū
ĩābu.

¹⁹ Gna irire ĩānerā āārīsīā: “Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea
diayeta āārā”, ārī masīa. Irasirirā musā Īgūsā gojadeare ōārō péka! Īgūsā
gojadea musārē sīāgodiru irirosū āārā. Naĩtīārōgue sīāgodiru merā marī
waarōre sīāgowāgārā irirosū Īgūsā gojadea merā Marīpuyaare masīa. Irasirirā
Jesucristo dupaturi aarimakūguedere irire buenikōāka! Īgū neñukāmu boyo-
diru ōārō boyoro irirosū āārīgū, marīrē maama ũmurē pibu āārīmi. Irasirigu
aarīgū, marīrē Marīpuyaare masībirideare ōārō masīmakū irigukumi. ²⁰ I
gapure masīpurorika! Marīpuya kerere weredupiyunerā Īgūya werenīrī
gojadea pūge Īgūyaare gojarā, Īgūsā masīrī merā Īgūsā basi gūñarī merā gojarā
meta irinerā āārīmā. ²¹ Īgūsā Marīpuya kerere weredupiyudea, Īgūsā gāāmerō
Īgūsā gūñarī merā werede meta āārā. Īgūsā weredupiyudea, Marīpu Īgūsārē
weredoredea āārā. Irasirirā Īgūsā Marīpuyarā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī
merā Marīpuyaare were, irire gojanerā āārīmā.

2

Ārīkatori merā buerimasāyamarē gojadea (Jud 4-13)

¹ Iripoegue Israel bumarā surāyeri: “Marīpuya kerere weredupiyurimasā
āārā”, ārīkatonerā āārīmā. Īgūsā iriderosūta dapagoradere ārīkatori merā
buerimasā musā puro aarīrākuma. Musārē masīña marīō diayema āārībirire
buerākuma. Marī Opu Jesucristore Īgūsā ñerō iridea waja Īgū boari merā
wajaribosadire: “Gna Opu āārībemi”, ārīrākuma. Īgūsā irasiriri waja gūñaña
marīrō Marīpu Īgūsārē peamegue béogukumi. ² Īgūsā ārīkatori merā buerire
pērā, Īgūsā ñerī uaribejari iririre ĩārā, wārā musā watopegue āārīrā Īgūsārē
ĩākūrākuma. Īgūsārē ĩākūĩmakū ĩārā, gajirā musā Jesúre buremurā watopegue
āārīmerā Jesuyamarē ñerō ārī werenīrākuma. ³ Ārīkatori merā buerimasā
niyerure buro gāāmesīā, musārē ārīkatori bueri merā musā Īgūsārē niyeru
sīmakū irirākuma. Iripoegue Marīpu gapu: “Īgūsā irasiriri waja Īgūsārē
wajamoāgura”, ārīsīadi āārīmī. Irasirigu Īgū ārīderosūta Īgūsārē peamegue
béogukumi.

⁴ Irasirigu yu musā masīdeare dupaturi gūñamakū iridwāa. Iripoegue Marīpu
Īgūrē wereboerā āārādinerā Īgūsā ñerō irimakū peamegue peresu iribéodi
āārīmī. Naĩtīārōgue kōmedari merā siadobobéodi āārīmī. Āārīpererā ñerārē
wajamoāññu ejamakū, Īgūsā ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoāgoragukumi.
⁵ Noé āārīdeapoegue marārē Īgūsā ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoādi āārīmī.
Irasirigu i nikū āārīperero miūgū, Īgūsārē mirīboaperemakū iridi āārīmī. Noé
ditare, marāpo, Īgū pūrā ũma urerā, Īgūsā marāposā nomerē taudi āārīmī. Noé
masakare: “Diayemarē irika!” ārī weregu āārīdi āārīmī.

⁶ Marīpu Sodoma, Gomorra wāikuri makārī marādere wajamoādi āārīmī.
Īgūsā ñetariro iriri waja Īgūsāya makārīrē peame merā soebéogu, nitī poga
dita dujamakū iridi āārīmī. Pūrugue gajirā ñerārē wajamoāburire masīburo,

āriḡū irasiridi āārīmi. ⁷ Iri makārī marārē wajamoāḡū, Lot diayema iriḡu ditare taudi āārīmi. Lot Sodomama, gajirā iḡūya makā marā Marīpu dorerire irimerā űerī iririkumakū iāḡū, buro gariboredi āārīmi. ⁸ Iḡū ōāḡū, iḡūsā watope āārīḡū, ūmuriku iḡūsā űerō iririre iāḡū, iḡūsā űerō werenīrīrē pēḡu, iḡūya yajupūrāḡue buro bujawereri merā poyadi āārīmi. ⁹ Irasirirā, iripoegue marā waadeare marī masīsīā, idere masīa. Marī Opu iḡūrē gāāmerārē űerō tarimakū taumasīmi. űerā ḡapure: “Wajamoāḡura”, ārideare pīdi āārīmi. Irasirigū āārīpererā űerārē wajamoārīnu ejamakū, iḡūsārē wajamoāḡukumi.

¹⁰ Gajirā űerā nemorō űerī űaribejari iririkūrārē, iḡū Opu āārīrīrē gāāmemerārē wajamoāḡukumi. Iḡūsā musārē ārīkatori merā buerā noō gāāmerō yāma. “Gajirā nemorō ōārō masīa”, ārī ḡūñama. ḡūiri marīrō turari oparārē űerō ārī buridama. ¹¹ Marīpure wereboerā ḡapu ārīkatori merā buerimasā nemorō turarā āārīkererā, Marīpu iūrō neō űerō ārī buridari merā turari oparārē: “űerā āārīma”, ārī weresābema.

¹² Ārīkatori merā buerimasā ḡapu waimurā pēmasīmerā iririkurosū noō gāāmerō iriduari ditare yāma. Iḡūsā pēmasībirideare űerō werenīma. Masaka waimurārē űeā, wējēkuma. Ārīkatori merā buerimasā, waimurā irirosū boamurā dita āārīma. Boadero puru peamegue beosūrākuma. ¹³ Irasirirā gajirārē űerō tarimakū iriri waja, űerō tarirākuma. űmurī, masaka iūrōḡue noō gāāmerō iḡūsā űerī űaribejarire iri, usayama. Musā merā bosebaarā, űerō ḡuyasīūrī iririkūrā āārīma.

¹⁴ Nomerē iārā, iḡūsā merā űerō iriduama. Iḡūsā merā űerō iririre neō piribema. Marīpuyare ḡūñaturamerārē iḡūsā irirosū űerō iriduamakū yāma. Iḡūsā buro opaduarire: “Āsū irirāra opamurā”, ārī ḡūñarā āārīma. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā āārīma. ¹⁵ Diayemarē piri, iripoeguemā Balaam iriderosū űerō yāma. Balaam, Beor wāikugu magū āārīdi āārīmi. Iḡū űerī iriri merā niyurerē wajataduagu āārīdi āārīmi. ¹⁶ Iḡū irasiribu maague waamakū, iḡūyago burra iḡūrē turideo āārīmō. Marīpu iḡore masako irirosū werenīmakū iridi āārīmi. Iḡo werenīmakū pēḡu, Balaam iḡū pēmasībi irirosū iriboadeare pirikōadi āārīmi.

¹⁷ Masaka deko āārīrī gobegue deko bokarākoa, ārī ḡūñama. Ārīkatori merā buerimasā ḡapu deko āārīrī gobegue deko marīrō irirosū āārīma. Īmikāyebori mirū wējāpuri merā eja, oterodogue deko merōpō marīrō tariaro irirosū neō masakere iritamubema. Irasirigū Marīpu: “Iḡūsārē āsū wajamoāḡura”, āridearosūta gajiro nemorō naītārōḡue āārīnimakū iriḡukumi.

¹⁸ Ārīkatori merā buerimasā werenīrī, iḡūsā: “Masītarinugāa”, ārīrī neō waja-māa. Jesūre buremunḡārārē űerō iririkūrā iririre piriwāḡārārē: “Marī noō gāāmerō irimakū ōāḡorāa”, ārī buema. Irire irasū ārī buerā, Jesūre buremunḡārārē űerō űaribejarire dupaturi iriduamakū yāma. ¹⁹ Iḡūsārē: “Marī noō gāāmerō irimasīa”, ārī buema. Irasū āārīkeremakū, iḡūsā űerō űaribejari, iḡūsārē űerō irimakū yāa. űerō iririre neō pirimasībema. Irasirirā űerō iridoreḡure moāboerā, iḡū doreri ditare irirā irirosū āārīma. ²⁰ Marī Opu Jesucristore marīrē taugere masīnugārā i ūmuma űerīrē pirikōama. Iri űerīrē piridero puru, dupaturi piriro marīrō irinemomakū, űegorakoa. Iḡūsā Jesucristore masīburo dupiyuro iḡūsā āārīpuroridero nemorō űerō dujama.

²¹ űerīrē irasiririkūrārē diayeta Jesucristoyare diayema iririre masībirimakū ōābukuyo. Marīpu doreri iḡūsārē iḡū pīdeare masīdero puru irire gāāmemerā,

ñetariro dujama. ²² Irasirirã dupaturi ñerĩrẽ piriro marĩrõ irinemorã, masaka ãrĩnarõsũ irirã yãma. Æsũ ãrĩnama: “Diayée doka, pũru ãgũ dokadeareta baakumi doja. Irasũ ããrĩmakũ yesede guua, pũru ñerĩ sóoberogue oyakumi doja”, ãrĩma.

3

Marĩ Opũ Jesucristo dupaturi i ãmũgue aariburire gojadea

¹ Yaaraã yũ maĩrã, mũsarẽ su pũ gojasiabu. Yũ iri dupiyurogue gojadea pũ, irasũ ããrĩmakũ i pũ merã mũsarẽ: “Æsũ irika!” ãrĩrĩrẽ õãrõ gũñamakũ iridũagu yãa. ² Iripoegue marã õãrã Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare, irasũ ããrĩmakũ marĩ Opũ marĩrẽ taugũ dorerire gũñaka! Iri dorerire gua ãgũ buedoregu pĩnerã mũsarẽ buebu.

³ Ire gũñapũrorika! I ãmũ pereburi dupiyuro masaka Marĩpũyare bũridarãkuma. Ñerõ ñaribejarire iririkũrãkuma. ⁴ Bũridari merã: “Cristo: ‘Dupaturi aarigũra’, ãgũ ãrĩdea, ñnaãsũ waari? Marĩ ñekũsãmarã boanerã ããrĩmã. Neõgorague i ãmũ ããrĩnũgãdero pũru, ããrĩpereri marãrõta ããrĩnikõãa. Irasirigũ Cristo neõ aaribirikumi”, ãrĩrãkuma. ⁵ I gapũre neõ gũñadũabema. Iripoegure Marĩpũ i nikũ, ãmũgasire ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ãgũ werenĩrĩ merã dorederosũta deko ããrĩrõgue nikũ deyoamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmakũ deko merã i nikũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ⁶ Pũru deko merãta i nikũrẽ miũdi ããrĩmĩ. Irire miũgũ, i nikũma ããrĩdeare peremakũ iridi ããrĩmĩ. ⁷ Dapagorare ãgũ werenĩrĩ merã dorerosũta ãmũgasi, i nikũ ããrĩnĩmakũ yãmi. Pũrũguere ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, i ããrĩpererire peame merã peremakũ irigũkumi. Irinũ ããrĩmakũ, ñerãrẽ peamegue beõgũkumi ãgũsarẽ wajamoãgũ.

⁸ Yaaraã yũ maĩrã, i gapũre gũñaka! Marĩ: “Mil bojori tariri yoataria”, ãrĩ gũñãa. Marĩ Opũ gapũ gũñamakũ, mil bojori tariri, sunũ tariro irirosũ ããrã. Sunũ tariride mil bojori tariri irirosũ ããrã ãgũrẽ. ⁹ Surãyeri masaka marĩ Opũ ãgũ: “Dupaturi aarigũkoa”, ãrĩdeare gũñarã: “Yoobotarimi, aaribiribukumi”, ãrĩ gũñama. ãgũsã irasũ gũñarĩ diaye ããrĩbea. Masakare bopoñarĩ merã ããsã, mata aaribirikumi. Neõ sugũ masakũre peamegue waamakũ gããmembemi. ããrĩpererã ãgũsã ñerõ iririre bũjawere, gũñarĩrẽ gorawayumakũ gããmembemi. Irasirigũ aaribemi dapa.

¹⁰ Marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aarirĩnũ ããrĩmakũ, yajarimasũ gũñãña marĩrõ yajagũ aarigũ irirosũ gũñãña marĩrõ aarigũkumi. ãgũ aarimakũ, bũro bũsũro merã ãmũgasi pereakõãrokoa. I ãmũma ãjũperekõãrokoa. Nikũ, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpereri i nikũgue ããrĩrĩ ãjũperekõãrokoa.

¹¹ Marĩpũ i ããrĩpereri peremakũ iriburire pãrã, marĩ ñerõ iririre piri, Marĩpũ gããmerĩ gapũre iriro gããmea marĩrẽ. ¹² Marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aarirĩnũrẽ yũrãta Marĩpũ gããmerĩrẽ iriri merã ãgũ aarimakũ iriyuwarikũpurumurã! Irinũrẽ ãmũgasima ãjũperekõãrokoa. I ãmũgue ããrĩrĩ ãjũ sebeberekõãrokoa. ¹³ Marĩ gapũ Marĩpũ ãgũ: “Maama ãmũgasi, maama nikũrẽ irigũra”, ãrĩderosũta ãgũ iriburire yũa. ãgũ maama dita iriadero pũrũguere õãrã dayema irirã dita ããrĩrãkuma.

¹⁴ Irasirirã mũsã yũ maĩrã, marĩ Opũ aariburire yũrãta, bũro iridũari merã õãrĩ ditare irika! Irasirĩmakũ, ãgũ aarigũ, mũsarẽ ãgũ merã õãrõ siñajãrĩ oparã, Marĩpũ iũrõ ñerĩ marĩrã, waja opamerãrẽ bokajagũkumi. ¹⁵ Mũsã ire masĩka! Marĩ Opũ masakare bopoñarĩ merã ããgũ, ãgũsã peamegue waabirimakũ

gããmegũ, mata aaribirikumi. Īgũsã ñerõ iririre bujawereri merã gũña, ĩgũrẽ buremunugãmakũ yámi. Marĩyagu Pablo marĩ maĩgũ, Marĩpu masĩrĩ sĩrĩ merã ãsũta musãrẽ gojadi ããrĩmĩ. ¹⁶ ããrĩpereri ĩgũ gojadesa pũgue marĩ Opũ dupaturi aariburimarẽ gojadi ããrĩmĩ. Irirere marĩ pémasĩduamakũ diasagorãa marĩrẽ. Marĩpũyare masĩmerã, irasũ ããrĩmakũ ĩgũyare gũñaturamerã: “Pablo gojadesa ãsũ ãrĩduaro yáa”, ãrĩ buerã, keoro buebema. ãrĩkatori merã buema. Gaji Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue gojadesa buerãde irasũta yáma. Irasiriri waja peamegue béosũrãkuma.

¹⁷ Yaarã yũ maĩrã, yũ musãrẽ ãrĩkatori merã buerimasã iririre weresiabu. Irasirirã ñerã musãrẽ ãrĩkatori merã buerire pémasĩka! Īgũsã Marĩpu dorerire irimerã irirosũ ããrĩbirikõãka! Irasũ ããrĩmakũ, musã ĩgũyare gũñaturari merã buremurĩrẽ neõ piribirikõãka! ¹⁸ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ taugu gapũre, irasũ ããrĩmakũ ĩgũ marĩrẽ maĩrĩ gapũre masĩnemoka! Dapagorare, pũnguedere neõ piriro marĩrõ marĩ ĩgũrẽ buremunikõãrã! “Õãtaria mũ”, ãrĩrã ĩgũrẽ! Irasũta ãrĩrã!

Iropata ããrã.
Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamarē gojadea

¹ Gwa musārē Jesucristoyamarē gojāa. Neōgoragueta i ūmu āārīburi dupiyuro āārīsiadi āārīmi. I ūmugue deyoadero p̄ru, ĩgūrē guaya koye merā ĩā, ĩgū werenīrē pēbu. ĩgū āārīrē ĩāmasī, guaya mojōrī merā ĩgūrē moāñabu. ĩgū marīrē Marīpu merā āārīnimakū irigu Marīpaya werenīrē weregu āārīmi.

² ĩgū, Marīpu merā āārīnīgū, i ūmugue deyoadi āārīmi, marīrē Marīpu merā āārīnimakū iribu. ĩgū deyoadero p̄ru, guare ĩgū Pagu merā perebiri okarire sīgū āārīrē masīmakū irimi. Gwa ĩgūrē ĩāsīā, gwa ĩādeare musārē werea. ³ Gwa Marīpu merā, irasū āārīmakū ĩgū magū Jesucristo merā oārō āārā. Irasirirā gwa ĩā, pédeare musārē werea, musāde gwa irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā oārō āārī, gwa merādere oārō āārīburo, ārīrā. ⁴ Irireta gwa musārē gojāa, buro usayari opaburo, ārīrā.

Marīpu āārīrī, boyorigora āārā, ārī gojadea

⁵ Jesucristo guare ĩgūya kere buedeare musārē werea. Āsū ārīmi: “Marīpu āārīrī, boyorigora āārā. ĩgūguere naītīārī neō máa. Irasirigu oārī ditare opagu, ñerīrē neō opabi āārīmi”. ⁶ Ñerīrē irirā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Marī, ĩgūsā irirosū ñerīrē iririkakererā, “Marīpu merā oārō āārī, oārō yāa”, ārīrā, ārīkatorā yāa. Diayemarē iribea. ⁷ Marīpu oārī ditare irigu irirosū marī oārīrē iririkurā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā, Marīpu merā oārō āārīrā, marī baside oārō āārīrā yāa. Jesucristo, Marīpu magū curusague boagu ĩgūya dí béodea merā marī ñerī opari āārīpererire koenīkōāmi.

⁸ Marī ñerīrē irirā: “Ñerīrē irirā meta āārā”, ārīrā, marī basita ārīkatorā yāa. Diayema āārīrē masībea. ⁹ Marī ñerō irideare Marīpue weretaripeomakū, ĩgū ārīderosūta diayemarē irigu āārīsīā, marī ñerō irideare kātipeokōāgukumi. Āārīpereri marī ñerī oparire koepeokōāgukumi. ¹⁰ Marīpu: “Āārīpererā masaka ñerīrē irirā āārīma”, ārīdi āārīmi. Irasirirā marī: “Neō ñerīrē iribea”, ārīrā: “Marīpu ārīkatogu āārīmi”, ārīrā irirosū āārā. ĩgū werenīrē gāāmemerā irirosū āārā.

2

Juan: “Cristo ĩgū Pagure marīya āārīburi sērēbosami”, ārī gojadea

¹ Yaarā, musā yu pūrā irirosū āārā. Yu musārē ire gojāa, ñerīrē iribirikōāburo, ārīgū. Marī ñerō irimakū, Jesucristo diayemarē irigu ĩgū Pagure marīya āārīburi āsū ārī sērēbosami: “ĩgūsā ñerō irideare kātika, ĩgūsārē wajamoābirikōāka!” ārīmi. ² Jesucristo ĩgū boari merā marī ñerō iridea wajare marīrē wajaribosadi āārīmi. Marī ñerō iridea waja ditare wajaribosabiridi āārīmi. Āārīpererā i ūmu marārē ĩgūsā ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmi.

³ Marīpu dorerire marī irirā: “Marīpue diayeta masīa”, ārī masīa. ⁴ Sugu Marīpu dorerire iribi: “Yude Marīpue masīa”, ārīgū, ārīkatogu yāmi. Diayema āārīrē masībemi. ⁵ Marīpu dorerire irigu gapu Marīpue buro māimi. Irasirigu: “Yu Marīpu merā oārō āārā”, ārī masīmi. ⁶ Irasirirā marī: “Marīpu merā oārō āārā”, ārīrā, Jesucristo ĩgū iririkaderosūta iriro gāāmea.

Juan, Marīpu dorerimarē gojadea

7 Yaara, yu musarē dapagora gojari, maama doreri meta aārā. I doreri, musā Jesúya kerere buremunugādeapoegue pédeata aārā. Irasirirā musā iri dorerire pésiabu. 8 Iri doreri: “Gāme maika!” ārā. Irasiriro iri doreri, iripogueuma doreri aārīkerero, maama doreri irirosū aārā. Iri dorerire irimerā naitiārōgue aārīrā irirosū aārīma. Iro dupiyuro musā iri dorerire iribirinerā aārībā. Dapagorare Cristo irirosū musāde irire irirā yāa. Irasirirā naitiārōgue aārīrā irirosū aārībea. Boyorogue aārīnugārā irirosū irirā yāa.

9 Suga gajigu ĩgūyagure ĩaturi dookeregu: “Marīpu dorerire irigu aārā”, ārīgū, naitiārōgue aārīgū irirosū aārīmi dapa. 10 Gajirārē ĩgūyarārē maīgū gapu boyorogue aārīgū irirosū aārīmi. ĩgūguere neō űerī oparī ĩgūrē űerō irimakū iriri máa. 11 Gajirārē ĩgūyarārē ĩaturi doorikugū gapu naitiārōgue waagorenagū irirosū űerīrē iririkugū aārīmi. ĩgū űerīrē iririkuri waja, koye ĩabi ĩgū waaburoure masībi irirosū Marīpu dorerire neō masībi aārīmi.

12 Yū musarē yu pūrā irirosū aārīrārē gojāa. Marīpu, Jesucristo ĩgū boari merā musā űerō iridea wajare wajaribosari merā musā űerī irideare kātidi aārīmī. Irasirigu musarē gojāa. 13 Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta aārīdire masīa. Irasirigu musādere gojāa. Musā maamarā, wātīrē tarinugānerā aārā. Irasirigu musarē gojāa.

14 Musā Marīpure masīa. Irasirigu musarē yu pūrā irirosū aārīrārē gojāa. Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta aārīdire masīa. Irasirigu musarē gojāa. Musā maamarā, Marīpure gūnaturarā ĩgū werenīrīrē gāamerā, wātīrē tarinugānerā aārā. Irasirigu musarē gojāa.

15 I űmurē, i űmuma űerīrē maĩbirikōāka! Suga i űmumarē maīgūno, Marīpure maĩbemi. 16 I űmuma āsū aārā. Masaka noō gāāmerō űerī űaribejarī, gajinorē ĩā buro gāamerī, gajirā nemorō oparī merā űuyari aārā. Iri Marīpuyama āārībea. I āārīpereri i űmuma dita aārā. 17 I űmū pereburo yāa. Āārīpereri masaka ĩgūsā i űmuma űerī űaribejaride pereakōārokoa. Marīpuya gapu neō perebirikoa. Irasirirā, Marīpu gāamerīrē irirā ĩgū merā aārīnkōārākuma.

Juan: “Diayema aārīrī, diayema aārībiri aārā”, ārī gojadea

18 Musā yu pūrā irirosū aārīrā, i űmū pereburo mérō dūyāa. I űmū pereburo dupiyuro Cristore ĩaturigu aarigukumi. Musā irire pésiabu. Dapagoradere gajirā Cristore ĩaturirā wārā aārīsiama. Irasirirā marī i űmū pereburo mérō dūyarire masīa. 19 ĩgūsā Cristore ĩaturirā marī merā aārīnerā aārīkererā, marīyarā diaye aārībema. Irasirirā aārīpererā marīrē bēo wiriama. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, masīa. ĩgūsā marīyarā aārīnerā, marī merā dujabonerā aārīmā.

20 Cristo musarē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiadi aārīmī masīrī opadoregu. Irasirirā musā aārīpererā Ōāgū deyomarīgū merā Jesucristoya kere diayema aārīrīrē masīa. 21 Irasirigu yu musarē gojagu: “Diayema aārīrīrē masībea musā”, ārī gojagu meta yāa. Musā diayema aārīrīrē masīsiā: “Jesucristoya kere, diayema aārīrī, neō ārīkatori kere meta aārā”, ārī masīa. Irasirigu musarē gojāa.

22 Ārīkatorikurā gapu āsū ārīma: “Jesús, Marīpu iriudi Cristo aārībemi”, ārīma. Irire irasū ārīrā Cristore ĩaturirā aārīma. ĩgārē Marīpu magū aārīrīrē buremubirisīā, ĩgū Pagudere buremubema. 23 Noó: “Jesús, Marīpu magū aārībemi”, ārīrāno ĩgū Pagu merādere ōārō aārībema. “Jesús, Marīpu magū ĩgū iriudi Cristo aārīmī”, ārīrā gapu ĩgū Pagu merādere ōārō aārīma.

²⁴ Irasirirā, Jesucristoya kerere musā buremunugādeapoeque pédeare oārō gūñaduripika! Irire gūñaduripirā, Jesucristo merā, Īgū Pagu merādere neō piriro marīrō oārō āārīnikōārākoa. ²⁵ Jesucristo marīrē āsū ārī weresiāmi: “Yupu merā perebiri okari sīgukoa musārē”, ārīmi.

²⁶ Gajirā musārē ārikatori merā bueduama. Irasirigu musārē irire gojāa, Īgūsā ārikatorire pēri, ārīgū. ²⁷ Īgūsā musārē irasū ārikatokeremakū, Jesucristo gapu musārē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiadi āārīmī masirī opadoregu. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnīsā, neō ārikatori marīrō āārīpereri diayema āārīrīrē musārē masīmakū yāmi. Irasirimakū ĩārā: “Gajirā guare diayema āārīrīrē buemakū gāāmea”, ārībirikōādoarea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū musārē buerosūta Cristo merā oārō āārīnikōāka!

²⁸ Irasirigu yu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē: “Cristo merā oārō āārīnikōāka!” ārī werea. Marī irasirirā, Cristo i umuge dupaturi aarimakū, neō gūiri marīrō Īgū ĩūrōrē guyasirīrī marīrō gūñaturari merā Īgūrē oārō bokatīrīñeārākoa. ²⁹ Jesucristo Marīpu magū diayemarē irigu āārīrīrē musā masīa. Irasirirā, āārīpererā diayemarē irirāno Marīpu pūrā āārīma. Idere musā masīa.

3

Musā Marīpu pūrā āārā, ārī gojadea

¹ Marīpu marīrē maītarimi. Irasirigu marīrē: “Yu pūrā āārīma”, ārīmi. Irasirirā Īgū pūrā āārā marī. I umu marā ñerā Marīpūre masībema. Irasirirā marīdere Īgū pūrādere masībema. ² Yaarā yu maīrā, yu musārē werea. Marīpu pūrā āārā marī. Pūrugue marī āārīburire marī oārō masībea dapa. Cristo dupaturi aarimakūge diayeta irire masīrākoa. Īgū aarimakū ĩārā: “Āsūta āārīmī”, ārī masīrākoa. Irasirirā, Cristo aarimakūge, marī Īgū irirosū āārīrākoa. ³ Īgū irirosū āārīburire gūñarāno: “Īgū irirosūta oārīrē iriro gāāmea marīrē”, ārīrā, ñerī iririre piri, oārī gapure irirā yāma.

⁴ Āārīpererā ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārā āārīma. Ñerō iriri, Marīpu dorerire tarinugārī āārā. ⁵ Jesucristo marī ñerō iridea wajare pere-makū iribu i umuge aaridi āārīmī. Īgūrē ñerī opari neō māa. Musā irire masīa. ⁶ Irasirirā āārīpererā Īgū merā oārō āārīnirā, ñerīrē irinirā meta āārīma. Ñerīrē irinirā gapu Īgūrē neō masībiri, Īgū āārīrikuridere masībema. ⁷ Yaarā, yu pūrā irirosū āārīrā, oārō pémasīka! Gajirā musārē ārikatomakū, Īgūsārē pēbirikōāka! Sugu diayemarē iriguno, Jesucristo irirosū oāgū āārīmi. ⁸ Ñerīrē irinīgū wātīyagu āārīmi. Wātī neōgoragueta ñerīrē irinugādi āārīmi. Irasirigu Marīpu magū Jesucristo wātī ñerī iririre béogu i umuge aaridi āārīmī.

⁹ Marīpu Īgū pūrārē Īgū irirosū āārīrikumakū iridi āārīmī. Irasirirā ñerīrē irinībema. Marīpu pūrā āārīsīā, ñerī ditare irinīmasībema. ¹⁰ Marīpu pūrārē, wātī pūrādere āsū ĩamasīa. Wātī pūrā, Marīpu pūrā irirosū āārībema. Diayemarē irinīmerā, gajirā Īgūsāyarārē maīmerā, Marīpu pūrā āārībema.

Gāme maīdoarea

¹¹ “Marīrē gāme maīrō gāāmea”, ārī bueri, musā Jesúya kerere buremunugādeapoeque pédeata āārā. ¹² Irasirirā marī Caín iripoeguemu iriderosū iribirikōārā! Caín wātīyagu āārīsīā, Īgū pagumūrē wējēbeokōādi āārīmī. ¿Nasirigu Īgūrē wējēyuri? Īgū ñerīrē irinīdi āārīmī. Īgū pagumu gapu diayemarē irinīdi āārīmī. Īgū irasū iriri waja, Caín Īgūrē ĩāturi doo, wējēbeokōādi āārīmī.

13 Yaara, i umu mara nero iririkura mara oarira iriri waja marire iaturi doomaku iara: "¿Nasiriro irasū waara yure?" ara gūnabirikōaka! 14 Iripoeguere mara peamegue waamura dita aarinerā aaradibu. Dapagora gapure mariyarare maisa: "Maripu marire igu aarirōgue waamura aarimakū iridi aarimi", ara masia. Suga gajigu iguyagure maibino, peamegue waabu aarimi dapa. 15 Iguasayarare iaturi doorano Maripu iurure masakare wejebora irirosu aarima. Masakare wejebora Maripu merā perebiri okari opamerā aarima. Irire musa masia. 16 Jesucristo mariya aariburire marire boabosadeare gūnarā, igu marire buro marire masia. Irasirira maride mariyarare maia, igusa aariburire boamura aarikerera, igusare iritamuro gaamea. 17 Suga wari igu aariburire opagu gapu iguyagure bopogure iakeregu, igure bopona sibi, Maripu mairosu maibemi. 18 Yaara yu maia: "Maru gajirare maia", ara werenira, igusare iritamuro gaamea. Iguasare iritamura, maru igusare diaye marire masimaku yaa.

Maripu iuro giuro mariro aaririre gojadea

19 Gajirare maia: "Maru diayeta Maripu pura aara", ara masia. Irasirira, igu iuro giuro mariro aarimasia. 20 Maru basi: "Nero iriakubu, irasirigu waja opakoa", ara gūnarikukeremaku, Maripu aariperire masigu, maru nemoro maru aaririkure masimi. Irasirigu marire oaro aaririkumaku irimasimi. 21 Yaara yu maia: "Maripu iuro maru nera iridea wajare opabea", ara gūnarā, igu iuro giuro mariro gūnaturari merā aarimasia. 22 Irasu aarimakū igu dorerire igu gaamerire maru irimakū iagu, igure maru sererire sigukumi. 23 Igu marire doregu, asu arimi: "Yu magu Jesucristore buremuka! Irasu aarimakū, igu musare dorederosuta game maika!" arimi. 24 Maru igu dorerire irira, igu merā oaro aarinikōaa. Igu de mariguere aarinikōami. Igu marire Ōagu deyomarigure sisiami. Irasirigu igu mariguere aarinirire Ōagu deyomarigu merā marire masimaku yami.

4

"Maripu werederosuta werera aara", aarirayamarē masidorea, ara gojadea

1 Yaara yu maia, musare werea. Dapagorare i umure wara: "Maripu werederosuta werera aara", arikerera, arikatora aarima. Irasirira, aariperera musa masimera musa purogue buera ejamakū, mata igusa buerire buremubirikōaka! Iguas buerire pera: "¿Diayeta Maripu buedoreri aariri? ¿Ōagu deyomarigure opara aariri irasu ara werera?" ara gūnaka! 2 Ōagu deyomarigure oparano, asu arima: "Jesucristo maru irirosu dupukugu i umugere aaridi aarimi". Musā, Iguas irire irasū aarimakū pera: "Ōagu deyomarigure opara, Maripu dorederosuta werema", ara masirakoa. 3 "Jesús maru irirosu dupukugu i umugere aaridi aarimi", aririre buremumerā gapu Ōagu deyomarigure opabema. Cristore iaturigure doreguta igusadere doremi. Musā, Cristore iaturigu aariburire pesiabu. Dapagoradere igure doreguta i umugere aarisiami.

4 Musā yu pura irirosu aarira, Maripuyara aara. Ōagu deyomarigu musagure aarimi. Wati iguyarare i umugue aarirare doregu aarimi. Ōagu deyomarigu gapu, wati nemoro turagu aarimi. Irasirira, arikatora merā werera wererire buremubiri, igusare tarinugasiabu. 5 Arikatora merā werera i umu mara aarima. I umuma ditare werema. Gajira i umu mara igusa

irirosū āārīrāta īgūsā wererire péma. ⁶ Marī gapu Marīpuyarā āārā. Marīpure masīrāno, marī wererire péma. Gajirā īgūyarā āārīmerā gapu, marī wererire pébema. Irasirirā marī āsū ārīmasīa: “Marīpuyarā āārīrāno, Ōāgū deyomarīgū dorerosūta diayema āārīrīrē wererārē péma. Marīpuyarā āārīmerā gapu, wātī dorerosūta ārīkatori merā wererārē péma”, ārī masīa.

Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi, ārī gojadea

⁷ Yaarā yu maīrā, musārē werea. Marī gāme maīmakū, Marīputa irasirimakū yāmi. Irasirirā marī gāme maīrā! Gajirārē maīrāno, Marīpu pūrā, īgūrē masīrā āārīma. ⁸ Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Irasirirā gajirārē maīmerāno īgūrē masībema. ⁹ Marīpu īgū magū sugu āārīgūrē i ūmugue iriudi āārīmi, marīrē īgū merā perebiri okarīe opaburo, ārīgū. īgūrē iriugu, īgū marīrē maīrīrē masīmakū iridi āārīmi. ¹⁰ īgū marīrē maīrī, marī īgūrē maīrī irirosū meta āārā. īgū gapu marīrē diayeta maīsīā, īgū magūrē iriudi āārīmi, īgū boarī merā marī űerō irīdea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu iri merā marī űerō irīdeare kātīmi.

¹¹ Yaarā yu maīrā, musārē werea. Marīpu marīrē maīmakū īārā, marīde gāme maīrō gāāmea. ¹² Neō sugu masakū Marīpure īādi māmi. īgūrē īābirikeremakū, marī gāme maīmakū, marī merā āārīnikōāmi. Irasirigu, īgū maīrōsūta marīrē gajirārē ōārō maīmakū yāmi. ¹³ Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi āārīmi. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū merā Marīpu marī merā āārīnīrīrē, marīde īgū merā āārīnīrīrē masīa. ¹⁴ Gua, Marīpu magūrē īānerā āārīsīā, gajirārē: “Marīpu īgū magūrē iriudi āārīmi, i ūmu marārē īgūsā űerō irīdea wajare taudoregu”, ārī werea. ¹⁵ “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, ārīrāno, Marīpu merā āārīnīma. īgūde īgūsā merā āārīnikōāmi.

¹⁶ Irasirirā: “Marīpu marīrē maīmi”, ārī masīa. “īgūta marīrē maīmi”, ārī ḇremua. īgū diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Sugu gajirārē maīgūno, Marīpu merā āārīnīmi. Marīpude īgū merā āārīnikōāmi. ¹⁷ Irasirigu īgū marī merā āārīnīsīā, īgū maīrōsūta marīrē gajirārē ōārō maīmakū yāmi. īgū āārīpererā űerārē peamegue wajamoārīnu ejamakū, marīrē gūiri marīrō āārīburo, ārīgū, irasū yāmi. Marī gūiri marīrō āārīrā, Jesucristo i ūmugue āārīgū Marīpu merā ōārō āārīderosūta marīde īgū merā ōārō āārā. ¹⁸ Marīpure maīrā, īgū marīrē maīrīrē masīrā, gūiri marīrō āārā. Irita marīrē neō gūibirimakū yāa. Sugu: “Marīpu yure wajamoāgukumi”, ārī gūñagūno, gūimi. īgūrē ōārō maībi, īgū īgūrē buro maīrīrē masībi āārīmi.

¹⁹ Marīpu, marī īgūrē maīburi dupiyuro marīrē maīpuroridi āārīmi. Irasirirā marīde īgūrē maīa. ²⁰ Sugu masakū gajigure īgūyagure īāturi doogu: “Yude Marīpure maīa”, ārīgū, ārīkatogu āārīmi. Gajigure īgū īāgūrē maībi, Marīpure īgū īābire maīmasībemi. ²¹ Jesucristo i doreri marīrē pīmi: “Marīpure maīrā, gajirādere maīrō gāāmea”, ārīmi.

5

Marīpu pūrā āārīrā űerī iririre piri, ōārī gapure yāma, ārī gojadea

¹ “Jesús, Marīpu magū īgū iriudi Cristo āārīmi”, ārī ḇremurāno, Marīpu pūrā āārīma. Marīpure maīrāno, īgū pūrādere maīma. ² Marī, Marīpure maīrā, īgū dorerire irirā, īgū pūrādere maīa. Irire marī masīa. ³ Marīpure maīrā, īgū dorerire irirā yāa. īgū dorerire irimakū diasābea. Nukārīrē ūumarō irirosū

ãārībea. ⁴ Irasirirā ãārīpererā Marīpū pūrā i ūmuma ñerī iririre piri, irire irinibema. Marī Jesucristore b̄remurī merā i ūmuma ñerī iririre piri, òārī gap̄re irimasīa. ⁵ “Jesús, Marīpū magū ãārīmi”, āri b̄remurā dita i ūmuma ñerī iririre piri, òārī gap̄re irimasīa.

Marīpū magūyamarē gojadea

⁶ Jesucristo i ūmugue ãārīgū, deko merā wāīyesūmi. P̄m̄ boagu, īgūya dí béomi. Irasirirā marī, īgū deko merā wāīyesūdeare, īgūya dí béodeadere masīrā: “Jesús, Marīpū magū ãārīmi”, āri masīa. Īgū deko merā wāīyesūdea ditare masīrī merā irire masībea. Ōāgū deyomarīgū marīrē i Jesucristoyamarē masīmakū yāmi. Īgūta marīrē diayema ãārīrīrē masīmakū irīgū ãārīmi. ⁷ Ūmugasiguedere: “Jesús, Marīpū magū ãārīmi”, āri wererā, ūrerā ãārīma. Marīpū, Īgū magū, Ōāgū deyomarīgū ãārīma. Īgūsā ūrerā ãārīkererā, sugūta ãārīmi. ⁸ I nikūguedere Ōāgū deyomarīgū marīrē Jesús, Marīpū magū ãārīrīrē masīmakū yāmi. Irasū ãārīmakū, marī Jesús deko merā wāīyesūdeare, īgūya dí béodeadere masīrī merā: “Jesús, Marīpū magū ãārīmi”, āri masīa. Iri merā marī òārō masīa. ⁹ Masaka marīrē Īgūsā īādeare weremakū pērā, Īgūsā wererire b̄remua. Marīpū marīrē wereri gap̄re, masaka wereri nemorō b̄remurō gāāmea. Irasirirā, Īgū magūyamarē wererire b̄remurō gāāmea. ¹⁰ Marīpū magūrē b̄remurāno, Īgūyamarē wererire: “Diayeta ãārā”, āri gūñama. Īgū magūyamarē wererire: “Diaye ãārībea”, āri gūñarā gap̄re: “Marīpū ārikatogu ãārīmi”, ārīrā irirosū ãārīma. ¹¹ Marīpū Īgū magūyamarē āsū āri weredi ãārīmi: “Yū magūrē b̄remurārē yū p̄ro p̄rebiri okarire opamurā ãārīmakū irib̄”, ārīdi ãārīmi. ¹² Īgū magūrē b̄remurī oparāno, Īgū p̄ro i p̄rebiri okarire oparākuma. Īgūrē b̄remurī opamerā gap̄re iri okarire opabirikuma.

Juan gojatūnudea

¹³ Yū m̄sārē Marīpū magūrē b̄remurārē irire gojāa, Marīpū p̄ro p̄rebiri okarī opaburire masīburo, ārīgū.

¹⁴ Marīpūre Īgū gāāmerōsūta marī sērēmakū, Īgū marīrē pēmi. Irasirirā irire masīrā, gūiro marīrō gūñaturari merā Īgūrē sērēmasīa. ¹⁵ Irasū sērērā, Īgū marīrē pērīre, marī sērērōsūta Īgū sīburidere masīa.

¹⁶ M̄sā, sugū m̄sāyagure ñerī irimakū īārā, Īgūya ãārīburire Marīpūre sērēbosaka! “Īgū ñerō iridea, Īgūrē peamegue béomakū iriri ãārībea”, āri masīrā, Īgūya ãārīburire sērēbosaka! Irasirīgū Marīpū Īgūrē Īgū p̄ro p̄rebiri okarī opabu ãārīmakū irigukumi. Gaji ñerō iriri gap̄re, masakare peamegue béomakū iriri ãārā. Sugū masaku irireta irimakū īārā: “Īgūya ãārīburire Marīpūre sērēbosaro gāāmea”, ārībea yū m̄sārē. ¹⁷ ãārīpereri ñerō iriri, Marīpū dorerire tarinugārī ãārā. Irasū ãārīkerero, ãārīpereri ñerī iriri, masakare peamegue béomakū iribe. Marīpū ãārīpereri ñerī iririre: “Neō kātibirikoa”, ārībemi.

¹⁸ Ire marī masīa. Marīpū magū marīrē Īgū Pagū pūrā ãārīrārē òārō koreri merā iritamumī. Irasirirā marī ñerīrē irinībea. Wātī marīrē ñerō iridwakeregu, marīrē poyanorēmasībemi.

¹⁹ Marī, Marīpū pūrā ãārā. Wātī ãārīpererā i ūmū marā ñerārē doregu ãārīmi. Irire masīa marī.

²⁰ Gajidere masīa. Marīpū magū marīrē pēmasīrī sīgū, i ūmugue aaridi ãārīmi: “Marīpū diayeta ãārīnīgū ãārīmi”, āri masīburo, ārīgū. Jesucristo merā

õārõ ããrĩnĩsĩã, ĩgũ Pagu merãdere õārõ ããrĩnĩkõãrã yãa. Jesucristo diayeta Marĩpu ããrĩmi. ĩgũta marĩrẽ ĩgũ puro perebiri okari sĩgũ ããrĩmi.

²¹ Irasirigu musãrẽ yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ werea. Gajirã masaka bũremurã keori weadeare bũremubirikõãka! Marĩpu ditare bũremuka! Irasũta iriro gããmea.

Iropata ããrã.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Yũ buɣuro, murẽ Marĩpu beyedeore mu pũrãdere i pũrẽ gojáa. Yũ musãrẽ diayeta maĩa. Yũ dita musãrẽ maĩbea. Aãrĩpererã musã puro aãrĩrã Jesúya diayema aãrĩrĩrẽ masĩrã musãrẽ maĩma. ² Marĩ ĩgũya diayema aãrĩrĩrẽ marĩya yũjupũrãrĩgue masĩa. ĩgũ neõ piriro marĩrõ marĩ merã aãrĩnĩsĩã, marĩrẽ irire masĩmakũ yãmi. Irasirirã gũa musãrẽ maĩa. ³ Marĩpu aãrĩnĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo marĩ Opũ merã musãrẽ õãrõ iritamũ, bopoñarĩ merã ĩã, siñajãrĩ merã aãrĩrikumakũ iriburo. Irire irigu, diayema aãrĩrĩ, maĩrĩ merã irasiriburo.

⁴ Surãyeri mu pũrã Marĩpu marĩrẽ dorederosũta Jesúyare irirã aãrĩma, aãrĩrĩ kerere pégu, buro usũyabu. ⁵ Dapagora murẽ ire gojagura. Marĩ gāme maĩrõ gāamea. I yũ gojari, maama doreri aãrĩbea. I doreri, marĩ Jesúre bũremunũgãdeapoegue masĩdeata aãrã. ⁶ Marĩ gāme maĩrã, Marĩpu dorederosũta yãa. I doreri, musã Jesúre bũremunũgãdeapoegue pédeata aãrã. Aũ ãrã. Gajirãrẽ maĩnikõõka!

Wãrã aĩrikatorikũrã aãrĩma, aĩrĩ gojadea

⁷ I ãmũguere wãrã aĩrikatorikũrã waagorenama. “Jesucristo marĩ irirosũ dupukũgu i ãmũguere aaridi aãrĩmĩ’, aĩrĩ, diaye aãrĩbea”, aĩrĩma. ĩgũsãta aĩrikatorikũrã, Cristore ĩaturirã aãrĩma. ⁸ Irasirirã õãrõ pémasĩka musã! ĩgũsã aĩrikatorire bũremubirikõõka! ĩgũsã aĩrikatorire bũremurã, musã Marĩpũyare iridea waja ĩgũ musãrẽ wajariburire dedeubukoa. ĩgũsã aĩrikatorire bũremubirimakũ, musã ĩgũyare iridea waja musãrẽ wajariburire sĩpeogukumĩ.

⁹ Sugũ Cristo buedeare béo, ĩgũ gããmerõ gajire buegũno, Marĩpu merã õãrõ aãrĩbemi. Cristo buedeare bũremugũ ĩgũyare iritũyagu gapũ Marĩpu merã õãrõ aãrĩmi. Irasũ aãrĩmakũ, ĩgũ magũ Cristo merã õãrõ aãrĩmi. ¹⁰ Irasirirã, sugũ Cristo buedeare buebi, gaji buerire buegũno musã puro ejamakũ, ĩgũrẽ bokatĩrĩsẽrẽ, musãya wiigue ñajãdorebirikõõka! ¹¹ Musã ĩgũrẽ bokatĩrĩneãrã, ĩgũrẽ iritamubukoa. Irasirirã ĩgũrẽ iritamurã ĩgũ irirosũ ñerõ irirã aãrĩbukoa.

Juan gojatũnudea

¹² Yũ gaji wãri musãrẽ wereduakeregu, i pũguere gojabirikoa. Yũ basĩta musã pũrogu musã merã werenĩgũ waagukoa. Marĩ basi weretamurã, õãrõ usũyari merã aãrĩrãkoa.

¹³ Mũ pagũmo pũrã murẽ õãdorema. Igode Marĩpu beyedeota aãrĩmo.

Iropãta aãrã.

Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wāikuguyamarē gojadea

1 Yū buḡuro, murē Gayore diayeta yū maīgūrē i pūrē gojāa.

2 Ire gojāa murē yū maīgūrē. Yū m̄ya āārīburire Marīp̄re sērēbosāa. Mū Marīp̄r̄ merā ōārō āārīrōsūta āārīpereri m̄yare ōārō waaburire, pūrīrī marīrō merā mū āārīburire sērēbosāa. 3 Gajirā Jesúre b̄remurā yū p̄uro ejarā, mū āārīrikurire yare werema. “Jesúyare irinígū, i diayema āārīrīrē iriwāgāgū yāmi”, ārī werema. Īgūsā irire weremakū pégu, b̄uro us̄yāa. 4 Jesúre b̄remurā yū buerā Īgūya diayema āārīrīrē irinírā yāma, ārīrī kerere pégu, us̄yataria. Yū i kerere péri, āārīpereri gajī nemorō yare us̄yamakū yāa.

5 Mū Jesúre b̄remurārē ōārō iritamunígū iriayuro. Gajiro marā mū ĩamasīmerā āārīkeremakū, Īgūsārē ōārō iritamugū iriayuro. 6 Īgūsā guare, Jesúre b̄remurā nerēnarōgue gajirārē mū maīrīrē werema. Irasirigu, Īgūsā mū p̄rogue ejarārē Īgūsā gajirogue ōārō waaburire iritamuka! Mū Īgūsārē iritamugū, ōārō irigukoa. Marīp̄r̄ marīrē irasirimakūta gāamemi. 7 Īgūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre b̄remurārē: “Guare iritamuka!” neō ārī sērēbema. 8 Irasirirā marī Jesúre b̄remurā Īgūsārē iritamurō gāamea. Īgūsārē iritamurā, marī Īgūsā merā moārā yāa, gajirā Jesúya diayema āārīrīrē pēburo, ārīrā.

Diótrefes ñerō irideare gojadea

9 Yū musārē Jesúre b̄remurā iroque āārīrārē su pū gojabu. Diótrefes gapu musārē doreduagu āārīsīā, guā musārē: “Āsū irika!” ārī weredeare pēduabirayupu. 10 Yū musā p̄rogue waagú, Īgūrē musā péurogue Īgū irideare: Īgū guare ñerō kere ārīdeare, Īgū ārīkatodeare weregura. Īgū i ditare iribirayupu. Jesúya kerere wererā waagorenarārē bokatīrīñeābirayupu. Gajirā musā merāmarā Īgūsārē bokatīrīñeāduamakū ĩāgū: “Bokatīrīñeābirikōāka!” ārayupu. Īgūsārē bokatīrīñeārārē Jesúre b̄remurā nerēnarōgue ñajādorebirayupu.

11 Mū, yū maīgū, ñerō irirārē ĩākūbirikōāka! Ōārō irirā gapure ĩākūika! Ōārīrē irirā Marīp̄yará āārīma. Ñerīrē irirā gapu Marīp̄re masībema.

Demetrio ōārō irideare gojadea

12 Āārīpererā: “Demetrio ōāgū āārīmi”, ārīma. Irasirirā masaka Īgū iririre ĩārā: “Marīp̄r̄ dorederosūta Jesúyare yāmi”, ārīma. Guade: “Īgū ōārō irigu āārīmi”, ārā. Musā masīa. Guā diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

13 Yū gajī wāri murē weredukeregu, i pūguere gojabirikoa. 14 Mérōgā p̄ru murē ĩāgū waadukoa. Irasirigu mū p̄rogue waagú, mū merā werenígukoa.

15 Ōārō siñajārī opaka! Ōō marā marī merāmarā Jesúre b̄remurā murē ōādorema. Āārīpererā iroque āārīrā marī merāmarā ōāburo.

Iropata āārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre buremurãre gojadea

¹ Yu Judas*, Santiago pagumu Jesucristore moãboegu musãrê i pürê gojáa. Marĩpu musãrê maĩgũ beyedi ããrĩmĩ, ĩgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo musãrê koremi, ĩgũrê buremurĩrê piribirikõãburo, ãrĩgũ. ² Marĩpu musãrê burõ bopoña, maĩrĩ merã ĩãburo. Musãrê siñajãrĩ sĩburo.

Ãrĩkatori merã buerimasãyamarẽ gojadea

(2 Pe 2.1-17)

³ Marĩpu marĩrẽ peamegue waabonerãrê taurire musãrê, yu maĩrãrê burõ gojaduadibu. Irire gojaduakeregu, dapagorare gaji gapure gojaro gããmea, ãrĩ gũñãa. Marĩpu ããrĩpererã ĩgũyarãrê Jesucristoya kerere: “Ãsũ ããrã, irire neõ gorawayubirikõãka!” ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ. Marĩ ĩgũyarã iri kerere buremua. Gajirã ãrĩkatori merã buerimasã gapu iri kerere gorawayuduma. Irasirĩgu yu musãrê: “Īgũsã ãrĩkatori merã buerire pãbirikõãka!” ãrĩ gojáa. Īgũsãrê: “Marĩpu guare pĩdea diayeta ããrã, musã bueri gapu ãrĩkatori merã bueri ããrã”, ãrĩka! ⁴ Īgũsã ñerã, masĩña marĩrõ musã puro ejanerã musã merã ããrĩma. Īgũsã ãrĩkatori merã: “Marĩpu marĩ ñerõ irideare kãtimi, irasirirã noõ gããmerõ irimasĩa”, ãrĩ buema musã, ĩgũsã ñerĩ iririkurire: “Õãa”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩrã. “Jesucristo marĩrê doregu, marĩ Opu sugu ããrĩgũ ããrĩbemi”, ãrĩ buema. Iripoegue Marĩpu ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũsã irirosũ ãrĩkatori merã buerãrê: “Wajamoãgura”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁵ Irasirĩgu yu musã masĩdeare dupaturi gũñamakũ iriduãa. Iripoegue Marĩpu gua ñekũsãmarã Israel bumarãrê Egiptogue ããrĩrãrê wiudi ããrĩmĩ. Īgũsãrê wiukeregu, ĩgũrê burenumerã gapure wẽjedi ããrĩmĩ. ⁶ Marĩpure wereboerã ããrãdinerãdere gũñaka! Īgũsã Marĩpu doreri pĩdeare tarinugãnerã ããrĩmã. Īgũsãrê ĩgũ ããrĩdorederore ããrĩduabirinerã ããrĩmã. Irasirĩgu Marĩpu ĩgũsãrê kõmedari merã naĩtĩãrõgue suapikõãdi ããrĩmĩ. Īgũ ããrĩpererã ñerãrê wajamoãrĩnu ejamakũ, ĩgũsãrê burõ wajamoãgukumi. ⁷ Iripoegue Sodoma, Gomorra wãĩkuri makãrĩ marã, irasũ ããrĩmakũ iri makãrĩ puro ããrĩrĩ makãrĩ marãde, Marĩpure wereboerã ããrãdinerã irirosũ ñerõ irinerã ããrĩmã. Ūma, nome merã ñerõ irinerã ããrĩmã. Irasũ ããrĩmakũ ũma seyaro ñerõ irinerã ããrĩmã. Nomedede irasũta irinerã ããrĩmã. Irasirĩgu, ĩgũsã ñerõ iridea waja Marĩpu ĩgũsãrê soebéodi ããrĩmĩ. ããrĩpererã ĩgũsã iriderosũ ĩgũ dorerire tarinugãrã pëbiri peamegue wajamoãburire masĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ.

⁸ Īgũsã Marĩpu dorerire tarinugãderosũ, ãrĩkatori merã buerimasã musã watope ããrĩrã ñerõ yãma. Īgũsã kërõgue ĩãrĩ merã ĩgũsã ñerõ iriduarire: “Õãa”, ãrĩ gũñama. Irasirirã ĩgũsã ñerõ iriri merã ĩgũsãya dupure poyanõema. Marĩ Opu dorerire tarinugãma. Turari oparãrê ñerõ werenĩma. ⁹ Marĩpure wereboerã opu Miguel wãĩkũgu iriderosũ iribema. Miguel Moiséya dupu darore ãĩaduagu, wãtĩ merã gãme guaseodi ããrĩmĩ. Irasirikeremakũ, Miguel

* 1:1 Mt 13.55; Mr 6.3: I pũ gojadi Judas Iscariote meta ããrĩyupu. ĩgũ tĩgũ Santiago wãĩkuyupu. Peamasãya merã gajirã Santiagore “Jacobo” wãiyenerã ããrĩmã.

gapu neō suñarō ñerō werenírí merā wātírē: “Iropata irika! Peamegue waaka!” ãrĩ turibiridi ããrĩmí. Āsū gapu ãrĩdi ããrĩmí: “Yᵘ Opᵘ murē: ‘Iropata irika!’ ãrĩburo”, ãrĩdi ããrĩmí. ¹⁰ Ārĩkatori merā buerimasā musā watope ããrĩrā gapu ĩgūsā masĩbirideare ñerō werenírí merā werema. Waimurā pēmasĩmerā iririkurosū ĩgūsā noō gāãmerō iriduarĩ ditare yáma. Irasirirā peamegue beosũrākuma.

¹¹ ĩgūsāta neō ᵘᵘyari bokabirikuma. Caĩn wāikugu Marĩᵘyare buremubi, ĩgū pagumurē ĩāturi, wējēderosū ñerō yáma. Balaam wāikugu ĩgū niyeru wajataburire, Marĩᵘyarāya ããrĩburi nemorō gũñasĩā, ĩgūsārē ãrĩkatori merā buederosū ñerō yáma. Gajigu Coré wāikugu ĩgūya bumarā oparā Marĩᵘ pĩnerārē tarinugādi ããrĩmí. ĩgū tarinugārĩ waja Marĩᵘ ĩgūrē wajamoāgū, boamakū iridi ããrĩmí. Ārĩkatori merā buerimasā, Coré iriderosū ñerō yáma. Irasirigu Marĩᵘ ĩgūrē wajamoāderosū ĩgūsādere wajamoāgukumi. ¹² Musārē ãrĩkatori merā buerimasā, musā Jesúre buremurā nerē, bosebauripoe buremurĩ marĩrō noō gāãmerō yáma. Musā merā baa, iirirā, ĩgūsāyama ditare gũñama. Ñerā oveja korerimasā ovejare baari ejomerā irirosū yáma. ĩmikāyebori mirū wējāpuri merā otederogue deko merērō marĩrō tariaro irirosū neō musārē iritamubema. Yuku dukakaripoe bugu yuku dukamarĩ yuku irirosū yáma. Masaka irigure nugũrigue merāta duuadero puru ñaipereakōākoa. Irigu irirosū ããrĩma. Ōãrō iririre neō irimasĩbema. ¹³ ĩgūsā ñerō gūyasĩũrĩ iririkuri, sūmu gurarikurire makũrĩ pámujuĩpidea irirosū ããrā. Neñukā ĩgūsā keoro waanarogue merā yuridijanerā irirosū ããrĩrā, gajirārē diaye buerire t̄yamakū neō iribema. Irasirigu Marĩᵘ: “ĩgūsārē āsū wajamoāgura”, ãrĩderosũta gajiro nemorō naĩtĩārōgue ããrĩnĩmakū irigukumi.

¹⁴ Iripoeguemu Enoc wāikugu Adán parāmerā ããrĩturiagu ããrĩdi ããrĩmí. Adán merā marĩ keopurori, Enoguere keotũnumakū, ããrĩpererā Adán parāmerā ããrĩturiarā su mojóma pere gajĩ mojó peru p̄rēbejari burigora masāporewāgānerā ããrĩmá. Marĩᵘ ãrĩkatori merā buerimasārē ĩgū wajamoāburire Enorē weredoredi ããrĩmí. Irasirigu Enoc āsū ãrĩ weredupiyudi ããrĩmí: “Péka yure! Marĩ Opᵘ wárā ĩgūyarā merā aarigukumi.

¹⁵ Āãrĩpererā masaka ĩgūsā irideare ĩā beyegu aarigukumi. Āãrĩpererā ñerārē ããrĩpereri ĩgūsā ñerĩ iridea waja, irasū ããrĩmakū ããrĩpereri ĩgūrē ñerō werenĩdea waja ĩgūsārē wajamoāgū aarigukumi”, ãrĩdi ããrĩmí Enoc iripoeguere. ¹⁶ Irasirirā ãrĩkatori merā buerimasā wajamoāũrākuma. Āãrĩpererārē werewharikurā, gajirā iririre: “Ōãbea”, ãrĩ gũñarā ããrĩma. ĩgūsā ñerĩ uribejari ditare yáma. “Masĩtarinugāa”, ãrĩ weregorenama. ĩgūsāyama ditare gāãmesārā, gajirārē ōãrō werenĩkatoma.

Judas Jesúre buremurārē gojanemodea

¹⁷ Musā yᵘ maĩrā, marĩ Opᵘ Jesucristo buedoregu pĩnerā musārē buedeare gũñaka! ¹⁸ ĩgūsā musārē āsū ãrĩnerā ããrĩmá: “I ūmu pereburi dupiyuro masaka noō gāãmerō Marĩᵘyare buridarākuma. Marĩᵘre gāãmemerā, ñerĩ uribejari irirākuma”. ¹⁹ Irire irasirirā Jesúre buremurārē gāme dukawarimakū yáma. ĩgūsā iriduarire irirā Ōãgū deyomarĩgūrē neō opabema.

²⁰ Musā yᵘ maĩrā gapu, ōãrĩ Jesúyare buremurĩrē neō piribirikōāka! Gũñaturanikōāka! Ōãgū deyomarĩgū iritamurĩ merā Marĩᵘre s̄rēka!

EL APOCALIPSIS

Jesucristo Juārē i ʼm̄wa waaburire weredeā

¹ I papera pū Marīp̄u Īgū mērōgā p̄w̄u iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristoyarārē irire masidoregū Īgārē weredi āārīmī. Jesucristo suḡu Marīp̄ure wereboegure iriudi āārīmī ȳure irire weredoregū. Ȳu Juan, Jesucristore moāboegū āārā. ² Irasirigū i pūguere āārīpereri ȳu ĩādeare, ȳu pédeare, Marīp̄uya kerere, Jesucristo ȳure weredeadeere gojāa.

³ I pūgue gojaderosū waaburo, mērō d̄uyāa. I pūrē gajirārē buerāno ʼs̄uyari bokarākuma. Marīp̄uya kerere i pūgue gojadeare buemakū péduriprānode ʼs̄uyari bokarākuma.

Juan su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore b̄remurārē gojadea

⁴ Ȳu, m̄sā Asiague āārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore b̄remurārē gojāa. Marīp̄u m̄sārē ōārō iritamuburo. M̄sārē Īgū siñajārī s̄īrīrē opaka! Marīp̄u neōgoragueta āārīsiadi āārīmī. Dapagoradere āārīnkōāmi. P̄w̄uguedere irasūta āārīnkōāgukumi. Op̄u doarogue doami. Īgū diaye, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari* opagū āārīmī. Īgūde m̄sārē ōārō iritamuburo.

⁵ Jesucristode m̄sārē ōārō iritamuburo. Īgū Marīp̄uya kerere diayeta weregū āārīmī. Īgū āārīpererā boanerā masāburi dupiyuro boadigue masāp̄w̄oridi, neō dupaturi boabi āārīmī. Irasirigū, i ʼm̄w̄ugue āārīrā āārīpererā masaka oparārē doregū āārīmī. Marīrē maīgū Īgūya dí beōri merā marī ʼn̄erī iridea wajare taudi āārīmī. ⁶ Irasirigū marīrē oparā āārīmakū iridi āārīmī. Irasū āārīmakū marīrē paía masakaya āārīburire Marīp̄ure sērēbosarā āārīmakū iridi āārīmī, Īgū Paguyare iriburo, ārīgū. Irasirirā Īgūrē: “Ōātarigū, āārīpererā nemorō turagū āārā m̄”, ārī b̄remurā! Irasūta āārīburo.

⁷ M̄sā ōārō pémasīka! Jesucristo ĩmikāyeborigue dijariḡukumi. Īgū dijari-makū, āārīpererā ĩārākuma. Īgārē curusague pábiatú wējēnerāde ĩārākuma. I ʼm̄w̄u marā āārīpereri buri marā, Īgū aarimakū ĩārā, Īgū Īgūsārē wajamoāburire ḡūñarā, oerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸ Marīp̄u marī Op̄u āārīpererā nemorō turagū āsū ārīmi: “Ȳu neōgoragueta āārīpereri i ʼm̄w̄umarē iridi, p̄w̄uguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā”, ārīmi. “I ʼm̄w̄u āārīburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere irasūta āārīnkōāa. P̄w̄uguedere irasūta āārīnkōāgukoa”, ārīmi.

Juan kērō irirosū Jesucristore ĩādea

⁹ Ȳu Juan, m̄sāyagu Jesucristore b̄remugū āārīsiā, m̄sā irirosūta ȳude ʼn̄erō taria. Marīp̄u, marī Op̄u āārīmī. Marī ʼn̄erō tarimakū, Jesucristo marīrē ḡūñaturamakū yāmi. Ȳu Patmos wāikūri n̄ḡūrōgue peresu āārībú. Marīp̄uya kerere Jesucristo weredeare gajirārē ȳu buedeā waja iroguē āārībú. ¹⁰ Irinū siñajārīnū āārīmakū, Ōāgū deyomarīgū Īgū turaro merā kērō irirosū ȳure

* **1:4** “Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagū āārīmī”, ārīrō: “Ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagū āārīmī”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

ĩmumi. Irasũ waaripoe yu purupu gapu turaro werenĩrĩ, suru puriduru turaro busaro irirosũ busamakũ pẽbu. ¹¹ Turaro werenĩgũ yare asũ arĩmi:

–Yu neõgoragueta aarĩpereri i umumarẽ aarĩmakũ iridi aarã. Yuta puruguedere i aarĩpererire peremakũ iribu aarã. Dapagora aarĩpereri mu iarĩrẽ, papera pũgue gojatũka! Puru iri pũrẽ Asiague aarĩrãrẽ yare buremurãrẽ iriuka! Igũsã su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejari makãrĩ marã aarĩma. Efeso marã, Esmirna marã, Pẽrgamo marã, Tiatira marã, Sardis marã, Filadelfia marã, Laodicea marã aarĩma, arĩmi.

¹² Igũ werenĩrĩ busamakũ pẽgu, gãmenugãbu igũrẽ iãbu. Irasũ gãmenugã iãgũ, su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejari siãgori yukure oro merã iridea yukure iãbu. ¹³ Iri yuku watopegue sugu masakure iãbu. Igũ yoaro surĩro igũya guburigue aarĩdijimejarĩnerẽ sãñami. Igũya koretibire oro merã iridea yujuwẽñarĩdare sũatũadi aarĩmi. ¹⁴ Igũya poari õarõ boreri aarĩbũ. Igũya koye peame ujãrĩ pũrã irirosũ gosesiribu. ¹⁵ Igũya guburi bronce wãikuri kõme tĩmudea irirosũ gosesiribu. Igũ werenĩrĩ wãri utãdupabu irirosũ busubu. ¹⁶ Igũya moĩo diayema moĩo gapu su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejarãgora neñukã opami. Igũya disire sareri majĩ pe gapu õarõ usiri majĩ wiribu. Igũya diapu abe umumu kũmijũrosũ gosesiribu.

¹⁷ Irasirĩgu yu igũrẽ iãguka, kõmogũ irirosũ igũya guburi puro meẽmejãbu. Yu meẽmejãmakũ iãgũ, igũya moĩo diayema moĩo merã yare ñapeo, asũ arĩmi:

–Gũbirikõãka! Yu neõgoragueta aarĩpereri i umumarẽ aarĩmakũ iridi, puruguedere i aarĩpererire peremakũ iribu aarã. ¹⁸ Okanĩgũ aarã. Iripoegue boabu. Dapagorare okanĩkõãa. Masakare boadoregu, igũsarẽ boanerã aarĩrõgue waadoregu aarã. ¹⁹ Dapagora aarĩrĩ, purugue waaburidere mu iarĩrẽ gojatũka! ²⁰ Yu masakare neõ dupiyuro werebirideare, mu iarĩrẽ weregura. Igũsã su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejarã neñukã, yaa moĩo diayema moĩo gapu yu oparã, yare buremurãrẽ yaare wererã keori irirosũ aarã. Iri su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejari siãgori yuku oro merã iridea yuku, yare buremurĩ buri marã keori irirosũ aarã, arĩmi yare.

2

Jesucristo Juãrẽ Efeso marãrẽ gojadoredea

¹ Jesucristo irire arĩ odo, asũ arĩnemomi:

–Efeso marã yare buremurãrẽ, igũsarẽ yaare weregũdere asũ arĩ gojaka!

Yu, yaa moĩo diayema moĩo gapu su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejarã neñukãrẽ opagu, su moĩoma pere gaji moĩo peru pẽrẽbejari siãgori yuku watope waagorenagũ aarã. ² Yu, aarĩpereri musã irire masĩpeokõãa. Musã buro moarĩrẽ, ñerõ tarikererã musã yare gũñaturarire, ñerãrẽ musã iãduabirire masĩa. Gajirã igũsã basi: “Jesús buedoregu beyenerã aarã”, arĩkererã, keoro buebema. Musã igũsã iririre iãrã: “Arĩkatori merã buema”, arĩ masĩa. ³ Yaare musã moarĩ waja ñerõ tarikererã, yare neõ piribea. Irire gariborero marĩrõ yaa.

⁴ Musã õarõ irikeremakũ, gajire musãrẽ asũ arĩ weregura. Musã yare neõgorague maĩnugãderosũ iribea. ⁵ Irasirĩrã dapagorare musã ñerõ waadeare gũñaka! Musã ñerĩ iririre bujawereka! Musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Oarĩ gapure irika doja, musã iripuroriderosũta! Musã ñerĩ iririre piribirimakũ iãgũ, musãyagu siãgodire aĩkõãgura. ⁶ Musã yare neõgorague

maññugāderosū iribirikererā, i ðārī gapure iribu. Nicolaita wāikuri bumarā ñerō iririre māsā neō gāamebea. Yude irire neō gāamebea.

⁷ Māsā gānipūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ðārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yare buremurārē: “Āārīpererā Jesúre buremurīrē pirimerārē umugasigüe paraíso wāikarogue Marīpuya poomū dukare baadoregura”, ārīmi. Irigū perebiri okari sīdi* āārā. I āārīpererire gojaka, yaarā Efesogüe āārīrārē! ārīmi yare Jesucristo.

Juan Esmirna marārē gojadea

⁸ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Esmirna marā yare buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yū neōgorogue āārīpereri i umumarē āārīmakū iridi, puruguerē i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yū boa, dupaturi masāgū āārā. ⁹ Yū, āārīpereri māsā ñerō taririre, boporā āārīrīrē masīpeokōāa. Irasū boporā āārīkererā, Marīpuyare masīsīā, wāri umugasima ðārīrē opāa. Gajire yū masīa. Gajirā māsārē Īaturirā māsārē ñerī kere ārīma. Īgūsā: “Gua judío masaka āārīsīā, Marīpuyarā āārā”, ārīma. Irasū ārīkererā, Īgūyarā āārībema. Wātēa opu Satanārē buremurī bumarā āārīma. ¹⁰ Māsā ñerō tariburire gübirikōāka! Wātī māsārē yare buremurīrē pirimakū iriduagu surāyeri māsārē peresugüe biadobomakū irigakumi. Pe mojōma nurīta ñerō tarirākoa. Īgārē buremurā māsārē wējēkeremakū, yare buremurīrē neō piribirikōāka! Pura yū purogue māsārē yū merā perebiri okarire sigukoa.

¹¹ Māsā gānipūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ðārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yare buremurārē: “Āārīpererā yare buremurīrē pirimerā, perebiri peamegüe neō waabirikuma”, ārīmi. Irasirigū iri āārīpererire gojaka, yaarā Esmirnagüe āārīrārē! ārīmi yare.

Juan Pérgamo marārē gojadea

¹² Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Pérgamo marā yare buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yū sareri majī, pe gapū usiri majīrē opagu āārā. ¹³ Māsā āārīrōrē masīpeokōāa. Satanās māsāyā makā marā opu āārīmi. Īgūsā Satanārē buremukeremakū, māsā gapu yare buremua. Īgūsā māsā merāmū Antipare Marīpuya kerere ðārō weredire wējēma. Īgārē wējēmakū ĩakererā, māsā yare buremurīrē neō piribe.

¹⁴ Māsā yare buremurīrē piribirikeremakū, gajino māsārē āsū ārī weregura. Surāyeri māsā merāmarā Balaāya buedeare iritayama. Iripoege Balaam āsū ārīdi āārīmī, Israel bumarārē ĩaturirā opure Balac wāikugure: “Israel bumarārē tarinugāduagu, Īgūsārē māsā merā gāmesurīmakū irika, māsā irinarīrē iritayaburo, ārīgū!” ārīdi āārīmī. Irasirirā Israel bumarā Īgūsā merā gāmesurirā, keori weadea puro baari pīdeare baanerā āārīmā. Ñerō gāmebiranerā āārīmā. ¹⁵ Īgūsā irirosūta gajirā māsā merāmarā Nicolaita wāikuri bumarā buerire iritayama. Iri buerire

* **2:7** Sugu ūma birarimasū gajirā nemorō umagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore watakumi. Masaka iri berore Īgūya dipurugue peokuma, gajirārē Īgū wajatadeare ĩmumurā. I irirosū, sugu Jesúre buremugū masaka Īgārē wējēkeremakū, Jesúre buremurīrē neō piribi, umugasigüe perebiri okari wajatagakumi. Iri umugasigüe perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

neō piriduaabema. Yu gapu irire neō gāamebea. ¹⁶ Irasirirā musā ñerī iririre bujawereka! Musā guñarīrē gorawayuka! Musā gorawayubirimakū iāgū, guñaña marīrō musā p̄rogue waa, yaa disigue sareri majī opari majī merā musārē wajamoāgura.

¹⁷ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire dārō pēka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure buremurārē: “Ñerō iridorerānorē tarinugāgūrē manā wāikuri ūmugasima baarire sīgura. Ūtāye boreriyedere sīgura Īgūrē. I ūtāye maama wāirē yu gojatūdeaye āārīrokoa. Gajirā iri wāirē neō masībirikuma. Iri ūtāyere āīgū dita masīgukumi”, ārīmi. Irasirigū iri āārīpererire gojaka, yaarā Pērgamogue āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Tiatira marārē gojadea

¹⁸ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

–Tiatira marā yure buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka! Yu, Marīpu magū āārā. Yaa koye peame ūjūrī pūrā irirosū gosea. Yaa guburi bronze wāikuri kōme tūmudea irirosū gosea. ¹⁹ Yu āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yure marī, yure buremurī, gajirārē iritamurī, ñerō tarikererā musā yure guñaturarire masīa. Neōgoraguere musā dārō iridero nemorō dapagorare dārō irirā yāa.

²⁰ Musā dārō irikeremakū, gajino musārē āsū ārī weregura. Jezabel wāikugo: “Marīpu yare werego āārā”, ārīkatogo musā watopegue āārīmo. Musārē igo ñerō buemakū pēkererā, ĩgore: “Gua merā āārībirikōāka!” neō ārībea. Igo ārīkatori merā buego, yure moāboerārē ñerō gāmebiramakū yāmo. Keori weadea p̄ro baari pīdeare Īgūsārē baamakū yāmo. ²¹ Irinugue ĩgore, igo ñerō iririre bujawere, gorawayudoreadibu. Igo gapu neō gorawayuduaabemo. Igo ñerō gāmebirarire neō piriduaabemo. ²² Irasirigū ĩgore, igo merā ñerō irinerārere pūrīrikumakū irigura. Igo merā ñerō irideare ĩgūsā bujawere, piribirimakū, Īgūsārē buro ñerō tarimakū irigukoa. ²³ Igo pūrādere wējēgura. Yu irasū irimakū iārā, āārīpererā yure buremurā: “Īgū marī guñarīrē, marī uaribejaridere masīpeokōāmi”, ārīrākuma. “Āārīpereri marī iririkurire iā, keoro irigukumi. Ñerō irirārē wajamoāgukumi. Ōārō irirā gapure dārō irigukumi”, ārī masīrākuma. ²⁴ Surāyeri musā Tiatira marā ĩgoya buerire, wātēa opu Satanāyama yayeridere gāamebea. Irasirigū yu musārē gajino dorenemobirikoa. ²⁵ I ditare dorea musārē. Yu buerire musā masīdeare neō mērogā piribirikōāka! Yu musā p̄ro aarimakūguedere dārō irinikōāka!

²⁶ Yu musā p̄rogue aarīgū, dārīrē irirārē, yu dorerire irinīrārē i ūmu marārē dorerā āārīmakū irigura. ²⁷ Yupu yure, Opu sóoderosūta, yude musārē, oparā sóogura. Irasirirā kōmegū merā, sorori diari merā weadea sororire pāmūtūrōsū i ūmu marārē turaro merā dorerākoa. Irasirirā musā dorerire neō tarinugābirikuma. ²⁸ Yu gajidere āsū irigura. Neñukāmu boyodiru dārō boyoro irirosū āārīgū, musārē maama perebiri ūmu pīgukoa. ²⁹ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire dārō pēka! ārī gojaka, yaarā Tiatirague āārīrārē! ārīmi yure.

3

Juan Sardis marārē gojadea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

–Sardis marā yure buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Y_u, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari* opāa. Irasū āārīmakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukādere opāa. Āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā: “Marīpuyare ōārō yāma”, āristūrā āārā. Irasū āārīkererā, boanerā irirosū, ĩgūyare neō koero iribea. ² Irasirirā ōārō pémasīka! Musā ōārī iriri dūyarīgārē piriro marīrō ōārō irika! Irire iribirimakū, musā ōārī iriri pereakōarokoa. Y_u, musā iririre ĩāa. Y_upu ĩūrōguere ōārō iripeobea. ³ Y_upuyare gajirā musārē buedeare gūñaka! Irireta dupaturi irituyaka doja! Musā ñerī iririre pirika! Irasū iribirimakū, gūñaña marīrō yajarimasū aarirōsū, gūñaña marīrō musārē wajamoāgū aarigukoa.

⁴ Irasū āārīkeremakū, surāyeri musā watopere ñerō irirārē ĩākūibema. Marīpuyare irituyarā āārīsā, ĩgūsāya suri gūraritūmerā irirosū āārīma. Irasirirā ñerō iridea wajare opamerā, boreri suri sāñarā y_u merā waagorenarākuma. ⁵ Āārīpererā piriro marīrō Marīpuyare irirā irasūta suri ōārō boreri sāñarā y_u pūro āārīrākuma. Y_u merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūri pūgue ĩgūsā wāirē gojatūdeare neō koebirikoa. Koeronorē irigū, Y_upu, ĩgūrē wereboerā ĩūrōguere: “Yaarā āārīma”, ārīgukoa. ⁶ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare būremurī buri marārē wererire ōārō péka! ārī gojaka, yaarā Sardigie āārīrārē! ārīmi yare.

Juan Filadelfia marārē gojadea

⁷ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Filadelfia marā yare būremurārē, ĩgūsārē yaare weregūdere āsū ārī gojaka!

Y_u ñerī opabi, diayeta weregū āārā. Y_u, iripoeguem_u op_u David dorederosū turari merā doregukoa. Iri turaro merā doreri, sawire opari irirosū āārā. Irasirigū, y_u tūpāmakū neō gajigū biamasīberosū, y_u iridoremakū kāmutamasi**mbemi**. Y_u biamakūdere neō gajigū tūpāmasīberosū, y_u iridorebirimakū irimasībemi. ⁸ Y_u āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā mérōgā turari opakererā, yaa buerire ōārō irituyāa. Gajirā, musā yaarā āārīrī waja musārē ñerō iridūakeremakū: “Jesúre masībea”, neō ārībea. Irasirigū y_u musārē su makāpūro tūpānūmakū, neō sugū biamasīberosū, y_u musārē yaamarē iridoremakū, musārē kāmutamasi**mbemi**. ⁹ Gajirā musā pūro āārīrā: “Gua judío masaka āārīsā, Marīpuyarā āārā”, ārīkererā, ĩgūyarā āārībema. Ārīkatorimasā, wātēa op_u Satanārē būremurī bumarā āārīma. Irasirigū ĩgūsārē musāya guburī pūro būremurī merā ejamejājamakū irigura. Y_u irasirimakū ĩārā, y_u musārē mañirē ĩāmasīrākuma. ¹⁰ Y_u musārē: “Neō piriro marīrō yaare irika!” ārīdeare ōārō irirā yāa. Irasirigū, āārīpererā ĩ ūmugue āārīrā iririkurire ĩābu, ĩgūsārē ñerō tarimakū irigū, musārē ōārō koregura.

¹¹ Mérō dūyāa, y_u ĩ ūmugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare musā masīdeare neō kātibirikōāka! Piriro marīrō irire irinikōāka, musā wajataburire ēmarī, ārīrā! ¹² Ōārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Y_upu pūrogue āārīmakū irigura. ĩgūsā ĩgūya wiima borari āārīrōsū ĩgū pūro āārīnīkōārākuma. Y_upu wāirē ĩgūsāguere gojagukoa, ĩgūyarā āārīrē ĩmubu. ĩgūya makā wāidere gojagukoa. ĩgūya makā, maama makā Jerusalén wāikua. Iri makā ūmagasigue merā dijariri makā āārīrokoa. Yude ĩgūsārē

* **3:1** “ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagū āārīmi”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagū āārīmi”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

yu wāi, maama wāirē gojagukoa. ¹³ Mūsā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure b̄remurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Filadelfi-ague āārīrārē! ārimi yure.

Juan Laodicea marārē gojadea

¹⁴ Jesucristo irire āri odo, āsū ārinemomi doja:

—Laodicea marārē yure b̄remurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu ārīrōsūta irigū āārā. Irasirigū diayeta weregū, Yur̄ȳya kerere keoro weregū āārā. Yur̄ȳy, yu merā āārīpereri i ūmumarē iridi āārīmi.

¹⁵ Yu āārīpereri mūsā iririre masīpeokōāa. Mūsā yure b̄remumerā, ōārō b̄remurā āārībea. Mērōgā yure b̄remurī opāa. Irasirigū yu mūsārē irasū āārīnemobirimakū gāāmea. ¹⁶ Yu, mūsā mērōgā b̄remurī oparire doogorāa. Irasirigū gajino űērīrē dokabéoduagu irirosū mūsārē béoduagu āārā. ¹⁷ Yu mūsārē irasū iriduakeremakū, mūsā gap̄ȳ āsū āri werenía: “Wári opāa”, ārā. “Āārīpereri ōārō waāa, āārīpereri ḡya gāāmerīrē opakōāa”, ārā. Irasū ārīkererā, yu ĩūrō neō gajino opamerā, boporā, suri marīrā, koye ĩāmerā irirosū āārā. Mūsā b̄remurī opamerā āārīrīrē masībea. ¹⁸ Irasirigū mūsārē: “Wári oparā āārā”, āri péñarārē āsū āri weregura. Oro peamegue soe āmuadea yu oparire wajarika, wári opamurā! Iri ōārī oro oparā irirosū āārīrā, yure ōārō b̄remurī oparākoā. Suri boreri yu oparidere wajarika, suri marīrō āārībukoa, ārīrā! Mūsā irire sānarā irirosū āārīrā, mūsā űērī irideare pirirā, guyasīrīrō marīrō āārīrākoā. Irasū āārīmakū, koye piuri kūdere wajarika, ōārō ĩāmurā. Mūsā irire piuanerā irirosū āārīrā, Marīp̄ȳyare ōārō ĩāmasīrākoā.

¹⁹ Mūsārē āārīpererā yu maīrārē űērīrē irinembirikōāburo, ārīgū, pūrīrō páro irirosū werea. Irasirirā yaare b̄uro gāāmekā! Mūsā űērī irideare b̄ujawere, irire pirika! ²⁰ Ōārō péka! Yu mūsā merā āārīduagu, sugū makāp̄uro ejanugā oenīgū irirosū āārā. Sugū yure pégu, ōārō merā makāp̄uro t̄upāsōogu irirosū āārīmi. Irasirigū yu ĩgū merā ōārō űs̄yanīkōāgukoa. ĩgūde yu merā űs̄yanīgukumi. ²¹ Ōārīrē iritariwererānorē yu doaro t̄arogue doamakū iriḡura, yu merā doreburo, ārīgū. Yu ōārīrē iritariwere, Yur̄ȳy merā Op̄ȳ doarogue doarosū, yude ōārīrē irirārē irogue doamakū iriḡura. ²² Mūsā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure b̄remurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Laodiceague āārīrārē! ārimi Jesucristo yure.

4

Juan ūmugasigie Marīp̄ȳyare b̄remurārē ĩādea

¹ P̄ȳy ūmugasigie ĩāmu, t̄upādea makāp̄urore ĩāb̄y. Puriduru turaro b̄s̄uro irirosū werenīp̄roridi dupaturi turaro werenīrī b̄s̄urore péb̄y. Āsū yure ārīmi:

—Ōōgue m̄rīrika! P̄ȳygue yu waamakū iriburire m̄rē ĩmuḡura. Yu ārīderosūta waarokoa, ārīmi.

² ĩgū irasū āri wereadero p̄ȳy, mata Ōāgū deyomarīgū ĩgū turari merā yure ūmugasigie āim̄rīāmi. Irogue m̄rījagu, sugū Op̄ȳ doarogue doaḡure ĩāb̄y.

³ ĩgū, jasje, cornalina wāikuri yeri ūtāyeri goserosū ōārō gosesirigū āārīmi. Ōārō gosesiriri bero, esmeralda wāikuriye irirosū gosesiri bero dekogue doami. ⁴ ĩgū doaro t̄arore su bero veinticuatro oparā doari āārīrī berore ĩāb̄y.

Iri doariguere veinticuatro gora oparā murā doama. Boreri suri sãñama. Īgūsā peyari beroride oro berorī āārībú. ⁵ Opū doarogue merā bupu miã, bũro pámi. Iro doaro diaye su mojõma pere gajī mojõ peru pērēbejari siãgori yuku āārībú. Iri yukukata, Ōãgū deyomarīgū turari keori āārībú. ⁶ Gajī iro doaro diaye dia wádiya diumajī gosesirirosū āārībú. Ōārõ deko suridiya irirosū āārībú.

Iro doaro pũro gajirā wapikurā okarā āārīmá. Īgūsāya diapure, Īgūsāya pũrũpũrũre wári koye opama. ⁷ Yũ ĩãpũroridi, ēõkaye irirosū deyogu āārĩmĩ. Īgū pũrũmũ, wekũ irirosū deyogu āārĩmĩ. Īgū pũrũmũ, masakũ irirosū diapukũgũ āārĩmĩ. Īgūsā ũrerã pũrũmũ, gapáũ Īgū kẽdũpũri sēẽgũ irirosū deyomi. ⁸ Īgūsā wapikurãgueta su mojõma pere gajī mojõ suru pērēbejari kẽdũpũri oparā āārĩmá. Īgūsāya kẽdũpũri pe gapũgueta wári koye opabu. Ũmarĩkũ, ñamirĩkũ bayama. Āsũ ārĩ bayama:

“Ōãgũ, õãgũ, õãgũ Marĩpũ āārĩpererã nemorõ turagu, marĩ Opũ āārĩmĩ. ✧

Īgũ neõgoragueta āārĩsiadi āārĩmĩ.

Dapagoradere irasũta āārĩnikõãmĩ.

Pũrũguedere irasũta āārĩnikõãgũkumi”, ārĩ bayanama.

⁹ Irasũ bayarã, Marĩpũ turarire bayarã irima. Īgũrẽ āārĩpererinũrĩ āārĩnĩgũrẽ: “Bũro ũũyãa mũ merã”, ārĩ bũremurã irima. ¹⁰ Īgūsã irasũ baya bũremumakũ ĩarã, veinticuatro oparã murã, Īgũ doarogue doagu diaye ñadũkupuri merã ejamejã, ĩgũrẽ bũremuma. Īgũ āārĩpererinũrĩ āārĩnĩgũ āārĩmĩ. Irasũ bũremurã, Īgūsã peyari beroride Īgũ diaye meẽpeo, āsũ ārĩma:

¹¹ “Mũ, gũa Opũ turatarĩgũ, õatarĩgũ āarã. Gũa bũremugũ āārĩkõãgũta yãa. Murẽ irasũta bũremunikõãrõ gããmea. Āārĩpererire iridi āarã. Mũ gããmerõsũta i āārĩpererire iribũ”, ārĩma Marĩpũre.

5

Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ su papera tũrũrẽ kuraburi

¹ Marĩpũre Opũ doarogue doagũre Īgũya diayema mojõ gapũ papera tũrũrẽ opagũre ĩãbũ. Iri tũrũ, pe gapũ gojadea tũrũ, su mojõma pere gajī mojõ peru pērēbejarigora õãrõ wĩtãbiadea tũrũ āārībú. ² Marĩpũre wereboegũ turagũdere ĩãbũ. Īgũ bũro busũro merã āsũ ārĩ sērẽñami:

—¿Noã āārĩrĩ, gajirã nemorõ õãgũ i papera tũrũ wĩtãbiadeare kurabu? ārĩmĩ.

³ Ũmũgasigũe, i nikũgũe, i nikũ poeka boanerã āārĩrõguedere neõ sugũ iri tũrũrẽ kura, iri tũrũma gojadeare ĩãgũ mámi. ⁴ Irasĩrigũ iri tũrũrẽ kurabure ĩgūsã bokabirimakũ ĩãgũ, yũ bũro orebũ. ⁵ Yũ irasũ oreimakũ ĩãgũ, sugũ, oparã murã watopemũ āsũ ārĩmĩ yure:

—Iropata oreka! Iripoeguemũ opũ David parãmi āārĩturiagũ iri tũrũrẽ su mojõma pere gajī mojõ peru pērēbejarigora wĩtãbiadeare kuramasĩmĩ. Īgũ Judãya bumũ, ēõkaye irirosũ turatarĩgũ āārĩmĩ. Īgũrẽ ĩãturĩrẽ tarĩnũgãdi āārĩmĩ, ārĩ weremĩ yure.

⁶ Īgũ irasũ ārĩmakũ pẽgũ, Opũ doarogue doagu diaye Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ nĩmakũ ĩãbũ. Īgũ wapikurã okarã, oparã murã watopegũe nĩmĩ. Oveja majĩgũ wẽjẽsũdi dupaturi okagũ irirosũ deyogu āārĩmĩ. Su mojõma pere gajī mojõ peru pērēbejari kũsari, irikuta koyedere opami. Iri kũsari, koye: Ōãgũ deyomarīgũ turari, Īgũ masĩpeori keori āarã. Marĩpũ, Ōãgũ

deyomarīgārē āārīperero i nikūguere iriudi āārīmi. ⁷ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, Opū doaro p̄arogue ejaḡu, iro doagure ĩḡūya diayema mojō gaḡu opadea tūrūrē āīmi. ⁸ ĩḡū irire āīmaku ĩārā, wapikurā okarā, veinticuatro oparā murāde ĩḡū oveja majīgū irirosū āārīgū diaye ĩḡūsāya ñadukupuri merā ejamejā, ĩḡūrē b̄remuma. ĩḡūsākū arpa wāikuri buaputērīrē, oro merā iridea paridere opama. Iri pari sūrōrī uturiripari dita āārībū. Iri sūrōrī Marīp̄uyarā ĩḡūrē sērēdea āārībū. ⁹ Irasū ĩḡūrē b̄remurā, maama bayarire āsū ārī bayapeoma:

M̄wējēsūdi āārā. Boaḡu, m̄uya dí b̄ori merā masaka ñerī iridea wajare wajaribosabu, ĩḡūsā Marīp̄uyarā āārīburo, ārīgū. Āārīpereri buri marārē, ĩḡūsā ya werenīrārē, āārīpererogue āārīpereri nikū marārē ĩḡūsā ñerō iridea wajare wajaribosabu. Irasirigū iri tūrūrē āi, wītābiadeare kuramasia.

¹⁰ Marīp̄uyarārē: oparā, paia masakaya āārīburi ĩḡūrē sērēbosarā āārīmakū iribu, ĩḡū dorerire iriburo, ārīgū. Irasirirā i ūmu āārīpererogue āārīrārē dorerākuma, ārīma.*

¹¹ P̄uḡu ūm̄ugasigūe ĩāmu, Marīp̄ure wereboerā wārā werenīmakū p̄ebu. Opū doaro, irasū āārīmakū wapikurā okarā, veinticuatro oparā murā t̄uro nígoroama. ĩḡūsārē keo bokatūñña marību. ¹² Turaro merā āsū ārī bayapeoma: Oveja majīgū, ĩḡūsā wējēdi, dupaturi okagū, ōātarigū āārīmi. Irasirirā ĩḡūrē: “Āārīpererārē doreḡu, āārīpererire opagū, masīpeḡu, turatarigū, marī goepeyari merā b̄remugū, gosesiriri merā deyogū, ōātarigū āārīmi”, ārī, ūḡuyari sīburo, ārīma.*

¹³ P̄uḡu gajirā bayapeomakū p̄ebu. ĩḡūsā āārīpererā Marīp̄u irinerā āārīmā: ūm̄ugasigūe āārīrā, i nikūgue āārīrā, i nikū poeka boanerā āārīrōgue āārīrā, dia wādīyague āārīrā āārīmā. Āārīperero i ūm̄uguere āārīrā āārīmā. Āsū ārī bayapeoma:

Opū doarogue doagure: “Ōātarigū, marī goepeyari merā b̄remugū, gosesiriri merā deyogū, turatarigū āārīmi”, ārī b̄remuburo.

Irasū āārīmakū, oveja majīgū irirosū āārīgūdere irasūta piriro marīrō āārīpererinārī b̄remuburo, ārīma.

¹⁴ ĩḡūsā irasū ārīmakū p̄erā, wapikurā okarā: “Irasūta ārīburo”, ārīma. Irasirirā veinticuatro oparā murā ñadukupuri merā ejamejā, ĩḡūrē āārīnīgūrē āārīpererinārī ūḡuyari sīma.

6

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū papera tūrū wītābiadeare kurawāḡādea

¹ P̄uḡu Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū papera tūrū ĩḡū āīdea tūrū wītābiar̄oriderore kuramakū ĩābu. ĩḡū kuradero p̄uḡu, sugū, wapikurā okarā watopemū yure: “Īḡū aarika!” ārīmakū p̄ebu. Irasū ārīgū, bupu b̄uro busyrosū werenīmi.

² ĩḡū irasū ārādero p̄uḡu, caballu boreḡure ĩābu. ĩḡū weka peyagū s̄rīturore opami. Marīp̄u ĩḡūrē opū peyari berore sīmi. Irasirigū ĩḡūrē ĩāturirārē ḡāmekēā tarinūḡāḡū āārīsīā, dupaturi ḡāmekēā tarinūḡāḡū waami doja.

³ P̄uḡu Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābīaderore kurami doja. ĩḡū kuradero p̄uḡu, gajigū wapikurā okarā watopemū yure: “Īḡū

* 5:10 Ex 19.6; Ap 1.6; 20.6 * 5:12 Jn 1.29; 1 Co 5.7

aarika!” ārimakū pébu. ⁴ Īgū irasū ārādero puru, gajigu caballu diiagu wirimi. Marīpu Īgū weka peyagure turarire sīmi. Iri turari merā i umugue āārīārē Īgūsā basi siñajārī opanemobirimakū irimi. Wāri majī sareri majirē Īgūrē sīmi. Irasirigu Īgūsārē gāmewējēmakū irimi.

⁵ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, gajigu wapikarā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārimakū pébu doja. Īgū irasū ārādero puru, gajigu caballu ñīgūrē iābu. Īgū weka peyagu nukārī keorore opami. ⁶ Puru wapikarā okarā watopegue sugu āsū āri werenīmakū pébu:

—Baari pereakōārokoka. Irasirirā masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī waja merā wajarirākuma. Sunu moārī waja merā cebada yeridere ure kilota wajarirākuma. Uye, igui deko* gapure peremakū iribirikōāburo, ārimi.

⁷ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami. Īgū kuradero puru, gajigu wapikarā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārimakū pébu. ⁸ Īgū irasū ārimakū pégu, diiaweya borewijigu caballure iābu. Īgū weka peyagu masakare boamakū irigu āārīsā: “Boari” wāikumi. Īgū puru gajigu “Boanerā āārīrō” wāikugu aarimī. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū Īgūsā pērārē āārīperero i nikūguere surāyeri masakare wējēdoremi. Gāmewējērī merā, naboari merā, pūrīkari merā, waimurā makānū marā guarā merā, surāyeri masakare wējēburire pīmi. Āārīpererā masaka wapikari buri dukawa, keomakū, su bumarā keoropa āārīārē wējēdoremi.

⁹ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, Marīpure sīdea soepeoro doka, Jesucristore buremurā wējēsūnerāya yujupūrārīrē iābu. Īgūsā Īgūya kerere werede waja, irasū āārīmakū Īgūyare piribiridea waja wējēsūnerā āārīmā. ¹⁰ Īgūsā turaro merā Marīpure āsū ārīma:

—Gua Opu, mu oātariyu, ñerī marīgū āārā. Mu: “Āsū irigura”, ārīdeare diayeta irigu āārā. ¿Naasū āārīmakū i umu marārē wajamoāgukuri, Īgūsā guare wējēdea waja? ārīma.

¹¹ Puru Īgūsārē boreri surī, yoarire sīmi. Āsū ārīmi:

—Siñajāka dapa! Gajirā masāyarā Jesucristore buremurā Īgūya kere wereri waja masā irirosū wējēsūrākuma. Īgūsārē wējēpeoburo mērō duyāa, ārimi.

¹² Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kuramakū iābu doja. Irore kuramakū, nikū buro ñomebu. Abe umumu goero ñīgū waami. Kó surīro ñīrō sāñarō irirosū deyogu waami. Abe ñamimu goero diiagu, di irirosū deyogu waami. ¹³ Neñukāde umugasigue āārānerā, nikūgue yuridijakōāma. Yukubu dukare mirū buro wējāpu bura dijurosū yuridijama. ¹⁴ Irasiriro papera pūrē tūrābéo dedeuosū, umugasi dederiakōābu. Āārīpereri utāyuku, nūgūrīde gajirogue waabu. ¹⁵ Irasū waamakū iārā, i umu marā oparā utāyukuma goberigue, utāyeri watopegue durirā waama. Gajirā: surara oparā, wāri doebiri oparā, turari merā dorerā, āārīpererā moārīmasā, moārīmasā āārīmerāde irogueta duriadima. ¹⁶ Irasū durirā, utāyukure, utāyeridere āsū ārādima:

* **6:6** Masaka olivo wāikudima duka aceitunas wāikuri dukare bipirā, uye opakuma Īgūsā baaburire. Iguida dukare kurabipirā, igui deko opakuma Īgūsā iiriburire. Irasirigu sugu wapikarā okarā watopegemu: “uye, igui deko gapure peremakū iribirikōāburo”, ārīgū: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, āri werenīmi.

—Gua weka yuridijarikōāka! Kāmutaka, Opu doarogue doagu guare bokabirikōāburo. Kāmutaka, oveja majīgū irirosū āārīgū guare buro wajamoābirikōāburo. ¹⁷ Īgū guare wajamoārinu ejasiāa. ¿Noā bokatīūbukuri ire? āri gaguinīma.

7

Israel bumarāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerāyare weredeā

¹ Pupu wapikurā Marīpue wereboerāre iābu. Sugu norte gapu, gajigu sur gapu, gajigu abe marīriro gapu, gajigu abe űajārō gapu nīma, mirū wējāpubirimakū irimurā. Irasiriro i nikūgue, dia wādiyaguedere neō mirū wējāpubiribu. Neō sugu yukare mirū wējāpubiribu. ² Īgūsā i nikūrē, dia wādiyadere poyanorēdoresūnerā āārīmā. Pupu gajigu Marīpue wereboegure iābu doja. Īgū abe marīriro gapu aarimī. Marīpu okanīgūya wāi tuuyarīnerē opami. Gajirā Marīpue wereboerā wapikurāre turaro merā āsū āri werenīmi:

³ —I nikū, dia wādiya, yukure poyanorēbirikōāka dapa! Marī Opue moāboerāre Īgūsāya diapuserorire Īgū wāi tuuadero pupu, irire poyanorēka! ārīmi.

⁴ Pupu Īgū werenīmakū pébu. Āsū ārīmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā āārīturiari buri marā Īgūsāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerā āārīmā”, ārīmi. ⁵ Īgūsā āārīnerā āārīmā: Judāya bumarā doce mil, Rubēya bumarā doce mil, Gadya bumarā doce mil, ⁶ Aserya bumarā doce mil, Neftaliya bumarā doce mil, Manasēya bumarā doce mil, ⁷ Simeōya bumarā doce mil, Leviya bumarā doce mil, Isacarya bumarā doce mil, ⁸ Zabolōya bumarā doce mil, Josēya bumarā doce mil, Benjamīya bumarā doce mil āārīnerā āārīmā.

Wārā suri boreri sānarāyare weredeā

⁹ Pupu wārā masakare iābu. Surāyeri āārīpereri buri marā, Īgūsā ya werenīrā, āārīpererogue āārīpereri nikū marā āārīmā. Īgūsā, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū diaye nīma. Īgūsārē keo bokatīūna marību. Suri borerire sānama. Mujī pūrīrē opama. ¹⁰ Īgūsā āārīpererā turaro merā āsū āri gaguinīma:

Marīpu marīrē taugu āārīmi. Īgū, Opu doarogue doagu āārīmi. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūde marīrē taugu āārīmi, ārīma.

¹¹ Āārīpererā Marīpue wereboerā Opu doaro turo, irasū āārīmakū oparā murā, wapikurā okarā turo nígoroama. Marīpue irogu doagure bremurā, Īgū diaye űadukupuri merā ejamejā, Īgūsāya diapurire yebague moomejāma.

¹² Āsū ārīma:

Marī Opue: “Ōātarigu, goesiriri merā deyogu, masīpeogu āārā, gua mu merā usuyāa”, āri, usuyari sīrā!
“Mu, gua gopeyari merā bremugū, turatarigu, āārīpererāre doregu āārā”, ārīrā Īgūrē!

Āārīpererinurī irasū ārīnīrā! Irasirirā: “Irasūta ārīburo”, āri bremuma Īgūrē.

¹³ Pupu sugu, oparā murā watopemu yure sērēñami:

—¿Neēmarāno āārīrī Īsā suri boreri sānarā? ¿Noōgue aarayuri? ārīmi.

14 Īgū irasū ārīmakū pégu, yu gapu Īgūrē yujubu:

—Yu opu, mu masīkoa, ārību.

Yu irasū ārīmakū pégu, āsū ārīmi:

—I ūmu marā buro ñerō tariripoere Īgūsāde ñerō tarima. Īgūsā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya dí béori merā Īgūsāya surīre koe, boreri suri waamakū irinerā irirosū āārīma. Irasū āārīrā, Jesucristore Īgūsārē boa-bosa, Īgūya dí béodire bñremusiā, Marīpu iūrōrē ñerīrē opamerā āārīma. 15 Irasirirā, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye nīma, Īgū gāamerōsū irimurā. Ĕmurīku, ñamirīku Īgūya wii ūmugasima wiigwe Īgūrē bñremuma. Īgū, Īgūsā merā irasū āārīnikōāmī Īgūsārē koregu. 16 Irasirirā neō dupaturi uaboanemobirikuma. Neō ñemesibusñemobirikuma. Neō abe ūmumu Īgūsārē buro asinemobirikumī. Gaji asiri Īgūsārē neō ñerō tarimakū irinemobirīkoa. 17 Oveja majīgū irirosū āārīgū, Īgū doarogue doagu diaye nigū, ovejare korerimasū irirosū Īgūsārē koregukumi. Perebiri okari sīrī deko* wiriri gobegue āiagukumi. Irasirirā usayari merā āārīnikōārākuma. Marīpu āārīpereri Īgūsā kódeko wiririre niūgukumi. Irasirirā neō dupaturi bujawereri merā āārībirikuma.

8

Papera tūrūrē wītābiatūnudea, sārōrī soemudiru oro merā irideare weredea

1 Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejari papera tūrūrē wītābiadeare kura odoadero puru, iri tūrūrē wītābiatūnuderore kuramī. Irore kuramakū, āārīperero ūmugasigwe gajino neō busabiriakōābu. Su hora deko irasū waabu. 2 Puru su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē Īgū puro nīmakū iābu. Īgūsākure puririduparure sīmi. 3 Puru gajigu Marīpure wereboegu sārōrī soemudiru oro merā iridurire opagu, Marīpure sīdea soepero purogue waa ejanugājami. Īgū irogue nīmakū, wāro sārōrīrē sīma. Iri sārōrī, āārīpererā Marīpayarā Īgūrē sērēdea merā morē soemuburi āārībá. Irasirigu, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye, oro merā iridea soepeorogue irire soemumi. 4 Iri sārōrī, soepero weka poósiri peo soemumakū, Marīpu purogue iimikā, Īgūyarā Īgūrē sērēdea merā murīākōābu. 5 Puru Marīpure wereboegu i soeperoroma peamerē Īgū soemudirugwe āi poósā odo, i nikūgwe poómeédijukōāmī. Īgū irasū poómeédijumakūta, bupu miā, buro pámi. Irasū āārīmakū, nikūde ñomebu.

Marīpure wereboerā puririduparure puridea

6 Puru su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparure āmurā irima.

7 Āārīpurorigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi. Īgū puriadero puru, deko yeri yusari yeri peame merā, dí merā morērī yeri nikūgwe yurību. Iri yeri yurimakūta, i nikū ūjūākōābu. I nikū deko ejaburogora ūjātūnubu. Yukude, tá yasaride iropata ūjūbu.

* 7:17 San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yure bñremugū boadigwe āārīkeregwe, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yupu purogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. Īgū merā Īgūrē bñremurā Īgū Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārīma.

⁸ Pɔɔɔ gajigu Marĩpɔɔ wereboegu Īgũyarure purimi doja. Īgũ purimakũ, wádi ƙtãũ irirosũ deyodi, peame merã ƙjũnĩdi, dia wádiyague mirũa dijabu. Irasiriro i nikũ ƙjũderopata wádiyama deko, dí poyakõabu. ⁹ Irasirirã ƙãĩrĩpererã wádiya marã ure bu dukawamakã, su bumarã boakõama. Doóriduparu wádiyague ƙãĩrĩde, iropata ƙjũbu.

¹⁰ Pẽrã Marĩpɔɔ wereboerã Īgũsãya puririduparu puriadero pɔɔɔ, gajigu Marĩpɔɔ wereboegu Īgũyarure purimi doja. Īgũ purimakũ, wãgu neñukãmũ sããgori turu ƙjũrĩ irirosũ deyogu ƙjũ, mutãdi nikũguere dijijami. Īgũ diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meẽmejãmi. ¹¹ Īgũ: “Sãũgũ” wãĩkumi. Deko Īgũ meẽmejãdero ejatuaro sãĩrĩ deko waabu. Irasũ waadero pɔɔɔ, iri dekore iirirã, wãrã masaka boama.

¹² Ƙrerã Marĩpɔɔ wereboerã Īgũsãya puririduparu puriadero pɔɔɔ, gajigu Marĩpɔɔ wereboegu Īgũyarure purimi doja. Īgũ purimakũ, abe ƙmãmũ, ñamimãde deko ejaburogora poyanorẽma. Neñukãde iropata poyanorẽma. Irasirigu abe, ƙmãrẽ wapikuri horagora neõ boyobirimi. Ñamidere wapikuri horagora abe ñamimũ, neñukã neõ boyobirima.

¹³ Pɔɔɔ ƙmarõgue Īãmugũ, gapãũ wũwãgãgũrẽ Īãbu. Īgũ turaro merã ƙsũ ƙrĩ werenĩmakũ pẽbu:

—Ayó! Ayó! Ayó! Gajirã ƙrerã Marĩpɔɔ wereboerã Īgũsãya puririduparure puribema dapa. Īgũsã irire puriadero pɔɔɔ, ñetariro waarokoa i nikũgue ƙãĩrĩrãrẽ, ƙrĩmi.

9

¹ Pɔɔɔ wapikurã Marĩpɔɔ wereboerã Īgũsãya puririduparu puriadero pɔɔɔ, gajigu Marĩpɔɔ wereboegu Īgũyarure purimi doja. Īgũ purimakũ, neñukãmũ irirosũ deyogu ƙmãgasigue ƙãrãdi i nikũgue yuriadire Īãbu. Bũro ƙkããrĩ gobema sawire Īgũrẽ sĩma. ² Īgũ iri gobere tũpãmakũ, wãri peamema ĩĩmikã wirĩbu. Iri ĩĩmikã abe ƙmãmãrẽ tuúbiatobu. Irasiriro ƙmarõgue naĩtĩãrõ waabu. ³ Poreroa, ĩĩmikã watopegue ƙãrãnerã, i nikũgue wádjajarima. Korebaba irirosũ toarã ƙãrĩmã. ⁴ Marĩpɔɔ Īgũsãrẽ táre, yukure, gajĩ otedare poyanorẽdorebirimi. “Īgũsãya diapuserorire ya wãĩ tuũña marĩrãno ditare ñerõ tarimakũ irirãkoa”, ƙrĩmi. ⁵ Īgũsãrẽ toawẽjẽdorebirimi. Su mojómarã abegora Īgũsãrẽ bũro pũrĩmakũ iridoremi. Irasirirã korebaba toari pũrĩrõsũ Īgũsãrẽ pũrĩmakũ irima.

⁶ Īgũsãrẽ pũrĩripoere masaka bũro boadũadima. Īgũsã boadũakeremakũ, boamasĩña marĩbu.

⁷ Poreroa, caballua gãmekẽãburi dupiyuro ƙmu odoanerã irirosũ deyoma. Īgũsãya dipure oparã peyari berorĩ, oro merã iridea berorĩ irirosũ deyorire peyama. Īgũsãya diapuri masakaya diapu irirosũ deyobu. ⁸ Īgũsãya poari, nomeya poañapu irirosũ ƙãrĩbũ. Īgũsãya guika, ẽõkayea guika irirosũ ƙãrĩbũ. ⁹ Īgũsãya koretibirire kõme merã iridea kãmutari surĩro sãñanerã irirosũ ƙãrĩmã. Īgũsã wãmakũ, Īgũsãya kẽdupuri bũro busubu. Wãrã caballua tũrũrĩduparure Īgũsã gãmewẽjẽrõgue mumurõ merã tũãwãgãrã irirosũ busubu. ¹⁰ Korebaba irirosũ Īgũsãya pore merã toarã, masakare su mojómarã abegora pũrĩmakũ irima. ¹¹ Poreroa opũ, bũro ƙkããrĩ gobe opũ ƙãrĩmi. Īgũ Marĩpɔɔ wereboegu ƙãrĩdi ƙãrãdimi. Hebreo ya merã “Abadõn” wãĩkumi. Griego ya

merā “Apolión” wāikumi. “Apolión”, āirō: “Ñerō poyanorērimasū”, āriđuaro yáa.

¹² Poreroa masakare ñerō pūrīmakū iriadero p̄ru, ñerō tariparoridea pereakōābu. Iri p̄ru, pero ñerō tariri dayáa dapa.

¹³ P̄ru su mojōmarā Marīp̄re wereboerā ĩgūsāya puririduparu puriadero p̄ru, gajigu Marīp̄re wereboegu ĩgūyarure purimi doja. ĩgū purimakū, sugū werenímakū pébu. Marīp̄rū ĩūrō ĩgūsā ĩgūrē sídea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue ĩgū werenírī b̄s̄sb̄u. Iri soepeoroma wapik̄ari kúsari watopegue ĩgū werenírī b̄s̄sb̄u. ¹⁴ Irasū werenígū, puridiru puriadire āsū ārīmi:

–Wapik̄arā Marīp̄re wereboerā āārādinērē wiuka! ĩgūsā dia wádiya Eufrates wāik̄udiyague suadobosūnerā āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasū ārīmakū pégu, Marīp̄re wereboegu ĩgūsā wapik̄arērē wiumi, wárā masakare wējēmurārē. Irasirigu Marīp̄rū ĩgūsārē: “I hora, inu, ĩi abe, i bojori āārīmakū, wiusūrākuma”, āriderosūta keoro waabu. Irasirirā āārīpererā i nikūgue masakare ure bu dukawamakū, su bumarārē wējērā waama. ¹⁶ ĩgūsā merā wárā surara caballua weka peyarā āārīma. “ĩgūsā āārīpererā doscientos millones surara āārīma”, ārīrērē pébu.

¹⁷ Yu kērōsūgue caballuare, ĩgūsā weka peyarādere ĩābu. Āsū deyoma: ĩgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari suríro sāñanerā āārīmā. Iri kāmūtari surí, diiari, yasari, boreri surí deyobu. Irasiro peame ūjārī, ūtāye jacinto wāik̄ariye, azufre wāik̄ari poga irirosū deyori āārībú. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobu. ĩgūsāya disirigue peame, ĩimikā, azufre wāik̄ari poga ūjārī ĩimikāde wiribu. ¹⁸ Irasirirā caballua ĩgūsāya disi wiriri: peame, ĩimikā, azufre ūjārī merā āārīpererā masakare ure bu dukawamakū su bumarārē wējēma. ¹⁹ ĩgūsāya disi wiriri merā, ĩgūsāya pore merā wējēma. ĩgūsāya pore yuwari, āña dipu irirosū deyobu. Iri merā masakare kāmítuma.

²⁰ Gajirā masaka peame, ĩimikā, azufre ūjārī merā boamerā gapu irire waamakū ĩākererā, ĩgūsā ñerō iririre neō piribirima. Wātēārē b̄remurīrē neō piribirima. ĩgūsā b̄remurā keori weadea: oro, plata, bronce, ūtāyeri, yuku merā irideare b̄remurīrē neō piribirima. Iri keori weadea neō ĩābiri, neō pébiri, neō naabiri āārīkeremakū, ĩgūsā irire soebuima. ²¹ Irasū āārīmakū, ĩgūsā masakare wējēdeare, ĩgūsā yéa āārīrā irideare, ĩgūsā kōābiradeare, ĩgūsā yajadeare neō bujawerebirima. Iri āārīpererire neō piribirima.

10

Marīp̄re wereboegu papera tūrūgārē opadea

¹ P̄ru gajigu turagu Marīp̄re wereboegu ūmugasigue merā ĩimikāyebodekogue dijariimakū ĩābu. ĩgūya dipuru wekare buida āārībú. ĩgūya diapu abe ūmuma irirosū gosesiribu. ĩgūya ñigārī peame irirosū gosebu. ² ĩgūya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. ĩgūya diayema gubu merā dia wádiyague tāpími, kúgapuma gubu merā nikūgue tāpími. ³ Irogue nígū, turaro ēōkayegaguinírōsū gaguiními. ĩgū irasū gaguinímakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā bupua wereníma. ⁴ ĩgūsā wereníadero p̄ru, ĩgūsā wereníadeare gojanugābu. Yu gojanugāmakū, sugū ūmugasigue āārīgú yare āsū ārī weremi:

–Bupua wereníadeare gajirārē werebirikōāka! Irire gojabirikōāka! ārīmi.

⁵ Pꝛꝛꝛ ꝝꝛ wádiyague, níkũgue nímakũ ìãdi, ìgũya diayema mojõrê ãmugasigue soemumi. ⁶ Irasũ soemugũ, Marĩꝛꝛ okanígũ, ãmugasí, í níkũ, dia wádiya ããrĩpererã irogue ããrĩrãrê iridí wãí merã wãípeo, ãsũ ãrĩmi:

– Ì ãmꝛ pereakõã. Iropata ããrã. ⁷ Su mojõma pere gají mojõ suru pẽrẽbejarã Marĩꝛꝛ wereboerã ìgũsãya puririduparure purisíama. Gajigu ìgũyarure purimakũ, Marĩꝛꝛ ìgũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare, iripogegue marã masĩbirideare iriyuwarikugukumi. Irasĩro iri, ìgũrê moãboerãrê, ìgũya kerere weredupiyunerãrê ìgũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare keoro waarokoa, ãrĩmi.

⁸ Ìgũ irasũ ãrãdero pꝛꝛꝛ, ãmugasigue ããrĩgũ ꝝꝛe werenĩdi, dupaturi ãsũ ãrĩ werenĩmi:

– Sũ Marĩꝛꝛ wereboegu, wádiyague, níkũgue nígũ pꝛogegue waaka! Ìgũya mojõgue papera pũ kuradea tũrũgãrê opami. Iri pũgãrê ãika! ãrĩmi. ⁹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, ìgũ pꝛogegue waabu. Ìgũrê ꝝꝛ papera pũgãrê sẽrẽmakũ pẽgu, ãsũ ãrĩ ꝝꝛjumi ꝝꝛe:

– Ì, baaka! Mꝛ baamakũ, mume irirosũ õãrõ misõrokoa. Mꝛꝛa paru garꝛ, pꝛꝛꝛ bũro sũirokoa, ãrĩmi.

¹⁰ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, iri pũgãrê ìgũrê ãí, baabu. ꝝꝛ baamakũ, mume irirosũ misõbꝛ. Baa odoadero pꝛꝛꝛ, yaa paruguerẽ sũrõ pẽñabu. ¹¹ Pꝛꝛꝛ ãsũ ãrĩmi ꝝꝛe:

– Dupaturi wãri buri marãrê, wãri níkũ marãrê, ìgũsã ya werenĩrãrê, ìgũsã oparãdere Marĩꝛꝛ ìgũsãrê: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare weregu waaka! ãrĩmi.

11

Pẽrã Marĩꝛꝛꝛꝛe wererimasã weredea

¹ Pꝛꝛꝛ Marĩꝛꝛ ꝝꝛe keodi, tuadi irirosũ deyodire sími. Sí odo, ꝝꝛe ãsũ ãrĩmi:

– Ìgũ merã yaa wiire keogu waaka! Iri wiimarê ꝝꝛ ìũrõ ìgũsã ꝝꝛe sídea soeꝛeodere keoka! Iri wiiguere masakare ꝝꝛe bũremurãdere: “¿Nĩsãkũ ããrĩrĩ?” ãrĩ keoka! ² Iri wii turoma garꝛe keobirikõãka! Iri gajiro marã masakare wiadea níkũ ããrã. Ìgũsã cuarenta y dos abegora yaa makãrê* poyanorẽgorenarãkuma. ³ Irasĩrĩgũ yaare weremurãrê pẽrã iriugura. Yoaripoe míl doscientos sesenta nũrĩgora yaare wererãkuma. Ìgũsã bũjawereri ìmurã, kó suri sãñanerã ããrĩrãkuma, ãrĩmi.

⁴ Ìgũsã pẽrã Marĩꝛꝛꝛꝛe weremurã, pegũ olivo wãíkuri yuku, irasũ ããrĩmakũ pegũ síãgori yuku irirosũ ããrĩma. Marĩꝛꝛ í níkũ Opũ ìũrõ níma.

⁵ Ìgũsãrê ìãturirã ìgũsãrê ñerõ iriduamakũ, ìgũsãya disigue peame ãjũrĩ pũrã wiriri merã ìgũsãrê soe wẽjẽpeokõãrãkuma. Irasĩrĩrã ããrĩpererã ìgũsãrê ñerõ iriduãrãrê iri merã boamakũ irirãkuma. ⁶ Ìgũsã Marĩꝛꝛꝛꝛe wererĩnãrĩrê deko merẽdorebirimakũ merẽbirikoa. Irasũ ããrĩmakũ dekore dí poyadoremakũ dí poyarokoa. Í níkũ ããrĩpererogegue ããrĩrãrê ããrĩpereri gajirosũperi ñerõ taridorerãkuma. Ìgũsã iriduãropa ñerõ tarimakũ irirãkuma.

⁷ Marĩꝛꝛꝛꝛe were odomakũ, bũro ãkũãrĩ gobegue ããrĩgũ, ñegũ gajirosũ deyogu wirigukumi, ìgũsã pẽrã merã gãmekẽãbu. Ìgũsãrê gãmekẽã, ìgũsãrê tarinugã, wẽjẽkõãgukumi. ⁸ Ìgũsãrê wẽjẽadero pꝛꝛꝛ, ìgũsãya dupuri dari wãri makãma maague oyarokoa. Iri makã, marĩ Opũre Jesucristore ìgũsã curusague pábiatũ wẽjẽdea makã ããrã. Iri makã marã ñerã ããrĩrã, Sodoma marã, Egipto marã ñerã ããrĩnerã irirosũ ããrĩma. ⁹ Urenũ gajinũ dekogora

* 11:2 Marĩꝛꝛꝛꝛe makã, Jerusal'eta ããrã.

Īgūsāya dɔpuri dari iri maarē oyarokoa. Āārīpereri nikū marā, āārīpereri buri marā, Īgūsā ya werenīrā Īgūsāya dɔpuri darire ĩārākuma. Gajirārē iri dɔpuri darire yáadobiríkuma. ¹⁰ Īgūsā pērā okará, i ũmu marā masakare buro ñerō tarimakū irinerā āārīma. Īgūsā boamakū ĩārā, usɔyarākuma. Bosenu iri, gajinorē gāme sīrākuma.

¹¹ Īgūsā boadero puru, ũrenu gajinu deko puru, Marīpu Īgūsārē masū, dupaturi okamakū irimi doja. Īgūsā wāgānɔgāmakū ĩārā, āārīpererā buro güima. ¹² Puru sugu ũmugasigue āārīgú Īgūsā pērārē turaro merā āsū ārī werenīmakū péma:

—Ōogue murīrika musā! ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pērā, ĩmikāyebō merā murīākōāma. Īgūsā murīāmakū, Īgūsārē ĩaturirā ĩāma. ¹³ Īgūsā murīaripoe nikū buro ñomebu. Iri makāma wiiri wári murīadijabu. Wārā siete mil masaka boama. Gajirā dɔyarā gapu buro güima. “Marīpu ũmugasigue āārīgú turatarigu āārīmi”, ārīma.

¹⁴ I āārīpereri irasū waadero puru, pero ñerō tariri waasiabu. Irasū waakeremakū, mérōgā puru masaka dupaturi ñerō tarirākuma doja.

Marīpue wereboegu puriduru puritūnudea

¹⁵ Puru su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarā Marīpue wereboerā Īgūsāya puririduparure puriadero puru, gajigu Īgūrē wereboegu Īguyarure purimi. Īgū purimakū, ũmugasigue āārīrā turaro merā āsū ārī werenīma: Dapagorare Marīpu, Īgū iriudi Cristo merā āārīpererā i ũmu marārē doregu

ñajāmi. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīma.*

¹⁶ Irasū ārīmakū pērā, Marīpu diaye oparā oparā doarīgue doarā veinticuatro oparā murā Marīpu ĩūrō ñadukupuri merā ejamejāja, Īgūsāya diapure yebague moomejā, Īgūrē buremu, ¹⁷ āsū ārīma:

Г҃а Ору, āārīpererā nemorō turagu āārā. Mu merā usɔyāa. I ũmurē iriburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere āārīnikōāa. Purguedere irasūta āārīnikōāgukoa. Mu turari merā masakare dorenugāa. Irasirirā murē usɔyari sīa.

¹⁸ I ũmu marā murē gāāmemerā, mu merā guatarima. Mu Īgūsārē wajamoārīnu, irasū āārīmakū boanerādere mu wajamoāripoe ejasiāa. Āārīpererā mɔyarā gapure ōārīrē sīgukoa.*

Mɔya kerere weredupiyurimasārē, murē ōārō goepeyari merā buremurārē, oparārē, ubu āārīrādere ōārīrē sīgukoa. I ũmu marārē poyanorērā gapure béoripoe ejasiāa, ārīma.*

¹⁹ Īgūsā irasū ārādero puru, Marīpuya wii ũmugasigue āārīrī wii makāpuro tūpāsūbu. Iri wii poekague su kūmarē ĩābu. Iri kūma, Marīpu masakare werepírī gojadea opari kūma āārībú. Iri kūmarē ĩāmakūta, bupu miā, buro pámi. Irasū āārīmakū, i nikū ñomebu. Wári deko yeri yusari yeri nikūgue yurību.

12

Nomeōya, irasū āārīmakū pīrū irirosū deyoɔnya kerere weredeā

¹ Puru ũmugasigue gajirosūperi buro goeri deyoamakū ĩābu. Irasū waaripoe sugo nomeōrē ĩābu. Igoya surīro abe ũmumu irirosū gosesirību. Abe ñamimu

* 11:15 Ex 15.18; Dn 2.44; 7.14, 27

* 11:18 Sal 2.5; 110.5

* 11:18 Sal 115.13

weka nimo. Opu peyari berore, pe mojomā pere su gubu peru pērebejarā neñukā opari berore peyamo. ² Igo pūrākuburo mērōgā dɔyabu. Irasirigo igo nijiwāgūgō pūrūrō merā gaguinimo. ³ Puru gaji umugasigie deyoamakū iābu. Wāgu pīrū diiagu diakēā irirosū deyogure iābu. Igū su mojomā pere gaji mojō peru pērebejari dipu opagu āārīmi. Dipuku, oparā peyari berorire peyami. Pe mojomā kūsari opagu āārīmi. ⁴ Umugasigie āārīrā neñukārē ure bu dukawamakū, su bumarārē Igūya pore merā wējāsiri meedijumi. Igū, nomeō pūrākubo puro nīmi, majīgū deyoamakū baabu. ⁵ Mērōgā puru, majīgūrē pūrākumo. Ī majīgūta āārīpereri nikū marā Opu āārību āārīmi. Wāri turari merā, opu kōme merā iridea yuku opagu masakare dorebu āārīmi. Puru Marīpu Igū doaro purogue Igūrē āimurīāmi. ⁶ Nomeō masaka marīrō Marīpu āmuyuderogue duriwāgākōāmo. Irogue igore mil doscientos sesenta nurīgora baari sīmi.

⁷ Puru umugasigie gāmewējērī waabu. Marīpure wereboerā opu Miguel wāikugu, Igūyarā Marīpure wereboerā, pīrū merā gāmekēāma. Pīrū, Igūyarā merā Míguesā merā gāmekēāmi. ⁸ Míguesā pīrūrē tarinugāma. Irasirigu pīrū, Igūyarā merā umugasiguere Igūsā āārīrō neō bokanemobirimi. ⁹ Irasirigu Marīpu pīrūrē béokōāmi. Igū wāgu pīrū, neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugu, wātī āārīmi. Igū āārīpererā i umu marā masakare ārikatorikugu āārīmi. Marīpu Igūrē, Igūyarā merā i nikūgue béodijumi.

¹⁰ Puru sugu umugasigie āārīgū turaro merā āsū ārī werenimākū pébu:

—Marīpu marīrē tauri, Igū turari merā marī Opu āārīrī, Igū iriudi Cristo marīrē doreri ejasiāa. Irasirigu Marīpu wātīrē umugasigie āārīdire i nikūgue béodijumi. Umuriku, űamiriku wātī Marīpure, marīyarā Jesúre buremurārē: “Ñerō irirā āārīma”, ārī weresāgū iriadimi. ¹¹ Marīyarā wātīrē tarinugāma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē, Igū dí béori merā Igūsārē taurire buremusiā, irasirima. Jesúya kerere weredea waja gajirā Igūsārē wējēduakeremakū, Igūsā okarire maībirima. Neō piriro marīrō Igūya kerere weresiā, wātīrē tarinugāma. ¹² Irasirirā musā umugasigie āārīrā āārīpererā usuyaka! Wātī nikūgue béodijusūadi āārīmi. Musā i nikū āārīrārē, dia wādiyague āārīrārē wātī dijajamakū, musārē űetariro waanugābu. Igūrē wajamoāburo mérō dɔyāa. Irire masīmi. Irasirigu guatarikōāmi, ārī weremi.

¹³ Irasirigu pīrū, nikūgue béodijumākū iāgū, majīgū pagore nurūtuyawāgāmi. ¹⁴ Marīpu gapu igore gapāu kēdupurire sīmi. Iri merā igo, pīrūrē masaka marīrōgue wū duriwāgāmo. Irogue ure bojori gaji bojori dekogora Marīpu igore baari sīmi. ¹⁵ Igo irogue āārīmakū iāgū, pīrū igore miūdagu, wāro dekore dokabéomi. ¹⁶ Irasirikeremakū, i nikū gapu igore iritamubu. Pīrūya disi wiriri dekore yeteoma, uju āīpeokōābu. ¹⁷ Irasū waamakū iāgū, pīrū igo merā guatarimi. Irasirigu igo parāmerā āārīturiyarā merā gāmewējēgū waami. Igūsā, Marīpu dorerire irirā, uju Jesucristoya diayema buerire neō piriomerā āārīma. ¹⁸ Pīrū dia wādiya turo eja, irogue yūmi.

13

Pērā gajirosū deyorāyare gojadea

¹ Puru gajirosū deyogu dia wādiyague āārādi wāgāpamakū iābu. Igū su mojomā pere gaji mojō peru pērebejari dipu, pe mojomā kūsari opagu āārīmi. Igūya kūsarigie oparā peyari berorire peyami. Igūya dipure Marīpure űerō

doori wāi gojatúdea āārībú. ² Īgū, yé dorogu guagu irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagu āārīmí. Ēōkaye irirosū disikūgu āārīmí. Pīrū Īgū turarire sīmi Īgūrē. Irasū sīgū, Īgūrē opu doarogue dobomi, Īgū irirosūta masaka wārārē doreburo, ārīgū. ³ Gajirosū deyogu dipuru su dipuru kāmīrōkārī dipurusū deyobu. Iri kāmīrō Īgūrē wējēboyadea kāmīrō, yaridea kāmīrōgue āārībú. Irire Īārā, i ūmu marā āārīpererā Īagukakōāma. Irasirirā Īgūrē: “Turagu āārīmí”, ārī, Īgūyare iritūyama. ⁴ Pīrū Īgū turarire gajirosū deyogure sīmakū Īārā, masaka pīrūrē: “Ōātarigu āārīmí”, ārī būremuma. Gajirosū deyogūdere āsū ārī būremuma:

—Neō gajigu mu irirosū turagu mámi. Gajigu murē neō tarinūgāmasībemi, ārīma.

⁵ Pīrū dorederosūta gajirosū deyogu: “Yu, gajirā nemorō āārītarinūgāgū āārā”, ārī weregorenami. Marīpūre űerō ārī doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marīpū Īgūrē: “Iropata irika!” ārīmakūgue duūmi. ⁶ Irasirigu masakare doregu, āsū irimi. Marīpūre, Īgū wāirē, Īgū āārīrōrē, āārīpererā Īgū puro āārīrādere űerō ārī doomi. ⁷ Marīpūyarā merā gāmewējē, Īgūsārē tarinūgāmi. Āārīpererogue āārīpereri burī marārē, Īgūsā ya wenenīrārē, āārīpereri nikū marārē doremi. Marīpū Īgūrē: “Iropata irika!” ārībirimi dapa. Irasirigu űerīrē irimi. ⁸ Āārīpererā i nikū marā Marīpūyarā āārīmerā gajirosū deyogure būremuma. Marīpū Īgū i ūmurē iriburo dupiyuro Īgūyarā āārīmurā Īgū merā perebiri okari opamurā wāirē su papera pūgue gojatúsiadi āārīmí. Iri pū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū wējēsūdiya pū āārā.

⁹ Gāmpūrī oparā, ire péka! ¹⁰ Peresugue waaró gāāmea, ārīsūnerā iroque waarākuma. Sareri majī merā gajirārē wējērā, sareri majī merā wējēsūrākuma. Iri irasū waaripoe Marīpūyarā āārīrā gūñaturari merā Īgūrē būremurīrē neō pīribirikōārō gāāmea.

¹¹ Pūgu gajigu gajirosū deyogure Īābu doja. Nikū poekague āārādi wiri murīrīmi. Īgū oveja majīgū irirosū pe kúsa opagu āārīmí. Irasū āārīkeregu, pīrū irirosū wereními. ¹² Gajirosū deyogu āārīpūroriadiya turarire opami. Iri turari merā āārīpererā i nikū marārē gajirosū deyogu āārīpūroriadiye wējēsūboyadi kāmīrō yarisūadiye būremumakū irimi. ¹³ Wārī deyorumurīrē iri Īmumi. Masaka Īūrō peame ūmugasigue āārādeare nikūgue dijarimakū irimi. ¹⁴ Īgū, gajirosū deyogu āārīpūroriadiya turari Īgūrē sīrī merā wārī deyorumurīrē iri Īmumi. Iri merā masakare ārīkatomi: “Īi musā būremugū āārīmí”, ārīgū. Irasirigu Īgūsārē gajirosū deyogu āārīpūroriadi keorire weadoremi. Gajirosū deyogu āārīpūroriadi sareri majī merā saresūadi āārīkeregu okami. ¹⁵ Gajirosū deyogu pūgu aaradi, gajirosū deyogu āārīpūroriadiya turari merā Īgū keorī weadeare okamakū irimi. Irasirigu iri keorī weadeare masakū irirosū werenímakū, āārīpererā irire būremumerārē wējēmakū irimi. ¹⁶ Āārīpererārē Īgūsāya diayema mojō gapure, o Īgūsāya diapuserorire gajino gojatūdoremi. Ubu āārīrārē, oparārē, wārī doebiri oparārē, boporārē, moāboerimasārē, moāboerimasā āārīmerārē, āārīpererārē irasū gojatūdoremi. ¹⁷ Gojatúsūña marīrā neō wajarimasībiri, neō duamasībiri. Iri gojatúdea, gajirosū deyogu āārīpūroriadi wāi, o Īgū wāi keorī āārā.

¹⁸ Irire ōārō pémasīrō gāāmea. Pémasīrā, gajirosū deyogu wāi keorire masīburo. Īgū wāi keorī, masakū wāi keorī, seiscientos sesenta y seis āārā.

14

Marĩpu taunerā ciento cuarenta y cuatro mil masaka ĩgūrē bayadea

¹ Pũru Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgūrē ũtāũ Sión* wāĩkũdigue nĩgūrē ĩābũ. ĩgũ merā ciento cuarenta y cuatro mil masaka āārĩmā. ĩgũsā, ĩgũ wāĩrē, ĩgũ Pagũ wāĩdere ĩgũsāya diapuserorire gojatũsũnerā āārĩmā. ² Pũru ũmũgasigue merā bũro bũsũdĩjarĩre pėbũ. Wādibu ũtāmu irirosũ, bũro bupu páro irirosũ bũsũbũ. Wārā arpa wāĩkũri bũapũtērō irirosũ bũsũbũ. ³ ĩgũsā ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marĩpu, Opũ doarogue doagũ diaye, irasũ āārĩmakũ wapĩkũrā okarā, oparā marā ĩũrō bayama. Maama bayarire bayama. ĩgũsā dita iri bayarire masĩma. ĩgũsā i nikũ marā watopegue āārĩrā, Marĩpu tausũnerā āārĩmā. ⁴ Neō ĩgũsā suĩarō nome merā ñerō iribirinerā, neō sugo nomeōrē marāpokũbirinerā āārĩmā. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũyare irĩtũyama. I nikũ marā masaka watopeguere Marĩpu tausũnerā āārĩmā. ĩgũsā Marĩpũyarā, irasũ āārĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũyarā āārĩpũrorĩrā āārĩnerā āārĩmā. ⁵ ĩgũsā watopere neō sugũ ārĩkatogu māmĩ. Marĩpu ĩũrōrē ñerĩrē opamerā āārĩma.

Ƴerā Marĩpũre wereboerā weredea

⁶ Pũru gajĩgũ Marĩpũre wereboegũ ũmarōgue wũgũre ĩābũ. ĩgũ āārĩpererā i nikũgue āārĩrārē Marĩpu masakare tauri kerere wererimasũ āārĩmĩ. Āārĩpererogue āārĩpereri nikũ marārē, āārĩpereri buri marārē, ĩgũsā ya werenĩrārē iri kerere weregu āārĩmĩ. Iri kere, neō gorawayubiri, perebiri kere āārā. ⁷ Turaro merā ārĩmi:

—Marĩpũre goepeyari merā āsũ ārĩ bũremuka: “Turatarĩgũ, oātarĩgũ āārĩmĩ”, ārĩka! ĩgũ āārĩpererā ñerārē peamegue bėorĩpoe ejasiāa. ĩgũ ũmũgasire, i nikũrē, dia wādiyare, āārĩpereri deko wiriri goberidere iridi āārĩmĩ. Irasĩrĩrā ĩgũrē bũremuka! ārĩmi.

⁸ ĩgũ pũrũmũ, gajĩgũ Marĩpũre wereboegũ āsũ ārĩmi doja:

—Wārĩ makā Babilonia wāĩkũri makā preakōābũ. Iri makā marā āārĩnerā āārĩpereri nikũ marārē ñerō irĩmakũ irima. Masaka ĩgũsārē ĩākũĩrā, mejārĩkũrā ĩgui deko pāmudeare turaro Ƴarĩbejarosũta ĩgũsā ñerĩ irĩridere turaro Ƴarĩbejama, ārĩmi.

⁹⁻¹⁰ Pėrā Marĩpũre wereboerā irasũ ārādero pũru, gajĩgũ Marĩpũre wereboegũ turaro merā āsũ ārĩnemomi doja:

—Āārĩpererā gajĩrosũ deyogũre, ĩgũ keori weadeare ejamejā bũremurārē ĩgũsāya diapuserorire, o ĩgũsāya mojōrĩrē ĩgũ wāĩ gojatũsũnerārē Marĩpu bũro wajamoāgũkumĩ. ĩgũsā merā bũro guagu, turaro wajamoānĩgũkumĩ. Azufre wāĩkũri poga bũro asĩri ũjĩrĩ, peame merā ñerō tarĩmakũ irĩgũkumĩ. ĩgũrē wereboerā, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ ĩũrō, ĩgũsārē wajamoāgũkumĩ. ¹¹ Iri peame irasũ ĩĩmikakũnikōārokoa. Neō yarĩbirĩkoa. ĩgũsārē irasũ pũrĩnĩmakũ irĩrokoa. Āārĩpererā gajĩrosũ deyogũre, ĩgũ keori weadeare ejamejā bũremurārē, ĩgũ wāĩ gojatũsũnerārē irasũ pũrĩnĩrokoa. Ƴmũrĩ, ñamĩrĩ pũrĩnikōārokoa, ārĩmi.

¹² Irasĩrĩrā masā Marĩpũyarā, ĩgũ dorerire irĩrā, Jesũre bũremurĩrē neō pĩrĩmerā āārĩrā, gũĩaturaka!

¹³ Pũru sugũ ũmũgasigue āārĩgũ werenĩmakũ pėbũ doja. Yare āsũ ārĩmi:

* 14:1 Jerusalén, Sión wāĩkũdigue āārĩyuro.

—Ire gojaka: “Marī Opure buremurā boadero puruguedere usayari bokarākuma”, ārimi. Ōāgū deyomarīgāde: “Irasūta āārā”, ārimi. “Īgūsā turaro moārīrē pirikōā, siñajārākuma. Ūmugasigūe īgūsā waamakū, Marīpu īgūsā ōārō irideare gūñagukumi. Irasirigū īgūsārē ōārō irigukumi”, ārimi Ōāgū deyomarīgū.

I nikūma otedea dukakarimarē weredea

¹⁴ Puru īmikāyebo boreri yebore iābu. Iri yebo weka sugū masakū doami. Īgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁵ Puru gajigū Marīpure wereboegu Marīpuya wiigūe āārādi wirijami. Īmikāyebo weka doagure turaro merā āsū ārī gaguinīmi:

—Mūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare diti āikōāka! Irire diti āiripoe ejasiāa. Duka boresiabu, ārimi.

¹⁶ Irasū ārimakū pēgu, īmikayebō weka doadi īgūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare wāji āimi.

¹⁷ Puru gajigū Marīpure wereboegu amugasigūe āārīrī wii Marīpuya wiigūe āārādi wirijami. Īgūde duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁸ Puru gajigū Marīpure wereboegu Marīpure sīdea soepeoro purogue āārādi wirijami. Īgū peame opu āārīmi. Irasū wirijagu, duka diti āiri usiri bero opagure turaro merā āsū ārimi:

—Mūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē diti āika! Iri igui nīsiabu, ārimi.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pēgu, īgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē wiiritā āimi. Irire āi, igui karabipiri gobe miēgūe sāmi. Iri gobegūe karabipiri, Marīpu īgūrē gāāmemerārē būro wajamoārō irirosū āārā. ²⁰ Makā turogue iri igui karabipisūbu. Igui karabipisāripoere iri gobeguere wāro dī wirību. Iri dī merā wādiya, caballuya disire tūsārī berogue mirītuūnujābu. Trescientos kilōmetros yoadiya waabu.

15

Marīpure wereboerā masakare ñerō tarimakā iritūnuburire weredea

¹ Puru amugasigūe gajirosūperi būro goeri deyoamakū iābu doja. Su mojóma pere gajī mojó peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē iābu. Marīpu īgūsārē masakare wajamoātūnudoregukumi. Irasirirā, īgū wajamoādogegu pīnerā āārīmā. Iri wajamoārī merā Marīpu i umu marā merā guari pererokoa.

² Puru dia wādiyare ōārō deko suridiya peame merā morēadiya irirosū āārīdiyare iābu. Iriya turo nīrārē, gajirosū deyogu dorerire iribiri, īgū ke-ori weadeare buremubirinerārē iābu. Īgūsā gajirosū deyogūya wāirē go-jatūdobirinerā āārīmā. Iroge nīrā, arpa wāikuri buaputērīrē opama. Iri buaputērī Marīpu sīdea āārībā. ³ Īgūsā Marīpure moāboegu Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya bayaridere bayapeoma. Āsū ārī bayama:

Gua Opu, mu āārīpererā nemorō turagu āārā. Āārīpereru mu iridea ōātaria. Irire iārā, iāgukakōāa. Mu āārīpererā i nikū marā Opu āārā. Ārīkatori marīrō, diayemarē ōārō yāa.

⁴ Āārīpererā murē gūirākuma. Āārīpererā murē: “Turatarigū āārīmi”, āirākuma. Mu dita ñerī marīgū āārā.

Āārīpereri nikū marā mu p̄rogue eja, mu iūrō ñadukupuri merā ejamejā, m̄rē b̄remurākuma. Mu diayema irideare iānerā āārīsīā, irire irasū irirākuma, ārī bayama.

⁵ P̄ru Marīp̄ya wii, ūmugasigue āārīrī wii tūpāmākū iābu. Iri wii poekague Marīp̄ āārīrī taribu Īgū doreri gojadea majīrī ūtā majīrī āārībú. ⁶ Iri wii poekague āārānerā, su mojōma pere gaji mojō peru p̄rēbejarā Marīp̄wereboerā wirijama. Īgūsā Marīp̄ wajamoādoregū p̄īnerā āārīmá. Īgūsāku masakare ñerō tarimakū iriburire opama. Īgūsā boreri, gurari marīrī suri, b̄ro gosesiriri suri sāñarā āārīmá. Īgūsāya koretibirire oro merā iridea yujwēñarīdarire s̄atúanerā āārīmá. ⁷ Īgūsā wirijamakū, wapikurā okarā merāmu Īgūsāku Marīp̄wereboerāre oro merā irideaparire s̄imi. Irīpari Marīp̄ āārīnīgū b̄ro wajamoāburi ōārō ūtaribu. ⁸ Īgū irīparire Īgūsārē s̄imakū, Marīp̄ya wii poekague Īgū gosesiriri merā, Īgū turari merā iimikākuseyakōābu. Irasū iimikākuseyamakū, iri wiire neō sugano ñajāmasībirimi. Marīp̄wereboerā Īgū wajamoādoregū p̄iderosūta Īgūsā masakare wajamoātūnuadero p̄rugue dupaturi iri wiire ñajāmasīrākuma doja. Īgū wajamoāburo dupiyuro ñajāmasīña máa dapa.

16

Juan Marīp̄ masakare wajamoāburire gojadea

¹ P̄ru Marīp̄ya wii ūmugasigue āārīrī wiigie āārīgū turaro merā werenimākū p̄ebu. Su mojōma pere gaji mojō peru p̄rēbejarā Marīp̄wereboerāre āsū ārīmi:

—Marīp̄ wajamoādoredeare irirā waaka! Irasirirā musāya parimarē nikūgue p̄isiridijurā waaka! ārīmi.

² Irasū ārīmakū p̄egu, āārīp̄rorigū Marīp̄wereboegū Īgū oparipamarē nikūgue p̄isiridijumi. Īgū irasirimakū, gajirosū deyogū wāi gojatúsūnerā, Īgū keori weadeare b̄remurā ñerō kāmiku, b̄ro p̄rīsūma.

³ Īgū irasū p̄isiridijuadero p̄ru, gajigū Marīp̄wereboegū Īgū oparipamarē dia wādiyague p̄isiridijumi. Īgū irasirimakū, deko, dí poyabu. Boadiya dí irirosū āārībú. Irasū waamakū, wādiyague āārīrā boapereakōāma.

⁴ P̄rā p̄isiridijuadero p̄ru, gajigū Marīp̄wereboegū Īgū oparipamarē diarigie, deko wiriri goberigie p̄isiridijumi. Īgū irasirimakū, diari, wiriri goberima deko, dí poyabu. ⁵ P̄ru gajigū Marīp̄wereboegū āārīpererogue dekore doregū āsū ārīmakū p̄ebu:

—Gua Op̄, mu ñerī marīgū āārā. Dapagoradere irasūta āārīnīkōā. Irīp̄oguedere irasūta āārīnīkōābu. Irasirigū wajamoāgū, diayeta irigū yāa. ⁶ Gajirosū deyogūyarā, m̄yarārē, m̄ya kerere weredupiyunerārē wējērā dí b̄emakū irima. Īgūsā dí b̄emakū iridea waja, deko dí poyamakū iribu Īgūsārē iirīdoregū, ārīmi.

⁷ Īgū irasū ārādero p̄ru, Marīp̄sīdea soepeoro p̄rogue sugū werenimākū p̄ebu doja:

—Irasūta āārā. Gua Op̄, mu āārīpererā nemorō turagū āārā. Īgūsārē keoro wajamoādoregū, diayeta irigū yāa, ārīmi.

⁸ Īrērā Marīp̄wereboerā Īgūsā opariparimarē p̄isiridijuadero p̄ru, gajigū Marīp̄wereboegū Īgū oparipamarē p̄isiridijumi doja. Abe ūmumu weka p̄isiridijumi. Īgū irasirimakū, abe b̄ro asimi. Īgū asiri merā masakare soemi.

9 Īgūsā buro ūjūrī merā wajamoāsūkeraērā, Īgūsā ñerō iririre bujawerebirima. Īgūsā gūñarīrē neō gorawayubirima. Irasirirā, Marīpure Īgūsārē wajamoāgūrē ñerō doo werenīma. “Ōāgū āārīmi”, neō ārī buremubirima.

10 Wapikurā Marīpure wereboerā Īgūsā opariparimarē pīsiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ĩgū oparipamarē pīsiridijumi doja. Gajirosū deyogu, opu doarogue pīsiridijumi. Īgū irasiriadero puru, gajirosū deyoguyarā āārīrōgue naītīārō waabu. Irasirirā Īguyarā masaka ñerō pūrīmakū, ĩgūsāya nedearo buro sīritu kūrīdiuma. 11 Īgūsārē ñerō pūrīkeremakū, ñerō kāmīkakererā, Marīpure ūmugasigū āārīgūrē ñerō doo werenīma. Īgūsā ñerō irirī gapure bujawerebirima. Irasirirā ñerīrē neō pīribirima.

12 Su mojomarā Marīpure wereboerā Īgūsā opariparimarē pīsiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ĩgū oparipamarē Eufrates wāikūdiya wādiyagū pīsiridijumi. Īgū irasirimakū, iriya bojomejākōābu. Abe mūrīro marā oparā Īgūsāyarā surara gāmewējērā waarā taribujaburore irasū irimi.

13 Puru urerā wātēārē tárūa irirosū deyorārē ĩābu. Sugu tárū, pīrūya disigū wirimi. Gajigu, gajirosū deyoguya disigū wirimi. Gajigu: “Ūmugasigū marā Opuyare weregu āārā”, ārīkatoguya disigū wirimi. 14 Īgūsā urerā wātēa, tárūa irirosū deyorā deyoromūrīrē iri ĩmuma. Irasirirā āārīperero marā oparārē neeōma, Marīpu merā gāmewējēdorērā. Īgūsā gāmewējērīnu, Marīpu āārīpererā nemorō turaguyanū* āārīrokoa.

15-16 Ūrerā wātēa āārīperero marā oparārē hebreo ya merā Armagedón wāikurogue siiu neeōma. Iro dupiyuro Jesús āsū ārīdi āārīmi: “Ire ōārō pémasīka māsā! Yajarimasū gūñaña marīrō aarirósū yude gūñaña marīrō aarīgūkoa. Sugu yu aariburore ōārō yūgūno, yaare irituyagu, Marīpu ĩūrō waja opabi usuyagakumi. Ōārō yobegūno surīro sāñadi irirosū āārīgukumi. Masaka ĩūrō surīro marīgū guyasīrīgū irirosū āārībirikumi”, ārīdi āārīmi.

17 Su mojomā pere gajī mojomō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsā opariparimarē pīsiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ĩgū oparipamarē ĩmikāyebori wekagū pīsiridijumi doja. Īgū irasiriadero puru, Marīpuya wīi ūmugasigū āārīrī wīi poekagū ĩgū Opū doarogue doagu turaro merā āsū ārī werenīmi:

—Iropata āārā. Āārīpereri iri odosiabu, āārīmi.

18 Īgū irasū ārīmakū, bupu miā, buro busuro, páro, goero nikū ñomebu. I nikūgue masaka Īgūsā āārīnugādero puru, i nikū iropa neō ñomebiribu. 19 Irasū ñomemakū, wāri makā Babilonia wāikuri makārē ūrema yeteomakōābu. Paga makārī i nikū āārīrī makārī dijakōābu. Marīpu Babilonia wāikuri makā marārē gūñami Īgūsārē wajamoābu. Īgūsā ñerīrē irirī waja Īgūsā merā buro guami. Irasirigu Īgūsārē buro wajamoāmi. 20 Āārīpereri nūgūrī, ūtāyukude dederidijakōābu. 21 Irasū āārīmakū, masaka weka deko yusari yeripa dijaribu. Surāyeri deko yeri cuarenta kilo nukūrī yeri āārībū. Īgūsā weka irasū dujirimakū, Marīpu Īgūsārē buro wajamoāmakū ĩārā, ĩgūrē ñerō doo werenīma masaka.

17

Ūma merā kōābirimasōrē wajamoādea

* **16:14** “Īgūsā gāmewējērīnu, Marīpuyanū”, ārīrō: “Marīpu Īgūsārē tarinugārīnu, āārīpererā ñerārē wajamoārīnu āārīrokoa”, ārīduaro yāa.

1 Puru su mojoma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari parire oparã Marĩpure wereboerã merãmu yu purogue eja, asũ arĩmi:

—Iãgũ aarika! Paga diari weka doagore ãma merã kããbirarikugore Marĩpu wajamoãburire murẽ Imugukoa. 2 I ãmu marã oparã igo merã ñerõ gãmebirarikuma. Irasũ aãrĩmakũ, i nikũ marã, mejãrikurã igui deko pãmudeare burõ ñaribejarosũta Iãgũã igo merã ñerõ gãmebirarire burõ ñaribejama, arĩmi.

3 Iãgũ irasũ arãdero puru, Oãgũ deyomarĩgũ yure kẽrogue irirosũ gajinorẽ ãmakũ irimi. Irasirigu Marĩpure wereboegu masaka marĩrogue yure aĩãmi. Iroge igo nomeõrẽ ããbu. Igo gajirosũ deyogu diiagu weka peyamo. Iãgũa dupugue wãri wãĩ gojatũsũdero aãrĩbũ. Iri wãĩ, Marĩpure doo werenĩrĩ aãrĩbũ. Su mojoma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari dipukugu, pe mojõmagora kũsarikugu aãrĩmi. 4 Nomeõ diiañiweyari surĩrore sãñamo. Igoya surĩro oro, wãro wajapari utãyeri, perla wãikuri yeri merã mamudeaife aãrĩbũ. Igoya mojõgue ãĩrĩripa oro merã irideapare opamo. Iripa igo ñetariro iridea utãrĩripa, igo ãma merã ñerõ kããbirari oparipa aãrĩbũ. 5 Igoya diapuserore igo wãĩ gojatũsũbu. Marĩ iri wãirẽ õãrõ pẽmasĩbea. Asũ arĩ gojatũsũbu: “Wãri makã Babiloniamo, aãrĩpererã ãma merã kããbirarikurã, irasũ aãrĩmakũ aãrĩpereri ñetariro irĩrikurã pago aãrĩmo”, arĩ gojatũsũbu. 6 Puru igo mejãmakũ ããbu. Wãrã Marĩpurã Jesũya kerere wererã wẽjẽsũnerãya dí merã irasũ waamo. Mejãrã usuyarosũ igo ãsã wẽjẽsũnerãrẽ ããgõ, usuyamo. Yu igore ããgũ, ããgukakõãbu. 7 Irasirigu Marĩpure wereboegu yure arĩmi:

—¿Nasirigu ããgukari? Mu masĩbirideare murẽ masĩmakũ irigura. Igo nomeõrẽ, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosũ deyogu aãrĩmi. Su mojõ pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari dipukugu, pe mojõma kũsarikugu aãrĩmi. 8 Iãgũ gajirosũ deyogu mu ããdi, dupiyurogue aãrĩdi aãrĩmi. Dapagorare mãmi. Puru burõ ãkũãrĩ gobegue aãrãdi wiri, dupaturi deyoagukumi doja. Iãgũ wiri-adero puru, peamegue beosũgukumi. I ãmu marã Iãgũ deyoamakũ ããgukakõã, ããrẽ buremurãkuma. I ãmu aãrĩburo dupiyuro Marĩpu su papera pũgue ããgũ merã perebiri okari opamurã wãirẽ gojatũdi aãrĩmi. Iãgũ gojatũbirinerã gajirosũ deyogure buremurã aãrĩma. Gajirosũ deyogu dupiyurogue aãrĩdi, dapagorare mãmi. Puru dupaturi deyoagukumi doja. Irasirirã masaka Iãgũ deyoamakũ ããrã, ããgukakõãrãkuma.

9 Dapagorare yu wererire õãrõ masĩdũarã, õãrõ pẽmasĩrĩ merã gũnarõ gããmea. Gajirosũ deyoguya dipu, su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari dipu, utãyuku irirosũ aãrã. Iri utãyuku weka peyamo, ãma merã kããbirarikugo. 10 Iri diputa, oparã irirosũ aãrã. Su mojõmarã oparã beosũsiama. Gajigu Iãgũã puru aãrĩgũ opu aãrĩmi dapagorare. Iãgũ puru gajigu gapu opu ñããgukumi. Iãgũ yoaweyaripoeta opu aãrĩgukumi. 11 Irasirigu gajirosũ deyogu dupiyuro aãrĩdi, dapagorare marĩgũ, Iãgũã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã oparã puru opu aãrĩgukumi. Iãgũã oparã merãmu aãrĩmi. Puru peamegue beosũgukumi.

12 Gajirosũ deyoguya kũsari, mu ããdea, pe mojõmarã oparã irirosũ aãrã. Iãgũã oparã ñããbema dapa. Puru oparã ñããrã, yoaweyaripoe oparã aãrĩrãkuma. Irasirirã gajirosũ deyogu merã dorerãkuma. 13 Iãgũã pe mojõmarã oparã surosũ gũnarã aãrĩrãkuma. Irasirirã gajirosũ deyogure: “Guare doregu aãrĩka!” arĩ, Iãgũã opu pĩrãkuma. 14 Irasirirã Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aãrĩgũ merã gãmewẽjẽrã waarãkuma. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aãrĩgũ

gapu ĩgūsārē tarinugāgukumi. ĩgū āārīpererā oparā nemorō Opu, āārīpererā dorerā nemorō Doregu āārīmi. ĩgūrē neō béobirinerā Marīpu siiu, beyenerā ĩgū merā āārīrākuma, ārīmi Marīpure wereboegu yure.

¹⁵ Puru Marīpure wereboegu ire yure werenemomi doja:

—Igo kōābirarikugo paga diari weka doamo. Iri diari mu ĩādea: wári makārī marā, wári buri marā, ĩgūsā ya werenīrā, wári nikū marā irirosū āārā. Igo, ĩgūsā wekamo, ĩgūsārē dorego āārīmo. ¹⁶ Gajirosū deyogu, irasū āārīmakū pe mojomarā oparā, ūma merā kōābirarikugore doo, igoyare ĩmapeo, surī marīgō béorākuma. Irasirirā, igoya diire baa, puru dayarire soebéokōārākuma. ¹⁷ Puru ĩgūsā pe mojomarā oparā surosū gūñarā, gajirosū deyogare ĩgūsā opu pīrākuma. Marīpu ĩgū gāamerōsūta ĩgūsārē irasirimakū irigukumi. Irasirigu gajirosū deyogu ĩgūsā opu āārīgukumi. Marīpu āārīpereri ĩgū iripoeue ārīderosūta iriyuwarikudero puru, gajirosū deyogare béogukumi. ¹⁸ Igo, mu ĩādeo, wári makā Babilonia wāikuri makā irirosū āārīmō. Iri makāta āārīpererā i ūmu marā oparārē doreri makā āārā, ārīmi Marīpure wereboegu yure.

18

Babilonia marārē wajamoādea

¹ Puru gajigu Marīpure wereboegare ūmugasigue merā dijarimakū ĩābu. Wári turari opami. ĩgū gosesiriri āārīperero i nikūguere oārō boyoro waabu. ² Turaro merā āsū ārī gaguinimi:

—Babilonia wári makā preakōāa. Dapagorare wātēa iri makā darore āārīma. Gajirā ñerā deyomerāde, irasū āārīmakū āārīpererā mirā masaka doo, baaya marīrā iri makā darore biadobosūanerā āārīma. ³ Iri makā pereburi dupiyuro āārīpereri nikū marā, mejārikurā igui deko pāmudeare buru ūaribejarosū i makā marā merā ñerō gāmebirarire buru ūaribejanerā āārīmā. I ūmu marā oparā, i makā marā merā ñerō gāmebirarikunerā āārīmā. I makā marā wári gajinorē wajapari wajarinerā āārīmā. Irasirirā i ūmu marā duarimasā ĩgūsārē dua, wári wajanerā āārīmā, ārīmi.

⁴ Puru gajigu ūmugasigue āārīgū āsū ārī werenīmakū pébu:

—Yaarā, iri makā marā merā āārībirikōāka! ĩgūsā ñerō iririre ĩākūbirikōāka! Musā, ĩgūsā merā gāmesirirā, musāde ĩgūsā merā wajamoāsūrākoa. ⁵ ĩgūsā wári ñerō yāma. Marīpu ūmugasigue āārīgū, ĩgūsā wári ñerī iririre masīmi. ⁶ Gajirārē ĩgūsā ñerō iridero nemorō ĩgūsārē ñerō iriburo. Gajirārē ĩgūsā ñerō tarimakū iridero nemorō ĩgūsārē ñerō tarimakū iriburo. ⁷ ĩgūsā gajino wajararire gāamerā, wajarima. “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūñadima. ĩgūsā irasiriropa ĩgūsārē wári ñerō tari, buru ñerō waamakū iriburo. ĩgūsā basi: “Gua i ūmu marā oparā āārā. Boporā āārībea. Irasirirā neō ñerō tarībirikoa”, ārī gūñadima. ⁸ Irasiriro sunu ĩgūsārē gūñaña marīrō wajamoāburinu āārīrokoa. Boari, pūrīrikuri, kó oreri, ūaboari āārīrokoa. Iri makā soebéosūrokoa. Marīpu āārīpererā Opu iri makā marārē wajamoāgū turatarigu āārīmi.

⁹ Iri makā ūjū ĩimikakumakū ĩārā, i ūmu marā oparā buru bujawereri merā orerākuma. ĩgūsā iri makā marā wajararire opari merā usuya, ĩgūsā merā ñerō gāmebirarā āārīnerā āārīmā. ¹⁰ Iri makā ūjumakū ĩārā, buru gūiri merā yooogue ĩū nūrā, āsū āārīrākuma:

—Ayó, bopori makā āārā Babilonia. Wári makā, turari makā āārādabu. Gūñaña marīrō merā iro marā wajamoāsūma, āārīrākuma.

11 I ūm̄ marā doebiri duarimasā iri makā ūjūmakū iārā, b̄uro b̄ujawereri merā orerākuma. Iri makā peremakū iārā, ĩgūsāya doebirire wajarirā marīmakū iārā, d̄ujaritia orerākuma. 12 ĩgūsā āiwāgā duad̄uarire: orore, platare, wajapari ūtāyerire, perla wāikuri yeridere wajarirā marīrākuma. Gaji ĩgūsā āiwāgā duad̄uarire: wāro wajapari surire, oparā s̄añari diiañiweyari surire, seda wāikuri dari merā suadea surire, diari suridere wajarirā marīrākuma. Gaji ĩgūsā āiwāgā duad̄uarire: yukū s̄urōrī yukure, marfil wāikuri merā irideare, wajapari yukū merā irideare, bronce merā irideare, hierro merā irideare, mármol merā irideare wajarirā marīrākuma. 13 Gaji ĩgūsā āiwāgā duad̄uarire: canela wāikurire, gaji baari us̄rimakū iririre, incienso, mirra wāikuri s̄urōrīrē, gaji s̄urōrīdere wajarirā marīrākuma. Gaji: ĩgui deko p̄amudeare, ūyere, trigo pogare, trigo yerire, wek̄ware, ovejare, caballuare, ĩgūsā t̄ūrīduparure, moāboerimasā opamurārē wajarirā marīrākuma. Irasirirā doebiri duarimasā b̄uro b̄ujawererākuma. 14 Irasirirā, iri makā ūj̄adero p̄urū, āsū ārīrākuma:

—Ñetariro waabū ĩgūsārē. Āārīpereri ĩgūsā maīdea, ĩgūsā ōārī wajapari opadea pereakōābū. I āārīpereri dupaturi neō marīrokoa, ārīrākuma.

15 ĩgūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wāro wajataunanerā āārīmá. Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū iārā, b̄uro güiri merā yoarogue iū nīrākuma. D̄ujaritia ore, 16 āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabū i makā wári makā. Iri makā marā ōārīrē opau-nadima. Nomeō ōārī suríro, wajapari diiañiweyariñerē s̄añadeo irirosū āārādima. Oro, wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri mamudea surírore s̄añadeo irirosū āārādima. 17 Güñaña marīrō wári doebirikuri opadea makā pereakōābū, ārīrākuma.

Āārīpererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, ĩgūsāyarā ūma, gajirā dia wádiyague moā wajatarāde iri makārē yoarogue iū nīrākuma. 18 Iri makā ūj̄ ūmikakumakū iārā, āsū ārī gaguinīrākuma:

—I makā irirosū āārīrī makā, neō gaji makā máa, ārīrākuma. 19 Irasū b̄ujawererā, ĩgūsāya dipu weka nikūwera mápeorākuma. D̄ujaritia ore, āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabū i makā daro. Ōārī makā āārādibu. Āārīpererā marī doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebiri merā ōārō wajatadibu. Güñaña marīrō iri makā pereakōābū, ārīrākuma.

20 M̄usā ūm̄ugasigue āārīrā gapū, iri makā b̄eosūmakū iārā, us̄uyaka! M̄usā Marīp̄yarā, Jesús buedoregū beyenerā, ĩgūyare weredupiyunerā āārīpererā us̄uyaka! Iri makā marā m̄usārē ñerō tarimakū irima. ĩgūsā irasiridea waja, Marīp̄ ĩgūsārē wajamoāmi.

21 P̄urū turagū Marīp̄ure wereboegū wáriye trigo yeri ĩgūsā oeri ūtāyere āiwāgū, dia wádiyague meéyo, āsū ārīmi:

—I ye ūtāye meébiaderosūta wári makā Babilonia wāikuri makā b̄odijusūrokoa. M̄usā iri makārē neō dupaturi iābirikoa. 22 Iri makā b̄odijusūdero p̄urū, neō bayarire péña marīrokoa. Arpa wāikuri b̄uap̄tērīrē, t̄ērē duparure, puririduparudere neō dupaturi péña marīrokoa. Irene moānerā dupaturi neō moānemobirikuma. Trigo yeri ūtāyeri merā ĩgūsā oedeade neō péña marīrokoa. 23 Iri makārē neō suru s̄iāgodiru boyobirikoa. Mojōs̄narā bosenu irirā us̄uyari merā ĩgūsā werenīrīrē neō dupaturi péña marīrokoa. Iri makā marā doebiri duarimasā, gajirā i ūm̄ marā nemorō

oparā āārīmá. Iri makā marā yéa iriri merā āārīperero marārē Īgūsā ārīkatorire b̄remumakū irima.

²⁴ Marīp̄uya kerere weredupiyunerārē, gajirā Īgūyarādere, irasū āārīmakū i ūm̄uge āārīpererā masaka wējēsūnerārē i makā marā wējēnerā āārīmá, ārīmi ȳre turagu Marīp̄ure wereboegu.

19

¹ Babilonia béodijusūdero p̄uḡ, ūm̄ugasigue wárā turaro merā āsū ārī werenímakū pébu:

Aléluya, Marīp̄ure ūḡyari s̄irā! Īgū marīrē taugu āārīmi. Īgūrē b̄remurā! Turatarigu āārīmi.

² Masakare keoro wajamoāgū, diayeta irigu āārīmi. Iri makā Babilonia, nomeō ūma merā kōāb̄aririkugo irirosū āārībá. Iri makā marārē iākūirā, i ūm̄u marā űerō irima.

Irasirigu Marīp̄u, Īgūrē moāboerārē Īgūsā wējēdea waja iri makā marārē wajamoāmi, ārīma.✧

³ Dupaturi āsū ārīma doja:

Aléluya, Marīp̄ure ūḡyari s̄irā! Iri makā neō piriro marīrō ūjū ĩm̄ikākunīkōārokoa, ārīma.✧

⁴ Veinticuatro oparā marā, wapikurā okarā merā ejamejāja, Īgūsāya diapuserorire yebague moomejā, Marīp̄ure Op̄u doarogue doagure āsū ārī b̄remuma:

—Irasūta āārā. Aléluya, Marīp̄ure ūḡyari s̄irā! ārīma.

⁵ P̄uḡ Op̄u doaro p̄uro āārīgū āsū ārīmi:

Marī Op̄ure ūḡyari s̄ika! Āārīpererā Īgūrē moāboerā goepeyari merā Īgūrē b̄remurā: oparā, ubu āārīrā irasū irika! ārīmi.✧

Jesucristore b̄remurā mojōsuari bosenuḡ ūḡyarākuma, ārī weredea

⁶ P̄uḡ yu wárā masaka werenímakū pébu. Īgūsā wádibu ūtāmu irirosū, b̄ro bupu páro irirosū busama. Āsū ārīma:

Aléluya, Marīp̄ure ūḡyari s̄irā! Īgū marī Op̄u, turatarigu, dapagorare āārīpererārē doregu űajāsiami.✧

⁷ Ūḡyarā! Yujupūrārīgue wári ūḡyari merā āārīrā! Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, ārī, ūḡyari s̄irā! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū Īgūrē b̄remurā merā āārīnugārīnu, Īgū mojōsuari bosenu ejasiáa. Īgūrē b̄remurā, Īgū merā mojōsuabo, iri bosenuḡ oārō amuyudeo irirosū āārīma.✧

⁸ Īgūsā oārī suri, gurari marīrī, b̄ro gosesiriri suri Marīp̄u Īgūsārē s̄idea sānarā āārīma. Iri suri, Marīp̄yarā oārīrē iridea irirosū āārā, ārīma.✧

⁹ P̄uḡ Marīp̄ure wereboegu ȳre ārīmi:

—Ire gojaka: “Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōsuari bosenuḡ Īgū siunerā ūḡyarā āārīma”, ārī gojaka! ārīmi.

Ȳre ārīnemomi doja:

—Diayeta āārā yu wereri. I Marīp̄uya werenírī āārā, ārīmi.

¹⁰ Irasū ārīmakū pégu, űadukupuri merā ejamejā, Īgūrē b̄remubu iriadibu. Yu ejamejāmakū iāgū, āsū ārīmi:

✧ 19:2 Dt 32.43; 2 R 9.7 ✧ 19:3 Is 34.10 ✧ 19:5 Sal 115.13 ✧ 19:6 Sal 93.1; 97.1; 99.1 ✧ 19:7 Ef 5.23-32 ✧ 19:8 Ap 7.14

—Irire irasiribirikōāka! Mu, mayarā Jesúre bñremurā Īgū diaye weredeare iritayarā irirosūta yude Marīpure moāboegu āārā. Irasirigu Marīpu gapure ejamejā, bñremuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā wererosūta, Marīpu weredoredeare wereturiarā werema.

Juan, caballu boregu weka peyaguyare werede

¹¹ Puru ūmugasi tūpāmakū ĩābu. Iro caballu boregu āārīmi. Īgū weka peyagu* āsū wāikumi: “Īgū ārīrōsūta keoro irigu, diaye irigu āārīmi”. Īgū masakare Īgūsā ñerō iriri waja wajamoāgū, Īgūrē ĩaturirā merā gāmewējēgū, diayeta yāmi. ¹² Īgūya koye peame ūjūrī purā irirosū gosebū. Īgūya dipurure wāri oparā peyari berorī peyami. Īgū wāirē Īgūrē gojatūsūdero āārībū. Iri wāirē Īgū dita masīmi. ¹³ Īgū sñāñarīñe yoariñe dí merā dibuadeañe āārībū. Īgū āsū wāikumi. “Marīpuya werenīrē weregu” wāikumi. ¹⁴ Īgūyarā surara ūmugasigwe marā Īgūrē tūyama. Caballu borerā weka peyama. Ōārī surī boreri, gurari marīrī surīre sñāñarā āārīmā. ¹⁵ Īgūya disigwe sareri majī usiri majī wiribū. Iri majī merā i nikū marārē tarinūgāgukumi. Īgū turari merā, kōme merā iridea yukū merā Īgūsārē doremakū, neō sugū Īgūrē tarinūgāgūno bokatūbirikumi. Marīpu āārīpererā nemorō turagu i ūmu marā ñerā merā guatarimi. Irasirigu caballu boregu weka peyagu, sugū Īgū turari merā igui karabipisārōsū Īgūsārē Īgū turari merā wajamoāgukumi. ¹⁶ Īgūya surīro, Īgūya ñugādere i wāirē gojatūsūdero āārībū: “Īgū āārīpererā oparā nemorō Opū, āārīpererā dorerā nemorō Doregu āārīmi”, ārī gojatūsūdero āārībū.

¹⁷ Puru Marīpure wereboegu abe ūmumugue nīgūrē ĩābu. Āārīpererā mimua ūmarōgue wūrārē turaro merā āsū ārīmi:

—Nerērā aarika! Marīpu baari āmurīrē baarā aarika! ¹⁸ Wāri nikū marā oparāya diire baarākoa. Surara oparā, surara turarā, caballu, Īgūsā weka peyarāya diire baarākoa. Āārīpererāya diire: moāboerā, moāboerā āārīmerā, oparā, ubu āārīrāya diire baarā aarika! ārīmi.

¹⁹ Puru gajirosū deyogure, i ūmu marā oparā Īgūsāyarā surara merā nerēnerārē ĩābu. Īgūsā nerēnerā āārīmā, caballu boregu weka peyagu merā, Īgūyarā surara merā gāmewējēmurā. ²⁰ Caballu boregu weka peyagu gapū gajirosū deyogure peresu irimi. Gajigu: “Ūmugasigwe marā Opūyare weregu āārā”, ārī ārikatodidere peresu irimi. Īgū ārikatodi gapū gajirosū deyogu ĩūrō deyorumūrē iridi āārīmi. Īgū deyorumūrē iridea merā gajirosū deyogu wāi gojatūsūnerārē, Īgū keorī weadeare bñremurārē Īgū ārikatorire pēmakū iridi āārīmi. “Yu wereri ūmugasigwe marā Opūya āārā”, ārī ārikatodi āārīmi. Caballu boregu weka peyagu Īgūsā pērārē peresu iriadero purū, Īgūsārē okarārēta peamegue béomi. Iri peame dia wādiya irirosū wāri peame azufre wāikuri poga merā ūjūrīme āārībū. ²¹ Puru Īgūsāyarā surara dūyarārē sareri majī Īgūya disigwe wiriri majī merā wējēmi. Irasū Īgū wējēadero purū, mimua Īgūsāya dūpurīma diire baayapitariakōāma.

20

Mil bojorigora Cristo Īgūyarā merā masakare doregukumi, ārī gojadea

* **19:11** Caballu boregu weka peyagu, Jesucristota āārīmi.

¹ Puru gajigu Maripure wereboegu umugasigue merā dijariamakū iābu. Buro ukūārī gobema sawire, wárida kōmedadere opami. ² Irasū dijarigu, pīrūrē ñeāmi. Igū pīrū neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugu, wātī āārīmi. Igūrē ñeā, kōmeda merā suami, mil bojorigora peresu iribu. ³ Sua odo, buro ukūārī gobegue béodijumi, i umu marārē mil bojorigora āārikatobirikōāburo, āāīgū. Irasū béodiju odo, iri gobema makāpurore sawi merā bia, wītābiatokōāmi. Irasirigu mil bojori tariadero puru, dupaturi igūrē mérīnūīgāta wiugakumi dapa.

⁴ Puru oparā doarigue doarārē iābu. Maripu Igūsārē masaka irideare: “I gapu oābu, i gapu oābiriba”, āri weremurārē pídi āārīmi. Gajirādere iābu. Igūsā Jesúya kerere, Maripuyare weredeade waja Igūsāya dipure diti béosūnerā āārīmá. Gajirosū deyoğure, Igū keori weadeadere neō buremubirinerā āārīmá. Igūsāya diapuserorire, o mojōrīrē Igū wāirē gojatúdorebirinerā āārīmá. Irasirirā gajirā Igūsārē wējēnerā āārīmá. Igūsārē wējēdero puru masā, dupaturi okarā āārīnerā āārīmá. Mil bojorigora Cristo merā dorenerā āārīmá. ⁵⁻⁶ Iri masārī, āārīpuroriri masārī āārā. Āārīpererā masāpurorirā, Maripuyarā buro usuyarā āārīrākuma. Neō dupaturi boabiri, perebiri peamegue waabirikuma. Maripu, irasū āārīmakū Cristo iūrō paia āārīrākuma. Mil bojorigora Cristo merā masakare dorerā āārīrākuma. Iri mil bojori tariadero puru, gajirā boanerā masārākuma.

Wātēa opu béosūgukumi, āāi gojadea

⁷ Iri mil bojori tariadero puru, wātēa opu peresugue āārīgū wiusūgukumi. ⁸ Igū wiriadero puru, āārīperero i umu marārē āārikatogu waagukumi. “Náka, gāmewējērā”, āāīgū, Gog wāikuro marārē, Magog wāikuro marādere āārikatogu waagukumi. Irasirirā, Igū āārikatorire pérā, Igūsāyarā surarare siu neeōrākuma gāmewējēmurā. Dia wádiyama imipa yerire keo bokatīūña marīrō irirosū, Igūsāyarā surarare keo bokatīūña marīrokoa. Wārāgora āārīrākuma.

⁹ Irasirirā i nikū āārīpereroguerē āārīseyanugā, Maripuyarā āārīrī makā Igū maīrī makārē kāmūtābianugājarākuma. Igūsā irasū kāmūtābianugājadero puru, Maripu Igūsārē umugasima peame merā soepeogukumi. ¹⁰ Irasū waadero puru, wātīrē Igūsārē āārikatodire perebiri peamegue béogukumi. Iri peame, dia wádiya irirosū āārīrī peame azufre merā ujūrīme āārā. Irogue gajirosū deyoğure, gajigu: “Umugasigue marā Opuyare weregu āārā”, āārikatodire béosiami. Irogue āārīrā, umurī, ñamirī neō perero marīrō buro pūrīrikarākuma.

Masakare wajamoātūnurīmarē gojadea

¹¹ Puru wáro opu doaro borerore iābu. Iro doarogue doagudere iābu. Igū iūrōrē i nikū, umugaside dederipereakōābu. Neō deyoibiribu. ¹² Puru boanerā iro doarogue doagu iūrō nīmakū iābu. Ubu āārīrā, oparāde āārīmá. Irogue Igūsā nīripoeta Maripu Igū gojadea pūrīrē tūpāmi. Iri pūrīgue masaka irideare gojatūdeade āārībú. Gaji pū Igū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūdeade pū āārībú. Irasirigu iri pūrīgue gojatūdeade iā odo, boanerārē Igūsā irideare keoro wajarimi. ¹³ Dia wádiyague mirīnerā, boanerā āārīrōgue āārīnerāde Igū iūrō āārīmá. Irasirigu Maripu, opu doarogue doagu āārīpererārē Igūsā irideare keoro wajarimi. ¹⁴ Puru boarire, boanerā āārīrōdere perebiri peamegue béokōāmi. Iri peame, wádiya irirosū āārīrī peame āārībú. Irasirirā irogue béosūrāno dupaturi boarā irirosū dujama. Maripu merā neō āārībirikuma.

15 Irasirirā āārīpererā Marīpu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúdea pūgue gojatúsūña marīnerā perebiri peamegue béosūma.

21

Ɖmugasi, i nikūde maama dita gorawayurimarē gojadea

1 Puru yu Juan, umugasi, i nikūde maama āārīrīrē iābu. Āārīpuroridea dari umugasi, i nikū dederidijapereakōābu. Dia wádiya marību pama. 2 Neō ñerī marīrī makā, umugasi Marīpu purogue āārīrī makā dijarimakū iābu. Iri makā, maama makā, Jerusalén wāikuri makā āārībú. Ōārō deyori makā, mojōsuabo igo marāpu suyuburo, ārīgō, surīro ōārō sñadeo irirosū āārībú. Marīpu āsūta i makārē amuyudi āārīmí. 3 Puru Opu doaro puro āārīgú, turaro merā āsū ārī werenimakū pébu:

—Ōārō péka! Dapagora Marīpu masaka watope āārīmi. Īgūsā merā āārīgukumi. Īgūsā Īgūyarā āārīrākuma. Īgūta Īgūsā merā āārī, Īgūsā Opu āārīgukumi. 4 Āārīpereri Īgūsāya kódeko wiririre niūgukumi. Boari, bujawereri, kó oreri, pūrīrikuride neō marīrokoa. I umuma āārādea āārīpereri pereakōābu, ārīmi.

5 Puru Marīpu, Opu doarogue doagu āsū ārīmi:

—Āārīpererire maama dita gorawayumakū yáa, ārīmi.

Puru āsū ārīmi doja:

—Yu ārīrīrē gojaka! Yu ārīrī diayeta āārā. Irasiriro yu ārīrōsūta waarokoa, ārīmi.

6 Puru yure āsū ārīmi doja:

—Iropata āārā. Yu neōgoraguere āārīpereri i umumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yure gāāmerā, ñemesiburā buro iiriduarā irirosū āārīma. Irasirigu Īgūsārē perebiri okari sīrī deko*, umawiuroma dekore tīāgukoa. Wajamarīrō iri dekore iirīrākuma. 7 Āārīpererā ñerō tarikererā yure buremuduumerārē āārīpereri yu: “Sīgura”, ārīdeare sīgukoa. Īgūsā Opu āārīgukoa. Īgūsā, yu pūrā āārīrākuma. 8 Gajirā gapu masakare gūisīā, yaare pirirā, yure buremumerā, ñetariro irirā, wējērīmasā, ūma, nome merā, nome ūma merā ñerō kōābirarikurā, yéa āārīrā iririkurā, keori weadeare buremurā, āārīpererā ārīkatorikurā peamegue waarākuma. Iro dia wádiya irirosū āārīrī peame azufre merā ājūrīme āārā. Irogue waarā, yu merā neō āārībirikuma. Irasirirā dupaturi boarā irirosū dujarākuma, ārīmi.

Maama makā Jerusalēmarē weredea

9 Puru sugu Marīpurre wereboegu yu purogue ejami. Īgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pari opanerā merāmu, Marīpu masakare wajamoādoegu pīnerā merāmu āārīmí. Āsū ārīmi yure:

—Īgū aarika! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōsuabore† ĩmugukoa mārē, ārīmi. 10 Irasirigu Ōāgū deyomarīgū, kērō irirosūgue yure Marīpuya makārē iāmakū irimi. Ɖmadi ātāū wekague yure āimurā, irogue

* 21:6 San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yure buremugū boadigue āārīkeregu, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yuru purogue waari maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masāmakū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yuru purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. Īgūrē buremurā Īgū Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārīma. † 21:9 Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē buremurā maama makā Jerusalén marā āārīmurā Īgū mojōsuabo irirosū āārīma.

Marĩpɔya makārē Jerusalērē neō ñerĩ marĩrĩ makārē, Marĩpɔ pɔrogue ãmugasigue merā دچارiri makārē ïmumi. ¹¹ Marĩpɔ gosesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, òārō deko sɔririye irirosū deyoriye gosesirirosū gosesiribũ. ¹² Iri makā turo wāri sārĩrō ãmarĩ sārĩrō ãārĩbũ. Iri sārĩrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarigora makāpɔrori ãārĩbũ. Iri makāpɔrorikũ sugu Marĩpɔre wereboegu koremi. Iri makā makāpɔroriguere Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marā wāirē gojatúsũbũ. ¹³ Iri sārĩrōrē abe murĩro gapũ ure makāpɔro ãārĩbũ. Sur gapũ ure makāpɔro, norte gapũ ure makāpɔro, abe ñajārō gapũ ure makāpɔro ãārĩbũ. ¹⁴ Iri sārĩrō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari paga ùtā majĩrĩ weka peyabũ. Iri ùtā majĩrikũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosū ãārĩgũ buedoregu beyenerā wāirē gojatúsũbũ.

¹⁵ Marĩpɔre wereboegu yure weregu keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāpɔroridere, iri sārĩrōdere keobu irimi. ¹⁶ Ìgũ keodi merā iri makārē keo odomakā, dos mil doscientos kilómetros yoari makā, iropata eyari makā, iropata ãmarōde ãārĩbũ. ¹⁷ Pɔrũ iri makāma sārĩrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros ãārā”, ãrĩmi. Marĩ masaka keorosũta keomi.

¹⁸ Iri sārĩrō jaspe wāikuri ãtāye merā iridea sārĩrō ãārĩbũ. Iri makā oro merā iridea makā ãārĩbũ. Iri oro gajino morēña marĩrĩ, òārō deko sɔriri irirosū deyobũ. ¹⁹ Iri sārĩrō doka ãārĩrĩ ùtā majĩrĩrē ãārĩpereri wajapariyeri merā mamudea ãārĩbũ. ãārĩpɔroriri majĩ jaspe wāikuriye ãārĩbũ. Iriye pɔrũma majĩ zafiro wāikuriye ãārĩbũ. Peye pɔrũma majĩ ágata wāikuriye, ureye pɔrũma majĩ esmeralda wāikuriye ãārĩbũ. ²⁰ Wapikuriyeri pɔrũma majĩ ónice wāikuriye ãārĩbũ. Su mojōma pɔrũma majĩ cornalina wāikuriye, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari pɔrũma majĩ crisólito wāikuriye ãārĩbũ. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pɔrũma majĩ berilo wāikuriye ãārĩbũ. Su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejari pɔrũma majĩ topacio wāikuriye ãārĩbũ. Su mojōma pere gaji mojō wapikadiru pērēbejari pɔrũma majĩ crisoprasa wāikuriye ãārĩbũ. Pe mojōma pɔrũma majĩ acinto wāikuriye ãārĩbũ. Pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari pɔrũma majĩ amatista wāikuriye ãārĩbũ. ²¹ Iri sārĩrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari makāpɔrori, perla merā iridea serĩ ãārĩbũ. Iri serikũ suye perlaye merā iridea dita ãārĩbũ. Iri makā deko waari maa, oro gajino morēña marĩrĩ merā iridea maa, òārō deko sɔriri irirosū deyori maa ãārĩbũ.

²² Iri makārē Marĩpɔya wiire ïbiribũ. Iri makā ãārĩpererogue Marĩpɔ turatarigu, irasū ãārĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosū ãārĩgũde ãārĩrō ãārĩbũ. Irasiriro iri makā ãārĩperero Marĩpɔya wii irirosū ãārĩbũ. ²³ Iri makā abe ãmũmũ, ñamimude boyoro gāamebea. Marĩpɔ gosesiriri merā òārō boyoa. Jesucristo oveja majĩgũ irirosū ãārĩgũde iri makārē sĩāgodiru irirosū boyomi. ²⁴ Irasirirĩ ï ãmũ marā Marĩpɔ taunerā iri makāma boyori merā ãārĩrākuma. Ì ãmũ marā oparā iri makāgue Ìgũsā òārĩ oparire sĩrā ãjarosũ Marĩpɔre: “Óataria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩrākuma. ²⁵ Ëmurē iri makāma makāpɔrori tũpádea ãārĩrokoa. Irogure neō ñami marĩrokoa. ²⁶ Wāri nikũ marā Ìgũsā òārĩ oparire iri makāgue sĩrā ãjarosũ Marĩpɔre bũremurā ejarākuma. ²⁷ Ñerĩ ãārĩrĩ gapũre iri makāguere neō ãĩñajābirikuma. Ñerō iririkurā, ãrĩkatorikurāde neō iri makāguere ñajābirikuma. Jesucristo oveja majĩgũ irirosū ãārĩgũ merā pēbiri okari opamurā Ìgũya gojadea pũgue Ìgũsā wāi gojatúsũnerā ãārĩma. Ìgũsā dita iri makāguere ñajārākuma.

22

1 Pɔɔɔ Marĩpɔre wereboegu diare yɔre ĩmumi. Iriyama deko pɔrebiri okari sĩrĩ deko* ǎǎrĩbú. Ōǎrō deko sɔridiya, diumajĩ irirosũ ǎǎrĩgúya. Marĩpɔ, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ǎǎrĩgúya doaro doka wiribũ. 2 Iri makǎ dekomena maa, wári maague ũmayobũ. Iriya pe gapɔ tɔrorire pɔrebiri okari sĩrĩ yukũ nĩbũ. Iri yukũ aberikũ dukakũa. Su bojorire, pe mojóma pere su gubu peru pɔrɔbejarigora dukakũa. Iriguma pũrĩ i ǎmũ marǎ masaka pũrĩrikũrĩre tauri pũrĩ ǎǎrǎ. 3 Irasiriro neŋ pũrĩrĩ marĩrokoa. Iri makǎgue Marĩpɔ, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ǎǎrĩgúya doaro ǎǎrĩrokoa. Ĩgũyarǎ Ĩgũrɔ bɔremurǎkuma. 4 Ĩgũya diapure ĩǎrǎkuma. Ĩgũsǎya diapuserorire Ĩgũ wǎirɔ tuuyasũrǎ ǎǎrĩrǎkuma. 5 Iroguere ñami neŋ marĩrokoa. Irasirirǎ iro ǎǎrĩrǎ sǎigoriduparure, abe boyoridere gǎǎmebirikuma. Marĩpɔ boyori merǎ ǎǎrĩrǎkuma. Ĩgũ merǎ neŋ piriro marĩrō dorenĩrǎkuma.

Jesucristo i ǎmũgue dupaturi aariburo mɔrō dɔyǎa, ǎrĩ gojadea

6 Pɔɔɔ Marĩpɔre wereboegu yɔre ǎrĩmi:

—Yũ wereri diaye ǎrĩrĩ ǎǎrǎ. Irasiriro yũ ǎrĩrōsũta waarokoa. Marĩpɔ Ĩgũya kerere weredupiyurǎrɔ Ĩgũyare masĩmakũ irigu ǎǎrĩmi. Ĩgũrɔ wereboegure iriumi Ĩgũrɔ moǎboerǎrɔ mɔrōgǎ pɔɔɔ waaburire masĩdoregu, ǎrĩmi.

7 Irasirigu Jesũ ǎsũ ǎrĩmi:

—Mɔrōgǎ pɔɔɔ aarigũkoa. Irasirirǎ, Yɔpɔyɔ kere i papera pũgue gojadeare iritɔyarǎ ɔsɔyarǎkuma, ǎrĩmi.

8 Yũ Juan, i ǎǎrĩpererire pé, ĩǎbũ. Irasirigu irire pé, ĩǎdero pɔɔɔ, yɔre ĩmuadi Marĩpɔre wereboegũya guburi pɔro ñadũkũpuri merǎ ejamejǎjabũ Ĩgũrɔ bɔremubu. 9 Yɔre Ĩgũ gapɔ ǎrĩmi:

—Irire irasiribirikōǎka! Mɔyɔrǎ Marĩpɔyɔ kerere weredupiyurǎ, ǎǎrĩpererǎ i papera pũma dɔrerire irirǎ irirosũta yɔde Marĩpɔre moǎboegu ǎǎrǎ. Irasirigu Marĩpɔ gapɔre ñadũkũpuri merǎ ejamejǎ, bɔremuka! ǎrĩmi.

10 Pɔɔɔ yɔre ǎrĩnemomi:

—I pũgue: “ǎsũ waarokoa”, ǎrĩ gojadea keoro waaburo, mɔrō dɔyǎa. Irasirigu, Marĩpɔyɔ kere i pũgue gojadeare duũrogu opabirikōǎka! Yayeri ǎǎrĩbea. 11 Irasirirǎ ñerǎ i kerere péduamerǎ mɔrǎrōta Ĩgũsǎ gǎǎmerō irinikōǎburo. Ñerĩrɔ iririkũrǎde mɔrǎrōta ñerĩrɔ irinikōǎburo. Ōǎrō irirǎ gapɔ mɔrǎrōta ōǎrō irinikōǎburo. Marĩpɔ gǎǎmerĩrɔ iririkũrǎde mɔrǎrōta irire irinikōǎburo, ǎrĩmi.

12 Pɔɔɔ Jesũ ǎsũ ǎrĩmi:

—ǎsũta ǎǎrǎ. Gũñaña marĩrō aarigũra. Masakakũre yũ sĩburire opǎa. Ĩgũsǎ iriderosũta Ĩgũsǎrɔ keoro sigũra. 13 Yũ neŋograguere ǎǎrĩpereri i ǎmũmarɔ ǎǎrĩmakũ iridi, i ǎǎrĩpererire peremakũ iribu ǎǎrǎ. Yũ i ǎmũrɔ iriburo dupiyuro ǎǎrĩsiabũ. Iri pɔreadero pɔɔɔ, ǎǎrĩnĩkōǎgũkoa, ǎrĩmi.

14 ǎǎrĩpererǎ Ĩgũsǎ ñerĩ irideare pirirǎ ɔsɔyarǎkuma. Surĩ koe odo, gurari marĩrĩ sǎñanerǎ irirosũ ǎǎrĩma. Irasirirǎ iri makǎma makǎpɔrorire tariñajǎrǎkuma. Iri makǎma yukũ pɔrebiri okari sĩrĩ yukũ dukare baarǎkuma.

* 22:1 San Juan 11.25: Jesũ ǎrĩmi: —Yũ boanerǎrɔ masĩmakũ irigu, Ĩgũsǎrɔ okari sigũ ǎǎrǎ. Yure bɔremugũ boadigue ǎǎrĩkeregu, okagukumi, ǎrĩmi. San Juan 14.6: Jesũ ǎrĩmi doja: —Yũ dita Yɔpɔ pũrogu waari maa irirosũ ǎǎrǎ. Yũ diayemarɔ masakare masĩmakũ irigu, Ĩgũsǎrɔ okamakũ irigu ǎǎrǎ. Yũ merǎta Yɔpɔ pũrogu waarǎkuma, ǎrĩmi. Irasirigu Jesũ pɔrebiri okarire sĩrĩ deko, pɔrebiri okarire sĩrĩ yukũ irirosũ ǎǎrĩmi. Ĩgũ merǎ Ĩgũrɔ bɔremurǎ Ĩgũ Pɔɔɔ pɔro i pɔrebiri okarire opamurǎ ǎǎrĩma.

¹⁵ Gajirã ñerõ iririmasã gapu iri makãgue ñajãbirikuma. Ìgüsã yéa ããrĩrã iririkurã, ùma, nome merã, nome ùma merã ñerõ kōãbirarikurã, wējērĩmasã, keori weadeare b̃remurã, ãrĩkatorĩkurã ããrĩma.

¹⁶ Yu Jesús, yare wereboegure iriubu, masã yare b̃remurãrẽ i papera pũmarẽ werebure. Opu David parãmi ããrĩturiagu ããrã. Neñukãmu boyodiru òãrõ boyoro irirosũ ããrĩgũ, maama perebiri ùmarẽ pígu ããrã, ãrĩmi.

¹⁷ Òãgũ deyomarĩgũ, irasũ ããrĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũyarãde ìgũ mojõsuabo irirosũ ããrĩrã ìgũrẽ ãsũ ãrĩma: “Aarika!” ãrĩma. ããrĩpererã irire ãrĩmakũ pérãde: “Aarika!” ãrĩburo. Ñemesiburã iirĩduarã, perebiri okari s̃rĩ dekore iirĩrã aariburo. Wajamarĩrõ iri dekore iirĩrãkuma.

¹⁸ Yu Juan, ããrĩpererã Marĩp̃ya kere i pũgue gojadeare pérãrẽ gopeyari merã ãsũ ãrĩ weregura: “I pũgue gojadeare gaji bueri merã morẽsõo werenemorãrẽ Marĩp̃ wajamoãgukumi. I pũgue wajamoãburire gojaderosũta ìgũsarẽ wajamoãgukumi. ¹⁹ Gajirã Marĩp̃ya kere i pũgue gojadeare gorawayurãrẽ ãsũ irigukumi. Ìgũsarẽ perebiri okari s̃rĩ yukũ dukare s̃boadeare s̃birikumi. Irasirirã Marĩp̃ merã neõ ñerĩ marĩrĩ makãgue ããrĩnkõãbirikuma. Irire i pũgue gojasũa”, ãrĩmi.

²⁰ Jesús irire weregu, ãsũ ãrĩmi:

—Irasũta ããrã. Mẽrõ duyãa yu aariburo, ãrĩmi.

Irasũta waaburo. Guu Opu Jesús aarika!

²¹ Marĩ Opu Jesús masã ããrĩpererãrẽ òãrõ iritamuburo. Irasũta ããrĩburo.